

3185A

DOMINICUS BOHARTIS.

BIBLIOTECA
DE LA
Universidad de Salamanca.
Est. Caj. Núm.

~~22-2-27.~~

~~25-6-1~~

100

31854

Es del Coll.º mayor de Salamanca

CHRONICVM

ABBATIS VRSPERGENSIS, CONTI
NENS HISTORIAM RERVM MEMORABILIVM, ANIÑO
ASSYRIORVM REGE AD TEMPORA FRIDERICI II.
Romanorum Imperatoris, & Germanicorum Imperatorum res
præclaræ ac fortiter pro salute publica gestas, bona fide ab autore con
scriptas, complectens: Diligenter per Eruditum quendam uirum &
HISTORIARVM PERITISSIMVM
recognitum, & beneficio ueterum manu scripto
rum exemplariorum ab infinitis
mendis repurga
tum.

Francisco San

PARALEPOMENA RERVM MEMORABILIVM,
à Friderico II. usq; ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Do
mini M. CCXXX. usq; ad annum M. D. XXXVII. ex probatoribus
qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & historia
Abbatis Vrspergensis per eundem
STVDIOSVM
annexa.

Francisco Sanchez
Francisco Sanchez

CVM ICONIBVS IMP. ET PRINCIPVM
ad uinum expressis.

Francisco Sanchez

Soi de mi dueño

Soi de mi dueño

Don Juan de Zúñiga

Soi de mi dueño

Don Juan de Guzmán

ANNO M. D. XL.
Mense Septembri.

*Yo el mandado de la
ma. esp. de
Don Juan de Zúñiga*

Don Juan de Zúñiga

6 16463900

atq; armorum strepitum, legere solere, ac præcipuè colere illam philo-
sophiæ partem de rebus cœlestibus, dignissimam summis uiris. Spe-
rabam igitur te si quando, ut soles, legis historias, libenter etiam hunc
Scriptorem degustaturum esse. Nemo plura complexus est de Fran-
cis & Carolorum posteritate, ex qua uetus familia fuit Palatinorum
principum. Nemo plura dixit de Guelfis, à quibus orta est nobilissi-
ma ducum familia, qui nunc Bauariam tenent. Postremo nullis ma-
iorem uoluptatem afferunt historiæ, quàm qui res memoria dignas
gerunt, qui suas etiam laudes in historia legunt. Extat autem tuum
beneficium erga patriam, & uniuersam Germaniam maximum. Tua
enim fide, uirtute, ac foelicitate anno millesimo quingentesimo uigesimo
nono defensa est Vienna Austriaca, cum eam Turcorum ingens
multitudo cinxisset obsidione, & oppugnaret acerrime. Si quis ex-
pendet quantum terrorem intulerint Turci, quanta trepidatio totius
Europæ tunc fuerit, quo barbaries & crudelitas Turcorum progressus
ra fuerit amissa Vienna, intelliget uix ullum Ducem multis seculis me-
lius de patria meritum esse, quàm te. Virtus apud Xenophontem ait
ἄνθρωπος ἀκρόνυμα esse, audire laudes rerum à nobis præclare gestarum.
Quare cum laudes etiam tuas in hac historia lecturus sis, gratius hoc
munus tibi fore confido.

Excipe igitur hunc Scriptorum & hæc studia, quorum scientia ali-
quid ad ceteras tuas laudes ornamentum tibi addit, benigne defendito,
quæ præsertim his miserrimis temporibus ab his qui Reipublicæ
publicæ præsumunt omni ope, omnibus uiribus pro
pter publicam utilitatem tuenda sunt.

Bene uale Illustrissime
Princeps.

CAESARES AVGVSTI ROMANORVM

i.	Octavianus Augustus. 45.49.	xliiij.	Theodosius iunior.	127.
ij.	C. Tyberius Nero. 52.	xlvi.	Martianus.	129.
iiij.	G. Caligula. 56.	xlviij.	Leo Bessicanus.	130.
v.	Claudius. 57.	xlviij.	Zeno Isaurus.	132.
vi.	Domitius Nero. 61.	xlviij.	Anastafius.	133.
vij.	Galba. 63.	xlviij.	Iustinus.	134.
viiij.	Lucius Otto. 63.	l.	Iustinianus.	135.
ix.	Vitellius. 64.	li.	Iustinus minor.	137. 154.
x.	Vespasianus. 64.	liij.	Tyberius Constantinus.	154.
xi.	T. Vespasianus. 65.	liij.	Mauricius.	156.
xii.	Domitianus. 65.	liij.	Phocas.	157.
xiiij.	Nerva Cocceius. 66.	lv.	Heraclius.	158.
	Vlpus Traianus Crinitus. 66.	lvi.	Constantinus.	160.
		lvij.	Constans.	161.
xiiij.	Helius Adrianus. 68.	lviiij.	Constantinus.	162.
xv.	Antoninus Fulvius Boiomas Pius. 69.	lix.	Iustinianus.	163.
xvi.	Marcus Aurelius Antoninus Verus. 70.	lx.	Leo, qui & Leontius.	164.
xvij.	L. Aurelius Commodus Antoninus. 70.	lxij.	Tyberius Apfimaros.	164.
xviiij.	Helius Pertinax. 71.	lxij.	Iustinianus iterum.	164.
xix.	Seuerus septimus Pertinax. 71.	lxiiij.	Philippicus.	165.
		lxiiij.	Anastafius.	166.
xx.	M. Antoninus Bassianus Casaracalla. 72.	lxv.	Theodosius.	166.
xxi.	Opilius Mactinus. 73.	lxvi.	Leo.	167.
xxii.	M. Aurel. Antoninus Varus Heliogabalus. 73.	lxviij.	Constantinus Capronymos.	168.
xxiiij.	Aurelius Seuerus Alexander. 74.	lxviij.	Leo.	183.
xxiiij.	Iulius Maximinus Trax. 75.	lxix.	Constantinus cum matre Helene.	184.
xxv.	Gordianus. 75.			
xxvi.	M. Iulius Philippus. 76.			
xxvii.	Decius. 76.			
xxviiij.	Virius Gallus Hostilius. 77.			
xxix.	Licinius Valerianus Colibianus. 78.			
xxx.	Claudius. 79.			
xxxi.	Aurelianus. 79.			
xxxii.	Tacitus. 80.			
xxxiiij.	Probus. 80.			
xxxiiij.	Carus. 81.			
xxxv.	Diocletianus. 81.			
xxxvi.	Constantinus. 84.			
xxxviij.	Constantius. 87.			
xxxviij.	Claudius Iulianus. 89.			
xxxix.	Iouianus. 92.			
xl.	Valentinianus. 92.			
xli.	Gratianus. 120.			
xliij.	Theodosius. 121.			
xliij.	Archadius & Honorius. 125.			

Hinc Imperium Romanum ad Germanos translatum est.

GERMANORVM IMP.

i.	Carolus Magnus.	189.
ij.	Ludouicus Pius.	191.
iiij.	Lotharius .I.	193.
iiij.	Ludouicus .II.	194.
v.	Carolus Crassus.	196.
vi.	Arnolphus.	196. 209.
vij.	Ludouicus .III.	198.
viiij.	Conradus .I.	199. 200. 206.
ix.	Heinricus .I. dictus Auceps.	200. 207.
x.	Otto Magnus.	214.
xi.	Otto .II.	225.
xii.	Otto .III.	225.
xiiij.	Heinricus Claudus .II.	226.
xiiij.	Conradus .II.	227.

CAESARES AVGVSTI ROMANORVM.

xv.	Heinricus Niger III.	228.	xxviiij.	Adolfus de Nassau.	363.
xvi.	Heinricus III. senior.	232.	xxix.	Albertus primus.	366.
xvij.	Heinr. V. iunior.	241. 260. 285.	xxx.	Heinricus VII.	370.
xviiij.	Lotharius Saxo.	287. 291.	xxxi.	Ludouicus Bauarus III.	374.
xix.	Conradus Sueuus III.	292.	xxxiiij.	Carolus III.	376. 379.
xx.	Frideri. I. Barbarossa.	295. 306.	xxxiiij.	Vuenzeslaus.	391.
xxi.	Heinricus VI.	317.	xxxiiij.	Rupertus Palatin. Rheni.	394.
xxii.	Philip. Barbar. filius.	319. 325.	xxxv.	Sigismundus Vngarie rex.	395.
xxiiij.	Otto III.	326.			
xxiiij.	Fridericus II.	334.	xxxvi.	Albertus secundus.	421.
xxv.	Conradus III.	350. 352. 355.	xxxviij.	Fridericus III.	422.
xxvi.	Vuilhelmus comes Holand.	362.	xxxviij.	Maximilianus.	458.
	Lantgravius Alfatia.	360.	xxxix.	Carolus V.	477.
xxviij.	Rodolph. comes Habsburgij.		xl.	Ferdinandus.	498.

F I N I S.

CHRONICVM

ABBATIS VRSBERGENSIS.

PRAEFATIO.

DE REGNIS ET REGIBVS ET GESTIS temporum multi scripserunt, uaria hæc descriptione prosequentes. Nam Moyses ab Adam usq; ad Noe, & à Noe usq; ad Abraham, duarum ætatum tempora secundum successiones generationum in populo Dei describit, nullam usquam de Regnis aut Regibus faciens mentionem. Tum quia Reges forte non erant, tum quia non de Regibus scribere intendebat, sed mirabilia & leges Dei que gessit in populo suo, enarrare studebat. Huius itaq; & aliorum sacræ

historiæ scriptorum tractatus merito præferunt, qui à Deo inspirati, magnalia Dei mirifice inter homines eloquuntur. Cæterum licet hæc quæ in Lege & Prophetis & Psalmis scripta sunt, ad corroborandam fidem sufficere possint, multi tamen adiecerunt hæc quæ à sanctis dicta sunt, principaliter prosequendo, ex libris etiam Gentilium, de Regnorum & Regum successione aliqua satis eleganter interserendo. Ex his Orosius & Eusebius & alij quam plures libros Annales ediderunt. Ex quibus præfatus Eusebius collationes temporum facere conatus est: singulos annos in numeris disponens, in singulis lineis & columnis. A principio disponens quatuor Principatus, scilicet Hebræorum, in quibus non reges, sed Patriarchæ extiterunt. In secunda columna, Regnum & Reges Assyriorum per singulos annos disponit. In tertia columna, Regnum & Reges Sicyoniorum per singulos annos ordinat. In quarta columna, quoniam Aegyptij Reges non habuerunt, sed quasi in regno potestates illorum, quas illi dynastias appellabant, disponit singulos annos in singulis lineis usq; ad centum nonaginta annos, per quos à Thebeis per sedecim dynastias regebantur. His regnis postmodum accessit in Europa primum regnum Argiuorum, secundum Aegyptiorum, tertium Atheniensium. Hæc id eo dictus Eusebius sic disponit, ut ostendat quotus annus cuiuslibet regni siue regis, quotus sit ad quemlibet annum alterius regni, siue alterius regis. Verum quia præfata scriptura uitio scriptorum omnino est corrupta, & multa difficultas, & modica uidetur inesse utilitas, nos eam omittimus, prosequentes & ponentes tantummodo Reges secundum successiones suas, à principio tantummodo in duobus Regnis, scilicet Assyriorum & Sicyoniorum, quorum utrosq; in singulis columnis post alios ponemus, secundum quod simul extitisse uidentur, aliternus eos ponendo, contemporaneos quoq; Patriarchas, & præfata Aegypti siue alia Regna in alijs circulis ponemus, in eisdem spatijs secundum quod contemporanei fuerunt, singulis annos suos breuiter ascribendo. Ex quibus prudens lector dinumeret progressum Regnorum & Regum & annorum eorundem. De Regibus ad reges lineas protrahimus in singulis regnis, quousq; ad regnum Romanum in Europa perueniamus. A latere autem sine protractione linearum, ponimus Patriarchas siue Reges uel Sacerdotes Iudeorum, aut etiam alia quædam quæ in libris diuinis euidenter descripta sunt, & explanata à multis expositoribus. Narrat Philo in libro quaestionum super Genesim, qd ex tribus filijs Noe ad huc ipso uiuente, nati sunt uiginti quatuor & centum uirorum extra mulieres & paruulos, habentes super se tres duces, filij Cham Nemroth, filij Sem Ietram, filij Iapheth Sophone, à quibus præfata tria Regna processisse creduntur. Primum igitur fuit in Oriente regnum Assyriorum. In Assyria enim præualuerat dominatus impiæ ciuitatis. Huius caput erat illa Babylon, quam ædificauit Nemroth gygas contemptor Dei, principium regni sui. Cuius terrigenæ ciuitatis nomen apertissimum est, id est confusio. In qua ciuitate, Rex primus appellatus est Belus, pater Nini, regnauitq; annis sexaginta quinq;

Scriptura præferenda omnibus.

Orosius. Eusebius.

Aegyptiorum dynastia, potestates. 16. sub Thebeis, uide Eusebium.

Cur lineæ & circuli omisi, in præfatione habes.

Corrupta scriptura Eusebii

Philo.

A Anno

Reges Assyriorum.

Patriarchæ.

Reges Sicyoniorum.

I. Belus.

Nuo Regni BELI liij. natus est THARE pater Abrahamæ. Fuit ergo Thare uicesimum septimū annum agens qñ mortuus est Belus. Thare uero anno uitæ suæ lxx. genuit ABRAHAM, anno Nini regis Assyriorū xliij. qui est annus circiter M. cccxviij. ante conditam Romam, uel alteram in Occidente Babyloniam, & annus regni Europis secundi regis Sicyoniorum xxij.

II. Ninus 52.

NINVS in regno Assyriorum secundus, quandoq; primus ponitur: quia cum ceteri fuissent ante eum fraudis ignari, & finibus regnorum suorum contenti, hic dominationis libidine arma foris extulit, clementiam uitam annis quinquaginta bellando egit, donec omnem Asiam, excepta India sibi subiecit. Nouissimè Zoroastrem Bactrianorum Regem, eundemq; magicæ artis, ut fertur, repertorem, pugna oppressum, interfecit. De quo Aristoteles scribit, quod uicies centum milia uer suum ab ipso condita inditijs uoluminum illius declarentur. Eius uero artem multa post secula Democritus ampliauit. Ninus autem post expugnatum à se orbem, icu sagittæ interijt. Qui cum regnum Assyriorum ceteris potentius fecisset anno regni sui xlv. condidit ciuitatem nominis sui Ninum, quam Hebræi dicunt Niniuen, regnauitq; annis liij. decem postquam natus est Abraham. Ab hoc tempore usq; ad egressum Israhel de Aegypto, sunt anni ccccv.

Zoroastri uer su.

Niniue condita

III. Semiramis. 42

SEMIRAMIS uxor Nini, regnauit post eum in Assyrijs annos xliij. de qua innumerabilia narrantur. Nam nõ cõntenta terminis quos à uiro suo tunc solo bellatore acceperat, Aethiopiã bello pressam suo imperio adiecit, Indis bellam intulit, quo præter illam & Alexandrum nullus intrauit. Hæc Babyloniam muris costilibus instrauit, & aggeres propter inundationes aquarum construxit. Hæc priuignum suum Trebetam regno expulit, qui per mare & Rhenum & Mosellam classe uectus, Treuerim prius construxit, & eam ex nomine suo, ut aiunt Treuerenses, appellauit. Vnde etiam ad hæc tempora paruum repertum fuit ibi in lapide sculptum hoc Epitaphium.

Babylonia in flaurata.

Treueris condita.

Nini Semiramis quæ tanto coniuge felix Plurima possedit, sed plura prioribus addit, Non contenta suis, nec totis finibus orbis, Expulit à patrio priuignum Trebeta regno, Insignem profugus qui nostram condidit urbem Treueris &c.

III. Zameis. 38.

Hæc quia execrabilis fuit luxuriæ, dum filium suum Ninum seu Niniam de incestuoso sollicitaret concubitu, ab eo ut aiunt, interficitur, & ei hic succedit in regno. Sub qua & Abraham adlefcit in Chaldæa, qui & ipse natione Chaldæus fuit.

ZAMEIS qui & Ninias, filius Israhel Nini & Semiramidis quartus, regnauit annis xxxviij. Cuius xxij. anno Abraham cum esset lxxv. annorum, Domino iubente, de Aran egressus, iuit in terram Chanaan. Factaq; est ad eum re-

Vadragesimo quinto anno Beli regis, cepit regnū Sicyoniorū, in quo regnauit primus AEGIALEVS annis liij. & ab eius nomine dicta est terra illa Aegialea, quæ hæc nunc Peloponnesus nūcupatur. Huic succedit EVROPS, qui regnauit annos quadraginta quinq;.

Thare.

Abraham.

Anno natiuitatis Abrahamæ cœperūt Thebæi Aegyptijs imperare, annis centū nonaginta: per dynastias xvi

L. Aegialeus. 52

Eusebius Europen facit primum.

II. Europus. 45.

Potestates, hoc est, principes, potentes, Greci uocant Auesasces, Auesasces uim potentiss.

III. Selchus. 20.

Eusebius habet Selchus.

IIII. Apis. 29.

V. Thelasion. 20.

SELCHIN tertius Rex Sicyoniorum, regnauit annis xx. &c. Quo regnante usq; adeo cum illis mitia & læta tempora fuerunt, ut eum defunctum uelut Deum colerent, sacrificando & ludos celebrando, quos ei primitus institutos ferunt.

APIS quartus Sicyoniorum rex, regnauit annis xxv. à quo terra illa Apia dicta est, quæ prius Aegialea nūcupata est, nunc uero Peloponnesus appellatur.

THELASON Rex Sicyoniorum v. regnauit annos liij. Huius anno xvi. Abraham anno ætatis suæ lxxxv. ex Agar genuit ISMAHELEM. Hic est annus x. re-

promissio

Assy.

Pa. Arg.

Si.

Repromissio facta Abraham.

promissio Dei, & hic est annus primus re-promissionis. Ex quo ad egressum Israhel de Aegypto, computantur anni ccccxxx. quorum meminit Paulus Apostolus dicens, Hoc autem dico testamentum &c. Vnde sic supputabantur apud Hebræos anni: annus re-promissionis talis uel talis, quod tamen non repperi in Scripturis.

V. Arius. 30.

Huius tempore Abraham cum centenarius esset, genuit ISAAC ex Sara libera nonogenaria, & uixit postea annos lxxv.

VI. Aradius. 40.

ARALIVS rex Assyriorū sextus, regnauit annos xl.

Eusebius habet Aradius.

VII. Xerxes. 30.

XERXES, qui & Bales, Rex Assyriorum vij. regnauit annis xxx. Usq; ad hæc tempora Thebæi imperabāt Aegyptijs, per potestates, quas dynastias appellabant, ut supra dictum est. Ex hinc Pharaones per annos c. & iij. qui & pastores dicti sunt, ob hoc, ut conijctur, quia Iacob & filij eius ut pastores ingressi sunt in Aegyptum temporibus eorum.

VIII. Armanitres. 38.

ARMANITRES Rex Assyriorum vij. regnauit annos xxxviij. Sub hoc tempore mortuus est Sem post annos quingentos à diluuiio, & hunc quidam putant esse Melchisedech, traduntq; Hebræi ab hoc usq; ad sacerdotium Aaron, omnes primogenitos fuisse sacerdotes, & Deo uictimas immolasse, & hæc esse primogenita quæ uendiderit Esau fratri suo Iacob.

IX. Belochus. 35.

BELOCHVS Rex Assyriorum nonus, regnauit annis xxxv.

Belonus habet Eusebius.

Sub Belocho cepit multiplicari hominum genus.

Hoc tempore cepit multiplicari genus hominum. Tunc Theffalus filius Græci regnauit in Theffalia, sed à Græco Græcia, à Theffalo Theffalia dicta est. Tunc Ogyges condidit Eleusinam in Attica prouincia, quæ antiquitus uocabatur Acta, & alias ciuitates plurimas. Cuius temporibus apud lacum Tritonidem uirgo apparuit, quam Græci Mineruam uocauerunt. Hoc tempore Iacob Liam duxit & Rachel in Mesopotamia.

X. Bales. 52.

BALEVS Rex Assyriorum x. regnauit annos liij. His temporibus diluuium in Achaia factū est sub Ogyge: in Aegypto quoq; diluuium fuit. Isaac annorum clxxx. mortuus est. Iacob genuit IOSEPH, x. filijs antea natis. Hic Ioseph cum xvi. esset annorum, à fratribus in Aegyptum uenditur: sed dominus terræ à Pharaone constituitur,

Isaac.

fratres

Esau. Iacob.

Esau.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

Iacob.

VI. Aegidius. 34.

VII. Turimachus. 43.

VIII. Lencippus. 59.

De hoc regno scripsit Castor Argiuorum Chronogramphus.

Inachus Græcis leges conscripsit.

Io Aegyptijs literas instituit.

IX. Messapus. 47.

REGNUM ARGIVORVM.

Vb Aegydio cœpit regnū Argiuorum, in quo primus regnauit INACHVS annis l.

I. Eo quoq; tempore PHORO Inachus 50. CHENVS siue Phoroneus,

II. Inachi & Niobæ filius, secundus regnauit Argis annis lx.

Hic primus leges & iudicia Græcis conscripsit. Cuius soror Io in Aegypto regina est facta, & Isis dicta. Et quia latè iusteq; imperauerat, multaq; commoda Aegyptijs fecerat, & literas eis instituerat, diuinum post mortem meruit honorem, in tantum ut si quis diceret eam hominem fuisse, plesteretur capite. Hæc Osiridis Regis Aegypti cum esset uxor, & parentibus regis, qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetem inuenit, atq; inde spicas marito regi & eius consiliario Mercurio demonstrauit. Vnde & eandem Cererem esse quidam uolunt. Io uero postea nupta Thelegono, genuit Epaphum.

III. MESSAPVS Rex Sicyoniorum ix. regnauit annos xlviij.

IV. Eo tempore APIS tertius

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

A ij regna

Affy. Aegy. Arg. Sicy.

tur, cum esset xxx. annorum, ad quem pater fame cogente cum omni domo sua descendit, ibiq; habitauit.

REGES AEGYPTI.

Ic post xvij. dynastiã apud Aegyptum primus Diapolitanorum AMASIS regnavit annos xxv. Abhinc ergo præter Patriarchas, & alia regna incidentia, profe...

regnauit Argis annis xxxv. quem dicunt esse Serapim. Hic fratrem suum Aegialeum præficiens Achæie, ipse cum populo ad Aegyptum nauigauit. Vbi cum mortuus esset, factus est Serapis maximus omnium Aegyptiorum deus. Quæ cum sepultum uenerentur in Sarcophago, priusquam ei templum construeretur, ab eo, quod Sarcophagum dicunt foros, primus dictus est Sorapis, postea mutato o in e, est Serapis dictus. Constitutum est etiam de eo, ut quisquis eum hominem fuisse dixisset, capitali subiret sententiam. Et quoniam fere in omnibus templis ubi colebatur Isis, colebatur & Serapis. Erat ibi simulachrum quod digito labijs impresso admonere uideretur, ut silentium fieret, scilicet, ne quis eos homines fuisse diceret.

Serapis sum lacrimis, de quo uide Eusebium lib. 11. hystor. Eccle.

Memphis condita.

Erat. 46.

Argis.

Plenneus. 48.

Orthopolis. 63.

Apis ergo non Aegyptiorum, sed Argiuorum Rex fuit, licet apud Aegyptum hæc ei sint instituta. Ab eodem tamen Memphis in Aegypto condita est. Asserunt tamen quidam præfatum simulachrum factum fuisse Ioseph nostro, eo quod Aegyptios à fame liberauerit.

ERATVS Rex Sicyoniorum x. regnavit annos xlvi.

ARGVS filius Apis succedens patri, quartus regnavit Argis annos lxx. à quo Argi, de-

hinc Argiui dicti sunt. Quo regnante, coepit Græcia uti frugibus, & habere segetes, delatis aliunde seminibus. Hic etiam post mortem diuinos meruit honores.

PLENNEVS Rex Sicyoniorum xi. regnavit annis xlviij.

His temporibus Ioseph anno uitæ suæ cx. Principatus uero lxxx. defunctus est. Exin Hebræorum seruitus dura fuit in Aegypto annis cxliij. Fiunt autem omnes anni quos Hebræi exegerunt in Aegypto, ducenti uiginti quinq; qui computantur ab eo tempore, quo Iacob in Aegyptum descendit cum filijs suis.

ORTHOPOLIS Rex Sicyoniorum

XI. ALTADA Stex Assyriorum xi. regnavit annis xxxij.

Tunc Iacob cum esset annorum cxlvij. mortuus est in Aegypto, relinquens Ioseph filium suum ducem Aegypti, annorum lvij. agentem in principatu xxvij. annos. Ioseph autem corpus patris sui cum magno honore reduxit in terram Chanaan.

CHEBRON Rex Aegypti secundus, regnavit annos xij.

AMENOSIS Rex Aegyptiorum tertius, regnavit annos xxi.

His temporibus dicitur Prometheus fuisse, à quo homines factos esse deluto fingunt Poetæ: quia cum esset sapiens, feritatem & imperitiam hominum ad humanitatem & scientiam transformauit. Cuius frater Atlas magnus facta occasione fabula, hunc caelum portare confinxit. Mercurius etiam nepos Atlantis, ex filia Maia, multarum artium peritus claruit, & ob hoc post mortem in numerum deorum cessit. Multa quoque in Græcia his temporibus confinguntur.

MAMITVS Rex Assyriorum xij. regnavit annos xxx.

MANCHALEVS Rex Assyriorum xij. regnavit annos xxx.

MEFRES Rex Aegypti quartus, regnavit annos xij.

MISPHEMVS Rex Aegypti quintus, regnavit annos xxvi.

IPHEREVS Rex Assyriorum xij. regnavit annos xx. His temporibus Epidaurus

tus

Affy. Aeg. Ath. Arg. Sicy.

Epidaurus condita.

Lesbus ex tructa.

Mamilus. 20.

Spartus. 40.

tus ciuitas condita est. Hemon etiam regnavit in Thessalia, à quo dicta est Hemonia. Xantus quoque Triopa Lesbum ciuitatem condidit. Et Moyses in Aegypto nascitur.

TVTHEMOSIS rex Aegyptiorum vi. regnavit annis ix.

AMENOPES rex Aegyptiorum vii. regnavit annis xxxi.

MAMILVS rex Assyriorum, regnavit annis xxx.

ORVS rex Aegyptiorum viij. regnavit annis xxxviij. SPARETVS rex Assyriorum xvi. regnavit annis xl.

rum duodecimus, regnavit annos sexaginta tres.

CRASSVS rex Argiuorum quintus, regnavit annos liij.

PHORBAS rex Argiuorum sextus, regnavit annos xxxv.

MARATHIVS rex Sicyoniorum decimus tertius, regnavit annis triginta.

HERCVLES eodem tempore fertur Anthæum superasse luctæ certamine.

XIII. Marathius 30

Regnum Atheniense.

Supponit dicitur Cecrops, quia conubij rationem exco gitauit.

Athena condita.

Causa nominis Athenæ.

Ricesimo quinto anno Moyfi, regnum coepit Atheniense, ubi primum regnavit CECROPS, qui & Diphyes, annis l. Diphyes autem dictus est, siue ob longitudinem corporis, siue quia cum esset Aegyptius, utranque linguam sciebat, Aegyptiacam & Græcam. Hic in Acta, quæ nunc Attica dicitur, Athenas, quam & Diadas uocant, condidit: quam urbem Euboici Orchomenon appellauerunt. Quæ ciuitas, ut uocaretur Athenæ, quod certe nomen à Minerua est, quæ Græce Athena dicitur, hanc causam Varro narrat. Cum apparuisset illic repente oliuæ arbor, & alio loco erupissent aquæ, regem prodigia ista mouerunt. Vnde misit ad Apollinem Delphicum super hac re sciscitanda. Qui respondit, quod Neptunum & Mineruam significaret, & quod in ciuium potestate esset, ex cuius duorum numinum nomine potius ciuitas uocaretur. Hoc oraculo Cecrops accepto, ciues oes utriusque sexus consulendos conuocauit. Mos enim tunc in eisdem locis erat, ut etiam sceminae publicis consultationibus interessent. Consulta igitur multitudine, mares pro Nepruno, sceminae pro Minerua tulere sententias. Sed quia una plus inuenta est sceminarum. Miuerua uicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exastuantibus, terras Atheniense populatus est, quoniam spargere latius quaslibet aquas, daemones difficile non est. Cuius ut itacundia placaretur, triplici supplicio ab Atheniensibus affectæ sunt mulieres: Vt nulla ulterius ferret suffragia: Vt nullus nascentium acciperet nomen maternum: Vt ne quis eas Athenas uocaret. Ita illa ciuitas mater & nutrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumque Philosophorum, qua nihil habuit Græcia clarius atque nobilius, ludificantibus demones de lite deorum suorum maris & sceminae, & de uictoria per sceminas, sceminae, id est, Mineruæ nomen Athenas accepit. Vnde & Cecrops, Atticos, Athenienses appellauit, & ab eo regio Cecropia uocata est. Iste bouem immolans, primus Iouem inuocauit, eumque in sacrificio adorari præcepit. A quo usque ad primam Olympiadem numerantur reges xvij. Principes uero, quos mors tantum finiebat, xij. sub quibus apud Græcos multa miranda narrantur. Tunc enim primum Curetes & Corybantes, qui Gnosum condiderunt, modulatum & consonum in armis saltationem inuenerunt. Tunc etiam fuisse in Thessalia diluuium sub Deucalione describitur. Tunc etiam Phaetontis fabulosum incedum. Tunc templum Apollini Delphis construitur, & multa huiusmodi. A Cecrope uero usque ad Troiæ captiuitatem, computantur anni ccclxxv.

Signum d'uo quoru' exora. Hefsch.

Sparta condita.

Altadas. 32.

Prometheus.

Atlas. Mercurius.

Mamilus. 30.

Manchaleus 30.

Mefres. 12.

Mispharmuto. 26.

Ipherem. 20.

VI.	Aegy.	Athen.	Arg.	Sicy.
XVII. Ascares. 40 ASCADVS rex Affy- riorum xvij. regnavit an- nos xl.	IX. Acenceres. 12. ACENCERES Rex Aegyptiorum ix. regnavit annis xij.	I. Cecrops. 50. CECROPS Rex primus Athenien- regnavit annos l.	VII. Troyphus. 46. TROYPHAS rex Argiuorum vij. regnavit annos xlvi.	XIIII. Marathus. 20 MARATHVS Rex Sicyoniorum xiiii. regnavit annos xx.
Demalion. Tunc Deucalion regnare cepit apud eos qui circa Parnasum morabantur.	X. Achoris. 8. ACHORIS rex Ae- gyptiorum decimus, re- gnavit annos. viij.	VIII. Crothopus. 21. CROTHOPVS Rex Argiuorum viij. regna- uit annis xxi.	XV. Echireus. 10. ECHIREVS rex Sicyoniorum xv. regnavit annis lv.	XIII. Marathus. 20 MARATHVS Rex Sicyoniorum xiiii. regnavit annos xx.
Ad ducto popo- li Israél. Moyfes anno repromissionis quadringentesimo xxx. populum Israél iubente Deo, in signis & virtutibus eduxit de Aegypto, cum esset annorum lxxx. eisq; in heremo per annos xl. legem exponit. Ab hoc loco usq; ad Salomonem & edifi- cationem templi, numerantur anni cccclxxx. Ad captivitatem vero Troia, ccc- xxix. Tunc primus pontifex Hebraeorum AARON constituitur.	XI. Chencres. 16. CHENCRES Rex Aegypti xi. regnavit an- nis. xvi.	XVI. Echireus. 10. ECHIREVS rex Sicyoniorum xv. regnavit annis lv.	XII. Acheres. 8. ACHERRES Aegyptiorum Rex duodecimus, reg- navit annis viij.	XIII. Amphitrio. 10. AMPHITRION Rex Atheni- ensium iij. regnavit annis. x.
Aarō primus Pontifex. AARON constituitur.	XIIII. Armeus. 5. ARMEVS Aegy- ptiorum Rex xiiii. re- gnavit annis v.	XVII. Erichonius. 50. ERICHONIVS Athenien- sium Rex quartus, regnavit an- nis l.	XIII. Amphitrio. 10. AMPHITRION Rex Atheni- ensium iij. regnavit annis. x.	XIII. Amphitrio. 10. AMPHITRION Rex Atheni- ensium iij. regnavit annis. x.
90. filij. 50. filie. Hic in Graecia primum iunxit cur- sum. Ipse quippe in templo Vul- cani & Mineræ, quod ambo unū habebant, inuentus est puer à Dracone inuolutus, quod significavit eum ma- gnum futurum. Et cum parentes eius essent ignoti, propter commune tem- plum dictus est Vulcani & Mineræ fi- lius. Et quia à Dracone inuolutus erat, draconteis pedibus fingitur natus, & ob hoc iunxisse cultum.	XV. Remesses. 68. REMESSVS qui & Aegyptus, à quo Ae- gyptus, quæ prius Ae- tia dicebatur, nomen accepit xv. regnavit annis lxvij.	XVIII. Stelenu. 21. STELENVVS Rex Argi- uorum nonus, regnavit an- nis xi.	XIII. Amphitrio. 10. AMPHITRION Rex Atheni- ensium iij. regnavit annis. x.	XIII. Amphitrio. 10. AMPHITRION Rex Atheni- ensium iij. regnavit annis. x.
XVIII. Amyntes. 45 AMYNTES Rex Affyriorum xvij. regnavit annos xlv. Moyfes cum esset annorum cxx. an- no principatus sui xl. defunctus est, ad cuius obitum à fabrica mundi compu- tantur anni M. dcc. xxx. secundum lxx. interpretationem: Iuxta Hebraicam vero veritatem duo milia, nonaginta tres.	XVI. Erichonius. 50. ERICHONIVS Athenien- sium Rex quartus, regnavit an- nis l.	XIX. Stelenu. 21. STELENVVS Rex Argi- uorum nonus, regnavit an- nis xi.	XIIII. Danau. 50. DANAVS, à quo & Da- nai, Rex Argiuorum. x. ex- pulso Steleno, regnavit an- nis l. minoresq; eius perse- verauerunt usq; ad Euristheum filium Steleni, nepotē Persei, post quem Pe- lopidæ imperium susceperunt, primo ex ipsis regnante Atreo. Eodem tempo- re Dardanus Dardaniam cōdidit, tem- plum Delphis à Flego incensum est. Hoc etiā tempore Busyris in Aegypto fuit	XIIII. Danau. 50. DANAVS, à quo & Da- nai, Rex Argiuorum. x. ex- pulso Steleno, regnavit an- nis l. minoresq; eius perse- verauerunt usq; ad Euristheum filium Steleni, nepotē Persei, post quem Pe- lopidæ imperium susceperunt, primo ex ipsis regnante Atreo. Eodem tempo- re Dardanus Dardaniam cōdidit, tem- plum Delphis à Flego incensum est. Hoc etiā tempore Busyris in Aegypto fuit

Affy.	Aegy.	Ath.	Arg.	Sicy.
XIX. Belothus. 25. BELOTHVS rex Affyriorū xix. regnavit annis xxv.	XVI. Menophis. 40. MENOPHIS rex Aegyptiorū xvi. regnavit annis xl.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.
Corinthus, Bi- thynia, Tar- sis & Paphus condita. Iosue, qui & Iesus Nave, Iosue. minister & successor Moyfi, in- troduxit populum in terrā promissio- nis, & diuisit eis terram, & rexit popu- lum annis xxvij.	XX. Bellespares 30 BELLEPARES rex Affyriorum xx. regnavit annis xxx.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.
Bacche. Hoc tempore Dionysius qui & Liber pater, uitem dicitur ostendisse hospiti suo in Attica terra. Hic etiam subactam Indiam sanguine madefecit, cædibus oppleuit, libidinibus polluit, gentem utiq; nulli unquam hominum obnox- iam, uernacula tantū quiete cōtentam. Habebat autem multas in exercitu suo fœminas, quæ Bacchæ appellatæ sunt, non tam uirtute fortes aut nobiles, quā furore. His etiam temporibus Hercules cognomento Desinaus in Phœnice cla- rus habetur, sed non ille, cuius ingen- tia & innumerabilia facta narrantur, & quem Græci suis literis produnt se ipsū incendisse. Secretiori quippe historia (ut sanctus Augustinus ait) plures fu- isse, qui Hercules & Liberi patres, & Apollines dicti sunt.	XX. Bellespares 30 BELLEPARES rex Affyriorum xx. regnavit annis xxx.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.
Hercules Des- inaus. Eo tempore Phinees suscepit sacerdotium. LINCIVS Argiuorum rex xi. regnavit annis xli. Lyncæus. 41. Post mortē Gothoni- el iterum peccauerunt He- braei Domino, ipsoq; dimittente, afflix- erunt eos Allophili annis xvij. qui ta- men annuerantur annis Aioth.	XX. Bellespares 30 BELLEPARES rex Affyriorum xx. regnavit annis xxx.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.
Templo Del- phis incensum à Flego. Eo quoq; tempore Minos regnavit in Creta, & Celeus in Eleusina. Arcas etiam Iouis & Calistoni filius Pelagis in dedicationem receptis, regionem eorū Arcadium nuncupavit.	XX. Bellespares 30 BELLEPARES rex Affyriorum xx. regnavit annis xxx.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.
Aioth. AIOth ex tribu Ephraim, secundus iudex Hebraeorū, iudicavit eos ann. lxxx. Hic utraque manu pro dextra utebatur.	XX. Bellespares 30 BELLEPARES rex Affyriorum xx. regnavit annis xxx.	V. Pandion. 40. PANDION rex Athenien- siū v. regnavit annis xl.	XVII. Epopem. 350 EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnavit annis xxxv.	XVI. Chorax. 30. CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnavit annis xxx.

- I.** **Ianus.**
II. **Saturnus.**
III. **Picus.**
III. **Faunus.**
Troia capta.
Aeneas in Italia uenit.
V. **Aeneas.**
VI. **Ascanius.**
VII. **Sylvius.**
VIII. **Aeneas Syl.**
IX. **Latinus Syl.**
X. **Alba Syluius.**
XI. **Aegyptus Syl.**
XII. **Capis Syluius.**
XIII. **Carpentus Syl.**
XIIII. **Tiberius Syl.**
XV. **Agrippa Syl.**
XVI. **Aemulus Syl.**
- R**imus in Italia, ut quibusdam placet, regnauit IANVS.
Deinde SATVRNVS Iouem filium suum e Græcia fugiens, in ciuitate, quæ ex eius nomine Saturnia dicta est, latuit. Cuius ciuitatis ruine hæcenus cernuntur in finibus Tusciæ haud procul ab urbe. Hic Saturnus qui in Italia latuit, ab eius latebra eadē Italia Latium appellata est. Ipse enim adhuc rudes populos domos ædificare, terras colere, plantare uineas docuit, atq; humanis moribus uiuere: cum antea semiferi, glandium tantummodo alimentis uitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, uirgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab indocili rustica multitudo Deus appellatus est.
- Post hæc PICVS filius eius, qui fabulose in auem sui nois dicitur esse mutatus. Post hæc filius eius FAVNVS pater Latini: cuius Latini mater Carmentis Ni costrata creditur latinæ literas repperisse. Regnante eodem Latino, qui latinam linguam correxit, & Latinos de suo nomine appellauit. Troia à Græcis capta est anno ci. Romani regni, ante primam quoq; olympiadem, annis cccvi. ante Romanam uero conditam annis ccciiij. Capta aut Troia, Aeneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam uenit: & anno tertio post Troiæ excidium cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans, eum interemit, eiusq; sponsam Lauiniam supra dicti Latini Regis filiam in coniugium accepit, de cuius etiam nomine Lauinium oppidum quod struxerat appellauit. Anno ab Imperio Nini, dccclxx. raptam fuisse Helenam: coniurationemq; factam aduersus Troiam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumq; sequitur Troiæ excidium.
- Hinc Romanorum gens duxit originem ab AENEA profugo, & ut ipse Virgilius adulari (uero forti) ab alijs uero traditur, patriæ proditore ac nectomantico, utpote qui etiam uxorem suam Dijs suis immolauerit. Regnauit aut Aeneas tribus annis apud Latinos.
- Quo uita decedente (secundum quosdam) per fulminis ictum, regnum accepit ASCANIUS, qui & Iulus eiusdem Aeneæ filius, quem apud Troiam ex Creusa coniuge sua, filia Priami regis, genuerat, & secum in Italia ueniens adduxerat. Qui Ascanius derelicto noueræ suæ regno, Albam longā condidit, & Deos penates sui patris Aeneæ, ex Lauinio in eandem Albam transtulit, sed simulachra eadem Lauinium sponte redierunt. Rursum traducta in eandem Albam longam, iterum repetiuerunt antiquiora delubra. Ascanius genuit Iulum filium, à quo omnis familia Iuliorum orta est. Cum autem triginta & octo annis regnasset Ascanius, moriens Syluium posthumum fratrem suum, filium Lauiniæ noueræ suæ & Aeneæ patris sui, quæ ipse Ascanius summa pietate educauerat, regni reliquit hæredem, pro eo q; Iulus filius suus adhuc paruulus, ad regnandum non esset idoneus.
- SYLVIUS igitur Posthumus regnauit annos xxix. Qui Posthumus inde dictus est: quia post mortem uel humationē patris est natus. Syluius uero quia ruri fuerat educatus. A quo eodem Syluio omnes reges Albanorum, Syluij uocati sunt.
- Post quem regnauit AENEAS SYLVIVS annos xxxi. Deinde LATINVS Syluius regnauit annos l. quo etiam tempore apud Hebræos Dauid regnauit.
- Post cuius obitum ALBA Syluius Albam suscepit annis xxxix.
- Deinde CAPIS SYLVIVS, scilicet superioris filius, regn. annis xxvij. qui Capuam in Campania condidit.
- Item CARPENTVS SYLVIVS Capis filius, annis xij.
- Post quem TYBERINVS Carpentis filius annos viij. Ab huius nomine Tyberis fluius sic dictus est, qui antea Albula uocabatur, quia idem Tyberinus in eundem fluuium decidens, extinctus est. Successit huic AGRIPPA Syluius, & regnauit annos xl. cuius temporibus Homerus fuisse in Græcia perhibetur.
- Dein AREMVLVS SYLVIVS Agrippæ superioris Regis filius, regnauit annis xix. Iste præsidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit: qui ob impietatem fulmine ictus, interijt.

Vnde Latium

Nummi ærei primū inuenti.

Nicostrata latinæ literas repperit. Latinus correxit

Lauinium exstruendum. Helenam raptam.

Romana gentis origo a proditore.

Aeneas patriæ proditor.

Alba longa condita.

Familia Iuliorum.

Dauid.

Capua condita.

Homerus.

Post

- XVII.** **Auentinus Syluius.**
XVIII. **Procas Syl.**
Ozias.
XIX. **Amulius Syl.**
Ilia uestalis.
Vnde lupa meretrices.
XX. **Numitor S.**
Romulus.
Achaz.
Roma condita.
Patres Curules.
Milites.
Talassus, carmen nuptiale, ita dictū a uoce, quemadmodum Græci uoce Hymen uocantur.
- Post hunc regnauit AVENTINVS Syluius annos xxxvij. qui fuit Aetuli superioris Regis filius, quiq; in eo monte qui nunc pars urbis est, mortuus ac sepultus, æternum uocabulum loco dedit.
- Successor eius extitit PROCAS SYLVIVS, eiusdem Auentini filius, qui regnauit annos xxij. Quo regnante Fidon Argiuus, mensuram & pondus repperit, cum apud Hebræos Ozias siue Azarias in Iudæa & Hierusalem regnaret. Et dum Procas obisset, testamentum suum duobus filijs suis Aemulio & Numitori reliquit, ut unus pecuniam protinus, alter regnū susciperet. Aemulius uero fratri suo Numitori electionem dedit, ut quod desideraret, acciperet. Numitor autem pecuniā accepit: AMVLIVS uero regnū obtinuit. In quo regnauit annos xliij. & dum regnaret, Deos consuluit, Responsumq; est ei, quia ab stirpe fratris sui occidendus esset. Vnde mox eundem fratrem suum de regno expulit. Numitor autem abiens, in agro suo uixit. Erant autem ei duo liberi, Sergestus & Rhea, quæ & Ilia dicta est. Metuens uero rex Amulius responsum, Sergestum ad uenationem secum duxit, & eum in sylua occidit. Rheam uero quæ & Ilia, adimendi partus gratia, ad uirginem uestalem elegit. Quæ cum vij. patris sui anno geminos edidisset infantes, iuxta legem, in terra uiua defossa est. Verum paruulos prope ripam Tyberis expositos, Faustulus regij pastor armenti, ad Acciam Laurentiam uxorem suam detulit, quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis sui quæstuosi, Lupa à uicinis appellabatur. Vnde & ad nostram usq; memoriam meretrices ob eandem causam lupæ, cellulæ earum lupanaria dicuntur. Propter quod & ipsi gemini fratres, id est Romulus & Remus à lupa nutriti dicuntur. Qui ijdem pueri cum adoleuissent, collecta pastorum & latronum manu, interfecto apud Albam Amulio, auum suum NVMITOREM in regnum restituerunt. Romanum igitur imperium quo neq; ab exordio ullū fere minus, neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à ROMULO exordium habet, qui Rheæ Syluiæ uestalis uirginis, ut præmissum est, filius, & quantum putatur, cum Remo fratre uno partu est editus.
- Is cum inter pastores latrocinaretur, natus circiter xvij. annos, urbem exiguam in Palatino monte constituit x. calen. Mai. Olympiadis sextæ, anno quadringentesimo xix. post Troiæ excidium, siue ut placet Orofio. ccciiij.
- Eo tempore in Iudæa & Hierusalem regnauit ACHAZ, ad quem Isaias uirginem parituram prophetauit. Condita ergo ciuitate, quam ex nomine suo Romanam uocauit, à qua & Romanis nomen inditum est, & condito mox templo, quod Asylum appellauit, pollicitus est cunctis ad eum confugientibus, impunitatem totius commissi sui. Quam ob causam multitudinem finitimarum gentium, qui aliquam apud ciues suos offensam contraxerant, ad se confugientem in ciuitatem recepit, unde & Asylum dixit, quod interpretatur domus refugij. Latinos deniq; Tuscosq; pastores, & trās marinos Phryges, qui sub Aenea, Arcades, qui sub Euandro duce confluerat, & cū his, ut Salustius ait, Aborigenes, quasi ex diuersis elementis in unum congregans corpus, populum Romanum effecit. Centumq; ex senioribus elegit, quorum cōsilio omnia ageret, quos propter senectutē patres ob similitudinem curæ, Curios siue Curules nominauit. Mille etiā pugnatōres elegit, quos ab eodem numero Millenarios uel milites appellauit. Tum cum uxores ipse & populus suus non haberet, inuitauit ad spectaculum ludorum uicinas urbi Romæ nationes, atq; earum uirgines rapuit, anno ab urbe condita quarto. Tunc uirginum pulcherrima cunctorum acclamatione rapientium, Talasso duci Romuli decernitur. Vnde in nuptiarum solennitatibus, Talasso uulgus clamitat, q; scilicet talis nupta sit, quæ Talassum habere mereatur. Commotis bellis, propter raptarum iniuriam, Centinenses uicit. Vicit etiam Antemnates, Crustumios, Sabinos, Fidenates, Veientes, hæc omnia oppida urbem cingunt. Tunc etiam Tarspeia uirgo Sabinorum clypeis obruta est, in quo etiam monte Capitolium postea constructum est. Pepigere tamen Romani cum Sabinis, quorum filias rapuerūt, amicitias, adeo ut Sabinorum rex Titus Tatius senex pariter cum Romulo regnaret. Quem Romulus mox ut in societatem regni assumpsit, occidit. Sabini uero & Romani

Quare nemo Romanus absq; prænominē Quirilingua Sabinorum h. s. Alij à Græco xv. s. Quirinum dicunt.

Romulus icu fulminis perijt

II. Numa Pompilius.

III. Tullius Hostilius.

III. Ancus. V. Priscus Tarquinius.

VI. Seruius Tullius. Censu primus ordinatus.

VII. Tarquinius. Excogitata uincula & carceres.

& Romani, ut utriusque populus efficiuntur. Tandem ad firmam coniunctionem & amicitiam inter se, Romani nomina Sabinorum suis præponebant nominibus, & inuicem, Sabini Romanorum: & ex illo consuetudo obtinuit, ut nemo Romanus sit absq; prænominē. Propter hanc etiam societatem, cum Sabinorum more, Romulus hastam longam ferret, quæ eorum lingua Curis uel Quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani uero, siue à Curibus, id est, hastis longis, siue à Quirino Quirites nominari cœperunt. Remus deniq; à Fabio duce Romuli fratris sui, eiusdem, ut fertur, uoluntate, rastro pastorali extinctus est. Causa autem interitus eius hæc fuit, quod ad tutelam nouæ urbis uallum transisse increpauerat, eiusq; angustias solaris transilierat. Cum Veientibus prælium adhuc paruo nomine, magnis uiribus agitatum, Centinensium captum ac dirutum oppidum. Assumptis semel armis, nunq; quies, quippe quibus egestas turpis atq; obscœna fames domi timerentur, si unq; paci acquiescissent. Romulus uero cum vij. cal. Augustas abierat apud paludem Capreae, ibiq; fulmine icus nunq; cõparuisset, anno regni sui tricesimo nono, ad Deos transisse creditus, Quirini nomine consecratus est.

Post hunc N V M A Pompilius Rex creatus est. Quo regnante, Clacus Chius primus ferri gemini, uel diuisi, inter se, glutinum excogitauit. Hic Numa Ezechia apud Hebræos regnante, Romanis qui ex consuetudine præliorum quasi latrones & semibarbari uiuebant, cultum Deorum & morem sacrificij & leges instituit, & infinita Tempia construxit.

Huic successit T V L L I V S Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus usus est. Hic etiam urbem ampliavit, adiecto Celio monte, & cum xxxij. annis regnasset, fulmine icus cum domo sua arsit. Huius temporibus Bizantium ciuitas condita, quæ postea Constantinopolis est appellata.

Huic successit A N C V S, qui Auentinum montem ciuitati adiecit, & Ianiculum & Ostiam ciuitatem supra mare. xvi. miliario ab urbe Roma, condidit.

Post hunc P R I S C V S Tarquinius regnauit. Hic numerum Senatorum duplicauit, Circum Romæ edificauit, ludos Romanos instituit, Romam murauit, Capitolium edificauit uel inchoauit. Sub eodem Massilia condita est, & Hierusalem à Nabuchodonosor rege subuersa est.

Post illum S E R U I V S Tullius. Huic in Tarquinij Prisci regia dormienti, caput ardere uisum est. Quod prodigium cum Tanaquil uxor eiusdem Tarquinij uidisset, eum inter proprios liberos educauit. Pro qua re ad regnum peruenit. Hic fossas circa muros duxit, hic omnium primus Censum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eodem, Claudia. v. uirgo uestalis pro crimine stupri accusata est. At se purgare dedignans, humaniter uadum Tyberis adijt, nauim ascendit, ligauitq; proram zona & ait: Si uirgo sum, sequereme. Moxq; secuta est nauis, ingressaq; Romam est.

Lucius dehinc T A R Q V I N I V S Superbus, septimus Rex atq; ultimus inuasit imperium. Quo tempore ad relaxationem Cyri regis Persarum reuersi sunt Hierosolymam Iudæi xlij. milia quadringenti. Iste Tarquinius, primus excogitauit uincula, taureas, fustes, lathomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla. Templum Ioui in Capitolio edificauit. Postea Ardeam oppugnans in xvij. miliario ab urbe Roma positam ciuitatem, imperium perdidit. Nam cum filius eius Sextus Tarquinius nocte quadam armatus, nobilissimam & castissimam Lucretiam, Lucretij Tricipitini filiam, Collatini Tarquinij uxorem per uim stuprasset, eadem Lucretia de illata sibi iniuria, maritum patremq; & Brutum auunculū suum, cæterosq; amicos è castris ascieuit, uimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Consolantibus illis eam & dicentibus, non nocere ad corruptionem pudicitie illatam uiolentiam, non enim animum honestum, sed corpus fuisse corruptum, nulla, ait, impudica, exin Lucretie se defendat ex eplo. Tum ferrum quod ueste celabat, subito uisceribus immerfit. Propter quam causam Lucretius patens eius, & Tarquinius uir eius, & Brutus auunculus eius, populū concitauerunt, & Tarquinio imperium ademerunt. Mox exercitus, qui ciuitatem Ardeam cum ipso Rege oppugnabat, reliquit eum, ueniensq; ad urbem Romam, rex portis

Quirites. Remus occiditur.

Constantinopolis condita.

Romanurata

Massilia condita. Hierusalem subuersa.

Claudia uoestalis.

Lucretia.

Rex portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset Tarquinius xxxv. annis, cū uxore & filijs suis fugit. Ita Romæ regnatū est per vij. Reges annis ccxliij. cum adhuc Roma ubi plurimum possedit, uix usq; ad quintumdecimū miliarium possideret.

Sub eodem Tarquinio castissima I V D I T H Holofernem peremit. His etiam temporibus P Y T H A G O R A S Philosophus claruit. Qui Samo oriundus Crotona deguit, nouissime Metapontum adijt, ibiq; sepultus est. Sicq; finitum est regium nomen in isto. Deniq; expulsis Regibus, uel quod adhuc maius est, abiurato etiam regio nomine, Romani pro Regibus Consules creauerunt, scilicet binos fecerunt in annum unum. Binos quidem Consules pro uno Rege, hac de causa, ut si alter male uellet contra rempublicam, alter eum coeceret: in annum tantum unum ideo, ne per diuturnitatem potestatis insolescerent, sed ciuiles semper essent, qui se post annum priuandos præscirent.

Regibus igitur expulsis, fuerūt primo anno consules Lucius Junius B R U T V S auunculus Lucretie præfatæ, qui maximè egerat, ut Tarquinius Superbus pelleretur, & Tarquinius Collatinus maritus eiusdem Lucretie: sed Tarquinio Collatino dignitas consularis mox ablata est. Placuit enim omni Romano populo, ne quisquā in urbe remaneret, qui Tarquinius uocaretur, & hoc propter insatiabile odium, quod habuerunt in Superbum Tarquinium. Quo Tarquinio Collatino priuato & expulso, L V C I V S Valerius Publicola in ipsius loco factus est consul. Brutus uero consul, & Aruns filius Tarquinij Superbi, in bello quod idem Tarquinius commouit contra Romanos dimicans, uti in regnum restitueretur, inuicem se occiderunt. Quem Brutum Romanæ matronæ defensore pudicitie suæ per annum quasi communem patrem luxerunt.

Secundo quoq; anno iterum Tarquinius ut reciperetur in regnū, bellum Romanis intulit, adiutus à Porfenna rege Tusciæ, tribusq; annis continuis trepidam urbem terruit, conclusit, obsedit. Tunc Mutius Sceuola Romanus Senator exijt ad ferendum Porfennam regem: & descendens in castra eiusdem regis subregulum eius stipendia diuidentem, habitu purpurato indutum occidit, Regem eum arbitratus. Captusq; illico locutus est cur uenisset. Deniq; dexteram quæ errauerat igni qui in Ara erat, urendā supposuit. Tunc hostes, tum eius audacia in hostem, tum eius constantia ad uindicandum in seipsum multū deterriti sunt. Quid nisi Mutius fecisset, uel nisi uirgo Chlœlia, quæ obles fuerat Porfennæ Regi data, ruptis uinculis, uigiles sefellerit, & consensu equo, per Tyberim mirabili transnata tu, & uirili audacia Romam redierit, & ciues audacia promouisset, Romani compulsi forent, aut perpeti captiuitatē hoste insistente superati, aut seruituti, recepto Rege subiecti. Vnde & eidē Chlœliæq; equestre fecerat, equestris statua ex rogatu Regis Porfennæ, decreto & consulto senatus data est.

Quinto anno post Reges exactos, Lucius Valerius ille Bruti collega, & quater consul, fataliter mortuus est, adeo pauper, ut collectis à populo nummis, sumptū uix habuerit sepulturæ. Quem matronæ Romanæ secute, Brutū per annū luxerūt.

Nono anno post Reges exactos, noua Romæ dignitas creata est, quæ Dictatura appellatur, maior quàm consularis, & magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Et primus Dictator Romæ fuit M A R C V S Valerius. Primus magister equitum, Spurius Cassius. Octauodecimo anno postq; Reges exacti sunt, trecenti sex Fabij uiri clarissimi, Romani status lumina, à Veientibus Romanorum hostibus, per insidias circumuenti, ad Cremeram fluium omnes trucidati sunt, uno tantum ad renunciandum cladem reseruato, qui propter puerilem etatem duci non poterat ad pugnam.

Eodem tempore Pompilia uirgo Vestalis ob crimen stupri, uia defossa est. Anno post conditā urbem ducentesimo sexagesimo secundo, Aequi Volsciq; Minutium Romanum consulem prælio superatum & fugatum, in Algidio monte, qui ab urbe. xij. ferme miliaria abest, fame ferroq; cinxerunt. Actumq; in felicitate foret, nisi Quintus Cincinnatus præcipuus ille dictator aratam oblidionem oppresso hoste soluisset. Qui repertus in rure quatuor iugerum agrum possidēs, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inuentus, sudore deterso, ab

Iudith. Pythagoras.

Romani pro Regibus Consules creati.

Brutus.

Lucius.

Valerius Consul pauper moritur.

aratro accessit ad fasces, togam prætextatam accepit. Mox sumpto honore, instructoq; exercitu, caelis hostibus uictor effectus, liberauit consulem & exercitum, iugumq; bouum equis imposuit, uictoriamq; quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se primus egit.

Anno ab urbe condita cccv. Veientani rebellant. Contra quos Furius Camillus dictator missus, primum eos acie uicit. Mox & ciuitatem eorum obsidens diu, clam tandem Cuniculis cepit. Inuentamq; ibi statuam Iunonis monete, iussit Romam transferri. Tunc unus è militibus per iocum interrogauit simulachrum, an uellet ire Romam. Respondit: Volo. Sequitur dehinc irruptio Gallorum Senonum in urbem, & eiusdem urbis incendiū duce Brenno, cum exercitu copioso nimis & robusto. Hos irruentes Fabius consul cum exercitu excepit, ne tamē obsideret, imo hostilis ille impetus, Romanos quasi aridam segetem succidit, strauit, & transiuit. Testatur hanc cladem fluuius Alia, sicut Cremera Fabiorū. Non enim facile aliquis similem ruinam Romanæ militiæ recenseret, & si Roma insuper incensa non foret. Patentem igitur urbem Galli Senones penetrant, trucidant oēs, perimunt in suis sedibus Senatores, eosq; incendio domorum cōcrematis, lapsu culminum suorum sepeliunt uniuersos. Reliquam autem iuuentutem, quam constat uix mille hominum tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem, obsidione concludunt. Ibiq; infelices reliquias fame, peste, desperatione & formidine terunt. Captumq; ilico Capitolium fuisse, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui dum diu eos obsiderent, & iam Romani fame laborarent, fragmentis panum pro lapidibus Gallos iecerunt. Quamobrem accepto auro mille librarum, ne capitolium obsiderent, receperunt. Sed secutus eos Camillus ita cepit, ut & aurum quod eisdem datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa reuocaret. Ita uictor urbem ingressus, appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor. Circa hæc tempora, Hæster historia putatur scripta. Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur.

Eodem anno sæuissimo tremotu Achaia uniuersa concussa est, & duæ ciuitates, id est, Bura & Helice, abruptis locis deuorata.

Anno ab urbe condita trecentesimo octogesimo quarto, ingens uniuersam Romanam pestilentia corrupit. Sequentiq; anno securum est triste satis prodigium. Siquidem in medio urbis foro terra dissiluit, uastoq; præruptu hiantia subito infetna patuerunt. Quod spectaculum dum diutius ita maneret, cunctisq; terrorem nimium inferret, tandem interpretantibus aruspibus, claudi baratrum posse, si eo qui esset Romæ preciosissimus iuuenis uoluntarie immitteretur. Diu iactatis inaniter monilibus matronarum, Marcus Curtius eques Romanus domo clarus militiæ insignibus sumptis, cum equo se in id baratrum præcipitauit, sicq; conclusum est. Tunc post eum sacrificantes, in eundem locum iecere fruges. Mox terra in naturam suam redijt.

Anno ab urbe condita cccxxxviii. iterum terribilis Gallorum inundatio Romanos terminos inuadens, iuxta Anienem fluuium confedit. Vbi Titus Manlius iuuenis nobilissimus de Senatoribus, quendam Gallum ad singulare se certamē prouocantem aggressus, occidit, & sublato ab eius collo torque aureo, colloq; suo imposito, in perpetuum Torquati & sibi & posteris nomen accepit.

Nec diu post hæc Romanis iterum contra eos bellantibus, quidam ex eisdem Gallis unum aliquem ex Romanis qui esset optimus, prouocauit. Huic se Marcus Valerius tribunus militum obtulit. Et cum processisset armatus, coruus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa aduersus Gallum pugna, idem coruus alis & unguibus Galli oculos uerberauit, ne in rectum posset aspiciere. Ita à tribuno Valerio interfectus, non solum ei uictoriam, sed & nomen dedit. Nam postea idem Valerius ab illo euctu, Coruus dictus est, & omnes successores sui Coruini.

Anno ab urbe condita cccc. statuq; Consulibus ob meritum uictoriæ in rostris positæ sunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.

Anno post hæc sequente Minutia uirgo Vestalis, ob admissum incestū damnata, uiua obruta est in campo, qui nunc Sceletatus uocatur. Paruo exin tempore

trecentæ octoginta matronæ Romanæ proditæ sunt à quadam puella, atq; conuictæ, rabie & amore scelerum tantum accensæ, cateruatim populum ueneficijs suis necasse, ac si de pestilenti aere crederentur tam subito tamq; latè mori: atq; eadem uenena quæ coxerant bibere compulsæ, consumptæ sunt.

Hæc de regibus usq; ad Alexandrum Magnum regem Macedonum, & usq; ad incrementū Romanæ potestatis, hic dicta sufficiant. Multa quidem in libris Regnorum, & in Paralipomenon, & Esdræ, & Prophetarum, & alijs sacre Scripture, de Regibus Assyriorū, Persarū, & Medorum, & alijs quibusdam Regibus scripta sunt, quoniam hi populum Israeliticum aut afflixerunt, aut gratia & libertate honorauerunt. Ab hinc itaq; describuntur Reges quatuor regnorum, quæ post Alexandrum præfatum orta sunt, qui solus monarchiam mundi præter Italiam in xij. annis subiugauerat, sicut in historia ipsius plenè describitur. Ponuntur itaq; primum in descriptione Reges & tempora ipsorum, & gesta quædam forte breuiter annotantur, postmodum subiectis historijs eorundem. Secundo post hæc subiicitur historia Romana, eo ordine, quo hætenus est descripta, in quantum competit huic breuitati, secundum tempora Regū præscriptorum. His interponitur historia Iudæorum ex hoc tempore, quæ in sacris Scripturis non est expressa.

Hic impressum Vrspergensis Exemplar pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus: Exceptum de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri Magni, habebatur, quod plane erat tale, ut nemo sine risu legisset. Igitur nolui contaminare hanc utilem historiam hoc *Ἰστορικὸν γράμμα*. Qui Alexandri Philippo Macedone nati & uitam & gesta legere uelit, habet innumerabiles pene, qui posteritati tradiderunt, Græcos & Latinos, Arrianum, Plutarchum, Iustinum, Quintum Curtium, & alios. Veruntamen ne quid deesset Lectori, ex Raphaelæ Volaterrano libuit Epitomen uitæ Alexandri Magni hic subiicere.

ALEXANDRI Philippo Macedone nati, & uitam & gesta, innumerabiles penè Græci posteritati tradidere. E quibus Clitarchus, Polystratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus, Eritreus, Philippus Chalcidensis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticleides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamon Mityleneus, Sotericus, Asites, Arrianus, Plutarchus. E nostris uero Quintus Curtius. Ego autem Epitome breui percurram. Igitur natum scribit Plutarchus viij. idus Aprilis. Ab eo autem qui in Latinum illum conuertit, circa Idus Augusti scribitur: quod sanè cuius sit error, nescio. Aetatis & disciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lyfimachum Halicarnasseum habuit. Deinde Aristotelem præceptorem, à quo eruditus fuit, perseueranter amauit, scientiaq; Phisicæ delectatus, quādoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes, uulgo ediderit. At ille respondit: editos quidem, sed tanquam non editos, ob eorum obscuritatem fore. Annum agens xvi. à patre profecto in obsidionem Bizantiæ, ad regni curam dimissus domi est. Post eius uero mortem annos xx. natus, imperiū iniens, primam in Thebas expeditionem fecit, easq; bello superatas, euertit. Cum Isthmon ueniens omnes obuam præter Diogenem Cynicum uenere. Miratus Alexander ad eum in Sole apricantem uenit, rogans, si quid opus: at ille: ut paulum, inquit, à Sole absis. Alexander deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uel se dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur latè imperandi, patrimonium omne inter amicos diuisit, Antipatro domi relicto, in Hellepontumq; primo traiecit, ac Ilium peruenit, ubi animaduerso Achillis sepulchro, scelicem appellauit, cui præco laudum Homerus contigisset. Deinde contra Darium profectus, ad Granii flumen, quod Asiæ porta sit quædā, præfati Regis occurrentes, pugna conserunt, ubi uictor traditur fuisse, cæcis Barbarorum xx. mil. ex Macedonibus xxxiij.

B tantum

Iuno moneta
Saturnia
Sororia &c.

Alia flumē.
lapide ab urbe
distans in uia
Tiburina.

Camillus secundus
Romulus.

Hæster.

Marcus Curtius.

Manlius quare
Torquatus

Valerius quare
Coruinus.
Alexandria
condita.

Fragmentis
panum pro
lapidibus Gallos
iacere.

Plato.

Alexander
Macedo.

Epitome
Alexand.

tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphiliæ, Ciliciæ, Phœni-
ciæq; regiones: deinde Paphlagonæ, Capadocesq; subegit. In transitu Cydni
fluij frigidissimi morbo correptus, bello superedit: uerum paulo post à Philipe
po medico curatus, in castra uenit, atq; rursus cum Dario qui Dc. hominum milia
armauerat, in prælium descendit, quem demum superauit cæsis hostium xi. mi-
libus, castris insuper potitus, Regem fugientem per v. stadia infectatus est: uxo-
rem, filiasq; captiuas ad se perductas, honorificè ac pudicè habuit. Ab hac igitur
in littore quoq; Aegypti, loci amœnitate delectatus, Alexandriâ urbem condend-
dam mandauit. Ipse ad Iouem Ammonem per loca uasta solitudine post Cam-
bisem secundus accessit. Hic multa milia è suis obruta, arenarû ui austro perflan-
te, fuere: ubi uero templum attigit, à Sacerdote persuasus, Iouis filium se putauit.
Postremo, tertio Dariû uires redintegrantē petens, uicit, atq; omnino profligatû
unâ cum regno sustulit Persarû. Hinc Babylonios cum tota regione subegit. Mox
Darium persecuturus, audiuit à Bessio illius familiari, eum captum à suis, atq; in-
terfectum, quem regijs interfectû uestibus, matri eius tumulandû remisit. Bessum
uero interfectorem supplicio adfecit. Darius aut̃ moriens, deos precabatur, uti
Alexandrum secundarent, quem hostem clementiorem q̃ suos inuenisset. Dein-
de in Parthum mouens, superato Orexarte fluuio (hic enim Rha est, quæ Alexan-
der Tanaim alterum putauit) Scythas laceffiuit: ulterius fluxu uentris correptus,
insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestem Amazonum reginâ,
teste Iustino xxxv. dierû itinere confecto, quæ ex ipso pregnans dicitur decessisse.
In Indiam postremo profectus, suos exhortatus est, ne animo deficerent: parui
temporis laborem, Macedonibus orbis imperium, ac perpetuam gloriam paritu-
rum, ubi primum Taxilem Regem obuium cum muneribus habuit: superatoq;
Idaspe fluuio, Porum alterum Regem occurrentē cû maximo exercitu uicit, quē
in prælio uictum ac captum dimisit, uti prius, liberum. Erat Porus quatuor cubi-
tis & palmo procerus, in quo prælio Bucephalum amisit: in cuius honorem su-
pra Idaspem, Bucephaliâ urbem condidit. In ea sane regione cum multis collo-
cutus Gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus, sese ui-
uum constructa pyra, comburi iussit. Alexander deinde dextrum Indiæ latus ad-
nauigari perquiriq; iussit, classi Onesicrito præfecto, ac Nearcho duce constitutis,
ipse per Mediterraneam remigrans, cum alui dolore uexaretur, Babylonem repe-
tj: ibiq; febri correptus, excessit, nullo ueneni signo, anno ætatis xxxij. & à Pro-
lemæo Alexandriam regia funeris pompa delatus. Fuit uini uicinus, adeo, ut per
ebrietatem præcipuos amicos interfecerit. Clitum qui in mensa Philippi Alexan-
dro prætulit, Philotam & Parmenionem, insidiarum suspitione necari iussit. Cas-
tisthenem Philosophû Aristotelis propinquû, quem inter charissimos habuerat:
deinde in Hermolai coniuratione suspectum, quodq; adorandum Alexandrum
esse negaret, miserè adfectû cæsim necauit. Castitate alioquin tanta, ut præter uxo-
rem & Bersanem è Damasco uiduam, ac regiam mulierem, nullam aliam com-
plexus fuerit. Rhoxanem uxorem Oxiartis regis filiam, non prius attigit, q̃ per-
fectis ex ordine sponsalibus solemnibus. Sed & Aristobulus de ipsius ebrietate scri-
bit omnia falsa esse: uerû quia inter bibendum ualde loqueretur, eam contraxerit
famam. Cibi etiam parcissimum fuisse, q̃ prandij condimentû, nocturnû iter so-
lebat appellare: cœnæ frugi, ac breue prandiû. In rebus obeundis summa alioquin
diligentia, nullâ amittendo occasione, declarant maximè res breui tēpore gestæ.
Mane ante omnia sacrificabat. Si qñ uacaret, aut uenationi, aut lectioni se trade-
bat, præsertim Homeri, quæ etiâ nocte puluillo subijcere solebat. Interdum conui-
uijs animû exhilarabat, ut post Dariû uictû quisq; suorû amicas ad epulas iuuita-
uit, inter quas Thais fuit Atheniensis genere, quâ postea Ptolemæus magnopere
adamauit. Hæc cû in cœna rogasset Alexandrû, ut Persarû reginam, quia patriam
suam incendierant, cremaret, statim mandauit. Puerorum insuper abstinentissi-
mus omnino, quorû xxx. milia ad disciplinam militarem erudiendorum nutriti
mandauit, quin & quendam pollicentē se pulchrû ei empturû puerû, acriter ob-
iurgauit. Solebatq; dicere, coitum ac somniû duo maxima mortalitatis esse signa.

HISTO

Nno ab urbe Roma condita quadringentesimo uicesimo secundo,
qui est Alexandri Magni quintus, Alexander rex Epirotarum, huius
Magni Alexandri auunculus, traiectis in Italiam copijs, cum bellum
Romanis inferre pararet, à Samnitibus qui Lucanis suffragabantur,
maximo bello in Lucania uictus & occisus est. Post hæc Romani iam potentes
esse cœperunt, bellumq; in centesimo & octagesimo ferè miliario ab urbe cum
Samnitibus, Papyrio dictatore gesserunt. Vbi Fabius Maximus magister equitû
absente Papyrio, foelicissime dimicauit, & uiginti milia Samnitû deleuit. Postea
Samnites circumspicenti cura, instructo exercitu, apud Caudinas furculas angu-
stijs locorum armisq; conclusos Romanos, Tito Veturio, & Spurio Posthumio
consulibus, ingenti dedecore uicerunt: quorum dux Pontius pro magna securita-
te uictoria, Herennium patrem suum consuluit, utrum clausos occideret, an par-
ceret uictis. Vios tamen seruare dedecori elegit. Vniuersum quippe Romanam
exercitum turpiter captum, armis uestimentisq; nudatum, uilioribus uestimentis
tantum ob uerecundiam corporum tegendam concessis, longum ordinem uis-
itoria agere præcepit, sexcentisq; Romanis equitibus in obsidatû acceptis, con-
sules ignominia oneratos remisit, sub tali conditione pacis, qualis Samnitibus
placuit. Sed si fidem fœderis Romani seruassent, aut hodie non essent, aut Sam-
nitibus subiacuissent. Posteriori siquidem anno, iubente Senatu, fidem solouit,
eosq; Papyrio consule, in bellum cogunt. Nec ante cædi, uel cædere desierunt, q̃
uictis Samnitibus, captoq; duce eorum cum septem milibus, iugum eis reposue-
runt. Eo tempore Appius Claudius Censor, aquam Claudiam urbi induxit, &
uiam Appiam strauit. Post hæc Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Ma-
ximum uicerunt, tribus milibus hominum occisis. Postea cum pater eius Fabius
Maximus legatus datus fuisset, & Samnites uicit, & plurima ipsorum oppida
cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo
Consules, contra Samnites missi, ingentibus prælijs eos confecerunt, ita ruinas
ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium, in ipso somnio requiratur, nec facile
inueniatur. Tunc bellum cum Samnitibus per quadraginta nouem annos actum
sublatum est, neq; ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam uirtutem magis
fatigauerit.

Nec longum post, tanta tamq; intolerabilis pestilentia, per triennium Roma-
nam corrupit ciuitatem, ut propter eam quacunq; ratione sedandam, libros Sy-
billinos consuluerint. Quibus uidebatur, ut ab Epidaurio Aesculapius exhibere-
tur. Missi sunt legati ad Græcam urbem, quos Epidaurij libenter atq; humaniter
susceperunt. Ibidem se legatis Serpens ostēdit, raro ab incolis, nisi foeliciter, uisus.
Cumq; per triduum familiariter apparuisset, & cunctis spectantibus, subijt in Tri-
remem Romanam, & in tabernaculo legati Quintij Virginij collectus quieuit.
Legatis Romam redeuntibus, anguis in nauis semper apparuit. Antium uentum
est. Descendit serpens ad limen templi Aesculapij, & triduo inter Myrtos latuit,
nec ad solitos cibos processit. Dehinc ad nauem redijt. Cumq; uentum esset ad
Tyberim, enatauit in insulam, in qua illi templum constitutum est, & mox sani-
tas Romanis est data.

HISTORIA IVDÆORVM.

ALEXANDER translato regno Persarum ad se, captis Tyro & Gaza,
& Hierusalem, iratus festinans, Iadum & cæteros sacerdotes eum ho-
norificè suscipientes, ueneratus est. Quibus post sacrificium, lecto Danie-
le, tributum septem annis dimisit. Quod Iudæis concessit, Samaritanis
negauit. Decem tribus oratione sua inclusit. Cui ueneno obeunti, quatuor hic an-
notati successerunt in regno.

B ij Post

Orexartes

Taxiles.
Porus.Bucephalia.
Calanus.

Nearchus.

Calisthenes.

Bersane.
Rhoxane.

Thais.

Maximum de
decus Romæ
norum.Samnium dia-
tulium.Serpens libe-
rauit Romanos
à peste.De eo Ioseph.
in Antiquita.

Alexandriæ.

Asiæ.

Macedoniæ.

Syriæ.

REGES ALEXANDRIÆ.

REGES MACEDONIAE.

I. Ptolomeus Lagi filius 40.

Post Alexandrum PTOLEMAEVS Lagi filius, regnavit Alexandriæ primus, annis xl. à restauratione templi anno cētesimo nonagesimo octavo. Iste fuit uir prudentissimus, ditissimus quoq; & fortissimus, tantęq; potentia, ut Pyrrhum regem Epirotarū regno depulsum, regno restitueret, Cyprumq; ac Phœnicę, multasq; urbes & insulas ac regiones obtineret: & uicto Demetrio, filio Antigonis, Seleuco partem regni sui, quæ ab Antigono fuerat ablata, restitueret. Hic Hierosolyma & Iudæis dolo subactis, multos iterum ex eis in Aegyptum transtulit, quos tamen postea benigne restituit. Huius tempore princeps Sacerdotum Hierosolymis, Onias Iaddi filius fuit: quo mortuo, filius eius Simon cognomento Iustus, principatum obtinuit.

REGNUM ASIÆ.

Post Alexandrum in Asia primus regnavit ANTIGONVS 18. annis decē & octo.

Cœpit autem regnare septimo anno Ptolemæi regis Alexandriæ, siue Aegypti.

Post hunc DEMETRIVS filius Antigonis, regnavit in Asia decem & septem annis.

Hic Demetrius semetipsum Seleuco tradidit, qui destructo regno Asiæ, ex utroq; unum fecit imperium: & in his duobus terminatum est regnum Asiæ minoris: & sic deinceps erunt tantum tria regna.

Post descriptionem istorum Regum qui prenotati sunt, sequitur historia eorundem.

Diuisio regnorum Alexandri.

Post mortem Alexandri, cum multi sibi succederent, obtinuit Ptolemæus Aegyptum, Philippus qui & Aridæus frater Alexandri Macedoniam, Seleucus qui & Nicanor Syriam & Babyloniam, & regna Orientis, Antigonus Asiam, cæteri quippe loca sibi distributa. Sed diuersas sortiti prouincias, mutuis se bellis consumpserunt, & per totum Macedoniæ

I. PHILIPPVS, qui & Aridæus, frater Alexandri, regnavit Macedonię annis septem à restauratione templi anno cxcvij.

II. CASSANDER regnavit Macedoniæ annis. xix.

III. ANTIGONVS & ALEXANDER, filij Cassandri, regnauerunt in Macedonia annis iij.

III. DEMETRIVS regnavit in Macedonia annis vi.

REGNUM SYRIÆ.

Regnum Syriæ & Babilonię, & superiorum locorum, nascitur xij. anno Ptolemęi regis Aegypti, sexto uero anno Cassandri regis Macedonum, septimo uero anno Antigonis regis Asiæ, ubi primus post Alexandrū regnavit SELECVS Nicanor annis xxxij. Ex hoc tempore, id est, ab initio regni Seleuci, supputatur regnum Græcorum iuxta Hebręam historiam Machabæorum. Hic, capto Demetrio Antigonis filio, regnū Asię destruxit, & ex duobus, id est, Asiæ & Syriæ, unum fecit imperiū. Vnde & filius eius Antiochus, qui & Sother, post eū regnavit in Syria & Asia: post quem regnavit item Antiochus, qui dicebatur Theos.

Has urbes condidit Seleucus: Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Apamiā, Edissam, Beroeam, Pellā. Quarum Antiochiā xij. anno regni sui condidit, & metropolim publicę rei suę cōstituit.

V. PYRRHVS rex Epiri, corrupto exercitu Demetrii ipsiq; fugato, regnavit Macedonibus mensibus vij.

VI. Post quem regnavit LYSIMACHVS in Macedonia annis. vi.

I. Seleucus Nicanor. 32.

Antiochus Theos, de quo infra.

cedoniæ regnum, hoc est, per uniuersam Asiam, & plurimam Europæ partem, uel maximam Libyę, horrendi subito bellorum globi confluerunt. Causa uero & origo bellorum, epistola fuit Alexandri regis, qua præcepit omnes exules patrię, libertatiq; restitui. Potentes autem ciuitatum Græcię timentes, ne exules recepta libertate, ultionem meditentur, à regno Macedonum defecerunt, primūq; Athenienses contracto triginta milium exercitu, & ducentis nauibus, bellum cū Antipatro, cui Græcia obuenerat sorte, gesserunt. Post hæc bellum inter Antigōnum & Perdica, oritur grauissimum, multisq; prouincijs & insulis, ob auxilia uel negata uel præstita dilaceratis, diu deliberatum est, utrū in Macedonia bellum transferretur, an in Asia gereretur: nouissime Perdica Aegyptum cum exercitu ingenti petijt. Sic Macedonia in duas partes, discurrentibus ducibus in sua uiscera armatur. Ptolemæus Aegypti uiribus & Cyrenensibus copijs instructus, occurrere Perdica bello parat. Perdica uero cū Ptolemæo acerbissime cōgressus, amissis copijs, ipse quoq; interfectus est. Olympias uero Alexandri mater, post plurimas principum cædes, per Cassandrum interfecta est. Hercules Alexandri filius, cum matre Roxani, in custodia positus, cum iam quatuordecim annorum esset, ab eodem Cassandro interfectus est. Antigonus autem cum filio Demetrio congressus contra Ptolemęum, & Cassandrum, atq; Lysimachum, qui Seleuci societate fulti erant, prælio uictus est. Ptolemęus iterum cum Demetrio nauali prælio conflixit: & cum omnem penē classē atq; exercitum perdidisset, uictus in Aegyptum refugit. Hac uictoria elatus Antigonus, regem se unā cum Demetrio filio suo appellari iussit, cum iam apud Alexandriam & Macedonia vij. annus regnorum esset. Quod exemplum omnes secuti, regium sibi nomen, dignitatēq; sumpserunt. Igitur Ptolemęus & Cassander, ceteriq; alterius factionis duces, cum decipi se ab Antigono singillatim uiderent, per epistolas se inuicem confirmantes, coeundi in unum, tempus locumq; condicunt, & bellum aduersus Antigonum communibus uiribus instruunt. Cassander finitimorum bellis implicitus, Lysimachum clarissimum inter omnes duces, cum ingenti manu, pro se, socijs in auxilium misit. Seleucus quoq; ex Asia maiore discedens, nouus Antigono hostis accessit. Hic itaq; Seleucus plurima per Orientem, inter socios regni Macedonici bella gessit, principio Babyloniam expugnauit, Bactrianos nouis moribus assurgentes perdomuit, transitū deinde in Indiam fecit, quæ post mortē Alexandri uelut detractio, excussioq; ceruicibus iugo, præfectos eius occiderat. Adunatis itaq; Ptolemæi, sociorumq; illius copijs, pugna committitur, cuius quanto potentior apparatus, tanto ruina grauior fuit. Nam in ea tunc totius penē Macedonici regni uires conciderunt. In ipso bello Antigonus occisus est. Sed finis huius belli initium fuit alterius. Nam cum uictoribus de præda non conueniret, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemęus Lysimacho iungitur. Cassandro defuncto, filius eius Philippus succedit, sicq; quasi ex integro noua Macedonia bella nascuntur. Antigonis filius Demetrius augmento Græcię & totius Macedoniae elatus, in Asiam transire disponit. Ptolemæus autem & Seleucus, & Lysimachus, experti priori certamine, quantæ uires essent concordie, iterum societate pacta, adunatisq; exercitibus, bellum in Europam transferunt aduersus Demetrium. His se comitem & belli socium Pyrrhus rex Epiri iungit, sperans Demetrium Macedonia posse depelli. Nec spes frustra fuit, quippe corrupto eius exercitu, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniae Pyrrhus inuasit. Lysimachus autem qui Hellepontum regebat, post interfectionē generis sui, & necem filij, assiduus parricidijs cruentatus, à militibus proprijs deseritur, qui ad Seleucū transeuntes, hortati sunt eum, ut Lysimacho bellum inferret. Res nanq; fœdissimi spectaculi erat. Duos quippe reges, quorum Lysimachus annorum erat septuaginta quatuor, Seleucus autem septuaginta septem, de eripiendis alterutrum regnis, concurrere, in acie stare, arma gerere. Vltimum quidem hoc bellum Alexandri comilitonum fuit, quod ad exemplum humanæ miserię fuerat referuatū. Quippe cum orbem terrarum, extinctis iam xxxiij. Alexandri ducibus, soli possiderēt, & angustissimos senectutis ac uitæ suæ terminos nō aspicientes, angustos esse im-

Sociorū Alexandri uarij tumultus.

Seleuci bella.

Libido *in* perio suo totius mundi terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto iam antea Demetrio in Cilicia, regnum Asiae destruxit, & ex duobus unum fecit. In hoc autem bello Lyfimachus amissis uel interfectis prius quindecim liberis ante hanc pugnam, postremus occisus est. Sicq; Lyfimachus solutio pugnae Macedoniae fuit. Sed nec Seleucus quidem de tanta uictoria impune laetatus est. Nam neque ipse post septuaginta septem annos quietem naturalis mortis inuenit, sed exortam sibi infeliciter uitam, uelut immatura morte finiuit. Insistente quippe Ptolemaeo, cuius sororem Lyfimachus in matrimonio habebat, insidijs circumuentus occisus est. Haec sunt inter parentes, filios, fratres ac socios, consanguinitatis societatisq; commercia, quibus orbem ab Alexandro celeriter ac fortiter acquisitum, annis quatuordecim dilaniauerunt, & ueluti optimam praedam, a magno leone prostratam, auidi catuli discerpserunt, seq; ipsos inuicem irritantes, in rixam praedae aemulatione consumpserunt.

Interitus *re-*
gnorum *Ale-*
mandri.

Bellum *Taren-*
tinum.

Pyrrhus *Epi-*
rotarum *rex*
Tarentinis *pre-*
sidio *est.*

Pugna *pyrri*
cum *Roman-*

Minutius *pro-*
muscidem *ele-*
phantide *fecit*

Epitaphium
Roman. cladis
per Pyrrhum.

Nno ab urbe condita cccclxiij. qui est Ptolemæi xxxv. Tarentini qui in ultima Italia sunt, Romanam classem forte praetereuntem, hostiliter inuasent, praefectos nauium occiderunt, omnesq; utiles bello, reliquos uendiderunt precio, unde grande bellum inter eos ortum est. Tarentum uero a Lacedaemonijs conditum, Calabriae quondam & Apuliae, totiusq; Lucaniae caput erat, diuinitis, magnitudine, muris, portu, ipsoq; situ mirabile. Romanus itaq; exercitus cum Aemilio consule irruens in uniuersos Tarentinorum fines, igneq; ferroq; uastat omnia, plurima expugnat oppida, iniuriam insolenter acceptam, crudeliter uindicit. Tarentini uero cum plurimis finitimorum praesidijs fulcirentur, etiam Pyrrhus rex Epirotatum, qui ex genere Achillis originem duxit, quasi cognatam Graeciae ciuitatem uindicaturus, totas uires Epiri Thessaliae, Macedoniae elephantos etiam usq; ad id tempus Romanis inuisos, numero uiginti in Italiam aduexit. Qui cum Delphici Apollinis consulisset oraculum, ambiguum dedit responsum.

Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Tunc primum Romani cum transmarino hoste dimicauerunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Leuinus. Qui cum exploratores Pyrrhi cepisset, eos iussit per castra duci, omnemq; exercitum ostendi, sicq; demitti, ut renunciant Pyrrho quae uiderint. Commissa itaq; pugna, consumpta est dies grauissimo certamine, omnibus utring; mori paratis, fugere nescijs. Introductos autem inter currentia agmina elephantos, forma truces, odore graues, mole terribiles, ut uiderunt Romani, nouo pugnandi genere circumuenti & territi, maximeq; pauitantibus equis defugerunt. Minutius uero quartae legionis Centurio, protentam in se unius beluae promuscidem gladio defecuit. Qua uulneris dolore turbata, & auerti compulsa, eius immoderato discursu permisceri coeperunt: finis etiam pugnae de noctis beneficio impositus est. Leuinus tamen per noctem fugit, Romanos uictos fuisse turpi fuga prodidit. Ex quibus tunc cecidisse referuntur xi. milia peditum, & nongenti lxxx. Capti trecenti x. Equites autem casti cclv. capti octingenti duo. Signa xxij. amissa. Pyrrhus autem Romanos quos cepit, summo honore tractauit, occisos sepeliuit. Quos cum aduerso uulnere, & truci uultu, etiam mortuos iacere uidisset, tulit manus ad caelum, dicens se totius orbis dominum esse potuisse, si tales milites sibi contigisset habere. Cuius uictoriae titulum Pyrrhus affigens templo Tarentini Iouis, ita scripsit in eo. Qui inuicti ante uiros fuerant pater optime Olympi, Hos egomet pugna uici, sum uictus ab hsdem.

Quem cum sui increparent, cur se uictum diceret, qui uinceret, respondisse fertur. Si iterum eodem modo uicero, sine ullo milite reuertar Epirum. Cumq; legati mitterentur ad eum pro redimendis captiuis, iussit Liconum & Molossium eis obuiam ire, ipse quoq; cum equitibus procedens ad portam ciuitatis, honorifice suscepit

HISTORIA ROMANORVM.

HISTORIA ROMANORVM.

HISTORIA ROMANORVM.

fulcepit eos, captiuos sine precio remisit. Vnum autem ex legatis Fabricium cum pauperem uidisset, promisit ei quartam partem regni sui, ut se transferret ad eum: sed contemptus ab eo, admiratus est illum. Pro hac admiratione misit ad Romanos legatum praecipuum uirum, Cyneam nomine, qui pacem aequis conditionibus peteret: scilicet ut Pyrrhus partem Italiae, quam armis occupauit, teneret. Sed pax quam offerebat, eis displicuit. Remadatumq; est ei a Senatu, illum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ab Italia recessisset. Iusserant autem omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo q; capi potuissent armati, nec ante eos ad statum pristinum reuerti, quam sibi notorum hostium occisoru spolia restulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est. A quo dum quaereret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cyneas dixit, regem se patriam uidisse, scilicet tales illic ferere omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Graeciam putaretur. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum, facta est in Apuliae finibus, Publio Sulpitio & Decio consulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio transfixo laucius, priorè bello secessit. Elephantis capti, uiginti milia hostium caesa sunt, & ex Romanis quatuor milia. Fabricius quoq; legatus uulneratus est. Anno interiecto, idem Fabricius contra eum missus est. Cumq; uicina haberent castra, medicus Pyrrhi nocte uenit ad Fabricium, promittens se ueneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur. Quem ille uinctum remittens ad Pyrrhum, iussit ei dici quae ille spopondit. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur. Ille est Fabricius, qui disfectus ab honestate, quam sol a cursu suo auerti potest. Tunc rex ad Cyciliam profectus est, Frabricius uictis Lucanis & Samnitibus triumphauit. Deinde Curius Dentatus & Cornelius Lentulus, contra eum missi consules, de exercitu eius uiginti tria milia caedebant, trecentos capiebant. Ipse Tarentum fugatus est, castra eius capta sunt, Curius in consulatu triumphauit, primusq; Romam quatuor elephantos duxit. Quinto decimo anno postq; in Italiam uenit Pyrrhus, uictus aufugit, & post multa bella quae fecit in Graecia, apud Argos Achaiae urbem, Spartani regni auiditate seductus, ictu saxi occubuit. Cuius pollex e dextro pede (si credendum est) remedio fuisse dicitur, si cuius renes tumentes eo tangerentur. Cumq; ab Antigono uictore idem Pyrrhus iussus esset exuri, sic arsit, ut idem pollex inueniretur intactus. Qui digitus aureo loculo est inclusus, & in antiquissimo templo Dodonæi Iouis conditus.

Fabricij *laus.*

Fabricij *homo*
sta *uirtutis*
constantia.

Roma *patria*
regum.
Secunda *pugna*
inter *Romanos*
Pyrrhum.

Pyrrhus *occumbit.*

II.
Philadelphus.
Annis. 38.

Hoc tempore apud Romanos Sextilia uirgo uestalis, conuicta damnataq; incesti, ad portam Collinam uiua defossa est. Ptolemæus PHILADELPHVS ANTIQCHVS qui & Sother, filius Seleuci, regnauit in Syria & Asia annis decem & nouem.

II.
Antiochus
Sother. 19.

CERAVNVS, qui & Ptolemæus, regnauit Macedoniae menses nouem.

VII.
Ceraunus.
Men. 9.

ANTIOCHVS qui uocabatur Theos, id est Deus, filius Antiochi Sotheris, regnauit in Syria & Asia annis xv. Iste aduersus Ptolemæum Philadelphum gessit bella quamplurima, & totis Babylonis atq; Orientis uiribus dimicauit. Volens autem Ptolemæus molestum finire certamen, cum tamen ipse haberet copias, filiam suam Beronicam Antiocho dedit uxorem, qui de priore uxore Laodice duos habebat filios. Seleucus cum qui cognominabatur Callinicus, & alterum Antiochum. Antiochus autem dices Beronicen se uelle habere regni consortem, & Laodicen in loco concubinae. Post multum temporis superatus amore, Laodicen cum liberis suis

III.
Antiochus.
Theos. 15.

MELEAGRVS regnauit Macedoniae menses duos.

VIII.
Meleagrus.
Men. 2.

ANTIPATER regnauit Macedoniae, diebus quadraginta quinq;.

IX.
Antipater.
Dies. 45.

SOSTENES regnauit Macedoniae annis ij.

X.
Softnes.
Annis. 2.

ANTIGONVS regnauit Macedoniae annis triginta sex. Hic Lacedaemoniam obtinuit, Pyrrhumq; superauit.

XI.
Antigonus.
Annis. 36.

Parthis a Macedonum imperio recedentibus, primus regnauit Arsaces, unde & Arsacidae dicti sunt.

HISTO

HISTORIA REGVM,
& Iudæorum.Iudæorum Pontifica-
tum post Oniam ELEAZARVS accepit. Post
hunc MANASSES.Eleazarus.
Manasses.reduxit in regnū. Quæ metuēs ambiguū
uiri animū, ne Beronicē reduceret, uirū
per ministros ueneno interfecit, Beroni-
cē uero cum filio, quē ex Antiocho
genuit, Icadioni & Gēneo principibus
regis occidendā tradidit, ipsaq; cū ma-
iore filio Seleuco Callinico regnauit.

Ptolemæus Philadelphus filius Ptolemæi superioris, regnauit Alexandria annis triginta octo, à restauratione tēpli, anno ducētesimo tricesimo octa-
uo. Huius tempore Pontifex Iudæorū Eleazarus fuit, frater Simonis cog-
nomēto iusti, filius Oniæ filij Iaddi, qui sacerdotiū pro tali suscepit causa.
Defuncto principe sacerdotū Onia, filius eius Simon iustus successor extitit. Quo
moriēte, filiū paruulū nomine Oniam relinquente, frater eius Eleazarus principa-
tum sacerdotij accepit, quem Ptolemæus liberaliter muneribus tali occasione ho-
norauit. Demetrius Phalareus apud Græcos orator, & Philosophus super Biblio-
thecam regis, cuius magnū habuit studium, constitutus erat. Qui dum studeret
omnia per uniuersam terram inuenta congregare uolumina, & acquirere siquid
dignū audiret industria, uel uoluntate regis. Interrogatus ab eo quot milia libro-
rum haberet: respondit, uiginti milia, sed cito ad quinquaginta milia posse ueni-
re, dicensq; nunciatum sibi esse, apud Iudæos multa haberi, bibliotheca regali di-
gna, persuasit regi annitente Aristeo quodam, regis amico necessario, ut ad Elea-
zarum pontificem Hierosolimam mitteret, rogans ut sibi uiros legem scientes de-
stinaret, qui eam ad Græcam linguam transferrent. Qui ex omnibus septuaginta
uiros in lege doctissimos elegit, eosq; regi transmisit. Illi uero Alexandriam ducti,
& à rege benignè suscepti, Demetrio sunt commendati. Qui duxit eos in domum
secretam, & huic negotio aptam, secus littus maris positam, ubi per septuaginta
duos dies, omnem legem disertissime transtulerunt, quotidie huic negotio curā
usq; ad horam nonā impendentes. Quibus diebus transactis, cōgregauit omnes
Iudæos Demetrius ad locum in quo translate fuerant leges, & præsentibus inter-
pretibus legit eas. Cumq; multitudo complexa legem, uel seniores eius interpre-
tes, Demetrium eo qd magnarum rerū esset inuentor, laudasset, rogauit ut etiam
præsidibus suis daretur legenda, gauisus uero rex uoluntatem suam esse perfectā
& relictis legibus, sensum & sapientiam earum obstupescens, dixit ad Demetriū,
admirari se, qd nemo historiographus, nec poeta Græcus eiusdem legis meminisset,
cum tam mira existeret. Cui Demetrius respondit, neminem ausum fuisse con-
scriptionem eius tangere, eo qd diuina esset, addens qd Theopompus uolens in
historia aliquid de his conscribere, mente sit turbatus, plus quam xxx diebus, do-
nec inde sibi clementiam factam esse suspicatus, & in somnis quoq; admonitus,
qd hoc ei ideo accidisset, quia diuinas leges scrutatus esset, & ad imputos homi-
nes eas ferre uoluisset, cum humilitate à Deo ueniam supplicaret. Cumq; scribere
quieuisset, recepit sensum. Referebat etiam de Theodecto tragediarū poeta, quia
cum uisus fuisset in aliquo dramate eorum meminisse, quæ diuino cōtinentur uo-
lumine, obscuratus oculis, recognouit causam suam cæcitatatis, & ita liberatus est à
passione, Deo ueniam largiente. Ptolemæus autem remisit eosdem seniores cum
honore, donans unicuiq; stolas optimas, & auri talenta duo, & calicem unius ta-
lenti, totumq; cōuiuij thorum. Principi autem sacerdotū Eleazaro destinauit per
eos lectos x. cum argenteis pedibus, & conuenientem eis supellestem, & cali-
cem talentorum xxx. stolas x. & purpuram, & coronam decoram, & lineas de
byssocentum. Præterea pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos
Deo uouendos, omnesq; Iudæos quos in Aegypto captiuos inuenit, liberos esse
permisit. Abeuntes autem interpretes, & à regibus Asiæ honorati sunt. Nam Seleu-
cus Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiam ædificauerat, & in inferiore Syria, &
in ipsa Metropoli Antiochia, republica sua dignos eos fecit, & æquum eis hono-
rem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit.

Demetrius
Phalareus
præfectus
bibliothecæ.Quid Theo-
pompus pas-
sus sit, & de
Theodecto or-
culis multato,
uide Joseph.
lib. 12. cap. 2.Interpretes à
regibus Asiæ
honorati.

HISTO.

HISTORIA ROMANA.

Anno ab urbe condita, quadringentesimo lxxvi. qui est Philadelphi
primus, ortum est Punicum bellum primum. Nam Tarentini Pyrrhi
morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitan-
tes, Carthaginensium auxilium per legatos poscunt, atq; accipiunt.
Confertoq; prælio, Carthaginenses uicti sunt. Proximo dehinc anno obscœna &
dita prodigia uel uisa Romæ, uel nunciata sunt. Aedes Salutis ictu fulminis dissolu-
ta est. Lupi tres ante lucem ingressi urbē, semesum cadauer intulerunt, sparsumq;
membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerunt. Apud Formiam
multis ictibus fulminum, undiq; mœnia ambusta & dissoluta sunt. Post hæc iij.
anno, inter cætera prodigia, sanguis ex terra manare, & è plurimis fontibus scatu-
rire uisus est, & lac manare è cœlo. Hiq; diri, ut ipsis uisum est, imbres terram irriga-
uerunt. Anno ab urbe condita cccclxxxii. tam ingens pestilētia apud Romam con-
flagrauit, qd eius atrocitatem uerbis explicare non possum. Supra quam Sybillini
testes libri, qui eam cœlesti ira impositam responderunt. Sed ne quenq; quasi pro-
cauillatione offendat, qd Sibylla iratos Deos dixerit, nos iram cœlestem dixisse ui-
deamur, audiat & intelligat, quia hæc, etsi plerumq; per aereas potestates fiant, ta-
men sine arbitrio omnipotentis Dei non fiunt. Eodem tempore Caparonia uir-
go uestalis, incesti rea, suspensio perijt, & corruptor eius, conscijq; serui omnes
supplicio affecti sunt. Post hæc Romani consules, Appius Claudius, Marcus Vale-
rius, Agrigentum Sicilia ciuitatem, ubi præsidia Pœnorum collocata erant, ope-
ribus ualloq; cinxerunt. Cumq; inclusus ex obsidione, senior Hannibal dux Pœ-
norum, ad summam egestatem redactus esset, Hanno dux nouus Carthaginen-
sium, cum equitibus mille D. & xxx. milibus peditum. xxx. etiā elephantis, ex im-
prouiso aduenit, ad liberandum Hannibalem & ciuitatem, sed ciuitas continuo
à Romanis capta est, & Pœni maximo bello uicti, & profligati sunt, xi. elephanti
in potestatem Romanorum redacti, Agrigentini sub corona consulari, omnes
uenditi sunt. Sicq; Romani secundo de Carthaginensibus triumphauerunt. Han-
nibal senior, facta cum paucis eruptione, aufugit. Deinde v. anno Punici belli, idē
Hannibal nauale bellum preparauit contra Romanos, apud Lipparam insulam.
Sed cōmisso nauali prælio, iterum Hannibal amissa naua qua uehebatur, scapha
subductus aufugit, xxx. & una naues eius capte referuntur. Tria milia hominum
occisa, vij. milia capta referuntur. Neq; ulla uictoria Romanis charior fuit, qd in-
uicti terra, iam etiam mari plurimū possent. Postea Carthaginenses Gaius Aquil-
io Floro, Lucio Cornelio Scipione consulibus, Hannonem in locum Hanniba-
lis subrogatum, nauali prælio præferunt. Qui à Scipione consule uictus, amisso
exercitu, confertissimis hostibus se immiscuit, ibiq; interfectus est. Hannibal seni-
or supra bis uictus & fugitiuus, à Carthaginensibus iterum classi præpositus, iterū
infeliciter cum Romanis nauali prælio congressus & uictus, ab exercitu suo, se-
ditione orta, lapidibus coopertus interiit. Lucio Manlio Vulscione, Marco Attilio
Regulo consulibus, Romani cum cccxxx. nauibus Siciliam petiuerunt. Quibus
Hamilcar Pœnorum dux, & Hanno alter classi præfectus, occurrit. Conferto
prælio nauali, Carthaginenses in fugam uersi lxxij. naues perdidit. Romani
xxij. amiserunt. Victores consules in Africam transuecti sunt, primamq; omnium
Clipeam urbem in deditionem acceperunt. Inde Carthaginem petentes ccc. aut
eo amplius castella depopulati sunt, dehinc infesta signa ipsę Carthagini circum-
tulerunt. Manlius consul Africa cum uictici classe decedens, xxvij. milia capti-
uorum cum ingentibus spolijs Romam reuexit. Attilius Regulus autem consul
in Africa remansit, bellum Carthaginensibus instruxit. Contra tres Carthaginen-
sium duces, id est, Hasdrubales duos, & accitum ex Sicilia Hamilcarem, atrocis-
simum bellum cum eis gessit. In quo cæsa sunt Carthaginensium xvij. milia, ca-
pta v. milia, xvij. elephantos cepit, lxxx. & duas ciuitates in deditionem acce-
pit. Deinde facto exercitu, haud procul à flumine Bagrada, castra constituit. Vbi
cum plurimos Romanorum militum, adaquandi necessitate ad flumen descen-
dentes, Serpens mirę magnitudinis deuoraret, Regulus ad expugnandam bestia
profectus

Primum Puni-
cum bellum.

Prodigia.

Sanguis è ter-
ra.
Lac è cœlo.Caparonia in
cœstu rea.Hanno in lo-
cū Hannibalis
subrogatur.Serpens deuo-
rans milites.

profectus est, sed iaculis telorūq; ictibus nihil in dorso eius proficientibus, propter squamarum eius horrendam cratem, sed quasi per obliquam scutorum testudinem labentibus, tandem balistas deferri imperauit, per quas telis earum tunc deum facile oppressa est. Igitur Carthaginenses fracti bellis, & cladibus exinaniti, pacem à Regulo poscebant. Sed cum intolerabiles & duras condiciones pacis audissent, potius rati sese armatos mori, quam miseros uiuere, precio non solū Hispanorum uel Gallorum auxilia, quæ iam dudum plurima habebant, sed etiam Græcorum comparanda duxerunt. Itaq; Xantippum Lacedæmoniorum regem, cum auxilijs copiosis accitum, ducem bello prefeceunt. Xantippus inspectis Pœnorum copijs, atq; in campum deductis, longe in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conferuit. Ingens ibi clades Romanorum fiebat. Nam xxx. milia Romanorum militum in illa congressione prostrata sunt. Regulus ille dux nobilis cum Diuitis captus, & in cathenas coniectus, Decimo demum anno Punicis facti conscius, rerum instabilium mutationem timens, ilico ex Africa migravit in Græciam. Igitur Marco Aemilio Paulo, Seruio Fuluio Nobiliore Consulibus, audita captiuitate Reguli, & clade exercitus Romani, ambo consules Romani transire in Africam cum classe ducentarum nauium iussi, Clipeam petunt. Eo etiam mox Carthaginenses cum pari classe uenerunt, commissum est nauale prælium: Aemilius consul c. & iij. naues Carthaginensium dimersit, xxx. cum pugnantibus cepit. Præterea xxxv. milia hostium aut occidit, aut cepit, & militem suum ingenti præda ditauit. Romanorum autem ix. nauibus deprehensis, mille centum perierunt milites. Consules apud Clipea castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eo rursus cum magno exercitu conuenerunt. Prælioq; commisso, ix. milia militum perdidit. Et subacta Africa tunc esset, nisi quod tanta fames erat, ut diutius exercitus in ea expectare non posset.

Hoc tempore nummus argenteus primo in urbe figuratus est. Post hæc tertio anno, Lucio Cæcilio Metello, Gaio Furio consulibus, Hasdrubal nouus dux Carthaginensium, cum elephantis cxxx. & equitum peditumq; amplius xx. milibus, Lilybeum uenit ex Africa, & continuo cum Metello consule, apud Panormum pugnam conferuit, xx. milia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt. Elephantis xxvi. interfecti, c. & iij. capti, maximum Italicis gentibus spectaculum præbuerunt, Hasdrubal cum paucis Lilybeum uictus profugit, atq; absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessis tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & captiuorum permutationem decreuerunt. Ad quam rem Attilium Regulum antea ducem Romanum, quem iam per v. annos captiuum tenebant, inter cæteros legatos, sub sacramento præcipue mittendum putauerunt. Ille Romam cum uenisset, inductus in Senatum, nihil quasi Romanus egit. Dixitq; ex illa die qua in potestatem Pœnorum uenisset, se Romanum esse desisse. Itaq; & uxorem à complexu suo remouit, ac Senatui suavit, ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim ait fractos tot calibus, spem nullam habere, seq; tanti non esse, ut tot milia captiuorum propter se unum, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaq; obtinuit. Nam Afros pacem petentes, nullus admisit. Ipse uero Regulus Carthaginem redijt. Precantibusq; Romanis, ut eum Romæ tenerent, negauit se in ea urbe mansurum, in qua postq; Afris seruietat, dignitatē honesti ciuis habere nō posset. Regressum igitur ad Africam Regulum, Carthaginenses resedtis ei palpebris, ut usq; ad mortem cruciatu intolerabili ac dolore uigilaret, atq; ut staret semper radios Solis intuens, alligatum in machina necauerunt.

Anno consequenti, Hanno dux Pœnorum cum Lucratio duce Romanorū, nauali prælio apud Aegades insulas, contra Lilybeum ciuitatem Siciliae concurrat, sed uictus, nauem auertit, & dux fugæ primus fuit. Sexaginta & tres naues punice captæ sunt. cxxv. dimersæ, xxx. & ij. captæ, cæsa xiiij. milia fuerunt. Nunq; in tantis copijs pugnatum est. Infinitæ auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ sunt. Ex classe Romana xij. naues mersæ sunt. Pugnatum est vij. Idus Mar. Tunc Carthaginenses præcipiti festinatione ad Lucratium consulem, ac deinde

ac deinde Romam mittunt, pacem orant & impetrat. Captiui Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus redditi sunt. Carthaginenses petunt ut redemi captiuos liceret eorū, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine pretio eos reddi, qui in publica custodia essent. Qui autem à priuatis teneretur, ut pretio dominis reddito, Carthaginem redirent, atq; id premium ex fisco magis quam à Carthaginensibus solueretur. Carthaginenses sane sub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt, ut Sicilia decederent, & ipsi Carthaginenses per continuos xx. annos Romanis persoluerent puri argenti tria milia talentorum. Sicq; finitum est primum Punicum bellum, quod per xxij. annos tractatum est. Hoc anno portulani Gemini clausa est, quia nuscq; eodē anno bellum erat, quod sub Numa Pompilio rege solo prouenerat.

Anno ab urbe condita dxvij. Hamilcar dux Carthaginensium, ab Hispanis in bello, cum aliud bellum aduersus Romanos iam pararet, occisus est. Experimento deprehensum est, qd uirtus Gallorum sicut primo impetu maior quam uirorū est, ita sequens minor quam sceminarum. Causa autem hæc est, qd Alpina corpora humenti celo educata, habet quoddam simile niuib; suis, cum calore primæ pugnae statim in sudorem eunt, & leui motu, quasi sole laxantur.

Anno qui huic proximus erat, dira urbem terrere prodigia. Namq; in Piceno flumine sanguis effluxit. Apud Tuscos celum uisum est ardere. Et Arimini, nocte multa lucem claram effulxisse, ac tres lunas distatibus cœli regionibus, exortas apparuisse. Et Romæ Gnei Domitij bos locutus est, dicēs: Caue tibi Roma. Carnes etiam ecœlo lapsæ sunt, quatum pars ab auibus intercepta est, pars incorrupta diu iacuit. Tunc quoq; magno terræ motu Caria & Rhodos insulæ adeo concussæ sunt, ut labentibus uulgo tectis, ingēs quoq; ille Colossus rueret. His temporibus Aratus astrologus claruit, & Quintus Ennius poeta Tarēti nascitur, qui post Romæ deguit, contentus unius ancillæ ministerio. Quo etiam tempore defuncto Eleazar, principatū sacerdotij suscepit patruus eius Manasses, frater Iaddi. Quo mortuo, successit ei Onias, filius Simeonis Iusti, quē, ut supra diximus, patuulū reliquit

HISTORIA.

PTOLEMAEVS Evergetes filius Ptolemei Philadelphi, regnauit Alexandriae annis uiginti sex, à restauratione templi anno cclxxvi. Sub hoc Iesus filius Syrach librum suum conscripsit. Sic ergo Ptolemæus post mortem patris sui Philadelphi, pro ultione patris & occisæ sororis, cū magno exercitu prouinciam regis Aquilonis, id est Seleuci Callinici, qui cū matre Laodice regnauit in Syria, & cepit Syriam & Ciliciam, & superiores partes trans Euphraten & omnē penè Asiam. Cumq; audisset in Aegypto seditionē moueri, diripiens regnum Seleuci xl. milia talentorum argenti tulit, uasaq; preciosa, & simulachra Deorum duo milia quingenta, in quibus erant & illa quæ Cambises capta Aegypto in Persas portauerat. Gens uero Aegyptia, idololatricæ multū dedita erat. Et quia post multos annos Deos eorum Ptolemæus attulerat, Evergetē eum appellabant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam uero amico suo Antiocho gubernandam tradidit & Xantippo alteri duci prouincias trans Euphraten.

ANNO ab urbe condita, quingentesimo octauo, qui est primus Evergetis repentina subuersio ipsius Romæ præuenit triumphum Romanorū. Si quidem Quinto Lucratio Catulo, & Aulo Manlio consulibus, diuersæ igniū aquarūq; clades penè absumpserunt urbem. Nā Tyberis insolitis autus imbris, & ultra opinionem redundans, omnia Romæ ædificia in plano cōstituta deleuit. Diuersæ qualitates locorum ad unā conuenere perniciē, quoniam quæ sequior inundatio tenuit, madefacta dissoluit, & quæ cursus torréctis inuenit, impulsu deiecit. Aquarum uero grauissimā cladem, grauior ignis uastatio est secuta. Qui ignis, incertum unde surrexerit, plurimas ciuitatis partes peruagatus, hominum domorumq; stragem miserabilem fecit. Dehinc cum omnia in circuitu foris deuastaret, ædem Vestæ corripuit, unde Metellus cum aruros Deos eripuit, brachio semiustulato uix aufugit. Tiro Sempronio Gracco, & Gaio Valerio Falcone.

Alex.

Mace.

Syr.

cone consulibus, bellum Romani Faliscis intulerunt, quæ ciuitas Italiae opulenta quondam fuit. Quod bellum ambo consules intra sex dies transegerunt, quinde-

cim millibus hostium caesis. Eodem anno etiam Galli Cisalpini noui extitere hostes, aduersum quos uaria sorte bellatum est. Nam in primo conflictu, Valerio consule, tria milia ex Romanis cecidere: in secundo xiiij. milia Gallorum caesa sunt, duo milia capta. Sed ob priorem cladem triumphus consuli denegatus est. Anno ab urbe condita quingentesimo xvij. qui est Euergetis decimus, dux Pœnorû Hamilcar, ab Hispanis in bello interfectus est, cum iam aliud bellum aduersum Romanos clam pararet.

Hamilcar interfectus.

HISTORIA.

XII. DEMETRIVS regnavit Macedoniae annis x.

III. Ptolemæus Philo. 17.

Ptolemæus Philopator, filius Euergetis regnavit Alexandriae annis xvij. à restauratione templi anno cccij. Post fugam & mortem Seleuci Callinici filij Antiochi, quem interfecit Euergetes, pater huius Philopatoris, duo filij Seleuci eiusdem, uidelicet Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus qui appellatus est Magnus, prouocati spe uictoriae, & in ultionem patris exercitu magno congregato aduersum Ptolemæum Philopatorem arma corripunt. Cuius Seleucus maior frater tertio imperij sui anno occisus esset in Phrygia per dolum Nicanoris exercitus qui erat in Syria, fratrem eius Antiochum cognomento Magnū, de Babilone uocauit ad regnum Syriae, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore. Cumque Seleucus pugnasset aduersus duces eius, imo proditione Theodoti cuiusdam obtinisset Syriam, in tantam uenit audaciam, ut ultro Aegyptij bellum inferret. Philopator autem amissa Syria proditione Theodoti, congregauit multitudinem plurimam aduersus Antiochum, in quo certamine iuxta oppidum Raphae, quod est in finibus Aegypti, Antiochus omnem amisit exercitum, & per desertam fugiens, pene captus est. Cumque decessisset Syria, ad extremum, foedere & pactionibus conditionis cuiusdam, pugna finita est.

Raphae oppidum in finibus Aegypti.

Sub hoc tempore Iudæi multa mala tolerabant, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiacebat. Nam cum Antiochus pugnasset contra Ptolemæum Philopatorem, & filium eius Epiphanem, Iudæi in medio positi, utrisque uincens laborabant, ut pates existerent nauis turbatae, & tempestate fluctuanti.

Iudæi similes nauis turbatae.

Finito igitur primo Punico bello, quod per uiginti tres annos tractū est, iam Romani clarissima gloria noti facti sunt, & per anni spatium sine bellicis conflictionibus quieuerunt. Eodemque anno, Iani portæ clausæ sunt, quod ab urbis conditione, sub Numa Pompilio Romuli successore tantū contigit, postea uerò per annos quadringentos quinquaginta non euenit. Eo tempore potentissimus Siciliae Rex Hiero, ad ludos Romam uenit, & ducenta milia modiorum tritici populo dono dedit.

Iani portæ clausæ.

Anno ab urbe condita. dxxxiiij. qui est primus Ptolemæi Philopatoris, bellum Punicum secundū, Romanis illatū est per Hannibalem ducem Pœnorum, filium Hamilcaris, qui ab Hispanis occisus est. Hic itaque Hannibal, dum adhuc nouem esset annorū, Hamilcari patri ad aras iurauerat, ut cum primum posset, contra Romanos pugnaret. Cumque uiginti esset annorū, Saguntum florentissimam Hispaniae urbem Romanis amicam oppugnare aggressus est, ad quæ Romani Legatos miserunt, ut à bello abstineret, quos à se iniuriose abiecit. Miserunt pro eadem re Fabium Carthaginem, sed ille etiam ibi cum dura responsa percepisset, quæ, inquit, mora est: In hoc ergo sinu pacem bellumque porto,

Bellum Punicum secundū.

Saguntus oppugnatur.

Vide Lium Valerium Max. Tullium in Philo.

porto, utrum eligitis: Illis succlamantibus, bellum: igitur, inquit, accipite. Et ex casso in media curia togæ sinu, quasi planè sinu bellum ferret, effudit.

Interea Saguntini fame uicti sunt, & octauo demum mense capti, ultimis ab Hannibale pœnis afficiuntur. Tunc Publius Cornelius Scipio consul, cum exercitu mittitur in Hispaniam, Tyberius Sempronius in Siciliam. Hannibal uero relicto in Hispania fratre suo Hasdrubale, Pyreneos transiit montes, & inter ferocissimas Gallorum gentes ferro uiam aperuit, & nono demum die à Pyreneo ad Alpes peruenit. Vbi dum montanos Gallos ab ascensu eum repellere obnitentes, bello superat, atque inuias rupes igni & aceto ferroque rescindit, quatrimum commoratus, quinto die cum maximo labore, ad plana peruenit. Traditur autem ad Italiam duxisse centum milia peditum, uiginti milia equitum, triginta septem elephantos. Interea multi Ligures & Galli iunxerunt se Hannibali. Sempronius Tyberius Graccus cognito Hannibalis aduentu, exercitum ex Sicilia traiecit Ariminum. Publius Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinum primus occurrit, commissoque praelio, fugatis suis, & penè omnibus uictis, ipse à filio Scipione admodum prætextato, & uix à pueritia egresso, qui postea dictus est Africanus, ab ipsa morte liberatus, saucius tamen in castra redijt. Pugnatum deinde est ab eodem consule apud Trebiam fluuium, iterumque Romani superati sunt. Sempronius consul & ipse conflixit cum Hannibale, & amisso exercitu, penè solus euasit. In eo tamen bello etiam Hannibal sauciatus est. Qui postea cum in Hetruriam primo Venire transiret, in summo Apennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter stetit, niuibus cum exercitu conclusus, ubi magnus hominum numerus, iumentaque plurima, elephanti penè omnes frigore perierunt. Deinde in Tusciam ueniens, iuxta Sarnum fluuium, nebulis prospectum impediens, magnam partem sociorum ac iumentorum perdidit: ipse autem uni elephanto qui superfuerat, solus supersidens, uix difficultatem itineris euasit: sed oculum quo iam dudum æger erat, uolentia frigoris & uigiliarum ac laboris amisit.

Inuias rupes igni ferro, aceto rescindere.

Scipio Africanus.

Romani uicti apud Trebiam fluuium.

Liuus lib. 1. bellum unicum.

Hannibal oculum amittit frigore.

Anno ab urbe condita quingentesimo quadragésimo, qui est septimus Philopatoris, Aemilius Paulus, & Terentius Varro consules, contra Hannibalem missi, per impatientiam Varronis, altero consule contradicente, apud Cannas Apuliae uicium, omnes penè Romanæ spei uires perierunt. Nullo enim Punico bello grauius afflicti sunt. Perijt quippe in eo Aemilius Paulus consul, qui dum saucius in quodam saxo resedisset, Lentulo sibi equum offerente, quo fugiens, cladi superesset, noluit, atque ibi perdidit, donec ab hostibus interemptus est. Perierunt ibi consules atque pratorij uiri uiginti, Senatores aut capti aut occisi triginta, nobiles uiri trecenti, pedestrium militum xl. milia, equitum tria milia quingenti. Varro consul cum quinquaginta equitibus Venusium fugit. Nec dubium est, illum diè ultimum Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox post uictoriam ad urbem contendisset. Hannibal in testimonium uictoriae suæ tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorum Romanorum equitum senatorumque detraxit. De exercitu suo caesa sunt tria milia, multique sauciati.

Concordia uictoria, discordia exitus præbet.

Tres modij annulorum aureorum missi Carthaginem.

Interea Varro redijt Romam, eius gratia referuntur à Senatu, quæ publicam rem non desperasset. Ipse autem non uirum cupiditate, sed amore publicæ rei se superesse reliquo ætatis suæ tempore probauit. Nam barbam capillumque summisit, & postea nunquam recubans cibum cepit. Honores quoque cum ei deferrentur à populo, reculauit, dicens, sceliciores magistratibus Reipublicæ opus esse. Usque adeo autem ultima desperatio Reipublicæ apud residos Romanos fuit, ut de relinquenda Italia, sedibusque quærendis consilium ineundum putarent. Quod etiam autore Cæcilio Metello confirmatum esset, nisi Cornelius Scipio tunc tribunus militum, qui postea dictus est Africanus, eos districto gladio deterrisset, singulis minitans, ac potius pro patriæ defensione in sua uerba iurare coegisset. Sub hoc tempore, quatuor locis pugnatum à Romanis. In Italia contra Hannibalem: in Hispania contra fratrem eius Hasdrubalem: in Macedonia contra Philippum: in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem Carthaginensem, quæ Titus Manlius in Sardiniam missus, uiuum cepit, Romamque portauit. Philippus quoque in Macedonia à Leino uincitur.

Res Romanorum desperatissimæ.

Cornelius Scipio Africanus.

Quatuor locis pugnatum à Romanis.

C. citur

citur: & in Hispania Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalis à duobus fratribus Scipionibus superantur, qui tamen ambo fratres in Hispania à fratre Hasdrubalis postea occisi sunt. Vnde omnibus pauore cunctantibus, Scipio postea Africanus dictus, natus tunc annos xxiiij. ultro se obtulit, & proconsulare imperium in Hispania fortitus, ultionem patris & patruj precipue intendens, Pyreneum transgressus, primo impetu Carthaginem nouam Hispanie cepit, ubi copie auri argentique magnæ, Pœnorum & nobilissimi obfides, quos ab Hispanis acceperant cum magnis præsidij, erant. Ibi etiam Magonem fratrem Hannibalis captum, cum alijs Romam misit. Romæ ingens lætitia oritur. Cumq; uniuersam Hispaniam à Pyreneo usq; ad Oceanum Scipio subegisset, reuocatus à Romanis, cum ingenti gloria Romam uenit: & xiiij. anno postq; Hannibal in Italiam uenerat, qui est xv. Philopatoris, cum Lycinio Crasso consul creatus, & in Africam missus est. Scipio Africam aggressus, hiberna Pœnorum, & mapalia Numidarum, quæ haud longè aberant ab Utica, nocte fecit incendi. Pœni trepidi, cum casu accidisse ignem putarēt, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facile ab armatis oppressi sunt. In utriusq; castris xl. milia hominum igni ferroq; consumpta sunt, quinque milia capta, duces ipsi miserabiliter ambusti, ægrè diffugerunt: Hasdrubal dux, Carthaginem profugus uenit. Mox Siphax & Hasdrubal plurimum reparantes exercitum iterum cum Scipione congressi sunt, uictiq; fugerunt. Siphacem fugientem Lelius & Masinissa ceperunt, cætera multitudo Cirtam confugit, quam Masinissa oppugnata in deditioem accepit: Siphacem ad Scipionem cathenis uinctum adduxit, quem Scipio cum ingentibus spolijs, plurimisq; captiuis perducendum Romam, Lelio tradidit. Qui cum in custodia Tiburti defecisset, sumptu publico iussit Senatus eum honorificè sepeliri. Qua re audita, omnis ferè Italia Hannibalem dereliquit. Ipse autem Hannibal à Carthaginensibus redire iussus, ut subueniret patriæ, quam Scipio uastabat, flens dicitur Italiam reliquisse. Ita anno xvij. qui est primus Ptolemæi Epiphanijs, liberata est Italia ab Hannibale. Legati autem Carthaginensium pacem à Scipione petentes, ad senatum missi sunt, & ex arbitrio Scipionis pacem acceperunt. Sed ueniente Hannibale Carthaginem, pax turbata est, multaq; hostilia ab Afris facta sunt.

Post hæc Hannibal frequentibus prælijs uictus à Scipione, petijt & ipse pacem, & colloquium Scipionis. Vbi cum se attoniti diu admiratione mutua, duo clarissimi duces conspexissent, infecto pacis negotio, discesserunt. Hannibal tres exploratores ad castra Scipionis misit, quos captos Scipio, circumduci per castra iussit, eisq; ostendit totum exercitum, nihil de hostibus percunctatus, prandium quoq; iussit eis dari, refectosq; abire permisit. Deinde prælium ab utroq; duce commissum est, quod diu magnis ducum artibus dispositum, magnis copiarum molibus gestum est, quale uix ulla memoria fuit, quippe cum peritissimi uiri copias suas ad bellum educerent, Scipio tamen uictor extitit, penè capto Hannibale. Octoginta elephanti ibi aut capti, aut occisi sunt. Carthaginensium militum uiginti milia quingenti interfecti sunt. Hannibal omnia & ante prælium, & in prælio expertus, primum cum multis equitibus, deinde cum uiginti, postremo uix cum quatuor inter tumultum elapsus, Adrumetum confugit, postea Carthaginem post xxxvi. annos, ex quo inde paruus cum patre exierat, uenit, consultantiq; Senatui Pœnorum, nullam spem esse, nisi in petenda pace persuasit. Gaius Cornelio Lentulo, Publio Aelio Peto consulibus, pax per Scipionem uoluntate Senatus populiq; Carthaginensibus concessa est: naues tamen plus quam quingentæ in altum productæ, in conspectu ciuitatis submersæ sunt. Scipio iam tunc cognomento Africanus, cum omni gloria triumphans, in urbem ingressus est. Quem Terentius qui postea erat Comicus, ex nobilibus Carthaginensium captiuus, triumphantem post currum secutus est pileatus, quod indultæ sibi libertatis fuit insigne.

Anno igitur ab urbe condita quingentesimo quadragesimo sexto, qui est secundus Ptolemæi Epiphanijs, bellum Punicum secundum finitum est, post annum xvij. quam cœpit.

Iactet

Iactet felicit Roma uictoris Hannibalem deuicisse, tamen in Campaniæ luxuriosis commorantem, prouincia deliciofa superauit, dum aquis innatat, dum piscibus atq; ostreis passim inficitur, dum olet, potat, dormit, aquarum resolutio molliuit punicam feritatem, & quem alia durauerant, eum Seplesia oppidum Campaniæ unguentis odoratis labefactauit & uicit.

Hannibal in
Eius SeplesiePtolemæus
Epiphanes
24.Roma ingra
ta Scipioni
Africano.

PTOLEMÆVS Epiphanes, regnauit Alexandria annis xxiiij. Huius tēporis Scipio Africanus ab ingrata sibi urbe Romana diu exulans, apud Amiternum oppidum morbo perijt. Sepulchro suo inscribi iussit: Ingrata patria, ne ossa quidē mea habes.

Philippus
42.

PHILIPPVS regnauit Macedonia annis quadraginta duobus. Hic cum rebellare pararet Romanis, primum per Leuinum consulem, deinde per Titum Quintum superatus est.

HISTORIA.

Ptolemæus Epiphanes, filius Ptolemæi Philopatoris, regnauit Alexandria annis xxiiij. à reſtauratione templi anno trecentesimo decimo nono. Huius patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto foedere & pacto, quod cum patre fecerat, exercitum de superioribus Babylonie partibus cōgregauit. Factaq; pace cum Philippo Macedonū rege, cōtra hunc Epiphane, qui tunc quatuor erat annorum, exercitum mouit. Pugnantibus autem inter se Antiocho & ducibus Ptolemæi pueri, Iudæa in medio posita, multaq; mala perpeſſa, in contraria studia scindebatur, sicut & sub Ptolemæo Philopatore patre eius: alijs Antiocho, alijs Ptolemæo fauentibus. Cumq; Antiochus teneret Iudæam, missus Scopas dux partium Epiphanijs Ptolemæi, aduersus Antiochum fortiter dimicauit, cepitq; Iudæam. Sed post modicum tempus Antiochus Scopam uicit, confligens cum eo iuxta fontem Iordanis, multosq; de exercitu eius prosternens. Postea uero Antiocho capiente Samariam, & ciuitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Iudæorum sponte ad eum ueniens, omnem eius exercitum in ciuitatem suscepit, & prono animo auxilium præbuit. Vnde & ipse multa eis beneficia contulit, quæ Iosephus describit.

Pugna Antio
chi & ducum
Ptolemæi pu
eri.Iosephus lib.
Antiq. 12.

ca. 3.

Volens autem Antiochus non solum Syriam, & Ciliciam, & Liciam, & alias prouincias quæ erant partium Ptolemæi possidere, sed in Aegyptum quoq; regnum suum extendere, facta pace, cum Ptolemæo per Eubolum Rhodium, Cleopatram filiam suam septimo anno adolescentis despondit ei, & xiiij. anno tradidit, data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Iudæa. Nec tamen obtinere potuit Aegyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces eius sentientes dolum cautius se egerunt, & Cleopatra magis uiri q; parentis fouit partes. Hic Antiochus Magnus duos habuit filios, fratres Cleopatrarum, quam dedit Ptolemæo, Seleucum qui cognominatus est Sother, quiq; regnauit post eum: & Antiochum, qui dictus est Epiphanes, & à patre Romanis datus est obſes, mortuoq; fratre, regnauit in loco eius. Et hic est Antiochus, qui dicitur illustis & nobilis in libro Machabæorum qui cxxxvij. regni Græcorum anno reguare cœpit, multaq; mala Iudæis intulit.

Cœlesyria uel
Syria Cœles.
Ioseph. lib. 1.
bell. Iud. ca.
14.Antiochus
ὁ ἐπιφανὴς
id est, præcla
rus.

HISTORIA IVDÆORVM.

Et tempore pontifex Iudæorum fuit Onias filius Simonis iusti, fratris Eleazari. Is autē Onias paruulus mente, & auarus pecuniæ, ueſtigal quod patres eius pro populo dabant, scilicet, uiginti talenta, non reddidit, unde regē Ptolemæum ad irā prouocauit. Qui mittens legatū nomine Athenionē in Hierusalem, culpabat Oniam, & minatus est, quod terram metiretur ad iugera, & mitteret qui habitarent in ea. Audientes Iudæi mandata regis, turbabantur. Oniam uero nihil horum fleſtebat, propter auaritiā suā. Quod audiens Iosephus adolescens, sororis eius filius, de patre Tobia, uir sagacissimus, & inter

Auaritia
Oniæ.Hec sunt in
Iosepho lib.
12. cap. 4. &
longe plura.

C ij suos nos

Mago Romæ
mittitur.Pugna Has
drubalis &
Scipionis.Italia liberata
ab Hannibale.Pax Cartha
ginensibus
conceditur.Scipione tri
umphante Te
rentius pilea
tus currum se
quitur.

suos nobilis, increpauit auunculum Oniam. Quo non attendente, nec ad regem ire uolente, ultro se legatum ad regem obtulit pro necessitate populi, si per eum liceret sibi. Illo autem concedente, & populo gratias agente, suscepit legatum regis in domum suam, & per multos dies magnifice tractans, muneribus honoratum remisit ad regem, dicens se continuo secuturum. Athenio autem rediens ad regem, cum ei omnia indicaret, aduenientem postea Iosephum rex & regina Cleopatra benigne susceperunt: inuenitque tantam gratiam coram rege, ut non solum populum liberaret, sed etiam dux Iudaeae atque humilis Syriae, & finitimarum regionum ab eo constitueretur. Is igitur uiginti duobus annis tributa Syriae & Phoeniciae atque Samariae dispensauit, populumque Iudaeorum a paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas perduxit. Habuit autem septem filios de uxore sua, & de filio fratris sui Solini unum, nomine Hyrcanum. Qui cum tredecim esset annorum, naturalem fortitudinem & prudentiam in se demonstrauit, ut etiam acerbam aemulationem fratribus excitaret. Iosephus uero cupiens scire, quis de filiis suis uirtute melior existeret, unum quendam ad doctorum studia destinauit, sed desidia disciplinatum indocti redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum transmisit uiam duorum dierum ad solitudinem seminare, dans ei trecenta iuga bouum, sed abscondens lora quibus ligarentur. Cumque ad locum ueniret, & lora non haberet, suadentibus aratoribus, ut pro his afferendis domum transmitteret, ille nolens tempus deperdere, occidit decem iugorum boues, & carnes quidem operarijs dedit, pelles uero incidens, retinacula fecit: sicque seminata terra, ad patrem redijt. Pro qua mentis argutia patet eum benigne suscipiens, nimium dilexit, quod ei apud fratres inuidiam suscitauit.

Post haec nunciatum est Iosepho, filium Ptolemæo regi genitum esse, omnesque principes prouinciarum, ad celebrandum pueri diem natalem, cum apparatu maximo Alexandriam ire. Cumque ipse ire senio prohiberetur, interrogauit filios suos, quis eorum uellet ire ad regem. Maioribus recusantibus, & Hyrcanum hoc facere posse dicentibus, consuluit ipsum. Qui cum se promississet iterum, si tantum misisset Epistolam Arioni dispensatori pecuniarum, quam regi offerre deberet, ut daret ei pecuniam necessariam, data epistola dimisit eum: fratres autem eius scribebant omnibus amicis regis, ut eum interficerent. Qui cum uenisset Alexandriam, portexit Arioni epistolam: acceptisque ab eo mille talentis, latenter accessit ad negotiatores, & comparauit ab eis centum pueros scientes literas, unumqueque talento uno, & centum uirgines, singulas eodem precio. Susceptus autem benigne a rege, & ad conuiuium eius inuitatus, discumbens cum prioribus prouinciarum, ultimus omnium sedit, tanquam puer ab omnibus despectui habitus. Cumque omnes ossa ciborum ante illum in mensa proijcerent, ipso tacente, Triphon quidam qui ad conuiuarum risus aptus erat, rogantibus conuiuis, iuxta mensam regis assistens, ait regi: Vides domine anteposita ossa Hyrcano? Ex hoc conijce, quod & pater eius sic omnem Syriam denudauit, sicut haec ossa iste a carnibus expoliari. Ridente autem rege ad uerba Triphonis, & interrogante Hyrcanum, cur tanta ossa ante eum iacerent, apte inquit domine, nam canes semper ossa cum carnibus deuorant, sicut isti fecerunt, ante quos ossa minime iacent: homines uero comedunt carnes, ossa autem iactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus eius responsum tam sapienter dictum, iussit omnes plaudere, uerbum eius laudantes. Postera uero die Hyrcanus ad unumquendam regis amicum pergens, & ad potentes aulae, salutauit eos. Instanti uero natali die filij regis, principes regis offerebant munera: qui multum, non plus quam uiginti talenta. Hyrcanus itaque assumens pueros & uirgines quos comparauerat, dedit unicuique talentum portare: & pueros quidem obtulit regi, puellas autem Cleopatrae reginae: Omnibus igitur munificentiam eius admirantibus, rex honorans eum liberaliter & donationes copiosas praestans, patri & fratribus, & omnibus magistratibus scripta pro eo transmisit. Audientes autem fratres eius, talia eum a rege meruisse, & cum magno reuerti honore, in occursum eius egredi se simulant, interficere illum omnimodo decreuerunt, etiam patre sciente, qui propter pecunias quas regi obtulerat

Iosephus benigne suscipitur

Hyrcani factum memorabile de loris.

Ab Hyrcano Arioni epistola redditur.

Ossa proposita Hyrcano.

Sapienter responsum Hyrcani.

obtulerat, irascebatur: sed regem timens, iram celabat. Committentibus autem aduersus eum fratribus pugnam, multos eorum qui sequebantur occidit, cum duobus fratribus suis: caeteri autem ad patrem Hierosolimam confugerunt. Qui postquam ad ciuitatem uenit, nullo se suscipiente, discessit trans Iordanem fluium, ibique remoratus, uectigalia exigebat a Barbaris. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui dicebatur Sother, filius Antiochi Magni.

Seleucus Sother regnauit in Asia.

HISTORIA IUDAEORVM.

Defunctus est autem Onias pontifex, filius Simonis Iusti, fratris Eleazar, auunculus Iosephi patris Hyrcani, principatum sacerdotij derelinquens filio Simoni. Mortuus est autem & Iosephus, eiusque morte contigit seditionem pati populum, propter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanum, dissensit ab inuicem multitudo, & plures quidem maioribus fratribus auxilium ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum, & affinis eorum erat. Hyrcanus autem discedens ab Hierosolyma trans Iordanem, ibi turrim aedificauit firmissimam ex lapide albo, & totam usque ad terram sculpens diuersis animalibus, reliquis etiam aedificijs locum munijuit, quem Tirum nuncupauit. Praefuit autem illis partibus per annos duodecim, omni tempore, quo Seleucus, filius Antiochi Magni, Syriae regnauit. Quo mortuo, frater eius Antiochus Epiphanes regnum obtinuit. Quem metuens Hyrcanus, ne ab eo tormentis afficeretur, pro his quae contra Arabas egerat, uitam propria manu finiuit. Cuius substantiam Antiochus sibi applicuit. Mortuus est autem & Simo pontifex, filius Onig, relinquens tres filios, Oniam, Iesum, Oniam siue Ananiam: sed patri Oniasin sacerdotij honore successit. Et hic est, ad quem Arius rex Spartarum, id est, Lacedaemoniorum, epistolas misit, dicens Iudaeos & Lacedaemones ex uno genere Abraham descendisse.

Seditio a morte Iosephi.

Ioseph. lib. 12. cap. 5.

HISTORIA ROMANORVM.

Anno ab urbe condita quingentesimo quinquagesimo primo, qui Ptolemæi Epiphanis computatur etiam primus, Titus Quintus Flaminius contra Philippum Macedonij regem missus est: & post praesentia multa quibus Macedones uicit, pacem Philippo dedit, sub conditione etiam Demetrium filium suum obsidem dedit.

Titus Q. Flaminius contra Philippum regem.

Lacedaemonijs quoque bellum Titus idem intulit, ducemque illorum Nauidem uicit, & quibus uoluit conditionibus in fidem accepit, gloria ingenti triumphauit, ducens ante currum suum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenen Nauidis.

Triumphus Titi Flaminij.

Transacto bello Macedonico, securum est Syriacum. Antiochus itaque Magnus rex Syriae, cum regnum generis sui Ptolemæi Epiphanis obtinere non posset, uertit se ad Asiam, & nauali certamine obtinuit Rhodum & Samum, & alias insulas multas: deinde contra Romanos struens bellum, ex Asia transit in Europam. Tunc etiam Hannibal exhiberi Romam iussus a Senatu, clam ex Africa profectus, ne Romanis traderetur, ad Antiochum migravit, eique se coniunxit. Quem cum apud Ephesum inuenisset cunctantem, mox ad bellum impulit: sed occurrit eis Scipio Nasica cum fratre suo Scipione Africano, isdemque Africanus familiare colloquium cum Hannibale habuit, sed infecto negotio, ab Antiocho discessit. Sequenti anno idem Scipio Africanus Hannibalem, qui tunc Antiochi classi praerat, nauali praelio uicit & fugauit: frater quoque eius Lucius Cornelius Scipio Nasica consul, habens in auxilio Eumenen, Attali regis fratrem, ingenti praelio Antiochum uicit. Qui pacem rogans, eo iure obtinuit, ut annis singulis mille talenta persolueret: atque ex Asia & Europa recedens, intra Taurum montem se contineret, & Hannibalem concitatore belli dederet. Qui fugiens ad Prusiam regem Bythiniae, cum a Romanis repositetur, iam tradendus uenenum bibit. Antiochus uero

Bella Antiochi

Scipio fugat Hannibalem.

C. iij ro filium

Scipio Asia ro filium Africani, quem utrum explorantem, an bello cepisset, incertum est, ul-
tro remisit, filium quoque suum Antiochum obsidem dedit. Scipio Nasica Romam
rediens, ingenti gloria triumphauit: nomen & ipse ad imitationem fratris Asia-
nus, quia Asiam uicit, accepit. Philippo autem Macedonum regi, quia contra An-
tiochum Romanis auxilio fuit, filius Demetrius redditus est. Plautus ex Umbria
Arpinas Romam moritur hoc tempore, qui propter annonam difficultatem ad mo-
las manuiarias pistori se locauerat, ubi quotiens ab opere uacasset, fabulas scribe-
re ac uendere solitus erat. Titus Liuius Tragœdiarum scriptor clarus habetur eo
tempore, qui ob ingenij meritum à Liuiio Salinatore, cuius liberos et uidebat, li-
bertate donatus est.

Ptolemæus Philometor. 35 **P T O L E M A E V S** Philometor se-
cundus, filius Epiphanis regnauit Ale-
xandriæ annis triginta quinque, à restau-
ratione templi anno trecentesimo qua-
dragésimo tertio.
P E R S E V S filius Philippi,
regnauit Macedoniæ annis des-
cem.
S E L E V C V S qui & Sother, filius
Antiochi Magni, regnauit Syriæ annis
xi. Hic in statu cuiusdam Simonis, qui
erat præpositus templi Hierosolymitani,
misit Heliodorum ad auferendas
pecunias: qui correptus est à Deo,
ut in Machabæorum legitur libro.
A N T I O C H V S Epiphanes regna-
uit in Syria annis xij.

Seleucus .11

Antiochus
Epipha. 12.

HISTORIA AEGYPTIORVM.

Antiochus Epiphanes. **A**ntiochus Epiphanes, id est, illustris, frater Seleuci, filius scilicet Antiochi
Magni, post mortem fratris sui Seleuci, regnauit in Syria annis xij. Huius
soror Cleopatram habuit uxorem Ptolemæum, qui & ipse dicebatur Epi-
phanes, de qua duos filios accepit, quos moriens adhuc paruulos reli-
quit. Quorum maior, qui & pro eo regnauit, Philometor, alter Philon dicebatur.
Antiochus autem suo regno non contentus, exercitum ducere deliberauit in Aegyptum,
tractus desiderio eius, & contemns filios sororis suæ quasi debiles, ac tanta nego-
cia regere non præualentes. Perueniens igitur ad Pelusium, cum magna uirtute,
doloque circumueniens Philometorem consanguineum suum, occupauit Aegyptum.
Et cum adisset loca Memphiticæ ciuitatis, cepit eam. Idem contra Alexan-
driam ut obsideret Ptolemæum, cuius erat auunculus, tetendit, sed per duces Pro-
lemæi pullus est, non solum ab Alexandria, uerum etiam tota Aegypto. Inde re-
uersus, ad Hierosolymam ciuitatem duxit exercitum. Quo perueniens, cepit eam
sine conflictione alicuius, aperientibus ei portas his, qui uoluntatis eius erant con-
silio, ingressusque ciuitatem, multos interfecit sibi contraria sentientes: sed & eos
ipsum qui ei ciuitatem aperuerunt, propter diuitias templi, occidit, faciensque om-
nia mala illa, quæ in Machabæorum historia scripta sunt. Multis de templo abla-
tis, reuersus est Antiochiam. Post biennium uero rursus contra Ptolemæum con-
gregauit exercitum, & uenit Alexandriam. Cumque duo fratres, Ptolemæi & Cle-
opatram filij, quorum auunculus erat Antiochus, obsiderentur Alexandriæ, Ro-
mam miserunt legatos. Cum autem Romanorum legati uenissent Alexandriam,
quorum unus erat Marcus Pompilius Lenas, & inuenissent eum stantem in litto-
re, senatus consultum dederunt ei, quo iubebatur ab amicis populi Romani dis-
cedere & suo imperio contentus esse. Qui cum responsionem ad amicorum con-
silio distulisset, orbem fecisse ferunt in arena cum baculo quem tenebat manu,
& conscripsisse legatum, atque dixisse: Senatus & populus Romanus præcipiunt,
ut in isto loco respondeas quid consilij geras. Quibus dictis, ipse perterritus ait:
Si hoc placet senatui & populo Romano, recedendum est. Et statim recessit.

Huius memi-
nit Liuius li. 7

HISTORIA IVDÆORVM.

Per idem tempus, ut Iosephus scribit, defunctus est Onias filius Simonis prin-
ceps sacerdotum, relinquens filium paruulum Oniam. Vnde Antiochus fra-
ter

tri eius Iesu principatum sacerdotij contulit, quem postea iratus abstulit, & iu-
niori eorum fratri Oniæ siue Ananiæ dedit. Habuit enim Simon, ut prædiximus,
tres filios, ad quos sacerdotij principatus ordine dicto peruenit. Iesus autem Iaso-
nem se nominauit, Onias uero siue Ananias Menelaus est nuncupatus, ut Iose-
phus dicit. Deinde subiugit idem Iosephus, Iesum, id est Iasonem, prius sacerdo-
tem contra Menelaum seditionem concitasse, eundemque Menelaum cum suis lau-
totibus relicta religione paterna se ad Antiochum contulisse, illumque contra Iudæ-
os incitasse, & post ab Antiocho iuniore persuasum Lysiam occisum esse. In quibus
uerbis uideretur Iosephus ab historia libri Machabæorum discrepare, in qua refer-
tur, quod Menelaus frater fuerit cuiusdam Simonis de tribu Benjamin, qui fuit præ-
positus templi, qui adhuc uiuente Seleuco fratre Antiochi, propter odiu Oniæ
sacerdotis sibi resistentis, ne aliquid mali machinaretur in ciuitate, effecit ut He-
liodorus à Seleuco mitteretur Hierosolymam, ad auferendas pecunias de tem-
plo. Qui cum territus rediret, Simon non cessauit male loqui de Onia, & instiga-
uit Apollonium ducem contra eum. Quibus ille cedens, contulit se ad regem, ut
eius defensione tutus uiueret. Post mortem uero Seleuci, cum regnaret frater eius
Antiochus, hoc quod de Onia Menelao Iosephus testatur, in hac historia de Iaso-
ne fratre Oniæ narratur. Hic enim Iason, qui & Iesus, collectis impijs, Antio-
chum adiit, eisdemque per pecuniam fratre Onia, sacerdotium accepit, & accepta li-
centia, ut gymnasium Hierosolymis ædificaret, ad ritus gentium relicta religio-
ne transtulit. Post triennium misit Iason Menelaum fratrem Simonis supra di-
cti, portantem pecuniam regi pro sacerdotio promissam, scilicet quingenta no-
naginta talenta, sed ipse Menelaus, promittens ad huc trecentas libras regi, Iaso-
nem supplantauit. Sic Iason qui fratrem Oniam expulit, ipse post expulsus de pa-
tria secundum quod dignus erat, exul perijt. Menelaus autem cum non persolue-
ret promissas pecunias, rex abstulit ei sacerdotium, & dedit illud fratri suo Lysi-
macho. Metuens uero Menelaus, ne Onias reciperet sacerdotium, egit cum An-
dronico regis amico, quem rex abiens præfecit negotijs, ut Oniam interficeret,
quod & fecit Lysimacho quoque à Iudæis propter sacrilegia sua occiso, Menelaus
sacerdotium recepit. Quo ab Antiocho Eupatore filio Antiochi, suadente Lysia,
occiso, Alchimus quidam alienigena impius successit sacerdotio. Et hoc diuini-
tus percussio, deficientibus hereditarijs successoribus, omnium uoluntate Iudas
Machabæus suscepit sacerdotium. Onias quippe filius Oniæ, quem moriente
patre paruulum relictum supra diximus, uidens mala quæ fiebant, fugit ad Pro-
lemæum regem Aegypti, & benigne ab eo acceptus, impetravit ab eo regionem
quæ Heliopoleos uocatur, ubi concedente rege construxit templum ad formam
templi Hierosolymitani, quod per annos permansit usque ad tempus Vespasiani.
Ipsa autem urbs quæ uocabatur Oniæ, dimicantibus postea Iudæis aduersum
Romanos, ad solum usque diruta est, & neque urbis, neque templi ullum restat uesti-
gium. Sub occasione igitur Oniæ infinita Iudæorum examina Aegyptum con-
fugerunt. Asserebat enim Onias in se impletum esse uaticinium Esaiæ scribentis:
Erit altare Domini in Aegypto, & titulus Domini in terminis eius: et quod Ezras
ante sexcentos annos prædixerat, quod oporteret in Aegypto templum ædifica-
ri Deo per uirum Iudæum. Antiocho autem Iudæos affligente, & ad gentilita-
tem per se ipsum, & per missos suos cogente, Matathias cum quinque filijs suis ad-
uersus eos arma corripuit, & patrias leges uiriliter defendit. Quo post annum
moriente, scilicet anno centesimo quadragésimo sexto regni Græcorum, qui est
xij. Philometoris, decimus uero Antiochi, filius eius Iudas Machabæus successit
patri, & congregato exercitu, uindictam in male agentes exercuit. Is templum ab
Antiocho destructum, nobiliter renouauit, & à sordibus idolorum, quibus
per triennium pollutum fuerat, emundauit, anno centesimo quinquagesimo se-
cundo, Audiens etiam Romanorum uirtutem, amicitias foederat cum eis &
societatem. Post multa demum prælia feliciter gesta, pugnans contra Bachi-
dem, Demetrii principem, multos interfecit, & ipse occiditur anno quinquage-
simosimo, cum regeret populum annos quinque, fortitudine & dexteritate insignis.

Simonis tres
filij.Iosephus ab
historia libri
Machab. eo-
rum discrepat.Iason à patria
expellitur.Menelaus res-
cipit sacerdo-
tium.
Iudas Macha-
bæus.Prophetia de
templo domi-
ni in AegyptoIudas Macha-
bæus.

C iij Cui

Cui succedens frater eius Ionathas, regebat populum per annos xvij. Quo à Triphone occiso, Simon frater eorum tenuit principatum annis octo, quem accepit au no centesimo septuagesimo regni Græcorum.

HISTORIA ROMANORVM.

Philippo rege Macedonũ mortuo, qui & aduersus Romanos bellũ gesserat, postea Romanis contra Antiochũ auxiliũ tulerat, filius eius Perseus regnũ eius tenens rebellauit, adiutores eius habes Cotim regẽ Thraciæ, & regẽ Illyrici Gentiũ nomine. Romanis autem auxilio erant Eumenes rex Asiæ frater Attali, Ariaratus rex Cappadociæ, Antiochus rex Syriæ, Ptolemæus Aegypti, Masinissa Numidiæ: Brusias autem rex Bithyniæ, licet Persei sororẽ haberet, utriusq; se æquũ præbuit. Cõtra Perseũ missus Publius Licinius, ab eo uictus est, nec tamen Romani regi pacẽ petenti, præstare uoluerunt, nisi se & suos senatui subdidisset. Mox contra eũ missus consul Lucius Aemilius Paulus, consul uicit eũ & cum ingenti pompa Romam redijt in naui eiusdẽ Persei, quæ inusitata magnitudinis ferebatur fuisse, adeo ut sedecim ordines remorũ dicatur habuisse. Triumphauit autem Paulus in curru aureo, duobus filijs suis utroq; latere astantibus. Ducti aut sunt ante currũ eius duo filij regis, & ipse Perseus annos quadraginta quinq; natus, qui post apud albã, in custodia defecit, filius uero eius iunior fabricã ærariam, ob tollerãdam inopiam, Romẽ didicit, ibiq; defunctus est.

Perseus.

Florus lib. 44.

Aemilius Paulus uicit Perseum.

Filius Persei fit faber, ob tollerandam inopiam.

HISTORIA ROMANORVM.

Anno autem ab urbe condita sexcentesimo, qui uicesimus sextus Philometoris inscribitur, cũ omnes Romanos Celtiberorũ inges metus inuasisset, nec esset ex omnibus qui uel miles uel legatus ire in Hispaniam auderet, Publius Scipio Africani nepos, qui & ipse post Africanus est dictus, ultro se militaturũ in Hispania obtulit, cũ tamẽ in Macedonia cõtra Philipũ deputatus esset. Profectus itaq; in Hispaniã, stragẽ magnã dedit, sepius etiã militis quã ducis officio usus, nã et Barbarũ prouocãtẽ singulariter cõgressus occidit.

HISTORIA ROMANORVM.

Eodem empore Messala censor primus theatrũ lapideũ in urbe construi iussit, quod ne tunc fieret, Scipio Nasica grauissima dehortatione obstetit, dicens inimicissimũ fore populo bellatori hoc, ad nutriendã defidiã, lasciuiaq; commentũ, adeoq; comouit senatũ, ut non solũ omnia theatro cõparata uendi iusserit, sed etiã subsellia in ludis poni prohibuerit, & ut neq; urbani, neq; qui à foris mille passibus adessent, sedẽtes ludos spectarẽt, ne fortitudo illorũ mollesceret. Illo quoq; tempore Tuccia uirgo uestalis arguebatur incesti. At illa purgare se argumẽtis dedignata mortalibus, ad Tyberim detulit cribrum, idq; submergens in aquam, prece addita, inquit: O Vesta si pia sum, si uirgo sum, hanc è Tyberi aquam ad templum tuum deferam. & pertulit. Anno sexcẽtesimo secundo, tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus abolendam Carthaginem decreuisset, profecti consules Lucius Manlius Censorinus, & Marcus Manlius, & Scipio tunc Tribunus militum, prope Vticam castra maioris Africani tenuerunt. Ibi Carthaginensibus euocatis, iussisq; ut arma & naues traderẽt, nec moratis, tanta uis armorum repente tradita est, ut facile tota ex his Africa potuisset armari. Sed postq; arma tradiderunt, & derelicta urbe, recedere procul à mari decem millibus passuum iussi sunt, dolorem ad desperationẽ contulerunt, aut defensuri ciuitatẽ, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi, moxq; sibi duos Hasdrubales duces creant, armaq; facere aggressi, postq; æs ferrumq; defecit, aurea argenteaq; fecerunt. Consules Romani urbem aggressi, cum aliquantam muri partem machinis diruissent, à Carthaginensibus uicti sunt atq; repulsi. Quos fugiens Scipio

Scipionis Nasici masculum consilium contra Theatra.

Tuccia uirgo aquam defert in cribro.

Duo Hasdrubales duces.

pio defendit, hoste intra muros repulso. Is apud omnes ingenti metu & reuerentia erat, nam & paratissimus ad dimicandum, & promptissimus erat ad consulendum, nec quicq; magis duces Pœnorum uitabant, quàm contra eam partem Romanorum cõmittere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Masinissa, rex Numidarũ per annos ferẽ sexaginta, amicus populi Romani, mortuus est, anno uitę suæ nonagesimo septimo, ualentissimo semper corpore perseverans. Hic est uir qui nunq; in imbre uel maximo, caput suum texit, aut frigore, & tã diu in uno stetit uestigio, ut prius iuuenes lassitudine cederẽt, quàm ille de loco in quo steterat moueretur. Si stetisset, ne membrum quidem tota die mouebat, si iter ingressus est eques, non descendebat, si pedes non ascendebat, solebatq; equitans in exercitu nocti diem sapissime cõiungere, & sui custodiam tutelamq; seuisimis canibus committebat. Post octogesimum sextum annum genuit filium, cui nomen fuit Methuma, nihilq; quod iuuenis fecit, quo ultimo pretermisit. Moriens igitur, quadraginta quatuor filios reliquit, inter quos diuisorem esse Scipionem iussit. Qui postq; inter eos Numidiæ regnum diuisit, Carthaginem reuersus est.

Masinissarex Numidar. uir rusobmussisti

Canibus protutela corporis uti.

Scipio iuuenis consul factus.

Miserabile spectaculũ in Carthagine.

Transfuge crucibus affixi.

Carthago ardet 17. diebus

Situs Carthagine.

Vide Verg. in Aeneid.

Carthago deleta.

Corinthus subuersa.

Aes Corinthum.

Tres triũphi simul Romæ.

Anno à Roma condita sexcentesimo sexto, qui est Philometoris xxxij, cnm clarum esset nomen Scipionis, iuuenis adhuc consul factus est, & delere Carthaginẽ suprema sorte molitus, Cothonem ingressus est. Vbi cum sex diebus cõtinuis noctibusq; pugnaretur, ultima desperatio Carthaginenses ad deditorem traxit, petentes, ut quos belli clades reliquos fecit, saltem seruire liceret, ac primum agmen mulierum satis miserabile, post uirorem magis deforme, descendit. Nam fuisse mulierum xxv. millia, uirorem xxx. millia, memoriã traditur. Rex Hasdrubal se ultro dedit, suiq; tantum salutem obtinuit. Transfuge uoluntario precipitio dati, consumpti sunt igni, quosquos autem transfugas Romanos Scipio obtinere potuit, crucibus affixit, Latinos securi percussit. Vxor Hasdrubalis ubi ardentem Carthaginem aspexit, uiro suo cum duobus filijs suis occurrit, eiq; dixit: Viue tu qui superstes Carthagini esse potes, nam pro nobis frustra rogasses. Et uolentibus filijs, uirili dolore, scæmineo furore, in medium se coniecit incendium, eodem modo exitum mortis faciens extrema regina, quem quondam fecerat prima. Ipsa uero ciuitas decem & septem diebus cõtinuis arsit, miserumq; spectaculum de uarietate conditionis humanæ uictoribus suis præbuit, dirutaq; est, omni murali lapide in puluerem conuerso. Cuius situs huiusmodi fuisse dicitur. Per uiginti duomillia passuum muro amplexa, tota penè mari ingebatur, absq; faucibus quẽ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedibus latum habuit, saxo quadrato, in altitudine cubitorum xl. Arx cui nomen Byrsæ fuit, paulo amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbi & Byrsæ erat, imminens mari, quod mare, Stagnum dicitur.

Igitur Carthago septingentesimo anno postq; condita est, deleta est, multitudine omnis captiuorum, exceptis paucis principibus, uendita est. Ita quarto, postq; ceptum est, anno, tertium Punicum bellum est terminatum. Scipio nomen quod auus eius acceperat, meruit, scilicet ut propter uirtutem etiam ipse Africanus iunior uocaretur.

Eodem anno Corinthus nobilissima Græciæ ciuitas subuersa est incendio à Mummio consule. Vbi cum, propter multitudinem & uarietatem statuarum simulacrorum in illo tantæ ciuitatis incendio, permixta in unum, auri, argenti, atq; æris metalla fuissent, nouum genus metalli factum est. Vnde usq; hodie ex ipso siue ex imitatione eius, æs Corinthium dicitur, & uasa Corinthia.

Hoc tempore tres celeberrimi triumphi simul Romæ fuerunt, Africani ex Africa, ante cuius currum ductus est Hasdrubal, Metelli ex Macedonia, cuius currum præcessit Andariscus, qui & Pseudophilippus rex Macedonum, Mummij ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

Interfecto autem Pseudophilippo, qui sibi Macedoniam usurpauit, itemq; pseudoperseo qui se Persei filium iactauit, Macedones gentium dominos, Romani, tributarios fecerunt, regnumq; Macedonum defecit.

Statiua

Staius. Staius Cæcilius Comædiarū scriptor clarus habetur his diebus, qui natione Gallus, siue ut alij dicunt Mediolanus, primum Ennij contubernalis sequenti anno post mortem eius mortuus est. Ennius uero poeta lxx. ætatis suæ anno articulari morbo perijt, sepultusq; est in monumento Scipionis, uia Appia, intra primum ab urbe miliarium. Tunc etiam Lucilius poeta nascitur.

Ptolemæus Evergetes. 29 P T O L E M A E V S Evergetes secundus regnauit Alexandriæ annis xxix. à restauratiōe templi anno cccclxxxviiij. **Simon. 8.** S I M O N frater Iudæ & Ionathæ, post mortē eorum rexit populum Iudæorum annis viij. **Puer quadrupes pes & quadri manus.** His temporibus Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes, quatuor manus, oculis quatuor, auribus totidem, naturam uirilem duplicem habens. In Bononiensi agro fruges in arboribus natæ sunt.

HISTORIA IVDÆORVM.

I O A N N E S qui & Hyrcanus filius Simonis, interfecto patre cū duobus filijs in conuiuio per insidias generi sui Ptolemæi, qui erat dux circa Iericho, tenuit principatū Iudæorum annis triginta & uno. Hic contra Hyrcanū bellum gerens, Hyrcanus appellatus est. Hic uir plane beatissimus, quia dux & Pontifex erat et Propheta, cum quo Deus ita colloquebatur, ut futurorū nihil penitus ignorate. Hic prælia multa peregit. Primum contra Ptolemæum sororis suæ uirum, deinde Samariam obsidione captam, solo coæquauit, quam postea Herodes instaurans, Sebasten in honorem Augusti appellauit. Antiochus quoq; quē quidā Seditem, quidam uero Spondium uocant, frater Demetrii, pridem Simoni insensus, secundo Hyrcani anno adducto exercitu, Hierosolymis obsedit Hyrcanum. At ille patefacto sepulchro Dauid, plus quā tria millia talentorū inde abstulit, datiq; trecentis Antiocho, ut à ciuitate recederet persuasit. Et ut fastileniret inuidiam, fertur ex hac pecunia instituisse Xenodochia, quibus susciperet pauperes & peregrinos. Cūq; fortunatissime uiueret per annos xxx. & unum, optime rebus administratis moritur, quinq; filijs relictis. Quorum maximus natus Aristobolus, trās lato in regnum principatu, primus apud Iudæos

Hyrcanus dux Pontifex & propheta.

Ioseph. lib. 13 cap. 15.

Aristobolus.

Deficiente regno Macedonum, cœpit regnum Iudæorū, ubi primus eo tempore principatum tenebat I V D A S M A C H A B A E V S annis v. ab anno cxlviij. regni Græcorum, qui est quartus decimus Philometoris, undecimus uero Antiochi illustris. **I O N A T H A S** frater Iudæ Machabæi, post mortem eius suscepit principatum, & per annos xvij. strenue rexit populum. His temporibus Aristobolus Philo- sophus commentarios scripsit in libros Moyfi, & obtulit Ptolemæo regi.

A N T I O C H V S Eupator filius Antiochi illustris, regnauit in Syria duobus annis.

D E M E T R I V S Seleuci filius, frater Antiochi illustris, occiso Antiocho Eupatore filio patris sui, regnauit in Syria annis xi.

A L E X A N D E R item filius Antiochi illustris frater Eupatoris, occiso Demetrio patris sui Seleuci filio, regnauit annis iij. Hic ducens Cleopatram Ptolemæi regis filiā, genuit ex ea Antiochū.

A N T I O C H V S Alexandri filius, imposito sibi diademate à Triphone, regnauit contra Demetrium annis iij. sed quarto anno ab eodem Triphone per dolum occisus est.

D E M E T R I V S, filius Demetrii, quem Alexander occidit, regnū eo ueniente inuasit, cui Ptolemæus Philometor Cleopatram filiam suam Alexandro ablatam cōiunxit, occisoq; Alexandro, regnauit Demetrius annis v. sed quinto captus est ab Arsace Parthorū rege. Regnante autē adhuc Demetrio, Triphon quidam partium Alexandri tulit Antiochum filium eiusdē Alexandri & licet adhuc paruulo diadema imposuit ut regnaret, sed quarto imperij eius anno dolo occidit eū, ipseq; regnauit. Sed & hoc tertio sui regni anno interfecto, Antiochus frater Demetrii regnauit, cui Cleopatra fratris uxor nupsit de qua filium suscepit nomine Antiochū, qui

Commentaria Aristoboli. in libros Moyfi.

Antiochus Eupator. 2.

Demetrius. 11.

Alexander. 4.

Antiochus. 4.

Demetrius. 5.

os diadema sibi imposuit, trecentis nonaginta octo annis ac tribus mensibus exactis, postq; populus de Babylonica redijt captiuitate, fratrem Antigonum à se secundum natu, quem diligere uidebatur, in honore pari producebat, alios uero uinctos, custodia tradidit, matremq; ausam aliquid de potestate contendere, itidem colligauit, fameq; necauit, sed & Antigonum fratrem postea peremit. Post necem uero matris & Antigoni fratris ipse dignissimo atq; crudelissimo uiscerum dolore tortus, detestabiliter moritur, cum non plus uno anno regnaret. Vxor autē eius fratrum uinculis dissolutis, regem constituit Alexandrum fratrem eius, qui ætate maior erat, & modestia præstare uidebatur.

qui dictus est Cizicenus, à ciuitate Cizico, in qua nutritus est. Demetrius quoq; frater Antiochi, ex eadem Cleopatra filium habuit eiusdem nominis Antiochum, qui dictus est Griphus. Hi duo fratres Antiochi dicti, postea de regno contenderunt.

T R I P H O N occiso Antiocho, regnauit annis tribus, sed anno tertio etiam ipse occisus est.

A N T I O C H V S qui & Sedites est appellatus, frater Demetrii, postq; captus est frater eius à rege Parthorū, ipse regnauit annis quindecim, fratrem à captiuitate liberauit, qui post ipsum regnauit.

D E M E T R I V S frater Antiochi, per fratrem à captiuitate liberatus, regnauit post mortem fratris annis duodecim.

Iosephus lib. 13. cap. 17.

Triphon. 3.

Antiochus. 15.

Demetrius. 12.

HISTORIA ROMANORVM.

A NNO ab urbe condita sexcentesimo uicesimo, qui est undecimus Ptolemæi Evergetis secundi, Scipio Africanus iunior consensu omnium, secundo consul est creatus, atq; ad oppugnandam Numantiam Hispaniæ ciuitatem cum exercitu missus. Hæc per annos xiiij. cum solis quatuor milibus suorum, xl. milia Romanorum non solum sustinuit, sed etiam uicit: pudendisq; foederibus affecit. Scipio itaq; ingressus Hispaniam, non statim aggressus est Numantinos quasi incautos, quos nouerat semper esse paratos, sed aliquando militem suum uiciosum & ignauium pro culpa ducum priorum exercendo magis quā puniendo, sine aliqua acerbitate in castris uelut in scholis exercuit, deinde omnia quæ uoluptatis causa haberentur in castris, se uero summo ueri iussit edicto. Deniq; scortorum duo milia cum lixis è procinctus eius loco eiecta sunt, tantumq; subito sub distracto iudice profecit exercitus, ut Numantiam diu perniciosissimam Romanis, breui exquaret solo. Igitur cum partem æstatis, totamq; hyemem ne attentata quidem pugna transegisset, parū propemodum hac profecit industria. Nam ubi copia pugnandi facta est, exercitus Romanus impetu Numantinorum oppressus, sicut solebat, terga uertit, sed increpatione & minis obiectantis se consulis, manuq; retinētis, tandem indignatus in hostem redijt, & quem fugiebat, fugere cōpulit. Difficilis tunc in relatu fides, Numantinos effugauere, & fugientes uidere Romani. Vnde quamuis Scipio, quia præter spem acciderat, lætus esset, tamen bello ultra aduersum eos audendum non esse, professus est. Itaq; urbem obsidione conclusit, fossa circumdedit, cuius latitudo pedibus decem, altitudo uiginti fuit, ipsumq; deinde aggerem sudibus præstructum, crebris turribus communiuit. Ad hoc bellum Micipsa rex Numidarum, in auxilium Scipioni Iugurtham milit, qui fortiter agens gloriam acquisiuit, & gratiam coram Scipione inuenit.

Igitur Numantini diu conclusi & fame trucidati, cum facultatem pugnae sepe depolcerent, ut eis mori tanq; uiris liceret, nec impetrassent, nouissime duabus subito portis eruperunt, larga prius portione usi, non uini, cui ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo Celiam uocant. Hac igitur portione post longā famem recalcscientes, bello se obtulerunt, subitoq; super Romanos irruerunt. Atrox diu certamen, & usq; ad periculum Romanorū fuit. Iterumq; se Romani aduersum Numantinos pugnare fugiēdo probauissent, nisi sub Scipione pugnaissent. Numantini interfectis suorum fortissimis, bello cedunt,

Scipio Africanus. ij. consul.

Militem in castris ut in scholis exercere. Scortorū duo milia eiecta.

Celia potusex succo tritici à calefaciendo. Vide Hermolaum Barbarū apud Dioscoridem.

dunt, compositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in urbē reuertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt, nouissima spe desperationis omnes in mortem destinati, clausam urbem ipsi intorsum succenderunt, cunctiq; pariter ferro, ueneno atq; igne consumpti sunt. Romani nihil ex his uictis penitus habuere, nisi securitatem suam, neq; enim euerfa Numantia, uicisse se magis, quam euasisse dixerunt. Vnum Numantinum uictoris cathena non tetigit, unde triumphum dederit, quicquid supellestilis fuit, ignis absumpsit. Tunc Scipio Tiresium quendam Celticum principem interrogauit, qua de causa Numantia prius inuisa durasset, & post euerfa fuisset. Respondit Tiresius: Concordia uictoriam, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanq; sibi, ac de se dictum, exempli loco acceperunt, quippe quibus iam de seditionibus discordantis totius urbis nunciabatur.

Eadem leguntur de Saguntinis apud Valerium Max. Lib. viii. Cicero nem in Philip.

Laus concordie.

Gracchorum seditiones Romæ

Ea namq; tempestate qua hæc gerebantur apud Numantiam, Gracchorum seditiones agitabantur apud Romam. Carthagine quippe Numantiaq; deletis, oritur apud Romanos utilis de prouisione collatio, sed infamis de ambitione contentio. Gracchus itaq; tribunus plebis iratus nobilitati, cur eum inter autores Numantini fœderis, quod per Mancinū consulem turpiter factum est, notaret, agrū a se priuatim eatenus obsessum populo diuidi statuit, Octauo tribuno obsistenti, ademit imperium, eiq; successorem dedit Minutium. His causis Senatum ira, populum superbia inualit.

Attalus Asiæ rex.

Regnum Asiæ per testamentum Ro. Imp. accedit.

Inter hæc quoq; Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, moritur, populū Romanum scripto heredem reliquit, & ita Romano Imperio, regnum Asiæ per testamentum accessit. Gracchus populi gratiam pretio appetens, legem tulit, ut pecunia quæ Attali fuisset, populo distribueretur. Obsistētē Scipione Nasica, etiam Pompeius spondit se Gracchum, cum primum magistratu abiret, accusaturum. Gracchus autem annitebatur, ut ipse tribunus plebis sequenti anno permaneret. Et cum comitiorum die seditiones populi accenderet, autore Nasica, nobilitas inflammata fragmentis subselliorum plebem fugauit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnij fornicem, detractio adminiculo, fugiens, istus fragmēto subsellij corruit, rursusq; assurgens, alio istu clauæ cerebro impactæ, exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumq; corpora in Tyberim proiecta sunt, ipsiusq; Gracchi cadauer inhumatum contabuit.

HISTORIA ROMANORVM.

Publius Scipio exanimis repperit.

Nno dehinc secundo, Publium Scipionem pridie in concione de periculo salutis suæ contestatum, quod sibi pro patria laboranti, ab improbis & ingratis denunciari cognouisset, alio mane exanimem reppererunt, idq; inter maxima Romanorum mala censuerunt, præsertim cum tantum in urbe illa Africani uigor & modestia ualeret, ut facile illo uiuo, neq; sociale, neq; ciuile bellum existere posse crederetur. Hunc quidem necatum ferūt dolo uxoris suæ Sempronix, quæ soror erat Gracchorum, ne scelerata, ut credo, familia, ad perniciem patriæ suę inter impias seditiones uirorum, non etiam sceleribus mulierum esset immanior. Causa uero interitus eius hæc fuit. Gaius Carbo tribunus plebis cupiens necem uindicare Gracchanam, & excitare seditionem sopitam, Publium Scipionem Africanum, eruta Numantia, reuertentem interrogauit Quid de Gracchi morte sentiret: Cui Africanus ait, iure occisum sibi uideri.

Gracchorum seditio & finis.

Post hæc Gaius Gracchus, Gracchi illius, qui iam in seditione occisus fuerat frater, tribunus plebis per tumultum creatus, magna Rei publicę perniciēs fuit. Nam cum sepe populum Romanum largitionibus, promissisq; nimis, in acerbissimas seditiones excitasset, tandem a tribunatu Minutio successore decessit. Qui Minutius cum decessoris sui Gracchi statuta cōuulsisset, legesq; abrogasset, Gaius Gracchus cum Fuluo Flacco ingenti stratus agmine, capitolium, ubi concio agitabatur, ascendit, ibiq; cum eo duobus filijs suis armatis, maximum tumultū excitauit: econt; Decius Brutus uir consularis a cliuo publico cū ingenti certamine insistit, Ibi Flaccus

Ibi Flaccus diutissime pugnauit: Gracchus uero in templum Minerę secedens, gladio incumbere uoluit, sed interuenta licitoris retentus est. Cumq; diu anceps bellum ageretur, tandem sagittarij ab Opimio missi, consertam multitudinem disturbauerunt. Duo Flacci, pater & filius, cū per eadem Lunę in priuatam domū desiluissent, foresq; obiecissent, resciso cratitio pariete confossi sunt. Gracchus pro se diu pugnantibus amicis, ac pereuntibus, ægre ad pontem Sublicium peruenit, ibiq; ne uiuus caperetur, ceruicem seruo suo præbuit. Cuius caput abscisum consuli allatum est, corpus ad Corneliam matrē Missenū oppidum deuectū est. Hæc autē Cornelia Maioris Africani filia fuit, quæ post prioris filij Gracchi mortē Missenū secessit. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi ccl. in Auentino monte cæsi fuisse referuntur. Opimius autē consul, sicut in bello fortis, ita in questione fuit crudelis. Nam amplius q; tria millia hominum supplicijs necati sunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidem causa, innocentes occisi sunt. Hęc Gracchorum seditio, hic finis fuit.

Cratitius ut stramentitius, pauimentitius

HISTORIA ROMANORVM.

Nno ab urbe condita sexcentesimo xxxv. qui est xxviiij. Ptolemæi Euergetis secundi, Publio Scipione Nasica, & Lucio Calphurnio Bestia consulibus, Iugurthæ Numidarum regnum inuadenti, consensu Romani populi bellum senatus indixit, de quo Salustius Crispus plenissime scribit.

Florus lib. 44. Salustius.

His temporibus, Ptolemæo Euergeti secundo, misera uita, miserabiliorem uitæ exitum dedit. Is enim sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonium receptam, nouissime turpius q; duxit, abiecit: priuignam suam, hoc est, filiam sororis & coniugis, coniugem ascituit: filium quem ex sorore susceperat, nec non & filium fratris, occidit. Quamobrem tantis incestis patricijsq; execrabilis antio regni sui xxix. ab Alexandrinis regno pulsus est.

His temporibus Cicero Arpini nascitur, matre Heluia nomine, ex regio Voscorum genere, patre uero equestris ordinis. Marcus quoq; Futius Poeta, cognomen to Bibaculus, Cremonę nascitur. Defecit regnum Syria.

Cicero.

PTOLEMÆVS qui & Phiscon uel Soter, regnauit Alexandria annis xvij. à restauratione templi anno cccc. vij. Hic postea per matrem Cleopatram de regno pulsus, Cyprum secessit, iterumq; post annos aliquot in regnum redijt.

Ptolemæus 17.

Ptolemæus 9.

PTOLEMÆVS qui & Alexander, pulso de regno Ptolemæo Phiscone per matrem Cleopatram, regnauit Alexandria annis ix. à restauratione templi anno ccccxxiij.

IOHANNES qui & Hyrcanus, filius Simonis, tenuit principatum Iudæorum annis xxxi.

Iohannes. 31.

ARISTOBOLVS filius Iohannis Hyrcani, principatum Iudæorum post patrem suscepit, priusq; imposta sibi corona, uno anno regnauit.

Aristobolus. 1. an.

Alexander. 27.

ALEXANDER qui & Ianeus, frater Aristoboli, post mortē fratris pontificatum Iudæorum pariter cū regno suscepit, et per xxvij. annos in ci-

ANTIOCHVS qui & Griphus, filius Demetrii, regnauit Syria: sed frater eius Antiochus Cizicenus, filius Antiochi fratris Demetrii ex eadē muliere Cleopatra, eiēto fratre, regnauit ipse: rursusq; frater hoc depulso regnum recepit. Sicq; contendebant inter se per annos xxx. & ex hoc regnum illud perse non habuit, sed in Romanorum ditionem cessit.

Antiochus. 19.

ues suos crudeliff. regnauit. Non enim minus quinquaginta millia de propria gente debellando per sex annos interfecit: proprios quoq; fratres alterū occidit, alterū rebus omnibus nudatum, cōtempribili uita secum habuit. Qui xxvij. anno moriēs, coniugi suę Alexandrę, quę & Salina uocabatur, regni gubernacula cū duobus filijs parualis reliquit. Cuius actus qui latius scire uoluerit, tertiumdecimū Iosephi librū Antiquitatis historię legere curet.

Alexandri Ianeus. 19.

D Historia

HISTORIA ROMANORVM:

Anno sexcentesimo quinquagesimo nono, qui est quartus Ptolemæi Alexandri, cum prope omnia bella extranea cessassent, superato in Numidia per Metellum primum, deinde per Marium & Syllam Iugurtha, post hæc Cymbris & Teutonibus per Marium & Quintum Carolum, grauissimum in Italia bellum, Picentes & Marfi, Peligni que mouerunt, qui annis numerosis iam Romanis subiacerunt. Contra quos à Romanis bene pugnatu est à Gaio Mario, qui iam sexies consul fuerat, & à Gneo Pompeio, maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, Cluentium ducem hostium ita cum magnis copijs fudit, ut ex suis nõ unum amitteret. hoc bellum quadriennio cum graui calamitate tractum, quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam, tum consulem, cum antea in eodem bello multa strenue prætor egisset.

Ally Iuuentiu

*Prodigia.
Cruor è panibus.*

Ipso in tempore dita prodigia uisa sunt: Nam sub ortu solis, globus ignis à se præntione cum maximo cæli fragore emicuit. Apud Aretinos in conuiuio è panibus cruor, quasi è uulneribus corporum fluxit. Per septem continuos dies granido lapidum, immixtis etiam testarum fragmentis, terram latissime uerberauit. In Samniæ partibus è uassissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usque ad cælum extendi uisa est. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines uiuere solent, relictis stabulis pascuisque, cum balatu, hinnitu, gemituque miserabili ad syluas montesque fugerunt. Canes quorum natura est, extra homines esse non posse, lachrymosis ululatibus uagi, luporum ritu, oberrauerunt. Nec mora, post hæc tam graua prodigia, ciuilia bella secuta sunt.

Causa ciuilibi belli, Marius.

Anno quippe urbis conditæ Dclxij. so ciali bello, multis repugnantibus, per totam Italiam suscitato, intestinum bellum adiunctum est, multiplicesque calamitates perturbauerunt populum Romanum, quibus iam Romani multarum domini uocarentur gentium. Causam uero ciuilibi belli Marius, iam sexies consul, dedit. Nam cum Sylla consul gesturus bellum contra Mitridatē, qui Asiam & Achaiam inuaserat, mitteretur, sed exercitum ad huc paulisper in Campania teneret, ut belli socialis, quod (ut supra diximus) in Italia gestum est, reliquie tollerentur, Marius affectauit, ut septimo consulatu sibi commissio, ipse ad bellum Mitridaticum mitteretur. Qua re Sylla comotus, cum exercitu ad urbem uenit, & ante urbem legatum Marij quasi primam uictimam belli ciuilibi occidit, mox urbem irrupit, & contra Marium ac Sulpitium dimicans, Sulpitium occidit, Marium fugauit, atque ita ordinatis in futurum annum consulibus Gneo Octauio, & Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Marius uero cum permouere nobilitatē, inflammare plebē, perarmare ordinem equestrem aduersus Syllam frustra tentasset, tandem in capitolium cessit: sed à partibus Syllanis grauius contritus, ab eo diffugit, & persequentium instantia circumseptus, in Minturnensiu paludibus sese abdidit, è quibus infeliciter luto oblitus, ignominioseque protractus, turpi quoque spectaculo Minturnas deductus, contrususque in carcerē, percussoremque missum solo uisu conterruit. Deinde lapsus è uinculis, in Africam transfugit, sollicitoque ex Utica filio suo Mario, ubi is custodia obseruabatur, continuo Romam ingressus est. Cimonemque consuli societate scelerum coniunctus est. Sicque collecto exercitu Romam ingressi, nobilissimos è senatu & consulares uitos interfecerunt, multos proscripserunt. Ipsius Syllæ domo euerfa, uxorē eius & filios ad fugam cōpulerunt, uniuersus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam uenit, orans, ut patrie subueniret. Qui statim in Italiam traiecit. Marius autem cum septimum consulatum inuasisset, Cinna iam tertio consule, in exordio cōsulatus septimi, sera tandem morte præreptus est. Cinna uero ab exercitu suo interfectus est. Reuertens autem Sylla, cum iam Romæ consules mutati essent, & Marius, Marij filius, ac Papyrius Carbo consulatum accepissent, contra Marium iunioem dimicans, quindecim milia occidit, de suis cccc. amisit. Mox etiam urbem ingressus, tria milia hominum contra datam fidem inermes peremit. Cumque magna crudelitate contra fontes infontesque sæuiter, Quintus Catulus palam Syllæ dixit: Cum quibus tandem uicturi

Minturna, Colonia Romano rum. lib. 7. Li uis.

Sylla seuitia contra datam fidem inermes perimere.

uicturi sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus: Sylla itaque Mariū, Marij filium, Præneste persecutus obsedit, & ad mortem compulit, post hæc de Mitridate ingenti gloria triumphauit.

Gneus autem Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, uicesimum quartum annum ætatis agens, de Africa triumphauit. Sylla itaque post multa flagitia dictator creatus est, ut dominationis & crudelitatis libido honesti nominis reuerentia uelaretur. Nouissime tamē potestate priuatus moritur. Tandemque conclusa sunt duo bella funestissima: sociale Italicū, & ciuile Syllanū, quæ per annos decem protracta, plus que ceterum quinquaginta millia Romanorum cōsumpserunt.

His temporibus Terentius Varro tricesimum quintum annum ætatis agens, literas summo studio didicit.

Cicero defenso contra Chryfogonum Roscio, Athenas secedit: deinde post triennium Romam regressus, xxvi. ætatis sue anno etiam Quintium defendit. Quo in tempore Plotius Gallus Romæ latinam Rhetoricam primus docuit, cuius etiam Cicero meminit. Lucius Pomponius Bononiensis Atellanarum scriptor tunc claruit. Lucretius etiam poeta nascitur, qui amatorio poculo hausto, in amētiā uersus, aliquos libros per interualla uesaniæ scripsit, quos Cicero postea emendauit. Crispus quoque Salustius Historiographus nascitur.

Ptolemæus Philcon, qui eiectus fuerat à matre, regressus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexandrum qui eo pulso regnauit ob interfectionem matris eius, ciues expulerunt. Regnauit autem hic postea annis octo, à restauratione templi anno quadringentesimo tricesimo tercio.

Ptolemæus Dionysius frater Cleopatæ, regnauit Alexandria annis xxx. à restoratione templi anno cccxli. Virgilius Maro in pago qui Andes dicitur, haud procul a Mantua nascitur. Portius Cato Stoicus philosophus cognoscitur.

His temporibus Apollodorus Pergamenus Græcus orator, præceptor Calliadij & Augusti clarus habetur.

Horatius Flaccus Libertino patre Venusij nascitur, Satyricus postea & Lyricus poeta. Virgilius Cremonæ studijs eruditur. Dehinc sumpta toga, Mediolanum transgreditur, & post breue tempus Romam pergit.

HISTORIA IVDÆORVM

Mortuo Alexandro Iudæorum principe, uxor eius Alexandra, que & Salina dicta est, regnū Iudæorum per annos nouē obtinuit. Quæ cum duos filios ab Alexandro generatos haberet, Hyrcanum natu maiorē propter ætatē declarauit Pontificē, & propter modestiam regē post se cōstituit: minorem aut Aristobolum priuatū uiuere uoluit, quia feruentioris erat ingenij. Alexandra uero dū regnum nouē annis administraret, morbo laborauit. Tunc minor filius eius Aristobolus cum seruis suis, quos multos habebat, omnesque pro ætatis feruore fidissimos, uniuersa castella obtinuit, & conductis auxilijs pecunia quam ibi repperit, regē se declarauit. Ob hæc miserata querelas Hyrcani mater, coniugem Aristoboli cum filijs includit in castello quodam: ante tamen moritur, que iniurias Hyrcani ad plenum ulcisceretur.

HISTORIA IVDÆORVM.

HYRCANVS Alexandri Iannei, & Alexandræ Salinæ filius, post obitū matris suscepit regnū Iudæorum, à matre sibi commissum: sed frater eius Aristobolus zelo ductus, impugnavit & expulit illū. Qua diffensione actū est, ut Romani ductores Iudæa intrarent: sicque annuente Pompeio Hyrcanus principatū recepit. Quæ cum per xxx. annos administraret, consilio Antigoni filij fratris sui à Parthis captus est, & ita regnū & sacerdotiū Iudæorum defecit. Nam idē Antigonus à Parthis principatū accipiens, à Romanis interfectus est, & principatus ad alienigenas translatus est.

D ij Historia

HISTORIA ROMANORVM

Bellum Mitridaticum & Macedonicum.

Nno ab urbe condita sexcentesimo lxxx. qui est nonus Ptolemæi Dionysij, duo tantum graua bella in imperio erant Romano: Mitridaticum, & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant. Lucius Lucullus Mitridaticum, & consobrinus eius Marcus Lucullus Macedonicum. At Lucius Lucullus transgressus Euphraten & Tygrin, cum Mitridate congressus est, & cum parua suorum manu xxx. millia hostium occidit: Mitridates uix centum quinquaginta comitantibus aufugit, diademate & tiara, ne agnosceretur, abiectis, castra eius direpta sunt, Armenia quoq; minor quam tenuit, ei ablata est. Qui fugies, susceptus est à Tigraue rege Armeniæ, qui tunc cum ingenti gloria imperabat, Lucullus uero repetens hostem fugatum, etiam Tigranis ingressus est regnū, ipsumq; rebellantē ita deuicit, ut magnā partē Armeniæ deleuerit. Alter autē Lucullus qui Macedonia administrabat, Bessis primus Romanorū intulit bellū hisq; cū pluribus alijs gentibus superatis, Macedonia totā deuicit, & uictor redijt.

Bessi. Vide Lucium.

Eodem tempore Cretam insulam Metellus per biennium debellans, in potestatem Romanorum redegit, legesq; Minoas Romanis legibus permutauit, unde & Creticus dictus est à Creta.

Libya per testamentum accedit Ro. Imp.

Quo tempore Libya quoq; per testamentū Appionis, qui tunc rex eius fuit, Romano imperio accedebat, in qua inclytæ urbes erant, Beronice, Ptolomais, Cyrene. Cum hæc aguntur, Piratæ per omnia sparsi maria, nō solū nauium comæatus intercipientes, sed etiam insulas prouinciasq; uastabant. Quos Gneus Pompeius commisso sibi bello, intra paucos menses ingenti foelicitate, miraq; celeritate compressit. Postea successor Luculli factus, Mitridatem impugnatione frequenti uehementer affixit. Eo tempore Castor Mitridatis præfectus, qui Panagorio præerat, interfectis amicis regis, arcem cepit, & quatuor filios Mitridatis ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira, exarsit in scelera: nam plures amicos suos interficiens, Exipodrum filium suum interfecit, cum iam ante alium filium Homocharem trucidasset. Pharnaces autem filius eius exemplo fratris trinitus, exercitum ad se persequendum à patre missum, sibi conciliauit, statimq; aduersus patrem duxit iusto iudicio, quia & ille aduersus patrem suum de regno concertauit. Interea Mitridates diu ex altissimo muro filium frustra deprecatus, ubi eum inexorablem uidit, moriturus, exclamasse fertur: Quoniam Pharnaces, inquit, mori iubet, uos, si estis dii patrij, precor, ut quandoq; & ipse hanc uocem à liberis suis audiat. Statimq; descendens ad uxores et pellices ac filias suas, uenenū omnibus dedit. Quod cum ipse omnium nouissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus uitalia sua aduersus noxios succos sæpe obstruxerat, ueneno confici posset, frustra q; spaciaretur, si quo tandem modo infusa pestis per uenas uegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militē iam fracto muro discurrentem inuitauit, eiq; iugulum præbuit. Hunc exitum uitæ Mitridates habuit, homo, ut fertur, omnium superstiosissimus, qui uiginti duarum gentium linguas, quas sub regno suo habuit, ita locutus est, ut nunquam legationes sub interpretibus audiret. Perijt autem apud Bosphorum, ingentis consilij & industriæ. Regnauit annis xl. uixit lxxij. semper habens secum Philosophos, omniumq; arrium peritissimos. Cōtra Romanos habuit bellum annis xl. siue ut alij dicūt, xxx.

Mitridates suos filios necat.

Mitridates moritur, 22. linguarū sciens

Pompeius uero Mitridatis occisi nuncio accepto, Tigrani bellum intulit: sed ille ei se dedit, ac diadema suum, cū procubisset ad genua Pompei, in manu eius collocauit, quod ei Pompeius reposuit, honorificq; eum habuit: regni tamē sublata parte, grandi eum pecunia multauit, quia bellū sine causa Romanis intulit. Inter hæc autē Scaurum legatum in Syriam misit, eiq; omnia negocia ibi agenda commisit. Qui cū ad Damascum ueniret, audiens quæ inter Hyrcanum & Aristobolum fratres gerebantur, illuc tetendit. Ad quem cum utriusq; fratris legati uenirent, acceptisq; ab Aristobolo trecentis talentis, parti eius fuit, iusticia pecuniæ posthabita. Interea Pompeius Armenia superata, & omnibus partibus illis, cunctisq; pro uoto ordinatis, in Syriam diuertit, deinde Damascum uenit. Antipater autē quidā genere Idumæus, diuitijs & aliarum rerū copia gentis suæ princeps, iam dudum

Pompeius contra Tigranem Armeniorum regem.

Pompeius in Syriam.

princeps, iam dudum inuisus Aristobolo, hortabatur Hyrcanum, ut se conferret ad Pompeium. Ad quem ueniens, magnis ei datis muneribus, sibi eum conciliauit. Qui tendens Hierosolymam, cū sibi à partibus Aristoboli resisteretur, oppugnatiōe intendit, uixq; tertio mense illū expugnans, xij. millia Iudæorū occidit, cetera multitudo in fidē uenit, multos ciuitatis euerit, soloq; equari præcepit: cuius circuitus iij. milia passuū fuisse dicitur. Pompeius cū suis comitibus templū ingressus, pro quo tamen Iudæi maxime doluerunt, omnia quæ intrinsecus erant, perspexit, uasa sacra, & candelabra, & congestam molem pigmentorū et pecuniæ sacre, prope ad duo milia talentorū: nec tamen ut hæc, uel aliud quicq; de sacris attigerat, sed postera die post excedium iussit edituos templum curare, ne quid sordium haberet, & ut solennia facta celebrarent. Ipse autē eos, qui maxime belli causa fuerat, securi percussit: eos uero qui secum fortiter egerant, præclaris præmijs donauit, & Hyrcanum pontificem declarans, ceteris Iudæis tributū indixit. Post hæc Scuro committens omnia negocia à flumine Eufrate usq; ad fines Aegypti, Romā ipse cōtendit, ducens secum Aristobolum captiuum cū duabus filiabus, totidemq; filijs, quorū unus Alexander ex itinere fugit, minor autē Antigonus, cū sororibus & parte Romā perductus est. Alexander itaq; cōgregata manu ad decem millia pedum, & mille quingentos equites, Hyrcano grauius imminerebat, Iudæamq; populabatur. Interea Gabinius in Syriam missus successor Scuro, aduersus Alexandrum cum ualida manu dimicauit, quo prælio Alexander sex millibus amissis, in Alexandria castellum confugit. Vbi obsidione cinctus, ueniam rogare coactus est, & castellam tradere. Gabinius uero castellis omnibus dirutis, consilio matris Alexandri, Hyrcanum Hierosolymam perducit, eiq; templi curam permisit, ceteris reipublicæ partibus optimates præfecit, omnemq; Iudæorum gentē in quinque conuentus diuisit: unum Hierosolymis, alium Gadaris, tertium apud Amathunæ, quartum Iericho, quintum Fessoris Galilæe ciuitate disposuit. Singulari autem unius dominatione Iudæi liberati, libenter ab optimatibus regebantur.

Anno ab urbe condita sexcentesimo lxxxix. qui est Ptolemæi Dionysij xvij Marco Tullio Cicerone oratore, & Gaio Antonio consulibus, ea quæ de Catilina & socijs eius Salustius Crispus scribit, acta sunt.

Pompeius Hierosolymis in templum it.

Pompeius Aristobolum Romanam ducit captiuum.

Iudæorum gentē à Gabinio in quinque conuentus diuisa.

Salustij scriptū de Catilina & socijs.

Anno sequenti, qui est urbis conditæ Dc. nonagesimus, Decio Iunio Syllano, & Lucio Murena consulibus, Metellus triumphauit de Creta, Pompeius de bello Piratico & Mitridatico. Nunq; ulla pompa triumphi similis fuit. Ducti sunt ante currū Pōpeij, filij Mitridatis, & filius Tigranis, & Aristobolus ex Iudæa, prælata est ingēs pecunia auri atq; argenti infinita. Hoc tēpore nullū graue bellū erat.

Anno ab urbe condita Dcxcij. Gaius Iulius Cæsar, qui postea imperauit, cū Lucio Bibulo, cōsul factus est. Data est ei Gallia Transalpina, & Cisalpina, & Illyricū cū legiōibus denis in quinquenniū datis, Galliā Comatā postea Senatus adiecit. Cæsar itaq; in Galliā profectus, multa prælia cū Gallis Germanisq; comisit, sæpeq; uictus, sepiusq; uincens, Galliā totā, & Sueuos, gentē ferocissimā, quorū centū pagos esse multi prodiderunt, omnemq; Germaniā Romano subdidit imperio. Dimisit autē ix. annis omnē ferē Galliā, quæ inter Alpes & flumen Rhodanū Rhenumq; & oceanum est, & circuitu patet ab his tricies centena millia passuū. Inde ad marinas uenit, unde in Britanniam proximus & breuissimus transitus est, Britannisq; bellum intulit, quibus ante ne nomen quidem Romanum cognitū fuit. Ibi acerba primum pugna fatigatus, non sine magno suorum discrimine tandē eos uicit, anno ante Dominicam incarnationē, ut Beda scribit, quinquagesimo. Hanc historiam Suetonius Tranquillus explicuit plenissime.

G. I. Cæsar.

Vide commentaria Cæsaris

Bedæ in Hist. Anglic.

Anno ab urbe condita, Dcxcvij. qui est Ptolemæi Dionysij xxv. Marcus Licinius Crassus collega Gnei Pompeij Magni, in consulatu secundo, prouinciam sortitus in Parthos, homo inexplibilis cupiditatis, audita templi Hierosolymitani opulentia, quam Pompeius intactam reliquerat, in Palestinam diuertit, Hierosolymam adit, templum peruadit, opes diripit. Inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam. Quacūq; iter habuit, socijs ciuitatibus auxilia indixit, precia exegit. Moxq; ut Eufraten transijt, Abegensem legatum ab Hyrcane rege Parthorum ad se

Suetonius.

Sacrilegiū M. Licij Crassi

Iosephus Hierosolymam uocat.

D iij missum

missum obuiam habuit, à quo uehementer increpatus est, cur cōtra fœdus Luculi & Pompeij avaritia inductus, Eufraten transierit, quamobrè futurū sine mora, ut pro auro Parthico, ferro oneraretur Serico. Itaq; cū prope Charras uentū esset, Parthi subito irruentes cum Surena & Sylacea p̄fectis, oppressere Romanos sagittis. Ceciderunt ibi plurimi senatores, aliquot etiam consulares & p̄torij uiri: Crassus quoq; filius Crassi electissimus iuuenis in acie occisus est: p̄terea quatuor cohortes cū Vargunteio legato medijs depræhensæ campis, interfectæ sunt. Surenas raptō equitatu, Crassum persequi intendit, eumq; circumuentum, ac frustra colloquium eius petentē, interfecit, q̄uis uiuum auferte maluisset. pauci beneficio noctis liberati, Charras cōfugerunt. Auaritia enim unius ad tantū nefas exoleuit, ut xij legiones Romanorū aut capte, paucis elapsis, aut cæse cū ducibus fuissent. Caput uero Crassi cū dextra ad regē delatū, spectantibus fuit ludibrium. Rex itaq; aurū in otis eius rictū iussit infundere, dicens: Vrat te parthiçū, quod te uiuū urebat aurū. Eo successu Parthi elatioreseffecti, transire in Syriā censuerunt. Quos strenue insidijs excepit Cassius, & cōmissæ sibi p̄uinciae repulit finibus: deinde in Iudæam irruit, & Iaracheis deletis, xxx. millia Iudeorum in seruitutē uendidit.

Antipater autē, de quo supra dixi, q̄ Hyrcano faueret, accepit uxorem, cui nomē Cypris, splendidissimo inter Arabiæ fœminas loco natam, ex qua suscepit filios quatuor: Phaselum, Herodem, Iosephū, Pherotā, & filiam nomine Salome. Qui cum Gabinij fauorem muneribus atq; obsequijs promeruisset, etiam Cassij familiaritatem adeptus est. Causa quippe tantorum filiorū uir egregius est factus, ad promerendam muneribus focietatem potentium. Sic Iosephus de eo testatur. Africanus uero historiographus p̄cipuus, aiunt (inquit) qui de eo diligēter explorarunt, Antipatrum quendam patrem fuisse Herodis Aſcalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cuiusdā filius, templi Apollinis æditui. Hic Antipater ab Idumæis latronibus captus admodum puer, permansit cū p̄donibus, pro eo, quod pater eius rei familiaris inopia, filium redimere non posset. Verum puer latronū uita & moribus institutus, Hyrcano cuidam Iudæorum pontifici familiaris efficitur. Ex quo natus est Herodes, hic qui Saluatoris temporibus fuit. Hæc Africanus.

Anno ab urbe condita Dcc. qui est Ptolemæi Dionisij xxviij. incertū unde, concretus plurimā urbis partē ignis inuasit, nec unq̄ antea tanto incendio correptam ac uastatam ciuitatem ferunt. Nam xiiij. uicos eius consumptos dicunt. Hinc iam bellum ciuile successit execrandum ac lamentabile, quod magnis iam dudum diffentionibus ac molitionibus parabatur, quo p̄ter calamitates quæ in bellis acciderunt, etiam fortuna populi Romani mutata est. Nā rediens Cæsar uictor ex Gallia, decerni sibi absentē iterū consulatū poposcit: sed cōtradictū est ei à Marcello consule, annitente Pompeio & Catone, iussusq; est Cæsar dimissis exercitibus Romā uenire, & ex Marcelli consulis autoritate ad legiones quæ apud Nuceriā erāt, Gneus Pompeius cū imperio missus est. Propter quam iniuriam Cæsar se cōtulit Rauennam. Marcus Antonius, & Publius Cassius, tribuni plebis, pro Cæsare intercedentes, à Lentulo cōsule curia foroq; prohibiti, ad Cæsare p̄fecti sunt, Curione simul Cælioq; comitantibus. Cæsar cū militibus quos habebat, cōtra patriā uenit, & Rubicone flumine transmeato, mox ut Ariminū uenit, quinq; cohortes quas tūc solas habebat, cū quibus (ut Liuius ait) orbē terrarū adortus est, quid factū opus esset, edocuit, deplorans iniurias suas, causam belli ciuilis pro restituendis in patriā tribunis esse testatus est. Inde per Antoniū septē cohortes quæ apud Salonē morabantur, à Lucretio accepit, tres legiones quæ cū Domitio apud Corfinium morabātur, ad suas partes transmisit. Consules uero cū Gneo Pompeio, Senatusq; omnis, atq; uniuersa nobilitas ex urbe fugientes, & in Græciam transeūtes apud Dyrrachiū bellū cōtra Cæsare parabāt, quo multi oriētis reges cū auxilijs cōueniebāt. Cæsar uacua urbē ingressus, dictatōre se fecit, negatamq; sibi ex erario pecuniā, fractis foribus inuasit, protulit ex eo auri pondo iij. millia. cxxxv. argenti pōdo prope xc. millia. Inde uenit Massiliā, ad quā oppugnandā, Treboniū cū tribus legiōibus relinquens, ad Hispanias cōtendit, quas Lucius Afranius, & Marcus Petreius, et Marcus Vatro, Pōpeiiani duces obtinebant, ibiq; multis p̄lij Petreii & Afrani.

*Auaritia Cra-
si fere 12. legi-
ones Romano-
rum perdidit.*

*Antipater-
Cypris.*

*Iosephus lib.
Antiquit. 14*

*Africanus hi-
storicus.
Incendiu ig-
nis unde. 14.
uici consum-
pti.
Bellū ciuile.*

facta est alia inquit

*Corbionem le-
gis in Liui. li.
3. ab urbe cō-
dita.*

*Vide commen-
taria Cæsaris*

& Afranium superatos, composita pactiōe dimisit: in ulteriore uero Hispania duas legiones à Marco Varrone suscepit: Similiter & duces eius. Curio Catonem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia, Varrus Tuberonem Africa eiecit. Cæsar compositis rebus suis, Dyrrachium uenit, et Pompeium frustra obsidione cinxit; cum illi maria paterent. Pompeius castellum quoddam mari propinquum, ubi p̄sidia Cæsaris erant, euertit, & milites occidit. Cæsar autem omiſsa obsidione ad Pompeium conuertit: Torquatus uero prorumpens auersum è uestigio insecutus est. Ita Cæsar milites ancipiti periculo territi, ipso Cæsare frustra obſistente fugerunt, euasit tamen Cæsar, quia nocte interueniente, Pompeius sequi noluit. Dixit autem Cæsar, nec Pompeium scire uincere, & illa tantum die se uinci potuisse. Cæsa sunt in eo p̄lio xxiiij. millia militum Cæsaris: Centuriones xxxij: equites Romani complures. Cæsus est ibi Sceua Cæsaris miles fortissimus, cuius scutum centum uiginti ictibus petiitū fuisse dicitur. Inde citato agmine, Cæsar per Epirū in Thessaliam petrexit. Pompeius uero cum maximis copijs secutus est, bellumq; commissum est. Videre ibi & gemere erat, contractas Romanorum uires in campis pharsalicis ad occasionem mutuam constituisse, quas si cōcordia rexisset, nulli populi, nulli reges finire potuissent. Fuerunt enim ex parte Pompeij octoginta octo cohortes, peditum plus quàm xl. millia, equites in sinistro cornu Dc. in dextro D. reges & senatores, & Romani equites plurimi, ex parte autem Cæsaris minus quàm xl. millia peditum, equites mille. Cumq; diu utrinq; sub dubia sorte cæderentur, atq; ex alia parte Pompeius diceret, parce ciuibus, nec tamen faceret, ex alia uero Cæsar hoc faceret, q̄ urgeret dicens, miles faciem feri, tandem uniuersus Pompeij fugit exercitus, castraq; direpta sunt. Cæsa sunt in eo p̄lio Pompeianorum xv. millia, centuriones xxxij. Pompeius fugiēs in ostio Penei amnis onerariam nauim nactus, in Asiam transijt, inde per Cyprum Alexandriam petijt, ut à rege Aegypti, cui tutor ipse à senatu datus fuerat propter iuuenilem eius etatem, acciperet auxilia. Qui fortunam magis quàm amicitiam secutus, occidit Pompeium, caputq; eius & annulū Cæsari misit. Quibus cōspectis Cæsar etiam lachrymas fudisse dicitur, tanti uiri intuens caput generi sui quondam, & inundatum odoribus imperauit cremari. Pompeij uxor, filijq; fugerunt, cætera Pompeiana classis direpta est, omnibus qui in ea erant, crudelissime trucidatis. Ibi & Pompeius Bithynicus occisus est. Lentulus uero uir consularis apud Pelusium interfectus est. Cæsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam uenit, ubi Achilles dux regius semel imbutus Pompeij sanguine, Cæsaris quoq; necem meditabatur. Nā iussus exercitum cui p̄erat, dimittere, prope xx. millia armatorum, non modo spreuit, uerum etiam aciem direxit. In ipso p̄lio regia classis ad terrā subducta, iubetur incendi. Ea flamma cum partem quoq; urbis inuasisset cccc. millia librorū proximis forte ædibus condita exussit, singulare p̄fecto monumentum studij curæq; maiorum, qui tot tantaq; illustrium ingeniorum opera congeſſerant. Postea Cæsar insulam ubi Pharos est, cœpit, eò Achilles cum Gabianis militibus uenit, ingens pugna commissa est, magna ibi Cæsarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiam interfectores Pompeij interfecti sunt. Cæsar quoq; uir insistentium hostium pressus, scapham ascendit. Qua mox pondere subsequentiū grauata ac merſa, per ducentos passus ad nauim una manu eleuata, qua chartas tenebat, natando peruenit. Mox nauali certamine pulsatus, magna foelicitate classem regiam, aut depressit, aut cœpit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitum, aut magis amicitiam Romanam, quàm arma experiri studeret. Qui tamen illico, ut liber fuit, bellum intulit, sed continuo cum toto exercitu suo & ipse deletus est. Nam & xx. millia hominum in eo bello referūtur cæsa, xij. millia cum lxx. longis nauibus dedita. Quingenti ex uictoribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adoleſcens scapha exceptus, ut fugeret, multis insilientibus merſus, necatusq; est: corpus eius ad littus deuolurum, indicio lorice aureæ cognitum fuit. Qua Cæsar Alexandriam p̄missa, omnes Alexandrinos ad deditiōem desperatione compulſit, regnumq; Aegypti Cleopatraz Ptolemæi forori dedit, cum qua stupri consuetudinem habuit, quæ postea regio comitatu urbem ingreſſa est.

*Vide Plutarchum
in Pomp. &
Cæsaris uita.*

*Faciem feri.
uide Sucton.*

*Pōpeius à re-
ge Aegypti.
occisus.*

*Cæsar lachry-
mas fundit, cō-
specto capite
Pompeij.*

*Nota.
CCCC. millia
librorū exu-
ſta Alexandriæ*

*Bellum Alex-
andrinum.*

*Quingenti alij
V. naues.*

D iij Histo

Jordanis.
Tertulianus

Cleopatra itaq; soror Ptolemæi, regnavit Alexandria annis uiginti duobus. ut Jordanis Episcopus dicit. Sed Tertullianus scribit, q; regnarit annis tantū xx. dicens eā conregnasse Augusto, annis xiiij, ipsūq; postea regnasse annis alijs xliij. qui sunt lvi. anni Augusti. Regni autē Cleopatrz, licet tot anni fuisse dicantur, in ordine tamen regum non plus quā duo computantur, quia tertio eius anno Gaius Iulius Cæsar Romanum arripuit imperium. Hanc siquidem Cleopatram postea Romanus ductor Antonius suscipiens, suoq; lateri, spera sorore Octauiani, consocians, cōtra ciues proprios dimicauit. Quem Octavianus Augustus certamine superans in aſtiaco littore, utrosq; iugales coegit, ut se ipsos perimerent: sicq; regnum eorum in Romanorum Imperium deuenit, ubi & usq; hæcenus, & usq; in finem mundi, secundum prophetiam Danielis, regni debetur accessio.

HISTORIA ROMANORVM.

Iulius Cæsar.

CAIVS IVLIVS Cæsar, à quo Romani Principes Cæsares appellatur, primus apud Romanos singulare arripuit imperiū, regnavitq; annis quinq; ab urbe cōdita Dccv. Hic itaq; reuersus ab Alexandria per Syriam, Pharnacem Mitridatis Magni filiū uicit, Romāq; ingressus, tertio se dictatore & consulem fecit, cum Marco Aemilio Lepido, qui magister militū, ei causa dictaturę ante annū fuerat. Deinde in Africam profectus est, ubi & infinita Romanorū nobilitas cū Iuba rege Mauritaniz, apud Tapsum sibi bellum reparauerat, Duces autem Romani erant, Publi-

us Cornelius Scipio, ex antiquissimo genere Scipionis Africani, qui etiam socer magni Pōpeij fuerat, Marcus Petreius Varrus, Marcus Portius Cato, Lucius Cornelius Faustus, Syllæ dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas hominū cædes, uictor extitit Cæsar, castra eorum direpta sunt, sexaginta Elephāti capti. Cato sese apud Vricam ueneno occidit. Iuba percussori iugulum dato precio præbuit. Petreius gladio se perfodit. Scipio in naui qua ad Hispanias fugiens, uento coactus in Africam redijt, semet ipsum iugulauit. In eadem naui etiam Torquatus occisus est. Cæsar Pompeij magni nepotes, filiamq; Pompeiam, simulq; cum his Faustum Syllæ filium, & Afranium ac Petreium filium iussit occidi. Post annum Romam cum quatuor triumphis ingressus, quarto dictator & consul creatus est, totiusq; regni monarchiā solus assumpsit, ex quo continua Romanis nascuntur imperia. Disposito itaq; ac recuperato reipublicæ statu, continuo in Hispaniam contra Gneum Pompeium, & Sextum Pompeium, filios Pompeij Magni profectus, multa bella sorte uaria gessit. Vltimum bellum apud Mundam urbem gestum est, ubi tantis uiribus dimicatum est, tantaq; cædes acta, ut Cæsar quoq; ueteranis etiam suis cedere non erubescens, se uoluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentū, natus annos lxvi. ueniret. Deniq; reparatis suis, tum subito in fugā uersus est exercitus Pompeiorum. Titus Labienus & Aëtius Varrus in acie cæsi sunt. Gneus Pompeius cum centum æquibus fugit. Sextus Pompeius, frater eius contra cæta celeriter, non parua Lusitanorum manu, cōgressus cum Cesonio, uictus, fugiensq; interfectus est. Hoc bellum eo die actum est, quo pater eorum Pompeius ab urbe bellum gesturus, antea aufergerat, quatuorq; annis hoc bellum ciuile orbe toto intonuit. Cæsar itaq; bellis ciuilibus toto orbe compositis, Romam rediens, agere insolentius cœpit, contra

Cato se ueneno necat.

Cæsar Romā cum quatuor triumphis ingreditur Monarcha. Bellū Cæsaris apud Mundā oppidū Hispaniz. Florus.

Insolentia Cæsaris.

consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua uoluntate præstaret, qui antea ferebantur a populo, nec senatum ad se uenienti assurgeret, aliq; regia & penè Tyrannica faceret, coniuratum est in eum à ducentis & xl. uel amplius senatoribus, equitibusq; Romanis. Præcipui inter coniuratores fuerunt duo Bruti, ex genere illius Bruti, qui primus consul fuerat Romæ, regesq; expulerat: & Gaius Cassius, & Seruilius Cæscas. Quadam igitur die, senatu in curia congregato, cum Cæsar aduenisset, uiginti tribus cultris senatorijs confossus est, moxq; auctores cædis strictis pugionibus, in capitolium secesserunt. Turbato populo, diu deliberatum est, utrum capitolium cum autoribus cædis opoteret incendi. Corpus eius raptum, populus dolore stimulatus, in foro fragmentis tribunalium ac subelliorum cremauit. Eadem uero nocte, quæ cædem eius præcessit, Calpurnia uxor eius uidit in somnis eum confossum uulneribus in sinu suo iacere: orauitq; eum, ne mane abiret in senatum: sed ille auspicioꝝ uerba sepe negligens, contempsit somnium, rei autem probauit euentus. Ante paucos quoq; dies boue ex more madato, cor in extis non est repertū. Quod cum Spurinna aruspex pronunciasset ei ad uitæ periculum pertinere, Cæsar memor constantiz, ait: Miraris si bos cor non habet: sed mox uitę eius finis fuit. Idem Spurinna ante paucos ferè annos eidem Cæsari dixerat, cauendas ei esse Idus Martias. Quo die uiso, ait Spurinna Cæsar: Idus Martij uenerunt. Ille respondit: Sed nondum transierunt. Eodem die confossus est Cæsar, uir quo nullus unq; magis bellis enituit. Eius siquidem ductu, undecies centum nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Nam quantum bellis ciuilibus fuderit, annotare noluit. Signis collatis quinquagies dimicauit. Marcum Marcellum solus supergressus, qui xxxix. uicibus fuerat præliatus. Ad hoc nullus celerius scripsit: nemo uelocius legit, quaternas etiā epistolas simul dictauit. Tantæ fuit bonitatis, ut quos armis subegerat, clementia magis uicerit. Eodem tempore Romę tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera quoq; portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se urgeri: Non enim frumenta, sed homines breui defuturos.

Coniuratio in Cæsarem. 260 senatorum.

pugionibus confossus

Calpurnia somniū demortē Cæsaris.

Idus Martij.

Quantum sanguinis effusum sub Cæsare.

Clementia nihil enim habet Cæsaris. Cui Cæsar nec nec Bos loquitur. fortuna tua manus quam ut possis nec natura melius quam ut uel

HISTORIA ROMANORVM.

CTAVIANVS Cæsar, qui postea Augustus est appellatus, filius Actiæ, sororis Iulij Cæsaris, à quo & deinceps Imperatores Romanorū Augusti dicti sunt. Regnavit post Iulium annis lvi. duodecim cum Antonio & Lepido: solus uero xliij. Hic Octauio patre senatore genitus, maternum genus ab Aenea per Iuliam familiam sortitus est, filius Actiæ, sororis Iulij Cæsaris, quem ille adoptauit in filium, cum non haberet proprium, & testamento hæredem reliquit, nomenq; suum ferre iussit. Interfecto igitur Cæsare a uinculo suo, cum primum rediens ab Apollo-

conseruare quam plurimos. Cuius oratione. pro Rege de Joteto.

nia urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno ad speciem cælestis arcus, orbem solis ambijt circulus: quali eum potissimum in mundo, solumq; clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore nasciturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq; totum fecisset & regeret. Anno itaq; ab urbe condita, Dccix. interfecto Iulio Cæsare, bella ciuilia reparata sunt. Percussoribus enim Cæsaris fauebat Senatus. Antonius autem consul, qui erat partium Cæsaris, ciuilibus bellis eos opprimere conabatur. Ergo turbata reipublica, inter multa scælera, quæ Antonius commisit, Decium Brutum apud Mutinam

Circulus uisus solem ambiens quid indicaret

Pansa & Hircius consules.
 tinam obsidione conclusit. Pro qua re à senatu hostis iudicatus est: missiq; sunt ad expugnandum eum duo consules, Pansa & Hircius, & cum his Octavianus adulescens, natus annos x. & vij. Ex quibus Pansa primo ueniens, pilo grauiter uulneratur, & interpositis diebus moritur. Hircius uero collegæ auxilium ferens, magnas Antonij copias uasta cæde deleuit: Octavianus Cæsar eatenus castra custodiuit. Secunda aduersus Antonium pugna, magnæ utriusq; strages factæ sunt. Hircius us consul occiditur. Cæsar uictoria potitur. Consulom occisorum uterq; exercitus Octauiano Cæsari subditur. Antonius fugatus, amisso exercitu confugit ad Lepidum: qui tunc magister equitum Cæsaris fuerat, & tum militum copias grandes habebat. A quo susceptus est: ipsoq; interueniente, Cæsar recepit eum in gratiam: atq; ob fidem reconciliatæ gratiæ, filiam eius in matrimonium sortitus est: & ut uindicaturus patrem Cæsarem, à quo per testamentum hæres adoptatus fuerat, Romam cum exercitu tendebat: & cum Antonio ac Lepido rempublicam armis tenebat: & senatum proscripserat. Cumq; rumor de futura proscriptione in urbe ortus esset, Gaius Thoranus uir prætorius nihil tale suspicans incurstantibus militibus, in domo sua interfectus est: aliq; complures nobiles trucidati sunt. Sed ne incircumscripca cædes effrenatius ageretur, centum xxxij. senatorum nomina in tabula proposita sunt. Primum Lepidi præcepto & nomine: deinde Antonij: tertio Cæsaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum proscripserat. Lucium quoq; Cæsarem auunculum suum, & quod exaggerando sceleri accessit, uiduam matrem proscripsit. Ibi Lepidus Lucium Paulum fratrem, in eundem proscriptorum gregem coniecit: adiectiq; sunt postea triginta equites Romani. Multæ & uariæ clades diu actæ sunt, domus proscriptorum, direptis oibus, dirutæ sunt.

Bellum Brutus & Cassij.
 Interea Brutus & Cassius, interfectores Gaij Cæsaris ingens bellum mouerunt. Erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus quos occupauerant. Profecti igitur sunt contra eos Octavianus Cæsar & Marcus Antonius, Lepido ad defendendam Italiam remanente, & apud Philippos Macedoniæ ciuitatem contra eos pugnantem, primo prælio uicti sunt. Perijt tamen dux nobilitatis Cassius, secundo Brutum & infinitam nobilitatem uictam interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est respublica, ut Cæsar Hispaniam & Gallias & Italiam teneret: Antonius Asiam, Pontum, & Orientem. Sed in Italia bellum ciuile mouerat Lucius Antonius consul frater eius, qui cum Cæsare contra Brutum & Cassium dimicauit. Is apud Perusium Tusciæ ciuitatem uictus & captus est, sed nõ occisus. At Romæ Fulvia, uxor Antonij, socrus Cæsaris, dominatum, ut mulier, exercebat: insolens etiã in eos, per quos, ut insoleceret, agebatur. Cæsarem quoq; contumelijs & insidijs petijt: a quo propulsata ad Antonium in Græciam concessit. Antonius uero etiam Octauiam sororem Cæsaris duxit uxorem.

Fulvia regnat.
 Interim à Sexto Pompeio, Gnei Pompeij filio, ingens bellum in Sicilia commotum est: aduersus quem Octavianus Cæsar, & Marcus Antonius pugnauerunt, sed inter eos postremo pax conuenit. Quam cum postea Pompeius rumperet Agrippa iussu Cæsaris cum eo conflixit, & uicit: centum sexaginta tres naues eius aut merisit, aut cæpit: Pompeius cum decem & septem uix lapsus euasit. Lepidus quoq; magna, uiginti legionũ, insolentia tumens, cum Messanam militibus permissam diripisset, ipsum Cæsarem ad se uenientem, semel atq; iterum spreuit, ac potius telis appeti iussit: quæ ille collectam læuum brachium lacerna repellendo uitauit. Mox immisso equo ad suos reuersus, instructoq; exercitu, aduersus Lepidum ueniens, plurimas legiones eius, paucis interfectis, in suam partem transire coegit. Lepidus tandem intelligens, quo sua uanitas tenderet, deposita paludamento, assumptaq; ueste pulla, supplex Cæsari factus, uitam & bona impetrauit perpetuo quidem emendatus exilio. His temporibus Agrippa in Aquitania rem prospere egit: & Lucius Ventidius Bassus, irruptentes in Syriam Persas, tribus prælijs uicit. Parthorum regis Orodis filium interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes per ducem Surenam Crassum occidit. Taurus quoq; Cæsaris præfectus, totam penè Siciliam ferro perterritam, in fidem recepit. Quadraginta quatuor legiones sub unius tunc Imperio Cæsaris erant: undè milites multitudine feroces, quosdã pro

pro accipiendis agris, tumultus excitauerant. Sed Cæsar animo ingens, uiginti millia militum exauctorauit, xxx. millia seruorum dominis restituit, vi. millia, quorum domini non extabant, in crucem egit, iam tum præsignans, suo tempore nasciturum esse, per quem superbientes reprimendi, & omnes serui suo uero domino restituendi essent, qui tamen dominum suum recognoscerent: qui uero sine domino inuenirentur, mortis supplicio punirentur.

Post hæc Cæsar ouans urbem ingressus, ut in perpetuum tribunitiæ potestatis esset à senatus decreto accepit.

His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra exundauit, ac per totum diem largissimo riuo fluxit, significans sub perpetuo principatu nasciturum eius tempore Christi, toto die, id est omni tempore Romani Imperij de hospita largaq; ecclesia oleo facti chrisimatis unctos, indefinenter processuros.

Sex milia seruorum in crucem acti.

Fons olei è terra.

HISTORIA ROMANORVM.

ANTONIVS aut, qui Asiam & Orientem tenebat, Arrabanè Armeniæ regè prodicione & dolo cepit, uinctumq; argentea cathena ad confessionem thesaurorũ regionũ coegit: expugnatoq; oppido, in quo erant thesauri, magnã abstulit copiã argenti & auri. Qui elatus pecunia, bellũ Cæsari indixit: atq; Octauij sorori Cæsaris repudiũ denunciavit: Cleopatram ex Alexandria sibi occurrere imperans, uxorem duxit. Mox ingens bellum ciuile commouit, coegente Cleopatra, dum cupiditate muliebri cupit etiam in urbe regnare. Profectus est igitur Cæsar à Brundisio Calabria in Epirum aduersus Antonium, qui iam omne Aetiæ littus classibus obsidebat. Naues Cæsaris erant ducentæ triginta rostratæ, & triginta sine rostris trirèmes, & octo legiones classi superpositæ, abq; cohortibus prætorijs quinq;. Classis autem Antonij centum septuaginta nauium fuit: quantum numero cedens, tantũ magnitudine præcellens: nam decem pedum altitudine à mari excellēbat. Famosum hoc bellum fuit ab hora quinta usq; septimam incerta uincendi spe: reliquum diei, cum sequenti nocte in uictoriam Cæsaris declinauit. Prior Cleopatra regina, cum sexaginta uelocissimis nauibus fugit. Antonius quoq; detracto insigni prætoriæ nauis, fugientem secutus est uxorem. Illucescente iam die uictoriam Cæsar consumauit. Antonius igitur gladio se transuerberauit, ac semianimis ad Cleopatram in Mausoleum regium, in quo se illa moritura condiderat, perlatus est. Cleopatra uero exornata, diuersis ornamentis ad Cæsarem uenit, sperans eum, ut ceteros, sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se intra pudicitiam coartans, eam spreuit, & custodiri præcepit. Quæ ubi se ad triumphum seruari intellexit, è custodia elapsa, in Mausoleum suum se recepit: ibiq; maximos, ut solebat, induta cultus, in referto odoribus folio, iuxta suum se collocauit Antonium: admotisq; ad uenas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est: frustra Cæsare etiam Pysillos admovente: qui uenena serpentium è uulneribus hominum exugere solent. Sic Cæsar Octavianus Alexandria urbe opulentissima, cum tota Aegypto potitus est: preposuitq; Aegypto Cornelium Gallum, de quo Virgilius scribit. Hunc primum iudicem Romanum Aegyptus habuit.

Artabanes Armenia rex uinctus cathena aurea.

Octau. Cæsar contra Antonium.

Antonius se necat. Cleopatra ad impudicitiam irritat Octavianum.

Pysyllorũ salina ualet contra ichus serpentium. Vide Varro.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe cõdita, Dccxxv. Cæsar ab Oriente uictor rediēs viij. Idus Ianuarij, urbẽ triplici triumpho ingressus est, ductis ante currũ eius Cleopatram liberis, Sole & Luna, ac tũ primũ sopitis omnibus ciuilibus bellis, Iani portas clausit. Hoc die Cæsar cõsalutatus est Augustus primũ, eo qd publicã rem auxerit, atq; ex eadẽ die sũma rerum ac potestaturũ penes unũ esse cepit, & mansit, quod Græci monatchiam dicunt.

Anno sequenti Cæsar Augustus parum in Hispania per ducentos annos actum intelligēs, si Cantabros & Astures duas ferocissimas gentes Hispaniæ, suis uti legibus permisisset, iterũ Iani portas aperuit, atq; in Hispanias ipse cum exercitu profectus est.

Octauiani triplex triumphus.

Octau. Augustus saluatus. non õgys.

fectus est. Ibi eum apud Taraconem citerioris Hispaniæ urbem, legati Indorum & Scytharum toto orbe transmissio, tandem inuenerunt, refuderuntque in Cæsarem Alexandri Magni gloriam. Quoniam sicut illum Hispanorum Gallorumque legatio in medio Oriente apud Babyloniâ cõtemplatione pacis adit, ita hunc apud Hispaniam in Occidentis ultimo supplex Indus & Scytha Boreus pro pace orauit. Cantabrico itaque bello, per quinque annos confecto, totaque Hispania in æterna pace composita, Cæsar Romam rediit, & cantabricæ uictoriæ hunc honorem contulit, ut tunc quoque portas claustris cohiberet. Ita tunc secundo per Cæsarem, quato post urbem conditam clausus est Ianus. Non ullo aut tempore ante eum Romana res magis floruit, quippe cui ipse, & per se, & per duces ac legatos suos, plurimum bellis addidit. Ipse namque per se Romano adiecit Imperio, Aegyptum, Cantabriam, Asturiam, Dalmatiam, Pannoniam, Aquitaniam: Drusus uero priuignus eius Galliâ, Rhetiamque sortitus, maximas, fortissimasque gentes armis subegit, Vlipios, Tenederos, & Catos perdomuit: & trans Albim fluium qui in Barbarico longe ultra Rhenum est, summouit. Marcomannos penè ad internicionem deleuit. Postea fortissimas nationes, quibus & natura uires, & consuetudo experientiam uitium dabat, pariter uno bello, sed suis aspero, superauit, id est Cheruscos, Sueuos, & Sicambros: quorum uirtus ac feritas ex eo considerari potest, quæ mulieres quoque eorum, si quando præuentu Romanorum inter plaustra sua concluderentur, deficientibus telis, uel qualibet re, qua uelut telo uti furor possit, paruulos filios collisos humi, in hostium ora iaciebant. Tyberius autem frater Drusi Pannonios nouo motu intumescens, cruentissima cæde deleuit, idemque continuo germanos bello arripuit, è quibus xl. millia captiuorum uictor abduxit, quod reuera bellum maximè & formidolosissimum, quindecim legionibus per triennium gestum est, nec ferè ullum maius bellum, sicut Suetonius testatur, post Punicam fuit. Sub eodem uero tempore Quintilius Varus prætor, cum tribus legionibus trans Rhenum fluium, mira superbia atque auaritia in subiectos agens, à Germanis rebellantibus, cum tribunis & legionibus deletus est. Quam reipublice cladem Cæsar Augustus adeo grauiter tulit, ut ueste capilloque, ac reliquis lugentium indicijs deformis, & sæpe per uim doloris, caput parieti collidens, clamaret: Quintili Vare, redde legiones.

In Africa quoque Cossus dux Cæsaris Massillos & Getulos latius uagantes, ætatis finibus coercuit, atque à Romanis limitibus abstinere metu cõpulsit. Piso etiam aduersus Vindelicos missus est, quibus subactis, uictor ad Cæsarem Lugdunum uenit. Bosphoranos uero Marcus Agrippa superauit, & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mitridate sustulerant, bello reparatis, uictos ad deditionem coegit. Armeniam à Parthis recepit. Parthi, quasi toto terrarum orbe, uel domito, uel pacato, omnium oculis notarètur, atque in se solos omnis uigor Romani Imperij uertendus esset, quippe quos pristina ulciscendæ Crassianæ cedis consciètia mordebat, ultrò signa quæ Crasso interfecto abstulerant, ad Cæsarem remiserunt, eique obsidibus datis, firmum fœdus fidei supplicatione meruerunt. Galatia quoque sub hoc prouincia facta est, cum antea regnum fuisset, primusque eam Marcus Lollius pro prætore administrauit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros Cæsar Augustus habebatur, ut reges Romanorum amici, in honorem eius ciuitates conderent, & ex eius nomine Cæsareas uocaret. Multi quoque reges ex regnis suis uenerunt, ut ei obsequerentur, & habitu Romano, scilicet togati, ad uehiculum uel equum eius cucurrerunt. Ipse autem adeo excretus est turbas, bella, simultates, ut nisi iustis de causis nunquam genti alicui bellum indixerit: iactantisque esse ingenij, & leuissimi dicebat, ardore triumphandi, & oblauream coronam, id est folia infertuosa, securitatem ciuium in discrimen per incertos euentus certaminum præcipitare, neque Imperatori bono quicquam minus quam temeritatem congruere, satis celeriter fieri, quicquid cum maturitate gereretur, armaque nisi maioris emolumentispe, nequaquam mouenda esse. De compendio tenui, iactura graui, petita uictoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cuius abrupti, amissique detrimentum, nullo caputuræ lucro pensari potest. Hic itaque in Imperio positus, tribunitiâ per se potestate exercuit.

Octavianus alter Alexander Magnus.

Claudius Ianus.

Vt Octavianus auxerit Roma. Imp. Vspij uel Vspij, aut. Prol. Tencteri, Rheno tantum ab Vbijs discreti ad dextram Rheni ripam. Tacit. Cati.

Cherufci. Sueui.

Sicambri.

Feritas Germanorum paruulos filios humi collisos, in hostium ora iaciebat.

Bellum Octavianum cum Germanis maximum.

Quint. Vari legiones deletæ à Germanis.

Verg. Et Getulæ urbes, genus insuperabile bello.

Ciuitates condite in honore Augusti.

Sententia Augusti, prudens & sancta. Aureo piscari hamo.

exercuit. Denique erga ciues clementissimus, in amicos extitit fidissimus, quorum præcipui erant, Mœcenas ob taciturnitatem, Agrippa ob modestiam, laborisque patientiam. Diligebat præterea Virgilium Flaccumque, Poetas, liberalibus studiis in tantum incumbens, ut nullus ne in procinctu quidem laboretur dies, quin legeret, scriberet, diceret. Leges alias nouas, alias protulit suo nomine correctas. Auxit, ornauitque Romam multis ædificijs, isto glorians dicto: Urbem latericiam reperi, marmoream relinquo. Fuit mitis & gratus, & ciuilibus animi, toto corpore pulcher, sed maxime oculis, quorum acies clarissimorum siderum modo uibrabat. A cuius facie dum quidam miles oculos auerteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nectamen hic tantus uir uitij caruit. Fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occulte inuidus, palàm factiosus: dominandi uero supra quàm æstimari possit cupidus, alex lusor studiosus. Cumque esset cibi ac uini multum abstinens, aliquatenus uero somni, usque ad uulgaris tamen famæ probum seruebat libidini. Nam inter duodecim catamitos, totidemque puellas, accubare solitus erat: abiecta quoque uxore sua Scribonia, amore coniugis alienæ possessus, Liuiam, quasi marito concedente, sibi coniunxit: cuius iam erant Liuiæ filij, Drusus & Tyberius. Cumque esset luxuriæ seruiens, erat tamen eiusdem uitij seuerissimus ultor, more hominum quorundam, qui in ulciscendis uitij, quibus ipsi uerementem indulgent, acres sunt. Nam Poetam Ouidium, qui & Naso, pro eo quod tres libros artis amatorie scripserat, irreuocabili damnauit exilio. Oblectabatur etiam omni genere spectaculorum, præcipue ferarum incognita specie.

Dotes Octa. Augusti.

Vitia Octa. uiani.

Seuerissimus ultor libidinis in alijs.

Eruditi sub Octa. Aug.

Huius temporibus Romæ sapientes insignes erant: Virgilius, Horatius Flaccus, Liuius, Salustius, Ouidius, Hortensius, Athenodorus Tharfeus, Socio Alexandrinus.

ANNI OCTAVIANI.

Nno igitur septingentesimo decimo à conditione urbis, OCTAVIANVS Cæsar regnare cœpit, regnauitque cum Antonio & Lepido annis duodecim, postea solus quadraginta quatuor, qui sunt quinquaginta sex.

Primo autem anno, iussu senatus, bellum aduersum Antonium mouit, eumque deuicit. Eodem anno cum multi in ultionem Cæsaris occiderentur, Cicero in Phormiano suo ab Herennio & Popilio occisus est, anno ætatis suæ lxxiij. Eodem quoque anno Ouidius Naso nascitur in Pelignis.

Cicero occiditur in Phormiano suo.

Curtius Talassus in insula Arado cum quatuor cohortibus exustus est uiuus, eò quod tributa grauius exigeret. Octavianus interueniente senatu, in amicitiam rediit cum Antonio. Cornificius poeta desertus à militibus, interijt, quos sæpe fugientes, galeatos lepores appellauit. Huius soror erat Cornificia, cuius insignia extant epigrammata. Secunda secessio Cæsaris & Antonij. Cornelius nepos scriptor historicus clare habetur. Formius cum filio Formio claruit, sed filius consularis ante patrem obiit. Brutus & Cassius magnis exercitibus comparatis apud Athenas conuenerunt, totamque Græciam depopulati sunt. Quos Cæsar & Antonius denuo reconciliati, in Macedoniam persecuti sunt, & ad mortem compulerunt: nam in desperationem adacti, immaturam sibi mortem ante belli terminum intulerunt. Inuitatis quippe percussoribus, Cassius caput, latus Brutus præbuit. Marcus Bauus poeta, quem Virgilius in Bucolicis norat, in Cappadocia moritur.

Cornificia mulieris epigrammata.

Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui.

Herodes alienigena, filius Antipatri Idumæi, & Cypridis Arabiæ, suadente Antonio, à senatu Romano rex Iudæorum constituitur, regnauitque annis xlvij. Qui ut se Iudæis magis commendaret, uxorem suam quæ Dosis uocabatur, de qua filium nomine Antipatrum habuit, abiicit, & regio semini se coniunxit, accipiens Mariamnem, filiam Alexandri, filij Aristoboli, fratris Hyrcani summi pontificis & regis, quam procreauerat idem Alexander ex filia Hyrcani patris sui.

Ab hoc igitur anno, qui est decimus Octavianus Cæsaris, & Dccxviiij. à conditione urbis: ab origine uero mundi ter millesimus nongentesimus uigesimus tertius, regnum & sacerdotium Iudæorum usque in præsens tempus defecit: & Christus, id est, unctus, quem scriptura Danielis significat, finem accepit. Nam usque ad Hyrcanum

Hebdomada Danielis.

E Alexandri

Alexandri Iannei filium, iudices, sacerdotes, reges per successiones populo Iudæorum præfuerunt: sed Hyrcanū frater suus Aristobolus de regno expulit, quem Pompeius Romanorum princeps, fauente Antipatro Herodis patre, restituit, Aristobolum uero Romam captiuum duxit. Hyrcano autem per consilium Antigoni filij fratris sui Aristoboli à Parthis capto, eodem Antigono in loco patris ab eisdem Parthis subrogato: sed mox eodem à Romanis, seu ac Herode capto & interfecto, Herodes regnū accepit, & exinde nequaquam per successionem generis sacerdotalis pontifices constituti sunt, sed ignobiles quique, & alij alio tempore, nonnulli uero per unius anni spacium, uel modicum amplius sacerdotium emerunt. Itaque Herodes Ananelum quemdam de Babylone accitum, pontificem constituit. Post exiguum uero temporis, Aristobolum fratrem uxoris sue Mariamnis, nepotem Hyrcani ex filia, successorem ei dedit. Quo post annum consilio ipsius Herodis in aqua suffocato, rursus sacerdotium reddidit Ananelo: sicque per diuersas successiones extraneorum in sacerdotali successionem generis, sacerdotium defecit Iudæorum. Quæ omnia ita uentura, Angelus Danieli prædixit in hæc uerba: Et scies & intelliges ab initio sermonis respondendi & edificandi Hierusalem usque ad Christum ducem, hebdomadæ vii. & lxiij. & post hebdomadæ vii. & lxiij. interibit chrisma, & iudicium non erit, & templum & sanctuarium corrumpet populus, duce ueniente. Et reliqua. Igitur vii. & lxiij. hebdomadæ, quæ simul fiunt lxiij. faciunt annos cccclxxxiiij. in quibus Christi, id est, sacerdotes per unctionem consecrati regnauerunt, ab instauratione templi sub Dario, usque ad Hyrcanum, in quo nouissimum chrisma & sacerdotium defecit Iudæorum. Quod autem à perfectione templi, hoc est, à sexto Darij anno usque decimum Augusti annum, vii. & lxiij. hebdomadæ, id est, anni cccclxxxiiij. computentur, sic possumus approbare. Sexagesimæ sextæ Olympiadis anno primo, hoc est Darij vi. completa est templi ædificatio: clxxxvi. Olympiadis anno ij. id est, Augusti x. Herodes regnum suscepit Iudæorum, in quibus fiunt anni cccclxxxiiij. per singulas Olympiades quadriennio supputato. Salustius obiit quadriennio ante bellum Actiacum. Lunæ cursus secundum Romanos hoc anno inuentus est. Antonius Cleopatram iunctus, illi Arabiam dedit. Octauiani & Antonij tertiæ dissensionis exordium, eod quod Antonius repudiata sorore cæsaris, duxisset Cleopatram. Nicetes & Theodorus Rhetoricæ artis præceptores habentur. Antonius & Cleopatra semet interficiunt: & Aegyptus fit Romana prouincia, in qua usque ad Cleopatram regnauerunt, qui uocabantur Lagidæ, annis cclxxiiij. ipsa uero regnauit annis xxij. qui fiunt anni cccv. Nicopolis iuxta Actium promontorium condita est. Octauianus cæsar cum ingenti triumpho Romam ingressus est, ductus ante curram eius filijs Cleopatram Sole & Luna, eodemque die sui triumphi nomen accepit Augusti. Eodem anno Marcus Terentius Varro philosophus prope nonagenarius moritur. Cornelius Gallus Foro iulienis poeta, cuius Virgilius meminit in Aegloga ultima: qui & Aegyptum in prouinciam redactam primus rexit. xliij. ætatis suæ anno propria manu se interfecit. Augustus Calabriam & Gallos uestigales fecit. Munacius Plancus Ciceronis discipulus orator insignis habetur: qui cum Galliam Comatam regeret, Lugdunum condidit. Quintilius Cremonensis, Virgilij & Horatij amicus, moritur. Pylades Cylix Pantomimus, primus Romæ chorum & fistulam sibi præcinere fecit. Tyberius ab Augusto missus, occupauit Armeniam. Herodes apud Hierusalem multas & magnas ædes construxit.

Virgilius Brundisij moritur, & Neapolim trāsfertur, cuius tumulus titulo huiusmodi notatur, quem ipse, ut aiunt, moriens dictauit:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Herodes in Peneade id templum quod Panion uocatur, extruxit. Augustus Samamnis libertatem dedit. Herodes Samariam olim iam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorem Augusti Sebastiam, id est, Augustam appellauit. In Cypro plurimarum ciuitatum partes terræ motu ceciderunt. Varrus & Tucca Virgilij & Horatij contubernales, poetæ habentur illustres, qui libros Aeneidum postea emendandos susceperunt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent. Agrippa Bosphorum cepit. Augustus à senatu maximus pontifex nominatur. Herodes Cæsariani nomine

Sacerdotium uendit.

Daniel. cap. 9.

In Hyrcano chrisma & sacerdotium defecit.

Sole & luna filij Cleopatram.

Epitaphium Vergilij. Panium. Vide Ioseph. de bel. Iud. li. ca. 16. Varrus. Tucca. Augustus pontifex max.

nomine Cæsaris condidit, quæ prius turris Stratonis uocabatur. Horatius lviij. ætatis suæ anno moritur Romæ. Iulius Higinus cognomēto Polyhystor, grammaticus habetur illustris. Herodes Hyrcanum, qui olim sacerdos & rex Iudæorum fuerat, causa illius amicitia pristina ipso rogante de captiuitate regressum Parthica occidit, metuens ne reciperet regnum. Herodes Aristobolum fratrem uxoris suæ Mariamnis suffocari iussit. Tyberius Augusti priuignus, sed iam in filium adoptatus, delectis Armenijs, & Pannonijs, triumphauit. Augustus Iuliam suam in adulterio deprehensam, damnauit exilio. Marcus Tullius Tyro, Ciceronis libertus, qui primus notas cōmentatus est, in puteolano prædio usque ad centum annos conuescens, moritur. Portius Latro latinus declamator, tædio duplicis quartanæ se interfecit. Cyrinus ex consilio senatus ad Iudæam missus, census hominū, possessionemque descripsit. Augustus uero habitatoribus Romanæ urbis per facies dinumeratis, inuenit uirorum centum triginta milia & mille, & xxxvij.

Augustus cæsar xliij. imperij sui anno, qui est ab urbe condita Dccl. ab oriente in occidentem, à septentrione in meridiem, ac per totū oceani circulū quo Romanum peruenit imperiū, cunctis gentibus unā pace cōpositis, Iani portas tertio ipse clausit, quas extruere per duodecim ferè annos quietissimo semper obseruato ocio, ipsa etiam rubigo signauit: nec unquam postea, nisi sub extrema senectute Augusti, pulsante Atheniensiu seditione, & Dacorum commotione, patuerunt. Clauis igitur Iani portis, rempublicam quam bello quæsierat, pace nutrire atque amplificare studens, leges primus statuit, per quas genus humanum libera reuerentia moreretur: ipse uero domini appellationem ut homo declinauit. Nam eodem ludos spectante, cū quidam Mimus pronūciaret: O dominū equū & bonū. uniuersique quasi de ipso dictū exultantes approbauissent, ille statim quidē manu uultuque indecoras adulationes repressit, & insequenti die grauissimo edicto oēs corripuit, dominumque se post hæc appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio uel ioco passus est.

Hyrcanus occiditur.

Portius Latro

Cyrinus uel Cyrenius. Lucæ 2.

Habitatores urbis Romæ.

Iani portæ tertio clausæ.

Augusti. Octa. leges sancit.

Augusti. Octa. uetat se dici dominum.

HISTORIA.

Eo igitur tempore, hoc est, anno xliij. Octauiani Cæsaris Augusti, ex quo autem Aegyptus in prouinciā redacta est, & Cleopatra cū Antonio uicta anno xxviij. quando firmissimā pacē ordinatione Dei Cæsar Augustus cōposuit, nascitur in Bethleem Iudæa dominus noster Iesus Christus, uerus Deus & homo. Cui pax ista famulabatur, anno ab initio creationis mūdane, secundū Hebraicā ueritatem ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo: secundum septuaginta duo interpretes, eorumque sectatores, quinquies millesimo ducentesimo primo: à diluuiobis millesimo trecentesimo sexto: ab Abrahæ natiuitate bis millesimo xliij: à Moysæ & egressu filiorum Israel de Aegypto, millesimo quingentesimo nono: à Salomone & prima templi ædificatione millesimo tricesimo primo: à reedificatione quæ sub Dario facta est, quingentesimo xix. ab urbis Romanæ conditione septingentesimo quinquagesimo primo: Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio.

CHRISTI natiuitas.

ANNI AVGVSTI CAESARIS.

Anno secundo, qui est Augusti xliij. Augustus amicitia facit cum Parthis. Anno domini iij. Herodes occidit infantes. Anno domini iij. Iudas Gallilæus ad rebellandum cohortatur Iudæos. Anno domini v. Asinius Pollio orator & cōsularis, qui de Dalmatis triumphauit, in uilla Tusculana moritur anno uitæ octogesimo. Anno domini vi. Herodes magno cruciatus moritur, pro quo filius eius Archelaus regnauit annis ix. Multos autem filios habuit Herodes, ex diuersis uxoribus, quas plures duxerat: Antipatrum ex Dorside, quā habuit antequam rex fieret: Aristobolum & Alexandrum, filiasque duas ex Mariamne Hyrcani nepte ex filia, quam sibi ex regio semine coniunxerat, postquam ipse factus est rex, abiecta Dorside cum filio Antipatro: sed postea ipsis & alijs accusantibus, occidit Mariamnem: filios quoque ipsius, Alexandrum & Aristobolum quasi de nece matris indignantes, occidit. Alexandro autem fuerunt duo filij, Tigranes, & Alexander, ex

E ij Glaphita

Glaphira regis Cappadociae Archelai filia. Aristoboli uero filij fuerunt, Agrippa qui sub Gaio rex factus est, & Herodes ac Aristobolus. filiaq; Herodias, ex Beronice consobrina sua, scilicet, filia Salome, sororis Herodis patris sui.

Habuit Herodes & alios filios, Antipam & Archelaum, & filiam Olympiadem, ex Marthace Samaritide, Herodem ex filia Simonis pontificis, item Herodem et Philippum ex Cleopatra Hierosolymitide, Phaselum ex Pallade. Postquam autem Alexandrum & Aristobolum filios suos qui de semine regio erant, occiderat, Antipatrum, pro accusatione fratrum sibi placentem, proposuit heredem regni relinquere per testamentum. Sed cum & ipse de nece illius tractare diceretur, missum in carcerem sub ipso ferè mortis articulo interfici iussit & ipsum, mutatoq; testamento, successorem regni scripsit Archelaum. Regnavit autem Herodes postquam Antigonus interemptus est annis xxxiii. ex quo autem regnum à Romanis acceperat, annos xxxvi. sicq; post multa facinora male moritur.

Herodis mors post multa facinora.

Fames Romae ex unde.

Tyberius Caesar.

Messala Corvinus.

Numerus hominum Romae.

Archelai exilium.

Augusti mors.

Anno domini vii. qui est Augusti xlviij. fames facta est Romae adeo dira, ut omnes peregrinos & seruatorum maximas copias, exceptis medicis & praeceptoribus, trudi ex urbe praeceperit Augustus. Quae ideo creditur diuinitus immissa, quia cum Gaio nepotem suum mitteret Augustus ad ordinandas Aegypti Syriaq; prouincias, ille praeteriens ab Aegypto fines Palaestinae, apud Hierosolymam in templo Dei tunc sancto & celebri adorare cõtempnit. Quod Augustus ubi per eum cõperit, prauo iudicio, prudenter eum fecisse laudauit. Vnde diuina uindicta populum cum priuicpe peccante corripuit, & quantitatem offensionis, qualitas ultionis ostendit.

Anno domini viij. Tyberius iam Caesar factus, Dalmatas & Sarmatas in Romanam potestatem redexit. Anno domini ix. qui est Augusti quinquagesimus, ab urbe uero condita Dcclviij. quatuordecim uicos urbis, incertum unde consurgens flamma consumpsit. Anno domini x. Athenienses moluntur nouas res contra Romanos.

Anno domini xi. Messala Corvinus orator, biennio antequam moreretur, ita memoriam ac sensum amisit, ut uix pauca uerba coniungeret. Anno domini xij. Iani portae per duodecim annos iam clausae ab Augusto aperiuntur. Anno domini xij. Socio

philosophus Alexandrinus, praeceptor Senecae, claruit. Anno domini xiiij. Augustus cum Tyberio censum Romae agitans, inuenit nonagies tercentena & lxx. milia hominum. Anno domini xv. qui est imperij Augusti quinquagesimus sextus, Archelaus accusatus ob insolentiam, nono regni sui anno, in Viennam ab Augusto relegatus est, & Iudaea Tetrarchis committitur, Herodi, Antipatro, Lisaniae, Philippo. Eodem anno Augustus Nolam ingressus morbo capitur, & in Attella oppido Campaniae moritur, anno aetatis suae lxxv. Quem mortuum, senatus multis modis censuit honorandum, dicens: Vtinam aut non nasceretur, aut natus non moreretur. Romae in campo Martio est sepultus.

ANNI TYBERII

Tyberius secundus. b. Augusto.

Simulator maximus.

Anno Dominicae incarnationis xvi qui est à condita urbe Dcclxvi. Tyberius Liuie filius, Augusti priuignus, mox gener, postremo adoptione filius, imperium Romanum adeptus est ab Augusto secundus, & regnavit annis xxiij. Iste quia Claudius Tyberius Nero dicebatur, eleganter à ioculatoribus Claudius Biberius Mero, ob uinolentiam nominabatur. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus, ante sumprum imperium sub Augusto fuit, ut non immerito Reipublice dominatus ei committeretur, habes scientiam literarum, multo preclarus eloquio, sed ingenio pessimo, truci, auaro, insidioso, simulans ea se uelle quae nollet, & ea

let, & ea nolle quae uellet. His quasi insensus, quibus consultum capiebat: his uero quos oderat, quasi beniuolus apparens: repentinis responsionibus melior quam praemeditatis. Deniq; delatum à patribus principatum, quem quidem astu perceperat, finxit se abnuere, quid singuli dicerent aut sentirent, atrociter explorans. Quae res bonos quosq; pessum dedit. Aestimantes enim eum ex animo declinare magnitudinem imperialis molestiae, cum sententias suas ad eius uoluntatem, ut sibi uidebatur, promunt, postrema exitia inciderunt. Per se nulla bella gessit, sed ne per legatos quidem aliqua grauiora, nisi quod tantum aliquantis in locis praecogniti gentium tumores cito premebantur. Getulorum atrocitatem repressit. Maroboduum Sueuorum regem callide circumuenit. Quendam fabrum fertur iugulasse, qui adinuenit uitrum fabricare, & secundum libitum suum inflectere, dicens ei: Si uixeris, & hoc alios docueris, aurum & argentum annullabitur. Cum magna & graui modestia Reipublice praefuit, plurimo imperij sui tempore, adeo, ut quibusdam praesidibus ad augenda prouincias tributa suadentibus scripserit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere: Sed statim mutatur in peius. Nam & filios suos adoptiuos Drusum & Germanicum, germani sui Drusi filios, ueneno interfecit: praefectum suum Seianum noua molientem occidit, & ex uiginti patricijs, quos sibi causa consilij elegit, uix duos incolumes reliquit, caeteros diuersis causis necauit. Habuit ipse filium nomine Drusum: sed eo mortuo, filium eius Tyberium cognomento Gemellum, & filium Germanici Gaium, filij fratris sui Drusi, adoptauit in filios, ex quibus Gaius sibi successit in regnum. Huius itaq; Tyberij temporibus, Agrippa filius Aristoboli, qui filius fuit Herodis, quem ipse cum fratre suo Alexandro interfecit, demorans Romae, Druso Tyberij filio familiaris fuit: sed mortuo eodem Druso, pater eius praepatientia doloris prohibuit omnes amicos filij antefaciem suam accedere, ne illis uisus, dolor eius renouaretur. Vnde Agrippa in Iudaeam descendens, & post aliquantum tempus Romam rediens, fauente Antonia uxore Drusi fratris Tyberij, quae Beronice Agrippae matrem admodum diligebat, in amicitiam receptus est à Tyberio, à quo iussus est nepoti suo Tyberio semper adherere, illumq; summa ope excolere. Sed ille Gaium Antoniae nepotem magis dilexit, unde & offensam Tyberij incurrit. Nam cum quadam die Gaius optaret, ut illum, mortuo Tyberio, dominum cunctorum uidere mereretur, nunciatum est hoc Tyberio, statimq; coniecit eum in uincula, in quibus permansit usq; ad Gaij tempora. Anno domini xvij. qui est Tyberij ij. Asinij Pollionis filius Asinius Gallus diris à Tyberio supplicij enecatur. Anno domini xvij. Liuus historiographus Patavij moritur. Ouidius quoq; poeta in exilio moritur. Anno domini xix. Germanicus Drusi filius, Caligulae pater, de Germanis, ad quos ab Augusto, iam sene, missus fuerat, triumphat. Anno domini xx. Germanicus caesar à Tyberio patris suo ueneno interficitur. Anno domini xxi. Fenestella historiographus & poeta lxx. uitae suae anno moritur, & Cumis sepelitur. Anno domini xxij. Tyberius multos reges per blanditias ad se uocauit, nunquamq; remisit: inter quos & Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouincia formam redexit, & nobilissimam eius ciuitatem Mazacam ex suo nomine Caesarem appellauit. Anno domini xxij. Pompeij theatrum incensum est. Anno domini xxiiij. Tyberius Drusum fratris sui filium regni consortem fecit, quem eodem anno ueneno interemit. Anno domini xxv. Seruius Plautus, corrupti filij reus, semet in iudicio interemit. Anno domini xxvi. Philippus Tetrarcha Paneadem, in qua plurimas aedes construxit, Caesarem Philippi uocauit. Anno domini xxvij. Pilatus à Tyberio praeses Iudaeae mittitur. Anno domini xxvij. Anno domini xxix. Herodes Tetrarcha frater Philippi ad magnam amicitiam Tyberij peruenit, aedificans ciuitatem, quam ex eius nomine Tyberiadem uocauit. Anno domini xxx. Iohannes baptizare coepit populum. Cuius baptismo Dominus noster Iesus Christus in Iordane baptizatus, tricesimo aetatis suae secundum carnem anno, coepit signa facere & praedicare, uirtutibus uera comprobans esse quae diceret. Anno domini xxxi. dominus noster Iesus Christus discipulos eligens, Euangelicis eos imbuuit Sacramentis. Ioannes Baptista decollatur ab Herode Tetrarcha, filio Herodis illius, sub quo natus est dominus, machinante Herodiade uxore sua: quam abstulit fratri suo, ut Marcus dicit, Philippo. Eandem Herodiadem Beda scribit, filiam

Maroboduus Sueuorum, marcomannorum, Quadorumq; rex, Cornelio T. & Velleio Paterculo auctoribus.

Tyberius filius os Drusi ueneno interficit.

Liuus moritur.

Fenestella.

Caesarea ciuitas.

Tyberius ciuitas.

Baptismus Ioannis.

Herodias.

E ij bit, filiam

bit filiam fuisse Arethæ regis, quam idem Aretha primum Philippo coniunxerit, sed postea ablatam Herodi fratri eius dederit, eo quod ipse ditior & potentior fuerit. Iosephus uero scriptor antiquitatum, neutro consentiens, in xvij. libro scribit in hunc modum:

HISTORIA.

Is quoque temporibus inter Aretham Petreum & Herodem regem similitudo magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes Tetrarches uxorem habuit Arethæ filiam, cum qua non paruum tempus aduixerat. Sed cum Romam aduocaretur, transiens, in domo Herodis exceptus est: frater eius erat etiam ipse, sed non ex una matre progenitus: Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumque ibi esset, Herodiadis amore captus est, uxoris alterius Herodis, filia enim erat ista Aristoboli, soror Agrippæ maioris. Auget igitur cum muliere de nuptiis ineundis miscere sermonem. Illa uero suscipiente, pacta firmantur, ut cum Roma reuersus fuisset, illa connubij iura susciperet. Erat enim in pactis, ut filiam Arethæ regis excluderet. Et Herodes quidem Romam talibus pactis firmatis aduehitur: sed cum reuersus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat euocatus, uxor eius fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eum fuerant, Herodiademque composita, antequam eam ille cuncta cognouisset sentiret, rogat uirum, ut in Macheruntæ, ubi limes erat Arethæ Herodisque regionis, ab eo mitteretur, nihil ei suæ uoluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eam sensitisse penitus arbitratus. Illa uero præmiserat ante multum tempus ad patrem, ut ei apud Macherunta omnia pararentur, quæ itineris usus exposceret. A ductoribus Arethæ suscipitur, cõfestimque Arabiam intrat, atque ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisque rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis uoluntatem aperit. Ille uero exhinc inimicitiarum sumpsit initium, atque ab utroque congregato exercitu, in regione Gamalica bello confligitur, non quidem ipsis presentibus sed ductoribus ab utraque parte transmissis. Pugna itaque facta, & exercitu Herodis afflicto, prodicione perfugarum qui ex Philippi Tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa conuenerant, hæc Herodes scribit ad Tyberium. Ille autem indignatus quod Arethas talia perpetraverit, scribit Vitellio Syriæ tunc rectori, ut ei bellum incunctanter inferret, & aut uiuum eum uinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tyberius quidem ut hæc ageret, rectori Syriæ demandabat. Quibusdam autem Iudæorum uidebatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis iuste indignatio diuina commota sit, pro uindicta Iohannis, qui uocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, uirum ualde bonum, qui præcipiebat Iudæis uirtuti operam dare, iustitiam colere, pietatem in Deum seruare, & per baptismum in unum coire.

Hucusque uerba Iosephi, quæ docent Herodiadem nec filiam Arethæ fuisse, nec uxorem Philippi, cum superius in libro xvij. antiquitatum idem scribat: Herodem maiore poenitudine ductum super interfectione filiorum suorum Alexandri & Aristoboli, erga filios eorum clementem extitisse, & Alexandri filio maiori, filiam Feroræ fratris sui iunxisse: filio uero Aristoboli, filiam Antipatri: filio autem Antipatri, filiam Aristoboli Mariamnem. Alteram uero, id est, Herodiadem, filio suo Herodi. Et is inquit, natus est ei ex filia pontificis, cum post subinferat, Herodem & Philippum ex Cleopatra Hierosolymite natos, pontificis uero filiam Mariamnem dictam fuisse. Ex his prudens lector eligat quid magis sit tenendum, cum & difficile sit Euangelistæ uerbis non credere, & omnes astipulentur Iosephum ueracem antiquitatum relato rem existere, nisi forte dicatur Euangelista pro affinitate personarum mutationem fecisse nominum: nec multum curauerit inter tot Herodis filios exquirere, quod duos sibi æquiucos scribatur habuisse. Bedæ uero indulgendum putamus, quod Herodiadem Arethæ filiam dixerit, quia multis scribendis intentus, multiplicatam historiarum forte per omnia tenere non potuit, maxime cum & beatum Hieronymum in commentario Marci eadem sensitisse forsitan legerit.

Anno

Anno dominicæ incarnationis xxxij. discipuli Christi, Euangelicis instructi documentis, uerbu fidei per ciuitates Iudææ, ipso mittente prædicauerunt. Anno incarnationis suæ xxxij. Dominus noster Iesus passus est in carne, & resurrexit, in cuius passione multa contigisse miracula, etiã gentiliu scriptores testantur. Iosephus quoque inter cetera quæ tempore illo stupenda contigerunt, scribit sacerdotes templi primu comotionem locoru, & sonitus quosdam audisse, dein ex adyto templi uocẽ erupisse, transeamus a sedibus his. De ipso etiam Christo scribit ita:

Verbum fidei est cõfiteri orõ dominu Iesum & credere in corde, q. Deus illu excitauit à mortuis.

Ro. 10. Vide li. 7. bel li Iud. cap. 12.

IOSEPHVS DE CHRISTO;

Fuit autem his temporibus Iesus sapiens uir, si tamen uirum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominũ, eorum qui libenter audiunt quæ uera sunt, & multos quidem Iudæoru, multos etiã ex gentibus sibi adiunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primoru nostræ gentis uiroru cum Pilatus in crucem agenda decreuisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus, secundum quod diuinitus inspirati Prophetæ, uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerunt. Sed & in hodiernũ diem Christianoru, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomẽ perseuerat & genus.

Li. 18 antiqui. cap. 6. Eadem legis Græce in Suida, quæ hic libuit subijcere.

Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτο τὸν χρόνον ἰσὸς σοφὸς ἀνὴρ, εἶχε αὐτὸν λέγειν ἁγία, ὡς γὰρ παραδίδωμι ἔργων ποιητής, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἰδόνῶν τὰ ληθῆντα διχομύουσι, ὡς πολλὰ μὲν τῶν ἰσθῶν, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἑλλωτικῶν ἐπιγὰγγο. ὁ χριστὸς οὗτος ἦν, κὴ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῶν σαυρῶν ἐπιτετιμηκότων· πιλᾶτος, ὃν ἐπαύσαντο οἱ δὲ πρώτοι αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφαίνε γὰρ αὐτοῖς, τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν. ἢ θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μῦθα θαυμαστὰ πρὸς αὐτὸν εἰρηκότων. εἰσπενῶν τῆς ἡν χριστιανῶν ἀπὸ τῶν ἀνομιμασμένων ὃν ἀπέλειπετο φύλον.

Anno domini xxxiiij. Iacobus frater Domini, Hierosolymis Episcopus ordinatur ab Apostolis, seditque annos triginta. Anno domini xxxv. Pilatus imaginẽ Cæsaris in templo statuere uolens, seditiones in Iudæis excitauit. Anno domini xxxvi. Seianus præfectus, eo hortatur Tyberiu, ut Iudæos deleat. Perius Volaterris nascitur. Anno domini xxxvij. Pilatus ad Tyberiu scripsit, de passione & resurrectione domini, & de uirtutibus eius, per quas crescente plurimorum fide, Deus creditur. Tyberius autem cum magno fauoris suffragio retulit ad senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus uero indignatione comotus, cur non sibi prius secundum more delatum esset, ut de suscipiendo cultu, prius ipse decerneret, consecrationẽ Christi recusauit: edictoque constituit exterminandos esse urbe Christianos, præcipue cum & Seianus præfectus Tyberij suscipiendę religioni obstinatissime contradiceret. Tyberius tamen accusatoribus Christi, edicto mortem cominatus est, plurimosque senatorum proscripsit, & in mortem coegit. Pilatus autem cum in Iudæa decimum compleret annu accusatus a Iudæis apud Vitellium, qui tunc Syriæ principabatur, iussus est ab eo Romam ire, ut in iudicio Cæsaris se ab obiectis purgaret, sed antequam Romam ueniret, Tyberius rebus humanis excessit.

Iacobus Episcopus Hiero.

Pilati literæ ad Tyberium, de Christo. Edictum Ro. Senatus, cõtra Christianos. Accusatores Christi, proscripti.

Eodem anno Aristoboli filius Agrippa, cognomento Herodes, Romam ueniens, a Tyberio clementer tractatur, fauente Antonia matre Germanici & Claudij, quæ fuit uxor Drusi fratris Tyberij. Sed cum accusaretur quod optaret Tyberium citius mori, regnumque Gaio dari, in uincula ab eo conijcitur, nec eo uiuente soluitur.

Anno domini xxxviij. Tyberius Romanos grauitè affligens, ingenti omnium gaudio in Campania ueneno periit, insidijs Caligulæ anno imperij sui xxxij. ætatis suæ lxxviij.

Tyberius mortuus ueneno.

E iij Anni

Ioseph. li. 18. cap. 9.

Herodes captus amore Herodiadis.

Tyberius Vitellium instigat aduersus Herodem.

Testimonium Iosephi de Iohanne Baptista.

De Genealogia Herodum uide Ioseph. Tetonicon, per Hed. uersum.

Hinc Augustus Macrobio teste, dicebat, se male esse porcum, quod filiu Herodis. Iosephi autoritas. Bedæ excusatur & Hiero.

Gaius Caligula.

Caligula unus de dictis

Augurium de successore Tyberij.

Gaius committitur Imperium

Atrocitas Gaii ad iacob & herodem dicitur Suet. Horrenda uisitia Gaii.

Gaius iubet se appellari dominum Agrippa. Herodes.

Vide Eusebium lib. 2. cap. 5.

Anno Dñicæ incarnationis xxxix. ab urbe condita, Dcclxxxix. Gaius Caligula tertius, ab Augusto suscepit imperiũ & regnauit annos tres, Menses decẽ, Dies octo.

Hic fuit filius Germanici, nepos Drusi, qui fuit priuignus Augusti, frater uero Tyberij. Hic quia in exercitu natus fuit, ex calciamento militari, Caligula cognominatus est: magnoq; fauore auia suæ Antonia nutritus, in magnis habebatur honoribus: adoptatusq; à Tyberio in filiũ, cum Tyberio filij sui Drusi filio, in aula nutrebat: liberalibusq; disciplinis apprime eruditus, propter Germanici patris sui uirtutẽ à populis amabatur. Tyberius igitur, cum iam ad

senectutem peruenisset, patrijs Dijs supplicabat, ut ei signum manifestũ ostenderent qui nam post eum in Imperiũ successisset: festinans quidem, ut nepoti suo principatum relinqueret. Cui cum dictum esset illum regnaturum, qui sequenti die primus ex omnibus ad eum uenisset: misit ad nepotis sui pædagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa te numinis superare sententiam. Cumq; dies illuxisset, iussit Euodum, ut quisquis foris esset infantulorum, ad se primitus euocaret. Ille autem egressus, Gaium ante tabernaculũ repperit: Nam Tyberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille uero ignorans totum quod agebatur, uenit, inquit, uocat te pater, & induxit eum. Videns autem Tyberius maiestatis supernæ potentiam, semetipsum culpabat, qd illum augurium postulasset, sed non ualens diuine ordinationi resistere, Gaium benigne alloquens, commisit ei Imperium, monens illum erga nepotem Tyberium existere beniuolum. Accepto autem regno post Tyberium, omnium ante se sceleratissimus fuit, & qui Tyberij dedecora purgauerit. Ante principatum quippe omnibus acceptus fuit, in principatu uero talis exiit, ut merito uulgaretur atrociorẽ in illo dominum non fuisse. Nam ut breuiter crudelitatem eius depromam, exclamasse fertur: Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Sæpe enim de conditionibus temporum suorum questus est, qd nullis calamitatibus publicis insignirentur. Plurima fecit, de quibus nescio, an deceat memoriæ tradi, nisi forte iuuat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinẽt. In palatio matronas nobiles publice libidini subiecit, tribus sororibus suis supra intulit, ex una earum etiam natam filiam uitiauit. Memmiam Regulum coegit, ut coniugem suam sibi uxorem, in loco filie, daret, seq; patrem eius diceret, & instrumẽta matrimonij, ut pater conscriberet. Sorores suas quas stuprauit, insularum exilio damnauit. Hic primus diademate imposito, dominum se appellari iussit, & in Deorum numerum se referti præcepit: Hic statim, ut post mortem Tyberij regnũ accepit, Agrippam cognomento Herodem, à uinculis absoluit, in quæ illum Tyberius coiecit, eiq; tetrarchiam Philippi patris sui, qui iam decesserat, tradidit, regemq; appellauit, cui postea tetrarchiam Herodis patris sui adiecit. Iste est qui in Actibus Apostolorũ Herodes appellatur, qui & Iacobum occidit, & Petrum in carcerem misit, & postea ab Angelo percussus, uermibus scaturiens expirauit. Cuius filij fuerunt Agrippa rex æqui uocus eius, & Beronice soror eius. Regnauit autem annis septem, moriturq; anno tertio Claudij. Philippus uero patruus eius, mortuus est anno xxij. Tyberij, regens Traconitidis & Gaulanitidis regionem annis xxxij. Anno domini xl. qui est Gaii secundus, Iudæi qui iam tunc ob passionem Christi meritis ubiq; cladibus exagitabantur, apud Alexandriam exorta seditione, profligati sunt cæde, atq; pulsati ex urbe. Pro quibus Philo, uir sane apprime eruditus, secunda uice Romam ueniens, & apud Gaium interpellans, nihil profecit, sed ibi commemorans dicitur cum Petro Apostolo locutus fuisse

fuisse, eiusq; amicitiam habuisse. Anno Domini xli. Pilatus multis calamitatibus à Caio oppressus, seipsum interfecit. Anno Domini xliij. Matthæus Euangeliũ scripsit Hebraice. Herodes tetrarcha, qui in Ioannis Baptistæ nece autor extitit, & passioni Domini interfuit, filius Herodis Magni, sub quo natus est Christus, Romam uenit, cogente Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo. Quæ cum uideret Agrippam fratrem suum à Gaio regẽ factum, exprobrare cœpit Herodi socordiam, quia per id qd noluerit ad Cæsarem nauigare, careret maiori honore. Nam cum Agrippam ex priuato regem fecisset, non esset dubium, quin eum ex tetrarcha pari honore proueheret. His adductus Herodes, Romam uenit, subsequente eum & accusante Agrippa filio fratris sui Aristoboli. Gaius eum de auaritia uehementer increpauit, eiq; tetrarchiã auferens, Agrippæ commisit, ipsum uero perpetuo exilio Lugdunum relegauit. Cognoscens autem qd Herodias soror esset Agrippæ, uoluit ei opes & quæq; propria concedere: sed illa mariti causa contemnens omnia, secuta est eum in exilium, ibiq; pariter perierunt.

Eodem anno Gaius cum aduersus omnes ingenti crudelitate sæuere, à militibus in palatio occisus est, anno ætatis xxxviij. regni iij. Qui postq; occisus est, duo libelli in secretis eius reperiuntur, quorum alteri pugio, alteri gladius index erat, ambo lectissimorum uitorum utriusq; ordinis, senatorij uidelicet & equestris, nomina & notas continebant, qui morti destinati erant. Inuenta est & arca ingens uariorum uenenum, quibus mox Claudio Cæsare iubente demersis, maria infecta traduntur, non sine magno piscium exitio, quos enecatos per proxima littora pascim æstus eiecit.

CLAVDIVS.

Anno Dñicæ incarnationis xliij. ab urbe autem condita Dcc. nonagesimo tertio, CLAVDIVS ab Augusto quartus, Imperium ad-

ptus est, regnauitq; annos xij. menses viij. dies xxviij. Hic fuit patruus Gaii Caligulæ, filius Drusi priuigni Augusti, qui apud Moguntiam habet monumentum, cuius nepos erat Caligula. Iste cum senatus censuisset genus Cæsareũ exterminatum, de formi latebra latere repperit, quia uecors erat, mitissimus uidebatur imprudentibus, sicq; raptus à militibus, Imperator effectus est, annitente Agrippa, qui tunc forte Romam uenerat, & à senatu in consiliũ

uocatus fuerat, unde & filius eius Agrippa regem fecit. Hic uentri, uino, libidini sædæ obediens, uecors, & prope hebes ac pavidus, libertorũ & coniugis subiacebat Imperij. Cupiens tamen utilẽ se publicæ rei ostendere principẽ, exercitũ mouit in Britanniam, transuectusq; in insulã, quam nemo ante Iulium Cæsare, nec post eũ ausus fuit adire, intra paucos dies sine prælio & sanguine plurimã eius partem in ditionẽ accepit: Orchadas etiam insulas ultra Britanniam Romano imperio adiecit, ac sexto mense ex quo profectus est, Romam redijt. Sic ergo de Britannis triumphauit, filiumq; suũ Britannicũ uocauit. Vxor uero Claudij Messalina, primo pascim adulteris urebatur: ex quo factio plures metu abstinebant, & extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores qualq; nuptas, & uirgines scortorũ modo secum proposuerat, coactiq; sunt mares ut adessent. Quod si quis talia horruerat, confecto crimine in eũ omnemq; familiã eius sæuiebatur. Ita liberti eius potestatem summã adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptione omnia sædabant. Ex quibus Fœlicem legionibus Iudææ præfecit. Possidonio Eunucho post triumphum Britannicum, inter militariũ fortissimos arma insignia tanq; participi uictoriae dedit: Polybium inter consulares medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus: Post hæc Claudius Agrippinam, Germanici

Herodes Lugdunum in exiliũ relegatur Ioseph. li. 18. cap. 14.

Suet. in Caligula.

Claudius quartus ab Augusto.

Drusi monumentum Moguntia.

Nauigatio Claudij in Britanniam.

Orchades insulae sunt Oceanus ultra Britanniam. Suet. meminit Stoechadarum.

Fœlix Iudææ præfectus.

nici fratris sui filiam, sororem Caligulae, matrem uero Neronis accepit uxorem, quae filio suo procurans Imperium, priuignum suum Britannicum, primo in palatio multiformibus insidijs circumuenit, dehinc ipsum coniugem ueneno interemit.

ANNI CLAVDII.

Primo igitur imperij sui anno, cum confirmaretur in regno Agrippae consilio, dedit Agrippae eidem pro remuneratione omnia quae dedit Augustus Herodi, aliud quoque regnum, quod Lisania dicebatur fuisse. Anno Domini xliiij. Duodecim Apostoli, cum eatenus in Iudaea tantum praedicarent, iuxta preceptum Domini, ut Beda scribit, anno a passione Domini xij. in totum orbem diuisi sunt. Vnde Petrus fundata primum Antiochena Ecclesia, Romam tetendit, ut quidam uolunt hoc anno, secundum alios, quarto Claudij anno. Anno domini xlv. Primus Episcopus Antiochia ordinatur Euodius.

HERODES Agrippa filius Aristoboli, anno viij. regni sui percutitur ab Angelo: relinquens filium nomine Agrippam, & tres filias, Beronicen, Mariamne, atque Drusillam. Tunc Claudius, ut Iosephus testatur, regnum eius in prouinciam redegit, in cuius procuracione missus est Cuspius Fadus. Anno domini xlvi. Claudius de Britannis triumphauit.

HISTORIA.

Eodem anno facta est fames grauisima per Syriam, quam etiam Agabus propheta praedixit, ut in Apostolorum legitur actibus: sed a Christiano rum necessitatibus apud Hierosolymam, conuecto ex Aegypto frumento, Helena Adiabentorum regina largissime ministrauit. Hoc etiam anno, scilicet Claudij quarto, illud factum esse Beda opinatur, quod in Actibus Apostolorum legitur: statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, & hanc ascensionem suam esse illam, de qua ipse Paulus ita scribit ad Galathas. Deinde post annos quatuordecim, ascendit Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tiro. De hac ascensione positus quibusdam, Beda subinfert. Sequitur ergo beatum Petrum eodem xliij. post passionem Domini anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, Romam uenisse credamus, id est quarto Claudij Caesaris anno. simulque, ni fallor, hac expositione Paulum Apostolum eodem quo Dominus passus est & resurrexit anno ad fidem uenisse probamus.

Petrum uero quarto Claudij anno Romam uenisse, ferè omnes sanctorum scriptores testantur. quidam autem Pontificatum in urbe Romana hoc anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde uerum conijcitur, quia Petrus sedem Romanam xxv. annis tenuisse dicitur, & ultimus Neronis annus, quo Petrus passus esse narratur, xxv. a quarto Claudij numeratur. Vnde satis apparet, quod eodem anno, quo Romam uenit, etiam sedem Pontificatus accepit.

De successione uero Pontificum Romanorum, & ordine atque temporum eorum, iam inde a principio, & deinceps in plurimis, diuersa sentiuntur a diuersis. Quorum opiniones hic summatim scribere, idcirco arbitror non esse ab re, ut & seigniores, & negligentiores mei similes, ad ueritatem rei attendendam excitentur, & prudentiores ad hanc subtilius inuestigandam prouocentur. Quidam scribunt, quibus & Ecclesiastica consentire uidetur historia, Linum post passionem Petri Apostoli Romanae sedi xxv. annis praesidentis, hanc regendam suscepisse: & post duodecim sui regiminis annos, secundo Titi anno Pontificatum Anacleto reliquisse, & hunc item post duodecim annos Clementem post nouem sui Pontificatus annos sub Traiano passum: Euaristum quarto eiusdem Traiani anno successisse, huic Alexandrum, illi uero Sixtum, & sic ceteros. Alij uero scribunt Linum & Cletum sub Petro fuisse, ipsumque Petrum mox ut Pontificatum accepit, Linum pro se in agendis Ecclesiasticis, quo ipse liberius praedicationi uacaret, ordinasse: illoque post annos duodecim decedente, Cletum huic

huic subrogasse. Quo etiam item post annos xij. defuncto, eo anno & tempore quo ipse Petrus passus est, scilicet xliij. Neronis anno, Clementi sedem commisisse: & ei, suisque successoribus ligandi soluendique potestatem, sicut ipse a Christo suscepit, demum tradidisse, & huic passio sub Domitiano, Anacleto successisse: cui Euaristum, & huic Alexandrum, sicque ceteros. Quae descriptiones cum sibi multum dissonae probentur, quaerendum cui magis credi iudicetur. Consideremus ergo earum inequalitates. Igitur si Linus Anacleto, isque Clementem successorem reliquisse accipitur, ut prior descriptio testatur, Cletus omnino de pontificum catalogo excluditur, cuius ueneratio per omnes Ecclesias sic celebris est, ut non solum in martyrologijs attuletur, uerum etiam in canone missarum, & in supplicationibus letaniarum, publicitus inter Linum & Clementem recitetur. Si uero post Linum Cletus, dein Clemens, & post hunc Euaristus & Alexander numerentur, locus non habetur ubi Anacleto recipiatur, cum Beda in martyrologio suo dicat hunc quartum post Petrum sedisse, & sub Domitiano passum fuisse, ut primus sit Linus, secundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacleto. Sed si post Clementem Anacleto ponatur, & secundum Bedam sub Domitiano passus recipiatur, necessario illud refellitur, quod antecessor eius Clemens sub Traiano passus dicitur, cum euidenter sub Domitiano passus esse probetur, si successor eius Anacleto, ab eodem occisus non negetur.

HISTORIA.

ADhuc autem argumentatur & illud. Quia si Linus & Anacleto iuxta quosdam, sive Linus & Cletus secundum alios, uterque post passionem Petri, quae xliij. Neronis anno facta est, per annos xij. tenebat Pontificatum, quod spacium per xliij. annos in Domitiani duodecimum protenditur annum: Clemens ab Apostolo Petro sedem, & ligandi soluendique licentiam nullatenus accepisse probatur, quod a nonnullis firmatur. Additur & hoc quod S. Dionysius Ariopagita, beati Pauli Apostoli discipulus, & Athenarum Episcopus, cum sicut in libro passionis eius legitur, beatos Apostolos Petrum & Paulum audiret Romae teneri, subrogato Athenis Episcopo, properauit Romam uelocius attingere: summopere desiderans, si Deus ita uellet, cum eisdem sanctis Apostolis occumbere. Sed cum diuina dispositio uota ipsius praueuieret, sanctique Apostoli prius passionis gloria coronarentur, quam ipse Romam adiret, tandem perueniens, Clementem, condiscipulum suum, Romae sedi iam praesidentem inuenit: qui & illum in Gallias praedicatorum direxit. Quae igitur fuit festinantia tanti desiderij, si per xliij. annorum spacium, uel amplius inter Athenas & Romam nullo potuit obsistente cohiberi? Nec enim illud refragatur, quod ostio fidei sibi aperto, causa seminandi uerbum Dei, aliquandiu retardatus fuisse narratur. Quia & si per contiguas parochias, diuina semina praedicanandi audius disperferat, passionis tamen desiderio feruens, ab Athenis infra xliij. annos maturius Romam contendere poterat. Adhuc uero cum idem Dionysius xvi. Dominicae incarnationis anno, qui est xliij. Domitiani passus describatur, Clemens uero, qui eum direxit in Gallias, duodecimo eiusdem principis anno, iuxta superiorem opinionem descriptionis sedem accepisse dicitur, mirum potest uideri, qualiter anno, nondum, aut uix expleto possent omnia haec expleri, scilicet ut Dionysius de Roma in Gallias ueniret, & tam ceruicosum populum ignotus adhuc & ad uena fidei iugo substerneret, basilicam construeret, aliaque plura quae de eo leguntur, sacerdotum super his commotorum relatio Romam recurreret, diuulgataque persecutione, praefectus inde missus in Galliam, Dionysium diuersis poenis occideret. Liber quoque passionis Alexandri Papae testatur, quod in ordine Pontificum Romanorum, Clemens post Petrum primus, hoc est secundus ab illo habeatur. Sic enim ibi scriptum est. Quinto loco a beato Petro Apostolo, Romanae Ecclesiae cathedram Alexander suscepit, & reliqua. Quod si Linus a Petro secundus dicatur, necesse est ut Cletus ante Clementem, & Anacleto post eum a numero excludantur, quatenus Alexander quintus inueniatur, scilicet ut Petro existente primo, Lino secundo, Clemente tertio, Euaristo quarto, Alexander quinto loco subsequatur. Aliter enim Alexander quintus a Petro non habetur, quia si Linus a Petro secundus, & Cletus sive Anacleto

Petrus Romam uenit.

Ioseph. li. ant. 19. cap. 8. Euseb. lib. 2. cap. 10.

Fames per Agabum praedicta in Actis.

Q. An Petrus Romae fuerit, agitata Anno Domini 1520. herbescente doctrina pietatis in Germania. Successio Pontificum Romanorum. Petrus. Linus.

Anacleto. Clemens. Euaristus. Alexander. Sixtus.

De Dionysio Ariopagita.

Liber passionis Alexandri.

Acletus Anacletus ante Clementem fuerit positus, Alexander erit sextus, si uero Cletus ante Clementem, & Anacletus post illum ponitur, Alexander septimus habetur, nisi Clemens à Petro secundus numeretur, illis & talibus allegatis pro imperitia mea, propter rerum & temporum cōuenientiam, hos magis interim sequendos æstimo, qui Linum & Cletum dicunt fuisse sub Petro, & illos quidem hoc officium quod coepiscopi sub Episcopo tenent, administrasse. Clementem uero Petro, ipso tradente, legitimo iure successisse, & idcirco eum à quibusdam primum Papam uocatū, quia uelut hæreditario iure ligandi soluendiq; à Petro accepisse dicitur Pontificatum. Pro hoc uero ab alijs dictum tertium esse à Petro, & sub ipso Apostolo præcesserint eum Linus & Cletus in sacerdotali officio. Hucusq; de his, in sequentibus uero eadem causa pro successione ordine & temporum serie generat erroris cumulum, qui pro similitudine nominum personis inditorum inoleuisse creditur, ob incuriam & uitium scriptorum. Fabianus quippe Papa legitur sub Decio passus, post quē Cornelius, itemq; post eum in catalogo pontificum, & in quibusdam etiam Chronicis inueniuntur positi, Lucius, Stephanus, Sixtus, Dionysius. Cum igitur sub Decio Fabianus passus legatur, Sixtus quoq; sub quo Laurentius archidiaconatum tenebat per omnes ecclesias, & legendo & cantando, sub eodem passus prædicetur: Decius uero non amplius q̄ xxx. mensibus, hoc est annis duobus & dimidio regnasse dicatur, à quibusdam etiam minus, id est anno uno & mensibus tribus, si inter Cornelium, Fabiani successorem, & hunc Sixtum, Lucius & Stephanus ponantur, ut sub Valeriano & Gallieno passus legantur fuisse, & Cornelius tribus annis, Lucius uero mensibus octo, Stephanus autem duobus annis Romanæ fedi præfuisse in Ecclesiastica historia dicantur. Vnde satis intelligi potest uitio scriptorum pro similitudine nominum ordinem esse confusum: & Cornelio successisse Sixtum, & huic Dionysium, illi autem Lucium, huic uero Stephanum, cui item Sixtum, dein iterum Dionysium, sicq; per ordinem reliquos. Hæc autem omnia non dico, quasi pro mea garrulitate præiudicium cupiens inferre aliorum me satisq; præcellentium sententiæ, sed quasi pro indagandæ ueritatis cupiditate, stulticiæ notandus elogio, sensum meæ denudans imprudentiæ. Cæterum sapiens quisq; pro captu suo deliberet, quid pro uero tenendum diiudicet, ego uero tot & tantas uarietates in historiographis cernens, & pro tenuitate ingenio mei mecum ruminando & admirando perpendens, historias, passionum libros, chronicorum exemplaria, quæ habere potui, diligenter pro meo captu percutti, multaq; inueniens, scriptorum negligentia uel imperitia deprauata, propter numerorum uarietates literis designatorum, in quibus facile à diligentibus delinquitur, quanto magis à non attendentibus, dum aut litera pro litera ponitur, uel aliqua forte subducitur, in quantum meæ licuit rusticitati, nulliusq; autoritatis exilicati, quædam correxi, temporaq; pontificum Romanorum, temporibus Imperatorum, quam diligentius poteram, annexi: & ab hoc anno Dominicæ incarnationis xlii. qui est primus beati Petri Apostoli, in Pontificatu Romano, & si non annos præsulorum singulorum, quos reperire non potui, ordinem tamen cunctorum, sicut ad nos perlatum est, usq; in Mxcix, eiusdem incarnationis annum seriatim perduxi: ubi si sapientum iudicio, mea simplex placuerit diligentia, nulliusq; ueritatis inuidentiæ, gratias Deo: sin autem, melius ostendenti ueluti certi & ueri cupidus, desiderantissime cedo. Fado successit Alexander.

Anno Domini xlvij. Domitius orator clarus habetur, qui postea sub Nerone excubi redundantiæ in cœna moritur. Anno Domini xlvij. inter Therasiam & Theramin mari Aegeo noua insula emerit xxx. stadiorum spatium extensa. Cumanus quidam successit Tyberio Alexandro, in procuratione Iudææ. Anno Domini xlix. sub procuratore Iudææ Cumano, tanta seditio Hierosolymis, in diebus Azimorum exorta est, pro culpa militis unius, ut coartato in exitu portarum populo, triginta millia Iudeorum cedere & prostrata & compressa dicantur. Anno Domini L. Herodes rex Calcidis frater Adriopæ maioris moritur, tres filios relinquens: Aristobolum de priori natum uxore: Berenicianum & Hyrcanum ex Berenice fratris sui Agrippæ. Cuius regnum Claudius Agrippæ iuueni dedit filio Agrippæ: quia regnū patris eius iam in prouinciam redegit: eodē ipse tunc puer erat, quando pater obiit.

Hoc anno tanta fames Romæ fuisse dicitur, ut Imperator in medio foro correptus à populo,

Quod Linus
& Cletus sub
Petro fuerint.
Clemens pri-
mus Papa.

Fabianus
papa.

Ordo confu-
sus in historia
Ecclesiastica.

Varietates in
historiogra-
phis.

Consilium au-
thoris huius
Chronica, qui
uixit anno do-
mini .1199.

Seditio sub Cu-
mano.

Ioseph. lib. 20
antiqui. cap. 6

Fames Romæ
sub Claudio.
Acto. cap. 12.

à populo, conuictisq; & fragminibus panū turpissime infestatus, uix furorem plebis euaserit. Eo tempore Paulus apud Athenas, aram ignoto deo superscriptā repperit. Anno domini li. Claudius Iudæos expulit urbe Roma. Anno domini liij. Phœnix apud Aegyptum uisus est: quem uolucrum ferunt anno Dcliiij. ex Arabia memorato loco aduolare. Anno domini liij. Simon Magus auctor Simoniacæ hæresis extitit. Anno domini liiij. Claudius Fœlicem Iudææ procuratorem fecit. Apollonius ex Italia ortus, Pythagoricus philosophus Romæ pollebat, ita ut ipsum quoq; Pythagoram fuisse, Philostratus & alij acrioris ingenij describant. Anno domini lv. Aegyptius quidam pseudopropheta, Iudæos complures seducens, à Fœlice opprimitur. Anno domini lvi. Claudius ab Agrippina uxore sua, ueneno, ut dicitur, interemptus est, anno uite sue lxiij. Cuius funus, ut quondam Tarquinij Priscij, diu occultatū est, & dum arte muliebri, corrupti custodes, egyptum simulāt, priuignus eius Neto Agrippinæ filius, imperij iura suscepit.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis .lvij. ab urbe uero condita Dccc. vij. DOMITIVS NERO filius Domitij Aenobarbi, & Agrippinæ sororis Caligulæ, quintus ab Augusto sumpsit imperiū, & regnauit annis xiiij. non plenis, scilicet annis xiiij. mensibus vij. diebus lxxvij. Cuius mater Agrippina filia fuit Germanici fratris Claudij: uir autem Domitius Aenobarbus ex nobilissimis Romanorū. Quo mortuo, Claudius amauit eā, & propter amorem eius interemit uxorem suam Messalinam, ex qua habuit filium Britannicum, & filiam Octauiam. Habuit etiam ex prima uxore sua nomine Petina, filiam Antoniam. Ducta uero Agrippina, filium eius Domitium in filium adoprauit, eumq; Neronē uocauit, & filiam suam Octauiam ei desponsauit. Agrippina uero metuens, ne Britannicus regnum à patre perciperet, de morte Claudij cogitauit. Quo mortuo, repente principem militiæ Burrum cum tribunis præpositibus misit, qui Neronem de castris adductum, more principis, adoraret. Qui hoc modo accepto imperio, Britannicum quidem ueneno latenter occidit, matrem uero propriam interfecit, hoc ei retributionis impendens. Per quinquennium autem primum bonus apparuit, in tantum, ut quidam scripserint Traianum solere de eo dicere, cunctos principes longe distare à Neronis quinquennio. Reliquum uero quod à quinq; annis superuixit, ita Caligulæ auunculi sui uestigia secutus est, immo supergressus est, ut turpe sit dicere, ad quantam malignitatem peruenerit. Plurimam senatorum partem interfecit, equestrem ordinem pene destituit, bonis omnibus hostis fuit. Libidinibus porro tantis agitatus est, ut ne à matre quidē uel sorore, ullaue consanguinitatis reuerentia referatur abstinuisset, uirum in uxorem duxerit. Ipse amictus nubentium uirginum specie, conuocato senatu ad paciscendum de ratione dotis, in ipsisq; nuptias celebrantibus pelle coopertus feræ, à uiro ut uxor ductus sit. Parricidia multa commisit, matre, fratre, sorore, uxore, cæterisq; consanguineis interfecit. Urbem Romam per sex dies & noctes incendit, ut quale esset incendium Troie, uideret: ipse stans in altissima turri, lætusq; prospectans flammam, tragico indutus habitu, Iliadem tragœdiam canebat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Auxit molem facinorū eius, temeritas impietatis in Deum. Primus enim persecutionem in Christianos mouit per omne regnum suum, ipsumq; nomen extirpare cupiens, principes Apostolorum Petrum & Paulum occidit. Ipse Vespasianum cū filio suo Tito, ad destruendam Hierusalem, misit. Inter hæc Galba Hispaniæ prætor, & Gaius Vitellius imperium corripuere. Nero autem omnibus execrabilis, hostis à senatu iudicatus est: decretum est, ut furca collo eius inserta, nudus per publicum duceretur.

Simon magus

Apollonius

Ioseph. lib. 20
cap. 11.

In hunc dixit
Licinius Cras-
sus, non miran-
dū, quod enē
barbam habe-
ret, cui esset os
ferreū. & cor
plumbeū. Suet

Hinc Prouer-
bium, Neronis
quinquennium.

Libido Nero-
nis.
Nero fit uxor

Sueton. habet
& λασίον flam-
mā decantauit
in suo illo scæ-
nico habitu.
Neronis impi-
etas in Christi-
anos.

ceretur, & uirgis usq; ad mortem cæsus, de saxo præcipitaretur. Quod ille audiens, si mulq; aduentum Galbæ competiens, fugit à palatio, & cū eo Nephitus, noctisq; medio urbe egressus est. Secuti sunt autem eum Phaon & Epaphrodus, & Nephitus, & Spado Nespero, quem quondam excessū in mulierē formare tentauerat. Cumq; uenisset in suburbanum liberti sui, quod est inter Salariam & Numentanam uiam, ad quartū urbis miliarium, ictu gladij se percutere uoluit, sed trepidante manu, hoc perficere non potuit. Et cum nullum inueniret à quo feriretur, exclamauit dicens: Ita nec amicum, nec inimicum habere possum. Videns hoc Nespero, adiuuit manum trementem: & ita perijt anno uitæ suæ xxxi. Imperij xiiij. sicq; omnis Augusti familia in eo consumpta est. Huius temporibus Romæ pollebant Seneca tragicus & philosophus, Mufonius & Plutarchus philosophi, Iuuenalis & Petrus satyrici, Lucanus quoq; filius fratris Senecæ, & Statius.

ANNI NERONIS.

Petrus Paulo Romæ occurrit.

Primo autem Neronis anno, Festus successit Fælici præfidi. Anno domini lviij. Paulus Apostolus apud Festum, præfente Agrippa rege, religionis suæ rationem exponens, ab eodem Festo uinctus, Romā mittitur, ubi & Petrus occurrens, Paulum conuenit: & quia Linus iam excessit, Cletum in locum eius subrogauit, qui & ipse annis xij. Ecclesiā rexit. Hucusq; librum actuum Apostolorum Lucas perduxit Euangelista. Anno domini lix. Probus Berithius eruditissimus grammaticus claruit. Anno domini lx. Statius Surculus poeta Tholosanus celebris fuit. Anno domini lxi. Terræmotus Romæ & eclipsis solis facta est. Anno domini lxij. Festo succedit Albinus in præsidatu Iudææ. Anno domini lxij. Iacobus frater domini lapidatur à Iudæis, & Simon frater eius in locum eius constituitur. Anno domini lxiiij. Marcus Euangelista passus est Alexandriæ. Anno domini lxv. Petrus moritur anno ætatis xxix. Ante mensam Neronis fulmē cecidit. Anno domini lxvi. Annæus Lucanus Cordubensis poeta in pisoniana coniuratione deprehensus, brachium ad secandas uenas præbuit. Anno domini lxvij. Nero incendit Romam ad similitudinē Troiæ. Anno domini lxviij. Annæus Seneca Cordubensis, præceptor Neronis, & patruus Lucani, iussus à Nerone genus mortis eligere, incisione uenarū, & haustu ueneni interijt. Cuius frater Iunius Gallio egregius declamator, propria se manu interfecit. Frater uero illorū Lucius Annæus Melas, bona filij sui Lucani à Nerone promeruit. Anno domini lxix. Vespasianus dux exercitus aduersum Iudæos, qui Gestij Flori successoris Albini auaritiā nō ferentes rebellabant, à Nerone missus, inter ceteras urbes Iotapatam munitam ciuitatem cepit, in qua & Iosephum, qui & Iosippus, ducem belli comprehendit. Qui cum interficiendus esset à Romanis, prædixit Vespasiano, quod ipse imperator futurus esset, sicq; uitam promeruit. Hic est scriptor antiquitatū. Anno domini lxx. Petrus Apostolus peracto prædicationis suæ tempore, iterum ueniens Romam defuncto Cletō discipulo suo, Clementi cathedram Romanam commisit, dans ei suisq; successoribus potestatem ligandi & soluendi, sicut ipse accepit, à domino: eodemq; anno ipse Petrus iubente Nerone crucifixus est, Paulus uero decollatus. Sedit autem Clemens annis xix. mensis v. passusq; est sub Domitiano nono kal. Decemb. licet quidā contendant eum passum sub Traiano. Secundum Ecclesiasticam historiam primus post Petrum Linus hoc anno Romanam suscepit Ecclesiā, & per xij. rexit annos.

HISTORIA.

Nero autem post interfectionem Apostolorum seipsum interfecit, ordine superscripto, ut in Romana legitur historia, cum quidam scribant illum in sylua errantem, à lupis esse deuoratum. Hunc Persæ in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent Romam, multum rogantes, ut concederetur illis licentia fabricandi ei sepulchrum. Cæterū aliæ prouinciæ omnes, & tota Roma, de interitu eius nimis exultauerunt, in tantum, ut omnes uestiti pileis manumissionum, quod tunc erat signum liberationis, quasi ab impio domino liberati, uictoriam celebrarēt. Ignatius Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus, cum eum præcesserit Euodius.

Ann

ANNI GALBÆ.

Anno dominicæ incarnationis, lxxi. ab urbe condita Dccc. xxi. GALBÆ antiquissimæ nobilitatis senator, de Sulpitiorum genere progenitus, cum lxxij. gereret ætatis annum, ab Hispanis & Gallis electus, mox ab uniuerso exercitu libenter imperator acceptus, statim ut Neronis mortem audiuit, Romam uenit, sextusq; ab Augusto, mensibus xij. regnauit. Huius priuata uita insignis fuit militaribus & ciuilibus rebus: sæpe fuit consul, sæpe proconsul, sæpe dux in grauissimis bellis. Militem suum ita seuerissime tractans, ut ingresso eo in castra, diceretur statim ab altero ad alterum: Disce militare, Galba uenit, non ut imperaret, sed ut diceretur. Imperium uero adeptus, cum auaritiæ uitio seuitiaq; omnes offenderet, Pisonem quendam nobilem adolescentem in filium regnumq; adoptauit. Ipse autē mense vij. in medio Romanæ urbis foro decollatus est, insidijs cuiusdam Othonis, qui post eum arripuit regnum.

Galba.

Priuata uita Galbæ.

Vide Suetonij.

HISTORIA.

Otho uictor in prælio, ingens tamen copias habens ad bellum, sponte semet occidit, xxxvij. ætatis anno transacto, xcv. imperij die, scilicet mēse iij. Hic proprijs militibus tam amabilis fuit, ut pleriq; uiso eius corpore mortuo, suis manibus interirēt.

Otho Syluius.

Otho se necat Suet. Vno je traiecit uctu in fra leuam papillam.

HISTORIA.

VITELLIUS Romā uictor ingressus, ui Romano potitus est imperio, familia honorata magis quā nobili ortus. Nam pater eius Lucius Vitellius non ad modum clare natus est: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cū multo dedecore imperauit, multa seuitia, cæterisq; uitijs notabilis, maxime ingluuie & uoracitate, quippe qui de die quarto uel quinto sæpe fertur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater eius exhibuit, in qua super cæteros sumptos duo millia lectissimorum piscium, & septem millia F ij auium

Vitellius.

auium apposita sunt. Hanc exuberavit dedicatione patinae, quam ob immensam magnitudinem clypeum Minervae *αἰγίδα παλαιον χρ* distabat. In hac Scarorum iocino ra, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phoenicoptorum, murenatum lactes à Carpathio usq; fretorq; Hispaniæ per nauarchos & triremes petitarū cōmiscuit. Hæc Suetonius. Interim Vespasianus Hierosolymam obsidens, audita Neronis morte, a militibus imperator creatus est. Quod audiens Vitellius, Sabinū fratrem Vespasiani, cum multis alijs, in capitolio incēso interfecit. Vnde à militibus Vespasiani sub muris urbis habito prælio superatus, cū in quandam cellulam palatio proximam se contrulisset, turpiter inde protractus, uinctis post tergum manibus, resupino capite, gladio ad mentum supposito, per forum ad spectaculum uulgi ducitur, multisq; finum & cœnum in faciem eius mittentibus, minutis ictibus excarnificatus, unco inde trahitur, & in Tyberim proicitur, anno gr̄atis lvij, imperij autem mense viij. Tres post Neronem rapuerunt imperium. Galba in Hispania, quo missus erat cum exercitu: Otho Romæ: Vitellius in Germania: regnaueruntq; anno uno, & mensibus sex. Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus Ignatius.

Ignatius Alexandrinus Episcopus.

HISTORIA.

Vespasianus.

Anno Dominicæ incarnationis, lxxij. ab urbe condita Dcccxxij. VESPASIANVS à Nerone cum exercitu missus, comperta morte Neronis, ab exercitu imperator efficitur: dimissoq; Tito filio suo in Iudæa, ad obsidendam Hierosolymam, ipse per Alexandriam profectus est Romam, ubi accepto imperio, septimus ab Augusto regnavit annis ix. Obscure quidem natus, sed uir militari uirtute præcipuus, & optimis comparandus, utpote qui à Claudio missus in Germaniam, deinde in Britanniam, tricies & bis cum hoste confluit, multumq; Romano imperio adiecit. Hic in im-

Notes Vespasiani.

Inimicis bene facere.

Vide lib. 7. bel Iud. apud Iosephum.

perio moderate se gessit. Inter cætera nanq; bona hanc gratiam habuit, ut inimicitias in corde non retineret, in tantum, ut filiam prædicti Vitellij inimici sui multis dotatam diuitijs, nobilissimo traderet marito. Hic cum ab amicis moneretur, ut caueret se à Tametio Pomposiano, de quo sermo uulgabatur, quod regnaturus esset, consulem illum fecit, alludens tali cauillo: Quando regnum acceperit, talis beneficij memor erit. Talibus sæpe uerbis iocularibus amicorum iras placauit. Cumq; Romam incendijs ruinisq; ueteribus destitutam repararet, ac multa regno Romano adijciens, cum Tito filio de superatis Iudæis triumpharet, cunctisq; amabilis existeret, proflauio uentris fessus, in uilla propria circa Sabinos interiit, anno gr̄atis lxxix. Cuius anno primo Titus filius eius Iudæos inenarrabili fame cruciauit obsessos, premens eos diuersis bellicis instrumentis.

ANNI VESPASIANI.

Corn. Tacitus hist. Aug. li. 21

Ocisi & capti in bello Iudæico.

Anno Dominicæ incarnationis lxxij. Hierusalé à Tito capitur, non sine multo suorum sanguine. Subuersaq; ciuitate, sexingenta millia Iudæorū interfecit, ut Cornelius & Suetonius referūt. Iosephus uero, qui & Iosippus, unus ex Iudæis, qui ei tunc bello præfuit, scribit undecies centena millia fame perisse, & gladio: & centum millia captiuorū publice uenundata. Vt aut̄ tanta multitudo Hierosolymis reperiretur, causam azimorum fuisse refert, ob quæ ex omnigente Iudæorum ad templum confluentes, urbe quasi carcere sunt inclusi. Oportuit enim, ut iisdem diebus Paschæ interficerentur, in quibus Saluatorem interfecerunt. Colligitur autem omne tempus in secundum annum Vespasiani, & subuersionem Hierosolymorum

morum nouissimam à xv. anno Tyberij cæsaris, & ab exordio Euangelicæ prædicationis anni xliij. à captiuitate autem quam ab Antiocho passi sunt Iudæi, anni cc. à secundo anno Darij quo reedificabatur templum, Dxc. à prima uero ædificatione sub Salomone, anni mille cij. Anno domini lxxij. Vespasianus capitolium cœpit reedificare. Anno domini lxxv. seditio in Alexandria orta est. Anno domini lxxvi. Colossus erectus est, habens altitudinem pedum cvij. Anno domini lxxvij. Iosephus historiographus claruit. Anno domini lxxvij. tres ciuitates Cypri terræmotu corruerunt. Anno domini lxxix. pestilentia Romæ tanta facta est, ut intra non multos dies decem fermè millia hominum morerentur. Anno domini lxxx. Vespasianus proflauio uentris mortuus est.

Pestis Romæ.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis lxxxij. ab urbe condita Dcccxxxi. TITVS Vespasiani & Domicillæ filius, viij. ab Augusto imperiū suscepit, & ij. annis, duobusq; mensibus regnavit. Hic etiam VESPASIANVS ex nomine patris dictus est, uir in utraq; lingua, scilicet, Græca & Latina disertissimus, bellicosissimus, moderatissimus, omniumq; genere uirtutum mirabilis, adeo, ut amor & delitiæ generis humani dice retur. Tantę uero largitatis erat, ut nulli à se petenti negaret. Cumq; reprehenderetur ab amicis cur hoc faceret: respondit, nullum debere ab imperatore tristem exire. Quadam itaq; die dum recordaretur in cœna, quod ea die

Titus Vespasianus.

Suetonius, Nō oportere ait, à sermone principis tristem discedere

nulli quicquam præstitisset, dixit assidentibus: Amici, hodie diem perdidisti. Anno autem ætatis suæ xliij. obiit in eadem uilla qua & pater eius. Tantus uero planctus fuit in urbe Roma pro morte eius, quasi orphani relinquerentur à patre.

ANNI TITI.

Primo igitur imperij sui anno, amphitheatrū Romæ ædificauit, in cuius dedicatione quinq; millia ferarū occidit. Anno dominicæ incarnationis lxxxij. repentinū incendiū Romę per triduum fuit. Secundū Ecclesiasticam historiā defuncto Lino, Anacleus ordinatur Papa, seditq; annos xij. sed alij hoc negant.

ANNI DOMITIANI.

Anno Dñicæ incarnationis, lxxxij. ab urbe condita Dcccxxxij. DOMITIANVS Vespasiani & Domicillæ filius, frater Titij iunior, nonus ab Augusto regnare cœpit, & annis xv. ac mensibus sex regnavit. Iste primum finxit se misericordem & modestum esse: mox Tyberio aut Caligulæ uel Neroni similior q; patri aut fratri, ad omnia uitiorum genera profectus est, in tantū, ut pro sceleribus omnibus secundo Christianos persequeretur, primus post Neronem: in qua persecutione Iohannē Apostolum & Euangelistam ob prædicationē uerbi diuini in Pathmos insulā relegauit, & flauiam Domicillam filiā sororis Flauij Clemen-

Domitianus.

Domitianus persecutor Christianorū.

Domitianus Deum appellari se uult.

tis, in Pontianam insulam cum multis alijs exiliauit: multosq; nobiles ex Romanis necauit. Hic dominum ac Deum se appellari scribiq; iussit, nullamq; nisi auream uel F ij argenteam

Musca capta
reici filio prae
acuto confige
re: Sucto.

Vestillo uilis
e dauerum fu
nerator, qui
uesterino te
pore efferre
solet, o ino
piam.
Hic cessat Sue
tonius.
Quintilianus

Dionysius
Ariopagita
L. G. 5.

argenteam statuam sibi in palatio statui permisit. In tantam uero mentis segnitiam deuenit, ut remotis omnibus, solus in palatio muscarum persequeretur agmina. Quem cum quidam percunctaretur, an aliquis esset in palatio, respondit: Ne musca quidem. Cumque odiosus esset omnibus, coniuratione suorum interfectus est in palatio, ascita in consilium uxore sua Domitia, ob amorem Paridis Histrionis, anno uirg suae xxxv. Funus eius per uespillones cum ingenti dedecore exportatur, & ignobilius est sepultum, senatusque nomen eius abradendum decreuit, ne quis eum imperatorem nominaret. Hic in arte sagittandi tam doctus fuit, ut inter expansos digitos hominis a longe stantis, sagittam transmitteret.

Hic primo anno suo Eunuchos prohibuit. Anno domini lxxxiiij. Titus decreto senatus inter deos reputatur. Anno domini lxxxv. Domitianus plurimos senatorum in exilium mittit. Anno domini lxxxvi. Anianus primus post Marcum Alexandri Episcopus, obiit, post xxvij. Episcopatus sui annum. Cui Albius secundus succedit. Anno domini lxxxvij. Quintilianus ex Hispania Calagurritanus primus Romae publicam scholam habuit, & salarium ex seculo accepit. Anno domini lxxxviii. Domitianus Mathematicos & Philosophos urbe pepulit. Anno domini lxxxix. Anacletus tertius a Petro Clementi successit, sedensque annis xij. menses x. passus est sub Traiano vi. Kal. Maij. Anno domini xc. Domitianus Forum & multa aedificia fecit. Anno domini xci. Haereticus Menandri & aliorum multorum oritur. Anno domini xcij. Domitianus de Dacis & Germanicis triumphauit. Anno domini xcij. Domitianus prohibuit uites in urbibus ferri. Anno domini xciiij. Domitianus persecutionem secundam in Christianos primus post Neronem mouit, iuxta Ecclesiasticam historiam, in urbe Roma. Anacletus xij. annis in episcopatu exactis, sacerdotij sedem Clementi tradidit, quam ille nouem annis tenuit. Anno domini xcvi. Domitianus multos nobilium perdidit. Anno domini xcvi. Dionysius Ariopagita primus Atheniensium Episcopus a Paulo Apostolo constitutus, sed postea in Gallias praedicator directus, apud Parrhasium decollatus est, cum Rustico & Eleutherio, sub Sisinnio praefecto, anno a passione domini lxxiiij. Anno domini xcviij. Flauia Domitilla in insulam Pontianam exiliata est. Anno domini xcviij. Domitianus a suis interfectus est.

ANNI NERVAE.

Dion Cassius.
Nerua, omnes
qui impietatis
in deos rei fue
rant, absolui
uoluit, Christi
anos intel
ligens.

etiam confirmauit. Nerua uero adoptato in regnum Traiano, morbo confectus obiit mense quinto anni secundi imperij sui, aetatis anno lxxij.

ANNI TRAIANI.

Traianus Co
loniae fit impe
rator.

Anno Dominicae incarnationis centesimo, urbis uero conditae Dccc. v. l. PIVS TRAIANVS Crinitus, ex urbe Tudertina genitus, genere Hispanus, ex familia antiqua magis quam clara, cum tamen pater eius consul esset, apud Agrippinam nobilem Galliae ciuitatem imperator factus est, regnauitque undecimus ab Augusto annis xix. menses vi. diebus v. Hic Rempublicam

blicam ita administrauit, ut omnibus principibus merito praeponebatur. Nam cum duo sint quae ab egregijs principibus expectantur, sanctitas domi, in armis fortitudo, utrobique potentia, tantus in eo maximarum rerum fuerat modus, ut quasi temperamento quodam uirtutes miscuisse uideretur, nisi quod cibo, uinoque paululum deditus erat, laboris patiens fuit, iustitiae iurisque humani & diuini tam repertor noui, quam ueterum custos. Multa Romano imperio adiciebat, multa beneficia per totum orbem quibusque praestabat, fuit enim bellicosus, & in omnibus bonis studiosus: Hunc cum amici culparent, quod nimium communis esset erga omnes, respondit. Imperator talis esse debet erga subiectos, quae

Due dotes
principum:
sanctitas do
mi fortitudo
in armis.

les erga se Imperatores esse optaret, ipse priuatus. Huius ergo imperium credebatur diuinitus datum, in remedium perditum & prostrati senatus Romani, pro eo quod plerumque magna illud denunciauerint, in quibus illud praecipuum quod cornix est fastigio capitolij attico sermone clamauit, *εσα πάντα καλως*. Hic postea deceptus errore, cum persecutionem tertiam moueret in Christianos, & Plinius secundus, qui inter ceteros iudices, ut Tertullianus refert, persecutor datus erat, ei suggereret, eos homines nihil morte dignum gerere, nisi quod Dijs non immolarent, & Christum, ueluti Deum ante lucem surgentes, laudarent, a malis uero omnibus abstinere, rescripsit ei Traianus, Christianos pro fide nullatenus inquitendos, sicque persecutio sedata est. Igitur Traianus docti ingentem gloriam bello, domique quaesitam, a Perside rediens, apud Seleuciam Isauriae profluuio uentris extinctus est, anno uirg suae lxxij. mense primo, die iij. Mense uero vi. anni uicesimi regni sui. Cuius exusti corporis cineres in urna aurea relati Romam, humati sunt in foro Traiani, sub eius columna, cuius altitudo xli. pedes habet, & imago supposita est triumphantium more inuecta, senatu & exercitu praecedente, solusque omnium intra urbem sepultus est. Huius memoriae tantam delatum est, ut usque ad nostram aetatem non aliter in senatu principibus acclamaretur, nisi, felicius or Augusto, melior Traiano.

Diuinitus da
tus Traianus,
in remedium
perditi et pro
strati senatus.
Plinius secun
dus.

Tertullianus
de Antelucan
is coetibus in
Apolog. cap.
Quidam uena
no interisse
putant.

Dion Cassius.

Huius anno primo Iohannes Apostolus & Euangelista apud Ephesum obdormiuit, anno a passione Domini lxxvij. uirg suae xcix. Alexandriae tertius ordinatur Episcopus Cerdo, qui sedit ibi annis undecim. Anno domini ci. Nerua, iussu senatus, inter Deos refertur. Anno domini cii. Anno domini ciij. Euaristus papa quartus ordinatur, sedensque annis octo, patitur sub Traiano vi. kal. Nouemb. Anno domini ciij. Traianus multos Romano subiecit imperio. Anno domini cv. Anno Domini cvi. Traianus de Dacis & Scythis triumphauit. Anno Domini cvij. Terrae motu quatuor urbes Asiae subuersae sunt. Anno Domini cvij. Anno Domini cix. Traianus persecutionem quartam mouit in Christianos, in qua Simo, Cleophae filius, qui in Hierosolymis Episcopatum tenuit post Iacobum, crucifigitur, cum esset cetum uiginti annorum, pro quo iustus ordinatur. Ignatius quoque secundus, Antiochiae Episcopus, Romam adductus, bestijs traditur, pro quo tertius Heron constituitur. Anno domini cx. Plinius secundus clarus habetur, & pro Christianis agit. Anno domini cxi. Alexander quintus Romanae Ecclesiae papa ordinatur, sedensque annis decem, cum Euentio & Theodolo patitur v. Non. Mai. sub Hadriano duce Aureliano. Quartus Alexandriae ordinatur Episcopus nomine Primus, sedensque annis xij. Anno domini cxij. Anno Domini cxij. Tres ciuitates Galatae terremoto corruerunt. Anno domini cxiiij. Hierosolymam quartus ordinatur Episcopus Zacheus, post quem Tobias quintus, Beniamin sextus, Iohannes septimus, Mathias octauus, Philippus nonus, Seneca decimus, Iustus undecimus, Leui duodecimus, Effrem tredecimus, Iosus uel Ioseph decimus quartus, Iudas decimus quintus. Hi quindecim ab Apostolis usque ad euerisionem & restorationem Hierusalem, quae sub Hadriano facta est, ex circumcisione praesueuerunt Hierosolymis a passione, domini per annos fere centum & sex. Anno Domini

Ioh. Euange
lista moritur.
Edeffa capta
& incensa.
Parthi a Tra
iano domiti.
Arabiam &
Agarenos do
mat. Dion C.
Ignatius be
stijs traditur,
uide Sophro
nium, & la
chrymas excu
tiet historia.

Quindecim
Episcopi Hie
rosolymoru,
usque ad tempo
ra Adriani
Caesaris, He
brei fuerunt.
Euseb. lib. 4.
cap. 9.

F iij cxy. Tra.

cxv. Traianus Armeniã, Assyriam, & Mesopotamiam fecit prouincias. Anno Domini cxvi. Anno Domini cxvij. Salaminam Cypri urbem subuerterunt Iudæi. Anno Domini cxvij. Traianus profluuiuo uentris moritur. His temporibus apud Asiã su-
Polycarpus pererat adhuc, & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus Smirneorum Ec-
 clesie Episcopus, & Papias similiter apud Hieropolim sacerdotium gerens.

HADRIANVS.

Adrian. græ-
 ce & latine
 eruãitus

Quæ ad artus
 Adriano prin-
 cipi, Eusebiana
 sacra inuisen-
 ti librũ pro no-
 firare religione
 tradidit, & tã-
 te admiratio-
 ni fuit, ut aper-
 sequitioe gra-
 uissima illius
 sedaret ingeni-
 um R. Volate.

Apologia
 Quadrati pro
 Christianis.

Quinquaginta
 arces diru-
 te, uici. 985.
 direpti & ig-
 ne consumpti.

De Dionem

1.

1.

Anno Dominicæ incarnationis, cen-
 tesimo xix. urbis conditæ Dccclxx.
 Helius Adrianus genere Italicus, fili-
 us Hadriani, qui fuit consobrinus
 Traiani, de Hadria ciuitate, agri Piceni, ùde &
 mare Hadriaticũ dicitur, duodecimus ab Au-
 gusto Imperator efficitur: regnauitq; annisxxi
 Hic licet esset filius consobrini Traiani, noluit
 tamen eũ adoptare: sed sine uolũtate eius fa-
 ctus est Imperator, operã tamẽ dante Plotina
 uxore Traiani. Vnde & glorię Traiani inuides
 tres prouincias reliquit, quas Traianus adie-
 cit, Armeniã, Assyriã, & Mesopotamiam. Hic
 eruditissimus et facũdissimus fuit græcolatino
 sermone, acutus nimis ad interrogandum & re-
 spondendũ, ordinata respõdens ordinatis, iocosa iocosis, maledica maledicis, cãti-
 lenã cantilenis, ficta fictis, ita ut præmeditatũ crederes eũ contra omnia. In omnibus
 enim omnia studia Atheniensium secutus est, in loquẽdo, in canendo, in psallendo,
 in medicinẽ arte discenda, in musica, in geometria. Item pictorum & sigulorum sci-
 entiam habuit, & omnia hæc perfectè didicit: aliaq; multa, ita ut tara esset res illi non
 experta, & super q̃ credi possit, hæc in memoria retinebat: loca, res, causas, milites,
 & eos quos nũq; uidebat, proprijs nominibus appellabat. Fuit homo uarius, & mul-
 tiplex ac multiformis: dissimulato in bono & in malo, & ut bonum se ostẽderet, ui-
 tia quæ habebat, callide abscondebatur. Hic per Quadratũ, Apostolorum discipulũ,
 & per Aristidem Atheniensem, uirum fide, sapientiãq; plenum, & per Serenum Cra-
 nium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, mitior Christia-
 nis efficitur. Multos labores sustinuit, orbem circũeundo, & multa reparando. Alex-
 andriam & Hierosolymam dudum subuersas restaurauit. Iudæos denuo rebelles ul-
 tima cẽde perdomuit, ablata eis licentia, Hierosolymam introeundi, quã ipse in me-
 liorem statum, in eo loco, ubi Dominus extra portã crucifixus est, restaurauit: & He-
 liam de suo nomine uocauit. Obijt in Campania apud Baias, morbo subcutaneo,
 anno ætatis suæ lxxij. imperij. xxi. mense x.

ANNI H. ADRIANI.

Primo anno suo Alexandriam publicis restaurauit impensis. Anno Domini
 cxx. Senatus inter Deos refert Traianũ. Anno Domini cxxi. Alexãder papa
 passus est, cui succedẽs Sixtus papa vi. sedit annis ix. patiturq; sub Hadriano
 viij. Idus Aprilis. Anno Domini cxxij. Iustus Alexandria quintus ordinatur
 Anno Domini cxxij. Anno Domini cxxiij. Anno Dñi cxxv. Anno Dñi cxxvi. Sa-
 turnides & alij duo heresim cõdiderũt. Anno Dñi cxxvij. Anno Dñi cxxviiij. Quadra-
 tus Apostolorũ discipulus, & Aristides Atheniẽsis noster philosophus, libros de fide
 composuerunt. Anno Domini cxxix. Anno Domini cxxx. Telephorus papa vij. or-
 dinatur, sedensq; annis x. patitur sub Hadriano Nonas Ianuar. Hic constituit missas
 in sancta Dominicę Natiuitatis nocte celebrari, & tempore sacrificij Gloria in excelsis
 cantari. Antiochię iij. Episcopus Cornelius ordinatur. Anno Domini cxxxi. Nico-
 polis & Cæsarea terremotu corruerunt. Anno Domini cxxxiij. Eumenes Alexandria
 vi. ordi-

vi. ordinatur, sedit annis xij. Anno Domini cxxxiij. Anno Domini cxxxij. Anno Domini cxxxij. Anno Domini cxxxv. Anno Domini cxxxvi. Anno Domini cxxxvij. Hierosolyma ab He-
 lio Hadriano restaurata, & ab eius nomine Helia uocata est. Anno Domini cxxxvij
 Marcus Hierosolymę ordinatur Episcopus primus ex gẽtibus, cũ antea fuerint xv.
 ex circumcisione.

Anno Domini cxxxix. Hadrianus morbo subcutaneo moritur. Hoc regnãte, Aquil-
 la Ponticus sacras scripturas de Hebræo transtulit in Græcum.

Hadrianus
 Phthisi con-
 sumptus. Dis-
 on Casp.

ANNO AB INITIO MVNDI
 IIII. Mille C.

Anno dominicæ incarnationis cxi.
 urbis cõditę dcccxi. Antoninus Ful-
 nius Boionus, qui propter clemẽ-
 tiam postea cognominatus est Pi-
 us, genere claro, sed non admodũ uetere, ter-
 tius decimus ab Augusto sortitus est Imperiũ,
 regnauitq; annis xxij. mensibus iij. Ille ab Ha-
 driano adoptatus est in filiũ, cuius & genet-
 fuit, uir insignis, & qui merito Numę Pompi-
 lio cõferatur, sicut & Traianus Romulo æqua-
 tur. Vixit ingenti honestate priuatus, maior in
 Imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re
 militari gloriæ moderator, defendere magis
 prouincias q̃ ampliare studens, uiros æquos
 ad ministrandam rem publicam quærens. Et cum orbem terræ nullo bello per an-
 nos xxij. autoritate sola rexerit, adeo tremebãt eum, & amabant cuncti reges & na-
 tiones ac populi, ut parentem siue patronum magis q̃ dominum uel Imperatorem
 eum reputarent, omnesq; in morem cœlestium propitium optantes, de controuer-
 sijs inter se iudicem poscerent. Obijt autem anno uitæ suæ lxxv. j.

Antoninus de-
 cimus tertius
 ab Augusto

Antoninus pa-
 rens, non do-
 minus.

ANNI ANTONINI.

Primo huius anno Iginus Papa octauus ordinatus, sedit annis iij. decessitq;
 iij. Idus Ianuar. Hic clerũ cõstituit, & gradus distribuit. Anno Domini cxli.
 Valentinus & Cerdo Ecclesiam impugnant heresi. Anno Domini cxlij. Iidẽ
 heresiarchæ Romam uenerunt. Anno Domini cxlij. Iustinus Philosophus
 librũ pro Christiana religione compositũ Antonino obtulit, eumq; beniuolũ erga
 Christianos fecit. Anno Domini cxliij. Pius Papa nonus, sedit annis xv. migravit v.
 Idus Iulij. Anno Domini cxlv. Antiochię quintus cõstituitur Episcopus Heros. Anno
 Dominicæ cxlvi. Alexandria septimus ordinatur Marcus, per annos x. Anno Dñi cxlvij
 Anno Domini cxlvij. Anno domini cxlix. Anno domini cl. Apollonius Stoicus
 Calchidicus claruit. Anno domini cli. Anno domini clij. Anno Domini cliij. Crescens
 quidam Cynicus Philosophus, in Iustinum nostri dogmatis philosophum persecu-
 tionem mouit, qua illum gulosum & philosophiæ præuicatore esse coarguit, in
 qua persecutione Iustinus gloriose pro Christo sanguinẽ fudit. Anno domini cliij.
 Antoninus commotus hæresi Crescentis, uniuersis Asiæ plebibus scripsit epistolam
 pro Christianis. Anno Domini clv. Alexãdrię Celadion ordinatur viij. qui sedit an-
 nis xiiij. Anno domini clvi. Anno domini clvij. Anno domini clvij. Anno domi-
 ni clx. Anicetus papa decimus ordinatur, qui sedit annis decem. Sub quo Polycar-
 pus Romam ueniens, multos correxit, quos Valentini & Cerdonis error subuertit.
 Hic ergo Anicetus constituit, ut clerus comam non nutriat, passusq; est sub Marco &
 Seuero xvi. kalen. Maij. Anno domini clx. Hierosolymæ post Marcum ordinatur
 Cassianus, xvij. deinde Publius xvij. Maximus xix. Iulianus xx. Gaius xxi. Sym-
 machus xxij. Gaius xxij. Iulianus xxiiij. Capito xxv. Anno Domini clxi. Antonie-
 nus obijt apud Lorium uillam suam.

Iustini Apolo-
 giã pro Chri-
 stianis.

Antonini apo-
 logia pro
 Christianis.
 Clerus comam
 non nutriat.

HISTOR

Marcus Aure-
lius Anto. Ve-
rus, alijs Phi-
lofophus di-
ctus.

Marcomanis
Quadis. Sep-
tentrione enim
seuiente, inde
Persis orien-
tem uastatib.
uide B. Egnat.

Nno Dñi clxij. ab urbe condita
Dcccxiij. Marcus Aurelius Anto-
ninus Verus, quartus decimus ab
Augusto Imperiũ adeptus est, in
quo regnauit annis xix. Iste haud

dubie nobilissimus fuit, quippe cuius origo pa-
terna à Numa Põpilio, materna uero à Solone
rege pendeat. Hic omnes uirtutes, & cœleste
habebat ingenium, & in calamitatibus publi-
cis factus est quasi defensor, & si in illis tempo-
ribus ipse non fuisset, sine dubio gloria Roma-
na perisset. Iste propinquum suum Lucium An-
nium Seuerum, qui erat gener Antonini Pij,
noua beniuolentia consortem Imperij fecit,
tumq̃ primum Romana res publica duobus

æquo iure imperium administrantibus paruit,
cum usq̃ ad illos semper singulos habuisset Augustos. Hi bellum contra Parthos gess-
erunt, ad quod tamen Lucius Annus Seuerus perrexit, multaq̃ & ingentia per se,
ducesq̃ suos peregit, rediensq̃ cum uictoria in Venetia obiit, anno Imperij xi. idus ca-
su morbi, quem Græci ἀπὸ πλῆθους uocant. Sicq̃ Marcus Antoninus iterum solus Im-
perium obtinuit.

ANNI ANTONINI VERI.

Primo huius anno Vologesus rex Parthorũ, post uictoriã Traiani, tũc primũ
rebellas, uicinas sibi Romanas prouincias depopulatus est, cõtra quẽ Lucius
Annus profectus est. Anno Domini clxij. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti
ignis in cœlo ab Oriente, in Occidẽtem uisus est ferri. Anno Domini clxiij.
Fronto orator insignis habetur, qui Marcũ Antoninũ Verũ latinis literis erudiuit. An-
no Domini clxv. Seleucia urbs Syrię, cũ ccc. millibus hominũ à Romanis capta est. An-
no Domini clxvi. Anno Domini clxvij. Orta persecutione quarta à Nerone, sub his
regibus, Polycarpus, & Pionius, & alij multi passi sunt. Anno Domini clxvij. Anno
Domini clxix. Sother papa xi. ordinatur, sedensq̃ annis ix. decessit xi. kal. Maij. Agrip-
pinus Alexandriae nonus ordinatur Episcopus. Anno Domini clxx. Theophilus uir
sapiens ordinatur Antiochię Episcopus vi. Anno Domini clxxi. Dionysius Corynthi-
orum Episcopus clarus habetur, Sed & Pynetus Cretensis Episcopus, Melito Sarden-
sis, Philippus & Apollinaris, Musanus & Modestus, & præcipue Hirenus Lugdu-
nensis Episcopus.

Egesippus quoq̃ his temporibus claruit, qui sub Aniceto papa Romam ueniens,
usq̃ ad Eleutherium papam permansit, multaq̃ ingenij sui monumenta reliquit. An-
no Domini clxxij. Lucius Annus Antoninus Seuerus obiit, & Aurelius Marcus Anto-
ninus Verus regnum solus obtinuit, sed Lucium Commodum filiũ suum regni con-
sortem fecit. Anno Domini clxxij. Melito Sardenfis Episcopus, Apologeticum An-
tonino Imperatori pro Christianis dedit. Anno Domini clxxij. Anno Dñi clxxv.
Anno Domini clxxvi. Anno Domini clxxvij. Antiochię vij. ordinatur Maximus,
Anno Domini clxxvij. Eleutherius papa xij. ordinatur, sedensq̃ annis xij. decessit
vij. kalen. Junij. Ad hunc Lucius rex Britannię literas misit, rogans ut baptizaretur,
quod & impetrauit. Anno Domini clxxix. Anno Domini clxxx. Antoninus in Panno-
nia moritur.

HISTORIA.

Lucius Au-
relius.

Anno Domini incarnationis clxxx. urbis uero conditæ Dcccxxxij. Lucius
Aurelius Commodus Antoninus, filius Antonini Veri xv. ab Augusto
imperium accepit, & annis xij. ac menses viij. regnauit, nihil paternũ habẽs, nisi q̃ con-
tra Ger-

tra Germanos & ipse feliciter pugnauit. Hic
Septembrẽ mensẽ ad nomen suum trans-
ferre conatus est, ut commodus diceretur. In lu-
xurijs & omni sorde uixit. Senatores mul-
tos interfecit, maxime quos uidit nobilitate
& sapientia præcellere, inter quos & Saluim
Iulianum legislatorem occidit. Huic Martia
Libertini generis uxor fuit, forma & meretri-
cij artibus pollens. Quæ cum animum eius
penitus deuinxisset, egresso è balneo, ueneni
poculum obtulit, amissõq̃ ei fortissimo pale-
strica in domo Vestiliani, eũ strangulari fecit:
anno ætatis suæ xxxij. Qui in tanta execratio-
ne fuit omnibus, ut hostis humani generis eti-
am mortuus iudicaretur.

Martia uene-
num propinat
Commodo.

ANNI COMMODI.

Hic primo Imperij sui anno de Germanis feliciter triumphauit. Iulianus A-
lexandrię x. ordinatus, sedit annis decẽ. Anno domini clxxxij. Anno do-
clxxxij. Anno domini clxxxij. Hierosolymis ordinatur Maximus Episco-
pus xxvi. post quẽ Antonius xxvij. Valens xxvij. Dulichianus xxix. Narcif-
scopatus anni & tẽpora nõ sunt cognita. Anno domini clxxxv. Anno domi-
clxxxvi. Anno domini clxxxvij. Anno domini clxxxvij. Origenes Alexãdrię nascitur. Anno
domini clxxxix. Anno domini cxc. Anno domini cxci. Victor Papa xij. ordinatur A-
lexandrię xi. seditq̃ annis xlij. Anno domini cxcij. Serapion Antiochię ordinatur
Episcopus viij. Anno domini cxcij. Aurelius Commodus, omnibus incommodus
strangulatur. Anno dominicę incarnationis cxciij. urbis conditæ, nonagesimo xlv.
Helius Pertinax, sextusdecimus ab Augusto, suscepit imperium, regnauitq̃ menses
sex. Hic ex libertino patre in Liguria natus, cum præfecturam urbis ageret iam septua-
genarius, ex senatus consulto suscepit imperium, coactus & repugnans: unde & Perti-
nax dictus est, per multos labores ad summos prouectus honores. Qui in tantũ certa-
uit, ut fortunæ pila uocaretur. Hic obsecrante senatu, ut uxorem suam uocaret Augu-
stam, filiumq̃ suum Cæsarem, sufficere inquit debet, q̃ ego ipse inuitus regnaui, cum
non mereret. Hunc septimo mense, siue ut alij uolunt, octogesimo primo die occidit
in palatio Didius Saluius Iulianus Iuris peritus, Mediolanensis, uir nobilis, nepos Sal-
uij Iuliani illius, qui sub diuo Hadriano leges composuit, factiosus, præceps, regni aui-
dus. Occiso autem Helio Pertinace, idem Iulianus rempublicam inuasit, sed non ul-
tra septem menses regnauit. Hoc enim tempore Niger Pifcenius apud Antiochiam,
& Seuerus Septimus in Sabaria Pannonię, eleuantur Imperatores. Ab hoc Seuero Iu-
lianus bello ciuili uictus est apud Pontem Miluim, & fugiens in palatiũ, captus est:
& extenta ceruice, more damnatorum, decollatus est.

Episcoporum
Hierosolymo-
rum nomina.
Germanio-

Comodus om-
nibus incom-
modus.

Pertinax for-
tune pila.

Iulianus rem-
pub. inuadit.
Sabaria Colo-
nia diui Clau-
dij Pl. lib. 3.
cap. 24.

HISTORIA.

Anno dominicę incarnationis cxcv. ab urbe condita nongentesimo xvi.
SEVERVS Septimus adeptus est imperium, septimusdecimus ab Au-
gusto, regnauitq̃ annis xvij. menses ij. Iste oriundus ex Africa, solus omni-
um memoria ex Africa imperator fuit. Primũ filci aduocatus fuit: mox militaris tribu-
nus, per multa deinde & uaria officia, usq̃ ad ministratiõẽ totius publicę rei perue-
nit. Et quia Helium pertinacẽ ultus est in Iuliano, Pertinacẽ se dici uoluit. Bella multa fe-
liciter egit. Ex quibus maximũ in Britannia, ubi ut receptas prouincias in securitate te-
neret, uallum firmissimũ crebris turribus superpositis, per cxxxij. passuum à mari ad
mare perduxit, ibiq̃ apud Eburacum moritur, anno uitæ suæ lxxv. imperij xvij. Duos
filios

Seuerus deci-
mus septimus
ab Augusto.

Bassianus.
Geta.

Sub Seuero
multi martyres.
Symachi tras-
latio Euseb. li.
1. cap. 14.

filios reliquit, Bassianum & Getam, sed Geta hostis publicus indicatus est, Bassianum uero successorem reliquit, cui nomen Antonini imponi uoluit. Huius tempore persecutione quinta in Christianos facta, multi pro fide Christi coronati sunt, inter quos & Leonides, pater Origenis martyrizatus est. Hoc regnante Samarites quidam Symmachus, Iudæorum factus profelitus, item diuinas scripturas ex Hebræo in Græcū transfudit, suamque additionem contulit. Sed hic, ut in Ecclesiastica historia legitur, Hebioneus fuit, quæ est hæresis, asserens Christum de Ioseph & Maria natum, purum hominem fuisse, & legem ritu Iudæorum seruandam esse. Commentarios etiam quosdam

Theodotio.

idem conscripsit, in quibus conatur de Euangelio secundum Mattheum, autoritatem suæ hæreseos confirmare, post hunc, anno penè tertio, Theodotio Ponticus item suam in eodem opere additionem fecit.

ANNI SEVERI.

Clemens.
Panthenus.

Questio de Paschate, de qua multa in Eusebio, & quæ pro hac questione nulla in ecclesia Dei discussio oriri debeat. Et quomodo Eucharistiam solenniter transmisserint. Euseb. lib. 5. cap. 25.

Primo anno suo Seuerus Iulianum interfecit, sequens Pertinacem appellari præcepit. Anno domini cxcvi. Clemens Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, & Panthenus Stoicus Philosophus in disputatione dogmatis nostri, disertissimi adhuc floruerunt. Anno domini cxcvii. Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cæsariensis, Polycarpus quoque & Bachilus Asiæ provinciæ Episcopi, insignes habentur. Anno domini cxcviii. Questione orta in Asia, inter Episcopos, an secundum legem Moysi xiiij. die mensis primi pascha celebrandum esset, Victor papa, datus late libellis constituit, die dominico Pascha celebrari, sicut & prædecessor eius Eleutherius, à xiiij. luna primi mensis, usque in uicesimam primam. Cuius decretis fauens Theophilus Cæsariæ Palestine Episcopus, cum ceteris Episcopis, qui in eodem concilio erant, scripsit synodicam epistolam, ualde utilem aduersus eos, qui cum Iudæis Pascha celebrant. Anno domini cxcix. Anno domini cc. Seuerus Parthos & Arabas superat. Anno domini cci. Anno domini ccij. Anno domini ccij. Zepherinus papa xiiij. ordinatur, sedensque annis xvij. migravit vij. kalen. Septemb. Anno domini cciiij. Persecutio quinta facta est in Christianos, in qua inter multos alios Leonides pater Origenis, passus est pro Christo. Ipse uero Origenes octauum decimum agens ætatis annum, in multisque proficiens, grammaticam etiam gentiles docebat, multosque ad fidem conuertebat, inter quos Plutarchum, & fratrem eius Heraclum, quorum Plutarchus etiam martyrii palmam consecutus est: Heraclum uero post Demetrium, Alexandria prælatus est. Anno domini ccv. Alexander ob confessionem Christi habetur clarus. Anno domini ccvi. Anno domini ccvij. Perpetua & Felicitas bestijs reputantur Carthagine. Anno domini ccviii. Anno domini ccix. Seuerus bellum in Britannos transfert. Anno Domini ccx. Tertullianus omnium ore celebratur. Anno domini ccxi. Origenes Alexandria studet. Anno domini ccxii. Seuerus Eburaci moritur in Britannia.

HISTORIA.

Bassianus.
M. Anto. Caracalla.
Antoniana Caracalla.
Aelius Spart.
& Eutropius lib. 8.

Anno Dominicæ incarnationis ccxii. ab urbe condita nongentesimo lxxv. MARCVS ANTONINVS Bassianus Caracalla, filius Seueri, xvij. ab Augusto, successit patri in imperium: regnavitque annis sex, mensesque duos. Hic Bassianus à nomine aui materni dictus, rogatu patris à senatu appellatus est Antoninus. Et quia plurimas uestes à Gallia deferens, talares caracallas ex his fecit, populumque his uestibus indutum ad salutandum se ingredi præcepit, Caracalla nuncupatus est. Hic morum fere patrum paulo fuit asperior & minax, impatiens

impatiens fuit libidinis, in tantum, ut noueram suam Iuliam duxisset uxorem. Hic conspecto Magni Alexandri corpore, Magnum se atque Alexandrum iussit appellari. Adulantium fallacijs eò perductus, ut truci fronte & ad laeuum humerum conuersa ceruice, quod in ore Alexandri notauerat, incedens, fidem uultus similimi persuaderet sibi.

Is aduersum Parthos molens expeditionem, apud Edissam sedens ad officia naturalia, à milite Macrino qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est, anno ætatis suæ quadragésimo quarto.

ANNI ANTONINI CARACALLÆ.

Primo huius anno Asclepiades Episcopus x. Antiochiæ ordinatur. Anno domini ccxiiij. Alexander Episcopus Cappadociæ cum locorum sanctorum desiderio Hierosolymam tenderet, uiuente ad huc Narcisso Episcopo eiusdem urbis xxx. per senilis ætatis uiro, & ipse ibi ordinatus est Episcopus, domino ut id fieret, per reuelationem præcipiente. Hic itaque Narcissus miræ sanctitatis uir fuit, qui inter plurima uirtutum insignia, in uigilijs paschæ, cum oleum luminaribus deesset, aquam infundi iussit, quam benedicens oleum fecit. Postea à quibusdam male sibi conscijs, cum iudicium eius formidassent, noxio quodam crimine infamatus est: quorum unus ita ut non igni consumeretur, uera se dicere testabatur: alius ne regio morbo corrumperetur: tertius ne luminibus priuaretur. Et quamuis nullus qui uitam eius nouerat, illis licet iurantibus crederet, ille tamen molestias non ferens & quietam uitam diligens, subterfugit, & in secretioribus locis per annos delituit. Primus autem ille testis, ex parua scintilla nocte domo sua succensa, cum omni familia igni consumptus est: alius regio morbo à pede usque ad uerticem corruptus est: tertius priorum cernens exitum, tandem confessus est reatum suum, & eo usque perstitit in fleatibus. Narcissus uero cum non inueniretur, necessarium uisum est Episcopis, ut ordinarerent pro eo alium, cui nomen Helius: cui post paruum tempus successit Germanio, & huic Gordius. Cum ecce subito quasi rediuius apparuit Narcissus, reuersusque, rogatu fratrum, loco suo est restitutus, cui iam centum & sedecim annorum, Alexander diuino monitu uiuo successit, & cum eo Ecclesiam strenue rexit. Anno domini ccxv. Anno domini ccxvi. Anno domini ccxvij. Anno domini ccxviii. Anno domini ccxix. Edictio quam nominamus quintam, Hierosolymis est inuenta. Anno dominicæ incarnationis ccxx. ab urbe condita nongentesimo. lxxi. Opilius Macrinus qui præfectus erat prætorij. xix. ab Augusto, imperator efficitur ab exercitu, cum Diadumeno filio suo: regnansque annum unum, & menses duos, ab eodem exercitu apud Archiladem tumultuante occiditur cum filio suo. Antiochiæ ordinatur Philetus episcopus undecimus.

HISTORIA

Anno Dominicæ incarnationis ccxxi. urbis uero conditæ nongentesimo lxxii. Marcus Aurelius ANTONINVS VARVS, qui putabatur filius Antonini Caracallæ, ex consobrina sua occulte stuprata, xx. ab Augusto imperator factus, regnavit annis iij. Huius matris auus Bassianus, sacerdos fuit solis, quem Phœnices Heliogabalum nominant, unde & iste Heliogabalus dictus est, sacerdos & ipse in templo Heliogabali. Is cum Romanam ingenti militum & senatus expectatione uenisset, probris omnibus se contaminauit, impudicissime uiuens, nullum obscœnitatis genus omisit. Unde & cupiditatem stupri, quam naturæ defectu assequi nondum poterat, in se transferens, muliebri nomine Bassianam se pro Bassiano iussit appellari, uestalem uirginem quandam quasi in matrimonio iungensque sibi, abscessisque genitalibus, matri magnæ se consecrauit.

G Hic Mar

Narcissus.

Hec Euseb. in
hist. Ecclesiastica
lib. 6. ca. 7

Vindicta diuina
in testes
periueros.

Germanio.

Opilius Macrinus
imp. Vide
de Iulium Cas
pitol.

M. Aur. Ant.
Varus, alias
Geta dictus.
Vide Aelium
Spart.

Hippolyti opera.

Hic Marcellum consobrinū suum, qui postea Alexander dictus est, caesarem fecit. Post tricenarium uero & menses viij. ex quo regnare cepit, Romae tumultu militari cum matre sua interfectus est, anno gratis xvi. corpusq; eius per urbis uias, more canini cadaveris, tractum est a militibus, cauillo militari appellatibus eum, indomitae rabidaeq; libidinis catulam. Hippolytus Episcopus multorum conditor opusculorum, canonem temporum quae scripsit, huc usq; perduxit, qui etiam sedecennalem pasche circulum reperiens, Eusebio qui decennouenalem composuit, occasionem dedit.

ANNI AVRELI.

Primo Aurelij anno, Calistus papa xv. ordinatus, sedit annis quinque, passusq; est sub Alexandro imperatore. ij. Idus Octobris. Anno domini ccxxij. Anno domini ccxxij. Nicopolis quae prius Emmaus uocabatur, condita est, legationis industriam pro ea suscipiente Africano temporum scriptore. Anno domini ccxxij. Aurelius militari tumultu occiditur.

HISTORIA.

Aurel. Alexander Scuerus.

Mammaea fit Christiana sub Origine.

Nno Dominicae incarnationis, ccxxv. a condicione urbis nongentesimo lxxvi. Aurelius SEVERVS ALEXANDER ignobilis fortunae, xxi. ab Augusto imperator factus est iuuenis admodum, ab exercitu Caesar nominatus, a senatu Augustus: regnavitq; annis xij. Hic Mammaeam matrem suam pie & unice dilexit, pro quo omnibus placuit. Illa uero ei multum dominata, eo usq; illum coegit, ut illa ipsa permodica, si qua mensura superessent quamuis semela, alteri conuivio reseruentur. Quae tamen postea Origenem praesbyterum audire curauit: eumq; Antiochiae

am uocatum, honorifice tractauit, & eo audito, christiana facta est. Alexander itaq; suscepto bello aduersus Persas, Xerxes regem gloriosissime uicit, militare disciplinae seuerissime rexit, Romae quoq; fauorabilis & amabilis fuit. cuius tempore Taurinus in oriente suplit imperium. Iulianus Maximus in Gallia. Alexander uero apud Mogontiacum positus, cum uideret se a militibus deserti, optauit ut aliquis eum occideret. Cumq; ei unus cum gladio occurrisset, ille obuoluto capite ceruicem praebuit, statimq; perijt. anno uita xxvi. imperij xij. Sub cuius imperio, in Nicopoli Aethiaca, id est, in Epiro, editio quae sexta dicitur, inuenta est.

ANNI ALEXANDRI.

Hic primo regni sui anno, Xerxes regem Persarum uicit. Anno dñi ccxxvi. Urbanus Papa xvi. efficitur, sedensq; annis viij. multos conuertit ad fidem, & ad martyrium exhortatus est, ipseq; passus est sub Alexandro, viij. kal. Iunij. Anno domini ccxxvij. Anno domini ccxxvij. Vlpianus iuris consultus, assessor Alexandri claruit. Anno domini ccxxix. Anno domini ccxxx. Anno domini ccxxx. Antiochia constituitur Zebennus episcopus xi. Anno domini ccxxxij. Anno domini ccxxxij. Pontianus papa xvij. ordinatus

natus, sedit annis sex, passusq; est sub Maximino xij. kal. Decemb. Heracleas Alexandriae ordinatur xij. Anno domini ccxxxv. Origenes de Alexandria in Palaestinae Caesaream transit. Anno domini ccxxxvi. Anno domini ccxxxvij: Alexander Mogontiae occiditur.

ANNI MAXIMINI.

Nno Dominicae incarnationis, ccxxxvij. urbis conditae nongentesimo lxxxix. Iulius MAXIMINVS genere Thrax, ordine miles xxij. ab Augusto imperator factus est, sola militum uoluntate, sine senatus autoritate, regnavitq; annis tribus. Hic persecutionem sextam a Nerone in Christianos exerceuit. Huius tempore duo Gordiani, pater & filius imperium arripuerunt, sed unus post unum interierunt. Maximinus autem bello aduersus Germanos suscepto, & feliciter apud Aquileiam a Puppieno quodam interfectus est cum filio adhuc puerulo, cunctis militari ioco clamantibus: ex pessimo genere

Maximinus Thrax.

nec catulum habendum fore. Anno domini ccxxxix, Maximinus persecutionem sextam mouit in Christianos: in qua cum Pontianus Papa occubisset, Antherus ei successit xvij. papa: sed post mensem unum, diesq; tredecim, & ipse passus est, iij. Non. Ianuarij. Anni ab initio mundi iij. mil. cc. Anno domini ccxl. Fabianus papa xix. ordinatur sedens annis xij. & mensibus xi. passus est sub Decio, xij. kalen. Feb. Maximinus imperator Aquileiae occiditur. Antiochiae Babylas ordinatur xij.

Persecutio in Christianos, uide 9. lib. Eusebii in aliquot capitibus

HISTORIA.

Nno dominicae incarnationis cccli. ab urbe condita nongentesimo xcij. GORDIANVS nepos Gordiani ex filia, ortus Romae ex clarissimo patre, xxiij. ab Augusto imperator creatus, regnavit annis vi. Hic cum Romam uenisset, Puppienus & Galbinus fratres, qui occiso Maximino, imperium inuaserunt, de rustico genere, in palatio interfecti sunt. Gordianus autem admodum puer, cum Tranquillina duxisset uxorem Romae, ad orientem profectus, bellum Parthis intulit: quo feliciter gesto, Persas ingentibus praelijs afflixit: & cum rediret, a Philippo, qui post eum regnavit, occisus est, anno uita xx.

Gordiani tres Vide Iulij Capitol.

ANNI GORDIANI.

Huius anno primo, Iulius Africanus chronographus inter Ecclesiasticos scriptores nobilis habetur. Qui in Chronicis, quae scripsit, refert se Alexandriam properasse, Aradque opinione celeberrima prouocatum, quae & in diuinis & in humanis & philosophicis studijs, atq; in omni Graeca doctrina instructissimum fama loquebatur. Anno domini ccxliij. Origenes in Caesarea Palaestinae, Theodorum cognomen Gregorium, & Athenodorum fratrem eius, Pontii postea episcopus insignes, diuina imbuit sapientia. Anno domini ccxliij. Porphyrius Plotini Platonici philosophi auditor, Romae clarus habetur. Anno domini ccxliij. Theopompus Chronicus, & Nicanor sophista, Athenis claruerunt. Anno domini ccxlv. Gordianus bellum Parthis intulit. Anno dñi ccxlv. Gordianus a Philippo interficitur.

Iulius Africanus Chronographus. Eusebi. li. 6. ca. 23.

Aradas.

G ij Anni

Philippus primus Imperator Christianus. Eusebius lib. 6. cap. 25.

Anno Dominicę incarnationis cc. xlvij. urbis conditę nongentesimo xcvij. Marcus Iulius PHILIPPVS xxiiij. ab Augusto inuasit imperium, occiso Gordiano, & unā cum filio suo Gaiō Iulio Saturnino Philippo, regnavit annis vij. Isti omnium imperatorum primi Romę Christiani effecti sunt: & in ipsis Paschę uigilijs, cum iungi uel lent sacrificijs, & cōmunicare, a Fabiano pontifice Romano non permisi sunt, nisi prius cōfiterentur peccata sua, & inter pœnitentes starent. Quod illi suscipientes libentissime, diuinum sibi metum, & Christianitatis plenissimam fidem rebus & operibus comprobabāt inesse. His anno iam tertio imperantibus, millesimus annus conditę urbis Romę impletus est: quo solenniter ab oībus celebrato, innumerabiles bestię in circo magno interfectę sunt. Ludijq; theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo peruigilante. Ambo deinde, scilicet, pater & filius ab exercitu interfecti sunt: pater Veronę, capite medio supra ordines dentium p̄ciso, filius uero Romę, cum esset annorū xij. Hic adeo seueri fuit animi, ut iam ā quinque annij ætate nullo cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit: patremq; ludis secularibus petulantius cachinnantem, licet adhuc puer, uultu auersato notauerit.

Philippus primo regni sui anno, Philippum filium suum consortem regni facit. Anno domini ccxlvij. Anno domini ccxlix. Alexandrię Dionysius ordinatur episcopus xij. Annus ab urbe condita millesimus festiue celebratus est Romę. Anno domini ccl. Anno domini ccli. Anno domini cclij. Philippus uerbē nominis sui confluxit in Thracia. Anno dñi cclij. Philippus senior Veronę, iunior occiditur Romę.

HISTORIA.

Decius.

Martyres sub Decio.

Sixtus. Laurentius. Hyppolitus.

Anno Dñicę incarnationis ccliiii. ab urbe cōdita millesimo quinto, DECIVS in Pannonia inferiori Bubalię natus, xxv. ab Augusto inuasit imperium, interfectis eius fraude Philippis, hoc est, patre & filio, & xxx. mensibus, id est, duobus annis & dimidio. Quidam autem scribunt eum uno tantū anno regnasse: sed hoc multū discordat passionibus sanctorum, qui leguntur sub eo passi fuisse. Nam cū legatur Fabianus papa xiiij. sui episcopatus anno martyriū sub illo accepisse, & huic Corneliiū triennio in sede successisse, itemq; sub eodem passum fuisse, Sixtū quoq; & Laurentium & Hyppolitū, aliosq; q̄ plures, stare nō potest, ut tot sibi in Romana sede succedentes, uno anno trucidauerit, maxime cū Cornelius, ut Ecclesiastica docet historia, triennio sedē tenuerit. Vñ & de ipsorū quoq; pontificū successione questio animū p̄fat, quō Decio regnū uel uno, uel duob. & dimidio anno tenēte, Cornelius episcopus

tum Romę

tum Romanum tribus, iuxta Ecclesiasticam historiā, annis tenuerit, eiq; Lucius per octo menses, Stephanus uero per biennium, dehinc Sixtus per xi. annos, exin Dionysius per nouem annos successerit, cum per omnem Ecclesiam Cornelius & Sixtus, cuius diaconus erat Laurentius, sub Decio passi p̄dicentur: Lucius uero & Stephanus sub Valeriano & Galieno martyrizati legantur. Qua de re cōijci potest, successi onum uices uitio scriptorum pro similitudine nominum mutatas fuisse, autoritatem uero catholicę Ecclesię, ad nos usq; perlatam, probabile est sequendam esse. Sed ut ad superiora redeamus, Decius filium suum Decium Cæsarem fecit & persecutionē septimam post Neronem in Christianos mouit, occasionem sumens odium Philipporum quos interfecit, in qua persecutione multi sanctorum passi sunt. Huius temporibus cum plurimi Gothi Istrum fluuium transmeantes, Romanorū ciuitates deuastarent, Decius cum filio suo illos bello aggressus, xxx. millia ex eis occidit, de suis quoq; multos amisit. Filius eius etiam interfectus est, ipseq; inter confusas turbas gurrite cuiusdam paludis submersus est, ita ut nec cadauer eius inueniri potuerit, anno imperij sui iij. uitę l. Hęc iuxta historiā. In passionum uero libro scriptum reperitur, quod interfecto Sixto papa, & eius archidiacono Laurentio, alijsq; ac deinde Hyppolito, socijsq; eius, xxvij. die post passionem sanctorum, Decius & Valerianus p̄fectus sedentes in carruca, cum tractarent adhuc de nece sanctorum, dæmonijs arrepti sint, & in p̄sentia Decij Valerianus expirauerit: Decius uero rediens in palatium, triduo uexatus sit, & in conspectu Triphonię uxoris suę exhalauerit. Quaaliter autem super his ueritas se habeat, in scriptorum ratione consistat.

Autoritas Ecclesię.

Decius 03 milia Gothorum occidit.

Liber passionum.

ANNI DECII.

Primo Decij anno facta in Christianos persecutio, Fabianus papa xix. passus est, xij. kal. Feb. Cui Cornelius xx. succedens, sedit annum, & menses vij. & dies aliquod, licet in Ecclesiastica historia legatur (si tamen uitio scriptorum liber deprauatus non est) tribus annis sedem tenuisse, quod rationi temporum Decij non uideatur conuenire. Alexander Hierosolymitanus episcopus Narcissi successor cursum bonum consummauit, cui Azabanes successit. Anthiochenus quoq; p̄sul æqualiter Alexandro decertans, & in uinculis moritur, post quē Fabianus xiiij. constituitur. Anno domini cclv. Cornelius papa xx. passus est xvij. kal. Octob. cui succedens Sixtus papa xxi. sedit menses x. Anno domini cclvi. Sixtus papa passus est vij. Idus Aug. cum alijs. Passi sunt hoc anno Polochronius episcopus cum multis, Abdon & Sennes, Olympiades & Maximus, Laurentius post Sixtum, Hyppolitus cum socijs suis, alijsq; quāmplures. Dionysius papa xxij. post Sixtum ordinatus, sedit annis ij. & mensibus v.

Martyres sub Decio.

Epistola est Dionysij Alexandrini ad Flavianum Antiochenū de martyribus Alex.

HISTORIA.

Anno Dominicę incarnationis, cclvij. ab urbe cōdita millesimo vij. Virius GALLVS Hostilius xxvi. ab Augusto, imperator ab exercitu creatur, & cum Volufiano filio suo regnavit annis ij. mēsisbus iij. Huius imperij Dionysius Alexandrinus episcopus meminit ita: At ne Gallus quidem malum Decij aut uidere potuit, aut cauere, sed in eundem lapidem offensionis impingēs, sanctos uiros persecutus est. His tēporibus Aemilianus quidam in Mœlia imperator eleuatus est, contra quem ambo, pater scilicet ac filius, pergentes, ab exercitu suo interfecti sunt: pater habens annos uitę xlvij. Aemilianus autem

tem Maurus genere, post menses quatuor occisus est.

G iij. Anni

Origenes mo-
ritur.

Quinq; millia
librorum Ori-
genis.

Primo anno regni Galli, & Volufiani, Origenes presbyter, anno ætatis suæ lxx. nondum impleto, moritur, & in Tyro sepelitur, qui in tantum sedulus fuit scribendi, ut Hieronymus quodam loco dicat, quinq; millia librorum eius se legisse. Antiochiæ constituitur Demetrianus Episcopus xiiij. Anno domini cclviij. Gallus & Volufianus occiduntur. Dionysius papa xxij. migravit vi. kal. Ian. Hic presbyteris Ecclesias distribuit, & parochias diuisit.

HISTORIA.

Licinius.

Galienus.

Et hic uides
differentiã in
ter Augustum
& Cæsarem,
Est enim Cæ-
sar sub Augu-
sto.

Vide Eusebiũ
lib. 7. cap. 16.

us Aureolum ducem suum, qui Mediolano regnare tentauit, comprehendit illum apud Pontem, qui ex nomine eius Aureolus appellatur, & Mediolanum obsedit. Sed cum ibi luxuriose uiueret, artificio eiusdem Aureoli à suis interfectus est, anno ætatis quinquagesimo. Hac autem persecutione, quæ sub patre suo facta est, aliqui passos esse confirmant, Cornelium, Lucium, Stephanum, & Sixtum, Romanos pontifices, cum tamen Cornelius & Sixtus, ut supra dictum est, in passionum libris sub Decio passi legantur.

ANNI VALERIANI ET GALIENI.

Primo regni sui anno, Licinius Valerianus persecutione in Christianos mouit. Lucius papa xxij. ordinatur, sedensq; menses viij. patitur iij. Non. Mar. Cui succedens Stephanus xxiiij. sedit annis ij. patiturq; iij. Non. Aug. Anno domini cclx. Anno domini cclxi. Anno domini cclxij. Sixtus papa xxv. ordinatus, sedit annis xi. patiturq; viij. Idus Aug. Cyprianus Carthaginensis Episcopus

Anno Dominicæ incarnationis, cclix. urbis uero conditæ millesimo x. LICINIUS Valerianus cognomento Colobius, in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus, mox Augustus est appellatus, xxvij. ab Augusto. Romæ uero Galienus filius eius à senatu Cæsar appellatus est, regnaueruntq; simul annis sex: Galienus uero solus postea ix. qui faciunt annos xv. Valerianus itaq; nobilis quidem erat genere, stolidus tamen & iners multum, nec ad aliquem usum publici officij consilio seu gestis accommodatus. Galienus autem primum feliciter regnauit, postea uero luxuriose uiuens, imperium fere ad nihilauit. Valerianus igitur filium suum Galienum fecit Augustum, & Cornelium Valerianum Galieni filium cæsarem constituit. Mox autem ut regnare cœpit Licinius Valerianus, persecutionem à Nerone ix. in Christianos exercuit. Postea in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege captus, luminibusq; priuatus, miserabilis seruitute ibi consenuit. Nam quàm diu uiuebat, semper accliuis humi, regem in equum ascensurum dorso attollebat. Vnde Galienus tam claro Dei iudicio teritus, pacem nostris dedit: ob meritum tamen uel propriæ libidinis, uel paternæ Theomachiæ, innumera, Barbaris assurgentibus, Romani regni detrimenta sustinuit. Ad ultimum profectus aduersus

Episcopus, doctor præcipuus, cuius doctissima extant opuscula, martyrio coronatur xvij. Kalen. Octobris. Anno Domini cclxij. Theodorus cognomento Gregorius, cuius supra mentionem fecimus, Neocæsariæ ponti Episcopus, magna uirtutum gloria claruit, qui & stagnum quoddam precibus exiccavit, & montem, ut Ecclesiæ locus sufficeret, mouit. Anno Dñi cclxiiij. Antiochiæ ordinatur Episcopus xv. Paulus Samofatenus. Anno Dñi cclxv. Valerianus à Sapore Persarum rege capitur. Anno Domini cclxvi. Galienus casu patris perterritus, pacem Christianis dat. Anno Dñi cclxvij. Anno Domini cclxviij. Anno Domini cclxix. Anno Dñi cclxx. Hierosolymorū Episcopus Hymenæus ordinatur. Alexandriæ constituitur Episcopus xiiij. Maximus. Anno Dñi cclxxi. Antiochiæ ordinatur Episcopus Dominus xvi. Anno dñi cclxxij. Anno dñi cclxxiij. Dionysius papa xxvi. ordinatur, sedit annis ix. Galienus Mediolani interficitur.

Cypriani opus-
cula.
Miraculũ de
stagno exicca-
to Euseb. li. 7.
cap. 25.

ANNI CLAUDII.

Anno Dñicæ incarnationis cclxxiiij. urbis conditæ mill. xxv. CLAVDIUS, quæ multi dicunt à Gordiano creatus xxvij. ab Augusto, à militibus electus, à senatu Augustus appellatus, regnauit annū unū, menses ix. uir parcus & modestus, & iusti tenax, ac reipublicæ idoneus. Hic Galieni morientis setertia Imperator designatus est, ad quæ Ticini positū uestimeta regalia ille direxit. Hic interfecto à suis Aureolo, recipientes legiones, Gothos per xv. annos Illyricū Macedoniãq; uastantes, ingenti prælio uicit, deinde aduersus xxx. millia Alemānorū, haud procul à lacu Benaco dimicās, tantam eorū multitudinē fudit, ut uix dimidia pars remaneret.

Claudius. uide
Epitomen Sex-
ti Aurel. Victi.

Plinius lib. 9.
cap. 19.

Qui cum intra bienniū morbo interiret, tanto eum senatus decorauit honore, ut diuus appellaretur, & in curia clypeus aureus, in capitolio uero aurea statua ei poneretur. Cuius frater Quintilius uir unicæ moderationis & ciuilitatis, solusq; fratri præferendus, à militibus electus, & consensu senatus Augustus appellatus, xvij. imperij die Aquileiæ occisus est. Anno Domini cclxxv. Paulus Samofatenus Antiochiæ Episcopus, à multis Episcopis hæreticus esse conuincitur, dogmatizans Christum communis naturæ hominem tantum fuisse, aduersus quem Malchion disertissimus Antiochenæ presbyter Ecclesiæ, utpote qui in eadem Ecclesia rhetoricam docuerat, accipientibus notarijs disputat, qui dialogus usq; hodie extat. Deiecto autem Paulo xvi. Antiochiæ, subrogabatur Dominus Episcopus.

Quintilius.

Paulus Samo-
satenus.

Vide Euseb. su-
per hæc referen-
tem li. 7. ca. 23

ANNI AVRELIANI.

Anno Dñicæ incarnationis cclxxvi à condita urbe, mill. xxvij. AVRELIANVS patre mediocri, & ut dicunt Aurelij senatoris colonio progenitus, xxix. ab Augusto Imperator electus, regnauit annis v. mēibus vi. uir in bello potēs, sed animi immo dicitur, & ad crudelitatem propensioris ita ut nō solū nobiles plures dānaret, sed etiā sororis suæ filiū necaret. Disciplinæ tamē militaris, & morum dissolutorum magna erat ex parte corrector, quiq; Gothos strenuissime uicit, haud dissimilis Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori, Nam Romanum Imperium triennio ab inuasoribus recepit, cum Alexander annis xij. per ingentes uictorias ad Indiam G iij peruenerat

Aurelianus

Primus q̄ dia-
dema capiti
imposuit.
Persecutor
Christianorū.
Non cum uo-
luerit tyran-
nus, cruci-
mur, sed cum
probauerit
ipse corripis-
mur. Eusebius
li. 7. cap. 25.
Tacitus.
Huius senten-
tia est, Nemo
iustus quā
grauis uir,
prudētius quā
doctus Impes-
rator. B. Eg.
Florianus.

Probus ex pa-
tre hortulano

Anatolij laus.

ius ingenij magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, & decem libris Arith-
meticæ institutionis, apertissime potest cognosci.

ANNI PROBI,

Anno. 28. con-
stituta Missæ
Martyrum.

Manicheorū
heresis.

PRIMO PROBI anno Felix papa xxvij. ordinatus, sedit annis v. decessitq̄
iij. kalen. Ianuar. Hic cōstituit missas celebrari, super memorias martyrorū. An-
no dñi cclxxxij. Manes quidā extitit genere Perses, uita & moribus Barba-
rus, tam aceringenio, ut insanire, uel demone uideretur impleri, ex quo insana Mani-
cheorū heresis orta est. Anno domini cclxxxiiij. Anno domini cclxxxv. Cyrillus xvij
Antiochiæ ordinatur Episcopus. Anno Domini cclxxxvi. Anno domini cclxxxvij.
Eutichianus papa xvij. ordinatur, sedensq̄ mensibus x. decessit, vi. Idus Decembr.
Cui succedens Gaianus xxix. sedens annis xv. patiturq̄ sub Diocletiano x. kalen. Maij
Alexandriæ ordinatur Theonas Episcopus xv. Archelaus Mesopotamiæ Episcopus,
librum

peruenerit, Gaius Cæsar decennio Gallias superauerit, aduersus ciues quadriennio
pugnauerit. Hic primus apud Romanos diadema capiti suo imposuit, & uestes auro
gemmisq̄ contextas, in usu habuit, quod antea Romanis moribus incognitum fuit,
porcinæ quoq̄ carnis usum populo constituit. Hic cum persecutionem nouam post
Neronem in Christianos mouisset, fulmen ante illum magno circumstantium pau-
re ruit, ac non multo post inter Constantinopolim & Heracliam à militibus occisus
est. Anno domini cclxxvij. Antiochiæ Thynæus ordinatur Episcopus xvij. Anno do-
mini cclxxvij. Anno domini cclxxx. Eusebius Laodicensis Episcopus insignis habe-
tur. Anno domini cclxxx. Aurelianus occiditur.

HISTORIA.

ANNO Dominicæ incarnationis cclxxx
ab urbe condita, mille: xxxij, T A C I
T V S ab Augusto xxx. suscepit impe-
riū, uir egregie moratus, & ad regen-
dā rem publicā idoneus, sed nihil potuit osten-
dere, quia post vi. menses apud Pontū occisus
est. Huic Florianus successit, sed nec hic aliquid
dignū memoria egit, quia duobus tantū mensi-
bus & xx. diebus in imperio uixit. Nam dū ma-
gna pars exercitus eligeret Equitium probū, mi-
litia peritum, Florianus quasi per ludum tenuit
imperium diebus lx. deinde sibimet uenas in-
cidens, sanguine interijt fuso.

HISTORIA.

ANNO dominicæ incarnationis cclxxxij
P R O B V S ab Augusto xxxi. Imperiū
um adeptus, regnauit annis vi. urbis
cōditæ, mille. xxxij. mēses iij. Iste pa-
tre genitus rustico, hortorū cultore studiosissi-
mo, nomine Dalmatio, & gloria militari ad ad-
ministrationē publicā accessit. Gallias à Barba-
ris occupatas ingenti præliorū fœlicitate restituit,
uir acer, strenuus, & iustus, multa gerens bel-
la, & qui Aurelianū gloria militari coquaret,
& morum ciuilitate superaret. Interfectus est
autē apud Sirmium militari tumultu. His tem-
poribus Anatolius natione Alexandrinus, Lao-
diceæ Syriæ Episcopus, philosophorum disci-
plinis eruditus, plurimo sermone celebratur, cu-

librum disputationis sue, quā habuit aduersus Manen Heteriarcham, Syro sermone
composuit, qui translatus à Grecis, habetur à multis.

ANNI CARI.

ANNO Dñicæ incarnationis cclxxxvij
urbis cōditæ mill. xxxix. C A R V S
Narbonæ in Gallia natus, xxxij. ab
Augusto, moxq̄ filios suos, Carinū
& Numerianū, Cæsares faciens, duos cū his au-
nos regnauit. Is nūciato sibi Persarū tumultu,
profectus in Orientē, cū apud Antiochiā ma-
neret Numerianus filius eius Ecclesiā uoluit
intrare, & Christianorū mysteria explorare.
Quem cū sanctus Cyrillus Episcopus prohibe-
ret, dicens illi, non licere diuina mysteria uide-
re, qui pollutus esset sacrificijs idolorū, indig-
natus ille, occidit eū. Carus autē cū Persas forti-
ter in bello sterneret, & notissimas urbes eorū

Archelai di-
sputatio con-
tra Manen.

Carus.

Cyrillus occi-
ditur à Nume-
riano.

Polluti non uē-
deant diuina
mysteria.

caperet, super Tygridem fluiū castra ponens, ictu fulminis interijt. Numerianus ue-
ro filius eius, cum dolore captus oculorum, in lectica ueheretur, insidijs Apri, socii
sui, occisus est. Cumq̄ mors eius occultaretur, donec Aper regnum posset inuadere,
fœtore corporis scelus proditum est. Interea Carinus in Italia relictus, Sabinum Iulia-
num inuadentem Italiam in campis Veronensibus occidit, seipsum uero sceleribus
inquinauit. Multos falsis criminibus occidens, nobilium matronas ui corrupens,
omnibusq̄ inuisus, non multo post trucidatur cuiusdam tribuni manibus, cuius uxo-
rem dicitur polluisse. Anno dñi cclxxxix. Carus fulmine perijt, filij eius occisi sunt.

O Statum spt
ritalem hoc tē-
pore. 1536.

HISTORIA.

ANNO dominicæ incarnationis ccxc. ab
urbe condita, mill. xl. D I O C L E T I A
N V S xxxij. ab Augusto, Imperator ab
exercitu creatus est, regnauitq̄ xx. annis, uir ob-
scurissime natus de Dalmatia. Quidam enim
dicunt eum fuisse filium cuiusdā Dalmatæ scri-
bæ, alij uero libertinum Amilij senatoris. Fuit
autem natus de ciuitate, & matre Dioclea, una
de & ipse quousq̄ imperiū sumeret, Diocles
appellatus est. At ubi sumpsit imperiū, nomen
græcum conuertit in latinum, ut à Dioclete di-
ceretur Diocletianus. Erat autem callidus, & sa-
gax, & admodum subtilis ingenij. Cuius tem-
pore

Diocletianus.

Dioclet.

pore cum quidam rustici, qui Bagaridæ dicebantur, tumultu in Gallia facerent, ac Amandum, & Aemilianu duces haberent, Diocletianus Maximianum cognomento Herculiu cæsarem fecit, eum in Gallia contra tumultuantes misit, quos ille facile deuicit. Erat autem idem Maximianus de Pannonia natus, genere rusticano, inciuilis ingenij, ferus, crudelis, asperitatem suam uultus etiam horrore significans, luxuriosus, in consilijs stultus. Genuit uero de Eutropia, Syra muliere, Maxentium & Faustam, coniugem Constantini: cuius parti Constantio dedit priuignâ suam Theodoram, ex qua ille accepit vi. liberos fratres Constantini, quem ex concubina Helena genuit in Gallia.

Turbatio in Rom. Imp.

Inter hæc per omnes Romanos terminos turbatio facta est. Carausius quidam sumpta purpura, occupauit Britanniam, Iulianus Italiâ, Achilleus Aegyptu, Quinquegentiani Africam, Narseus rex Persarum Orientem. Ob hæc Diocletianus Maximianu Herculum fecit Imperatorem, Constantium uero & Galerium Maximianum Cæsares constituit. Quorum Constantius Claudij nepos fuit ex filia. Galerius uero in Dacia ripensi natus est ex patribus, fuitq pastor armeti, unde & Armenarius appellatus est, sed satis laudabilis fuit, pulcher corpore, magnus & fortis bellator. Hic accepit filiam Diocletiani Valeriam uxorem.

Fortuna prospera & aduersa uno die Sexaginta millia Germanoru interfecta.

Carausius post septennium a socio suo Aleto fraude occisus est in Britannia. Maximianus Hercules Quinquegentianos uicit in Africa. Constantius in Gallia, iuxta Lingonas, una die & aduersam, & prosperam habuit fortunam. Nam cum repente Barbaris irruentibus, intra ciuitatem claudi coheretur, uix quinque horis medijs aduentante exercitu, ferè lx. millia Alemannorum interfecit. Diocletianus autem obsessum Alexandria Achilleum, octauo ferè mense superauit & occidit. Erat autem cum ipso & Constantinus filius Constantij. Qui cum adhuc iuuenis esset, fortiter agebat in prælijs, & condescendebat semper Christianis. Quem uidens Diocletianus intellectu animi, ac robore corporis proficere, & deprehendens hunc futurum tyrannidis suæ destructorem, inuidia motus, ioco eum perimere cogitauit. Deus autem hunc inopinante saluauit, & patri restituit. Galerius autem Maximianus contra Narseum regem Persarum dimicans, primum uictus est, fugiensq uenit ad Diocletianum in Mesopotamiam, a quo male tractatus, ita ut faceret eum aliquandiu ante currum suum currere, collectis iterum militibus redijt, magnamq uictoriam acquisiuit.

HISTORIA.

Maximianus, Persecutio in Christianos sub Diocle. & Maximiano.

Ino decimo igitur regni sui anno, Diocletianus in Oriente, MAXIMIANVS Hercules in Occidente, persecutionem decimam post Neronem exercuerunt in Christianos, quæ cæteris sauior per x. annos Ecclesiam afflixit incessanter, quamuis & antea semper Christianos persequerentur. Sed tunc tam crudelis & tam sæua, tamq crebra persecutio flagrabat, ut intra unum mensem xvij. millia martyrum pro Christo inueniantur. Nam & Oceani limbum transgressa, Albinum & Aaron, ac Iulium cum alijs pluribus uicis ac scæminis Britanniaæ foeliciter cruore damnauit. Passus est & Pamphilus presbyter, Eusebij Cæsariensis Episcopi necessarius, cuius ipse uitam tribus libris comprehendit. Secundo aut persecutionis anno, Diocletianus uidens se propter senectutem minus idoneum ad regendum Imperium, dixit ad Maximianum Herculum, uideri sibi bonum, ut iunioribus & fortioribus publicam causam regendam committerent, ipsiq in ocio quiete uiuerent. Quod licet ille non ex tota uoluntate faceret, tamen consensit, & in uno die purpurâ, regniq potentia deposuerunt, Diocletianus apud Nicomediâ, Maximianus apud Mediolanum: & concessit Diocletianus Salonam, Maximianus in Lucaniam, persecutio tamen permansit usq in septimum annum Constantini, Helenæ filij.

Decem & septem millia martyru pro Christo in uno mense. Vide Euseb. l. 6. de Martyribus Aphrice, Mauritanie, Thebaidis, Aegypti, Phrygie, Alexandria.

ANNI DIOCLETIANI ET MAXIMIANI.

Primo anno Diocletiani, Bagaridæ in Gallia tumultum fecerunt. Anno Domini cccxi. Diocletianus Herculum Maximianu Cæsarem fecit. Anno Domini cccxij. Carausius

Carausius sumpta purpura, Britanniam occupat. Anno domini cccxij. Quinquegentiani Africam infestauerunt. Anno Domini cccxij. Achilles occupauit Aegyptum, Anno Domini cccxv. Diocletianus Maximianum Herculum fecit augustum & consortem regni, Constantium uero patrem Constantini, & Galerium Maximianum, Cæsares constituit. Anno Domini cccxvi. Anno Domini cccxvij. Anno Dni cccxvij. Primus Diocletianus adorari se ut Deum iubet. Anno domini cccxix. Anno domini ccc. Anno domini ccci. Labda Hierosolymis ordinatur Episcopus. Anno Domini cccij. Veturius Magister militiæ, Christianos persequitur, paulatim ex illo tempore persecutione in nostros crescente. Anno domini cccij. Marcellinus papa xxx. ordinatur, sedit annis iij. patiturq vi. kalen. Maij. Anno Domini cccij. Anno domini cccv. Hierosolimis præficatur Theron Episcopus. Antiochie Tyrannus ordinatur Episcopus xix. Anno domini cccvi. Petrus Alexandria ordinatur Episcopus xvi. Anno domini cccvij. Marcellus Papa xxxi. ordinatur, sedit anno uno & mensibus viij. passusq est xvij. kalen. Febr. Anno domini cccvij. Publicata undiq persecutione, Diocletianus in Oriente, Maximianus in Occidente, Ecclesias subuertunt, libros diuinos succendunt, & Christianos decima post Neronem persecutione affligunt. Anno domini cccix. Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt. Marcello papa martyrizato, successit Eusebius papa xxxij. cui post menses viij. passo succedens Melciades xxxij. sedit annis iij. decessitq iij. Idus Decemb.

Diocletianus iubet se ut Deum adorare.

Scriptura sacre ardent. Euseb. li. 8. ca. 1

HISTORIA.

Anno dominicæ incarnationis cccx. ab urbe condita, millesimo lxi. Cû Diocletianus & Maximianus iam a regno decessissent, & ab administratione reipublicæ, CONSTANTIVS & GALERIVS creati sunt, diuisusq est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiâ, Gallia & Africam, Galerius Illyricum, Asiam & Orientem obtineret. Sed Constantius Augusti dignitate contentus administrationem Italiae & Africae recusauit, Galliam tantum obtinuit, uir egregius & mansuetus, & præstantissimæ ciuilitatis, non modo amabilis & uenerabilis Galis, præcipue q Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem, imperio eius euaserunt. Galerius aut uir probe morigeratus, & egregius in re militari, uidens Italiam quoq suæ administrationi accessisse, sinente suo socio Constantio, Cæsares duos creauit. MAXIMINVM, quem Orienti præfecit, qui & ipse persecutor Christianorum fuit, & SEVERVM, cui Italiâ dedit, ipse uero in Illytico mortuus est.

Constantius, Galerius Maximianus, Constantij laus

Maximianus persecutor Christianorum, Seuerus.

Licinius fit
Cæsar.

rus est. Constantius uero filium suum Constantinū Cæsarem fecit, eiq; Galliam com-
misit. Ipse aut tertio anno persecutionis, qui est imperij sui xvi. Eburaci in Britannia
obiit. Quo mortuo, Galerius LICINIUM Cæsarem fecit, natū de Dacia, notū sibi;

Maxentium.

antiqua consuetudine ex bello quod aduersus Nasum regem gesserat. Erat em stre-
nuus laboribus, & officijs acceptus. Interea Romæ prætoriani excitato tumultu, MA-
XENTIVM Herculi Maximi filium, nuncupauerunt Augustum. Quo audito
pater eius Maximianus Herculus, arreptus in spem resumēdi principatus, quam suasa
Diocletiani inuitus amiserat, Romam aduolauit è Lucania. Diocletianum quoq;
per literas adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem, quas ille irritas habuit
& spreuit. Galerius autem Severum cum exercitu contra Maxentium misit, qui ueni-
ens Romam, obsedit eam. Sed militum suorum scelere desertus, Rauennam fugit,
& in itinere ab Herculo est occisus. Post hæc Hercules Maximianus in contentione
exercituum filium suum Maxentium imperio nudare conatus, sed à militibus con-
uictis iniuriatus, ad Gallias tetēdit, dolo composito, qd à filio expulsus esset, ut genero
Constantino iungeretur, moliens & ipsum si posset, reperta occasione interficere, re-
gnūq; eius inuadere, qui in Gallijs & militum, & prouincialium ingenti iam fauore
regnabat. Detectis autem insidijs eius per filiam Faustam, quæ dolum eius uiro nun-
ciauit, inde profugit. Sed à Constantino insequente Massilia captus, fractis laqueo
ceruicibus, perfidiæ suæ pœnas dedit, anno uitæ suæ lx.

HISTORIA.

Constantinus.

Crocus Ales-
monū rex,
hic Aurelius
Victor uocat
Erocurum.

Crispue.
Licinianus.

Maximini per-
sequutio in
Christianos.

ANno Dñicæ incarnationis cccxi.
urbis cōditæ, mil. lxxij. CONSTAN-
TINVS ex obscuriori matrimo-
nio, scilicet ex Helena concubi-
na, Constantij filius, mortuo patre, anniten-
tibus cunctis qui aderant, præcipueq; Croco,
Alemannorum rege, auxiliij gratia cum eo co-
mitante xxxiiij. ab Augusto in Britannia creatus
est Imperator vi. kal. Aug. & in locum patris
exoptatissimus moderator accessit, regnauitq;
annis xxx. mensibus x. Hic sororē suā Constā-
tiā, Licinio Mediolanū accito cōiunxit, filiūq;
suū nomine CRISPVM, Mineruia cōcubina
eisdem diebus Arelatēsi oppido natū, & LI-
CINIANNVM, Licinij filium, mensium ferē xx. Cæsares fecit. Interea Galerius Maxi-
minus, cum persecutionem à Diocletiano & Maximiano immittam ipse arro-
gioribus edictis cumularer, diuina tactus uindicta, putrefacto intrinsecus pecto-
re, & uitalibus dissolutis, cum ultra humanæ horrorem miseræ, uermes etiam
eructaret, & medici iam foetorem non ferentes, crebro iussu eius occiderentur,
à quodam

à quodam medico ex desperatione constantiam sumente, increpatus est, dicente pœ-
nam eius à Deo esse, & id eo sanari non posse, moxq; late missis edictis, Christianos
de exilio reuocauit, ipse tamen cruciatus non sustinens, uitæ finem fecit.

Pœna à Deo,
sanari nequit.

HISTORIA.

INter hæc respublica à nouis quatuor Imperatoribus tenebatur, Cōstantino,
& Maxentio, filijs Augustorum, Licinio & Maximino, hominibus nouis. Quin-
to tamen imperij sui anno, Constantinus bellum ciuile Maxentio intulit, eiusq;
copias multis prælijs fudit: propter magicas tamen artes, quas ille multum di-
lexerat, metuebat eum. Cumq; congredi cum eo multum hesitaret, & de cælo licet
adhuc Paganus, auxilium quæreret, uidit per soporem ad Orientis partem in cælo
signum crucis igneo fulgore rutilare, & tanto uisu exterrito sibi astare Angelos dicen-
tes: Constantine in hoc uinces. Fertur autem & ipse Christus sibi apparuisse, & signū
crucis ei monstrasse, & ut simile faceret, præcepisse. Quod & fecit, habens eam in ue-
xillis depictam. Igitur Constantinus Romam ueniens, contra Maxentium castra po-
suit, iuxta pontem Miluium: & ecce Maxentius portis erumpens, sequentibus cæte-
ris, præcurrit armatus. Constantinus uero crucem quam formauerat, ante se iussit
portari: factaq; congressione, superati sunt, qui circa Maxentium fuerunt. Ipse autem
fugiens paulo superius, à ponte Miluio, ubi prius ad decipulam fecit quasi pontem
ex nauigijs fieri, tabulis desuper stratis, cum uellet eundem pontem ex latere intrare,
lapsu equi in profundum demersus est, uixq; corpus eius inuentum est. Erat tunc an-
nus Constantini vij. Interea ciues Romani ciuitatem coronant, & cum gaudio uicto-
rem Constantinum, uiuificamq; crucem suscipiunt. Inter hæc Maximinus Christiano
tum & ipse persecutor sæuissimus in Oriente aduersus Licinium res nouas molitus,
cum aduersus eum duceret exercitum repente diuino iudicio doloribus uiscerum
internorum correptus, uehementer exagitari cœpit: deinde homo antea uorax, sem-
perq; uino repletus, nunc ne summis quidem labris cibum degustare, aut uinum po-
tuit odorari. Sicq; carnibus suis inedia & ariditate consumptis, ad hoc solum profes-
cit infœlix, ut iustam esse dei uindictam in se profiteretur. Ad ultimum tamen mor-
bo prius amissis, uiuendi finem accepit. Valens quoq; in Oriente ab exercitu impera-
tor appellatus, à Licinio occisus est. Alexander etiā quidā apud Carthaginē effectus
imperator, ab exercitu Constantini iugulatur. Sic itaq; omnis potestas imperij ad
Constantinum & Licinium peruenit. Qui Licinius cum primo se probum, & quasi
erga Christianos ostenderet deuotum, postea uidens profectum imperatoris Con-
stantini, ductus inuidia, occultis insidijs, maxime per familiares ac ministros, princi-
pem decipere molitus est: sed cum id par um procederet, apertum illi bellum indi-
cit, Christianos uero priuato & speciali odio persequi parat, hoc in querelam deuo-
cans, quod non ita pro se, sicut pro Constantino excubarent orationibus. Cuius fla-
gitijs Constantinus obuiam ire parat, deuictq; Licinio, solus cum filijs suis impe-
rij monarchiam obtinuit, anno regni sui xiiij. Vnde per insolentiam & ipse, ut aiunt,
mutatus

Genitalibus
putrescētibus
uite tedio uim
sibi gladio in-
tulit. B. Aeg.

ὅτι τὸ τὸ
vinct.
Labarū uexil-
li nomen, ut
numismata os-
tendunt, ha-
bet ἄ hoc est.
χρ̄ς quod si-
gnum Iulia-
nus post hæc
aboleuit.

Maxentio Ti-
burinis gurgi-
tibus absum-
pto. Bap. Egn

Valens occis-
sus à Licinio.

Licinius con-
tra Christia-
nos.

Constantini cru-
delitas in filiū,
& uxorem, et
nepotem, &
amicos.

Leprosus fit
et baptizatur.

Constantino-
polis.
Pons Danubij

Helena.

Venus in locū
crucifixionis:
O impietatem

Arrius.

Arriani sediti
ofi.

Quatuor Ce-
sares.

Constantinus.
Arriani.

mutatus, & crudelior effectus, primum sororis suae filium, egregiae indolis iuuenem interfecit: mox Crispum filium suum ex Minerua, suggerente, ut dicunt, coniuge sua Fausta, necari iussit: deinde ipsam Faustam in balneas ardentis coëctam, interemit, cum eum dolore nimio mater Helena pro nece nepotis increparet. Postea innumeros interfecit amicos. Et cum in multis flagitijs grassaretur, cum tamen in eo multae uirtutes animi haberentur, diuinitus lepra percussus, per sanctum Syluestrem papam, unā cū matre, alijsq; multis, ad fidem conuersus est, & baptizatus: moxq; omne studium ad Ecclesiae transtulit profectum, legesq; statuens Christianas, fecit basilicas multas. Fecit & urbem nominis sui Constantinopolim, quae prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperij, & caput totius Orientis esse uoluit. Fecit & pontem in Danubio: omnes bonas artes suos discere faciebat, maxime studia literarum: ipse in legendo, scribendo, meditando, multum se exercebat. Huius matrem

HELENA religiosa, diuinis admonita uisionibus, Hierosolymam perijt, & locum ubi Christus crucifixus est, ab incolis requisitum, qui idcirco ad inueniendū difficilis erat, quia ab antiquis persecutoribus simulacrum ueneris in eo fuerat fixum, ut si quis Christum adorare uellet in loco illo, uenerē uideretur adorare: & ob hoc locus non frequentabatur, penes in obliuione fuerat. Sed ueniens Helena, caelitus sibi designatum inuenit locum, purgatisq; in altum tuderibus, crucem sanctam repperit, sub Episcopo eiusdem urbis Machario. Eiusdem principis tempore, Arrius Alexandrinae praesbyter Ecclesiae, a ueritate fidei catholicae deuians, exitiabile plurimis dogma constituit, sed mox ab Alexandro eiusdem ur-

bis episcopo, ex urbe pulsus est, cumq; homines quos in errorem induxerat, etiam in seditionem excitaret, apud Niceam urbem Bithyniae conuentus cccxvii. episcoporum factus est sub Syluestro papa, per quos Arrianum dogma exitiale proditum, palam est damnatum. Postquam uero mater imperatoris Helena ex hac luce discessit, Constantij Licinij tunc derelicta, fratris Augusti solatijs utebatur. Huic in noticiam uenit praesbyter quidam latenter partibus Arrij fauens: qui primo nihil horum apud eam egit, sed ubi multa familiaritas copiam dedit, paulatim coepit Arriū ei commendare, donec animum Constantiae suum fecit. Quae cum moritura uisitaretur ab fratre, extremam poposcit ab eo gratiam, ut eundem praesbyterum in familiaritate reciperet, & quae pro salute sua sibi ab eo suggererentur, audiret: se enim dicebat pro salute illius esse sollicitam. Cuius uerbis frater credulus, aurem praesbytero accommodat, eiusq; suasu Arrius de exilio iubet reuocari, ut quid de fide sentiret, exponeret. Qui cū de fide scriberet, miratus imperator, rursus eum ad Concilij examen remisit, rogans, ut si fides eius probaretur, clementi erga eum iudicio uterentur, si tamen Episcopi eius Alexandri assensus accommodaretur. Cumq; Alexandriam ueniret, omne illius inceptum frustratum est. Interea dum haec Alexandriae agerentur, Constantinus Republica bene ordinata, cum tres filios suos, Constantinū & Constantem ac Constantium, & filium fratris sui Dalmatium caesares fecisset, aegritudine captus est. Et cum filius eius Constantius, cui Orientis regnum decreuerat, id obtineret, fecit ei testamentum, quod uocato ad se clam praesbytero a sorore commendato dedit, praecipiens ei, ut nulli hoc, nisi Constantio daret. Quod cum ille faceret, post mortem imperatoris, etiam apud Constantium maximam familiaritatem obtinuit. Scribunt autem quidam, Constantinum imperatorem in Arrianam heresim incidisse, & ab Eusebio Nicomediensi episcopo rebaptizatum fuisse, quod ecclesiastica historia non docet, quae sub magna religione illum discessisse perhibet. Obijt autem in suburbana uilla Nicomediae, xi. kal. Iunij, anno uitae xlvi. imperij xxxi. sepultusq; est in Bizantio in basilica Apostolorum.

Anni

ANNI CONSTANTINI.

Huius anno primo Maxentius, Herculij filius, Augustus appellatur. Anno dñi cccxij. Maximianus apud Massiliam turpiter occiditur. Anno domini cccxij. Quirinus Scelianus Episcopus gloriose passus est, manuali mola ad collum ligata, & ponte praecipitatus in flumen, diutissime supernatauit, & cū expectantibus colloquutus, ne sui exemplo tererentur, uix orans ut mergere-
tur obtinuit. Anno dñi cccxiiij. Syluester papa xxxiiij. ordinatur, sedensq; annis xxij. menses x. migravit ij. kal. Ian. Anno dñi cccxv. Constantinus Maxentio bellū infert. Anno dñi cccxvi. Petrus Alexandrinus Episcopus martyrizatur. Anno dñi cccxvij. Achillas Alexandriae ordinatur Episcopus xvij. Hierosolymis ordinat Macharius xxxix. Maxentius interiit. Anno dñi cccxvij, Anno dñi cccxix. Diocletianus moritur. Anno dñi cccxx. Licinius persecutionē mouet in Christianos. Anno dñi cccxxi. Anno dñi cccxxij. Anno dñi cccxxiiij. Licinius occiditur. Alexander ordinatur Alexandriae episcopus xvij. Anno dñi cccxxiiij. Anno dñi cccxxv. Anno dñi cccxxvi. Año dñi cccxxvij. Concilium ccc. episcoporum in Nicea congregatur. Anno dñi cccxxvij. Anno dñi cccxxix. Crux dñi ab Helena inuenitur. Anno dñi cccxxx. Hucusq; historias scribit Eusebius, exin Hieronymus. Anno dñi cccxxxi. Antiochie ordinatur uitalis xx. post quē Philogonus xxi. dehinc Paulinus xxij. post hunc Eustachius: quo ob fidē exiliato, successerunt heretici episcopi numero xi. Anno dñi cccxxij. Anno domini cccxxij. Iuuenius praesbyter Hispanus Euangelia uersibus composuit. Anno dñi cccxxiiij. Constantinus Bizantium urbem reparauit, & ex nomine suo Constantinopolim uocauit. Athanasius Alexandriae ordinatur episcopus xix. Anno dñi cccxxv. Anno domini cccxxvi. Anno dñi cccxxvij. Anno domini cccxxvij. Marcus papa xxxv. se dit menses viij. requieuitq; Non. Octob. Anno domini cccxxix. Iulius papa xxxvi. fedit annis xvi. obiit ij. Idus April. Anno domini cccxl. Constantia soror Constantini, uxor Licinij, moriens, Arrianum quendam praesbyterum fratri commēdat. Constantinus imperator dum bellum molitur aduersum Perfas, qui Mesopotamiam infestabant, egrediens a Constantinopoli, iuxta Nicomediam moritur.

Petrus Alexā-
drinus mar: 37

Hactenus Euse-
bius, exin
Hieronymus.

Iuuenius Poe-
ta Euāgelicus.

ANNI CONSTANTII.

Anno Dominicae incarnationis, cccxli. urbis conditae millesimo xcij. CONSTANTIVS filius Constantini, xxxv. ab Augusto imperium adeptus, xxij. annis cum fratribus suis CONSTANTINO & CONSTATE regnauit. Fuit etiam inter successores Constantini DALMATIVS, filius fratris sui Dalmatij, quem ipse Constantinus in consortiū regni adoptauit. Hi singuli singulas partes regēdas ab ipso Constantino acceperunt. Constantinus cuncta trans Alpes, Constantius Asiam & Orientem, Dalmatius Thraciā, Macedoniam, & Achaiam. Verum Dalmati-

Constantius.

Constantinus.

Constantius.
Dalmatius.

us prosperrima indole, & patruo haud dissimilis, non multo post a militibus occisus est, Constantio patrueli suo sinente potius q̄ iubente. Post haec inter Constantinum & constantem discordia exorta est, propter Italiam & Africam. Constantinus itaq; dum nititur partes fratris iunioris inuadere, bellum mouit contra eum: sed dum inconsultus apud Aquileiam praelium aggressus est, a Constantis militibus est interfectus, & in fluuium, cui nomen est Alsa, non longe ab Aquileia est proiectus: sicq; Romani imperij principatus, Occidentalium quidem partium ad Constantem, Orientalium uero peruenit ad Constantium. Igitur Constantis imperium aliq̄ diu strenuum fuit, & iustum: deinde cum prauioribus uteretur amicis, intollerabilis provincialibus, & militibus factus est iniocundus. Vnde dum circa Gallias uenandi cu-

Alsa fluuius
Aquileiam Co-
loniā defluit.
Pli. li. 3. ca. 18
et Alsa qui me-
diā interfluit
Alsatia, olim
Elius, nōc illa.

H ij piditate

piditate, per sylvas & saltus erraret, autore Magnentio quodam regni auido, à militibus occisus est, anno ætatis xxx. imperij xvij. Tribus autem Cæsar fuit. Cuius regnum MAGNENTIVS inuasit, & DECENTIVM confanguineum suum, siue ut quidam uolunt, fratrem suum, cæsarem fecit. Constantius uero GALLVM patrualem suum, Cæsarem fecit: nomenque suum ei imponens, eum in Antiochiam Syriæ misit, ut ibi habitans, partes illas custodiret, quæ tamen postea iussit occidi. Post hæc Constantius Magnentio bellum intulit, factaque congressione, Magnentius solus fugit Lugdunum, ibique coartatus, gladium occulte à parte parietis accepit, sicque perfoctus interiit, anno ætatis propè quinquagesimo, imperij iij. Cuius morte audita, Decentius laqueo fascia composito, uitam finiuit. Acta sunt hæc anno imperij Constantij vi. Eo tempore Romano imperio Constantius solus princeps & Augustus præfuit, uir egregiæ tranquillitatis, nimium familiaribus credens & amicis: uxorum amori deditus erat, quibus contentus, nulla transuersa libidine aut iniusta se polluebat. Ex omnibus tamen uxoribus quas plures habebat, Eusebiam præcipue diligebat: cuius etiam suasu, Iulianum fratrem Galli cæsarem faciens, in consortium regni assumebat. Post hæc, antiquo hoste paci Ecclesiæ semper inuidente, Arrius, suique sequaces, familiaritatis loco apud Constantium acceperunt, qui eum in erroris sui consortium declinauerunt. Vnde impietas Arriana Constantij fulta præsidio, exilijs, carceribus & uarijs afflictionum modis primo Athanasium, deinde omnes non suæ partis episcopos persecuta est. Constantius uero inter hæc bellum Parthis præparans, cùm audisset Iulianum ad imperium inhiare, Parthica expeditione relicta, rediit, & inter Ciliciam & Capadociam febri acerrima, quâ indignatio augebat, obiit, anno ætatis xlv. imperij xxij.

Magnentius.

Decentius.

Constantij
dotes.

πολύγαμος

Arriani abusi
Constantio.Indignatio fe-
brum auget.

Primo Constantij anno, Iacobus Nisibenus episcopus agnoscitur, cuius precibus sæpe urbs discrimine liberata est. Anno domini cccxliij. Anno domini cccxliij. Constantinus fratri bellum inferens, occiditur iuxta Aquileiam. An
no domi

no domini cccxliij. Anno domini cccxlv. Maximinus Treuitorum Episcopus clarus habetur, à quo Athanasius Alexandria Episcopus à Constante profugus honorifice susceptus est. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlix. Athanasius episcopus ad Constantis literas regressus est Alexandriam. Anno domini cccl. Anno domini cccli. Anno domini ccclij. Anno domini ccclij. Constans haud longe ab Hispania interficitur, anno ætatis xxx. Anno domini cccliij. Gallus Constantij patruelis cæsar factus est. Anno domini ccclv. Liberius papa xxxvij. ordinatur. Quo ab hæreticis ob fidem catholicam in exiliu truso, diaconus eius Felix xxxvij. in sacerdotium substituitur. Qui cum Constantium uinceret esse hæreticum, ab eo post annum deiectus est, & ut quidam dicunt, capite truncatus est, iij. kal. Aug. Liberius uero exilij tædio uictus, hæresi subscripsit, Romamque quasi uictor intrauit. Anno domini ccclvi. Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus, Romæ insignes habentur. Anno domini ccclvij. Iulianus à Constantio cæsar efficitur. Anno domini ccclvij. Eusebius Vercellensis episcopus, & Dionysius Mediolanensis, & Lucifer Catalitanus exiliantur. Anno domini ccclix. Antonius abbas migravit anno ætatis cv. Anno domini cccclx. Ossa Andreæ Apostoli, & Lucæ Euangelistæ, & Timothei, Constantinopolim allata sunt. Anno domini cccclxi. Paulinus Treuitorum episcopus in exilio obiit. Hilarius Pictauiensis episcopus Arriano rum instinctu à Constantio in Frigiam exiliatus, cum Dionysio Mediolanensi, & Eusebio Vercellensi, quarto exilij anno, cùm librum de fide Constantio porrexisset, redire permissus est. Anno domini cccclxij. Anno domini cccclxij. Constantius moritur, anno ætatis suæ quadragesimo quinto.

Paulinus
Treuir.

Hilarius.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cccclxij. urbis conditæ millesimo cxv. CLAVDIUS IULIANVS iam Cæsar xxxvi. ab Augusto imperium accepit, & annos duos & octo menses regnauit. De cuius genere ac disciplina, & quomodo apostatauerit, uel qualiter ad regnum peruenerit, pauca dicenda sunt. Constantinus Magnus, qui Constantinopolim fecit, duos ex eodem patre, sed non ex eadem matre habuit Germanos, Constantium & Dalmatium. Quorum senior Constantius duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Dalmatius uero Dalmatium, quæ Constantinus, ut prædictum est, hæredem regni

Claudius
Iulianus.

cum filijs suis reliquit. Quem cum post mortem Constantini milites peremissent, Gallus quoque & Iulianus pene cùm Dalmatio periculum mortis sustinuerant, nisi Gallum quidem ægritudo quæ inuitabilis putabatur, liberasset, Iulianum uero ætas infantilis: erat enim annorum viij. Cùmque ab eis furor imperatorum quieuisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porro Iulianus crescens, in auditorijs Constantinopolitanæ urbis exercebatur, in basilica ubi doctores erant, habitu priuato procedens, habebatque prædagogum Eunucho, nomine Mardonium, præceptorem grammaticum Nicomedem Laconensem, rhetoricam uero legebat apud Eubolum sophistam, magistrum Basilij postea episcopi. Erat autem Iulianus ab initio Christianus. Cùmque in lectione proficeret, & fama per populum uolitarer, quod etiam publicam rem gubernare posset, æstus innes induxit imperatori Constantio. Quamobrem amouit eum urbe regia, misitque Nicomediam, præcipiens ei, ne conueniret Libanium sophistam Syrum, quasi pro eo quod Paganus esset, ille tamen librorum eius lectionibus utebatur. Cùmque proficeret in rhetorica, superuenit Nicomediam Maximus philosophus, non ille Bizantius
H ij pater

Iulianus ab
initio Christia-
nus.

patet Euclidis, sed Ephesus, quem postea quasi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator iussit occidi. Non ob aliam causam uenit Nicomediam, nisi Iuliani fama protractus. Apud quem dum Iulianus uerba philosophica prægustasset, cœpit etiam imperij cupidinem menti eius immittere. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, Iulianus inter spem metumq; constitutus, suspitione celare uolens, tonsus monasticam simulabat uitam, & latenter quidem exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Deniq; in ecclesia Nicomedie lector est constitutus, & diuinos codices populo audiente legebat, ut sub hoc habitu furorem declinaret imperatoris, nequaquam tamen à spe recedens quam mente conceperat, dicebatq; plurimis amicorum suorum scœlicia fore tempora, quibus ipse rebus potiretur. Post paululum uero perempto Gallo, repente Iulianus sit suspectus Imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit. Et dum fuga lapsus fuisset, diuersa loca circumeundo, saluatus est, uixq; sero uxor imperatoris Eusebia cœlatum inueniens, supplicauit imperatori, quatenus nil mali pateretur, sed potius philosophandum ad Athenas mitteretur. Ille autem desiderio regni discurrens uniuersam Helladam, uates quærebat responsa reddentes, consulens si ad suam desiderium perueniret, inuenitq; uirum qui ei desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam locum idolorum, & intromittens eum in aditum, seductores dæmones euocauit: quibus apparentibus, terrore compulsus Iulianus, in fronte sua crucis formam signaculum: Ad cuius aspectum dæmones repente disparuerunt. Pro qua re Magus cœpit culpate Iulianum. At ille terrore se inuasum significans, crucis se dixit obstupuisse uirtutem, quia uidentes eam dæmones euauerunt. Porro Magus: Non suspicaris, inquit, hoc ò bone uir, quod timuerint, sed abominati potius hoc abscesserunt. Et ita capiens miserum, odio Christiani signaculi repleuit Iulianum. Post hæc igitur euocauit Constantius Iulianum & constituit eum Cæsarem, dans ei coniugem Helenam sororem suam, misitq; eum contra Barbaros ad Gallias. Vbi dum ciuitatem quandam fuisset ingressus, corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter columnas pendens, rupto fune, super caput eius decidit, eumq; aptissime coronauit. Quo uiso, cuncti clamauerunt, hoc fore signum imperij. Ille autem uiriliter contra Barbaros agens, nobilem eorum regem Nodomarium cepit, & Constantio misit. Itemq; cum Alemannis apud Rhenum fluuium residentibus dimicans, potentissimum regem eorum Badomarium cepit, claraq; uictoria decoratus, dum mediocritate uitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatus est Augustus. Cumq; corona deesset imperialis, unus signa portantium, torquem quam habebat in collo sumens, Iuliani capiti circumposuit. Hocq; modo Iulianus imperator est factus. Quo facto, nil iam de Constantio cogitans, iudices ab illo factos, honoribus mulcebat, & illius nomini inuidiam suscitabat. Igitur repente religione mutata, cum à suis Christianus esse putaretur, semetipsum pontificem nominauit: & ueniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectisq; talia colere suadebat, & Christianum baptismum sacrificijs & inuocationibus & sanguinis immolatione ablui studebat. Cumq; Constantius propter bellum Persicum Antiochiæ moraretur, sperans Iulianus, quod sine bello posset Illyricum detinere, uenit illuc, dicens: se uelle Constantio satis facere: quasi non sponte, sed coactus à militibus, infulas imperij suscipisset. Cuius aduentum audiens Constantius, relicto bello, Constantinopolim uenit: sed in ipso itinere, ut prædictum est, interijt. Quo defuncto, Iulianus iam Thracas habebat, & non multo post Constantinopolim ueniens, appellatus est Augustus. Mox cœpit cogitare, qualiter sibi populum complacaret, eiusq; fauorem acquireret, quod hac arte fecit. Bene sciebat Constantium ab omnibus orthodoxis odio haberi, ob quam rem ab Ecclesijs uidebantur expulsi, & episcopi confiscati, exilioq; directi. Simul etiam nouerat Paganos fuisse contristatos pro sacrificiorum prohibitione, & desiderare tempus, quo eorum aperirentur templa. At uisioso itaq; uelamine apud utrosq; se commendans, primum quidem crudelitati Constantij circa subiectos derogabat, eamq; coram omni populo redarguens, iussit episcopos exilio deportatos reuocari, & confiscatas eorum substantias reddi. Templa quoque Paganorum, ueluti sibi necessarium, præcepit aperiri: & multa

Tonsus monasticam uitam simulat.

Consulit idola

Frontem crucis signat territus.

Iulianus constituitur Cæsar.

Signum imperij

Am. Marcell. lib. 16. scribit. Alemannorum reges, Chonodomarius, & Vestrampus, Vrius, Vrsicinus &c.

Magne Alemannorum copiam apud Argentoratum oppidum Galliarum à Cæsare Iuliano oppressam. Hiero.

Hist. Eccl. Tri lib. 6. cap. 2.

Ambit populi fauorem.

& multa talia agens, utrisq; se conciliabat, præcipue tamē Paganis occulte fauebat. Igitur dudum studēs paganitatem in omni ditione sua dilatati, & Christianitatem exterminari, Primum quidem Galileorum filios (sic enim saluatoris nostri cultores appellabat) præcepit haud Poetarum & Rhetorum atq; Philosophorum legere disciplinas, proprijs inueniens pennis secundum prouerbum uulneramur, ex nostris enim armati conscriptionibus, contra nos bella suscipiunt. Et templa quidem erant aperta, & sacrificia paganorum per ciuitates secundum uoluntatem illius procedebant. Inter hæc igitur Perse audientes mortem Cōstantij, rebellare ceperunt, & fines Romanorum inuasunt. Contra quos Iulianus profectioem instituens, in ipso bello diuinitus interemptus est. De cuius interfectioe, diuersi diuersa sentiunt. Quidam namq; dicunt eum à quodam transfuga per solitudinem tribus diebus ductum, insidias incidisse, & à Persis undiq; circumuentum à quodā ex his conto percussum esse, relatumq; in tabernaculū, paulatim sanguine uacuatū defecisse. Quidam uero dicunt iaculum repente delatum, discurrens per brachium in latus eius mersum fuisse: alij unum pastorem Hismahelitatum, alij milites fame & itinere fatigatos eum intermisisse, alij quēdam inuisibilem hoc fecisse. Sed siue homo, siue angelus fuerit, manifestum est, quia diuinis iussionibus ministravit. Callistus autem, qui inter familiares eius militabat, & heroico uersu eius conscripsit historiam, ait eum à dæmone fuisse uulneratum. Libanius uero sophista Syrus, inter cætera quæ de eius uita scribit, in fine libri sic ait: O dæmonum alumne, dæmonumq; discipule, & dæmonum obseruator Iuliane. Nos autem in libro uitæ sancti Basilij Cæsariensis Episcopi certum legimus, orante & ieiunante eodem Basilio cum populo suo, quibus ad Persicum bellū pergens, mala minatus est, iussu sanctę Dei genitricis Marię, per Mercurium martyrem in eadem ciuitate quiescentem, ipsum esse peremptum. Fertur autem manum suam sanguine impleuisse, & in aerem sparsisse, & ita dixisse, *ννικκας γαλιλαίε*: Vicisti Galileę, uicisti. Interijt autem anno imperij sui tertio, septimo uero, ex quo Cæsar à Constantio factus est, uitæ autem xxxi. Post cuius mortem eius magicę artes inuentę sunt. Carrę nāq; ciuitas est, hætenus impietatis eius reliquias habens, per hanc iter agens, quoniam per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat, in templum, quod à paganis colitur, est ingressus. Vbi cum quædam cum suis confortibus sacrilegia celebrasset, ianuas ad claustra disposuit, & quosdam milites ibi obseruare præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipse rediret. Quo defuncto ingrediētes in templū, inuenerunt mira Principis simulachra, eiusq; sapientiā & famosissimā pietatem. Viderunt enim mulierē à capillis suspensam, extensas manus habentē, cuius uterum aperuerat, ut Persarum uictoriam in eius tectore inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verum in Antiochia plurimas arces in palatio humanis aiūt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua urbe dum eius nunciatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festiuitatē, cōmuniter omnes clamantes: Maxime fatue, ubi sunt uaticinia tua? Vicit Deus, & Christus eius. Fuit autem hic liberalibus disciplinis apprime eruditus, facundia ingēti, memoria tenacissima atq; amplissima, corpore ualidus, sed breuis, barba proluxa, oculis discurrentibus, & huc illucq; directis, audax plusq; imperatorē decet, cultor idolorum superstitiosus, religionis Christianę insectator studiosus.

ANNI IULIANI APOSTATAE

Iulianus itaq; imperator factus, ad idolorū culturam se transfudit, blandaq; persecutione Christianos primū seducere tentauit, illiciens potius quàm impellens ad sacrificandum, unde multi decepti sunt.

Anno Domini cccxv. Pagani apud Sebestiam Palestinæ urbem sepulchrum sancti Iohannis Baptistę inuadunt, ossa per agros spargunt, eademq; rursus collecta & cremata, latius dispergunt, sed quidam monachi ex Hierosolymis intermixti, colligentes quæ potuerunt colligere, ad patrem suum Philippum pertulerunt. Ille supra se hæc ducens, ad Athanasium per Diaconum Iulianum misit Alexandriam. Quæ illi paucis arbitris, sub cauato sacrarij pariete inclusa, prophético spiritu postera genera

Christiani Galileorum filij.

Sententie de morte Iuliani.

Callisti historia.

Legit hæc ad analogiā fidei.

H iij tionj

tioni conseruauit profutura . Cuius prælagium sub Theodosio per Theophilum Epi scopum cõpletum est, qui destructo Serapis sepulchro , sancti Iohannis ibidem con secrauit Ecclesiam. Athanasius Alexandriam redijt. Impius Iulianus ad bellum pro- fectus Persicum, diuino percutitur iudicio, mense viij. anni tertij imperij sui, sed mox altera die absq; omni dilatione Iouianus coronatur à militibus.

ANNI IOVIANI.

IONIANVS.

ANno dominicę incarnationis cccxvi. ab urbe condita millesimo cxvij. IOVIANVS ab Augusto xli impe- rium suscepit, & menses viij regna- uit, genitus patre Barroniano, incola provin- cię Pannonię. Cuius pater cum liberos crebro amitteret, per somnium ei dictũ est, ut eum qui instante partu edendus foret, Iouianũ diceret. Fuit aut insignis corpore, lætus ingenio, studio sus in literis, fortis uiribus, χιλίαρχος, id est mil lenarius illo tempore quo Iulianus legē militi bus proposuerat, ut aut sacrificarent, aut mili tia cederent. Qui cingulum magis elegit amite re, q̃ Imperatoris præceptis obedire: sed Iu lianus tunc propter belli necessitatem inter mi

lites eum habebat. Qui cum uolenter à militibus ad imperiũ traheretur, clamabat se nolle Paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus esset. Cumq; omniũ uox communiter proclamaret, se quoq; Christianos esse, suscepit imperium. Dein cum Constantinopolim festinaret, uenit ad prædium Dadaстана, inter Galatiam & Bithy niam, ubi tempore hyemis languore constrictus, cum in nouo cubiculo recubaret, ca lore prunarum, & nidore parietum nuper calce illitorum, suffocatus obiit viij. men se imperij, anno uitę xxxiij. xij. kalen. Septemb.

HISTORIA.

Hist. Tripar. lib. 7. cap. 7. Valerianus Funarius.

ANno Dominicę incarnationis cccxvij. urbis conditę, millesimo cxvij. VA LENTINIANVS xlij. ab Augusto Imperator appellatus est, uir optimus, & api ce principali dignissimus, & regnauit annis xi. Iste fuit Pannonius genere de Cibala ciuitate, cuius pater Gratianus mediocri stirpe ortus, Funarius est appellatus, eò q̃ quadam die ue nalem funem portanti, quinque milites nequi uerunt extorquere. Quo merito ascitus in mi litiam, usq; ad præfecturę prætorianę dignita tem ascendit. Ob cuius commendationem apud milites, Valentiniano resistenti, oblatũ est imperium. Qui cum sub Iuliano apostata, scutatorum tribunus esset, & integram fidem

haberet, & Iulianus quadam die templum Fortunę ingrederetur, ministri templi ex utraq; parte ianuarum stantes, aspersione aquę, sicut ipsi dicebant, ingredientibus pur gabant. Tunc Valentinianus præcedens Imperatorem, ut aspersione guttam sua uidi dit in chlamyde, indignatus, pugno percussit templi ministrũ, dicens se maculari po tius quàm purgari. Quod respiciens Imperator, iussit eum trudi in custodiã, dicens: Aut sacrificet, aut militia excedat. Qui mox sponte discessit. Nec mora, Iuliano inter fecto, Iouianoq; mortuo, in loco persecutoris sui suscepit imperium. Cumq; Con stantinopolim

stantinopolim peruenisset, post xxx. dies im perij sui, fratrem VALENTEM in commu- nationem regni assumpsit, largiẽs ei partes Ori entales, sibi retentans Occidentales. Cumq; iam annum tertium cum fratre ageret, GRA TIANVM filium suum necdum plene pube rem, hortatu socrus & uxoris suę Serenę, Au gustum creauit. Habuit autem & alium filium paruulum VALENTINIANVM, de alia uxore Iustina, quem uiuente Serena, nec tamen abiecta, hoc modo duxisse probatur. Iustus Iu stinę pater, cum esset Piceni iudex temporibus Constantij, uidit in somnis q̃ in dextro femo re Imperialem pupuram genuisset. Quę uisio

Valens.

Gratianus.

Valentini- anus iunior.

cum ad Constantij aures peruenisset, metuens ne Imperator ex eo nasceretur, mit- tens occidit Iustum. Cuius filia Iustina uirgo permanens, cum perueniret ad Serenę noriam, amabatur ab ea, ita ut etiam balneis cum ea uteretur, eisq; pulchritudine obligata, & amore capta, diceret Imperatori, quod Iustina sic speciosa esset, ut etiam ipsam deceret uxorem Imperatoris esse. Quo sermone concepto, Valentinianus Iu stinam ducere tractans uxorem, non tamen Serena abiecta, legem proposuit publice per ciuitates, ut omnes qui uoluissent, impune bina matrimonia suscipereht. Nam ideo populosas fore gentes dicebat, quia hoc apud eas solenne esset. Qua lege pro posita, ipse Iustinam duxit uxorem, ex qua natus est ei Valentinianus & tres filię: Iu sta, Grata, & Galla. Quarum duę in uirginitate permanserunt, Gallam uero Theo dosius maior duxit uxorem, ex qua, Placidia filia eius noscitur esse progenita. Nam Archadium & Honorium ex Placilla priore coniuge habuit. Auxentio itaq; Arriano Mediolanensi Episcopo defuncto, Ambrosius præsidatum urbis agens, nec dum ba ptizatus, communi ciuium consensu Episcopus eligitur, iubenteq; Valentiniano ba ptizatur, & tanquam dignus in Episcopatum ordinatur. Multa itaq; prælia Valenti nianus cum diuersis gentibus commisit, inter quas & Alani rebellauerunt Roma nis. Contra quos cum Valentinianus Romanum direxisset exercitum, plurimi ex eis occisi sunt, reliqui uero Meotidas paludes intrauerunt. Tunc Valentinianus dixit ex ercibus suis, q̃ si qui ex eis Meotidas paludes intrarent, & Alanos inde propulsa rent, per decem annos absq; tributo eos permetteret. Tunc quidam de Sicambria in gressi, pugnauerunt contra Alanos, factaq; uictoria, eiecerunt eos. Quo facto, Valen tinianus appellauit eos Attica lingua Fracos, hoc est feroces & duros ac fortes. Cuius gentis quia se obtulit mentio, regumq; eius in libris sanctorum sæpe fit commemora tio, licet facere uideat digressionem, pro rerum tamen noticia, repetita eiusdem gene tis origine, quàm breuius potero, regum eius describam successionem.

Lex Valentini ani, de duabus uxoribus du- cendis.

Vide hist. Tri. lib. 8. cap. 11.

Ambrosius Mediolanensis Episcopus eligitur.

Φράγχοι γερμανικῆς Σιδας.

DE ORI

Hæc lege cum iulio: & de origine nobis habes in. lib. rerum Germanicarum B. Rhenani. Sicambri. Remissio tributorum per annos decem.

Priamus rex Francorum moritur.

Germani.

Faramundus fit rex.

Lex Salica.

Franci nunc Salicam legem,

nunc Romanam,

nunc Gombertam præferunt.

Vfogast Bosogast, Salagast, Vindigast quatuor gentis sue proceres legem Salicam dictauerunt. Vide Sigibertum.

Clodius rex.

Leudunum.

Carbonaria sylua.

Franci.

Francigenæ.

Meroueus rex.

Aegidius Romanus rex.

Hildericus rex.

Siagrius.

Hilpericus.

FRANCORVM gentis, exordia de antiqua Troianorum prodire pro sapia. Nam eo tempore, quo post excidium Troiæ, Acneas Italia uenit, quidam ex eisdem Troianis simili modo profugi circa Mæotidas paludes applicuerunt, ibiq; confidentes, terminos suos usq; in Pannoniam dilatauerunt. Cōstruxerūt autē ciuitatē Sicambriā, ibiq; per multos habitates annos, in populum multum creuerunt, & Cicambri primum dicti sunt. Hi pro eo qd Alanos, ut dictum est, de Mæotida palude expulerunt, Franci à Valentiniano uocati sunt, & pro hac uictoria per decennium remissione tributorum donati sunt. Decennio uero peracto, misit Valentinianus ad eos quendam ducem pro exigendis tributis. Sed illi ut erant feroces, tributis ulterius subiactere dēdignati sunt, missosq; ad se interfecerunt. Fuerunt autem tunc Principes inter eos antiquorum uocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Audiens itaq; Imperator eorum factionem, nimis iratus, iussit omnem Romanum exercitum, cum pluribus exteris gentibus pugnare contra eos. Pugna cōmissa, cum ex utraq; parte multi caderent, tandem Franci multitudinem tantam sustinere non ualentes, fugerunt, ibiq; mortuus est Priamus rex eorum. Egressi autem de Sicambria, uenerunt in terram Germaniæ, ad gentem scilicet Romanis infestissimam, habitaueruntq; aliquanto tempore in Thuringia, cum Marcomede filio Priami, & Sunnone filio Antenoris. Omnes autem populi ex illa parte Rheni habitantes, Germani dicti sunt, quia corpora magna habebāt, & fortissimi semper & indomiti erant. Inter hæc defuncto Sunnone, Franci habuerunt consilium inter se, ut unum regem haberent, sicut & gentes ceteræ. Acceptoq; consilio à Marcomero, Faramundum ipsius filium regem constituere, & ex eo tempore leges habere cœperunt, quas gentiles eorum consiliarij Vuisogastaldus & Salegast fecerunt, à quo Salegast, etiam lex Salica inuenta dicitur & nominata. Erant autem Franci Pagani.

Deniq; mortuo Faramundo, Clodius filius eius Crinitus successit, à quo Francorū reges Criniti appellati sunt. Ultra Rhenum uero usq; ad Liperum fluuium habitabāt Romani, ultra Ligerim autem dominabātur Gothi, Burgundiones uero habitabant iuxta Rhodanum, ubi postea facta est ciuitas Leudunum. Franci itaq; de Thuringia Rhenum transgressi, Romanos qui tunc temporis per suos magistratus Galliam impetabant, bello adorsi sunt, & usq; in Carbonariam syluā fugant, fundunt, occidunt, sicq; illatam sibi à Romanis iniuriam acriter uindicant. Ingressi autem Tornacum & Camaracum ciuitates Galliar, primo uniuersa maritima, quæ inter Scaldum & Sunnam fluuios iacent, uiolenter obtinent, sicq; paulatim progredientes & regredientes, Remos, Sueffonam, Aureliam, & Agrippinam, ac Treuerim, postremo omnem Galliam, siue Germaniam, ab Aquitania usq; Bauariam sibi subiugant. Et hi quidem qui Teutonicis commixti sunt, proprio uocabulo Franci, qui autem per connubia à Gallis sunt progeniti, Francigenæ sunt appellati. Clodius itaq; cum regnaret annis xx. mortuus est: cui successit Meroueus, à quo reges Francorum Merouingi nominati sunt. Quo mortuo, filius eius Hildericus suscepit regnum: Quem luxuriose uiuentem, & cum filiabus populi fornicantē, interficere nolentes, abiecerunt: & Aegidium quendam Romanum super se posuerunt. Sed post annos octo pœnitentes super hac re, Hildericum reuocauerunt, factusq; est rex uirtute magnus super omnes priores Francorū reges. Agrippinam quippe ciuitatem temporibus eius, occisis à parte Aegidij multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Coloniam appellauerunt, Treuerim quoq; apprehenderunt, & incenderunt, totamq; illam terram uastauerunt.

Mortuo autem Aegidio, Siagrius filius eius successit in locum eius, seditq; in Sueffionum ciuitate, ubi sedes regni erat. Sed Hilpericus cum exercitu superueniens, omnem terram illam prædatus est, & Aurelianensem, & Andegauensem ciuitatem regno suo adiecit. Qui cum regnaret annis xxiiij. mortuus est, & Clodoueus filius eius regnum accepit. Hic cum Siagrino bellum commisit, fugientemq; ad Alaricum regem Gothorum, missa legatione reposcit, & redditum interfecit, totumq; regnum eius sibi subiugans,

ciens, Romanos in tantū deleuit, ut nulla eorum uestigia hodie reperiantur in Gallia. Accepit autem uxorem, neptem Gundebaudi regis Burgundionū, nomine Gothildam. Gundebaudus itaq; rex Burgundionū, quatuor filios habuit, Gundebaudum scilicet, patrem Sigismundi & Gothemati, Hilpericum patrem Gothildæ, Gothefelum, & Gotematum. Mortuo autem Gundebaudo seniore, Gundebaudus iunior occidit fratrem suum Hilpericum, & uxorem illius ligato ad collum eius saxo, in aquam mergi præcepit, alios uero duos fratres in exilium misit. Gundebaudus autem douei regis illuc forte directi, eam uidentes, pulchritudinem eius apud dominum suum laudarent, misso Aureliano quodam honorato suo, accepit eam Clodoueus uxorem puellam Christianam. Quæ cum ei Christum sæpe prædicaret, illeq; credere abnueret. xv. anno regni sui suscipiens bellum cōtra Alemannos, cum penè uinceretur, hortatu Aureliani se crediturum sponndit, si Dei adiutorio Alemannos uinceret, moxq; & illos superauit, & omnem terram eorum subiugauit, ac deinde per sanctum Remigium Remorum Episcopum instructus, cum omni gente sua est baptizatus. Post hæc abiit in Pictauiensem ciuitatem, ubi rex Alaricus habitabat, pugnantq; cum eo interfecit eum xij. anno eiusdem Alarici. Amalaricus uero filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnum patris sui postea sagaciter recepit. Anno quinto post hanc uictoriam mortuus est Clodoueus in pace, anno regni sui xxx. à transitu uero sancti Martini anno cxij. Habebat autē filios iij. idem rex Clodoueus, Clodomirum, Theodericum, Hildibertum, & Clotharium. Hi regnum eius inter se diuiserunt æqualiter, & eleuati sunt in magna potentia. Theodericus uero tunc habebat filium nomine forem illorum nomine Ruothildam petijt in coniugium, quam illi non negates, cum magna gloria ei dederunt. Sed cum ille uelut Arrianus eam postea indigne tractaret, mittens illa nuncium de Hispania ad fratrem suum Hildebertum in Aruernam ciuitate sedentem, iniurias suas ei conquesta est. Vnde ille iratus, cum magno exercitu Hispaniam tetendit, occisoq; Amalatico sororem suam cum magnis thesauris abstulit, quæ tamen languore præuenta, in ipso est itinere mortua.

In illis diebus Gothilda regina ueniens Parisium, dixit ad filios suos. Nō me pœpiter filij mei uos dulciter enutrisse, tantum iniuriā meam indignamini, & mortem patris ac matris meæ uindicate. Qui mox ira cōmoti, cum exercitu magno Burgundiam pergunt, contra Sigismundum & Gotematum filios Gundebaudi, qui patrem ac matrem Gothildæ interfecit. Sigismundus rex Burgundionum illo in tempore edificauit monasterium sancti Mauritiij, sociorumq; eius in loco Agauno, ubi & passi sunt. Collecto autem exercitu, Burgundiones exierunt obuiam filijs Gothildæ & Clodouei, sed cōmissa pugna, cæsi Burgundiones fugerunt. Sigismundus itaq; dum fugeret ad sanctos Agaunenses, consecutus est eum Clodomir, captumq; cum uxore & filijs, duxit in pagum Aurelianensem, & in carcerem misit, & postea interfectos in puteum proiecit, in loco qui dicitur columnaticus. Post hæc iterū collecto exercitu, Clodomir in Burgundiam perrexit, cōtra Gotematum, iterumq; repugnantem, sed fugientem, dum persequeretur & præcurreret equo uelocissimo, ex aduersa parte percussus, corruit, & mortuus est. Quod audiens Clotharius, Gundebaudam uxorem fratris sui accepit in coniugium.

Theodericus autem rex, postq; regnauit annis xxij. mortuus est, & Theodebertus filius eius ei successit. Qui cum annis xiiij. regnaret, obiit, & Theodebaldu filius eius illi successit. Quo post annos vij. defuncto, Clotharius patruus eius regnum ipsius cum thesauris multis accepit. Gothildis autem regina in eleemosynas profluens, in summa abstinentia & sobrietate uitam duxit, & apud Turonicam urbem plena diærum ad dominum migravit, & in basilica sancti Petri ad laus uiri sui Clodouei sepulta est à filijs suis Hildiberto, & Clothario, ubi & beatissima Genoseua quiescit.

Clotharius autem rex de diuersis uxoribus vij. habuit filios, De Ingunde regina Guntharium, Hildericum, Sigebertum, Guntrammum, Heribertum, & filiam Clodofindam, de Regingunda uero sorore Ingundis habuit Hilpericum. Per amorem enim Ingundis, eod qd esset pulchra & decora, & ipse nimis esset luxuriosus, sororem eius

Gundebaudus rex Burgundionum.

Ludouicus rex, dictus Gallis Clodoueus.

Clodoueus dicit puellā Christianam in uxorem.

Hoc bello cecidit uniuersa gloria & libertas alemannorum, nec desinit uictoria Ludouicus rex.

donec partem ferro partem seruitute, totā Alemannorū gentem perdomuisset.

Remigius baptizat Clodouem, qui hæc uictoriam suam peris acceptā fert.

Quatuor filij Clodouei.

Gothildis regina.

Sigismundus rex Burgundionum.

Clotharius regnat.

Gothildis Beate eleemosinaria.

eius Regingundam accepit in cōiugium. De Gulsina quoq; accepit Gratianum. Qui cum esset decorus nimis & acerbus, ac callidus, patri rebellauit, sed captus, & ad patrem adductus, in casa quadam incendi iussus est. Hildebertus uero frater Clotharij, apud Parisium diu ægotans, mortuus est. cuius regnum & thesauros Clotharius rex affecurus est.

Medardus
Episcopus.

His etiam temporibus beatus Medardus Episcopus plenus uirtutibus, migravit ad Dominū, quem rex Clotharius in Sueffione ciuitate cum magna gloria sepeliri fecit.

Metis.
Sueffion.
Aurelia.
Parisij.

Post hæc Clotharius rex febre correptus, obiit anno regni sui li. regnūq; eius quatuor filij eius inter se diuiserunt, scilicet Heribertus, Guntrammus, Hilpericus, Sigibertus, accepitq; Heribertus regnum Hildiberti patris sui, sedemq; constituit Parisijs. Gūtrammus autem regnum Clodomiris accipiens, Aurelianis sedem constituit. Hilpericus uero regnum patris sui Clotharij possidens, Sueffionis sedem posuit. Sigibertus autem regnum Theodorici, scilicet Australiā sortitus, apud Metensem ciuitatem regni sedem locauit.

Guntrammus
regis uisio.

Ex quibus Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate laudabilis erat, uitamq; in conuersatione sancta ducebat, cuius unum factum mirabile huic operi placet inserere. Quodam tempore dum uenatum iret, omnes socij eius per syluam discurrerent illum solum cum uno tantum sibi fidelissimo dimiserunt, iuxta riuulum quendam. Quem cum grauis somnus urgeret, caput suum in illius fideli sui sinū posuit, & dormiuit. Cum subito uidit ille, in cuius sinu dormiebat, quasi paruulum animal de ore regis exire, & ad riuum tendere, multoq; nisu tentare, si quo modo posset transire. Cūq; transitus copiam non inueniret, ille qui hoc uidit, gladium suum de uagina eduxit, riuoq; superponens, illud transire fecit. Transiens autem riuum, non longe inde in foramen unum montis iuxta positi, intrauit: reuertensq; per eandem uiam, post horam unam in os regis rursus introiuit. Qui mox euigilans, magnam uisionem se uisidisse narrauit, dixitq; sibi apparuisse in somnis, qd iter agēs ad quendam fluuium magnum ueniret, quem per ferreum pontem transiret, ueniensq; sub montem quendam, multum ibi aurū uideret. Quod cum illi fideli suo narrauit, illeq; uicissim sibi omnia quæ gesta sunt, intimaret, ad locum illum accesserunt, fodientesq; multa pondera auri, antiquitus ibi recōditi, inuenerunt, de quo auro rex idem postea ciborium magnū fieri, diuersisq; gemmis exornari præcipiens, uoluit illud Hierosolymam ad sepulchrum Domini mittere, sed cum hoc perficere non posset, iussit illud poni supra corpus beati Marcelli martyris in Cabillona ciuitate sepulti, diciturq; aliud huic simile non inueniri.

Audeuora Hil
perici uxor.

Hilpericus autem accepit uxorem Audeuoram, quæ peperit ei tres filios, Theoderbertum, Neroueam, & Clodoueam. Heribertus uero duxit Ingobergam. Quæ cum haberet duas puellas nimis pulchras, cuiusdam pauperis filias, rex in amorem earū uehementer exarsit. Quas cum regina odio haberet, rex iratus, eam abiecit, & unam ex illis in coniugium sumpsit, deinde alteram sibi quoq; copulauit. Pro qua re cum S. Germanus Parisiorum Episcopus, utrosq; excommunicaret, & rex hoc parui pendēs, eam non dimitteret, percussa Dei iudicio, mortua est, nec multo post rex ipse defunctus est. Porro Sigibertus rex uidens nequitiam fratris sui, dedignatus talia coniugia, legationem in Hispaniam misit, regisq; filiam Brunihildem petijt, & accepit puellā pulchram & ingeniosam: Et quia Arrianæ legi subiecta erat, in nomine sanctæ Trinitatis eam baptizari iubebat, ex qua filium Hildibertum suscipiebat.

Germanus epi
scopus excom
municat regē
ob ductas duas
sorores.

Columbanus.

His temporibus S. Columbanus de Hibernia uenit in Galliam, quem Sigibertus rex benigne suscepit. Hilpericus autem frater Sigiberti, uidens eum regali coniugio sublimatum, cum iam plures uxores haberet, sororem Brunihildis natu maiorem, nomine Gelsfundam in coniugium petijt, promittens per legatos omnes alias uxores se dimissurum. Qua desponsata, & cū multis thesauris accepta, Fridegundis quædam ex uxoribus eius plurimis genere infima, sed speciosa & callida, hanc in stratu suo per noctem strangulauit, & priorem Audeuoram consilio pessimo ab eo separauit, ipsaq; in locum earum, quasi legitima successit.

Periculum
ωολυγαμίας.

Eo tempore Iustinianus Imperator apud Constantinopolim obiit, Iustinus uero imperium ambiuit. Post hæc Hilpericus Theoderbertum filium suum ultra Ligerem in regnum

In regnum fratris sui Sigiberti cum exercitu direxit qui mox Turonum & Pictauim cæterasq; urbes inuasit, ecclesias incendit, monasteria destruxit, clericos interfecit. Contra quem Sigibertus mouens exercitum, interfecit eum: Hilpericus uero cū uxore Fridegunda fugit in Turnacū: Sigibertus autem ciuitates quæ ultra Parisium sunt, accipiens, cum Franci qui quondam Hildiberto seniori subditi erant, hunc uellent super se regem constituere, & Hilpericum relinquere, fraudibus & cōsilio Fridegundis, quæ nimium callida erat, interfecit anno regni sui xliij. ætatis autē xl. Tunc Brunihildis cum filijs suis apud Parisium sedebat: Gundoaldus autem dux, qui erat maior domus, filium Sigiberti paruulum Hildibertum furtim per noctem abstulit, & cum eo fugit, collectisq; gentibus super quas patet eius regnauerat, regem illum constituit.

Theodeberti
crudelitas.

Tempore illo beatus Germanus Parisiorum episcopus plenus uirtutibus magnis, migravit ad Dominum. Mortui autem sunt & filij Hilperici, omnes quos habebat de Fridegunda: sed ad ultimū genuit Clotharium, qui postea factus est rex magnus, & hic genuit Dagobertum.

Germanus epi
scopus mori
tur.

Inter hæc maximæ discordiæ ortæ sunt inter Hilpericum & nepotem suum Hildebertū filium Sigiberti, irritabantq; eos ex utriusq; partibus, Fridegundis, & Brunihildis.

Eo quoq; tempore mortuus est bonæ memoriæ Guntrammus rex inclytus, frater Hilperici, cum regnaret annis xxxi. cuius regnum, scilicet Burgundiam, Hildibertus fratruelis eius accepit. Post hæc cum Fridegundis adulterium cum Landericō quodam committeret, & hoc regi Hilperico innotesceret, illa eum metuens, egit consilium cum duobus iuuenibus, qui regem sero de uenatione uenientem, statim ut de equo descendit, interfecerunt, clamantes ipsi infidias esse de parte Hildiberti: sicq; ipsa cum filio suo paruulo Clothario regnū tenuit. Hildibertus igitur filius Sigiberti cum regnaret annis xx. mortuus est, habens duos filios, seniore nomine Theoderbertum ex concubina: iuniorem Theodericum ex regina. Sed senior Theoderbertus regnum accepit, scilicet Austrasiam: iuniorem uero Theodericum auia sua Brunihildis direxit in regnum Guntrammis regis, uidelicet Burgundiam.

Guntrammus
rex moritur.

Fridegundis
adultera.

Eo tempore Fridegundis mortua est. Brunihildis autem prauum cōsiliū subministravit nepoti suo Theoderico dicens: Cur non requiris thesaurum & regnum patris tui, de manu Theodeberti, cum non sit frater tuus, sed de meretrice quadam patris tui concubina sit editus? Ille uero hoc audiens, ut erat acerbis moribus, exercitū plurimum contra fratrem direxit. Cumq; conuenirent in prælium, Theoderbertus uictus, fugit in Coloniam. Theodericus autem illum persecutus, cum cuncta uastasset, & populus, ut subiectis parceret, ad eum clamasset, ait: Si uultis ut parca uobis, Theoderbertum mihi uiuum adducite, aut caput eius afferte. Qui ciuitatem ingressi, cum suaderent Theoderberto ut thesaurum redderet, quatenus frater eius recederet: ille uerbis eorum credulus, ingreditur thesaurarium suum: & cum preciosissima quæq; requireret, unus ex eis retro ceruicem eius gladio percussit, & caput eius amputauit. Theodericus uero apprehendens ipsam ciuitatem, multos thesauros accepit, rediensq; ad urbem Metensem, filiam Theodeberti pulchram nimis, cum duobus filijs paruulis abduxit, filiosq; occidens, filiam in coniugium accipere uoluit. Cui cum diceret Brunihildis: Non debes ducere filiam fratris tui, ille iratus, ait: Nonne tu dixisti mihi, quod non esset frater meus? Cur induxisti super me peccatum hoc, auctrix mortis? Et euaginato cultro, uoluit eam transfigere: sed illa à circūstantibus erepta est. Post hæc odio nimio infecta, potionem uenenatam per ministros suos ei direxit, quam ille bibens, mortuus est. Taliter refert historia Francorum. Sed in libro actuum sancti Columbani legitur, quod apud Talbiacū pugnauerint, uictumq; Theoderbertum & fugientem, Theodericus infecurus apprehenderit, & ad auiam suam Brunihildem ad duxerit, quem illa clericum fieri rogauerit, sed nō post multos dies impie peremerit. Theodericus uero apud Metensem ciuitatem commorans, diuino igni crematus sit. De hac controuersia scriptores uideant. Mortuo autem Theoderico, filius eius Sigibertus in regnū successit, ille scilicet, de quo libro actuum sancti Galli legitur, quod Gunzonis ducis filiam desponsauerit, quam idem beatus Gallus a dē-

Theodebertum
uult fratris fili
am ducere.

Liber actuum
S. Columban.
Theodericus
diuino igne
crematus.
Liber actuum
S. Galli.

monio liberauerit. Clotharius itaq; filius Hilperici, collecto exercitu, fines regni quæ suæ ditioni debebantur, cum conabatur recipere, Sigibertus ei cum exercitu occurrit, quem ille captū occidit, & quinque fratres eius, filios Theoderici, similiter interemit. Post hæc Burgundiones & Australij, facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius regni regem sublimauerunt. Tunc conclamantibus omnibus, Brunihildem morte turpissima esse condignam: primum camelo impositam, totum exercitum girare fecit: deinde indomitum pedibus equorum alligatam, interim præcipit, sepulchrumq; eius ignis fuit. Erat autē Clothario filius, nomine Dagobertus, puer efficax & strenuus, & ad omnia solertissimus, quem rex adultum cum Pippino ducem Austrasiam regnaturum direxit. Clotharius autem cum regnaret annis xliiij. plenus dierum mortuus est, & Dagobertus filius eius monarchiam in tribus regnis solus obtinuit, fuitq; fortissimus, & Francorum nutricius, in iudicijs ecclesiasticis feruissimus, largitor elemosinarum præcipuus, pacem in toto regno suo statuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipseque uelut Salomon pacificus, regnum obtinuit quietus.

Brunihildis turpissima mors.

Dagobertus fit monarcha triū regnorū.

Sigibertus. Clodoueus.

Angifus Episcopus Metensium.

Clodoueus regnat.

Dagobertus Pictauiensis episcopus.

Brachium sancti Dionysij abscisum.

Eo tempore defuncto Gundoaldo maiore domus, Erchinoaldum uirum illustre in locum eius statuit. Habebat autem idem rex ex regina Mathilda de genere Saxonum, filios duos, Sigibertum, & Clodoueam: quorum maiorem Sigibertum duci Pippino, & sancto Choniberto Colonienſi episcopo, in Austrasia regnaturum direxit, iuniorē Clodoueam secum retinuit. Sigibertus hic sancto Komiocho episcopatū Traiectensem dedit. Pippinus autem dux pater erat sanctæ Gertrudis uirginis, & Beggæ, quæ duxit uxorem Angifus filius sancti Arnolſi, uiri magni, deoq; dilecti, qui pro amore dei renuncians seculo, diuino se mæcipauit seruitio, factusq; est postea episcopus Metensium: deinde heremiticam diligens uitam, plenus uirtutibus migravit ad dominum. Huius sancti Arnolſi pater fuit Arnolſus uir illustris, filius Ansberti, & Blithildæ Lotharij regis filia.

Dagobertus autem rex, cum regnaret annis xxxiiij. mortuus est, & Clodoueus filius eius regnauit pro eo super Francos, accepitq; uxorem de genere Saxonum, nomine Mathildem, pulchram, & ingeniosam, quæ genuit ei tres filios, Lotharium, Hildericum, & Theodericum. Sigiberto uero fratre Clodouei, rege Australiorum, defuncto, dux Pippinus filium eius Grimoaldum maiorem domus constituit. Habuit autem & ipse Sigibertus filium paruulum, nomine Dagobertū. Decedente igitur tempore, Sigibertus defunctus est, & Grimoaldus maior domus, filium eius Dagobertū totondit: Didonemq; Pictauiensis urbis episcopum in Scotiam exilians, Dagobertum episcopatu præposuit. Quod indignantes Franci, Grimoaldo insidias statuunt captumq; Clodoueo deferunt, quem ille uinculatum carceri mæcipauit, ubi ut dignus erat, uitam finiuit.

Eo tempore Clodoueus, instigante diabolo, brachium sancti Dionysij martyris abscidit, ex quo regnum Francorum casibus pestiferis concidit. Clodoueo itaq; post xv. annos regni sui defuncto, Franci statuerunt Lotharium fratrem eius cum matre Mathilda regnare pro eo. Hic sanctum Leodegarium Augustuduni fecit episcopum.

Eo quoq; tempore Erchinoaldo maiore domus defuncto, in locum eius successit Ebroinus. Post non multum uero tempus, mortuo Clothario. Ebroinus maior domus, Theodericum fratrem eius constituere uoluit regem. Sed quia idem Ebroinus iam odiosus fuit Francis, spreto eius consilio, alterum eius fratrem Hildericum, qui Australijs iam imperabat, super se regem constituunt. Quod uidens Ebroinus, in Lououense cœnobium tōso capite, quasi perpetuo monachus, se cōtulit. Post aliquod tempus, Hilderico, cum leuis esset, ac omnia inconsulte ageret, à quibusdam cum regina pregnante interfecto, tursumq; Theoderico in regnum reuocato, Ebroinus de clauſtro prorumpens, ad regem peruenit: receptoq; principatu suo, tyrannidem magnam in Francos, quibus odiosus erat, exercuit: inter quos & sanctum Leodegarium occidit. Mortuo autē Theoderico, filij eius Clodoueus & Hildebertus regnauerunt: post quos Dagobertus iunior, cui Hilpericus cum Reginfrido succedentes, à Karolo Pippini filio deiecti sunt, & Lotharius substitutus, post quem iterū Hilpericus regnauit, post hunc Theodericus. Quo xx. Leonis imperatoris anno mortuo, & primo Constanti-

Constantini eiusdem Leonis filij anno, Karolo defuncto, quinque annis post Theodericum sine rege interlapſis, sexto demum anno Pippinus & Karlomannus, filij Karoli, Hildericum statuunt regem, qui & ultimus erat de antiquo genere regum.

Tempore autem regum præcedentium, post mortem Ebroini, Angifus sancti Arnolſi filius, nomen, ut aiunt, ducens ab illo Troiano Anchisa patre Aeneæ, maior domus effectus est in regno Francorum: post quem Pippinus filius eius, & Beggæ, sororis sanctæ Gertrudis: post hunc filius eius Karolus, cognomento Fortis, qui per multas pugnas principatum tulit de manu Reginfridi, quem Karolum genuit Pippino Albaidis soror Diodonis domesticæ sui, quam ille superduxit legitimæ uxori sue Plestrudi, de qua susceperat Drugonem & Grimoaldum. Quam rem dum deestare tur sanctus Lampertus episcopus ab eodē Diodone est interfectus, Pippino, ut aiunt consentiente, Hildeberto Theoderici filio regnante. Mortuo autem hoc Karolo, filij eius Pippinus & Karlomannus principatum tenuerunt simul annis iij. postea Pippinus solus annis vii. adhuc quidem regibus in Francia ex antiqua stirpe solo nomine regnantibus, sed nil regie dignitatis habentibus, donec per autoritatem Zachariæ papæ, Hilderico qui tunc falsum regis nomen habebat, deſonſo, & in monasterium detruso, isdem Pippinus ex præſeſtu palatij in regnum est sublimatus, ac deinde per successorem eius Stephanum papam, unā cum uxore sua Bertherata, filijsq; Karolo & Karlomanno, regali est unctioe consecratus, & in regno confirmatus, anno ab incarnatione Domini Dccliiij.

Carolus Fortis.

Pippinus rex.

His, de gente regibusq; Francorum noticiæ causa, siue per repetitionem præcedentium, seu per anticipationem sequentium dictis, quasi per quendam excessum, iam redeamus ad inceptum.

ANNI VALENTINIANI.

Valentinianus primo regni sui anno, qui est Dominicæ incarnationis ccc. lxxvij. fratri suo Valenti regnum orientis dedit, ipse occidentale tenuit. Anno domini ccc. lxxvij. Damasus papa xxxvij. ordinatus, sedit annis xvij. sub seditione tamen, quia Ursinus quidam diaconus Romæ ecclesiæ sibi sacerdotium usurpauit: Damasus uero constituit, ut Psalmi die noctuq; canantur in Ecclesia. Anno domini ccc. lxxix. Iana pluuiæ permixta de nubibus fluxit. Anno domini ccc. lxxx. Hilarius Pictauiensis episcopus obiit. Anno domini ccc. lxxxi. Athalaricus rex Gothorum, Christianos in sua gente persequitur. Anno domini ccc. lxxxij. Eusebius Vercellenſis, & Lucifer Caralitanus obierunt. Anno domini ccc. lxxxij. Valentinianus Saxones cæde perdomuit in Francia. Anno domini ccc. lxxxij. Didimus Alexandrinus multa de nostro dogmate commentatur. Anno domini ccc. lxxxv. Sanctus Martinus Turonis ordinatur episcopus. Anno domini ccc. lxxxvi. Magnentia quæ & Tecla, Romanorum nobilissima, Hierosolymam ueniens, magnis uirtutibus & humilitate claruit. Anno domini ccc. lxxxvij. Valentinianus rupta uena nuper incisa moritur.

Psalmi canendi

Athalaricus Christianorum persecutor.

Tecla.

Valens igitur frater Valentiniani, dum per concessionem fratris regnaret cum eo in regno Orientis, id est, in Constantinopoli, annis xi. post mortem fratris regnauit ibi annis iij. Gratiano & Valentiniano fratris sui filijs, regnū occidentis, id est, Romanum tenentibus imperium. Hic itaq; Valens mox ut frater eius ab eo discessit, Dominica uxore sua, ut aiunt, suadente, ab Eudoxio Arriano episcopo rebaptizatus est, statimq; in Christianos persecutionem moueret, si fratrem non timeret. In Antiochia tamen plurimo tempore commorans, omnibus licentiam dedit sua sacra celebrare, Gentilibus scilicet atq; Iudæis, & omnibus hæreticis: illis tantummodo inimicus erat, qui Apostolicam doctrinā prædicabant. Post mortem uero fratris, impietatem quam mente conceperat, operibus explebat. Nam sacerdotes Domini exiliabat, monachos in militiam cogeabat: nolentes militare, interfici iubebat.

Valens in Christianos.

Monachi in Militiam sub Valente.

Inter hæc diabolico instinctu perſcrutari cupiens, quis post eum regnaturus esset, nectomantiam fecit: sed diabolus eius audacia & crudelitate abusus, nō aperta, sed I ij obliqua

obliqua ei responsa dedit, per quæ multos artificiose interemit. Nam cū de imperio consuleretur, quatuor literas demōstrauit, *l. e. o. d.* dicēs hoc nomē post Valentē imperij culmen accepturū. Vnde ille zelo ductus, multos interemit, quos tyrannidem assumere æstimauit. Occidebantur itaq; Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicūq; has literas in capite sui nominis habuissent. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes cum iuramento, quæ prius habuerunt, ut pericula effugerent. Inter cæteros autē occisus est & Theodosiolus uir fortis, ex Hispania genus ducens, pater Theodosij postea imperatoris. Hic Theodosiolus à Valentiniano fratre Valentis in Aphricam missus, Firmum quendam sese in regnum extollentem, ad mortem coegit, totamq; Aphricam & Mauritaniam Romano imperio subiecit. Sed cū à Valēte per inuidiam iuberetur occidi, prius in remissionem peccatorū rogabat baptizari, sicq; iugulum ultro præbuit percussori.

Ea tempestate Hunorū gens diu inaccessis seclusa montibus, repentina rabie percita, exarsit in Gothos, eosq; conturbatos, ab antiquis expulit sedibus. Qui transito Danubio, ad Valentem uenerunt, & sine omni passione suscepti, Thracias ad habitandum ab eo acceperunt. Deinde cum idem imperator non daret eis quod sufficeret, non sustinentes famem, apprehenderunt arma, euntesq; per Thraciam, omnia licenter uastabant & incendebant. Hoc audiens ualens, egressus ab Antiochia, congregauit exercitum ut pugnaret cum Gothis. Primumq; moratus apud Constantinopolim, misit Traianum magistrum militiæ contra eos, qui uictus, ignominiose reuersus est. Cui cum Valens mollitiem exprobraret, ait: Non ego uictus sum o imperator sed tu, qui contra Deum pugnas, Barbaris nutū eius cōcilias. An nescis quod ab ecclesijs expulisti, & quibus eas tradidisti: Ille sera penitentia stimulatus, episcopos, cæterosq; sanctos reuocari de exilijs præcepit. Inter hæc barbari per Thraciā discurrebant, itaq; suburbana Cōstantinopolitana, nullo prohibēte, incendebant. Egressus itaq; de Cōstantinopoli, duxit exercitum ad urbem Adrianopolim: commissaq; pugna cū Gothis, primo impetu Gothorū, Romani equites nudatos deseruere pedites, quos Gothi mox circumderunt, ac sagittarum nubibus huc & illuc fugientes obruerunt. Ipse quoq; imperator Valens sagitta fauciat, & in fugam uersus, cū ob nimium dolorem de equo laberetur, in uilissimam casam deportatur, ubi Gothis superuenientibus, ipsumq; ibi nescientibus, igne imposito concrematur, anno uitæ quinquagesimo, regni autem xv. quorum xi. regnauit cum fratre, iij. post illum. Iusto itaq; Dei iudicio ab illis igni crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Antea quippe perentibus Gothis, ut eis mitteret prædicatores & doctores, qui eos catholicam fidem instruerent, misit Arrianos doctores, sicq; omnis illa gens Arriana facta est. Mortuo autem Valente, Gothi iam securi pergūt ad urbem Constantinopolim, ubi tunc Dominica uxor Valentis sedebat, quæ ex ærario publico præmia bene certantibus præbens, urbem uiriliter defendebat. Sub his temporibus Apollinaris Laodicenus episcopus, multa nostræ religionis scripta composuit: qui postea de uianis à fide, heresim sui nominis instituit. Quia uero Gothorum mentio non solum in hoc loco, sed & in præcedentibus sæpe est habita, & in sequentibus sæpius habenda, nō superfluum uideatur, si de origine eorum altius ab initio repetatur, & qui, aut unde essent, quàm breuissime uerissimeq; potest, hic aliquid inseratur: quia & Huni, qui eos de sedibus suis expulisse referuntur, originem ex his traxisse dicuntur: Gepidi quoq; & Amazones ex eis processisse leguntur.

HISTORIA GOTHORVM.

Laudius Ptolemæus, orbis terræ descriptor egregius, refert in secūdo sui operis libro, esse in oceani Arctooſalo insulam quandam magnam, nomine Scanziam, in modum folij cedri lateribus pandis per longum ductam, quā & Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cuius ripas influit Anus. Hæc à fronte posita est Viſulæ fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanzix septentrionali oceano trifidus illabitur, Germaniam, Scythiamq; determinans. Vbi etiā aliæ plures insulæ dicuntur esse dispositæ,

dispositæ: ad quas si congelato mari ob nimium frigus lupi transferint, luminibus feruntur priuari. Ita non solum hominibus inhospitales, uerum etiam bestijs terræ sūt crudeles. In Scanzia uero insula multæ & diuersæ manent nationes, quarum vij. commemorat Ptolemæus: ex quibus una dicta Adogit, in Arctoa parte eiusdem insulæ cōsistit, quæ in media ætate xl. diebus & noctibus lucem continuam fertur habere: itemq; brumali tempore eodem dierum noctiumq; numero, alternato mœrore cum gaudio, claram lucem nescire. Et hoc inde uenit, quia prolixioribus diebus per axis marginem solem uident redeuntem ad Orientem: breuioribus uero non sic apud illos conspicitur, ut Australes cōspicere censuerunt. Nobis enim uidetur sol ab imo surgere: illis uero marginem circuite. Nec hoc alicui incredibile uideatur, quia Plinius secularium eruditissimus literarum, eodem modo fieri in insula Thyle testatur, circa solstitium æstiuale & brumale, aliquibus tantum diebus. Quod & uenerabilis Beda comprobatur, dicens, sibi dictum fuisse à quibusdam clericis, qui in eadem insula fuerunt, à kal. Feb. usq; ad kal. Aug. quod in diebus circa æstiuale solstitium, in uespertina hora abscondat se sol, occidens quasi post paruulum tumulum, ita ut in minimi oculo spacio nihil fiat tenebrarum, sed quicquid homo operari uoluerit, tanq; in præsentia solis possit: & si in altitudine montium eiusdem terræ fuissent, forsitan sol nunquā eis latuisset. In medio autem spatio illius minimi temporis, media nox fit in medio terrarum orbis. Sed & beatus Augustinus in sententia quæ in Ecclesiastico fit de sole de ambitu solis dicit: Australis ergo pars cum habet solem, nobis dies est: cum autem ad partem Aquilonis circuiens peruehitur, nobis nox est: non tamen in alia parte non est dies, ubi præsentia solis est, nisi forte poetis figmentis cor inclinandum est, ut credamus solem mari se immergere, atq; inde lotum, ex alia parte mane surgere: quanquam si ita esset, abyssus ipsa solis præsentia illustraretur, atq; ibi dies esset, posset enim & aquas illuminare, quando ab eis non posset extingui: sed hoc monstruosum est suspicari. Alia quoq; gens ibi est, quæ Suethans dicitur, cuius gentis homines, uelut Thuringi, equis utuntur eximij: & hi sunt, qui in usus Romanos Saphirinas pelles, commertio interueniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi decora pellium nigredine. Hi cum inopes uiuant, ditissime uestiuntur. Sunt ibi & Suetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminentiores, quamuis Dani ex ipsorum stirpe progressi, Herulos proprijs sedibus expulerint, qui inter omnes Scanzix nationes nomen sibi præcipuum ob nimiam proceritatem affectant.

Ex hac igitur Scanzia insula, quam alij Scandanauiam dicunt, quasi officina gentium, aut certe uelut euagina nationum, diuersæ nationes egressæ sunt, Dani, Daci, Heruli, Rugi, Turcilingi, Vuandali, Vuinili, qui & Longobardi, & hi qui postea Burgundiones dicti sunt, & aliæ multæ Barbaræ nationes. Ex eadem quoq; cum rege suo nomine Berich, Gothi qui & Getæ, quondam memorantur egressi, cum tribus tantum nauibus. Sed qui in una erant nauis, aliquantulum, ut fieri solet, tardiores, cum alios sequi non possent, in quandam Viſulæ fluminis insulam uenientes, quousq; meliores inuenirent sedes, ibi resederunt, nomenq; genti ex trarditate sua dederunt. Nam lingua eorum pigra Gepanta dicitur: ipsaq; gens postea paulatim corrupto nomine ex uitio tarditatis Gepidorum uocabulum sortitur. Quod ipsum nec credo falsissimum, sunt enim ingenio tardiores, & uelocitate corporum grauiores. Alij uero qui in duabus erant, mox ut citeriorem oceani ripam attigerunt, nomen loco dederunt, qui hodieq; ut fertur, Gothiscanzia uocatur. Inde mox promouentes, ad Vlmerugorum sedes, qui tunc oceani ripas infederunt, castrametati sunt, eosq; commisso prælio, proprijs sedibus expulerunt, uicinosq; eorum Vuandalos tunc subiugantes, suis uictorij applicauerunt. Vbi uero magna populi numerositate crescente, quintus iam penè rex post Berich, regnabat Filimer Gadarici magni filius, consilium dedit, ut cum familiaris suis Gothorum inde promoueret exercitus. Qui aptissimas sedes locaq; dum quæreret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorum Ouim uocabantur. Vbi delectatus magna ubertate regionum, per pontem transposuit exercitum ultra quendam fluuiū. Medietate autem exercitus transposita, pons ubi amnem traiecerat, dicitur irreparabiliter corruisse, nec ulterius licuit iam alicui ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus uoragine circumiecta concluditur, quem

I iij utraq;

Valēs quosdā occidit ex indicio dæmonis adiurati.

Theodosiolus martyr.

Huni in Gothos.

Vide Theod. in hist. Trip. lib. 8. cap. 13.

Traiani magistri militū ex postulatione cū Valente.

Valens concrematur.

Gothi facti Arriani.

Apollinaris.

De Gothis scripsere Procopius, Ablabius, et Iornandes.

Scanzia. Plin. lib. 4. ca. 16. Scandiam.

Viſula.

In Scanzia multe & diuersæ nationes.

Adogit insula

Quid si pro Scandia Thyle in insula?

Plin. de Thule A Thule unius diei nauigatio nec mare conuenit, à nonnullis Croniū appellatur li. 4. cap. 16.

Beda.

Augustini sententia super locum Ecclesiæ stici.

Populus Suetidus forte Suetidones. uide Cornel. Tacitum.

Suetidi.

Dani.

Heruli.

Scanzia dicta Scandinauia, officina gentium.

Berich, qui et Berig.

Gepidi.

Gepantiū idem quod pigrum.

Gothiscanzia.

Vlmerugorū sedes.

Filimer quintus rex post Berich.

Ouim.

utraque confusione natura reddit imperium. Veruntamen hodie illic & uoces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, comentium attestatio, quam uis longe audientium, solet perhibere. Hi ergo qui apud Filimer dicuntur in terras Ouim emeso amne transpositi, optato potiti solo, ilico ad gentem Spalorum adueniunt, conseroq; praelio, uictoriam adipiscuntur. Exinde iam uelut uictores ad extremam Scythia partem, quae Pontico mari uicina est, properant, quemadmodum & in prisca eorum carminibus pene historico ritu in commune celebratur, & Ablaius descriptor Gothorum gentis egregius uerissima testatur historia. In quam sententiam nonnulli consensere maiorum, eosq; Scythas appellare censuerunt. Scythia siquidem Germaniae confinis est, eotenus ubi Ister fluius oritur, uel stagnum Marisnum dilatatur, usq; ad Danubium, montemq; Taurum, non illum Asia, sed proprium Scythiae per omnem Maotidis ambitum, cuius paludis circuitus est passuum mille centum xliij. nusquam octo cubitis altius subsidentis. In qua Scythia prima ab occidente gens est Gepidorum, quae magnis opinatisq; ambitur fluminibus, in trorsus Dacia est, ad coronae speciem arduis alpibus emunita: dein per immensa spacia Venetiarum natio populosa confidet, quorum nomina licet nunc per uarias familias & loca mutantur, principaliter tamen Sclaueni nominantur. Prima uero mansio Gothorum in Scythia solo, fuit iuxta paludem Maotidem: secunda in Mysia Thraciaq; & Dacia: tertia supra mare Ponticum. Et dum in prima sede iuxta Maotidem habitarent, Filimerem regem habuerunt. In secunda, id est, in Mysia Thraciaq; & Dacia solo Zamolxem, quem mirae philosophiae & eruditionis fuisse testantur. Pleriq; autem scriptores annalium tradunt eos prius habuisse eruditorem Zeutem, postea Dicineum, qui uenit ad eos eo tempore, quo Sylla Romano principatu potitus est, post Dicineum habuisse Sapientem Comosicum, qui propter suam peritiam & rex illis haberetur & pontifex: quartum uero habuisse Zamolxen. Nec defuerunt qui eos sapientia erudierunt: unde & pene omnibus Barbaris Gothi sapientiores extiterunt, Graecisq; pene similes, ut refert Dio, qui historias, annalesq; eorum Graeco stilo composuit: qui etiam dicit eos primum Tarabosteos, deinde Pileatos, uocasse hos qui inter eos generosi extabant, ex quibus reges & sacerdotes sibi ordinabant. Adeo ergo laudati suere Gete, ut Mattem, quem poetarum fallacia deum belli pronunciat, apud se dicerent fuisse progenitum. Vnde dicit Virgilius:

Graduumq; patrem Gethicis qui praesidet aruis.

Quem Martem Gothi semper asperrima placuere cultura, scilicet, morte captiuorum: opinantes bellorum praesulem apte humano sanguine placandum. Hac itaq; sede morantibus Gothi, qui & Scythae dictae sunt, Veloces rex Aegypti, qui regnauit eo tempore, quo Solarinus imperauit Assyrijs, & Inachus Sicyonijs, bellum primus intulit Gothi, quibus tunc erat rex Tanauis, qui eidem occurrens, eumq; grauius de bellans, usq; in Aegyptum fugauit, destitutum exercitum inuadit, omnemq; belli apparatus cepessit, ac totam Aegyptum deuastasset, si paludes Nili non obstidissent. Inde reuersi Gothi omnem pene Asiam infinitis caedibus perdomitam, uectigalem fecerunt, ubi per xv. annos sine pactione immorati, tandem uxoribus flagitatione reuocantur, denunciantium, ni redeant, se a finitimis sobolem quaesituras. Hoc autem spacio quo uiri commorati sunt in Asia, foeminae illorum a uicina quadam gente tentantur in praedam: sed ille a uiris suis edoctae, sumptis armis, fortiter resisterunt, hostesq; superuenientes, cum magna uerecundia abegerunt. Vnde quidam opinantur has fuisse, quae Amazones dicuntur: sed hoc repugnare uidetur, quod haru uiri post xv. annos ab eisdem reuocati leguntur. Illarum uero mariti partim bello, partim ab ipsis occisi scribuntur. Amazonum autem origo huiusmodi fuisse legitur.

DE AMAZONIBVS.

Edio tempore habitationis Gothorum in hac sede, duo regij iuuenes PLINIUS & SCOLOPETIUS apud eos per factionem optimatum domo pulsati, ingentem iuuentutem secum traxere, & in Cappadociae Pontice ora iuxta fluium Thermodoontem confidentes, campos Themiscyrios sibi subiecere. Vbi proxima quaeq; dum populantur, conspiratio

ne finit

ne finitumorum per insidias cum suis comitibus penè omnibus trucidantur. Horum uxores exilio ac uiduitate permotae, arma corripiunt, & ut omnibus par ex simili conditione animus fieret, uiros qui superuerat, interficiunt, atq; accensae in hostem, sanguine suo ultionem caelorum uirorum excidio finitumorum exequuntur. Tunc pace armis quaesita, ueritae ne prole rarefcente deficerent, externos concubitus uicinaru gentium ineunt, factis nundinis semel in anno, ita ut eadem die futuri temporis reuerentes ad ipsum, ut quicquid masculini sexus edidissent, patribus redderet, quicquid foeminei, matres ad arma bellica erudirent. Neq; enim uirgines earum solum ad aliquid operandum tenebant, sed equis, & armis & uenationibus se exercebant. Quisdam autem dicunt qd editis maribus, nouercali odio infantis miserandi fata rumpebant, & ita apud illas detestabile esset puerperium, quod ubiq; constat esse uotium. Quae crudelitas illarum, maximu terrorem uicinis gentibus cumulabat uulgatae opinionis. Nam quae rogo spes esset capto, ubi nefas habebatur ignosci uel filio: Puellis autem dexteris inurebant mamillas, ne sagittarum uel iaculorum impedirentur iactus, unde & Amazones dicuntur, hoc est sine mama. Harum duae reginae fuere Lampeto & Marpesia, quas audentiores caeteris eligentes, earum se principatu subdiderunt. Quae agmine diuiso, in duas partes, uicissim curam belli, & domus custodiam fortiebantur. Sed Lampeto, dum proprios fines domi tueretur, Marpesia foeminaru agmine sumpto, nouum genus exercitus duxit in Asiam, diuersasq; gentes bello sumperans, alias pace concilians, ad Caucaalum montem uenit, ibiq; certum tempus demorans, loco nomen dedit Saxum Marpesiae, Vnde Virg. ait. Ac si dura silex superest Marpesia cautes. Inde egressa Alim fluiuu, qui iuxta Gargaru ciuitatem praeterfluit, tranierit: & Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisidiam, multaq; Asiae loca obtinuerunt, ibiq; diutius dominantes, Ephesum & alias ciuitates, castraq; condiderunt, suoq; nomini dicauerunt. Templum quoq; Dianae ob sagittandi ac uenandi studiu, quibus artibus se tradiderant, mira pulchritudine apud Ephesum costruxerunt. Tali ergo casu Scythiae gentis foeminae Asiae regnum per centum annos tenuerunt. Sicq; magna pars exercitus opulentissima praeda onusta in cautes Marpesias ad socias proprias repedauit, reliquae uero ad tuendum Asiae imperium relictae, incursum hostium cum Marpesia regina, trucidatae sunt. Cuius filia eius locum Sinope cepessit, quae singularem uirtutis gloriam perpetua uirginitate cumulauit. Hac fama gentes excitas tanta formido & ammiratio inuasit, ut Hercules quoq; cum iussus fuisset a Domino suo, exhibere sibi arma reginae Amazonum, quasi ad inuitabile periculum destinaretur, ex uniuersa Graecia lectam ac nobilem iuuentutem contraxerit, ix. longas naues praeparauerit, nec tamen sic contentus examine uirum, ex improuiso eas aggredi, & insperatas circumuenire maluerit. Duae sorores tunc regno praerant, Anthiope & Orithia. Hercules autem aduectus, incautas, inermesq; & pacis incuria desides oppressit Amazones, & inter caesas & captas plurimas, duae sorores Antiopae retentae sunt, Melanippe ab Hercule, Hippolyte a Theseo. Sed Theseus Hippolytem matris monio afciuit, Hercules uero Melanippe sorori reddidit, & arma reginae in precium redemptionis accepit. Post Orithiam Pentefilea regno est potita, cuius clarissima uirtutis documenta inter uiros Troiano accepimus bello, in quo ipsa occisa dicitur ab Achille. Fuerunt autem cum ea lxx. millia Amazonum, quarum paucae reuersae sunt. Post Pentefileam regnu tenuit Thalifaridis, quae habuit pacem cum Alexandro Magno. Dicuntur autem Amazones regnasse per annos multos, usq; ad Iuliu Caesarem. Hac aut de Amazonibus huic historiae subintulimus, ut has quoq; de stirpe Gothorum descendisse monstraremus, nunc uero ad coeptam eorundem historiam redeamus,

Dio historicus, & antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Geticum titulum dedit, regem illis post multa tempora fuisse commemorat nomine Telephum Herculis filium, procerum quidem corpore, sed plus uigore terribilem, qui paternam fortitudinem proprijs uirtutibus aequans, Herculis genus & formae similitudinem referebat. Huius regnum Maesiam appellauere maiores. Is coniugio sororis Priami copulatus, bellum habuit cum Danais, in qua pugna Tessandrum ducem Graeciae peremit. Et dum Aiacem infestus inuadit, Vlixemq; persequitur istibus, equo cadente, ipse corruit, Achillisq; iaculo femore lauciato, diu mederi nequiuit, Graecos tamen

I iiii quamuis

Gens Spaloru
a Gothis uicta

Ablaius scri
ptor gentis
Gothorum.

Scythia.

Sclaueni.

Prima mansio
Gothorum.

Zalmoxes,
alias Zamolx
es rex.

Comosicus
rex & ponti
fex Gothoru.

Dio historicus
Gothorum.

Mars ex Ge
thia.

Primum bellu
in Gothos.

Amazones.

Plinius.
Scolopetius.

Amazones id
est sine mama.

Saxum Mar
pesiae.

Ephesus.
Dianae tem
plum.

Sinope.

Hercules ti
met Amazon
nes.

Anthiope.
Orithia.

Amazones ex
stirpe Gotho
rum.

Dio in oper
Gético.

quamuis faucius à suis finibus proturbauit. Telepho uero defuncto Euriphilus filius eius successit in regnum, ex Priami regis sorore progenitus, qui cum ob Cassandræ amorem bello interesset Troiano, ut parentibus soceroq; ferret auxilium, mox extinctus est. Post longum interuallum Thomiris regina cum filio suo Gothis præsidebat, quæ Cyrum regem Persarum Scythis inferentem, interficiebat. Post hæc Antinus Gothis regnauit, cuius filia Darius, Hytaspis filius, rex Persarum postulas, sed repudiatum cum Dcc. millibus armorum, bellum Scythis intulit, sed lxxx. millibus perditis, refugit. Post quem Xerxes filius eius paternas iniurias ulturum se æstimans, cum Dcc. millibus armorum de regno, & ccc. millibus de auxilijs, mille quoq; nauibus rostratis, & tribus millibus onerarijs ad eos proficiscitur, sed nec tentare in conflictu animositatem eorum præsumens, cum rubore reuertitur.

Philippus quoq; pater Alexandri Magni, cum ipso filio suo ad Scythiam prædandi transijt intentione, commissioq; prælio, cum Scythæ & numero & uirtute præstarent, fraude Philippi nimium callidi uincuntur. In qua pugna xx. millia puerorum & scæminarum Scythicæ gentis capta sunt, magna pecorum copia abducta, auri argentiq; nihil repertum. Postea cum eis amicitiam fœderans, Medopam Gudilæ regis Gothorum filiam, accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus, Macedonum regnum firmaret.

De hinc regnate in Gothis Beroista, Diceneus uenit in Gothiam, eo tempore quo Sylla Romanum tenuit principatum. Quem Diceneum suscipiens Borbista, dedit ei regiam potestatem, cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci tenent, populati sunt, quibus hoc erat salubre, hoc commodum, hoc uotiuum, ut quicquid Diceneus eorum cõsiliarius præcepisset, hoc modis omnibus expedissent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus obedire, & naturale ingenium eos habere, omni penè Philosophia eos instruxit, elegitq; ex eis nobilissimos & prudentiores uiros, quos Theologiam docens, numina quædã & sacella uenerari suavit, eosq; sacerdotes fecit, nomen illis Pileatorũ tradens, quia opertis caputibus tiaris, hoc est pileis litabant, reliquam uero gentem capillatam dici iussit. Quod nomen Gothi pro magno suscipientes, adhuc in suis cantationibus reminiscuntur. Decedente uero Diceneo, pari penè ueneratione habuerunt Comosicum, qui nec imparis erat soletia. Hic etenim, rex illis & pontifex, ob suam peritiam, in summa iustitia populum regebat. Et hoc rebus humanis excedente, Zamolxes rex Gothorum in regnum conscendit, & per xl. annos in Dacia suis gentibus imperauit. Daciam autem dico antiquam, quam nunc Gepidæ possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita, trans Danubium corona cingitur montiũ, duos tantum habens accessus, unum per Bonatas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quã Daciã appellauere maiores (quæ nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ, & Bastarnæ, à Meridie amnis Danubij fluuenta terminant.

Tertiam sedem super mare Ponticum, Gothi iam humaniores & prudentiores habebant, diuisisq; per familias populis, Vuifigothæ, id est Occidentales Gothi familie seruibant Euualdorum, Ostrogothæ uero, id est Orientales Gothi præclaris subiacabant Amalis. Quorum studium fuit primum inter uicinas gentes, arcum intendere neruis, Lucano attestante, qui ait:

Armeniosq; atcus Geticis intendite neruis.

Aliquorum etiam facta maiorũ, cantuum modulationibus, cytharisq; canebant Ethespamaræ, Hanalæ, Fridigerni, Vuiculæ, & aliorum, quorũ in hac gente magna opinio est, quales uix Heroas fuisse miranda iactat antiquitas. Diu itaq; Gothi regnarunt, adeo ut Cæsar, qui primus omnium Romanũ sibi uedicauit imperiũ, omnemq; penè suę ditioni subegerat mundum, Gothos sepe pertentans, subijcere non posset. Gaius Tyberius iam tertius Romanus regnauit, Gothi tamẽ in suo regno incolumes perseuerant. Domitiano uero xi. iam ab Augusto regnante, ripam Danubij iam diu à Romanis obsessam, Gothi deletis militibus Romanis, eorumq; ducibus, uastauerunt.

Cui prouincię tunc post Agrippam præerat Oppius Sabinus, Gothis autem principabatur Dorpaneus. Inter quos bello commissioq; Gothi Romanos uicerunt, caput Oppij Sabini absciderunt, multas ciuitates & castella de parte Imperatoris publice prædaci

prædaci sunt. Qua necessitate compulsus, Domitianus cum omni uirtute Illyricum properauit, prælatoq; militibus Fusco ductore, cum electissimis uicis amnem Danubij, qui & Ister dicitur, consertis nauibus instar pontis eum transmeare præcepit, super exercitum Dorpaneus. Gothi haud segnes arma capessunt, primoq; conflictu Romanos deuincunt, & extincto Fusco duce militum, castra prædantur. Magnaq; potiti uictoria, iam proceres suos, non quasi puros homines, sed quasi semideos Anses uocauerunt. Quorum genealogiam, ut paucis percurrã. Primus horum Heroũ fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal uero genuit Angis, Angis genuit eum, qui dictus est Amala, à quo & genus Amalorum decurrit, Amala uero genuit Hifarnam, Hifarna autem genuit Ostrogotham, Ostrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achulf, Achulf autem genuit Ansilam, & Edulf & Valdulf, & Hermenticum, Valdulf uero genuit Vualeranans, Vualeranans genuit & Vuinitharium, Vuinitharius quoq; genuit Theodemir & Vualemir & Vuindemir, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalafuentam, Amalafuenta genuit Athalaricum & Matafuentam de Vtherico uiro suo, qui affinitate generis, sic ad eam coniunctus est. Hermenticus, supradictus filius Achulf genuit Hunnimundum, Hunnimundus Thorismundum, Thorismundus genuit Berimundum, Berimundus autem genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Eutharicum, qui coniunctus Amalafuentæ, genuit Athalaricum & Matefuentam. Mortuus est autem Athalaricus in annis puerilibus, & Matefuentæ Vuitigis est copulatus, de quo illa non suscepit filium. Cum autem Vuitigis rebus humanis excederet, Germanus Patritius fratruelis domini Iustiniani Imperatoris, sumens eam in conubium, Patritiam fecit ordinariã, genuitq; filium ex ea nomine Germanum. Defuncto autem Germano uiro suo, ipsa uidua perseuerare disposuit. Coniunctio consanguinitatis Hermentici & Theoderici talis fuit. Hermenticus & Vuitulfus filij fuerunt Achulf, Hermenticus, Vuitulfus, Hunnimundus, Vualeranans, Thurismundus, Vuinitharius, Berimundus, Vuandalaricus, Vuidericus, Dietmarus, Eutharicus, Theodericus, cuius filiam Amalafuentam Eutharicus accipiens, genuit Athalaricum & Matefuentam, stirpemq; Amalorum iam penè diuisam coniunxit His ita insertis, non ab re, ut credimus, ad ordinem historię redeamus.

Dorponeo igitur rege Gothorum defuncto, successit Ostrogotha, & pars Gothorum, quæ Orientalem plagam tenebat, Ostrogotharum nomen accepit, siue à rege, siue à regione, reliqui uero, qui in occidua erant parte, Vuifigothæ dicti sunt, ambæ tamen partes regi Ostrogothæ subiacuerunt, mirumq; in modũ illis proficientibus, sub eorum dextera Vuandalus iacuit, Marcomannus sub precio stetit, princeps Quadorum in seruitutem redactus est. Philippo itaq; Romanis imperate, qui solus ante Constantinum, Christianus cum Philippo, id est filio, fuit, cuius & secundo anno regni Roma millesimum annum expleuit. Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia sua ferentes egre, de amicis facti sunt inimici, nam quamuis remoti sub regibus uiuerent suis, Reipub. tamen Romanæ fœderati erant, & annua munera percipiebant. Quid multa? Ostrogotha cum suis transiens Danubium, Mœsiam Thraciamq; prouincias Romanorum uastauit, ad quem debellandum Decius senator à Philippo dirigitur. Qui ueniens, Romanos milites, quos inuenit, à militia deposuit, & in priuata uita degere fecit, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transierint, factaq; ut putauit in suos uindicta, reuertitur ad Philippum. Milites autem uidentes se post tot labores à militia pulsos, ad Ostrogothæ regis auxilia confugerunt. Qui excipiens eos, eorumq; uerbis accensus, mox triginta milia suorum armata producit ad bellum, adhibitis sibi Thaphilis & Alstringis nonnullis, transitoq; Danubio, Mœsiã populati sunt, & Marcianopolim eiusdem patriæ urbem Metropolitim, quam Traianus olim ex nomine sororis suę Marcie condidit, obsederunt: acceptoq; precio post longam obsidionem ditati, ad propria redierunt, suaq; in patria fœliciter uersabantur, quousq; princeps eorum extitit Ostrogotha. Post cuius excessum Ouida successit, qui ducto exercitu, cum Romanorum partes deuastaret, Decius iam Imperator cum filio suo ei occurrit, conseruatoq; prælio, Decij filius & ipse dictus Decius sagitta occiditur, pater quoq; cum filium ulcisci moliretur, interimitur. Post Decium Gallus & Volufianus regno potiti, pacem cum Gothis pepigerunt, nec longo interuallo utrisq; occumbentibus, Gallienus arripuit

Darius filius
Hytaspis.

Medopa Gu-
dile regis Gos-
thorũ filia Phi-
lippi regis
uxor.
Diceneus
Borbista.

Pileati.
Capillati.

Comosicus.

Dacia.
Gothia.
Gepidia.

Scripta exem-
plaria habebant
pro Ter-
tiam, Traciã.
Vuifigothæ.
Ostrogothæ,
Ab Amala,
quæ Augis ge-
nuit, Amalorũ
origo.
Cæsar nequi-
uit Gothos
subigere.

Dorpaneus.

Anses dicti
proceres, quã
si semidei.

Germanus
Patritius.

Hic nixit anno
mundi. 5446.
& anno Do-
mini. 247.

Decius & Do-
cij filius, occi-
duntur in loco
qui dictus est
Decij ara, uis-
de res Geticas.

arripuit principatum. Quo in omni lasciuia resoluta, Respa & Veducus, Thuro, Varoq; duces Gothorum fretum Helleponticum transfretantes, multas Asiae urbes depredati sunt, illudq; opinatissimum Dianae templum ab Amazonibus Ephesi conditum, succenderunt: & cum praeda multa regressi, Troiam, Iliumq;, quae uix ab illo Agamemnoniaco bello quantulumcunq; reparata erat, rursus deleuerunt, sicq; Asia uastata, Thraciam deueniunt, & iuxta radicem Gæmi montis aquarum calidarum lauacro delectati, multis diebus comorantes, ad propria redierunt. Post hæc ab Herculo Maximiano in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, fideliter decerta uerunt, & Narseum regem Persarum, Saporis magni nepotem fugauerunt. A Constantino quoq; Imperatore rogati multo affuerunt auxilio, & ut famosissimam Rome æmulam in suo nomine conderet ciuitatem, Gothorū interfuit operatio. Qui fœdere inuito cum imperatore, xl. militia usq; ad præsens in republica nominatur, id est fœderati. Tunc etenim sub Ararici & Aotici regum suorum florebat imperio. Post quorū discessum successor regni extitit Geberich, uirtute & nobilitate eximius. Nam patre Helderich natus, uo Ouida, pro uo Cniuida, gloriâ generis sui factis illustribus exæquauit. In principio quippe regni sui mox Vuandalorum genti, qui eo tempore manebant, ubi postea Gepidi sedebant, bellum indixit, regemq; eorum Vuismar cum magna parte gentis suae prostrauit, depredatisq; Vuandalis, uictor remeauit. Perpauci uero Vuandali, qui remanserant, infortunatam sibi patriam relinquentes, Pannoniam à Constantino imperatore sibi concessam petierunt, ibiq; locatis sedibus, per lx. annos imperatorum Decretis, uelut incolae famularunt. Inde iam post longum tempus à Stilicone magistro militum, & ex consule, ac Patritio inuitati, Galias occupauerunt, ubi finitimos depredantes, non adeo fixas sedes habuerunt. Geberico namq; rege Gothorum rebus humanis excedente post aliquantum temporis Ermanaracus Amalorum nobilissimus successit in regnum, qui multas Arctoi gentes bellicosas perdomuit, suisq; legibus parere fecit, quæ merito nonnulli maiores Alexandro Magno comparauerunt. Habebat quippe sub ditione sua Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabranças, Merens, Mordenfimis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Nanego, Bubegentas, Coldas. Et cum tantorum seruitio clarus haberetur, nõ qui euit nisi & Erulorum gentes, quibus præerat Alaricus, sibi subijceret. Quæ gens (Ablatio historico referente) iuxta Mæotidem paludem habitans, in locis stagnantibus, quas Græci Ele uocant, Eruli nominati sunt, gens quanto uelox, tantum superbissima. Nulla siquidem gens tunc erat, quæ non leuem armaturâ in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamuis eorum uelocitas ab alijs crebro bellantibus eos tutaretur, Gothorum tamen stabilitati & tarditati subiacerunt, fecitq; causa fortium, ut ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico seruirent. Post Herulorum cædem, idem Ermanaricus in Venetos arma commouit, qui numerositate pollentes, primo resistere conabantur, sed nihil ualet multitudo in bello, ubi & Deus permittit, & multitudo fortium armata aduenit. Venetorū uero natio, ut supra diximus, populosa est, qui ab una stirpe exorti, tria sibi nomina indiderunt. Veneti, Antes, Sclau, quod nomen eis principale est. Qui quamuis nunc ita, facientibus peccatis nostris, ubiq; sæuirent, tunc tamen omnes Ermanarico seruiuerunt. Aestrorum quoq; nationem, qui longissimam Oceani ripam Germanici insederant, idem prudentia & uirtute subegit, omnibusq; Scythiæ & Germaniæ nationibus, ac si proprijs laribus imperauit. Post hæc uero Hunorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos, eosq; qui prius timor erant cæteris gentibus, ab antiquis, conterritos, pepulit sedibus. Hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus.

DE ORIGINE HVNORVM

Mulieres Magae, Aliorumne dicte: Germanice Alrunly uocantur uel uel, quemadmodum

ILIMER rex Gothorum, & GANDARICI magni filius, qui post egressum eorum de Scanzia insula, iam quinto loco tenuit regnum Getarum, quicq; terras Scythicas, ut superius dictum est, cum gente sua intrauit, quaidam mulieres Magas, quas illi Gothico nomine aliorumnas uocant, in exercitu repperit, easq; suspectas habens, de medio sui, iam pregnantes, à Sicambrijs dicimus germanice Schamper, ut quidam

ut quidam dicunt, proturbauit, longeq; ab exercitu fugatas, in solitudine manere coegit. Quidam uero dicunt, q; syluestres homines, quos Faunos uicarios uocant, dum eas per desertum errare uideret, earum complexibus se in coitu miscuerint, & genus hoc ferocissimum ediderint. Quod fuit primum inter paludes Mæotidas minutum, terram atq; exile, quasi hominū genus, nec alia uoce notum, nisi q; humanā sermonis imaginem assignabat. Tali igitur stirpe Huni creati, Gothorum finibus adueniunt. Natio aut illorū, ut dictū est, referente Prisco historico, Mæotidē paludem in ulteriori ripa insidens, uenationi tantū studuit, nullū alium experta laborem, nisi q; postq; creuisset in populos, fraudibus & rapinis uicinarū gentiū conturbauit quietem. Huius ergo gentis uenatores, ut assolent, dum in ulteriori Mæotidis ripa uenationes inquirent, animaduertunt quomodo cerua ex improuiso se illis obtulit, quæ ingressa paludem, nuncq; progrediēs, nuncq; subsistens, indicium uia tribuit. Quam secuti uenatores, paludem Mæotidē quā imperuā putabant, pedibus transierunt, moxq; Scythicam terram insciji intrauerunt. Hi uero qui preter Mæotidem aliū mundū esse ignorabant, admiratione terræ Scythicæ ducti, ut erant solertes, iter illud antea nulli ætati notum diuinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei actum edocent: Scythiā laudant, omnes simul per uiam quam cerua docuit, ad Scythiā properant, & quantoscunq; Scytharū obuios habuerunt, occiderunt, reliquos perditos subegerunt. Nam mox ut ingentē illā paludē transierunt, ilico Alizuros, & Alcizuros, ac Itmaros, Tinicassos & Boifcos, qui ripæ Scythiæ insidebant, quasi quidam turbo gentiū rapiabant. Alanos quoq; pugna sibi pares, sed immanitate uictos, formaq; dissimiles, frequentiam certamine fatigantes subiugabant. Nam & quos bello forsitan minime sperabant, uultus sui terrore nimium pauorem ingerentes fugabant, eò q; erat eis species pauende nigredinis, & si dici fas est, quædā informis offa, non facies, habensq; magis quasi quædā puncta, q; lumina, quorū animi fiduciā turbidus prodit aspectus. Qui etiam in filios suos primo die natos desequiunt. Nam ferro secant genas eorum, mox ut nati sunt, ut anteq; lactis nutrimenta percipiant, uulneris cogantur subire tolerantiam. Hinc imberbes senescunt, & sine uenustate ephēbi sunt, quia facies ferro sulcata, tempestiuā pilorū gratiā cicatrice absumit. Forma quidem exigui, sed argutis motibus sunt expediti, & ad equitandū prōptissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; paratis, firmis ceruicibus, & superbia semper erectis. Hi uero sub figura hominum, uiuunt beluina sequitia. Quod genus expeditissimū multarū nationū grassatorē, Gethe uiderunt, expauescunt: suoq; cum rege deliberant, quid agant. Ermanaricus uero rex Gothorū, licet, ut superius retulimus, multarum gentium extitisset triumphator, de Hunorū tamen aduentu sollicitus, dum cogitaret, Rosolanorū gens infida, quæ tunc inter alias illi famularū exhibebat, tali eum occasione nansciscit decipere. Quandam fœminā ex memorata gente Suniellus nomine, pro mariti sui fraudulento discessu, rex furore comotus, equis ferocibus præcepit alligari, & incitatis cursibus per diuersa diuelli. Cuius fratres Sarus & Ammius germanę obitū uindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt, quo uulnere saucius, ægram uitam imbecillitate contraxit. Quā aduersam eius ualitudinem captans Balamir, rex Hunorum, in Ostrogothorū partem mouit exercitum, à quorum societate iam Vuifigothæ quadam inter se contentione disiuncti erāt. Inter hæc Ermanaricus tam uulneris dolorē, q; Hunorū incursionē non ferens, iam grædeus & plenus dierū, ex. anno uitę suę defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunis præualere in Gothos illos, quos dixeramus in Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Qui Hunis resistere non ualentes, cum regis sui Ermanarici morte Vesegothę ab eis essent diuisi in antiquā patriā Scythiæ remeabant, Hunorū subiacentes ditioni, Vuinithario tamen Amalo Hermentici fratruelis filio principatus insignia retinente, Qui Vuitulsi, aui sui, qui erat frater Hermentici, uirtutē imitatus, q; uis Hermentici fœlicitate inferior, ægre tñ ferēs Hunorū subiacere imperio, paululū se subtrahit ab illis, suāq; dū nitit ostēdere uirtutē in Anctorū fines mouit procinctū, eosq; aggrediēs, prima cōgressione uincitur, sed deinde fortiter agēs regē eorū Booz nomine cū filijs suis, et dcc. primatibus in exēplū terroris affixit, ut de ditius metū cadauera pendentiu geminarēt. Sed dū tali libertate uix anni spatium impetisset, nõ passus est Valamber rex Hunorū, sed super Vuinithariū duxit exercitum, diuq;

Iornandes dicit. Spiritus mundi per Heremū uagantes

Palus Mæotidis.

Ferro genas natorum infantium secare.

Hic uide plura in libro rerū Geticarum.

Vuinitharius, qui & Vualdarius magnam stragem Hunorū facit.
 diuq̄ cū certaret, primo & secūdo certamine Vuinitharius uincit, nec ualet aliquis eō memorare quantā stragē Hunorū fecerit. Tertio uero prelio Vuinitharius interēptus est, sicq̄ rex Hunorū omnem Populum Gothorum in pace subactum possedit, ita tamen, ut gens Gothorum semper proprios regulos, quamuis Hunorum consilio, haberet. Defuncto autem Vuinithario, Hunnimundus Hermennici quondam potentissimi regis filius, successit in regnū, eoq̄ defuncto, regnauit filius eius Turismundus, flore iuuentutis ornatus, qui secundo regni sui anno, contra Gepidos exercitum mouit, magnaq̄ de illis potitus uictoria, casu dicitur interēptus. Quem sic luxerūt Ostrogothæ, ut per xl. annos in locum eius alius non succederet, quatenus illius memoria diu apud eos maneret. Cuius filius Herimundus spernens regnum Ostrogotharum, propter Hunorum dominium, cum filio suo Beterico, ad Hesperias gentes se contulit, & sub Theoderico Vuifigotharum rege, de quibus mox dicetur, tacita generis sui propinquitate, cum magna gloria militauit. Vnde post longum tempus Balamir filius Vuadalarici, qui erat filius Vuinitharij, regnū accepit, cum fratre suo Dietmaro, necnon & Vuitimaro, eratq̄ in his tribus grata contēplatio: Quando mirabilis Dietmarus pro fratre Vualamiro militabat imperio, Vualamir uero pro altero iubebat ordinando, Vuitimar utrisq̄ ad herebat, & quasi utrisq̄ seruebat, sic illis mutua affectione se tuentibus, ut nulli regnum deesset, quod utrisq̄ in pace tenebant, ita tamē, ut Hunorum regis, qui iam erat Attila, deseruirent imperio. Postq̄ enim mortuus est Vualamber rex Hunorum regnabat Mundzuccus pater Attilæ, post quem Germani eius Hostar, & Roas, post quos Attila cum Bleta, Germano suo, qui magnæ parti Hunorum præerat. Sed Attila interfecto fratre Bleta, uniuersum populum sibi subiugabat, uir in concussione gentium, & terrarum omnium metum natus in mūdo, qui (nescio qua sorte) cuncta terrebat, formidabili de se opinione ueegata. Erat autem superbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ut elati potentia, ipso quoq̄ motu corporis appareret, bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio ualidissimus, exorabilis supplicantibus, semel in fide receptis propitius, forma breuis, lato pectore, capite grandi, minutis oculis, barba raris canis aspersa, tetro colore originis sue referens signa. Qui quamuis huius esset naturæ, ut semper magna confideret, addebat ei tamen confidentiam gladius Martis, apud Scytharum reges inuentus, & semper habitus, quem historicus Priscus tali refert occasione detectum. Cum pastor quidam gregis unam buculam claudicantem conspiceret, nec causam doloris inueniret, nisi quod eam uideret uulneratam, sollicitus uestigia cruoris insequens, tandem ad gladium ueniebat, quem latentem in herbis uacca depascens, incauta calcauerat, effosso q̄ protinus ad Attilam detulerat. Quo ille munere multum gratulatur, & ut magnanimus totius mundi principem se constitutum, ac per Martis gladium, potestate bellorum sibi concessam fuisse arbitratur. Hinc multis nationibus bella inferens suæ ditioni subiiciebat. Gepidarum quoq̄ regem famosissimum Hardericum, sibi subdebat. Ostrogothas, ut dictum est, ab initio Huni possidebant, nec contra consanguineos Vuifigothas licuit recusare certamen, nec aliter ab Hunorum dominio diuellā potuit gens illa Scythica, nisi mors Attilæ proueniret, quæ cunctis in commune nationibus & Romanis fuit optata. Quæ qualiter prouenerit, in sequentibus dicemus, nunc ad Vuifigotharum historiam redeamus.

VVISIGOTHARVM HISTORIA EX IORDANE

De Ostrogothorum & Vuifigothorum appellatioe, uide Epistolam nuncupatoriam B. Rhenani in Procopium.

VISIGOTHAË itaq̄, cum per mortem Hermennici ab Ostrogothis discederent, & eosdem ab Hunis opprimi & expelli cernerent, nimium territi, quid de se propter gentem Hunorum deliberarent, ambiebant: diuq̄ cogitantes, tandem cōmuni placito legatos ad Valentem fratrem Valentiniani senioris, tunc Constantinopoli regnantem, ut superius scriptum est, miserunt, ut partem Thraciæ siue Mœsiæ illis traderet ad colendū, eius se legibus, eiusq̄ imperijs se uicturos promittentes. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se Christianos fieri, si linguæ suæ scios eis mitteret doctores fidei. Quo ualens comperito, mox gratulabundus annuit, quod ipse ultro petere uoluisset, susceptosq̄ in partibus Mœsiæ

bus Mœsiæ Getas quasi murum regni sui contra cæteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arriana perfidia saucius, omnes nostrarum partium sacerdotes odio habebat, suæ partis fautores illuc direxit predicatores. Qui uenientes, rudibus & ignatis ilico perfidiæ suæ uirtus infundunt. Sic itaq̄ Vuifigothæ per Valentem imperatorem Arriani potius quàm Christiani effecti, de cetero tam Ostrogothis, quàm Gepidis parentibus suis affectionis gratia Euangelizantes per Vlphiam Episcopum suum Arrianum, qui literas Gothicas primus inuenit, & scripturas in eorum linguas diuinas conuertit, omnem huius linguæ nationem ubiq̄ ad culturam sectæ huius inuitabant. Ipsi autem, ut dictum est, Danubium transmeantes, Daciam & Ripensem Mœsiam, Thraciamq̄ permissu principis obsederunt. Quibus euenit, ut affolet genti necdum bene loco fundatæ, ut penuria famis stringerentur: cœperuntq̄ duces eorum, qui regum uice illis præerant, Fridigernus & Alatheus, & Saphrach, exercitus inopiæ condolere, negotiationemq̄ à Lupicino & Maximo Romanorum ducibus expetere. Qui auaritia compellente, cœperunt non solum ouium boumq̄ carnes, uerum etiam canum & immundorum animalium morticina eis contradere, ad eō ut quodlibet mancipium in uno pane, aut x. librarum carne mercarentur. Mancipijs & omni supellectile deficiente, filios eorum avarus mercator exposcit. Sed parentes salutem pignorum suorum prouidentes deliberant, facilius ingenuitatem perire quàm uitam, dum misericorditer alendus quis uenditus potius quàm moriturus seruat, filios tradunt. Contigit autem illo tempore, ut Lupicinus ductor Romanorū Fridigernum Gothorum regulum ad conuiuium inuitaret, dolumq̄ ut post exitus docuit, moliretur. Sed Fridigernus dolum nesciens, cum paucis ad conuiuium uenit: & dum in prætorio epulatur, clamorem miserorum morientium audiuit. Nam in alia parte socios eius reclusos, milites ducis Lupicini iussu eius trucidare conati sunt. Quod sentiens Fridigernus, euaginato gladio non sine magna temeritate uelociter ex cōuiuio egreditur, sociosq̄ à morte ereptos, ad necem Romanorum instigat. Qui naçta occasione uotiuā, elegerunt potius in bello mori, quàm fame deficere: & ilico in mortem ducum Lupicini & Maximi armantur. Illa dies, Romanorum securitatem, & Gothorum ademerat famem: cœperuntq̄ Gothi iam non ut peregrini, sed ut ciues & domini possessoribus imperare, totasq̄ partes septentrionales usq̄ ad Danubium sub suo iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens, bellum aduersus eos mouit, in quo ipse uulneratus, in quandam casam confugit: ignorantibusq̄ Gothis, quod imperator in tam uili casa lateret, apposito igni, crematus est, iusto scilicet Dei iudicio, ut ab ipsis igni combureretur, quos ipse ueram fidem petētes, in perfidiam declinauit, ignemq̄ charitatis ad gehennæ ignem detorsit. Post tanti gloriæ trophæi, Vuifigothæ Thraciam, Daciamq̄ Ripensem potiti tanquam solum genitale cœperunt incolere, donec Theodosius Hispani Theodosij filius, à Gratiano imperatore electus, & in orientali principatu loco Valentis patris sui subrogatus est. Qui acer ingenio, & uirtute atq̄ consilio clarus, dum disciplinam militarem exercebat, ignauia & desidia piorum principum exclusa, Gothus ut sensit pertimuit, militesq̄ Romani sub meliori principe fiduciam accipientes, Gothos impetere tentant, eosq̄ à finibus Thraciæ expellunt. Post hæc Theodosio penè usq̄ ad desperationem ægotante, datur iterum Gothis audacia, diuisoq̄ exercitu, Fridigernus ad prædandam Thessaliam & Achaiam digressus est: Alatheus uero & Saphrach Pannoniam perierunt. Quod cum Gratianus audisset, qui tunc à Roma in Gallias secessit, mox collecto exercitu ad eos uenit: nec tamen armis fretus, sed gratia & muneribus eos uicturus: nam fœdus cum eis iniit, & uictualia illis concessit. Theodosius uero conualescens, cum reperisset Romanos & Gothos fœdus pepigisse, grato animo accepit, & ipse cum Athalarico qui Fridigerno successit in regno, fœdus percussit, eumq̄ Cōstantinopolim inuirauit. Qui omnino libenter acquiescens, dum regiam urbem ingrederetur, & à Theodosio cum omni iocunditate & affectione susciperetur, uis dens ædificiorum magnificentiam, & exornati quasi ad diem festum populi frequentiam, urbis situm, nauiumq̄ cōmeatum, ac deinceps imperatoris regiam ingrediens, & obsequia diuersaq̄ officia conspiciens, ualde admiratus: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebam: sine dubio deus terrenus est imperator: & si quis aduersus eum

Vuifigothæ Arriani effecti. Vide hist. Trip. li. 8. ca. 13.

Lupicinus ductor Romanorum.

Præstat bello quā sane mori.

Theodosius.

Imperator terrenus deus.

K sus eum

sus eum manum mouerit, ipse sanguinis sui reus erit. In tali ergo admiratione maiori honore a principe suffultus, paucis mensibus interiectis, rebus excessit humanis. Quem princeps affectionis gratia penè plus mortuum quam uiuum honorans, ipse in exequijs feretrum eius præcessit, dignæq; illum sepulturæ tradidit. Quod uidens cunctus eius exercitus, in seruitio Theodosij pro tanta eius benignitate perdurauit: Romanoq; se subdens imperio, uelut unum corpus cum militibus Romanis efficitur, militiaq; illa dudum sub Constantino fœderatorum reuocata, & ipsi fœderati dicti sunt. E quibus imperator contra Eugenium Tyrannum, qui occiso Gratiano, Gallias occupauit, plus quam xx. mill. armatorum fideles sibi & amicos intelligens adduxit, uictoriamq; poritus, ultionem exegit.

Post mortem Theodosij filij regni perdunt.

Baltha, id est, audax.

Eneri, id est, laudabiles.

Et hic plurales in hist. rerum Geticarum

Roma capta ab Alarico rege Goth.

Alaricus moritur.

Valia quartus rex ab Alarico

Postquam uero Theodosius rebus excessit humanis, cœperunt filij eius utranq; Rempuplicam luxuriose uiuendo ad nihilum deducere, auxiliarijsq; suis Gothicis consueta dona subtrahere, mox Gothicis fastidium eorum creuit, uerentesq; ne longa pace eorum se solueret fortitudo, ordinauerunt super se regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Balthorumq; ex genere origo mirifica, quorum primus dudum ab audacia uirtutis Baltha, id est, audax, inter suos nomen acceperat: Mox igitur antefatus Alaricus creatus est rex, cum suis deliberans, suasiteis, suo potius labore regnum quaerere, quam alieno exercitui per odia subiacere: sicq; per Pannoniam intrauit Italiam, nulloq; penitus obistente, applicuit ad pontem Condianum, qui tertio miliario erat ab urbe regia Rauenna, cuius dudum possessores (ut tradunt maiores) Eneri, id est laudabiles, dicebantur. In cuius uicinitatem cum Vuifigotharum applicuisset exercitus, Alaricus legationem misit ad Honorium filium Theodosij, qui tunc ibi erat, ut daret ei locum, in quo cum exercitu suo habitare posset. Qui concessit ei Galliam & Hispaniam, quas Geisericus rex Vuandalorum iam penè uastauit. Quò cum tenderent Gothi, in quodam loco aliquandiu morati sunt. Tunc Stilico comes & patricius, focer Honorij imperatoris, subito irruit super eos in ipsa sacratissima die Paschæ, nihil mali suspicantes, & multos ex ipsis occidit. Primum quippe perturbati sunt Gothi, sed mox recollectis uiribus, arma corripiunt, multosq; de exercitu Stiliconis occidentes, ceteros in fugam conuertunt, & in magnam iram excitati, iam in Gallias pergere nolunt: sed furibundo animo cœptum iter deserentes, in Liguriam quam iam transierant, reuertuntur, eamq; spoliantes, Aemiliam pariter & Flaminiam deuastant, & per Tusciam usq; ad Romam discurrentes, quicquid ex utroq; latere fuit, in prædam diripiunt, Romanosq; uenientes, apprehenderunt eam, & deuastabant, & incendebant. Iussit tamè Alaricus, ut si quis in loca sancta confugeret, nihil mali pateretur: & quamuis ciuitas prædaretur, nemo tamen occideretur. Capta est autem Roma ab Alarico rege Gothorum, post annos mille clxiiij. ex quo facta est. Exeuntes autè Gothi ab urbe, per Campaniam & Lucaniam, Brutiamq; perrexerunt: & cū uellent transire in Siciliam, multi ex eis in mari perierunt. Alaricus uero dum deliberaret quid ageret, subitanea morte apud Consentiam defunctus est. Quem sui nimia dilectione lugentes, Vasetem fluum de alueo suo deriuauerunt, regemq; suum Alaricum in medio fluminis cum diuitijs multis sepelientes, ipsum flumen in alueum suum reducerunt: & ne locum ipsum aliquis postea sciret, captiuos qui illum auerterant, omnes occiderunt, Athaulfum uero Alarici consanguineum, super se regem constituerunt. Qui rediens Romam, quicquid remansit, more locustarum erasit: nulloq; resistente, tulit sororè Honorij Placidiam, filiam Theodosij imperatoris, eamq; sibi in cōiugio copulauit. Quæ cum blandimentis animum uiri flecteret, ut pacem cū Romanis haberet, Gallias tetendit, uicinisq; gentibus perterritis, & Vuandalis inde in Hispaniam fugatis, tertio anno postquā Gallias & Hispanias perdomuit, fraude suorum interfectus est. Post quem Geberich regnum accepit: sed & ipse à suis occisus, uitam cum regno reliquit. Dehinc iam quartus ab Alarico rex constitutus est Valia nimium prudens, contra quem Honorius imperator Constantiū uirum industria militari pollentem direxit, promittens ei, si sororem suam Placidiam, siue pace, siue quocunq; modo reduceret, quòd eam sibi coniugem daret. Quo placito, Constantius uans cum armatorū copia Hispanias petijt, cui Valia nō minori procinctu occurrit: sed ab utraq; parte

parte legatione directâ, ita conuenit, ut sororem principi redderet, suumq; adiutorium Romanæ Reipublicæ non denegaret. Duodecimo regni Valiæ anno, quando & Huni post quinquaginta annos à Romanis & Gothicis ab inuasa Pannonia expulsi sunt, uidens idem Valia Vuandalos in suis finibus esse, cum temeritate contra eos mouit exercitum, expulsosq; in Africam, uellet eos etiam ibi persequi, nisi casus qui dudum Alarico illuc tendenti contigerat, eum reuocasset: defuncto Valia, Theodericus regnum accepit, ad quem, ut supra dictum est, Herimundus filius Thurismundi neporis Hermentici, spreto regno Ostrogotharum propter Hunorum dominium, se contulit.

Inter hæc regnantibus Martiano in oriente, & Valentiniano in occidente, Attila rex Hunorum omnium, & solus regnator penè cunctarum Scythicarum gentium, confusus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subiugauerat, Macedoniam & Mœsiam, Achaiam & utranq; Daciam, Thraciam, & omne penè Illyricum de uastauerat, posuitq; in animo suo, uenire ad dissipandum occidentale imperiū, hoc est, Romanum. Erat namq; sub eius potestate nominatissimus Gepidarum rex Haradericus, eminentior ipso cui seruebat, & Ostrogotharum rex Vualamir, cum fratribus suis Dietmaro & Vuitimaro, nec non fortissimæ gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, Heruli, Turcilingi, Turingi, Rugi, & aliæ Barbaræ gentes, quæ habitabant in partibus Aquilonis. Hi omnes erant in adiutorio eius, eratq; numerus exercitus eius D. millia. Horum omnium Attila superbus imperio, primas mundi gentes, Romanos scilicet & Vuifigothas, subdere sibi optabat: & quamuis speraret se facere posse quod uellet, per uirtutem tantarum gentium, tamen & per astutiam uincere quaerebat. Timens enim, ne Gothi, qui intra Gallias habitabant, iungerentur Romanis in adiutorium, cum esset nimis altutus & subtilis, misit nuncios ad Valentinianū, nullatenus se aduersum Romanos hostiliter uenire, nec publicæ rei amicitias in aliquo se uelle uiolare, sed contra Theodericum Vuifigotharum regem sibi certaminis causas existere. Similiter misit & ad Theodericum, non sibi pugnam esse aduersum Gothos, sed contra Romanos, seq; satis studere pacem cum Gothicis habere. Hoc autem per astutiam fecit in dolo, ut si Romanos Gothosq; ab inuicè diuideret, hos & illos postea facile uinceret. Etius autè patritius, qui tunc militiæ præerat, intelligens astutiam & dolos Attilæ, misit ex persona Valentiniani imperatoris legatos, ad Theodericum regem Gothorum, qui illo in tempore apud Tolosam regnabat, ut pacem firmaret cum illo. Consensit in hoc Theodericus, pacemq; cū Etio firmavit, seq; cum eo contra Attilam pugnare promisit. Fuerunt autem in exilio Etij patritij Burgundiones, Franci, Alani, Saxones, Riparioli, Briones, Sarmatæ, Armorici, Liciani. Produciuntur quoq; à rege Theoderico Vuifigotharū multitudo innumerabilis. Quatuor namq; filijs suis domi dimissis, Friderico scilicet, Eurico, Retemire & Immerico, duos tantū maiores secum assumit, Thurismundum & Theodericum. Conueniunt itaq; in campis Catalaunicos, qui & Mauritiij nominantur, centum leugas, ut Galli mensurare solent, in longum tenentes, & lxx. in latum, quæ fiunt in longitudine miliaria cl. & in latitudine cv. miliaria. Vna enim leuga Gallica, mille & quingentorum passuū quantitate mensuratur. Cumq; ad locum uenissent, ubi iam pugnare debuerant, interrogauit Attila diuinatores suos, quid sibi de ipsa pugna portenderent. Qui more solito, nunc fibras pecorum, nunc quasdam uenas in abrasis ossibus intuentes, Hunis infausta pronunciant, scilicet, Attilam non habiturum uictoriam. Hoc tamen quantumcūq; prædixere solati, quòd summus de parte hostili ductor, in certamine occumberet. Attila uero, cum hoc de interitu Etij, cuius mortem sitiebat, denūciare putaret, non dubitauit uel cum suorū perditione bellum cōmittere, dummodo Etium suis motibus fortiter obistentem posset extinguere. Cōmittit itaq; pugnam circa nonam diei horam, iam in uesperum die uergente, ut si superaretur ab hostibus, imminentis noctis se tenebris occuleret. Conueniunt itaq; hinc & inde nationes fortissimæ, conseruntur acies, fit bellum acre nimis & pertinax, quale uix ulla narratur historia: nec ante præliandi ardore quieuerunt, q̄ nox superueniens, pugnandi facultatē eis adimeret. Eo siquidem prælio clxx. millia hominum cæsa referuntur, tantūq; sanguinis effusum esse, ut paruulus riuius qui ibi labebatur, sanguine occisorum subito

Theodericus rex.

Attila rex Hunorum.

Fortissime gentes Attilæ ad iuices. D. M.

D. Beatus R. pro Turingis legit Turingis li. i. rerū Ger.

Attila simulat se cōtra Theodericū pugnare uelle.

Nota dolum Attilæ.

Etius unicum columen rerum Romanarum, intelligit dolum Attilæ.

Auxiliares Etij.

Leuga Gallica

Et hic plurales in hist. Getica.

Attila cōsultat diuinatores.

Riuus ex sanguine cadauerum peremptorum ferens.

K ij auctus

ausus, cadauera peresthptorū secum traheret. Attilam sane de morte Etij sua fessisse suspicio: nam Theodericus rex Vuisigotharum occubuit, Etius sanus euasit. In quo prælio quamuis neuter cessisset exercitus, constat tamen Attilam fuisse superatum. Tunc Vuisigothę diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunorum cateruam: & penè Attilam trucidarent, nisi prouidus ante fugisset, & se suosq; ilico intra septa castrorum, quæ plaustris uallauerant, reclusisset. Sic ergo quamuis fragili munimine, eo tamen quæsiuerunt subsidium uitæ, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger obfiste re. Altera uero die, intra plaustrorum munimenta se continens, Attila cum egredi nō auderet, nec tamen tubis & clamore perstreperere, quasi incurfionem minitans, non cessaret, ut uictores suos inclusos turbaret: Thurismundus Theoderici regis filius de paterna dolens occisione, statuit Attilam coartare obsidione, eumq; cum suis ad interitionem delere. Tunc Attila de uita desperans, ex equitatorijs sellis ingentem pyram extruxit: ut si forte Gothi imminerent, supposito igne ipse ascenderet, seq; cremaret, ne aut quisquā de eius uulnere gauderet, aut rex tantarum gentium in potestatem hostium deueniret. Etius uero metuens, Attila perempto, Romanos postea impunè à Gothis deprimi, nec deinceps aduersum Gothos, si necessitas incumberet, auxilium inueniri, Thurismundum quasi rebus eius consulens persuasit, ut domum quantotius reuenteretur, regnoq; paterno potiretur: ne si ab eius germanis inuaderetur, ipse omnino priuaretur, essetq; sibi acerbius postea cum suis decertare, q̄ cum alienis dimicare. Hoc ille consilium quasi pro sua salute prolatum, libenter amplectens, domū redijt, regnumq; paternum accepit. Cæterum Etius talia machinatus est, ut Attilam ab eius impressione subduceret, ea intentione qua prædictum est: heu nescius quantum hac prouisione detrimentum patriæ, dum auertere cupit, ingessit. Nam Attila cernens hostes, se relicto, ad propria remeasse, erectis animis Pannoniam repedauit, multo potiore coacertans exercitum, Italiam denuo furibundus intrauit, ac primū Aquileiam in ipso Italiæ positam principio, expugnare aggressus est. Quam continuo triennio obsidens, cum aduersus eam, ciuibus strenue repugnantibus, nil præualeret, iamq; murmur sui exercitus penuriam famis tolerare non ualentis, & discedere cupientis audiret, die quadam circuiens ciuitatem, ut ex qua parte posset eam facilius expugnare, inquireret: cernit repente aues in ædificiorum fastigijs nidificare solentes, quæ ciconiæ uocarentur, uno impetu ex urbe migrare, foetusq; suos sublatis rostris forinsecus deportare, & ut erat sagacissimus, ait ad suos: Aspiciate aues futurorum præcias, perituram ciuitatem relinquere, casurasq; arces periculo imminente deserere. Statimq; adhibitis machinis, hortatur suos, acriter urbem impugnat, ac sine mora capit: diripiuntur opes, captiuantur uel trucidantur ciues: residuum direptioni, supposito igne, flamma consumit. Plura dehinc eiusdem regionis castella, immanis hostis, extinctis uel captiuitatis ciuibus, succendit ac diruit Concordiam, Altinum, siue Patauium, uicinas Aquileiæ ciuitates: exinde per diuersas Venetiarum urbes Huni bacchantur, hoc est, Veronā, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, seu reliquas, Mediolanum quoq; Ticinumq; pari sorte diripiunt, ab igne tamen abstinentes & ferro. Deinde Aemiliæ ciuitatibus similiter expoliatis, nouissime eo loco quo Mincius fluuius Padum influit, castrametati sunt. Vbi Attila consistens, dum animo fluctuaret, utrū Romam adiret, an desisteret, non urbi cui insensus erat, consulens, sed Alarici exemplum, qui captæ urbi non diu superuixit, pauens, repente sanctissimus uir Leo papa per se ad eum accessit. Qui cum ad regem Barbarum introgressus esset, cuncta ut optauerat obtinens, non solum Romæ, sed totius Italiæ salutem reportauit. Territus namq; fuerat Attila nutu Dei, nec aliud Christi sacerdoti loqui ualuit, nisi quod ipse oprauit. Ferunt itaq; post discessum pontificis, interrogatum fuisse Attilam à suis, cur ultra solitum morem tantam reuerentiam Romano pontifici exhibuerit: illumq; respondisse, non se illius personam qui aduenerat, reuerentem fuisse, sed alium uirum iuxta eum in sacerdotali habitu astātem uidisse, qui forma augustorum, canitieq; uenerabilior, euaginato gladio mortē sibi minitauerit, si non omnia quæ ille experebat, impleuerit. Igitur Attila tali modo à sua sæuitia repressus, relicta Italia, Pannonias reperit. Ad quem Honoria Valentiniāni principis germana, dum à fratre ob decus pudicitiae districte seruarietur, suum direxit Eunu-

chum

chum, quatenus eam sibi à fratre deposceret in matrimonium. Qui accepto nuncio, cum iam Italiæ fines excessisset, nec statim fatigato exercitu regredi potuisset, mandat Valentiniāno imperatori, peiora proxime se illaturum Italiæ, si mox sibi germanam suam cum regalium opum portione non transmisisset. Reuersus autem ad proprias sedes, super plures quas habebat uxores, puellam quandam ualde speciosam, Ildico nomine, sibi coniunxit. Ob cuius nuptias profusa exercens cōiuiua, dum tantum uini, quantum antea nunquam in semel bibisset, dormiensq; supinus iaceret, nimia sanguinis eruptione qui ei de naribus effluere solebat, suffocatus est. Eadem nocte apud Constantinopolim Martiano imperatori arcus Attilæ fractus in somnis ostenditur, quo scilicet armorum genere gens illa maxime utebatur. Sequenti uero luce, cum magna diei pars exacta fuisset, ministri regis post clamores maximos fores effringunt, inueniuntq; Attilam sine ullo uulnere, sanguinis effusione, mortuum, puellamq; demisso uultu, sub uelamine lachrymantem. Tunc ut illi genti mos est, cranium parte truncata, informem faciem turpauere uulneribus, ut præliator eximius, non fœmineis lamentationibus, sed agmine lugeretur uirili. Cuius exequiæ multis plausibus à sua gente honoratæ sunt. In medijs liquidem campis intra tentorium sericum cadauere collocato, de tota gente Hunorū electi equites cursibus illud in modum Circensium ambientes, facta eius, cantu funereo, celebrant, tali ordine: Præcipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzuno, fortissimarum gentium dominus, qui inaudita ante se potentia, solus Scythica & Germanica regna possedit: deinde strauam, quam sic uocant, super tumulum eius ingenti comestatione celebrantes, & contraria inuicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, nocteq; secreta cadauet terræ commendabant. Cuius fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiant, tali argumento significantes, potentissimo regi omnia conuenisse: Ferrum, quia gentes edomuit: aurum & argentum, quòd utriusq; Reipublice ornamenta accepit. Addunt etiam arma hostium cedibus acquisita, phalera uario gemmarum fulgore præciosa, diuersiq; generis insignia quibus colitur aulae decus. Et ut raris diuitijs humana curiositas arceretur, huic operi deputatos de restabili mercede trucidarunt. Post hæc inter successores Attilæ de regno exorta est contentio: & dum inconsulte imperare cupiunt omnes, simul imperium perdidit. Nam filij eius, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit, gentes sibi diuisa sorte poscebant, ut instar familiæ bellicosi regis cum populis mitterentur in sortem. Ut autem Gepidarum rex Hardericus hoc comperit, indignatus contra filios Attilæ primus insurgit, illatumq; seruiendi pudorem secuta fœlicitate detersit: nec solum suam gentem, sed & cæteras gentes quæ pariter premebantur, sua discessione absoluit: quia facile omnes appetunt, quod pro cunctorum utilitate tentatur immutatum. Igitur armantur, bellumq; committunt in Pannonia, iuxta flumen, cui nomen est Neoda, illic concursus factus est gentium uariarum, quas Attila in sua tenebat ditione. Post multos ergo cōflictus, fuit Gepidis inopinata uictoria: nam xxx ferè millia tam Hunorum, q̄ aliarum gentium, quæ Hunis ferebant auxiliū, Hardericus peremit, filium Attilæ maiorem natu nomine Hellam occidit, quem pater super cæteros in tantum fertur amasse, ut eum cunctis alijs suis liberis in regno uellet præferre. Quo inrerempto, reliqui eius germani cū Hunis fugantur, iuxta litatus maris Pontici, ubi prius fuisse leguntur Gothi. Hæc causa Harderici fœlix fuit in diuersis nationibus, quæ Hunorum regimini famulabatur inuitæ, earumq; animos diu mœstissimos ad hilaritatem libertatis uotiuæ arrexerit. Venientes ergo multi ex eis ad Martianum principem, gratissime sunt ab eo suscepti, distributasq; sedes quas incolerent, acceperunt. Gepidi namq; Hunorum sibi sedes uiriliter uendicantes, totius Daciæ finibus uelut uictores positi sunt, nihil aliud à Romano imperio nisi pacē postulantes: Sarmatæ uero & Cemandri, & quidam ex Hunorum parte ad Maternam, urbem Illyrici, sedes posuerunt: Scyri & Adagarij Scythiam minorem & inferiorem Mœsiam acceperunt: Rugi, aliq; nationes nonnullę Bizim & Archadiopolim petiere. Hernach quoq; iunior Attilæ filius cum suis extremas minoris Scythiæ sedes elegit. Hemmezur & Bulcindur consanguinei in Dacia Ripensi, Hedisco Halamq; potiti sunt, diuersiq; diuersa petierunt.

K iij Gothi

Occiditur Theodericus. Filii eius cogitant uindictam. Attila desperans cogitat se cremare.

Pyra ex equitatorijs sellis.

Attila redit Pannoniam. Tum Colonia Agrippina, Tungrorū oppidum Nouesium, Vtricesium, Castra Herculis, Vetera, Asciburgium, Nouomagus, Antinacum, Bingium, Magonia cum, Borbetomagus, Sebesium, Saletio, Brocomagus, Argentoratū, Elcebus, Argentinaria, Augusta Rauricorū Vindonissa, Forum Tyberij, Vitudurū, Auenticū, & multa oppida funditus destructa sunt. Vide primum lib. rerū Ger. B. Rhenani.

Attila suffocatur ex liberali uini potioesupinus iacens.

Exequiæ Attilæ.

Et hic plurā habes in hist. Getica.

Ferculū Attilæ auro, argento, ferro communiū, quid significet.

Contentio de regno post mortē Attilæ.

Hardericus contra filios Attilæ.

Hella Attilæ filius occiditur.

Gothi uero uidentes Gepidos Hunorum sedes sibi uendicare, & Hunorū popu- lum suas sedes antiquas occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quam cum discrimine alienas inuadere: Pannoniamq̄ accepere, ibiq̄ sub rege Vualamiro & eius germano Dietmaro morabantur, quamuis locis diuisis, consilio tamen uni- tis. Nam Vualamir inter Scarniungam & Aquam nigram, Dietmarus iuxta locum Pellois habitabat, Vuitimarum utroq̄ manebat. Contigit autem ut Attilæ filij con- tra Gothos, quasi defectores dominationis eorū, uenirent, ignarisc̄ alijs fratribus, su- per Valamirum solum irruerent. Quos tamen, quamuis cū paucis, ille excepit, diuq̄ fatigato ita prostrauit, ut uix aliqua eorum pars remaneret. Eo tempore cum proge- sta re ad fratres suos Dietmarum & Vuitimarum direxisset nunciū, ueniens nuncius in domo Dietmari maius inuenit gaudium: ipso siquidem die Theodericus filius eius, quamuis de concubina, bonæ tamem spei puerulus natus erat. Post tempus er- go non multum, rex Vualamirus, & fratres eius Dietmarus & Vuitimarum, dum con- sueta dona tardarent à principe Martiano accipere, & fœdera pacis tamen custodi- rent, missi ab eis legati ad imperatorem, uidebant Theodericum Triarij filium, ge- nere quidem Gothico, sed de alia stirpe quam Amalorum procreatum, omnino cū suis florentem, & Romanorū amicitijs utentem, se uero omnino despici, domi hæc renunciant: moxq̄ Gothi furore commoti, arma corripunt, & Illyricum penè totū prædando deuastant. Sed Martiano imperatore defuncto, cum regnum acciperet Leo, mox ad pristinam cum Gothis amicitiam recurrit, & tam præterita, quam præ- sentia munera tribuit, & pacis obsidem Theodericum infantulum, Dietmari filium, accepit, qui iam annum octauum intrauit. Quem dum pater dare tardaret, patruus Vualamir promittit, ut exinde pax stabilior inter Romanos & Gothos maneret. Igi- tur Theodericus obses ducitur ad urbem Constantinopolitanam: & quia paruulus elegans fuit, imperialem gratiam promeruit. Postquam ergo firma pax inter Roma- nos & Gothos facta est, uidentes Gothi sibi non sufficere quæ ab imperatore accepe- rant, simulq̄ solitam cupientes ostentare uirtutem, cœperunt uicinas deprædari gen- tes, primūq̄ contra Satagas, quæ interiorē Pannoniam possederant, arma mo- uerunt. Quod ubi rex Hunorum Duizich, filius Attilæ, cognouit, collectis quos ad- huc habebat, quamuis paucos, Pannoniam deprædari cœpit. Quo comperto, Go- thi ubi erant expeditionē soluentes, quam contra Satagas habebant, in Hunos cō- uertunt, sicq̄ eos à finibus suis inglorios expellebant, ut ex illo tempore qui reman- serant Huni, Gothorum arma pertimescant. Quiescente iam tandem Hunorū gen- te à Gothis, Hunimundus rex Sueuorum cum suis inuadens fines Dietmari, fratris Vualamiri regis Gothorum, eos deprædatur, omniaq̄ abducens armenta, in terram suam reuertitur. Dietmar uero non tantum iacturam armentorum dolens, quantū metuens, ne Sueui, si hoc impune lucrarentur, ad maiorem licentiam prosilirent: sic uigilauit in eorum transitu, ut intempestæ noctis silentio dormientes inuaderet, ad lacum Pollois, confertōq̄ inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum, cum superato exercitu Gothorum seruituti subdidit. Sed dum esset multum misericors, facta ultione, ueniam eis condonauit: recōciliatusq̄ cū Sueuis, eundem quē ceperat, adoptans sibi in filium, remisit in Sueuiam cū suis. Ille aut paternæ immemor gratiæ post aliquod tempus dolo concepto, Scyros, qui tunc super Danubium confidebant, incitauit, ut in unū collecti, gentē Gothorū inua- derent. Tunc Gothis nihil mali suspicantibus, ab amicis uicinis bellū insurgit, & im- prouisa coacti necessitate, ad arma cōfugiunt, arreptoq̄ certamine, se suāq̄ ulciscun- tur iniuriā: In eo siquidē prælio rex Gothorū Vualamir dū ad hortandos suos equū ascenderet, & ante aciem procurreret, proturbatus equus corruit, sefforemq̄ suū de- iecit. Qui mox inimicorum lanceis uulneratus, interemptus est. Gothi uero tam re- gis sui mortem, q̄ suorum uindicantes iniuriam, sic omnes extinxerūt, ut penè de gen- te Scyrorum nullus remaneret, nisi qui istud nomen cum dedecore ferrent. Iterum Hunimundus cū Sueuis fretus auxilio Sarmatarū, & reliquijs Scyrorum, simulq̄ ex Gepidis Rugisq̄ nō paruis solatijs collectis, bellū intulit Gothis. Gothi uero defun- cto Vualamiro, ad fratrem eius Dietmarū cōfugiūt, eumq̄ regē cōstituunt. Qui quous- dudū cū fratre regnasset, auctioris tñ potestatis insignia sumit, belliq̄ parte coactus

cum fra-

cum fratre Vuitimaro ad arma prosilijt, confertōq̄ prælio superior facta est pars Go- thorum, adeo ut campus corruentium inimicorū cruore madefactus, ut rubrum pes- lagus apparet, armaq̄ & cadauera plus quam decem millium in modum colliū cu- mulata, campum implerent. Inde uictor ad proprias sedes reuertens, Dietmarus cum Gothis, Theodericum filium suum, quem obsidem dederat, à Leone imperatore re- missum, cum magnis muneribus gratanter suscepit. Qui cum iam decem & octo an- norum esset, ex satellitibus, & ex populo patris elegit sibi penè vi. millia uiro- rum, cū quibus patre incio, peruenso Danubio, Sarmatorum regem incurrit, eumq̄ intere- mit, familiamq̄ ac census deprædans, ad genitorem suum cum uictoria redijt. Sin- gidunum dehinc ciuitatem, quam ijdem Sarmatæ possidebant, inuadens, non Ro- manis, sed suæ subdidit ditioni.

Deficientibus dehinc licinarum gentium spolijs, cœpit & Gothis uictus uestitusq̄ deficere, & hominibus, qui dudum bello uiuebant, pax cœpit esse cōtraria, omnesq̄ cum magna clamore ad Dietmarum accedentes, orant, ut in quamcunq̄ partem uel- let, exercitum duceret, quia diutius ibi manere non posset. Qui accito Germano, sor- tem misit, & Vuitimaro Italia, Dietmaro Illyricum populandum obuinit. Relicta igi- tur Pannonia, alter Italiam, alter Illyricum suscepit, sed Vuitimar mox, ut Italiam in- trauit, rebus humanis excessit, regnumq̄ filio suo sibi æquiuoco reliquit. Quem Lice- rius, qui tunc forte imperauit, muneribus datis ad Galliam transtulit, ut per Vuifigo- thas parentes suos regnaret. Vuitimar acceptis muneribus à Licerio Galliam tendit, se- lēq̄ parentibus Vuifigothis iungens, unum corpus cum eis efficitur, & sic Galliam Hispaniamq̄ tenens, suo iure defendit, ut nullus sibi alius præualeret. Vuifigothis ue- ro post Theodericum, qui in bello, quod Romani & Vuifigothæ cum Attila Huno- rum rege fecerunt, occubuit, filius eius Thurisimundus præfuit. Quo defuncto, Theo- dericus frater eius in regnum successit, ipsoq̄ xi. uero regni sui anno decedente, item frater eorum Euricus regnū assumens, xix. anno, uita, regnoq̄ priuatus est, relin- quens filium regni successorem, nomine Alaricū, qui nonus ab illo magno Alarico, regnum adeptus est Vuifigotharum.

Dietmar uero transiens Saum anem, Sarmatis bellum intentauit, si quis sibi ob- staret, illisq̄ quiescentibus, nec ad tantam multitudinem præualentibus, transit in Il- lyricum, & ubiq̄ prospere agens, multasq̄ ciuitates sibi subijciens, Thessalonicam pe- tijt, in qua Helarianus patritius à principe directus, cum exercitu morabatur. Qui dū uideret Thessalonicam uallo muniti, nec se posse conatibus eorum resistere, missa le- gatione ad Dietmarum regem cum muneribus rogauit, ut ab excidio urbis detorque- ret, initoq̄ fœdere, Romanus ductor cum Gothis, loca quæ incoluerant, iam sponte tradidit eis, ibiq̄ Gothi cum rege suo, depositis armis, in pace quieuerunt. Nec diu po- stea rex Dietmarus ægritudine occupatus, conuocatis ad se Gothis, Theodericum fi- lium suum regni hæredem fecit, & ipse mox rebus humanis excessit. Eo tempore re- gnum Orientale Zenon imperator habebat. Qui audiens Theodericum gentis suæ re- gem esse, grate suscepit, eumq̄ ad se Constantinopolim uenire præcepit, digneq̄ sus- ceptum inter proceres palatij collocauit, & post aliquod tempus, in filium sibi ad- oprans, consularibus fascibus, quæ dignitas post imperiale fastigium prima est, eum sublimauit, nec solum hoc, sed etiam equestrem statuam, ad famā tantuiri ante pa- latium suum ei constituit. At uero, dum eiuscemodi delitijs Theodericus apud Con- stantinopolim fluitaret, gens illius, id est Ostrogothæ, dum eis propter fidei sanctio- nem prædas agere, more solito non liceret, nec tamen ab imperatore oblata stipen- dia sibi sufficerent, non minima coacti penuria, compositum fœdus execrantur, inu- tilem factionem uituperant, mittuntq̄ continuo ad Theodericum, qui dicerent, quas inopiæ miseras ipsi sustinerent, dum ille Græcorum epulis superflueret, hortanturq̄ ut si suis, sibiq̄ consulere uelit, citius redeat, quatenus ne cuncta gens pereat, & ubi no- uas ad habitandum terras exquirant, prouideat. Ante non plures autem annos Odo- acer quidam exiens ab extremis finibus Pannoniæ, fortissima Herulorum multitu- dine fretus, insuper Turcilingorum, siue Scyrorum auxilijs Italiam uenit, nulloq̄ re- sistente, totam Italiam, Romamq̄ occupauit, & per xiiij. annos ibi regnauit. Theode- ricus uero cognitis suorum querimonijs, ad Augustum Zenonem accedit, penuriam

K iij questusq̄

Attilæ filij con- tra Gothos.

Gothi Illyricū uastant.

Theodericus obses uenit Cō- stantinopolim

Gothi contra Satagas. Alij legūt Din- zio filius Atti- læ.

Hunimundus Sueuorum rex

Scyri populus Danubij.

Vualamir in- scrimitur.

Dietmarus in Sarmatæ.

Hominibus bel- lo uiuentibus, pax contraria

Sauus uastissi- mum flumen Pannoniæ. Pli. lib. 3.

Zeno Impera- tor Orientis. Theodericus Consul.

Odoacer Ita- liam & Ro- mam occupat.

quæstusq; suorum exponit, absolutionem efflagitat, Italiam sibi dari expostulat, adijciens quasi superare posset Odoacrem, Italiamq; obtinere ad eius gloriam redundaret, à quo directus fuisset, sin bello superatus foret, nihilominus lucris eius accresceret, quandoquidem quotidianorum stipendiorum exactoribus cateret. Talia Zeno audiens licet ægre ferret eius discessum, deliberato tamen consilio reipublicæ utilitati prospiciens, eius petitionibus annuit, Italiamq; illi tribuēs, senatumq; ac populum Romanum ei committens, magnis ditatum muneribus, abire permisit. Egressus igitur à Constantinopoli, Theodericus ad Ostrogothas reuertitur, hortaturq; eos continuo, ut quàm primum parati sint, & quasi possessuri, Italiã proficiscantur. Qui cum omnes leti obedirent, profectus cum omni multitudine Ostrogotharum, & cum omni suppellectili, priusq; ad Italiam perueniret, Trapestilam, Gepidarum regem, insidias sibi molientem bello superans, extinxit: Busan quoq; Bulgarorum regem cum suis agminibus prostermit. Deinde ueniens Italiam, primumq; iuxta Sonuum fluium, qui non longe ab Aquileia labitur, castra componens, cum ad reficienda corpora hominum & iumentorum, pro longitudine itineris fessa resideret, cum magno exercitu, totisq; Italiæ uiribus Odoacer ei occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens, magno superatum prælio, in fugam conuertit. Exinde mouit exercitum, cū Veronam uenisset, iterum aduersus eum Odoacer, non minori sese belli apparatu opponit. Contra quem Theodericus haud procul à Verona confligens, summa eius exercitum clade contriuit. Qui dum fuge metu, in Athesim fluium, se precipites mergunt, ex magna parte rapidissimis gurgitibus eius implicati suffocantur. Theodericus uero dum ipso impetu subsequitur, fugientes, Veronam ilico ciuibus pauore consternatis inuadit. Odoacer autem cum his qui euaserant, fugiens, Romam contendit, sed obseratis continuo portis, exclusus est. Qui cernens introitum sibi denegari, omnia quæ attingere potuit, gladio flammaq; consumpsit, Rauennamq; ingressus, munitionem sibi præparauit. Theodericus autem à Verona digrediens, Mediolanum peruenit, & dum ibi consisteret, magna ad eum multitudo militum, pluresq; Italiæ populi conuenerunt, sed paucis ieteriectis diebus, rursus dedititius exercitus, Tusfra quodam nomine instigante, Odoacris partibus se reddidit. Quæ res Theodericum in tantum perterrituit, ut se suumq; exercitum apud Ticinensem urbem, quæ nunc Papiæ dicitur, communit. Talium rerum uarietates Gundebaudus, Burgundionum rex aspiciens, Liguriam cum ingenti exercitu intrauit, cunctaq; quæ reperire poterat, pro diripientium uoluntate deprehdans, infinitam captiuorum multitudinem secum ad Gallias duxit. Theodericus itaq; aliquandiu intra munitiones exercitum retinens, demum relictis ibi fororibus & matre, uniuersaq; uulgi multitudine, nihil plane dubius de fide Epiphani uiri sanctissimi, eiusdem ciuitatis Episcopi, cum expeditis armatorum cuneis ad obsidendum Odoacrem, Rauennam perrexit. Cumq; in eo loco qui Pinetum dicitur, non procul ab urbe castra posuisset, per continuum penè triennium Odoacrem obsedit. Qui cum frequenter nocturno tempore cum suis ex urbe egrediens, exercitum Theoderici inquietaret, nouissime noctu irruens in castra, exercitum Theoderici magna strage prostrauit, sed Gothi fortiter resistentibus, ad extremum uictus, in urbem confugit. Nec multa post missa legatione, ueniam supplicans à Theoderico, quasi in fide susceptus est, sed post ab eo truculenter peremptus est. Egressis inde à Ticino post triennium Gothi, eandem mox urbem inuasere Rugi, cuncta per circuitum loca, simulq; ciuitatem per continuum biennium deuasantes, cum adhuc beatissimus Epiphanius superesset, cuius sanctitate in tantis periculis ciues sustentabantur afflicti. Hic à Theoderico Gallias ad Gundebaudum pro captiuis redimendis directus, excepta innumera multitudine illorum, pro quibus precium dedit. vi. millia captiuorum, ob solam sanctitatis suæ reuerentiam sibi concessa, secum reduxit. Igitur Theodericus extincto apud Rauennam Odoacre, totius Italiæ potitus est ditone, nec multo post Romam profectus, à Romanis cum gaudio magno est susceptus. Quibus ille singulis ad subsidium uictus cxxvi. millia modiorum tritici concessit. Post hæc Theodericus, ut sui regni uires constabiliret, missa legatione ad Clodoueam, Francorum regem, filiam eius Audofledam in matrimonium petijt, quam ille libenter concessit. Amalfredam autem germanam suam Vuandalorum regi Hunerico Geiserici filio coniunxit,

Trapestila Gepidarum rex. Trafilla legis in Paulo diacono. Sonuus fluius Aquileia.

Theodericus inuadit Veronam. Odoacer Roma exclusus omnia uastat.

Gundebaudus Burgundionum rex Liguriam inuadit.

Odoacer à Theoderico perimitur.

Theodericus filiam Clodouei in uxorem petit.

coniunxit, eiusdemq; Amalfredæ filiam Amalbergam Thuringorum regi Ermenfrido tradidit, filias uero suas, quas in Mœsia genuerat, Thuidegotham & Ostrogotham uicinis regibus copulauit, unam Sigismundo regi Burgundionum, alteram Alarico regi Vuifigotharum. De quo Alarico natus est Amalricus. Quem auus suus Theodericus in annis puerilibus utroq; parente orbatum dum nutrebat, comperiens Beterici filium Eutharicum, Herimundi nepotem, & Thurismundi abnepotem, de Amalorum stirpe descendente, in iuuenili ætate, prudentia & uirtute, corporisq; integritate pollentem in Hispania, ad se illum uenire precepit, eiq; filiam suam Amalsuindam in matrimonium dedit, quæ Atalaricum ex eo genuit. Nec fuit aliqua uicina gens Italiæ, quæ Theoderico, aut coniunctionis affinitate, aut pactionis fœderatione non fuisset sociata. Zenone itaq; Augusto, post x. & vij. annos regni sui defuncto, Anastasius successit imperio, regnans per annos xxvij. Theodericus uero per idem tempus pacifice regnans in Italia, Romæ miranda fecit ædificia, & per singula quæq; loca celebriora, regia sibi construxit habitacula. Mortuo autem Anastasio & ipso hæretico, Iustinus imperium adeptus est. Qui dum esset orthodoxus, cernens in partibus Orientis, illo adhuc tempore Arrianam heresim per singula loca uigere, pro ardore catholice fidei decertabat hæreticos dissipare, sextoq; imperij sui anno, precepit ut ubiq; Hereticorum Ecclesias catholici consecrarent Episcopi. Hoc audiens Theodericus, Arriana lue pollutus, Iohannem papam, simulq; cum eo Theodorum atq; Agapitum, consulares uiros, aliumq; Agapitum patritium Constantinopolim ad Iustinum imperatorem direxit, mandans illi minando, quia nisi hæreticos Ecclesias suas quantotius redderet, eosq; in pace degere sineret, uniuersos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cum ab eo digne (ut competebat) suscepti essent, magnis cum stertibus postulabant, ut suæ legationis seriem, quamuis esset iniusta, libenter exciperet, & Italia peritura consuleret. Quorum stertibus Iustinus permotus, eis quod petebant, concessit: Arrianosq; suæ potestati dimisit. Cumq; hi in itinere demorarentur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum patricium & Boetium senatorem & consulem, gladio trucidauit. His quoq; diebus extincto à Francis, Alarico Vuifigotharum rege, Theodericus per Hibbam comitem suum plus quam xxx. mill. Francorum cædens, post mortem Alarici generi sui, Thiodem armigerum eius, tutorem Amalrici nepotis sui constituit. Iohannes uero Papa rediens à Constantinopoli cum socijs itineris sui uenit ad Theodericum Rauennam. Ille uero per malitiam impietatis & crudelitatis suæ, pro eo qd à Iustino catholice fidei defensore honorifice suscepti essent, carceri eos mancipauit, & famis afflictione interfecit. Sed hanc immanissimam eius crudelitatem diuina mox animaduersio secuta est, nam xcix. post hoc facinus die, subita morte defunctus est. Cuius animam, ut sanctus Gregorius in dialogo scribit, solitarius quidam uir magnæ uirtutis apud Lipparam insulam uidit inter Iohannem papam & Symmachum patricium disinctum & discalciatum deduci, & in ollam Vulcani demergi. Antea tamen, cum adhuc ualeret, sed iam senior conuocans Gothos & gentis suæ primates, Athalaricum Amalsuindæ filium, uix decem annorum regem constituit, exhortans suos, ut regem colerent, senatum populumq; Romanum amarent, principem Orientis placatum semper & propitium habere curarent. Quo defuncto, Gothi, ut precepit Theodericus, Athalaricum cum matre sua præficiunt regno, hoc quod preceptum erat custodientes, quam diu Athalaricus & mater eius uiuebant, qui penè per vij. annos regnabant. Iustino autem Augusto post vij. imperij sui annos defuncto, Iustinianus sororis eius filius successit imperio. Cui Athalaricus tam suam adolescentiam, quam matris uiduitatem commendauit, sed breui post tempore humanis rebus excessit. Tum mater ne sexus fragilitatem Gothi dum spernerent, secum deliberans, ipsa Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersit à Tuscia, ubi priuatus in proprijs laribus uiuebat, in regno locauit. Qui post aliquantum tempus immemor consanguinitatis & beneficij, à patre suo abstractam, in insulam Iaci Vulfini relegauit, ubi paucissimos dies in tristitia degens, ab eius satellitibus in balneo strangulata est. Quod audiens Imperator, magna ira contra Theodatum accensus est. Sentiens autem hoc Theodatus, beatum Agapitum papam direxit ad Constantinopolim, ut per eum gratiam Imperatoris acquireret

Theoderici miranda ædificia Romæ. Iustinus Imperator Christianus. Theodericus Arrianus.

Symmachus et Boetius necantur.

Theoderici sententia & crudelitas.

Gregorij dialogi.

Euticetis
dogma.
Liber a uox
Agapui pape

quireret. Veniens autem Pontifex ad Imperatorem, cepit habere colloquium cum eo de fide, & inuenit eum doctrinam Euticetis habere. Quem cum Pontifex pro errore increparet, ille minis eum aggressus est, sed in fide catholica Papa immobilis stabat, & ad Imperatorem dicebat. Ego desiderauit uenire ad Iustinianum Imperatorem Christianissimum, sed ut uideo, inueni Diocletianum. Videns autem Imperator constantiam eius, ex uoluntate Dei acquieuit monitis illius, sed non multo post idem Pontifex ibi defunctus est. Iustinianus uero Belisarium patritium iam de Vuandalis in Africa triumphantem, contra Theodatum misit, ut & Italiam a seruitio Gothorum liberaret. Veniente autem Belisario in Siciliam, omnes qui ibi erant Gothi cum duce suo Sinderit, ultro se Belisario tradiderunt. Theodatus uero generum suum Euermundum cum exercitu misit ad custodiendum fretum, ubi est exitus de Sicilia. Sed ille audiens euentum rerum in Sicilia, ultro se ad pedes aduenientis Belisarii misit, Romanis optans seruire principibus. Quod Gothorum sentiens exercitus, suspectum Theodatum a regno pellendum clamitat, & Vuitigem, qui eius armiger erat, ad rebellandum in regnum eleuat. Qui leuatus in regnum, Romam ingreditur, praemissisq; Ra uennam fidelissimis sibi uiris, Theodatum occidi praecipit, ipseq; post paucos dies Rauennam ueniens, Mathesuindam Amalsuindae filiam sibi in matrimonio copulauit. Belisarius uero conceptas contra Theodatum belli uires, in Vuitigem conuertit egressusq; de Sicilia, uenit Romam. Gothi autem, qui ibi habitabant, nocte egredientes Romam, portasq; relinquentes apertas, fugerunt Rauennam. Vuitigis autem, ut talia cognouit, cum magno exercitu Romam uenit, sed Belisarius cernens non aptum sibi tempus ad pugnandum, quia fames magna eo anno oppresserat mundum, includit se infra Romam, positis custodibus, qui ex omni parte custodirent eam. Gothi uero omnia foris deuastrantes, cum per annum integrum obsiderent Romam, immisso super se terrore fugerunt Rauennam. Iterum Vuitigis collecto exercitu, uenit contra Belisarium in pugnam, commissaq; pugna, multi ex parte Vuitigis mortui sunt, ipsumq; fugientem, Iohannes militiae magister insecutus, uiuum apprehendit, Romamq; ad Belisarium duxit, quem ille secum Constantinopolim uexit. Quem uidens Iustinianus, gauisus est, & non post multum tempus fecit eum patritium, illeq; ibi plus quam biennium moratus, defunctus est. Cuius uxorem Mathesuindam imperator dedit fratri suo Hermano patritio, de quibus natus filius, nomine Germanus, in quo coniuncta stirpe Aniciorum & Amalorum spes utriusq; generis & gentis posita est. Postquam Vuitigis captus est, Gothi Transpadani Heldebadum sibi regem constituint, qui eodem anno interemptus est. Cui succedit Erarius, & ipse necdum expleto anno iugulatur. Dehinc Baduillam, qui & Totila dicebatur, sibi praeficiunt, moxq; collecto undiq; exercitu, totam Italiam inuaserunt. Exinde cum percurrerent Campaniam, idem Totila ueniens ad caenobium beati patris Benedicti, qui tunc in monte Cassino magnis uirtutibus claruit, ab eo talia audiuit: Multa mala facis, multa fecisti, iam ab iniquitate compescere, equidem mare es transiturus, Romam ingressurus, ix. annos regnabis, x. morieris. Inde digrediens per Lucaniam, inuadit Sicilia, indeq; reuertens, Romam petijt, eamq; obsidione conclusit. Romanis itaq; fame laborantibus, nec moenia diutius tueri ualentibus a porta Ostiensi Totila ingressus est. Volens autem parcere Romanis, per totam noctem clangere buccina iussit, quo se a Gothorum gladijs aut in Ecclesijs tuerentur, aut quibuscunq; modis occulerent. Habitauit uero cum Romanis aliquantum temporis, quasi pater cum filijs, sed hanc animi benignitatem ei, qui antea nimiae crudelitatis erat, beati Benedicti admonitio, ut conijci datur, conferebat. Elapsi sane ex urbe quidam e numero senatorum, Constantinopolim afflicti, properant: quibus calamitatibus Roma subijceretur, Principi narant. Qui statim Narsetem eunuchum, cubicularium suum Italiae fecit exarchum, Romamq; cum manu ualida dirigit, ut afflictae Romae quantotius subueniret. Is ad Italiam ueniens, legatos ad Alboin regem Longobardorum misit, qui tunc in Pannonia habitabant, & Romanis amici erant, mandans eis, quatenus sibi pugnaturo cum Gothis, auxilium ministraret. Tunc Alboin electam e suis, magnam manum dedit. Qui per maris Hadriatici sinum transuecti, Romanisq; sociati, magnum cum Gothis certamen inierunt. Quibus ad interitum penes consumptis, regem eorum Totilam

Gothi integro
anno Roman
obsident.

Badulla To-
tila dictus.

Benedictus cla-
ret in monte
Cassino.

Totilam, qui iam per decem annos super eos regnauerat, Narsetes interfecit, & uestimenta eius cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata, regiam urbem misit, quae iactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes eorum duas munitas, id est, Veronam & Brixiam suscipiens, uniuersam, Italiam cum Romana ciuitate ad reipublicae iura reduxit, & Longobardos honoratos cum magnis muneribus ad propria remisit. Qui omni tempore quo Pannoniam possederunt, Romanis aduersus aemulos adiutores fuerunt. Sic igitur famosum regnum, fortissimamq; gentem Gothorum diu regnantem, tandem post M. xl. annos uictor diuersarum gentium Iustinianus Imperator, & prius per Belisarium, & post per Narsetem uicit, omnemq; Italiam ab eorum seruitute liberatam, pristinae libertati restituit.

Hec Jordanis quidam Grammaticus, ex eorundem stirpe Gothorum progenitus, de Getarum origine & Amalorum nobilitate, non omnia quae de eis scribuntur & referuntur, ut ipse dicit complexus, exarauit: sed breuius pro rerum noticia huic opusculo inseruimus. His perlectis, diligenterq; perspectis, perpendat qui discernere nouerit, quomodo illud ratum teneatur, quod non solum uulgari fabulatione & cantilenarum modulatione usitatur, uerum etiam in quibusdam chronicis annotatur, scilicet quod Hermenicus tempore Martiani principis, super omnes Gothos regnauerit, & Theodericum, Dietmari filium, patruem suum, ut dicitur, instimulante Odoacre, item, ut aiunt, patruem suo, de Verona pulsum, apud Attilam Hunorum regem exulare coegerit, cum historiographus narret, Hermentricum regem Gothorum multis regibus dominantem tempore Valentianiani & Valentis fratrum regnasse, & a duobus fratribus Saro & Amnio, quos conijcimus eos fuisse, qui uulgariter Sarello, & Hamidiecd dicuntur, uulneratum, in primordio egressionis Hunorum per Meotidem paludem quibus rex fuit Valamber, tam uulneris quam Hunorum irruptionis dolore defunctum fuisse. Attilam uero postea ultra lxx. annos sub Martiano & Valentiano cum Romanis & Wisigothis, Aetioq; duce Romanorum pugnasse, & sub eisdem principibus regno uitaq; decessisse. Ac dehinc imperante Gothis Vualamiro, Theodericum fratris sui Dietmari filium, Leoni Augusto iam septennem a patruo fidei causa obsidem datum, & ab eodem Leone postea patri iam imperanti, Gothis fuisse redditum, patriq; defuncto, in regnum successisse, sed mox a Zenone Augusto Constantinopolim accitum, familiariterq; tractatum, Italiae regnum accepisse, quod tunc Odoacer cum Thurcilingis & Rugis, alijsq; nationibus, inuito Zenone possedit, quem Theodericus post multa certamina dedititium interemit. Hinc rerum diligens inspector perpendat, quomodo Hermentricus Theodericum Dietmari filium, apud Attilam exulare coegerit, cum iuxta hunc historiographum, contemporalis eius non fuerit. Igitur aut hic falsa conscripsit, aut uulgaris opinio fallitur & fallit, aut alius Hermentricus, & alius Theodericus dandi sunt Attilae contemporanei, in quibus huiusmodi rerum conuenientia rata possit haberi. Hic enim Hermentricus longe ante Attilam legitur defunctus. Theodericus uero post mortem Attilae, siue in ipso mortis eius confinio scribitur natus, quinta generatione posteritatis Vuitulfi fratris Hermentrici progenitus. Dietmarus autem pater eius alios fratres habuisse non legitur, quam Vualamirum & Vuitimarum, quorum prior sub Attila regnans, post mortem eius se Hunorum ditioni subduxit, & sine filijs mortuus, Dietmaro fratri regnum reliquit: alter uero filium homonymum sibi Vuitimarum habuit, qui post obitum patris, relicta Italia, Gallias secessit. Anno Domini ccclxxvij. Regnante Valente, post mortem fratris sui Valentianiani, cum Gratiano & Valentiano, filijs eiusdem fratris sui, Basilius Caesareae Cappadociae, uir sapientissimus & continentissimus claruit, sed superbiae, ut aiunt, uitio laborauit. Anno Domini ccclxxix. Athanasius Alexandrinus Episcopus lxxvi. sacerdotij sui anno migrans, Petrum successorem reliquit. Anno Domini ccclxxx. Gothi a Hunis expulsi, diffunduntur per Thraciam. Anno Domini cccclxxi. Gothi fame copulli, rebellant Valenti, quos ille bello petens, sed exercitu occiso fugiens, in casa quadam uiuus crematur, anno xv. regni sui, quorum xi. cum fratre iij. post illum regnauit.

Totila.

Verona.
Brixia.

Iustinianus
uincit Gotho-
rum regem.
Jordanis hi-
storicus.

Frates duo,
Sarus & Am-
mius.

De Hermentri-
cis & Theo-
dericis uariis
sententiae.

Anno Domini
378.
Basilius.
Athanasius.

ANNI

Anno Dominicæ incarnationis cclxxxij. urbis uero conditæ, millesimo cxxxij. Gratianus filius Valentiniani, xxxix. ab Augusto, post mortem patris sui Valentis, electus est ad imperium, & regnauit cum fratre suo Valentiniano annos vi. cum prius regnaret annis iiii. in Ecclesia primus tempore apud Mediolanum beatus Ambrosius hymnos canēdos in Ecclesia primus cōposuit. Apud Turones beatus Martinus magnis uirtutibus, totoq; orbe doctrinis & sciētia clarus, Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzus, & apud Bethleem Hieronymus radiabāt. Theophilus Alexandrinus Episcopus, cyclū de obseruatione Pasche, per centū annos digessit, quē laterculū uocauit, totoq; orbe doctrinis & scientia clari, apud Bethleem beatus Hieronymus pbr̄sytet, Hypponem Africæ ciuitatem S. Augustinus Episcopus radiabant.

Igitur Gratianus admodum iuuenis, cum inestimabilem multitudinem hostiū, Romanis infusam finibus cerneret, fretus Christi potentia, longe impari militū numero sese in hostem dedit, & apud Argentuariā Galliæ oppidū, plus q; xxx. millia Alemannorū interfecit, Deinde audiens Thraciā, Daciāq; Pannoniā tanq; gentiles terras à Gothis atq; omni pernicie atrocioribus Hunis & Alanis possideri, Pannoniā uenit. Ea tempestate Theodosius, Theodosij filius, tam propter parentum nobilitatem, quā propriam fortitudinem habebatur nominatissimus, sed inuidia dissimilium fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat & nutritus. Cumq; Imperator fratrem suum ad huc puerum cerneret, & quid faceret, hæsitaret: quippe cum Barbari uictorij elati, inexpugnabiles uiderentur: eadem prouisione, qua Nerua quondam elegerat Hispanum, uirum Traianum, per quem res publica reparata est, accitum & ipse nihilominus ab Hispania Theodosium, magistrum militiæ fecit, eumq; contra Barbaros cum expeditione misit. Qui uadens, fortiter cum illis maximis Scythiæ gentibus pugnavit, & scilicet triumphauit. Mox dux optimus exercitu disperso per urbes, ipse uelociter ad Principem remeauit, ipseq; triumphorū suorum nunciū extitit. Quod dum Imperator præ admiratione non crederet, inuidi dicebant eum fugisse, & exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi, rogat dirigi, qui uiderent multitudinem peremptorū. His uerbis Imperator flexus, direxit qui res actas sibi nunciarent. Porro dux optimus inter hæc uidit in uisione, quod S. Milesius, Antiochenæ ciuitatis Episcopus eum indueret imperiali chlamyde, & corona caput eius ornaret. Hæc cum ille retulerat mane cuidam amicorū, ille clarum esse dixit somnium, & nihil ænigmaticum, nihil habere dubium. Post paucos autem dies qui missi fuerant, redierunt: peremptaq; multa hostiū millia narrauerunt. Quamobrem lætatus princeps Gratianus, fauētibus cunctis, Theodosium xxxij. ætatis annum gerentem, apud Sirmium purpura induit, Orientisq; & Thraciæ simul imperio præfecit. Igitur Theodosius Constantinopolim triumphas intrauit, & ne assidue pugnando populum Romanum fatigaret, cum Athalarico Vuisigothorum rege pacem fecit, eundemq; Constantinopolim uenientem, benigne suscepit, ibiq; defunctum, honorifice sepeliri fecit, & hac benignitate omnes Gothos Romano imperio subiugauit. Veniens autem Thessalonicam, ægritudinem incurrit, cupiensq; baptizari Anatholium, eiusdem ciuitatis Episcopum, requisit cuius esset fidei. Quo respondente q; Arriana pestis in Illyricum non ualisset accedere, sed fidem Niceni concilij inuolatam seruarent, libenter eius uerba suscipiens baptizatus, atq; ab ægritudine liberatus est. Inter hæc Archadium filium suum consortem sibi fecit in imperio, in Italia uero puero satis existente Valentiniano, rerum curam Probus exconsul & præfectus habebat. Iustina uero mater Valentiniani, cum esset Arriana, uiuente quidem uiro, lædere Christianos orthodoxos non præualuit: sed eo mortuo, cum filius esset ualde iuuenulus, Mediolanum ueniens, Ambrosio Episcopo erat infesta, ita ut iuberet eum exilio destinari. Cumq; iuberet eum exire de Ecclesia, Ambrosius ait: Ego sponte hoc non ago, ne lupis ouium septa, aut blasphemantibus Deum contradere uidear, hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiā uoluntate. Ea tempestate Maximus uir quidem strenuus atq; imperio dignus, si contra Sacramēti fidem per tyrannidem non

Ambrosius cā
tum Ecclesiæ
ficiū cōponit.

Theophilus.

Hieronymus.
Augustinus.

Argentuarīa
Galliæ oppidū

Argentuarīa
Colmarie pro
xima, nunc ob
scurus uicus,
Horburgū di:
Aus olim oppi
dum illustre,
Vide Ger. B.
Rhe.
Ut Nerua
Traianum, sic
Gratianus
Theodosium
elegit.
Milesius.

Theodosius
inuit pacem cū
Athalarico.

Theodosius à
catholico Ana
tholio baptiza
tur.

Iustina Arria
na, Ambrosio
infesta.
Vide li. Euseb.
11. cap. 15. &
16. Et Ambro
sij epistolæ.

non emerisset, inuitus ab exercitu in Britannia imperator factus, in Galliam transijt, exceptusq; à legionibus Gratiano infensis, eundem subita incursione perterritum, atq; in Italiam transire meditantem, dolo circūuenit, & occidit Lugduno, fratremq; eius Valentinianum cum matre Iustina expulit ab Italia. Qui tamen iustissimam cum matre sua luit pœnam, quæ & ipsum Arriana hæresi polluit, & eminentissimum catholicæ fidei doctorem Ambrosium Episcopum perfida obsidione uexauit. Valentinianus autē Constantinopolim ueniens, à Theodosio paterna pietate est susceptus, & imperio est restitutus: sed ab Engenio quodam prius Grammatico, tūc autē militanti in palatio, & ab Arbogasto quodam facinoroso corruptis cubicularijs ab eisdem dormiens strangulatus est, atq; ut uoluntariam sibi mortem consciuisse putaretur, laqueo suspensus est.

Valentiniani
mors.

ANNI GRATIANI.

Anno dominicæ incarnationis cclxxxij. qui est Gratiani secundus, sanctus Basilius Cæsariensis episcopus obiit. Anno dominicæ incarnationis ccc. lxxxij. Synodus cl. episcoporum Constantinopolim aduersus Macedoniam congregatur sub Damaso papa, qui xvij. annis regebat Ecclesiam. Anno Domini cclxxxv. Priamus quidam & Antenor principabantur Francis hoc tempore. Anno Domini cclxxxvi. Archadium Theodosius pater consortem regni facit. Anno Domini cclxxxvij. Maximus ex Britannia in Gallias ueniens, regnumq; sibi usurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit, fratrem uero eius Valentinianum Italia expulit.

Basilius mor
ritur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cclxxxvij. urbis conditæ millesimo cxxxix. THEODOSIUS genitus patre Theodosio, matre Thermantia, xlv. ab Augusto, interfecto per Maximum Gratiano, imperium Romanum solus obtinuit, mansitq; in eo annis xi. cum iam in orientis partibus sex annis Gratiano uiuente regnasset: Valentinianum tamen fratrem Gratiani quā diu uixit, regnare permisit. Ipse uero bellum aduersus Maximum, qui tunc Aquileiæ insidebat, suscepit, illumq; à militibus proprijs, cum uim imperatoris sustinere non possent, captum ac traditum peremit: Victorem quoq; filium eius,

Theodosius

quē pater Gallis adhuc in ætate infantili præfecerat, extinxit. Peracta uictoria, Theodosius cum Valentiniano uenit Romam: eratq; cum eis pariter & Honorius ualde puer, quem pater post actam uictoriam à Constantinopoli euocauerat. Theodosius igitur Romæ positus, multum profuit urbi, alia præbendo, alia auferendo. Post hæc relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim remeauit. Valentinianus uero cum transiret in Galliam causa ordinandæ Reipublicæ, fraude Arbogasti comitis sui, & Eugenij grammatici, dormiens, ab eunuchis cubicularijs pecunia corruptis, suffocatus est, moxq; Eugenio in principatum electo ab Arbogasto, collecta multitudine Francorum atq; Gallorum, præparauerunt se in pugnam contra Theodosium. Quod ille audiens, cōgregauit multitudinem militarem, filiumq; suum Honorium constituit imperatorem. Misit autem Eutropium eunuchum sibi fidelissimum in Thebaidam, ad Iohannem monachum præscientia clarum, de quo legitur in uita patrum, ut aut eum uenire uolentem deduceret, aut nolentem de belli euentu requireret. Qui uenire nolens, mandauit ei, quod interfecto tyranno, uictoria sit potiturus, sed ipse in Italia moriturus. Relictis igitur ambobus filijs in urbe Constantinopolitana, Theodosius contra Eugenium pergit, moxq; illi exercitus Vuisigotharum

Valentinianus
fraude Comi
tis Arbogasti
suffocatur.

Iohannes mo
nachus.

L gotharum

gotharum plus q̄ xx. millium occurrit. Eugenius itaq; & Arbogastus cum transfretis Alpium tenerent, Theodosius in summis alpibus cōstitutus, ieiunijs & orationibus intentus erat. Circa Gallorū uero cantū sopore constrictus, uidit in somnis quasi iaceret in campo, & astant ei duo quidam uiri in uestibus albis, equis candidissimis resistentes, iubentes eum habere fiduciam, primoq; diluculo preparare milites ad uictoriam, seq̄ dicebant ad solatium sibi destinatos. Quorum alter dicebat se esse Iohannem Euangelistam, alter Philippum Apostolum. Quæ uisio etiam alicui militi reuelata est. Qua uisione cōperta, uberiores in oratione lachrymas fudit: & in crastinum facta congressione, turbo uentorum maximus à parte Theodosij in ora hostiū surrexit, qui tela quæ ipsi mittebant, in ipsos retorquebat: ea uero quæ ab eius parte missa sunt, ultra mensuram humani iactus per magnum inane portata ualenter hostibus infigebat. Eugenius itaq; corruens ad pedes imperatoris, ueniam rogabat, sed à militibus circa pedes eius capite truncatus est: Arbogastus uero propria se manu interfecit, consul. r. as Archadij anno iij. & Honorij ij. Ad laudem uero Theodosij ob insignem uictoriam, poeta quidam nomine Claudianus, sed Paganus, inter cetera huiusmodi uersibus deo & homini testimonium cecinit:

Omnium dilecte Deo, cui militat ather,
Et coniurati ueniunt ad classica uenti.

Igitur Theodosius Mediolanū ueniens, post laborem publicū corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & sperans se moriturum, potius de Republica cogitauit, considerans, quæ solent hominibus euenire, imperatore moriete. Filium itaq; Honorium de Constantinopoli uelociter euocauit, & imperatorem Romæ ordinauit. Cumq; Honorius Mediolanum uenisset, pater ex ægritudine reuelatus, circum de uictoria celebrabat, & ante prandium quidem spectaculum, quasi sanus, exhibuit. Post prandium uero repente prægrauatus, ad spectaculum uenire non potuit, filium tamen ludis adesse præcepit: superueniente uero nocte defunctus est, xvi. kal. Febr. anno imperij xvij. uitæ autem xl. Fuit autem propagator Reipublicæ & defensor eximius, clemens & misericors, communis cunctis, solo habitu differens à cæteris, in omnes honorificus, in bonos uero profusus. Quantæ autem mansuetudinis apud homines fuit, tantæ humilitatis corā domino exitit. Quod in illo obedientię exemplo satis probatur, quam sancto Ambrosio episcopo, imò per illū Deo exhibuisse narratur. Quod quia est relatu ac memoria dignum, licet non suo loco, statui tamen memorandum, & pro utilitate legentium, & opinione uirtutum.

Thessalonica est ciuitas grandis & populosa, in qua dum esset Theodosius, ibi seditio est orta, & quidam ex iudicibus tracti & lapidati sunt, unusq; ut aiunt, ex militibus, quem ille diligebat, occisus est. Hinc indignatus Theodosius, sicut se habent humanæ passiones, non refrenauit iracundiæ infirmitatem, sed iusto furori imensam permisit crudelitatem. Ad ludos igitur Circenses iussit inuitari ciues, & repente super omnes iniustos gladios præcepit euaginari, & una cum innocentibus nocentes perimi. Septem quidem millia hominum feruntur ibi occisa, non præcedente iudicio, sed subitudo distante animo. Huiusmodi cladem gemitibus plenā audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanum uenisset, & ecclesiam solenniter intrare uoluisset, foris ad ianuam ei occurrit, hisq; illum sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis imperator perpetrare à te necis quanta sit magnitudo: neq; post ausum tanti furoris, mens tua molem tantæ præsumptionis agnoscit: Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperij: decet tamen ut ratio uincat potestatem. Scienda est quippe natura, eiusq; mortalitas, atq; resolutio & puluis progenitorum, ex quo facti ad quem redigendi sumus, & non flore purpureo fidentem, infirmitatem operi corporis ignorare. Corā qualium hominum princeps es, ò Imperator, & conseruorum. Unus est enim dominus omnium, rex & creator cunctorum. Quibus igitur oculis aspicias communis Domini templum: quibus calcabis pedibus sanctum illius pauimentum: Quomodo extendes manus, de quibus adhuc stillat sanguis innoxius: Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus: Qua præsumptione poculum preciosi sanguinis percipies ore tuo, dum futuro sermonum tuorum tantus iniuste sanguis effusus: Recede igitur, recede, nec secundo

Visio Theodosij.

Arbogastus se ipsum necat.

Claudiani uersus.

Theodosius moritur.

Notes Theodosij. Vide hist. Eccl. de Trip. li. 9. cap. 30.

Septem hominum millia occisa Thessalonice.

Nota, olim Eucharistia dabatur laicis in manus.

Poculum preciosi sanguinis laicis datum.

secundo peccato priorem nequitiam contendas augere. Suscipe uinculum quo te omnium Dominus ligauit, est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens, erat enim diuinis eruditionibus nutritus, & aperte sciens quæ essent propria sacerdotum, quæ regū, gemens & deflens ad regalia remeauit. Cumque octo mensium continua transissent tempora, propinquauit natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduus in palatio residens, continuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus autem tunc magister militiæ Rufinus, & singularem apud principem fiduciam habens, & uidens eum in lamentatione prostratum, accessit, & lachrymarum causas inquit. At ille amarissime ingemiscens, & uehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Rufine ludis, & mea mala non sentis: ego autem lamentor & gemo calamitatem meam, quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium dominū ingredientes licenter exorant: mihi uero ingressus ad eum non est, insuper etiam cœli clausi sunt. Hæc dicens, uerba singula singultibus interrumperebat. Rufinus: Curram, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, ut soluatur uinculū quod illigauit. Ait imperator: Non suadebis Ambrosio, noui ego decretum illius esse iustum: neq; reuerentur imperialem potestatem, ut legē possent præuaricare diuinam. Cumq; Rufinus uerbis plurimis ueretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum pergere cum festinatione præcepit: ipse uero spe data post paululum est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro uir mirandus Ambrosius, mox ut Rufinū uidit, ait: Impudentiam canum imitatus es ò Rufine, tantæ uidelicet necis autor existens, & pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam. Cumq; Rufinus supplicaret, & imperatorem uenturum esse diceret, superbo zelo accensus Ambrosius, ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ingredi sacra limina eum prohibebo: si uero imperium in tyrannidem mutauerit, necem libenter & ego suscipiam.

Hæc & alia plurima Rufinus audiens, nunciavit imperatori uotum Antistitis, monens ne de palatio forte procederet. At imperator hæc in media iam platea cognoscens: Pergā, inquit, & iustas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina peruenisset, in sanctam quidem basilicam non intrauit, sed inueniens antistitem in Saluatorio residentem, supplicabat, ut eius uincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiam, eumq; contra deum insanire, & leges eius calcare. Verum imperator: Non, inquit, insurgo aduersus Ecclesiasticas sanctiones, nec inique ingredi limina sacra cōtendo, sed te soluere uincula mea deosco, & communis domini pro me exorare clementiam: nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiam agentibus Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit pœnitentiam ostendisti post tantas iniquitates: quibus medicaminibus incurabilia uulnera plagasq; curasti: Tuum est, inquit imperator, edocere, & medicamenta temperare: meum oblata uero suscipere. Tunc sanctus Ambrosius ait: Quò furori iudicium tuum commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed iracundia. Scribe legem quæ decreta furoris euacuet, & xxx. diebus sententia necis atq; proscriptionis tantummodo maneat in literis, & iudicium expectet rationis: quibus diebus transactis, ira iam cessante, ratio causam iudicans apud semetipsam, quæ cognouerit sub ueritate disponat. In his enim diebus cognoscetur, an iusta sit sententia quam protuleris, an iniusta: & si quidem ratio probauerit iniusta quæ sunt prolata, disrumper: si uero iusta, firmabit, dierum uera numerus ad hæc examinanda sufficet. Hanc admonitionem imperator animo libenti suscipiens, & optimam esse cōfidens, legem conscribit repente præcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto, uinculum eius Ambrosius absoluit. Quæ lex hæc nunc obseruatur Constantinopoli. Est autem huiusmodi.

IMP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AVG. Flauiano præfecto prætori Illytici.

Si iudicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolimus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies xxx. super statuta eorū fors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiant uincula atq; custodia, & excubijs solertibus uigilanter obseruentur.

L ij Sic

Excommunicatur Theodo.

Pœnitentia 8. mensium.

μάγειρον οὐ βωμάσι καὶ λουσίαισι ἔσσι σιλείωμι ἢ γόμενον.

Ambrosius ad Rufinum.

ἀπασι κὸς οὐκ ἔσσι. Salutasotium

Lex de sententia necis & proscriptionis 30. diebus suspendenda.

Sicigitur sacratissimus imperator ingredi limina sacra præsumens, non stans, domino supplicauit, nec genua flexit, sed pronus in pavimento iacens, Davidicam proclamauit uocem: Adhæsit pavimento anima mea, uiuifica me secundum uerbum tuum, manibus autem capillos euellens, frontemq; percutiens, & pavementum lacrymarum guttis aspergens, ueniam poscebat. Cumq; tempus accederet, quo munus ad altare solebat offerre, surgens cum lacrymis ingressus est. Cum uero obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius non acquieuit, sed differentiam locorum edocuit, & primo quidem requisit, quid ibi expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorum, remandauit ei per suum Archidiaconum: O imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quæ ceteri nec ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum ceteris habe communem. Purpura namq; imperatores, non sacerdotes facit. Tunc fidelissimus imperator etiam hanc traditionem animo gratanti suscipiens, remandauit: Non audaciæ causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognoui: unde gratias ago pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantaq; & præsul & imperator uirtute clarebant. Ego autem utriusq; opus admiror: illius fiduciam, huius obedientiam: illius zeli feruorem, huius fidei puritatem. Porro regulas pietatis, quas à magno sacerdote recepit, reuersus etiam in Constantinopolitana urbe seruauit. Nam dum festiuitatis tempore ad Ecclesiam processisset, oblati in altari muneribus, mox egressus est. Cumq; Nestarius tunc præsul Ecclesiæ illi mandasset, cur intus stare nolisset, remandauit ei princeps: Vix potui discere, quæ differentia sit imperatoris & sacerdotis: uix enim inueni ueritatis magistrum, Ambrosium namq; solum noui digne uocari pontificem. Habebat igitur imperator & aliam utilitatis occasionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum sæpius admonebat, seipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigijs eleuata est, sed potius amore diuino succensa. Beneficij namq; magnitudo maius ei desiderium benefactoris exciabat. Repente namq; ut uenit ad purpuram, claudorum atq; debiliū maximam habuit curam, non seruis, non alijs ministris utens, sed per femeripsam agens, & ad eorum habitacula ueniens, unicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiam per ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis: ollas eorum tergens, ius gustans, coclearia offerens, panem frangens, cibosq; ministrans, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ seruis & ministris mos est celebrare. His autem qui eam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperij est: ego autem pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti. Viro autem suo sæpe dicebat: Oportet te marite semper cogitare, quid pridem fueris, quid modo sis. Hæc si semper cogitaueris, ingratus benefactori non eris, sed imperium quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerum autorem placabis. His sermonibus semper usa, uelut optimam quandam utilitatem, uirtutisq; abundantiam coniugi offerebat. Defuncto autem Theodosio xvi. kal. Feb. corpus eius Constantinopolim delatum est vi. Idus Nouemb. & ab Archadio filio suo sepulturæ traditum. Dimisit autem regnum duobus filijs suis, Archadio in oriente, Honorio in occidente, curam uero administrationis uiris potentissimis mandauit habere: Rufino aulae orientalis, Stiliconi occidentalis. Post paucos autem dies quando translatum est corpus Theodosij, id est, xv. kalen. Decemb. etiam exercitus qui cum eo fuerat, contra Eugenium reuersus est, & dum imperator Archadius ad portas occurrisset exercitui, milites Rufinum præfectum peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidem editaretur assumere, & Hunos uel Gothos in Romanorum prouincias contra imperatorem euocare.

Eiusdem uero Theodosij temporibus apud Palestinam prouinciam in castello Emaus natus est puer integer & perfectus, sed umbilico sursum diuisus, ita ut haberet duo pectora, & duo capita, & quoscunq; sensus: & cū unus edebat & bibebat, alter non edebat: unus dormiebat, alter uigilabat: nonnunq; insimul dormiebant, insimul ludabant ad alterutrum, & flebant, & utriq; percutiebant se inuicem. Vixerunt aut annis ferè duobus, & unus quidem mortuus est, alter aut superuixit diebus iij.

Historia

Psal. 118.

Theodosius offert.

αλαργυρισθη
εασιλεις ουκ
ερετας ποισι

Differentia imperatoris & sacerdotis.

Hæc sunt in historia Tripar. lib 9. cap. 30.

Ecclesiarum xenodochia.

Rufinus interimitur.

Puer duobus capitibus.

ANNI THEODOSII.

Anno domini cccclxxxix. qui est secundus Theodosij, post mortem Gratiani idem Theodosius uir uirtutibus plenus Valentinianum Italia expulsam à Maximo, in regnum restituit. Reliquiæ sanctorum Gerasij & Protasij ab Ambrosio repertæ sunt. Anno domini cccxc. Anno domini cccxci, Augustinus ad fidem conuersus, ab Ambrosio baptizatur. Anno domini cccxcij. Anno domini cccxcij. Iohannes hæremita claruit. Anno domini cccxcij. Syricus papa xl. sedit annis viij. decessitq; vi. kal. Decemb. Anno domini cccxcv. Hieronymus librū quem de illustribus uiris scripsit, hucusq; perduxit. Anno domini cccxcvi. Didimus Alexandriae obiit. Corpora Abacuc & Micheæ prophetarum reuelantur. Anno domini cccxcvij. Valentinianus dolo Arbogastis occiditur, eiusq; locum Eugenius inuadit. Anno domini cccxcvij. Theodosius Eugenium tyrannum superauit. Arbogastes sua manu se interfecit. Theodosius uero Mediolani in pace quieuit. Augustinus doctor facundissimus Hypponi ordinatur Episcopus.

Hucusq; Ecclesiasticam historiam Eusebius, item Rufinus, perduxit.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cccxcix. urbis conditæ millesimo cl. ARCHADIVS & HONORIVS, filij Theodosij, xvi. Iosco ab Augusto cōmune imperiū, diuisis tantū sedibus, tenuerunt: Archadius in oriente, Honorius in occidente. Tunc Rufinus patritius Archadio principi tendens insidias, Alaricum regem Gothorum ut Græcias uastaret, missis clam pecunijs inuitauit. Sed deiectus Rufinus ante portas urbis Constantinopolitanæ, ut supradictum est, à militibus de collatus est, caputq; eius cum dextera manu ad ludibrium per urbē circūductum est: uxoreq;

exulata, opes eius cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo autem Africæ comes à Theodosio dudum ordinatus, cognita morte eius, arbitratus parum spei in pueris, cœpit Africam sibi uendicare. Cuius frater Mafcel, cum esset fidelis, Germani perfidiam detexit: ille autem duos filios fratris cū pater abiret, interfecit. Contra quem iam ut hostem idem Mafcel cum exercitu missus, cum eum ualde coartaret, in fugā uersus, post paucos dies strangulatus est.

Hesperiam uero plagam in regno Honorij imperatoris primum Radagaisus Scythæ crudelissimus, cum cc. millibus Gothorum inundauit, qui omnem Romani populū sanguinem propinare deuouit. Contra quem duo Pagani duces Hunorū Huldinus & Sarus, à Romanis conducti sunt. Nolente deo causam potentæ suæ per uirtutem hominum superare, diuinitus territus est Radagaisus, fugiensq; in Peculanū montem, ingenti undiq; timore concluditur: & dum fame sitiq; laborat, uolens fugere, solus comprehenditur à Romanis, missusq; in carcerem, ibi mortuus est. Tanta uero multitudo de Gothis comprehensa est, ut sicut uilia pecora uenderentur, nam singuli Gothi singulis aureis uendebantur. Post Radagaisum Alaricus rex Gothorū Italiā intrauit: & ut superius in gestis Gothorum scriptum est, multa mala Romanis, cæterisq; inferens, apud Consentiam mortuus est. Cui succedens Athaulfus consanguineus eius, quicquid ille reliquit, abrafit, & Placidiam Honorij sororem auferens, in matrimonium accepit.

Stilico quoq; comes, qui erat de perfida & dolosa gente Vuandalorū natus, & erat focer Honorij, cuius duæ filia, Maria & Hermantia, altera post alteram principi Honorio desponsatae sunt, sed utraq; uirgines defunctæ sunt: oblitus beneficiorum, oblitus consanguinitatis, regno eius inhauiit, & Alemanorū Sueuorumq; gentes elatis pecunijs super eum congregauit, quia Eucherium filium suum Christianis semper à

L iij puero

Augustinus baptizatur.

Eusebius in libro. 9. Rufinus in duobus sequentibus, decimo & undecimo.

Arcadius

Honorius

Radagaisus alijs dicitur. Vide librum 13. rerum Romanarum in Eutropio.

Gothi ut uilia pecora uenirent dati.

Alaricus rex Gothorū moritur.

Archadius orientalis imperator moritur.

puero infidias molientem, caesarem facere cogitauit, sed Honorius congregato exercitu cum eis pugnans, utrosque occidit. Quo anno & Archadius orientalis imperator regnans post obitum patris annos xiiij. defunctus est anno aetatis xxxi. relinquens filium nomine Theodosium, annorum viij. quem ante mortem suam appellauit imperatorem: qui succedens patri, regnauit annos xli. cum patre Honorio xv. postea xxvi. qui sunt xli. Huius tempore Claudianus & Prudentius poetae insignes habentur.

ANNI ARCHADII.

Primo autem anno Archadii & Honorii, qui est annus dominicae incarnationis cccxcix. Iohannes haeremita obiit. Anno domini cccc. Sanctus Martinus ad superna migravit. Anno Domini cccci. Sanctus Ambrosius carne solutus est. Anno domini ccccij. Anastasius papa xli. ordinatus est, sedensque annis iij. migravit v. kal. Maij. Anno domini ccccij. Gothi Radagaiso & Alarico regibus Italiam praedati sunt. Anno domini ccccij. Synodus Alexandriae fit propter doctrinam Origenis. Anno domini ccccv. Innocentius papa xliij. ordinatus, sedit annis xv. decessitque iij. Idus Martij. Hic instituit ad missas pacis osculum dari. Anno domini ccccvi. Anno domini ccccvij. Seuerus uita Sancti Martini describit. Anno domini ccccviij. Iohannes Chrysostomus in exilio obiit. Et mors Eudoxiae Aug. subsequuta est. Anno domini ccccix. Anno domini ccccxi. Archadius imperator Constantino poli moritur.

Synodus Alexandriae propter doctrinam Origenis.

Chrysostomus moritur in exilio. Vide hist. Trip. lib. 10. cap. 18.

Honorius.

HISTORIA.

Anno Domini incarnationis cccxcix. urbis conditae mill. clxij. HONORIVS post mortem fratris cum Theodosio filio fratris adhuc regnans annis xv. cum uideret Rempublicam quotidie decrefcere, elegit uirum fortem & pugnatorem Constantium comitem, & transmisit eum ad Gallias. Constantinus enim quidam Gallis occupatis inuasit imperium: cuius hostes duo iuuenes locupletes, Didimus & Viridianus, assumptis proprijs seruis & uernaculis, sese patriamque defendere moliti sunt, capientesque filium eius Constantem, monachum fecerunt. Quem pater ex monacho caesarem fecit, & contra illos misit.

Constantinus fit monachus. Ex monacho Caesar.

Pax Ecclesiae Africanae sub Augustino.

Sed Constantius ab Honorio missus, mox ut Galliam ingressus est, Constantinum apud Arelatem inclusit, & occidit, filium uero eius Constantem in Vienna Gerontius comes Constantij peremit. Quorum exitij immemores, Iouianus & Sebastianus item in Gallijs tyrannidem moliantur, sed & ipsi mox interficiuntur. Heraclianus quoque comes Africae cum tribus millibus armatis, & Dcc. nauibus ad depraedandam Romam uenit: contra quem Marinus comes egressus, sic eum perterruit, ut cum una tantum nauis Carthaginensem fugeret, ubi & mox occisus est. In his ergo diebus, praecipiente Honorio, & adiuuante Constantio, firma pax omnibus catholicis ecclesijs per uniuersam Africam redita est, quae diu praeclearissimus magister ecclesiae apud Hyponem regionum florebat Augustinus. Inter haec Valia rex Gothorum pacem fecit cum Honorio, & reddidit ei Placidiam sororem suam, quam ipse Constantio patritio qui eam reuocauerat, in matrimonium dedit. Honorius uero postquam cum Theodosio fratris filio regnauit annis xv. & Rempublicam pacificatam dimisit, Romae mortuus est.

ANNI HONORII.

Anno Domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxi. Alaricus rex Gothorum Romam inuasit. Anno domini ccccxi. Anno domini ccccxi. Corpora sanctorum Stephani, Nicoemi, & aliorum reuelata sunt. Anno domini ccccxi. Anno domini ccccxi. Zosimus

Zosimus papa xliij. ordinatus, sedit anno uno, decessitque vij. kalen. Aprilis. Hic constituit ut diaconus leuam tegat. Anno Domini ccccxi. Bonifacius papa xliij. sedit annis iij. mensibus octo. Anno Domini ccccxiij. Anno Domini ccccxiij. S. Hieronymus migravit anno uita xci. Anno Domini ccccxiij. Honorius apud Rauennam Constantium consortem regni fecit. Anno Domini ccccxi. Celestinus papa xlv. sedit annis ferè ix. decessitque vij. kalen. Aprilis. Hic constituit Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari. Constituit etiam, ut Psalmi Dauid canerentur. Anno Domini ccccxi. Honorius Romae moritur, anno imperij sui xxxi. quorum duobus regnauit sub patre, iij. cum fratre. xv. cum filio fratris Theodosio. Faramodus filius Marcomedis regnauit in Francia.

Paulus Orosius presbyter, librum suum historicum a conditione mundi hucusque perduxit. Olympias cccc.

HISTORIA.

Anno Domini incarnationis ccccxi. urbis conditae, mill. clxxviij. THEODOSIVS iunior, Archadii filius, nepos Theodosij magni xlvij. loco ab Augusto solus tenuit imperium, cum antea regnaret cum patre Honorio annis xv. Imperauit autem postea annis xxvi. qui sunt anni xli. Honorio autem defuncto, Iohannes quidam regnum Occidentale inuasit, misitque legationem ad Theodosium Imperatorem, suscipi deprecans. Qui legatis in carcerem trasis, Ardaburium praetorem contra eum misit, quem ille apud Rauenam aggressus, inclusit. Quo Theodosius agnito, VALENTINIANVM amicum suae Placidiae, ex Constantio filium, Caesarem fecit, & cum matre sua ad recipiendum Occidentale regnum direxit, & Alparem, Ardaburij filium, ante eum contra Iohannem misit. Angelus autem Domini in habitu pastoris apparens, deduxit Alparem & qui cum eo erant, per paludem quae Rauentiae adiacuit, prius inuiam, quam tunc Deus fecit peruiam, uenientesque Rauentiam, portas inuenerunt apertas, & ingredientes, tyrannum Iohannem occiderunt, Ardaburium a uinculis absoluerunt. Valentinianus igitur ueniens Italiam, consensu omnium factus est Imperator, ideoque ex Decreto Theodosij Augustus appellatur.

Vide in Eutropio lib. 14. res Romanorum.

Alpar Ardaburij filius.

Valentinianus fit Augustus.

Eodem tempore erant Gothi & aliae gentes multae ac magnae trans Danubium, Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores erant iij. Gothi, Hypogothi, qui & Vuisigothae, Gepidae, & Vuandali, nomen tantum, & nihil aliud mutant, unaque lingua utentes, omnes autem erant fidei Arrianae. Isti sub Archadio & Honorio Danubium transeuntes, locati sunt in prouincijs Romanorum, & Gepidae quidem, ex quibus postmodum diuisi sunt Longobardi & Auares, uillasque sunt circa Sigedonem & Sirmium habitauerunt. Vuisigothae uero post Alaricum depopulantes Romam, in Gallias abierunt, & quae ibi sunt, obtinuerunt. Gothi autem, qui & Ostrogothae Pannoniam primum habitauerunt. Deinde xix. anno imperij Theodosij iunioris, Thraciae uillas habitauerunt, ibique per lvij. annos morantes, Occidentis quoque obtinuerunt imperium. Porro Vuandali sociatis sibi Alanis, & Germanis, qui tunc Franci uocabantur, transeuntes Rhenum fluium Modigiflo duce, habitauerunt in Hispania.

Gothi. Vuandali. Arriani.

Germani Franci dicti.

L iij. Eo tempore

Eo tempore fuerunt duo prætore, Aetius & Bonifacius quos Theodosius postu-
lante Valentiniano, Romam direxit. Cumq; Bonifacius principatum Africæ per-
pisset, ibiq; gloriose ageret, inuidia ductus, Aetius accusauit eum apud Placidiam ma-
trem Valentiniani, q; rebellionem meditaretur, ceterum Bonifacio scripsit, si acce-
ditus fueris, accedere noli, inculatus enim es, & dolose uocante Imperatores. Cui cre-
dens Bonifacius, accedere distulit accersitus. Tunc Imperatores Aetium quasi deuo-
tum acceperunt, & aduersus Bonifacium duo duces, Mauortius & Galbio missi sunt,
sed ab eo interempti sunt. Rursus contra eum Sigisualdus comes dirigitur. Bonifa-
cius uero cernens se Africam tenere non posse, transfretauit in Hispaniam ad Vuan-
dalos & Alanos, & cum Modigiscus iam mortuus esset, filios eius Guntharium &
Geisericum suavit in Africam uenire, eamq; possidere. Qui uenientes, totam penè Afri-
cam ferro & flamma, rapinisq; dissipauerunt. Sub hoc turbine beatissimus Augusti-
nus Hipponensis Episcopus, ne ciuitatis suæ ruinam cereret, tertio mense obsidionis
eius migravit ad Dominum lxx. & vi. uite annis expletis, ex quibus xl. in clericatu uel
Episcopatu transegerat. Interea quidam fenatorum amici Bonifacii, falsam accusa-
tionem Aetij intimauerunt Placidia, ostendentes ei epistolam ab eodem ad Bonifa-
cium scriptam. At illa stupefacta, Aetium quidem non læsit, Bonifacio uerbum uero
exhortatorium, ut secutus ueniret, cum iuramentis misit. Qui ueniens, suspicionem
dissoluit, & magister militum effectus, non multo post morbo extinctus est. Deinde
Romani dederunt Vuandalis partem Africæ ad habitandû, facta pace cum eis. Mor-
tuo autem Gunthario, Genfericus Alanorum & Vuandalorû Imperator factus est.
Qui quoniam Arrianus erat, infra limites habitationis suæ in Africa persecutionem
contra Christianos fecit, catholicam fidem cupiens subuere, multosq; Episcopos
catholicos in tantum persecutus est, ut priuatos Ecclesiarum suarum iure de ciuitati-
bus expelleret. Deinde Carthaginem simulata pace inuadens, omnes diuitias & or-
namenta Ecclesiastica abstulit. Valentinianus autem Augustus, Constantij & Gallæ
filius ad Theodosium consobrinum suum, Constantinopolim profectus, filiam eius
Eudoxiam, quam sibi Eudoxia genuit, in matrimonium accepit, Romamq; redijt.
Tricesimo autem anno imperij Theodosij, terræ motus magni facti sunt Constanti-
nopolim, per quatuor menses, ita ut timentes Bizantijs, extra ciuitatem in loco qui dici-
tur Campus, unâ cum Episcopo Proculo perseuerarent, in letanijs ad Deum uocife-
rantes. Quadam ergo die terra fluctuante, & omni populo attentius kyrieleison cla-
mante, circa horam tertiam omnibus uidentibus, quidam adolescentulus in aerem
subleuatur, audiuitq; uocem dicentem sibi, ut nunciaret Episcopo, ac populo letani-
as facere, & sic dicere, Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere no-
bis, nihil aliud apponentes. Quod cum fieret, terræ motus cessauit. Porro beata Pul-
cheria, soror Theodosij, unâ cum fratre super hoc miraculo ualde mirata, sanxit per
uniuersum orbem hunc hymnum taliter decantari. Sub his ferè diebus, Roma tanto
terremotu concussa est, ut plurima ædificia corruerent. Per hæc tempora rex Huno-
rum Attila, dum Thracias & Illyricum deuastaret, coactus Theodosius, legatione ad
eum missa, vi. milia librarum ei pro recessu præbuit, & unum mille librarum, tribu-
tum annum promisit. Post hæc Theodosius morbo consumptus, apud Constanti-
nopolim obiit, anno imperij xli. Fuit autem sapiens multum, patientia & clementia
uniuersos præcellens. Sic enim fuit clemens, ut si quando aliquid dignû morte quis-
piam committeret, nõ usq; ad portas ciuitatis moriturus perueniebat, sed eius clemen-
tia mox subsequens, eum reuocabat. Quem cum quidam familiarium interrogaret,
cur nullû se ledentiû morti subiugaret, Vtinam, inquit, mihi esset possibile, etiâ mor-
tuos ad uitam reuocare. Nec tamen uir iste uitij caruit, erat enim mobilis, omni uen-
to circumdatus, unde & in chartis non perlectis se subscribebat. Hoc autem mortuo,
beata Pulcheria, soror eius, nondum morte eius diulgata. Martianum in religione
& pudicitia conuersantem, senem & idoneum uirum ad se accersit, eiq; dixit. Quo-
niam Imperator mortuus est, & ego te eligo tanq; beneplacentem ex omni senatu,
da mihi uerbum q; uirginitatem meam custodias, quam Deo deuoui, & pronuncia-
bo te Imperatorem. Quod illo cum sacramento pollicente, accersito patriarcha Ana-
tholio cum omni senatu, pronunciauit eum Romanorû Imperatorem. Huius tem-
pore S. Seruatus floruit.

ANNI

ANNI THEODOSII.

Anno Domini cccxxviii. Anno Domini cccxxix. Anno Dñi cccxxx. An-
no Domini cccxxxi. Aetius multis Francis occisus, partem Gallia quâ posse-
derat, recepit. Clodius Pharamundi filius regnauit in Fracia annis xx. Iste cû
iuxta mare in æstu diei cû uxore sedisset, bestia marina, tauro similis, ut fer-
tur, uxore ad lauandû pergêtem, appetijt, statimq; siue à bestia, siue à uiro concipiens,
filium peperit, qui à mari & à maculosa facie Meroueus, id est Merefech dictus est. à
quo etiam postea reges Francorum Merofingi, id est Mereiangingi sunt appellati.
Huius filius Hildericus genuit Ludeuicum, qui etiam Clodoueus dictus est. Anno
Domini cccxxxij. Cassianus collationes patrum scripsit. Anno Domini cccxxxij.
Anno Domini cccxxxij. Sixtus Papa xli. sedit annos viij. obiitq; v. kalen. Aprilis.
Anno Domini cccxxxv. Anno Dñi cccxxxvi. S. Germanus Antiodori Episcopus
claruit. Anno Domini cccxxxvij. Synodus tertia uniuersalis cc. Episcoporum, sub
Sixto papa congregatur in Epheso contra Nestorium. Anno Domini cccxxxvij.
Anno Domini cccxxxix. Aetius Gundicharium Burgundiorum regem uicit, peten-
tiq; gratiam tribuit, quem Huni postea peremerunt. Anno Domini cccxl. Valenti-
anus filiam Theodosij accepit. Anno Domini cccxli. Julianus Pelagianista hæreti-
cus à Sixto Papa damnatur. Terræ motus magni facti sunt Constantinopoli. Anno
Domini cccxliij. Leo Papa xlvij. ordinatur, sedensq; annis xvi. migravit iij. kalen.
Iulij. Anno domini cccxliij. Anno Domini cccxliij. Theodosius bellum contra
Vuandalos inutiliter mouit. Anno domini cccxlv. Alani terram Gallia ulterioris
ui possident. Anno domini cccxlv. S. Briccius Turonorum Episcopus migravit.
Anno domini cccxlvij. Eustochius Briccio successit. Anno domini cccxlvij. An-
no Domini cccxlix. Bleda Hunorum rex, Attilæ fratris, fraude percutitur. Anno Dñi
cccl. Anno domini cccli. Meroueus Clodij filius regnauit in Francia annis x. Anno
Domini ccclij. Theodosius iunior Orientis Imperator, obiit anni imperij sui xli.
quorû xv. regnauit cum patre Honorio xxvi. cum Valentiniano consobriuo suo.

HISTORIA.

Anno Dñicæ incarnationis ccclij. ab urbe cõdita, millesimo ccij. MAR-
TIANVS xlvij. loco ab Augusto, Orientali aula præficitur Imperator, &
regnauit cû Valentiniano annis vij. Ceterû Valentiniani tempora, huius, uel
superioris imperatoris, ascribentur curriculo. Igitur Valentinianus Occideta-
lis, restor imperij, pacem firmavit cû Gêferico, diuisa inter utrosq; Africa. Genfericus
uero dum de rerû successu, etiam apud suos superbiret, ualida suorum cõspiratio facta
est aduersus eum. Qua detecta, multos ex eis per diuersa occidit supplicia. Martianus
autem admodum religiosus, & egentibus multa beneficia præstans regnum quod
delicati d. cessores & prædecessores eius per annos ferè lx. uicissim imperantes, mi-
nuerant, diuina prouisione sic reparauit, ut exultatio ingens cunctis accresceret. Nam
cum Parthis & Vuandalis omnino regnum infestantibus, pacem instituit, Attila mi-
nas compescuit, Nomades, Blemysq; ex Aethiopia prolapsos, per Florum Alexan-
drinæ urbis procuratorem à finibus Romanorum expulit. Inter hæc beata Pulche-
ria dormiuit in Christo, quæ multa bona fecit, & omnia sua pauperibus dereliquit,
quæ Imperator Martianus cum multa essent, alacriter dispertuit. Per hæc tempora
Hunorum rex Attila Gallias deuastans, & Italiam irumpere cogitans, ab Aetio &
Gothorum rege Theoderico, ut in historia Gothorum scriptum est, deuincitur. Sed
quia semper uirtus inuidiam parit, Valentinianus Imperator timens prosperos Aetij
successus, occidit eum, simulq; Boetium senatorem nobilissimum. Cum quibus pa-
riter Occidentis Imperium, salusq; publicæ rei corruit, nec ultra releuari potuit. Sed
Valentiniano mors Aetij non impune cessit, nam sequenti anno à Strantila Aetij mi-
lite per consilium Maximi patritij, & ipse confossus interijt, anno imperij sui xxx. ex
quibus cum Theodosio socero suo regnauit xxv. cum Martiano v. Quo mortuo, Ma-
ximus inuasit imperium, & Eudoxig, Valentiniani uxori, ui sociatur. Quæ nullû fore
auxilium à Constantinopoli existimans, Theodosio patre, & Pulcheria amita defun-
ctis, missa

Meroueuus B.
Rhenan. lib. 2.
Meruichiu
Germani o uo
cabulo nomi-
nauit fuisse con-
ijcit. Est autē
Mer idem
quod Mater.
Synodus Ephe-
sinæ in qua 4
pa Rbomanus
regnum suum
auferat usq;
primum.

Theodosius
moriur.

Martianus cū
Valentiniano
regnat.
Curriculo, ut
est statim ad
uerbū tempo-
ris. Verg. Cur-
riculo ex. l. 4
rat. Iohann.

B. Pulcheria
moriur.

Valentinianus
Aetium necat
& Boetium,

his, missa legatione Gensericum ex Africa inuitauit, qui subito per mare cum magna multitudi- ne Italiam intrauit, cum adhuc beatus Leo Romanum regeret pontificatum. Percussis itaq; Romanis pro aduentu Genserici, plurimi ex urbe fugerunt, inter quos & magni & Maximus fugiēs, membratim à Romanis discerptus est mense tertio tyrannidis suæ. Gensericus autem inueniens urbem uacua, inuasit eam. Cui beatus Leo papa extra portam occurrit, & diuino nutu precibus eum in tantum deleniuit, ut cum omnia potestati eius essent tradita, ab incēdio atq; occisione & supplicijs abstineret. Per xiiij. uero dies Romam omnibus diuitijs suis euacuabant, multosq; captiuos exinde auferentes, Eudoxiam quoq; quæ Gensericum ad hoc malum inuitauerat, cum duabus filiabus suis Africam deportabant. Hoc modo capta est Roma secundo postq; eam Alaricus inuasit, expletis ab eo tempore annis xliij. à cōditione sua millesimo ccvij. Relicta itaq; urbe, Vuandali per Campaniā diffusi sunt, omniaq; ferro & igne consumunt, Capuam ciuitatem nobilissimam destruxerūt: Nolam quoq; urbem ditissimam & alias multas subuerterunt, Neapolim uero, quia erat firmissima, capere non ualebant, omnia tamen à foris dissipabant. Inter has angustias uir sanctissimus Paulinus, Nolanæ urbis Episcopus, expensis pro redemptione captiuorum omnibus quæ habuit, seipsum pro redimendo filio uiduæ tradidit, sicut beatus Gregorius in libro dialogorum plenius scribit. At Gensericus, postq; ditatus Italia opibus, ad Africam redijt, filiam Valentiniani principis, Trasamundo filio suo uxorem dedit, ex qua Hildericus natus est, qui quartus post Gensericum super Vuandalos regnauit. Tres quippe filios Gensericus habuit, quibus ante obitum suum ita regnum ordinauit, ut alius post alium iuxta ætatis ordinem regnaret. Regnauit igitur primus post eum Hunericus, secundus Gunthemandus, tertius Trasamundus, post quem filius eius Hildericus quartus regnauit, qui matris monita sequens, catholicus fuit. Martianus uero Imperator, cum apud Constantinopolim vij. annis regnaret facta suorum conspiratione peremptus est. Huius tempore Iohānes baptista caput suum iuxta Herodis quondam regis habitaculum reconditum, reuelauit duobus monachis Orientalibus, qui Hierosolymam causa orationis uenerunt, quod dein cepit Edissam Fœnicis urbem perlatum, digno cultu est honoratum.

Maximus fugiens membratim discerptus

Leo Pontifex, Genserici arcebat ab incendio urbis.

Vuandali omnia uastant.

Paulinus episcopus pro redimendo filio uiduæ se tradit. O imitabile exemplum.

Martianus interimitur. Caput Iohānis Baptistæ.

ANNI MARTIANI.

Primo anno MARTIANI, qui est à dominica incarnatione cccclij. Aetius Attilā superauit. Anno Domini cccclij. Anno Domini cccclij. Anno Dñi cccclv. Synodus quarta quingētorū xxx. Episcoporū in Calcedone cōgregatur sub Leone papa cōtra Euticē. Anno Dñi cccclvi. Valētinianus Aetiū patritiū occidit. Anno Dñi cccclvij. Valētinianus ab amicis Aetij occiditur. Anno Dñi cccclvij. Hilarius papa xlvij. ordinatur, sedit annis vij. decessitq; iij. Idus Sept. Per hunc scripsit Victorinus Paschalem cyclum Dxxxij. annorum. Anno Domini cccclix. Martianus Orientis Imperator occiditur.

Sub hoc Venetiarum origo, populis exanimatis terribilissimo hoste Attila & fugientibus in extremam penē Hadriatici finis oram. Vide Eusebij Chronicon. Synodus Calcedonensis. Leo Imperator Besicanus

HISTORIA.

Anno Dominicę incarnationis cccclx. urbis cōditę millesimo ccxi. LEO Besica ortus progenie, ex tribuno militū Imperator electus, & ab Anatholio patriarcha coronatus xlix. loco ab Augusto regnū Oriētale accepit & xvi. annis tenuit. Qui deinde sequēti tempore filium suum Leonem solum sibi fecit in regno, Occidentale uero imperium Maiorianus quidam accepit apud Rauenam, sed quarto anno haud procul à Dertona ciuitate occisus est. Statimq; SEVERVS sine iussu Leonis apud Rauennam Imperator efficitur, & Augustus appellat, sed & ipse post quatuor annos Romæ defunctus est. Post cuius

ius mortem cōsensu totius militiæ, Leo Imperator Anthemium diuini Martiani generum ex patritio Cæsare faciens, Romam misit in imperium. Sequenti anno Seruandus, qui præfectus erat in Gallia, uolens inuadere imperium, ab Anthemio in exilium missus est Rufus post annum Romanus patritius tentans fraudulenter accipere imperium, iussu Anthemij occisus est. His temporibus Leo Imperator Zenonem generum suum totius Orientis magistrum fecit, & Basiliscum, fratrem Verenæ uxoris suæ, magistrum Africa constituit. Leo itaq; Imperator pacem faciens cum Ostrogothis, quibus tunc Vualamir præerat, filius eius Dietamari filium Theodericum iam octauum ætatis annum gerentem, obsidem accepit, quem tamen postea patri cum honore remisit. Per hæc tempora inter Anthemium principem, eiusq; generum Retimerem patritium, qui tunc Mediolani præpositus præerat Liguria, magnus discordiarum fomes exortus est, quibus se uir sanctitate conspicuus Epiphanius Ticinensis Episcopus interponens, eos ad concordiam reuocauit. Sed quia Retimer de perfida erat gente Gothorum, pacem dirupit, & cum manu ualida ad urbem tendens, Anthemium iam iij. anno regnantē occidit, sed non diu de perfidia sua lætatus est, nam post mensem tertium ex cruciatus, languore interiit. Inter hæc Olibrius à Leone Augusto missus, ad urbem uenit, uiuo adhuc Anthemio, regiā adeptus est dignitatem, Placidia Valentiniani principis natam duxit uxorem. Qui cum vij. menses imperium tenuisset, morte propria Romę defunctus est. Post cuius mortem Licerius apud Rauennam Imperator factus est. Sed anno sequenti ueniens cum exercitu Nepos patritius, Nepotiani filius, Licerium expulit, ipseq; sumens imperium, illum in Salona ciuitate Dalmatię ordinauit Episcopum. Eo tempore Euricus apud Tholosam super Vuuligothas regnauit, filius Theoderici, qui cum Aetio contra Attilam pugnans, occubuit. Leo igitur Imperator, postq; Orientale imperium sedecim rexerat annis, Leonem nepotem suum ex Ariagne filia, Zenonis filium ordinans Imperatorem, diem clausit extremum. Leo itaq; iunior, cum paucis mensibus rexisset imperiū, manu sua coronans genitorem suum Zenonem, cōstituensq; Imperatorem, rebus excessit humanis. Mox Basiliscus magister Africa, Imperator acclamatus, Marcum filium suum Cæsarem fecit, & Zenobiam uxorem suam in Augustam coronauit. Interea Zenon totius Orientis magister, cum Ariagne uxore sua ad regiam perueniens urbem, susceptus est à populo & senatu Basiliscus uero fugiens ad Ecclesiam, imperiali dignitate, hoc est corona in mensa diuina posita, ipse cum uxore sua Zenobia fugit ad baptisterium. Zeno aut continuo imperialem nactus dignitatem, obtinuit imperium.

Pax inter Leonem & Ostrogothos.

Epiphanius pacificus.

Olibrius.

Basiliscus magister Africa, Imperator acclamatus. Vide Procopium lib. 3.

ANNI LEONIS.

Primo igitur anno Leonis, qui est Dominicę incarnationis cccclix. corpus sanctę Anastasię delatū est à Sirmio, & repositū est in templo eius in portibus Domini. Anno Dñi cccclxi. Hildericus Meroueci filius, regnauit in Fracia annis xxiiij. Anno Dñi. cccclxij. Hildericum insolēter & luxuriose se agētem, Fraci regno deturbāt. Anno Dñi cccclxij. Anno Dñi cccclxiiij. Anno Dñi cccclxv. Simplicius papa xlix. sedit annis xij. migravitq; vi. Non. Mart. Anno Dñi cccclxvi. Anno Domini cccclxvij. Pictor quidam, cum saluatorem pingere præsumpisset, secundum similitudinem Iouis, arefacta est manus eius, quem peccatum suum confessum, sanauit Gennadius Episcopus Constantinopoli. Anno Dñi cccclxvij. Translatum est apud Alexandriam Heliseus Propheta in monasterium Pauli Leprosi, qui leprosum sanauit, & leprosum fecit, & in ea quæ leprosi erant, translatus est. Anno Domini cccclxix. Mammerius Viennensis Episcopus, qui letanias ante Ascensionem Domini instituit, claruit. Anno Domini cccclxx. Basina regina Thuringorum repudiato Hilderico, quæ potentior & ditior fuit in coniugio se iunxit. Verum in prima nocte dixit ei: Mi domine ne concumbas mecum, donec in somnis aliquid tibi uideas pro futurum. Ille consentiens, uidet in somnis leonem in palatio deambulare, quod interpretata est fortem se filium generare. Quod et factum est. Nam Clodoueam uirū potentissimum genuit. Anno Domini cccclxxi. Anno Domini cccclxxij. Anno Domini cccclxxiiij. Anno Domini cccclxxv. Leo senior obiit, pro quo Leo iunior paucis mensibus regnauit.

Vindicta Dei in pictorem blasphemum.

Clodoueus.

HISTO

Augustulus
filius Imperator.

Seuerinus.

Orestes interi
mitur à Oedo
acere.

Anastasiu
Silentiariu.

Allobroges
Burgundi.

ANNO Dominice incarnationis cccclxxvi ab urbe condita, millesimo ccxxvij. ZENO genere Isaurus, gener Leonis Imperatoris, quinquagesimo loco ab Augusto adeptus imperium Orientale, regnavit annis xvi. Occidentale vero imperium Romæ tenuit Nepos. Quem Orestes patritius de regno proturbans, Augustulum filium suum Imperatorem fecit, sequentiq; anno cum rege Vuandalorum Genferico foedus statuit. Dum hæc Romæ geruntur, Oedoacer genere Rugus, Thurcilingorum & Scyrorum Herulorumq; turbis fretus, ab extremis Pannoniæ finibus Italiã contendit. Qui dum adhuc per Noricorum rura duceret exercitum, cognita fama serui Dei Seuerini, qui

illis tunc debebat in locis, ad eum benedictionem petiturus accessit. Qui benedictione percepta, egrediens à cellula, dum caput inclinaret ne impingeret, eoque proceræ staturæ esset, à Dei viro futurorum prescio audiuit: Vade nunc ad Italiam Oedoacer, uade uilissimis interim animantium pellibus indutus, multis cito plura largitus. Hæc uerba exitus uera probauit, nam postmodum per omnem Italiam regnavit. Ingresso igitur Italiam Oedoacere, statim apud Liguriæ terminos Orestes patritius occurrit. Sed uidens multitudini tantæ se non posse resistere, intra Ticinum, quæ nunc Papiæ dicitur, se trepidus inclusit. Veniens autem Oedoacer, expugnatam urbem intravit, omnia rapinis uastauit, comprehensumq; Orestem, gladio trucidauit, indeq; dispersit: Barbari omnem Italiam sine tarditate suo subdiderunt iuri. Oedoacer itaq; prosperos sibi cernens successus accrescere, statim regiam attriuit dignitatem. Augustulus uero cernens uniuersam Italiam Oedoaceris uiribus subdi, inopinabili metu perterritus, cum uix xi. mensibus rem publicam obtinuisset, sponte purpuram miserabilis abiecit, & imperialem maiestatem deposuit. Ita Romanum imperium toto orbe uenerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octauiano, Dccix. à condita urbe anno cœpit, in hoc Augustulo perijt, anno ab urbe condita, millesimo ccxxvij. A Cæsare uero, qui primus singularem in ea principatum attriuit, anno Dxxiij. ab incarnatione Domini anno cccclxxvij. Igitur deiecto Augustulo, Oedoacer urbem ingressus, totius Italiæ regnum adeptus est, quod per xiiij. annos nullo inquietante obtinuit, donec Theodericus rex Ostrogothorum permittente Zeno Augusto Italiam possessurus, intravit. Quod qualiter sit actum, superius legi potest in historia Gothorum. Zeno itaq; Augustus, dum præfuisse Orientali regno annis xvij. uitæ terminum accepit. Cuius frater Longinus imperium tentans inuadere, ab Ariagne repulsus est, & Anastasius Silentarius per eius suasum ab omni senatu & populo eligitur, indutusq; purpura, eandem Ariagnem in coniugio sortitur.

ANNI ZENONIS.

ANNO Domini cccclxxvij. Felix papa I. sedit annis viij. Anno Dñi cccclxxvij. Oedoacer Italiam intravit. Anno Dñi cccclxxix. Corpus Barnabæ Apostoli, & Euangelium Matthæi Apostoli, stylo ipsius scriptum, inuentum est. Clodoueus Rothildem filiã regis Allobrogum, qui nunc Burgundi appellantur, amans, cum propter insidias inimicorum aperte non posset, occulte per Aurelianum fidelem suum sub habitu peregrini annulum mittens, eam desponsauit. Sed cum finibus Burgundiæ appropinquaret, his qui eam ducebant persuasit, ut ex utraq; parte xij. militaria incenderent, depredarent, quatenus uel unam uindictam conspiceret, de his qui sibi patrem occiderant, matrem saxo ad collum ligato aqua submerferant, fratres exiliauerant, Sigismundum regem, patruem suum, cum uxore & filiis in puteum proiecerant. Quod factum est. Hunc S. Remigius baptizauit. xxx. annis regnavit. Anno Domini

domini cccclxxx. Anno domini cccclxxxii. Anno domini cccclxxxij. Anno domini cccclxxxiii. Anno domini cccclxxxiiii. Anno domini cccclxxxv. Gelasius papa li. sedit annis iij. mensibus viij. obiit xij. kalen. Decembr. Anno domini cccclxxxvi. Hunericus rex Vuandalorum, filius Genferici, plus quam cccxxxiiij. episcopos catholicos exiliauit: quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur, quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminit. Anno domini cccclxxxvij. Anno domini cccclxxxviii. Anno domini cccclxxxix. Auitus Vienenfis episcopus Galias conuertit. Anno domini cccc. Anastasius papa liij. sedit anno uno, mensibus decem. Anno domini ccccxi. Anno domini ccccxiij. Symmachus papa liij. sedit annis xiiij.

Exilium 334
episcoporum
sub Hunerico

HISTORIA.

ANNO Dominice incarnationis ccccxiij. urbis autem conditæ millesimo ccxliij. ANASTASIVS imperium accepit, & xxvij. annis regnavit, li. loco ab Augusto. Theodericus uero cum Gothis Romano præsedidit imperio. Hic Arrianus, ille Euticianus hæreticus. His temporibus magna discordia facta est Romæ, propter Symmachum & Laurentium: quibusdam eligentibus Laurentium præter consuetudinem Romanorum, alijs uero sanioris consilij Symmachum diaconum. Pro qua causa facta sunt multa homicidia Romæ ciuium Romanorum, clericorum etiam & sacerdotum, per tres circiter annos, usq; quo Theodericus princeps Romam uenit: qui quamuis Arrianus esset, habita tamen Synodo, Symmachum episcopum Romæ firmauit: Laurentium uero in ciuitate Nucerna episcopum locari præcepit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens, à Symmacho deponitur, & in exilium Dalmatiam mittitur. Eodem tempore Trasamundus Genferici filius, qui iam super Vuandalos regnauit, secutus patris & fratris perfidiam, ecclesias Dei clausit, & cxxx. episcopos in Sardiniam exiliauit, quibus beatus Symmachus papa quotidiana subsidia ministrauit. Inter has tempestates beatus Fulgentius episcopus in confessione fidei & scientia claruit. Hisi plis diebus apud Africam dum Arrianus quidam, Olympius nomine, in balneo lauaretur, & indigna quædam & blasphema uerba de sanctæ Trinitatis fide loqueretur, subito igneus gladius de cælo uenit, eumq; percussit. Deuterius autem episcopus Arrianorum baptizans quendam Bizanti, nomine Barbam, dum contra regulam fidei minorem patre filium & spiritum sanctum asserens, diceret: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, subito aqua in qua baptizare debuit, nusquam comparuit. Quod uidens qui baptizandus erat, confestim ad ecclesiam catholicam properauit, & iuxta morem rectæ fidei baptismum accepit.

Discordia Ro
mæ propter
Symmachum
& Laurentium

Trasamundus

Fulgentius.

Olympius
blasphemus.

Hisdem temporibus Alamundaro principe Sarracenorum baptizato, uenerunt ad eum duo episcopi Arriani, suadentes ei, ut suæ sectæ consentiret. Qui ab orthodoxis baptizatus & instructus, memorabiliter eos redarguit, huiuscemodi fabula. Ait enim: Literas accepi hodie, quia Michael Archangelus mortuus est. Illis uero dicentibus, hoc impossibile fore, ait princeps: Et quomodo Christus secundum uos uiuus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum, quandoquidem nec Angelus mortuus est: Et ita confusione recesserunt episcopi. Huius Anastasij temporibus Clodoueus in Francia regnauit, qui & Alaricum regem Gothorum interfecit, & ab eodem Anastasio epistolas pro consulatus dignitate accepit.

Literæ de morte Michaelis
Archangeli.
Hormisdapapa
Fruosinonius.

Anastasius itaq; dum in hæresi qua dilapsus fuerat, perseueraret, Hormisdas papa Symmachi successor misit ad eum Eunodiam Ticinensem episcopum cum alijs catholicis, ut eum reducerent ad regulam fidei catholice. Sed ille non solum monitionum salubria spercuit, uerum etiam à conspectibus suis non sine iniuria expulit, nauiculae fragiliq; impositos, ne usquam per totam Græciam ciuitatem ullam intrarent, præcepit. Quam eius impiam temeritatē diuina mox ultio subsecuta est. Nam cum xxvij. imperij ageret annum, mortuus est. Quidam uero aiunt, quod fulmine percussus sit.

M Anni

ANNI ANASTASII.

ANno domini ccccxcij. Anno domini ccccxciiij. Anno domini ccccxcv. Theodericus Odoacarem interemit, & ipse occidentis regnum xxx. & uno annis tenuit. Anno Domini ccccxcvi. Anno domini ccccxcvij. Anno domini ccccxcviiij. Trasemundus rex Vuandalorum, filius Genserici, catholicas ecclesias clausit, & ccxx. episcopos in exilium misit. Anno domini ccccxcix. Anno domini quingentesimo. Anno domini Di. Anno domini Diiij. Anno domini Diij. Boetius consul Romæ plurima ingenij sui monumenta scribendo reliquit. Anno domini Diiij. Anno domini Dv. Theodericus Romam uenit, & multa miranda ædificia in ea construxit. Anno domini Dvi. Hormisda papa liij. sedit annis ix. decessitq; viij. Idus Augusti. Anno domini Dvij. Anno domini Dviiij. Anno domini Dix. Anno domini Dx. Anno domini Dxi. Genofeua uirgo Parisiensis octogenaria migrat ad Deum. Anno domini Dxiij. Anno domini Dxiij. Clodoueus rex obiit, relinquens quatuor filios, hæredes regni. Anno domini Dxiij. Lotharius Clodouei filius regnauit annis li. Anno domini Dxiij. Johannes papa lv. sedit annis duobus, mensibus ix. Anno domini Dxiij. Theodericus filiam suam Amalsuindam dedit Eutharico. Anno domini Dxiij. Anno dñi Dxiij. Felix papa lvi. sedit annis iij. transtijtq; xi. kal. Ian.

HISTORIA.

Iustinus.

Germanus

ANno Dominicæ incarnationis, Dxiij. urbis conditæ mill. cclxx. IUSTINVS genere Illyricus, uir catholicus & senior, multumq; peritus comes excubitorum à militibus proficiens ad senatum, liij. loco ab Augusto senatus electione accepit imperium: regnauitq; annis viij. Ad hunc, ob causam redintegrandæ fidei directus à Romano præfule uir sanctitate præcipuus Germanus Capuanæ urbis episcopus, digne ab eo est susceptus: multorumq; corda dubia in fide solidauit. Eo tempore mortuo apud Africam Trasemundo rege Vuandalorum, Hildericus filius eius ex Eudoxia captiua Valentiniani filia regnum suscepit: qui

Hildericus episcopus reuocatus de exilio.

Iustinianus contra hereticos.

Symmachus et Boetius interempti.

non patrem auumq; Arrianos, sed matrem catholicam sequutus, rectæ fidei cultor exstitit. Hic uniuersos episcopos qui in exilio erant, regredi fecit, eisq; ecclesias reformare præcepit, quæ à Genserico usq; ad Hildericum per lxx. annos fuerant destructæ. Iustinianus quoq; Augustus sexto imperij sui anno pro ardore catholicæ fidei decertabat hæreticos dissipare, præcepitq; ut ubiq; illorum ecclesias catholici episcopi consecrarent. Quod audiens Theodericus, qui & ipse fuit Arrianus, misit Iohannem tunc tenentis papam, ad Iustinum, ut aut hæreticis ecclesias suas redderet, aut ipse totius Italiæ populum gladio feriret. Quo abeunte, ipse interim Symmachum patritium, & Boetium senatorem, gladio peremit, redeuntemq; papam fame interfecit. Vnde diuina iudicio uindictæ, xcix. dehinc die subitanea morte interiit. Iustinus uero Augustus cum iam octauo anno Augustalem dignitatem teneret, mense Aprili indictione quarta egrotare incipiens, prouexit dum adhuc uiueret, in imperium Iustinianum sororis suæ filiū, qui & coimperauit mensibus quatuor: mense uero Augusto ipse apud Constantinopolim rebus excessit humanis.

ANNI IUSTINI.

Iohannes, qui et Mercurius cæcum illuminat.

Hic anno regni sui primo Amantium prepositum palatii, & alios, regno suo inhiantes, interfecit. Anno domini Dxx. Anno domini Dxxi. Anno domini Dxxij. Bonifacius papa lvij. sedit annis ij. Anno domini Dxxiiij. Iohannes qui & Mercurius, papa lvij. sedit annis ij. decessitq; v. kal. Ian. Hic missus Constantinopolim ad Iustinum à Theoderico, cum uenisset

nisset ad portam auream, cæcum illuminauit. Anno domini Dxxv. Theodericus rex Boetium & Symmachum gladio trucidauit, Iohannem papam fame in carcere necauit, ipseq; xcix. die interiit. Anno domini Dxxvi. Iustinus Iustinianum regni consortem & successorem faciens, obiit. Agapitus papa lix. sedit annos decem, obiit x. kalen. Maij.

HISTORIA.

ANno ab incarnatione domini D. xxvij. ab urbe condita millesimo cclxxvij. IUSTINIANVS, filius sororis Iustini imperatoris, quinquagesimo quarto loco ab Augusto imperium solus obtinuit, & xxvij. annos regnauit. Hic mox ut imperialia iura suscepit, ad reparandum reipublicæ statum animimum intendit, ac primū Belisarium patritium ingentem uirum contra Persas, qui Romanos fines inuaserat, direxit, qui de illis uiriliter triumphauit. Interea rex Herulorum, Gethes nomine, cum populo suo Constantinopolim uenit, petens ut baptizaretur. Quæ in Epiphania baptizatum, imperator de fonte suscepit, promittentem ei se in omnibus auxiliari. Eodem anno adhæsit Romanis mulier quædam ex Hunis, uidua, habens secum Hunorum centum millia. Tunc & rex Hunorum qui sunt iuxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit ad imperatorem, & factus Christianus, susceptus est ab eo: multisq; ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius, ad Romanas res custodiendas, & Bosphorum ciuitatem: quæ pro eo Bosphorus est dicta. quod Romanis per singulos annos boues pro pecunijs inferebat. Renouauit imperator leges, faciens codicem singularem, & uocans eum nouellas constitutiones. Eodem anno passa est Antiochia terræmotus magnos & tempestates, & faciebant letanias omnes discalciati, clamantes κύριε ἐλεησον. Apparuit autem in uisu cuidam Dei cultori, ut diceret omnibus, quod scriberent in superliminaribus suis: CHRISTVS NOBISCV M, STATE. Quo facto, stetit ira Dei. Interea Athalaricus nepos Theoderici, rex Gothorum, cum paucis annis regnaret, immatura morte præuentus est. Cuius mater Amalsuinda Theodatam consobrinam suam sibi associuit in regnum. Sed post dies aliquot isdem immemor collati beneficij, eam in balneo strangulari præcepit. Quia uero ipsa dum uiueret, se suumq; filium principi comendauerat, audita eius morte imperator graui exarsit iracundia in Theodatam. Quod ille sentiens, Agapitum papam intercessorem misit Constantinopolim. Qui cum uenisset, & colloquium cum imperatore habere cœpisset, repperit eum in Eutricetis dogma corruisse. Quo ad fidei regulam reuocato, idem Agapitus papa Anthimum Constantinopolitanum episcopum, qui eandem hæresim defendebat, publice conuicit, eumq; communionem priuauit, & ut eundem in exilium mitteret, imperatori persuasit. Hoc facto, non multo post idem pontifex Agapitus ibi defunctus est. Interea cum iam per multos annos Vuandali Africam tenerent, misit imperator Belisarium patritium cum exercitu contra eos. Qui ueniens, tribusq; mensibus, id est, à kalendis Septembris, usq; ad kalendas Decembris, eos impugnans, multis occisis, tandem eos uicit. Carthangiem intrauit, regem Vuandalorum Gelimerem uiuum cepit, omnemq; Africam post xcvi. annos à Vuandalico iure liberatam, Romano imperio subiecit. Deinde contra Theodatam missus, cum ueniret Siciliam, Theodato interfecto, Vaitigis regnum eius inuasit, sed eundem captum Belisarius Constantinopolim perduxit. Alia quoq; prælia multa Belisarius commisit, multasq; gentes bellando deuicit: unde & propter multas uictorias diuersa agnomina meruit, ita ut uocaretur Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus. Magnam quoq; gloriam & honorem apud imperatorem & omnes optina.

Iustinianus solus imperat.

Belisarius mittitur contra Persas.

Gethes rex Herulorum baptizatur.

Gorda fit Christianus.

Bosphorus à bouibus dicta.

Nouellæ constitutiones Iustiniani.

Agapitus pontifex moritur.

Belisarius pugnat contra Vuandalos.

Prælia Belisarij & agnomina.

M ij mates

*Belisarius
Theodora Augusta gratia
exiliat Silue-
rium.*

*Arator.
Cassiodorus*

*Dionysij abba
tis Cycli.*

Fortunatus.

*S. Benedictus
abbas.*

*Historia Lon-
gobardorum.*

Audoin.

Alboin.

*Vide de gestis
Rom. li. 16. in
Europio.*

Belisarius.

mates obtinuit. Qui cum Romæ moraretur, Theodora Augusta ei commendauit, ne Siluerium papam falsorum testium accusatione conuictum truderet in exilium, eò quoddam Antimum hæreticum Constantinopolim episcopum, quem Agapitus papa excommunicauit, absolueret noluisse. Quod Belisarius, licet nolens, effecit, eumque ad Pontianam insulam exiliauit, ubi & obiit. Similiter & Vigilus papa successor eius causa eiusdem indignationis per Anthimum Scribonem Constantinopolim ductus, inde in exilium est missus. Sub hoc papa Vigilio Arator subdiaconus Romæ floruit, actusque Apostolorum uersibus scripsit. His quoque temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari, quam diuina scientia claruit: qui inter alia bona quæ scripsit, Psalmorum secreta optime interpretatus est. Iste antea consul fuit, deinde senator, ad ultimum monachus. Hoc etiam tempore Dionysius abbas in Romana urbe positus cyclos paschales sapienter composuit: sed & Priscianus Cæsariensis profundum græmaticæ inquisiuit. Felix quoque Taruisianæ ecclesiæ præsul, & Fortunatus, condiscipulus eius, fuerunt. Hic Fortunatus fuit de loco qui dicitur Duplabilis, non longe à Taruisio, Grammaticam uero & Rhetoricam didicit apud Rauennam. Qui cum dolore pateretur oculorum, simulque socius eius Felix, abierunt ambo ad Ecclesiam sanctorum Iohannis & Pauli, quæ in eadem ciuitate Rauenna, in qua est & altare sancti Martini iuxta quod fenestra est, in qua lucerna poni solebat, de cuius oleo super oculos suos posuerunt, & sanitatem receperunt. Pro qua causa Fortunatus beatum Martinum in tantum dilexit, ut patriam dimittens, ad sepulchrum eius Turonem ueniret, antequam Longobardi Italiam intrarent: indeque Pictauium tendens, ibique manens, multas passiones sanctorum, alias per uersus, alias per profas composuit, ibique primum præbyter, postea episcopus factus est.

Iisdem temporibus sanctus pater Benedictus post hæremicam uitam quam duxit, in loco cui Sublatus uocabulum est, in monte Cassino, doctrina & miraculis claruit. Quo cum primum tenderet, relicta priore habitatione, ex diuina iussione tres corui quos quotidie nutrebat, prope ipsum semper uolando secuti sunt eum, ut in Longobardorum historia scribitur. Cumque ueniret ad quoddam biuium, duo Angeli apparebant ei in specie duorum iuuenum, ostendentes ei, per quam uiam ire deberet. In loco autem ipso quidam Dei seruus habitabat, cui uox de cælo dicebat: His tu parce locis, alter amicus adest. Quod apertius dicitur: Amice, exi de loco isto, quia alter amicus debet hic habitare. Veniens autem sanctus Benedictus in summitatem montis, in magna se constrinxit abstinentia: factoque monasterio, habitauit ibi, sicut in dialogo legitur.

Hoc eodem tempore gens Longobardorum, amica tunc Romano populo, in Pannonia habitabat, cui tunc in regni gubernaculo Audoin præerat, omnique tempore quo Longobardi in Pannonia habitabant, Romanæ Reipublicæ aduersus amulos adiutores erant. Vnde & Alboin Audoin filius rogatus à Narsete, quem Iustinianus exarchum Italiæ fecit, & in defensionem Romanorum contra Totilam Gothorum regem direxit, ualidam ei manum in auxilium misit, qua fretus Narsetes, Totilam uicit, omnemque Italiam à potestate Gothorum liberam deinceps fecit. Belisarius autem patrius accusatus apud imperatorem, quod aduersus eum conspirasset, ablati omnibus, missus est in custodiam: sed post non multum tempus dimissus, omnia recepit. Iustinianus uero imperator postquam xxxviij, annis regnauit, rebus humanis excessit.

ANNI IUSTINIANI,

Primo huius anno missus contra Persas Bilisarius patrius magnis eos prælijs fudit, & ex uoluntate principis Constantinopolim triumphans intrauit. Anno domini Dxxviij. Terræmotus magnus Antiochiæ factus est. Anno domini Dxxix. Iustinianus sententiam promulgauit, ne militarent Pagani uel Hæretici, dans illis menses ad inducias conuersionis. Anno domini Dxxx. Anno domini Dxxxi. Anno domini Dxxxij. Dionysius abbas Romanus paschales cyclos ab hoc inchoauit anno. Anno domini Dxxxij. Anno domini Dxxxiiij. In Pompeiopolis Myfiæ ciuitate, scissa est terra à terræmotu, & obrutum est medium ciuitatis cum habitatoribus, & uoces eorum audire sunt desubtus terra clamantium, ut sibi succurreretur: & imperator ad educendos eos multa donauit, uiuentesque liberaliter liberauit. Eodem anno tradidit Iustinianus ad psallendum Ecclesiæ illud quod canitur, Unigenitus filius & uerbum Dei. Anno domini Dxxxv. Anno domini Dxxxvi. Siluerius, papa lx. sedit annos duos, obiit xij. kalen. Iulij. Anno domini Dxxxvij. Theodericus filius Clodouei, frater Lotharij, obiit anno regni sui xxij. relinquens filium Theodebertum. Anno domini Dxxxviij. Vigilus, papa lxi. sedit annos xiiij. Anno domini Dxxxix. Mundus quidam ex genere Gepidarum, sociatus est Romanis. Anno domini Dxl. Anno domini Dxli. Hypapante domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum esset eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini Dxlj. Anno domini Dxlviij. Factus est terræmotus magnus in uniuerso mundo. Eodemque anno apparuit quidam ex regione Italorum, nomine Andreas, per uillas discurrens habens canem ruffum & cæcum, qui iussus ab eo fecit miranda. Cum enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur annuli aurei, & argentei, ac ferrei, & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipsoque præcipiente, canis tollebat, & unicuique suum dabat. Similiter & diuersorum imperatorum numismata mixta porrigebat per nomina. Turba enim astante, interrogatus ostendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, auaros & magnanimos, & quicquid de singulis interrogabat, cum ueritate demonstrabat. Vnde dicebant quidam, quod spiritum Phitonis haberet. Anno domini Dxlviij. Diffusum est mare per Thracen miliaris iij. Corpus sancti Antonij repertum, Alexandria reconditur. Anno domini Dxlvi. Theodora Augusta defuncta est. Arator subdiaconus librum suum publice coram Vigilio papa legit.

in Pompeiopolis Myfiæ ciuitate, scissa est terra à terræmotu, & obrutum est medium ciuitatis cum habitatoribus, & uoces eorum audire sunt desubtus terra clamantium, ut sibi succurreretur: & imperator ad educendos eos multa donauit, uiuentesque liberaliter liberauit. Eodem anno tradidit Iustinianus ad psallendum Ecclesiæ illud quod canitur, Unigenitus filius & uerbum Dei. Anno domini Dxxxv. Anno domini Dxxxvi. Siluerius, papa lx. sedit annos duos, obiit xij. kalen. Iulij. Anno domini Dxxxvij. Theodericus filius Clodouei, frater Lotharij, obiit anno regni sui xxij. relinquens filium Theodebertum. Anno domini Dxxxviij. Vigilus, papa lxi. sedit annos xiiij. Anno domini Dxxxix. Mundus quidam ex genere Gepidarum, sociatus est Romanis. Anno domini Dxl. Anno domini Dxli. Hypapante domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum esset eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini Dxlj. Anno domini Dxlviij. Factus est terræmotus magnus in uniuerso mundo. Eodemque anno apparuit quidam ex regione Italorum, nomine Andreas, per uillas discurrens habens canem ruffum & cæcum, qui iussus ab eo fecit miranda. Cum enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur annuli aurei, & argentei, ac ferrei, & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipsoque præcipiente, canis tollebat, & unicuique suum dabat. Similiter & diuersorum imperatorum numismata mixta porrigebat per nomina. Turba enim astante, interrogatus ostendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, auaros & magnanimos, & quicquid de singulis interrogabat, cum ueritate demonstrabat. Vnde dicebant quidam, quod spiritum Phitonis haberet. Anno domini Dxlviij. Diffusum est mare per Thracen miliaris iij. Corpus sancti Antonij repertum, Alexandria reconditur. Anno domini Dxlvi. Theodora Augusta defuncta est. Arator subdiaconus librum suum publice coram Vigilio papa legit.

His temporibus Cassiodorus Romæ floruit, & apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Iuliano consuli librum suum de arte grammatica obtulit. Anno domini Dxlviij. Quinta Synodus uniuersalis in Constantinopoli congregata est sub Vigilio papa, contra Theodorum & omnes hæreticos. Anno domini Dxlviij. Anno domini Dxlviij. Facta sunt Encœnia sanctorum Apostolorum Constantinopoli, mense Iunio, & recondita sunt Lipsana Andrea & Luca ac Timothei Apostolorum & transfert Menas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in carruca imperatoris aurea & gemmata, tenens tres thecas sanctorum Apostolorum in genibus suis, & ita celebravit Encœnia. Anno domini Dli. Anno domini Dli. Victor Capuanus episcopus librum de Pascha scribens, Victorini redarguit errores. Theodebertus filius Theoderici filij Clodouei, obiit anno regni sui xiiij. cuius filius Theodobaldus fuit. Anno domini Dliij. Pelagius papa lxij. sedit annis xij. Anno domini Dliij. Terræmotus terribilis factus Constantinopoli, & in urbibus circumquaque positus per dies quadraginta. Anno domini Dlv. Apparuit ignis in cælo quasi species lanceæ. Anno domini Dlv. Sanctus Medardus obiit. Anno domini Dlvij. Radegundis regina uxor quondam Lotharij regis sanctitate claruit. Anno domini Dlvij. Gregorius ex prætore urbano monachus Romæ floret. Anno domini Dlix. Theobaldus filius Theoderici obiit, anno regni ix. Anno domini Dlx. Anno domini Dlx. Anno domini Dlx. Anno domini Dlx. Hilpericus Lotharij filius regnare cepit. Anno domini Dlxiiij. Iohannes papa lxiiij. sedit annis xiiij, Iustinianus imperator obiit. Lotharius filius Clodouei rex Francorum obiit anno regni sui quinquagesimo primo, relinquens quatuor filios.

Hucusque Iordanis episcopus Chronicam suam perduxit ab Adam.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dlxv. urbis autem conditæ millesimo cccxvi. IUSTINVS Minor, Iustiniani nepos, genere Thrax, liij. loco ab Augusto monarchiam accepit, & xiiij. annis regnauit, habens uxorem nomine Sophiam, quam coronauit Augustam, coronatus & ipse ab Euthichio patriarcha. Hic cum esset pius & orthodoxus, adornauit ecclesias quas

M iij Iustinia

Terræmotus.

*Hypapante 2.
die Februarij.
Sic dixerunt se-
stum Purifica-
tionis à uoce
Græca ἀπαύ-
ραω, id est,
obuius: nam si
meon obuius
puero Iesu et
parentibus.
Luc. 2. De Fe-
bruus uide
Blondū lib. 2.
Triumph.
Rom.
Canis ruffus
mirabilis.*

*V. Synodus
uniuersalis
Constantino-
poli.*

*Encœnia.
Lipsana.*

*Iordanis fuit
Iordanus mo-
nachus scri-
psit librum de
summa tempo-
rum, quem ha-
bes apud Pro-
copium.
Iustinus.*

*Sophia Augu-
sta.*

Photinus pa-
sificator Eccle-
siarum.

Pax r̄p̄itur
inter Roma-
nos & Persas

Archete re-
gis Aethyopi-
culus.

Senatus musi-
cus.

Lib. 16. rerum
Romanarum
cum legisset sa-
eram.

Narses ear-
thularius.

Narses Bucel-
linum celsa de
trabe suspēdit

Laus Narsētis

Mortalitas in
Italia.

Iustinianus ædificauit, dans eis thesauros & omnem redditum, misitq̄ Photinum monachum priuignum Belisarij patritij, dans ei potestatem cōtra omnem personam & causam, ut pacificaret uniuersas Ecclesias Aegypti, & Alexandriae. Fuit autem, ut dictum est, in initio bonus, postea uero in omnem auaritiā incidit, factus exemptor pauperum, spoliator senatorum, faciens arcas ferreas, in quibus quæcunq̄ rapiebat auri talenta, reconderet. Huius anno octauo rupta est pax inter Romanos & Persas, eò quòd Homeritæ Indi legationem miserint ad Romanos, & imperator miserit Iulianum magistrum cum epistola ad Archetam regem Indorum. Qui susceptus est

cum gaudio multo ab Archeta rege, appetente nimirum amicitiam imperatoris Romanorum. Enarrabat autem idem Iulianus cum redisset, quòd idem Archeta rex, quando eum suscepit, nudus esset, habens in lumbis cincturam, & linea uestimenta auro contexta: circa uentrem uero portabat iudumenta scissa, margaritis preciosis conserta: habens in brachijs quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite autem pannum gemmatum, habentem ex utroq̄ ligamento plestas quatuor, & in collo torquem aureum: & stabat super quatuor elephantes stantes & habentes iugum, & rotas quatuor, & superius currum uelatum petalis aureis, ut sunt principum currus: stansq̄ ipse desuper, ferebat scutum paruissimum deauratum, & duas lanceolas aureas: & Senatus eius omnis erat cum armis, canentes modulationes musicas. Introductus ergo legatus Romanorū, cum adorasset, iussus est ab eo erigi, & adduci ad se. Cum autem accepisset imperatoris sacram, osculatus est signaculum quod hahebat imperatoris pectusculum: susceptus autem & donis, gauisus est ualde. Porro cum legisset epistolam, inuenit ut se armaret contra regem Persarum, & eius regnum uastaret. Quod protinus fecit, tenensq̄ caput Iuliani, dedit ei pacis osculum, dimisitq̄ eum in magna beneuolentia, multisq̄ muneribus.

His temporibus Narses cartularius quondam imperatoris Iustiniani, sed pro bono seruitio factus patritius, Totilam regem Gothorum auxiliantibus Longobardis Romanorum tunc amicis, sed adhuc in Pannonia positis, occidit, gentemq̄ Gothorum de Italia exterminauit.

Idem etiam Narses Bucellinum ducem Francorum à Theoderico rege missum ad deuastandam Italiam, occidit: & Sindoaldum regem Brendorum, qui remanserat de generatione Herulorum, quos Odoacer duxit in Italiam, apprehendit, & in alta trabe suspendit, totamq̄ Italiam ab hostibus liberam reddidit. Erat enim uir sapientissimus, in fide Christi catholicus, in pauperes largus, recuperator Ecclesiarum, in uigilijs & orationibus assiduus, in tantum, ut uictoriam magis obtineret oratione, quàm armis.

His temporibus facta est magna mortalitas in Italia, incipiens à Liguria, ita ut pene destitueretur habitatoribus terra illa. Inter hæc mortuus est Iustinianus, & successit Iustinus.

Narses autem patritius, cum superata gente Gothorum Italiam securus iam teneret, Romani per inuidiam aculationem aduersus eum direxerunt, Iustiniano Augusto & Sophiæ uxori eius, dicentes: Melius esset nobis seruire Gothis, quàm Græcis, ubi Narses castratus imperat, & nos seruitio præmit, & noster sanctissimus princeps hoc nescit. Aut libera nos de manu eius, aut certe ciuitatem Romanam & nosmetipsos Gentibus trademus. Audiens hoc Narses, scripsit ad Augustum dicens: Si male feci cum Romanis, male inueniam. Sed Augustus ita commotus aduersus Narsetem, Longinum statim præfectum misit in Italiam, qui loquens cum Narsētis teneret. Sophia quoque Augusta inter alia uerba Romanis sic scripsit de

psit de eo. Ponam illum castratum in gynæo, ut pensam filet lanam cum puellis. Ad hæc Narses respondit. Talem eidem ordiar telam, ut quàm diu uixerit ipsa Sophia, non possit deponere eam. Et quia timuit redire Constantinopolim, contulit se Neapolim, & præsentialiter legatos suos ad Longobardos misit, eosq̄ in Italiam introduxit. Cuius gentis aduentum in Italiam, & habitationem eius in ea usq̄ in præsens ut apertius describamus, de origine eius, regumq̄ illius successione aliqua hic capitulum inferamus.

HISTORIA LONGOBARDORVM.

Eptentrionalis plaga, quanto longius est a ardore solis, & frigida de assiduis niuibus, tanto seniores homines semper habet, & eo aptior est ad multiplicandas gentes. Vnde fit, ut tanta multitudo populorum in ea parte nascatur, quæ ibi uiuere non possit, sed in partem meridianam alij precio uendantur, alij sponte egrediantur. Qua de re, ut in historia Gothorum dictum est, multæ gentes ex eisdem partibus exierunt, Gothi, Gepidæ, Rugi, Vuandali, Heruli, Turcilingi, Huni, qui & Auares, similiter & Vuinuli, qui & Longobardi. Est itaq̄ insula quædam in partibus Septentrionalis Oceani, dicta Scandanauia uel Scanzia, quæ ut quidam dicunt, non est in Oceano posita, sed propter planitiem eius, unde maris exstuationes circundat eam. In hac ergo, dum multus populus excreuisset, ita ut in ea habitare non posset, consilio inuito, multitudo illa omnis in tres partes est diuisa, quæ situmq̄ est per sortis diuinationem, quæ pars ex illis patriam relinquere, no uasq̄ sedes deberet exquirere. Igitur illa pars, quam fors iubebat exire, ordinauit super se duces fratres duos, Ibor & Agionem, atate iuuenes, & corpore alij maiores & ualentiores, quorum mater Gambaræ erat sapientissima, & consiliatrix optima, de cuius prudentia magnam confidentiam omnes habebant. Osculantes igitur parentes & amicos, recesserunt, uenientesq̄ in regionem Scoringæ, aliquantos annos ibi sederunt. Illo itaq̄ tempore Ambri & Assi, duces Vuandalorum fortiter præmebant uicinas sibi regiones, & cum iam gloriarentur de multis uictorijs, mandauerunt Vuinulis, qui & Longobardi, ut aut tributa illis darent, aut ad pugnam se præpararent. Tunc Ibor & Agio per consilium matris suæ Gambaræ definerunt, melius sibi esse, aut pugnando mori, aut per arma defendi, quàm tributis turpiter subdi, miseruntq̄ legatos Vuandalis se paratos esse ad pugnandum magis quàm ad seruiendum. Commisso uero prælio, Vuinuli pro libertatis gloria fortiter pugnantes, uictoriam habuerunt, sed postea famem magnam passi in eadem prouincia Scoringa, ualde humiliati sunt. De qua exeuntes, uenerunt in Maringam, indeq̄ item in Godolandam prouinciam, & ibi aliquanto tempore steterunt. Mortuis interea Ibor & Agione ducibus, Longobardi iam nolentes habere duces super se, Agelmundum regem sibi primum constituerunt, ad similitudinem aliarum gentium, qui regnauit super eos annis xxxij. Fuit autem Agelmundus filius Aionis, de gente Thuringorum, quæ gens apud eos melior & fortior esse dicebatur. Histemporibus quædam meretrix in uno partu septem filios generauit, ultraq̄ bestiam crudelis, in piscinam eos iactauit. Quam piscinam, cum prædictus Agelmundus forte præteriret, uidens infantulos, doluit, hastamq̄ mittens, eos huc illucq̄ uoluit. Quorum unus cum apprehendisset hastam regis, misericordia motus rex, leuauit eum de aqua, dicens. Quia iste magnus futurus est. Et cum omni studio dedit eum ad nutriendum. Et quia eum de piscina leuauit, eorumq̄ lingua aqua lama dicitur, Lamissio ei nomen imposuit. Qui cum creuisset, factus est fortissimus pugnator & sapientissimus, & post Agelmundum ipse regnauit. Defuncto post hæc Lamissione rege secundo, tertius regnauit Lethus. Qui cum regnaret annis quadraginta, filium suum Childeoc quartum regem reliquit. Et hoc defuncto, regnauit Godeoc. Quo mortuo, filius eius Calpho regnauit sextus. Et isto mortuo, regnauit septimus Tato. Post hæc egressi Longobardi de Rugulanda, quæ latino eloquio Rugorum patria dicitur, habitauerunt in apertis campis, qui sermone Barbarico appellabantur Felt.

M iij In quo

Sophia cōtem-
ptim de Narsē
te, q̄ excelsus
esset.
Aduētus Lon-
gobardorum
in Italiam.

De commigra-
tione Longob-
bardorum, ut
de Paulū Dia-
vide B. Rhe-
nanum in Pra-
copium, & in
libris rerum
Germanicarū
& inuenies
quæ ad hanc
Francorū, His-
norum, Gotho-
rum Historiā
conducent.
Vuinuli a uero
primario eius
gentis, cui no-
men Vuinus
erat.

Ibor & Agio
Ambri et Assi
Paulus Diaconus
de gestis Lon-
cap. 7.

Vuinuli pug-
nant pro gloria
libertatis.
Agelmundus
rex Longob-
Meretrix in
uno partu se-
ptē filios edit.

Aqua Longob-
bardorum in
gua, Lama dē-
ciur. Paulus
Diaconus pro aqua
legit piscinā.
Lamissio reg-
nat post Agel-
mundum.

Longobardi
de Rugulanda
egrediantur:
Felt campi
Felden;

In quo loco dum per tres annos habitassent, pugna surrexit inter Tadamem & Rudolphum regem Herulorum, qui prius amici fuerunt: & hoc fuit malum, unde in eos discordia intravit. Frater Rudolphi regis pro causa pacis ad Tadamem uenerat, & cum ad suam patriam reuerti uellet, ante domum Rumetudæ filiae regis transiit. Illa uero cum uideret multos uiros nobiles ire cum eo, interrogauit quis esset, dictumque est illi quod frater Rudolphi regis fuisset. Tunc illa misit puellam, quæ eum inuitaret, ut dignaretur cum ea bibere. Qui ut hoc audiuit, cum simplici corde uenit. Sed quia modicam staturam habebat, puella superba & gloriosa, despiciebat eum, & deridebat. Ille autem talem uerecundiam non sustinens, amplius eam iniuriavit. Illa uero accensa ira foemineae, malum quod in mente conceperat, compleuit. Finxit enim se per patientiam letam esse, & inuitans eum ad sedendum, fecit eum in tali loco sedere, ubi fenestra erat post dorsum eius, & ne illi aliquam suspicionem mali posset habere, pannum preciosissimum ante fenestram iussit tendere, dixitque pueris suis, ut in qua hora diceret misce, illi eum à dorso lanceis transforarent. Sic factum est. Quod cum Rudolpho regi nunciatum esset, nimis iratus de tam funesta morte fratris sui, dirupit pacem, quam cum Tadamem rege habuit, & ei pugnam indixit. Cumque uenissent ambæ partes in campum apertum, Rudolphus suos mandauit ad pugnam, ipse uero in tentorio sedens, iocabatur ad tabulam, non dubitans aliquid de sua uictoria. Gens enim Herulorum multum docta erat pugnandi, & ut leues essent ad pugnandum, omnes nudi pugnabant, solummodo uerenda corporis membra cooperientes. Rex uero indubitanter de uirtutibus eorum confidens, securus, ut diximus, ad tabulam iocabatur, unum tamen de suis in arborem iussit ascendere, qui ei uictoriam suorum nunciaret, promittens ei se caput eius abscindere, si Herulos suos nunciaret fugere. Sed ille cum uideret eos fugere, & Longobardos fortiter instare, interrogatus à rege, quid Heruli facerent, respondit, optime pugnāt. Nec ausus fuit antea dicere malum quod uidebat, quam omnes Heruli terga uertebāt. Tunc quamuis tarde uocem emisit, dicens, Ve tibi misera Herulia, Dei coelestis ira percussa. Rudolphus uero hoc audiens, comoratus ait. Forsitan Heruli mei fugiūt. Ille dixit. Non ego, sed tu rex dixisti. Tunc, ut in talibus fieri solet, rex ipse & omnes qui cum eo erant turbati, quid agerent, nescierunt. Longobardi uero superuenientes, regem & omnes qui cum eo erant, occiderunt. Herulorum uero exercitus, dum huc & illuc fugeret, tanta ira de caelo super eos uenit, ut frutices uirides in campo uidentes, aquas esse putarent, & dum quasi ad natandum brachia extendere, crudeliter ab hostibus cedebantur. Longobardi itaque uictores effecti, prædam magnam inter se diuiserunt: Tado uero uexillum & galeam Rudolphi regis accepit, quam postea semper in bello portauit. Ex illo tempore Herulorum uirtus sic humiliata est, ut super se regem amplius non haberent. Longobardi uero ex hoc diuites facti, ceperunt de propria uoluntate pugnas quærere, & gloriam, uirtutemque suam ubique extendere. Post hæc Tado de sua uictoria non multum letatus est, nam irruit super eum Vuacho filius fratris sui Zuchilonis, & occidit eum. Tunc Hildegis, filius Tadamem pugnavit aduersus Vuachonem, sed uicit eum Vuacho. Qui fugit ad Gepidos, & ibi mortuus est. Pro qua causa Longobardi cum Gepidis ex eo tempore inimicitias habuerunt. Habuit autem Vuacho uxores tres: Primam Ranigundam, filiam regis Thuringorum: deinde tulit Austrigosem filiam regis Gepidorum, de qua fecit duas filias, nomen uni Wuifelgarda, quam Theodebertus rex Francorum tulit uxorem, altera dicta est Wuilderada, quam iterum tulit uxorem Chufabaldus rex Francorum, quam odio habens dedit uni de suis, qui dicebatur Gariebald, in coniugium: Tertiã uxorem habuit Vuacho Salingam, filiam regis Herulorum, è qua natus est Wualthari, qui patre mortuo, super Longobardos regnauit octauus. Isti omnes Litingi fuerunt de quadam stirpe, quæ nobilissima dicebatur apud eos. Wualthari regnauit annis vii. & mortuus est. Post quem regnauit nonus Audoin, qui post non multum tempus, Longobardos in Pannoniam introduxit. Hic habuit uxorem Rodelindã, quæ peperit ei filium Alboin, qui fuit fortis & astutus in omnibus. Gepidis igitur cum Longobardis rixam facientibus, pugnam sibi ambæ partes præparant. Commissio itaque prælio, dum ambæ partes fortiter pugnarent, & in nullam partem terga uerterent, contigit ut in ipsa pugna Alboin filius Audoin, & Thurismondus, filius Thurisindi, regis

Rudolphi frater miserere perit.

Heruli nudi pugnabant.

Frutices uirides in campo uidere, & aquas putare.

Longobardi in Pannoniam ueniunt.

regis Gepidorum sibi inuicem obuiarent, sed Alboin Thurismondum spata percussit de equo deiecit, & sic mortuus est. Gepidi uero uidentes filium regis mortuum, in quo magnam habebant fiduciam, statim fugerunt. Longobardi autem sequentes illos fortiter sternunt, multisque ex eis occisis, ad spolia recurrunt. Finita uictoria, Longobardi ad sua loca cum redirent, rogauerunt regem Audoin ut filium suum Alboin secum ad mensam permetteret sedere & prandere, eò quod per eum uictoriam haberent, ut sicut patri suo socius fuit in periculo, ira esset & in conuiuio. Sed pater Alboin respondit eis. Hoc facere non possum, ut rumpam constitutam legem gentis nostræ. Vos scitis talem consuetudinem apud nos esse, ut filius regis cum patre suo ante non prandeat, quam ab extraneo rege arma recipiat. Alboin ut hoc audiuit à patre, tulit secum xl. iuuenes, & perrexit ad Thurisindum Regem, cum quo antea pugnauit, & pro qua causa uenisset, ei indicauit. Rex autem bene suscepit eum, & inuitauit ad prandium, fecitque eum sedere ad dextram suam, ubi filius eius Thurismondus sedere consueuit, quem Alboin interfecit. Postquam autem iam læti facti sunt, Thurisindus rex uidentem interfectorem filij sui sedere in loco eius, alta traxit suspiria, & dolorem quem habuit in corde, aperuit, dicens: Amabilis est mihi locus iste, sed persona quæ ibi sedet, multum mihi grauis est ad uidentum. Tunc alter filius regis audiens sermones patris, ira successus est, & Longobardos nimis iniuriare cepit, & quia fasciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos, dicens: Tibias albas habetis usque ad pedes, & si miles estis iumentis uarijs, & foetus facientibus. Tunc unus de Longobardis sic illi respondit. Perge in campum qui uocatur Affelt, & ibi sine dubio cognoscere poteris quales sunt isti quos tu iumentis similes esse dixisti, quomodo possint calcitrare, ibi enim inuenies ossa fratris tui dispersa, quasi de uili iumento in medijs pratis. Gepidi hæc audientes, & turpitudinem tantam non sustinentes, nimis irati sunt, & de tam manifesta iniuria se uindicare uoluerunt. Contra Longobardi ad pugnam se preparantes, omnes apprehenderunt gladios. Rex uero surgens à mensa, in medium illorum semisit, & suos ab ira compescuit, iurans se illum occidere, qui primus auderet pugnam committere. Dixit enim: Non est illa uictoria adeo placita, cum quis in domo propria inimicum suum in pace susceptum, occiderit. Et sic pace inter eos facta, iterum læti conuiuium ineunt. Completo conuiuio, Thurisindus rex tollens arma filij sui Thurisindi, tradidit ea Alboin, & saluum illum in pace dimisit. Alboin uero reuersus ad patrem suum, conuiuia eius facta sunt, & omnes qui aderant, admirantes laudabant Alboin pro audacia sua, Thurisindum pro tali fide maxima.

His temporibus Iustinianus Imperator Romanum regebat imperium, qui per Belisarium patritium multas uictorias perfecit, leges renouauit, Ecclesias reparauit, basilicam quoque, quam ad ἀγία σοφία, id est sanctam sapientiam nominant, fabricauit: cuius opus in tantum super omnia ædificia extollentius estimatur, ut in tantis terrarum spatij ei simile non inueniatur. Tunc etiam Cassidorus, Dionysius, Arator, Romæ claruerunt, Priscianus Constantinopoli floruit, S. quoque Benedictus uirtutibus effulsit. Igitur Audoin mortuus est, & Alboin filius eius regnum accepit. Qui cum esset nominatissimus & fortis multum, Clotharius rex Francorum filiam suam nomine Glotfuindam dedit ei in coniugium, de qua fecit unam tantum filiam nomine Albsuindam. Interea mortuus est Thurisindus rex Gepidorum, & accepit regnum Chunimundus. Qui cum uellet uindicare iniurias Gepidorum, rupit pacem cum Longobardis, & plus amauit pugnam quam pacem. Alboin uero fecit pacem firmam cum Auaribus, qui primum Huni uocabantur, sed postea de nomine regis sui Auares sunt appellati, deinde iuit ad pugnandum cum Gepidis. Sed cum Gepidi contra Alboin pergerent, Auares statim in terram eorum intrauerunt, sicut cum Alboin constitus, cepit orare suos, ut primum cum Longobardis pugnarent, & postea ad depellendos Auares repedarent. Inito autem prælio, Alboinus occidit Chunimundum, & de capite eius postea fecit scyphum, qui dicitur apud eos schala, apud Latinos pateta, & filiam eius Rosemundam cum magna multitudine uirorum ac mulierum secum abduxit captiuam. Gepidi enim sic sunt deleti, ut ab illo tempore iam de suis regem non

Affelt, Paulus
Discom. lib. 1.
cap. 16.

Iustinianus imperator Rom.

S. Benedictus. Anno quingentesimo quinto floruit S. Benedictus.

Alboinus de capite Chunimundi.

Longobardos
refert inter
Sueuorum gen-
tes Tacitus.

Argumentum
quia schalā pa-
ter amouant,
& uiuariū pi-
sciū qualiamā
uide Rhe li. 1
rerum Ger.

Iustinus succe-
dit Iustiniano.

Longobardi
inuitantur in
Italiam.

Prodigia.

Longobardi
ad instantiam
Narfetis cum
Saxonibus e
Pannonia, Ita-
liam ingredi-
untur.

Clotharius
rex Francorū
moritur.

Narfetis cor-
pus in Cantra
plumbea.

Alboini equus
immobilis.

Votum contra
Christianos
disfrumpere.

Rosemunda
cogitat de in-
terficiendo ma-
rito. Vide Pau-
lum Diaco. de
gestis Longo-
bardorū lib. 2
cap. 14.

femina g. stultia

Peredeus re-
ginam Rose-
mundam ad-
ulterat.

non haberent. Vt autem mortua est Glofunda regina, filia Clotharij, Alboin ad in-
tentum suum, ut in sequentibus dicitur, duxit Rosemundam uxorem, filiam Chuni-
mundi. Inter hæc Iustinianus princeps mortuus est, & Iustinus minor successit ei ad
regendam Constantinopolim. Apud quem, ut supra scriptum est, accusatus Narfes
patritius, quem loco Belisarij, ad defensionem Italiæ misit imperator Iustinianus, in
uindictam iniuriæ suæ misit legatos ad Longobardos amicos suos, dicens: Dimitte
paupertatem Pannoniæ, & uenite ad fertilem Italiam, omnibus diuitijs plenam. Et
ut animos eorum amplius incitaret ad ueniendum, misit eis de omnibus generibus
pomorum, & quicquid delectabile poterat excogitare de diuitijs terræ. Longobardi
hæc audientes, gratanter acceperunt, & qualiter irent, præparauerunt. Et continuo
apud Italiam apparuerunt signa in caelo, scilicet igneæ acies, sanguinem humanum,
qui postea effusus est, significantes. Alboin igitur petijt auxilium ab antiquis Saxoni-
bus amicis suis, ut spaciosam Italiã intraret cum multis. Cui Saxones plus quam cum
xx. millibus iuncti sunt, & secundum eius uoluntatem cum uxoribus & filijs Italiam
cum eo intrauerunt. In ipso tempore Alboin Pannoniam dimisit Hunis amicis suis,
ea conditione, ut si aliquando Longobardis reuerti necesse esset, unusquisq; in sua re-
diret, habitauerunt autem Longobardi in Pannonia per annos xlij. Exierunt uero de
Pannonia cum mulieribus & filijs, & cum omnibus suis, anno Dominicæ incarna-
tionis Dlxvij. indictione prima, secundo die post Pascha, quod sanctum Pascha ce-
lebratum est in ipsis kalendis Aprilis. His igitur diebus, quibus Longobardi inuaserunt
Italiam, Clotharius rex Francorū mortuus est, relictis quatuor filijs, Heriberto, Gun-
rammo, Helberico, Sigiberto. In hoc tempore Romanam regebat Ecclesiam uir san-
ctus, Papa Iohannes, post quem Benedictus. Ciuitatem autem Aquileiam, & popu-
lum eius regebat beatus patriarcha Paulus. Qui timens crudelitatem Longobardo-
rum, ex Aquileia ad insulam Gradus secessit, & omnem thesaurum Ecclesiæ suæ por-
tauit. Narfes itaq; de Campania Romam reuersus, non post multum tempus mortu-
us est. Cuius corpus in cantra plumbea cum omnibus diuitijs suis collocauerunt, &
Constantinopolim transmiserunt. Igitur Alboin intrauit Liguriam indictione tertia
iij. Nonas Septemb. & sub tempore Honorati, Archiepiscopi, Mediolanū intrauit,
deinde cæteras Liguriæ ciuitates apprehendit. Obsedit autem Ticinensem ciuitatem
quæ nunc Pavia dicitur, per tres annos, quibus peractis, post aliquantos menses tra-
dita est in manus eius. Qui cum introisset per portam, quæ dicitur sancti Iohannis à
parte Orientis, equus super quem sedebat, fixit se in medio portæ. Quem cum ille tru-
deret cum calcariis, & omnes qui circūstabant, cæderent uerberibus, omnino mo-
ueri non potuit equus. Tunc unus ex Longobardis sic ait ad regem. Memento domi-
ne rex quid uouisti, & frange tam durum uotum, & ingredieris ciuitatem, uere enim
Christianus populus est in ciuitate ista. Vouerat enim Alboin antea, quod uniuersum
populum occideret gladio, qui sibi se tradere nolebat. Quod uotū ubi disrupit, equus
se continuo mouit, & sic ciuitatem intrauit. Tunc data pace, omnis populus ad eum
tandem cucurrit ad palatium quod aliquando rex Theodericus fecit. Alboin igitur
postq; regnauit in Italia annos iij. & menses vi. interfectus est consilio coniugis suæ,
pro hac causa. Cum sederet Alboin apud Rauennā in conuiuio, & bibisset plus con-
gruo, præcepit affetti uinum reginæ Rosemundæ in uasculo, quod de capite patris
eius fecit Chunimundi regis, dicens ei, ut læta biberet cum patre suo. Pro qua re illa
maximum concipiens in corde dolorem, cogitauit qualiter maritum interficeret, &
patrem uindicaret, consiliumq; habuit pro hac re cum Helmiche armigero regis, qui
cum regina unius ætatis erat. Helmichis uero dedit ei consiliū, ut ad hanc perficien-
dam assumeret Peredeum, quemdam fortem uirum, qui cum Vestiaria eiusdem regi-
næ solebat dormire. Cui cum illa suam uoluntatem indicaret, & ipse in interfectio-
nem regis sui consensum suum denegaret, regina in tempore noctis collocauit se in
lecto Vestiariæ suæ, quam ille amauit, ueniensq; Peredeus, reginam adulterauit. Qua
re perfecta, cepit illa dicere Peredeo. Quam me consideras esse? Cumq; ille nomi-
naret nomen amicæ suæ, illa respondit. Non est ut tu speras, ego sum Rosemunda,
certe talem causam modo fecisti, ut si tu non interfeceris Alboin, ipse te interficiet.
Qui intelligens malum quod fecit, licet inuitus, in mortem regis consensit. Tunc Ro-
semunda

semunda crudelior omni bestia cum Alboin in meridie se somno dedisset, præcepit
magnum silentium in palatio fieri, & omnia arma inde subtrahi, & gladium illius
fortiter ligauit ad caput lectuli, ne posset euaginari, aut tolli, sicq; interfectores eius in-
trodixit. Alboin uero excitatus à somno, & intelligens malum quod imminerebat,
concite manum ad gladium, qui alligatus erat, tendebat, sed non ualens eum extra-
here, scabellum apprehendebat, & aliquandiu se defendebat, sed illi præualentes,
eum occidebant. Helmichis autem accipiens Rosemundam in uxorem, decertauit,
ut regnum Alboin apprehenderet, sed non potuit, quia Longobardi multum dolen-
tes de eius morte, quæsierunt Helmichin interficere. Inter hæc Rosemunda manda-
uit Longino, præfecto Rauennæ, ut concite nauim mitteret, quæ eos deportaret. Quæ
cum ille misisset, per silentium noctis Helmichis & Rosemunda nauim intrauerunt,
& Albuindam, filiam regis Alboin, & omnem thesaurum secum deportauerunt.
Longinus autem præfectus, suauit Rosemundam, ut Helmichin occideret, & se mari-
tum acciperet. Quæ cum consensisset, quadam die dum Helmichis ad balneū iret,
perrexit cum eo, ut ei deseruaret, portās secum uenenū, quo eum interficeret. Cumq;
ille de balneo exiret, porrexit ei uenenum in poculo dicens: Si hoc biberis, magnam
salutem inde habebis. Qui cum biberet, ac uenenum esse sentiret, apprehenso gladio
Rosemundam per capillos tenuit, et uenenum quod remanserat, illam bibere coegit,
sicq; Dei iudicio, ambo perierunt ueneno. Longinus uero præfectus Albuindam cum
omni thesauro misit Constantinopolim Imperatori Iustino. Longobardi autem om-
nes, habito inter se consilio, fecerunt regem Cleph, uirum nobilissimū gentis Lon-
gobardorum, in ciuitate Ticinensium. Hic multos potentes uiros Romanorum ali-
os occidit, alios de Italia eiecit. Nec enim Romanis illo tempore uirtus fuit, ut resiste-
re possent Longobardis, quia & mortalitas, quæ sub Narfete fuit, & fames quæ po-
stea uenit, omnem Italiam dissipauit. Cumq; per unum annum & menses sex Cleph
regnaret, à quodam puero, familiari suo, cum gladio, quem in mensa ad obsequium
suum habebat, occisus est. Post cuius mortem Longobardi regem iam per annos de-
cem non habuerunt, sed duces, unaqueq; ciuitas suum ducem. Ex quibus ducibus ali-
quanti cum multis pugnatoribus, Gallias ingressi, prædati sunt, contra quos Ama-
tus patritius, qui erat ex parte Guntrammi regis, mouens exercitum, ab eis occisus est,
ipsiq; cum multa præda reuersi sunt. Quibus discedentibus, rex Eunium, qui & Num-
mulus dictus est, ad se uocauit, eumq; patritium fecit. Iterum Longobardi intrauerunt
Galliam, Nummulus aut iugens se Burgundionibus, iuit contra eos, & circūdans
eos insidijs, multos ex eis occidit, cæteros redire uacuos coegit. Post hæc Saxones,
qui cum Longobardis Italiam intrauerunt, cum uideret Longobardos regnare, nec ipsi
uellent sub eis uiuere, cum omnibus suis per Galliam redierunt, & per adiutoriū Si-
giberti regis in patriam suam terenderunt. Quo cum peruenissent, inuenerunt eam
tenere Sueuos & alias gentes. Insurrexerunt ergo contra eos, & certabant inde expel-
lere illos. At illi dederunt illis tertiam partem regionis, dicens, quia possumus com-
muniter uiuere. Saxonibus non consentientibus, iterum dederunt eis aliam tertiam
ut ipsi tenerent unam, sed Saxonibus nullo modo acquiescentibus, commiserunt pu-
gnam, in qua de Saxonibus mille xx. mortui sunt, de illis uero cccc. millia, & lxxx.
sicq; Saxones terram suam obtinuerunt. Hoc tempore Sigibertus rex Francorum oc-
cisus est, fraude Hilperici fratris sui, & regnū eius suscepit filius eius Hildibertus cum
Branihilde matre sua. Iustinus quoq; minor, cum xi. annis regnasset, eisdem tempo-
ribus obiit, & Tyberium Constantinū successorem reliquit. Quo post annos septem
defuncto, Mauritius ei successit in imperio. Longobardi uero cum per decem annos
essent sub ducibus, postea communi consilio constituerunt sibi regem Authari, filium
Calphurnis supradicti principis, qui ante Taddonem regnauit, & pro magno hono-
re uocauerunt eum Flauium, & istud prenomen postea in usu habuerunt reges Lon-
gobardorum. Duces uero qui tunc erant, pro restauratione regni medietatem omni-
um suarum substantiarum in expensum reipublicæ dederunt, ut esset unde uiuere
potuisset ipse rex, uel qui in seruitio eius erant, uel qui ad eum ueniebant. Hoc autem
erat mirabile in regno Longobardorum, qd nullus alicui faciebat uolentiam, nulla
fraus ibi erat, nemo aliquem iniuste angariabat, non ibi latrones erant, sed unusquisq;
ubi

Alboinus
occiditur.

Helmichis &
Rosemunda
ueneno percuti

Sigibertus
Francorū rex
occiditur.

Flauij dicti re-
ges Longo-
bardorum.
Iustitia & se-
curitas in re-
gno Longo-
bardorum.
ubi

ubi uolebat, securus pergebat. Hoc tempore Mauritius imperator quinquaginta milia solidorum misit Hildiberto regi Francorum, ut Longobardos de Italia expelleret. Quo ueniente cum magno exercitu, Longobardi ciuitates suas intrauerunt, & xenia Hildiberto regi miserunt, pacemque cum eo fecerunt. Qui reuersus est in Gallia. Quod audiens Mauritius, solidos quos ei pro dissipatione Longobardorum dedit, repetere coepit, sed ille in uirtute sua confidens, nullum ei responsum dedit. Interea Hildibertus pugnavit cum Hispanis, & uicit eos, & ista fuit causa, unde inter se pugnare ceperunt. Hildibertus rex, sororem suam nomine Ingundem dederat uxorem Ermengildo, filio Leouigildi regis Hispanorum. Qui Ermengildus per praedicationem Leandri Episcopi, & per monita uxoris suae de Arriana haeresi, quam pater suus colebat, ad fidem catholicam conuersus fuerat, pro qua causa impius pater eius in ipsa festiuitate Paschae, cum securi eum percussit. Vxor uero illius fugiens de Hispania, uoluit reuerti in patriam suam, sed milites Romani, qui in illis partibus erant, apprehenderunt illam cum filio suo paruulo, & adduxerunt illam in Sicilia, ibique mortua est, filium uero eius direxerunt in Constantinopolim Mauritio imperatori. Iterum Mauritius Imperator misit ad Hildibertum, rogans illum ut exercitum dirigeret in Italiam contra Longobardos. Qui sperans quod soror sua adhuc uiueret, & in Constantinopoli esset, uolens eam recolligere, compleuit uoluntatem Imperatoris, & misit exercitum Francorum in Italiam, sed Longobardi frequenter pugnabant contra ipsos. Post haec Franci & Alemanni rixam inter se habentes, egressi de Italia, redierunt ad propria. Hoc tempore inundatio aquarum facta est in Italia, de qua beatus Gregorius scribit in dialogo, & pestilentia illa pro qua ipse iam archidiaconus, septiformem Ierusalem constituit, ipseque Romanum pontificatum inuitus accepit. Post haec misit Autharus legatos suos ad Caribaldum regem Bauuariorum, petens filiam suam uxorem. Qui bene legatos suscepit, & filiam suam nomine Theodelinda ei promisit. Quod dum missi renunciarent Autharo, ille cupiens uidere sponsam suam, elegit secum paucos iuuenes fortissimos, & unum fidelissimum, quasi pro domino, & cum summa festinatione perrexit in Bauariam. Cumque starent in conspectu Caribaldi regis, & ille qui quasi senior uidebatur, dicta sua compleisset, dixit Autharus ad regem: Dominus meus Autharus proprie pro ista causa me misit, ut uideam filiam uestram, dominam nostram, ut qualis sit forma eius, possim domino meo uere nunciare. Qui statim fecit eam uenire. Quae cum placuisset Autharo, dixit ad regem: Si placet uestrae potestati, de sua manu det nobis bibere, sicut & post haec debet facere. Quod cum rex fieri iussisset, illa tollens calicem plenum uino, dedit primum illi, qui senior uidebatur, deinde porrigebat Autharo nesciens quis esset. Ipse uero postquam bibit, & calicem reddidit, nemine uidente, digito eam tetigit, & manu suam per faciem eius duxit. Quae uerecundans cum hoc nutrici suae indicaret, nutrix respondit: Si rex & sponsus tuus non esset, te nullo modo tangere praesumpsisset: Sed taceamus, ne audiat hoc pater tuus. Iste qui talem habet personam, dignus est & imperium habere, & te uxorem ducere. Erat enim Autharus iuuenis pulcherrimus, & boni status. Post haec comitum petentes a rege, perrexerunt ad patriam suam. Autharus uero cum peruenisset prope fines Italiae, comitantibus aliquantibus Bauuarijs, appropinquauit arbori, quae stabat iuxta uiam, & erexit se super caballum, quantum potuit, & securim quam portabat in manu, in ipsam arborem impexit, ibique dimisit dicens: Taliter ferire solet Autharus. Quo dicto intellexerunt Bauarij, quod ipse esset Autharus. Post aliquantum tempus conturbatus est rex Garibaldus de aduentu Francorum, & Theodelinda filia eius cum fratre suo nomine Gundualdo fugit ad Italiam, & mandauit sponso suo Autharo, ut ueniret obuiam ei. Qui gauisus est, & faciens magnam praeparationem perrexit in campum, qui dicitur Sardis super Veronam, & suscepit eam cum gaudio. Erat autem ibi tunc inter alios Longobardos Egilolfus, dux de ciuitate Taurinensi. Tunc subito conturbatus est aer, & cepit tonare, & corruscare fortiter, statimque fulmen percussit unum lignum, quod erat positum in clusura regis. Egilolfus autem habuit puerum quendam qui (nescio per quam artem) intelligens quid hoc significaret, ait Egilolfo secreta: Ista mulier, quam modo rex tulit uxorem, post non multum tua coniunx erit. Qui iratus ait: Si alia uice hoc dixeris, caput tuum abscindam. Cui ille respondit: Verum est, quia

Ermengildus
Christianus,
occiditur a
patre:

Rixa inter
Francos &
Alemannos.
Septiformis le-
tania Grego-
rij Magni.
Legati Autha-
ri ad Garibal-
dum regem
Bauuariorum

caput meum abscindere poteris: sed & hoc uerum est, quia ista foemina ad hoc uenit, in istam patriam, ut uxor tua sit. Quod & postea factum est. Interea mandauit Authari rex uerba pacifica Guntrammo regi Francorum, patruo Hildiberti regis, ut faceret pacem cum eo. Ille uero cum gaudio suscepit missos Authari, & direxit ad Hildibertum nepotem suum, ut propter uoluntatem suam & consilium, faceret pacem cum Longobardis. Erat enim ipse Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate praeditus. Cum autem legati tardarent in Francia, Authari apud Thicinum ueneno, ut dicunt, mortuus est, postquam regnavit annis sex. Statimque Longobardi miserunt ad Hildibertum regem, qui ei mortem Authari nunciarent, & pacem ab eo postularent. Quos ille benigne suscepit, pacemque petitam dedit. Regina uero Theodelinda quia placebat Longobardis, dimiserunt eam regnare, dicentes ei, ut quencumque amaret uirum, tolleret maritum, talem tamen, qui dignus esset regere regnum. Quae habito consilio cum sapientibus, elegit sibi maritum ducem Egilolfum, qui erat uir sapiens & bellicus, & per omnia aptus ad regnandum. Cui statim mandauit ut ueniret ad eam, ipsaque ad castellum quod Laomellum uocatur, perrexit ei obuiam. Qui cum inter se colloquium haberent, iussit regina afferri uinum, bibensque ipsa prior, dedit Egilolfo. Qui cum acciperet, honorabiliter manum eius osculatus est. Quae subridens ait: Non debes manum meam osculari, quia rex & maritus meus eris. Et sic eum amplexata est, & manifestauit ei omnia quae per consilia sapientum de gubernatione regni & nuptijs suis ordinata essent. Inter haec fiunt nuptiae cum laetitia magna, & Egilolfus qui erat cognatus regis Authari, coepit regnare intrante mense Nouembri: postea tamen congregatis Longobardis apud Mediolanum in mense Maio, confirmatus est in regno. Igitur Egilolfus, qui & Agio dictus est, confirmata sibi regia dignitate, mandauit Agnellum episcopum de Tridento in Franciam pro illis hominibus qui captiuati fuerant a Francis de castellis Tridentinis. Qui cum ueniret, Brunihildis regina multos ex eis precio suo redemit, eique reducendos dedit.

His diebus beatus Gregorius papa Romanus, dialogum scripsit, eumque Theodelindae reginae pro munere misit, quia sciebat eam esse Christianissimam, & timentem Deum, per ipsam quippe multa bona in ecclesia Dei facta sunt. Nam Longobardi cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, prope omnes substantias Ecclesiarum abstulerunt: sed ista supplicando & ipsum regem ad catholicam fidem adduxit, multas possessiones ecclesijs contulit: episcopos quoque qui antea nullum honorem habebant, ad propriam dignitatem restituit. Hoc tempore ordinatus est rex Tassilo in Bauaria, ab Hildiberto rege Francorum, statimque iuit cum exercitu in prouinciam Sclauorum, & uictoriam habens, cum magna praeda ad terram suam reuersus est. Igitur dominantibus per omnem Italiam Longobardis, dum ueniret Egilolfus in partes Romanas, beatus Gregorius de aduentu eius in tantum territus est, ut ab expositione Ezechielis sicut ipse testatur, cessaret. Coepit autem frequenter per epistolas suas Theodelindam reginam monere, ut hortaretur Egilolfum maritum suum pacem cum Romanis habere. Quod & factum est. Unde idem uenerabilis uir gratias agendo, epistolas ad eandem reginam, & ad ipsum Egilolfum regem transmisit, quae in libro uitae ipsius scriptae reperiuntur. Hoc tempore Hildibertus rex per uenenum, ut dicunt, occisus est cum uxore sua: mortuus est & Guntrammus rex.

Circa haec tempora destructum est a Longobardis monasterium sancti Benedicti in castro Cassino. Nocte quippe illuc intrauerunt, & omnia inde abstulerunt: sed iuxta prophetiam uiri Dei nullum ex monachis apprehendere potuerunt. Fugerunt namque, & uenerunt Romam, portantes secum codicem sanctae regulae, quam idem beatus pater composuit, & alias scripturas, nec non & pondus panis, & mensuram uini, & quicquid exinde tollere potuerunt. Post beatum namque Benedictum rex ipsum monasterium Constantinus: post quem Simplicius: post ipsum Vitalis: post hunc Bonitus, sub quo ista destructio facta est.

His diebus fecit Theodelinda regina ecclesiam beati Iohannis Baptistae in Modicia, qui locus xij. miliario est a Mediolano, & decorauit eandem ecclesiam multis ornamentis auri & argenti, & dedit ei multas possessiones.

In eodem loco fecit quondam palatium Theodericus rex Gothorum, eo quod estatis

Autharus Lo-
gobardorum
rex. Flauius
dictus ob dig-
nitatem. Paul:
dia. lib. 3. ca. 8

Regina Theo-
delinda nubit
Egilolfo.

Dialogus Gre-
gorij, Theode-
lindae reginae
promunere
missus. Paulus
dia. li. 4. ca. 2

Rex Bauariae
Thassilo.

Gregorius ter-
retur aduentu
Egilolfi ut ab
expositione
Ezechielis
cessaret.

Hic legis in
Paulo dia. Epi-
stolam Grego-
rii ad Theo-
delindam regi-
nam Longobar-
dorum. Item ad
Agilolfum re-
gem Longob.

Cassini mona-
sterij destruc-
tio Paul dia.
lib. 4. cap. 6.

Constantinus
successor Be-
N tempore

tempore locus ipse temperatus est, & bonus, est enim uicinus Alpibus. Tūc quoq; natus est Egilolfus filius de Theodelinda regina, in palatio Modeciano, & baptizatus est ibi, uocatusq; est Adolandus, & suscepit eum de sacro fonte Secundus seruus Dei, de Tridento.

Patauium ciuitas rebellis Longobardis.

Bobium monasterium in montibus Coccijs.

In omnibus ciuitatibus episcopica & Arriani. Paul. dia. li. 4 cap. 15.

Usq; ad hæc tēpora rebellis fuit Longobardis Patauiū ciuitas, eoq; milites qui ibi erant, fortissime resistebāt: sed postea iactantes ibi ignē incendebant eā, & iussioe regis Egilolfi euerfa est usq; ad terrā: milites tñ qui in ea erant, dimissi sunt redire Rauēnam. Huius Egilolfi tēporibus beatus Columbanus uenit in Italiam, & fecit monasteriū quod uocatur Bobium in mōtib; Coccijs. Igitur Egilolfus qui & Agio dictus est, postq; regnauit annis xx. defunctus est, relinquens in regno filium suū Adolandū adhuc puerū cū matre sua Theodelinda. Qui cū regnaret x. annis, perdidit sensum, & iecerūt eum de regno, & in locū eius constituerūt Arioaldum quēdam, cuius generatio non est descripta. Qui postq; tenuit regnum per annos xij. mortuus est, & regnum suscepit Ruotheri uir fortis & strenuus, sed Arriana perfidia maculatus.

Huius temporis pene per omnes ciuitates regni eius duo erant episcopi: unus catholicus, alter Arrianus. Hic Ruotheri rex legē Longobardorum composuit, & ipsum codicem Edictum appellauit. Erat autē iam lxxvij. annus, ex quo Longobardi uenerant in Italiam. Postq; uero xvi. annos regnauit, & quatuor menses, mortuus est, regnumq; filio suo Radoaldo dimisit, ipse autē sepultus est iuxta Ecclesiam beati Iohannis Baptistæ. Post aliquod tempus quidam homo pro maligna cupiditate aperuit sepulchrum eius nocte, & tulit omnia ornamenta corporis illius. Apparuit autem ei per uisionē beatus Iohannes dicens: Quare ausus es tangere corpus hominis istius? quamuis non recte crediderit, tñ se mihi cōmendauit. Quia igitur hoc facere presumpsisti, nunq; amodo eam ecclesiā intrabis. Quod & factum est. Nā quotiens eandem ecclesiā intrare uoluit, subito quasi aliquis cū magno cultello uellet eum in guttur ferire, retro cessit. Radoaldus igitur post mortē patris accipiens regnum, tulit uxorem Guntbirgam, filiam Egilolfi & Theodelindæ. Ista Guntbirga fecit ecclesiam sancti Iohannis Baptistæ in Ticinensi ciuitate, sicut mater eius fecit in Modicia, & decorauit eam ornatis, & ditauit opibus, in qua & ipsa sepulta est. Hæc dum accusata esset apud maritum suum, qd cōmisset adulterium, Carellus seruus eius petiuit à rege, ut ad singulare certamen pugnare sibi liceret, cum illo qui dominam suam infamauit: pugnasq; cum eo coram omni populo, eum prostrauit, sicq; regina pristinum honorem recuperauit. Rex uero Radoaldus (ut dicunt) cū adulterasset uxorem cuiusdam Longobardi, ab eo occisus est, cū iam per quinque annos & vij. dies regnasset. Cui successit Aripertus, filius Gundoaldi, qui fuit frater Theodelindæ reginæ. Hic fecit ecclesiam in honore Domini Saluatoris in Ticino, & decorauit eam uarijs ornamentis, ditauitq; substantijs. Igitur Mauritius imperator postquam regnauit annis xxi. cum filijs suis Theodosio, & Tyberio, & Constantino, occidit illos Phocas, qui fuit strator Prisci patritij, & ipse regnauit. Qui postquam regnauit annis vij. Heraclius qui regebat Africam rebellauit ei: & ueniens cum exercitu, occidit eum, & suscepit imperium. Quo post xxvij. annos defuncto, filius eius Constantinus suscepit imperium. Sed hoc post quatuor menses per uenenum extincto, Heraclionas frater eius cū Martino regnum inuaserunt. Quibus mox deiectis, Constans, filius Constantini, regnauit annis xxvij. Aripertus rex postquam apud Ticinum Longobardos rexerat per annos nouem, mortuus est, & reliquit regnum ipsum duobus filijs suis, Perthari, & Goteberto, & Gotebertus sedebat in Ticino, Perthari in mediolano. Deniq; facientibus malignis hominibus, surrexit odium & discordia inter ambos fratres, in tantum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum ducem Taurinensium ad Grimoaldum ducem Beneuentanum, ut ueniret & adiuuaret eum contra fratrem suum, promittens ei dare sororem suam uxorem, si eum adiuuaret. Garibaldus uero fecit fraudem contra dominum suum, deditq; Grimoaldo consilium, ut ueniret, & regnum Longobardorum, quod ambo fratres qui erant adolescentes dissipabant, apprehenderet, utpote qui habebat iam maturam ætatem, & erat consilio bonus, & fortis uirtute. Audiens hæc Grimoaldus, statim eleuauit animum suum ad accipiendum regnum Longobardorum, & ordi-

Rex Radoaldus occiditur.

Phocas strator. Hic audis fortunæ lusum. Fuit primo patritij cuiusdam strator. post miles, ad ultimum imperator Otto Fri. su. lib. 5. ca. 8.

Heraclionas cum Martina matre regnat. Hic fuit 25. imperator Constantinopolit.

& ordinans filium suum Romoaldum, ducem in Beneuento, ipse cū electa multitudine uitorum apprehendit uiam contra Ticinum, & per omnes ciuitates misit, & faciebat sibi amicos, ut regnū accipere posset: Trasemundum uero Capuanum comitem misit per Polentiā & Tusciam, ut omnes Longobardos de partibus illis in eius adiutoriū inuitaret. Quod fecit: & cū magno adiutorio apud Aemiliam ei occurrit. Igitur Grimoaldus cū uenissent Placētiam misit Garibaldum ante se, ut Goteberto nunciaret de eius aduentu. Audiens hoc Gotebertus, quæsiuit consilium ab eodem Garibaldo, in quo loco præpararet hospitium Grimoaldo. At ille respōdit dignū esse ut Grimoaldus qui causa illius uenerat, & sororē eius accipere debebat, hospitium haberet intra palatium. Quod ita factum est. Prædictus ergo Garibaldus seminator malitiæ dixit ad Gotebertū: quando ueneris cum Grimoaldo ad colloquium, habeto lorica subtus uestimentū, quia ipse te occidere quærit. Deinde dixit eadem uerba ad Grimoaldum. Cumq; die altera uenissent ad colloquēdum, uidens Grimoaldus qd Gotebertus lorica esset indutus, euaginato gladio interfecit eū, & inuasit imperium eius. Habebat autē Gotebertus filium paruulum nomine Ringibertū quem rapientes fideles eius nutrierunt occulte. Sed ne curauit Grimoaldus eum persequi quia puer adhuc erat. Audiens autem Perthari qui apud Mediolanum regnabat, qd frater eius mortuus fuisset, quanta uelocitate potuit fugit: & ad Cacanum regē Auarum abiit. Vxorem uero illius nomine Rodelindam, & paruulum filium nomine Chunibertū transmisit Grimoaldus in Beneuentum. Post hæc malignus homo Garibaldus, cuius consilio hæc omnia facta sunt, nō diu super his gaudebat. Erat enim in ciuitate Taurinensi paruus quidam homunculus, natus de propria gente Goteberti. Iste cum sciret qd Garibaldus ipso sacratissimo die paschali uenturus esset ad orationem in ecclesiam beati Iohannis Baptistæ, abiit, & ascendit super fontem sacrum baptisterij, & cū sinistra manu tenuit se ad unā columnellam, ubi Garibaldus transire debuerat, cū dextra uero euaginatū gladium sub uestimento tegebat. Cumq; prope eum Garibaldus uenisset, ille homūcio euaginato gladio cū tota uirtute qua potuit, percussit eum in ceruicem, & amputauit caput eius. Homines autē eiusdē Garibaldi, multas illi plagas facientes, ad ultimū occiderūt eum. Qui quis sic punitus mortuus fuisset, tñ iniuriam & mortem domini sui uindicauit. Grimoaldus autē confirmatus in regno apud Ticinum, occidit Chunibertum filium Goteberti, & sororem eiusdē Goteberti, filiam Ariperti, duxit uxore. Beneuentanum uero exercitū cū quo regnū apprehendit, remisit ad propria, ditatum magnis muneribus, sed aliquantos secum retinuit, quibus largissimas possessiones concessit. Audiens autē qd Perthari in Scythiam fugisset, & apud Cacanum regem Hunorū sterisset, mandauit eidem Cacanō, qd si Perthari in regno suo mansisset, pacem cū Longobardis sicut hactenus habere nō posset. Quod Cacanus ut audiuit, Perthari dixit, In qualemcunq; partem uolueris, uade, quia in meo regno non poteris stare, ne propter te inimicitia Longobardorū incurram. Perthari hæc audiens, delegit reuerti ad Grimoaldum, quia audierat eum esse misericordissimū. Cum uero uenisset ad Laudensem ciuitatē, misit Vnulfum fidelissimū sibi uirū ad Grimoaldum, qui suū ei nunciaret aduentū. Hoc audiens Grimoaldus, gauisus est nimium, & mandauit ei promittendo, qd nullum malum haberet si ad eum ueniret. Igitur Perthari ad Grimoaldū ingressus, uoluit se ad pedes eius iactare: sed Grimoaldus nō permittens eum hoc facere, retinuit eum, & osculatus est eum. Tunc dixit Perthari ad Grimoaldum: Seruus tuus sum. Potui quidē uere iuter Paganos, sed audiens te Christianissimum & misericordissimū, pro tuo nomine bono ueni ad te. Tunc rex promisit ei iureiurando coram omnibus dicens: Per eum qui me nasci fecit, quando quidem ad meam fidem uenisti, nullum malū erit tibi. Et dedit ei optimā domū, præcipiens suis ministris, ut omnia quæ sibi essent necessaria, ex publico abundantius haberet. Tunc Ticinenses omnes cœperunt ad eum currere, & quasi notum salutare: statim maleloqui accedentes ad Grimoaldū, dixerunt ad eum, nisi Perthari citius occideris, regnum non habebis, omnes enim ad eum concurrunt, & propter eum te forte occidere habebunt. His uerbis Grimoaldus credulus, oblitus est illi quod illi iurauit: & qualiter illum occideret, cum suis traiauit. Deniq; per consilium misit ei ad cœnam diuersos cibos, & optimū merum, ac

Partharius occiso fratre fugit.

Beneuentanus exercitus remittitur.

N ij diuersos

diuersas porciones, ut cum per noctem quasi mortuus iaceret, leuius occidi posset. Sed cum ad cœnam sedisset, uenit ad eum suus quondam seruiens, afferens ei cibum, quem misit ei rex: & cum posuisset eum super mensam, finxit se salutare Perthari, & mittens caput sub mensam, clam nunciavit ei consilium Grimoaldi. Qui statim uocauit ad se pincernam suam, præcepitq; ei, ut in phiala aurea sibi misceret, semper aquam solam in eam mitteret. Tunc missi regis rogabant eum ex mandato eius, ut latus biberet, & in honore Grimoaldi totam phialam consumeret. Ille autem dicebat se cū gaudio bibere, totamq; phialam in honore eius effundere. Nihil autem bibebat nisi aquam. Pergebant igitur ministri regis, nunciantes ei, quod multum uinum biberet Perthari, etiam ebriosus esset. Ille uero cum gaudio dixit: Bibat ille ebriosus hodie, cras enim euomet eadem uina cum sanguine. Interea clamauit Perthari ad se Vnulfum fidelissimum suum, & indicauit ei regis uoluntatem & consilium. Quod audiens Vnulfus, uocauit puerum suum, & præcepit ei, ut lectum sibi faceret iuxta Perthari lectum. Cœna uero petita, cum misisset rex homines suos, qui Perthari custodirent, ne aufugere potuissent, intrauit Perthari in cubiculum, ubi dormire debuit cum Vnulfus & uestiario suo fidelissimo, nunciavitq; eidem uestiario, quod de morte sua rex cogitaret, & ait: Si ego effugere potuero, tu finge loquendo ad homines regis, quod ego dormiam in isto cubiculo, & forsitan effugiens, de manibus eorum me liberabo. Quod cū ille gratatè se facturum promitteret, tulit Vnulfus culcitram & pellem ursinam, & posuit supra dorsum Perthari, & cœpit eum quasi seruū rusticanum cū ueste cœdere, & cū pugno in collo pellendo, extra regiam iactare. Cumq; milites regis interrogarent quid hoc esset, Vnulfus dixit: Seruus iste rusticanus fecit mihi lectum iuxta lectum Perthari, qui sic ebriosus est, ut dormiat quasi sit mortuus. Hoc illi audientes, & uerum esse credentes, lathi facti sunt, & Perthari quasi seruū rusticanum exire dimiserunt. Vestiarius autem ille fidelissimus in cubiculo mansit, illudq; claudens, firmiter obserauit. Quod uidentes serui regis reuersi sunt ad dominum suum. Vnulfus autem per funem de posuit aliquantos uiros ad Perthari dominum suum, qui cum illo irent. Pergentes igitur simul fugere cœperunt: & cū inuenissent caballos in prato, apprehenderunt eos, & caballicauerunt, & in ea nocte peruenerunt ad ciuitatem Astensem, ubi erant uerissimi amici Perthari, quia eadem ciuitas nec dum subdita erat Grimoaldo, indeq; fugiens in ciuitatē Taurinensem, peruenit in Franciam, sicq; Deus omnipotens Perthari innocentem à morte liberauit, & Grimoaldum ne homicidium faceret, custodiuit. In crastinum ergo Grimoaldus sperans, quod Perthari dormiret in hospitio suo, misit ad eum homines qui eum adducerent, & ab eodem loco suo usq; ad palatium fecit astare homines hinc & illinc, ne per qualemcūq; ingenium posset effugere. Cumq; uenissent missi à rege, cœperunt clamare ad regiam ubi uestiarius ille manebat, ut Perthari à somno excitarent. Vestiarius autem ille dicebat, Misericordiam cū eo facite, & dormire illum permittite, quia de uia lassus est, & adhuc nimium dormit. Qui cum hoc regi renunciarent, ait: Sero sic ebriosus fuit, ut adhuc euigilare non possit: Iterum misit, ut festinantius adduceretur. Qui uenientes ad ianuam ubi eum dormire sperabant, magnis uocibus ut eum excitarent, clamabant. Vestiarius ille iterum eos rogabat, ut aliquantulum dormire permitterent. Qui irati dixerunt. Satis iam dormiuit ebriosus ille, & calcibus rumpebant regias: & ingressi cubiculum, requirebant eum in lecto: & non inuenientes, interrogabant uestiarium quid factum sit de illo. Qui eum fugisse respondit. Quē illi apprehendentes per capillos, sustibus cœdebant, eumq; ligatis post tergum manibus, ad regē ducebant, dicentes: Iste sapit quomodo Perthari fugit, & ideo dignus est morte. Rex autem solui eum præcepit, & per ordinem qualiter Perthari fugisset, edicere iussit. Qui omnia sicut facta fuerant enarrauit. Tunc rex interrogauit circumstantes dicens: Quid homo iste promeruit, qui tale malū fecit? Qui omnes responderunt, mala morte illum mori debere. Rex autem dixit: Per illum qui me nasci fecit, bene debet homo iste habere, qui se pro domino suo morti uoluit tradere. Tunc præcepit eum inter suos uestiarios esse, multa ei promittens, si sibi talentem fidem seruariet, quam Perthari seruauit. Deinde requisit rex, quid de Vnulfus factum sit. Qui ait: In Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli fugit. Statim rex misit ad eum, promittens nullum malum eum habiturum, tantum festinantius ueniret ad eum.

Vnulfus

Vnulfus hoc audiens, festinanter ad palatium uenit, & ad pedes regis se protinus misit. Quem cum rex interrogaret, qualiter Perthari effugeret: Ille omnem rei ueritatem ei narrauit. Tunc rex coram omnibus collaudans prudentiam eius & fidem, dedit omnes diuitias suas in illius potestatem, ut esset honoratissimus in palatio suo. Post aliquantos dies interrogauit eum rex, utrum secum, an cum Perthari libentius esset. Ille autem cœpit iurando dicere, quod magis optaret cū Perthari mori, quam ubicunq; in maximis delitijs uiuere. Deinde uocauit uestiarium illum, & iussit eum, utrum melius sibi uideretur in palatio esse, an cum Perthari in peregrinationem ire. Ille autem eadem uerba dicebat, quæ & Vnulfus antea dixerat. Rex autem cum audisset, guisus est ualde, & laudauit fidem illorum, dixitq; ad Vnulfum: Quodcunq; uolueris de domo mea tolle, homines, uel caballos, uel quæcūq; alia, & uade ad dominum tuum sine aliqua læsione. Similiter dixit ad uestiarium illum. Illi autem tulerunt omnia sibi necessaria, & cum licentia regis Grimoaldi, petreterunt ad dilectissimum dominum suum Perthari in partes Francorum.

Fideles serui
& prudentes

Hoc tempore Dagobertus regnum Francorum tenebat, cum quo Grimoaldus pacem firmam habebat. Romanum uero imperium Constantinus, Constantis filius accepit, & per xvij. annos tenuit. Post hæc Grimoaldus flebotomauit se in palatio, & cum post ix. dies uellet sagittare columbam unam, disrupta est uena de eius brachio, & mortuus est. Hic in edicto quod Rex Rutheri fecit, aliqua capitula annexuit. Fuit autem corpore maximus & audacissimus, capite caluo, barba longa, consilio & uirtute primus. Sepultus est in Ecclesia sancti Ambrosij, quā ipse fecit. Reliquit autem filium suum Garibaldum, quem de filia regis Ariperti habuit, successorem regni adhuc puerum. Romoaldum uero filium suum iam in Beneuento ducem constituit.

Dagobertus
Francorū rexVena post 9.
dies rupta
Grimoaldo.

Igitur Perthari cum esset in Francia propter timorem Grimoaldi, quia fœderatus erat cum rege Francorum, uoluit fugere in Britanniam. Cumq; nauigasset per pelagus, subito audiuit a littore dicentem. Si Perthari est in ista nauis, dicite illi, ut reuertatur in patriam suam, quia iam dies tres sunt, ex quo rex Grimoaldus mortuus est. Quod cum audisset Perthari, ibat prope littus, ut uideret illum qui loquebatur: sed cum neminem inueniret, considerauit quod angelus hæc diceret, statimq; reuersus, uenit Ticinum, & inuenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cum gaudio susceperunt. Expulit autem Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & post mensem tertium ordinauerunt eum Longobardi regem super se: erat enim homo iustus & in fide Christi rectus, & nutritor pauperum. Misit autem in Beneuentum, & fecit exinde uenire Rodelindam uxorem suam, & Chunibertum filium suum, quos Grimoaldus illuc direxit in exilium. Post hæc idem Perthari fecit monasterium in eodem loco unde prius fugerat, & fecit illud dedicari in honorem Dei & sanctæ uirginis Agathæ, in quo multas uirgines congregauit, multaq; ornamenta & substantias ibi dedit. Fecit autem & uxor eius Rodelinda ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis & uirginis Mariæ, foris muros Ticini, in loco qui dicitur ad Perticas, decoras eam mirificis ornamentis. Igitur Perthari cum regnaret solus per annos vij. in octauo anno ordinauit Chunibertum filium suum in regno, ut pariter regnaret, & regnauerunt pariter per decem annos. Cumq; in omni tranquillitate regnarent, surrexit contra eos filius diaboli, Alachis nomine, de Tridento: sed Chunibertus filius regis diligens Alachis, reuocauit eum in gratiam patris sui. Sæpe quippe uoluit rex interficere Alachin, sed Chunibertus semper rogauit pro eo, sperans quod aliquando ei fidelis esset. Insuper non cessauit rogare patrem, ut daret ei ducatum Brixie. Perthari uero dixit: Ad tuam perditionem hoc rogas, ut talis potentie uirtutem Alachis dem, ut possit regnare. Ciuitas namq; Brixiana semper habuit multitudinem de nobilibus Longobardis, propter hoc timuit Perthari, quod Alachis ibi dominaretur. Postq; autem idem Perthari regnauit per annos xvij. defunctus est, & iuxta Ecclesiam quam Aripertus pater eius fecerat, sepultus est. Post mortem uero eius Chunibertus filius eius tulit uxorem nomine Ermelindam, de genere Anglisaxonum. Alachis uero oblitus omnia bona quæ in eum fecit Chunibertus, iunxit se cum Aldone, & Graufone de Brixia, & cum multis Longobardis: & cum non esset Chunibertus in Papiæ, introiuit ille in palatium eius, & rebellauit ei. Quod audiens Chunibertus,

Perthari rediit.

Monasterium
uirginum ex-
truit Perthari-
ritus.Alachis dia-
boli filius.

N ij fugit

fugit intra lacum Larium iuxta Comum. Facta est autem magna tribulatio omnibus qui eum amabant, maxime clericis & presbyteris, quos Alachis odio habebat. Erat autem illo tempore in Ticinensi Ecclesia episcopus, nomine Damianus, sanctissimus homo atque sapientissimus. Hic uidens quod Alachis haberet palatium, ne ecclesia sua uel ipse aliquod malum pateretur, misit ad eum cum benedictione ecclesie sue diaconum suum nomine Thomam, sapientem hominem & religiosum. Cumque nunciatum esset ei, quod ueniret ad eum Thomas diaconus, cum benedictione episcopi sui, Alachis pro eo quod omnes clericos odio habebat, mandauit ei dicens: Si femoralia, id est, bracas mundas habet, intret ad me: sin autem, foris stet. Thomas autem respondit: Nunciate ei, quia munda femoralia habeo, nam hodie lotas indui ueltes. Ille autem remandauit ei: Non dico de femoralibus, sed de eo quod intra femoralia habet. Adhuc Thomas diaconus respondit: Deus solus potest de his causis reprehensionem in me inuenire, ille autem non potest. Cumque illum intrare fecisset, cum magna ira locutus est ei. Quod audientes omnes clerici, timuerunt, nimium sperantes quod in illa ciuitate propter crudelitatem eius uiuere non possent, coeperuntque tantum desiderare & amare Chunibertum regem suum, quantum audierunt Alachin crudeliter & superbum. Unde crudelitas eius & superbia non durauit per tempora multa. Denique cum quadam die solidos super mensam numeraret, unus tremissus decidit, quem filius Aldonis adhuc puerulus de terra collegit, eique reddidit. Qui sperans quod ipse puer adhuc nihil intelligeret, dixit: Pater tuus multos habet de istis: si Deus uoluerit, in proximo tempore mihi daturus est eos. Cum autem puerulus ad uesperum rediret domum, interrogauit eum pater suus, si rex aliquid dixisset ad eum. Qui cum ei nunciasset omnia facta & dicta, timuit Aldo fortiter, & uadens ad fratrem suum Graufonem, nunciavit ei regis uerba, statimque coeperunt ambo consiliari cum amicis suis de interitu regis. Mane autem perrexerunt ad palatium, & sic ad Alachin locuti sunt: Quid dignaris semper stare in ciuitate? Ecce tota ciuitas & uniuersus populus tibi fidelis est: ebrius ille Chunibertus in tantum humiliatus est, ut iam amplius ciuitatem aliquam contra te habere non possit. Exi ergo de ciuitate, & uade in uenationem cum iuuenibus tuis, nos autem cum alijs fidelibus tuis defendimus tibi hanc ciuitatem, sed & hoc promittimus tibi, ut in proximo tempore caput inimici tui Chuniberti ad ducamus tibi. Alachis autem iuxta suasionem eorum exiit de ciuitate in syluam, ad uenandum cum hominibus suis. Aldo uero & Grauso ierunt ad lacum Camacinum & ingressi nauim, perrexerunt ad regem Chunibertum, & iactantes se ad pedes eius, ueniam petebant, de hoc quod contra eum fecerunt, & indicauerunt ei, quale malum eis facere uoluerit Alachis, & quale consilium dederint ei. Quod audiens rex Chunibertus, gauisus est ualde, & sacramentum inter se dederunt, & statuerunt die, quando Chunibertus Ticinum ueniret, ipsique eum in ciuitatem intrmitterent. Constituto autem die uenit Chunibertus, & illi sicut promiserant, gratanter eum susceperunt. Tunc omnes simul episcopus & presbyteri & clerici, iuuenes & senes, cum gaudio cucurrerunt ad eum, gratias agentes Deo pro reditu eius, & alij amplexabantur genua eius, & alij pedes: sed & ille quos potuit, familiariter osculatus est. Subito autem nuncius exinde ueniens ad Alachisum, dixit ei, quod Aldo & Grauso non tantum caput Chuniberti, sicut promiserant, sed & totum corpus adduxissent, & in palatium misissent. Quod ille audiens, contristatus est ualde, & cum magno furore discedens, iuit per Placentiam & multas ciuitates, alias per blanditias, alias uel apprehendens, congregauit omnes quos potuit, ut cum Chuniberto pugnaret. Cumque Chunibertus contra suos colligeret, conueniunt in campo qui coronatus dicitur, ibique steterunt. Misit autem Chunibertus ad Alachisum dicens: Vt quid perit tanta hominum multitudo? Pugnemus ego & tu, & qui uicerit, regnum teneat. Alachis autem noluit. Cui dixit unus de populo suo, nomine Tuscus: Quare non pugnas cum eo? Tu fortissimus & audacissimus es, & cur non exis cum audacia, ut pugnes cum eo? Alachis respondit: Chunibertus quis ebrius sit tamen satis est fortis. Nam tempore patris sui quem eramus pueri, erant in palatio uerueces maiores, & Chunibertus apprehendit quemuis illorum per lanam de dorso, & portauit una manu, quod ego facere non poteram. Quod audiens Tuscus ille, dixit: Situ cum illo pugnare non poteris, nec me amplius in adiutorium habebis: & statim relicto

Damianus episcopus Ticinensis.

Alachis oforcleri.

Faceta de femoralibus, et de eo quod intra femorale est.

Campus qui dicitur Coronatus.

relicto eo, iuit ad Chunibertum, & indicauit ei omnia haec. Cum autem iam prope esset, ut iungere se deberent ad pugnam, diaconus quidam nomine Sceno, multum amans Chunibertum, & timens quod in eadem pugna moreretur, dixit ad eum: Domine mi rex, omnis spes nostra in te est, si tu mortuus fueris in pugna, omnes nos ille crudelissimus Alachis per diuersa occidet tormenta. Placeat itaque tibi consilium meum, & da mihi omnia arma tua, & ego uadam & pugnabo cum isto aduersario. Si ego mortuus fuero, tu recuperabis causam tuam, si uicero, maiorem inde habebis gloriam, quia per seruum tuum habebis uictoriam. Cumque Chunibertus hoc omnino recusaret, rogauerunt eum fidelissimi sui, qui aderant, ut ei consentiret. Tunc ille consentit, indutumque diaconum omnibus armis suis pro se ad pugnam misit. Cumque pugnantibus ambae partes, Alachis semper intendebat, ubi Sceno diaconus stabat, putansque quod Chunibertus esset, impugnavit eum & occidit, & cum gaudio caput eius abscidi praecipit, leuansque illud in hasta, gratias egit Deo, quod Chunibertum occiderit. Sed cum cassidem de capite eius tulissent, apparuit quod clericus esset. Tunc Alachis cum ira magna exclamauit. Heu me, nihil fecimus quando hanc pugnam commisimus, in qua clericum occidimus: & statim tale uotum uouit, quod si uictoriam de Chuniberto haberet, puteam unum de clericorum testiculis impletet. Igitur Chunibertus uidens suos deficere, putantes ipsum mortuum esse, ostendit se eis, confortans eos, & dicens. Nolite timere, modo enim debemus inimicos nostros uincere. Iterum praeparauerunt se ambae partes ad pugnam, & cum iam prope esset, ut se coniungerent, rursum mandauit Chunibertus ad Alachisum dicens. Cur perit populus? Pugnemus nos duo, qui uicerit, dominetur omni huic populo. Cumque Alachis sui homines dicerent, quare non pugnas cum eo, ille respondit. Non possum hoc facere, quia uideo imaginem S. Michaelis Archangeli inter hastas suas, ubi ei iuravi. Tunc unus ex illis dixit ei. Propter timorem uidebitur tibi quod non est, & iam tibi tardum est hoc dicere. Congredientibus autem utriusque partibus, multi utrinque ceciderunt, Alachis quoque cecidit, & Chunibertus, adiuuante domino, uictoriam habuit. Caput autem Alachis & crura abscisa sunt, & solum corpus truncum remansit. Rex uero cum gaudio & uictoria reuersus est Ticinum. Cum ista fieret, apud Longobardos trans Padum, Romoaldus filius Grimoaldi, dux Beneuentorum, congregato exercitu, cepit expugnare Tarentum & Brundisium, & totam illam regionem sibi subiugauit. Diederada uero uxor eius fecit monasterium in honore S. Petri Apostoli, foris muros ciuitatis Beneuentanae, in quo puellarum Christi fecit conuentum. Postquam regnauit Romoaldus per annos xvi. mortuus est, & filius eius Grimoaldus rexit Beneuentum per triennium, duxitque uxorem Vuigilindam, filiam Perthari, sororem Chuniberti. Post mortem Grimoaldi, Gisolphus frater eius dux factus est, & tenuit ducatum per annos xvij. hic uxorem habuit Vuinibirgam, filiam Radoaldi ducis. Circa haec tempora, cum iam per multos annos monasterium S. Benedicti, in Cassino monte esset derelictum, uenerunt Franci de Cermania, & de Aurelia in eundem locum, & dum se fingerent iacere in eodem loco, ubi iacebant corpora S. Benedicti, & sanctae Scholasticae, tulerunt ossa eorum, & portauerunt in patriam suam, ubi facta sunt duo monasteria, unum in honore S. Benedicti, aliud in honore sanctae Scholasticae. Sed nos certum credimus illud uenerabile os diuina semper ruminans uerba, & oculos semper caelestia uidentes, & alia membra illius, quamuis dissoluta, in eodem loco remansisse. Solum enim corpus domini non uidit corruptionem, aliorum uero corpora sanctorum quamuis in aeterna gloria reparanda sint, tamen in hoc seculo dissoluta sunt. Dum haec in Italia geruntur, orta est heresis apud Constantinopolim, quam excitauerunt Georgius patriarcha Constantinopolitanus, & Macharius, & Pyrrhus, & Petrus, & Paulus, separantes in Christo Deitatem & humanitatem. Propter quam causam Constantinus Imperator fecit congregari centum quinquaginta Episcopos, inter quos fuerunt duo legati sanctae Romanae Ecclesiae missi a papa Agathone, Iohannes diaconus, & Iohannes Portuensis Episcopus, factoque consilio, damnauerunt haeresim praedictam. Eadem uero hora tantae telae aranearum in medio populi ceciderunt, ut omnes exin de mirarentur. Hoc autem uisae sunt significare, ut heresis illa esset exinanienda. Praedictus autem Georgius patriarcha ab Episcopis admonitus & correctus est, alij uero

Diaconus pugnauit pro Chuniberto.

Votum Alachis implendi puteum de clericorum testiculis

De translatione S. Benedicti et Scholasticae, opinio.

Heresis separans in Christo Deitatem et humanitatem.

Tele aranearum.

N iij in sua

Sexta Symo-
nus.

in sua perfidia permanentes, ab omnibus Episcopis anathematizati sunt. Hæc est sexta synodus uniuersalis, id est, quam mundus uniuersus tenet. His quoque temporibus per octauam indictionem eclipsis lunæ apparuit, & secundo die intrantis Maij, eclipsis solis facta est, hora diei decima, ac deinde mense Julio, Augusto & Septembri, mortalitas magna facta est. Tunc uisibiliter multis hominibus apparuerunt duo angeli, unus bonus, & alter malus, ambulantes per urbem tempore nocturno, & ille malus tenebat uenabulum in manu, & per uisionem boni angeli de quacunq; domo ianuam percuciebat, alia die omnes homines de eadem domo moriebantur.

Pestes.

S. Sebastianus
contra pestem
Paulus Dicco.
lib. 6. cap. 2.
δοκιμαζει,
τε τα ωρεν
ματα ει εκ
το θεο εστι
Diabolus in
specie musca

Post hæc cuidam homini bono per uisionem dictum est, quod ipsa mortalitas non cessaret, nisi in Ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad uincula, dedicaretur altare in Honore S. Sebastiani martyris, Quo facto, mortalitas cessauit. Interea rex Chunibertus cum quodam fidelissimo suo consiliatus est, quomodo Aldonem & Grausonem occideret. Cumque de hac re inter se loquerentur, stantes prope fenestram quandam, subito in fenestra illa musca cõsedit. Quæ Chunibertus occidere uolens, cum cultello quod in manu tenebat, pedem illius tantum abscidebat. Cumque Aldo & Grauso ad palatium regis tenderent, & iam adpropinquarent, obuiauit eis unus homo pede truncato, & dixit eis, quod Chunibertus rex uellet eos occidere. Hoc illi audientes, fugerunt in Ecclesiam S. Romani martyris, & absconderunt se post altare ipsius Ecclesiæ. Cumque hoc regi nunciatum fuisset, statim uocauit ad se illum fidelissimum suum cui hoc soli crediderat, & dixit ei. Quare consilium meum credidisti cuique homini. Ille cum tremore respondit. Domine mi rex, tu scis quia postquam mihi locutus es, nunquam de tuo conspectu foras exiui, quomodo hoc alicui homini dicere potui? Tunc rex mandauit ad Aldonem & Grausonem, ut quid in Ecclesiam fugissent. Qui responderunt. Quia audiimus quod rex nos occidere uellet. Iterum mandauit ad eos rex, interrogans quis eis hoc nunciaret, & dixit quod gratiam suam non haberent, nisi hoc sibi manifestarent. Tunc illi omnia quæ facta fuerant, manifestauerunt dicentes, quia obuiauit nobis unus homo pede truncato usque ad geniculum, & ipse hoc nobis nunciauit. Tunc rex Chunibertus intellexit quod musca illa diabolus fuisset, & ipse hoc eis nunciasset, statimque uocauit eos ad se, & reddidit eis gratiam suam, & usque ad mortem habuit eos honoratos. Inter hæc Constantinus Imperator mortuus est, & Iustinianus filius eius minor tenuit regnum per annos decem. Contra hunc Leo quidam uenit, apprehensumque naso de truncavit, eiciensque de regno, ipse per annos tres regnauit, & illum in insulam quandam exiliauit. Iterum Tyberius hunc Leonem de regno expulit, ipseque regnum tenuit, & illum in custodiam posuit. Post hæc Iustinianus regnum suum per adiutorium Te rebelli regis Bulgarum, recepit, & Leonem atque Tyberium coram populo in medio circulo decollari fecit.

Constantinus
moritur.
Leo Iustinia-
num naso
truncat.

Cedoaldus
rex Angliæ,
ad fidem con-
uertitur.

His diebus rex Angliæ faxonum, nomine Cedoaldus, qui multas pugnas in sua patria commisit, ad Christum conuersus est, & tendens Romam, uenit ad Chunibertum regem, a quo cum magno honore susceptus, iuit Romam, & a beato Sergio papa baptizatus, Petrus nominatus est, & cum adhuc in albis esset, mortuus est, & in Ecclesia S. Petri sepultus. Hoc etiam tempore fuit in regno Francorum uir nomine Arnoldus Deo amabilis, qui relicto seculo, postea Episcopus factus est. Chunibertus uero postquam regnauit annis xij, solus post mortem patris mortuus est, regnumque filio suo Lieperto adhuc paruulo, dimisit: cui Asprandum uirum sapientem nutritorem constituit. Post octo menses Reginbertus dux Taurinensium, uenit cum exercitu contra Asprandum & Rotharium, duces Pergamensium, & pugnans cum eis, uicit eos & apprehendit regnum, sed eodem anno mortuus est. Cuius filius Aripertus iterum pugnauit aduersus Liepertum regem apud Ticinum, & Liepertum in pugna uiuum apprehendit, Asprandus uero nutritor eius in insulam Cumacinam fugit. Dux autem Rotharius, cum redisset Pergamum, Haripertus cum magno exercitu obsedit & expugnauit ciuitatem, apprehensoque Rothario, fecit radi caput eius & barbâ, & exiliauit eum, ubi post aliquantum tempus mortuus est. Liepertus uero puerum misit in balneum, & clausit ianuam super ipsum, sicque nimio calore mortuus est. Aripertus autem cum securus iam regnaret, apprehendit Sigebandum filium Asprandi, & excecavit eum, & omnes parentes eius per diuersa tormenta afflixit, Luitprandum autem filium eius

minorem

minorem tenuit in carcere. Et quia adhuc erat puerulus, personam eius despexit, & noluit ei facere aliquod malum, insuper dimisit eum ire ad patrem suum. Igitur Luitprandus uenit ad patrem suum in Bauariam, quo ipse iam dudum fugerat eundem Aripertum, ad ducem Theodebertum, stetitque cum eo per annos nouem. Quo cum uenisset Luitprandus, cum gaudio magno est susceptus.

Hoc tempore apud Gallias in regno Francorum, sub nomine maioris domus principabatur Ansgis, filius Arnoldi supradicti, qui nomen trahere uideetur ab Anchisa Troiano. Igitur postquam Asprandus per annos nouem mansit in Bauaria, mouit exinde Theodebertum, Bauariorum ducem, & cum exercitu uenit in Italiam, pugnauitque cum Ariperto, & mortui sunt multi de partibus utriusque. Sed quamuis in ipsa pugna non finem fecisset, certum est tamen quod Bauarii fugerunt, & Aripertus cum uictoria rediit ad castra. Qui cum nolisset manere in castris, sed iret in Ticinum, fecit desperatione populo suo, & aduersarijs dedit audaciam. Postquam uero ciuitatem intrauit, & sensit iratum sibi esse populum pro tali facto habuit consilium, ut fugeret in Franciam, & tulit de palatio aurum quantum uoluit, & exiuit. Cumque Ticinum fluumium oneratus auro transnare uoluisset, suffocatus ab aqua mortuus est. Alio die inuentum est corpus illius, & sepultum est in Ecclesia Domini saluatoris. Post cuius mortem Asprandus Longobardorum regnum tenuit, & solummodo tres menses regnauit, uir per omnia bonus, & cuius sapientiæ pauci homines assimilari possunt. Videntes autem Longobardi quod Asprandus moreretur, fecerunt sibi regem filium eius Luitprandum, patre adhuc uiuente. Philippicus autem Iustinianum imperatorem occidit, regnumque eius per annum & sex menses tenuit. Surrexit enim contra eum Anastasius, qui & Arthemius dictus est, & eiecit eum de regno, oculosque eius erumpere fecit. Anastasius autem, cum mitteret naues in Alexandriam contra Saracenos, diuertentes milites Constantinopolim, exquisierant Theodosium, orthodoxum uirum, & inuitum per uolentiam posuerunt in regnum. Exiens autem idem Theodosius de Constantinopoli in Niceam, pugnauit contra Anastasium, & uicit eum, & tulit ab eo sacramentum, & eum clericum fieri iussit, & postea presbyterum ordinari fecit. Mortuo autem Theodosio, post annum unum Leo factus est imperator. Apud regnum Francorum, in illo tempore Pippinus regnauit, qui fuit nimium audax, semperque ab hostibus uictoriam habuit. Hic habuit filios, sed ex eis Carolus optimus extitit, qui post eum regnum accepit.

Circa hæc tempora compunctus diuino amore Petronax de Brixia, uenit Romam, & ad exhortationem beati Gregorij, tunc temporis papæ, uenit in Cassinum castrum, cepitque ibi habitare cum hominibus, qui tunc ibi residebant. Qui deinde eundem uenerabilem uirum Petronacem fecerunt sibi seniore. Cœperunt autem statim ad eum concurrere multi uiri nobiles, & adiuuante diuina gratia, pro meritis beati patris Benedicti, reparari priora habitacula, uiuensque cum omnibus sub iugo sanctæ regulæ, secundum ordinem beati Benedicti, sanctum illud monasterium ad bonum perduxerunt statim. Huic uenarabili uiro multa fecit adiutoria directus Deo Zacharias papa, dans ei libros sanctæ scripturæ, & alia quæ ad utilitatem monasterij pertinent, insuper & regulam, quam beatus pater Benedictus manibus suis scripsit. Ab illo autem tempore ex quo locus ille destructus est usque ad iam dictum Abbatem Petronacem, compleri fuerunt centum & decem anni. In Francia, mortuo Pipino, filius eius Carolus, quamuis per multas pugnas tulit principatum de potestate Reginfridi. Inter hæc Luitprandus rex audiens, quod Saraceni deprederentur Sardiniam, dedit magnum precium, & misit Sardiniam, fecitque inde adduci ossa S. Augustini Episcopi, & posuit illa honorifice in Ticino. Post hæc Carolus rex Francorum, misit Pipinum filium suum ad Luitprandum regem, ut tonderet capillos eius, & faceret eum sibi exinde copatrem quod ille fecit, puerumque cum donis multis ad patrem remisit. Igitur Luitprandus rex multas Ecclesias per loca diuersa construxit. Fecit enim monasterium beati Petri Apostoli, foris muros Ticinensis ciuitatis, quod dicitur ad cœlum aureum, & sursum in alpinibus, in propria sua uilla fecit monasterium, quod dicitur Barcetum. Itemque in Lonna uilla propria, monasterium fecit in honore S. Anastasij martyris. Similiter fecit Ecclesiam Domini saluatoris in palatio suo, & ordinauit ibi sacerdotes & clericos, qui quotidie diuina officia celebrarent ibi, quod nunquam alij reges ante ipsum habuerunt.

Postquam

Ansgis Pauli
Diac. li. 6. ca.
s. Arnulfum
dicit maiorem
domus fuisse.
Deinde cap. 8
de Anchise
maiore domus
loquitur.

Philippicus oc-
cidit Iustinia-
num.

Pippinus re-
gnat apud
Francos.

Petronax de
Brixia.

Zacharias
Papa.

Carolus Pipi-
ni filius.

Monasterium
ad cœlum
aureum.
Barcetum
Lonna.

Dotes Caroli
filij Pipini.

Postq̄ uero regnauit per annos xxxi. & menses vij. mortuus est, sepultusq̄ est in Ecclesia S. Hadriani martyris, ubi & pater eius sepultus est. Fuit autem sapiens & fortis, amator pacis, culpantibus misericors, castus, orationibus & uigilijs deditus, in elemosynis largus, literas non nouit, sed tamen sic sapiens fuit, ut Philosophis assimilatus sit.

Hucusq̄ de Longobardorū gentis origine, eiusq̄ in Italiam ingressione, regumq̄ eius successione strictim descripsisse, Imperatorum quoq̄ Romanorum interim regnantium nomina & tempora breuiter tetigisse sufficiat, nunc ad cœptæ seriei digestionem, unde paululum digressi sumus, descriptio redeat.

Iustinus Tyberium
Caesarem
appellat.

Iustinus Imperator Tyberium comitem excubitorū sibi filium faciens, Caesarem appellauit, & successorē suū cōstituit. Erat Imperator pedibus æger, & per hoc magis in lectulo iacuit. Post hæc infirmatus, sed post paululū à languore dimissus, cōuocauit tam Euticiū Pōtificē & senatū, quā omnes sacerdotes & ciues, & adducto Caesare Tyberio, palām omnibus appellauit eum Imperatorem, his sermonibus usus. Ecce Deus benefecit tibi, hunc habitum Deus tibi dedit, non ego. Honora illum, ut tu quoq̄ honoreris ab illo, honora matrem tuam, quæ aliquando tibi domina fuit, nosti q̄ primū fueris eius seruus, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, nec communices homicidio, ne malum pro malo reddas, ne in malo inimicitia mihi similis efficiaris, non eleuet te habitus hic, quemadmodum me, sic attende omnibus sicut tibi, scito quis fueris, ne superbias, & non peccabis. Omnes isti filij tui sunt & serui, hos cum uideas, omnes qui sunt reipublice uides. Hæc cum dixisset, & facta oratione à patriarcha, cum dixissent omnes Amen, cecidit Cæsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei. Si uis sum, si uis non sum. Et Imperator ait. Deus qui fecit cœlum & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Hæc cum loqueretur Imperator, replebat lachrimis totū collegium. Post hæc Iustinus anno xi. regni sui mortuus est, relicto Tyberio successore.

Præcepta
Christiana
digna Caesare

Armenij fidē
suscipiunt.
Sophia Augusta
remittit
debita.

ANNI IVSTINI.

Primo autem anno IVSTINI, qui est annus Dñicæ incarnationis Dlxv. Armenij suscipiunt fidem. Anno Domini Dlxvi. Anno Dñi Dlxvij. Sophia Augusta accersitis norarijs, deserti iussit cautiones debitorū & breues, & dimisit eis omnia. Eodem anno Narses patritius Totilā regē occidit, Gothosq̄ disperdit. Anno Domini Dlxvij. Longobardi Italiā perentes, de Pannonia egressi sunt. Anno Domini Dlxix. Anno domini Dlxx. Longobardi Mediolanum intrauerunt. S. Vedastus obiit. Anno domini Dlxxi. Gregorius Turonensis Episcopus claruit. Anno Domini Dlxxij. Anno domini Dlxxiij. Anno Domini Dlxxiij. Anno Dñi Dlxxv, Iustinus Imperator obiit. Quidam scribunt, q̄ in hæresim Pelagianam incidit, & ideo iusto Dei iudicio sensu perditō cum amentia uitam finiuerit.

Iustinus Pelagianus.

HISTORIA.

Tyberius coronatur
&
Anastasia.

Nno Dñicæ incarnationis Dlxvi. urbis uero cōditæ millesimo cccxxvij. TYBERIVS Cōstantinus genere Thrax lv. loco ab Augusto imperiū accipiēs, coronatus est ab Euticio Patriarcha, regnauitq̄ annis vij. Qui mitis ad duxit uxore suam Anastasiā, & coronauit eā. Quæ cū coronaretur, clamabāt partes. Anastasia tu uincas. Salua Domine quos iussisti imperare. Hoc audiens Sophia uxor Iustini, animo perculsa est, nesciebat enim q̄ haberet uxore, uolebatq̄ ipsa nubere Tyberio, & permanere Augusta. Quidā uero dicebāt, q̄ uiuente Iustino, adamicata fuerit Tyberio, & ipsa persuaserit Iustino, ut eum Cæsarem faceret. Qui cum adhuc uiuente Iustino præfesset palatio, & cum, ut uere Christianus, thesaurum multum, quem Iustinus male congregauit, peiusq̄ in ferreis arcis reposuit, pauperibus distribueret, Sophia Augusta frequentius eum increpauit dicens. Quod ego per multos annos congregaui, tu in modico temporis expēdis. Cui ille ait, Confido in Domino, quia pecunia non deerit fisco regali, tantum pauperes elemosynas accipiant,

piant, & captiui redimantur. Hic cum iuxta consuetudinem in spectaculo circi, uideret, quidam aduersarij insidias ei parauerunt. Imperiū sublimare uoluerunt. Ille autem principans ad se Pontificem urbis Euticiū, cum eis, palatium intrauit, & induens se purpura imperialem, & cum magnis laudentes eius aduersarij, magna confectos dies ueniens, proiecit se ad pedetaria dedit ei. Ille autem, ut semper palatio semper manere. Sophia cecidit Tyberio, tentauit ei fraudem consuetudinem imperialem per xxx. Iustinianū clam uocauit, eumq̄ in uis, festinanter Constantinopolibus eam spoliavit, dimittens ei de suis fidelibus posuit, qui ei seruant, ad eam accederet. Iustinianus itea dilexit, ut filiam suam filio ceteret, sed nescio qua de re hoc ad mosynas quotidie fecit, multum bulans per palatium, uidit in paupibus signum. Et ait: Cruce Domini pro pedibus nostris eam calcamus, & aliam simili modo signatam. Cui hanc quoq̄ cum leuassent, inueniēto, multum pauperibus largitus est, habuit, in qua cisternam faciens, in huius rei conscios, præter senem unum. Mortuo autē Narsete, prædictus se indicauit. Qui gauisus, misit pueros pecuniam inuenerunt, ut per multos penē omnem pauperibus erogauit. Hic omnia Longobardis, Roma fame laborans ab Aegypto dirigens, eam misericordiarum congregauit exercitum copiosum cœsarum Mauritio, Persas uicit, reuersusq̄ Mauritius cum uicisceptus, dataq̄ sibi filia Imperatoris Constantia, gener eius est effectus. Summatim & Germano pratori iunxit filiam suam Charito, utrumq̄ Cæsarem creans. Ad hunc Tyberium Helpericus rex Francorum missos suos direxit, & multa dona accepit, & Aureos tales, quorum unus solidus libram pensauit, & habebant ex una parte figuram Imperatoris, & per gyrum scriptum: Tyberij Constantini perpetui Augusti, ex altera parte currum & hominem super eum, qui minabat illum, & ibi erat circūscriptum: Gloria Romanorum.

His temporibus beatus Gregorius tūc Archidiaconus, cum fuisset à Pelagio Papa Constantinopolim missus, rogātibus fratribus secum cōmorantibus, maximeq̄ Leandro Hispanensi Episcopo, qui etiam tunc temporis illuc missus fuerat, moralia libros scripsit, & Euticiū eiusdem urbis Episcopum, præfente Tyberio Augusto, in fide reformationis errasse conuicit. Tyberius autem, cum regnaret annis vij. & infirmatus, mortem sibi propinquam sentiret, cum consilio Sophiæ Augustæ, Mauritium generum suum, genere Cappadocium ad imperium elegit, eiq̄ principatū dedit, dicens, In mente habe, ut rectitudinem & iustitiam semper ames, hoc postq̄ dixit, de hac luce migravit. Quem omnes populi multum plauerunt pro bonitate eius. Fuit enim summæ bonitatis, ad elemosynas promptus, in iudicijs iustus, in discretionē cautissimus, nullum despiciebat, sed omnes cum bonitate suscipiebat, & quia dilexerat omnes,

Gloria Romanorum.

Moralia Gregorij.

Mauritij dotes.

omnes,

imo thesaurus magnus sub pauimen-
uentus est, ut supra dictum est.

CONSTANTINI.

us Papa lxiiij. sedit annis iij. Ab hoc Gre-
gus est. Anno Domini Dlxvij. Sigibet
regni sui xiiij. Anno Domini Dlxix.
lxxi. Pelagius papa lxv. sedit an-
Constantinus obiit.

Dñicæ incarnationis Dlxiiiij.
be cõdita, millesimo cccxxiiij.

RITIVS genere Cappadoci-

ri. loco ab Augusto, primus ex

i adeptus est imperium, regna-

c secundo imperij sui anno con-

st, & multos thesauros urbi do-

autem Philippicū quẽdam præ-

, cui & filiam suã Gordiam uxo-

m tamẽ postea quasi regni usur-

ciosum habuit. Huius temporis

ente, beatus Gregorius ad gradū

rificatus prouectus est, cuius filiū

ius antea de baptisate suscepit,

idem Mauritius Gregorio Papæ

citati deditus erat, pro qua re Gre-

peratorem uon uerebatur, ad ex-

Sed eodem anno, qui fuit imperij

atam, dextera tenens, à foro usq; ad

orem gladio moriturum, omnibus

annide Gregorio inferẽda, semet cõ-

ddidit hominibus secundum opera eos

aptiuatione multorum fecerat. Multa

uersos duces suos exercuerat, expedire

peccato, & non in futura, composita q; scripto

Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes ciuitates &

monasteria ciuitatum, siue solitudinum cum cæreis & thymiamatibus & pecunijs

transmisit, & ut pro peccatis suis intercederent, supplicauit, hoc potissimum depre-

cans, ut hic, & non in futuro, quæ meruit, reciperet. Cumq; hoc & ipse uehementius

per tempora multa lachrymis postularet, quadã nocte dormiens, uidit in uisu apud

æneam palatij portam, se coram populo multo imagini Domini saluatoris assistere,

& uocem terribilem ex eadem imagine se audire, dicentem. Date Mauritium. Et te-

nentes eum iudiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum qui il-

lic erat. Cui eadem uox characteris ait. Vbi uis reddam tibi mala quæ fecisti? Hic au-

in futuro sæculo? At ille respondit. Amator hominum, domine & iudex iuste, hic mi-

hi potius quàm in futuro retribue. Et iussit diuina uox tradi Mauritium & Constans-

tiam uxorem eius, & filios, & omnem cognationem ipsius, Focæ militi. Euigilans er-

go Mauritius, uocauit eum qui ante se dormiebat misitq; & uocauit ad se Philippicū

generum suum, quem dudum suspicabatur uelle sibi regnum subripere. At ille pro su-

spitione prædicta se perdendum conijciens, aduocata ad se Gordiæ uxori suæ, tanq;

ultra se non uisuræ, ualedixit: Sacramentõq; cõmunionis accepto, ad palatium uenit,

& cubiculū Imperatoris ingrediẽs, ad pedes eius procidit. Cui assurgens Imperator,

ad pedes eius nihilominus corruit, dicens: Ignosce mihi deprecor propter Deum,

quia peccaui in te, nunc enim certissime noui q; nihil peccaaueris in me. Si quem uero

scias in

scias in agminibus nostris, qui solet Phocas nominari, dicito mihi. Et Philippicus
diu secum recogitans, dixit: Vnum sic uocatum scio, qui nuper ab exercitu procura-
tor positus, tuo contradicebat imperio. Cum autẽ imperator quæreret de eius quali-
tate, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, attamen timidus. Tunc Mau-
ritius ait: Si est timidus, profecto & homicida. Et narrauit Philippico somniũ quod
uidit. Porro nocte illa uisa est stella, quæ dicitur Cometa. In crastinum uero uenit
Magistranus, quem misit ad hæremitas, ferens ab eis huiusmodi responsum: Deus
recepta pœnitentia tua, saluabit animam tuam, & cũ tota domo tua in numero san-
ctorum te constituet: ab imperio uero cum ignominia & discrimine discedes. His
auditis, Mauritius glorificauit Deum magnifice, & pœnitentiam quidẽ tenuit, sed
auaritiæ malum ad eò non reliquit, ut exercitum in periculosis locis hyemare, & ui-
ctum ab extraneis iuberet cum periculo quærere, ne uidelicet alimenta publica debe-
ret eis ministrare. Quod audiens exercitus, in seditionem conuertitur, exaltatumq;
super clipeum Phocam, Centurionem adclamauit exarchum. Commoto autẽ graui-
tumulto Constantino poli, Mauritius mutata ueste, cũ uxore & filiis noctu Dromo-
nem conscendit, & fugiens apud sanctum Antonium uenit. At Phocas cum exercitu
in septimum ueniẽs, imperator efficitur: à quo Mauritius cum uxore ac filijs penes
Calcedonem missus, decollatur. Verum Mauritius patienter infœlicitatẽ sustinuit,
Deum in omnibus inuocans, & crebro pronuncians: Iustus es Domine, & rectũ iu-
diciũ tuum. Aiunt autem quidam, quod eo occiso, lac cum sanguine fluxerit, ita
ut omnes inspiciẽtes, dire lamentarentur. Sic ergo imperator etiam naturę legibus
cellior factus, uitam commutauit. Porro ex illo tempore non defuerunt Romano
imperio uariæ ac ingentes ærumnæ.

Lac cum san-
guine fuit ex
Mauritio oc-
ciso.

ANNI MAVRITII.

Anno Domini Dlxiiiij. Anno domini Dlxv. Anno do mini Dlxvvi.
Leuigildus rex Vuifigotharum Artianus, Herminigildum filium suum ob
fidem catholicam, quam ab Alexandro episcopo percepit, in sancta domi-
nica paschæ securi fecit occidi. Hilpericus filius Lotharij, unus ex quatuor,
obiit, anno xxiiij. regni sui. Anno domini Dlxvii. Anno dñi Dlxviiij. Lotharius
Hilperici filius regnare cœpit. Anno domini Dlxvix. Anno domini Dxc. Anno do-
mini Dxc. Gregorius primus papa lxvi. ordinatur, sedensq; annis xiiij. menses vi. die
bus x. migravit iij. Idus Mar. anno ij. Phocæ imperatoris. Anno domini Dxcij. An-
no domini Dxcij. Anno domini Dxcij. Anno domini Dxcv. Gregorius Pontifex
synodum episcoporum xxiiij. congregans apud sanctum Petrum, de necessarijs eccle-
się decernit. Anno domini Dxcvi. Gregorius misit Augustinum prædicare Anglis.
Anno domini Dxcvij. Guntrammus rex filius Lotharij obiit, anno regni xxxiiij. ha-
bens filios duos, Theodebertum, & Theodericum. Anno domini Dxcvij. Anno do-
mini Dxcix. Hildibertus filius Sigiberti, cum regnaret annis xx. obiit. Anno domini
Dc. Sanctus Goar ueniens ex Aquitania, claret in Gallia. Anno domini Dc. Anno do-
mini Dcij. Anno domini Dcij. Gregorius missis doctoribus, Augustino mellito, Jo-
hanne, alijsq; pluribus, Anglos ad Christum conuertit. Tunica Domini super quam
milites miserunt sortem, in Zaphath procul ab Hierusalem in arca marmorea repe-
ritur, quam Gregorius Antiochenus episcopus, & Thomas Hierosolymitanus, & Io-
hannes Constantinopolitanus, cum alijs multis episcopis, factõ triduo ieiunio, or-
dine pedestri Hierosolymam in ipsa arca perducentes, in ecclesia ubi crux Domini
adoratur, posuerunt. Mauritius pœnas scelerum suorum, ut ipse orauit, in hac uita per-
soluens, à Phoca turpiter decollatur.

Angli ad fidẽ
cõuertuntur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dciiiij. urbis autem conditæ mill. cclv. Phocas stran-
tor Prisci, ut aiunt, patritij quondam strator, post ad-
militiam prouectus, deinde à populo procurator factus, ad ultimum ue-
ro uiuẽte ad huc Mauritio imperatore, ab exercitu ad imperium electus,
lvij. loco ab Augusto imperium inuasit, & octo annis regnauit habens uxore Leon-
tiam

Phocas stran-
tor Prisci pat-
ritij.

Intercessio
pro peccatis.

Ἰωάννης, templum omnium deorum Romæ post hac Maria rotunda dictum.

Cosdros Persarum rex.

cepce omnium sanctorum memoria coleretur. Huius tempore Cosdros rex Persarum aduersus publicam rem bella grauissima gerens, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymam abstulit, etiam uexillum dñice crucis abduxit. Phocas autem cum homicidia, ceteraque mala multa fecisset in populo, Priscus patritius gener ipsius dolens pro his, scripsit Heraclio patritio & prætori Africæ ut filium suum Heraclium mitteret, quatenus contra Phocam tyrannum ueniret. Qui ueniens cum exercitu, pugnavit cum eo, & uicit eum: uulgus autem apprehensum interfecit, & in igne apud Taurum cremauit.

ANNI PHOCÆ.

Anno domini Dcvi. Sanctus Gregorius papa migravit ad dominum. Anno domini Dcvi. Sabinianus Papa lxxvij. sedit annum unum, menses v. Anno domini Dcvij. Bonifacius papa lxxvij. sedit annum unum, menses viij. Quo regnante, Phocas fecit Romam matrem ecclesiarum. Anno dñi Dcvij. Anno dñi Dcix. Bonifacius papa lxxix. sedit annis vi. menses viij. Cuius rogatu Phocas Pantheon dedit ecclesiæ. Anno dñi Dcx. Anno dñi Dcxi. Phocas occiditur.

HISTORIA.

Heraclius.

Heraclius minor.

Incestus, nepotē ex sorore ducere in uxorem. Cosdros blasphemia.

Anno Dominicæ incarnationis, Dcxij. urbis autem conditæ mille simocclxij. HERACLIVS lviij loco ab Augusto accepit imperium occiso Phoca, regnavitque annis xxvij. Hic coronatus est à Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani, quod est in palatio, cum desponsata sibi Eudoxia, simulque acceperunt nuptiarum coronas, & una eademque die Heraclius, imperator & sponsus ostenditur. Sequenti anno nascitur imperatori filius de Eudoxia, Heraclius minor, qui & Constantinus nouus dictus est: & mortua est Augusta eodē anno. Deinde anno sequenti duxit Heraclius inceste Martinam neptem suam, sororis suæ filiam, quæ coronata est in Augustam à Sergio patriarcha hæretico. De qua suscepit filiam Heroclonam. Anno imperij sui octauo, Heraclius misit in Persidem legatos ad Cosdroen, postulans pacem. Qui spreuit eos, dicens: Non parcam uobis donec crucifixum deum, quem esse fatemini, abnegetis, & Solem adoretis. Sequenti anno Chaianus rex Auarum direxit aciem contra Thracen: sed missis ab Heraclio legatis, fecit cum eo pacē. Duodecimo autem imperij sui anno, contracta omni militia sua, mouit exercitum in Persidem: multaque prælia cum diuersis ducibus committens, per sex annos Persidem deuastauit & uicit, occisoque Cosdros, septimo anno Constantinopolim, ablato à Perside uiuifico crucis ligno, redijt, moxque sequenti uernali tempore Hierosolymam

rosolymam tetendit, preciosum illud lignum reportas, ad gratiarum deo actiones referendas. Huius temporibus Anastasius Persa monachus, nobile pro Christo martyrium passus est. Hic natus in Perside, magicas à patre puer didicit artes. Sed ubi à captiuis Christianis Christi nomen acceperat, in eum mox animo toto conuersus, relicta Perside, Calcedoniam Hierapolimque Christum querens, ac deinde Hierosolymam petijt. Vbi accepta baptismatis gratia, quarto ab eadē urbe miliario monasterium abbatris Anastasij intravit. Ibi septē annis regulariter uiuens, dum Cæsareā Palestinæ orationis gratia uenisset, captus à Persis, & multa diu uerbera passus, inter carceres & uincula Mazobana, tandem mittitur ad regem Cosdroe, à quo tertio per interualla temporis uerberatus, ad extremum una manu per tres horas suspensus, sicque decollatus, nobile martyrium cum alijs lxx. peregit. Mox tunica eius indutus quidam dæmoniacus, curatus est. Interea superueniens cum exercitu Heraclius princeps, superatis Persis, Christianos qui erant captiuati, reduxit gaudentes. Reliquiæ autem beati Anastasij martyris primum monasterio suo, deinde Romam aduectæ uenerantur in monasterio beati Pauli Apostoli, quod dicitur ad aquas Saluias.

Anastasius martyr.

Supplicij genus una manu per tres horas suspendi.

Monasterium ad aquas saluias.

Anno imperij Heraclij xv. Arabum, qui & Sarraceni dicuntur, Muhammad princeps habebatur. Hic erat Pseudopropheta, sed apud illos magnus estimabatur, ita ut etiam in principio aduentus eius æstimarent hunc esse illum, qui ab eis expectatur Christus. Erat autem oriundus ex stirpe Ismaelis filij Abraham. Cum autem inops & orphanus esset idem Muhammad, uisum est sibi ad quandam mulierem locupletem & cognatam suam, nomine Cadigam, introire mercenarius ad negociandum cum camelis eius apud Aegyptum & Palestinam, sicut in illis locis mos erat. Paulatim autem fiducia penes ipsam mulierem percepta, quæ uidua erat, accepit eam uxorem, & habuit carnem illius, omnemque substantiam. Cumque ueniret in Palestinam, conuertebatur cum Iudæis & Christianis, capiebatque quasdam scripturas ab eis. Porro habebat passionem epilepticam, id est, morbum caducum. Quo comperto, uxor eius ualde contristabatur, utpote nobilis, quod se huiusmodi uiro copularet, egeno scilicet, & epileptico. Procurabat uero ille placare ipsam, taliter dicens: Visionem quandam Angeli Gabrielis contemplor, & haud ferens huius aspectum, mente deficio & cado. Ipsa uero cum haberet alterum quendam talem amicum suum, propter infidelitatem suam ibi exulantem, indicauit ei omnia uerba uiri sui, & nomen Angeli. At ille uolens eam reddere certam, dixit ei: Veritatem locutus est iste, etenim Angelus mittitur ad omnes Prophetas. Ipsa ergo prima susceptis uerbis eius, credidit ei, & prædicauit alijs mulieribus contribulibus suis Prophetam eum esse: & taliter ex sceminis fama uenit ad uiros. Primo ad Heuber, quem & successorem dimisit, & tenuit partem hæresis eius & hæredis. Docuit autem auditores suos, quod qui occidit inimicum, uel occiditur ab inimico, paradysum ingreditur: paradysum uero carnalis cibi ac potus & comixtionis mulierum perhibebat. Capacem fluuium quoque uini & mellis & lactis ibi esse, & affluentem uoluptatem, multaque alia luxuria & stultitia plena, quæ stultis uidebatur delectabilia, ideoque credibilia.

Muhammad pseudopropheta, alias Mahomet Antichristus, quod malum orbi prodijt ex Arabia.

Ἐπιληψία. Vide Pōp. L. e. ti. Ro. hist. cōpendium.

Heuber.

Doctrinæ Muhammad falsi prophetæ.

Heraclius à Sergio patriarcha, & ab Anastasio quodam, aliisque hæreticis circumuentus, in Euthicianam incidit hæresim, & Mathematicus factus & Astrologus, uidit imperium suum à circuncisis gentibus esse uastandum: mittensque ad Dagobertum regem Francorum, omnes regni eius Iudæos baptizari petijt, & impetrauit, ipseque per omnes imperij sui fines & prouincias idem fieri decreuit. Post hæc Agareni & Sarraceni gens circuncisa prouincias Heraclij uastant. Contra quos dum Heraclius dimicabat, cl. mill. militum eius Sarraceni interficiunt, & spolia eorum Heraclio remittunt. Quæ ille percipere nolens, sed uindictam ab eis querens, portas Caspias quas Alexander Magnus Macedo super mare Caspium fecit, & propter multitudinem sequissimarum gentium serari iussit, aperuit, indeque cl. millia uero armata, cum omnibus uniuersarum prouinciarum militibus, contra Sarracenos in prælium misit. Cumque in crastinum essent præliaturi, ipsa nocte liij. millia de exercitu Heraclij in castris percussit Angelus dei: reliqui cum regredientes appropinquassent Hierosolymam, uidens Heraclius se nequaquam resistere posse, morte correptus est, factusque hydropicus, mortuus est.

Petitum à Dagoberto, ut Iudæos regni sui curret baptizari.

Caspie portæ Vide Plin. li. 5. cap. 27.

O ij Historia

ANNI HERACLII.

Anno domini dclxij. Anno domini dclxiiij. Sanctus Columbanus à Theoderico rege, instinctu Chronihildis auig expellitur. Anno dñi dclxv. Anastasius Persa monachus factus est. Anno domini dclxvi. Deusedit papa lxx. sedit annis vij. Anno domini dclxvij. Anno domini dclxviij. Eduinus rex efficitur Anglorum. Anno domini dclxix. Anno domini dclxx. Anno domini dclxxi. Anno domini dclxxij. Anastasius passus est. Anno domini dclxxiiij. Bonifacius papa lxxi. sedit annis v. Anno domini dclxxv. Anno dñi dclxxvi. Anno domini dclxxvij. Isidorus Hispalensis doctrina claret. Anno domini dclxxviij. Honorius papa lxxij. sedit annis x. menses xi. dies xiiij. Eduinus rex Anglorum baptizatur à Paulino episcopo, anno regni sui xi. aduentus autem Anglorum in Britanniam dclxxx. Anno domini dclxxx. Heraclius interfecto Chosdre rege Persarum, crucem dominicam, quam ille abstulit, Constantinopolim reuexit, annoq; sequenti Hierosolymam cum debita ueneratione reduxit. Anno domini dclxxx. Sanctus Gallus cellam suam cõstruxit. Anno domini dclxxxij. Lotharius Hilperici filius anno regni sui xliij. moritur, relinquens successorem filium suum Dagobertum. Anno domini dclxxxij. Anno domini dclxxxiiij. Anno domini dclxxxv. Anno dñi dclxxxvi. Anno domini dclxxxvij. Anno domini dclxxxviij. Heraclius hystropicus factus mortur. Seuerinus papa lxxiiij. sedit annum unum, menses duos.

Isidorus Hispalensis.

S. Gallus.

Heraclius Hystropicus mortur.

HISTORIA CONSTANTINI.

Heraclonas, imp. Constantinus cum matre Martina in exiliu mittuntur.

Anno Dominicæ incarnationis, dclxxxix. ab urbe autem condita millesimo cccxc, CONSTANTINVS filius Heraclij & Eudoxiæ, lix. loco ab Augusto suscepit imperium. Qui cum regnaret mensibus iij. à nouerca sua Martina, & Pyrrho patriarcha, ueneno potionatur: illoq; extincto, ipsa cum filio suo Heraclona dominatur. Vnde omnis senatus Constantinopolitanus cū omni populo indignatiõie iusta cõmotus, Heraclonã repulit: linguaq; Martinæ, & naso Heraclonę absciso, eisq; in exilium destinatis, Constantem filium Constantini, nepotem Heraclij prouehunt. Cyrus Alexandrinus episcopus,

& Pyrrhus Constantinopolitanus. & alij multi, hæresim instaurant: sed senatus & tota ciuitas Pyrrhum ut impium cū Heraclona ac matre sua expulerunt: & regnante Constante, Paulus consecratur episcopus, & ipse hereticus. Iohannes autem præsul Romanus, collecto episcoporum consilio, omnes huius heresis fautores anathematizauit. Quo defuncto, Theodorus pro eo papa consecratur. Pyrrhus uero tendens in Africam, Maximi religiosissimi illo tempore abbatis, sanctorumq; pontificū illic consistentium præsentatur aspectibus. Qui hunc redargutum ac persuasum ad papam Theodorum Romam miserunt. Sed ille ficta, ut post apparuit, pœnitentia, orthodoxi libello papæ tradito, ab eo receptus est. Mox autem, ut à Roma descendit, Rauennamq; peruenit, quasi canis ad uomitum suum redijt. Quo comperto, papa conuocatis cunctis sacerdotibus & clero, in ecclesia principis Apostolorum condemnauit eum sub uinculo anathematis. Iohannes papa lxxiiij. sedit annos ij. menses ix. dies xvij.

Maximus abbas.

ANNI HERACLONAE.

Anno domini dclx. Heraclonas filius Heraclij, occiso per uenenum fratre suo Constantino, regnum inuasit & cum matre sua Martina regnauit annos ij. Anno domini dclxi. Heraclonas turpiter deijcitur cum matre

Historia

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dclxij. ab urbe cõdita millesimo cccxciij. CONSTANTINVS, filius Constantini, nepos Heraclij. lix. loco ab Augusto in regnum eligitur, deiecto Heraclona cū matre sua, & regnauit annis xxviij. Hoc regnante, ut supra dictu est, in loco Pyrrhi hereticus consecratur Paulus episcopus & ipse hæreticus, qui non tantu doctrina uel sana, sicut decessores sui, sed etiã aperta persecutione catholicos cruciat: apocrifarios sanctę ecclesię Romane, qui ad eius correctione missi fuerant, partim carceribus, partim exilijs, partim uerberibus afficiens. Altare quoq; eorū in domo Placidie consecratum in uenerabili oraculo, destruxit, prohibens eos ibidẽ missas celebrare. Vnde Martinus papa, qui Theodoro successit, incensus à Maximo abbate supradicto, ab Africa Romam ueniente, collecta synodo c. & x. episcoporum, Sergium & Pyrrhum, ac Paulum, & Cyrum, anathemate damnauit. Quibus agnitis, Constans qui sedens erat à Paulo, sicut & auus eius Heraclius à Sergio, eiusdẽ regię ciuitatis episcopo, misso Theodoro exarcho, Martinum papam & Maximu Constantinopolim fecit adduci, iniurijsq; affectos Chersonam fecit exiliari: ubi beatus Martinus papa defunctus, multis uirtuū signis refulget. Constans uero permotus zelo dei, synodo sacra & ipse cõuocata sub Vitaliano papa nuper ordinato, heresim abdicauit: misitq; beato Petro apostolo Euangelia aurata, gemmis albis mirę magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquot annos Romam ueniens, obtulit super altare sancti Petri palium auro textile, toto exercitu cum ceteris ecclesiam intrante. Voluit autem & regnu transferre Romam, quia odiosus factus est Bizantijs, eo quod Martinu papam ignominiose tractans exiliauit, & Maximi sapientissimi uiri manu linguamq; truncauit, duosq; Anastasios discipulos eius tormentis & exilijs tradidit, & multos orthodoxorū uerberibus, & proscritionibus, & exilijs damnauit. Propter talia cuius odio effectus, sex annos fecit in Sicilia. Ibi cum quadam die balneum fuisse ingressus, introiuit cum eo quidam Andreas obsecundans illi. Et cū cœpisset sapone Gallico deliniri, sumens Andreas situlam, dedit eam in uerticẽ imperatoris, & statim fugit. Imperator uero cum tardaret in balneo, insiliunt hi qui foris erant, & reperiunt eum occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium fecerunt imperatorem, uicogentes eum. Erat autem ualde decorus & speciosus. Filius autem eius Constantinus audiens de patris obitu, cum multo nauigio Siciliam intrauit, & aggressus Mitium, interfecit eum cum occisoribus patris sui, ordinatisq; Hesperijs, Constantinopolim redijt, & Romanis cum Tyberio & Heraclio fratribus imperauit. Theodorus papa lxxiiij. sedit annis vij.

Constans.

Paulus hereticus.

Apocrifarij.

Vitalianus papa.

Constantis liberalitas in S. Petrum.

Odiu Constantis uide.

Constans à suis necatur in thermis Sicilię.

Mitius hic ab alijs Mezotius uel Miffesius dicitur.

ANNI CONSTANTIS.

Anno domini Dclxij. Osualdus rex interficitur. Anno domini Dclxiiij. Anno domini Dclxlv. Dagobertus rex filium suum Sigibertum regnaturu in Austrasia misit Pipino & sancto Chuniberto. Anno domini Dclxvi. Anno domini Dclxvij. Pipinus moritur. Grimoaldus filius eius pro eo maior domus efficitur. Anno domini Dclxviij. Sanctus Furseus in Hibernia claruit. Anno domini Dclxlix. Martinus papa lxxv. sedit annis x. Hic collectis c. & x. episcopis, condemnauit Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum. Pro quare Constante imperatore ab eis seducto, exiliatus est in Chersonam. Anno domini Dcl. Hitta, Pipini relicta, instinctu S. Amandi, monasterium Nualis fundauit. Anno domini Dcli. Anno domini Dclij. Cinis de cœlo descendit, & timor magnus factus est in populo. Anno domini Dcliiij. Anno domini Dclv. Anno domini Dclvi. Anno domini Dclvij. Anno domini Dclviij. Martinus papa apud Chersonam migravit iij. Idus Nouemb. Anno domini Dclix. Eugenius papa lxxvi. sedit annos ij. menses ix. Anno domini Dclx. Anno domini Dclxi. Anno domini Dclxij. Vitalianus papa lxxvij. sedit annis ix. menses vi. Anno domini Dclxiiij. Anno dñi Dclxiiij. Anno domini Dclxv. Dagobertus, filius Lotharij, cum regnasset annis xxxiij. sancta Gertrudis obiit. Anno domini Dclxvi. Sigibertus regnauit in Austrasia. Anno dñi Dclxvij. Anno dñi Dclxviij. Anno dñi Dclxix. Constans in balneo occisus est.

O iij Historia

Constantinus hic 4. cognomento Pogo-natus, quod inberbis in Siciliam profectus, barbatus rediisset.

Agatho siculus.

Obserua contra presentes ecclesie paroxysmos, Constantinus precipit Episcopis, ut dissipationibus in synodo abstinere, et pacifice de uera fide perquirant.

Synodus sexta generalis contra Monothelitas. In hac Graecis sacerdotibus uxores permittisse, nostris nequam.

- Sex Synodi.
- 1. Nicena.
- 2. Constantino politana.
- 3. Ephesina.
- 4. Calcedon.
- 5. Constantino politana.
- 6. ibidem.

Arnoldus episcopus Metensium.

Perpetua. Edeltrudis.

Anno Dñicæ incarnationis, Dcl. xx. urbis conditæ millesimo cccc. xxi. CONSTANTINVS filius Constantis, lxi. loco ab Augusto regnavit cum fratribus suis Heraclio & Tyberio: sed cum uenirent aliqui orientaliu partium, & dicerent: Si in trinitatem credimus, tres etiam coronemus. turbatus est Cōstantinus, qui solus erat coronatus, & per Theodorum patritium cōuocans maiores natu ex eis quasi in colloquium & consilium ut fieret uoluntas eorū, in patibulū eos suspēdit: Quod uidentes ceteri, fugerunt, ipse uero regnavit cum filio suo Tyberio annis xvij.

Huius temporibus Agatho pontifex Romanæ ecclesie, legatos suos pro admonitione sanctarum Dei ecclesiarum in urbem regiam misit: in quibus erat Iohannes Romanæ Ecclesie tunc archidiaconus, sed nō longe post episcopus. Qui benigne suscepti à reuerendissimo catholicæ fidei defensore Constantino, iussi sunt, remissis disputationibus Philosophicis, pacifico colloquio de fide uera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorū patrum libris quos petebant, collecta uniuersali synodo cl. episcoporū, siue ut quidam libri habent, cclxxxix. præsidente Georgio patriarcha Constantinopolitano, & Machario Antiocheno, qui renouabant hæresim eorum, qui unam uoluntatem, & unam operationem astruebant in Christo: conuictiq; sunt falsæ sanctorū patrum dicta per plurima. Finito aut conflictu, Georgius patriarcha correctus est: Macharius uero cum suis sequacibus simul & prædecessoribus, Sergio, Cyro, Honorio, Pyrrho, Paulo, Petro, anathematizatus est, & in locum eius Theophanius abbas de Sicilia factus est episcopus Antiochiæ, tantaq; gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Iohannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, in dominica octaua paschæ missas publicas in Ecclesia sanctæ Sophiæ coram principe ac patriarcha latine celebraret. Hæc est sexta synodus uniuersalis, Cōstantinopoli celebrata, & græco sermone conscripta, temporibus Agathonis papæ, exequente ac præsidente pñssi mo principe Constantino, intra palatium suum, simulq; legatis Apostolicę sedis, & episcopis cl. siue cclxxxix. residentibus. Prima enim uniuersalis synodus in Nicea congregata est contra Arriū, cccxvii. patrū, sub Cōstantino principe, tēporibus Syluestri papę. Secunda in Cōstantinopoli, cl. patrū, contra Macedoniū & Eudoxiū, tēporibus Damasi papæ, & Gratiani principis, qñ Nectarius eidē urbi ordinatus est episcopus. Tertia in Epheso, cc. patrū, contra Nestoriū, Augustę urbis episcopū, sub Theodosio Magno principe, & Sixto Papa. Quarta in Calcedone, patrū Dcxxx. sub Leone papa, tēporibus Martiani principis, contra Euthicen nefandissimū p̄sulem Manicheorū. Quinta item in Constantinopoli, tēporibus Vigilij papæ, sub Iustiniano principe, contra Theodorū & omnes hereticos. Sexta hæc de qua in presenti diximus.

Hoc tempore regnum Longobardorum tenuit Chunibertus, Francorū uero Clodoueus. His etiam temporibus fuit in Gallia homo prepotens & deo dilectus, nomine Arnoldus, qui renuncians seculo, postea factus est Metensium episcopus: cuius filius Angifus, qui de nomine Anchisę Troiani creditur appellatus, sub nomine maioris domus principatum in regno Francorum postea tenuit.

His tēporibus sanctus Lampertus in Traiectensi episcopatu successit sancto Theodardo, sub Hilderico rege Austrasię. Eisdem temporibus sancta Perpetua uirgo Christi, Edildrudis filia; Annę regis Anglorum primū alteri uiro permagnifico, postea Ekfrido regi coniunx data, postq; xij. annis thorum uirilem incorrupta seruauit, sumpto uelamine sacro, sanctimonialis ex regina efficitur: nec mora, etiam uirginum mater, & nutrix piarum existit. Cuius merita testatur etiam caro mortua, quę post xvi. annos sepulture cum ueste qua inuoluta est, incorrupta reperta est.

Historia

Anno domini Dclxxi. Anno domini Dclxxij. Adeodatus papa lxxvij. sedit annis iij. Anno domini Dclxxij. Anno domini Dclxxiiij. Anno dñi Dclxxv. Anno dñi dclxxvi. Doninus Papa lxxix. sedit annum unum, menses v. Anno Domini dclxxvij. Anno domini dclxxvij. Agatho Papa lxxx sedit annos v. menses vi. Anno domini dclxxix. Anno domini dclxxx. Anno domini dclxxxi. Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli cōgregatur sub Agathone papa, qui Donino successit, in qua damnatis hereticis, tantæ aranearū telæ in medio populi ceciderunt, ut sordes heresim expulsa omnes intelligerent & mirarentur. Clodoueus filius dagoberti obiit. Cui Lotharius filius successit. Anno domini dclxxxij. Anno domini dclxxxij. Leo Papa lxxxj. sedit annum unum, menses decem. Anno dñi dclxxxiiij. Anno domini dclxxxv. Benedictus Papa lxxxij. sedit menses x. decessitq; Non. Mai. Anno domini dclxxxvi. Constantinus Imperator obiit. Iohannes Papa lxxxij. sedit annū unum. Cui successit Conon Papa lxxxij. seditq; annos ij. menses xi. à quo S. Kilianus Pontificalē potestatem accepit. Cononi Sergius successit. Apud Gallias in Francia sub nomine maioris domus principatum gerebat Angifus.

Aranearū telæ in medio populi.

S. Kilianus Episcopus.

HISTORIA.

Anno dominicę incarnationis dclxxxvij. Urbis conditæ millesimo ccccxxxvij. IVSTINIANVS filius Constantini lxxij. loco ab Augusto regnum accepit, & x. annis regnavit. Hic pacem firmam decennio fecit cū Sarracenis, terra, mariq; sed prouincia Aphrica subiugata est Romano imperio, quæ à Sarracenis fuerat tēta. Hic beatę memorię pōtificę Romanæ Ecclesie Sergiū, quia erraticæ suæ synodo, quā Cōstantinopoli fecerat, fauere & subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, iussit Cōstantinopolim deportari, sed militia Rauennatę urbis uicinarumq; partium nefanda principis iussa præuenit, & eundem Zachariā contumelijs & iniurijs ab urbe Roma

Iustinianus pacem facit cum Sarracenis decennio.

Zacharias protospatarius Iustiniani. Spatha inter instrumēta armorum. Inde Spatharius et Prothospatharius, uide in uita Carol. Mag. Hermannus. Noue aq; comitē: & corā bæ ensis est.

pepulis. Idem Iustinianus à Gallinico Patriarcha exegit, ut orationem faceret ad destruendam Ecclesiam sanctæ Dei genitricis iuxta palatium sitam, quæ Metropolitane dicebatur, uolens ibi ædificia facere, ubi à populo susciperetur. Patriarcha uero dicebat: Orationem quidem ad statuendam Ecclesiam habemus, in destructionem uero Ecclesie orationem non suscipimus. Cogente autē Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha: Gloria Deo qui iugiter sustinens patitur, nunc & semper, & in omnia secula seculorū. Quo audito, destruxerūt Ecclesiam. Alia quoq; multa improuide faciēs, odium populi in se excitauit. Vnde Leontius Patritius, quē ipse quondam prætorem & magistrum militum Orientaliū fecerat, sed iam per tres annos in custodia tenuerat, cum exinde protractus in exilium mitteretur, cōtra eum sensit, iunctisq; sibi multis, Iustinianum comprehendit, nasoq; præciso, in insulam quandam relegauit, ipseq; regnavit.

Iustinianus qui & Iustinus, abscessis naribus in pōtū relegatur.

ANNI IUSTINIANI.

Anno domini dclxxxvij. S. Kilianus cum socijs suis passus est. Anno domini dclxxxix. Pipinus filius Angifi maior domus efficitur in Gallia, regnumq; Francorum administrauit annis xxvij. cuius etiā anni, suorumq; successorū deinceps annotantur in cathalogo regum. Anno domini Dcxc. Sergius Papa lxxxiiij. sedit annis xvi. menses viij. decessitq; v. Idus Septemb. Hic constituit ut Agnus Dei caneretur inter sacrificium. Hic magnam portionem sanctæ crucis inuenit. Anno Domini Dcxcj. Anno domini Dcxcij. Clodoueus filius Theoderici, fratris Dagoberti, cum

Kilianus martyr. Sergius papa instituit Agnus Dei.

O iij fratre

fratre Hildiberto regnare cepit. Anno Domini Dcxciiij. Anno Domini Dcxciiij. Sanctus Remaclus Traiectensis Episcopus migravit. Duo Euualdi presbyteri Angli, Niger & Albus sunt passi, & a Pipino Colonia sepulti. Anno Domini Dcxcv. Vuillibrordus, qui & Clemens, a Sergio Papa ordinatur Episcopus, ad predicandum gentibus. Anno Domini Dcxcvi. Iustinianus ob culpam perfidiae suae, regno priuatur & exiliatur.

HISTORIA.

LEO siue Leontius. Anno Dñicæ incarnationis Dcxcviij. urbis uero conditæ, millesimo ccccxlviij. LEO, qui & Leontius, lxiij. loco ab Augusto, depulso Iustiniano, regnum inuasit, tribusq; annis regnauit. Cuius anno primo Sergius Papa in sacario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscuro diutissime iacuit, domino reuelante inuenit, & in ea crucem diuersis ac preciosis lapidibus adornatam repperit. De qua tractis quatuor petalis quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis, portionem dominicæ crucis interius repositam cospexit, quæ omnib. annis in Basilica saluatoris, quæ dicitur Constantiniana die exaltationis eius ab omni populo salutatur.

ANNI LEONIS.

Anno Domini Dcxcviij. Anno Domini Dcxcix. S. Guntbertus Episcopus ex Anachoreta obiit, cuius corpus post xi. annos sepulturae eius, integrum inuentum est. Leontio itaq; apud Constantinopolim posito, uenit Tyberius, qui & Apfimaros, ex aduerso ciuitatis cum multis, & prodita sibi ciuitate, Leontium cepit, preciposq; nalo eius in monasterio Dalmati, sub custodia constituit, ipseq; regnauit.

HISTORIA.

Tyberius Apfimaros.

Anno Dominicæ incarnationis Dcc. urbis autem conditæ millesimo ccccli. TYBERIVS, qui & Apfimaros dictus est lxxiij. loco ab Augusto imperium inuasit, deiecto Leone, & regnauit annis vij. Cuius tempore Synodus in Aquileia facta, quam tamen uniuersale concilium suscipere diffidit, ob imperitiam fidei, donec salutaribus beati Papæ Sergij monitis instructa, & ipsa cum cæteris Christi Ecclesijs huic annuere consentit. Huius tempore occisus est S. Lampertus Episcopus, sub Hildiberto rege. Anno Domini Dcc. Anno Domini Dccij. Anno Domini Dccij. Synodus Aquileiæ congregatur sub Sergio Papa. Anno Domini Dcciiij. Anno Domini Dccv. Anno Domini Dccvi. Iohannes papa lxxxv. sedit annis iij.

mini Dccvi. Iohannes papa lxxxv. sedit annis iij.

Beda uenerabilis presbyter, Anglorum Chronicam minoris libri sui hucusq; perduxit.

HISTORIA.

IUSTINIANVS filius Constantini, quem superius a Leone de regno expulsus diximus, per adiutorium Terbelli regis Bulgarum expugnata, Constantinopoli regnum recepit, & postea sex annis regnauit. Recepto autem regno, multa dona & regalia uasa Terbelli tribuit, eumq; in pace dimisit. Apfimaros autem, qui & Tyberius, ex urbe profugit, sed insecutione captus, & ad Iustinianum est adductus. Adducto quoq; Leontio, qui eum deiecit, fecit ambos cathenis cõstrictos, dum ludii equestres agerentur, per plateas trahi, tractosq; publice ante pedes suos, dum in folio relideret, proijci, calcavitq; colla eorum fortiter, uniuersa plæbe clamante: Super aspidem & basilicum

Iustinianus

Tyberius Apfimaros captus.

basilicum ambulasti, & leonem, draconemq; conculcasti, sicq; eos præcepit decollari, innumerabilem quoq; multitudinem eorum, qui contra eum consenserunt, diuersa morte fecit necari. Quia enim se naso detruncauerant, quoties defluentem guttam reumatis manu deterfit, toties penè aliquem ex illis iugulare præcepit. Callinicum uero patriarcham, erutis oculis, Romam exiliauit, & pro eo Cyrum in Episcopatu prouexit, qui fuit Abbas in Ponto, quiq; illum exulem alebat, & eum in imperium restituendum prædicebat. Natus est autem ei filius eodem anno, quo recepit imperium, ex Theodora filia Chaiani, quam accepit dum esset in exilio, quem uocauit Tyberiu, coronauitq; eum cum matre sua, & regnauerunt cum eo. Hic Constantinum Papam accersiens, honorifice suscepit, prostratusq; in terram, pro suis peccatis intercedere rogauit, cunctaq; Ecclesiæ priuilegia renouans, eum cum honore remisit. Qui cum miseret exercitum in Pontum ad comprehendendum Philippicum, quem illic relegauerat inultum, Iustinianus eum prohibuit, sed animum eius reuocare non potuit. Exercitus autem quem miserat, conuersus ad partem Philippici, fecit eum ibidem Imperatorem, reuersusq; cum eo Constantinopolim, pugnauit contra Iustinianum milario ab urbe xij. uicibus illo & occiso, accepit regnum Philippicus. Filius quoq; Iustiniani adhuc puer, ab his qui ab Philippico præmissi sunt, occisus est.

Callinicus patriarcha exiliatur.

ANNI IUSTINIANI.

Anno Domini Dccviij. Anno Domini Dccix. Iohannes Papa lxxxvi. sedit annos ij. menses vij. Anno Domini Dccx. Dagobertus iunior regnare cepit. Anno Domini Dccxi. Sifinnius Papa lxxxvij. sedit dies xx. Cui succedens Constantinus Papa lxxxviij. sedit annis vi. Anno Domini Dccxij. Iustinianus a Philippico interficitur.

Dagobertus iunior.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dccxij. ab urbe uero condita, millesimo cccclxiiij. PHILIPPICVS lxxvi. loco ab Augusto inuasit imperium, occiso Iustiniano, regnauitq; anno uno & mensibus vi. Hic priusq; imperaret, habuit quendam amicum, monachum inclusum, qui erat hereticus, & tamen prouisor, qui dixit ei: Imperium tuum est. At ille turbatus est. Cui ait inclusus: Si Deus iubet, tu quare contradicis. Hoc autem dico tibi, quia sexta Synodus malefacta est. Si ergo regnaueris, hanc abijce, & efficietur imperium tuum forte atq; longævum. Qui cum iuramento spondidit hoc esse facturum. Cum uero regnaret, fecit synodum pseudoeppiscoporum, iuxta illius pseudomonachi,

Monachi calunnia in sextam synodum.

& inclusi sermonem, & abiecit sanctam & uniuersalem sextam Synodum. Eodemq; anno uanus ille inclusus, oculorum cecitatem incurrit. Reperiens autem Philippicus quendam sui sensus Iohannem, fecit eum Constantinopolitanum præfulem, Cyrum uero deponens, ad monasterium suum redire præcepit. Idem Philippicus in disputationibus quidem suis rationabilis uidebatur & prudens, in actibus autem inhonestæ ac indignæ uitæ consummatis, improbabilis ubiq; demonstrabatur. Erat enim hereticus & adulter. Hic Constantino Papæ misit literas prauis dogmatis, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Hac de causa fecit Constantinus picturas in porticu S. Petri, quæ sex sanctarum Synodorum acta continerent. Nam & huiusmodi picturæ habebantur Constantinopoli, quas Philippicus iussit auferri. Statuit autem populus Romanus, ne heretici Imperatoris nomen aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Vnde nec eius effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum. Sabbato autem Pentecostes, cum lauaret in balneo publico, ingressus cum equitatu & organis, habitosq; prandio cum ciuibus antiquæ prolapie quiesceret meridie,

Philippicus Bardanes hereticus & adulter dictus, sunt qui putent ideo sic tradidit, quia Papæ Romano restituit, unde ultimo luminibus cum imperio priuatur. Picturæ acta sex synodorum continent.

Rufinus pri-
mus Stratoris

ret meridie, repente per auream portam introiuit Rufinus primus stratorum, cum Theodoro patritio, festinansq; in palatium, & inueniens eum quiescentem, apprehendit eum, & eruit oculos eius, in crastinum uero, id est die Pentecostes, congregato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius, mutato nomine Anastasius.

HISTORIA.

Anastasius cognomento Anthonius Imperator Catholicus, posthac monachus factus.

Hic Scholasticus exarchus Italiae.

Theodosius uincit Anastasium.

Pipinus senior obiit.

S. Egidius

Carolus Marcellus qua fortuna sustinuerit: hic dux Brabantiae comes Namurensis fuit Palatii comes, siue maior domus regiae Francorum.

Hic Atramys tenus dictus, fuit etiam monachus.

Theodosius fit clericus.

ANNO Dñi incarnationis Dccxiiij. ab urbe condita, millesimo cccclxv. ANASTASIVS lxvij. loco ab Augusto, imperiū adeptus est, regnauitq; annis iij. Quidā uero libri habent, q̄ Philippicus regnauerit annis ij. & mēsi- bus ix. Anastasius autē annū unum, & menses tres. Anastasius igitur, ubi regnū accepit, Constantino Papā per Scholasticum patritiū literas Romā misit, quibus se fautorem & defensorem catholicæ fidei, & sancti sexti cōcilij prædicatōre esse docuit. Quo regnante, quidam aduersus eum coniurauerunt, & contra regiam urbem cum exercitu ascenderunt. Cum autem Adramium adissent, & essent sine capite, inuenerunt illic hominem indigenam, THEODOSIVM nomine, inertem ac idiosoram, qui publicorū tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inuētum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, ui cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abiit, ibi deniq; se munuit. Theodosius autem secutus, magno prælio uicit eum, datoq; sibi sacramento, clericū eum fieri, & postea præbyterum fecit ordinari. Anno domini Dccxv. Pipinus senior maior domus obiit, pro quo filius eius Carolus successit. Dagobertus rex Francorum obiit.

THEODOSIVM nomine, inertem ac idiosoram, qui publicorū tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inuētum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, ui cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abiit, ibi deniq; se munuit. Theodosius autem secutus, magno prælio uicit eum, datoq; sibi sacramento, clericū eum fieri, & postea præbyterum fecit ordinari. Anno domini Dccxv. Pipinus senior maior domus obiit, pro quo filius eius Carolus successit. Dagobertus rex Francorum obiit.

Anni Caroli senioris primi.

Anno domini Dccxvi. Carolus Pipini senioris filius, in administratione regni patri successit. S. Aegidius claruit, adhuc quidē regibus in Francia manentibus, sed parua dignitate regnantibus. In Romano quoq; imperio apud Constantinopolim adhuc Imperatores erant, sed & ipsi intestinis pariter & extrinsecis bellis penē adnullati, parum ualebant. Carolus uero regnum Francorum administrauit annis xxvij. Cui cum Reginfridus quidam aduersaretur, regnumq; tenere conaretur, quamuis per multas pugnas & certamina, tulit principatum de manu eius. Nam cum teneretur in custodia, diuina misericordia protegente, fugit inde, & primū contra eundem Reginfridum per tres uices pugnauit, postea cum magno certamine illum uicit. Andegauensem tamen ciuitatem illi ad habitandum permisit, ipse uero super cunctam Francorum gentem principatum tenuit, multaq; prælia contra Sarracenos & in Uualconia, & in Saxonia, & in Fresia fecit. Eggebertus uir sanctus, de gente Anglorum, Scotos Pascha legitime celebrare docuit. Gregorius Papa lxxxix. sedit annos x. migrauitq; Id. Febr. Hic sanctum Bonifacium ordinauit Episcopum.

ANNI THEODOSII. I.

ANNO Dñi incarnationis Dccxvij. urbis uero cōditę, millesimo cccclxviij. THEODOSIVS à militibus electus lxvij. loco ab Augusto imperiū Romanū accepit, & anno uno regnauit. Leo quippe, qui erat prætor Oriētalium quoniā auxiliabatur Anastasio, nō est subiectus Theodosio. Vnde ueniens Nicomediā, apprehēdit filiū Theodosij cū omni apparatu regio, & primis uiris palatii, & uenit Chrysolim. Quod audiens Theodosius, consilio à Germano patriarcha, & senatu percepto, per eundem patriarchā accepit à Leone indemnitate uerbum, & Ecclesię sine perturbatione seruandę, & sic ei cōmittunt imperium, ipse uero Theodosius unā cum filio suo clericus factus, residuum uitę suę tempus transegit in pace.

pace. Hoc anno Tyberis alueum suum egressus, multa Romę subuertit ædificia, ita ut in uia lata ad unam & semistaturam excresceret: Mansit autem diebus vij. donec agentibus letanias crebras ciuibus, octauo demum die regreditur.

HISTORIA.

ANNO Dominicę incarnationis Dccxviij. urbis autem conditę, millesimo cccclxix. LEO prætor Orientalium, genere Syrus, lxix. loco ab Augusto, Romanorum prouehitur in imperium, regnauitq; annis xxiiij. Hic à Iustiniano cū prius regnaret, exiliatus est in Mesembriā Thraciæ regionis. Posteriore uero tēpore, cū secūdo regnaret, ueniēs ei obuiā, unā cū Bulgarib. obtulit ei munera, oues scilicet quingētas, placatusq; Iustinianus, fecit illū spatariū, & habuit hūc sicut Germanū amicū. Vnde quidā inuidia ducti, detraxerūt ei tanq; imperium appetenti, sed habita quęstione, inuēti sunt falsi. Iustinianus tamen postea illum suspectum habens, sed manifeste hūc laedere nolens,

Leo Isaurus, cui cognomen Isauromachus

Leo Spatharius fit, de quo supra.

ὁ δὲ κενεὶ τὸ ἔθνος ἔδεδ.

Filius Leonis Constantinus.

Herene.

misit eum cum pecunijs in Alaniam, ad cōmouendos Alanos contra Abasgiam. Vbi cum multa ei feliciter prouenirent, Iustiniano interempto, & Philippico uisu oculo rum orbatō, cum imperasset Anastasius, prouexit eum Imperatorem Orientalium. Depulso autem Anastasio à Theodosio, ipsoq; regnante, Leo & hunc expulit, ipseq; regnauit: sed in Christianos & Ecclesias Dei, ac religionem sanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Constantinopoli, ut quicumq; haberent imagines Domini saluatoris, seu sanctę genitricis eius, uel sanctorum aliorum sibi eas afferrent, quas ille in medio ciuitatis incendere fecit. Et quia multi de populo huic impietati non consenserunt, decollati sunt. Germanus quoq; patriarcha de sede sua est deiectus, & Anastasius præbyter in loco eius constitutus. Misit & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille uero noluit, sed omnia tributa Romanę urbis, & Italię sibi dari prohibuit. Cui anno imperij sui tertio natus est filius de Maria uxore sua, quem Constantinum uocauit, qui magis illo impius, & Antichristi præcursor extitit, cui postea filiam Chaiani, Scytharum regis sociauit, eandem Christianam faciens, Herenen nominauit. Quę cum sacras literas didicisset, pietati operam dedit, & hos sæpe impietatis redarguit.

ANNI LEONIS III.

ANNO domini Dccxix. Anno dñi Dccxx. S. Othmarus Abbas efficitur. Anno domini Dccxxi. Sarraceni Constantinopolim obsident, & per triēniū ibi morantes, multasq; prouincias deuastates tandem populo ad Deum clamante, fame, pesteq; depulsi sunt, multiq; frigore & ferro naufragioq; perierūt. Theodericus regnauit in Frācia annis xvi. Anno dñi Dccxxij. Anno domini Dccxxij. Luitprādus rex Lōgobardorū audiēs q̄ Sarraceni depopulata Sardinia etiā illa loca fœdassent, ubi aliquādo propter deuastationē Barbarorum, ossa beati Augustini translata fuerant, misit, & per precium adduxit ea Ticinum, ibiq; ut decuit, honorifice recondidit. Leo Imperator coegit Iudęos & Montanos baptizari, sed Iudęi abluabant unctionem chris̄matis, & post cibum participabant sacramentis, & cōtaminabant fidem: Montani uero desinientes sibi diem, introierūt domos errori suo deputatas, & incenderunt semetipfos. Anno domini Dccxxiiij. Anno dñi Dccxxv. Sanctus Priminus Episcopus Augiam intrauit, eamq; à serpentibus emundauit. Hucusq; Beda Chronicā suam in maiori libello perduxit Anno dñi Dccxxvi. Anno domini Dccxxvij. Gregorius Papa xc. sedit annos vij. decessitq; iij kal. Dec. Hic

Sarraceni Constantinopolim obsident.

Leo cogit Iudęos & Montanos ad baptizand.

Priminius ex
Augia uenit
in Alfatiam.

Beda moritur

Etho Augen.
Abbas, & Ar
gentinen. Epi
scopus.
Ettenheim
monasterium.
Dialogi Græ
gorij uersi in
Græcum.

Hic augmētavit in canone: Nec nō illorum omniū sanctorū quorum solennia &c. Anno Domini Dccxxvij. Anno Domini Dccxxix. Anno Domini Dccxxx. Priminius ex Augia uenit in Alfatiam. Anno Domini Dccxxxi. Germanus sanctissimus patri archa, uidens impietatem Leonis, abrenunciavit summo sacerdotio tradens palliū, & in domo sua quieti operā dedit, functus sacerdotio annis xiiij. menses v. In cuius locum Anastasium eius quondam discipulum, sed tunc impietati cōsentientem, Leo constituit. Sane Gregorius sanctus præsul Romanus hunc anathematizauit, & Leonem tanq̄ impie agentem per Epistolas redarguens, Romā cum tota Italia ab eius imperio recedere fecit. Beda uenerabilis Anglorum presbyter obiit. Anno Domini Dccxxxij. Carolus filium suum Pipinum, ad Luitprandum regem Longobardorū pro tōtēda cēsarie misit, quod ille fecit, eum multisq̄ muneribus ad patrem misit. Anno Dñi Dccxxxij. Carolus maior domus Fresiam uastat. Anno Dñi Dccxxxij. Carolus Vasconiam inuasit. Eto Augensis Abbas, Argentinae Episcopus factus, cōnobium nominis sui Ettenheim, construxit. Anno Domini Dccxxxv. Zacharias Papa xci. sedit annis xvij. Hic quatuor libros dialogorum beati Gregorij transtulit in Græcum. Anno Domini Dccxxxvi. Anno Domini Dccxxxvij. Theodericus rex Francorum obiit. Anno Domini Dccxxxvij. Anno Domini Dccxxxix. Sarraceni Gallias iterum inuadentes, ceperūt ciuitatem Arelatem. Tunc Carolus misit ad Luitprandum, qui uenit ad eum cum omni exercitu Longobardorum. Quod audientes Sarraceni, fugerunt de terra illa. Anno Domini Dccxli. Carolus Saxoniam intrat. Anno Domini Dccxli. Leo Imperator impius obiit.

HISTORIA.

Constantinus
dictus Copro
nymos, quod
infans bapti
smi lauacro ad
motus, medijs
sacris alimo
niæ excremen
to aquam pol
luerat B. Egn.

Carolus Mar
cellus mori
tur, tres filios
reliquit.

Laudunum.

Auaricimemi
nit Caesar li. 7
belli Gallici.

Vide Pli. li. 4
cap. 19. is Pi
stones legit:

steriorum, malisq̄ uarijs supercrescens, non minus quā Diocletianus, ceteriq̄ anti qui tyranni. Huius anno primo, qui est dominicæ incarnationis Dccxliij. Carolus Pipini filius, maior domus in regno Francorum obiit, relinquens filios tres, Pipinum, Carlomanum, & Grifonem. Quorum Grifho, qui ceteris minor natus erat, matrem nomine Suanahildem habebat, neprem Vdilonis Bauuatiarū ducis: hæc illū maligno consilio ad spem regni totius incitauit, in tantum, ut sine dilatione Laudunum ciuitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obsidentes fratrem in ditionem accipiunt, atq̄ inde ad ordinandum regnum ac prouincias, quæ post mortem patris à Francorum societate desciscerant recuperandas, animos intendunt, & ut in externa profecti, domi omnia tuta dimitterent, Carlomanus Grifonem in nouo castello, quod iuxta Aruernū situm est, custodiri fecit, in qua custodia usq̄ ad id tempus, quo idem Carlomanus Romā profectus est, dicitur permanisse.

ANNI PIPINI ET CARLOMANNI.

Anno Dñi Dccxliij. Pipinus & Carlomanus principatu potiti, primo Aquitaniam ingrediuntur, & capto quodam castello, quod dicitur Lucas, priusq̄ ex ea prouincia

ea prouincia secederent, regnum quod communiter habuerunt, inter se diuiserunt, in loco qui uocatus uetus Pictauis. Carlomanus Austriam & Alemanniam atq̄ Thuringiam fortitur. Pipinus uero Burgundiam, Neustriam atq̄ prouinciam, sicq̄ Carlomanus usq̄ in annum vi. Pipinus usq̄ in xi. principabantur.

Neustria uero pars est Galliarum Celtica, illa scilicet, quæ Sequanæ Ligeriq̄ interiacet. Omnis namq̄ Gallia in tres partes distincta est: in Belgicam, Celticā, Aquitanicam. Quartū Belgica à Rheno, qui Germaniam ab oceano determinat, quæ multarum gentium ferax à germinando nomen accepit, exporrigitur usq̄ in fluiuium Matronam: ab utroq̄ uero latere hinc quidem alpius Apenninis, inde uero mari uallatur, cuius circumfusione insula Britannica efficitur. Celtica autē à Matrona per longum in Garunnam distenditur, cuius latera oceani Britannici & insulæ Britannicæ limites efficiunt. Quicquid uero à Garunna protenditur in Pyreneum, Aquitanica appellatur. Hinc Rhodano & Arari, atq̄ inde Mediterraneo mari collimitans. Constat itaq̄ totius Galliarum spatium, ab oriente quidem Rheno, ab occidente Pyreneo, à septentrione mari Britanico, ab Austro uero Mari Mediterraneo cingi. Omnes ergo Galliarum populi innata audacia plurimum effertur, calumniarum impatientes. Si incitantur cædibus exultant, uix resellere consuerunt. Belgæ rebus disponendis sunt insigniores, robore atq̄ audacia non impares, maxima quæq̄ magis ingenio, quā uiribus appetunt: & si ingenio in appetendis cassantur, uiribus audacter utuntur. Cibi etiam atq̄ potus adeo sunt parci. Celtæ uero atq̄ Aquitani consilio simul & audacia plurimi, rebus seditiosis accommodi, Celtæ tamē magis prouidi, Aquitani uero præcipites aguntur, plurimumq̄ in ciborum appetitum rapiuntur, quod sic eis est innatum, ut præter naturam non appetant. Hinc Sulpitius Seuerus: Edacitas, inquit, in Græcis est, gula in Gallijs natura. Hos omnes Galliarum populos, etiam in paganismo ferē per omnia prospere egisse tradunt historiae, post uero à sancto Remigio baptizati, cōtra omnes gentium exterarum impetus, clara semper atq̄ illustri uictoria emicuisse referuntur. Quorum rex Christianus primus fuisse traditur Clodoueus, uir audax & strenuus, & quo nullus post eum pietate bellisq̄ unquam magis enituit. Hic tempore quodam bellaturus contra Alaricum regem Gothorum, cum uenisset Turonum, multa munera obtulit ecclesie sancti Martini, cum equo suo uelocissimo, quem multum amabat: & expetito auxilio eiusdem sancti contra gentem incredulam, promittebat adhuc plura, si per eius intercessionem uictor rediret. Cumq̄ interfecto Alarico reuertetur cū uictoria, ueniens ad eandem ecclesiam pro soluendo uoto, dona obtulit plurima: pro equo uero quem ibi dimiserat, dedit matricularijs ecclesie centum solidos ut eum reciperet. Quibus datis, equus ille se nullatenus mouit. At ille ait: Dentur alij centum. Quibus inde datis, statim equus solutus abiit. Tunc rex cū lætitia ait: Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, & carus in negotio. Ab hoc ergo Clodoueo per succedentia tempora imperatoribus egregijs Respublica Francorum gubernata fuisse dignoscitur usq̄ ad hæc tempora Pipinorū & Carolorum: in quibus temporibus plenitate regum aliquantum dilapsa, per hos egregios uiros de quibus nunc sermo est, ad pristinam dignitatem magnificentius est reducta.

Deniq̄ ut de Pipino & Carlomanno fratribus scribere cœpimus, mox ut de Aquitania domū sunt regressi, Carlomanus Alemanniam, quæ & ipsa à Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro deuastauit & igni. Hildericus rex Francorum regnare cœpit. Anno domini Dccxliij. Carlomanus & Pipinus iunctis copijs contra Vdilonem ducem Bauuatiarum profecti sunt, prelioq̄ commisso, exercitum eius fuderūt. Sed postquam à cæde reuerti sunt, Carlomanus cum suis in Saxoniam profectus est. Eodem anno cœpit castrū quod dicitur Hochleoburg, & Theodericum Saxonem, illius loci primarium, in ditionem accepit. Sanctus Bonifacius ex sua parochia Magontiacensi, duos episcopos, Vuitziburgensem, & Eichstetensem statuit. Anno domini Dccxlv. Iterum

P Carlo

Neustria, forte
Vestria,
Beatus Rhe. Vues
stricham appellat

Gallia diuisio
in Belgicam,
Celticam, &
Aquitaniam.

Mores Gallorum

Belgæ.

Celtæ.

Sulpitius Seuerus
de Græcis
& Gallis.

Clodoueus pri
mus Christianus
rex Galliarum.

Matricularij
ecclesie.

De equo Clodouei.
Scomma in di
uini Martini.

Carlomanus
uastat Alemanniam.

Carlomannus fit monachus.

Monasterium in monte Soracte.

*Ouacra.
Orheym.
Missaha.
Scahaningi.*

Burchardus episcopus Vuirzburgensis

Folradus hic fuit abbas S. Dionysij, & archicapeallnus Pipini regis. Autor monasterii Leboracen.

Alb. K. uocat Furadum.

Merouingi, de quibus supra,

Maiores domus & eorum pompa,

Vide Alber. Krantz lib. 1. Saxo. cap. 33. Et Tritemium in compendio historiarum, de origine gentis Francorum. Item Sigibertum

Carlomannus & Pipinus iuxta Menum Saxoniam ingressi sunt, prædictumque Theodericum Saxonem ceperunt. Initium Fuldensis monasterij. Anno domini Dccxvi. Carlomannus patefecit fratri suo, quod iam diu præmeditatus est, se scilicet uelle seculum dimittere, & in habitu monachico Deo seruire. Propter hoc nullam expeditionem eo anno habuerunt, sed præparauit se uterque: Carlomannus ut iter & uotum suum perficeret: Pipinus qualiter illum honorifice dimitteret. Anno domini Dccxvij. Carlomannus diuino successus amore, Romam tendens, Zachariæ papæ se obtulit, & ab eo clericus factus, habituque mutato, monachicum capiens indumentum in monte Soracte, constructo monasterio apud ecclesiam beati Siluestri, cum fratribus secum ad hoc uenientibus, per aliquot annos optata quiete fruebatur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob uota soluenda Romam commearent, & eum uelut dominum quondam suum præterire nollent, ocium quo maxime delectabatur crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum huiusmodi frequentiam proposito suo uidisset officere, relicto monte, in Samnium prouinciam, ad monasterium sancti Benedicti, situm in castro Cassino, se contulit, & ibi quod reliquum fuit, uitæ tempus compleuit. Anno domini Dccxlvij. Gripho patri suo Pipino subiectus esse nolens, quamuis sub eo honorifice uiueret, in Saxoniam profugit: relictoque Saxonum exercitu, super fluuium Ouacra, in loco qui dicitur Orheym confedit. Pipinus uero cum exercitu Francorum in Thuringiam profectus, contra dolos fratris Saxoniam ingressus est, confeditque super fluuium Missaha, in loco qui dicitur Scahaningi: prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt. Anno domini Dccxlix. Gripho Saxonum fidei diffidens, cum copijs quæ ad eum de Francia confluxerant, Bauuariam petijt, ipsumque ducatum in suam potestatem redegit: Tassilonem cum Hiltrude in ditionem accepit. Suigerium in auxilium sibi uenientem suscepit. Hæc audiens Pipinus, cum exercitu maximo uenit in Bauuariam, fratremque suum Griphonem cum omnibus suis cepit, Tassilonem in ducatum restituit. domumque reuersus, Griphoni more ducum xij. comitatus dedit: sed ille tali beneficio non contentus, eodem anno ad Vualfarium Aquitaniam ducem profugit. Anno domini Dccl. Anno domini Dccli. Sanctus Burchardus accepit pontificatum Vuirzburgensem, in quo se dit annis xl. Hic itaque sanctus Burchardus, & Folradus archicapeallnus, quem quidam abbatem, quidam presbyterum scribunt, ad Zachariam Romanum pontificem missi sunt, ut consulerent eum, sub regibus qui tempore illo fuerunt in Francia, nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habentes. Solebat enim Franci ex antiqua regum stirpe, reges habere, qui à Meroueo, Clodij secundi regis eorum filio, Merouingi dicebantur: quorum genealogia usque ad Hildericum tunc temporis regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset uideri, iam dudum tamen nullius uigoris erant, nec quicquam clarum in se, præter inane regis uocabulum præferbant. Nam & opes & potentia regni penes palatij præfectos, qui maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: nec aliud quicquam regi permittebatur, quam ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba summissa, folio resideret, ac speciem dominandi effingeret, legatos undecumque uenientes audiret, eisque abeuntibus, responsa que doctus erat, aut iussus, ex sua uelut potestate redderet, cum præter inutile regis nomen & precarium uitæ stipendium, quod ei præfectus aulae, prout uidebatur, exhibebat, nihil aliud possideret: quanquam unam & eam perparuam redditus uillam, in qua domum, & ex qua famulos necessaria sibi ministrantes, atque obsequium exhibentes, pauca numerositatis haberet. Quo cumque eundem erat, carpento ibat, quod iunctis bubus & bubulco more rustico agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conuentum, qui Kalendas Martij, ob regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnesque salutans, & ab eis saluatus, debitisque obsequijs honoratus, sic domum redibat, sicque secum usque ad alium Maium domi residebat. At regni administrationem, & omnia quæ uel domi, uel foris agenda erant, ac disponenda, præfectus

præfectus aulae procurabat. Quo officio tunc cum prædicti legati Romam mitterentur, Pipinus Caroli filius, itemque Caroli Magni pater, iam uelut hæreditario iure fungebatur. Zacharias uero papa super huiusmodi negotio consultus, remandauit, melius esse illum uocari regem, apud quem summa potestatis consisteret: dataque autoritate sua, Pipinum regem constitui iussit. Anno domini Dcclij. Pipinus per autoritatem Zachariæ papæ, more Francorum, electus ad regnum per manus sancti Bonifacij archiepiscopi Mogonciacensis eleuatus est in regni solium in Sueffionum ciuitate. Translatio sancti Kiliani facta est. Beatus papa Zacharias in uenerabili patriarchio repperit caput beati Georgij martyris in capsula reconditum, quod in Romanam urbem transtulit.

Præfectus aulae.

Pipinus à Zacharia rex constituitur. Hic Parlamentum prius instituit.

Patriarchium. Caput S. Georgij.

ANNI REGNI PIPINI.

Anno domini Dcclij. Stephanus papa xcij. ordinatur, seditque annis v. dies xxvij. Anno dominicæ incarnationis Dcclij. Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamuis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsati tamen cesserunt, & ipse usque ad locum qui dicitur Rinne, iuxta fluuium Vuisaram accessit. In qua expeditione Hilugarius episcopus occisus est in monte qui dicitur Viburg. Reuertenti uero regi de Saxoniam, nuncius uenit de morte fratris sui Griphonis, à quo, uel qualiter interfectus esset. Eodem anno Stephanus papa multa mala passus ab Haustulfo Longobardorum rege, uenit ad Pipinum regem in uilla quæ dicitur Parisius, suggerens ei, ut se & Romanam ecclesiam ab infestatione Longobardorum defenderet. Venit & Carlomannus frater regis, iam monachus factus, iussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani Pontificis obstitere. Inuitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbas sui iussu contemnere, nec abbas ille præceptis regis Longobardorum, qui ei hoc imperauit, audebat resistere. Stephanus autem papa apud Parisium aliquandiu infirmatus, rursumque per sanctum Dionysium conualescens, postquam à rege Pipino pro sanctæ Romanæ ecclesiæ defensione firmitatem accepit, ipsum sacra unctione in regie dignitatis honore confirmauit, & cum eo duos filios eius, Carolum, & Carlomannum cum matre eorum Berthrada consecrauit: Francorumque proceres, unam cum populo, benedictione Apostolica sanctificans, autoritate beati Petri Apostoli obligauit: & protestatus est eos, ut nunquam ipsi, uel qui ex eorum progenie, per succedentium curricula temporum progeniti, de alia stirpe regem sibi præponerent, nisi ex eorum propagine, quos diuina prouidentia tunc in defensionem ecclesiæ est dignata sublimare. Sic ergo Pipinus ex præfecto palatij, autoritate Apostolica sublimatus & unctus in sedem regni, postea regnauit annis xv. absolutus per eundem papam Stephanum à iuramento, quod regi Hildericum cum ceteris regni primoribus fecerat. Hildericus uero qui falso regis nomine fungebatur, tonsa capite, in monasterium missus est. Anno domini Dcclv. Pipinus rex inuitante ac rogante prædicto papa Stephano, propter iustitiam beati Petri Apostoli exigendam à rege Longobardorum Haustulfo, Italiam cum manu ualida intrauit: resistentibusque Longobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clauas acerrime pugnatum est: cedentibusque Longobardis, omnes copie Francorum intrauerunt. Haustulfus uero rex in Papia ciuitate se inclusit, quem Pipinus rex tam diu obsedit, donec firmata causa pro faciendâ sanctæ Romanæ ecclesiæ iustitia, obsides xl. recepit. Quibus datis, promissisque iureiurando firmatis, Pipinus quidem domum redijt, Stephanum uero Papam, cum Folrado capellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Carlomannus autem frater regis, qui cum Berthrada regina in Vienna ciuitate remansit, correptus febre priusquam reuerteretur obiit, cuius corpus iussu regis ad monasterium sancti Benedicti, ubi monachus erat, relatum est. Sanctus Bonifacius passus est. Anno domini Dcclvi. Haustulfus rex Longobardorum, cum nihil eorum que datis obsidibus, & facto iuramento promissit, compleisset, Pipinus rex

Rinne. Vuisara. Viburg.

Stephanus papa implorat auxilium Pipini contra regem Longobardorum.

Pipinus cum uxore & duobus filiis consecratur à Papa.

Papa absoluit Pipinum à iuramento Hildericum.

Hildericus in monasterium missus.

Carlomannus frater Pipini moritur.

P ij iterum

iterum cum exercitu Italiam ueniens, eum in Papiâ obsedit, & ad implenda quæ promisit obsidione coegit: redditamq; sibi Rauennâ & Pentapolim, omnemq; exarchatum ad Rauennam pertinentem, sancto Petro dedit, hisq; pactis in Galliam redijt. Post cuius abcessum, Haustulfus cum ea quæ promisit denuo commutare meditaretur, in uenatione de equo suo prolapsus, & ex hoc infirmatus, intra paucos dies uiuendi finem fecit. Cui Desiderius successit. Anno domini Dcclvij. Constantinus Imperator misit Pipino regi munera, inter quæ & ornatum, quæ ad eum in Compendio uilla peruenerunt, ubi tunc populi sui generalem conuentum habuerunt. Illuc & Thassilo dux Bauuariorum cum primoribus gentis suæ uenit, fidelitatemq; tam ipsi regi Pipino, quàm filijs eius Carolo & Carolomanno iureiurando supra corpus sancti Dionysij promisit: nec solum ibi, sed etiam supra corpus sancti Martini, itemq; sancti Germani id ipsum sacramentum cum omnibus primoribus suis firmauit. Anno domini Dcclvij. Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamuis Saxonibus ualidissime resistentibus & se munitionibus tuentibus, pulsus propugnatoribus prælio, per ipsum, quo patriam defendere conabantur, uallum intrauit. Commissoq; passim prælio, plurimam ex ipsis multitudinem occidit, & eos ad hoc coegit, ut promitterent se omne quod iuberet facturos, & annis singulis ccc. equos causa honoris daturos. His ita compositis, & more Saxonico, ut rata essent, confirmatis, in Galliam repedauit. Paulus papa. xciiij. sedit annis x. Anno domini Dcclix. Natus est Pipino regi filius, quem suo nomine Pipinum uocari uoluit: sed puer immatura morte præuentus, tertio post natiuitatem suam anno decessit. Anno domini Dcclx. Vualfarius dux Aquitanie, cum res ecclesiarum quæ in sua potestate erant, & ad ecclesias sub manu Pipini regis constitutas pertinebant, redde re nolisset, ipsumq; regem pro his per legatos suos se comouentem, audire contempsisset contumacia sua, eundem regem ad suscipiendum contra se bellum concitauit. Contractis ergo rex undiq; copijs, Aquitaniam intrauit, seq; res ac iusticias ecclesiarum exacturum pronunciauit. Cumq; in loco, qui dicitur Redoad, positis castris confedisset, Vualfarius bello concertare non ausus, missa legatione ad regem, spopondit se imperata facturum, ecclesiarum iusticias redditurum: dedit etiam duos obsides de primoribus gentis, Adalgarium, & Tyberium. Quibus acceptis, rex à bello abstinuit, domumq; redijt. Sanctus Othmarus in insulam quæ dicitur Stein, relegatus, migravit ad dominum. Anno domini Dcclxi. Vualfarius, licet obsides dedisset, & sacramenta iurasset, fatius tamen ratus, si de illato sibi bello superiori anno, ultionem exigeret, exercitum qui Francorû possessiones popularetur, usq; ad Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conuentum agenti in uilla Duria nunciatum fuisset, coactis undiq; consilijs, cum magno belli apparatu in Aquitaniam ingressus, omnia ferro & igni uastauit, & quædam oppida & castella manu cepit, quædam uictori se ultro dederunt. Cumq; omnia uastando Lemonicas uenisset, regressus est iterum in Parisiaco hybernâ habitis, natalem Domini, & pascha ibi peregit. In hac expeditione fuit cum eo filius eius primogenitus Carolus, ad quem post patris obitum omnis imperij summa peruenerit. Anno domini Dcclxij. Pipinus rex suscepto à se bello, finem imponere cupiens, tertio Aquitaniam intrauit: captisq; Biturica ciuitate, & castello Toarcis, reuertitur, hyemauitq; in uilla Gentiliaco. Anno dñi Dcclxij. Pipinus habito cōuentu in Niuernis, quarto Aquitaniam intrauit, cūctisq; extra munitioes uastatis, usq; ad oppidū Cadurciā, cū integro exercitu in Franciam se recepturus, per Lemonicū regreditur. Tassilo dux Bauuarię postponens sacramēta quę iurauerat, & oblitus oia bona quę sibi auūculus suus Pipinus rex fecerat simulata infirmitate, ab hac expeditione per dolum se subduxit, & in Bauariam redijt: firmatoq; ad defectionē aīo, ad cōspectū regis se ulterius uenturū abiurauit. Rex autē dimisso exercitu, in uilla Longlare hyemauit. Año dñi Dcclxiiij. rex Pipinus distracto in diuersa aīo ppter duo bella, Aquitanicū scilicet, iā oli susceptū, & Bauuaricū propter Tassilōis ducis defectionē suscipiendū, cōuentū populi sui habuit in Vuormacia, dilataq; in futurū expeditione, illo anno se domi cōtinuit.

Anno

Anno domini Dcclxv. Pipinus generalem conuentum in Atiniaco uilla habuit, sed & hoc anno nusquam mouens expeditionem, Aquis hyemauit. Corpora sanctorum Gorgonij, Naboris, & Nazarij de Roma translata sunt in Franciam. Anno domini Dcclxvi. Turci egressi sunt e Caspijs portis, cum Auaribus bellum inierunt, multiq; ex utrisq; perierunt. Pipinus propter conficiendum Aquitanicum bellum cōuentu in Aurelianis habito, in Aquitaniam quinto profectus est, & destructum a Vualfario, Argentomagum castrum reedificauit, dispositoq; ibi & in Biturica ciuitate præsidio regreditur. Anno domini Dcclxvij. Orta quæstione de sancta Trinitate, & de sanctorum imaginibus, inter orientalem & occidentalem ecclesiam, id est, inter Græcos & Romanos, Pipinus rex in uilla Salmonciaco synodum habuit, uentilataq; quæstione, ad bellum prædictum conficiendum post natale domini septimo in Aquitaniam proficiscitur. Multis castellis & pagis captis, Viennam reuertitur, ibiq; pascha celebrato, & exercitu reuentum in campo habuit: indeq; ad Garunnam fluuium accedens, multa castella & petras atq; speluncas, in quibus se hostium multitudo plurima defendebat, cepit, reuersusq; Bituricam, exercitum in hybernâ dimisit. Anno domini Dcclxviij. Pipinus in Biturica natalem domini celebrauit. Et cum primum ad gerendum bellum tempus aptum uideret, euocato undiq; exercitu, ad Santonicam ciuitatem contendit: captoq; in itinere Runistenio cum ad urbem prædictam uenisset, mater & soror & neptes Vualfarij ducis ad eum adductæ sunt. Quas cum pie susceptas seruari iussisset, ad Garunnam fluuium proficiscitur. Vbi ei Hereuugis cum alia præfati ducis sorore occurrit, seq; & illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis, rex reuertitur, & in castello quod dicitur Sels, pascha celebrauit. Assumptaq; secum uxore sua atq; familia, iterum ad urbem Santonicam uenit: dimissaq; ibi uxore ac familia, cum omnibus copijs ad persequendum Vualfarium ducem animum intendit: nec prius desistere instituit, quàm aut uiuam caperet, aut rebellantem interficeret. Quo interfecto in territorio Petragorico, confectoq; bello Aquitanico, Sanctonas reuersus est, ibiq; demorans aliquandiu, ægritudine decubuit, delatus tamen Turonos apud sancti Martini memoriam orauit, indeq; Parisium ueniens, viij. kal. Octobr. obiit, corpusq; eius in basilica sancti Dionysij humatum est. Filij uero eius Carolus & Carlomannus omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt. ea condicione præmissa, ut totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater eius Pipinus tenuerat, Carlomannus uero eam quam patruus eorum Carlomannus possedit, suscepit: & Carolus viij idus Octobris in Nomoni ciuitate, Carlomannus uero in Suessiona, regni suscepit insignia. Carolusq; qui maior erat natu, Aquasgrani profectus, natalem domini celebrauit, pascha uero in Rotomago ciuitate. Suscepte sunt itaq; conditiones utriusq;, & pars regni diuisi iuxta modum sibi propositum, ab utroq; recepta est: mansitq; ita quamuis cum magna difficultate concordia, multis ex parte Carlomanni societatem separare uolentibus, adeo ut quidam eorum etiam bello committere relinquitur. Sed in hoc plus suspecti quàm periculi fuisse, ipse rerum exitus approbauit, cum defuncto Carlomanno uxor eius & filij cū quibuidam ex primoribus eius Italiam fuga petijt, et nullis existentibus caulis spreto mariti fratre, sub Desiderij Longobardorum regis patrocinium cum liberis suis se contulit. Et Carlomannus quidem post amministratum cōmuniter biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem defuncto fratre, consensu omnium Francorum rex constituitur: De cuius natiuitate atq; infantia uel pueritia dicit actuum eius scriptor Eginhardus, ab eodem principe educatus, quod neq; scriptis unquam aliquid declaratum sit, neq; quisquam suo tempore inuentus sit, qui horum notitiam se habere dixerit: de actibus uero & moribus, cæterisq; uitæ illius partibus ita explicuit.

P iij Ad Lecto

Conuentus in Atiniaco.

Turci cum Auaribus.

Argentomagum.

Questio de Trinitate & sanctorum imaginibus.

Garunna fluuius.

Santonica ciuitas.

Selza, Germani uocant altā Saleatio, uel Salefia, oppidum sex miliaris infra Argentoratam.

Pipinus moritur.

Carolus & Carlomannus, ambo reges.

Carlomanno defuncto solus rex Carolus omnium consensu constituitur.

Eginhardus alumnus Caroli atq; scriba adiuratus uitam Caroli Magni describit: uel ut alij uolunt, Tacuius.

A Carolo Magno initium est Imperij Germanorum, qui Romæ sub Leone tertio coronatus fuit in Augusto, die Natalis, Anno mundi 4843. Anno Imperij Romani 1551. Anno Christi 801. Italia uero & Occidens hac translatione Imperij à Græcis ad Germanos, rursus potentissimum caput, & firmissimam tutelam assequuta sunt. Quamuis enim Imperatores Germanorum non omnes æque potentes fuerint, uti in nullo regno Reges ac præfides pari potestate & fortuna præditos fuisse constat, tamen semper Imperatorum quidam admodum potentes fuerunt. Italiam uindictam præclara facta designantes, unde pacem, regimen, & religionem in Occidente conseruarunt. Quod si quis magnificas facta nostrorum Imperatorum expendat, facile iudicabit eos sublimes, ac prudentia præstantissimos fuisse principes, & nihil minus quam Barbaros, & planè tales, qui laudatissimis Romanorum Imperatoribus Augusto, Traiano, Adriano, Constantino, & similibus, conferri possint. Huc accedit, quod in his nostris plus honestatis inuenias, quam in illis. Præterea quod Primarij nostri Imperatores non priuato commodo, aut inanis gloriæ cupiditate compulsi bellare cœperint, quin magis ex summa necessitate religionis, patriæ & subditorum defendendorum ergo adacti. Fuerunt autem hij Germanorum Principes & Augusti, in quibus prudens Lector, quicquid

uirtutis nomine comendatur, cognoscat & amet.

i.	Carolus Magnus.	xxij.	Philippus Barbarossæ filius
ij.	Ludouicus Pius.	xxiij.	Otto quartus.
iii.	Lotharius primus.	xxiiij.	Fridericus secundus.
iiii.	Ludouicus secundus.	xxv.	Conradus quartus.
v.	Carolus Crassus.	xxvi.	Vuilhelmus comes Hollandiæ.
vi.	Arnolffus.	xxvij.	Rudolphus comes Habsburgi, Lantgrauus Alsatie.
vij.	Ludouicus tertius.	xxviii.	Adolphus de Nassau.
viii.	Conradus primus.	xxix.	Albertus primus.
ix.	Henricus primus, dictus Auiceps.	xxx.	Henricus septimus.
x.	Otto primus.	xxxi.	Lodouicus Bauarus.
xi.	Otto secundus.	xxxij.	Carolus quartus.
xij.	Otto tertius.	xxxiiij.	Vuenceslaus.
xiii.	Henricus secundus.	xxxv.	Rupertus Palatinus Rheni.
xiiii.	Conradus secundus.	xxxvi.	Sigismundus.
xv.	Henricus tertius.	xxxvii.	Albertus secundus.
xvi.	Henricus quartus.	xxxviii.	Fridericus tertius.
xvii.	Henricus quintus.	xxxix.	Maximilianus.
xviii.	Lotharius Saxo.	xl.	Carolus quintus.
xix.	Conradus Sueuus.		Ferdinandus.
xx.	Fridericus primus.		
xxi.	Henricus sextus.		

Inter hos sunt, qui Romanis sapientia, prudentia, & honestate longe anteferri possunt, ut sunt Carolus Magnus, Ludouicus Pius. Sex Saxones, Henricus primus, Otto Magnus, Otto secundus, Otto tertius, Henricus secundus, Lotharius Saxo. Item Franci, Conradus, Henricus, Conradus filius, Rudolphus, Sigismundus, Maximilianus.

Descriptio

M N I V M Bellorum quæ gessit primo Aquitanicum à patre inchoatum, sed nondum finitum, quia cito peragi posse uidebatur, frater adhuc uiuo, etiam & auxiliū ferre rogato, suscepit. Et licet eum frater malis quibusdam machinantibus, auxilio frustra promisso, susceptam expeditionem strenuissime executurus, non prius destitit, quam hoc quod efficere moliebatur, perfecit. Nam & Hunoldum quendam, qui post mortem Vualfarij Aquitaniam occupauit, bellumq; iam penè peractū, reparare tentauit, Aquitaniam relinquere, & in Vualconiam fugere coegit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmissis amne Garunna, Lupo Vualconum duci mandat, ut perfugam reddat, quod ni festinato faciat, bello se illum exostulaturum. Sed Lupus saniori usus consilio, non solum Hunoldū reddidit, sed etiam seipsum cum prouincia cui præerat, eius potestati permisit. Quo bello finito, rogatu & precibus Hadriani pontificis Romani, insolentiam Desiderij Longobardorum regis ferre non ualentis, bellum cōtra Longobardos suscepit, copiasq; quas adduxerat, diuidens, unam partem cum Bernhardo patruo suo, per montem Iouis ire præcepit, alteram ipse ducens per montem Cinijsium, Italiam intrauit, nec prius destitit, quam Desiderium regem longa obsidione in Papiæ fatigatum, in deditioem suscipere, & perpetuo exilio deportare, filium uero eius Adalgisum, in quo omnium spes stare uidebatur, non solum regno, sed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis ablata restitueret, Rorgisum Foroluliani ducatus præfectū noua molientem opprimeret, totamq; Italiam suæ ditioni subiugaret, subactūq; filium suum Pipinum regem præponeret. Post cuius belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum uidebatur repetitum est, quo nullum neq; prolixius, neq; atrocius, Francorumq; populo laboriosius susceptum est, quia Saxones sicut omnes ferè Germaniæ nationes, & natura feroces, & idolorum cultui dediti, neq; diuina, neq; humana iura polluere, uel transgredi arbitrabantur in honestum haberi. Susceptum est igitur aduersus eos bellum, quod magna utriusq; animositate, maiore tamen Saxonum damno, per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finire, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Dictu difficile est, quoties superati ac supplices regi, se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsoles qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt. Aliquoties ita edomiti & emoliti, ut etiā cultum demonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere uelle promitterent. Sed sicut ad hæc faciendā aliquoties proni, sic ad eadem peruertenda semper fuere præcipientes. Regis uero magnanimitas, aut per se, aut per comites suos, misso exercitu, perfidiam illorum semper ulciscabatur, donec omnibus qui resistere solebant, profligatis, decem millia hominum ex his qui utraq; ripas Albis fluminis incolebant, cū uxoribus & paruulis sublatis transiit, & per Galliam & Germaniā multimoda diuisione distribuit, eaq; conditione bellum per tot annos tractum constat esse finitum, ut abiecto demonum cultu, Christianæ religionis Sacramenta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu pertraheretur, ipse tamen non amplius quam bis conflixit cum hoste, semel iuxta montem qui Asneggi in loco Thietmelle nominato, & iterum iuxta Hafa fluuium, & hoc uno mense paucis diebus interpositis. Sed his duobus prælijs ita deuicti sunt, ut ulterius regem neq; prouocare, neq; ueniēti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent, plures tamen eo bello tam ex nobilibus Francorū, quam Saxonum & sancti summis honoribus uiri consumpti sunt. Tandem anno tricesimo tertio finitum est. Nec minus interea Hispaniam quoq; debellauit, nam Aquitaniā & Vualconiam primum subiecit. Britones quoq; domuit, missaq; expeditione imperata facere coegit. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam urbem Campaniæ accessit, ibiq; politis castris, Beneuentanis ni dederentur, comminatus est. Præuenit hoc dux gentis Aragisus, filiosq; suos Rimoldum & Grimoldum cum magna pecunia regi ob-

Carolus contra Longobardos bellum suscipit.

Adalgisus.

Rodogisus.

Bellum Saxonici, omnium difficillimum. 30. annis durat.

Saxones sunt Christiani.

Laici uocant montem S. Aduatorij. Alb. Krantz.

Carolus Hispaniā, Vualconiam, Aquitaniam, subiecit.

Beneuentani
se dedunt.

Baioaricum bellū

Huni Baioarijs ab
orientē contermini.

Licus: Krantz ha
bet lecca.

Tassilo.

Sclaui Vuilci, uel
Vuilsi, & Vueli
tibi dicit.

Bellū Caroli con-
tra Auares siue
Hunos.

Expeditio Caroli
in Pannoniam.

Franci bello ditati

uiam mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seque cum gente imperata factum, prater hoc solum, si ipse ad conspectum uenire cogeret. Rex utilitate gentis magis quam eius obstinatione considerata, oblatos sibi obsides suscepit, etque ut ad conspectum uenire non cogeret pro magno munere concessit, & minore filio gratia obsidatus retento, maiorem patri remisit, legatisque ob sacramenta fidelitatis a Beneuentanis exigenda, cum Aragiso dimissis Romam redijt, consumptisque ibi in sanctorum ueneratione aliquot diebus Galliam reuertitur. Baioaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est, quod superbia simul & recordia Tassilonis ducis excitauit, qui hortatu uxoris, quae filia Desiderij regis erat, ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, iuncto foedere cum Hunis, qui Baioarijs sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed regem bello prouocare tentabat. Cuius contumaciam, quia nimia uidebatur, animositas regis ferre nequiebat, ac proinde contractis undique copijs, Baioariam periturus ad Licum amenum uenit, qui Baioarios ab Alemannijs diuidit. Cuius in ripa castris collocatis, priusque prouinciā intraret, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed ille pertinaciter agere, nec sibi uel genti utile ratus, regi se supplex permisit: obsides qui imperabantur, dedit: inter quos & filium suum Theodonem, data in super fide cum iuramento, quod ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti consentiret, sicque bello, quod quasi maximum uidebatur futurum, celeritimus est finis impositus. Tassilo tamen postea euocatus ad regem, neque redire permittus est, neque prouincia quam tenebat ulterius Ducis, sed comitibus est commissa. Nam cum Tassilo dox reus maiestatis iudicatus, capite damnaretur, clementia regis uita sibi concessa, mutato habitu in monasterium missus est, filius quoque eius Theodonius, monasticę conuersationi deputatus est. His motibus ita compositis, Sclauis qui nostra consuetudine Vuilci, propria uero lingua Vualerabi dicuntur, bellum illatum est, in quo & Saxones, uelut auxiliares inter ceteras nationes, quantum ficta, & minus deuota obedientia militabant, unaque hac expeditione iisdem Sclauis ita sunt domiti, ut ulterius iussis non contrairent. Maximum omnium quae a Carolo gesta sunt bellorum, prater Saxonicum, huic bello successit, illud uidelicet, quod contra Auares siue Hunos susceptum est, quod ille & animosius quam cetera, & longe maiori apparatu ad ministravit. Vnam tamen per se in Pannoniam (nam hanc prouinciā ea gens incolebat) expeditionem fecit, cetera filio suo Pipino, ac praefectis prouinciarum, comitibus etiam ac legatis perficienda commisit. Quae cum ab his strenuissime fuissent impleta, octauo tandem anno idem bellum consummatum est. Quot praefata in eo gesta sunt, quantumque sanguinis effusum, testatur Pannonia omni penes habitatore uacua, & locus, in quo regia Caiani erat, ita desertus, ut ne uestigium quidem humanae habitationis in eo appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas, prout tota gloria decidit, omnis pecunia, & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt: neque ullum bellum contra Francos exortum, humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati, & opibus aucti sint, quippe cum usque in id temporis penes pauperes uiderentur. Tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia preciosa in praefatis sublata, ut merito credi possit, hoc Francos iure abstulisse, quod Huni prius alijs gentibus iniuste eriperunt.

DESCRIPTIO TERRAE HVNORVM.

Huni, qui & Auares
Ostennali bello
per Carolum
domiti.

Nonem circuli,
teutonice Hag.

TERRA quippe Hunorum, ut antiquorum temporum relatores testantur, nouem circulis, quos teutonici Haga dicunt, cingebatur, quorum singuli ita stipitibus, quermis, siue faginis, uel abiegnis erat instructi, ut de margine ad marginem xx. pedum spatium tenderetur in latum, & totidem subrigeretur in altum, ciuitas autem uniuersa, aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima repletur, porro superficies uallorum eorundem, integerrimis caespitibus tegeantur: Inter quorum confinia Plantabantur arbutulae, quae, ut cernere solemus, abscisae atque proiectae, comas caulium foliorumque

foliorumque proferant. De primo autem circulo usque ad secundum, xx. miliaria teutonica protendebatur, & inde similiter ad tertium, & ita usque ad nonum, quamuis ipsi circuli, alius alio multo contractiores fuissent. Inter hos igitur aggeres ita uici, uillaque erant locata, ut de alijs ad alias uox humana posset audiri. Contra eadem uero aedificia inter inexpugnabiles muros portae non satis latae erant constitutae, per quas latrocinandae gratia non solum exteriores, sed etiam interiores solebant exire. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula undique uersum ordinata, ut clangor tubarum inter singula cuiusque rei posset significantius aduertiri. Ad has ergo munitiones per cc. & eo amplius annos, qualescunque omnium Occidentalium diuitias congregantes, cum & Gothi & Vuandali quietem hominum perturbarent, orbem occidentum pene uacuum dimiserunt. Quos cum inuicissimus Carolus in annis octo ita perdomuit, ut de eis neminimas quidem reliquias remanere permiserit. Auulgaribus uero ideo manum retraxit, quia uidebatur licet Hunis extinctis, regno Francorum nihil nocituri uiderentur. Porro praedam in Pannonia repertam per Episcopos uel monasteria liberalissima diuisione distribuit. Duo tamen ex proceribus Francorum eo bello perierunt: Henricus dux Forouilianus in Liburnia, iuxta Tarficam maritimam ciuitatem, insidijs oppidanorum interceptus: Et Geroldus Baioariae praefectus in Pannonia, cum contra Hunos praefectus, aciem strueret, incertum a quo cum duobus tamen, qui eum obequitantem, ac singulos cohortantem comitabant, interfectus est. Ceterum incertum pene Francis bellum hoc fuit, & prosperrimum exitum habuit, tamen diutius sui magnitudine trahere. Post quod & Saxonicum sua prolixitate congruentem fine accepit. Boemicum quoque & Lilonicum, quae postea exorta sunt, durare non potuerunt, quorum utrumque ductu Caroli iunioris celeri fine completum est. Vltimum contra Nortmannos, qui Dani uocantur, primo piraticae exercentes, deinde maiori classe littora Galliae atque Germaniae uastantes, bellum susceptum est, quorum rex Gotfridus a deo uana spe inflatus erat, ut sibi totius Germaniae promitteret possessionem: Frensi quoque atque Saxoniā, haud aliter atque suas prouincias aestimabat, iam Obodritos uicinos suos in sua ditione redegerat, iam eos sibi uectigales fecerat, iactabat etiam se breui Aquisgranum, ubi regis comitatus erat cum maximis copijs aduenturum. Nec dictis eius, quamuis uanissimis omnino, fides abnuebatur, quin potius aliquid tale inchoaturus, nisi festinata fuisset morte praeventus, putabatur. Nam a proprio satellite, siue ut quidam uerius aestimant, a proprio filio, cuius matrem abiecerat, & aliam duxerat, interfectus, & suae uitae & belli a se inchoati finem fecit. Haec sunt bella, quae rex potentissimus per annos xlvi. (tot enim annis regnauit) in diuersis terrarum partibus, summa prudentia atque felicitate gessit, quibus Francorum regnum quod post patrem Pipinum magnum quidem & forte suscepit, ita nobiliter ampliavit, ut pene duplum reddiderit. Nam cum prius non amplius quam ea pars Galliae, quae inter Rhenum & Ligerem fluuium, Oceanumque ac mare Balearicum iacet, & pars Germaniae, quae inter Saxoniam & Danubium, ac Saem fluuium, qui Thuringos & Sorabos diuidit, postea incolitur a Francis, qui Orientales dicuntur, & praeter haec Alemanni atque Baioarij, ad regni Francorum potestatem pertinerent, ipse per bella memorata primo Aquitaniam & Wasconiam, totumque Pyrenaei montis iugum, & usque ad Iberum amnem, qui apud Nouarros ortus, & ferulissimos Hispaniae agros secans, sub Tercofa ciuitatis moenia Balearico mari miscetur, deinde Italiam totam ab Augusta praetoria usque in Calabriam minorem, in qua Graecorum ac Beneuentorum constat esse confinia, tum Saxoniam, quae Germaniae quidem magna pars est, & eius quae a Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse similis, deinde utramque Pannoniam, & appositam in altera Danubij ripa Daciam, Historiam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis ciuitatibus, quas ob amicitiam & iunctum cum eo foedus Constantinopolitanum imperatorem habere permisit, deinde omnes Barbaras & feras nationes, quae inter Rhenum ac Wisulam fluuios, Oceanumque ac Danubium posita, lingua quidem pene similes, moribus uero atque habitu ualde dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret. Auxit etiam gloriam regni sui

De primo circulo ad
secundum. 20. millia
ria Germanica.

Praedam Pannoniam
in Monasteria &
Episcopos diuisit
Carolus.

Haec erat ex Theofa-
ris Caiam principis,
quos ea gens ad tem-
poris in Pannonia has
bitans, ex toto orbe
spoliato conuenerat,
nec unquam opinio-
nem praedam nactos
Francos legitur.

Hinc ille diuitias em-
pli Mogontiacensis uel
de B. Rhe. lib. 2. Res-
rum Germanicae &
Chronicon uetus res-
rum Mogontiac. per
Conradum Episcopum
p. conscriptum.

Gotfridus a filio
interemptus.

Carolus regnauit an-
nis 46. quibus con-
tinuo bellauit.

Quas nationes Tri-
butarias fecerit Car-
olus.

Foedus Imp. Const-
antinopolitani cum
Carolo.

Societas Caroli cum Adefonso rege Galicie.

Scotorum reges subditos habuit.

Amicitia Caroli cum Aaron rege Persarum que munera misit, uide libr. 2. Alb. Krantz, cap. 19. & infra in annis imperij Caroli.

Proverb. Græcum.

Opera Caro. Magni.

Basilica Aquisgranii.

Pons Mogontia.

Ingelheimum prope palatium Moguntiarum. Nunc Vualam uocant.

Domestica cura Caroli.

Carolus repudiat uxore, ducit altera.

Carolus matrem pie tractat.

Institutio liberorum Caroli.

sui quibusdam regibus ac gentibus per amicitiam sibi coniunctis. Adeo namque Adefonsus Galicie atque Asturie regem sibi societate deuinxit, ut is cum ad eum literas, uel legatos mitteret, non aliter se apud illum quam proprium suum appellari iuberet. Scotorum quoque reges sic habuit ad suam uoluntatem per munificentiam inclinatos, ut eum nunquam nisi dominum, seque subditos & seruos eius pronuntiarent. Cum Aaron rege Persarum, qui excepta India, totum penitenebat Orientem, talem habebat in amicitia concordiam, ut is gratiam eius, omnium qui in toto erant orbe regum, ac principum amicitiam præponeret, solumque honore ac munificentia sibi colendum iudicaret. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michael & Leo ultro amicitiam & societatem eius expectantes, complures ad eum misere legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc quasi qui imperium eis præripere uellet, ualde suspectum, fœdus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cuiuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Vnde & aliud Græcum extat prouerbiū, τὸν φραγκὸν φίλον ἔχουσιν, γείτονα δὲ κέχουσιν. Id est, FRANCVM AMICVM HABEAS, VICINVM NE HABEAS.

Qui cum tantus in ampliando regno, & subigendis exteris nationibus existeret, & in eiusmodi occupationibus assidue uersaretur, opera tamen plurima ad regni decorem & comoditatem pertinentia, diuersis in locis inchoauit, quedam etiam consummauit, inter quæ præcipua non immerito uideri possunt, basilica sanctæ Dei genitricis Aquisgranii opere mirabili constructa, & pons apud Mogontiam in Rheno, quingentorum passuum longitudinis, nam tanta est ibi fluminis latitudo. Qui tamen uno anno antequam decederet, in cendio conflagrauit, nec refici potuit, propter festinatum illius decessum, quamquam in ea meditatione esset, ut pro ligneo lapideum restitueret. Inchoauit & palatia operis egregij: unum haud longe à Mogontiacâ ciuitate, iuxta uillam, cui uocabulum est Ingelheim: alterum Noniomagi super Wahalem fluuium. Præcipue tamen ædes sacras ubicunque in toto regno suo uetustate collapsas comperit, Pontificibus & Abbatibus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperauit, adhibens curam per legatos, ut imperata perficerent. Talem enim in ampliando & tuendo, simulque ordinando regno fuisse constat, cæterum qualis in domestica cura fuisset dicatur. Post mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia simultates & inuidiâ eius tulit, ut omnibus mirum uideretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo prouocari potuisset. Deinde cum matris hortatu, filiam Desyderij regis Longobardorum duxisset uxorem, post annum repudiâuit eam, & Hildigardam de gente Suauorum, præcipue nobilitatis scæminam in matrimonium accepit, de qua filios tres, Carolum uidelicet, ac Pipinum & Ludouicum, totidemque filias, Ruothrudem & Bertham & Gislam genuit. Hæuit & alias tres filias, Theoderatam & Hiltrudam, & Ruothidem: duas de Fastrada uxore, quæ de Orientalium Francorum, scilicet Germanorum gente erat, tertiâ de concubina quadam. Defuncta Fastrada, Luitgardam Alemanniam duxit, de qua liberos non habuit. Post cuius mortem tres habuit concubinas, Gersundam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeltrud nata est: Regenam quæ ei Druogonem & Hugonem genuit: Adelindam quoque, quæ Theodericū procreauit. Mater quoque eius Berthrada in magno apud eum honore consenuit: colebat enim eam cum magna reuerentia, ita ut nulla unquam inuicem sit exorta discordia, nisi in diuortio filiarum regis Desyderij, quam illa suadente acceperat. Decessit tandem post mortem Hiltigardæ, cum iam tres nepotes suos, totidemque neptes in filij domo uidisset. Quam ille in eadem basilica, qua pater situs est, apud sanctum Dionysium magno cum honore fecit humari. Erat ei unica soror nomine Gisla, à puellaribus annis religiose cōuersationi mancipata, quam similiter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis, in eo quo cōuersata est monasterio, decessit. Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filij, quam filiarum primo liberalibus studijs (quibus & ipse operam dabat) erudirentur: tum filios cum primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac uenatibus, exerceri fecit. Filias uero lanificio assuescere,

coloque ac fuso, ne per ocium torperent, operâ impendere, atque ad omnem honestatem erudiri iussit. Ex his omnibus duos tantum filios & unam filiam, priusquam moreretur, amisit. Carolum, qui maior natus erat, & Pipinum, quem regem Italiae præfecerat, & Ruothrudem, quæ filiarum eius primogenita, & à Constantino Græcorum Imperatore, filio Leonis & Hirene fuerat disponata. Quorum Pipinus unum filium Bernhardum, filias autem quinque superstites reliquit, in quibus rex pietatis suæ præcipuum documentum ostendit, cum nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecit. Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi positus, sine ipsis cœnaret, nunquam iter sine illis faceret. Ad equitatum numero ad hoc ordinati, tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ essent, & ab eo plurimum diligenter, mirum dictum, quod nullam earum cuiquam, aut suorum, aut exterorum nuptum dare uoluit, sed omnes secum usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc licet alias scilicet aduersæ fortunæ indignitate expertus esset, quod tamen ita dissimulauit, ac si de eis nulla unquam alicuius peccati suspicio exorta, uel fama dispersa fuisset. Erat ei filius nomine Pipinus, ex concubina editus, cuius inter ceteros mentionem facere distulit, facie quidem pulcher, sed gibbo deformis. Is cum pater bello cum Hunis suscepto in Baioaria hiemaret, cum quibusdam è primoribus Francorum, qui eum uana regni promissione illexerant, aduersus patrem coniurauit. Quem post fraudem detectam, & coniuratorum damnationem detonsum, in cœnobio Pruenia religiose uitæ iam uolentem uacare permisit. Facta est & alia prius contra eum in Germania ualida coniuratio, cuius autores partim luminibus orbati, partim incolumes, omnes tamen exilio deportati sunt, neque ullus ex eis interfectus est, nisi tres tantum, qui cum se ne comprehenderentur, strictis gladijs defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt. Harum tamen coniurationum Fastradæ reginæ crudelitas causa & origo dicitur exitisse & idcirco in ambabus contra regem conspiratum est, quia uxoris crudelitati consentiens, à suæ naturæ benignitate, ac solita mansuetudine uidebatur exorbitasse. Ceterum per omne uitæ suæ tempus ita cum summo omnium amore atque fauore domi & foris cōuersatus est, ut nunquam ei uel minima iniuste crudelitatis nota à quocumque fuisset obiecta. Amabat peregrinos & in eis suscipiendis magnam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non solum palatio, uerum etiam regno non immerito uideretur onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi huiusmodi pondere minime grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonæ famæ mercede compensaret. Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quæ tamen non excederet, nam septem suorum pedum proceritate eius constat habuisse mensuram, apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac uegetis, naso paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie læta ac hilari, unde formæ autoritas, dignitas tam stanti quam sedenti plurima acquirebatur. Quamquam enim ceruix obesa & breuior, uenterque uideretur proiectior, tamen hæc ceterorum membrorum celabat equalitas. Incessu erat firmo, totaque corporis habitu dine uirili, uoce clara quidem, sed quæ minus corporis formæ conueniret, ualitudine prospera, præterquam antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur, ad extremum etiam uno pede claudicabat. Erat eloquentia copiosus & exuberans, poteratque quicquid uellet apertissime exprimere, nec patrio sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam dabat, in quibus latinam linguam ita didicit, ut ea ac patria lingua orare sit solitus, Græcam uero melius intelligere quam pronuntiare poterat. Artes liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum ueneratus, magnis extulit honoribus. In discenda grammatica Petrum Pisanum diaconum senem audiuit, in cæteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item diaconum de Britannia, uirum undecumque doctissimum præceptorum habuit, apud quem & rhetoricæ & dialecticæ, præcipue tamen astronomiæ ediscendæ plurimum, & temporis & laboris impertiuit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci syderum cursum curiosissime rimabatur.

Carolus domi cum liberis cœnat.

Carolus indignitate fortunæ expertus in liberis.

Pipinus contra patrem, ideo monachus factus Tonderi tum probro dabatur.

Carolus minime crudelis.

Descriptio corporis Caroli Magni.

Fecundia linguæ. Græce intellexit. Artes liberales. Hic & Carolus scilicet eruditionem esse instrumentum maximarum rerum, tres Scholas, Parisijs, Bononiæ, Patauie instituit, & multa monasteria in Germania, quæ tum etiam Scholæ fuerunt. Atque utinam hodie essent conuentus honestorum, Semina uocat Eusebium. Tentabat

Tentabat & scribere tabulas, & codicillos ad hoc lecto sub cervicalibus circumferre solebat, ut cum uacuum tempus esset, manum literis effigiandis assuesceret: sed parū successit, labor præposterus ac sero inchoatus. Assidue exercebatur equitando ac uenando, quod illi gentilitium erat, quia uix ulla in terris natio inuenitur, quæ in hac arte Francis possit coequari. Delectabatur etiam uaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cuius adeo peritus fuit, ut nullus ei iustè ualeat anteferri. Ob hoc etiam Aquilgrani regiam extruxit, ibiq; extremos uitæ annos usq; ad obitum perpetim duxit.

Ter bibere in mensa,
Carolinum.
In cibo & potu erat temperans, sed in potu temperantior, ita ut super cœnam raro plus quàm ter biberet, cibo non adeo abstinere poterat, ut sæpe quæreretur noxia suo corpori esse ieiunia. Conuiuabatur rarissime, & hoc præcipuis tantum festiuitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero.

**ἀκρόμαα argute et
subtiliter dictum.**
Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur, præter carnem assam, quam uenatores ueribus inferre solebant, quæ illi libentius quàm ullo alio cibo uelcebatur. Inter cœnandum aut aliquod ἀκρόμαα, aut lectorem audiebat. Legebantur ei historia, & antiquorum res gestæ, delectabatur etiam libris S. Augustini præcipueq; his, qui de ciuitate Dei prætitulati sunt. Circa pauperes sustentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Graeci ἐλεημοσύνη uocant, deuotissimus erat, ut qui non in patria solum, & in suo regno id facere curauerit, uerum trans maria, in Syriam & Aegyptum, atq; Aphricam, Hierosolymis, Alexandria, Carthagini, ubi Christianos in paupertate uiuere compererat, penuriæ illorum compatens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maxime transmarinorū regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliud quod ac releuatio proueniret. Colebat præ cæteris sacris locis apud Romam beati Petri Apostoli Ecclesiam, in cuius donaria magnam uim pecuniæ congeffit. Neq; ille toto regni sui tempore quicq; duxit antiquius, quàm ut uis Roma sua opera, suoq; labore uetere polleret autoritate. Et Ecclesia S. Petri per illum non solum tuta ac defensa, sed etiam suis operibus præ omnibus Ecclesijs esset ornata atq; ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra xlvi. annorum quibus regnauerat spatium, quater tantum illo uotorum soluendorū, ac supplicandi causa profectus est. Ultimi aduentus sui non solum hæ fuerunt causæ, uerum etiam qd Romani Leonem Pontificem multis affectum iniurijs, erutis scilicet, ut quidam dicunt, oculis, linguaq; amputata, fidem regis implorare compulerunt. Idcirco Romam ueniens, propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesie statum, ibi totū hyemis tempus extraxit. Quo tempore Imperatoris & Augusti nomen accepit, quod primo in tantum aduersatus est, ut affirmaret se eo die, quàm uis præcipua festiuitas esset, Ecclesiam non intraturum, si præscire potuisset Pontificis consilium. Inuidiam tamen suscepti nominis, Romanis Imperatoribus super hoc indignantibus, magna tulit patientia, uicitq; eorum contumaciam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epistolis fratres eos appellando. Post susceptum imperiale nomen, cum aduerteret multa, legibus populi sui deesse (nam Franci suas habent leges, in plurimis locis ualde diuersas) cogitanti quæ deessent, addere, & discrepantia unire, praua quoq; ac perperam prolata corrigere. Sed de his nihil aliud ab eo factū est, nisi qd pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen nationum, quæ sub eius dominatu erant, iura quæ scripta non erant, scribi, ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus ueterū regum actus & bella canebantur, scripsit, & memoriæ mandauit. Inchoauit & grammaticam patrij sermonis, mensibus etiam iuxta propriam linguam uocabula imposuit, qui ante id temporis apud Francos, partim latinis, partim barbaris nominibus pronuntiabantur: & Ianuarium appellauit Vuintermonath, Februariū hornung, Martium Iencin monath, Aprilem ostermonath, Maium Vuonemonath, Iunium brachmonath, Iulium heumonath, Augustum ernmonath, Septembrem vuitemonath, Octobrem vuindemonath, Nouembrem herbmonath, Decembrem hilicmonath. Item uentos xij. proprijs appellationibus insigniuit,

**Liberalis in Ecclesia
S. Petri Romæ.**

**Leo Pontifex, male à
Romanis tractatus.**

**Augusti nomen gra-
ua. in accepit.**

**Reformator legum
Francicarum.**

**Grammatica
Germanica.
Nomina mensium.
Et hinc colligitur
Francos Germanica
lingua ufos fuisse, uis
de 2. lib. rerum Ger.
Beat. Rhen.**

cum prius non amplius quàm iij. uetorum uocabula possent inueniri. Et Subolanum uocauit osteruunt, Eurum osteruunt, Euroaustrum fundostroni, Austrum fundroni, Zephyrum ueestroni, Corum ueestnordroni, Circium nordueestroni, Septentrionem nordroni, Aquilonem nordostroni, Vulturum ostnordroni. Religionem Christianam qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime & cum summa pietate excoluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis basilicam Aquilgrani extruxit: auroq; & argento, & luminaribus, atq; ex ære solido cancel habere non posset, Roma atq; Rauenna deuehenda curauit. Ecclesiam mane & uespere, item nocturnis horis, & sacrificij tempore, quoad ualerudo eum permiserat, impigre frequetabat, curabatq; magnopere, ut omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honestate, ædituos creberrime commonens, ne quid inde cens aut sordidum, uel infertū, uel in ea remanere permitterent. Sacrorū uasorum ex auro & argento, uestimentorumq; sacerdotum tantā in ea copia procurauit, ut in sacrificijs celebrandis ne ianitoribus quidem, qui ultimi ordinis sunt, priuato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atq; psallendi disciplinam diligentissime emendauit: erat enim utriusq; admodum eruditus, quancq; ipse nec publice legeret, nec nisi summissis & in commune cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in basilica eius magister scholæ designaret pridie singulis, quod responsum quis cantare deberet in nocte, lectiones uero nullus cuiquā recitandas iniunctū signum impressit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota facere curant, ut quando inopinatè legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inuenirentur. Digno autem uel baculo porrecto, uel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo, demonstrauit quæ legere uoluisset. Finem uero lectionis sonogutturis designauit. Ad quem uniuersū ita intente suspensi sunt, ut siue finita sententia, siue in media distinctione, siue subdistinctione significaret, nullus se querens superius aut inferius incipere præsumeret, quantumcunq; incongrua finis, aut initium uiderentur: & hoc modo factū est, ut etiā si non intelligerent, oēs in eius palatio lectores optimi fuissent. Nullus alienus, nullus etiam nouus, nisi legeresciens & canere, chorū eius ausus est intrare. Extremo uero tempore cum iam & morbo & senectute præmeretur, euocatum ad se Luduicum filium suū Aquitanicæ regem, qui solus filiorum Hildigardæ reginæ supererat, congregatis solenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorū consilio consortem sibi totius regni & imperialis nominis heredē constituit: impositoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Augustum iussit appellari. Susceptum est hoc eius consilium ab omnibus qui aderant, cū magno fauore: nam diuinitus ei propter regni utilitatē uidebatur inspiratū: auxitq; maiestatem eius hoc factū, & exteris nationibus non minimū terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, quousq; senectute confectus, non à regia longè Aque, nisi uenatum proficiscitur, exactoq; in huiuscemodi negotio quod reliquū erat autumnī, circa kalen. Nouemb. Aquasgrani reuertitur. Cumq; ibi hyemaret, mēse Ianuarij febre ualida correptus, decubuit, statimq; ut in febribus solebat, cibi abstinentiam sibi indixit, arbitratus hac cōtinentia morbum posse depelli, uel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quem Graeci πλευριτιδα dicunt: illoq; ad huc inedia retinente, neq; corpus aliter qd rarissimo potu sustentante, septimo postq; decubuit die, sacra communione percepta, decessit, annis ætatis suæ lxxij. & ex quo regnare cœperat xlvi. v. kal. Feb. Indiē. vij. hora diei iij. Cuius corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesie illatū atq; humatū est. Dubitatū est primo, ubi reponi deberet, eodq; ipse uiuus de hoc nihil præcepisset. Tandem omnū animis sedet, nusq; honestius eum tumulari posse, qd in ea basilica, quæ ipse propter amorē Dei & dñi nostri Iesu Christi, & ob amorē sanctæ & eterne uirginis genitricis eius, proprio sumptu in eodē uico cōstruxit. In hac sepultus est, eadē die qua defunctus est: arcusq; supra tumulū deauratus, cū imagine et titulo extractus est: qui titulus hoc modo descriptus est:

Nomina uenatorum.

Religio Caroli.

Magister scholæ.

Ludouicus Aquitanicæ rex, filius Caroli, sit Augustus.

Febri & pleurisi laborat.

Moritur anno ætatis 72.

Q Sub hoc

SUB HOC CONDITORIO SITVM EST CORPVS CAROLI MAGNI ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS, QVI REGNUM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNUM XLVI. FOELICITER TENVIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS, ANNO DOMINI DCCCXIII. INDICTIONE VII. V. KALEND. FEBR.

Stephanus papa xciiij. sedit annis iij. menses v. dies xxviij.

ANNI CAROLI MAGNI .I.

CAROLVS
M. I. German.
Imperator.

Anno dominice incarnationis Dcclxix. CAROLVS Magnus, Pipini filius, diuiso post patrem regno, cum fratre Carlomanno regnare cepit, & xlvi. regnavit annis: tribus cum fratre, xliij. solus postea. Cuius anno primo Hunoldus quidam Aquitania, quae in sorte Caroli cesserat, inuasit, & provincialium animos ad concitanda noua excitas, bellum, quod pater eius Pipinus occiso Vualfario consumasse uisus est, renouauit. Contra quem Carolus profectus, fratris auxilium postulauit: sed impediētibus malis hominibus habere non potuit: colloquio tamen cum

eo habito, ad persequendum Hunoldum profectus est, eumque ad Lupum Vualsconium ducem fugitiuum missa legatione, recepit cum uxore sua, ipsoque Lupo cum tota Vualsconia sibi obediente regressus est. Anno domini Dcclxx. Carolus rex habuit generalem conuentum in Vormacia ciuitate. Bertrada uero, mater regum cum Carlomanno minore filio, apud Saluffam locata pacis causa, in Italiam proficiscitur: peractoque negotio pro quo ibat, adorans etiam Romae sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios regreditur. Corpus sancti Othmari in insula qua defunctus est per decem annos, incorruptum inuenitur, ablatumque in basilica sancti Galli sepelitur. Anno domini Dcclxxi. Carlomannus in uilla quae dicitur Salmontiacus, defunctus est ij. Non. Decemb. & Carolus rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, Carbonacum uillam uenit, ibique Vuiltharius episcopus Sedunensis, & Folradus presbyter, alijque plures faceret, comites etiam atque primates fratris sui ad eum uenerunt, uxor uero Carlomanni cum filijs & parte optimatum ad Italiam profecta est. Hadrianus papa xcv. ordinatur, sedit annis xxiiij. Anno domini Dcclxxij. Rex Carolus congregato Vuormaciae generali conuentu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamque sine mora ingressus, cunctaque ferro & igni depopulatus, Eresburg castrum cepit, idolum quod a Saxonibus Irminful uocabatur, euertit. In cuius destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit, ut propter continuam caeli serenitatem, exiccatis omnibus illius loci riuis & fontibus, aqua ad bibendum inueniri non posset. Sed subito diuinitus, ut creditur, in cuiusdam torrentis concauo tanta uis aquae eruperat, quiescentibus cunctis tempore meridiano, ut omni exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo, Vuilfaram fluium accessit, ibique acceptis a Saxonibus duodecim obsidibus, recessit. Anno domini Dcclxxiiij. Hadrianus papa, cum insolentiam Desiderij regis, & oppressionem Longobardorum ferre non posset, legationem ad Carolum mittens, opem eius implorauit. Qui collecto exercitu ueniens, Desiderium intra Ticinum obsedit, totumque hybernum tempus multa moliendo in hac obsidione consumpsit. Dum haec in Italia geruntur, Saxones nacta occasione pro absentia regis contra

Conuentus Vuormaciae.

Carlomannus in uilla Salmontiaci moritur

Saxoniam uasta Carolus.

Eresburg ab heretione, set obrinuit Martus honor, ut Merjsburg uocetur.

Irminful, quasi Iderman uel, hoc est, comitum profugium, & a quibus omnium habitauerunt autem Saxonum idolorum nomina & ritus a Romanis. Drujus, Nero, et Germanicus eam promouit gubernarunt. Al. K

riguos sibi Hassorum terminos populantur: uenientesque in locum qui Friteslar nominatur, ecclesiam a beato Bonifacio dedicatam, incendere moliti sunt, quae ipse sanctus martyr per spiritum prophetiae nunquam incendio uiolari praedixit. Cumque multa ui incendere eam conarentur, apparuerunt quibusdam & ex Christianis atque Paganis duo iuuenes in albis, qui eam protexerunt ab igne: nutuque diuino immisso terrore, omnes in fugam conuersi sunt, nemine extinctis persequente. Inuentus est autem postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus iuxta ecclesiam ipsam genibus accliuus, ligna & ignem habens in manibus, & quasi ore flans ad incendendam eandem basilicam. At rex dimisso ad obsidionem & expugnationem Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: peractisque uotis, ad exercitum reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem, ad deditionem compulsi: quam ceterae ciuitates secutae, regis se potestati subdiderunt. Et rex subacta ac pro tempore ordinata Italia, in Franciam reuertitur, captiuum ducens Desiderium regem. Adalgis uero filius eius in Graeciam ad Constantinum imperatorem, diffidens rebus patriae, se contulit, ibique in patritiatus honore uitam finiuit.

Eo anno Hirene piissima una cum Constantino gloriose diuinitus imperium accepit. Primo huius imperij anno, cum Constantinus decem esset annorum, homo quidam in longis Thraeae muris fodiens, inuenit arcam lapideam. Quam cum expurgasset, & reuelasset, repperit uirum in ea iacentem, & literas arte conglutinatas, continentes haec: Christus nascetur ex Maria uirgine, & credo in eum. Sub Constantino uero & Hirene imperatoribus, o sol iterum me uidebis. Anno domini Dcclxxiiij. Carolus domum regressus, priusquam Saxones eum uenisse sentiret, temptatum in eorum regiones misit exercitum, qui direptionibus & incendijs cuncta uacitates, compluribus, qui resistere conati sunt interfectis, cum ingenti praeda regressi sunt. Anno domini Dcclxxv. Carolus rex consilio habito decreuit Saxoniam ingredi, & in ea tamdiu perseverare dum aut Christianae religioni subderetur, aut omnino tolleretur. Totis ergo regni uiribus Saxoniam petens, primo impetu Sigiburgum castrum, in quo Saxonum praesidium erat, cepit. Eresburgum castrum a Saxonibus destructum, muniuit, in eo Francorum praesidium posuit, multaque strage facta obsides ab eis & Vuestfalijs accipiens, regressus est. Corpora sanctorum Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Constantinus imperator, filius Leonis persecutor Christianorum & ecclesiarum, legisque destructor, obiit.

Friteslar.

Ticinum.

Hirene accipit imperium.

Arca lapidea repta.

Bap. dicit, laminam inuentam super cadauer.

Sigiburgum castrum capitur.

Eresburgum destruitur.

HISTORIA.

Anno dominicae incarnationis Dcclxxvi. ab urbe condita millesimo Dxxvij. LEONIS filius Constantini persecutoris, lxxi. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium, regnavit annis v. Hic ad breue tempus uisus est pius esse sanctaeque Dei genitricis ac monachorum amicus: unde & metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocauit, multosque ordines in urbe bene ampliauit. Quapropter principes omnes cum multitudine populi copiosa ingredienti, petierunt filium eius Constantinum imperatorem. Qui cum diceret illum sibi unicum esse & paruulum, seque uereri pro hoc, si forte sibi contingeret, quod humanum est, illum ab eis interfici, & alium promoueri, iurauerunt ei omnes, se non admissuros alios imperatores, praeter Leonem, & Constantinum, & ex semine ipsorum, & hoc scripto confirmauerunt, & sic in sancto die paschae coronatus est Imperator. Leo autem cum regnaret annos v. mortuus est, & regnauit filius eius Constantinus pro eo, cum Hirene matre sua.

Leo Constantini filius.

ANNI LEONIS.

Primo autem anno LEONIS, qui est viij. Caroli, nunciatur eidem Carolo Ruotgaudum Longobardum, quem ipse Forouulienfibus ducem dederat, nouas res in Italia meditari, & complures ciuitates ad eum defecisse. Qui statim tendens, Ruotgaudum interfecit: ciuitates quae a se defecerant, recepit, impositisque Francorum praesidijs redijt, & statim audiens Saxones rebellasse, illuc tetendit: sed inueniens eos deuotum supplices, ueniam dedit baptizatis, qui uolebat: & obsidibus acceptis, iterum in Franciam regressus est.

Ruotgaudus Longobardus.

Q ij Anno

Comitia in Paderbrun.

Vuitikindus.

Multitudo Saxonum baptizata.

Tuitium caenobii est Druitense contra Agrippinam, vulgus Tuitium uocat corrupte.

Locum hunc Beatus Rhenanus lib. 1. rerū Germanicarum pulchre restituit, in quo habes totum tractum quem è Chaucis progressi Franci, priusquam trans Rhenum in Galliam migraret non paucis annis tenuerunt.

Buochholtz. Angrarij. Ostfalai.

Anno dñi Dcclxxvij. Carolus rex habito consilio in loco qui Paderbrunno uocatur, iterū Saxoniam intrauit, omnesq; fallaciter deuotos inuenit. Cuncti quippe ad eum uenerunt, propter Vuitikindum ex primoribus Vu estfalorum, qui multorum sibi confcius facinorum, regem timuit, & ad Sigefridum Danorū regē cū paucis profugit. Ceteri qui uenerant, in tantū se regis potestati permiserant, ut ea cōditione ueniā tūc mererentur, quatenus si ulterius sua statuta uiolarent, patria & libertate priuarentur. Baptizata est autē & multitudo magna, quæ se, licet falso, Christianam promiserat. Anno dñi Dcclxxvij. Carolus rex partes Hispaniæ petens, quasdam urbes subegit, obsides à Sartacenis accepit: sed inde regressus, fraude Vuafconū pleriq; aulicorū per insidias interfecti sūt. Interea Saxones conperto q̄ tam longe recessisset, sumptis armis, Rhenū usq; profecti sunt: sed cum Annem trāsite nō possent, quicquid à Tucio ciuitate usq; ad fluuiū Salam, uicorum uillarumq; fuit, ferro & igni populati sunt, nullū discrimen sexus aut ætatis ira hostis fecerat, ut liquido appareret eos non p̄dandi, sed ulciscendi se gratia terminos Francorū introisse. Quod cū rex Antistodoro positus audisset, orientales Francos & Alemannos ad propulsandos eos, continuo misit. Quorū aduentum Saxones audientes, recesserunt: sed illi eos ē uestigio secuti, inuenerunt eos in partibus Hassorū super fluuiū Adernam: statimq; in ipso fluminis uado illos adorti, tanta cede strauerūt, ut ex ingenti multitudine uix pauci redierint. Anno dñi Dcclxxix. Venit ad Carolū Hiltibrandus dux Spolitanus cū magnis muneribus in uilla Vuiciniaco, quem ille benigne suscepit, donatumq; in suum ducatū remisit: ipse uero animo in Saxoniam tendens, Rhenum in loco qui Lippia uocatur, cum exercitu traiecit. Cui cū Saxones in eo loco qui Buochholtz dicitur, resistere tentarent, uicti fugatiq; sunt: & rex Vuestfalorū regionem ingressus, eos oēs in deditiōe accepit: indeq; ad Vuifaram ueniens, castra posuit: ibi Angrarij & Ostfalai obsides dederunt, & factamēta iurauerūt. Quibus peractis, rex Vuormaciam in hyberna se recepit. Anno dñi Dcclxxx. Carolo Saxoniā uenienti, oēs orientalium partium Saxones occurrerūt, multiq; de populo baptizati sunt: ueniensq; in locum ubi Hora & Albia confluunt, ordinauit res tam Saxonū, q̄ Danorū: reuersusq; in Franciam, habito consilio, Romā causa orationis cū uxore sua Hiltigarde et liberis perrexit, et natale dñi Papię celebrauit. Leo imperator obiit.

ANNI CONSTANTINI.

Baptizatur Pipinus, & à pontifice de sacro fonte suscipitur.

ANno dominicæ incarnationis Dcclxxxi. urbis autem conditæ millesimo Dxxxij. CONSTANTINVS filius Leonis, lxxij. loco ab Augusto, cū matre sua Hirene regnum suscepit, & annos xvij. regnauit. Huic filia Caroli & Hildigardis reginæ Ruothrudis desponsata fuerat, sed mater eius aliam ei inuito coniungebat. Cuius anno primo Carolus Romam ueniens, ab Hadriano papa honorifice suscipitur. Et cum ibi sanctum pascha celebraret, baptizauit idem pontifex filium eius Pipinū, eumq; de sacro fonte suscepit & unguens eum in regē Italię, imposuit ei coronā: fratrem uero eius Ludouicū in regē Aquitanie unxit, ipsiq; coronā imposuit. Rex uero Romā digrediens, Mediolanū uenit, ibiq; baptizata est filia eius Gisela ab archiepiscopo Thoma, & ab eodem est de sacro fonte leuata. Misit autē Hadrianus papa Formosum & Damasum episcopos, cum legatis regis, Richolfo diacono, & Eberhardo pincernarum magistro, ad Thassilonem ducem, ut commonerent eum de iuramento, quod Pipino & filijs eius olim iurauerat. Qui uenientes, cor eius emolliuerunt, ut cum eis Vuormaciam ueniret, datisq; xij. obsidibus, regi fidelitatem iuraret: sed ubi domum redijt, non diu in fide permansit. Anno domini Dcclxxxij. Carolus in Saxoniam eundū, & ibi ut in Francia quotannis generalem conuentū censuit habendum: traiectoq; apud Coloniam Rheno, ad fontē Lippię uenit, ibiq; positis castris, inter cetera negocia legatos Sigifridi regis Danorum, & quos Caianus & Vigurtus principes Hunorum quasi pacis causa miserunt ad se, audiuit & absoluit. Cumq; soluto conuentu in Franciam redisset, Vuitikindus in patriam reuersus, Saxones rebellare persuasit. Nunciatū est autē regi, q̄ Sorabi Sclauj, qui campos inter Albiam & Salam iacētes incolunt, in fines Thuringorū & Saxonū sibi confines

confines deprædandi causa fuissent ingressi. Contra quos cū tres ministros suos cum orientalibus Francis direxisset, illi Saxonum audientes motum ad illos diuerterunt: sed incautè agentes, à Saxonibus circumuenti, & penè omnes occisi sunt. Ad quam rem examinandam cum rex uenisset, omnes Vuitikindus huius sceleris autorem proclamauerunt: sed illum quia aufugit tradere non ualentes, ex alijs qui ei consenserunt, usq; ad iij. millia et quingentos tradiderūt, qui omnes una die iussu regis decollati sunt. Anno Domini Dcclxxxij. Cum ad expeditionem Saxoniam rex se præparasset, antequam moueret exercitum, Hiltigardis uxor eius regina obiit ij. kalen. Mai. in quibus tunc erant uigiliæ Ascensionis. Cuius funeri cū solenni more iusta persolueret, Saxoniam terendit: pugnāsq; cū eis in loco qui Thietmelle uocatur, uicit eos: indeq; ad Paderbrunnen ueniens audiuit eos in finibus Vuestfalorū iterū paratos ad pugnam, ad quos tendens, eadem qua prius fœlicitate, cū eis dimicauit. Inde reuersus in Franciā, duxit uxorem filiæ Ratolfi comitis, de orientali Francia, nomine Fastradā, de qua habuit filias duas. Eodem anno defuncta est bonę memorię Bertrada regina mater regis iij. Idus Iulij. Anno dñi Dcclxxxij. Carolus trāsecto Rheno in loco qui Lippeheim uocatur, pagos Vuestfalorū uastauit: ueniensq; ad Vuifará, cum inundatio aquarū transitū negaret, dimisit filiū suum Carolum in finibus Vuestfalorum: ipseq; per Thuringiam diuertens, depopulatus est partes quę sunt circa Albiam: reuersusq; est in Franciam, Saxones uero congregati pugnabant cum filio eius Carolo: sed ille magna cede facta, cum uictoria redijt ad patrem Vuormatiam. Anno domini Dcclxxxv. Vuitikind & Abdio ex transalbania regione uenerunt ad Carolum regem apud Atiniacum adducente Amaluuino aulicorum uno, ibiq; in gratiam recepti baptizati sunt: quieuitq; Saxonice perfidię peruicacitas per aliquot años. Anno dñi Dcclxxxvi. Audiens rex Anglos & Saxones Britanniam inuasisse, misit illuc cū exercitu Audolfum præpositū menie regis. Qui ueniens, perfidie gentis contumaciam cito repressit: acceptosq; obsides cū plurimis populi primoribus Vuormaciam ad regem adduxit. Rex autē pace undiq; parta statuit Romam ire, & partem Italię quę est circa Beneuentū suę potestati subiicere: cuius maiorem partem, capto Desiderio, iam sibi subdiderat. Veniens igitur in Italiam natale domini celebrauit apud Tuscię ciuitatem Florētiam. Anno domini Dcclxxxvij. Carolus rex Romam ueniens, honorifice susceptus est ab Apostolico Hadriano: moratusq; ibi per aliquot dies, cum eodem pontifice Beneuentum contendit. Quod audiens Aragilus dux Beneuentorum, misit ad regem filium suū Rumoldum, cū magnis muneribus rogās, ne terram illam intraret. Quod ille abnuens, & Rumoldum secum detinens, Capuam uenit: indeq; bellum gesturus, castra ibi posuit. Aragilus uero relicto Beneuento, quæ caput est illius terræ, Salernum se quasi munitionem contulit: missaq; legatione utrosq; filios suos regi obrulit: promittens se per omnia obediturum, tantum ne ad conspectum eius uenire cogeretur. Cuius precibus rex annuens, minorem filium nomine Grimoldum secum retinuit: maiorem patri remisit. Accepit insuper a populo obsides xi. misitq; legatos qui & ipsum ducem, & omnem populum Beneuentanum sacramento confirmarent. Ipse post hæc cum legatis Hirene & Constantini filij eius, qui propter petendam filiam suam missi fuerant, locutus est, illisq; dimissis, Romam reuersus, sanctum pascha ibi cum magna hilaritate celebrauit. Tunc uenerūt ad papam legati Tassilonis ducis Archiepiscopus, et Hunericus abbas, rogantes ut inter se & regem mediator pacis fieri dignaretur. Quod cum ille obnixè faceret, & rex id uelle diceret, interrogati missi quo pacto pacem firmare uellent: responderunt sibi super hac re nihil imperatum fuisse. Vnde papa commotus, quasi fallaces ac fraudulentos anathemate itatuit feriēdos, si à fide olim regi promissa discederent: hocq; duci remandans, hos infecta pace remisit. Apostolicus autem & rex inuicem sibi ualedicentes discesserunt: accepta q; benedictione rex in Franciam redijt, & filios ac filias cum uxore sua Fastrada Vuormacię inuenit. Ibi ergo habito generali cōuentu coram optimatibus suis, omnia quę facta sunt in itinere suo, narrauit: eorumq; consilio legatos misit ad Tassilonem, qui expectarentur.

Hiltigardis moritur.

Fastrada Ratolfi comitis filia.

Lippeheim

Carolus honorifice suscipitur ab Hadriano apostolico.

Beneuentum Salernum.

Legati Tassilonis ad Carolum.

Conuentus Vuormacię.

Pheringe locus super Danubium.

Clementia Caroli in Tassilonem Baivarum.

Tassilo maiestatis reus iudicatur.

Tonsuratur

Carolus contra Sclauenos.

Dissensio inter Constantinum & Hirenen.

Anasus fluuius limes pannonie, atq; Bauaric. Sic Limes.

Raba alias Rabinza Rabon, Ptolemeus Narabonem appellat.

Donatur monasterio Faldus q; infidias in Carolum detexit.

Nauigatio à Rheno in Danubium Almona, alij Altinula, alij Almona, fluuius pisculētus, Danubiū intrās. Radiantia, Regesum hodie uocant, 10. millibus passuum distans ab Alemanno fluuiio: hic Rheno infunditur.

ritetur, si apostolici iussis obedire, sibiq; fidem seruare disponderet. Quo iussa contemne, statuit rex tripertito exercitu Baioariam petere & filio suo Pipino cum Italicis copijs in Tridentinam uallem confluente, Saxonum uero atq; orientaliū Francorum exercitu, super Danubium in loco qui Pheringa dicitur conueniente, ipse cum exercitu quem adduxerat, super Licum fluuium in ciuitatis Augustæ suburbio conuenerat. Videns autem Tassilo se undiq; circumfusum, ad regem supplex uenit, ueniamq; de ante gestis sibi dare rogauit. Rex autem ut semper erat mitis, deprecanti pepercit, acceptoq; ab eo filio eius Theodote cum alijs xij. obsidibus in Franciam redijt. Anno domini Dcclxxxvij. Carolo apud Ingilheim pascha celebrante, generale concilium habente, Tassilo dux sicut & cæteri regni primates aduenit, sed à Bauuarijs accusatus, quod post datos proxime obsides fidem non seruauerit, sed suadente uxore sua Lintburga, Desiderij Longobardorum regis filia, Auares in dissipationem regni uocauerit, multaq; alia hostiliter & dixisse & fecisse, cum hæc negare nequit, maiestatis reus iudicatus est. Et dum omnium ore capitali damnaretur sententia, rex ob amorem dei, & quia consanguineus eius erat, liberare eum cupiens, interrogauit quid iam agere uellet: Ille autem rogans licentiam sibi dari pro peccatis pœnitendi, tonsuratus, & in monasteriū missus est, similiter & filius eius Theodotus. Cæteri uero huius perfidiæ consortes per diuersa exilia damnati sunt. Anno domini Dcclxxxix. Carolus contra gentem Sclauenorum qui Vuilci dicuntur exercitum ducens, amnem Albiae duobus pontibus cōiunxit, quorum unum ex utroq; capite uallo muniuit, imposita turri ex lignis & terra, ingressusq; terram Vuilzorum, ferro & igni cuncta uastauit, donec eos subiugauit. Hoc anno Hirene imperatrix soluta pace nuptialis fœderis cum Francis, misit & adduxit puellam de Armeniacis nomine Mariam, & iunxit eam filio suo Constantino imperatori, multum contristato propter affectum quo erga filiam Caroli flagrabat quam antea desponsauerat. Anno domini Dccxc. Carolus nullam expeditionem fecerat, sed residens in Vuormacia, legatos Hunorum audiuit, suosq; ad eorum principes misit. Agebatur autem inter eos de confinij regnorum suorum, quæ res futuri belli fuit seminarium. Anno domini Dccxci. Sanctus Burchardus Vuirzburgensis episcopus obiit iij. Nonas Februa. Eodem anno dissensio facta est inter Constantinum & matrem eius Hirenen, malorum hominum instigatione, in tantum ut ipsa uellet eum regno priuare, Carolus autem de Vuormacia mouens exercitum, Baioariam tetendit, ea intentione ut Hunis bellum inferret: diuisoq; exercitu, Theodericum comitem & Meginfridum camerarium suum, cum una parte, per aquilonare Danubij latus ire iussit, ipse cum altera per australem ueniensq; ad Anasum fluuium, qui est limes Pannoniæ atq; Bauariæ, castra posuerunt, & per triduum letanias ibi fecerunt. Huni autem uidentes exercitus, utrasq; ripas tenentes, diuinitus immisso terrore munitiones suas dimittentes fugerunt, & uterq; exercitus liberè ingressus, magnam partem Pannoniæ usq; ad fluuium qui dicitur Raba deuastauit, sicq; rex per Sabariam reuertit, altera pars exercitus per uiam qua uenerat redijt. Anno domini Dccxcij. Carolo à natali domini per totam ætatem Ratisponæ commorante, quibusdam Francis agentibus, conspirauit contra eum filius eius Pipinus ex concubina, itemq; alij propter Fastadam reginam: cuius crudelitatem se ferre non posse Franci dicebant. Quæ conspiratio cum per Faldulium Longobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei obseruata, monasterio sancti Dionysij donatus est. Autores uero coniurationis partim gladio cæsi, partim patibulo suspensi sunt. Rege autem propter bellum cum Hunis susceptum, Regenepurg sedente, perualum est ei à quibusdam posse percommode à Danubio in Rhenum nauigari, si inter Radantiam & Aitmonam fluuios eiusmodi fossa duceretur, quæ esset nauium capax, quia horum fluuiorum alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confestim rex cum omni comitatu suo ad locum huic operi aptum, uenit, ac magna hominum multitudine congregata, totum autumnii tempus in hoc con-

hoc consumpsit, ducta est itaq; fossa inter prædictos fluuios duum millium passuum longitudine, trecentorum pedum latitudine, sed frustra, nam propter iuges pluuias & terram quæ palustris est naturaliter, opus quod fiebat stare non potuit, sed quantum terra à fossoribus interdiu egestum fuerat, tantum noctibus humo iterum relabente subsidebat. In hoc opere occupato nunciata est Saxonum omnimoda defectio, & Francorum plurima à Sarracenis interfectio. Qui rebus commotus, in Franciam reuertens, natale domini celebrauit apud sanctum Kilianum Vuirzburg, scilicet iuxta Mœnum fluuium, pascha uero super eundem in uilla Franconouert, ubi & hyemauerat. Anno dñi Dccxcij. Carolo in Fræconouert pascha celebrante, synodus episcoporum magna collecta est ex omnibus regni prouincijs, legati quoq; Hadriani papæ in eius uicè affuerunt. In hac synodo hæresis cuiusdam episcopi Fœlicis nomine, damnata est, qui Christum secundum hoc quod homo est, adoptiuum dei filium dicebat, & liber contra eum communi episcoporum autoritate compositus est, in quo omnes subscripserunt. Synodus etiam quæ ante paucos annos in Constantinopoli congregata sub Hirene & Constantino filio eius, septima & uniuersalis ab ipsis appellata est, ut nec septima nec aliquid diceretur, quasi superuacua ab omnibus abdicata est. Mortua est autem ibi & Fastada regina, & Mogontia apud sanctum Albanum sepulta est. Anno domini Dccxciiij. Rex diuiso inter se & filium eius Carolum exercitu, Saxoniam cum magno intrauit apparatu: sed ipsi faciem eius solito reueriti, datis obsidibus, se per omnia obsecuturos iurauerunt. Anno domini Dccxcv. Rex perfidiæ Saxonum non immemor, conuentum generalem habuit, in uilla quæ dicitur Cusfestein ultra Rhenum contra Mogontiam, iuxta Mœnum fluuium, atq; inde cum exercitu Saxoniam ingressus, penè totam populando peragrauit, itemq; acceptis obsidibus in Galliam remeauit. Anno domini Dccxcvi. Leo papa xvi. ordinatur, sedit annis xx. alij dicunt xxv. Hic Carolum fecit imperatorem. Qui mox ut ordinatus est, clauis confessionis sancti Petri, & uexillum Romanæ urbis ad regem Carolum cum alijs muneribus misit: & ut aliquem sibi de optimatibus suis ad confirmandum sacramento populum Romanum mitteret, rogauit. Missus est ad hanc rem Angilbertus abbas monasterij sancti Richarij, per quem etiam magnam partem thesauri quem Henricus dux Foroiulensis spoliata Hunorum regia, quæ Ringus uocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit: reliqua inter optimates & aulicos & palatio deseruietes, liberaliter distribuit. Rex autem post hæc Saxoniam petens, filium suum Pipinū Italiae regem in Pannoniam misit: ipseq; depopulata Saxonia, Aquasgrani reuertitur: Pipinus uero fugatis ultra fluuium Tizaha Hunis, cum residuo Hunorum thesauro ad patrem regreditur. Anno domini Dccxcvij. Expeditio facta est in Saxoniam, & usq; ad oceanum, ultra omnes paludes & inuia loca transitum est, et rex de Hadaloha regressus (nam id nomen est loco ubi oceanus Saxoniam aluit) totam Saxonum gentem in deditioem per obsides accepit & ad palatium Aquasgrani regressus, Abdellam Sarracenum filium ibi Mauge regis à fratre depulsum, sibiq; se cōmendantem suscepit. Illuc & legatus Nicetæ qui tunc Sicilia regerat uenit, portans epistolam imperatoris Constantini. Quem magnifice suscipiens, post paucos dies absoluit. Mediante autem mense Nouembre, ad hybernandum cum exercitu Saxoniam intrauit, positisque castris apud Vuifaram, locum castrorum Heristal uocari iussit. Illuc legati Hunorum cum magnis muneribus uenerunt, indeq; Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludeuico in Hispanias reuertifecit, Pipinum in Italiam remisit, ipse uero ad disponendam Saxoniam totum hyemis tempus impèdens, natale domini & pascha sequētis anni ibi celebrauit. Anno domini Dccxcviij. Saxones transalbiani seditione cōmota, legatos regis qui tunc ad faciendas iusticias missi sunt comprehendentes, alios trucidantes, alios ad redimendū conseruant. Vnde rex collecto exercitu, ad locum qui Munda dicitur perrexit, habitoq; con filio, Saxoniam inter Albia & Vuifara populado petagrauit. Trāsalbiani uero superbia elati cōtra Abodritos regi sepe fideles arma corripiunt. Sed dux eorū Thralico commisso cū eis prelio iij. millia eis occidit

Huius uestigia cernuntur prope Vuiciffenaburgū Nordgauie, ubi Graben fossa & uiculus testatur opus

Francofordia iā clara Emporio ciuitas nō solum Germaniæ sed totius Europæ.

Herefis Fœlicis.

Forte Kinigstein.

Leo Papa Carolum facit imperatorem.

Tizaha.

Hadaloha.

Vuifara.

Heristal.

Saxones legatos regis male excipiunt.

occidit, reliquos turpiter fugatos ut regi se dederent coegit. At rex in Franciam reuersus, ubi ad Aquasgrani uenit, missos Hyrene imperatricis de pace agentes audiuit. Cuius filius Constantinus ob insolentiam morum à suis captus, excæcatus est: uel, ut quidam uerius fatentur, ipsius matris suæ consilio hoc factum est, ipsaq; regnum sola tenere contendit. Hos ergo legatos ubi rex absoluit, uenerunt de Hispania legati Hadesonsi regis Galitiæ & Asturiæ, Basiliscus & Froia, deferentes munera: quæ ille de manubijs quas uictor apud Olisiponiam ultimam Hispaniæ ciuitatem à se expugnatam ceperat, mittere regi curauit: Mauros uidelicet septem cum totidem mulis atq; loriceis. Quos & benigne suscepit, & honorifice remuneratos dimisit. Constantinus imperator filius Leonis & Hirene, postquam cæcatus est consilio matris suæ, post breue tempus obiit, sicq; mater de cætero per quinque annos imperauit. Obscuratus est autem sol eo tempore per dies xvij. ita ut oberrarent naues in mari, & omnes dicerent, quod propter imperatoris obcæcationem sol obscuratus sit. Anno domini Dccxcix. Leo papa à Romanis excæcatus est. Romanis enim in sua securitate gloriantibus, leuatum est cor eorum secundum consuetudinem illorum, uolueruntq; ea quæ imperialis erant potestatis sibi uendicare. Resistete autem Leone papa, quidam ex cognatis beatæ memoriæ Hadriani papæ seditionem mouentes in populo, concitauerunt eum aduersus papam. Vnde factum, ut in letania maiore cum processurus de Lateranis, ad ecclesiam sancti Laurentij quæ ad Craticulam uocatur, equo sedens pergeret, insidias à Romanis dispositas, iuxta eandem ecclesiam incidit: deiectusq; de equo, & erutis oculis eius, ut sibi uisum est, linguaq; amputata, nudus ac semiuuus in media platea dimissus est. Quidam autem dicunt quod unum tantum oculum sibi erueret, alij uero neutrum, sed rasorijs per medios oculos incidere, nec tamen uisum auferrent. Deinde iussu eorum qui huius facinoris autores erant, in monasterium sancti Herasmi martyris missus, Albini cuiusdam cubicularij sui cura, noctu per murum dimissus, à Vuinigiso duce Spolitano, qui audito huiusmodi facinore, Romam festinans aduenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cuius rei nuncium dum rex accepisset, ipsum tandem ut uicarium sancti Petri cum summo honore ad se præcepit adduci: iter quietum super Rhenum in loco qui dicitur Lippeheim transfretauit, & ad Paderbrunnen ueniens, pontificis aduentum ibi expectauit. Misit autem interea Carolum filium suum ad Albim cum exercitu, propter quædam negocia cum Vuilzis & Abodritis disponenda, & cum eius reditum expectauit, pontifex uenit, susceptusq; ab eo honorifice, mansit apud eum dies aliquot, intimatisq; regi omnibus propter quæ uenerat, per legatos regis cum honore reductus, atq; in locum suum restitutus. Eodem anno Auares qui & Huni, à fide quam promiserant defecerunt, & Geroldus Bauuariorum præfectus pugnans contra eos, in prælio interfectus est. Anno domini Dccc. Carolus rex Turonum pergens causa orationis, moratus est ibi aliquot diebus, propter aduersam ualitudinem dominæ Luitgardæ coniugis suæ, quæ ij. Nonas Iunij ibidem defuncta & humata est. Menie autem Augusto inchoante, Mogonciacum ueniens, iter in Italiam condixit. Cui Romam tendenti pridie quam urbem intraret, occurrit ei Leo papa apud Nomentum xij. lapide ab urbe prandensq; cum eo, dimisit eum ibi nocte illa, & præcessit eum ad urbem. In crastinum uero ordinatis per loca congrua turbis, ipse stans in gradibus cum episcopis & clero, honorifice illum suscepit, cunctisq; pfallentibus, in basilicam sancti Petri eum introduxit. Facta sunt autem hæc vij. kalend. Decemb. post septem uero dies rex concione uocata, omnibus cur uenisset patefecit, inter quæ potissimum erat de discutiendis quæ obiecta sunt pontifici criminibus. Ut enim se quasi absolutiores redderent, eius calumniatores mortiferum ei crimen imposuerunt. Rege autem de hoc inquirente, cum nulus esset criminis probator, pontifex assumpto euangelij textu coram rege & omni populo, ambonem conscendit, astantibusq; inculcatoribus, inuocato sanctæ trinitatis nomine, ab obiectis se expurgauit.

Hucusq;

Hucusq; Romanum imperium à temporibus Constantini Magni, Helenæ filij, apud Constantinopolim, in Græcorum Imperatoribus mansit, ex hoc iam ad reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transijt.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dccci. ab urbe uero condita, millesimo Dlij. CAROLVS Magnus, rex Francorum, Pipini regis filius lxxij. loco ab Augusto, Romanorum Imperator consecratus est, anno regni sui xxxij. sic imperauit annis xiiij. Cum enim pro calumnia Leoni Papæ ingesta Romam ueniret, & natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad missarum solennia ueniens, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minus sperati, Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit, & à cuncto Romano populo acclamatus est: Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum uita & uictoria. Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more principum ab eo adoratus, ablato patritij nomine, Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos dies habita questione de aduersarijs papæ, secundum legem Romanam, ut maiestatis rei decollationi adiudicati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu intercessit, nam & uita & membrorum integritas eis concessa est, cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Quidam autem dicunt, quod de maioribus eorum, uno die in Lateranensi cæpo, trecenti decollati sunt. Innocentiâ uero beati Leonis Papeita Dominus approbavit, ut clariores postea oculos ei donauerit. Sed in signum uirtutis illius pulcherrima cicatrix in modum tenuissimi fili, turturinas acies niueo candore decorauit. Ordinatis deinde Romanæ urbis & Apostolici, totiusq; Italiæ non tantum publicis, sed etiam Ecclesiasticis & priuatis rebus, Imperator vij. Kalen. Maij Romam egressus est. Hic est annus regni eius xxxij. imperij uero primus.

A clamatio populi
Roma. in Carolum.

ANNI CAROLI MAGNI.

Anno Dñi Dcccij. Hyrene imperatrix de Constantinopoli misit legatum suum nomine Leonem, ad Imperatorem Carolum, de pace firmada, inter Francos & Græcos, & Imperator uicissim misit Iesse Episcopum Ambianensem, & Helin gaudum Constantinopolim pro eadem causa, & ut postularent Hyrenem imperatricem, ut illi iungeretur in coniugio. Quæ in hoc consensisset, si non Aetius patritius inhibuisset, præualens & imperium in fratrem suum Nicephorum transferre satagens. Nam cum ad huc in urbe essent legati Caroli, NICEPHORVS im-

Hyrene Imperatrix

Nicephorus.

perium inuasit, & Hyrenem in monasterium, quod ipsa cõstruxit in insula quadam, relegauit. Anno Dñi Dcccij. Imperator Caroli legati de Cõstantinopoli reuersi sunt, & uenerunt cum eis apocrifarij Nicephori, qui tunc rem publicam apud eos regebant, Michael Episcopus, & Petrus Abbas, & Calistus Candidatus, qui inuenerunt Imperatorem in Germania, super fluuium Sala, in loco qui dicitur Saltz, et pactum faciendæ pacis in scripto susceperunt, indeq; cum epistola Imperatoris Romam regressi, domum sũt reuersi. Anno Dñi Dccciij. Imperator Aquisgrani hyemaui, estate autem ducto exercitu in

Sala.
Saltz.Carolus Aquisgrani
hyemat.

Saxoniâ, omnes qui trans Albiam habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Gotefridus rex Danorum, uenit cum classe & omni equitatu suo ad locum qui dicitur Schiefdorff, in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris uenturum, sed cõsilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid uoluit, per Legatos mandauit, nam Imperator super Albim

Regis Danorum
legati ad Carolum.Constantinus
Hirene filius
excæcatus.

Alij Vlyssobonam.

Obscuratus sol pro-
pter imperatoris ob-
cæcationem.Leo papa misere
tractatur à Ro-
manis.

Lippeheim.

Auares à fide
deficiunt.Carolus Turonum
redit.Leo Papa suscipit
Carolum.Pontifex se pro
concione purgat:

Albim fluium sedebat, in loco Holdunstein dicto. Eadem quoque æstate perlatum est ad Imperatorem, sanguinem Domini in Mantua ciuitate fuisse repertum, misitque ad Papam, ut huius famæ ueritatem perquireret. Qui nacta occasione exeun- di, primo in Longobardia, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, indeque subito arrepto itinere ad Imperatorem mandauit ei, medio Nouembre se uelle natale Domini cum eo celebrare. Qui statim misso filio suo Carolo ad S. Mauri- tium, honorifice eum suscipere iussit, ipseque obuiam illi Remos pergens, apud Pa- risiacum uillam natale Domini celebrauit, deinde Aquasgrani perduxit, dona- tumque magnis muneribus, per Baioariam ire uolentem, deduci fecit usque Rauennam. Anno Domini Dcccv. Imperator misit filium suum Carolum cum exercitu in Boemiam, qui de populatis omnibus, ducem terræ illius nomine Lechoné occidit, indeque regressus ad patrem, in Vosego sylua uenatui studentem inuenit. Anno Domini Dcccvi. Imperator habito conuentu inijt consilium cum primoribus Francorum, de pace constituenda & conseruanda, & de diuisione regni faci- cienda inter filios suos in tres partes, ut sciret uniusquisque illorum, quam partem tueri & regere deberet, si sibi superites deueniret. De hac partitione testamentum est factum, & iureiurando ab optimatibus confirmatum. Anno Domini Dcccviij. Lega- ti regis Persarum uenerunt ad Imperatorem, deferentes ei munera, papilionem & tria tentoria, uario colore facta, mitæ magnitudinis & pulchritudinis, omnia byssina, tam tentoria quam funes eorum. Præterea pallia serica multa & precio- sa, atque unguenta, & balsamum, nec non & horologium ex aurichalco, arte me- chanica mirifice compositum, in quo xij. horarum cursus ad clepsydram uerte- batur, cum totidem areis pillulis, quæ ad completionem horarum decidebāt, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebāt, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per xij. fenestras cõpletis horis exibant, & impulsu egres- sionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ claudiebāt. Alia quoque multa erant in ipso horologio quæ enumerare longum est. Anno Domini Dcccviij. Imperator audiens Gotsfridum regem Danorum in Abroditos cum exercitu tra- iecisse, Carolum filium suum cum ualida Francorum & Saxonum manu misit contra eum, si forte Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Ille autem expugnatis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reuersus est. Nam manu promptissimos amisit, inter quos & filium fratris sui nomine Re- ginoldum. Anno Domini Dcccix. Ludeuicus rex, filius imperatoris, cum exer- citu Hispaniam ingressus, Dercosam ciuitatem obsedit, sed non ualens eam cape- re dimissa oblidione, in Aquitaniam se recepit. Anno Domini Dcccx. Pipinus rex Italiae, filius Imperatoris perfidia Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello, terra marique iussit appetere, subiectaque Venetia, Duces eius in deditio- nem accepit. Imperator autem adhuc Aquisgrani agens, & contra Gotsfridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit, classem ducentarum nauium de Nor- mannia Fresiam appulisse, totasque Fresiaco littore adiacentes insulas uastasse, iamque exercitum in continenti terra esse. Qui congregatis quanta potuit celeritate copijs, è regione contendit, positisque iuxta Vuifaram castris, minarum Gotsfridi prestolatur euentum. Nam rex ille superbus uanissima spe uictoriae inflatus, cum Imperatore se cõgredi uelle iactabat. Sed dum Imperator statua castra haberet, diuersarum rerum nuncij ad eum uenerunt, classem scilicet prædictam fuisse re- gressam, Gotsfridum regem à quodam satellite suo, siue ut quidam dicunt, a filio proprio, cuius matrem nuper alia coniuge ducta dimiserat, interfectum: Castella- lum Hoheburgi, Albe flumini appositum, in quo Vtolegatus Imperatoris, & Ori- entalium Saxonum erat presidens à Vuilcis captum, & Pipinum filium eius regem Italiae uisum idus Iulij defunctum. Quibus auditis, disposita pro temporis conditi- one Saxonia, domum reuertitur. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt. Sol viij. Idus Iulij, & ij. kalen. Decemb. Luna xi. kalen. Iulij, & xviij. kalend. Ianuarij. Ruothdruth filia Imperatoris maior natu, viij. Idus Iulij obiit. Gotsfrido rege Danorum mortuo, Hemmingus fratris sui filius in regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit. Anno Domini Dcccxi. Imperator pace cum Hemmingo firmata,

Sanguis Domini
Mantuae repertus.

Parisiacum uilla. im
Archiscola nobile.

Lecho dux Boemie
occiditur.

Vosegus, alias Vosa-
gus ad Galliam Belgi-
cam quandam spectas,
nunc a Germaniam
opulētias habens auri
ferrique uenas.

Munera regis Pers-
arum Carolo missa.

Carolus contra Got-
fridum regē Danorū

Ludeuicus rex Der-
cosam obsidet.

Pipinus Venetos
subiicit.

Defectus Solis
& Lune.

firmata, & placito generali Aquis habito, in tres partes regni sui totidem exerci- tus misit, unum trans Albiam in Limones, qui & ipsos uastauit, & castellum Ho- heburgi superiori anno à Vuilcis destructum restaurauit, alterum in Pannonias ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas, tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes prospere egerunt. Carolus filius Imperato- ris maior natu, ij. Non. Decemb. obiit. Anno Domini Dcccxiij. Nicephorus Im- perator Constantinopolitanus pugnas contra Bulgares, occiditur: & MICHAEL

Placitum generalis

Nicephorus occi-
ditur.

EL gener eius imperio potitur. Qui legatos Caroli Imperatoris ad Nicephorum missos, suscepit, & absoluit, cum quibus & legatos suos direxit, per quos pacem à Nicephoro cõcepta, firmavit. Anno Domini Dcccxiij. Imperator habito generali conuētu Aquisgrani, filium suum Ludeuicum regem Aquitanie ad se uocauit, ei que coronam imponens, imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernhardum uero nepotem suum, filium Pipini filij sui, Italiae præfecit, & regem ap- pellari iussit. Concilia quoque iussu eius super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Gal- liam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Mogontiae, alterum Rotomagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arela- ro. Michael Imperator Bulgares bello appetens, haud prosperis successibus uti- tur, ac proinde domum reuersus deposito diademate, monachus efficitur in cuius locum Leo filius Bardæ patritij, cõstituitur. Pons Rheni apud Mogontiacum, quem Imperator per decem annos ingenti labore, & opere mirabili, de ligno ita con- struxit ut perenniter durare posse uideretur, in mense Maio ita tribus horis fortui- to incendio conflagrauit, ut præter hoc quod aqua tegebatur, ne una quidam hastula ex eo remaneret. Anno Dñi Dcccxiij. Carolus imperator dum Aquisgrani hyema- ret, febre & pleuresi, id est lateris dolore tactus v. kal. Febr. rebus excessit huma- nis, anno ætatis circiter lxxi. regni autem xliij. ex quo uero Imperator & Augustus appellatus est, anno xliij. Cuius rei nunciu cum Ludeu- cus filius eis in Aquitania accepisset, tricesimo postquam id acciderat die, Aquasgrani uenit, summoque omnium Francorum consensu ac fauore patri successit, & ad susce- pti regni administrationem cura cõuersa, primò legationes, quæ ad patrem uenerant, auditas absoluit, inter quas præcipua fuit Leonis Imperatoris, qui Michaeli suc- cessit. Habito autem Aquisgrani generali cõuētu, ad iustitias faciendas legatos in oēs regni partes misit, duos ex filiis suis Lothariū Baioarij, Pipinū præfecit Aquitanie.

Ludeuicus Pius. II.
Impera. Germanus.

Ludeuicus rex fit
Imperator.

Concilia per Galliam
super statu Ecclesi-
arum corrigendo: iā hijce
annis 1539. purus ca-
ro. hunc salem ferre
nequit. eum quos timor
Dei nõ emēdat, Syno-
dus emendare debet.

Pons Rheni incen-
dio absumitur.

Carolus moritur
ex Pleuritiide.

Ludeuicus filius
succedit.

HISTORIA.

ANNO Dñice incarnationis Dcccxv. ab urbe autem condita, mil. Dlxvi. LVDEVICVS Caroli magni filius, lxxiiij. ab Au- gusto loco regnauit, regnumque annis xxvi. ob- tinuit. Huic anno primo regni sui allatum est quosdam de primoribus Romanorum ad inter- ficiendum Leonem Papam cõspirasse, hocque indi- cio ad Pontificem delato, oēs illius factiois au- tores iussu illius trucidatos fuisse. Quod cum moleste ferret, Bernhardum nepotem suum regem Italiae ad se uocauit, eumque ad inuestigandum quod dictum est, misit. Qui cum Romam uen- sisset, ægritudine decubuit. De rebus uero propter quas uenerat, per Heroldum comitem qui ad hoc legatus ei fuerat datus, regi Ludeuico remandauit

Ludeuicus Imp.

Hic Paschali dedisse
dicitur liberam eligen-
dorum Episcopi oris
potestatem, quæ antea
ex imperatorum uo-
luntate pendebat. Ob-
serua proboc tempo-
re certe ab hoc Lud.
Pio, Stephanus. 4. ite
Gregorius. 4. confir-
mationem petierunt.

Suartzach monasterium constructur in Herbipolensi diocesi

remandauit quicquid compererat. Quem legati Pontificis subsecuti, de his quæ domino suo obijciabantur, regi Ludeuico per omnia satis fecerunt. Quo etiam anno cœnobium Suartzachenſe à Meginguado comite, & Ymina uxore eius, in honorem Domini nostri saluatoris, & sanctæ Dei genitricis, sanctiq; Sebastiani, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub primo eiusdem monasterij Abbate Benedicto nomine, libera totius seruitutis & exactionis cõditione cõstruitur, & postmodum primo monasterio collapso, in honorem sanctæ Dei genitricis & sanctæ Fœlicitatis, ac vij. filiorum eius reparatur.

ANNI REGNI LVDEVVICI.

Leo Papa moritur.

Anno Domini Dcccxvi. Dominus Leo Papa, anno Pontificatus sui xxi. de corpore migravit viij. kalend. Iunij. Stephanusq; Diaconus in locum eius Papa xcvij. ordinatus est, qui sedit menses vij. Hic ergo post consecrationem suam, nondum duobus mensibus exactis quàm maximis potuit itineribus, ad Imperatorem uenire contedit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererent, quod ille audiens, Remis ei occurrit, missisq; obuiam his, qui eum illò deduceret, honorifice illum ibi suscepit. Pontifex uero statim aduentus sui causam ei insinuans, celebratis deinde ex more missarum solennijs, eum diadematis impositione coronauit, Romanorumq; Imperatorem pronunciauit, anno regni sui secundo, secundum alios septimo. Anno Domini Dcccxvij. Stephanus Papa tertio mense, postq; Romam uenerat, nondum exacto viij. kalen. Febr. obiit, cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, munera & excusatoriam Imperatori epistolam misit, sibi non solum nolenti, sed etiam plurimùm pœnitenti, Pontificatus honorem intactum asseuerans. Paschalis Papa xcvij. sedit annis vij. iuxta alios nouem. Imperator uero generalem cõuentum Aquisgrani habens, filium suum primogenitum Lotharium, nominis atq; imperij sui locum sibi constituit, ceteros reges appellatos, unum Aquitanie, alterum Baiarie p̄fecit. Post hæc nunciatum est ei, Bernhardum nepotem suum Italię regem, quorundam prauorum hominũ conſilio, tyrannidem meditatum fuisse, iamq; omnes introitus Italię, quos clusas dicunt, impositis p̄ſidijs firmasse, atq; omnes Italię ciuitates in eius uerba iurasse, quod ex parte uerum, ex parte fuerat falsum. Ad quos motus cõprimendos Imperatore celeriter cum exercitu magno ueniente, Bernhardus rebus suis diffidens, armis depositis, apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Anno Dñi Dcccxvij. Detecta fraude cõiurationis, & seditiosis omnibus in sua potestate redactis, Imperator Aquisgrani reuertitur, transactõq; quadragesimali ieiunio, paucis post sanctum Pascha diebus, coniurationis autores simul & regẽ, iudicio Francorum, capitali damnatos sententia, luminibus tantum iussit orbari. Irmingardis regina v. Non. Octob. obiit, quæ genuit Imperatori, Lotharium, Pipinum, & Ludeuicum. Anno Domini Dcccxix. Conuentus Aquisgrani, post natale Domini habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum tractata sunt, legibus etiam capitula quædam pernecessaria, quæ deerant, addita sunt. Quo peractõ, Imperator inspectis plerisq; nobilium filibus, Vuelphi comitis, filiam nomine Iudith, duxit uxorem, quæ genuit ei Carolum Caluum. Anno Domini Dcccxx. Propter iuges pluuias & aerem, nimio humore resolutum, magna incommoda contigerunt. Nam & hominum & bouum peſtilentia grassata est. Frumenta quoq; & legumina corrupta sunt. Anno Domini Dcccxxi. Allatum est Imperatori Ludeuico de morte Leonis Imperatoris Constantinopolitani, q̄ anno p̄terito in basilica sanctæ Dei genitricis, intra palatium interemptus sit, conspiratione quorundã optimatum tuorum, & præcipue Michaelis comitis domesticorum, qui prætorianorum militum studio, insulas imperij suscepit, & ix. annis regnauit. Secundum quosdam Leo Papa obiit, eiq; Stephanus successit. Anno Domini. Dcccxxij. In regione Thuringorum, quodam in loco, iuxta fluuium quendam, cespes longitudine pedum quinquaginta, latitudine xiiij. altitudine sesquipedali, de terra sine

Stephanus Papa moritur.

Comitia Aquisgrani.

Clusæ Italię præſidijs firmatæ.

Seditiosi in Imperatorem, luminibus priuantur.

Conciliũ Aquisgrani.

Carolus caluus.

Michael comes domesticorum.

Deceſpites translato in Thuringia.

sine manibus p̄cisus & sublatus, ab eo loco in quo sumptus est, xxv. pedum spatio distans inuētus est. Stephanus Papa obiit, cui Paschalis successit. Item in parte orientalis Saxonie quæ Soraborum finibus contigua est in quodam deserto loco iuxta lacum qui dicitur Arnſe, in modum aggeris terra intumuit, & limitem unius leugæ longitudine porrextum, sub unius noctis spatio, absq; humani operis molimine instar ualli subrexit. Dominus imperator filium suum Lotharium pro disponendis regni negocijs, in Italiam misit, cui præcedenti anno Hirmingardam Hugonis comitis filiam, de qua ille suscepit Lotharium, postea excommunicatum, Ludouicũ post se regnantem, & Carolum. Pipinum uero filium suum imperator in Aquitaniam misit, cui filiam Theoderici comitis Matricensis iunxit. Anno domini Dcccxxij. Mense Maio conuentu habito apud Francofurt, inter ceteras Barbarorum legationes, uenerunt ad imperatorem duo fratres de regno Vuilzorum, controuersiam habentes, Milegast, & Celeadrogo, filij Lubit regis Vuilzorum. Qui cum orientalibus Abroditis pugnans, cum interisset, populus Vuilzorum filium eius Milegastum maiorem natu regem sibi constituit. Sed cum is secundum ritum gentis, non dignè administraret regnum, illo abiecto, iuniori regium honorem deferunt. Quamobrem ad presentiam imperatoris ambo uenerunt. Qui cum uidisset gentis uoluntatem, proniorem ad iuniorẽ fratrem, statuit ut is regnum teneret, ambo tamen muneribus donatos, & sacramento confirmatos, in patriam remisit.

Lotharius disposita Italia, cum iam redire statueret, rogante Paschali papa Romanam uenit, & honorifice ab eo susceptus, in sancto paschæ die apud sanctum Petrum & regni coronam, & imperatoris Augusti nomẽ accepit, sicq; mense Iunio ad patriam uenit. Imperator Drugonẽ fratrem suum apud Metensem ecclesiam sub canonica uita degentem, clero eiusdem urbis consentiente atq; eligente, restorem ibi constituit, eumq; ad pontificatus gradum promoueri censuit. Celeadrogo Abodritorum princeps, cum quibusdam populi sui primoribus ad imperatorem uenit, dilatiq; per tot annos aduentus sui rationem, unde incusabatur nõ improbabiler reddidit. Et licet in quibusdam causis culpabilis esset per merita parentum suorum, tamen non solum impunitus, uerumetiam muneribus donatus, ad regnum redire permissus est.

Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua erant tremotus in Aquensi palatio, & in territorio Tullensi, iuxta uillam Commerciam cum puella quædam annorum circiter xij. post sacram cõmunionem, quam in pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni uictus desiderio plenum biennium usq; in tertium annum dimidium cõpleuit, nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit autem ieiunare anno dominicę incarnationis Dcccxxij. à pascha & in Dcccxxv. circa initium Nouembris, peractõ ieiunio, cibum sumere, ac ceterorum hominum more manducando uiuere cœpit. In Saxonia quoq; in pago Fihaze xxij. uillę igne cœlesti crematę sunt, & fulgura in sereno uisa sunt, atq; in terdũ de cœlo ceciderunt. In territorio Cumentensi Italię ciuitatis in uico Grabadona in ecclesia sancti Ioãnis Baptiste imago sanctę Marię puerũ Iesum gremio continens, in absida eiusdem ecclesię depicta, & ob nimiam uetustatem obscurata, peneq; deleta, tanta claritate per duorum dierum spacia effulsit, ut omnem splendorem nouæ picturæ, suæ uenustatis pulchritudine penitus uincere uideretur. Imagines etiam Magorum munera offerentium iuxta eam erant depictæ, quas præter munera quæ offerebant, claritas illa minime irradiabat. Anno domini Dcccxxij. Paschalis papa uita decessit. In cuius locum cum duo per contentionem populi fuissent electi, Eugenius tamen presbyter tituli sanctæ Sabine uincente nobilium parte, papa xcix. ordinatur, seditq; annis tribus. Legati Michaelis imperatoris Constantinopolitani, ad imperatorem Ludouicum pro pace confirmanda, cum muneribus & literis uenerunt condignoq; responso abiolui sunt. Hoc anno paucis post æstiuale solstitium diebus, in territorio Augustudunensi, aere in tempestatem subita mutatione conuerso, ingens fragmentum ex glacie simul cum grandine decidisse narrantur, cuius longitudo pedes xv. latitudo

Arnſe.

Comit' a Francofordiæ.

LOTHARIUS
primus eius nominis, III. Imperator Germanorum. Ab hoc Lotharingia.

Prodigia.

Puella ieiunans ad biennium à sumptu Eucharistiæ.

Paschalis papa moritur. Eugenius succedit.

CAROLVS
Crassus filius Ludouici,
cui filij eius, cui fuit
cognomen Pio.

Carolus Caluus obiit.

LVDOVICVS
Balbus.
Post Ludouicum Bal-
bum, filium Caroli Cal-
ui, habent historiae
CAROLVM
III. cognomento
CRASSVM.
Et hic V. est Germano-
rum Imperator.

Ruotpertum, auum uero paternum Vuitichinum ex Germania profugum. Hunc autem idcirco in regnum promouerunt, quia Carolus filius Caroli, nepotis Caroli Calui, Galliarum regis, cui regnum debebatur, uix adhuc triennis erat, patre defuncto, cum puer biennis fuit, matre uix per quadriennium superstiti. Anno domini Dccclxxxvij. Carolus imperator uiuus dimisit regnum. Basilius imperator regno decessit.

ANNI ARNOLPHI.

ARNOLPHVS
VI. Roman. Imp.

cum filio suo Romano puero annis xv. Arnolphus itaque rex potens principabatur Baioarijs, Sueuis, Francis orientalibus, et post mortem Caroli Calui Lotharingis, audacibusque Saxonibus. Cui Zuentebaldus Marauanorum dux uiliter repugnauit. Usque ad

Usque autem ad haec tempora Vngariorum gens, cuius omnes pene nationes expertae sunt sequitiam, quibusdam difficilimis interpositionibus, quas clausuras nominat uulgo, separata erat a nobis, ut neque ad meridianam, neque ad occidentalem plagam, exeundi facultatem habuerit.

Arnolphus igitur rex, cum Zuentebaldum supradictum superare nequiret, de pulsus prohdolor his munitionibus, Vngariorum gentem scelerum cupidam, in auxilium uocat, si tamen auxilium dici potest, quod paulo posteo moriente, cum genti suae, tum caeteris in meridie occalucq; degentibus, graue periculum, immo exitium fuit. Deuicto itaque Zuendeboldo, Arnolphus secure potitur regno. Vngarij uero interim obseruato exitu, contemplatiq; regionem, malum cordibus, quod post in propatulo apparuit, machinabantur. Anno domini Dccclxxxix. Luitperro archiepiscopo Sunderold successit. Arnolphus uirzburgensis episcopus in Saxonia occisus est inter missarum solennia. Sedit autem annis xxxvi. menses vij. Anno domini Dcccxc. Arnolphus rex exercitum Nortmannorum deleuit. Anno domini Dcccxcij. Ratispona incendio flagrat. Anno domini Dcccxcij. Sunderoldus archiepiscopus a Nortmannis occiditur. Pro quo Hatto ordinatur, obsecurus quidem genere, sed acutus ingenio, & qui difficile discerneret, melior consilio foret an peior. Anno domini Dcccxcij. Anno domini Dcccxcv. Arnolphus Italiam Burgundiamque sibi subiecit. Anno domini Dcccxcvi. Arnolphus rex cxij. papa Romam ueniens, imperator efficitur. Huius temporibus Formosus erat.

HISTORIA.

Anno Dominicae incarnationis Dcccxcvij. CAROLVS iam quinden- nis creatur in regem Galliae, Ottone adhuc uiuente, & iniuriam dissimulante: eodem tamen anno defunctus est. Cuius Ottonis frater Ruotpertus a Carolo dux Celticae praelatus, cum postea regnum affectaret, a militibus Caroli interfectus est. Cuius filius Hugo ob necem patris regi semper infensus, consilio egit per quoscunq; potuit, ut Ruodolfus filius Richard Burgundionis, eo multum reclamante, rex recrearetur, & Carolus rex ab Heriperto eiusdem cognato, per insidias caperetur, carceriq; manciparetur, in quo post quinquennium defunctus est, anno regni sui xxxvi. uita uero liij. Idem autem Carolus ex sorore Adelstani regis Anglorum, filium procreauit, nomine Ludouicum, qui inter perturbationes patris infantulus adhuc transmarinis partibus aduectus ad auunculum Adelstanum, post patris necem, & Ruodolfi mortem, paternum & auitum rexit imperium. Hic etiam ex Gerbirga Heinrici Saxonum ducis, & postea regis filia, sorore Ottonis magni, quam extincto Gisilberto eius uiro coniugem duxit, Lotharium filium accepit, qui in eodem regno patri successit. Anno domini Dcccxcvij. Magna fames homines se inuicem comedere persuasit. Anno domini Dcccxcix. Arnolphus imperator obiit, moxq; anno Vngarij morte illius audita, collecto permagno exercitu, Marauianorum gentem, quam illorum auxilio Arnolphus imperator sibi subdiderat, inuadunt, sibiq; uendicant, Baioariariorum quoque fines occupant, castella diruunt, ecclesias igni consumunt, populos iugulant, & ut magis magisque timeantur, interfectorum sanguine potant. Huius Arnolphi temporibus Formosus Papa uehementer afflictus batur a Romanis, cuius & hortatu Arnolphus rex Romam aduenit. Qui ingressus urbem, multos Romanorum principes obuiam sibi properantes, ulciscendo papae iniuriam, decollari praecipit. Causa autem simultatis inter Romanos & Formosum papam haec fuit: Formosi decessore defuncto, quaedam Pars Romanorum Sergium quendam Romanae diaconum ecclesiae papam sibi elegerat, quaedam uero pars non infima natu Formosum Portuensis ciuitatis episcopum pro uera religione, diuinarumque scripturarum & doctrinarum scientia papam fieri anhelabat. Cum autem in eo esset ut Sergius ordinari debuisset, pars que Formosum fauebat, non sine mediocri tumultu et iniuria Sergium ab altari expulit, et Formosum papam constituit. Unde Sergius descendit in Tusciam, quatenus Adelberti Marchionis potentissimi iuuaretur per potentiam. Quod & factum est.

R ij Nam

Vngarorum seuitia.

Clausurae, Klausen.

Arnolphus contra Zuentebaldum.

Grauisimum periculum ab Hungaris.

Carolus quindenarius in regem creatur.

Ludouicus.

Magna fames.

Vngari in Marauianos ac Bauaros,

Interfectorum sanguinem bibunt.

Simultas inter Romanos & Formosum Papam

Arnolfus pediculari morbo absumptus.

Sergij crudelitas in Formosum mortuum

Nam Formoso defuncto, Arnolfo in patria miserabili morte, scilicet uermium, quos pediculos dicunt, tanta scaturitione, ut nullis medicorū curis minui possent extincto, is qui post necem Formosi constitutus est, expellitur, Sergiusq; per Adelbertum papam constituitur. Qui cōstitutus, ut impius sanctorum doctrinarum inscius, Formosum de sepulchro extrahi, atq; in sede Romani pontificatus sacerdotalibus uestimentis indutum, locati, sicq; decollari præcepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam uniuersalem sedem usurpasti? Dein lacris exutū uestibus, abscisisq; digitis tribus, in Tyberim iactari præcepit, cunctosq; quos ipse ordinauerat gradu proprio depositos, iterū ordinauit. Quod quā male & iniuste egerit, in hoc animaduerti poterit, quoniam & hi qui auida proditione, ante proditionem, salutem seu benedictionē Apostolicam perceperunt, ea post proditionem, proprijsq; corporis suspensionē non sunt priuati, nisi quos improba forte scēdarunt flagitia. Benedictio siquidem quæ ministris Christi impenditur, non per eum qui uidetur, sed qui non uidetur sacerdotem infunditur. Neq; qui rigat est aliquid, neq; qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus.

Quantæ autem autoritatis, quantæq; religionis Formosus papa fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum a piscatoribus postmodum esset inuentus, atq; ad beati Petri principis Apostolorum ecclesiam deportatus, sanctorum quedam imagines sese inclinantes, hunc in loculum positum uenerabiliter salutauerunt. Quod religiosissimi Romanæ urbis testati sunt. Post Formosum Iohannes papa cxiiij. extitit: cui Stephanus cxv. successit.

ANNI LVDOVICI.

LVDOVICVS III. septimus Germanorum Imperator

Anno dominicæ incarnationis Dccclj. ab urbe uero condita millesimo Dclij. LVDOVICVS, Arnolphi imperatoris filius, lxxviij. loco ab Augusto admodum puer imperium suscepit, & xij. annis regnauit. Cuius anno primo Vngarij Baioariam uastauerūt: sed Ludouicus gentis suæ depopulationem non ferens, magno exercitu coactō, iuxta Licum fluiuium cum eis pugnauit, & plus quā mille ex eis interfecit. Cumq; pugna usq; ad horam septimam iam protraheretur, & regis uictoria estimaretur, Vngarij callidi, positis ex aduerso insidijs, fugam simulant. Quos dum regis milites, doli ignari, impetu ualidissimo insequerentur, omni ex parte prodeunt insidia, & quasi uicti ipsi, uictores interimant: rex ipse ē uictore se uictum esse miratur, sitq; illi non opinatus grauior casus. Vngarij uero ut rabiem perfidia suæ faciarent, Baioariorum, Sueuorum, Francorum regna percurrunt, cunctaq; uastando incendunt.

Vngari omnia uastat

Huius temporibus Adelbertus non quilibet mediocris, sed ex primatibus magnus ille heros, filius sororis Heinrici ducis, sed postea regis, nepos Ottonis ducis Saxoniae, similitatem non modicam in castello Babenberg, contra Rempublicam exercebat. Nam cum inimicitiae essent inter Chunradum patrē Chunradi postea regis, primum à Chunrado interfectus est frater Adelberti: in cuius ultionem Chunradus quoq; postea occisus est ab Adelberto: nec ullas regum potuit tam ingens bellum inter eminentes uiros ortum sedare. Cumq; ipsi etiam regi Ludouico rebellis existeret Adelbertus, sæpe rex congregatis omnibus, super castellum eius irruerat. Cui nominatus heros non iuxta castellum, ut plærisciq; solent, sed procul à munitione præparat bellum. Regis itaq; milites priusq; huius uirtutem re ipsa experirentur, regem præeuntes, pugne præludio hunc extra castrū elicere, atq; interficere cogitabant. Sed ipse huiusmodi præludij non solum nō ignarus, sed etiā deliberatus, his obuiā tam longē à castro processerat, ut hunc milites eō usq; ex aduersarijs esse nō cognoscerent, quoad in eorū ceruices istius mucro cedis impatiens desquirit. Igitur cū septennio fermē Adelbertus heros rebellionem huiusmodi exercebat, sciens Ludouicus fortitudinem illius audacia, haud quaquā se, nisi tergiuersione quadam posse deuincere, Hattone Moguntinæ sedis archiepiscopum, quid super hac re faciendum esset, consuluit.

Adelbertus rebellis Ludouico.

Qui ut

Qui ut erat uersutia plenus: Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus redam: ego ut ad te ille adueniat, providebo, tu, ne redeat, curato. Hatto itaq; animi confidentia, qua nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Babenberg quasi Adelberti rebus cōsulturus adiit, multaq; locutus, in dolo suafit ei ad regem uenire, spondens ei iureiurando, aut ei pacē cum rege facturum, aut incolumem illum suo loco restitutum. His pactis consentiens, Adelbertus fidei & amicitiae gratia, ut dignaretur prandere, rogauit Episcopum. Quo calliditatis obtentu negante, ilico urbem egressi sunt, Episcopo dexteram Adelberti tenente. Cumq; pertransissent oppidum cum omni comitatu, fertur Episcopus clamasse: Proh inquam, quā sepe petit, qui oblata spernit: tedet me longioris uiae & tardioris horæ, nam ieiuni tota die non possumus ambulare. Hæc audiens Adelbertus, nihilq; mali suspicatus, ad genua pontificis se lætus inclinauit, & ut in urbem gustandi gratia reuerteretur, deposcit. Pontifex in urbem reuertitur cum Adelberto, deputans se liberatum à uinculo iuramenti, eōq; incolumem illum sic restituisse loco suo. Post hæc cum Pontifice xiens, regi Ludeuico ab eo presentatur, moxq; habito iudicio, principū qui affuere decreto, capitalem subiit sententiam, & in proprio castello Tharissa accepit sepulturam. Anno domini Dccccij. Vngarij Charentaniam inuadunt, & commissa in sabato paschæ pugna, occiduntur. Anno domini Dccccij. Anno domini Dccccij. Anno domini Dccccv. Anno domini Dccccvi. Vngarij à Moranis occiduntur. BERENGER, Reginolt, & Gerhart Germani fratres interficiuntur. Anno domini Dccccvij. Pugna inter Adelbertū fratrem eorum, & Chunradum fratrem Ludeuici Imperatoris committitur, in qua Chunradus occiditur. Anno domini Dccccvij. Rudolphus Episcopus Vuitburgensis obiit. Adelbertus perfidia Hattone Archiepiscopi, & cuiusdam Luitpaldi deceptus, Ludeuico rege iubente decollatur. Baioarij ab Vngarijs interficiuntur. Anno domini Dccccix. Vngarij Saxoniam & Thuringiam uastant. Anno domini Dccccx. Vngarij Alemanniam petunt. Leo Imperator

Hatto proditor Adelberti.

Judicium Ottonis Frisingensis Christiani, de hoc Hattone legis lib. 6. cap. 15 Nullius molumentū gratia, fraus de circumuentendus est Christianus, ne in corde quidem.

Adelbertus decollatur.

Vngari Charentaniam inuadunt.

Constant. obiit. Anno domini Dccccxi. Franci pugnant cum Vngarijs. Anno domini Dccccxij. Ludeuicus rex moritur. Hic iuxta quosdam ultimus dicitur Carolorum, apud Orientales Francos imperantium: iuxta quosdam uero Chunradus qui post eum regnauit, ultimus cōputatur, à quibus pater illius Chunradus, qui ab Adelberto interfectus est, frater Ludeuici huius fuisse æstimatur. Sed huius diuersitatis error scriptoribus regnorum imputetur.

Ludouicus rex ultimus Carolorum.

Ludeuicus igitur cum accepisset uxorem, nomine Mahthildā sororem Brunonis, ac magni ducis Ottonis, non multis post hæc uixerat annis. Horum pater erat Luitolphus, qui Romam profectus, transtulit inde reliquias Innocentij Papæ. Ex quibus Bruno cum ducatum administrasset, totius Saxoniae duxit exercitum contra Danos, & inundatione repentina circumfusus, non habens locum pugnandi, periit cum omni exercitu, fratri, natu quidem minori, sed omni uirtute multo potiori, relinquens ducatum. Regi autem Ludeuico cum non esset filius, post mortem eius omnis populus Francorum atq; Saxonum, querebat Ottoni diadema imponere regni, sed ipse quasi iam grauior recusabat onus imperij: eius tamen consultu Chunradus quondam dux Francorum, filius illius Chunradi, quem Adelbertus occidit, ungitur in regnum, penes Ottonem tamen summum semper & ubiq; fiebat imperium. Natus est autem eidem Ottoni filius, mundo necessarius, optimus Henricus, qui primus libera potestate regnauit in Saxonia, cui pater moriens, totius Saxoniae ducatum reliquit, Chunrado iam in regnum sublimato.

Otto petitur ad regnum, cum Ludouico non esset filius.

R iij HISTO

CONRADVS primus eius nominis VIII. Germa. Imp. sub quo Imperium a Francis ad Saxones translatum sepultus est in Fulda

Arnoldus fugit ad Vngaros.

Enus fluuus.

Vngari uastant Alemaniam.

Duo Duces fratres decollantur.

Vngari Alfatiam uadunt & Lothoringiam

Anno Dñicæ incarnationis Dcccxiij. urbis aut cõditæ, millesimo Dclxiij. CHVN RADVS, filius Chunradi, quem Adelbertus occidit, Francorũ ex genere oriũdus, uir strenuus, bellorumq; exercitio doctus, omnium electione lxxix. loco ab Augusto regnũ accepit, & vij. annis regnauit. Sub quo potentissimi erant principes, Arnoldus in Baioaria, Burchardus in Sueuia, Heberhardus Comes potētissimus in Fracia, Gisbertus Dux in Lothoringia, inter quos Heibertus Saxonũ & Thuringorũ Dux præpotēs clarebat. Secundo autē regni eius anno, memorati Principes huic præsertim rebelles extiterāt, quos ille

tam sapientiæ quàm fortitudinis robore superauit, suamq; ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio terrore coactus, cum uxore ac filijs ad Vngarios fugit, ibiq; usq; ad obitũ Chunradi permāsit. Primo anno Chunradi regis, Vngarij ab Alemannis & Baioarijs, iuxta fluuiũ, qui uulgariter Ine dicitur, occiduntur.

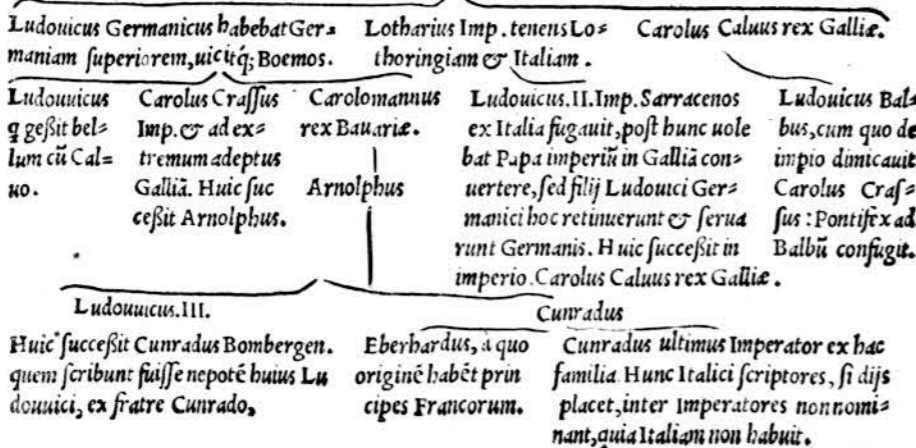
ANNI CHVN RADI.

Anno Domini Dcccxiij. Prædicti Principes regi rebellant. Rudolphus rex moritur, post quem Ludeuicus, Caroli filius, in regnum patris, consilio Hugonis Ducis, filij Ruperti, ex transmarinis partibus, ad Gallias reducit, cui idem tamen postea accusatur. Hoc tempore Marinus Papa cxvi. exitit. Anno Domini Dcccxv. Vngarij Alemaniam deuastant. Hatto Archiepiscopus obiit, cui Heriger successit. Anno domini Dcccxvi. Anno domini Dcccxvij. Salomon Episcopus captus est. Vngarij Alemaniam totam igne & gladio uastant. Anno domini Dcccxviij. Erchenger Dux & Bertholdus Germani fratres decollantur. Basilea ab Vngarijs destruitur. Anno domini Dcccxix. Vngarij per Alemaniam & Alfatiam transeuntes, Lotharingiam inuadunt. Burchardus dux cõstituitur. Chũradus rex moritur, cuius cõsilio & præcepto Henricus Dux Saxonie, filius Ottonis Ducis in regnũ prouehitur. Sed quia Carolorũ stirpe in regno Francorũ deficiente, regnũ iam ad Saxones per Henricũ transfertur, genealogiã Carolorũ causa memorię breuiter depingamus, de hinc de origine gentis Saxonie, cuius opinio uaria est, aliqua describamus, sicq; ad initium regni pertendamus.

Genealogia Carolorum.

CAROLVS MAGNVS IMP.

LVDOVICVS Pius Imp.

DE ORI

DE ORIGINE SAXONVM.

VPER origine gentis Saxonum uaria opinio est. Alijs æstimantibus de Danis Nortmānisq; eos originem duxisse, alijs uero, quibus & Græci consentire dicuntur, eos reliquias fuisse Macedonici exercitus, qui secutus Magnum Alexandrum, immatura ipsius morte per totum orbem sit dispersus. Inuenimus autem in scriptis cuiusdam, antiquitate tradente, q̄ ab Anglis Britannia incolis sint egressi & per Oceanum nauigantes, Germaniæ littoribus studio & necessitate quærendarum sedium sint appulsi, in loco qui uocatur Hathuloga, eo tempore quo Theodericus rex Francorum contra Irminfridum ducem Thuringorum dimicans, terram eorum crudeliter ferro uastauit & igni. Cumq; primum terræ applicuissent, incolæ ipsius terræ qui Thuringi fuisse traduntur, aduentum eorum grauitè ferentes, arma contra eos mouerunt. Saxones uero acriter resistentes, portum obtinuerunt. Diu deinde inter se dimicantibus, & multis hinc inde cadentibus, tandem utrisq; placuit de pace tractare. Initumq; est fœdus eo pacto quo haberent Saxones uendendi emendiq; copiam, ceterum ab agris à cæde hominum atq; rapinis abstinerent: stetitq; illud fœdus inuolabiliter multis diebus. Cumq; Saxonibus iam de fecisset pecunia, quid emerent aut uenderent non habentes, inutilem sibi pacem esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendam egredi de nauibus oneratum multo auro, torque aurea, simulq; armillis aureis. Cui obuius quidam Thuringorum, quid sibi uult, inquit, tam ingens aurũ circa tuum famelicum collum? Emptotem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero. Qui enim fame periclitor, quo auro delecter? At illo qualitatē quantitatemq; precij rogante, nullũ inquit Saxo mihi est discrimen in precio: quicquid dabis gratum habeo. Ille uero subridens, quid si, inquit, de puluere isto sinum tibi impleo? Erat autem in præsentī loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, & accipit humum: ilico Thuringo tradens aurum: lætusq; ad suos uterq; redit. Thuringi Thuringũ laudibus ad cælum tollũt, qui nobili fraude Saxonem deceperit: fortunatumq; eum inter mortales fuisse, qui uili precio tam ingens aurum possederit. Ceterũ certi de uictoria de Saxonibus, iam quasi triumphabant. Interea uero Saxo priuatus auro, oneratus uero multa humo, appropriat nauibus. Socijs igitur ei occurrētib; & quid ageret admiratibus, alij amicorũ eum irridere ceperunt, alij arguere: omnes partim eum amentem crediderunt. At ille postulato silentio, sequimini me inquit optimi Saxones, & meam uobis amentiam probabit utilem. At illi licet dubij, sequuntur tamē. Ille autem sumpta humo, per uicinos agros quàm subtilius potuit, eam disperdit: & castrorum loca occupauit. Ut autem uiderunt Thuringi castra Saxonum, intollerabilis est eis uisus: & missis legatis cõquesti sunt de fœdere rupto ac uiolato ex parte Saxonum. Saxones responderũt se hæcenus fœdus inuolabiliter seruasse: terram uero proprio auro comparatam, cum pace uelle obtinere: aut certe armis defendere. His auditis, incolæ ceperunt aurum Saxonum iam maledicere: & quem paulo ante fœlicem prædicabant, autorem perditionis suæ atq; regionis fatebantur. Ita deinde accensi, cæco Marte, sine ordine & consilio irruunt in castra. Saxones uero parati, hostes excipiunt sternũtq;: & rebus prospere gestis, proxima circum circa loca iure obtinent. Diu itaq; cum ab alterutris pugnatum foret, & Thuringi Saxones sibi superiores fore uiderēt, per internuncios pacificari cum eis quæruunt eosq; in terra quam acceperunt, sedere concedunt.

Eo tempore mortuo Clodoueo rege Francorũ, quatuor filij eius regnũ ipsius æqualiter diuiserunt. Ex quibus Theodericus cum Austrasiam accepisset, cuius regni sedes apud Metensem fuit ciuitatem, mittere curauit legationem ad Irminfridum regem Thuringorum pro pace & concordia: mandans ei non se cupere sibi esse dominum sed amicum: non imperatorē sed propinquum: propinquitatisq; iura inuolabiliter se uelle seruare: sororem quippe Theoderici Irminfridus acceperat, tantum ut à populi Francorũ concordia, qui eum regem constituerant, non discordaret, rogabat: Ad hæc Irminfridus cum benigne responderet, Fran

Lege hic Albertum Krantz de gentis Saxonum primordijs, & hoc citante Saxonom Sialandicũ Danicæ antiquitatis scriptorem.

Hathuloga.

Hæc ordine legis in initio Vuitichindi monachi Benedictini, de rebus gestis Saxonum.

Thuringus Saxoni pulucrem uendit.

Alb. Krantz uult nõ auro, sed sanguine mercatũ agrum accepisse, nec unquam possedisse Thuringos agros ad Hadeleriã.

Spargitur puluis per uicinos agros.

Austrasie sedes apud Metensem ciuitatem.

ret, Francorū statuta sibi placere, pace omni modis se indigere, super negotio regni responsionem suam in amicorum presentiam se uelle differte. Audiens regina legatum fratris superuenisse, & super regni negotio cum rege locutum fuisse, Iringus. egit cum Iringo milite regis, qui erat uir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in rebus agendis, facilis ad suadenda quæ uellet, unde & animum regis sibi connexerat, ut pariter regi suaderent regnum sibi iure hæreditario cessisse, utpote quæ filia regis esset & reginæ. Theodericū uero suum seruum esse, tanquā ex concubina natum, & ideo indecens fore proprio seruo manus unquā dare. Conuocatis ergo principibus, & necessarijs amicis, Irminfridus uerba legati in presentia eorum contulit. At illi unanimiter suadebāt, quæ pacis & concordie sunt eum sentire, quia impetus Francorū ferre non posset, maxime qui actioribus hostiū armis ex alia parte premeretur. Iringus uero lasciuæ mulieris satis faciens uotis, suadet Irminfrido Francis cedere non debere, super negotio regni iustitiam se causam habere: latum præterea imperium, militum manus & arma, ceterasque belli copias sibi à Theoderico parum æque procedere. His igitur Irminfridus persuasus, secundum hæc uerba legato respondit: Amicitiam quidem sui & propinquitatem Theoderico non negare, mirari se tamen satis non posse, quomodo usurpare uellet prius imperium quàm libertatem, seruum illum natum, & quomodo sui quæreret dominum, se non posse proprio seruo manus dare. Legatus his satis commotus, mallem inquit, hoc caput meum tibi tradere, quàm huiusmodi uerba à te audire, sciens ea multo sanguine Francorum atque Thuringorum diluenda. Et hæc dicens, reuersus est ad Theodericum, & quæ audiuit, non celsat. Theodericus autem nimiam iram uultu celsans sereno, oportet nos, inquit, ad seruitium Irminfridi festinare, quatenus qui libertate priuamur, inani saltem uita fruamur. Et cum graui exercitu appropians terminis Thuringorum, Runiberg. inuenit eum ualida quoque manu se expectantem, in loco qui dicitur Runiberg, & commisso certamine, pugnatum est ancipiti bello per biduum, tertia uero die uictus Irminfridus cessit Theoderico, fugiensque tandem se recepit in urbem, quæ Schidinga. dicitur Schidinga sita super fluuium Onestrod. Theodericus autem congregatis principibus exercitus sui, rogat sententiam, utrum nam censerent Irminfridum persequendum, an patriam remeandam. Erat autem Theoderico seruus ingeniosus satis, cuius consilium expertus est sapius probum, ei que propterea quadam familiaritate fuit coniunctus. Cumque quidam censerent mortuos sepeliendos, saucios curandos, & ad maiorem exercitum congregandum esse repatriandum, rogatus ille seruus, sententiam dixit. In rebus honestis pulcherrimam semper esse arbitror perseverantiam, quam ita coluerunt maiores nostri, ut acceptis negocijs raro uel nunquam deficerent. Nec tamen labores nostros eorum æquandos putauerim, qui paruis copijs ingentes gentium copias superauerunt. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostris uictis occasionem uincendi prestabimus. Amplecterer & ipse patriam redire, familiarem necessitudinem prouidere, si hostem nostrum eo spatio scirem uacare. Sed uulnerati nostri forsitan hac re indigent, castrorum ergo labor impigris animis reor pro maxima uoluptate est. Cæsar multitudine exercitus est uehementer attenuatus: hostes ne omnes euaserunt certe rarissimi. Ipse namque dux, ut quedam bestiola, suo munitur latibulo, urbis circumdatur claustro, nec ipsum cælum audeat securè inspicere, nostro timore cogente. Sed non desunt ei pecuniæ, quibus conducantur nationes Barbaræ, non deest militum manus, licet lassæ, quæ tamen omnia nostra redintegrantur absentia. Indecorum est uictoribus, uictis uincendi locum dare. Num singulis urbibus administranda sufficimus possidia? Et eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo prosequente, placuit Theoderico, omnibusque uictoriæ audis, manere in castris, & mittere ad Saxones, Thuringis iam olim inimicos, ut ei essent auxilio, ea conditione, ut si uincerent Irminfridum, urbemque caperent, terram eis in hereditatem perpetuam traderet. Saxones nihil cunctari, nouem duces cum singulis millibus militum destinabant. Et ingressi duces in castra singuli cum centenis militibus, reliqua multitudine extra castra relicta, Theodericum uerbis pacificis salutabant

Perseuerantia in rebus honestis, pulcherrima res.

salutabant, & ab eo hilariter suscepti, dextras dabant & accipiebant, seque illi deuotos, & ad omnia promptos, à Saxonica gente missos dicebant, eisque cordi esse aut uincere uelle, aut uincere nolle. Illis hæc loquentibus, mirati sunt Franci, præstantes corpore & animo uiros mirati sunt, & habitum nouum, arma quoque & diffusam scapulis cesariem, & super omnia ingentem animi constantiam. Vestiti autem erant sagis, & armati longis lanceis, stabantque subnixi paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Quidam uero ex Francis dicebant, tantis ac talibus amicis Francos non indigere, genus indomitum fore, etsi presentem terram inhabitarent, eos proculdubio esse, qui Francorum imperium quandoque destruerent. Theodericus uero proprijs utilitatibus consulens, in fide suscepit uiros, demandans, ut ad oppugnandam urbem præpararentur. At illi à rege regressi, castrametati sunt ad meridianam plagam urbis, in pratis fluuii contigujs, & postera die prima luce surgentes, sumptis armis, oppidum oppugnant & incendunt, statimque aciem ordinant ex aduerso portæ Orientalis. Hi uero, qui intus erant clausi muris, dum uident acies ordinatas, ac se in ultimis constitutos, audacter portis erumpunt, cæcoque Marte in aduersarios irruunt, & telis emissis, res perinde agitur gladijs. Cumque graue bellum oriretur, plures hinc inde sternuntur, illis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro uita pugnantibus, Saxonibus uero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Cumque ubique fierent cædes, & ululatus, & neutrum agmen loco cederet, iam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi sauciati sunt, de Saxonibus uero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Iring ab Irminfrido cum supplici legatione, & omnibus thesauris suis, ad Theodericum pro pace ac spontanea deditio. Et accedens Iring, Hæc ait, tibi misit tuus quondam propinquus, modo seruus, rogans, ut si non sui miserearis, miseræ saltem sororis tuæ miserearis, nepotumque tuorum in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lachrymis dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adiecit: decere clementiam regalem, non spernere legationem talem, nec communem naturam obliuisci, meliusque esse eum in fide suscipere, quem iam speratum ita contemseret, ut nunquam se contra eum leuare posset, quàm illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil aliud expectaret Francorū imperium, nisi solum periculum, ideoque melius esse ut susceptis Thuringis, pariter eos eijceret de sinibus suis. His dictis licet inuitus flectitur Theodericus, promittitque postera die Irminfridum se suscepturum, Saxonesque abiecturam. Quibus Iring auditis, ad pedes prosternitur regis, laudansque sententiam regis, ipse nocte illa mansit in castris, & misso ad dominum optato nuncio, ipsam urbem securitatis repleuit gaudio. Interea urbe ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidam cum accipitre, uictum queritans supra littus fluuii supradicti, sed emissum uolucrum quidam de Saxonibus in ripa suscepit ulteriori. Emisso uero rogante ut remitteretur, Saxo negauit. Ille autem ait. Remitte & prodam tibi secretum, socijsque tuis utile. Saxo è contra, dicit, inquit, ut accipias quod queris. Reges, inquit, pace inter se facta, decreuerunt, ut si cras in castris inueniamini, aut capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille. Serio hæc ais, an ludo? Secunda, inquit, hora futuri diei probabit, quod sine ludo uos agere oporteat, Quapropter uobis ipsis consulite, & fuga salutem querite. Saxo itatim uolucrum emisit, socijsque retulit quæ adiuuit. Qui satis commoti in promptu non inueniebant, quid super his agere debuissent. Erat autem tunc in castris quidam in ueteranis militibus iam tenior, sed uirili adhuc senectute uigens, qui merito bonarum uirtutum pater patrum dicebatur, nomine Hathagato. Hic arripens uexillum quod apud eos habebatur sacrum leonis atque draconis, & desuper aquilæ uolantis insignitum effigie, quo ostentaret fortitudinis atque prudentiæ, & earum rerum efficiam, & motu corporis animi constantiam declarans, ait: Hucusque inter optimos Saxones uixi, & ad hanc ferè ultimam senectutem ætas me perduxit, & nunquam meos fugere uidi, & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici. Certate didici, fugere ignoro, nec ualeo. Si fata non sinunt ultra uiuere, liceat

Vestitus Saxonum & arma.

Vuitichindis lib. 1.

Sex millia Saxonum cæsa.

Victum queritans accipitre.

Vide Alb. Krantz li. 1. cap. 28. & Vuitichindis lib. 2.

Hathagato alias Hathagat.

Vexillum Saxonum leonis & draconis effigie item aquilæ uolantis.

Oratio masculi & ueterani militis Hathagati.

liceat saltem, quod mihi dulcissimū est, cum amicis occumbere. Exemplo mihi sunt paternae uirtutis amicorū corpora, circa nos prostrata, qui maluerunt mori, quā uinci, impigras animas amittere, quā coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere, tantum de contemptu mortis? Ecce ad securos ibimus ad cædem tantum, non ad pugnam. Nam de promissa pace ac nostro graui uulnere securi, nihil suspicantur aduersi, hodierno quoq; prelio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, ita sine uigilijs & solita custodia manent. Irruamus igitur super improuisos, & somno sepultos, parum laboris est, sequimini me ducem, & hoc canum caput meum uobis trado, si nō uenerit quod dico. Illius igitur optimis uerbis erecti, quod supererat diei in reficiēdis corporibus suis, expendebant, deinde prima uigilia noctis, qua solet sopor grauior occupare mortales, dato signo sumunt arma, & precedenti duce, irruunt super muros, inuenientesq; eos sine uigilijs ac custodibus, ingressi sunt urbem cum clamore magno. Quo excitati aduersarij, alij fuga salutem quæsierunt, alij per plateas & muros urbis ut ebrij errauerunt, alij in Saxones, ciues suos putantes, inciderūt. Illi uero omnes perfectæ ætatis morti tradiderūt, impuberes prædæ seruauerunt. Irminfridus autem requisitus, cum uxore ac filijs, paucoq; comitatu euasisse compertus est. Quod audiens Theodericus, egit ut dolo reuocaretur, & Iring eum interficeret, quatenus Theodericus quasi alienus ab eius cæde confisteret. Hoc cum Iring ægrè suscepisset, uictus fallacibus promissis, quasi magnis muneribus foret donandus, ac potestate magna in regno sublimandus, tandem consensit, seq; uoluntati eius parere promisit. Reuocatus igitur Irminfridus, prosternitur uestigijs Theoderici, Iring uero stans iuxta quasi armiger regis, euaginato gladio prostratum dominum trucidauit, statimq; rex ait ad eū: Quia dominū interfecisti tuū, pro tali facinore omnibus mortalibus merito odiosus, uiam habeto apertam discedendi a nobis, sortē uel partem tuæ nequitiae nolumus habere. Merito inquit Iring, odiosus cunctis appareo, qui tuis parui dolis, anteq; tamen exeam, purgabo hoc caelum meum, uindicando dominum meum: Et euaginato gladio stetit, ipsum quoq; Theodericum obruncauit, sumensq; corpus domini, posuit super cadauer Theoderici, ut uinceret saltē mortuus, qui uincebatur uiuus, uiamq; ferro faciens, discessit. Si qua fides his dictis adhibeatur, penes lectorē est, mirari tamen non possumus satis, famam in tantum preualuisse, ut lacteus cœli circulus, Iringis nomine, Iringes straza usq; in presens sit uocatus. In Francorum uero gestis legitur, qd Theodericus data fide Irminfrido, ad Tulbiacam ciuitatem eum ad se uenire fecerit, & cum supra muros ciuitatis colloquerentur, compulsus ille de muro in terram corruerit, sicq; mortuus sit, suosq; filios Theodericus interficere iusserit. Saxones autem bello peracto reuersi ad Theodericum in castra, bene ab eo sunt suscepti, satisq; laudati, & presenti terra in æternam possessionem donati, socij quoq; & amici Francorum appellati sunt, moxq; urbem cui ab igne, ut proprijs manibus pepercerunt, primum incoluerunt. Terram uero acceptam sorte diuidentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate sui totam occupare non possent, partem illius, & eam quā maxime quæ respicit ad Orientē, colonis tradebant sub tributo exercendam, cætera uero loca ipsi possederunt. A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum quos precedēs hostilisturbo non tetigit, & alueo fluminis Vnstrode dirimantur, à Septentrione uero Nortmannos gentes ferocissimas, ab ortu autem solis Abodritos, & ab occasu Friesos, à quibus sine intermissione uel fœdere uel incertatione finium suorum spatia necessario tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi uero pacati, & ciuium utilitatibus placida benignitate cōsules, generis quoq; ac nobilitatis suæ prouidissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium uel sibi inferiorum connubijs infecti, propriam & sincerā & tantum sui similem gentem facere conati sunt. Vnde habitus quoq; ac magnitudo corporum, comarum color, tanq; in tanto numero hominum idem penē omnibus. Quatuor igitur differentias gens illa in genere habuit, nobilium scilicet ac liberorum, libertorum atq; seruorum, & id legibus firmatum est, ut nulla

*Videm dictorum res
linquit lectori.*

Iringis straza.

*Saxones socij
Francorum.*

*Termini Saxonum
compendiarij.*

*Vnstroda fluuius,
alijs Vnster.*

*Quatuor differen-
tie Saxonum*

1. Nobiles.
2. Liberi.
3. Liberti.
4. Serui.

pars in copulandis coniugijs propriae sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam: libertus coniungatur libertæ, & seruus an- cillæ: si uero quispiam horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem duxerit uxorem, cum uitæ suæ damno componat. Legibus etiam ad uindictam malefactorum optimis utebantur, & multa utilia atq; secundum legem naturæ honesta in morum probitate studuerunt habere, quæ eis ad ueram beatitudinem promerendam proficere potuissent, si notitiam sui creatoris haberent. Coluerūt enim eos qui natura non erant dij, maximeq; Mercurium, cui certis diebus humanis quoq; hostijs litabant. Deos suos neq; templis includere, neq; ulli humanæ speciei assimilare pro magnitudine & dignitate diuinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes, deorumq; nominibus appellantes, secretum illud sola reuerentia contemplantur. Auspicia & sortes quā maxime obseruabant, quarum sorti non consuetudo simplex erat. Virgam frugiferæ arbori decissam in furculos amputabant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam uestem temere ac fortuito spargebant. Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi: priuata, ipse paterfamilias precatus Deos, cœlumq; suspiciens, inter singulos tulit, sublatisq; secundum impressam antea notam interpretatus est: & si prohiberūt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat: si permissum est, euentum adhuc fides exigebatur. Auium uoces uolatusq; interrogare, propriū genus obseruare, nec ulli auspicio maior fides adhibebatur, non solum apud plebem, sed etiam apud proceres. Erat & alia obseruatio auspiciorum, quo solebant euentus grauium explorare bellorum, eius scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, capitiū quo modo interceptum cum electo popularium suorum patrijs quemq; armis committere, & uictoriam huius uel illius in præuidentia habere. Quomodo autem certis diebus, cum aut luna inchoatur, aut impletur, agendis rebus auspicatissimum initium crediderint, & alia innumerabilia uanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur obseruauerint, prætereo: Hæc uero ideo commemorauit, quo prudens lector agnoscat, à quantis errorum tenebris per Dei gratiam sint liberati, qui erant sicut omnes nationes Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui dæmonum dediti, ueræq; religioni contrarij: neq; diuina, neq; humana iura transgredi illicitum uel inhonestum putantes. Vnde factum est, quod cum finitimis suis, & maxime cum Francis lites atq; discordias habebant, quia suberant causæ, quæ quotidie pacem perturbare poterant, termini uidelicet amborum penē ubiq; in planicie contigui, præter pauca loca in quibus uel saltus magni, uel montium iuga interposita, utrorumq; agros certo limite discernant, in quibus cædes & rapinæ, atq; incendia uicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non iam uicissitudinem redere, sed apertum contra eos deliberaret bellum suscipere. Susceptum est igitur contra eos bellum, quod magna utroq; animositate, maiore tamen Saxonum damno per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Difficile quippe dictū est, quotiens superati ac supplices regi se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquotiens ita domiti & emolliti, ut etiā cultum dæmonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere uelle pro Irminsul erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera signū militare, nostri uexillum uocant, præferens ro- ni, sic ad eadē peruertēda semper fuere præcipites, sam, cuius breue momentum & facilis ortus ac interitus nec facile est æstimare, ad utrum horum faciliores di- ita euentus præliorum. In sinistra libram expandit du- ci uerius possint. Frondosis arboribus fontibusq; ue- biam pugnantium sortem, facile huc & illuc inclinantem. nerationem exhibebant. Truncum quoq; ligni non Pectus in erme ursum præferebat, in clypeo leo, floribus paratæ magnitudinis in altum erectum sub diuo co- consito campo, in quo stabat. Vide in historia Arminij lebāt, patria eum lingua Irminsul appellātes, quod nobilissimi principis Germani per pulchram coniecturam. Latine dicitur uniuersalis columna, quasi sustinens Georgij Spalatini de Armenij uel Hermannij statua in me- omnia. Igitur defuncto Pipino, qui Hilderico rege moriam unclij. i herois Germani erecta.

*Mercurium coluerūt
Saxones, hinc Irmen-
sul quasi Mercurij sta-
tuam interpretantur.
Is enim græce Ερμην
dicitur.*

*Auspicioꝝ obser-
uatores.*

*Obseruatio euentuꝝ
ex captiuis hostiuꝝ.*

*Superstitio Saxonū
ex Luna.*

*A quantis tenebris er-
rorū Saxones & Ger-
mani liberati his an-
nis, utri uerē agnos-
scamus uisitatioꝝ
tempus.*

Bellū durās annos 30

S in quo

in quo Mereuigorum finitum est imperium, deposito, & in monasterium misso, primus ex præfecto aulae per auctoritatem Zachariae Romani pontificis, monarchiam regni Francorum solus obtinuit: Carolus filius eius successit, qui contra Saxones bellum, quod quasi intermissam patris eius morte uidebatur, repetiuit. Pater enim eius prius eos superatos, trecentorum equorum per singulos annos tributo multauit. Post renouatum cum eis à Carolo bellum, uix ullus exactus est annus, quod non ab eis facta sit pacti permutatio. Sed magnanimitas regis, ac perpetua tam in aduersis, quam in prosperis constantia mentis, nulla eorum mutabilitate uel uinci poterat, uel ab his defatigari quæ agere cœperat. Nam nunquam eos huiusmodi aliquid perpetrantes, impune ferre passus est, quin aut ipse per se ducto, aut per comes suos misso exercitu, perfidiam eorum ulcisceretur, & condignam ab eis pœnam exigeret, usque dum omnibus qui resistere solebant, profli-gatis, & in suam potestatem redactis, decem millia hominum ex his qui utraque ripas Albiæ fluminis incolebant, cum uxoribus & paruulis transtulit, & huc atque illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuit: tractumque per tot annos bellum ea conditione constat esse finitum, ut abiecto dæmonum cultu, Christianæ religionis sacramenta susciperent. Quod & factum est. Vuitikint quoque qui inter eos & claritate generis, & opum amplitudine eminebat, & qui perfidiæ eorum auctor & inceptor indefessus erat, ad fidem Caroli sponte ueniens, apud Tiniacum baptizatus, & à rege de fonte susceptus est: licetque Saxonia tota superata & subiecta est.

Huius Vuitikindi filius Vuigbertus Christianæ religionis cultor deuotus, filium procreauit, quem Vualbertum uocauit, qui & ipse ab infantia religiosus, cum factus esset uir, Romam causa orationis & reliquiarum acquirendarum tetendit, corpusque sancti Alexandri, filij sanctæ Felicitatis, integrum accipiens à papa tunc temporis Leone, in Saxoniam delulit, & in loco qui dicitur Vuigaltingohusen, locauit. Ex eiusdem Saxonice gentis stirpe uir nobilis & permagnificus est egressus, nomine Lutitoldus, qui & ipse religionis gratia Romam profectus, beati papæ Innocentij reliquias inde adduxit. Hic habuit duos filios, Brunonem & Ottonem: quorum maior Bruno, cum totius Saxonice ducatum amministrasset, exercitum contra Danos duxit, ubique occisus, ducatum fratri Ottoni reliquit. His erat soror nomine Luitgart, quam Ludouicus rex, filius Arnolphi imperatoris, uxorem duxit, sed non diu postea uixit. Quo sine filijs mortuo, omnis Francorum Saxonumque populus uoluit Ottoni duci diadema imponere regni. Quod cum ille quasi iam senio grauior recularer, eius consulti Chunradus Francorum dux ungitur in regem, summa tamen imperij semper & ubique fuit penes Ottonem. Natus est eidem Ottoni filius nomine Henricus, qui primus libera potestate regnauit in Saxonia. Qui cum in primæua ætate omni uirtutum genere uitam suam exornaret, pater eius uidens prudentiam adolescentis, reliquit ei exercitum aduersus Dalmatiam, contra quam ipse diu militauit. Dalmatij uero impetum illius ferre non ualentes, conduxerunt aduersus eum Auares, quos modo uocamus Ungarios, qui ut quidam putant, reliquiae sunt Hunorum: qui, ut in Gothorum legitur historia, egressi à Gothis, multa mala inferebant gentibus finitimis, quos postremo Pannoniam inhabitantes, Carolus Magnus deuicit, & ut dicitur, à consueta gentium depopulatione ingenti uallo circumclusos prohibuit: quod opus Arnolphi imperator destruxit, eosque contra Zaenteboldum Marauanorum regem in auxilium sibi eduxit. Qui deinde quantam stragem, quantamque iniuriam Francorum regno fecerint, urbes ac regiones adhuc delolatae testantur. Hi etiam à Dalmatij euocati, magnam cladem in Saxonia fecerunt, multamque prædam abduxerunt. Igitur Pater patriæ, magnusque dux Otto defunctus, illustri & magnifico filio suo Henrico, totius Saxonice ducatum reliquit. Rex autem Chunradus, cum sæpe expertus fuisset uirtutem noui ducis, uentus est ei committere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut offensionem incurreret totius exercitus Saxonici. Quorum uultum erga se auiorem rex cernens, nec ducem eorum publico bello se posse contere, præ innumera exercitus

multitudine

multitudine perpescens, egit, ut quo modo interficeretur dolo: ad hoc habens, ut refertur, maxime idoneum Mogontinæ sedis episcopum, nomine Hattonem, cuius consilio & Adelbertus Babenbergensis deceptus est. Hic prædictum ducem aggressus dolo, fecit ei fabricari Torquem auream, & inuitauit eum ad conuiuium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea pontifex considerandi operis gratia ingressus ad aurificem, uisumque torque, fertur ingemuisse. Gemitus causam cum aurifex requisisset, respondit: quia optimi, sibique charissimi uiri, scilicet, Henrici ducis sanguine, torques illa deberet intingui. Aurifex audita silentio texit, & opere perfecto ac reddito, missionem petijt & accepit: obuiansque duci eunti ad ea negocia, indicauit ei quæ audiuit. Ipse autem uehementer iratus, uocat legatum pontificis, qui iam pridem aderat, inuitandi eum gratia, & ait: Vade dic Hattoni, quia durius collum non gerit Henricus quam Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere, & de eius seruitio tractare, quam comitatus nostri multitudine eum grauare. Et statim reuersus, omnia quæ iuris ipsius erant, in omni Saxonia uel Thuringia, occupauit. Burchardum quoque & Bardonem, quorum alter generis regis erat, in tantum adflixit, ut terra cederent, eorumque possessiones ipse militibus suis totas diuideret. Hatto autem episcopus uidens suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo pariter non post multos dies confectus, interiit. Fuerunt etiam qui dicerent, quia fulmine tactus, eiusque ictu dissolutus, post tertium diem defecisset. Rex autem militum fratrem suum Eberhardum cum exercitu, ad deuiandum Saxoniam. Qui appropians urbi quæ dicitur Heresburg, superbe, ut tradunt, locutus est, quod nulla sibi cura maior esset, quam quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quod cum eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ipsius erat, & ecce Saxones ei occurrerunt militatio uno ab urbe: inuitoque certamine, tanta caede Franci multati sunt, ut à minimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam caesorum multitudinem capere posset. Frater autem regis à timore absentis Saxonum liberatus est, quia eos & praesentes uidit, & ab ipsis turpiter fatigatus discessit. Audiens autem rex male pugnatum à fratre, congregata omni uirtute Francorum, perrexit ad requirendum Henricum. Quo competto in praesidio urbis quæ dicitur Gruona, tentauit illud oppugnare praesidium. Et missa prius legatione pro spontanea deditione, spondet se per hoc sibi amicum affuturum, non hostem expecturum. Huic legationi interuenit Dietmarus ab Orientalium Saxonum parte, uir disciplinæ militaris peritissimus, uariis, consilioque magnus, & qui calliditate ingenita multos mortales superaret. Hic superueniens, legatis regis praesentibus interrogat ducem, ubi uellet exercitum metari. At ille iam perualus cedere Francis, accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Dietmarus uero fictus loquebatur, cum quinque enim tantummodo uiris uenerat. De numero autem legionum sciscitante duce, ad xxx. ferè legiones se producere posse respondit. Ita delusi legati, regressi sunt ad regem. Vicit uero illos calliditate sua Dietmarus, quos ipse dux ferro uincere non potuit Henricus. Nam ante lucanum relicti castris Franci, unusquisque redijt in sua. Septimo autem anno regni sui Chunradus rex ægotare cœpit: sentiensque uocationis suæ tempus adesse, principes regni, excepto Henrico, conuocauit, & eos ita cōuenit: Vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis, praesto est, proinde pacem concordiamque uos sectari enā rogo. Me hominem exeunte, nulla uos regnandi ambitio inflamet. Henricum Saxonum Thuringorumque ducem prudentissimum regem eligite, dominumque constituite: is enim est & sapientia pollens, & iustæ seueritatis censura abundans. Quibus in hæc uerba consentientibus, uocat fratrem suum Eberhardum, sicque alloquitur illum: Sentio frater, me diutius istam uitam tenere non posse, idcirco considerationem tui habeto: & quod ad te maxime respicit, omni Francorum regno consulito, in eo fratris tui intendendo consilio. Sunt nobis copia exercitus cōgregandi atque ducendi: sunt urbes & arma cum regalibus insignijs, & omne quod decus regium deposcit, praeter fortunam & mores. Fortuna frater cum nobilissimis moribus Henrico cedit: rerum publicarum summa secus Saxones est.

S ij Sumptis

Tribu: 300. equorum.

Conditiones pacis, ut abiecto dæmonum cultu, Christianæ religionis sacramenta susciperent.

Vuitikint baptizatus, alij Vuitikindus

Vuibertus. Vualbertus.

Vuigaltingohusen.

Bruno.

OTTO.

Conradus Francorum dux, sic rex.

HENRICVS.

Auares Ungari contra Henricum.

Dammum Germanie illatum ab Ungaris.

Hattonis practica contra Henricum, cum torque aurea. Alb. K. lib. 3. cap. 1.

Aurifaber prodit dolum Archiepiscopi.

Hatto tristitia moritur.

Eresburg.

Vrbs Gruona.

Dietmarus.

Impostura Diethe mari.

Conradus morti uicinus, Henr. cum praeficit regno.

Conradus Eberhardum fratrem mittit ad Henricum cum insignijs.

Sumptis igitur his insignijs, lancea scilicet & armillis aureis, cū chlamide, & ueterum gladio regum, ac diademate, ito ad Heinricum, pacemq; facito cum eo, ut eum foederatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? Ipse enim uere rex erit, & imperator populorum multorum. His dictis, frater lachrymans, se consentire respondit. Post hæc rex moritur, uir fortis & potens, domi militiaq; optimus, largitate serenus, & omnium uirtutum insignijs clarus: sepeliturq; in ciuitate sua Wuilnaburg, cum motore ac lachrymis omnium Francorum. Ut ergo rex impetauit, Eberhardus Heinricum adiit, seq; cum omnibus thesauris illi tradens, pacem cum eo fecit, amicitiamq; eius promeruit, quam fideliter familiariterq; usq; in finē obtinuit. De inde congregatis principibus, & natu maioribus, exercitus Francorum in loco qui dicitur Fritislate, designauit eum regem coram omni populo Francorum atq; Saxonum.

ANNI HEINRICI I.

Anno Dominicæ incarnationis Dccccxx. ab urbe condita millesimo Dclxxi. Heinricus genere Saxo, filius Ottonis ducis, lxxx. loco ab Augusto in regnum eligitur, regnauitq; annis xvij. Hic cum non haberet gratiam Chuntadi regis sui decessoris, propter morum probitatem animiq; uirtutem idem rex in extremis suis, ut prædictum est, prætermisso fratre proprio hunc elegit: & ut ab omnibus id ageretur principibus, consilium dedit. Cui cum unctio & diadema offerretur à summo pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non spreuit, nec tamen suscepit. Satis, inquit, mihi est, ut præ maioribus meis rex dicar & designer, diuina annuente, uerstraq; pietate: penes meliores uero nobis unctio ac diadema sit, tanto honore nos arbitramur indignos. Placuit iste sermo coram uniuersa multitudine: & dextris in cælum leuatis, nomen noui regis clamore ualido salutantes frequentabant. Hoc ordine rex factus Heinricus, perrexit cum omni comitatu suo ad pugnandum contra Burchardum ducem Alemanniæ, cuius filiam habuit uxorem Rudolfus Burgundio, qui post interfectionem Ruperti regis Galliarum, patris Hugonis ducis, fratris uero Ottonis regis, ab inimicis Caroli regis Rex eleuatus est, sicut & Rupertus decessor eius. Burchardus uero dux, licet esset bellator intollerabilis, sentiens tamen cum ualde prudens esset, congressionem regis se sustinere non posse, tradidit ei semetipsum cum uniuersis orbibus & populo suo. Eodem tempore Arnoldus dux cum uxore & filijs ab Vngaria rediens, honorifice à Baioarijs suscipitur: nec solum suscipitur, sed etiam ut rex fiat, uehementer ab eis exoratur. Rex autem Heinricus cum inter omnes regni principes sibi obtemperantes, Arnoldum solum resistere cerneret, collecto exercitu præualido, Baioariam tetendit, eumq; iuxta quosdam, in præsidio urbis Ratisponæ obsedit. Quod ille uidens, seq; regi resistere non sufficere perpendens, portis apertis egressus est ad regem, tradens semetipsum cum omni regno suo, & honorifice susceptus, ab eo amicus regis appellatus est. Quidam uero scribunt quod non passus sit Arnoldus præstolari aduentum regis in Baioaria, sed collectis quibus potuit copijs, obuiam ei processerit ad pugnam. Cumq; in eo esset ut bellum inire deberent, rex Heinricus, ut uir sapiens & Deum timens, cogitans ex utraq; parte damnum irreparabile posse accidere, Arnoldo, ut solus cum solo loquatur, denunciat. Qui putans se acciri ad singulare certamen, ad conditum solus peruenit. Quem Heinricus ut erat prudens animo, & potens eloquio, prudenti sermone alloquitur, increpans eum, cur Dei ordinationi resisteret, cum se ab omni populo electum sciret, quod, nisi Deo disponente, non fieret: affirmans, quia si populus æque copioso dicendi genere animum eius demulcens, ad suos redijt. Arnoldus quoq; rediens ad suos, indicauit eis Heinrici sermones. Qui dixerunt, uerum esse quod audirent sapientiam per Salomonem dixisse, per ipsam scilicet reges regnare, & prudentes iustitiam discernere.

Neq;

Neq; enim in eius electione totius populi animum fieri unum, nisi hunc à Deo comitaret electum: unde sibi æquū bonumq; uideri, ut à cæteris non dissentiens, hunc regem eligeret, ea tamen conditione, si sibi hoc quod decessores eius non habuere concederet, scilicet, ut totius Baioariæ pontifices suæ potestati subiacerent: unoq; defuncto, alterum sibi ordinare liceret. Conniuens igitur huic suorū consilio, miles Heinrici efficitur, & ab eo ut dictum est, concessis sibi totius Baioariæ pontificibus honoratur. Hic est Arnoldus ille, super cuius denotatione sancto Vdaltico episcopo, ut in libro gestorum legitur, ostensus est gladius sine capulo, qui rex fieri frustra cupiens, inuasor regni exitit: & pro hac ambitione destructis ecclesijs, earum redditus militibus suis in beneficium concessit. Rex autem Heinricus de die in diem proficiens & crescens, robustior & clarior habebatur. Cum regnum ab antecessoribus suis ex omni parte confusum ciuilibus bellis & externis colligeret, pacificaret, & adunaret, signa mouit cōtra Galliam & Lotharij regnum. Lotharius autem erat primogenitus filius Ludouici imperatoris, à Magno Carolo nati. Huic erāt fratres, Pipinus, Carolus & Ludouicus. Sub his fratribus bellum famosum factum est in Phontinich, antequam diuisio regni fieret. Facta autem diuisione, Pipino cessit Hispania, Carolo regnum Aquitaniæ & Vvasconia, ab Occidente habens terminum Barcelonam Hispaniæ urbem, ab Aquilone Britannicum mare, ad Meridiem iuga alpium, ad Orientem Masam fluuium. Inter Masam uero fluuium & Rhenum, Lothario regnū cessit cum Italia, quam uiuente patre regendam accepit. ARheno usq; ad fines Illyrici & Pannoniæ, Odoram quoq; fluuium, & terminos Danorum Germania tota Ludouici regnum erat. Hæc diuisio inter eos facta, inuiolabiliter permansit, quo usq; iure hæreditario hæc regna omnia cederent Carolo simplici, Ludouici filio, qui erat filius Caroli cognomento Calui. Ad hunc itaq; Carolum, cui diximus regna cessisse per hæreditatem, quidam uir nomine Otto ex Orientalibus Francis uenit, & ab eo susceptus, cum esset uir fortis & prudens, egit consilio suo, ut cum Danis pugnaretur, qui iam multis annis Lotharij regnū uexabant. Cumq; pugnaretur cum eis, una die ex eis centum millia cæsa referuntur. Ex hoc ille Otto clarus & insignis habebatur, & à rege secundus, cum ad eum uenisset, uno tantum seruulo comite contentus. Moriens autem Carolus, rogauit Ottonem beneficij sui memorem fore, ut misericordiam sibi præstitam à se, filio suo si nasceretur, non negaret: nam filius ei nondum erat, sed regina pregnans adhuc fuit secundum quosdam: alij uero dicunt, quod iam ferè biennis fuerit filius. Mortuo autem Carolo, Otto filium eius & regno pariter & nomine paterno declarauit. Sed Arnolfus imperator qui Carolum seniore de Germania expulit, post mortem eius omne regnum ipsius sibi uendicauit. Huic Otto & diadema & sceptrum, & cætera regalia ornamenta obtulit, regnumq; domini sui gratia imperatoris Arnolphi obtinuit, & hoc iuxta quorundam relationem. Alij uero dicunt cū propter infantiam pueri principes nimia rerū cupidine sese præite contēderint, resq; suas prout quisq; poterat, dilatauerint, nemo uero regis profectum, nemo regni tutelam quaesierit, hocq; cernentes hostes, regnum undiq; incurfauerint, principes tandem pro hoc doluisse, conuenientesq; in unum, quia puer adhuc uix triennis erat, Ottonem propter sapientiam & fortitudinē suam ad tuendum regnum delegisse, non ut desertores, sed uelut hostium incursum dedignantes. Sed quia Otto dicitur regnū ipsum ab Arnolfo imperatore obtinuisse, inde usq; hodie certamē est de regno stirpis Caroli, & posteris Ottonis: concertatio quoq; regibus Carolingorum, & orientalium Francorum, super regno Lotharij. Ob quod & Heinricus rex mouit castra contra Carolum, cum iam quindennis sublimaretur in regnum, eiusq; sepius fudit exercitum, iuuitq; fortuna fortem uirum. Ottonem autem decimo anno regni sui defuncto, Galliarum principes animo & sacramento annexi sunt Carolo, necnon & Rupertus Ottonis regis defuncti frater, industrius sese illi subdidit, quem ille ducem Gallie Celticæ præfecit. Cumq; iam ferè totum colligeret regnum, cœpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & supra omnes principes diligere, adeo ut magnatibus quibusq;

S iij procul

Alij. moritur in Wuilnaburgo, sepelitur Fulde.

Heinricus in Frisla-
ria eligitur anno
920 nec summus ta-
men pontifex consule-
batur. Blb. K.

HEINRICVS
primus, IX. Germ.
Imperator.

Hic dictus auceps,
quod in adolescentia
cum pater rebus præ-
esset, plurimum indul-
geret aucupijs: pri-
mus ludos equestres,
quos Thorneamenta
uocat, nobilitati Ger-
manicæ exhibuit.

Heinricus non curat
unctionem & diade-
ma Pont. Rom.

Heinricus cōtra Bur-
chardum ducem Ale-
manniæ

Arnoldus solus cōtra
fuit Heinrico.

Prudentiss. sermo
Heinrici ad Arnoldū

etiam reges regnant

Pontifices Bauiariæ,
principi Bauario sub-
iaceant.

Arnoldi uisio gla-
dij sine capulo.

Bellum famosum in
Phontiniche, de quo su-
pra in annis regni
Ludouici.

Diuisio regni com-
pendiaria.

Otto uenit ad Caro-
lum. fit secundus à
rege.

Arnolfus imperator
Carolum seniore de
Germania expulit.

Certamen de regno
stirpis Caroli, & po-
steris Ottonis.

Rupertus Ottonis
frater dux Gallie
Celticæ.

procul absistentibus, ipse regio lateri solus hereret, multaq; regij iuris ad suum ius torqueret. Vnde primates indignati, cum nullatenus possent eum ab illius dilectione auertere, quærebant illum de regno abijcere. Multa itaque aduersus eum moliti, ad ultimum conuenerunt. Rupertumq; ducem, fratrem Ottonis, regem constituerunt. Aduersus quem dum Carolus bellum præpararet, & in pugnam conuenient, occisus est Rupertus, & ex parte eius xi. millia cxxlix. ex parte uero Caroli vij. millia cxvij. Hugo uero filius Ruperti, adhuc adolescens, egit apud quoscunq; potuit, maximeq; apud Heribertum cognatum suum, qui erat unus ex magnatibus, ut in deiectione Caroli loco patris sui alius rex crearetur: seipsum uero promoueri nolebat, quia patris interfectio illud dissuadebat. Igitur conuocatis principibus, Rudolfum, Richardi Burgundionis filium, satis eo reclamante, regem constituunt, uirum strenuum, & liberalibus artibus eruditum, qui, ut supra dictum est, Burchardi ducis Alemanniæ filiam, nomine Bertham sibi copulauit: quiq; post ab Italicis aduersus Berengarium seniore uocatus, illo interfecto, regnum Italiæ aliquandiu tenuit, donec socero suo in auxilium contra eisdem sibi denuo resistetes uocato, ibidemq; ab eis interfecto, Italiam reliquit, & Burgundiam reuisit. Hugo uero comes Arelatensium ab Italis uocatus, regnū accepit, in quo filium ex uxore sua nomine Alda, de Ostrofrancorum stirpe procreauit, quæ & Lothariū uocauit, adultumq; regē fecit: sed ambobus postea pulsus, Berengarius (qui postea Babenberg deportatus ibi defunctus est) regnauit.

Rudolfo autem, ut dictum est, in regnum Caroli sublimato, Heribertus prædictus consilio Hugonis cognati sui filij Ruperti, Carolum dolo cepit, eumq; in custodiam posuit, in qua & uitam finiuit. Habuit autem filium nomine Ludouicum, ex sorore Adelstani regis Britannorum, quem in perturbationis suæ procella transmisit ad eundem auunculum suum: unde post mortem Rudolphi regis, consilio Hugonis cognati reductus, regnum patris recepit, cui tamen idem Hugo dux postea rebellauit. Henricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanæq; mutabilitatis cōmunem admiratus est fortunam, iudicauitq; abstineret quidem ab armis, uerum potius arte superandos putauit Lotharingos, quia gens uaria erat, & artibus asueta, bellis prompta, mobilisq; ad rerum nouitates.

Erat eo tempore quidam de Lotharingis, nomine Christianus, qui uidens regi Henrico cuncta prospere cedere, quæsiuit quomodo apud eum maiori honore ratur gratia: & simulata infirmitate, uocauit ad se Giselbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, eumq; uenientem arte cepit, & sub custodia regi Henrico transmisit. Erat autem Giselbertus nobili genere, & familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum solum totum Lotharij regnum se habiturum arbitratus est. Deinde uidens adolescentem ualde industrium, genere ac potestate diuitijsq; clarum, liberaliter cœpit habere: ac postremo desponsata sibi filia sua nomine Gerbirga, affinitate pariter & amicitia iunxit eū sibi sublegato & omni Lotharij regno. Et hoc iuxta descriptionē cuiusdam Vuitikindi monachi Corbiensis, de origine Saxonum & regum horum gestis, scribentis.

Est autem alius quidam Historiographus, tempora Caroli huius, cuius memoriam præ manibus habemus, suorumq; successorum dirigens, qui scribit eundem Giselbertum, filiam Henrici duxisse priusquam rex fieret, dum adhuc ducatum administrasset, ipsumq; Henricum à Carolo ducatum Saxonicum accepisse, & eum ac Rupertū, qui postea rex factus est, inter principes qui à rege propter Haganonem, ut prædictum est, defecerant, primos fuisse. Sic enim dixit: Gallia Celtica Ruperto collata, Carolus Saxoniam secedit. Cuius urbes sedesq; regias perlustrans nullo resistente obtinuit. Ibi quoq; Henricum regio genere inclytum, ac inde oriundum ducem omnibus donat. Et post pauca: Interea Gallicarum urbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum paschalis solennitas immineret, Aquisgranum palatio sese rex recepit. Huc ex omni Gallia principes confluent: huc etiam mediocres multo fauore ueniunt: adfunt & duces, ex Saxonia quidem Henricus, ex Gallia Rupertus. Quotidie secus fores regij cubiculi manent: quotidie

quotidie egressum regis à penetralibus aulae præstolantur. Cum uero nullum eis à rege responsum per dies quatuor dare, Henricus id molestissime ferens, dixisse fertur, aut Haganonem quandoq; cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deuenturū, indignansq; inconsulto discessit. Quod rex moleste ferens, eum reuocare cupiebat, & pro hac re metropolitānum Remensium Heriueum dirigebat. Cuius luculenta & amica oratione persuasus dux Henricus, ad regem redit, multoq; ambitionis honore ante eum admixtus, in præcipuo gratiæ loco familiarissime recipitur.

Hactempestate Regenherus uir nobilis, partiū Caroli fidissimus tutor, finem uitæ accepit, cuius exequijs Carolus interfuit: hisq; peractis, Giselberto eius filio iam adulto, paternum honorem coram principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cū esset opibus & genere inclytus, & coniugio Gerbirgæ Henrici transhenensis filia, satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaq; pro abiectione regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorū dux erat Giselbertus, Belgæ mox non in aperto cum Giselberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipijs sese recludunt prope. Ad quos rex legatos dirigens, promissio haberent. Quo capti mox ad regem per Sacramēta redeunt, & contra Giselbertum pariter consurgunt. Ille uero in oppido Harburg, quod hinc Mosā, & inde Gullō fluuijs uallatur, aliās autem immani hiatu, multoq; horrore ueprium tutissimum uidebatur, cum paucis tūc claudebatur. Huc rex cum copijs properat obsidionem locat hinc & inde naualem, aliās uero equestrem. Et cum uolentius instaret, Giselbertus clam per murum dilapsus, fluuium enatando transmeauit, & cum duobus clientibus Rhenum, exulaturus, pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Henricum patrimonio priuatus, exulauit. Oppidani uero absq; duce relicti, se subdiderant regi. Euoluto autem tempore, Henricus egit apud regem, ut Giselbertus reciperetur in gratiam: ea tamen conditione, ut beneficijs, quæ ipse insolenter deduxerat, quæq; rex tauentibus sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum uiuerent, careret, ea uero, quorum possessores per annos exilij sui excefferant, regis miseratione reciperet. Recepit itaq; Traiectum, Lupilam, Harstadium, Marsum, Littam, Capremontem, quæ à defunctis derelicta uacabant, cæteros uero qui sua habebant, ingenti cede uexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adiit, ac plurimum regi adhærere dissuasit, Celticam solam regi sufficere posse asserens, Belgicam uero atq; Germaniam rege alio plurimum indigere, unde ut ipse dux Henricus creati rex nō abnueret, multiplici permouebat suasionem. Henricus uero cum illicita eum suadere aduerteret, dictis suadentis admodum resistit, & ut à nefarijs quiesceret, crebro admonuit. Giselbertus uero cum apud socerū non proficeret, nec regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriā transit, sicq; cum Ruperto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celtica, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abiectione. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti fauet. Deliberant ergo, sibiq; per Sacramenta consentiunt, sicq; procedenti tempore collectis principibus rex efficitur, anno Dominicæ incarnationis Dcccxxij. Hæc sunt uerba illius Gallici historiographi, quæ si in aliquo à præcedentibus Saxonici scriptoris dictis dissentiant, lectoris diligentia perpendat. Annus uero in quo Rupertus in regnum eleuatus dicitur, ille est qui apud nos Henrici tertius in regno inscribitur. Rupertus post hæc à militibus Caroli interficitur, sed Rudolphus, ut dictum est, subrogatur. Deinde Carolus captus, custodia mancipatur.

Illud autem tempus erat, quo ut supra scriptum est, Henricus ad dilatandum imperiū suum super Lotharingos tendebat. Nam in ipsa profectioe, ubi Rhenum transijt, legatus Caroli ei occurrit, & salutato eo uerbis humilimis: Dominus meus, inquit, Carolus, regia quondam potestate præditus, modo priuatus, misit me ad te, demandans tibi, quia tibi ab inimicis circumuento, nihil iocūdus,

S iij nihil

Bellum Caroli & Ruperti.

Rudolfus Richardi Burgundi filius, rex constituitur.

Forte arcibus.

Historia de Christiano Lotharingo. Vide Vuitichindum lib. 15.

Giselbertus capitur.

Gerbirga.

Vuitichindus de origine Saxonum.

Aquisgranum cōuentus

Regēherus moritur

Carolus contra Giselbertum.

Harburg inter Mosam & Gullam flumina.

Giselbertus in Celticam & Neustriam secedit.

Verba Gallici historiographi.

Legatus Caroli ad Henricum cum brachio S. Dionysij.

nihil possit esse dulcius, quam de tui magnifici profectus gloria aliquid audire, famaque uirtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei & ueritatis transmissit, protulitque de sinu manum preciosi martyris Dionysij, auro, gemmisque inclusam, hoc iniquiens habeto pignus fœderis perpetui, & amoris uicarij, hanc partem unci solatij Francorum, Galliam inhabitantium, postque nos sanctus martyr ad nostram perniciem deseruit, & ad nostram perpetuam pacem Saxoniam uisitauit, communicare tecum maluit. Neque enim postquam corpus eius translatum est, a nobis ciuilia uel externa cessauerunt bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram inuaserunt. Rex autem diuinum munus omni gratiarum actione suscipiens, reliquijs sanctis prosternitur, & deosculans eas summa ueneratione ueneratur. Sanctum uero Vitum, de quo legatus Caroli differuit, Folradus quidam nomine, de Roma transtulit, & in pago Parisiaco locauit, inde regnante Ludeuico Imperatore, translatae sunt in Saxoniam, & ut legatus ille confessus est, ex hoc res Francorum ceperunt minui, Saxonum dilatari. Burgundionum rex Rudolphus, qui nonnullis annis Italicis imperabat, lanceam quandam ibi a Samfone quodam comite dono acceperat, quam Constantini Magni sanctae Helenae filij fuisse dicebant, quae excepta ceterarum specie lancearum, nouo quodammodo opere, nouaque elaborata arte & figura, iuxta mediam spinam habuit, utrobique quasi fenestram, & in media spina cruce ex clauis, manibus & pedibus saluatoris nostri domini Iesu Christi affixis. Henricus itaque rex audiens Rudolphum tam caeleste donum habere, ut erat Deum timens, totiusque religionis amator, legatis directis tentauit, si premijs aliquibus posset illud acquirere. Quod cum Rudolphus modis omnibus se nunquam acturum diceret, rex Henricus, quia hunc muneribus mollire nequiebat, minis terrere magnopere curabat, omne quippe regnum eius cedere atque incendijs se depopulaturum esse minitabatur. Quia uero munus quod petebatur, illud erat, quod caelestibus terrena coniunxerat, Rudolphi regis cor, Deus emolliuit, iustoque regi iusta iuste petenti, protinus tradidit. Neque enim pace praesente, simultati locus erat. Quanto autem amore rex Henricus praedictum caeleste munus dilexerit, cum in multis rebus, tum in hoc praesertim claruit, quod huius datorem non solum auri argenti que muneribus, uerum etiam Sueuorum prouinciae, parte non minima honorauit. Hac igitur occasione, immo Dei uoluntate, sanctam rex Henricus adeptus est lanceam, per quam ipse de hostibus sepe triumphauit, eamque filio suo Ottoni Magno decedens, cum regno reliquit, eamque credimus esse, quae ex tunc hodieque in Imperatorum tutela solet manere. Vngarum audientes Chunradi Imperatoris mortem, & Henrici in regnum successionem, probare uolentes an nouus rex solita uellet tributa persolvere, totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio dedere, tantamque cedem ubique fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarent. Rex autem erat in praesidio urbis, quae dicitur Vuerlahon, rudi que ad huc militi & publico bello inueto, contra tam suam gentem non credebat.

Contigit autem quendam ex Principibus Vngariorum capi, uinctumque regi adduci, quem ipsi in tantum dilexerant, ut innumera auri & argenti pro eo pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, exoptulat pacem, tandem ad nouem annos obtinuit firmam pacis conditionem. In quibus inducijs primum ex agrarijs militibus nonnumquam eligens, in urbibus habitare fecit, ut ceteris octo cum familiaribus suis habitacula construeret, frugumque omnium tertiam partem exciperet ac seruaret, ceteri uero octo seminarent & meterent, frugesque nono colligerent, suisque in locis ponerent, concilia & omnes conuictus ac conuiuia in urbibus celebrari uoluit, quatenus in pace discerent, quid in hostium aduentu facere debuissent. Vilia aut nulla extra urbes erant munia. Tali lege ac disciplina cum ciues sui facerent, repente irruit super Sclauos qui dicuntur Heuelli, & multis eos praesertim fatigans, demum hyeme asperrima, castris super glaciem positus, urbem quae dicitur Brennaburg, fame, ferro, & frigore cepit, & cum illa urbe omni regione potius, signa uertit contra Dalmatiam, aduersus quam iam olim pater suus reliquit & militiam, & obsidens urbem, quae dicitur Grana, uicesimo tandem die cepit

cepit eam. Praeda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellae seruae sunt captiuitati. Post haec adiit Bragam, Boemiorum urbem, regemque eius accepit in deditioem, qui erat pater Bolizlauui, qui quamdiu uixit, regis fidelis & utilis fuit. Boemia itaque tributaria facta, rex reuersus est in Saxoniam. Igitur induciarium tempore transacto, legati Vngariorum pro solitis muneribus regem adierunt, sed ab eo spreto, in terram suam uacui reuersi sunt. Cum enim haberet militem equestri iam praesidio probatum, contra hostes antiquos praesumpsit inire certamen. Hec audientes Auares, nil morati cum hostili grauique manu, Saxoniam festinant intrare, & iter agentes per Dalmatiam, opem quasi ab antiquis petunt amicis. Illi uero scientes eos ad Saxoniam festinare, Saxonesque paratos cum eis pugnare, pinguisimum pro munere eis proiciunt canem. Et cum non esset iniuriam uindicandi locus, ad aliam pugnam festinantibus, cum ridiculosa satis uociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quam repentino potuerunt impetu, intrant Thuringorum fines, illam certam hostiliter totam peragantes. Rex autem Henricus grauisima ualitudine detinetur, & Vngariorum ei aduersus proximum nunciatur. Qui mox directis per Saxoniam nuncijs, ualidissimum per quadriduum collegit exercitum, ipseque, licet in ualidus corpore, animi tamen roboratus uigore, equum ascendit, & obuiam hostibus iuit. Celer autem nuncijs accurrit, qui Vngarios in Meresburg, quod castrum est in confinio Saxonum & Thuringorum ac Sclauorum, esse nunciauit, eosque iam non modicam puerorum ac mulierum praedam habere, uirorum uero immensam stragem fecisse. Rex igitur ut erat animo constans, talibus non terretur, sed magis magisque suos, ut pro patria pugnent, exhortatur. Nec mora bellum incipitur, & ex Christianorum parte kyrie eleison dicitur: ex illorum uero parte turpis & diabolica uox, hui, hui, hui, auditur. Inito itaque certamine, nutu diuino Vngarum ceduntur & fugantur, rex & sui uictoria decorantur, immensa captiuorum turba absoluitur, atque uox gemitus in letitiae cantum mutatur. Hunc triumphum tam laude quam memoria dignum, rex apud Meresburg in superiori caenaculo domus regiae per *ωγαφία* notari praecipit, adeo ut rem ueram potius quam uerisimilem iudices. Rex uero uictor reuersus, modis omnibus gratiarum actiones honori diuino, ut dignum erat, soluebat: tributumque quod hosti dare consuevit, diuino cultui mancipauit, & uisibus pauperum deseruire censuit. Post haec pater patriae, & rerum dominus, imperatorque ab exercitu appellatus, famam potentiae uirtutisque cunctis regibus & gentibus longe lateque diffudit. Unde & aliorum regnorum principes eum adierunt, gratiamque in conspectu eius inuenire querentes, fidei talis ac tanti uiri dilexerunt. Inter quos Heribertus, gener Hugonis ducis, cum ei Rudolphus rex aduersaretur, ut apud illum sibi praesidio esset, supplicauit. Ipse enim talis erat, ut nihil negaret amicis. Perrexit igitur in Galliam rex, regem alloquitur, perfectoque negotio, Saxoniam reuertitur. Sed & Hugo rex Italiae, legatos ad eum direxit, eiusque amicitiam habere, summo studio quaesuit. Erat autem regi Henrico uxor & consors regni clara nobilissima, nomine Mathilda, filia Theoderici, ex eadem Saxonum gente, cuius fratres erant Vuitikini, & Immod, & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnauit contra Danos, multo tempore Saxoniam uastantes, uicitque eos, liberans patriam ab illorum incursionibus, usque in hodiernum diem. Et hi erant ex stirpe magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum, per annos ferme xxx. Genuit autem Henrico Mathilda, ante regni susceptionem filiam Gebirgam, quam Gisilberto duci Belgicae dedit, filium quoque Ottonem mundi amorem. Post regiam uero dignitatem genuit secundum, quem patris nomine uocauit Henricum, uirum fortem & industrium, patientia satis ornatum, consilio prouidum, uultu nitore gratiosum. Tertium quoque filium genuit, nomine Brunonem, quem pontificis summi, ac ducis magni officium uidi mus gerentem. Frater quippe eius Otto, dum post patris excessum regeret imperium, hunc omni literarum scientia imbutum, praesulem fecit Coloniensem. Factaque dehinc nimia perturbatione in regno, ita ut etiam filius regis Luitolphus contra patrem consentiret, prauorum consilio, Rex Otto ad disponendum regnum secedens in partes Orientis, fratri Brunoni praesuli prouideudas commisit Occidentis.

Ita cum

Vitus de Roma translatus.

Lancea Constantini a Rudolpho Burgundionum rege obtenta.

Ozelus.

Henricus lancea Ottoni magno filio reliquit.

Vngari uastant Saxoniam.

In pace discere quid in hostium aduentu fieri etc.

Forte susceperunt.

Sclauu Heuelli. Brennaburg. Grana.

Braga

Boemia tributaria facta Henrico.

Auares inuadunt Saxones.

Pinguis. canem pro munere offerre.

Vngari Meresburg inuadunt.

Exhortatio regis, ut pro patria pugnent.

Christianorum uox kyrieleyson. Bohemorum uox hui, hui, hui.

Henricus pater patriae.

Hugo rex Italiae, legatos mittit ad Henricum.

Stirps Vuitikindi.

Otto mundi amor.

Bruno Episcopus Colonensis & dux.

Ita cum magna religione usus est officio sacerdotis, & exigente necessitate, iussu regis functus est uirtute magnanimi ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Duxit autem Otto filius regis uiuente adhuc patre, uxore ex genere nobilissima Anglorum filiam fratris Adelstani regis, quæ ab alijs appellatur Orgit, ab alijs Edidis. Hæc peperit ei filium, quem uocauit Lutolphum, quem ille multum dilexit, sed ipse sibi postea rebellauit. Henricus autem rex, cum esset sedulus in exaltando gentem suam, rarus aut nullus nominatorum uitorum in omni Saxonia erat, quem aut præclaro munere, aut officio aliquo non promoueret. Erat autem ingenti prudentia pollens, forma quoque corporis regis dignitati decorum adiiciens. In exercitijs etiam ludi tanta eminentia omnes superabat, ut terrorem ceteris ostendat. In uenatione tam fuit acer, ut una uice xl. aut amplius, caperet feras. Et licet in cõuiujs satis iocundus esset, nihil tamen regalis disciplina minuebat. Tantum quippe fauorem pariter & timorem infundebat, ut etiam ludenti non crederent, ad aliquam lasciuam se dissoluendos. Perdomitis itaque circumquaque gentibus, postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus, iter intermisit. Infirmatus est autem in castello quod dicitur Hiemeleuna, quod est inter Saxonum & Thuringorum confinia, ubi & defunctus est. Cumque se iam grauari morbo sensisset, conuocato omni populo, designauit Ottonem filium suum regem, ceteris filijs suis prædica cum thesauris distribuens. Ipsum uero Ottonem, qui maximus natus & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Et in hoc quantæ sapientiæ fuerit & religionis, probari potest, quod eum quem potissimum & religiosissimum nouerat, licet in imperio natus non esset, regem constituit. Testamento itaque legitime facto, & rebus omnibus rite cõpositis, defunctus est anno regni sui xvij. uitæ autem ferè lx. Translatum est autem corpus eius à filijs suis in ciuitate quæ dicitur Quidilingaburg, & in basilica S. Petri ante altare sepultum, cum planctu & lachrymis plurimorum.

ANNI HEINRICI.

Anno Domini Dcccxxi. Anno domini Dcccxxij. Rupertus frater Ottonis regis, & pater Hugonis, machinante Gisilberto duce, genero Henrici regis, in deiectionem Caroli, regno Galliarum præponitur. Anno Dñi Dcccxxij. Anno domini Dcccxxiii. Anno domini Dcccxxv. Hiltine Augustensis Episcopus obiit, cui S. Vdalricus successit. Anno domini Dcccxxvi. Sanguis Domini in Augiam insulam uenit à quadam matrona. Anno domini Dcccxxvij. Burchardus dux Alemanniæ in Italia occiditur. Hermannus Alemannia cõmittitur. Anno domini Dcccxxvij. Anno Dñi Dcccxxix. Anno domini Dcccxxx. Heriger archiepiscopus moritur, pro quo Hildibertus ordinatur. Anno domini Dcccxxxi. Henricus rex Boemiam petijt. Anno dñi Dcccxxxij. Dieto Vuirzburgensis Episcopus obiit. Anno domini Dcccxxxij. Anno Dñi Dcccxxxij. Henricus Ungarios interfecit. Anno domini Dcccxxxv. Noringus Episcopus Constantiensis obiit, cui Chunradus successit, genere clarissimus. Anno domini Dcccxxxvi. Henricus rex obiit. Post Marinum papam Agapitus Romanus fedi præfuit cxvij. dein Octavianus cxvij. Leo cxix. Benedictus cxx. Iohanes cxxi.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dcccxxxvij. ab urbe condita, millesimo Dclxxxvij. O T T O Magnus Henrici filius lxxxi loco ab Augusto eligitur in regnum, ab omni populo Saxonum & Francorum, regnauitque annis xxxvij. Electus est autem apud Aquasgrani, ubi & mox unctus est in regem, à summo Pontifice Mogontinæ sedis nomine Hildiberto, genere Franco, professione monacho, qui nutritus in Fuldeni monasterio, ad id honoris merito profectus est, ut pater eiusdem loci constitueretur, deinde ad fastigium summi Pontificatus Mogontinæ

Mogontinæ sedis prouideretur. Erat enim uir miræ sanctitatis, & præter naturalem animi sapientiam literarum scientia satis illustris. Qui etiam inter cetera gratiarum dona spiritum prophetiæ accepisse prædicatur. Rex autem unctio benedictionis accepta, quæ sapientem in regni moderamine, quæ fortem in aduersarium certamine, quæ strenuum in religione se exhibet, facile enarrari non ualeat. Primum itaque Barbaris ad nouas res moliedas desuetibus, Bolizlaus fratrem suum percussit, uirum Christianum, regno fidelem, & ut ferunt, religiosum Dei cultorem. In cuius ultionem cum rex exercitum mitteret aduersus Bolizlaum, primo nostri uictores extite-

rant, deinde pro recenti uictoria securius agentes, repentina incurfione omnes occisi sunt. Et bellum hoc perseverauit usque ad xv. regis imperij annum, ex eo regi fidelis seruus & utilis permansit. Post hæc antiqui hostes Ungarij uenerunt probare uirtutem noui regis, & intrantes Franciam, statuerunt si possent intrare ab Occidentali parte Saxoniam. Quod rex audiens, nil moratus, cum exercitu ualido occurrit illis, fugauitque illos a terminis suis. Cessantibus autem bellis externis, ciuilia oriri cõperunt. Mortuus est quippe Arnoldus, dux Baioariæ, & filij eius superbia elati, iussu regis contempserunt ire in comitatum, cuius ducatum rex dedit fratri eius Bertholdo. Mortuus est & Sigefridus comes optimus Saxonum, qui secundus à rege procurabat Saxoniam. Cuius legationem cum sibi uendicasset affinitatis causa Dankmarus frater regis ex patre non ex matre, & regali dono cessisset Geroni comiti, afflictus est Dankmarus tristitia magna. Erat autem manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus, cuius mater filia erat materteræ Sigefridi comitis, de qua suscepit eum rex Henricus, & ditauit eum prædijs multis absque his quæ fuerant matris. Eberhardus quoque comes iratus, contra Bruningum quemdam ex primoribus, collecta manu succendit ciuitatem illius uocabulo Elmeri, interfectis omnibus eiusdem ciuitatis habitatoribus. Pro qua presumptione condemnauit eum centum talentis, omnesque principes qui ad hoc eum iuabatur de decore canum quos portabant usque ad urbem regiam quæ dicitur Magedeburg. Unde cõmorus Eberhardus, iunxit se Dankmaro, collectaque ualida manu, oppugnat præsidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Henricus frater regis iuuenis adhuc, dataque militibus suis præda urbis, adduxit secum Henricum quasi uile mancipium. De hinc cepit Dankmarus urbem quæ dicitur Hereburg, seditque in ea, & multa inde exercuit latrocinia. Rex autem licet inuitus cum multo comitatu perrexit illuc, ad reprimendam illius insolentiam. Cives autem urbis eiusdem apertis portis, introdixerunt exercitum regis. Dankmarus uero fugiens in Ecclesiam beati Petri Apostoli, stansque iuxta altare depositis desuper armis, à quodam per fenestram à tergo perfoctus est. Eberhardus autem Henricum habuit secum. Qui audiens necem Dankmari, fractus animo prostermitur suo captiuo, ueniam petit, ac nequiter promeruit, ea scilicet conditione, ut contra dominum & fratrem suum se cum faceret cõiurationem, & si fieri posset, ipse sibi coronam imponeret. Henricus uero eo tempore nimis adolescens erat, & regnandi cupiditate feruebat. Eberhardus sane Gisilbertum Lotharingorum ducem, regis fidelitate disiunxerat, cuius adiutorio regi non modice resistebat. Qui Gisilbertus quantum sorore regis haberet uxorem, maluit tamen & ipse suscipiendi regni spe regi resistere, quæ ei ut debuerat adiutorio esse. Habuerat autem rex nonnullas maximas & fortissimas copias, Hermannum scilicet Sueuorum ducem, fratremque eius Uttonem, atque Chunradum cognomine Sapientem. Qui quis affinitatis linea Eberhardo iungerentur, maluerunt tamen iuste, si necessitas ingrueret, cum iusto rege occumbere, quam cum sanguineo iniuste triumphare. Eberhardus itaque haud secus ualuit Gisilbertum à regis fide se iungere, donec

Vxor Ottonis Angla.

Dotes Henrici.

Hiemeleuna.

otto fit rex post Henricum.

Quidilingaburg oppidum ab Henrico exstructum, Al. Krantz

Hiltine Episcopus Augusten. Vdal.

Dieto Vuirzburgensis Episcopus.

Conradus Constant.

OTTO primus X. Ger. Imp.

Hildibertus summus Pont. Mogont. sedis.

Bolizlaus oppugnatur ab Ottone.

Bellum Ottonis cum Ungaris.

Ciuilia bella Arnoldo mortuo.

Danquari dotes.

Elmeri ciuitas successa.

Dedecus portantium canes. Canes deducere illa etate proprii genus habebatur.

Hereburg à Dankmaro capitur.

Hermannus dux Sueuorum, & Vto frater.

Chunradus cognomento sapiens.

donec ei promitteret se illum regem facturum. Gisilbertus uero Henricum hac uoluit arte decipere, ut dum suo adiutorio regem uinceret, ipse regni solium obtineret. Verum Eberhardus longe aliter disposuerat, uoluit enim si regem posset deuincere, utrosque regno priuare, illudque sibi usurpare, sicut ex uerbis, ipsius, quae paulo ante, quam occideretur, uxori suae dixerat, possumus conijcere. Quam dum foueret in sinu, tocudare inquit in gremio comitis, in breui letatura in amplexibus regis. Igitur Henricus ardens cupiditate regnandi, celebre conuiuium fecit in loco qui dicitur Salaueldon: & cum esset magnus ac potens, maiestate & potestate regali plurimis plurima donauit, & factionis huiuscemodi socios sibi ob id plurimos conciliauit. Dein profectus in Lotharingiam, ad Gisilbertum ducem Belgicae, cum ipso pariter & Eberhardo bellum fratri coepit praeparare. Quod cum regi esset nunciatum, primum non credidit, sed mox certificatus contra properat letus, non eorum multitudine territus, sed in Dei pietatem confusus. Cumque ad Rhenum cum suis peruenisset, iamque fluuium sui transmeare coepissent, Henricus cum suis in sperato, in tanta uicinitate erat, quam ab his uideri iam poterat, per pauci denique de nauibus egressi, uix equos ascendere, seseque armis induere poterant, cum legiones aduersae non nunciantur uenientes, sed intuitu ipso cernuntur praesentes. Rex autem in altera parte fluminis, cum multitudine ad huc manens, & haec intuens, dolorem animi motu corporis non caelabat, eo quod non adessent naues, per quas Rhenum transcendere posset: Nec tempus subitanei certaminis in ulteriori ripa constitutos aliud sinebat cogitare, nisi aut coram hostibus cadere debere, aut certe armis uitam defendere.

Recordatus itaque populi dominus, qui repugnantes sibi Amalchitas orationibus Moyse, serui Dei, deuicit, protinus de equo descendit, lacrimansque cum omni populo ante lanceam, in qua uictoriosi clauis manibus pedibusque redemptoris nostri affixi, erant inclusi, sese prostrauit: quantumque iusti uiri oratio (secundum quod Iacobus ait) ualeat, res manifesta probauit. Hi namque qui in ripa ulteriori erant, sarcinas & impedimenta quoque in locum qui dicitur Xantus, transmittabant, sese inuicem cohortati, hostes precipiti cursu inuadebant. Cumque esset piscina inter hos & hostes, Saxones diuisi, una pars ex aduerso ruit in hostes, altera insequitur a tergo, & in medio hostes opprimentes, pauci uehementer urgebant plures. Neque enim nostratum supra centum armatos fuisse perhibetur, hostium uero satis magnus erat exercitus. Sed cum fronte pariter & a tergo urgerentur, qua parte potissimum cauere debuissent, in promptu non erat. Rege itaque orante, cum ex suis nullus occumberet, hostes omnes in fugam conuersi sunt, nonnullique eorum cur fugerent, ignorabant, quoniam quidem praepaucitate hostes insequentes, uidere non poterant.

Ex nostris etiam fuere, qui Gallica lingua loqui sciebant, qui clamore in altum Gallice leuato, exhortati sunt aduersarios ad fugam. Illi socios huiusmodi clamantes arbitrati, fugam, ut clamatum est, inierunt. Ceteris igitur plurimis, Henricus uehementer in brachio est percussus, & quantumque lorice triplicis fortitudo, usque ad carnem non admitteret ensis aciem, pondere tamen percussione acerba, brachium adeo est in liuorem conuersum, ut nullis medicorum curis ita mederi posset, quin toto illo anno percurrente, dolorem magni sentiret. Quidam ex Thuringis nomine Teti, mandauit ad praefectos urbium, quae erant in Oriente partis Henrici, de uictoria regis, & quia ipse Henricus cecidisset in bello, egitque callide, ut omnes se traderent regis potestati. Ipsi autem duae tantum modo ex omnibus remanserant urbes, Meresburg, & Schidingori. Qui audiens de defectione urbium suarum, fractusque recenti regis uictoria, cum nouem tantum armatis iter arripuit, Saxoniamque iam tardius adiens, urbem Meresburg ingressus est. Quo rex comperto & ipse reuersus est, urbemque in qua frater erat, obsedit. Ille autem cum non posset fortiori resistere, post duos ferme menses tradita urbe, egressus est ad regem. Cui datae sunt induciae xxx. dierum, quatenus cum militibus sibi coherentibus secederet a Saxonia, si cui uero illorum regem adire placeret, ueniae locum haberet. Henricus itaque discedens a Saxonia, Lotharingos iterum adiit, & cum duce Gisilberto aliquandiu mansit. Iterum ducitur exercitus, contra Gisilbertum & omnis

Henricus cupi-
tus regni.

Oratio regis cor-
ram lancea.

Teti.

Meresburg
Schidingori.

& omnis regio eius subiaccens imperio, igni traditur, obfessusque in castro Kieuermont, quod est Caprae mons, elapsus fuga inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorum parum pcederet, uastata undique regione, reuersus est in Saxoniam.

Est autem in confinio Alsatiae castellum, uocabulo Brisach, de quo omnis adiacens Pagus appellatur Brisachgouue, quod fertur olim fuisse illorum, qui Harelungi dicebantur. Tunc autem temporis erat in ditione Eberhardi, in quo ipse suorum multitudinem posuit militum. Quorum terrore non solum magnam partem praefatae prouinciae sibi uendicabat, uerum etiam circa fideles regis misere laniabat. Ad quod obsidendum rex profectus cum castra posuisset, consilio, ut fertur, Friderici Mogontinae sedis archiepiscopi ex pontificibus multi fixis in circuitu tentorium, sed noctu relictis, a fide defecerunt: deserentesque regem clam domum redierunt, Friderico subdole ibi remanente, ut fertur. Erat autem idem Fridericus successor Hildiberti praedicti sancti uiri, & ipse quantum ad humanum iudicium bonis operibus deditus, nisi quod aduersariorum domini sui regis sauebat partibus, quod quidem fama multis commendabat, ipse uero omni animu negabat. Milites uero regis considerantes pontificum discessionem, suadebant ei, ut & ipse Saxoniam repetens, hanc desereret regionem. Quibus rex imperterritus, ut Iudas Machabaeus suis quondam: Nolite, ait, talia loqui, & si appropinquauerit tempus nostrum, moriamur omnes in uirtute, & non inferamus crimen gloriae nostrae: melius est enim pro uera iusticia mortem subire, quam fugiendo turpiter uiuere. His & alijs talibus dictis non solum eos a fugae proposito reuocauit, uerum etiam uehementer ut pugnant animauit.

Comes quidam cum eo tunc erat, cuius militum multitudo regis aciem condecorabat. Hic uidens plurimorum ab rege defectionem, reputabat secum, nihil sibi tunc a rege negari propter instantem necessitatem, rogauitque suis suorumque uisibus concedi abbatiam Lauresheyemensis, rogauitque suis suorumque uisibus concedi abbatiam Lauresheyemensis. Rex autem intelligens quid petitio illa portenderet, ei coram omnibus ait: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te haec non humilitate petitionis, sed comminationis autoritate dixisse. Scriptum est: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis spiritualiter intelligendum praedicetur, ego tamen sanctum me canibus dare iudico, si monasteriorum praedia quae a religiosis uiris tradita sunt, Deo militantibus tuleris, & seculo militantibus tradideris. Tibi uero tam procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unquam a me accepturum testificor. Si tibi cordi est cum ceteris infidelibus auolare, quanto citius, tanto melius. His ille auditis, rubore perfusus, ad pedes regis corruit, seseque peccasse coram omnibus poenituit.

Eberhardus autem & Gisilbertus audientes regem esse in partibus Alsatiae, collecto permagno exercitu, alueum Rheni apud Andernacum transeunt, regis fideles circumquaque demoliri procedunt. Vto sane frater Hermannus ducis Sueuorum, necnon & Chunradus cognomento Sapiens, ipsis in partibus erant: sed quia eorum copia istorum copijs impares extiterant, his occurrere trepidabant. eos tamen cum spolijs multis redeuntis ponere secuti sunt. Cumque paululum processissent, quidam sacerdos flens & eiulans eis obuiauit: interrogatusque ab eis unde ueniret, aut cur fleret: Ab istis, inquit, praedonibus unum paupertatis meae solatium quod habui, ablatum est iumentum. Quem cum interrogarent, si Gisilbertum & Eberhardum uidisset, aut ubi essent: Cunctis, ait, cum praeda Rhenum transmissis, ipsi soli cum suis electis, quod nec bene uertat, cibum capiunt. Hoc illi audientes, summa cum celeritate super eos irruunt, moxque Eberhardus occiditur. Gisilbertus uero in fluentem equo profiliens undis submergitur: quas quia absorbere non potuit, anima recedente defecit, ceterorum uero nullus aufugit, quin aut uiuus caperetur, aut gladio truncaretur. Cuius rei nuncius cum regi iuxta consuetudinem mane ad ecclesiam, quae longe a castris aberat, tendenti occurreret, mox de equo descendit, seseque cum lachrymis Deo gratias agens, in orationem dedit: qua expleta, itinere coepo ad ecclesiam pertendit. Huius tamen euentum rei Gallicus ille scriptor, cuius superius mentionem feci, aliter narrat, dicens:

T Ludouicus

Kieuermont, id est,
mons Caprae.

Brisach

Mons Brisachus dicitur
apud Antoninum
oppidum, aliquando
nobilium Harelungo-
rum:

Brisachum obsidetur
ab Ottone rege.

Ottobus semper ne-
gociam cum monte Bri-
sacho. Vide German.
B. Rhen. lib. 3.

Comes petit Laures-
heyemensis canoni-
prouenus.

Memorabilis uox Ot-
tonis.

Vto.

Chunradus Sapiens.

Eberhardus occidi-
tur.

Gisilbertus aquis
suffocatur.

Gallicus scriptor.

Ludouicus Caroli filius, qui de transmarinis partibus reuocatus, tunc regnauit in Gallia cū Hugone Cisalpino principe in pago Alsatio, Belgas exteriores, qui ad se nondum uenerant, asciscerat: & qui Ottonis partibus fauebant ultra Rhenum fugere cōpellebat. Presenserat etenim Ottonem uelle Belgicam in suū ius transfundere: unde & truculentius cōtra illum agitans, quicumq; illum uidebatur à Belgica exturbauit: qui uero sibi consentiebāt, consilio Gisleberti ducis Belgicæ, & Theoderici comitis, sacramento sibi astringebat. Otto uero Belgas comperiens à se defecisse, & ad Ludouicū confluisse, Rheno transmissio, Belgicam cū exercitu ingreditur, eiusq; loca plurima incendijs, ac ingenti præda deuastat. Nitebatur enim, ac si ex paterna traditione princeps fieri Belgicæ. Ille uero contra ius agere calumniabatur, cū eius pater propter Sclauorū inuestationē, Saxoniarum tantū quæ est pars Germaniæ, dux constitutus sit: eo q̄ Carolus Ludouici pater, cui rerū summa debebatur, tūc adhuc in cunis uagiret. Multā itaq; prædam Otto abducens, Rhenu transijt. At Gislebertus dux de decoris iniuriā ultū ire festinās, collecto exercitu, post hostem accelerat: transiensq; Rhenu, terrā illā solotenus incendijs ingentibus uastat, armentorū etiā pecudumq; prædam nimiam exercitus congregat, & abducit. Iam uero flumen ingredi parabant, & ecce Otto ex tota Saxonia collectas copias accelerantibus induxit. Belge itaq; cū duce suo indubitanter renitentes, cū Germanis secus flumen signis infestis congressi sunt, & ex utraq; parte multi fundūtur. Quā die Germanorum uictoria egre sustentata, tamen enituit. Nam cum duæ tertiæ eorum fusæ iacerent, & Gislebertus suos defecisse adeo, aduersarios autem illos arbitraretur, in tanta cōfusione rerum, fuga periculum euadere nitebatur, in fluentemq; equo prosilijt. Qui cū fluminis pelagus enatare non posset, uiandarū uictus, perijt, sessorēq; immerit. At Belge interitū ducis ignorantes, totis uiribus decertabant, tantoq; egerunt robore, donec post execrabilem innumerabilemque interitum eorum qui relictū fuerant, alij caperentur, alij in fluuium demergerentur. Ludouicus autem Gislebertum extinctum comperiens, multam in eius casu miserationē habuit: profectusq; in Belgicam, uxorem eius Gerbirgam, Ottonis sororem, coniugio duxit. Hac occasionis diuersitate, uno tamen exitu sine, necem ducis uterq; scriptor, Gallicus scilicet & Saxonicus testatur: penes lectorem uero erit, cui magis credatur.

Hoc in tempore Bertholdus Baioariorum dux, Arnoldi ducis frater, uir strenuus, toto conamine fauebat regis partibus. Volens itaq; rex, ut quemadmodū tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps: sequenti statim die ut de morte aduersariorum audiuit, quanta erga se Dominus fecerit, directis nuncijs ei aperuit. Et cū coniugali connubio minime tenebatur, in augmentum lætitiæ demandauit sub iuramento, ut si sororem suam scilicet Gisleberti uiduam posset habere, eam coniugio illi copularet: si uero hoc minus procederet, filiam ipsius Gisleberti ex eadem sorore sua genitam, quam penes se habebat fere iam nubilem ei iungeret. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus, elegitq; nondum nubilem potius filiam expectare, quàm matrem quæ iam nuptiarat tollere. Fridericus igitur archiepiscopus, ut infidelitas quam occulte gestabat, cunctis pateret, decem diebus ante necem prænominatorum discessit à rege, Mogontiamq; concitus ueniens, nil ibi moratus, Metensem urbem adiit. Disposuerat enim Henricus frater regis redeuntibus Eberhardo & Gisleberto cum eodem Friderico istuc exercitum congregare, sicq; regi in Alsatia manenti, bellum maximum præparare. Cumq; illo tenderet idem archiepiscopus, insperato occurrentes ei nuncijs, mortem iam sepius nominatorum ei indicauerunt. Quo audito, consternatus animo, quid ageret ignorabat. Interea rex Alsatiam deserens, Franciam occupabat. Cuius metu Mogontiarum ciues perterriti, redeuntem archiepiscopum intra urbis mœnia non suscipiunt. Vnde factum est, ut non multo post à quodam regis fidelicaptus, & in sui præsentiam ductus, custodiae in Saxoniam sit traditus. In qua paruo tempore comoratus, miseratione regis, ut erat clementissimus, pristinæ dignitati est restitutus. Henricus autem fratris timore compulsus, castellum Kieuermont nō solum ingenijs hominum, uerum etiam natura

Otto Belgicā uastat.

Gislebertus contra Ottonem.

Paul. Aemil. lib. 3. de reb. gestis Francorū. Gislebertus dū Rhenu transitu Ottonem arcere conatur, ipse rapiditate altitudinis neq; amnis submergitur. Hæc ille.

Bertholdus Baioariorum dux Ottoni fauet.

Otto relicta Alsatia, Franciam occupat.

Fridericus archiepiscopus Mogont. excluditur à Mogontia.

natura ipsa munitum ingredi uoluit, sed soror eius uidua Gisleberti eum prohibuit, dicens ad eum: Non te miseriarum mearum, quas perempto marito meo perpetior, piget, quin etiam munitionibus meis te includendo, regis iram super hanc regionem uelut aquam effundas. Non patiar, nec enim tanta uecordia mihi erit innata, ut ex meis incommodis tua compares commoda. His auditis, Henricus Lotharingos deseruit, & in regnum Ludouici secessit. Præfecit autem rex regioni Lotharingorum Ottonem filium Richuini ut regnum procuraret, & nepotem suum Gisleberti filium, bonæ spei puerulum, nomine Henricū, nuntireret. Henricus autē frater regis dum aliud quid faceret ignoraret, assumptis secum quibusdam episcopis, quorum iuuaretur auxilio, quadam die nudis pedibus ad pedes regis ipso ignorante, peruenit, supplicemq; misericordiam implorauit. Cui rex ait: Indignum facinus tuum, ueniam non meretur, uerum quia uideo te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Iussit itaq; rex eum ad Ingeheim proficisci, solertiq; cura eū custodiri, quoad remota paululum mentis ægritudine, quid super eo faceret, consilio prudentum definiret. Post hæc uicina sibi semper clementia, quantis urbibus illius uisibus cōcessis, permisit eum in Lotharingorum regione habitare. Deinde in processu temporis defuncto duce Baioariorum Bertholdo, monitu, & intercessione sanctæ matris suæ, præfecit eum regno eidem, faciens cum eo concordiam & pacem, in qua etiam fideliter permansit in finem. Erat autem ipse Henricus copulatus matrimonio filie ducis Arnoldi foeminae egregiæ formæ, mirabilisq; prudentiæ. Igitur cum bella intestina simul & externa cessarent, legesq; diuinæ & humanæ auctori uigore polleant, grauis persecutio monachis oritur illis diebus: affirmantibus quibusdam pontificibus, melius uideri paucos uita claros, quam plures negligentes in monasterijs esse, ideoq; oportere conuersationes eorum per monasteria perspicere, & nō bene conuersantes abijcere, obliuisci nisi fallor sententiæ patris familias perhibentis, seruos zizania de tritico non eruere, sed sinere utraq; ad messem crescere, ne uno incaute eradicato, damnum fieret in altero. Quod & in his factum est. Nam plures propriæ infirmitatis cōscij, deposito habitu, & relictis monasterijs, graue onus sacerdotum deuitabant. Fuerunt plures, qui summum pontificem Fridericum hoc non pure, sed subdole effecisse arbitrati sunt, quatenus uirum uenerabilem, regi q; fidelem Hademarum abbatem Fuldensem, si quo modo posset, dehonestaret. Ipse enim abbas uir erat magnæ prudentiæ & industriæ, sub cuius temporibus Fuldense templum famosum, est igne consumptum, sed ab eo in melius restauratum. Hic eundem episcopum secunda coniuratione culpabilem sub custodia tenuit, primum quidem honorifice: sed cum literas ab eo scriptas reprehendisset, satis seuerè. Pontifex uero dimissus, dum ultionem quæreret, nec contra tantum uirum præualeret, humilima monasteria statuit tentare, si forte ad excellentissima posset equaliter procedere. Sed huiusmodi simulationes incaustum profusæ sunt: nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & causis intercurrentibus, pontifex quod uoluit non impleuit. Rex autē de die in diem proficiens, paterno regno non contentus, abiit in Burgundiam, regemq; cum regno in suam accepit potestatem. Defuncto autē Ottone Lotharingorum præside, ac regis nepote Henrico Gisleberti filio, ducatum regionis Chuntado rex concessit, cui unicum filiam suam Luidgardam desponsauit: qui erat adulescens acer & fortis, domi militiaq; optimus, commilitonibus suis charus. Huic Luitolfus filius regis nimia dilectionis familiaritate astrictus est. Post hæc rex Otto cum Ludouico rege per legatorū interuentū conciliatur, quod eidem Ludouico postea multum profecisse probatur. Soror autem regis Gerbirga genuit Ludouico filios duos, Carolum, & Lotharium, qui & patri postea successit. Ludouicus itaq; à ducibus suis circumuentus, primum à Rhodomenis, ad quos Hairoldum filium Thurmodi Baiocensium principis fugiens, solus ingressus est, capitur, Hairoldoq; traditur: sed dato minore filio obside, dimittitur, statimq; à duce Hugone captus, Lugdunum sub custodia publica est missus. His auditis, rex super amici fortuna fati doluit, imperauitq; expeditionē in Galliam

T ij contra

Henricus fratri regi sit supplex.

Henricus in Ingeheim custoditur.

Henricus præficitur ducati Lotharingiæ.

Persecutio grauis in monachos.

Monachalis habitus deponitur.

Hademarus abbas Fuldensis.

Chuntado sit rex, defuncto Ottone.

Ludouicus capitur. Forte Rothomagensibus. Forte Beluacensium.

Edidis regina moritur.
Luitolfus.
Luitgarda.

Superbia Hugonis, qui ductus est Capetes

Schcinbit.

Exercitus 32. legionū cū pileis stramineis.
Vnde Alb. K. lib. 3. cap. 3.
Krant-habet, prætor Euldensem abbatē

Herimannus dux Sueuorum, petit Luitolfum Ottonis filium adoptare.

Luitolfus in Italiam.

Berengarius auarus homo regnat in Italia

Otto cōtra Bolizlaū regem Bobanorum.

contra Hugonem in annum secundum. Ille annus notabilis factus est de morte Edidis reginæ, vij. kalend. Febr. defunctæ: quæ nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione, quam regali potentia claruit. Decem annis regni confortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam uero xix. annis inhabitauit. Reliquit filium nomine Luitolfum, omni uirtute animi & corporis, ea ætate nulli secundum: filiam quoque nomine Luitgardam, quæ nupserat Chunrado duci. Sepulta est autem in ciuitate Magadeburgensi. Post cuius excessum rex omne studium transfert in filium: factoque testamento, creauit eum regem post se. Ipse autem tener adhuc erat adolefcens ætatis xvi. Rex autem in Galliam proficiscens, expeditione festinat intrare regnum Caroli, causa uindicandæ iniuriæ amici sui Ludouici. Quod audiens Hugo, legatione missa iurat per animam patris sui, quod tanta sibi armorum copia esset, quantam rex nunquam uidisset: addiditque contemptum loquendo uane tumideque de Saxonibus, quia imbelles essent, & quia facile posset una portione septem Saxonica tela absorbere. Ad hoc rex famosum satis reddidit responsum, sibi fore tantam multitudinem pileorum fœninarum, quos ei representari oporteret, quantam nec ipse, nec pater suus unquam uideret, & reuera cum esset magnus ualde exercitus, xxx. scilicet duarumque legionum, non est inuentus, qui fœnino non uteretur pileo, nisi abbas Corbeius, cum tribus suis sequacibus. Dimissus igitur Ludouicus occurrit regi, iungiturque cū suis eius exercitui. Occurrit eis cum magna expeditione & Chunradus rex Genauorum, quem Ludouicus etiam uocauit in auxilium. Iuncti ergo pariter Lugdunum ad eunt, sed eam locorum asperitate capere non ualentes, Remensem ciuitatem expectunt, ubi nepos Hugonis ducis Hugo contra ius & fas subrogatus erat episcopus legitimo pontifice adhuc superstite. Urbem uero armis capientes, in iustum sacerdotem expellunt, legitimumque sedi propriæ restituit. Post tres itaque menses rex Saxoniam cum incolumi exercitu rediit, omnibus que armis exquisita sunt Ludouico regi relictis. Hugo autem expertus potentiam regis, Saxonumque uirtutem, non passus est eos ultra terminos suos hostiliter intrare: sed anno sequenti in eandem expeditionem regi pergenti occurrit, iuxta fluuium qui dicitur Kar, & iuxta imperium regis, cum domino suo Ludouico pactum iniit, manus dedit, utilisque perinde mansit. Concurrentibus autem undique ad regem proceribus, uenit & uir ditissimus Sueuorum dux Herimannus, qui post congratulationis affabilitatem, talibus est regem aggressus sermonibus: Non clam domino meo est, me prædiorum latitudine, ac pecuniarum uniuersitate prædiuitem, absque liberis esse. nec est præter unicam filiam meam paruulam, qui mearum rerum hæres existat, me excedente. Placeat itaque tibi domino meo regi filiū tuum Luitolfum mihi adoptare in filium, quatenus unice filia: meæ coniugio copulatus, mearum rerum fiat hæreditate magnificus. Placuit regi consilium ducis, & quod poposcit, sine dilatione compleuit. In breui post hæc fœcer moritur, cum ducatu, omni possessione derelicta genero. Qui accepta potestate, animam tranquillam quem in puero gessit, exiit: armatumque militem in Italiam ducens, aliquantisper urbibus captis, & sub custodia traditis, redit in Franciam: Eo tempore usurpato imperio, regnauit in Longobardia homo ferus & auarus, & qui omnem iusticiam pecunia uenderet, Berengarius: qui ad eundem regem Ottonem quondam uenit, Hugonem regem Italiae fugiens, benigneque ab eo tractatus, cum multam pecuniam Hugo pro eo dare uellet, non est redditus. Hic cum postea depulso Hugone regnaret, uertus uirtutem singularis prudentiæ reginæ Adelheidis, à Lothario Hugonis filio relictæ, in multis eam afflixit, quo tanti decus splendoris aut extingueret, aut certe obscuraret. Hæc autem filia fuit Rudolphi regis Burgundionum, & in Italia regnauit, & dominæ Berthæ reginæ Burchardi Alemannorum ducis filie, quam defuncto Rudolfo, rex Hugo in coniugium duxit, filiamque illius filio suo Lothario copulauit. Illo in tempore proficiscitur rex in militiâ contra Bolizlaum regem Boemorum & cum capienda esset urbs, quæ dicebatur Noua, in qua clausus obsidebatur Bolizlai filius, prudētis rex consilio diremit preliū, ne miles in capiendis hostiū spolijs aliquod

aliquod incidere periculum. Considerata itaque uirtute regis, & innumera exercitus multitudine, Bolizlaus egressus urbe, maluit tantæ maiestati subijci, quam ultimam perniciem pati. Sub signis igitur stans, & regem audiens, responsaque reddens, ueniam tandem promeruit. Inde rex plena uictoria gloriosus factus, in Saxoniam est regressus. Cumque uirtus præfatæ reginæ illum non lateret, simulato itinere Romam proficisci statuit. Et ubi Longobardiam intrauit, amorem reginæ prædictæ muneribus super se probare tentauit. Quo fideliter petito, in coniugium sibi eam sociauit, & cum ea urbem Papiam, quæ sedes est regni, obtinuit. Quod audiens filius eius Luitolfus, tristis ab eo discessit: profectusque in Saxoniam, aliquandiu moratus est in loco consilij funesto Salaueldon. Rex uero in Italia celebratis iuxta regalem magnificentiam nuptijs, proficiscitur inde cum noui matrimonij claritate, acturus proximum pascha in Saxonia. Persuasus quoque rex Berengarius à Chunrado duce, cui Papia cum presidio militari relicta erat custodienda, regem subsecutus est in Germaniam, pacem cum eo facturus, & per omnia iussis eius obtemperaturus. Qui regiam ueniens ad urbem, iussus est in hospitio sibi parato manere: neque enim faciæ regis per triduum promeruit uidere. Quod ægre tulit Chunradus, qui eum adduxerat, pariterque Luitolfus filius regis, qui unum cum eo sentiebat. Post hæc rex regem alloquitur, & in gratiam regis ac reginæ susceptus, de ditionis sponsonem dat, fœderisque spontanei diem locumque urbem Augustam designat. Vbi cum conuentus fieret, Berengarius manus filij sui Adelberti manibus suis implicans, coram omni exercitu famulatu regis cum filio se subiugauit, & ita dimissus cū gratia & pace in Italiam remeauit. Ibi miræ magnitudinis lapis tonitru ac tempestate iactus de caelo, ingens miraculum multis præbuit. Nati sunt autem regi filij ex serenissima regina, primogenitus Henricus, Secundus Bruno, Tertius paterni nominis maiestate designatus, quem iam tum post patrem dominum ac patrem sperabat orbis uniuersus: filiam quoque sanctæ matris uocabulo insignitam. Luitolfus autem filius regis, & Chunradus generi ipsius, noua quadam moliantur contra regem. Quod cum eum non lateret, circa Kal. Iunij moto exercitu contra eos, obuias urbes partis aduersæ, aut armis, aut ditione cepit, quousque Mogontiam perueniret, quæ filius iam cum exercitu intrauit, patremque, dictu miserabile, armatus expectauit. Ibi plus quam ciuile, omni que calamitate acerbius bellum cœptum est: machinæ multæ muris admotæ, sed ab urbanis destructæ sunt uel incensæ: crebræ ante portas pugnæ, raro forinsecus stationes susæ. Cunctando enim res uariabant, dum dominatorem regni foris, intus successorem timebant. Obsidio itaque dum sexaginta ferme dies excederet, sermo fit de pace: unde datur obses in urbem, conforbinus regis Ekbertus, quo liber in castra illis pateret accessus. Filius cum genero castra ingressi, regalibus uestigijs prosternuntur, spondentes pro scelere omnia se passuros, ut auxiliarij tantum amici nihil mali paterentur. Rex autem non inueniens quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores insidiarum exposulat. Illi autem iuramentis uicarijs obligati, & quodammodo arte antiqui hostis conficti, hoc omnino negabant, sicque infecta re, in urbem redibant. Ekbertus autem, qui obses datus erat in urbem, suasilibus uerbis regi fit aduersus, cū & antea propter correptiones eius illi fuisset iratus. Sequenti igitur nocte, Baiuarij comites Henrici fratris regis, relicto eo, iuncti sunt Luitolfo, cū quibus ipse pergens, urbem regiam Ratisponam cepit, cū cæteris in ea regione munitissimis, omnemque pecuniam ducis Henrici suis militibus diuisit: coniugem eius cum filijs & amicis non solum urbe, sed & regione excedere coegit. Hæc omnia fiebant consilio Arnoldi iunioris, fratrumque suorum, eoque ipse Henricus paternum haberet ducatum. Rex uero filium subsequens, urbem Ratisponam obsidione circumdedit: sed cum multitudo machinas urbi applicari non sineret, satis dure interdum ab utrisque pugnatum est pro muris. Urbani crebris attriti prælijs, fame quoque periclitari cœperunt. Vnde Luitolfus urbe egressus, cum principalibus uiris pacem postulat, sed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Reuersus uero in urbem, portam orientalem obsidentem armis comperit Geronem, tot uictorijs,

Salueldia locus qui rationi solius.

Augustæ conuentus.

Lapis miræ magnitudinis.
Filij Ottonis Henricus, Bruno, et Otto.

Filius contra patrem

Mogontia 60. diebus obsessa.

Ratispona à Luitolfo & socijs capitur.

Alb. Kr. lib. 4. c. 5.

T iij quot

Gero comes tot uictoribus quot praelijs clarum. A tertia igitur hora usque in nonam, cum acriter pugnaret ante portam urbis, equo cadente, ascensor Arnoldus armis exutus, illicoque telis perfoctus, occubuit. Post biduum a muliere famem urbis fugiente, mors illius notificatur, dum antea nesciretur. Cuius morte urbani fati consternati, iam de pace tractabant. Proinde interuentu principum Luitolfus iterum de urbe progressus, dum mense integro et dimidio obsideretur, pacem obtinuit, usque ad conditum diem, dum de his causis diiudicaretur, locusque concilij apud Fritelari notabatur. Rex inde in patriam reuersus est: Henricus uero nouam urbem obtinuit.

Ratispona exusta. Ratispona proxima nocte penè tota exusta est. Post hæc exercitandi gratia cum rex uenationem ageret, in loco qui dicitur Suueldon, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus pœnitentia, patris primum, deinde omnium presentium mouebat lachrymas. Amore itaque paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum omni paternæ uoluntati. Interea summus pontifex Fridericus Mogontienensis episcopus aegrotat. Alb. adijt, Germaniam dico.

Castra Augustæ contra Vngaros. Castris igitur positis in Augustæ urbis consuijs, Francorum & Baioariorum multitudo et occurrit. Cum ualido quoque uenit equitatu in castra dux Chunradus, cuius aduentu milites erecti, iam optabant non differri certamen. Erat dux idem natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bonus consilio, & dum pedes & dum eques iret in hostem, bellator intolerabilis, domi ac militia charus socijs. Igitur ab utriusque exercitus atrocinantibus agminibus notificabatur, non longe ab inuicem fore uterque exercitus. Ieiunio itaque in castris prædicato, iustum est omnes ad bellum paratos esse crastino. Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaque sua primum duci, deinde ab uno quoque alteri cum sacramento promissa, erectis signis, numero quasi octo legiones procedunt e castris. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbutis ea protegentibus. Primam & secundam & tertiam legionem direxerunt Baioarij, quibus præfuerunt præfecti ducis Henrici: nam & ipse bello aberat, eò quod ualitudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam legionem ordinauerunt Franci, quorum rector ac procurator erat dux Chunradus. In quinta quæ erat maxima, & quæ dicebatur regia, ipse princeps erat uallatus, lectis ex omnibus militum millibus, alacritate uentura: coramque eo angelus (sic enim uocabatur uexillum eius) densa agmine circumseptus. Sextam & septimam legionem constituerunt Sueui, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octaua erant Boemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna: in qua & sarcinæ omnes ac impedimenta quæque, quasi ipsa esset tutissima, quæ & nouissima. Sed aliter res acta est. Nam Vngarij nihil cunctantes Licum fluuium, qui Lech dicitur, transierunt: circumuehentesque exercitum, extremam legionem sagittis lacessere ceperunt, & impetu cum ingenti uociferatione facto, alijs caesis, alijs captis, sarcinis omnibus potius, ceteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam & sextam aggressi plurimis ex eis suis in fugam uerterunt. Rex autem cum aduertisset bellum ex aduerso prætendi, sed post tergum nouissima agmina periclitari, misit illuc ducem Chunradum, cum quarta legione, qui ueniens captiuos eripuit, prædam excussit, atrocinantiaque hostium agmina perturbauit. Fuis latrocinantibus undique aduersariorum agminibus, dux ad

dux ad regem reuertitur, signis uictoricibus, mirumque in modum cunctantibus, ueteranis militibus gloria uictoriæ assuetis, cum nouo milite, & fere belladi ignaro, triumphum peregit. Totum igitur pondus prælij iam ex aduerso esse rex conspiciens, exhortationis gratia suos allocutus est: monens eos antiquarum uictoriarum, & rerum sedulo bene gestarum, & ut modo in patria non cederent, qui sepius & in aliena terra uictores existerent, & postquam huiusmodi uerba plurima dedit, ad ultimam intulit: Plura loquerer milites mei, si nossem uerbis uirtutem, uel audaciam animis nostris augeri, modo melius gladijs quam iunguis incipiamus. His dictis arrepto clipeo ac sacra lancea, ipse primus equum uertit in hostes, fortissimi militis, ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restiterunt, deinde ut socios terga uertere uiderunt, obstupefacti, nostrisque intermixti extincti sunt. Cæterorum uero alij equis fatigatis, uillas proximas intrant, circumfusisque armatis cum mœnibus pariter concremantur: alij flumen contiguum transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obuoluntur & pereunt. Chunradus autem dux fortiter pugnans, animi feruore & solis ardore, qui eo die nimis erat, æstauit, uinculisque lorice solutis, dum auram captauit, uulnere sagittæ in aduerso gutturi defixæ, cecidit. Cuius corpus imperio regis honorifice collectum, transportatur Vuormaciam, ibique sepelitur cum fletu & planctu omnium Francorum. Ipsa uero die belli inuasa sunt castra, & captiui omnes erepti, secundo die autem ac tertia a uicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumpta est, ut nullus aut rarus euaderet. Tres duces gentis Vngariæ capri, ducique Henrico præsentati, mala morte, ut digni erant, multati sunt, suspendio namque creperunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ, ac Imperator est appellatus.

Decretis proinde honoribus, & dignis laudibus, summæ diuinitati per singulas Ecclesias, hoc idem sanctæ matri sue per nuncios demandans, cum tripudio ac summa lætitia Saxoniam reuertitur, & a populo suo libentissime suscipitur. Neque enim tanta uictoria quisque regum intra ducentos annos ante eum letatus est. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamque, & uicinas circumquaque gentes, Romam proficisci statuens, Longobardiam perrexit. Vbi qualiter regem Longobardorum, Berengarium multa mala cum filio suo Adelberto, Ecclesijs Dei inferentem, duobus annis obsederit, captumque cum coniuge & filijs in exilium miserit, Romanos duobus prælij uicerit, duces Beneuentorum subiecit, Græcos in Calabria & Apulia superauerit, terra Saxonica uenas argenti aperuerit, imperium cum filio sibi æquiuoco quam magnifice dilatauerit, maioris est operis, ideoque conscribi non ualet a nobis. Hoc tantum breuiter notandum, quod a Ioanne Papa literis suppliciter exoratus, quatenus pro amore Dei, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, sanctam Romanam Ecclesiam ex faucibus Berengarij, suorumque liberaret, aliorumque multorum Episcoporum, alteriusque ordinis & laicorum questibus motus, filium suum Ottonem contra morem priorum in puerilibus annis regem constituens, in Saxonia dereliquit, ipse collectis copijs Italiam percitus uenit: Berengarium cum uxore sua Vuilla, & filio Adelberto captiuos Babenberg in exilium misit, ubi & idem Berengarius defunctus & sepultus est. Ipse uero Romam ueniens, mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Iohanne imperiali unctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus. Aliquanto autem tempore in partibus illis commoratus, filium suum Ottonem ad se uenire fecit, qui & in natali Domini coronam regni ab Apostolico accepit. Missa etiam legatione Constantinopolim, filiam Imperatoris Theophanij nomine inde accepit, quam celebratis in Italia nuptijs, eidem filio suo coniunxit. Post hæc regressus de Italia Imperator Otto, cum filio rege, Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Palcha Quiulingaburg celebraturus. Manens autem ibi decem & septem diebus, descendit, inde Ascensionem Domini apud Meresburg celebraturus.

Tertia uero feria ante Penthecosten, uenit ad locum, qui dicitur Numilenna. Proxima nocte transacta hora constituta, lætus ad mensam confedit, Tunc ueniensque

Oratio Ottonis regis ad suos.

Gladijs quamlinguis incipere melius.

Cunradus ex sagitta perit: Vuormacie sepelitur.

Tres duces Vngariæ gentis suspendio creperunt.

Gratitudo Ottonis pro uictoria.

Compendium heroiæ cum factorum Ottonis per occupationem.

Iohannes Papa 12. ad Ottonem scribit.

Hic Otto Iohannem Pontificem, ut frangi esset, & Pontificia dignitate dignauit. amageret, & sanctimoniam ubique cum religione præ se ferret, serio admonuit. Cum suadendo autem minus proficeret, minas intulit. Hinc Papa notu aufugit, & Leo successit. Vide Alb. Krautz lib. 4. ca. 9. Et ibi exemplar literarum de Leonis Papæ restitutione Ottoni facta. Berengarius Babenberg in exilio mortuatur.

Numilenna:

uenienteq; tempore uespertinis laudibus interfuit sed peracto cantu Euangelij, æstare ac fatigari iam cœpit. Quod cum intellexissent Principes circumstātes, imposuerunt eum sedili. Inclinantem autem caput, quasi iam defecisset, refocil lauerunt eum, expetitoq; sacramēto dominico, & accepto sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum reddidit Domino, Non. Maij, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculū, & cum iam esset fero, transitus eius nunciatur populo. Cuius corpus cum magnis lugentium exequijs, à filio rege iam facto, translatum est in ciuitatem, quam ipse construxit, uocabulo Magadepurg, ibiq; honorifice tumulatum est. Huius anno primo, qui est à Dominica incarnatione Dcccxxxvij. Vngarij Franciam & Alemanniā, & Galliam, usq; Oceanū Burgundiamq; deuasantes, per Italiā redierunt. Monasteria S. Galli, & sancti Bonifacij cremantur. Rudolphus rex Burgundiæ, & Arnoldus dux Noricorum obierunt.

ANNI OTTONIS I.

ANno Domini Dcccxxxvij. Henricus frater Ottonis regis, ab Eberthardo comite comprehenditur. Anno Domini Dcccxxxix. Otto rex cum fratre Henrico & Gisilberto, Eberthardoq; pugnantibus, militibus suis uictoriā reportat. Anno Domini Dcccxl. Rege in partibus Alfatia castellum Brisach obsidentem, Episcopi quidam nocte relictis tentorijs, subtraxerunt se. Eberthardus comes ab Ottone & Chunrado iuxta Rhenum occisus est. Gisilbertus dux in aqua suffocatur. Burchardus Vuirciburgensis Episcopus obiit. Anno Domini Dcccxli. Otto rex Gallias petit. Anno Domini Dcccxlj. Otto & Ludouicus reges pacificantur. Anno Domini Dcccxliij. Anno Domini Dcccxlviij. Vngarij cū Baiuarijs pugnant, & uincuntur. Anno Domini Dcccxlv. In Italia Cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens famem, quæ secuta est. Anno Dñi Dcccxlvi. Otto rex totam Lotharingiam sibi subiugauit. Anno Domini Dcccxlviij. Bertholdus dux Baioariorum, frater Arnoldi ducis moritur, & Henricus fratris regis ducatus committitur. Edith regina obiit. Anno Domini Dcccxlvij. Anno Domini Dcccxlviij. Heremannus dux Alemannorum moritur, pro quo Luitolphus filius regis Ottonis dux constituitur. Anno Domini Dccccl. Otto rex Italiā petit, eamq; sibi subiecit, rediensq; Papiam, Chunrado duci Lotharingorum tuendam commisit. Anno domini Dccccli. Berenger rex Longobardorum, Chunrado suadente, apud Augustam cum filio suo Adelberto ad deditiōem uenit, factusq; miles regis, remissus est in regnum cum pace. Anno domini Dccccli. Otto rex Italiā intrauit, causa Adelheidæ reginæ, ipsaq; accepta uxore, nuptias celebravit Papiæ. Anno dñi Dccccliij. Luitolphus dux patri rebellat, & dux Chunradus cum eo. Anno domini Dccccliij. Vngarij Italiā petunt, Noricū & Franciam. Anno domini Dcccclv. Vngarij totam Baioariā depopulantes, iuxta Augustam Alemanniæ urbem, ab Ottone rege pugna uicti, immensa cæde necant. Anno domini Dcccclvi. Luitolphus dux Italiā hostiliter intrauit. Anno Domini Dcccclvij. Luitolphus Adelbertum uincit, & ipse eodem anno moritur. Anno domini Dcccclvij. Cruces in uestibus hominum apparuerunt. Anno Domini Dcccclix. Anno domini Dcccclx. Poppo Vuirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini Dcccclxi. Anno domini Dcccclxij. Otto rogatu Iohannis Papæ, & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit, ibiq; imperator ab eodem Papa factus, Berengariū capit, & cum coniuge sua Vuilla nomine, ad castellum Babenberg misit, ubi & præsentem uitam clausit. Anno domini Dcccclxij. Otto Imperator natale Domini Papiæ agit. Anno domini Dcccclxij. Otto Imperator natale Domini Romæ moratur, ubi & filius eius Otto coronatur. Anno domini Dcccclxv. Anno domini Dcccclxvi. Anno domini Dcccclxvij. Otto Imperator de Italia redit. Anno domini Dcccclxvij. Anno domini Dcccclxix. Mahthildis mater Imperatoris obiit. Anno domini Dcccclxx. Anno domini Dcccclxxi. Signum quoddam ignei coloris in cælo apparet. Anno domini Dcccclxxij. Anno dñi Dcccclxxij. Anno domini Dcccclxxiij.

Otto

Otto moritur, & in Magdenburg sepelitur. Hic Otto magnus uniuersalis Augustus sub hoc tituli Imperiales à Romanis, Gallis, & Longobardis ablati, in Germaniam translati sunt.

Cometa.

Vngari ab Ottone apud Augustā uicti.

Cruces in uestibus. Quorūdam uestes quasi lepra sordabant uidebunt. Antonini titulo 16. cap. 3. & infra anno 150. cō similes cruces in Cruzenach, Bingen, & alijs locis. Berengarius capitur

Otto Imperator obiit Non. Maij. Eodē anno S. Vdalricus migravit, anno Episcopatus sui quinquagesimo. Post Ioannem Papam Benedictus ordinatur cxxij. post quem item Benedictus cxxij.

HISTORIA.

apud Calabriam, occiso à Græcis exercitu, de nauis exiliens, natatibus aufugit. Otto dux Sueuorum obiit: Chunradus successit. Anno domini Dcccclxxij. Otto Imperator Romæ moritur vi. Idus Decemb. ibiq; sepelitur. Poppo iunior Vuirciburgensis Episcopus obiit.

HISTORIA.

Prinatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio proficitur. Anno domini dcccxciiij. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga ciuitate, à Prucis martyrio coronatur. Berenuardus Episcopus Vuirciburgensis obiit. Anno domini dcccxcv. Heribertus Colonienſium Archiepiscopus ordinatus, multa sanctitate claret. Anno dñi dcccxcvi. Anno dñi dcccxcvij. Conradus dux obiit: cui Herimannus successit. Anno dñi dcccxcvij. Anno dñi dcccxcix. Terræ motus maximus factus est. Anno dominicæ incarnationis Millesimo, anno regni sui xvij. Otto Imperator tertius obiit v. Kal. Feb. eo uidelicet anno, qui ab incarnatione domini inscribitur millesimus primus. Cuius intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis, millesimo. i. ab urbe autem condita millesimo dclij. HEINRICVS secundus primum dux Baioariæ, deinde Ottone tertio, absq; filijs defuncto, in regni prouectus culmine lxxxij. loco ab Augusto

OTTO secundus XI. German. Imp.

Duo Ottones. alter pallida mors Saracenorum, alter mirabilia mundi. Vide Otto Frising. lib. 6. ca. 27

Vide Sigeberti Chronicam.

OTTO tertius XII. Imp. Germ. hic dicitur mirabilia mundi, ob singularem prudentiam: sub hoc primū electores temp. constituti sunt. Vide infra in Henr.

Ottone tertij intestina Augustæ, corpus Aquisgrani sepelitur

HEINRICVS
XIII. Imp. Germ.
Bavarus, cognomen
to Claudus, sub hoc in
stitutum fuit, ut in su-
tura non per sangui-
nis successionem ducere-
retur imperium, sed
essent Rho. Imp. elec-
tores. Anno 1004.

Chunigunda.

Henricus Christi hæ-
redem constituit.

Babenberg ditata
per Henricum.

Bruno Auguste-
sis Episcopus.

Gisela Vngarie
regina.

De hoc plura habes
in lib. 4. Alb. Krantz

gusto regnū accepit, & annis xxij. ac men-
ses v. regnavit xij. annis sub nomine regis
xi. dignitate & nomine Imperatoris. Hic
in regni sede sublimatus, cum Henricum
Marchionem, aliosq; in initio regni sui sibi
resistentes superasset, Italiam & Boemiam
ac Bolizlaum cum omni gente Sclavorū
subiugasset, data sibi requie à domino, cō-
siderans se filios nō habiturū, quippe qui,
ut multi testantur, cōsortem regni Chuni-
gundam nūq; cognouit, sed ut sororem
dilexit. Dominum bonorum omniū da-
torem habere delegit hæredem, sextoq; re-
gni sui anno, sapienti consilio, Episcopatū
Babenberg, in honore S. Petri, sanctiq; Ge-

orgij constituit: locumq; ipsum prædiorum, diuitijs & omni ornatus decore, ut
in præfentiarum cernitur, copiosissime ditauit. In meridiana quoq; parte ciuita-
tis, monasteriū in honore S. Stephani Protomartyris, sub ordine canonico con-
struens, ex altera uero, hoc est Aquilonari aliud monasterium, sub monachali re-
gula, in honore S. Michaelis archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis constituens,
sibi suęq; ciuitati supra petra Apostolicę firmitatis fundata, muroq; & propugna-
culis meritorum S. Georgij & cæterorum sanctorum munita ac exornata, con-
tra incenius uitiorum iactatus, turrim fortitudinis in Stephano, & contra reser-
gerantes flatus illius qui in aquilone, unde malum omne pandetur, sedem po-
nere disposuit, refugium certum in Euangelico preparauit presidio, ut à dextris
& à sinistris iustitię armis uallata, in nullo sufficiat insidiator præualere. Alijs
quoq; sanctorum locis per regni latitudinem non minus, prout opus erat mun-
ificentię suę impertiuit largitatem, quędam dilapsa iam in melius restituēs, qui-
busdam quę minus suppetebant adijciēs. Regis autem frater erat Bruno Augu-
stenfis sedis Episcopus, qui scelicibus fratris actibus inuidēs, multas ei aduersita-
rum iniurias, in quantum potuit, inferebat: & ubi per se nō poterat, inferētibus
se adiungebat, uel alios ad inferēdas exhortando, stimulos eis incitationis subi-
gebat. Cui frater non solū talionem non reddidit, uerumetiam fraterna instru-
ctus dilectione, omnia dissimulando & patienter sustinendo, illum bono uin-
cere satagebat. Horum sororem bonę memorię forminam Gisela regina Vngari-
orum, qui Stephanus dicebatur, in coniugiū experitiuit: sed eam ducere non pro-
meruit, donec se Christianę religionis rudimenta, & sacri baptismatis sacramen-
ta, cum omni gente sua suscepturum, promisit. Quam pollicitationē ubi rebus
perfecit, religiosus, Deoq; deuotus, postea in executione bonorum operum per-
mansit: quod diuina pietas post mortem eius euidentibus indicijs, ad sepulturā
eius factis signorum miraculis demonstrauit. Rex autem Henricus, postq; bonę
opinionis odorem longe lateq; redolere fecerat, locumq; sibi dilectum cum cæ-
teris monasterijs ditando & ornando, & excolendo ad perfectum adduxerat,
diuina uocatione uiam uniuersę carnis ingressus, Deo reddidit animam scelici-
ter, ut credimus iij. Idus Iulij, anno regni sui xxij. imperij autē xi. uita uero liij.
sepultusq; est Babenberg in episcopio à se facto, in S. Petri Apostoli monasterio.

ANNI HEINRICI SECVNDI.

ANNO Domini Millefimo ij. HEINRICVS rex Henricum Marchionem
& alios sibi resistentes, cum exercitu petit. Anno Dñi millefimo iij. Henricus
rex Italiam, Boemiam, Bolizlaum ducem, cum omni Sclavorum gente sub-
iugauit. Anno Domini Millefimo iij. Fames facta est. Cometes longū tempus
apparuit. Anno Domini Millefimo v. Anno Domini Millefimo vi. Episcopium
Babenberg à rege Henrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus præficitur.
Anno

Anno Domini Millefimo vij. Anno Domini Millefimo vij. Bruno Episcopus
ex monacho à Præcis multis supplicijs afflictus, & manibus pedibusq; abscis,
postremo capite plexus, cælos petijt. Eberhardus Episcopus ordinatur. Anno
Domini Millefimo ix. Anno Domini Millefimo x. Anno Domini Millefimo xi.
Henricus rex Metum urbem obsidet, donec mediante iustitia, pax inter eos con-
uenit. Anno Domini Millefimo xij. Anno Dñi Millefimo xij. Henricus Rome
imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa. Anno Dñi Millefimo xiiij.
Ernest dux in uenatu occiditur. Anno Dñi millefimo xv. Simeon monachus de
monte Syna hoc tempore claruit. Anno Dñi Mxvi. Henricus Vuirzburgensis
Episcopus obiit. Anno Dñi Mxvij. Anno Dñi Mxvij. Anno Dñi Mxix. Benedi-
ctus Papa Babenberg ueniens, Ecclesiā S. Stephani dedicauit. Eodem anno
Vuernherus Argentine Episcopus, cum Alemannis cōtra Burgundiones pugna-
uit & uicit. Anno Dñi Mxx. Terremotus magnus factus est iij. Idus Maij, feria v.
Eo anno Heribertus Coloniensis Archiepiscopus obiit: Cui Piligrinus successit.
Anno Dñi Mxxi. Indiē. v. iij. Non. Febru. v. anno regni gloriosi Imperatoris
Henrici secundi xxi. imperij autē nono, ipso præfidente ac disponente, Eberhar-
dus primus Ecclesię Babenbergensis Episcopus, ordinationis suę anno xij. de-
dicauit Ecclesiā S. Michaelis in monte, in honore eiusdē S. Archangeli, sanctiq;
Benedicti Abbatis. Huic igitur consecrationi interfuerunt Episcopi multi, scilicet
Aribo Mogontinus, qui altare S. Martini dedicauit. Piligrinus Coloniensis, qui
altare S. Petri consecrauit, cum alijs multis. Eundem autē locū inhabitare cœpit
primus pater eiusdem monasterij Rato, anno Dñicę incarnationis Mil. xv. eo-
demq; anno fundamenta ipsius monasterij locata sunt, & secundo anno Hei-
rici Abbatis secundi, templum ipsum dedicatū est. Anno Dñi Mil. xxij. Henricus
Imperator nouam Troiam deditione cœpit, et mortalitas magna in exercitu
facta est. Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit, pro quo itē Gebehardus
ordinatur. Anno Dñi Mill. xxij. Anno Dñi Mill. xxij. Henricus Imperator se-
cundus migravit.

ANNO Dñicę incarnationis Mill. xxv. ab urbe condita, Millefimo Dcclxxvi.
ACHVNRA DVS ex regni primoribus unus, sed regno antea per rebellatio-
nem aduersus, principibus pro eius electione disidētibus, Aribone autem Mo-
gontino Archiepiscopo, & Eberhardo Babenbergensi præfule sibi fauentibus,
lxxxv. loco ab Augusto regnum suscepit, & annis xv. regnavit. Sublimatus au-
tem in regni sede, consilio Brunonis Episcopi Augustensis, fratris Henrici Impe-
ratoris, qui semper, ut supra dictum est, scelicibus eius inuidebat actibus, Baben-
bergensem Episcopatum meditabatur destruire, quia idem Bruno Episcopus
promisit reginę Giselę omnia prædia hereditario iure ad se pertinentia, filio eius
Henrico concedere. Locus igitur & tempus conuentui statuitur, ubi hæc res ad-
certum perducatur. Nocte uero qua diem præcesserat, in qua hæc uentilanda
erant, Eberhardus Episcopus ad tentoriū prædicti Brunonis clam accessit, lectoq;
eius assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris an-
imo inculcādo, cum eodem sollicitus egit. Qui ubi iam multa noctis hora trans-
acta recesserat, & Episcopum pro auditis sollicitatum, somnus oppresserat, uisus
est ei frater suus Imperator Henricus lecto suo altare, faciemq; suā barba ex una
parte depilata turpatam obiectare. Cui super hac re stupido & admirati, ac quis
tam temerarios ausus in eum præsumeret interroganti, tu, ait, hæc fecisti, qui me
& sanctos Dei, quos rebus à Deo mihi concessis dotauit, despoliare disposuisti.
Cauē iam ulterius super hac temeritate, ne incepta luas magna infelicitate. Ad
hac ille expergefactus, ac de uisione non parum perterritus, membrorum quoq;
horrore ac tremore non leniter est affectus. Mane autem facto, cum diu expecta-
tus, ad conuentū procerum non ueniret, regina pro filio sollicita, nuncijs mis-
sis obnixè rogauit, ut adueniens promissa perficeret. Ille uero affirmabat se tanta in-
firmitate grauati, ut nec de lecto surgere, nec pedem posset quoquam mouere.
Cumq; rogaretur, ut se in lecto ad conuentū deportari pateretur, quo uel sic pro-
missio perficeretur, omnino abdicauit, seq; in Deum & in sanctos eius, & in
fratrem

Bruno martyr.

Vuernheri Episcopi
Argentinen. bellum.

CONRADVS
XIII. Imp. Ger.
Francorum rex, alij
Sueuum fuisse uolūt.

Henricus Brunonē
fratri in somnis astat.

fratrem suum peccasse, libera tandem uoce proclamauit. Sicutque diuina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit, fraudaretur, illius prauæ conspirationis machinamenta repressit, idque quod ab eo bene ceptum est, confirmando, semper exinde ad meliora prouexit. Secundo igitur regni sui anno, Chunradus rex filium suum Henricum regem fecit, & ipse Romam pergens, imperialem benedictionem accepit. Post hæc Knuth, regis Danorum filiam, nomine Chunigundam, filio suo coniunxit, seque ad bene agendum studiosius accinxit.

Knuth.

In proprio quippe castello Linburg dicto, ad alios usus quondam sibi grato, monasterium construxit, prædiorumque copia illud ditans, monachorum congregationem, sub Abbatis prouisione illuc introduxit. Spirense quoque Episcopium prouehere statuens, sed in uiuendi meta, eo usque non pertingens, filio suo Henrico, suæ uoluntatis effectum commisit, quem ipse magnifice ceptis, sed filius eius item Henricus magnificentius perfecit.

Spirense Episcopium.

ANNI CHUNRADI I.

Henricus Conradi filius rex.

PRIMO itaque Chunradi regis anno, dissensio magna contra eum in regno tumultuatur, sed diuinitus cito sedatur. Anno Domini Milleesimo xxvi. Henricus, Chunradi regis filius, rex efficitur. Chunradus uero Romam tendens, imperiali benedictione prouehitur. Anno Domini Milleesimo xxvii. Bruno Augustensis Episcopus, & Vuelpho comes, prædas & incendia inter se faciunt. Anno Domini Milleesimo xxviii. Ernest dux Alemannorum, & Vuelpho comes Chunrado Imperatori ad deditioem ueniunt. Anno domini Milleesimo xxix. Bruno Augustensis Episcopus obiit, cui Eberhardus successit. Anno domini Milleesimo xxx. Chunradus Imperator, Stephanum Pannoniæ regem cum exercitu petit. Interea in Alemannia Ernest dux, & Vuernherus comes, cum alijs multis, occiduntur xvi. kal. Septemb. Anno domini Milleesimo xxxi. Stephanus rex per legatos cum Imperatore pacificatur. Anno domini Milleesimo xxxii. Rudolphus rex Burgundiæ moriens, diadema suum Chunrado Imperatori misit. Anno Domini Milleesimo xxxiii. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obiit. Chunradus Imperator in hyeme Burgundiam petit. Eclipsis Solis facta est iij. Kal. Iulij, hora sexta. Anno Domini Milleesimo xxxiiii. Imperator Franciam petit contra Ottonem, Anno Domini Milleesimo xxxv. Vuirbinam castellum, in confinio Saxonie positum, pagani qui Luitici dicuntur, obtinent, multis ex Christianis occisis & captis. Quos Imperator cum exercitu petit. Anno Domini Milleesimo xxxvi. Gebhardus secundus Ratisponæ Episcopus obiit, pro quo item Gebhardus tertius successit. Henrico Imperatoris filio Knuth, regis Danorum filia, coniungitur. Luitici tributarij facti sunt Imperatori. Piligrinus Colonienfis Archiepiscopus moritur, pro quo Herimannus ordinatur. Anno Domini Milleesimo xxxvii. Chunradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanensem Episcopum in custodiam mittit, qui fuga lapsus, Imperatori rebellat. Otto princeps Carolingorum à Gozelone Lotharingorum duce pugna uictus, fugiensque à quodam milite occiditur. Anno Domini Milleesimo xxxviii. Stephanus Vngariorum rex religiosus obiit. Anno Domini Milleesimo xxxix. Chunigunth Imperatrix, mater pauperum, diues ipsa, diuitem migravit ad Christum v. Non. Martij. Herimannus dux Alemannorum filius Gisela imperatricis obiit. Chunradus imperator obiit ij. Non. Iunij, & sepultus est Spiræ. Reginboldus Spirensis Episcopus obiit iij. Idus Octob. Eclipsis Solis facta est xi. Kal. Sept.

Conradus Italia cum exercitu petit.

Chunigunth mater pauperum.

HEINRICVS tertius Augustus, pius ac niger cognominis, XV. Imperat. Germ. hunc alij comitem de Kalb. nonnulli Bauarum fuisse asserunt.

ANNI HEINRICI TERTII.

ANNO Dominicæ incarnationis Milleesimo xl. ab Vrbe autem condita, Milleesimo Dccxci. HEINRICVS tertius, Chunradi Imperatoris filius dudum patre uiuente, rex constitutus lxxxvi. loco ab Augusto, patri successit, & xvij. annis regnauit. Eberhardus primus Babenbergensis Episcopus obiit. Anno Domini

mini

mini Milleesimo xli. Henricus rex ducem Boemiæ Fratslaum bello petijt: sed multis proceribus & militibus in præstructione syluæ circa ultraque occisis uel captis, nil memoria dignum efficere potuit. Petrus quoque Vngariorum rex eidem duci contra regem auxilia misit. Anno domini milleesimo xliij. Vngarij quendam Vuonem sibi regem fecerunt, & Petrum regem suum expulerunt. Qui profugus & exul Boemiam ingressus, igne prædaque cuncta deuastat, & rebellem ducem obsides dante, ipsumque post se Ratisponam ad deditioem humilimam uenire sibi iure iurando fidelitatem ac seruitium confirmare coartat. Vuon rex Vngariorum ob susceptum à rege Henrico Petrum à se expulsus fines Baioariæ prædis depopulatur, sed magna pars exercitus eius ab Adelberone Marchione deletur. Anno domini milleesimo xliij. Henricus rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas ciuitates euertit, plures deditioem sibi subiecit. Gisella impetratrix obiit xvi. kalen. Mart. & sepelitur Spiræ. Anno domini milleesimo xliij. Henricus rex iterum Pannoniam inuadens, satisfactionem & obsides, ac munera, pacisque confirmationem per iusiurandum accipiens, discessit: indeque reuersus, synodo Constantiensis adfuit, ubi cunctis in se delinquentibus, debita dimisit: omnibusque inimicis destructis, pacem hæcenus inauditam, tam in tota Sueuia, quam in alijs regni sui prouincijs, per edictum regie censuræ confirmauit. Dein Agnetem Vuilelmi Præautensis principis filiam, apud Mogontiam ungi faciens in reginam, & ioculatorum multitudinem non solum muneribus, sed etiam cibo potuque uam & merentem, abire permisit. Luitpoldus Marchio, Adelberti filius, maxima Vngariorum clades, immature obiit. Pestis pecudum maxima: hyems dura fuit & niuosa.

Vngarie rex petiitur.

Boemicum bellum.

Pannonicum bellum.

Synodus Constantiensis.

Nuptiæ Henrici in Ingelheim.

Histriones reiecti.

Anno domini milleesimo xlv. Bruno Vuirciburgensis episcopus obiit vi. kal. Iunij. pro quo Adelbero ordinatur. Henricus rex tertio Pannoniam ingressus, Dei fauente clementia, uictor effectus, Vuonem cum uxore & filijs ac cognatis, quibus locus fugiendi erat, effugabat. Petrum restituit in regnum subditoque sibi Vngariorum regno cum honore summo reuertitur. Gotefridus dux Lotharingorum Henrico regi rebellans, ad deditioem coactus in castello Gibichensteyn, usque ad dignam satisfactionem custodiae mancipatur. Otto dux Sueuorum efficitur. Anno domini milleesimo xlvi. Henricus rex Italiam ingressus, à Romanis pacifice suscipitur: Papas tres non digne constitutos synodaliter deposuit, & Suidegerum Babenbergensis ecclesie secundum episcopum, Papam constituit, à quo ipse & coniunx eius Agnes in sancto dominici natalis die benedictione imperiali sublimantur. Impetratrix uero Agnes inde reuertens, apud Rauenam genuit filiam. Imperator autem per Apuliam multasque prouincias sceleriter ducens exercitum, cum honore magno reuertitur. Suidegerus papa obiit viij. Idus Octob. Pro quo Poppo patriarcha Aquileiensis ordinatur. Anno domini milleesimo xlvij. Petrus Vngariorum rex à quodam tyranno Pannonicum captus & cæcatus est: Ille uero qui eum expulerat, regnare cepit. Anno domini milleesimo xlvij. Poppo papa obiit, necdum completo anno ex quo constitutus est. Pro quo Bruno qui & Leo postea dictus est, Tullensium episcopus ordinatur papa. Otto dux Sueuorum obiit, pro quo item Otto de Suuinforte surrexit. Sanguis Domini Mantuæ per cæcum manifestatur. Anno domini milleesimo xlix. Henricus Imperator, anno imperij quarto, quasdam Gallie partes inuasit, contra Gotefridum & Balduinum duces, quibus ad deditioem coactis, & regno his in partibus pacificato, uictor cum honore reuertitur. Synodus Mogontia habetur, cui inter fuerunt Bruno Apostolicus, & Henricus imperator. Anno domini milleesimo l. Vngarij iterum bellant. Quibus Gebhardus Ratisponensis episcopus, qui erat imperatoris patruus, obuiam ueniens, uice ipsius imperatoris in fugam conuersos, non minima eos caede adflixit. Insuper urbem Heimenburg in Marchia positam, ædificijs restaurauit, & militari custodia muniri fecit, ipseque summa cum pace regressus est. Anno domini milleesimo li. Bartho archiepiscopus Mogontinus

Otto dux Sueuorum.

Suidegerus papa.

Sanguis domini Mantuæ per cæcum manifestatur.

Synodus Mogont.

Vngarorum bellum.

Vtinus

tinus in pace quieuit, cui Luitpoldus Babébergensis præpositus successit. Heinrichus imperator iterum Pannoniam adiens, diuisa in duas partes multitudine militum, utrinque regionem ipsam syluis, & maxime aquarum collectionibus circumseptam occupans intrauit. Sed gens illa durior cæteris, cum rege suo dolose agens, suaque pariter cum alijs diripiens, fame & siti multis cladibus lassatum imperatoris exercitum fugiens euasit. Milites autem imperatoris uastata magna parte prouinciæ, multis insuper inibi, pacifice, licet inacte, ad propria cum imperatore redierunt. Anno domini millesimo liij. Imperator iterum Pannoniam petit, & inacte redit, habens secum in comitatu Brunonem Apostolicæ sedis præfulem. Qui papa ueniens Ratisponam, reliquias beati Dionysij martyris, de quibus diu dubitatum est, an ibi haberentur, præsentibus Parisiorum legatis perspexit, ibique teneri probauit. Sanctum Vuolfgangum eiusdem urbis episcopum de tumulo leuauit: indeque Babenberg cum imperatore transiens, priuilegia eiusdem loci à cancellario suo Friderico, qui sibi postea successit, perspicere, & coram imperatore populoque pronunciari mandauit, suaque autoritate illa confirmauit. Reliquias sancti Zenonis à Vualtario Veronense episcopo Vlmam sunt delatæ.

Sanctus Vuolfgangus.

Reliquiæ Zenonis. Vlmæ.

Synodus Vuormaciæ.

Anno domini millesimo liij. Apostolico & imperatore natale dominicū diuino & regio cultu Vuormaciæ agentibus, missarum celebratione in sancta die peracta, ut oportuit, ab Apostolico, in sequenti die Luitpoldum Mogontinæ sedis archiepiscopum, utpote in sua diocesi præcipuum, huic subrogauit officio. Qui peracta processione, & ubi ad hoc uentum est dicta oratione, postquam se in sua sede locauit, quidam ex diaconibus suis, Hunibertus nomine, sicut multi ob illius festi uenerationem solent, lectionem decantauit. Quod quidam ex Romanis papæ assistentibus uituperantes, & contra papam, quia Romano more non ageretur, obiurgantes, persuaferunt ei, ut ad eundem diaconum mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille iuuenū more contemneret, iterum mittendo papa interdixit: qui mox eadem uocis sonoritate qua prius cantauit, legendo decenter lectionem usque ad finem perduxit. Qua finita, papa illum ad se uocauit, & quasi pro inobedienciæ contumacia degradauit. Archiepiscopus uero misit ad illum, ut suum sibi redderet ministrum. Quod ubi papa abnuuit, pontifex ut erat antiquæ disciplinæ, licet ægre, patienter tamen interim tacendo sustinuit. Perlecto autem Euangelio, & decantato offertorio, ubi sancti sacrificij tempus aduenit, pontifex in sede sua resedit, uere contestans, nec se, nec alium quempiam completurum illud officium, nisi reciperet processionis suæ ministrum. Quod ubi Apostolicus intellexit, pontifici cessit, reindutumque ministrum continuo remisit. Quo recepto, debito se præsul iniunxit officio. Qua in re & pontificis autoritas, & Apostolici consideranda est humilitas, dum & ille officij sui dignitatem defendere contendebar, & iste, licet maioris dignitatis, metropolitano tamen in sua diocesi cedendum perpendebat.

Luitpoldi archiepiscopi Mogont. parry sua erga Pont. Rom.

Post hæc & Apostolicus Romam redijt, multis cum diuersarum prouinciarum militibus, imperiali præceptione, & amicorum subuentione comitantibus: & post pascha exercitū ducens, per Apuliam contra Nortmannos, illius terræ quondam aduenas, sed tunc possessionum apostolicarum inuasores, & Romani imperij hostes pugnavit: & infinita utrobique cæde peracta, papa cum paucis fugiens, absque uictoria regreditur, relictis illis Sueuorum ac Noricorum militibus optimis, & in urbe Beneuentana confedit, ubi tunc Vdalricus genere Noricus, episcopatum tenuit. Anno domini millesimo liiij. Religiosus papa Bruno, qui & Leo, gloriose uitam finiuit, xij. kalen. Ma. & magnifice sepultus Romæ in ecclesia sancti Petri miraculis claruit. Cuno dux Noricorum fœderatis sibi Ungarijs, grauius rebellat. Item Baldeuinus & Gotefridus Hermānus contractus, obierunt. Anno domini millesimo lvi. Leoni papæ Gebardus, qui & uictor, Eihelstatis episcopus successit. Huic cum diaconus eius uenenum in calicem misisset, calicem de altari leuare non potuit. Pro hoc populo orante, diaconus à dæmonio uexatur: confessusque crimine, liberatur, calixque cum sacramentis in quodam altari pro reliquijs includitur. Adelbertus Marchio obiit. Fames magna fuit. Heinrichus

Leo nonus moritur.

Hermānus contractus comes à Vueringen, monachus sancti Galli doctissimus.

Diaconus ueneno calicem inficit uictori Eihelstati episcopo.

Heinricus imperator Italiam cum exercitu petens, omnia in pace disposuit, reuertensque neptem suam Beatricem matrem Mathildem secum duxit, indigne eam tractans, propter quosdam insolentias eius, quibus uiuere consueuerat, mortuo uiro eius Bonifacio duce. Vuelfo dux Carinthiorum obiit. Cuno dux antea Noricorum, ab imperatore propter perfidiæ suæ culpam expulsus, in Pannonia male exul obiit. Arnolfo Spirensi episcopo Chunradus successit. Anno dñi millesimo lvi. Hermannus comes orientalium Francorum obiit vi. kal. Febr. Gebardus Ratisponensis episcopus, imperatoris Heinrichi patruus, hostis occulte pessimus, deprehensus & conuictus, atque custodiae mancipatus, sed miserocorditer tractatus, exilio remittitur, & sedi pristinae restituitur. Gotefridus dux ad conditionem uenit. Magna cædes à Luiticis in Christianos facta est, quorum quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt, inter quos Vuilhelmus Marchio occiditur.

Arnoldus & Comes episcopi Spirensis.

Cædes Christianorum à Luiticis. Alb. K. Lusatiæ esse putat.

Iisdem temporibus multi diuersarum principum prouinciarum perierunt. Fames multas regiones adflixit, egestas & penuria undique præualuit, multaque mala tunc temporis facta sunt. Heinrichus imperator pro his rebus cordatenus dolore compunctus, infirmari cœpit: & perductus ad mortem, sapienti usus consilio, ab omnibus quibus potuit, ueniam petijt: quibusdam prædia quæ abstulit, restituens: cunctis qui contra eum & regnum culpas damnabiles fecerunt, relaxans. Filium quoque suum Heinrichum, Romani pontificis, cunctorumque pontificum & principum regni electione, regem constituit. His & alijs, prout uitæ possibilitas admisit, bene dispositis, iij. Non Octob. hanc uitam præsentem in Deo finiuit. Post cuius obitum, quia filius eius Heinrichus adhuc puerulus fuit, domina Agnes impetratrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiu tenuit, ac sapienter & strenue rexit, donec principes aliqui inuidia ducti, puerum matri abstulerunt, eamque regimine regni abalienauerunt: quorum numero dominus Anno Coloniensis archiepiscopus se immiscuit, qui puerum in loco qui Vuerida dicitur, naui imponens, matri abduxit. Quod ille qua intentione fecerit, uel qualiter diuino iudicio placuerit, discernere non ualemus: multa tamen incommoda extunc orta, & deinceps aucta, certum tenemus. Nam perinde dissentiones in regno, ecclesie perturbatio, monasteriorum destructio, clericatus despectio, totius iusticiæ ac religionis conculcatio, & cœpit, & permanet. Ipsa uero impetratrix rerum permutationes considerans, Italiam se contulit, & apud monasterium quod Frutera dicitur, religiosam uitam aliquanto tempore duxit: postea Romæ defuncta, & in ecclesia sanctæ Petronellæ honorifice est sepulta.

Heinricus Agneti imperatrici matri aufertur.

A D L E C T O R E M .

Optime lector, ne graueris per otium legere uitam Heinrichi IIII. Cesaris Augusti, impressam apud insigne Eutropij uolumen. Item epistolas aliquot huius ad Pontificem Rom. & alios principes, inter quas una, hanc ἐπιτομήν habet: Heinrichus non usurpatiuè, sed pia Dei ordinatione rex: Hildebrando iam non Apostolico, sed falso monacho &c. Lege quoque quæ in Chronica parua Germaniæ habes de Heinricho. Item quæ de unitate Ecclesiæ conseruanda, & schismate inter Heinrichum 4. & Greg. 7. à quodam eius temporis Theologo scripta sunt, & è Fuldensi Bibliotheca in lucem prodierunt anno 20. iam si libero iudicio præditus fueris, & sincero ac honesti amate, et tangaris cogitatione cõmunis boni, hic facile est mabis, ex quo spiritu sit, filium contra patrem inflammare, ciuilia bella concitare, principes et principatus subuertere, matrimonium prohibere, scortationibus, adulterijs, mollitiæ, et talibus uitijs, quorum etiam electum Dei organum diuum Paulum pudet meminisse, fenestram aperire, cœlum terræ miscere propter episcopales inuestituras, quas uocant: Et ne Imperator citra Romani pontificis assensum appellationem Imperatoris sibi usurpet, in sponsiam lapsa Canone. C. Imperator. Dist. 90. ubi habebatur, quod nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperij sibi usurpare debeat. Et quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo.

Vñ Anni

HEINRICVS
quartus, Senior ap-
pellatus, XVI. Imp.
German.

Anno dominicæ incarnationis
millesimo lviij. ab urbe condi-
ta mill. Dcccviij. HEINRI-
CVS quartus, Heinrici impe-
ratoris filius, admodum puer,
patri succedens, regnare cœpit: & quando
hæc conscriptio facta est, xliij. anno regna-
uit, lxxxvij. loco ab Augusto. Agnes impe-
ratrix, mater ipsius, ducatum Baioariæ sus-
cepit. Gebhardus, qui & Victor, ponti-
fex Romanus, multis bene in Germania,
alijsq; regni Romani partibus, pontificum
uel principum secularium consilio depositis,
Romam cum pace redijt, incipiente anni
illius quadragesima. Hic etiam eodem an-

no uitam finiuit: pro quo Fridericus Gote-
fridi ducis frater, iam monachus fa-
ctus, à Romanis pontifex ordinatur, & Stephanus congregato exercitu, gentem efferam Luiticorum hostiliter inuasit, diuersisq; ma-
lis eam adfligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: et acceptis obliuibus ac tribu-
tis, ad propria redierunt.

Eodem tempore quidam Fridericus & fratres eius in Germaniæ partibus ty-
rannidem exercentes contra imperium Romanum, ab Agnete impetratrice &
principibus regni uicti, ad deditiōem uenerunt. Otto de Suuinforte dux Sue-
uorum, iij. Kalend. Octobr. obiit, & Rudolfus de Rinueldon, qui postea rex esse
conrendit, ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum, quibus re-
gnum perturbatur, commotionum. Eundem nanq; ducatum, ueniente adhuc Ot-
tone duce, Henricus imperator Bertholdo comiti, qui post Carinthiorum acce-
pit ducatum, promiserat, eiq; annulum suum, uelut huius rei commonitorium
dederat, quem ille diligenter seruans, post amborum obitum, imperatoris scilicet
& ducis, imperatrici Agneti imperium tunc disponenti obtulit, eamq; annu-
lum agnoscentem, pro ducatu sibi promisso, commonuit. Sed quia prædictus
Rudolfus mox post imperatoris obitum, filiam eius Rumoldo Constantiensis
episcopo commendatam, ueterum consilio raptam an dolo, nescitur, uxorem du-
xit, receptam iam in gratiam, eundem ducatum illi, causa filiarum, imperatrix dedit,
quod animum Bertholdi non parum commouit. Pro qua commotione lenien-
da, ducatus Carinthiorum ei committitur, quem postea filio suo equiuoco, ipsius
us rogatus rex Henricus commisit: sed postmodum quorundam instinctu eun-
dem ducatum Luitolfo consanguineo suo dedit, sicq; patrem & natum paru-
pendens, offendit. Vnde quasi renouata priore iniuria, cū Bertholdus dux per-
moueretur, omnia consiliorum machinamenta, quibus satis pollebat, ad hoc uer-
tebat, ut ab utroq; id est, rege & Rudolfo, se ueliceretur, ab hoc scilicet, quoniã
à ducatu sibi promisso se supplantauit, ab illo uero quia se accepto priuauit. Mul-
tæ interim causæ, quæ inconsulte tunc gerebantur, sibi concurrebant, & huic ma-
chinationi occasiones præbebant. Otto dux Baioanorum deijcitur. Chunra-
dus genere Sueuus, à militibus regis interficitur, & quasi à rege iustum sit, ipsi
crimen indicitur. Cōspirat igitur Otto in Saxonia, Bertholdus in Sueuia. Fiant
motus & conuentus utrobique, in quibus odia in regem suscitantur & inuidiæ, mul-
ta quoq; interea in regno fiebant, quæ utrosq; populos iustis & necessarijs, ut ui-
debat causis, ne regi adhererent, auertebant: coq; res perducta est, ut Rudolfus
in damnatione sui regnum inuaderet, dominumq; suum regem deponere aut interfi-
cere quæreret. Sed hæc res quem affectum haberet, nec rusticos latet. Anno dñi
millesimo lviij. Fridericus, qui & Stephanus, pontifex Romanus, uitam finiuit,
& Alexander Lucensis episcopus ei successit. Huius tempore Hildebrandus postea
pontifex archidiaconus, officio functus est Romæ. Anno domini millesimo lix.

Anno

Anno domini mill. lx. Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Sige-
fridus Fuldensis abbas successit, qui postea cū alijs contra dñm suum regem cōsensit.
Anno dñi mill. lxi. Anno dñi mill. lxij. Anno dñi mill. lxij. Anno dñi mill. lxiiij.
Sigefridus episcopus Mogontiacensis, & Guntherus Babenbergensis, & Vuille-
helmus Traiectensis, alijsq; plures præfules uel nobiles, multo comitatu Hiero-
solyman tendentes, multas infestationes à Barbaris perpeffi sunt, tandemq; per
uentione fruente optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt. Anno
dñi mill. lxv. Guntherus episcopus Babenbergensis ab Hierosolyman rediens, in
Pannonia moritur, perlatusq; Babenberg, ibi sepelitur, post quem Hermannus
ordinatur. Gozuinus comes in episcopo Vuirzburgensi tyrannidem exercens,
à comitibus Adelberonis præfules occisus est. Anno dñi mill. lxvi. Cometes per
totum orbem diu apparuit. Eodem anno Anglia per Vuillehelmum Nortmannum
miserabiliter adflicta tandemq; subacta, ipse rex eius effectus est. Qui mox omnes
pene regni eiusdem præfules exilio, nobiles uero morti destinauit: mediocres au-
tem suis militibus in seruitutem, uxores indigenarum uniuersorum aduenis in ma-
trimoniū subiugauit. Chunradus de Phullingen ortus, apud Treuerim electus,
à comite Dieterico passus, Dolegio est sepultus. Anno domini mill. lxvij. Heinri-
cus rex Bertham Ottonis cuiusdam Italici, & Adelheidæ
filiam accepit uxorem, nuptias celebrans Triburæ. Anno
dñi mill. lxvij. Henricus rex adolescentiæ usus libertate,
Saxoniam solam ex omni Romano imperio cœpit inco-
lere, principes despiciere, nobiles opprimere, inferiores
sustollere, uenatu, iustibus, ceterisq; huiusmodi exercitijs
plus quam iusticijs faciendis (ut incusatus est) operam
dare, filias illustrium quibuslibet obscure natis coniugare, priuata præfidia, nimi-
um potentibus regni non satis fidens, instituere. His discordiæ seminarijs con-
tigit regi quam plurimos insidiatores tam uitæ quam regni sui crescere. Qui ta-
men ut maturitatis necdum plene attigisset annos, erant qui non tam ipsum, qm
Adelbertum Premensem archiepiscopum culpandum iudicarent, quod eius
consilio hæc omnia ageret. Anno domini millesimo lxix. Agnes impetratrix,
mater regis Henrici tedio affecta est, uel potius diuinitus compuncta, ducatum Ba-
ioariæ deposuit, & regni gubernacula penitus contemnens, pro Christo se Ro-
mam contulit, ibiq; dignis pœnitentiæ fructibus mira inseruiens humilitate, post
aliquot annos in domino præsentem uitam finiuit. Anno domini millesimo lxx.
Teti Marchio non sine Saxoniarum principum consilio, tyrannidem in partes regi-
as orditur, quæ tamen mox cœlesti simul & terrena maiestate compescitur, scilicet
castellis suis, Bichilingon, & Schidingon, à rege destructis, filio suo æque mi-
litari uiro, à proprio seruo interempto, ipsoq; communi morte in breui finito.
Constantie Rumoldus episcopus obiit. Anno dñi mill. lxxi. Otto dux Baioariæ
ducatum amisit. Hic itaq; Saxo genere, uir amplissimæ nobilitatis, prudentia re-
busq; bellicis perpaucis erat comparabilis: & in tanta apud uniuersos primates
excellencia habitus, ut rex qui iam Saxonibus omnino suspectus & inuisus erat,
ipsum contra se in regni fastigium eleuari posse formidaret, si res sua secus cede-
ret. Hinc peruersitatis materiam arripiens, quidam Eginus, mediocri natus loco,
rebus admodum tenuis, audacia tamē & nequitia satis diffamatus, patrocina-
tibus quibusdam regis fidelibus, curiam irrepfit, & magnum illum heroem, qui
se nunq; nouerat, secum de regis nec tractasse commentatus est: se ipsum etiam
ut mos est, potestati regiæ uadem obrulit, quousq; campionis duello cum duce
confligens, uera comprobarentur quæ retulit. Quid multa? Placitis uel collo-
quijs regalibus, uno Mogontiarum, altero Goslarum, conditis, Otto cum Eginone,
utpote dux cum latrone, primas cum ignobili congregari contempsit, sua tamen
innocentia, uel Eginonis improbitas minime latuit. Sic ducatum Baioariæ Ot-
to ut reus maiestatis amisit, quem Vuelfo quidam illustris & acer, atq; bellico-
sus, natus Sueuus accepit: idq; tam principalis discordiæ semen, in perpetuos
heu præliorum & seditionum, prædarum & incendiorum, scismatum etiam &

V ij hæresium

Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit.

Sigefridus episcopus Mogontinus.

Profectio quorundam Germaniæ episcoporum Hierosolyman.

Cometa.

Anglia afflicta.

Alias Cuono' primicerius Colonienfis.

Prudens sit hic lector, et cū iudicio legat, quæ sunt
ex Italarum narratione in historijs passim. Et hic
de Henrico 4. et Hiltob. si usquam alibi, locū ha-
beat, q. scribit Otto frisingensis, aliud esse res ge-
stas scribere, aliud anlicite, uel secus res acta sit.

Adelbertus Premensis episcopus.

Agnes mater Henrici Romam se confert.

Teti Marchio.

Bichilingen. Schidingen.

OTTO Baioariæ dux.

Eginus.

Duellum Ottonis & Eginonis.

Otto de Suuinforte dux Sueuorum.

Rudolfus de Reinfelden, & Bertholdus de Zeringen, ob Sueuicæ ducatum contentant.

Otto dux Baioanorum deijcitur.

Hildebrandus pontifex

hæresium, atq; mortium lamentabiles fructus germinauit atq; succreuit. Anno domini mil. lxxij. Rex Ottonem usquequaq; persequutus, q̄ plures munitiones eius destruit, prædia uastat, & ut ueræ Reipublicæ hostem omnino eum delere pertractat. E contra ille militibus electis instructus, ipse quoq; manu fortissimus, & animo nimis efferatus, quia cum regijs copijs confingere non poterat nunc præda, nunc flammus, nunc etiam ferro quacumq; se fors obtulit, suas iniurias ulcisci satagebat. Ipso deniq; mediante non cessat gens Saxonū, ut est animis acerrima, conirationem aduersus regem unanimi conspiratione confirmare, accusationes blasphemias & inauditas ad sedem Apostolicā in illum referre, socioq; sibi ex omni regno Teutonico literis & nuncijs asciscere. Nam primo Sigisfridū Mogontinæ sedis metropolitanum, Adelbertum Vuormaciensem, Adelberonem Vuirciburgensem, Gebehardum Saltzburgensem, aliosq; quamplures præfules, indeq; per ipsos etiam papam Alexandrum sibi fautores efficiunt. Quidam quoq; summæ sanctitatis uirū Annonem archiepiscopum Coloniensem coniu- rationis eiusdem conscium asserunt. Quorū insidijs rex territus, Saxonia cessit, & in alijs regni partibus agendis rebus institit. Anno domini millesimo lxxij. Anno Colonienfis episcopus, & Hermannus Babenbergensis, Romā missi sunt, pecuniam quæ regi debebatur, congregandi gratia. Qui legatione peracta, reuerſi, literas Alexandri apostolici detulerunt, regem uocantes ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi: alijsq; nonnullis emendatione dignis, quæ de ipso Rome fuerant audita. Post hæc Saxones adiungunt etiam præsidia multa construere: necdum enim plures habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quæ rex dudum edificauerat, funditus euertunt, inter quæ præcipuum illud castrum, quod Zartzburg dicebatur, diruunt: monasterium & claustrum canonicorum quod ibi erat, multa furentes audacia, solotenus deiciunt: & quod dictu nefas est, innocenti cuiusdam filij regis ibidem sepulta ossa, in cõtumeliam patris de sepulchro proijciunt. Anno domini millesimo lxxij. Beatæ memoriæ Alexandro papa defuncto, Hildebrandus qui postea Gregorius dictus est, professione monachus & archidiaconus, Romanæ sedi successit: sub quo Romana Respublica & omnis Ecclesia nouis & inauditis scismatum erroribus periclitari cœpit. Qui cum absq; regis consensu solis tantū Romanis fauentibus, hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonicè constitutum, sed tyrannicè papatum sibi met assuerent usurpasse. Pro qua re & à nonnullis episcopis abdicatus est. Hic regē Henricum crebris nuncijs & epistolis de nouo ad synodalia responsa uocauit.

Hermannus Marchio, filius Bertholdi ducis, Cluniaci monachus obiit. Hoc etiam anno monasterium Suuartzahense Adelberone Vuirciburgensi Episcopo dedicatum est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sanctæ Felicitatis martyris, sub Ekkeberto eiusdem monasterij uenerabili abbate.

Anno domini millesimo lxxv. Henricus rex manu ualida tam ex Alemannia, quam Baiaria, & Germania atq; Boemia congregata, Saxones petit, eisq; iuxta Instruot fluuium congregitur: & non modica strage utrinq; peracta, tandem uictoria potitus reuertitur. Ibi Rudolfus dux Alemanniæ atq; Burgundiæ, qui postea regnum inuasit, fortiter cum suis pro rege dimicasse notatus est. Hermannus Babenbergensis Episcopus, ob hæresim simoniacam, autoritate Hildebrandi papæ deponitur, eiq; Rupertus à rege subrogatur. Anno Colonienfis episcopus, plenus sanctitatis meritis, defunctus est, & in monasterio Sigeburgensi, quod ipse construxerat, positus. Cui Hildolfus successit. Dominus Ekkebertus abbas huius congregationis transiit ad Dominum, septimo kalend. Decembr. Anno Domini millesimo lxxvi. Habitu est concilium apud Vuormaciam, ubi præſente rege Henrico, uniuersi pene Teutonici episcopi, præter Saxonicos, Hildebrandum papam abdicarunt, mittentes ad illum epistolam post multas culpationes in illum iniectas, ita conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis periurijs est initiatus, & ecclesia Dei tam graui tempestate per abusionem nouitatum tuarum periclitatur, & uitam per conuersionem tuam tam multiplicitate infamia dehonestasti, obedientiam quam tibi nullam

bi nullam promissimus, nec de cetero ullam seruaturus esse renunciamus, & quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hætenus fuit Episcopus, tu quoq; nulli nostrum amodo eris Apostolicus.

Eodem itaq; anno circa xvij. Kal. Octob. colloquium maximum apud Oppenheim factum est, ubi penè totius regni principes, sed maxime Saxonū & Alemannorum, subiectioni regis renunciabant, causam prætendentes, q̄ à duobus sententiâ excommunicationis in Romana Synodo à Papa accepisset, cum ipse tamen inauditus & absens fuisset. Hac commotione coactus rex, Romam humiliter, utpote ueniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, tetendit: inuenitq; Papa in oppido Canusino ibi per triduum ante portam castris, de posito omni regno cultu, discalceatus, & laneis indutus perstitit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis, auxilium & consolationem implorare destitit, q̄ omnium qui ibi aderant, precibus & lachrymis intercedentibus, laxato tandem anathematis uinculo, in communionis gratiam, & sinum matris Ecclesiæ receptus est, acceptis ab eo correctionis in futurum uitæ suæ securitatibus multis. Inter hæc quæ gesta sunt, totus iam mundus sui commotione restatur. Sed quia quidam dicunt ipsius Papæ autoritate & consilio, Rudolphū in regno sublimitum, quidam uero negant Henricum regem ab eo fuisse excommunicatū, eiusdem Papæ dicta quedam super his potissime, non incongruū uideretur annotare.

At enim in quadam Epistola ad uniuersos Teutonici regni Principes missa. Audiuimus quosdam inter uos de excommunicatione, quam in regem fecimus dubitare, ac querere, utrum iuste excommunicatus sit, an iniuste. Admonuimus eum, ut pœnitentiam ageret de factis suis, uerum ipse indigne ferens se à quoq; reprehendi, non solum à perpetratis ad emendationem reuocari non potuit, sed ampliori furore correptus, non prius cessauit, donec omnes ferè Episcopos Italia, in Teutonicis uero partibus, quotquot potuit circa fidem Christi naufragate fecit: dum eos beato Petto, & Apostolicæ sedi debitam obedientiam & honorem à Domino nostro Iesu Christo concessum, abnegare fecit. Pro his illum causis, primum uidelicet, quod ab eorum communione, qui pro sacrilegio & reatu simoniacæ hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit, deinde quod pro criminosis actibus pœnitentiam non dico suscipere, sed nec promittere uoluit, Synodali iudicio eum excommunicauimus. Item in alia Epistola, post datā reconciliationem: solam, inquit, ei cõmunionem reddidi, non tamen in regno, à quo eum in Romana Synodo deposueram, restauraui. Et quibusdam interpositis, Episcopi, inquit, & Principes ultramontani, audientes illum non seruare quod mihi promiserat, quasi desperati de eo, sine cõsilio meo, elegerunt sibi Rudolphū in regem. Centius quidam ciuis Romanus ex fautoribus Henrici, in natiuitate Dñi Gregoriū Papam in galli cantu missam celebrantē, de altari grauius uulneratum, rapuit: & in turre sua in custodiam misit. Vnde populus iratus, eodem die turre Centij destructa, eiq; uita uix impetrata, loco suo restituit. Prius tamen missa ad altare sustentatus percantata, quam prius inceperat, sed nondum finierat. Anno Domini Millesimo lxxvij. Rudolphus indigena Sueuiæ, quæ regalibus omnino stēmatis est aliena, mediantibus Sigefrido Metropolitano, & Adelberone Vuirciburgensi Episcopo, Bertholdo quoq; duce Carinthie, ac prædicto Ottone, alijsq; nonnullis Principibus, in præſentia quorundam Romanæ sedis legatorum non uoluntarie annuentium, apud Forcheim in regem eleuatur. A quibus etiam deductus Mogontiam, in media quadagesima xij. Kalen. April. à Sigefrido Episcopo in regem ungitur. Vbi eodem die pessimo auspicio, seditione facta, multa turba uulgi caesa est ab eius militibus, unde uulgus accensum in ipsos exarsit, magnisq; ictibus multos obruncans, cæteros in curiam palam fugauit, ipsasq; regias ædes incendere uoluit, nisi quod Episcopus Sigefridus pro ueloci discessione, Rudolphi obsidem se interposuit. Ita Rudolphus, & cuncti qui cum eo uenerunt, eieci sunt, ipse quoque Sigefridus Episcopus magnis blasphemijs eliminatus, Mogontiam non intrauit amplius.

V iij Collecto

Colloquium in Oppenheim.

Que Henricus in Canusino fecerit.

Hic obsecro uide Chronica parua Germaniæ Tubingæ excusa.

Epistola Hildebrandi de excommunicatione Henrici.

Centius Henrici fautor, uiolentus in Papam.

M. L. X. X. V. II. Rudolphus Sucus eligitur in regem.

Seditio Mogontia.

Cõiuratio quorundam episcoporum in Henricum 4.

Querele Romane in Henricū quartum.

Zartzburg.

Hildebrandus papa.

Monasterium Suuartzach.

Fluuium Instruot.

Episcopus Bombergensis Hermannus deponitur.

Concilium Vuormaciæ, in quo Hildebrandus papa abdicatur.

Virtzburg obside-
tur à Rudolpho.

Bertholdus de Zer-
ingen, dux Carinthiæ.

Vto Treueren.
Episcopus.

Bellum Heinrici &
Rudolphi Stronui.

Vucil Magadeburg.
Archiepiscopus oc-
ciditur.

Bellum Heinrici &
Rudolphi in Fladen-
heim.

Collecto dehinc a Saxonia exercitu copioso, Rudolphus, Vuirciburgeses Heinrico regi fidem seruantes, & tam Episcopum suum Adelberonem, quam se contemnentibus, obsedit. Sed iam diuersis machinis ad urbis oppugnationem instructis, terrore Heinrici regis circa kal. Iulij ab Italia reuersi, inacte regreditur. Henricus autem rex Alemanniam cum exercitu petit, ibique quendam ex indigenis Hungonem, aliosque sibi inibi rebelles, non sine magna eiusdem provincie uastatione debellat. Bertholdus autem de Zeringen, dux quondam Carinthie, in quodam oppido suo Lintberg, naturaliter munito, positus, dum uideret ex arbitrio regis impune cuncta uastari, præ dolore animi dicitur eo morbo, quem Medici *phrenitis* uocant, occupatus fuisse, septemque diebus postea superstes multa amenitæ uerba quasi delirans protulisse, sicque uitam finisse. In ea expeditione Vto Treuironum Archiepiscopus defunctus est. Agnes mater Heinrici regis xx. annis uidua, Romæ obiit, in Ecclesia S. Petronellæ sepulta, Anno Domini Mil. lxxvij. Heinricus rex properanti contra se cum multo exercitu, Rudolpho iuxta Stronui occurrit. In totoque prelio, non pauci ex his atque illis prosternuntur, ac incerta fit uictoria, utriusque certatim fugientibus ad propria. Vbi à uulgaribus hominibus Vucil Magadurgensis Archiepiscopus in fuga occiditur, siue ut quidam dicunt, suspenditur, Magnus dux despoliatur. Hermannus comes eiusdem Magni patruus, & Adelbertus Vuormaciensis Episcopus comprehensi, ac plurimi de militibus Saxonis turpiter sunt interempti. Ex parte quoque regis Heinrici, Poppo uir mite fortis occubuit. Anno Domini Milleesimo lxxix. Iterum bellum fit inter Henricum & Rudolphum in loco qui dicitur Fladeheim, hyeme nimis aspera, ubi in primo congressu Saxones terga uertunt. Ibi dux Boemie Fratizlaus, regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione regis Henrici, semper quemuis illius gentis ducatu insignem, in omni festiua processione præcedit. At rex Henricus proprijs castris redditus, de armigeris quos reliquerat, penè nullum inuenit. Vna quippe ex legionibus Saxonum, in primo congressu pugna deserens, quia obscurus erat aer, furtim castra regis inuasit, multosque pueros comprehedens, strangulabat eos, multaque abradens spolia, fugam iniit. Rex autem dimisso exercitu, in Orientalem Franciam cum paucis diuertit.

A D L E C T O R E M .

IEGE obsecro uitam & gesta Hildebrandi, qui Ro. Pontifex factus, Gregorius septimus dictus est, descriptam per Benonem Cardinalem Archipresbyterum sancte Romanæ Ecclesie, qui eo tempore uixit. Vbi narratur cur fuerit depositus, & miranda referuntur de alijs Pontificibus Romanis, uidelicet Benedicto nono, Gregorio, Syluestro undecimo, Iohanne uicesimo, Leone nono, Alexandro undecimo, & alijs, quæ nullus historicorum adhuc prodidit, neque Platina, nec quisquam alius. Verum, ut gustum aliquem habeas, libet hic pauca adducere, ex quibus ceu leonem ex unguibus aestimare poteris.

1. Episcopus ipse turbis laicorum stipatus, conuocauit, & Sacramentum ab eis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua iurare coegit, ne unquam ab eo dissentirent, nunquam regis causam defenderent, nunquam superordinato sibi Papæ fauerent, uel obedirent.

2. Scripturas sacras uiolenter intorsit in adiutorium falsitatis, quod genus idololatriæ quantum sit, late patet in scripturæ sacre campis spatiosis.

3. Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipit antea excommunicauit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.

4. Imperator Henricus IIII. solitus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariæ, quæ est in monte Auentino. Hic promissa pecunia Hildebrandus, quendam induxit, ut supra trabes Ecclesie, occulte lapides magnos collocaret, et ita aptaret, ut de alto super orantis Imperatoris caput demitteret, & ipsum comereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare uellet, lapis pondere suo eum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis, & ille miser homo, Dei iudicio, in pavementum Ecclesie cecidit, & eodem lapide contritus est. Huius rei gesta ordinè, postquam Romani cognouerunt, pedem illius miseri, fune ligauerunt, & triduo per plateas urbis, ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia, insit sepeliri.

5. Idem

5. Idem Hildebrandus Sacramentum corporis Domini, responsa diuina querens contra Imperatorem, fertur igni iniecisse, contradicentibus Cardinalibus qui assidebant: testis est Iohannes Portuensis Episcopus à secretis Hildebrandi.

6. Prophetiam sibi arrogat de morte Henrici, et de ambone clamat in scrijs Paschalibus. Non habet me pro Papa, sed ab altari me auellite, si usque ad Pentecosten hoc non fiat.

7. Eisdem diebus parauit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodiuit. Hinc illi ille Prophetie spiritus, qui proditoris ordinator erat.

8. Tres homines non conuictos, non confessos absque secularibus iudicibus, Hildebrandus morti adiudicauit, & eos in patibulis iuxta Ecclesiam S. Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, suspendi præcepit.

9. Familiarem sibi librum Necromanticæ artis semper solebat secum ferre. Multa & alia fecit Hildebrandus, in quæ clamat sanguis Ecclesie, gladio lingue eius miserabili prodicione effusus, propter quæ à communionem eius, iustissime Ecclesia recepit, sicut fecerunt Imperatores nostri, temporibus Apostatarum Liberij & Anastasij. Hæc Bruno.

ANNO Domini Milleesimo lxxx. Cum apud Brixiam, Noricam, triginta Episcoporum conuentus, nec non & optimatum exercitus, non solum Italia, sed & Germaniæ iussu regis Henrici congregaretur, factus est omnium consensus aduersus Hildebrandum Papam, cognominatum Gregorium septimum, quem pseudomonachum, totiusque uesania pestiferum Principem, & præcipue sanctæ Romanæ sedis inualem affirmantes, ab Apostolica sede depellendum, quam uis absentem dijudicabat, & Vuibertum Rauennensem Archiepiscopum, ipsi subrogandum eligebant, & Vuibertum Hildebrandum, ipsi constabat non à Deo electum, sed à seipso, in fraude ac pecunia impudentissime obiectum, qui Ecclesiasticum subuertit ordinem, qui Christiani imperij perturbauit regnum, qui regi catholico ac pacifico, corporis & animæ intentat mortem, qui periturum defendit regem, qui inter concordem seminauit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter coniuges diuortia, & quicquid quiete inter pie uiuentes stare uidebatur, conculsit: nos, autore Deo, congregati in unum, legatis ac literis freti decem & nouem Episcoporum, die sancto, præterite Penthecostes Mogontie congregatorum, contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Dni in questionem ponentem, heretici Berengarij antiquum discipulum, diuinationum ac somniorum cultorem, manifestum necromanticum, phitonico spiritu laborantem, & idcirco à uera fide exorbitantem, iudicamus Canonice deponendum & expellendum, & nisi ab ipsa sede his auditis descendit, imperpetuum condemnandum. Facta sunt autem hæc vij. kal. Iulij, feria v. In die. iij. Scripsit post hæc Anselmus, Lucensis Episcopus, epistolam ad eundem Vuibertum, in qua illum preuaricantem ac superbum cognominat, inter alia subinfert. Ut ergo de beato Gregorio patre nostro dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium, & ut uerius dicam, omnino omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat suffragio, de sacerdotum antiquorum, & bonorum uirorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Alexandri locus, id est, cum locus Petri, et gradus sacerdotum cathedre uacaret. Quo occupato, & de Dei uoluntate, atque omnium nostrum consensu ordinato, quisquis iam Episcopus uoluerit fieri, foras fiat necesse est, nec habet Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesie non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, licet multum de se iactans, sibi plurimum uendicans, prophanus est, alienus, foris est. Et cum post primū secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus debet esse, factus est, iam non secundus ille, sed nullus est. Hæc priori sententiæ ualde contra scripsit Anselmus Episcopus, uir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod oibus maius est, in Dei timore & sancta cōuersatione nominatissimus, adeo ut tamen in uita quæ post mortem referat miraculis clarus.

His ita gestis, inter Henricum regem, & Rudolphum, rursus geritur bellum iuxta fluuium Ellestram, in quo idem Rudolphus cecidit, sed à suis Meresburg uiuus delatus, & in breui defunctus, honorifice ibidem est humatus.

FERTUR

Comitia Brixie, contra Gregorium septimum Papam.

Parrysia Episcoporum contra Papam Hildebrandum.

Notes Hildebrandi, Apostolicæ scilicet.

Epistola Anselmi Lucensis.

Obserua colloquium
Rudolphi cū Episco-
pis in Mersburg,
quod Henrici 4. te-
statur innocentia, &
Episcoporum πολυ-
πραγμοσύνω.

Fertur autem in extremis positus, & absicifam dexteram intuitus, ad Episcopos, qui forte aderant, grauius suspirans, dixisse. Ecce hæc est manus, qua domino meo Henrico fidem sacramēto firmavi, ecce ego iam eius regnum & uitam de- relinquo præsentem, uidete qui me solum eius conscendere fecistis, ut recta uia uia uestra monita sequentem duxissetis.

Hoc etiam prælio ex parte regis Henrici Ratpoto comes, regi satis fidus inter- rixit. Anno Domini Millesimo lxxxix. Rex Henricus Italiam cum exercitu petijt Romamq; perueniens, in uigilia Pentecostes, resistente sibi Hiltibrando Papa, cum Romanis ante castellum S. Petri castra posuit, ubi etiam crebris per bienniu incurribus urbanorum infestatus, parua manu multa uiriliter peregit. Monaste- rium Babinbergense crematur, in uigilia Pasche. Saxones & Alemanni ad colo- quium uenientes in Orientalem Franciam, non sine magna clade eiusdem pro- uincie, redierunt. Bellum inter Chunradum in Orientali Baioaria ducis Boemie fratrem, & Luitpoldum Marchionem commissum est iij. Idus Maij. Item aliud inter Alemannos & Baioarios iij. Idus Aug. iuxta Danubiū apud Hohenstein, ubi Palatini comitis, Chunonis filius Chuno occisus est. Anno Domini Millesimo lxxxij. Hermannus quidam uir prepotens ac nobilis ex Germania, à Saxo- nibus & Alemannis rex constituitur. Cui cum suis in partibus, hoc est in Lotho- ringia uel Germania uero bellicis in rebus atq; diuitijs posset æquiparari, sum- pto regis nomine, tam suis quàm alienis cœpit in breui despectus haberi. Anno Domini Millesimo lxxxij. Hermannus cum paucis Orientalem Franciam hosti- liter inuadit, & per eandem partem uisus est quasi equitum discurrens exercitus, quorum tamen uestigia nullo modo poterant agnosci. Henricus rex Pascha ce- lebrauit apud sanctam Rufinam, moxq; Romam tendens, castra posuit, ubi & pri- us, ad Occidentalem partem castelli S. Petri: captaq; est urbs iij. Non. Iunij, fe- ria sexta ante octauam Pentecostes. Hoc tempore Hiltibrandus Papa in castello Crescentij, quod uulgo domus Theoderici appellatur, inclusus expectabat euen- tum rei. Rex uero in Palatino monte munitionem instituens, non paucos quos in presidio posuerat, ingrauescente super eos estatis insuetu fetuore amisit, sed & alios de exercitu multos eadem mortalitas absorpsit. Eodem tempore legati Grecorum uenerunt, munera multa & magna in auro & argento, ualisq; ac feri- cis afferentes. Romani autem uiginti obsides regi dantes ex nobilibus, petierunt diem constitui, in quo Papa & omnes Senatores in presentia eius uenirent. Qui diem statuens Kal. Nouemb. ipse ad montana conscendit, intrante Iulio, ibiq; commorans usq; ad statutum tempus, Romam redijt, sed Papa in presentia eius non uenit. Vnde Romani commoti, manus regi dederunt: Hiltibrandum uero Papam unanimiter abdicarunt. Qui occulte fugiens, Salernam secessit, ibidem ad diem mortis suæ permanit. Eodem anno Vuelpho Baioariorum antea dux Augustam ciuitatem, summo mane intrauit, Sigefrido Episcopo uix euadente, Vuigoldum quendam eiusdem loci Canonicum inthronizauit. Anno Domini Millesimo lxxxij. Henricus natale Domini Romæ apud S. Petrum celebrauit, circa Kaluero Febr. in Campaniam transiens, ipsam, & magnam Apulie partem cepit. Post hæc per legatos Romanorum rogatus, ut pacificus rediret, Romam redijt, & ad portam Lateranensem castra ponens, omnes in deditioem accepit, ipsiq; petentibus, ut quia Hiltibrandus ab ipsis abdicatus aufugerat, Vuigpertū Rauennatem Episcopum eis Apostolicum præficeret xi. Kal. April. feria vi. ante diem Palmarum multis stipatus, cum magna gloria intrauit, ducens secum præ- dictum Episcopum. Qui sequenti Dominica per multos Pontifices, Apostolico nomini dicatus, nomenq; Clementis accipiens, reuertenter est inthronizatus. A quo rex cum regina Bertha, in sancta Dominica Pasche, imperiali benedictione sublimatus est. Post hæc Imperator Henricus de Italia digrediens, Augustam ci- uitatem ab Alemannis inuasam, obsedit & accepit. Defuncto Sigefrido Archiepi- scopo Mogontino, Vucil successit. Anno Domini Millesimo lxxxv. Synodus Mogontia habetur, cui interfuit Imperator, ubi presentibus legatis Romanorum omnes Episcopi rebelles Imperatori, deponendi iudicantur, ceteri uero anathe- mate,

Hermannus rex.

Roma capitur.

Legati Grecorum ad regem Henricum.

Hiltibrandus depo- nitur, & secedit.

Vuigpertus Rauennas fit Papa.

Henricus 4. Augu- stam obsidet.

Synodus Mogontia.

mate, ut uidebatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu atq; consilio constituta est pax Dei. Non multo post substitutis ab imperatore per parochias abdicatorū presulibus, in locum Adelberonis Meginhardus conuersatione pro- babilis, literis etiam & ingenio atq; facundia nulli penè secundus, Vuirzburgen- si ecclesie præful ordinatur, dignus qui alius temporis esset episcopus. Recepto iam à Saxonibus pacifice Imperatore Henrico, quidam Marchio Eggibertus Im- peratoris etiam consanguineus, armis strenuus & animosus atq; diuissimus, ite- rum in Saxonia contra Imperatorem tyrannidem suscitauit: qua cognita, Im- perator in Franciam prope redijt. Eodē anno conducto tam ab inimicis quàm amicis Imperatoris colloquio, in Thuringia, loco qui Berchach dicitur, conue- niebant, ex utraq; parte, quicunq; sapientissimi de optimatibus iudicabantur, ca- nonum autoritate probaturi, cui parti iusticia faueret, Imperatore tamen absen- te, sic enim ipse consensit. Electis igitur satis literatis & eloquentibus uiris, hinc Vucilone Mogontino, illinc Geberhardo Saltzburgenfi Archiepiscopo uiris, hinc ratio cœpta est. Affirmat Geberhardus proponente hoc prius Vucilone, impe- ratorem non iniusto iudicio, tam regno, quam communionem Apostolici senten- tia priuatum, e contra Vucilone dominum suum præiudicium non minus à Papa, quàm à principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satis factio- ne posito, immo iam à Papa in communionem recepto, alterum super se regem eleuarent. Adiecit etiam idem Mogontinus, quod imperator diu iam à Saxonia depulsi, & regnandi copia etiam ab illa diffensione, quæ ante Rudolphum fa- cta præscribitur, spoliatus: nec uocari, nec iudicari, nec damnari canonice debuif- set. Hoc Geberhardus improbare nitens asserit, neminem per hoc diuinis abso- lutum legibus, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus, quanto minus rex qui Saxonia, quæ non suum duntaxat prædium, sed domini sit regnum, qui Da- niele, uel ipso rege Nabuchodonosor teste cuiusq; uoluerit, dat illud: cum etiã ante amissam Saxoniam prius ab Alexandro, dehinc à Hiltibrando uocatus, sa- tis facere contempsisset. Sic itaq; utriq; parte sua fauente, atq; acclamante disces- sum est. Notum tamen est, quod eandem sententiam aduersarij Imperatoris tanto insequeretur zelo, ut habito postmodum in Quintilingoburg concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, legatus Hiltibrandi Papæ, ipsam nimi- um uentilantes, haresim Vucilonis, ipsumq; heresiarcham appellarent, contra fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes, quod quamdiu quis suis spoliatus sit rebus, diuinis non subiaceat legibus. Hiltibrandus Papa, qui & Gregorius se- ptimus apud Salernam moritur, & ibidem in ecclesia sepelitur. Cui Nortman- norum & Mahthildis illius potentissimæ per Italiam foemina, cunctorumq; e- iusmodi sectam æmulantium assensu, Desyderius Cardinalis Romanus, & Ab- bas Casidensis, uerus Christi famulus, licet multum corde, simul & corpore re- nitens, substituitur, sed cum infirmitate graui laborans, ad summum hunc capi- tem inuitus, immo captius prouheretur, precibus obtinuit, ut infra non mul- tos dies ex hac uita tolleretur. Post hæc per eosdem electores & ordinatores præ- dictus Otto Episcopus Ostiensis eidem officio delegatur, mutatoq; Romano Vuirzburg more uocabulo, Vrbanus appellatur. Anno domini Mil- lesimo lxxxvi. Henricus imperator Saxoniam uastat. Vuir- ciburg à Saxonibus & Alemannis obsidetur. Ad quam libe- randam Imperator copiosum, tam peditum, quàm equi- tum congregat exercitum, pugnaq; iuxta Bleichfeld com- missa digreditur absq; uictoria. Mox urbe ab hostibus ca- pta, Episcopus Adelbero introducit, relictoq; cum eo mi- litari præsidio, ad propria quisq; proficiscitur. Sed paulo post eadem urbs ab Imperatore recipitur, expulsoq; Adel- berone cum suis, Meginhardus restituitur. Anno Dñi Mil- lxxxvij. Hermāns falio regis nomine deposito, permissioe imperatoris ad ppria reuersus, post paucos dies in cuiusdā oppidi obsidione interiit, Metis sepelitur.

Marchio Eggibertus
seditionem excitat
contra Henricum.Conuentus in loco
Thuringia BerchachDisputatio, an inius-
ste depositus Hein-
ricus quartus.

Heresis Vucilonis.

Hiltibrand. moritur.

Desyderius succedit.

Otto Vticensis
fit Papa.Vuirzburg
obsidetur.

Habent Chronica, Henricum IIII. in rebus
bellicis fuisse strenuissimum. Bis eum &
sexagies signis collatis pugnavit: M. Mar-
cellum, & Iulium Cæsarem supergressus.
Quorum alter trigesies, alter quinquage-
sies bis, pari Marte decertarunt, quibus præ-
lijs Saxones sepe deuicit, quorum dux Ru-
dolphus.

Anno

Bertha Spira sepulta

Anno Domini Milleſimo lxxxvij Bertha imperatrix obiit, & Spira ſepulta eſt. Buggo Halberſtatenſis Epiſcopus occiditur Goſſaria. Auguſta urbs inſidijs Sueuorum in caena Domini capta, ſecunda feria Paſche deſtruitur. Et Sigefridus eiſdem urbis Epiſcopus cuſtodie mancipatur. Vuigoldus uero inuafor eiſdem Ecclieſie, intra paucos dies moritur. Meginhardus Epiſcopus Vuirciburgēſis obiit, cui Emehardus ſucceſſit, uiuere adhuc Adelberone. Vucil Archiepiſcopus Mo-

Iudicium ignis.**Petrus Albanenſis igneus.****Gliche obſidetur.****Henricus. 7. annis in Italia.****Vermiculorum prodigioſa uifio.****Fradislaus Bohemie rex.****Ladislaus Pannonie rex.****Prodigia.****Proſectio Hieroſolymitana.****Duces proſectionis.**

gontinus obiit, cui Ruthardus ſucceſſit. Petrus Albanenſis Epiſcopus obiit. Iſte per iudicium ignis immenſam pertransiens illaſus piram, ueſtimentis etiam per flammam uolitantibus, ſed in nullo laeſis. Petrum Florentinum Epiſcopum declarauit ſimoniacum, unde & ipſe poſtea igneus eſt appellatus. Anno Domini Milleſimo lxxxix. Otto Ratiſponenſis Epiſcopus moritur, pro quo Gebhardus adoleſcens conſtituitur. Imperator nuptias Coloniae celebrauit, quandam Vronis Marchionis uiduam, Ruſcoru regis filiam ducens uxorem. Poſt haec congregato exercitu oppidum quoddam Marchionis Eggiberti, in Thuringia poſitum, nimis firmum, Gliche dictum, obſedit. In uigilia uero natalis Domini, Dominico ſcilicet die, cum magna pars primatum, ob diem feſtum iam abiret, Eggibertus ſuis conſules, audacter Imperatorem inuadit, & nauiter primo reſiſtentem, tandem cedere compellit. Ibi Burchardus, Loſanna Epiſcopus, qui ea die ſacram Imperatoris lanceam ferebat, occiſus eſt. Anno Domini Milleſimo xc. Henricus Imperator Italiam ingreditur, ibi q̄ ferè per ſeptem annos moratur. Praedictus Eggibertus à quibuſdam Imperatoris fidelibus, in quodam molendino, paſſandi gratia deprehensus, turpiter occubuit. Adelbeto Vuirciburgēſis de ſede ſua iam diu depulſus, in Baioaria moritur, ibi q̄ in monaſterio ſuo Lambach ſepelitur. Anno Dni milleſimo xci. Viſi ſunt per multas regiones uermiculi nimis ignoti, non longe à terra uolantes, hoc eſt, ut uel manu, uel uirga tangi poſſent, groſſitudine quidem muſcis aequales, ſed longitudine ſatis deductiores. Quorum tam infinitus extitit exercitus, ut unum pene miliarium, in latitudine duo uel tria, in longitudine uiderentur occupare, denſitate uero ſua ipſam ſolis lucem terris negare: per quam prodigioſam uifionem, illam quae poſt quadriennium facta eſt, Hieroſolymam tendentium, proſectionem, quidam interpretati ſunt figurati. Anno Domini Milleſimo xcij. Peſtilentia magna facta eſt hominum atq̄ pecudum. Anno Domini Milleſimo xcij. Fratizlaus dux Boemiae, in uenatu repente cadens de equo, ſubitanea morte obiit. Cunradus Imperatoris filius, & Berthe Imperatricis, patri rebellante infamatur. Viſus eſt ſplendor quidam, qualiſi facula uolans per aera, ab Oriente in Occidentem. Eclipſis ſolis facta eſt ix. kal. Octob. hora tertia, & mortalitas magna ſubſecuta eſt. Anno Domini Milleſimo xciiij. Eccleſia mortalitate immenſa, incredibiliter uaſtata eſt, in ſuper peſtilentia, turbibus, imbrum inundationibus, cladibus nimium afflicta. Anno Domini Milleſimo xcvi. Ladislaus rex Pannoniae, miſericordie operibus plenus, uitam finiuit in domino. Luitpoldus quoq̄ Marchio, nec non Henricus Palatinus comes obierunt. Burchardus etiam Abbas tranſiuit ad Dominum xij. kal. Feb. Anno domini Milleſimo xcvi. Vuelpho dux antea Noricus, qui ab Imperatore iam dudum abiurauerat, & ob id ducatum perdiderat, in gratia eius redijt, ducatumq̄ recepit. Signum in Sole apparuit v. Non. Mart. feria ſecunda incipientis quadrageſimae. diuerſa quoq̄ prodigia mundus parturiſſe ubiq̄ referebatur. Mox ex omnibus penè tertia, ſed maxime ab Occidentalium regnorum partibus, tam regum & nobilium quam etiam uulgi utriuſq̄ ſexus innumerabiles turmae armata manu Hieroſolymam tendere ceperunt, excitati ſcilicet in zelum frequentibus nuncijs ſuper oppreſſione Dominici ſepulchri, ac deſolatione omnium regionum Orientalium quas gens ferociſſima Turcorum per aliquot annos ſuo ſubactas dominio, inauditis calamitatibus iam iamq̄ deleuerat. Quibus ut dictum eſt, ſubuenire ſtatuentes, ſicut diuerſis agminibus, ita diuerſis & incertis pleriq̄ ducibus properabant. Primi namq̄ Petrum quendam monachum ſequentes, quem tamen poſtea multi hypocritam fuiſſe dicebant, ad xv. mil. æſtimati per Germaniam, indeq̄ per Baioariam atq̄ Pannoniam pacifice tranſibant, quam plurimi uero

nero nauali per Danubium, uel per Alemanniam pedeſtri itinere, alijq̄ ad xij. mil. per Saxoniam atq̄ Boemiam, à quodam preſbytero Folcmaro, itemq̄ nonnulli à Goteſcalco preſbytero per orientalem Franciam ducti ſunt. Qui & ipſi nefandiſſimas Iudaeorum reliquias, ut uere inſeſſinos hoſtes eccleſie per ciuitates quas tranſibant, aut omnino debebant, aut ad baptiſmatis refugium compellebant: quorum tamen plurimi, ſicut canes ad uomitum poſtea retro redibant. Illi autem uiatores plurimis exinde manubijs onuſti, Vngariam attingentes, quibuſdam ob ſeditiones, ut uidebatur, indigenis inuiſi facti, aut reuera facultatum ſuarum abundantia eoſdem ſemibarbaros in auariciam accedentes, iuſſu regis eorum Colomanni dolis potius q̄ armis capti, plurimi morte multati, pauci armis utriuſq̄ multitudo à quodam Emichone uiro militari ſeduſta, uel potius ut Iſtrahelici quondam exercitus ſpiritu fornicationis decepta, paucis ſibi in Pannoniae ingreſſu in preſidio Vueiſſenburg obſtantibus, fuga, nemine perſequerente repatriaerit. Eclipſis lunae facta eſt vi. Id. Auguſti, luna xiiij. Anno domini mill. xcviij. Henricus imperator ab Italia rediens, Ratiſponam Baioariae urbem uenit, ibiq̄ aliquandiu moratus, Iudaeis qui baptizari coacti ſunt, Iudaizandi ritum conceſſit. Interea Goteſfridus dux Lotharingiae, uir genere, armis, & ingenio claſſiſſimus, qui priori anno, cunctis quae poſſidebat in precium redactis, militibus copioſis, fideq̄ non modica inſtructus, iter per orientalem Franciam fecerat: neq̄ ipſis ab Vngaria fugientibus terretus, ſed tam imperatoris Henrici, quam regis Colomanni permiſſione, Pannonias, Bulgariasq̄ permearat, Conſtantinopolitano foederatur imperatori, cuiusq̄ praedictis ſultus, Romaniam attingit, ibiq̄ ſociatis ſibi tam Siciliae quam Graeciae, Danorum, Normannorum, caeterorumq̄ tranſmarinarum exercitijs, immo uniuerſorum Chriſtum colentium nationum auxilijs, frequenti congreſſu Barbaros atterere coepit: tandemq̄ Romania occupata, in Antiochia conſedit obſidio. Henricus imperator Mogontiae cum principibus colloquium de pace habuit, circa kalend. Decembris, & natale domini apud Argentinam celebrauit. Cometes apparuit. Eo anno aetas fertiliſſima, hyems uero lenis & peſtilens fuit: imbrum & fluminum inuadationes nimis increuerunt.

Anno domini milleſimo xcviij. Inquiſitione facta Mogontiae ab imperatore, de facultate Iudaeorum interfectorum, inter caeteros qui eas rapuerunt, quidam ex conſanguineis archipraeſulis inculati ſunt. Quos cum imperator perquireret, nec in praesentiam eius uenirent, pontifex cauſam eorum defendere uolens, ſed non ualens, indignatione permotus ex urbe diſceſſit, & Thuringiam cum eis ſe contulit, qualiſi ſuis in hoc melius proſpecturus, & ex uicinitate imperatori rebellium quendam ei terrorem illaturus, ſicq̄ commotionis ſuae uindictam exacturus. Extiterunt autem qui dicerent, etiam ipſum pontificem multam partem de pecunijs inuaſis accepiffe, & idcirco deſenſioni caeterorum tanto ſtudio cor appoſuiſſe. Vuelfo Baioariorum denuo dux filios ſuos & ipſos rebellare tentantes, gratia imperatoris reconciliauit, & uni eorum ducatum poſſe committi impetrauit.

Anno domini milleſimo xcix. Henricus imperator natale domini Coloniae celebrauit: in Epiphania uero Aquis filium ſuum iuniorem Henricum quintum regem fecit, reprobo matre ſuo Chunrado, quae prius coronauit. Chunradus uero cauſam rebellionis ſuae paucis tantum, ſibiq̄ familiariffimis in regno detegens, aſſumpto quodam ex ordine miniſterialium patris aequae Chunrado nomine, forti admodum & prudenti uiro, per quaſdam Italiae partes & nomen & dignitatem regis annis fere nouem obtinuit: tantum indolis ſuae per orbem Romanum diſfundens interim odorem, ut nemo religioſus, nemo ſapiens in ipſo ſaltem Rempublicam conſtituendam fore dubitaret. Erat enim uir per omnia catholicus, & Apoſtolicae ſedi ſubieſſiſſimus, plus religioni quam ſaciſibus uel armis deditus: fortitudiue tamen & audacia ſatis & ſuper inſtructus, lectioſiſſimam quam luſibus uacare malebat: miſetis omnimodis, ſed praecipue militibus

Iudei ad baptiſmum compulſi.

Alb. K. li. 5. cap. 14. Iudei inuiri baptizati redeunt ad Iudaismum.

Henricus Imp. Mogont. & Argent.

Raptores facultatum Iudaicaru ex conſanguineis archipraeſulis Mogont.

Epiſcopus inuaſor Indaei eris.

HENRICVS quintus. XVII. Germ. Imp.

Conradus Henrici filius.

Vel, in ipſius ſalutem

X inopia

inopia strictis, compassione & misericordia fructu proximus fiebat, nemini contemptum, nemini uim, nemini præiudicium intendens, omni personæ, omniq; conditioni fuit affabilis: indeq; non immerito Deo & hominibus semper extitit amabilis: cœlibatus pudorem perpetualiter & seruare cum proposuisset, coactus tamen à suis filiam Ruggeri ducis Siciliae, famosissimi pene nostrorū temporum uiri, duxit uxorem: cuius tam caste usus est coniunctione, ut uix credere tur eam unquam cognouisse. Legale illud præceptum: Turpitudinem patris tui non reuelabis. itemq; Honora patrem tuum. murmur quod per totum Romanum imperium patris sui mores laniabat, quodq; ipsum sibi offensæ patris ac suæ ab illo discessionis causa extitit, auribus proprijs nunquam patiebatur inferri, semper illum dominum suum & Cæsarem uel Imperatorem cognominans: uniuersos à palatio patris aduentantes, sub appellatione conseruorum, licet infimos, sociali beneuolentia tractans. Præter animi uirtutes, morumq; compositionem, corpore fuit apprime decorus, ac statura procerus. Eodem anno Gostfridus dux, Reginmundus comes sancti Aegyðij, Rupertus comes Normannia, Rupertus comes Flandrensis, cum turbarum copijs quibus præerant multa usq; Hierusalem difficultate pertingunt iij. iam anno postquam in eandem militiam pro crucifixo sibi Christo tanti se bellatores sponte crucifixerunt. Reliqua enim multitudo præter eos qui cum Boimundo Antiochiæ confederant, uel cum Baldeuino Rohas abierant, Laodicie Tyroq; remanserant, per diuersas circumquaq; regiones dispersi sunt. Hic de militiæ uel expeditionis eiusdem causa non tam humanitus quàm diuinitus ordinata, fert animus æstuans aliqua præscriptis adijcere, maxime ob imprudentiam, immo impudentium quorundam redargutionem, qui uetusto errore semper contenti, nouitatem hanciam senescenti, & prope intereunti mundo pernecessariam, ore temerario præsumunt reprehendere, ipsi Epicureo more uoluptatum latam quam artam diuine seruitutis uiam amplectentes, appetitum mundi prudentiam, contemptum eius stultitiam, hoc est, carcerem patriam, tenebras lucem, malum bonum, mortem uitam, pro pudor corde cæcissimo considerantes, lenocinatur eis in hoc, & audaciam huiusmodi subministrat, deprauata iam undiq; sed maxime partibus in istis rerum uertigo, ubi sapientia præ omnibus inuisa, uirtus omnis est odiosa, religio despicitur, humilitas conculcatur, astutia primatum præstat, uicium amorem conciliat, crudelitas timorem, superbia impetrat honorem. Nos autem in Domino tantum confidentes, nec præsentibus, sed futuris inhiantes, ac licet spectatores pigei, fautores tamen beneuoli, laudemus eosdem nostri temporis uiros gloriosos, qui uicerunt regna mundi, qui relictis propter pium ouis centesimæ quæsitorem, coniugibus ac liberis, regnis & diuitijs, posuerunt animas suas in manibus suis, zelo zelantes pro domino Deo exercituum: ultroq; condigne armati fortitudine, regis sui cœlestis ineuntes seruitium.

Tempore Heinrici iij. Romani, & Alexij Constantinopolitani principis, iuxta prælagium Euangelicum, surrexit undiq; gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræ motus magni erant per loca, & pestilentia, & fames, terroresq; de cœlo, & signa magna: & quia iam in omnes gentes Euangelica tuba, iusti iudicis aduentum præconabatur: ecce etiam totum circumquaq; mundum signa prophetata portendentem uniuersalis ecclesia contemplatur. Iam Hierosolyma Sarracenis ciuibus possessa, Babylonia quæ nunc sedes est regni, Aegyptijs seruiebat: iam tenuis in ea Christianæ professionis religio, quotidiano se tributo redimebat. Bethleem domus panis angelorum, stabulum facta est armentorū uniuersaq; circumcirca Ecclesie per omnia ludibrijs numero annorum circuitu subiacebant Paganorum. Orta sunt interea bella sorte miserabili inter Christianos orientales, id est, Græcos & Armenios: Armenij utpote regnis & numero pauciores, affines asciscunt sibi de Persida bellatores inlyte famæ Turcos: quorum auxilio sedata iuxta placitum suum seditione, dimittunt eos ad propria, nimis allectos terrarum ipsarum copia, & fertilitate.

Qua de

Qua de re inito post annos aliquot consilio, emerferunt ab aquilonari plaga, de terra Gorrizana, quæ plus hominum q; uictuum fertilis esse narratur, præscriptorum Paganorum copiarum multarum quæ sub iij. Sultanis diuisæ (sic enim satrapas suos nominare solent) uni tantum Persico imperatori, pene diuini cultus more subiecti, per Armæiam, indeq; Cappadociam, totamq; Romaniam atq; Syriam diffusi sunt. Primo quippe Niceam catholicæ quondam fidei turrim firmissimam expugnant, trucidatis in ea Christianis quos ceperant: Solomannum quendam de suis tyrannum cum præsidijs locant, uniuersas circumquaq; regiones usq; ad paludem siue sinum maris, qui brachium sancti Gregorij dicitur, funditus deuastantes, nulli anime Christianæ, nulli ecclesie uel monasterio, immo nec ipsis sanctorum imaginibus parcentes. Vidimus enim & adhuc uidere miserabile spectaculum est, in semidituti partium illarum oratorijs, ipsam Saluatoris nostri, eiusq; gloriosissime genitricis, seu quorumlibet electorum picturas, truncatis natis & auribus, manibus & pedibus, desolataram ecclesiarum quodammodo luctum uisibiliter prætere, diuiniq; iudicij super se uigilantem uirgam plagis quasi semper recentibus ostentare. His te gladijs ò nobilissima Constantino polis nec regis tui tutaui milleformis astucia nec ciuium populositatis innumera: non te frequentia nundinarum, uel infinita congeries auri redemit: non te Ungariorum, non te Turcopolorum tuorum, uel Pincinatorum clastium multitudinem defendit, solum tibi stagni prædicti interstitium præsidio fuit, immo sola te creatoris operatio minuit. Subiacuit furoribus istis præpotens quondam Antiochia: & ne multis moret, extras dederunt tota simul Syria atq; Palestina. Igitur terra repromissionis subacta, mater nostræ redæptionis, ac ciuitas Dei Hierusalem, duplici captiuitatis iugo grauatur: solamen tamen erat utiq; perparuum, quod opprimentium se Sarracenorum Turcis multo turpiorū plebs æqua sorte multatur. Posito inibi Sultano, militibusq; numerosis, ad instaurandum antemurale, quod hætenus conerit, aliaue quælibet ædificia, destituuntur illa quæ extra ciuitatem erant monasteria: Domini uero sepulchrum quæstus duntaxat gratia, intemeratum relinquatur: templum domini famosissimum, & nulli ut arbitror, humani operis structuræ comparandum, sacrilegæ Paganorum religioni reseruatur: tantæq; semper apud illos habebatur uenerationi, ut nunquã illud nisi nudis & lotis pedibus intraret: nullum uero de Christianis, quos utiq; maxime immundos iudicabant, per tot annorum curricula tam Sarracenorum quàm Turcorum tempore uel intra atrium ingredi permitterent. Cum ergo uictores ijdem nunc armis, ut res poscebat, insudarent, nunc lusibus ac delitijs, utpote à glareâ ieiuna in terrâ maxime fructiferâ transplantati sibimet indulgeret, in illorum seruitio quæ tormenta, quas cruces, quas uel per omnia miseras superstites Christicolæ paterentur, uix cuiuslibet inexperto credibile est, per legationes tamen frequentissimas, & epistolas etiam à nobis uisas, uniuersalem ecclesiam ecclesie Hierosolymitanæ in præsidium lugubriter in clamantes aduertit facile potest.

Prædictus etiam Alexius imperator Constantinopolitanus, super eisdem Barbaris prædonibus per maiorem iam regni sui partem diffusis, non paucas epistolas Urbano papæ direxit, quibus in defensionem orientalium ecclesiarum se nõ sufficere deplorauit, obrestans totum, si fieri posset, occidentem, qui iam ex integro Christiana professione censeretur sibi in adiutorium aduocari: promittens per se cuncta necessaria præliaturis terra mariq; ministrari. Inde commotus Apostolicus, & omnis ecclesia Romana, generale concilium in Hispaniæ confinio congregari fecit, uel, ut quidam dicunt, Parisij: quo etiam ipse laborioso nimis itinere perueniens, innumeris qui ibidem conuenerant populis, diuersorumq; regnorum legatis, uniuersa quæ scripta sunt, & multo ampliora ore facundissimo declamauit. Mox tot millibus in lachrymas resolutis, uariatū quoq; linguarum planctibus in altum leuatis, in hoc eis doctor egregius remissionem omnium condonat peccatorum, si renunciatis omnibus quæ possidebant, crucē post Christū unanimiter portantes, periclitantibus conchristianis ferrent auxilium. Quæ sponcione atrectis animis omnium, designata sunt ad præsens in domini

X ij militiam

Vxor Conradi filia Ruggeri ducis Siciliae.

Modestia & humanitas Conradi.

Causa expeditionis Hierosolymitanæ.

Epicurei & populus Aſatorum notati.

Laudati qui uitam prodigunt.

Nota: Animas in manibus habere: hinc picture diuorū aliquot quibus nec uita chara fuit amore Christi.

Bella inter Græcos & Armenios.

Sultani Satrapæ.

Nicea expugnata.

Luctus desolataram ecclesiarum.

Hierusalem duplici iugo grauata.

Domini sepulchrum quæstus gratia intemeratū relinquatur.

Cruces superstitium Christianorum.

Alexius Imp. Const.

Concilium in Hispania uel Parisijs.

Centum millia uiro-
rum crucifera exer-
citus.

Duces exercitus cru-
cifera.

Hademarum episcopus.

Fama Hierosolymita-
na expeditiones per
totum orbem.

Gallie calamitas.

Plaga ignis inuisi-
bilis.

Revelationes de uoca-
tione ad terram pro-
missam.

Schisma inter regnū
& sacerdotium impe-
diuit in Orientalibus
reuelationem.

Teutonici ignari hu-
ius professionis.

Furor Teutonicus
edocetur à turbis
commeantium.

militiam circiter centum millia uirorum ex Aquitania scilicet atq; Normannia, Anglia, Scotia, & Hibernia, Britannia, Galitia, Vuasconia, Gallia, Flandria, Lotharingia, ceterisque gentibus Christianis, quatum nunc minime occurrunt uocabula, crucis signaculum in uestibus, id est, uere crucifer exercitus, ad mortificationis præferbat commonitorium: credens in hoc, iuxta uisionem magno quondam Constantino reuelatam, ab inimicis crucis Christi se triumphaturum. Mira autem & inæstimabili diuinitatis dispensatione tot Christi membra, linguis, tribus, & nationibus differentia, subito in unum Christi charitate conglutinati coaluerunt corpus: uno omnes Christo rege sunt singulis singulae gentes procuratae ducibus, Gotefrido scilicet Lotharingensi, suisq; fratribus Baldeuino & Eustachio, Ruperto Flandrensi, item Ruperto Nortmannico, Reginundo comite de sancto Aegidio, Hugone fratre Philippi regis Gallie, ceterisque eiusdem industriæ nobilitatis atq; fortitudinis bellatoribus. Quibus omnibus uenerandæ sanctitatis & sapientiæ uirum Hademarum episcopum præfatus Apostolicus præfecit, cui & ligandi soluendiq; potestatem à beato Petro Romane sedis hæreditatam: sua uice semper exercendam concessit, insignitumq; cælestis militiæ stigmatem exercitum, Apostolica benedictione cõsignans, cõdicto ab uniuersis tempore p̄fectionis, ipse cum non modica eiusdē expeditionis turma Italiã redijt. Legatis deniq; singulis ad propria reuersis, peruagata cis citraq; mox orbem cunctum hæc fama commouit: insuper quod dictu mirabile est, ipsum oceanum uelocitate consueta superuolans, Insularum etiam classibus maria ipsa cælestis regis militia redundare fecit. Nam ut uerissime comperimus, tam ignotos effudit oceanus populos, cuius non dicam mores & habitus, sed ne loquelam quisquam huius littoris habitator uel de ipsius Marinarijs agnosceret: tursumq; alios, quibus nihil præter panem & aquã in usu uictus esset: itemq; quosdam, quibus argentum pro ferro in omnibus suis utensilibus esset. Hinc & undecunq; agebatur quotidie circacircum signatorum numerus: & ut prælibauimus, in huiusmodi expeditionem totus feruet, totus concutitur, uel potius transformari uidebatur mundus. Francigenis occidentalibus facile persuaderi poterat sua ruta relinquere: nam Gallias per annos aliquot nunc seditio ciuili, nunc fames, nunc mortalitas nimis adfixerat: postremo plaga illa, quæ circa Nisalensem sanctæ Gertrudis ecclesiam orta est, usque ad uitæ desperationem terruerat. Erat autem huiusmodi: tactus quisquam igne inuisibili, quacunq; corporis parte, tam diu sensibili, immo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quousq; uel spiritum cum cruciatu, uel cruciatum cum ipso tacto membro amitteret. Testantur hoc hæctenus nonnulli manibus uel pedibus hac pœna truncati. Reliquarum nationum plebes, personæ aliæ præter apostolicum edictum prophetis quibusdam inter nuper exortis, seu signis cælestibus, ac reuelationibus ad terram se permissionis uocatas, aliæ se quibusuis incommo-datibus ad talia uota compulsos fatebantur: magna quippe pars eorum cum coniugibus ac prole, totaq; re familiari onusti proficiscebantur. Orientalibus autem Francis, Saxonibus & Thuringis, Baiuarijs & Alemannis hæc buccina minime insonuit, propter illud maxime scisma, quod inter regnum & sacerdotium à tempore Alexandri papæ usq; hodie, tam nos Romanis, quàm Romanos nobis inuisos & infestos iam heu confirmauit. Inde est, qd omnis pene populus Teutonicus in principio, p̄fectionis huius causam ignorantes, per terrã suam transeuntes, tot legiones equitum, tot turmas peditū, totq; cateruas rusticorum foeminarum, ac paruulorum, quasi inaudita stultitia delirantes subsannabant, utpote qui pro certis incerta captantes, terram natiuitatis uane relinquerent, terram repromissionis incertam, certo discrimine appetent, renunciarent facultatibus proprijs, inhiarent alienis. Sed quamuis nostra gens, ceteris multo sit insolentior, respectu tamen miserationis diuinæ inclinatur tandem ad uerbū eiusdem renunciationis furor Teutonicus, à commeantium scilicet turbis rem ad integram edoctus, præterea signum in sole quod præscriptum est, uisum, multaq; quæ tam in aere quàm in terris portenta apparuerūt, ad huiusmodi exercitia non pau-

non paucos antea torpidos excitauerunt. Equibus aliqua hic interferi duximus utilissimum, cuncta uero longissimū: & nos cometem in plaga meridiana stantem, suumq; splendorem in obliquum gladij more portendentem, tunc circa Non. Octob. uidimus. Anno uero post hæc tertio, stellam aliam in oriente locum suum longo interstitio saltibus mutantem, vi. kalend. Mart. conspeximus. Nubes quoq; sanguineas tam ab occidente, quàm oriente surgentes, sibiq; inuicē in cæli centro cõcurrentes. Rursumq; medijs fere noctibus à septentrione igneos exurgere splendores: plerunq; etiam faculas per aerem uolitantes, uidisse nos testibus plerisque comprobamus. Non multo ante hos annos quidam uenerabilis uita presbyter, nomine Suiggerus, cuiusdam diei hora fere nona, duos equites conspexit concurrentes in aere, diuq; concertantes: alterum qui crucem non modicam ferebat, qua percurrere uidebatur: in altero uictorem existere.

Eodem tempore Greg. presbyter, qui nunc sub monachica professione nobiscū cum primogenitis asini debitum ouinum Christo persoluit, hora quadam meridiana cum duobus comitibus in sylua deambulans, gladium miræ longitudinis uenti uertigine, ignotum unde leuaretur, in sublime deferri uidit: & quousq; uisum altitudo celaret, tam fragorem auribus, quàm metallum oculis discreuit. Referebant aliqui, qui in equorū pastibus uigilabant, ciuitatis se speciem in aere uidisse: diuersas etiam turbas diuersis ad eam partibus, tam equestri, quàm pedestri itinere properantes perspexisse. Nonnulli etiam crucis signaculum sibi met in frontibus uel uestibus siue in quolibet loco corporis diuinitus impressum ostendebant, ipsoq; se stigmatem ad eandē domini militiam præscriptos credebāt.

Item alijs subita mentis mutatione compunctis, uel uisione nocturna edoctis, prædia resq; familiares distrahere, signumq; mortificationis uestibus assuere placuit: & in his omnibus ultra quàm credi potest, cateruatim currentibus ad ecclesias, populis nouo ritu gladios cum fustibus & capsellis sacerdotalis benedictio disparauit. Quid referam temporibus ipsis mulierem quandam duobus annis continuis impregnata, tandemq; disrupto utero, filium loquentem fuisse: itemq; infantulum per omnia bimembrem: alterum uero capite bino. Agnellos quoq; aliquos binis capitibus exortos fuisse: pullos etiam equarum dentes maiores, quos equinos uulgo appellamus, quosq; non nisi trimis caballis natura concedit, in ipso partu protulisse. His & huiusmodi signa tota creatura in creatoris se militiam cohortante, nil moratur inimicus ille, ceteris etiam dormientibus semper peruigil, bono illi semini zizania sua supereminare, pseudopphetas suscitare, dominicis exercitibus falsos fratres & inhonestas foemine sexus personas sub specie religionis intermiscere, sicq; per aliorum hypocritarum mendacia, per aliorum uero nefarias pollutiones, Christi greges adeo turbabantur, ut iuxta boni pastoris uaticinium etiam electi in errorem ducerentur. Inde fabulosum illud confictum de Carolo Magno, quasi de mortuis in idipsum resuscitato. Et alio nescio quo nihilominus rediuiuo: friuolum quoq; illud de anserē, quasi dominam suam deducente, multaq; id genus. Idem tamen seductores, quemadmodum singuli suis à fructibus sint cogniti, quomodo ueste sub ouina, lupi sint denotati, hi potissime, qui ex illis adhuc supersunt, licet ut perquirantur, scilicet, quo portu iuxta promissum suum absq; nauigio mare transierint, quibus prælijs uel locis multos paganos parua manu strauerint, quas eorum munitiones ilico ceperint, quæ uel postremo parte murorū Hierusalem castra posuerint, & cetera: nihilq; habentes quid respondeant, tam de oblationibus fidelium per hypocritas susceperint, quàm de cælis ob rapinã, quas seduxerant turbis, propria maxime apostasia, necesse est ut pœnitentiam agere cogantur. Nam ut prælibatum est, plebs Folemarum per Boemiam sequens, cum apud Nitram Pannonie ciuitatem conditione concitata partim captiuitate, partim ferro dispersa esset, paucissimi qui remanserant adhuc testari solent, quod crucis signum super se cœlitus apprensus ab imminente eos nece liberasset. Gotescalcus uero non uetus, sed falsus Dei seruus, postquam non sine damno orientalis Noricæ, Vngariam cum suis intrauit, admiranda falsæ religionis specie, munitionem in arce quadam constituere, &

X iij in ipsi

Cometes.

Nubes sanguineæ.

Suiggeri presbyteri uisio.

Proverb. Cum primogenitis asini debitum ouinum Christo persolueret.

Mulier biennio gravidata, puerum loquentem parit. Agnelli binis capitibus.

Zizania inimici.

Fabulosum de Carolo Magno.

Crucis signum à nece multos liberauit. Gotescalcus falsus Dei seruus nocet in Vngaria.

in ipsis locis praesidijs, per reliquum vulgus Pannonias circuncirca nastare cepit. Quo nimirum oppido ab indigenis sine dilatione capto, turba multa truci data atq; captiuata, grex reliquus dispersus, ipseq; mercenarius, non pastor, turpiter fugatus est. Surrexit etiam diebus istis quidam uir militaris, comes tamen partium illarum quae circa Rhenum sunt, Emicho nomine, dudum tyrannica conuersatione nimis infamis, tunc uero uelut alter Saulus reuelationibus, ut fatebatur, diuinis, in huiusmodi religionem aduocatus fere xij. mill. signatorum sibi met usurpans ducatum: qui nimirum per ciuitates Rheni, Moeni, quoq; Danubij ducti, execrabilem Iudeorum quacunq; reptam plebem zelo Christianitatis etiam in hoc deseruientes, aut omnino delere, aut etiam intra ecclesiae satagebant compellere sinum. Ad confinia quoq; Pannoniarum innumeris iam utriusq; sexus copijs cum peruenissent multiplicati, regnum ipsum quod scilicet partim paludibus, partim syluis cingitur, per obfirmata praesidia ueratur ingredi. Fama quippe Colomanni regis iam perculerat uel permouerat aures, inter Paganorum & Ungariorum necem, nihil apud Teutonicas differre mentes. Qua de re munitio nem per Weissenburg vi. hebdomadas expugnantes, plura inibi patiuntur incommoda: inter quae etiam quis illorum sub nomine regis Pannoniarum positur terris, ciuili stultissimaq; quatiuntur discordia. Itaq; oppugnantes insudantes ultimo, iam muris interruptis, iam fugientibus oppidanis, iamq; indigenarum exercitu uastante propria flammis, miro Dei omnipotentis nutu uictor peregrinorum exercitus terga nihilominus uertit: relictisq; suppellectilibus, nil quicquam praeter miseram animam emolumentum reportauit. Sic nimirum, sic nostrae gentis homines zelum Dei, sed non secundum scientiam Dei habentes, quippe qui in malitia, qua in liberandis Christianis Christus prouiderat alios uicissim Christianos persequi ceperant, miseratione diuina fraterno sanguine repressi, Ungarum quoq; liberati sunt. Haec est causa, qua quidem simpliciores fratres, utpote rem ignorantes, scandalizati, totum huius professionis conatum uanum atq; frivolum ipse nimis preproperi iudices interpretati sunt. Paleis tamen ex area dominica huiusmodi uentilabro decussis, uidimus grana triticea naturalis soliditate grauitate perdurantia, Gotefridum scilicet, caeterosq; prenomatos, uere dominicae militiae duces, cum suis singuli super omnem stellarum dispositionem speciosis castris ab uniuersis quas pertransibant gentium principibus, pacem ac fauorem, humilitatis atq; charitatis exemplo ut uere Christi discipuli consequentes, donec diuersis itinerum difficultatibus Bulgaria permeata Constantinopolitanas attigerant arces.

Legimus Hierosolymae libellum a loco praesenti totam huius historiae seriem diligentissime prosequentem, plurimosq; populi Dei per triennium labores in capte Hierusalem legitima uictoria concludentem. Quapropter nos hinc iam pauca de pluribus assignamus, uidelicet, quod fides omnino beneficijs, Alexius imperator tantos sibi met heroas amicauerit: postea uero sacramentis tortis, ne regno suo uim inferrent, constrinxerit: quis constet, quod dum moram ibidem prime quoq; cohortes, alias aduentantes expectando facerent, dolis eos interfecissent, nisi Gotefridi ducis solertia super gregem domini cautius uigilasset. Testantur seditionem ipsam suburbana quae tunc destruxit, pons quem expugnauit. Quid multa: Per duorum fere mensium spatium nouitios indices suscepit exercitus Bizantium, e quibus tandem absq; uulgi parnolorum ac mulierum incredibili multitudinem, recensita sunt ccc. millia pugnatorum. Porro cohortes Petrum secuta, iussu Alexij dudum transposita, Paganis fuerant iam libidibrium factae. Motis itaq; castris, Niceam applicuerunt, quam, fugato praedicto Solomano principe, expugnantes, captam imperatoris praesidijs tradunt. Sic enim sacramenta firmauerant, ut urbes quasq; suo imperio detrahas pristinae ditioni si uincerent, redderent, ipsiq; uicissim tam armis quam stipendijs regis infra metam eandem se foueri non dubitarent. Inde per regnum Constantini terram utiq; opulentissimam progredientes, mare contingunt Rusciae, Sicq; ut epistola docet a Ruperto comite delata, cum tanta alimentorum abundantia militiam suam Christus deduxit, ut aries nummo, bosq; siclo uenisset. Praeterea inquit, quotiens reges uel principes

Sarrace-

Sarracenorum consurrexerunt in nos, Deo uolente, facile uicti & conculcati sunt. Ob haec itaq; foeliciter acta, quia quidam intumuerat, opposuit eis Deus Antiochiam urbem humanis uiribus inexpugnabilem, ubi per nouem menses eos desideret. Igitur eis sic humiliatis, ut in toto exercitu uix centum equi boni reperirentur, aperuit illis Deus copiam suae benedictionis & misericordiae, & induxit eos in ciuitatem, atq; Turcos & omnia eorum, potestati horum tradidit. Cumq; & haec quasi uiribus suis acquisita obtinerent, nec Deum qui haec contulerat diuine magnificarent, tanta Sarracenorum multitudine obfessi sunt, ut de ciuitate nullus ex tanta turba egredi auderet. Praeterea fames in ciuitate ita conualuerat, ut uix ab inhumanis dapibus se aliqui continerent. Longum est narrare miseras quae in ciuitate fuere. Respiciens autem Dominus populum, quem tam diu flagellauerat, benigne consolatur, ac primo quasi pro satisfactione tribulationis lanceam suam, qua in cruce uulneratus est, manus non uisum a tempore Apostolorum, pignus uictoriae illis obtulit, deinde corda illorum adeo animauit, ut etiam quibus agritudo uel fames ambulandi uires denegauerat, arma sumendi, & uiriliter contra hostes dimicandi, uirtute infunderet. Triumphatis itaq; hostibus, cum fame & tadio exercitus deficeret, Antiochiae maxime propter discordias Principum in Syriam profecti, Barram & Marram urbes Sarracenorum expugnauerunt, & castella regionis obtinuerunt. Vbi cum moram disposuissent, tanta fames in exercitu fuit, ut corpora Sarracenorum iam scetentium a populo Christiano comesta sint. Inde cum diuino nutu in interiora Hispaniae progredierentur, largissimam atq; misericordem & uictoriosissimam manum omnipotentis patris secum habuerunt. Etenim ciues & castellani regionis illius, per quam procedenda sua reddere. Sed quia exercitus non multus erat, & in Hierusalem unanimiter festinabant, acceptis securitatibus, tributarios eos fecerunt, quippe cum una de multis ciuitatibus, quae in maritimis illis sunt, plures homines habeat, quam in exercitu Christiano fuissent. Cumq; auditum esset Antiochiae atque Laodiciae & Rohas, quia manus Domini esset cum eis, plures de exercitu qui ibi remanerant, consecuti sunt eos apud Tyrum. Sic itaq; Deo conuiatore & cooperatore, usq; ad Hierusalem peruenerunt. Cuius in obsidione cum laborarent, maxime propter aquae inopiam, habito concilio, Episcopi & Principes circinandam esse ciuitatem, nudis pedibus praedicabant, ut ille qui pro nobis in humilitate eam ingressus est, per humilitatem istorum pro se ad iudicium de suis hostibus faciendum illis eam aperiret. Placatus itaq; hac in humilitate Dominus, octauo post humiliationem illorum die, ciuitatem eis tradidit: eo uidelicet die, quo primitiua Ecclesia inde abiecta fuit, cum festum de dispersione Apostolorum a multis fidelibus celebratur. Inter haec minime praetereundum uidetur, quod dum exercitus in obsidione Antiochiae moraretur, pauore percussis uniuersis per Orientem nationibus, discurrentibus ab omni parte orbis terrarum missis & exploratoribus, alijs pacem, alijs bella machinantibus, etiam Babylonici regis legati, conuentui Principum se praesentes exhibent, inter alia pollicentes, si uictis Antiochenis, etiam Turcos de Hierosolyma pepulerint, dominum suum fratrem & amicum cum uniuersis Sarracenis habeant: ut enim praescriptum est, Iudeam cum Hierusalem totaq; Palestina iam olim Turci Sarracenis abstulerant.

Haec de causa securitate accepta, non pauci ledissimorum militum Babyloniam diriguntur, quorum fortitudine, proceritate, habitu & incessu, omnique elegantia attoniti Barbari, Francos (sic enim uniuersos Occidentales populos nominare solent) plus quam homines, id est Deos esse fatebantur, affirmantes omnino non esse mitum, quod huiusmodi bellatores totum affectarent sibi subijcere mundum. Initodeniq; consilio, rex Babiloniae Hierusalem obsidet, ostensisq; legatis Francis se sceleratum affirmat, quorum gladijs si sibi ciuitatem non traderent, ipsos tradendos minitatur. His itaq; dolis rex Barbarus non suo, sed Francorum timore ciuitatem receptam, dimissis cum suis omnibus Turcis, omni conatu, machinis,

X iij atq;

Abundantia alimoniae
ut aries nummo, bos
siclo ueniret.Antiochia & Turci
traditi in potestatem
Christianorum.Rursus Christiani ob
fessi a Sarracenis.

Lancea Christi.

Barram & Marcham
urbes Sarracenorum
Corpora scetentium
Sarracenorum a populo
Christiano comesta.Forte Syria, uel
Phoeniciae.Peruentum est ad
Hierusalem.Nudis pedibus circinanda
ciuitas.Legati Babylonici regis
ad Christianos.Franci dicti omnes
Occidentales populi.Emicho olim tyrannus
nunc alter Saulus.Iudeos delere aut ad
fidem compellere sci
licet.

Weissenburg

Ungari liberati.

Labor triennij in capte
Hierusalem.

Alexius Imperator.

Gotefridi ducis solertia.

CCC. millia pugnatorum.

Nicea occupatur.

Mare Rusciae pertinent.

Hierusalē uno anno
bis capta.

Equitare in sanguine
Sarracenorum usq;
ad genua.

Oratio Christianorū
cum hoste congre-
dientium.

Pauci Christiani uin-
sunt multos Paganos

Centum millia uiro-
rum ceciderunt.

Orbis terrarum pu-
gnat pro Christianis.

Ioppenouatur.

Episcopus Traiecten-
sis occiditur à suis.

atq; militibus, contra Christianorum aduentum præmuniuit, sicq; factum est, ut Hierusalē bis uno caperetur anno, primo a Sarracenis, dein a Francis. De hostibus uero ibi repertis, quid actum sit, si quis nosse querit, sciat, quia in porticu quæ dicitur Salomonis, & in templo eius, uictores equitabant in sanguine Sarracenorum usq; ad genua equorum. Deinde cum ordinatum esset, qui ciuitatem retinere deberent, & alij amore patriæ & pietate parentum suorum redire uoluissent, nunciatum est eis, qd rex Babyloniorū Ascalonem uenisset, cum innumeraibili multitudine Paganorum, ducturus Francos, qui Hierosolymis erant in captiuitatem, & expugnaturus Antiochiam, sicut ipse dixerat, aliter autem Dominus de his statuerat. Itaq; cum in ueritate cōperissent, hi qui Hierosolymis erant, exercitum Babyloniorum Ascalone esse, contenderunt obuiam illis, relictis sarcinis & infirmis suis in Hierusalē cum præsidio. Cūq; hostium exercitū conspexissent innumerabilem, genibus flexis Deum inuocauerūt, ut qui in alijs sibi necessitatibus semper affuerat, in præsentis bello cōfractis uiribus Paganorum & diaboli, regnum Christi & Ecclesiæ, à mari usq; ad mare, usq; quaq; dilataret. Nec mora, clamantibus ad se Deus affuit, atq; tantas audaciæ uires ministrauit, ut qui eos in hostem currere uideret, fontem aquæ uiuæ sitientē ceruum segnem haud iudicaret, miro uidelicet modo, cum in exercitu Christiano non plus q̄ quinq; millia equitum, & xv. millia peditum fuissent, & in exercitu hostiū centum millia equitum, & cccc. millia peditum esse potuissent. Tunc mirabilis in seruis suis Deus apparuit, cum anteq̄ confligerent, pro solo impetu eorum hanc multitudinem in fugam conuertit, & omnia eorum arma diripuit, ita ut si deinceps istis repugnare uellent, non haberent arma, in quibus sperarent. De spolijs uero non est querendum quantum captum sit, ubi thesauri regis Babylonie occupati sunt. Ceciderunt ibi plus q̄ centum millia Maurorum gladio. timor autem illis tantus erat, ut in porta ciuitatis ad duo millia suffocati sint, de his uero qui in mari interierunt, non est numerus, spineta etiam ex ipsis multos obtinuerunt. Pugnat certe orbis terrarum pro Christianis. Et nisi spolia castrorum de ipsis multos detinuisent, pauci de tanta multitudine hostium essent, qui de bello renunciare potuissent. Pridie autem q̄ bellum fieret, multa millia camelorum, & bouum, & ouium cepit exercitus. Cūq; iussu Principū, populus hæc diuisisset, pugnando progrediens, mirabile dictū, multas & multiplices turmas fecerunt cameli, similiter autem & boues & oues. Hæc autem animalia ita comitabantur exercitum, ut cum stantibus starent, cum procedentibus procederent, cum currentibus currebant. Nubes etiam ab æstu solis Christianos defendebant & refrigerabant. Celebrata itaq; uictoria, reuersus est exercitus Hierusalē, et relicto ibi duce Gotefrido, Reginmundus comes S. Aegidij, & Rupertus comes Nortmanniæ, & Rupertus comes Flandriæ, Laodiciam reuersi sunt, ibi classē Pisanorū, & Boimundum inuenerunt. Cūq; Archiepiscopus Pisanus, Boimundum & alios cum eo discordantes, concordare fecisset, Reginmundus pro Deo & pro fratribus regredi disposuit, magna uero multitudo, ut supra dictum est, ad patriam remeare contendit, ceteri qui remanserūt, terram Deo disponente, hætenus in pace obtinuerunt. Dux quoq; magnanimus, & cui uix quisq; in religione comparabilis inueniatur, parua licet manu fultus, magna quæq; in Domino cœpit attendere, reliquias gentilium quacūq; remanentes persequi, præsidia locis opportunis instituere, Ioppen diu destructam, portumq; ibi iam diu desolatum renouare, Ecclesias, clerumq; quantum potuit, reparare: cœnobitas alibi cōgregare, donaria multa tam monasterijs, q̄ hospitali, quod nunc d'efecerat in Hierusalē deuotissime conferre. Pacem firmissimam cum Ascalonitis atq; Damascenis, gratia commerciorum habuit, nostræ gentis milites, præ cunctis bellatoribus honorauit, feritatemq; illorum suauissima urbanitate Gallicis caballarijs cōmendans inuidiam quæ inter utrosq; naturaliter quodammodo uersatur, per innatā sibi utriusq; linguæ peritiā mitigauit. Hoc anno Chunradus Traiectensis Episcopus à suis occisus est. Hermanus Coloniensis Episcopus obiit. Cui Fridericus successit. Rapoto, Palatinus comes, & Vdalticus comes patruelis eius, quem

multum

multum diuitem dicebant, defuncti sunt. Dum enim Imperator cum principibus colloquium Ratisponæ haberet, mortalitas subito exorta, prænominatos duos magnates, de inferioribus uero quamplures absumpsit: per ciuitates quoq; atq; regiones non modicam uulgi stragem fecit. Fames etiam improuisa multis locis inualuit. Urbanus Papa obiit.

Hic super Ecclesiarum hætenus heu manente commotione, concilia multa congregauit: inter quæ etiā conuocatis ad Placentinā ciuitatem cc. fere patribus Henricum imperatorem tam a se q̄ a prædecessoribus suis, communionē priuam declarauit: maxime regina Agnete, ipsius imperatoris uxore astāte: multaq; nefanda in illum, ad aures totius synodi testificante. Sed anteq̄ ex hac uita migraret, spiritu instructus diuino, Reginherum cardinalem de sancto Clemente sanctæ conuersionis, & boni testimonij Abbatem, nobilem Romanum delignauit in regimen apostolicū eligendum: quem etiam reuelationibus alijs insuper denotatum, uniuersa Romana Ecclesia pastorem sibi consecrat, licet inuisum, Paschalem appellans eum.

Anno Domini Mc. Sub Gotefrido duce Hierosolymitanam Ecclesiam defensante, conuentus ingens factus est in Hierusalē, ab omnibus qui sunt in Oriente Christicolis, maximèq; qui uel Antiochiæ, uel Syria, Rhodas, uel Palestina resederant peregrinis, in tantum, ut in ipsis natiuitatis Dominicæ festis, q̄ plures regionibus adiacentibus, consecrantur Episcopi, uersis in historias, uisibiles eatenus mysticis prophetijs. Surge illuminare Hierusalē. Et lætare Hierusalē, & diem festum agite omnes, qui diligitis eam, &c. Incalescente post hæc ætate, corrumpitur per Palestinam aer, cadauerum foetore. Sunt etiam qui dicant fontes a Barbaris infectos ueneno, uel cisternas occisorum sanie, unde exorta pestilentia, multos ex nostris, utpote sub aere peregrino militantes, occidit: inter quos ipsum totius Ecclesiæ catholicæ lachrymis plangendū Gotefridum populo Dei, quem paterna sollicitudine curabat, materna pietate fouebat, nimis immature subtraxit. Vno tantum anno populo Dei præfuit, languore superatus prædicto xv. Kal. Aug. plenam fide, bonisq; operibus, præsentem in Christo uitam finiuit. Exceptis siue tacitis cunctis quibus pollebat uirtutibus, tanta se mansuetudine cōiunxerat tam indigenis q̄ cum peregrinis, ut uix aduerteretur, Francis ne plus plangeretur q̄ Syris uel Grecis. Ante montem Caluariæ, in uestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat eius mausoleum, lapide Pario constructum.

Clariss. olim Principes, ut Turcæ & infidelibus resisterent, fortissime se gesserunt, uitam & facultates contemntes. Gotfridus Lotharingæ dux. Anno MXXIX. Posthac Fridericus. I. Barbarossa dictus Sueuus. MCLXXXVIII. Fridericus. II. MCCXXVIII. anno. Sigismundus bis, Anno MCCCIX. Item MCCCXX. anno. Rex Vladislaus, qui apud Varuam occubuit, & Rex Ludouicus.

Hoc tēpore Baldeuinus comes in Rohas, quæ est ciuitas in cluyra, immo regio, & pars Armeniæ confederat, principatum iam gentis illius consecutus, defuncto scilicet interim grandæuo seniore illo Christianissimo, qui se ab Antiochia sibi in propugnatore asciauerat, multaq; prælia nauiter gerentē etiā in filiū & hæredē adoptauerat. A diebus quippe antiquis semper impugnata, nunq; manū dederat urbs illa ampla Paganis, eo qd muris ultra humani operis qualitatem firmis, fluuio quoq; intra ebulliente, omni etiam situ naturali, populiq; & uictuum munitatur fertilitate. Non est operis huius uel temporis, literis tradere, quoties ibidem parua manu, uir prædictus, grandem multitudinē Barbarorū, strauerit, nonnunq; etiam uictus uicerit, amisso exercitu, alium ab Antiochiæ præsidio conduxerit, postremo falso sibi fœderati cuiusdam Turci, Balduc nomine, dolis semet expedit, ipsumq; compræhensum necauerit, quæ omnia scribere uolentem prius tempus deseret q̄ materia. Audito tamen obitu fratris G. Baldeuino iuniore cognato suo, ciuitatem & populum committit, ipseq; cum trecentis ferè uiris Hierosolymam tendit, insidiantū sibi Paganorum millia delusit, congregatur, uicit,

Pestis.

Fames.

Urbanus Papa obiit.

Urbanus contra Henricum quartum astante uxore Agnete.

Reginherus Paschalis papa.

Conuentus Hierosolymis ingens, sub Gotefrido.

Mysticæ Prophetiæ uersæ in historias uisibiles.

Gotfridus cum multis alijs moritur.

Gotfridi sepulchrū, ante montē Caluariæ

Rohas ciuitas firmis.

Balduc Turca.

Baldeuini comitis uictoria.

uicit, onustusq; spolijs cum triumpho Hierusalem intrauit. Rogatus & collaudatus ab omnibus, ut princeps esset eorum, consensit: nec multo post inclinans caput suum super Dominici sepulchri tumbam, ipsius se seruituti perpetualiter subiugauit. Posthæc quo maior Paganis Christianorum timor incuteretur, die Penrecostes per legatum Apostolicæ sedis, accepta regali benedictione, coronatur. Deinde Assur & Cæsaream ciuitates maritimas debellauit, cæsisq; qui inibi erant Sarracenis, regnum suum regis Babyloniæ damno dilatauit. **Vuigbertus** Rauennensis Archiepiscopus, qui super Hiltibrandum Gregor. positus, **Clemens** Papa dictus est, obiit: uir utiq; satis ingenio, facundia, nobilitate, personæq; reuerentia clarus, nec Roma tunc nec Rauenna bene usus, & qui super unum Papam uiuentem, quamuis coactus, ut aiunt, ascendit, ipse tres sibimet alternatim succedentes superuixit, extortis utraq; sede Romæ & Rauennæ, malens, ut ab ipsius ore didicimus, Apostolici nomen nunquam suscepisse.

Obserua etatem hæc scribitis anno M.C.I.

Chunradus Heinrici filius moritur.

Volans ignis uisus.

Profectio alia populosa sub Guilielmo Pictauense.

Alexij imp. Constantinopolitani perfidia.

Pincinati milites Alexij.

Anno Domini M.C.I. Chunradus rex adolescens ix. anno postq; à patris palatio discesserat, Mahthildis magnæ illius & nobilissimæ, & ut quidam dicunt, religiosæ fœminæ, sicut sanguine, ita & contubernio cõiunctus, & in tebus per Italiam disponendis tam illius q; Domini Apostolici, cæterarumq; Deum timentium personarum, consilio semper usus, immaturo præuentus occasu, plena fide & bona confessione à regno transitorio, ad æternum creditur regnum migrasse. Sunt etiam qui ueneno eum dicant interisse. Testari solent, qui aderant, in brachio corporis exanimi, crucis signaculum subito exortum se uidisse, ipsasq; eius exequias quibusdam miraculis honorificatas fuisse. Visus est à nostro quodam familiari, ab Oriente in Occidentem uolans ignis, ad instar nõ modicæ ciuitatis. Vermiculorum quoq; quos papiliones à similitudine tabernaculorũ uocant, exercitus incredibilis multitudinis, per tres continuos dies quasi à Saxonie finibus in Baioariam uolabat. Mox profectio populosa, & quæ penè priori posset numero duntaxat æquari, subsequitur: quæ post audita ultra spem res Hierosolymæ prospere gestas, a residuis totius Occidentis gentibus, maxime ab his quorum prius uotis timor uel diffidentia, inopia uel imbecillitas obstiterat, denuo parabatur, primum ab Episcopis Mediolanensi, Papiensi, cæterisq; Longobardorum populis ad quinquaginta millia signatis, deinde a diuersarum prouinciarum Teutonicis, postremo ab Aquitanicis, quibus Vuillihelmus Pictauensis præerat, præter uulgos ad xxx. millia, loricatis. Longobardorũ plebes per missu Heinrici ducis Carinthia permeata, dum post Ungaros tergo relictos in Bulgaria ciuitatibus hyemarent, numero rarefcere cœperunt, tandemq; Constantinopolim peruenientes, in alteram ripam (illud enim beneficium maledictus Alexius peregrinis accelerare solet) transpositæ sunt, immo Paganorum sagittis expositæ. Turci enim explorata Longobardorum inertia, stipularũ eos terebant more in tantum, ut exercitus Teutonicus qui eadem uia subsecutus, circa Iunij kal. ad eandem Metropolim peruenit, quid de præcedentibus se gestum sit, nullo modo, utpote nullo superstitite de Romania redeunte, posset inuestigare. Ab ingressu quippe uel prima ciuitate Bulgaria usq; ad sedem Alexij, semper nobis eius pacifici nuncij occurrebant, qui tamen aliquãdo nos præcedentes uel comitantes, fauillarum euanescentium more disperebãt. Militum etiam suorũ, quos Pincinatos uocitant, exercitus nunc nobis a tergo damnum intulit, nunc a latere uim inferre, nunc a fronte directa acie manum cõferre, nunc per noctes castra irumpere disposuit, semper tamen nobis per xx. dies uicinus & infestus fuit, donec statione fruente prænominata cũ turma Vuelphonis ducis, exercituq; Vuillihelmi, diuersis quoq; quotidie confluentibus copijs, per dies xv. ad centum mil. congregamur. Ex quibus omnibus singularum turmarum Principes Alexius more suo sub appellatione filiorum suscepit, eisdemq; post manus acceptas, sacramentaq; firmata, sicuti prioribus exercitibus munera dispersiuit: pauperibus uero extra ciuitatẽ elemosynam largiti, mercatumq; parati præcepit. Nam obliuente suspitione, paucissimis personis, & ipsis precio furtimq; cuiusdam urbis uel castri

uel castri siue munitionis per totum imperiũ eius permittebatur ingressus. Quæ etiam causa, dum Vuillihelmus cum exercitu per mediam Hadrianopolim, quæ regia strata ducit, transire prohiberetur, Aquitani mox geniali tumescere fastu, symbola conclamant, suburbana succendunt, ciuitatem inuadunt, cuius oppugnationi dum acriter insistant, Pincinatorum exercitum, qui semper, ut præmissum est, iter ipsum, iussu Cæsaris, obseruat: à tergo suscipiunt, quibus cõgressi multos sternunt, multos amittunt, tandem uia dudum contempta uadunt. Igitur totus ille, tantusq; populus per Romaniam iter dirigere disponebat, necessaria sibi quisq; per deserta coemebat, ultra brachium illud maris quod S. Georgij dicitur, tam compulsi q; uoluntarij transuehimur, sed quotidiani principum conuentus quotidiana etiam ipsorum cum Imperatore colloquia, quem finem sint habitura, penduli nimis operimur. Sed ecce subito murmur exoritur inuisum Imperatorem, Turcorum potius q; Christianorũ parti fauere, exploratq; quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuncijs animare. Hic est, inquit, perfidus ille Alexius, qui domino suo M. per quorundam Alemannorum conductio sum auxiliũ depulso, imperium eius usurpauit, ipsosq; sui sceleris cooperatores exilio damnatos, necari fecit: nuncq; se tanti facere dicit Francos cum Turcis præliantes, quanti canes se inuicem mordentes. Cum autem nauigia quisq; conducere tentaret, audiuit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasq; dudum eodem facinore naues eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant, & anathematizabant, omnes illum linguæ, non Imperatorem, sed traditorem appellabant. Incredibile memoratu est, & ad recordandum expertisq; horribile, quanta in nostro, hoc est Germanico collegio, quod omnibus socium ab amico, multo amarius quã mors separat, cum uita separari, altero terræ, altero se committente mari, rursusq; quosdam post appensum nauulum, post unam uel duas in naui tráfectas noctes resumpta supellectili, ad littus cum ingenti damno prosilire, redemptis precio ampliori, quos nuper distraxerant equis, ad necem fugiendo mortem properare. Nos quoq; eadem animi mutatione diu multumq; uexati, tandem inter eos, qui se salo credere præsumperant, diuina miserias nostras gubernante clemetia, loppe portum post sex hebdomadas attigimus, benedictus per omnia Iesus Christus. Porro exercitus uniuersalis, ab Imperatore ccc. Thurcopolis, qui legiones apto itinere deducerent acceptis, contra Nicomediam uertitur, indeq; Romaniam declinã ad aquilonarẽ plagam contra terram Chorizanam, quæ Turcorum est patria, conuertitur. Loca quippe Romania, quæ circa stratam publicam erãt, periturus Alexius deuastrauerat, dum nostris in Antiochia dudum obsessis, auxilium ferre non auderet, ut iurauerat, suspectus scilicet extunc tam Francis quã Turcis. Insuper militia hac nomen sibi facere in gentibus, quemadmodum anterior proposuit, sed ut rei probauit euentus, diuinæ id prædestinationi non complacuit. Nam ante paucos dies iudem Pagani in Logobardorum, ut præmissum est, uix tædio sanguine hebetatos, antea gladios durauerant, indeq; animati tam infinitæ multitudini bellatorum resistere præsumebant. Nam non multo plus quã quatuor erant millia Turcorum, qui tamen ipsi electi, & equis uelocissimis, armis, telisq; ac sagittandi peritia nimis instructi, fortunam suam seu uirtutem ignoti exercitus experiri potius explorando, quã aperte congregiẽdo ueniebant. Vnde in primis latrocinantium more uulgos extremum diripere, post hæc capere uel cedere, deinde per compita præcurrentes, incendio uel quocunq; molimine pabula præuastate, aliquando etiam per uineta uel carecta gradientem exercitum, tota die flammis uel fumo uexare, nonnunquam fontes uel cisternas obturare, à locis tutioribus telis infestare, per noctes nunc hac, nunc illa castrorum parte irumpentes, cunctis inferre inquietudinem. Inter hæc tamen omnia nunquam acie directa, nunquam fronte aperta, more præliantium cõgrediebantur, sed resistentibus cedebant, insequentes fugiebant, reuertentes denuo subsequuntur. Si miserias illas omnibus miseris miserabiliores stilo prosequi pleue tentamus, possibilitatem, simul

*Aquitanorum 700
tina superbia.*

*Brachium maris,
quod S. Georgij
dicitur.*

*Francos & Turcas
preliantes tantifaci-
ebat Alexius, quanti
canes se inuicem
mordentes.*

*Titubatio in Germa-
nico collegio.*

*Loppe ueniunt
Christiani.*

*Nicomedia,
Romania,
Chorizana.*

*Alexius suspectus
Francis & Turcis*

*Quatuor millia Tur-
carum, uariam in-
quietudinem Chri-
stianis inferunt.*

simul & modum excedimus, ubi turpiter tot nobiles per inopiam, tot diuites sine ferro, tot fortes occubuisse referimus, dum domino seruus præsens, locupletis pecunia sufficiens, minime quirit subuenire, nec forte licuit pugnare. Loca quippe eadem erant arcta, inuia, atque inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, quæ tantum Dei populum Alexij traditoris incarcerabant machinameto. Quid moror? Sic per dies penè xxx. quasi signum ad sagittas expositi, sic quotidie tanquam oues occisionis æstimati, tandem in extrema iam sorte positi, nemorum se saltibus noctu tradunt, morosam, sed certam sibi mortem accelerare satagunt, quamuis paucissimis fuga quicquam emolumentum contulerit, præter quos omnium ultima fata tardantia consummauit. Nam de tam innumero populo Dei heu heu non credimus mille uiros remansisse, quos postea uix ossibus herentes, Rhodo, Papho, ceterisque portibus, raros aut etiam Ioppæ uidimus: è quibus Bernhardus comes & Henricus comes Ratisponensis Hierosolymæ obierunt, dux uero Vuanilphus reuertendo moriens, Papho est humatus. Inter longissimam cruciatuum suorum historiam, quam hic texere, nec ipsa compendiosi huius operis proprietates permittit. De nostratibus Archiepiscopum Salzburg. L. captum, Marchisiam. N. trucidatam, duos Brunones Canonicos nobiles uiros, inedia, siti que defecisse referbatur, de Latinis uero Principibus Vuillih. Reginm. Steph. cæterorumque aliquam partem superesse dicebant. Dum hæc geruntur, nec his qui in Iudæa sunt Christianis parcitur, sed tam ab Ascalonitis atque Damascenis quotidiana latrocinia que à Babylonij bella parabantur. Post Maij quippe kal. non longe à Rama castrametatus est Babylonicus exercitus, contra quem aciem direxit rex Baldeuinus, suos hortatus, ut sicut ante paucos dies per Dei gratiam, parua manu multam de Arabia prædam tulerant: ita nunc hostium multitudini non cedant. Illorum inquit damno uiuamus, aut periculo moriamur. Ecce bellum è boni milites quod olim optauimus, pro quo parentes, patriam, pacemque contempsimus, porro pro Christi hereditate contra inuadentes sanctæ terre, prædonesque alienigenas pugnare honestum est, uincere tales nequaquam incertum, mori gloriosum. Illis patria ministrat fugam, nobis exilium uictoriam. Cõprobemus iam quod ipsi exprobrant, Francos mortem non timere, immo Christi peregrinos, aut in Christo uincere, aut pro Christo mori uelle. Talia multa postquam orauit, arrestis suorum animis, mirro Dei omnipotentis nutu, ingens Sarracenorum populus uni tantum uel paulo plus legioni nostratum cessit, adeo uti ne congregari quidem presumerent, sed post transactos aliquot in eadem statione dies, turpiter & inacte redirent. Rursus circa kal. Septemb. quo scilicet tempore Christianorum, quos ante memorauimus aduentantium fama Babylonix regna terruerat, inuito consilio preoccupare in nostram, hoc est uniuersorum qui tunc in Iudæa, uel in cunctis finibus illis reperirentur, internitionem disponebant, missisque epistolis Damasco, Tripoli, Gibel, ceterisque Barbaris ciuitatibus aduersus nomen Christianitatis, se inuicem qualicumque pacto confortabant.

Egressus itaque xl. millium exercitus de Babylone, primum ad obtinendam Ioppen tendens, non longe ab Ascalone, sumptis nimirum inde socijs confedit. Baldeuinus uero rem non ignorans, suos undique, hoc est ab Hierusalem, Neapoli, monte Thabor, Ebron, Cæsarea & Assur in Ioppen congregat, ubi tunc non parua manebat peregrinorum turba. Vidimus isdem diebus tantam mortalitatem quam etiam uix euasimus, in populo grassari, ut ad ccc. cadauera singulis diebus Hierosolymæ exportata numerarentur: Ioppæ uero ingens campus intra paucos dies tumulis occuparetur. Denique cuiusdam diei hora tertia præcedente regem linguo Dominice crucis, quod anno priori terra diuissima absconditum, Syri quidam Gotfrido duci demonstrauerat, extra ciuitatem Ioppen totius populi conuentus est factus, iussuque regis, Arnoldus, quidam honorabilis & bene literatus clericus, sic in medio concilij est exorsus. Beata gens, cuius, est Dominus Deus eius, populus. Vos è fratres charissimi, gens estis illa beata, illa gens sancta, uos estis populus ille Christi hereditatis, populus acquisitionis, qui relictis omnibus patria, patribus & rebus crucem quotidianam post Christum tulistis uos corpora uestra

uestra pro Christo ad supplicia tradidistis. Vos pugnasse uide mini, sed Christus uestro uoluntarie sibi sacrificato sanguine, uestrorumque fratrum & commilitonum preciosa morte, locum sanctificationis sue dignatus est mundare, ciuitatem reque quieti sue Hierusalem, uoluit post tam annosa spurcissimæ gætis uincula, per uestram deuotam seruitutem expedire. Hæc, inquit deus, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Contra quam diuina sponcione nobis inditam spem, ecce Paganorum literæ, Dei nutu, ante diem hesternam, comprehensis legatis, ablata, uaticinata perhibentes dæmonia, nos illorum prælijs hoc anno delendos, Hierusalem funditus destruendam, & quod omnibus nefandis horribilius est dictum, ipsam dominici & gloriosi sepulchri petram crustatim confringendam, sicque camelis ad mare delatam, in remotissimo, & quod nunquam à Christianis rescissi possit, pelago submergendam esse. Vnde quid factum opus sit, è Christianicolæ uidete: quem finè hæc tanta presumpcio tandem sit habitura, perpendite. Plura disputare uolentem mox clamor interstrepens conspicit: & quasi ex uno ore uox unanimis singulorum insonuit. Res, inquit, in articulo posita est: breue, & quodammodo succinctum est consiliu nostrum, pro Christo, Christi legibus, & sanctis nostris, aut dimicandum fortiter, aut moriendum turpiter, aut gloriose mori, & uiuere æternaliter instat: aut turpissime cedere, & breui turpique uita perpetuam mortem conparare restat. Sed nec temporaliter, nec æternaliter uiuere liceat, quem contra tam prophanam, tam blasphemam Paganorum audaciam pugnanre non libeat. Protinus ante crucem reparationis nostræ, confessione peccatorum unanimes humiliatione facta, ac post dictam indulgentiam ab apostolico legato qui tunc forte aderat, benedictione accepta, domini in clamantes adiutorium, castro sunt alacres redditi: indeque summo mane ad vii. milia peditum, milleque equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio magno presentati. Vila igitur statione Barbarorum, mirabile dictum, tanta feruere cœperunt fide, ut unusquisque se solum tot legiones sternere posse non dubitaret: indeque contigit ut dum per unum pene miliarium inordinate currendo minus caute se hostibus infundunt, prima cohors à latere inuasa ilico tota tueret. Quare Baldeuinus effertus animo, tanto illos equitatus impetu uiolat, ut quis idolorum responsis de uictoria certificati, acrius quam antea nunquam resisterent, sicut cæra à facie ignis, ante ipsum liquecerent. Referbat mihi uenerabilis abbas Gerhardus, qui tunc crucem dominicam semper lateri regis contiguus preferebat, nunquam se tantam niuis uel pluuię quantam tunc telorum contra regem uolare densitate uidisse: at post ligni preciosi intuitum, nullum ex hostibus, telis se uel armis, sed uniuersos fugę presidio se commisisse. Itaque post uictoriam à Deo (cui non est differentia saluare, uel in multis uel in paucis) sibi concessam, interim dum castra prædamque diripiunt hostium: nuncius ad est missus ab Ioppitis qui ciuitatem terra marique diceret obsecram. Mox onusti spolijs, reliquis uero incendijs traditis, nobis, qui iam portis intus obstructis, à terra equitibus multis, à mari uero xlii. nauibus rostratis cingebamur in auxiliu quantoties properat: postquam tot hostium incursus, tantasque penuriam pestilentiamque miserias, festum natiuitatis Dei genitricis, quod ipso die cum metore cœpimus, maximo nos tripudio complere faciebant. Sequenti die multam nobis abundantiam frumenti, cunctorumque uictualium cum peregrinis fratribus ad xii. millia æstimatis, naues xxx. deferebant: quas, dum hostium classes inuadere niteretur, mira Dei potetia per uirtutem sanctę crucis, que, dum nil carnalis adiutorij de ciuitate conferri posset, in altum econtra, iubente rege, leuabatur, adeo repressit, ut nullo conatu uel arte remigandi de loco moueri uel unam de tot nauibus posse, tam Pagani quam Christiani populi nimis miraretur. Neque hoc silentio prætereundum, quod eodem anno ibidem cognouimus contigisse uenerabili Herimanno presbytero, qui tunc in monte oliueti conseruabatur, in hæc uerba referente: Die, inquit, sacratissimi sabbati, quo secundum antiquę misericordie domini παρακλησιμ baptismate iam consecrato, lumē de cœlo nobis ministrari de uoti nimis expectabamus usque ad uesperam, orationibus solitis institimus: tuncque propter peccata nostra, desiderato dono cœlesti, quod etiam in conspectu gen-

Paganorum literæ de cruce domini in mari submergenda.

Succinctum consiliu mori pro Christo.

quem, forte cui.

Septem millia peditum et mille equites recensiti contra Barbaros.

Fides Christianorum.

Baldeuini in Barbaros furor.

Abbas Gerhardus auctori retulit oculatus testis.

Nuncius Ioppitarum.

Triginta naues uictualia deferentes.

Herimannus presbyter in monte Oliueti uersatus.

X tium

Officium festiue synaxeos, Missam intel-
ligit: Obserua quid
sit synaxis.

Due lampades incense

Missæ Syrorum.

Imp. Henricus 4.

Synodus magna Ro-
mæ.

Anathematizatio
Henrici a Paschale.

Henricus 4. à tribus
pontificibus excom-
municatus.

Hartuigus Magde-
burgen. eiusque
pater

tium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodo frustrati, absq; omni festiue synaxis officio, nocte illam dominice resurrectionis lugendo tantum & mœrendo transegimus. Summo autem mane cum letanjs à sepulchro domini nudipedes processimus: ingressiq; ante templum domini, quo scilicet loco, id est, monte Moria in area Davidi in maxima exauditum tribulatio- ne, cunctosq; exaudiendos, qui ibidem corde deuoto orauerunt, Salomoni pro- missum legimus: mox post preces lachrymasq; ne nos deferendo, Christus no- mini suo blasphemiam intergentes prepararet, fufas, nec dum atrium illud fa- mosum egredimur, & ecce conc repantia signa laudes altisonas in occursum no- bis, ab his qui remanserant, reboantes audiimus: inttantes uero ecclesiam præ nominatam, lampades duas, cœlites incensas, immenso gaudio repleti, con- speximus. Quid plura? A baptismi officio, quo pridie cessaueramus, incipien- tes, totum seruitutis nostre pensum, domino dudum subtractum, usq; ad missæ completionem, latissima deuotione, persoluimus: nobis quoq; egressis inter missam Syrorum, qui semper post nostrum egressum eodem psallere choro so- lent, lampades aliæ diuinitus accenduntur: ante uesperas uero, & inter ipsas uespertinas laudes usq; ad sedecim huiusmodi lumina uisibiliter ampliantur: sicq; contigit ut pauci intra Hierusalem seu Christiani seu Pagani repetirentur, qui tam euidentem Christi potentiam se non uidisse testarentur.

ANno domini millesimo ciiij. imperator Henricus habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium circa Febr. kal. inibi conuocaturum condixit, quatenus tam sua q; domini Apostolici causa ca- nonice uentilata, catholica inter regnum & sacerdotium confirmaretur unitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamē nec ipsum iuxta placitum uenisse, nec nuncia dignitati Apostolicæ subiectionem profitentia misisse. Nec hoc latet quod alterū papam ipsi domino Paschali superponere si fieri posset, conatus sit, nec profecerit. Transacta post hæc mediā quadragesima, conuenientibus uniuersis Apulia, Campania, Sicilia, Tuscania, totiusq; Italia simul præsulibus, ultra- montanorum autem q; plurimorum patrum legatis, synodus magna Romæ est habita, ubi præter antiqua patrum instituta more solito reuerenter confirmata, etiam sæpe dictum nostri temporis scisma inter præcipuas hæreses computatur, ac perpetuo cum suis autoribus atq; sequacibus anathemate huiusmodi subscri- pta professione condemnatur: Anathematizo omnē hæresim & præcipue eam, quæ statum præsentis ecclesiæ perturbat, quæ docet & astruit anathema contem- nendum, et ecclesiæ ligamenta aspernanda esse. Promitto aut obedientiam Apo- stolice sedis pontifici, domino Paschali, eiusq; successoribus, sub testimonio Chri- sti & ecclesiæ, affirmans quod affirmat, & damnans quod damnat sancta & ui- uersalis ecclesia. Ibi etiam quam sententiam in imperatorem uel patritium Ro- manum Henricū idem Apostolicus Paschalis promulgauerit, nos quoq; inter innumeras diuersarum gentium cateruas, proxima cœna domini in ecclesia La- teranensi ab ipsius ore didicimus: nimirum postq; viij. kalen. Octobr. maris flu- stibus Ioppe traditi Romæ sumus, per gratiam Christi prædicta maiori hebdo- mada introducti. Quia, inquit, tunicam Christi scindere, id est, ecclesiam rapis- nis & incendijs deuastare, luxurijs, periurijs, atq; homicidijs commaculare non cessauit, primo à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à sanctissimo uiro Vr- bano prædecessore meo propter suam inobedientiam excommunicatus est atq; condemnatus: nos quoq; in proxima synodo nostra iudicio totius ecclesiæ per- petuo eum anathemati tradidimus. Id notum uolumus omnibus & maxime ultramontanis esse, quatenus ab ipsius se contineant iniquitate. Hartuigus Magdeburgensis archiepiscopus obiit, uir permulta laudabilis, maxime tamen popularibus, & ecclesiæ cui præerat utilitatibus multum insudans dilarandis, pro scismate quoq; sæpe dicto refartiendo inter utranq; partem mediator infa- tigabilis. Rupertus episcopus Babenbergensis obiit, cui per imperatorem Hein- ricum Otto cancellarius eius substituitur, uir, ut creditur, bene religiosus.

Erbo

Erbo iam grandæus nobilis de Carinthia princeps, & quondam Palatinus in Baioaria comes, migravit in domino. Commisum est prælium à Baldeuino & his qui secum erant Hierosolymitis, contra infinitam Sarracenorum multitu- dinem, ubi dum incōsiderate res agitur, circumuenti sagittariorū numerositate nostri, utpote iam admodum pauci facti, intra muros ciuitatis Rama, quæ uici- na erat, cedere compelluntur: rex uero cum tribus, ut aiunt, equitibus euasit. Bar- bari autem cum plures lapidibus castri includi uiderentur, in breui uniuersa mœ- nia demoliuntur: captisq; ac cæcis uniuersis quos inuenerant, ipsos captiuos cū nuncijs uictoriae suæ Babylonem præmittunt: castra autem sua securiter, & qua- si iam terram illam gladijs acquisitam, possessuri interim, donec nuncijs regis sui redeant, in campestribus illis ponunt. Sed non cessit eis impune uictoria illa, nō sua uirtute, sed diuina dispositione in his quos ipse non terras ultra, sed paradisi- sum uoluit incolere conquisita. Nam tertia die Baldeuinus superueniens cum exercitu copioso, quem prius expectasse debuerat, tanta illos proteritis internitio- ne, ut nec libuerit, nec profuerit uicisse. Nouum autem illum exercitum tam Re- ginmundus à Tripoli quam nuper deuicerat, quàm ab Antiochia Dancheradus ducebat: nam suus auunculus Boimundus ante bienniū à Turcis dolo captus, Antiochiæ sibi principatum dimiserat.

ANno Domini millesimo ciiij. Henricus imperator natiuitatem Domini Mogontia celebrans, filio suo Henrico regi rerum summam dimissurum sicq; sepulchrum Domini uisitaturum, per Emehardum episcopum publice præ- dicari fecit: indeq; fauorem maximum, tam uulgi, quàm principum & clericorū, regniq; totius acquisiuit: multosq; è diuersis regni partibus ad eiusdem itine- ris comitatum se præparare uoto ipso succendit. Cuno filius Ottonis ducis, de magnis principibus unus, & cui nihil in omni rerum humanarum dignitate de- erat, supernatu scilicet literarum etiam scientia, fortitudine, atq; diuitijs satis præ- pollens, elegantia atq; facundia bonis omnibus amabilis & affabilis, quorum- dam funestorum hominum conspiratione, noctu dum iter ageret, inuaditur & interimitur, ingentem relinquens nobilibus regni luctum simul & suspitiones, dum ab infimis in summos tanta scelera præsumuntur. Ante triennium quippe Henricus Crassus, eiusdem C. germanus, & natu senior, dū in Fresiæ marcham, cui præerat, res acturus proficiscitur, à uulgaribus Fresonibus, quibus dominatio- nis suæ iugum graue fuit, obsequium spectans insidijs uallatur: re quoq; cogna- ta, fugiens ad mare, uulneratur à nautis simul & suffocatur. Huius tanti uiri, qui nimirum totius Saxonie principatum secundus à rege regebat interitus, ab uni- uerso regno Teutonico grauer ferebatur: isq; ut diximus, dolor nūc stratis eius Cunonis nece duplicatur. Henricus Marchio, uir sui temporis in Saxonia præ- potentissimus obiit.

ANno Domini millesimo ciiij. Henricus imperator natalem Domini Ra- tisona celebravit. Cumq; ibidem aliquandiu moraretur, orto quodam prius murmure inter Baioariæ principes, eo quod Saxones uel familiaris illic & honorabilis quàm indigenæ ab imperatore tractarentur, Sigehardus comes qui huiusmodi suspicionem maxime notabat, cepit imperatori paulatim inui- sus haberi: propter hoc autem maxime, quod ipse solus præ cunctis qui tunc ad- erant principibus, abundantiori militum copia ad ducta, ad resistendum se, si for- te de curia quicquam secus cederet, uidebatur communisse. Diebus post hæc ali- quot exactis, cum iam securior factus, idem comes suorum turmas defluere per- misset, excitatur in illum conspirantibus tam urbanis Ratisponensibus, quàm diuersarum partium ministerialis ordinis hominibus seditio furibunda, quæ nul- lo modo uel ipso imperatoris filio interueniente sedari potuit, donec ab hora diei tertia, usq; ad horam nonam in hospitio obsessus, tandemq; fractis foribus ipse prius confessione facta, sumpto etiam Dominici sacramenti uiatico, capite trun- catus occubuit. De quo scelere super sedemus plura refert, præsertim cum adhuc

X ij ultiones

Baldeuini uictoria.

Henricus 4. sepul-
chrum domini uisitare.

Cuno.

Henricus Crassus
C. Germanus.

Sigebertus Comes
Henrico inuisus.

Accaron expugnata.

Boto.

Erbo.

Vulgares cantilena
de Erbone.Historia Saxonum
de Immid Vuitikint
& Reginbern.Episcopus Spiren. in
Sunninshaim sepeli-
tur.Beatrix sepulta Suin-
furti.

Glacies.

Sanguis ex panibus.

Filius contra patrem

Henricus 5. contra 4.

ultiones ceteraq; mala sequentia uersentur in oculis, & quem sint finem habitura, nequeamus scire. His tñ exceptis undiq; satis terra quieuit, pace simul & fertilitate, necnō aeris qualitate, corporumq; sanitate delectabiliter iocundata. Nonnulli etiam palmati de Hierosolyma redeuntes Acris quę et Accaron à nostris expugnata nunciant: alia quoq; præter hæc nō pauca, quę multā nobis lætitiā ministrarent, fausta super Hierosolymitanę ecclesię statu narrant. Boto comes, cognomento Fortis, illius Erbonis, cuius superius mentionem fecimus, germanus, iam plenus dierum, non longe à Ratispona defunctus est, & ad monasteriū Tharisiense, quod ipse suis opibus atq; prædijs large ditauerat, delatus, ibiq; humatus. Hi duo fratres, Erbo scilicet & Boto, paterno de sanguine, Norice gentis antiquissimam nobilitatem trahebant, illius nimitū famosi Erbonis posterī, quem in uenatu ab infante bestia confossum, uulgares adhuc cantilenę resonāt, Hartuuigi Palatini comitis filij, qui germanus fuit illius Sigihardi, qui Sigihardū genuerat Ratisponę peremptum. Maternū uero illis erat stemma, de Saxonia Immidingotum tribus egregia, quę & Ottonū inclytę stirpi traditur uicina. Nam eiusdem Immid his uerbis Saxonum historia meminit: Erat, inquit, clara & nobilissima, ac singularis prudentiæ regina, Mathildis scilicet, Magni Ottonis mater, filia Theodorici, cuius fratres erant, Vuitikint, Immid & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnauit contra Danos multo tempore Saxoniam uastantes: uicitq; illos, liberans patriam ab illorū incursionibus usq; in hodiernum diem. Et hi erant stirpis magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit cōtra Magnum Carolum, per xxx. ferme annos. Quorum, ut diximus, clarissimorum principum semine nobilis Friderim, Erbonis & Botonis mater, à Retingo filio Botonis filij Retingi, de secundo Botone nati procreatur, quę post mortē Hartuuigi statim uiduitatis uelamine cōsecratur, adhuc Erbone paruulo, Botone impregnata posthumo. Quorum utrunq; literis & armis atq; rebus satis profecisse cognouimus: attamen Botonem, sicuti corpore proceriorem & elegantiozem, ita rebus bellicis præstantiorem atq; famosiorē, totius pene Germaniæ atq; Italię testatur populus. Pannonia uero talem illum ac tantum se fateretur aliquando sensisse, ut is uere de gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuisse. De quo plura referre copia suppeteret, si compendiosi huius operis propositum non uertaret. Iohannes Spirensis episcopus tactus ulcere quodā circa uerenda, de quo etiam aliqua notabilia diffamabantur, longa deficiens infirmitate, humatur in monasterio Sunninsheim, quod ipse contruxerat. Chunradus adolescens, filius Beatrix Marchisię, postquam spretis literarum studijs, quibus apprimē imbutus erat, armis operam dedit, iuxta Christi prælagium: Qui gladium accepit, gladio perijt. Nec multo post etiam ipsa Beatrix obiit, & iuxta patrem suum Ottonem dulcem, castello Suinfurtin sepulturam accepit. Circa solstitium æstiuale commutato in tempestatem aere, decidisse fertur inter grandinum lapides in pago Vuirciburgensi tantę magnitudinis glacies, quę in quatuor diuisa, totidē hominibus imporrabilis uideretur. In episcopo uero Spirensi sanguis ex panibus fluere uisus, necnon & in lenticulorū edulio prodigiose repperus, ciuile, immo intestinum bellum portendere, secundum antiquam historię Romanę similitudinem conijciebatur.

Anno Domini millesimo cv. Dum imperator Henricus natalem Domini Mogontię celebra t, Henricus filius eius, nominis illius quintus rex dictus, rebellionem aduersus patrem in Baioaria parat, machinantibus scilicet Dieboldo Marchione, Berengero comite, & Ottone quodam nobili uiro, sibiq; materna stirpe cognato, quorum consilio & adiutorio ante paucos dies à patris latere discesserat. Primo quippe hæresim præscriptam anathematizans, Apostolicę sedis Pontifici debitam profiteretur obedientiam: indeq; fœderatis sibi Noricis principibus, atq; ab Alemannia, necnon orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones conuertitur. A quibus honorifice susceptus, & in Quinilingeburg Pascha celebrans, in breui uniuersis Saxonię ciuitatibus potitus & optima

& optimatus est dignitate regia satis honoratus. Consilio tamen atq; ministro Ruothardi Mogontini, atq; Gebehardi Constantiensis episcopi, responsaliū scilicet domini Paschalis papę, totam Saxoniam Romanę ecclesię communiōni reconciliauit: episcopis uero atq; clericis conuentum generalem in uillam regiam, quę Northusun dicitur, iij. kalen. Iunij, ubi super ecclesiasticę insitutiōnis iam deprauata disciplina tractaretur, indixit. In quo concilio super sententijs instantibus patrum decretis primo relictis, quęq; poterant ad præfens laudabiliter corrigebantur: quædam uero quę & grauiora uidebantur, ad Apostolicę audentiam differebantur. Simoniaca quippe hæresis patrum consuetudine condemnata, Nicolaitarum quoq; fornicaria cōmixtio ibidem est ab omnibus abdicata: ieiunium mensis Martij hebdomada quadragesimę, ieiunium uero mensis Iunij in ipsa hebdomada Pentecostes Romano more celebrandam, à præscriptis præsulibus Apostolica autoritate indicitur, & pax Dei confirmatur. His uero qui à pseudoepiscopis fuerant consecrati, per catholicam manus impositionem reconciliatio proximo ieiunio danda fore promittitur. Vidimus inter hæc, quod silentio præterire non possumus, regem Henricum non modicam bonæ idolis spem magna simul humilitate & autoritate coram omnibus prætendentem. Nam cum seruorum Dei conuentui non nisi uocatus interesse uellet, ingens enim ibi cum episcopis & clericis, etiam abbatum atq; monachorum ecclesiasticam sitiens unitatem turba confluxerat, tandem in abiectio productus habitu, locoq; stans editiori omnibus iuxta principum decreta, suas leges atq; iura rationabiliter innouauit: si qua uero irrationabilia rogabantur, mira ac ultra suos annos prudenti responsione, & auita magnanimitate confutauit: in omnibus his & sibi merito modo seruans adolescentię uerecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reuerentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipsam regem cœli, cunctamq; militiam cœli testabatur, se nulla regnandi cupiditate patrum sibi regimen usurpare: neq; dominum & patrem suum à Romano deponi imperio exoptare, immo debitam pertinacię & inobediencię eius semper compassionem exhibere: siq; sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana subijci uelit, siue regno cedere, siue seruiliter ipsi subesse promissit. Quod audiatum omnis multitudo collaudans, lachrymas simul & preces, tā pro patris conuersione, q̄ pro filij prosperitate fundere cœpit, uoce magna kyrieel-declamās. Eadem hora Vto Hildinshemensis, & Henricus Paderbrunensis, ac Fridericus Halberstatis præsulēs uestigijs metropolitani prostrati, ipsius atq; regis stantis totiusq; presentis ecclesię testimonio, apostolicę se dederunt obedientiæ. Quorum etiam commissa apostolico nihilominus iudicio reseruantur, sub officij sui tantum suspensione. His rite dispositis, rex idem Pentecosten Meresburg celebrans, Henricum Madeburgensi ecclesię dudū designauit archiepiscopum, sed ab imperatoris fidelibus repulsum consecrati fecit: nec multo post expeditionē contra Mogontiam mouit, expulsum inibi pontificem restitutus, parte intramuros expectante, cum non parua militum turba, nonnullisq; primatibus, non tamen principibus. Sicut autem istis Rheni interfuentia, nauisq; subtraçtio urbis aditum denegabat, ita illis sacramentorum tam filio q̄ patri factorum consideratio, parricidale bellum interdicebat. Plura tamen hinc & inde nuncia nauigabant: multa consilia communes regni proceres inter se trutinabant: patri regni diuisionem, & hereditarię successionis confirmationē pollicente, filio uero nil nisi apostolicę subiectionis, & ecclesiasticę unitatis efficientiam exoptulante. Sic inactē discedens, Vuirciburg deuenit, Erlungum quendam, quem dudum, Emehardo defuncto, præsulē imperator designauerat, expellens, Rupertum eiusdem ecclesię præpositum, & tam prius quàm tunc à clero & populo electum, per perditum archiepiscopum R. inthronizauit, sicq; ecclesia eadem apostolicę communioni reconciliata, ac securitate ab urbanis accepta, dimissis Saxonibus ipse cum Baioarijs ad obsidium castelli Nurinberg conuersus, illudq; post duos uel amplius menses prospere capiens, soluto exercitu, Ratisponam se contulit. Quem pater euestigio subsequens, Erlungum Vuirciburgentibus, fuga

X ij to Ru

Saxonia per Henricum
cuius in Romano ec-
clesiæ conciliatur.Quil simoniacæ hæ-
resis uocet, & Nico-
litarum communiō-
nem, prudens h. stor-
facile intelligit ex su-
perioribus. Si ac-
tissime sufficiat, quæ in
notis erit. Vide alia
Chronica.

Latus Henrici 5.

Oratio Henrici 5. co-
tra populo.Expeditio cōtra Mo-
gontiam.

Parricidale bellum.

Henricus 5. Vuircib.
episcopum fugat.Nurinberg a Hen-
co 5. capitur.

ro Ruperto restituit, indeq; omnia quæ fautorum erant filij, denastans, tandem fauentibus sibi dolis Ratisponensium, filiū urbe fugauit. Qua residens præsolem eidem cathedrę quędam adoleſcētulum nomine D. præfecit, exercitū undecunq; congregauit, progressusq; marcham Diepoldi per Boemię gentis maxime crudelitatem deuastauit. Nec plus una cum domino suo rege morantur cōuentum usquequaq; facere, cesarianis à tergo flammis prædãq; uicem reddere, postremo cum decem millibus electę iuuentutis in quinq; legiones dispersit, congressum experere. Iam castris in contrarium positis spectaculo nimis horribili, per tridū continuū ex una ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis uoluitabant signa: iam frequētia grassabatur in ipso fluminis alueo duella, inter quę & Hartuugus comes ex parte imperatoris occubuit, nec paucos ex utraq; parte Martis fors anceps absumpsit. Attamen die quę generalem certissime congressionem præcebat, principes qui capita roburq; utriusq; uidebantur exercitus, pacificis inuicē concessis colloquijs, post morose uentilatã inter se belli præsentis causam, tandē diuino, ut creditur, edocti spiritu, parū iusticię, parumq; emolumentum tam duro, tamq; periculoso inesse negocio, unanimi cōsideratione conferebant: indeq; nimirū fratribus, id est populo utraq; parte Christiano parcendum, immo patricidali pugna cessandum paruoto iudicabant. Rex autē adoleſcens, dum iam, ut diximus, per ordinatas omni parte acies Mars cruentus cœpisset fremdere, cōmotis uisceribus, super patre suo lugubriter fertur inclamasse: Grates, inquit, o boni cōmilitones, affectui circa me uestro summopere refero, unicuiq; uestrū par parī referre, si res exegerit, non abnuo: nemo tamen in hoc me sibi uelit, uel credat fore fœderatum, ut dominum & patrem meum per se gloriatur occisum, uel unq; æstimet occidendū. Ego quidem Christianis mihi legibus subarratū regnum ut hæres & successor Augusti tenere, si tamen rerū omniū dominatori placuerit, cupio: patricida uocari, uel esse nolo. Quod si pater meus Apostolicę se obiecerit obedientię iugo, ego mox in his quę sua duntaxat mihi clamētia cōcesserit, contentus ero: interim me nō im pugnatorē esse patris, sed paterni regni propugnatorē noueritis. Vesperascente itaq; iam die, cessere loco regię phalanges, imperatorię maiestati se reuerētiam exhibere clamantes. Imperator autē dum incastris de castino certior conflictu disponit, nec pugnam nec pugnandi uotum principibus esse, per Boemię ducem, Marchionemq; Luitpoldū contra spem audiuit. Qui mox animo consternatus, supplex illorum adiutorium petit, nec impetrat: instructus etiam secretis filij nuncijs, suorum conspirationē aduersus se factam, latenter è castris cū paucis admodum uiris subtrahitur: sicq; diuina dispositione uno saluo, multorū, qui fundendus credebatur, sanguis saluatur. Nam protinus ut imperatoris absentia totis undiq; uersum castris innotuit, unusquisq; propria repetere, maxime noctis opacę latibulo diuertendi securitatē ministrante, contendit. At rex dum disturbatis inimicis ad libitum frui posset, parcere q; persequi deliberans, ciuitatem, ob dati prius fœderis defectum, austeriori nimirū pacto sibi confirmat: Hartuugum uirū utiq; probatū catholicū atq; nobilem abdicato D. ibidem inthronizat: præfules etiam quosdam ac principes paternę militiæ inter murum repertos sibi conciliat, moxq; Francię redditus, eodem propinauit calice perfidis sibi Vuirciburgensis.

Inter hæc prædictus E. qui præfulis inibi nomen usurpauerat, spe frustratus concepta. R. secedens regi deditur, & ex hoc inter suos capellanos æque fidelis æstimatur.

Audiens interim rex patrem suū apud Vuigbertum quendam illustrissimum & prudentissimū uirū, qui partibus in illis quas Sorabi inhabitabāt, principabatur, esse repertum, usq; ad Rhenū illi ducatū, hoc enim per legatos ipse supplicabat, administrari permisit: ne tamē aliquo illius inibi infestaretur molimine mature Vuirciburg digressus, nō loge à Spira præscriptū flumē nō sine periculo transiretauit: moxq; ciuitate ipsa, patrisq; ibidē recōditis thesauris potitus, uirū sapientē et nobile, ac pro sanctę cōuersationis fama morūq; dignitate, omnib; sanū sapientibus amabilē Gebehardū Hirsaugaunensem abbatē præfecit Spirensibus episcopū.

His etiam

Lugubris clamor
Heinrici quinti su
per patre.

Hartuugus.

Henricus 4. apud So
rabos, nunc Misner
ses dicti.

Gebehardus abbas
Hirsaugaunensis,
episcopus Sprensis.

His etiam diebus uenerabilis Buother Archiepiscopus à Turingia, qua per annos viij. tyrannicam declinauerat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Mogontię tripudio cathedrę suę restituitur: sicq; gram populū q; clerum Apostolicę reconcilians Ecclesię, ab uniuersis non solum, ut pater iam grandæuus, sed etiam uelut ex mortuis rediuius omnimodis excolitur. Rebus igitur circa Rhenum compositis, Burgundiam rex Henricus conuertitur, sed reuocatus fidelium suorum nuncijs, machinamenta patris quę Sigfridi comitis auxilio moliebatur, mira uelocitate præuenit. Nam illum Mogontiam tendentem, atq; colloquium curiale, quod ab uniuersis regis principibus super præsentis negocio conditū in natali Dominico expectabatur, impedire tantem Bingę circa Idus Decembr. repperit, ore ad os de anathematis uinculo, ceterorumq; insolenter in rempublicam commissorum, ordine quidam præpositero, sed necessarie commutato, filius patrem commonuit, obedientię debitum si respicere duntaxat dignetur, repromisit. Senior has & huiusmodi quam plures sententias ad audientiam optimatum & senatum, consulum instanti curiæ distulit, sicq; comitatus uterq; pacificus ad inuicem, pariter contra sepe dictam, se Metropolim conuertit. Inter hæc aliqua, quę huic pacto, pacię non conuenirent, dum per occultos nuncios comiti patrem filio fideles denotarēt, uisum est eidem, ut pater separatim cum suis in castello quodam tutissimo Principū conuentum expectaret, præsertim cum præfules Mogontinus atq; Spirensis, ceteriq; qui aderant inter nuper reconciliatas suas Ecclesię communicationem illi præstare se non posse, publice reclamarent. His itaq; dispositis, custodibus quoq; qui ne noui quicq; ab ipso, uel ad ipsum procederet, adhibitis: rex Mogontiam publico conuentui Principum occurrit, sed uulgaris inde stultitia patrem à filio dolo captum, & custodiae mancipatum, circumquaq; diffamauit. Hoc anno Baldeuinus rex Alcalonem à mari copiosissima classium multitudine, à terra uero non paruo cingens exercitu, tributariam sibi fieri longa obsidione coegit. Post aliquot uero menses centum millia Sarracenorum, improiise se inuadentium, uirtus diuina ante ipsum quatuor tantummodo millium manibus strauit, quosdam scilicet Admiratē, qui secundus à rege Babylonię uidebatur, capto, altero inter ceteram multitudinem occiso. Christi clementia, peregrinis suis apud Antiochiam, Syriam, Palestinam, totamq; per Asiam prosperante, eorumq; seruitute barbaricas circumquaq; spurcicias eliminante, inuidus & occultus eatenus Ecclesię persecutor Alexius, diu tectam suę perfidię toxicatam rabiem euaginat, Turcis, quibus iam nulla uel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, & o turpissimum facinus Niceam, quā olim fidei nostre turrim, dumq; multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solamanni tytanni filijs reddidit, custodias ad prohibendū transitum peregrinis, terra mariq; constituit, Babylonicum regem contra nostros frequentibus nuncijs animauit. Cuius classes contra Antiochenos directas, ipsi bello ceperunt, & in confusionem Alexij, nasis atq; pollicibus omnibus abscisis, unam de scaphis inde onerantes huiusmodi pulmentum eidem reo multorū millium homicidę transmisserunt. Boimunt quoq; iam trienni captiuitate, per diuinam solutus prouidentiam, Italiam nauigio uenit, ibiq; classes fabricari cōstituens, ipse usq; ad Hispaniæ regna peragrarē, cunctamq; quam posset militiam, quocunq; pacto contra tyrannum præscriptū cœpit congregare. Fridericus dux obiit, uir prudentia, moribus & nobilitate satis clarus, sed clarissimę & singularis, ac inclite fame, Adelheidę filię, scilicet Imperatoris matrimonio, & ex eadem mirę indolis prole decoratus. Prædie autē uigiliam natiuitatis Christi, uisus est ab Occidente tantus inter sidera ignis flammare, ut solis iubar crederetur, si in Orientis esset parte.

ANNI HEINRICI IUNIORIS,
eiusdem nominis v.

A Nno Domini MCVI. Mediante Henrico iuniore, tantus apud Mogontiam factus est in natali Dominico totius regni Teutonici conuentus, quātus per X iij multa

Buother est Ruothardus, de quo supra.

Henricus V. Burgundiam concedit.

Bingę Henricus V. Filius patrē cōmonet

Imo cū Henricus 4. iret Mogontia ad Comitiam à filio in itinere per insidias contra fidem publicā datā, capitur, captus, in munitissimam arcem ducitur, & Henricus filius presentibus Pontificijs legatis, Albano episcopo, & Gebardo Cōstantien. episcopo comitia celebrat, patre excluso & captiuo.

Baldeuinus rex Alcalonem tributariam facit.

Alexius Niceam Turcis reddidit.

Pulmentū ex nasis et pollicibus abscisis, dignum proditore Alexio.

Fridericus senior dux Sueuorum moritur.

Cōuentus Mogontie totius regni Teuto-

multa annorum curricula nunquam est uisus. Referunt enim qui aderant sibi tunc optimates uel eo amplius affuisse, adeo, ut solus dux Saxonie Magnus nomine, quem iam grauior aetas impediabat, notaretur defuisse. Ibi superuenientes apostolicæ sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum Constantienſi, sententiam anathematis in Henr. seniore, dictum imperatorem, à tot sibi succedentibus apostolicis sapius sapiusque promulgatam scriptis, simul & dictis testificantes, uniuersam multitudinem, immo totam, toto orbe diffusam ecclesiam, ab eius communionem, Christi, & beati Petri auctoritate, multis iam annis sequestratum confirmabant. Qua de causa dum ipse se de castello quo manebat, Mogontiam exhibere tentaret, principes propter cauendum tumultum uulgi, suæ potius quam filij parti fauere solentis, ipsi Ingeleheim occurrerunt: tandemque generali illum circumuenientes consilio, usque ad reatus confessionem, satisfactionisque professionem perducunt.

Cui cum legati communionem seu penitentiam modum absque generali synodi, & Apostolicæ disculſionis censura reddere ad presens non possent, ipse partem utriusque consilij annuens, regalia uel imperialia insignia, crucem scilicet & lanceam, sceptrum, globum atque coronam filij potestati tradidit, prospera illi imprecans, illum primatibus multo fletu commendans, & extunc iuxta summi sacerdotis, totiusque Ecclesiæ Decreta, suæ consulturum animæ promissit. Hoc ordine Henricus illius nominis quintus, primum à patre, deinde ab uniuersis Germaniæ Principibus, in regem iam secundo electus, ab Apostolicis quoque legatis, per manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab Episcopis quam laicis, iuxta morem patriæ, sacramentis, regnare cepit lxxxvij. loco ab Augusto l. patris sui anno, ab urbe condita Dccclvij. anno ab origine mundi vi. mil. cccv. Dominicæ uero incarnationis, ut dictum est millesimo cvi. anno.

Relatis igitur coram rege, cunctisque totius Germaniæ optimatibus & præsulibus, omniisque clero simul & populo legationibus Romanæ sedis, Ecclesiarum regni istius commaculatione diuersa & inueterata, e contra emendatione ab uniuersis unanimiter promissa, placuit tam regi quam primoribus, ad sanctam matrem Romanam Ecclesiam, tantos actales à partibus istis legatos transmitti, qui & de obiectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter inuestigare, ac per omnia utilitatibus Ecclesiasticis sapienter consulere sint idonei. Separantur in hoc opus uiri spiritu sapientiæ pleni, dignitatibus, natalibus & elegantia, seu diuitijs præcipui, in illaque secundum Deum siue sæculam ueneratione insignes, à Lotharingia Bruno Treuerensis, à Saxonia Henricus Magdab. à Francia Otto Babenb. à Baioaria Eberhardus Eichstatisensis, ab Alemannia Gebhardus Constantien. à Burgundia Curiensis, nonnulli etiam nobiles de latere regis laicæ professionis, idque inter cetera suscipiant in mandatis, ut si fieri possit Domini Apostolici præsentiam, cisalpinis partibus impetrent exhiberi. Sic nimirum, sic per tot iam annos obnubilata lux orti cepit nostris in partibus, orthodoxa de publicatur & uentilatur, deiudicatur & conuincitur, foetet & respuitur, condemnatur & anathematizatur heresis Vuigbertina, uel Henriciana, abdicatis siue fugatis hæresibus, catholici cathedris pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter ipsa festa consecrantur. Denique in tantum diuinæ legis subito zelus efferbuit, ut etiam ipsa cadauera pseudoepiscoporum ab Ecclesijs eliminarentur, quotquot autem ab ipsis erant ordinati, usque ad generalem audientiam ab officijs suspenderentur. Iam enim exaltatis sibi diuinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cunctis usque quaque scismatum membris, etiã capitis ipsius ossa, Vuigberti scilicet dicti Papæ de sepulchro suo, quod per quinque iam annos in Ecclesia Rauennensi possederat, proijci fecerat: uniuersaque eius instituta, ut uere non Apostolici sacerdotis, sed apostatici inuasoris annullari decreuerat. Inter hæc Vuernherus quidam ex ordine ministerialium regis, qui Marchæ, quæ in partibus Aquinæ præerat, quasi hæresim eandem resuscitaturus, collectis undecumque per Italiam copijs, corruptis quoque multa pecunia Romanis nonnullis, dum dominus Apostolicus Beneuentanis immoratur finibus, quandã pseudoabbatem de Fasara,

de Fasara, pro nefas cathedræ S. Petri imposuit, & ipsum Papam Cæsaris sub uocabulo Syluestri appellari uoluit. Qui tamen post paululum turpiter, ut me-rebatur catholicis eliminatus, uesaniæ suæ premium male conquisiti, peiusque disperari retulit, damnatum præter fidei quod miserunt, cæco non doluit corde dispendiũ: Porro proceres iam dicti, dum è suis singuli partibus in ualle Tridentina conuenientes, apud eiusdem nominis ciuitatem, id est Tridentum pernoctarent, quidam Adelbertus adolescens, partium illarum quodam insignis comitatu, summo mane super ipsos, utpote inermes & peregrinos concubibus armatis irruit, spoliatur, capit, custodiæ tradit, idque sibi per legationes Domini sui Henrici eximperatoris demandatum comprobatur. Artibus quippe solitis, idem Henricus usus, clamque religiosis, epistolis, nuncijs, quascumque poterat regni ciuitates & prouincias impleuerat, quibus se uim à principibus passum, immo ab unico filio depulsum imperio, deplorabat regnum in suis miserijs confusum, cunctis usque quaque partibus eiusdem fortunæ timendum fore præmonebat exemplum. Qua de causa nullus iam per Italiam liber transitus eidem patuit legatis. Gebhardus tantum Constantiensis episcopus cum suis per occultiores alpium semitas ingressus, Mathildis comitissæ alterius, nimirum Deboræ, præsidij, apostolicis presentatur uestigijs. Reliqui, ut diximus, magnates, ut nimirum à stultissimo captiuatore deprehensi, indigne tractantur, præter Ottonem Babenbergensem episcopum: cui idem Adelbertus, eo quod esset suus miles, parcere cogebatur. Quo etiam mediante, Bruno Treuirensis episcopus, & Vuigbertus comes eo pacto dimittuntur, quatenus & imperatorem, cum illo pacem facturi, conueniant, & quid de reliquis ipse præcipiat relaturi redeant. At Iesus, qui semper prope est omnibus se inuocantibus, & his iuxta qui tribulato sunt corde, repete super eosdem sibi rebelles, Vuelphonem ducem Noricum, quasi gladium de uagina sua eduxit, qui tertia superueniens die, manu ualida clausas obstruatas effregit. Gebhardum uirum probatum Tridentinæ Ecclesiæ constitutum, à rege catholico nouum Episcopum, quem nunquam se suscepturos ciues ipsi conspirauerant, recipi coegit, ipsum quoque Adelbertum, suique sceleris complices adeo perterritus, ut eductos quos clauerant principes, ipsumque castellum nouo Episcopo redderent, ipsi insuper nudipedes ab his quos affixerant, ueniam postularerent. Tunc etiã à prima hebdomada quadagesimæ, qua & mediante hæc passi sumus, Cometã immensi fulgoris, usque ad passionem Domini cõspeximus: reuertentes quoque tam pauperes quam diuites, non sine proprio singuli damno, regem nostrum Henricum quiddam infortunij perpeſsum à rebellantibus sibi nonnullis, per Alsatiã seditionis fama sinistra percepimus, partem uero regis non modica sibimet auxilia contra filium attraxisse, hoc est Episcopum Leodiensem, Henricum ducem Lotharingensium, Coloniã, Iuliacum, Bunnacum & Veronã, ceteraque partis illius oppida, hæcque nonnulli titubationis religioni minabantur catholice. Ceterum rex Henricus, diuina roboratus confidentia, nec minus magnanimitate animatus innata, dum quasi partes inimicas humiliaturus, Leodiũ Paschalẽ inibi curiam habiturus conuertitur: Post festum Palmarum Colonię cedentibus hostibus, satis iocunde celebratum, moto comitatu rursus fortunæ sinistrorsum sibi rotã uolui sentit, dum nimirum inconsultius agitur. Nam cognita patris machinatione, qui utique se ut uir bellator ab adolescentia satis argumentose per conductas ad ciuitatem, qua curiam indictam prescriptimus, copias resistere parabat, ipse iuuenili nihilominus animositate succensus, illo parua licet manu cinctus, ut cœperat ire, contendit. Qua de re præmissis cœuitis, qui pontem super Masam flumiũ, loco qui Vuelgar dicitur constructum, obseruarent: nam omnes eiusdem fluminis transitus iam hostes interruperant, dum rex in palatio Aquilgrani cœnam Domini celebrat, dux Henricus cum exercitu Cæsariano, regios ad pontem inuadit milites, nauiterque resistentes, arte quadam equitandi, qua gens illa plus cæteris utitur in altiora deductos, multitudinem legionum cingit, opprimit, sternit atque capit, nonnullos etiam cedentes fluuius uorauit. Videres fortissimos Machabæos in bello catholice pacis poststragem plurimam apostolicæ genti illatam, fide magna & lætitia, suas animas

Christo

Pseudoabbas de Fasara fit Papa.

Tridentum.

Henricus eximperator.

Mathildis, alia Deboræ, secus sentiunt alij.

Bruno.

Vuelpho, dux Noricus in rebelles.

Cometes.

Auxilia Henrici III contra filium.

Henricus V. Colonia.

Henricus dux Lotharingensis opprimit regios apud Masam.

Henricus quartus in Ingeleheim.

Al. Krantz. lib. 5. ca. 20. habet, quod mandatum fuerit Mogont. Colonienſi. & Vuormation. Episcopis, ut cum aduertes imperialia insignia auferrent inuito, et illos accepto conamine imperatorem accessisse, coronã capiti de raxisse, & sede detractum omnibus imperialibus exuisse. Horrenda istuc legis.

Nota.

Selecti episcopi et laici in causa fidei.

Heresis Vuigbertina & Henriciana scilicet.

Exaltata ecclesie Romanæ cornua. Iuxta illud, Vos autem non sic.

Hereticos uocat Henricianos, Romanum Pontificem non agnoscentes.

Expedio contra Lotharingum.

Henricus 4. Coloniae

Henricus 5. Leodij.

Colonia obsidetur.

Legati patris ad filium

Literae Henrici 4.

Alb. Kr. lib. 5. ca. 22.

Hoc est αὐτὸ πάλαι γὰρ ἢ τιμᾶν ἢ κατατρεῖα. Math. 15.

Christo pro se passo cōmendantes, ac huiusmodi pro transitu priorum delictorum, ueniam in eadem indulgentiā die consecutos, inuicem cōsolantes. His fortū fallacijs, immo summi dispositione iudicis, mens hereticorum tumescere, nec tamen orthodoxorum spes decrefcere cōp̄pit. Rex aut̄ inter ipsa Paschalia festa, quae tunc pro euentu rei Bunno celebrabat, Henricum ducem iudicio optimatū, reum maiestatis & hostem: reipublicae, ducatu priuat, ac generalem expeditionem contra Lotharingiam, accepto à Principibus Sacramento, per totum regnum indicit & praeparat. Quo dehinc superioribus se partibus conferente, pater se Colonienſibus reddit, & Episcopo pulſo, ciuitatem ipsam uallis & propugnaculis, omniq̄ repugnandi genere permagnifice muniuit, ipseq̄ cum fidelissimis suis Leodiū se contulit. Igitur mense Iunio iam ferē mediante, rex Henricus cum exercitu suo copioso, id est xx. millium Coloniam Agrippinā obsedit. Sed cum esset, ut dictum est, multus per omnem modum, tres aut quatuor inibi hebdomadas caſſo pene labore consumpsit, excepto q̄ ut fieri solet, iuentus, ut potē morē impatiens, nonnunq̄ pro muris concurrēns, ludo crudeli fugat alterutrum uel sternit. Ibi etiam Dietericus comes regi fidelissimus infirmitate pressus, cōmuni sine migravit, uir utiq̄ nobilissimus Saxonum stirpe progenitus, & tam aliquantū instructus. Interea regi Henrico patris legati de Leodio missi, praesentantur, literas tam sibi q̄ principibus regni deferentes, quarum exemplar hic inferi non absurdum duximus, ob probandam scilicet eiusdem uiri multimodā tergiuersationē, qua se toto uitae suae tempore cunctis sibi resistētibz, fida subiectione eatenus fecisset superiore. Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, ceterisq̄ regni principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & dominae sanctae Mariae, & beato Petro, principi Apostolorum, patrono nostro, & uobis Principibus omnibus, q̄ iniuste & inhumane & crude liter confisi in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati sumus, & tam honore regni q̄ praedij, & omnibus quae habebamus contra diuinum & humanum ius, ad infamiam & impropetiū regni, ita expoliati sumus, ut nihil penitus praeter solam uitam nobis relictum sit. Vbi cum fermē omnibus ceteris magna pars ueſtri uisa est dolere & tristari, sed pro dolor, nihil nobis uestra contulit tristitia, quin de nobis sibi satisfaceret uoluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cū consilio & rogatu filij nostri, fide & securitate uitae & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & desideranter Mogontiam in praesentiam legati Romani & Principum tenderemus, ut eorum dispositione ageremus, tam de statu Ecclesiae & honore regni, q̄ de salute animae nostrae, ipse non est ueritus in hac uoluntate & obedientia, nos contra datam fidem capere, & usq̄ ad articulum mortis fermē ducere, non ausi sumus ita nos illi credere, ut iniurijs & contumelijs nos pro uoluntate sua, sicut prius, ualeat tractare.

Quapropter multum rogamus uos & obnixe precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate uestra dignemini studere, quomodo de iniuria in manibus ueſtris nobis illata, per uos possim⁹ recuperare iustitiā. Nos quoq̄ pro consilio ueſtro & aliorū qui nos odio non habent religiosorū uitorum, parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, q̄ alicui in regno libenter emendare. Praeterea sicut domino Papae in praesentia legati sui, & uestra obedire parati fuimus, sic & nunc parati sumus ei omnē debitam reuerentiam & obedientiā, sincero corde & deuotione praesentialiter exhibere, & tam consilio ueſtro, q̄ spiritalis patris nostri Hugonis Cluniacensis Abbatis, ac aliorum religiosorū uitorum, de statu Ecclesiae & honore regni, quantum in nobis est, disponere. Cum igitur adhuc omnia parati simus, rogamus uos, & obnixe deprecamur, quatenus pro Deo, & honore regni & ueſtro, instāter moneatis filium nostrum, cum secundum praefatam sententiā nulla ei aduersum nos residua sit occasio, amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quiete & pacifice uiuere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus uos per

nos per autoritatem Romanae Ecclesiae cui nos committimus, & honorem regni, ne super nos & super fideles nostros ueniat, quia manifestum est eum non diuinā legis zelo, uel Romanae Ecclesiae dilectione, sed concupiscentia regni, parte iniuste eo priuato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio uestra, nullaq̄ alia interuentio ad praesens prodesse poterit, appellamus Romanum Pontificem & sanctam uniuersalem Romanam sedem & ecclesiam. Post lectas coram multitudine, tam has quam alias literas, parum uerbis, nihil autem sensu uel intentione prioribus dissonantes, filij tamen personae specialiter directas, rex Henricus, ex optimatum consilio, legationem uicariam patri destinauit, quam tamen prius publice praedicari per Magdeburgensem Archiepiscopum Henricum fecit, hocq̄ factū, suorum animos secum ualde roborauit. Erat autem huiusmodi. Post inueteratam, id est per annos circiter quadraginta, discissionem imperij Romani, quae tam diuinas quam humanas iam penē leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis & incendijs ipsum regnum nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam catholicae fidei, siue in ipsum paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam, diuina clementia, nos eiusdem Christi sponsae filij per spiritum sanctum in unitatem fidei aequanimis respicimus, ipsum incorrigibile scismatum illorum caput, Henricum scilicet, dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolicae fidei obedientia abdicauimus, catholicum nobis, licet ipsius de semine natum, regem eligimus. Cuius regni principium sui finem esse cōspiciens, etiam ipse tanquam uoluntarius, sed ut iam eius fatentur literae, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, filij curam cum regno nostrae fidei lachrymando commisit, de reliquo nullam se regni pompam, sed animae potius suae medelam ulterius affectaturum spondit. At nunc ecce pristinis se rediens tergiuersationibus, praedictum se passum per orbem terrarum cōqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum, ceterarumq̄ finitimarum gentium, gladios cordibus nostris infingeret, ut ditatur, super illatis etiam iniurijs recuperari sibi iustitiam precatur, consilijs quoq̄ nostris amodo promptum obedire se pollicetur. Re autem uera solitis argumentis, castra haec domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & ut in propatulo est, uineam Domini, quae iam sero florescere cōp̄pit, tam per se singularem utiq̄ ferum denuo depascere, quam per uulpes illos, nimirū qui sibi adherent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia sacerdotū Belial, anathemati reciduo reddere, immo quod dictu nephas est, Christum iam iterum in Ecclesia sua resurgentem in omnium cordibus crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi quam uniuersis regni principibus, immo cuncto exercitui orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat aduersum nos iusta querela, quantum elegerit securitate, quacumq̄ maluerit statione, coram praesenti senatu, simul & populo causam suam agat, iustitiam suscipiat, iustitiam & reddat, quatenus ab ortu scismatis, omnibus seditionum causis, ac si nil inde iam fuerit diffinitum, undiq̄ discussit, tam filio quam patri sua iustitia respondeat, Ecclesiae uero, regniq̄ status, non ut ipse more suo proponit, post longas inducias, sed impraeſentiarum his cōtrouersijs diremptis, uacillare desinat. Quam legationem probatae singularis prudentiae personae, Abbatis uidelicet ac Rihuin presbiteri, una cum quibusdā, laicali sub habitu, uiris religiosis, tam à rege quam uniuersis principibus, immo toto exercitu susceptam eximperatoris saepe dicto, uix eius praesentiam, fandiq̄ licentiam consecuti, cum retulissent, horribile memoratu est, quam ingenti uitae suae periculo per dies sex, eo quod nullo modo conuentui malignantiū cōmunicare uoluerint, indigne tractarentur: tandemq̄ ab irruente sibi in eadem, quam inebant, custodia, uulgo liberati, absq̄ omni ducatus praesidio, castris circa Coloniam positis, redderentur, id tamen praecipuum inter senioris responsa referentes, quatenus ad praesens armis discederet, & in futurum super huiusmodi simultatibus, curiale colloquium indiceretur. Auditur praeterea quia Henricus eximperator, & Henricus exdux, exercitum undecumq̄ cōstant, & adhuc, uel semel tentare, fortunam omnimodis parant.

Qua propter

Appellat ad Ro. Pontificem & Romanā ecclesiā.

Legatio ad Hein. 4.

Praesidia Heinri. 4. ex Gallis, Anglis, Danis &c.

Legati Henrici .v. in periculo uitae.

Exercitus Henrici eximpe. & Henrici exducis, Lotharingum intelligit.

Expediitio contra Lotharingum.

Fama mortis Heinrici 4. gratia multis.

Adherentes Heinrico. IIII.

Leodiensis episcopus.

Sequitur in cadaver Hein. IIII. Vide Alb Crantz li. 5. cap. 24

Heinricus. IIII. S. Petro & successoribus, dictus Archipirata Hæresiarcha iuxta illud 1. P. 5. μηδ' εὐς κατὰ τὸν νόμον τῶν κληρῶν.

Forte carpere.

Heinricus, Nabuchodonosor, Iulianus & Aman.

Quapropter uniuersa militia regis, immo Christi, saltem ferro tebus finem facere deliberans, ne forte, quod certissimum erat, Cæsarianis urbani cōtra auxilio forent, obfidionem soluant, & contra Lotharingiam moti, munitiones acceptas, quæ rebellium erant, interim diripiunt, præmittentes ad Heinricum seniores secundos nuncios, qui sibi deliberationem proponerent, aut causa pacis pacto præscripto cōponendæ, filio ad Aquisgrani propediem occurrere, aut imminens sibi bellum non dubitare. Quibus nimirum legatis custodiæ nihilominus traditis, ad resistendum omnimodis, occulte tamen preparati molitur, sed dimissos post aliquot dies missos eosdem, inopinata, & qua nihil acceptabilius castris illis inferri posset, fama mortis ipsius Heinrici Imperatoris subsequitur. Miserabile tamen dictum est tanti nominis, tantæ dignitatis, tantiq; animi uirum sub professione Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar cuiuslibet pauperis defuncti pium uel compassionum luctu à quauis inter tot Christianos persona promeruisse, sed potius uniuersorum tam ibidem q̄ ibi uere Christianorum corda simul & ora infinito nimis tripudio sui oblitos tumore repleffe. Non altius concinebat Israhel Domino Pharaone demerso, nec augustiori ipsi Octauiano, siue ullo unq; Augustorum applaudebat Roma triumpho. Frenum quippe, quod erat in maxillis populorum, uersum est illis in canticum, sicut uox sanctificatæ solennitatis. Igitur, quia cessante tandem exactore quieuit, & tributum, mox omnes qui questus dumtaxat gratia, eidem Principi eatenus adhærendo, suas animas uenialitati proposuerant, deditioi regis simul & cōmunioni catholice subijciuntur. Leodiensis autem Episcopus, ceteriq; coepiscopates hac, inter cetera recipiuntur in cōmunionem pœnitentię, cōditione, quo cadaver ipsius excommunicati, per se pridie in monasterio tumulatum, effoderent: & absq; ulla sepulturæ uel exequiarum cōmunionem in loco non consecrato deponerent, cōprobantibus his, qui aderant Archiepiscopis, & Episcopis, quia quibus uiuis Ecclesia non cōmunicat, illis etiam nec mortuis cōmunicare possit. Quo facto, paulo post corpus ipsum Spirensi ciuitati est in sarcophago lapideo regis consensu delatum, sicq; extra Ecclesiam ibidem per quinquenniū mansit inhumatum. Hic finis, hic interitus, hæc q; fors ultima Heinrici illo sub uocabulo iij. Romano rum Imperatoris à suis appellati, à catholicis uero, id est cunctis, beato Petro sum isq; successoribus, fidem & obedientiam lege Christiana conseruantibus, archipirata simul & hæresiarcha, necnon & apostata, persecutorq; plus animarum q̄ corporum competenter dicebatur, ut pote, qui nec naturalibus, nec consuetudinarijs contentus sceleribus, noua & à sæculis inaudita, ideoq; nonnulla incredibilia excogitasse, & exercuisse infamabatur. Quæ si quis illorū arbitratus, qui tam perperam q̄ recte ab Imperatoribus gesta, literis digna iudicât, scribere uelit, nos loco cedimus, maxime cum aliqua ex his obliuione potius q̄ memoria digna non dubitemus. Pluribus autem testibus cōprobare poterimus, q̄ nemo nostris temporibus, natu, ingenio, fortitudine & audacia, statura etiam totaq; elegantia corporis uideretur fascibus imperialibus ipso aptior, si tamen in conflictu uitiorum homo non degeneraret, uel succumberet interior. Porro cum non pauci suspensum, ijdemq; in sublimitatibus constituti, quos operum eiusdem uiri cooperatio redarguit, unū est, quod licet nimis timidi suggerimus, quatenus ipsum condemnationis eius exemplum sibi met in remedium uertant, nec honoris prae consecuti florem, sed semen attendant, satiusq; ducant malis plantarijs eradicandis insudare, q̄ fructum inde perpetuæ mortis in futurum capere. Alioquin desipere nimis est uulnus ferro plenum sanari, credere Deo, simul & mammonę deseruire uelle, monstriq; simile est ex Pharisæicę elationis fastigio, ipsoq; ut dicunt, mercede sacrilegiorum ascenso, Apostolice humilitatis dignitatem usurpare, ab apostasię semine, fructum hierarchię sperare. Hæc hætenus, Deo autem gratias, qui licet tarde, tamen permagnifice uictoriam concessit Ecclesiæ suæ, cui etiam eiusdem Nabuchodonosor quinquagesimum exactionis annum, id est Galilæus, qui Iulianum quondam uicerat, uertit in iubileum.

Si quis uero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiã Heinrici obitum &

tum, & ecclesiæ posteritatem ignorare non libeat, vij. Idus Aug. hanc esse sciat, quo scilicet die primo matre suam ecclesiam apud Vnstruot inuadens, innumeras animas ad inferos præmisit: eademq; die Martis, qua etiam cuncta sua prælia Paganico nimirum auspicio perpetrare consueuit. Post hæc hebdomada iij. Mensis Octobr. habitum est conciliū generale in prouincia Longobardia super ripam Padi fluminis, loco qui Vuarstallis nuncupatur, ubi præside uere per omnia Apostolico uito Paschali ij. coram multitudine maxima clericorum, nec non laicorum, qui de diuersorum regnorum ecclesijs conuenerant, præsentibus etiã legatis domini Heinrici regis multa sunt, prout canonica distabat æquitas, de inimici zizanij euulsa, multa de structuris super harenam positis destructa, plura quoq; pistici seminis plantaria profundius plantata simul & rigata, nonnulla etiã tutissimæ munitionis per ecclesias propugnacula sunt edificata. Nam cū eadem dominica, quę erat xij. kal. Nouemb. luuauenibus Chunradum, Tridentinis Gebhardum, præfules consecrasset, enarrare longū est, q̄ indefesse prouidentis & fidelis ille summi patrisfamilias dispensator consuetos suos uerbi Dei tritico lautissime quotidie reficeret, pseudoepiscopos deponeret, catholicos cōstitueret, archiepiscopis pallia, monasterijs priuilegia concesserit, presentes ouium Christi pastores mellisuis alloquijs, absentes paternis commonitorum literis instruxerit, quędam olim abscessa membra ecclesiæ iterū incorporauerit, quędam etiam quæ insanabilia uidebantur, anathematis abscessione truncauerit. Super ordinationibus autē tempore scismatis factis, unde per maxime uentilabantur quæstiones, decretum discretionem maternorum uiscerū artificiose meditatū, in hæc uerba promulgauit: Per multos iam annos regni Teutonici latitudo, ab Apostolica sedis unitate diuisa est. In quo nimirum scismate tantum periculum factum est, ut (quod cum dolore dicimus) uix pauci sacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarū latitudine reperiantur: tot igitur filijs in hac strage iacentibus, Christianę pacis necessitas exigit, ut super hos materna ecclesiæ uiscera aperiantur. Patrum itaq; nostrorum exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios hereticos in suis ordinibus susceperūt, præfati regni episcopos scismate ordinatos, nisi aut inualescentes, aut simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus. Id ipsum de clericis cuiuscunq; ordinis constituimus, quos uita scientiaq; cōmendat. His & huiusmodi super ecclesiam diuini luminis orientis aurorę iocundati splendoribus, quia nimirum tandem uenerat tempus miserendi eius, pariterq; Apostolicis mañi benedictionibus, ad sua quicq; conuertantur: nos uero, id est, alpium transcensores speciali quodam præcunctis efferebamur tripudio, eò quod certi essemus domini Apostoli professionem sic fuisse dispositam, quatenus iter nostrum q̄ mature subsequens, natalem Domini Mogontię celebraturus esset, præsentem cū uniuersis regni principibus nouo rege nostro. Hoc anno dux Saxonie Magnus obiit. Pro quo Lotharius surrexit. Item Vto Marchio de Saxonie Magnus obiit. Rupertus Vuirburgensis episcopus dum tendit ad conciliū, eundo defungitur. Quo decedente, dominus Erlungus tam à clero, q̄ à populo Vuirburgensium, ut uerus pastor sibi met dudum iniuste ablatus, sed iusto Dei iudicio rursum oblatus, sum moperere postulat: concessusq; tam à rege quàm papa per legatos Romanæ sedis magna expectatione, & incredibili totius ciuitatis, ac multorum populorum tripudio susceptus, nimis honorifice inthronizatur.

Anno domini mill. cvij. Rex Heinricus natalem Domini Ratisponæ celebravit, presentibus scilicet legatis domini Apostolici, uel cuius aduentum iam aliquandiu apud Augustam Alemanniæ metropolim, ceterasq; superiores partes præstolatus fuerat. Ille uero suorum consilij quasi proteruiam Teutoniorum declinans, maxime propter seditiosum quendam tumultum, qui sibi Veronæ hospitantem dudum occurrerat: insuper suggerentibus quibusdam, q̄ non facile gens nostra decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuenturā laicis à manibus uerat: necnon et animosum cor regis adolescentis, quod

Concilium generale in Longobardia præside Paschali.

Decretum Paschalis ad padum fluiuium.

Pro mañi, alijs dignati.

Magnus Saxonie dux moritur.

Heinricus 5. Ratisponæ celebrat natalem Domini.

Seditio Verone in Heinricū quintum.

Z nondum

Ecclesiasticam inuenituram laicis è manibus eripere, hæc fuit illa Helena, propter quam cælum terra miscendum fuit. nondum per omnia dominico iugo sit habile, hæc inquam, multaq; id genus uir Dei percepta considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitu pronuncians, profectioem suam cum Hispaniarum legatis per Burgundiam ad Gallias conuertit, & natalis Dominici gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum ampliavit. Inde secedens, ab uniuersis finium illarum ecclesijs, ut uere Christi discipulus, & Apostolorum uicarius, ingenti honore suscipitur, digna reuerentia tractatur, non aliter q̄ legifer de cælo missus auditur. Sic itaq; per menses aliquot, ut fidelis dispensator & prudens, quotidianam sollicitudinem omnium ecclesiarum gerens, tandem circa ascensionem Domini concilium non modicum apud Treas habuit: ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda, correxit, sententia de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, iuxta prædecessorum suorum decreta promulgauit. At rex Henricus peragratis Saxonie finibus, post paschale festum Mogontie actum, eidem se concilio uicinum, nõ tam presentem, cū nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inuito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi, quàm uniuersæ synodo potestatem constituendorum episcoporum priuilegijs Apostolicis Carolo imperatori diffiniri, utpote Romano iam incipiens potiri sceptro H. non patitur, induciq; sibi totum sequentis anni spacium Romam ueniendi, & eandem causam generali concilio uentilandi conceduntur. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eò quod eidem concilio non intererant, officij suspensione dominus papa multauit: quos tamen non multo post satisfacientes, clementer absoluit. Rursum necdum humilitatem quam quesituit Germanicis in cordibus inuenire se satis conquestus, nos nequaquã ut proposuerat, uisitare, sed finibus Italicis se comitatumq; suum disposuit referre. Quo licet morose perueniens, tantis Romani tam clerici quàm populi tripudijs, suis suscipiebatur, ac si de mortuis rediuius crederetur. Rex uero orientalibus redditus, colloquium Ratisponæ cum Baiarijs, in quo expeditionem uersus Flandriam contra Rupertum instituit. Qua circa Octobrem mota, terram rebellium ingressus, non sine graui exercitus sui dispendio, per unum & amplius mensem uastat, donec per internuncios res ad proximam curiam dilata, litem separat.

Simultas inter Colomannum & Almu.

Adherbal.

Henr. quintus Francosordie natalem Domini celebrat.

Sigifridus comes Palatinus capitur.

Gotfridus abbas Fuldensium deponitur.

Anno Domini millesimo cxiij. Rex Henricus Mogontie natalem Domini celebrans, præscriptum Rupertum in gratiam recepit. Eo tempore orta simultate inter Colomannum regem Pannonie germanumq; eius uocabulo Almu, eò quod uterq; sibi potius regiam competere dignitatem iure gentis illius cõtenderet, spoliatus tam rebus q̄ ducatu quo inter Vngarios clarus, et ut decuit fratrem regis, à rege secundus claruit, Almus regem Henricum adiit, & in auribus totius Senatus haud secus q̄ ille quondã Adherbal miserias suas deplorans, Romani imperij magnificentia in compassionem & defensionem sui flectere curauit. His querelis motus rex Henricus, insuper etiam q̄ idem Colomannus fines regni nostri, scilicet in locis maritimis, inuasit, Vngariam exercitu petiit: sed præparatis multiformiter aduersarijs, maximeq; per obstructa fluminis undiq; uada, post morosam & cassam obsidionem castru Bresburg, penè inactè redit.

Anno domini millesimo cix. Rex Henricus natalem domini Mogontie celebrat: & paulo post Franckenfurt conuentu procerum habito, Sigifridum Palatinum comitem apud Vuirciburgensem episcopum custodia depu-tauit, eò quod prodente Henrico prius duce Lotharingie iam in gratia regis recepto, in necem & regnum eius insurgere consiliatus sit. Ibi etiam deposito Gotfrido Fuldensium abbate, Vuolfhelmum eis præfecit ex eadem congregatione. Post hæc ad Poloniam gentem longinquam mouit exercitum, multoq; ibi atq; diutino defudans labore, diu negatum à terra illa tributum exegit debitum. Ruothardus Mogontinus archiepiscopus obiit.

Anno

Anno Domini millesimo cx. Rex Henricus natalem Domini Babenberg celebrans, nuncijs excitatur inopine sinistris, Bragam Boemie metropolim cum exercitu occupasse, ac ducatum illius gentis contra regis uoluntatem sibi met usurpasse. Qui mox efferatus animo, principes sibi fidelissimos illorum cum manu ualida præmisit, quæ mire & uelociter prosperata, ciuitatem cum hostibus intra deprehensio caput, regiq; pedetentim subsequenti, cum triumpho occurrit.

In Epiphania Domini Ratisponæ Henricus colloquium cum principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quod transalpinis partibus se exhibere uellet, quatenus & benedictionem imperialem à summo pontifice, Romana, quæ caput mundi est, in urbe perciperet, & latas Italiae prouincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & iusticijs ac legibus antiquis componeret: insuper ad omnia quæ defensio posceret ecclesiastica, ad nutum patris Apostolici se promptum demonstraret. Arrectis animis omnium ad uotum pie prouidi consulis, & indubitati iam patriæ amatoris, uir esse non crederetur, si quis à tam uirilis negocij consortio se subtrahere conaretur. Itaq; sacramento nimis uoluntatio in idipsum qui aderant, consentiunt: rex alacer de huiusmodi expeditione per singulas Germanie prouincias instanter tractare non cessat: & licet terrente quorundam animos ortu cometæ syderis infausti, per vi. ferè mensium inducias regia munificus liberalitate datis ubiq; inestimabilis pecuniæ stipendijs, circa Augustum moueri undiq; exercitum imperat, alijs secum per montem Iouis, alijs per uallem Tridentinam alpes transcendentibus. Prouiderat autem rex nulli à seculo regum in omni prouidentia secundus, sciens Romanam Rempublicam olim non tantum armis, quantum sapientia gubernari consuetam, se non solum armatis, sed etiam literatis uiris necessario muniri, paratis scilicet ad rationem omni poscenti reddendam. Inter quos claruit quidam Scotigena nomine Dauid, quem scholas Vuirciburg regentem, pro morum probitate rex sibi capellanum assumpsit. Hic itaq; iussus à rege, totam huius expeditionis seriem, rerumq; in illa gestarum, stilo tam facili, qui pene nihil à communi loquela differat, tribus libris digessit: consulens in hoc etiam lectoribus laicis, uel alijs minus doctis, quorum hæc intellectus capere possit. Igitur iuxta præscripti testimonium historiographi, superata nimis laboriose montium asperitate rex cum suis legatus & incolumis Eboracium peruenit: alter uero exercitus captis antea quibusdã castellis, apud Viruncalia uti conditum fuerat, post expugnatam ab ipso Nouariam, ipsum lætanter excepit. Paucis ibidem diebus moratus, Padum prospere transit: Placentie castra metatus, munera copiosa, magnamq; fidelitatem à ciuibus accipiens, & per tres septimanas in his partibus commoratus, Parmamq; perueniens, Mathildem comitissam per internuncios sibi subiectam gratia sua proprijs iusticijs donauit. Post hæc asperissima montis nimis adflatus hyeme, montemq; Pardonis cum maximo exercitus dispendio, rerum & equorum miserabili defectu transcendit, incessanter cadentibus super se, iuxta qualitatem illius climatis, immensis pluuijs. hasq; per vij. septimanas passus, tandem Florentiam nimis adflatus pettingunt, instante festo natiuitatis Domini.

Anno Domini millesimo cxi. Rex Henricus postquam rebus prospere per Longobardiam atq; Tusciam dispositis, apud Florentiam Dominicæ natiuitatis gaudia, cum ingenti suorum tripudio & mirando, ac eatens illius patriæ ciuibus nunquam uiso decore & honore percelebrauit. Moto inde aduersus Ariciam exercitu, illoq; perueniens, à clericis beniuole, à ciuibus subdole recipitur: quorū insolentiam satis abunde perdomuit, scilicet, ciuitate illorum cum turribus quas ad repugnandum regi præparauerant, funditus euerfa, ecclesiarum tamen omni sua iusticia, quam iidem ciues uiolenter abstulerant, iuxta clericorum petitionem restituta. Inde ad Aquam pendentem progressus, legatos suos dudum ab Aricia missos, ab Apostolico boni nuncijs baiulos repperit: remissisq; alijs nuncijs cum Romanorum qui supplices illic sibi occurrerant, paulatim Sutriam

Henricus quintus Bragam Boemie capit.

Profectio Henrici s. ut Romæ benedictionem Imperialem accipiat.

Literati uiri cum Henrico quinto.

Tres libri Scotigenæ Dauidis de profectio-ne Hen. s. Roman.

Placentia. Parma.

Mons Pardonis.

Henricus s. Florie natalem celebrat.

Aricia.

Aque pendentes.

Sutria.

Z ij triam

Laica inuestitura prohibebatur.

Papa cum omni clero obuius Henrico.

Pater apostolicus custoditur.

Romani impetum faciunt in regios.

Henricus 5. Roma secedens, apostoli cum secum ducit.

Pascha in castris celebrat.

Henricus quintus coronatur in Augustu.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus. abibit.

Anniuersariu celebratur Spirae Hein 4. presentibus episcopis & abbatibus.

triam processit. Ibi legati Apostolici cum missis regis aduenientes, promptam esse papam ad consecrationem & omnem regis honorem & uoluntatem, si tamen ipse sibi annueret libertatem ecclesiarum, laicam ab illis prohibens inuestituram, recipiendo nihilominus ab ecclesijs ducatus, marchias, comitatus, aduocatas, monetas, thelonea, caeterorumque regalium que possident summam. Præbuit rex assensum, sed eo pacto, quatenus hæc transmutatio firma & autentica ratione, consilio quoque uel concordia totius ecclesie, ac regni principum assensu stabiliretur: quod etiam uix aut nullo modo fieri posse credebatur. Qua conuentione facta, dimissis legatis & oblidibus utrinque, rex hilariter ad urbem properat: dominus Apostolicus cum omni clero, immo tota Roma se in eius occursum adornat. Post hæc quæ gesta sunt, longissimum est enarrare, utpote quam immensa honorificentia sit receptus, & per argenteam portam usque ad mediam rotam, antiquo Romanorum instituto deductus, ibique lectis publice priuilegijs, tumultuantibus in infinitum principibus præ ecclesiarum spoliatione, ac per hoc beneficiorum suorum ablatione, quam ingenti periculo, quam uaria disceptatione tota dies illa consumpta sit, & postremo pater Apostolicus ab episcopis & alijs fidelibus regis sit custoditus, usque ad pacatam & ecclesiasticam consecrationem imperatoris, in exemplum patriarchæ Iacob, dicentis ad Angelum: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi. His ita in dominica quadagesimæ transactis, Romani tota nocte congregati, summo mane impetum undique fecerunt in exercitum regis, adeo ut commissa aliquandiu pugna, regem per se ipsum necesse esset exercitui succurrere: quod & impigre fecit, & usque ad inclinatam iam diem fortissimi militis & optimi ducis opus agens, Dei gratia suis uictoriam, hostibus post multam stragem fugam incussit. Post triduum Roma secedens, dominum Apostolicum secum duxit, & eo quo potuit honore tenuit, donec compositis quæ res poscebat per regiones negocijs, pacatis omnibus aduersarijs, instans pascha non longe ab urbe in castris celebravit: ibique sedatis inter ipsam & Apostolicum, inter regnum & sacerdotium dissensionibus inueteratis, post octauas paschæ cum nimio populi Romani, immo totius ecclesie, ac inestimabilis exercitus tripudio ante confessionem sancti Petri Augusti nomē & imperium, à Christo ipse christumate rite perunctus & factatus, & sub augustissima pompa coronatus suscepit: dato sibi præsentem per manum Apostolici, sub testimonio astantis ecclesie priuilegio, inuestituræ ecclesiasticæ iuxta quod utriusque prædecessoribus placuerat, & permanere consueuerat, cuius inuulsiuilem stabilitatem dominus papa mox sub anathemate, confirmabat. Sic denique ea die, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut ita dicam, est recuperata, dum tam inueterata & eatenus incorrigibilia de regno Christi scismatum ablata sunt scandala. Nec multo post Henricus imperatoria munificus liberalitate, tam spiritali patri suo Papæ, quam singulis eius Episcopis, Cardinalibus, clericisque maioribus ac minoribus dona tot, tanta, & talia dispartiuit, ut absentibus omnino memoratu incredibile sit: sicque tam ab Apostolico, quam ab omnibus prospera sibi imprecantibus, & nimio amoris uinculo eum aliquandiu deducantibus per Longobardiam ad alpes, indeque ad terras Germanicas foeliciter est reuersus.

Post reditum quoque suum, nonnulla tam ipso imperatore, quam ab episcopis secum comitantibus, que corrigenda uidebantur, iuxta quod summus pontifex concesserat unicuique, uel iniunxerat, ad planum sunt expolita, uiriata quoque ad purum excocta. Sic Christo respiciente in terram de cælo sancto suo, sicut ubique deuotio & religio Christiana, ita etiam rerum prosperitas, & copia frugum ac noua circumquaque crescere cepit leticia.

Igitur Imperator Henricus mense Augusto quamplurimos Episcopos atque Abbates, nonnullos etiam principes Spiram uocat, quorum assensu & cooperatione, patris sui Anniuersarium permagnifice celebrat. Nam toto quinqueennio suspensa communio sepulture & orationum, Apostolica auctoritate ab eisdem sacerdotibus, qui & Romæ coram Papa, pœnitentiæ illius

illius testimonium reddiderant, tunc testificantibus conceditur, & quibus nulli unquam imperatorum augustiores impense sint exequijs, iuxta maiores suos in ecclesia sepelitur. Habita post hæc Mogontiæ curia, Adelbertum cancellarium suum dudum ad eandem cathedram electum, baculo & annulo uestiuit.

Adelbertus Cancellarius Henrici quinti fit episcopus Mogont.

A NNO domini millesimo cxij. Sigefridum Palatinum comitem diutina fasces afflictum custodia, iuxta principum consilium atque petitionem sibi reconciliatum dimittens, benigne tractare cepit, adeo ut eius filium baptismate susciperet, & iniuriarum præteritarum obliuisci se facturum sponderet. Eo tempore dominus Apostolicus multas à Romana ecclesia passus est iniurias, obijciuntibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticæ disciplinæ, regem Henricum tyrannicum Reipublicæ uastatorem, & ecclesiarum destructorem, imperiali benedictione sublimasset, insuper priuilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio xv. kal. April. habito Lateranis in ecclesia Cōstantiniana, ultima die concilij, facta coram omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem diuinam scripturam ueteris & noui testamenti, legem à Moyse scriptam & sanctis prophetis: Amplector iij. Euangelia, vij. Canonicas, Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorum, iij. uniuersalia concilia, sicut quatuor Euangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Calcedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorij vij. & beatæ memoriæ papæ Urbani. Quæ ipsi laudauerunt, laudo: quæ ipsi tenuerunt, teneo: quæ confirmauerunt, confirmo: quæ damnauerunt, damno: quæ reprobauerunt, repello: quæ interdixerunt, interduco: quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus & per omnia, & in his semper perseuerabo. Quibus expletis, surrexit Gerhardus Engelismensis episcopus legatus in Aquitania, & cōmuni cōsensu domini P. papæ, totiusque concilij, coram omnibus legit hanc scripturam. Priuilegium illud, quod non est priuilegium, sed uere debet dici prauilegium, pro liberatione captiuorum ecclesie, à domino P. papa per uolentiam regis Henrici extortum: nam omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura, & auctoritate ecclesiastica, iudicio Sancti Spiritus damnamus, & irritum esse iudicamus, & omnino ne quid auctoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus: & hoc ideo damnatum est, quia in eo priuilegio continetur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes: Amen, amen. Archiepiscopus Iohannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alij fere centum episcopi subscripserunt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cum suis cōplices nouum scisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia cœptum eius apostolica, indeque omni ecclesiastica auctoritate uidebatur carere, parum interim potuit uigere. Attamen eiusdem dissensionis seminatæ causa, circumquaque cepit inuidiæ serpere malum, adeo ut nonnulli quicquam contra Rempublicam intentantes, huius rei materiam in suæ commotionis arripere meditentur clypeum. Inter quos & prædictus Adelbertus designatus Mogontiæ pontifex, qui per omnia secundus à rege semper fuerat, siue cuius consilio nihil facere solebat, aduersus imperatorem (quod uix quisquam crederet) conspirare cum quibusdam principibus infamatur, reque cognita, custodia traditur. Moritur his temporibus quidam de Saxonie principibus, nomine Vdalricus, Ludouici comitis dudum gener, sed iam propter filie eiusdem repudium inuisus. Cuius possessiones prædictus Sigefridus hæreditaria sibi uendicabat successione: sed dominus imperator easdem in ius regni conabatur attrahere. Quæ causa recididit discordiæ fomitem cepit ministrare. Nam idem comes priores miseras suas sequentibus exaggerans, totam pene Saxoniam, suam uidelicet patriam, tantis impleuit querimonijs, ut tam ducem Lotharium, quam Rudolphum Marchionem, Fridericum Palatinum comitem, Vigbertum atque Ludouicum

Sigefridus Palatinus recipitur in gratiam.

Professio fidei Hen 5.

Priuilegium.

Electus canonicè à nemine consecratur, nisi à rege inuestiatur.

Archiepiscopus Viennensis contra Imp.

Adelbertus Mogont. contra Imp.

Vdalricus Saxonie princeps moritur.

douicum, nonnullosq; alios ab obsequio traheret imperatoris. Sed & episcopus Halberstatensis, necnon Gertrudis illa præpotens per Saxoniam uida, uiolentiam pati ab imperatoris præiudicijs inuisione prædiorum suorum clamabant. Hæc & his similia scandalorum zizania, murmur infinitum in nuper pacato regno suscitant. Altmannus abbas obiit.

Henricus quintus Erfordie natalem celebrat.

Anno Domini millesimo cxiij. Henricus imperator natalem Domini Erphelfurt celebrauit. Illuc cum præscripti Saxonie principes curiam non adissent, indignatione nimia commotus imperator, bona eorum diripi, possessiones incendijs deuastari etiam inter ipsa festa præcepit: nec multo post castellum apprime munitum Hornburg, longa obsidione deleuit. Deinde relictis præsidia fidelibus suis, contemptores suos insidijs & congressibus adflixit: inter quæ sepeditus Sigefridus Palatinus comes, uir nobilissimus, & suo tempore nulli in omni probitate secundus, occubuit. Vuigbertus capitur. Ludouicus ad deditioem compellitur, sicq; rebus interim quies, licet modica, conceditur. Post hæc quidam Regimoldus prouinciæ Burgundiæ comes, & ut aiunt, imperatoris consanguineus, tyrannidem iuuenili ætus insolentia, contra Rempublicam orditur, qui tamen superueniente sibi cum manu ualida H. Augusto, munitionem in qua maxime confidebat Monzun, ipse captus amissit: sicq; lite cito dirempta custodia traditur.

Hein. quintus Bomberg natalem celebrat.

Anno Domini millesimo cxliij. Dominus imperator natalem Domini Babenberg cum summa magnificentia copiosaq; principum multitudine celebrat: & hoc simpliciter, quia uirum Dei Ottonem inibi episcopum, propter quædam iam orientia in regno scandala, curiam frequentare reuentem ex parte suspectum habebat. Ipse uero transitorijs pro concordia ecclesiastica non parcens, beneficijs indefessis animositatem regis gloriose deuicit. Hinc indistincto conuentu Mogontie, nuptias post Epiphaniam Domini augustissime instituit, ubi etiam uix aliquos, aut certe nullum de magnatibus abesse uoluit: quorum consilio uel consensu regis Angliæ filiam Mathildem nomine, dudum desponsatâ, legitime sibi coniungens, regni consortem constituit. Deinde contra quosdam in locis palustribus ultra Frelonum insulas habitantes, imperator naualem expeditionem multo studio instituit. Quò dum tendit, Coloniam Agrippinam sibi rebellem, & in hoc q; plures transheninos atq; Vuestfalos consentientes inuenit, quorum numerantur nominatissimi, Fridericus Colonienis archiepiscopus, Gotefridus dux, Henricus quondâ dux, & Fridericus de Arnesburg. Intermissa itaq; profectio, manum in hostes præsentem extendere cupiens, Colonia partibus affedit: ciuitati uero mirifice munitæ nõ præualens, regionem circûquaq; uastauit: tandemq; soluto conuentu, recidiuam expeditionem contra eisdem rebellionem indixit. Qua circa kalen. Octobr. congregata, Friderici possessiones aggreditur. Qua undiq; uastata, & in medio regionis illius castro firmo constructo, eoq; militibus, armis, atq; stipendijs instructo, hyeme superueniente ab armis discedit.

Saxonia deficit ab Henrico.

Anno domini mill. cxv. Considerans imperator Saxoniam manifeste iam à se deficere, contra eam ut iratus, ita etiã armatus uenit: & tam ex his quos adduxerat, q; quos inibi sibi uoluntarios inuenerat, castra nõ modica instituit. Saxones uero periculis suis rem agi cernentes, copias suas ex diuerso locat, nõ pugnandi cõtra dominũ suũ audacia, sed defendendi se necessitate coacti, ipsi per internuncios imperatori confirmabant. Cumq; per aliquot dies pars utraq; alteri minaretur et parceret, quidã uir fortis nomine Hogiar, qui dudũ inter multa quæ bellicose egerat, Sigefridi Palatini comitis nece se famosissimũ in aula regis effecit, assumpta omni electa iuuentute quæ ut ipse motũ fuit impatiens, Saxones suos nimirum compatriotas audacter inuasit: ipseq; leonina ferocitate dimicans, gloriæ cupiditate qua flagrabat multis secũ cadentibus propria morte probauit.

Hogiar.

Interfuit.

Interfuit huic conflictui, immo, ut aiunt, quodammodo præfuit Episcopus Halberstatensis. R. qui dudum ab Imperatore non modice fuit iniuriatus, qui nimirum suis magnam prædicauit iustitiæ consolationem, Imperatoris uero de parte cæsis etiam sepulture interdixit communionem. Sic dominus Imperator non parum amaricatus, ad Rhenum conuertitur. Saxonum uero consensus ad resistendum illi magis ac magis roboratur. Ad hæc quendam Cardinalem Romanum nomine Dietericum, legatione in Pannonias functum, per nuncios asciscit, quo etiam præscripti concilij actionem, & per ipsam Imperatoris excommunicationem prædicante, tam Archiepiscopus Magdeburgensis, quàm ceterarum Ecclesiarum præfules reconciliationem recipiunt, sicq; scisso iterum regno, undiq; nouæ directi ab Italia nuncijs, obitum illius inclitæ Mathildis nunciant, eiusq; prædiorum terras amplissimas hæreditario iure possidendas, Cæsarem inuicant. Quam nimirum fœmina, sicut nemo nostris in temporibus ditior ac famosior, ita nemo uirtutibus & religione sub laica professione reperitur insignior: conuentus post hæc Imperator amicorum consilijs, immo totius regni compulsijs, monijs, generalem in kalen. Nouemb. curiam Mogontie fieri instituit, ubi liberam omnibus audientiam de sibi subiectis satisfactionem, de suis extraordinarie, uel iuueniliter gestis correctionem, ad senatus consultum repromisit. Statuto itaq; tempore, dum ipse Mogontie præsens conditum, frustra præstolatur conuentum, nam præter paucos Episcopos nemo Principum aduentabat: Mogontini aptam sibi tempus aridire perpendentes, subito palatium loricati & armati uallant, alij atrium furiose irruentes, in turmas & cuneos se glomerant, omnia strepitu, cuncta clamoribus implentes, aulicis horrible spectaculum demonstrant. Quid multa? Dubium non est, quòd nisi datis ad præsentem obsidibus Imperator, ea quæ sibi imponebantur, facturum se citissime confirmasset, ipsum forsasse palatium cum uniuersorum, qui in eo erant, crudelissima nece ilico corruisset. Ita sedato uix mitum, plebisq; feruentissimo furore, Cæsar ab urbe secessit, & post paucos dies Adelbertum, quem iam per annos tres artificia mancipauerat custodia, uix nimirum ossibus hærentem, ut coactus promiserat, cathedræ suæ remisit. Hicigitur non multo post sedis Apostolicæ legato Dieterico se nuncijs & literis subiiciens, ipsum sibi, cæterisq; non paucis præsulibus Coloniam occurrere postulauit, ubi & mandata Papæ, quæ sibi detulerit, communiter percipi, & ille suam consecrationem, diu scilicet interclusam, tanta autoritate consequi possit. Qui conuentus, instante festo Natalis Domini, factus est, non absq; indignatione Imperatoris, qui necdum plene uoluntarius erat in consensu eiusdem ordinationis.

Episcopus Halberstatensis cõflicti præfuit.

Scinditur rursus regnum sub Heinr. V.

Mathildis mors nunciatur.

Conuentus Mogontie.

Ciues Mogontie Heinricum V. Imp. cogunt.

Adelbertus restituitur.

Henricus V. Natalem Domini Spiræ celebrat.

Vuirzburgen. præsul cogitur ad Missam coram rege celebrandam.

Ducatus Episcopij Vuirzburgensis Conrado datur.

Anno Domini Millesimo cxvi. Imperator natalem Domini Spiræ cum paucis Episcopis & Principibus celebrans, ea quæ interim Colonie gerebantur, grauiter tulit. Audiuit enim q; plurimos ibi cõuenisse, non solũ Metropolitanos, sed etiam alios Episcopos, uel optimates regni, causa præcipua uerbũ excommunicationis in se manifestandi, quæ ipse Cardinalis, cuius hæc initiabantur autoritate in itinere defunctus, illo ad sepulturam potius, q; ad actionem delatus esset concilij Missus tamẽ ab eo illuc præsul Vuirzburgensis, audientiam uel cõmunionem, se nõ nisi reconciliatus habere meruit, reuersus post redditã legationem ei qui se miserat, denuo cõmunicare renuit, sed uite periculo coactus missam coram rege celebrauit, indeq; usq; ad mortem contristatus, latenter discessit, sicq; rursum communioni pristinae, multis lachrymis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu simul & gratia caruit. Qua etiam commotione succensus Imperator, ducatum Orientalis Franciæ, qui Vuirzburgensi Episcopo, antiqua regum successione competeat, Chunrado sororis suæ filio commisit, ipseq; scandala Principum declinans, in Italiam se una cum regina, totaq; domo sua contulit, ac circa Padum negocijs insistens regni, legatos ad Apostolicum pro componendis causis, quæ iterum regnum & sacerdotium disturbare cõperunt suppliciter destinauit.

Z iij Cuius

Abbas Cluniacensis
Apocriarius.

Synodus Romæ in Ec-
clesia Lateranensi.

Oratio Episcopi in
medio Concilij.

Præuilegium pro
præuilegio.

Patientia domini Pa-
pæ horrendo hæresis
nomine pulsatur.

Cuius legationis primatum Abbas Cluniacensis consanguineus, ut aiunt, domini Papæ tenuit, qui inter utranq; partem pro componendis pacifice rebus fidelis & impiger apocriarius multis argumentis inuigilare studuit. Eodem igitur anno, qui est xvij. ordinationis Domini Papæ. P. secūdi. ij. Non. Mart. Romæ in sede Lateranensi, in Ecclesia S. Saluatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est Synodus uniuersalis concilij, congregatis ibidem ex diuersis regnis & Prouincijs, Episcopis, Abbatibus, Catholicis, Ducibus & Comitibus, Legatis uniuersarum prouinciarū quā plurimis. Prima itaq; die, quæ secunda feria tertie hebdomadæ quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, Grosolanum & Iordanem in alterum de inuasione, in alterum, quæ Ecclesiæ suæ desertor extiterit, uentilata est controuersia: hanc causam dominus Apostolicus, Cardinalium Episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eandem causam plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta uero feria Lucensis Episcopus, de inuasionem terre iuris Ecclesiæ suæ Pisanos imperebat. Econtra dum Pisanus suos defenderet, inter utranq; partem utriusq; populi suffragio longo litigio disceptatur. Tunc quidam Episcoporum de medio concilij surgens, ita exorsus est: Dominum patrem Papam recordari decet, quare illius præsentis & generalis concilij multitudo sancta, per omnia periculorum genera, mari, terraq; conuenerit inuitata, ibi non de spiritualibus uel Ecclesiasticis, sed secularibus ordine præposito tractatur negocijs. Expediendum prius, propter quod principaliter conuenerint, ut euidentius pernoletur, quid dominus Apostolicus sentiat, quicquid in Ecclesijs suis reuerſi, prædicare debeant. Tunc Apostolicus causam concilij, & animi sui intentionem his uerbis exposuit: Postq; Dominus de seruo suo fecit, quod uoluit, & me, populumq; Romanum tradidit in manus regis, uidebam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cedes & adulteria. Hæc & huiusmodi mala cupiebam auertere ab Ecclesia & populo Dei, & quod feci, pro liberatione populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia puluis sum & cinis. Fateor me male egisse, sed rogo uos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, quod in tentorijs factum est, quod pro prauitate sui præuilegium dicitur, cōdemno sub perpetuo anathemate, ut nullius unq; sit bonæ memoriæ, & rogo uos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab uniuersis conclamatum est, fiat, fiat. Bruno autem Signinus Episcopus altius exorsus est: Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsentis concilio præſidet, audiuius proprio ore damnantem illud præuilegium, quod prauitatem & hæresim continebat. Ad hæc quidam cauillatorie subiunxit: Si præuilegium illud hæresim continebat, qui illud fecit, hæreticus fuit. Iohannes autem Caietanus ad hæc commotus, Signino respondit: Tu ne hic & in concilio nobis audientibus Romanum Pontificem appellas hæreticum? Scriptum quod fecit dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit. Et alter quidam adiecit. Immo nec malum dici debet, quia si liberare populum Dei bonum est, quod dominus Papa fecit, bonum fuit. Sed liberare populum Dei bonū est, autoritate Euangelij, qua præcipimur animas quoq; pro fratribus ponere. Ad hæc patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsata, expergefata est, & manu silentiū indicens, diffidentium clamores & murmura tali ratione cōpescuit: Fratres & domini mei audite. Ecclesia ista nunq; habuit hæresim, immo hic omnes hæreses conuassatae sunt. Hic Arriana hæresis, quæ per trecentos ferè annos uiguit, annullata est. Ab hac sede hæresis Euthiciana, Sabelliana contrita: Fortinus, ceteriq; hæretici destructi sunt: Pro hac Ecclesia filius Dei in passione sua orauit, cū dixit. Ego pro te rogauit Petre, ut non deficiat fides tua. Quinta feria Papa in concilio non sedit, multis & maxime regis negotijs per dominum Cluniacensem, Iohannem Caietanum, & Petrum Leonis, & urbis præfectum, ceterosq; illius partis fautores impeditus. Sexta feria Apostolicus in generalem omnium Ecclesiarum causam animum aduertit, & Iohanne Caietano, cum Petro Leone, ceterisq; regis fidelibus, in faciem resistantibus, prædicto Canoni Prænestino, sepius uerbum excommunicationis exponere cupienti, murmur huiusmodi uerbis & manu ita cōpescuit

pescuit. Ecclesia primitiua, martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad finem conuersi sunt reges, Imperatores, Romani principes, qui matrem suam Ecclesiam, sicut boni filij honestauerunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, regalia quoq; iura & insignia, quemadmodum Constantinus, ceteriq; fideles: & cœpit Ecclesia florere tam apud homines quā apud Deum.

Habeat ergo mater & domina nostra, Ecclesia sibi à regibus siue principibus collata, dispense & tribuat ea filijs suis, sicut scit, & sicut uult. Præuilegium inuestituræ, quod in tentorijs concessisse uidebatur, obliterare uolens, iterans sententiam Papæ, Gregorij vij. inuestituram Ecclesiasticarum rerum à laica manu, rursus excommunicauit sub anathemate dantis & accipientis. Cardinalis uero dominus Cuno Prænestinus, talem Papæ fecit inductionem legationis suæ, & contra disturbatores præsentis negocij competentem. Domine pater, si tuæ placet maiestati, si uere tuus fui legatus, & quæ feci tibi, placent esse rata, in auribus sancti huius præsentis concilij ore tuo edicito, & legationem meam tua autoritate corrobora, ut sciant omnes, quia tu me misisti. Ad hæc Apostolicus respondens, ait. Vere legatus ex latere nostro missus fuisti, & quicquid tu, ceteriq; fratres nostri, Cardinales, Episcopi, Legati Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, huius seculi & nostra autoritate fecerunt, confirmauerunt, probauerunt, ego quoq; probo & confirmo, quicquid damnauerunt, damno. Et dominus Prænestinus consequenter subiunxit, qualiter pro sedis illius legatione, Hierosolymis audierit regem Henricum, post Sacramenta, obsides & oscula, in ipsa beati Petri Ecclesia, dominum Papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora Ecclesiæ membra, Cardinales uidelicet exutos, tractos, & male tractatos, nobiles quoq; Romanos occisos, & captiuos, & populorum stragem factam audiens, ingemuerit, & pro huiusmodi facinoribus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, consilio zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictauit, & eandem in Grecia, Vngaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque concilijs, consilio prædictarum Ecclesiarum renouando confirmauit: orare se demum, ut sicut dominus Papa legationem suam confirmasset, ita præsentis concilij Patres & Episcopi cōcorditer annuerent. Ad eundem modum legati, & literæ domini Viennensis postulabant, dum tali ratione & ordine, tam uariæ & dissonæ multitudinis assensus exquiratur, à saniori parte ueritati, & apertæ rationi nihil contradicendum, à paucis submurmuratum, ab Episcopis uel Abbatibus nullo modo reclamatum. Sabbato deniq; inter Mediolanensium Episcopos, controuersia tali dispensatione terminata est. Apostolico P. docente, translationes Episcoporum, duobus fieri modis, necessitate uel utilitate. Huius autem translationis Grosolani, quæ uidebatur utilitatem in animarum & corporum damna conuersam, Grosolanum quidem in locum, unde translatus fuerat, restituit: Iordanem uero Mediolanensibus concessit.

His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium Apostolorum limina uisitauerant, qui de capitalibus pœnitentiam agerent, quadraginta dierum pœnitentiam indulſit, & Apostolica benedictione concilij hexameton, laudabiliter absoluit.

Scindebatur inter hæc & huiusmodi, regnum Teutonicum, quod iam decennio, uel paulo plus concorditer quieuerat. Et quia rex abierat, uniusquisq; non quod rectum, sed quod sibi placitum uidebatur, hoc faciebat.

Primo ergo pars utraq; conuentibus assiduis agros alterius uastare, colonos despoliare cœpit, maximeq; in Episcopio Vuirzburgensi, per Cunradum fratrem ducis Friderici, lues ista succreuit.

Post hæc occasione nacta, undiq; latrunculi pullulabant, qui nullam temporibus uel personis distantiam exhibentes, ut dici solet, rapere & deperdere, inuadere & occidere, nilq; per omnia uictis reliqui facere satagebant.

Longum est præsulis Mogontini machinamenta, contra regis fideles, eorumq; aduersus illum insidiosas discurſiones enarrare, seditiones nonnullorum urbanorum

Ecclesia primitiua
pauper.

Diues iam dona-
tione regum.

Cuno Prænestinus, le-
gatus ex latere.

Translationes Epi-
scoporum duobus mo-
dis sunt.

1. Necessitate.
2. Utilitate.

Scisio regni Teuto-

Latrunculi,

Machinamenta Mo-
gont. contra regem.

urbanorū describere, ciuitates aliquas suis p̄sulibus per has pestes orbatas, mutationes locis insolitis constructas, castella quā plurima inuicem destructa, regiones p̄da flammāq; uastatas, congressiones & cedes mutuas, ab utriusq; partis equitibus factas, oppressiones pauperum & peregrinorū, atq; captiuitates morte Barbarico à Christianis in Christianos exercitas, multaq; id genus literis tradere. Nam neq; pax Dei, ceteraq; Sacramentis firmata pacta custodiuntur, sed uniuscuiusq; conditionis & ætatis, præter solos Ecclesiasticæ professionis homines, quibus iam penē nihil præter miseram restat animā, ceteri inquam hoc tempore beluino furore bacchantur. Hinc undiq; uastatis agris, uillis depopulatis, oppidis ac regionibus nonnullis in solitudinem iam penē reductis, deficiente quotidiana clericis per Ecclesias p̄benda, cessabant in quibusdam Ecclesijs clericalia nimirum officia, & effusum calicem furoris Dei, locupletissimum illud, & per totam Germaniam famosissimum ac principale cœnobium Fuldense, usq; ad ultimam reductum est inopiam, uictus etiam necessarii.

ANno Domini Millesimo cxvij. Dum cūcta per circuitum regna nationum, suis limitibus, rebusq; contenta, diu sanguine madentes gladios, ceteraq; uasa mortis iam in uagina cōcordiæ recondere, uniuersalis etiam Ecclesia mater, post numerosa persecutionū heresum ac scismatum bella, iam sub uera uite lesu lassa oppido membra, per multas gratiarum actiones, mandatis diuinis inseruitura, locaret: solus heu Teutonicus furor ceruicositatem suam deponere nescius, & q̄ multa sit pax legem Dei diligentibus, immo qualiter per præsentis prosperitatis tranquillitatem ad æternæ uisionem pacis pertingi possit, ediscere nequaq; uoluerit, solus inq; nostræ gentis populus, dum præ omni terrarum orbe in peruersitatis inolitæ pertinacia, incorrigibiliter persistit, indeq; iam periurium & mendacium, ceteraq; quæ uox lamentatur Prophetica inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, nec minus q̄ quondam Sodomorum & Gomorreorum clamor huiusmodi in aures Domini Sabaoth introiit. Quapropter inter ipsa Dominicæ natiuitatis festa, tertia Non. Ian. hora uespertina, super tantis diuini iudicij contempribus commota est, & cōtremuit terra, ab ira nimirum furoris domini, adeo, ut nemo inuentus sit super terram, qui tantum se unq; sensisse fateatur terræ motum. Nam multa inde subuersa sunt ædificia, ciuitates etiam quasdam subruas dicunt in Italia. Quinetiam tonitrua ualde terribilia iij kal. Feb. cum grandi turbine sunt audita, fulgura etiam eodem tempore crebro uisa: Leodium Lotharingiæ ciuitas est beati Lamberti martyris ibidem quondam pontificis, patrociniio satis incluta, studijs etiam literarum præ ceteris ap̄prime famosa. In quo dum in uigila Dominicæ Ascensionis, uniuersus clerus x. uidelicet congregationū intra matrem Ecclesiam ex more conuenissent, ad uespertinalem synaxin conuenturij iam primum Psalmum cōplessent, subito serenissimus aer in turbinem uersus, tanta simul tonitrua terribiliter, & fulgura cum sulphureis igneis excussit, ut iam extremam, iam ultimi iudicij horam instare, nemo qui aderat, dubitauerit: duobus nimirum clericis, & uno de illustribus milite, hac tempestate intra sacras cedes absumptis. xv. dehinc die, ex uicino quodā eiusdem episcopij monte, quā nunq; aqua præter pluuiam uisa est, fluuius ingens erupit, nō modicam ciuitatis partem diluens, cum maximo Leodiensium damno, Traiectensium se finibus in fudit xij kal. Mart. hora uespertina uidimus nubes, uel sanguineas ab Aquilone surgere, & per medium firmamentum sese extendendo, ipsi mundo terrorem non modicum incutere. Nam ut postea didicimus, unicuiq; ciuitati tam uicinus ipse fulgor uidebatur, ut ibidem rerum omnium finem minari putaretur. His & huiusmodi cladibus rex Henricus corderenus fauciatus, non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicam sedem, licet ipse multum infestationibus Italicis insudans, destinare, quas tamen constat minime profecisse. Nam dominus Apostolicus, propter securitatem, quam regi, licet coactus fecerat, diffiretur illum se anathematis uinculo colligasse, ab Ecclesiæ tamen potioribus membris excommunicationem connexam, non nisi ipsorū consilio denegat se posse dissoluere, concessio

Fuldense cœnobium deperit, de hoc uide Chronica parua Germaniæ.

Teutonicus furor.

Terræmotus subuersens ædificia & ciuitates.

Leodium Lotharingiæ ciuitas.

Vespertinalis synaxis.

Fluuius insolitus ex monte.

Nubes sanguineæ.

Legationes Hein. V. ad Apostolicā sedem.

concesso nimirum utriusq; Synodalis audientia iure. Ad hoc etenim ultramontanis, affirmat se quotidie literis impelli, & maxime Metropolitanis Mogontini. Qua de re non desinunt undiq; seditiones cœptæ per partes utraque bacchari, præcipue tamen transheninis in finibus, immo in ipsa Mogontia urbe multis cadentibus, regiones nobilissimæ hinc inde uastari. Emicho comes a militibus Friderici ducis occiditur.

ANno Domini Millesimo cxvij. Dominus Apostolicus Paschalis secundus, diutina purificatus ægitudine, presentem in Domino uitam finiuit. Pro quo Iohannes Caietanus, uir prudens & uenerandus in Romana semper Ecclesia irreprehensibiliter eidem Apostolico collaborans eligitur, & cunctorum catholicorum unanimi consensu rite consecratur.

Baldeuinus rex Hierosolymitanus in expeditione contra Arabes positus, cū languorem, quo licet lenius, tamen diu uexabatur, ad uitalia peruenisse sentiret, alterum Baldeuinum de Rohas, pro se regem designauit, ipseq; Christo domino, pro quo multa iam bella præliatus est, animam suam fide plena, & confessione bona tradidit. In dominica Palmatum, iuxta fratrem suum Gotefridum, loco Caluarie, Mausoleum, Germani Mausoleo simillimum, cum maximo diueter forum populorum planctu suscepit. Valde mane Dominicæ Resurrectionis die cœlum à parte meridiana apertum, tantam lucis effudit abundantiam, ut Lunæ quæ tunc clarissima nimirum uidebatur, lumen inestimabili fulgore detergeret, & per unam, uel amplius horam (quod multis testibus comprobamus) omni Solis luce clarior permaneret. Ipso tamen spatio crux non modica per idem foramen dependens, apparuit: cuius tam auri q̄ gemmarum uarietas, euidenter discerni potuit. Henricus Imperator, dum Paduanis regionibus immoraretur, audito transitu Apostolici. P. Romæ properauit, & primo quidē in electione Domini Ioannis, qui & Gelasius ij. dictus est, assensum p̄bens, postea uero eodē à sua se cōmunionem subtrahere, non sine quorundā Romanorū fauore alterū quendā Burdinū ex Hispania superuenientē, Apostolicæ sedi imposuit, sicq; scisma quod iam speratur emortuū, crudeliter reuixit. Nam eodē Romane cathedræ libere potito, Gelasius cū his qui secū abierant, Cardinalibus, ceterisq; catholicis, quos congregare poterat, apud Capuā, iuxta quod literæ ab ipso circumquaq; transmissæ testantur, Cæsarē una cum Idolo suo damnauit. Hinc per Campaniā cū suis ad Burgundiam transmigravit, ac Viennæ Synodum congregari constituit.

ANno Domini Millesimo Mxix. Dñs Apostolicus Gelasius secundus, apud Viennā Synodū cōgregauit, eaq; transacta, post paucos dies in monasterio Cluniacensi, uitā presentē in Dño finiuit. Quo, ut decuit, honorifica ibidē sepultura deposito, qualiter dñs Milo, Viennensis Archiepiscopus in locum eius successerit, ipse postea Adelberto Mogontino Archiepiscopo literis hoc modo designauit: Dñs noster scelicis memoriæ Gelasius, à Viennā discedens, iniunxit mihi, ut ad eius presentiam festinarem, postq; ipse Cluniacum peruenisset. Quod cum post dies aliquot implere satagerem, in itinere de eius obitu mihi nunciatum est. Ego, ut fratribus, qui cū dño eodē uenerat, prout ratio exigebat, solatiū exhiberem, Cluniacū cum graui dolore perrexi. Dum autē super eorū cōsolatione attentius cogitarē, ipsi grauisimū mihi onus & uires meas omnino transcendens, imposuerūt. Cōgregati namq; in unū die altero post aduentū meū, Episcopi, Cardinales, & centum clerici & laici Romanorū, inuitū me penitus renitentē, in Romane Ecclesiæ Pōtificē Calistū, unanimiter assumpserūt. His etiā temporib; Cuno P̄nestinus adhuc legatione Gelasij functus, synodū Colonie cū Teutonicis habuit, ubi Imperatoris oimodis excommunicationē propalauit. Huic cōcilio interfuit Nortbertus, postea P̄monstratensis ordinis institutor, tūc autē non iter conuersus in peregrino habitu, ibiq; ab oibus in multis accusabatur, de quibus se prouidenter excusabat. Vnde & scriptū legitur de eo, quia manus horū omnium contra eum, & ipse contra hos omnes. Alterā quoq; Synodū in Friteslar, eadē pro causa indixit, qua & habita, eandem quam prius excommunicationem confirmauit.

Imperator

Paschal. Pont. moritur.

Ioh. Caietanus succedit.

Baldeuinus moritur.

Crux apparet in nubibus.

Scisma reuixit.

Gelasius damnat Cæsarē cū suo idolo.

Synodus Viennæ.

Alius Guido dictus.

Epistola Calisti Papæ ad Adelbertū Episcopum Mogontinum.

Synodus Colonien.

Nortbertus institutor ordinis P̄monstr.

Synodus in Friteslar.

Imperator his auditis, insuper etiam quod principū consensus generale uel ca-
 riale colloquium, non multo post apud Vuirzburg instituere proposuisset, ubi
 ipse aut praesens ad audientiam exhiberi, aut absens regno deponi debuerit, ef-
 feratus animo Italiae suis copijs cum regina relictis, Germanicis se regionibus ni-
 mis insperatus exhibuit. Cumq; ab emulorum suorum iniurijs manum abstinere
 re nimitas illum iracundie nullatenus permitteret, mox inuasionum, depraeda-
 tionum, atq; incendiorum furor, qui iam sopiri posse sperabatur, hoc exemplo
 rectoris scilicet uniuersalis excitabatur. Qua nimirum tempestate uniuersae pro-
 uinciae adeo deuastationis continuę importunitate inquietantur, uti ne ipsa pro-
 obseruatione diuinę pacis professā sacramenta custodiantur. Quapropter Hein-
 ricus totius regni sacerdotum atq; procerum nuncijs compulsus, generalem fieri
 apud Triburium conuētum assensit: ubi de omnibus que sibi imponerentur,
 iuxta senatus consultum se satisfacturum spondit. Quo scilicet conuēntu,
 Rheninis in partibus habito, tam aduersariorū, q̄ amicorum Imperator con-
 corditer usus consilio, unicuiq; per totum regnū suis rebus spoliato, propria con-
 cedi precepit, cunctaq; regum antiquorum fiscalia, suam in ditionem interim re-
 cepit, paxq; per uniuersas prouincias ab omnibus haberi collaudatur, sed parum
 profecisse res ipsa comprobatur. Aderant etiam legati tam Romanorum q̄ Vie-
 nensium, immo diuersarum Ecclesiarum missi, cōfirmantes electionem domini
 Calisti. Cui profecto, dum uniuersi nostrates Episcopi obedientiam professi, Sy-
 nodum, quae sibi iuxta festum S. Lucae indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex se
 metipsum ibidem pollicebatur, ob reconciliationem uniuersalis Ecclesiae praes-
 sentandum iti. Id enim Caralaudensis Episcopus, & Cluniacensis Abbas, apud
 Argentinam ipsum conuenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerunt,
 eiusdem tamen actionem concilij si quis plenarie cognoscere quærat, in lite-
 ris cuiusdam Scholastici nomine Hessonis, elegantet enucleatum reperire poterit,
 id est qualiter rex inter regnum & sacerdotium de cōcordia facienda consensit,
 insuper eidem concilio, cui uidelicet xij. Kal. Nouemb. praedictus Papa Ca-
 listus secundus uallatus ccccxxvi. patribus coram innumera multitudine cleri ac
 populi praesedit, non adeo se praesentem uicinum exhibuerit, ubi & collo-
 quo suo domini Papae legatis cum Principibus habendum, pro inuestituris scilicet
 Ecclesiasticis, quas tantopere cogebatur amittere, ad ultimū uero idem Apосто-
 licus inacta inter se & regem concordia, Synodalia praedecessorū suorum decreta
 confirmauerit, aliaq; nonnulla, quae res exigebat, nauiter addiderit, sicq; post dies
 ferē xij. in uirtute Spiritus sancti rite finito concilio, cūctos Apostolica benedicti-
 one cōfirmatos, ad propria redire permisit, unūquēq; cum gaudio. Ipse quoq;
 non multo post ad Italiam conuersus, incredibile memoratu est, quanto tripu-
 dio, quamq; immensa pompa, non solum totius Romae, uerum etiam uniuersa-
 rum prouinciarum quas pertransierat, Christi uice sit susceptus. Ab illo tempore
 tam ipse iam uere Apostolicus, q̄ uniuersus illum sequens Christi grex de die in
 diem proficere coepit, donec cuncta pars Burdini, quem aliqui Idolum cognomi-
 nate solent, indies infirmata, conari contra Ecclesiam desijt, regni tamen coe-
 pta cōmorio ac scelus, nullatenus quieuit. Hoc anno Adelgoz Magdeburgensis
 Archiepiscopus, homo iuuenis, & tam Deo, q̄ omnibus bonis acceptabilis, im-
 maturo praeventus occasu, uitam praesentem in Domino finiuit. Cui etiam Ruga-
 gerus Canonicus, Canonica electione successit.

Conuentus apud
Triburium.

Henricus V.
Argeniorati.

Hessonis literae, de cō-
cordia, inter regnum
& sacerdotium.
Concilio 426. patrum,
praesidet Calistus.

Burdini pars Idolū.

Adelgoz Archiepi-
scopus Magdeburg.
moritur.

Henri. V. Vuorma-
tia natalem habet.

Glacies Treueris.

ANno Domini Millesimo cxx. Imperator Natalem Domini Vuormatiae nō
 imperialiter celebrauit. Postea ductu Friderici de Arnesberg, Saxoniam in-
 gressus, ibiq; ab Episcopis, regionis illius, ab eius communione abstinentibus, in
 Franciam conuertitur, ubi nonnullis acceptus, compluribus etiam inuisus habe-
 batur. Nec minus interea scissionem inconsutis tunicae suae, Dominus ipse de-
 testatus, inter multa, quibus pro ipso orbis terrarum flagella pugnauit, in Episco-
 patu Treuirensi, mense Iunio suscitata tempestate, glaciem mirae magnitudinis
 effudit,

effudit, quae & aedificia euertit, & alia pericula intulit. Saxoniam quoq; & ma-
 xime in episcopatu Halberstatiensi, dira grandine flagellauit, in tantum, ut in no-
 uem uillarum finibus non solum frumenta, sed & bestias agri cum uolatilibus
 innumeris consumpserit. Qua correptione stimulati Saxones, crebros conuen-
 tus ob concordiam facere, dissidentes inter se pacare, dextras inuicem dare, praes-
 dones exterminare, suppressaq; imperatoris persona contra omnem hominem
 terras suas inuadere molientem, se unanimiter armare coeperunt, ac inter haec etiam
 quosdam milites caesarios Thuringiam uastantes, in castello Vuassenburg
 singulis praesidijs circumcludentes, tandem penuria adfectos expulerunt: sicq; in
 breui pacem iocundissimam, licet alibi Vuerra solita grassante, suis in partibus
 instituerunt. Literis etiam a legationibus papae roborati, uacantibus cathedris
 canonicè pastores elegerunt, quos mediante Mogontino, qui tunc illo regis de-
 clinauerat iram, probabiliter & ecclesiastica libertate consecrari fecerunt.

His temporibus Fridericus Palatinus comes, qui nuper se à ceteris dissocians
 regis fidelitati deuinxerat, obiit, iam prouectus aetate: & ut cuidam seruo Dei eui-
 denter reuelatum affirmant, ad loca pœnalia fertur descendisse.

Bonae memoriae Dieggerus, primum abbas cœnobij S. Georgij, indeq; per le-
 gatum Apostolicum Metensi ecclesiae ordinatus, post multas à regis fidelibus il-
 latis sibi iniurias, requieuit in Domino, in ecclesia Cluiacensium sepultus, uir
 apprime literatus, & in sancta conuersatione usq; ad ultimam aetate cōstantissimus.

Sunt in Saxoniam duae quaedam munitiones, non longo à se interstitio remo-
 ta, quarum uocabula nunc minime occurrunt memoriae, media fere nocte uide-
 batur utriusq; castelli uigilibus non imaginarię, sed uere, persona uiri à muro uni-
 us progrediens, & ad alterum per totam campi interiacentis latitudinem proce-
 dens, toto corpore in modum faculae uel massae cadentis exardens, quae etiam
 prope castellum oppositum disparuit. Haec uisio non semel, sed bis uel tertio si-
 militer apparuit.

ANno Domini millesimo cxxi. Dominus Henricus, qui Burchardo Rufo
 dudum in legatione Heinrici imperatoris apud Constantinopolim de-
 functo, per electionem ecclesiasticam in cathedrā Monasteriensium successerat, à
 suis indigne tractatus, Saxonie principibus querimoniam iniuriarum suarum
 detulit. Et quia uir illustris natus, & uirtutibus famosus extitit, per Lotharium du-
 cem congregato exercitu, sedem suam etiam contra regis uoluntatem repetijt.

Contigit autem occulto Dei iudicio, dum inimicas acies uidendo ciues terre-
 rentur, ac pro imminente periculo singuli sua molirentur, casas aliquas incaute
 succendi, paulatimq; dominante flamma, etiam basilicam maiorem, quae sedes
 illius erat ecclesiae, funditus comburi. Sic quoq; miserabili potiti uictoria, ponti-
 ficem pulsus restituunt, multam autem pecuniam ad restorationem ecclesiae
 conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidij non esse, nisi quod de-
 functi praesulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate cōportasset, oblatio, ma-
 nifestaretur Deo non placuisse. Auditur interea, nec non & nuncijs à Roma ue-
 nientibus approbatur, illum pseudopapam Burdinū in castello Sutriae, quo mi-
 serimo suo inseruiens officio residebat, per Romani exercitus zelum destructo,
 captum, & post plures à uulgo sibi contumelias & illusiones illatas, uix à mani-
 bus eorum domino Apostolico illum eripiente, ob agendaem pœnitentiam exi-
 lio relegatum. Sunt etiam qui talibus eum asserant deprehensum flagitijs, quae
 nostris indignum duximus tradere scriptis. Igitur Henricus Imperator, inuito fi-
 delium suorum consilio, rebelles sibi Mogontinos affligere tractauit: ac primo
 nauium comitatum omnibus modis interclusit: deinde praesidijs circum circa
 munitis, huiusmodi insidijs nundinas siue mercatus fieri, siue quicq; uictualium
 in ciuitatem deferri inhibuit: ad extremum uero in obsidionem eiusdem urbis
 publicam expeditionem undiq; indici constituit. His auditis, praesul Adelbertus
 totam Saxoniam ubi tunc manebat, commouet: & quia legationem Apostoli-
 cam ab ipso papa dudum acceperat, hac autoritate pontifices & principes ipsius
 prouinciae

Grando in
Halberstati.

Pax fit in
Saxonia.

Fridericus co-
mes Palatinus.

Visio.

Burdinus
antipapa.

Episcopi Spirensis & Vuormatiensis pulsi suis sedibus.

Duo exercitus, alter in Alsatia, alter in Saxonia cor. Mogont.

Rex mitescit.

Duodecim Primates electi rebus componendis inter regnum & sacerdotium.

Hein. s. Vuirtzib.

Saxones & Mogontini castrametati iuxta castrum Vuerna.

Acta in hoc conuentu.

provincia pro utilitatibus matris ecclesie frequenter couocat: ubi uir eloquens & primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germanie metropolis, animos omnium, catholicam obedientiam profitentium accendit. Huc etiam accessit, quod episcopi Spirensis & Vuormatiensis, & si qui alij resistere non ualentes, tamen Apostolicam obedientiam professi, pulsi suis sedibus uagabantur extorres: quos proprio quens loco restituere disponebant iidem principes, pro domino Deo exercituum zelo zelantes. Denique circa solstitium estiuale, cum caram iam ubique propter uastatas nimirum regiones annonam timet, geminos & nobilis Mogontia conflatur exercitus: alter scilicet in Alsatia, alter in Saxonia dispari animo annosae dignitatis tuarum moenia superba queritantes: alter destructionem tuam, alter defensionem intentantes, ac si conquerendo dicenti tibi: Filij matris mee pugnaverunt contra me, rebus responderet Christus: Ecce iterum isti congregati uenerunt tibi. Fiebant interim per omnes ecclesias ieiunia, supplicationes, uel letania: nec erat ulla filia Syon, que se faceret expertem tanti periculi matris sue. Quapropter respexit Dominus in orationem humilium, & non spreuit precem eorum, sed misso principali spiritu suo, spiritu consilij, spiritu pacis, inter utriusque principes populi, de uia non longe ab inuicem uterque cum confedisset exercitus, pro eo quod in alterutrum acies dirigeret disposuerant, missis utriusque quibusdam sapientissimis atque religiosis proceribus, de concordia sua scilicet fraterna honorabiliter tractare coeperunt. Quid plura: Eousque spiritus Iesu pro precio sanguinis sui filij sponsae suae dimicans, spiritui superbie & maligno praualuit, ut mentibus uniuersorum iam, immo diuinae uoluntatis assensu connexis, ipsorum consilio, suasionem, ac obsecrationem, regis in dignatio in tantum mitigaretur, ut ipse praesens negocium non suo, sed optimatum utriusque partis arbitrio terminandum decreuerit. Inde rerum omnium gubernatori cunctis gratias agentibus, denominati sunt ex utraque parte duodecim primates, quorum corda timor dei possidens, inueterata discordiam inter regnum & sacerdotium, sedare nemine resistente sufficeret. Ad haec determinanda, collaudantur conuentus totius regni principum curia Vuirciburg. tempus festum sancti Michaelis, & unoquoque propria manu in alterius manum huiusmodi pactum quasi sub sacramento firmante, cum pace & gaudio discessum est. Euolutis posthaec tribus ferè mensibus, Heinricus imperator uenit cum ingenti comitatu in ciuitatem Vuirciburg, iuxta conditum: Saxonum uero principes, unà cum Mogontino praefule ceterisque castra metati sunt iuxta riuum qui Vuerna dicitur, unius diei iter habentes a rege interstitium. Ibi securitate per internuncios utrobique composita, post triduum loco praenominato regem conueniunt. A quo pacifice extra muros propter nimiam utriusque partis populi multitudinem recepti, exinde per continuam septimanam uni se quotidie curiae colligunt, ibique semper super praesenti scismate, regni uidelicet & sacerdotij, solerter tractare non cessauerunt. Sed licet nonnulli pacem odientes, scandala noua ueteribus superferminare tentauerint, tamè quia diuinae ordinationis proposito unde tot capita R. P. conuenerant, resistere nemo praualeret, tandem Heinricus imperator sponsonis suae non immemor, uniuersas quaestiones quae uentilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed iuxta senatusconsultum concludi per omnia in omnibus concessit.

Vnde quia multa quae tunc ibi magnanimiter disposita sunt, enarrare longissimum est, ea tantum quae etiam causa maxima eiusdem conuentus fuerunt, huc annotare sufficiat: utque pacem firmissimam, & ab omnibus uniuersalem sub uita periculo legaliter institutam, regalia uel fiscalia regno, ecclesiastica ecclesijs, praedia depraedatis, hereditates heredibus, omnique personae uel conditioni propriam adiudicatum esse iusticiam. Ad haec praedones furesque edictis imperialibus persequendos, siue legibus antiquitus constitutis coercendos, unanimi coniuuratione confirmatum est: & quicquid scandali, quicquid perturbationis usquequaque per regna Germanie inimici seminatio succreuerat, omnimodis eradicari decretum est. De uerbo autem excommunicationis, unde scandala penè cuncta pullulauerant, nihil est

nihil est diffinitum, tamen ad Apostolici regiminis audientiam concorditer in timore diuino dilatatum, denominatis in praesenti legatis, qui Romam haec omnia deferrent, quatenus indicto per auctoritatem Apostolicam generali concilio, quocumque humano non possent, Spiritus sancti iudicio terminarentur. His ita reuerenter pro honestate simul & utilitate regni dispositis, destinati sunt in praesenti dominus Otto praeful Babenbergensis, dux Henricus, comes Beringen. qui omnia Noricis principibus, qui tunc forte alijs occupati Reipub. causis, praedicto conuentui deerant, apud Ratisponam kal. Nouemb. couocatis intimarent, quos & ad omnia haec uoluntarios inueniebant atque confirmabant.

Eodem anno in Suuarzahensi monasterio ob honorem & reuerentiam pijsissimae genitricis Mariae perpetuaeque uirginis, & sanctae Felicitatis praeclearae matris tyris, septemque filiorum eius, in quorum honore idem monasterium constructum & dedicatum est, factum est quoddam signum memorabile. Sicut enim Dominus fecit salutem quondam in homine a natiuitate caeco, sic istis temporibus pertrauit in iuene a natiuitate muto. Sed qualiter hoc contigerit, breuiter pandimus & notificamus. Ex alia quippe provincia puer quidam pauperulus illuc superuenerat, qui a dispensatore fratrum pro misericordia clementer susceptus, deserviebat ibidem multis diebus, habens sub se curam legenda & seruanda fratribus poma. Delitescens itaque seruiens in tali seruitio plurimo tempore, contigit ut magna illa festiuitas omnium sanctorum appropinquaret, & in ipsa uigilia idem seruus, repente Dei nutu horror illum inuasit nimius, totusque in extasi factus, in impetu perrexit in monasterium, ubi iam hymnus: Omnes superni ordines. ad uesperas studiosius decantabatur ab omnibus, & semel atque bis in oratione, genu flexu, Deo sanctisque se commendabat attentius. Tum repente omnipotentis Dei respectu, haecenus clausum laxatum est linguae illius uinculum: excreansque ex ore quasi carunculam crudam cum cruore, loquebatur ad circumstantes clara uoce. Populis igitur omnibus in ecclesia commorantibus non modicum de tam subitamutatione Dei dexteræ excelsi mirantibus, urgebant illum qui curatus fuerat, chororum ascendere, seque in crucis modum coram principali altari sternere, & pro inenarrabili misericordia Dei, ipsi immensas gratias referre. Quo facto, etiam uespertinali officio peracto, fratres pariter & populus cum compunctione cordis & spiritus, uoces attollunt ad sydera, hymnisque ac laudibus, Christi concrepant magnalia. Huius itaque rei sunt testes, pene omnes coprouinciales, insuperque omnis familia, quae ad eundem locum debita iugiter persoluit seruitia.

Anno Domini millesimo cxxij. Erlungus episcopus Vuirciburgensis per iiii. annos elephantino morbo uexatus, in kalen. Ian. obiit: & prohibente scismate, non in ciuitate, sed in monasterio Suuarzaha, sepulturam obtinuit. Dominus autem imperator uacanti cathedrae consulturus, illo deuenit, & consilio suorum usus, quendam adolescentem nomine Gebhardum bene quidem natum, sed ad huc praestudijs scholaribus nulla ecclesiastica promotione mancipatum, pontificali inuestitura sublimauit, non modica quidem, & ut dicunt, saniori parte cleri ac populi id ipsum constanter renuente, alterum autem nomine Ruggerum eiusdem ecclesiae diaconum, inibi uidelicet nutritum, atque canonicum canonicè eligente. Hinc dissentiones non paruae oriuntur, in tantum, ut eidem parti fauentes, relictis quae possidebant in ciuitate, cogerentur offensam imperatoris declinare. Dux quoque Fridericus, fraterque eius Chunradus, electioni eidem dum frustra consentiunt, indignati, ab auunculo eodemque domino suo discessere. Qui tamen non multo post cum metropolitanis Moguntino, nonnullisque Saxoniae principibus colloquium iuxta fluuium Vuirraha facientes, praedictum R. contra uoluntatem regis, per auctoritatem eiusdem archiepiscopi A. ceterorumque legatorum papae, qui tunc nuper a Roma uenerant, praesulatus electione & inuestitura confirmabant. Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldensis, legatione totius regni apud sedem Apostolicam peracta, redierant, ducentes secum

a ij Orientem

De uerbo excommunicationis nihil desinitum.

Signum memorabile factum in Suuarzahensi monasterio.

Fortè, transigens.

Erlungus episcopus moritur.

Gebhardus.

Ruggerus.

Colloquium regis cum Mogont. & Saxon. apud fluuium Vuirraha

Ostiensis episcopus, uicem domini Apostolici per omnia tenentem, cum duobus cardinalibus, qui nihilominus à sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotij missi fuerant. Hac de causa iterum colloquium curiale per prouincias indictum est, cui locus Vuirzburg: tempus festum sancti Petri presinitum est. Quo propinquante, appropinquare cœperunt conditæ ciuitati, non sine damno totius orientalis Franciæ, diuersarum prouinciarum principes. Sed ubi nuncijs ueracibus dominum imperatorem illo minime uenturum, utpote circa Rhenum alijs irretitum negocijs, didicerant, unusquisque in sua redire disponebant. Interim Gebhardus fœderatis sibi iam firmiterq; urbanis, intra muros copiosa cum turba dum resideret, quadam die post meridiem, assumpta de his qui secum erant manu ualida, quosdam qui iam uno pene miliario ab urbe castra posuerat, nihil mali suspicantes inuadere tentauit, & quasi inimicos regni deputans, siue turpiter pellere, siue incautos sternere proponit. At illi clamore uenientium excitati, gemina contra acie celeriter directâ, nauiter resistendo se suaq; castra defendunt: & ex utraq; parte caesis, uulneratis atq; captis nonnullis, die etiam aduersa cœte, hi ad urbem, isti ad tentoria redeunt. Hinc efferati principes, ad ciuitatem, unanimiter conuertuntur, Ruggerum in thronizare contententes: uerum id non sine sanguine fieri posse perpendentes, ad monasterium quod dicitur Suartzaha diuertunt, ibiq; illum coram omni concilio tam metropolitanis, q̄ ceteri legati Romani, presulem ecclesiæ Vuirzburgensi consecrantes, ad propria se quisq; conuertunt. Exinde idem R. eam partem episcopij, quæ Necato fluuio circumiacet, in proprios usus tenuit. G. uero urbem, & quæ illi contigua sunt, secure possedit. Interea præsul Mogontinus ab indignatione Cæsaris, libimet undiq; prospiciens, castrum antiquum etiam per multas generationes pene funditus dirutum, quod uel à riuo alluente Ascafa, siue ut quidam uolunt ab Ascanio conditore Asalinbuch dicitur, miro conatu cœpit munire: rex quoq; id ipsum ob iniuriam sui, & contra Remp. fieri dijudicans, obsidionem econtrario ordinare decreuit. At benignus & amator hominum Iesus per inductam seruorum suorum sedis Apostolicæ legatorum, qui tunc Moguntia morabantur, immo per inhabitantem in eis spiritum suum, spiritum principum paci contraxit auferre: charitatem quoq; nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit, quia nimirum ut uere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorum intestina bella, tempus miserendi Syon, id est, ecclesiæ, licet sero, iam uenit. Facto igitur uniuersati conuentu apud urbem Vuangionum, quæ nunc Vuormacia dicitur, sicut longum, ita et incredibile memoratu est, q̄ prudenti, q̄ instanti, q̄q; per omnia sollicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia per unam uel amplius hebdomadam certatum sit, donec ipse, in cuius manu cor regis est, omnem animositatem Augusti, sub apostolicæ reuerentiæ obedientiam causa matris ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum, inflexit. Mox tamē ab apostolicæ sedis apocrisarijs in comunem receptus, tã ipse imperator q̄ uniuersus sibi subiectus exercitus, immo generali absolutiōe cunctis hoc scismate pollutis, per autoritatē apostolicā facta, qualiter ecclesiasticas inuestituras, ceteraq; spiritalia negocia, quæ tanto tēpore reges Teutonici administruerant, quæq; ipse ne regni diminueretur honor, nunq; uita comite se dimissurum propoluerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegauerit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum domino nostro Iesu Christo, suæq; in perpetuum ecclesiæ dimiserit, tursumq; qualia sibi ob honorem regni obseruandum autoritas apostolica cœcesserit, utriusq; partis melius edocebunt subter annotata scripta: Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Calisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo, sanctæ catholicæ ecclesiæ omnem inuestituram per anulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio huius discordiæ, usq; ad hodiernam diem, siue tempore patris mei, siue etiã meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ aut non habeo, ut restituantur fideliter iuua bo. Possessiones

Necarum.

Ascafa, Ascanius, Asalinbuch, Asciburgium, uel Græce ἀσκανίον, uel Ἐσκανίον. Ptol. lib. 2.

Facta Henrici Imper. & Calisti papæ.

Nota. REGES Teutonici.

Scriptum Henrici quinti.

Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum tam clericorum quam laicorum, concilio principum & iustitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter iuua bo: & do ueram pacem Calisto, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, uel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuua bo.

Ego Calistus seruus seruorum Dei, Dilecto filio suo Henrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absq; simonia & aliqua uolentia, ut si qua inter partes discordia emerit, metropolitani & prouincialium consilio uel iudicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur, & quæ ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs uero partibus imperij consecratus, infra vi. menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus uero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitum auxilium meum præstabo. Do tibi ueram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, uel fuerunt tempore huius discordiæ. Data anno mill. cxxij. ix. kal. Octob. Huiusmodi scripta atq; rescripta, propter infinitam multitudinem conuentum loco campestri iuxta Rhenum lecta, sunt data & accepta, postq; multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis à domino Ostiensi diuinis sacramentis, inter quæ dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaq; comunione, plenissime reconciliauit, discessum est ab omnibus cum læticia infinita.

Alterum quoq; non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium Imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua uota concordantibus, inter multa quæ tam ad regni q̄ ad sacerdotij congruebant honorem, more maiorum composita, legatos proprios cum Romanis destinauit: & utrosq; nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Apostolico C. consanguineo scilicet iam sibimet unitissimo direxit.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo cxxij. Imperator Henricus natalis Domini Traiecti celebrauit. Oritur in ipsis festis diebus quedam similitudo inter aulicos scilicet & episcopi ministeriales, quæ etiam eò processit, ut uniuersa curia simul ac ciuitate comota, utriusq; partis armate, concurrerent cohortes: sit clamor confusus, quasi à Traiectensibus in Imperatorem coniuratio sit facta: sicq; illis irruentibus, & istis resistentibus, acris committitur pugna, adeo ut multi caderent, plures de oppidano caperentur, reliqui in turrim firmissimâ quæ illic erat, confugerent. Pontifex etiã ipse quasi prauis consilij particeps, & ob hoc maiestatis reus habitus, custodia traditur: à qua postea magna pecuniæ summa multatus, multis etiam primoribus illarum partium interuenientibus, & maxime Friderico Colonensi archiepiscopo, uix redimitur. Cœpit etiam tunc germinare discordiæ illius seminarium, quæ sequenti estate maximo illius regionis damno, quæ uulgo Hollant uocatur, morose ac laboriose, & uix tandem ipso Imperatore copiosum illud exercitum ducente, terminabatur: ubi matrona quedam cuius nomen excidit, soror nimirum Lotharij ducis, cuius & patrocinio confisa, Imperatori rebellare præsumebat. Eo itaq; tempore primo per Saxoniam, deinde per totam penè Germaniam, externis quiescentibus, ciuiliu ubiq; seditionum tempestas increuit, & ut ait Propheta: mendacium & peritium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Prædones quippe, qui sub nomine equitum undiq; superabundabant, uillas & agros ecclesiarum inuadebant, colonos domi forisq; spoliabant: & ah scelus, ab his qui pane solo & aqua uictitare solebāt, delicias libimet ministrare tormentis exigebant: sicq; prædijs & incendijs uno quoq; suas iniurias uindicante, cœpit undiq; caritas, immo raritas annonæ succrescere. In pago Vuormaciensi uidebatur per aliquot dies nō modica & armata multitudo equitum euntium & redeuntium, & quasi ad placitum colloquium, nunc hic, nunc illic turbas facere: circa nonā uero horā cuidam monti, à quo & exisse uidebantur, se reddere. Tandem quidam de incolis regionis illius non sine

a iij magno

Scriptum Calisti papæ

Obserua papæ sermonem: De quibus mihi, non nobis. Item uide in lib. 5. ca. 37. Al. Kr. de blandimentis papæ & secularium principum.

Scripta Cæsaris & papæ loco campestri iuxta Rhenum lecta. Colloquium Babenberg. Papa consanguineus Imperatoris.

Hen. quintus natalis celebrauit Traiecti.

Coniuratio Traiecti in Henricum. 5.

Hollant.

magno timore huiusmodi tam prodigiosa concioni crucis signaculo munitus appropinquat: mox quandam ex illis occurrentem sibi personam per nomen omnipotentis Domini nostri manifestare causam populi, qui sic apparet, adiurat. Cui ille inter cetera: Non sumus, inquit, ut putatis, fantasmata, nec militum ut a uobis cernimur, turba, sed anime militum non longe ante hac interfectorum. Arma uero & habitus atque equi, quia nobis prius fuerant instrumenta peccandi, nunc nobis sunt materia tormenti, & uere totum ignitum est, quod in nobis cernitis, quis id uos corporalibus oculis discernere non possitis. In huiusmodi comitatu dicitur etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuisse, & ab hac pena orationibus & elemosynis se posse redimi, docuisse. Referunt quidam, quod nocte qua diem Dominice cene precessit, dum ad uigilias more ecclesiastico properaret, uidisse se quasi stellas innumeras de caelo cadere, in terram, ut pluuie guttas & multitudine & casibus uiderentur imitari. Claruit hoc tempore Dietericus Sicensis episcopus, literis apprimè eruditus, semper contra scismata, que suis temporibus nonnunquam pullulabant, propugnator catholicus, et in omni pastorali sollicitudine commissæ sibi met ecclesie desudans utilitatibus. Hic itaque non longe a suburbano uel territorio suæ ciuitatis monasterium siue abbatiam, summo conatu, magnoque sumptuum ac edificiorum impensis per annos aliquot instituebat, in colle, quæ antiquitas Bosouua nomina uerat. Quo loco iam fere ad unguem perducto, utpote non modica consecrata basilica, congregatione quoque monachorum ibidem locata, inuenitur inter eos, quos conuersos fratres dicimus, quidam conuersus ex eadem gente Saraborum progenitus, nequaquam sancte regulæ, sed proprijs desiderijs per omnia subiectus. Hic pro suis excessibus frequenter ab abbate corripitur: sed non melioratus, episcopo presentatur corrigendus. Quem ipse frequenter acrius, ut dignum erat, corripuit. Ille autem in tantam proteruiam erupit, ut episcopum ante altare in oratione stantem, cultro perfoderit, unde post triduum uenerandus ad Christum migravit.

Anno Dominice incarnationis mill. cxxiii. imperator Heinricus natalem Domini Aquisgrani celebrauit. Eclipsis lunæ apparuit in Purificatione S. Mariæ, unde etiam perterritus Chunradus consobrini imperatoris, conuersione morum suorum professus, Hierosolymam se profecturum, ibidemque Christo militaturum deuouit: indeque fauorem non modicum ab omnibus qui hoc audierat, acquisiuit. Nonnulli quoque nequitie studijs antea dediti, eidem se sociari profiterentur comitatu. Non multo post imperator H. mouit expeditionem contra eos, qui sibi in regione Holland contrarij existebant. Hisque licet tarde subactis, ad superiores se partes contulit, regina circa fines Lotharingie relicta. Circa mediam quadragesimam colloquium Vuormatiæ cum quibusdam optimatibus habebat: ceteris uero qui aderant, id est, Saxonibus, Baioarijs, atque Boemis, ad curiam uenire Babenberg Non. Maij indicebat, maxime propter Lotharij ducis insolentiam, que noua quedam moliri notabatur contra Rempublicam. ob sororis sue prescripte illatam ab imperatore iniuriam. Factus est itaque conuentus idem non modicus: nam singularum prouinciarum duces aderant, preter dictum L. paucosque sibi consentientes de Saxonia principes. Quibus singulis necessarios sumptus uel ex toto, uel ex parte ministrabat uenerandus episcopus Otto, preter publicum atque constitutum antiquitus imperatorie maiestati, quod aulicis etiam importunius exigebatur seruitium. Ab ipsis demum pater idem notabatur rarius quam ceteri presules palatium uisitare: ipse uero monasterijs construendis & restaurandis, elemosynis dispensandis, orationibus inuigilandis, ceterisque tam practice quam theoretice studijs insinuandis, sese maluit occupare. Nec deerant qui id inuidie causa mustitantes publicis potius functionibus impendendum iudicarent: sicque Cæsaris animositatem contra uirum Dei commouere tentarent. Sed quia Dominus custodit omnes diligentes se, & uias peccatorum disperdit, iste rebus transitorijs pro tempore non parens, miro modo quis undique regiones stringente penuria, sufficienter omnibus ministrando, bonitate malitiam uincit, ac non fidei charitatis officijs, totius in se regni beniuolum affectum comeruit. Vnde compositis causis eiusdem conuentus, insinuat tamen Augusto, quam

quam primatibus uniuersis, se literis atque nuncijs quam pluribus a duce Poloniae Polizao uocatum, insuper etiam domini Papæ. C. permissione atque benedictione directum, ad gentem scilicet Pomeranorum, quam nuper idem dux sibi finitimam subegerat, & ad Christianitatis confugium impulerat. Annuit tota que conuenerat Ecclesia, annuit & aula prosperitatem pijs conatibus imprecantes, soli Babenbergensis Ecclesie filij patrem dulcissimum inuitti deserunt, multis eum lachrymis ac si funus prosequentes. Postquam autem super confirmatione pacis diuersis iustitijs, regnijs, negotijs, satis tractatum est: Indignatus Imperator his, qui presentem curiam adire contempserant, instituit expeditionem sequente Augusto genitulum regis Ludouici, prebiturus nimirum auxilium socero suo Henrico Anglie regi pro possessione Northmannie prouincie, contra eundem regem Gallie. L. contendenti. Cuius itaque fines, postquam statuto tempore iam iamque Teutonicus exercitus cepit attingere, exploratores quotidie affirmant Francigenas, maxime iam domi congregato exercitu, congressu in expectare, immo temere expectere. Imperator qui ppe tunc non multas ibi ducebat copias, quia Teutonici non facile gentes impugnant externas. Nunciatur interim a tergo Vuormatienses auxilio ducis Friderici, contra uoluntatem imperatoris, Buggonem suum Episcopum, sedi sue restituisse, seque intra ciuitatis muros, ad tebellandum omnimodo munditionem eius soluunt, donec multis, ut fieri solet, hincinde conatibus, expensis multis, ante murum captis uel occisus, ad ultimam deficientibus alimonijs, quinque millibus talentorum urbani multati, relicto Episcopo, pactum ad arbitrium Imperatoris faciunt. Dominus papa. C. uir genere & moribus, sapientia quoque cunctisq; diuinarum humanarumque rerum dispositionibus precipuus, in Domino uitam finit. Post cuius decessum, pars aliqua Romanorum Rauennatem Archiepiscopum, omni religionis testimonio satis commendatum, Apostolicæ sedi preficere nituntur. Item aliqui Lampertum Ostiensem, qui & uniuersali postmodum electione concordante uoti compotes efficiuntur. Nam uir idem & in Romana tam diu probatus Ecclesia, & in ea legatione, qua ipse dudum in reconciliatione regni & sacerdotij, Germanicis in partibus strenue laborauerat, cis citraque notificatus, tam illorum, qui longe, quam qui prope erant sacerdotum, unanimi fauore Canonice consecratus, moreque sedis illius, ut uere tanto dignus honore, Honorius secundus est appellatus. Poppo Abbas obiit.

Anno Dominice incarnationis Millesimo cxxv. Heinricus Imperator Natalem Domini apud Argentinam ciuitatem, que & Stasburg dicitur, celebrauit: frequentantibus ibi curiam Principibus Alsatie & Lotharingie, ceterisque transrhennarum patrium optimatibus. Quo tempore hyemem asperissimam, uer tempestuosam, fames ualidissima, ac mortalitas crudelissima secuta, tantam stragem per uniuersas prouincias, maxime tamen de uulgaribus dederunt, ut penè tertia pars populi notaretur occubuisse. Hoc tempore, scilicet in ipso sacrosancto Pasche sabbato, desiderantissimus, nobisque coelitus prouisus, prouisor noster Otto presul, post mutas pro Christo tribulationes emeritas, gregem sibi commissum, reuoluit: nec aliter, quam Christus ipse, Christus Domini susceptus, gaudis discipulis gaudiu Dominice resurrectionis duplicauit. Idem tamen Christi fidelis dispensator & prudens, questum de commisso sibi talento lucratum, ad fidei sue deuotionis testimonium literis annotati precepit, quas & nos ob ædificationem legentium hic subnectere non piguit.

Anno Dominice incarnationis Millesimo cxxiii. Indi. ij. Calisto Papa ij. Romanæ sedi presidente, Otto Dei gratia, Babenbergensis Ecclesie Episcopus, diuino admonitus instinctu, prædicti Apostolici autoritate & assensu rogatus, partes Pomeranorum paganorum, cum quibusdam ciuitatibus terre Luticie aggressus est, ut eos ab errore suo reuocaret, & ad uiam ueritatis, & ad agnitionem filij Dei perduceret. Quibus baptizatis & conuersis, Ecclesias construxit & consecrauit,

Expedio Heinr. V. in Galliam.

Id prob dolor, Cares sunt, & in Care periculosa, ut habet Prou.

Buggo Episcopus Vuormatiensis.

Vuormatia capitur.

Laus Calisti papæ qui obiit.

Honorius II. papa eligitur. *non est S. annus. incert. 2 dies 3.*

Argentina. Straßburg.

Sub hoc tempus in uilla Rusach, Hein. V. f. tellites tumuli excitarunt, coacti tandem fugere, una cum rege, quod iudicium ira Dei erat, ut fugeret, q. patrem fugauit, & insignia pderet, q. patri abstulit. Rubeacæ enim fugiente Heinricho, insignia regalia abstulerunt, posthæc Rubeacæ diripitur et incenditur. Vide uitam Heinrici. 4. Otto Pomeranis Christi prædicat.

a iij & hæc

Anima militum non longe ante hac interfectorum.

An anime exuta corporibus hic errare possint, uide Chryso-stomum in Math. ca. 8.

Dietericus Sicensis episcopus. Alij Sicensis.

Bosouua.

Frater conuersus episcopi cultro perfoedit

Expedio Henrici s. contra Hallandos.

Otto Babenbergensis episcopus Pomeranis fide Christi prædicat.

Sexta feria.

Dies Dominica.

Quadragesima.

Baptismus bis
in anno.

Compatres.

Ne filios necarent.

Vna uxor.

Sepultura.

Confessio.

Ciuitates Pomeraniæ.

Prodigia.

Frigus.

Tempestas.

Nebula.

Tullifelt.

Hamirstein.

Heinricus. V. Spiræ
sepultus.

& hæc secundum sanctorum Patrum instituta, eos seruare docuit, scilicet in sexta feria abstinere à carne & lacte, more cæterorum Christianorum. Dominica die uacent ab omni opere malo, & ad Ecclesiam diuinum officium audiri ueniant, ibique orationibus studiose insistant, solennitates sanctorum cum uigilijs, uel secundum quod eis indicatum fuerit cum omni diligentia obseruent, sacrosanctam quadragesimam, ieiunij, uigilijs, elemosynis & orationibus, diligentissime obseruare studeant, infantes suos in sabbato sancto Paschæ & Penthecostes, cum candelis & cappa, quæ dicitur uestis candida, & patrinis comitantibus ad baptismum deferat, eosque ueste innocentie indutos per singulos dies usque in octauam diem eiusdem sabbati, ad Ecclesiam deferant, & celebrationi diuini officij interesse satagant. Hoc etiam iniunxit, ne filios suos necarent, quod nephas maxime inter eos uigebat, ne etiam filios suos & filias ad baptismum teneant, sed sibi paternos querant, patrinis etiam fidem & amicitiam, ut carnalibus parentibus seruent. Indixit etiam, ne quis commatrem suam ducat in uxorem, neque propriam cognatam suam usque in sextam & septimam generationem, & unusquisque cõtentus sit una uxore, ne sepeliant mortuos Christianos inter Paganos, in siluis, aut in campis, sed in cœmiterijs, sicut mos est omnium Christianorum, ne fustes ad sepulchra eorum ponant, omnem ritum & prauitatem paganam abijciant, domos idolorum non construam, phitonissas non adeant, sortilegi non sint, ne quid immundum comedant, non morticinum, non suffocatum, neque idolothyum, neque sanguinem animalium, ne comunicent Paganis, ne cibum aut potum cum eis, aut in uasculis eorum sumant, ne in his omnibus consuetudinem paganam repetant. Iniunxit etiam eis, ut dum sani sunt, ueniant ad sacerdotes Ecclesiæ, ut confiteantur peccata sua, in infirmitate autem sua uocent presbyteros ad se, ut confiteantur peccata sua, & corpus Domini accipiant. Iniunxit etiam, ut de periuurijs, de adulterijs, de homicidijs, & de ceteris criminalibus secundum Canonum instituta pœnitentium agant, & in omni Christiana religione & obseruatione obediens sint. Mulieres post partum ad Ecclesiam ueniant, & benedictionem à sacerdote, sicut mos est, accipiant. Nomen ciuitatum, Pirizsterin, Vulingamen, Colberch, Belgrado, Lubingresch.

His temporibus per latitudinē imperij Romani, prodigia nonnulla, cladesque diuersæ frequentabantur, adeo ut nec numerus eorum, nec species à cuiusque mortalium scientia colligantur. Porro pauca quæ nostris auribus uolans intulit fama, stilo libuit exarare, ne exempla, & diuinum uerbum, quæ multiformibus plagis toleramus, occultare uideamur generationi subsequenti. Quarta feria hebdomadæ Penthecostes, dirissimæ pruinae, frigus, plagam magnam, tam nouellis ubique frugibus, quæ uineis abundantissimam iam sætuum suorum spem turgendo promittentibus intulit, nec multo post, id est xvi. kal. Iulij, residuum frigoris et tempestas tam immensa, quæ diluuium minari uideretur alicui, crudiliter deuastauit. Item nebulæ quedam ex locis palustribus, ultra solitum erumpentes, segetes contiguas, & maxime triticeas aurugine uel ñredine deprauarunt. Alpium etiam fetus, nescio quo auspiciente incommodo, ex toto penè deperijt. Nonnulli insuper in Sole & Luna, uel stellis, diuersi diuerso modo se uidisse signa testantur, adeo, ut etiam fidem excedere quibusdam uideantur. Pueri cuidam in pago Tullifelt nato, crus dextrum diutino liuore tum efractum, tandem loco collecti puris crepuit, & pro sanie, mirabile dictu, grana non pauca tritici, siliginis, farris, hordei, ac auenæ euidenter effudit.

Heinricus Imperator huius uocabuli quintus, apud Traiectum ciuitatem penthecosten celebraturus, ægritudine quam iam diu celauerat superatus, ad extrema cœpit propinquare, uocatisque qui secum erant, id est regina Mathilde coniuge sua, ceterisque primaibus, prout potuit, de regni statu consilium dedit, coronam, ceteraque regalia usque ad conuentum Principum conseruanda in castello firmissimo, quod Hamirstein dicitur, reponi disposuit, sicque iatico Christi, Sacramentorum communicans, diem clausit extremum x. kalen. Iunij. Cuius corpus more regio curatum, Spiram est delatum, & coram multitudine nobilium, & inferiorum

riorum clericorum atque laicorum, iuxta maiorum suorum mausolea honorifice conditum. Anno regni sui xx. Imperij uero xliij. Hic ut præscriptum est, primo sub specie religionis patrem excommunicatum imperio priuauit: confirmatus in honoribus mores mutauit: sed post iniurias Apostolicæ sedi illatas, semper seipso inferior fuit, iustitias regni non multum inuigilauit: acer fuit ingenio, fortis & audax, licet parum scilicet in plijs, nimis in appetendis alienis. Pecunias, ut aiunt, infinitas cõgesserat, quas secundum scripturas, cui thesaurizasset, ipse sine liberis obiens, heu heu ignorabat. Hoc etiam anno nonnullos ex nobilibus, unam cum innumera multitudine uulgariu sequens mortalitas absumpsit. Inter quos Vdalricum Eihstatensem, ac Ruoggerum Vuiricburgensem, Arnoldum quoque comitis Arnoldi filium, bonæ indolis adolescentem, pluresque alios fors ultima pressit. Nam post uulgi stragem immensam, tam fame quam pestilentia, iudicio diuino, patrata, lues tanta tamquam indifferens per populos ubique grassari cœpit, ut nulli conditioni, sexui, uel ætati parcendum fore, mors minitaretur pallida: uixque uini sufficerent ad curanda defungentium cadauera.

ANACEPHALEOSIS CHRONICI VRSPERGENSIS, DE
Imperatoribus, Cunctado, Heinrico III. Heinrico IIII. Heinrico V.

MULTIS dum sua facta uel dicta placent, aliena displicent: rectius autem erat, ut nobismetipsis displicentes, dum alijs placere uelimus, ipsique nobis placeant. Quia uero omnis ætas in malum prona est, facilisque descensus auerni, rectum contemnitur, & quod uitiosum est, frequentatur. Ideoque tam scriptores singularum rerum, quam etiam interpretes linguarum, siue expositores librorum, contra æmulos & detractores & inuidios, in principijs operum suorum uolentes aliqua describere, plurima cõmentati sunt. Ceterum ut rudes & imperiti nostræ loquelæ simplicitate de medio usu loquendi procederent, et nullius dulcedinis siue eloquentie stylum redolentem credimus ab æmulis potius irridendum, quam liuido dente huic detrahendum. Sane super his fiat uoluntas Dei expleta. Nos uero, sicut fuerit uoluntas in cœlo, de nostro proposito explebimus gesta regum, maximeque Romani imperij, sicut cœpimus, & de diuersis regnis prioribus, ad id perduximus. In superioribus uero gesta quatuor imperatorum, uidelicet Cunradi, Heinrici III. & Heinrici IIII. & Heinrici V. sub stylo historiographo non sunt cõglutinata, sed potius gesta temporum sub singulis annis sunt descripta. Ideoque series historie de ipsis imperatoribus difficiliter contexitur. Recapitulando igitur de eisdem imperatoribus, quedam reteximus, ut series & narratio nostra melius stylo simplici procedat. Quia uero prefati quatuor imperatores in Ecclesia Spirensi, usque in presens euidenter habent sepulturam, & tumulos de marmore fabricatos & politos, sicut eosdem oculis nostris prospeximus. Primum superscriptiones eorundem mausoleorum, sicut meminimus nos ab eisdem descripsisse, annotabimus: uidebitur enim paulisper forte discrepare ab his quæ prenotata sunt. In quatuor igitur sepulchris prenotatorum imperatorum continetur sermo metricus factus, ad mensuram uersus hexametri, hoc modo incipiens, à Septentrionali plaga, super primum sepulchrum continentur duo uerba exarata in marmore, hæc scilicet, FILIUS HIC. In marmore secundi sepulchri exarata sunt hæc uerba. PATER HIC. Super marmore quoque tertij sepulchri scriptum est. AVVS HIC. Et in quarto exculptum est. PRO AVVS IACET ISTIC. Sicque perficitur unus uersus hexameter. Adiunguntur autem his duo mausolea eiusdem operis marmorei, & eiusdem structure & eleuationis, in quibus descriptus est unus uersus hexameter, à Septentrione in Austrum, qui in priori tumulo continent hæc uerba exculpta. HIC PRO AVI CONIUNX. In secundo. HIC HEINRICI SENIORIS. Dies quoque & annos, quibus prefati Imperatores obierunt, annotauimus, sicut ibi annotati continentur, in hunc modum. In primo itaque uersus Austrum, quod est nouissimum in descriptione uersus prenotati, sic scriptum reperitur. CUNRADVS II. IMPERATOR ROMA NORVM. ANNO DONICAE INCARNATIONIS MXXXIX. NON. IUNII OBIT. In secundo, uersus Septentrionem sic descriptum erat.

HVI V&

Heinricus tertius,
dictus Niger.
Heinricus quartus
dictus Senior.
Heinricus quintus
dictus Junior.
Otto Frisingensis
lib. 6. cap. 28.

Principes de
Vuabilingen.

Monumentum in
Baienstein.

Hinc coniectura est, quicquid inter Rhenum est
& Nicrum, uelut in Prouincia formam reda-
ctum, aliquot annos Romanis paruiffe. Hinc tan-
tum uetustatis reperias non solum in Nicri litto-
re, sed in intermedijs etiam locis. Hinc apud Et-
telingan, patriam meam, tabula lapidea fuit re-
perta, cui Neptunus erat insculptus, de qua in Pa-
ralypomenis meis infra.

Heinricus. III. Niger.

Heinricus IIII.

Vide Otton. Frising.
lib. 6. cap. 35.

Theodosius.

Gregorius s. excom-
municat Leonē Imp.

Oblique in Papam.

HVIVS FILIVS HEINRICVS TERTIVS, QVI DICTVS EST NI-
GER ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE INCAR-
NATIONIS MLVI. NON. OCTOBR. OBIIT. In tertio, uersus Se-
ptentrionem rursus scriptum est. HVIVS FILIVS HEINRICVS IIII. DI-
CTVS SENIOR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINI-
CAE INCARNATIONIS MCVI. VII. IDVS IVNII OBIIT. In quarta
to scriptum est. FILIVS EIVSDEM HEINRICVS V. DICTVS IUNI-
OR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE INCAR-
NATIONIS MCXXV. X. KALEND. AVGVSTI OBIIT. De istorum
generatione, Otto Frisingensis Episcopus, qui de eadem generatione descendit,
dicit quod Chunradus proauus ex parte patris Chunrado Vuormaciensium du-
ce, qui in praelio cum Vngaris sub Ottone habito occubuit, profapiam ducens
ex parte matris à probatissimorum Gallorum principum genere, qui ex antiqua
Troianorum stirpe descenderant, & à beato Remigio baptizati fuerant, qui Clo-
dij siue Clodouei multotiens nominabantur, originem duxit: de quibus supra
in gestis Francorum satis est dictum. Quod ex eo quoque probatur, quod ijdem
Principes de Vuabilingen oriundi dicebantur, apparet autem usque in praesens ti-
tulus monumenti iuxta praefatam uillam, in modum turtis, miro opere de qua-
dris & sculpsis lapidibus constructus, quod uulgus Baienstein denominat, in
quo sculptum literis reperitur, CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE

Praefatus. C. uxorem Giselam nomine de antiquo & glo-
rioso Carolorum sanguine oriundā habuit. Sicut quidam
his uersibus attestatur.

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo magno processit Gisela prudens.

Hæc primum Ernusto duci Sueuorum, fratri Alberti Mar-
chionis Pañoniae nupta fuit, ex eoque filios, Ernustu & Her-
mannum suscepit. Quo mortuo praefatus rex. C. eam acce-
pit uxorem. Genuit ex ea Heinricum eius nominis tertiu,
qui dictus fuit Niger, ut praedictum est. In quo propter ma-

ternum genus post multa curricula annorum, redijt imperiū ad illustrem & glo-
riosam progeniem Caroli Magni. Dicitur uero Heinricus ex Agnete Imperatri-
ce, ut supra descriptum est, genuit rursus Heinricū, eius nominis quartū, qui di-
ctus fuit Senior, & à plerisque nuncupabatur Malus, eo quod multa mala terris & prin-
cipibus propter suam excommunicationem & uitam sceleratam intulerit, de cuius
tamen excommunicatione praefatus Otto Frisingensis sic scribit: Lego & relego
Romanorum Regum, siue imperatorum gesta, & nusquam inuenio quenquam eorum
ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, uel regno priuatum, nisi forte
quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breue tempus à Roma-
no Episcopo inter poenitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio pro-
pter cruentam cædem à liminibus Ecclesiae sequestratus est. Licet praefatus Otto
hæc scribat, constat tamen ex his, quæ superius longe descripta sunt in pluribus
locis, quod imperatoribus siue regibus quarundam nationum, uergentibus in mul-
tam peruersitatem, uel nequitiam, siue in desidiam, ut inutiles conferentur, mul-
toties diuino iudicio reprobati sunt, alijque in locum eorum substituti sunt, quod
plerumque nulla accedente autoritate Romanae Ecclesiae factum est, sicut frequen-
ter de imperatoribus apud Constantinopolim positus legitur, ut supra descriptū
est. Quandoque etiam accessit autoritas Romani Pontificis, sicut in gestis Roma-
norum Pontificum legitur, Quod Gregorius iij. fecit recedere totam Italiam de
potestate Leonis Augusti, & ipsum excommunicauit, & regno priuauit, talia quoque
alibi plerumque leguntur, & nostris temporibus facta fuisse cernuntur. Licet autem
Romani Pontifices hæc sibi ascribant, & se fecisse gloriètur, nos tamen animad-
uertimus hæc potius facta fuisse diuino iudicio culpis imperatorem exigentibus,
animisque Principum siue gentium, ad resistendum se coadunantibus. Quis autem
flectit meates hominum, nisi ille de quo scriptum est: Sicut diuisiones aquarum,
ita cor

ita corrigis, & corda hominum in manu Dei sunt. In libro quoque Regum non
dicitur quod Samuel Saulem reprobrauerit, sed quod à Deo fuerit reprobatus, & iubete
Deo, per ministerium Samuelis, Dauid fuit inunctus. Exemplis quoque id ipsam
approbatum cernitur. Sub temporibus namque nostris, Fridericus primus, eius no-
minis Imperator Romanorum, ab Hadriano papa, & Alexandro, aliisque successore
ribus excommunicatus (ut ipsi afferunt) nunquam perdidit imperium. Philippus
quoque filius eiusdem Friderici, post mortem fratris sui Heinrici vi. acquirens sibi
imperium, siue regnum Romanorum, propter excommunicationem Celestini Papae iij.
sicut meminimus factū fuisse, sub temporibus nostris nunquam perdidit illud. Hæc
omnia in subsequentijs descriptionibus & annotationibus temporum, plenius
explicabuntur. Praefatus itaque Heinricus. IIII. de uxore sua Bertha nomine, duos
filios progenit, & unam filiam. Cunradus quoque filius eiusdem in Italia mortuus
us est, sicut superiora scripta demonstrant. Heinricus uero eiusdem nominis. V.
postmodum factus Imperator Romanorum, patri in imperio successit, & sicut à
patribus & auis siue proauis, quadam discordia ad eum deducta fuit super insti-
tutionibus Episcoporum, hanc uiriliter tenuit, & propter hoc Papam Paschalem
captiuaui. Tandem sicut in superioribus annotatum est, hæc discordia, anno Do-
minicæ incarnationis Mcxxij. determinata est, sicut superius descriptum est. Prae-
fatus uero Heinricus. V. anno Dominicæ incarnationis Mcxxv. obiit.

LOTHARIVS SAXO, XVIII. GERM. IMP.
Huius laus est à uendicata religione & legibus.

ANNO Dominicæ incarnationis Mcxxvi. ab urbe condita MDccclxxvij. Lo-
tharius dux Saxonum, cuius metio superius facta est. lxxxix. loco ab Augu-
sto regnum accepit, regnauitque annos xiiij. Fridericus dux Sueuorum, & Cunra-
dus frater eius, qui ducatum acceperat, pertinentem ad Herbipolensem Ecclesiam à
Heinrico iuniore, sicut supra descriptum est, nepotes fuerunt praefati Heinrici filij,
uidelicet sororis eius, filia namque Heinrici senioris, cuidam Friderico nobili de Sto-
phen, matrimonio iuncta fuit, mortuorumque Rudolpho duce Sueuorum in bello, qui
sibi regnum uendicauerat, dictus Heinricus senior, ducatum Sueuiae praefato Fride-
rico genero suo contulit. Ipse quoque Fridericus, de praefata filia dicta Agnete duos
filios progenit, Fridericum uidelicet & Cunradum, quorum Fridericus ducatum Sue-
uiae tenuit, quem à quibusdam audiuius denominari monoculum. Cunradus
uero ducatum Fracōnie, ut praedictum est, accepit: penes hos, mortuo auunculo suo,
Heinrico iuniore, insignia imperialia remanserunt. Ideoque cum quibusdam Principibus
peregerunt, ut sepe dictum est. C. in regnum eligere, in discordia contra Lotharium, plu-
ribus tamen fauentibus Lothario, isti tamen bellum habuerunt contra Lotharium. Lo-
tharius uero filiam Gertrudim unicam, quam habebat, dederat uxorem. H. duci Ba-
uariae, fratri Vuelphonis nouissimi, quem nos uidimus, cuius generationis, quia
incluta fuit & nobilissima, & Deo semper deuota, Romanaeque Ecclesiae semper af-
fistens, & Imperatoribus saepe resistens, quia mentio Vuelphonum superius fre-
quenter facta est, in hoc loco generationem illam latius describamus.

In hoc itaque genere, sex Vuelphones leguntur fuisse, non simul, sed sibi in gene-
ratione illa succedentes. Creduntur autem uiri illi incluti fuisse de gentibus illis, quæ
sub Valentiniano Impatore de Scythia erupentes, diuersas partes Germanie occu-
pauerunt, & dominatum obtinuerunt. Licet autem eiusdem generis tyranni & nobiles in ge-
nealogia precesserint, utpote Vuarinus et Ruothardus, qui beatum Othmarum in
insula Rheni relegarunt, in qua hodie consistit monasterium monachorum, quod uo-
catur Staine. Primus tamen, de quo legitur, eius generis fuit quidam inclutus dictus Ethi-
cho, qui genuit filium nomine Heinricum, & filiam nomine Hiltgardam, quam Ludeuui-
cus Imperator duxit in uxorem. Factum est autem, dum praefatus H. moreret, in curia iam di-
cti Imperatoris L. persuasum ipsius Imperatoris, & quorundam aliorum, ipsi impera-
tori fecit hominum & subiectionem, & ab eo accepit iij. millia mansuum pro benefi-
cio in superiori Bauuaria. Quod cum pater eius percepisset, existimans nobilitatem &
libertatem suam nimis esse declinatam, ualde consternatus est animo, & dolorem
suum

Fridericus. I.

Et Hein. V. ex commu-
nicatur, opera Mo-
gont. Saltz. & Co-
lonien. Episcoporum,
Otto lib. 7. cap. 15.

In ciuitate Gallie Spi-
ra, iuxta patrem,
auum, proauum, Im-
peratores, cultu re-
gio sepelitur. Otto li-
bro 7 cap. 16.

Hic ab alijs dicitur
Lutherus Saxo, sub
hoc Casare cepit Eu-
ropa denuo iure ciui-
li scripto in iudicijs
passim uti.

Stauffen, Otto ha-
bet Stoyphe.

Frid. monoculus.

Author uidit Vuel-
phonem.

De generatione
Vuelphonum.

Vuelphones Schyte.

Staine monasterium.

Hominium.

Mansuum.

suum exponens amicis suis, facie filij amplius uidere noluit. Ipse uero Henricus patri suo, prout decuit, reuerentiam in omnibus exhibuit, & necessaria abundanter largiri fecit ei residendi in uilla, quæ dicitur Amergau, ubi & cellam monachorum construxit, quam post mortem patris sepe dictus Henricus transfudit in locum qui dicitur Altenmunster, à nomine S. Altonis ibi quiescentis. Idem uero Henricus uxorem duxit de Bauuaria Beatam nomine, ex qua tres filios genuit, uidelicet S. Chunradum, qui postmodum Constantiensis ecclesiæ Episcopus fuit, & eam multis prædijs suæ proprietatis ampliavit, & Ethiconem qui legitimo matrimonio carens, ex quadam de ministerialibus suis unam filiam progeniuit. Tertium quoque filium, uidelicet Rudolphum, habuit sepe dictus Henricus, qui Rudolphus accepit uxorem de Vningin, Itham nomine, cuius pater Cuno nobilissimus comes fuit, mater eius extitit filia Ottonis Magni Imperatoris, Richilint nomine. Dicitur itaque Rudolphus de præfata Itha uxore sua duos filios progeniuit, uidelicet Vuelphonem, qui primus hoc nomen accepit, & Henricum, qui apud uillam Lunum in uenatione saxo percussus, interijt. Genuit & filiam, Richardam nomine, quæ postmodum moriens, in monasterio Ebersberck sepulta est. Maritus namque eius ditissimus comes Bauuarianorum, cum non haberet heredem, tres Abbatis construxit, uidelicet Ebersberck, Gisenult, & Chubach. Vuelpho uero filius præfati Rudolphi, duxit uxorem de gæte Salica, de castro Glizberck, Imiza nomine. Hic est ille Vuelpho comes, qui aliquando Imperatoris Cunrado secundo, auxiliante sibi duce Ernusto, rebellauit. Augustensem quoque Episcopatum, & Frisingensem, in prælio quod habebat cum Brunone Augustensi Episcopo, attriuit, & plurimum comminuit: pro qua re tamen in fine satis fecit, & uillas plurimas eidem Episcopatibus tribuit, in tantum quod iudicio frigide aquæ innocentiam suam probauit. Hic de præfata uxore sua Imiza, genuit filium, cui nomen suum imposuit Vuelpho, genuit & filiam Chuzam nomine, quam Azoni ditissimo Marchioni Italiæ dedit in uxorem, in dote quoque dedit eidem curiam nobilissimam, quam habebat in Italia, Elsinam nomine, quam & ipse ab uxore sua in dotem acceperat. Cuius curiæ mille & centum mansus sunt, uno ualio comprehensi. Cuius filius Vuelphonis secundus, Vuelpho tertius, uir per omnia probatus, ducatum Carinthiorum & Marchiam Veronensem acquisiuit, & strenue rexit. Dicitur de eo quod contemptum exhibuerit Henrico Imperatori tertio, eo quod cum idem Imperator conuocasset exercitum suum in Lombardiã, apud locum qui uocatur Rungalle. Iste tertius Vuelpho cum armatis militibus suis, quos adduxerat contra uoluntatem imperatoris recessit ab eo, & neque minis, neque promissionibus potuit detineri ab eo, quod ideo factum est, quia præfatum imperatorem expectauerat in eodem loco per triduum ultra statutum tempus, & neque nunciū neque literas suas acceperat, quibus absentiam suam excusaret. Alio quoque tempore præfatum imperatorem uerbis suis coegit, ut Veronensibus remitteret mille marcas, quas ab eis contra iusticiam extorquere uoluit. Iste Vuelpho tertius, immatura morte præuentus, sine hærede decessit, & omnes possessiones suas ecclesijs distribui mandauit. Sane mater eiusdem hanc distributionem fieri non permisit, sed potius de Italia reuocauit filium præfati Azzonis nepotem suum Vuelphonem quartum, eumque heredem omnium possessionum eiusdem generis instituit. Hic est ille Vuelpho quartus, qui primū ducatum Bauuarianum adeptus est, & multa magnifica peregit.

Temporibus quippe Henrici imperatoris quarti hic extitit, & bona fide ei ad hæsit, donec idem imperator multis facinoribus reus habitus, sedi Apostolicæ se opposuit, et in mortem præfati Vuelphonis, ut dicitur, quedam machinatus fuit, extunc recessit ab eo, & cum alijs Principibus Saxoniarum & Sueuiarum, eum impugnauit. Hic etiam propter scisma, quod eiusdem temporibus extitit, Siphridum Augustensem Episcopum scismaticum captiuauit, & comprehensum in uincula iecit, & in castro suo Rauensburg multo tempore catheratum conseruauit. Ciuitates quoque Augustensem & Frisingensem destruxit.

Accepit autem reginam Angliarum, tunc uiduam, filiam scilicet Balduuini nobilissimi

Amergau.

Altenmunster.

Conradus.

Ethicho.

Rudolphus.

Lunum.

Abbatie tres.

Ebersberck.

Gisenult.

Chubach.

Nota.

Iudicio aquæ frigide
innocentiam probare

Centum mansus.

Vuelphonis factus
contra Imperatorem.Vuelpho quartus, pri-
mus Bauariæ dux.Siphridus Aug. Episco-
pus captiur.Ciuitates August. Fri-
singen. destruumur.

issimi comitis Flandriæ Iuditham in uxorem. Ex qua duos filios, Vuelphonem scilicet & Henricum, quorum uterque ducatum Bauuariæ alter post alterum possederat, progeniuit. Hic est ille qui primus eo quod fautoribus suis in tot commotionibus bellorum prædialia sua distribuendo paternos redditus comminuit, manus suas episcopis præbuit, & beneficia non modica ab eis recepit. Omnes possessiones Luicoldi comitis, quas in partibus istis habuit, præter illas quas in Zuuiultum sanctæ Mariæ contradidit, cum duobus castris, Achalmien & Vuelnelingen, ipso donante possedit. Patrimonium quoque comitis Ottonis de Buochorn eo uiuente & bona uoluntate tradente, recepit & obtinuit. Denique cum ad senilem ætatem peruenisset, & Rattinbuochensem ecclesiam construere cœpisset, & satis copiose ditasset, Altorfense quoque monasterium prædijs, decimis & mancipijs, necnon & ecclesiasticis ornamentis abundantissime ditasset, alias etiam ecclesias ad se pertinentes aliquo modo meliorasset, uolens Deo de excessibus suis difficiliorem satisfactionem exhibere, Hierosolymitanum iter arripuit. Quod in maximis persecutionibus & periculis Ungariarum & Græciam transiens, persequi soluit. Sepulchrum enim Domini & alia sancta loca, omnibus suis pene amissis uisitauit: deinde ad reuersionem se parans, Cyprum adiit, ubi de hac uita decedens sepultus est. Ossa tamen eius postea inde sublata, ad Altorfense monasterium translata & reposita sunt. Socij autem peregrinationis & laborum eius, uel interfecti, uel uini Sarracenis, machinante perfidissimo Alexio imperatore, traditi sunt. Inter quos Thiemo lauuiensis archiepiscopus comprehensus, & regi Memphæo presentatus, ad idololatriam angariatur. Ille sanum ingressus, animi & corporis uiribus robustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frustra comminuit. Ob hoc productus, exquisitisque supplicij affectus, martyrio coronatus est. Itham marchionissam, matrem Luipoldi marchionis orientalis, quæ similiter in eodem comitatu fuit, unus de principibus Sarracenorum rapuit, & impurissimo matrimonio sibi copulauit, ex eaque sanguinum illum sceleratissimum progeniuit. Igitur Vuelpho uero eius nominis, lenior inter filios præfati Vuelphonis, mortuo patre accepit ducatum Bauuarianum, & tam curiæ suæ largitate & honestate, quam finitimarum gentium, maximeque Italiarum, bellis & honestatibus multa magnifice peregit. Accipit autem Mathildam nobilissimam ac ditissimam Italici marchionis Bonifacij filiam in uxorem, feminam uiriliter animi, quæ ad instar fortissimi principis totam terram illam dominio suo subiugauit. Quam tamen postea, nescio quo interueniente diuortio, repudiavit. Denique omnibus bene compositis, morbo correptus in uilla Chufestingin, diem clausit extremum: & in Altorf deportatus, iuxta patrem & matrem sepultus est. Henricus frater eius ducatum & omnia quæ illius erant, obtinuit, & potenter ditiori suæ subiugauit. Accepit autem uxorem de Saxonia, filiam Maginonis ducis & Sophiæ sororis regis Ungariæ Colomanni, Vulfhildem nomine. Ex qua præter illos quos infra annos sinus cœlestis patriæ suscepit, tres filios, Chunradum, Henricum, Vuelphonem, & quatuor filias, Iuditham, Sophiam, Mathildam, Vulfhildem progeniuit. Iuditha nupsit Friderico Sueuorum duci, quæ Fridericum imperatorem nostrum, & uxorem Mathæi ducis Lotharingiæ progeniuit. Sophiam Bartholdus dux de Zaringin, & eo mortuo Luipoldus marchio de Stiria in uxorem accepit. Mathildis primo Diepoldo filio Trepoldi marchionis de Voheburch, postea eo mortuo, Gebardo de Sulzbach copulata est. Vulfhildem Rudolphus Bregantinus comes duxit. Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi literarum studijs informaretur, tempore maturo Coloniensi archiepiscopo altiori studio & disciplina claustrali educandus committitur. Vbi in utroque tantum profecit: sed & alijs uirtutibus uitia declinans, tantum exornauit, ut ab omni & clero & populo amaretur, ab omnibus summo honore dignus iudicaretur. Ipse uero honores, diuitias, laudem humanam fugiens, quibusdam se monachis sociauit, cum quibus omnibus suis igno- tantibus, Clareuallense monasterium adiit, ibique se monachum fecit. Deinde procedente tempore Hierosolymam petijt, ubi cuidam seruo Dei in heremo

Vuelphonis quarti filij
Vuelpho, et Henricus.

Zuuiultum.

Patrimonium comitis
Ottonis de Buochorn.Vuelphonis 4. profectio
ad sepulchrum
Domini.Thiemo archiepiscopo
martyr.

Itham marchionissam.

Vuelpho quintus.

Henricus frater
Vuelphonis quinti.Bertholdus de
Zeringen.Hohenburg
Sulzbach.Nota. Apud episcopos
claustralis disciplina.

b manente

Bernhardus.

Norbertus.

per addidit. Claruerunt etiam illis temporibus uiri uenerabiles, sanctus Bernhardus Clareuallensis abbas, qui in multa facundia postmodum librum ad Eugenium papam conscripsit, & contra Petrum Baiolardum hæreticum firma dispositione contendit. Beatus quoque Norbertus institutor Præmonstratensis ordinis, in ecclesia Magdeburgensi, quam Parthenopolim uocant, archiepiscopus exiit: ipseque cum imperatore in expeditione Romam iuit, indeque reuersus infirmitate correptus, breui tempore post, cursum præsentis uitæ compleuit.

ANNI LOTHARII.

Honorius papa.

Innocentius papa.

Petrus Leo septem annis apud Germanos.

Augusta combusta.

Vrspergensis ecclesiastica.

Chunradus Friderici frater in regem electus Constantiæ, ubi Mosellain Rhenum inuenit. Otto lib. 10. ca. 22. de gestis Friderici.

Comitia Babenbergæ.

Henrici castra super Licum.

Anno Domini mill. cxxvi. Lotharius electus rex est. Maxima quoque inundatio aquarum facta est circa Romam in festiuitate sancti Eleutherij. Anno Domini millesimo cxxvij. Chunradus insurgit contra Lotharium. Anno Domini millesimo cxxvij. Chunradus in Italiam fugit. Anno Domini millesimo cxxix. Honorius papa ij. obiit, cui Innocentius ij. per electionem canonicam successit: sed propter intrusionem Petri Leonis, cui fauebat multitudo Romanorum, sedem suam obtinere non potuit, ideoque in Franciam se contulit, ubi concilio Remis habito cum multis episcopis, præfatum Leonem & suos fautores excommunicauit, sicque in partibus Germaniæ usque ad septimum annum permansit. Sedit autem annos xij. menses vij. Sub isto papa uigere & crescere cœperunt ordines Cisterciensis & Præmonstratensis. Anno Domini millesimo cxxxi. Anno Domini millesimo cxxxij. Augusta combusta est. Anno Domini millesimo cxxxij. Eclipsis solis facta est. Anno Domini millesimo cxxxv. Huch abbas Præmonstratensis primus post Norbertum, hoc anno accepit priuilegium ab Innocentio ij. papa. Hoc etiam anno Vrspergensis ecclesiastica, quæ iam x. annis fundata constitit, accepit priuilegium ab eodem papa. Anno Domini mil. cxxvi. Lotharius iuit in Apuliam, in qua expeditione H. dux frater Vuelfonis duxit mille quingentos milites. Eodem anno Henricus filius eiusdem ducis, pater Ottonis, postmodum per breue tempus regnauit, in Pentecoste baptizatus est. Anno Domini mil. cxxxvij. Innocentius papa restitutus est in sede sua. Anno Domini millesimo cxxxvij. Lotharius rex obiit in autumno sine filijs. Dux uero H. in cuius finibus obierat, regalia reseruauit, ut in generali conuentu principum, qui in proxima pentecoste Mogontiæ conditus fuerat, præsentaret. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in generali curia H. dux, qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, potentiam præualeret, circa mediam quadragesimam consilio habito in oppido Rheni Confluentia, conuentum celebrant, ibique Chunradum fratrem F. de quo supra diximus, præsentem Theodeuino episcopo cardinali regem creant.

HISTORIA CHVRADI REGIS.

Anno Domini millesimo cxxxix. Ab urbe condita mill. Dcccxc. CHVRADVS præfatus xc. loco ab Augusto regnum accepit, regnauitque annis xiiij. Huic primum Saxones & dux Henricus, alijque qui eius electioni non interfuerunt, resistunt, calumniantes eum non legitime, sed per surreptionem electum fuisse. Quibus omnibus in proxima pentecoste generalis curia Babenberg indicitur. Quo Saxones omnes simul cum uiduata imperatrice Richinza uenientes, ultro se Chunrado regi subdidere. Henricus dux regalia seruans aberat, ad quæ reddenda in festum Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratisponæ præfigitur. Quo ueniens, regalia quidem multis illectus promissis reddidit: sed ad ea quæ ulterius inter eos tractanda erant, dies ei breui post Augustæ præscribitur. Quo ex condito assumptis fidelibus suis & milite non modico uenit, ac super Licum ex opposito ciuitatis, rege ciuitatem tenente, castra posuit.

Internuncij

Internuncij autem ac mediatores ad hanc causam prenominati, per triduum huc ac illuc sepius transmeantes, nihil profecerunt: rex enim non aliter compositionem fieri uoluit, nisi dux quedam de his quæ à Lothario imperatore successerat ac possederat, resignaret. Quod cum dux tenuisset, ac se potius dubie fors supponi elegisset, colloquium infecto pacis negotio dissolutum est. Rex ergo metuens aliquid in se machinari, dum peracta cœna, cubitum se ire simularet, adductis clam equitatus cum paucis ciuitatem, nulli de principibus ualedicēs, exiit, ac militem suum reliquum in magno discrimine relinquens, Herbipolim peruenit, ubi iudicio quorundam principum dux proscribitur, ac in proxima natiuitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abiudicatur. Dux quoque in subsequenti die post egressum regis de Augusta, suis, prout poterat prope dispositis non multis comitatus in Saxoniam properat. At rex ducatum Saxonie Alberto Marchioni consobrino eiusdem ducis, Noricum uero post in Bauariam ueniens, Luipoldo filio Luipoldi Marchionis fratri suo ex parte matris tradidit.

Henricus ergo dux Saxoniam ingressus, cum casum & miserias suas fidelibus & amicis suis exponeret, ad rebellandum eos imperatori & Alberto excitauit. Unde in breui eundem Albertum auxilio eorum, necnon & suorum qui de Bauaria & Sueuia occulte eum insecuti sub specie peregrinationis terram intrauerant, adeo humiliavit, ut castris eius dirutis, terris circunquaque uastatis, ad regem auxilij gratia ire compelleret. Interea Luipoldus Marchio suscepto à rege ducatu Norico, omnibus pene baronibus ad ducatum pertinentibus, amore seu terrore ad se confluentibus, primo Ratisponam ditioni suæ subdit. Post collecto milite, superiores partes Bauariæ usque ad Licum pertransiens, amissis aliquot de suis, festinanter reuertitur. Non multo post Henricus dux dum in Saxonia omnibus suis rite dispositis, in Bauariam redire disposuisset, morbo correptus

diem clausit extremum, ac in monasterio Lutheri iuxta focerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filij sui paruuli, quem eis adhuc uiuens commendaauerat, regi denuo rebellant. Luipoldus uero ducatum Noricum ex hinc se potenter habere cōfidens, dum in obsidione castrum Valeia, duorum fratrum, qui in parte ducis H. steterant, incaute moraretur, Vuelfo ducis eiusdem frater, collecto milite superueniens, fortissime pugnando, caesis ex utraque parte pluribus, multis captis, Luipoldum ignominiose fugere coegit. Ipse enim Vuelfo præfatum ducatum iure hereditatis ad se spectare proclamans, dum iustitiam apud regem impetrare non posset, ad rebellionem se parat. Ob hoc rex circa idem tempus castrum Vuensberg obsedit. Quem Vuelfo collecto milite, in proxima hebdomada natiuitatis Domini, dum incaute pugna aggredi attentat, amissis aliquot, multis captis, cum paucis fugit à prælio. Non multo post Luipoldus moritur, ei que in marchiam frater suus Henricus successit. Cui rex Saxoniam ingressus, pacemque cum Saxonibus faciens, uiduam H. ducis in uxorem dedit, ei que ducatum Noricum concessit. Quæ res maximæ discordiæ seminarium fuit. Vuelfo enim, ut dictum est, eundem ducatum impetens, extemplo armata manu sub oculis eiusdem Henrici partes illas ingreditur: cunctisque circunquaque uastatis, regreditur. Ob hoc Henricus inflammatus, coadunato milite, fines illorum, qui Vuelfonis fautores erant, ingressus, munitiones illorum & uillas destruxit. Cui dum Vuelfo, restaurato milite, occurrere parat, audito quod rex suberuenturus esset, cessit. Porro Henricus ille simul cum rege castrum Tachouue, scilicet comitis Chunradi, qui ex parte Vuelfonis erat, obsidione claudit: uastatisque in circuitu uniuersis, adiutorio regis ad deditioem coegit, ac igne succendit. Sic tota illa prouincia in maximo bellorum discrimine laborabat. Interea Rogerius rex Sicilia audiens huiusmodi confidationes inter Vuelfonem & regem, timens ne forte cessante Vuerra, Chunradus rex Italiam intraret, ac eadem quæ à Lothario, ab eo quoque perperurus esset, Vuelfonem aduersus eundem muneribus illectum incitat: singulisque annis mille marcas se ob hoc daturum iuramento confirmat. Item quoque rex Ungariæ eundem Chunradum metuens, Vuelfonem ad se accersit: dataque pecunia non modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, ad rebellandum nihilomi-

b iij nus in sti

Chun. fugit Herbipolim.

Henr. cōtra Albertū.

Henr. dux moritur, et in Luther sepelitur.

Vuelf. fugat Luipoldum.

Vuensberg Otto libro 7. cap. 5.

Bellum inter regem & Vuelfonem.

Seminarium maximæ discordiæ.

Rogerius Siciliae rex Vuelfonem muneribus cōtra regem prouocat.

Idem agit rex Bohemie.

nus instigat. Vuelfo itaq; strenui militis exercens officium, modo in Buauaria, modo in transalpinis partibus Sueuiæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum mouit, ut regem potius ad defensionem sui, quam ad exterarum nationum inuisiones excitaret. Circa has tempestates gens Francorum cum rege suo Ludouico, gens quoq; Teutonicorum cum rege suo Chunrado, ac alij principibus, Fridrico duce Sueuiæ, postea imperatore, episcopis, comitibus, seu alijs cuiuscunq; conditionis hominibus, querimonia transmarinæ ecclesiæ Hierosolymitanæ iter aggrediuntur. Quod & Vuelfo ducē, licet nondum sedata guerra, ire compulit. Bernhardus namq; supra nominatus Clareuallensis abbas, & alij uiri religiosi, ad prædicationem eiusdem itineris firmiter insistebant. Egressi itaq; anno Dominicæ incarnationis millesimo cxlviij. per Vngariam & Græciam innumerabilem exercitum ducunt. Qui totus pene, exceptis principibus, seu alijs plus cautis, uel inedia, uel aeris intemperantia, uel ciborum insolentia, uel Sarracenorum inuisione, infecto negotio, interierunt. In hoc ergo laborioso itinere Chunradus rex commilitoni suo Vuelfoni (sic enim eum nominare solebat) sapissime in necessitate subueniebat: ac de omnibus quæ à regio fisco Constantino politani imperatoris sibi offerebantur, partem illi tradebat.

Deniq; Hierosolymam ueniētes, cum alij prociuctum sub rege C. contra Damascum mouerent Vuelfo infirmitate captus, ac in desperatione positus, ad reuersionem se parat. Transito igitur mari, conualescens Siciliam attingit, ubi Rogerius eum cum magno domus suæ tripudio suscipiens, ac honorifice dimittens, iterum ad rebellandum regi maximis muneribus illectum incitat. Igitur reuersus in proxima hyeme circa Purificationem sanctæ Mariæ, collecto milite, fines regis inuadit, ac castrum eius Flochberg forti impugnatione sollicitans, dum in reuersione militem nimis diffuse & incaute duceret, à militibus regis circumuentus, ac congressione inita cum paucis, alijs circumquaq; diffusis, plus ex infortunio quam ex instantia belli, milites Vuelf. fugam arripiunt, plurimisque captis, nullo occiso, ignominiose reuertuntur. Ac sic guerra diu anxie inter ipsum & regem agitata, finita est. Nam F. qui postmodum fuit imperator, fratruelis regis & filius sororis prædicti Vuelfonis, medium se ad compositionem faciendam interposuit: captiuosq; duci reddi, ac regem de cætero securum penes illum esse, prouida deliberatione cõfirmavit. Rex ergo accepto consilio Vuelfoni aliquos redditus de fisco regni cum uilla Merdingen concessit: ac sic firmata pace, ipse rex relicto filio paruulo Fridrico, in breui post uita decessit, ac in monasterio Lorchen sepultus, & F. fratrueli suo sedem regni reliquit. Statuens cum eodem ut filio suo cum ad annos perueniret, ducatum Sueuiæ concederet.

ANNI CHVRADI.

Anno Domini millesimo cxxxix. qui est primus Chunradi regis, Innocentius papa, facta plenarie synodo, ut quidam dicunt ferè mille episcoporum, mediante quadragesima, totam partem Leonis condemnauit, cum ordinatione illius.

Eodem anno idem papa perrexit contra Rogerium Siculum ducem Apuliæ, cum exercitu Romanorum: sed cum suis, præter quos fuga cepit, captus est ab eo, mense Iulio, die xxiiij. Eodem anno Henricus dux in Saxonia moritur, & in Luther sepelitur. Anno Domini millesimo cxi. Dedo Reatinus episcopus effectus est. Eodem anno Vuelfo dux Luipoldum ducem Bauariæ in Idibus Augusti pugna iuxta castrum Valeium aggressus uicit. Ipse uero in eodem anno in festo sancti Thomæ à rege Chunrado apud Vuinsberg deuictus est. Anno Domini millesimo cxxi. Anno Domini mill. cxxij. Reatę maxima mortalitas fuit. Anno Domini millesimo centesimo quadragesimo tertio, Innocentius papa obiit, cui Celestinus secundus successit, genere Tuscus, sedit menses v. dies xiiij. Anno Domini millesimo centesimo quadragesimo quarto, Celestinus papa obiit, cui Lucius ij. successit: sedit menses v. dies xij. Anno Domini millesimo centesimo

centesimo quadragesimo quinto incipiente, in ipsa sacrosanctę natiuitatis Christi solemnitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco princeps, Perfarum uero & Medorum regis, seu Soltani subditus, Edissam quæ nunc Ro has dicitur, unicum Hierosolymitanæ Ecclesiæ pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarrecenorum multitudine circumdedit, ac in ipsa, ut dixi, natiuitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum urbe Christianis in ore gladij occisis, uel miserabili captiuitate in seruitutem redactis, Ecclesiæ Christi, & præcipue beatæ Mariæ semper uirginis basilicam, & eam, in qua Thomę Apostoli corpus recõditum est, ad saluatoris nostri ignominiam intro ferens ea quæ non licebat, sæde polluit, nostrisque penitus exterminatis, Sarracenos ibi ad habitandum collocauit. Eodem anno Lucius Papa obiit. Cui Eugenius tertius, natione Pisanus successit: sedit annos octo, menses quatuor, dies uiginti & unum. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo sexto. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo septimo. Expeditio magna facta est Hierosolymam, in qua, ut prædictum est, Cunradus rex, & rex Francorum Ludouicus, & Vuelpho, & Fridericus tunc dux Sueuorum, qui postmodum factus est imperator, cum multis alijs iuerunt. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo octauo. Anno Domini Millesimo centesimo quadragesimo nono. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo, quarto Nonas Semprembri. Reatina ciuitas, post longam obsidionem à Rogerio rege Sicilia destructa est. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo primo. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Cunradus rex obiit.

FRIDERICVS PRIMVS, DICTVS BARBAROSSA. XX. Germanorum Imperator.

Anno Domini Mclij. ab urbe condita, MDcccv. Fridericus huius nominis primus xci. loco ab Augusto regnum accepit, magis ex delegatione patris sui, q̄ ex electione Principum. Erat aut uir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consilijs prouidus, in negocijs peragendis uirilis, affabilis mansuetus, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellentissimus. Quorumcunq; enim hominum uultus uel personas semel agnoscebat, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus ueniebat, citissime eos nominatim salutauit, ac si quotidie eum morati fuissent. Erat quoq; statura mediocris, magis tamē longa q̄ breui, pectore plenus, & ut dictum est, corpore robustus, facie satis eleganti, barba & capillo rufo. Huic imperium cessit, eo q̄ præfatus Vuelpho, auunculus eius, & alij Principes Alemannię, proxima linea consanguinitatis eum attingerēt. Et ideo q̄ cū ex nominis sui interpretatione, pacis diues uocitaretur, inter Principes Alemannię studeuit pacem potissimum reformare, ut ad expugnandas maxime Italicarum gentium uirtutes bellificas, posset efficacius insistere. Regnauit aut annis xl. parum minus. Hic in tribus annis primis pacem reformauit inter principes Alemannię, quę ualde turbata fuerat, propter ducatum Bauarię & Saxonie, sicut supra descriptum est. Fuit aut Henricus iunior de Saxonia fratruelis Vuelphonis filius auunculi sui. Henricus uero de Austria, frater Luipoldi, de quibus supra dictum est, filius patris sui. Auia quippe ipsius, cuius mentionem supra fecimus, cum in Sueuia genuisset duos filios, Conradum uidelicet regem, & Fridericum ducem, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austria & Styrię, ex quo tres filios, siue quatuor, ut quidam dicunt, suscepit, uidelicet Luipoldum, qui primus iniit certamen pro ducatu Norico, sed hic in imatura morte præuentus est, & fratri suo Henrico idem certamen reliquit. Genuit quoq; Conradum, qui postmodum fuit Archiepiscopus Iuuauia, quam uocat Saltzburg, & Ottonem, qui fuit episcopus Frisingensis, qui & Chrothicam consecravit, & usq; ad tempora huius FridERICI perfecit.

b iij ALBER

Lugubre martyrium Christianorum in Edissa ciuitate.

Expeditio Hierosolymitana.

De hoc Frid. A. endo barb. scripsit Otto li. 2. & Radenicus Canon. Frising. lib. 2.

Dotes FridERICI.

Vuelpho auunculus FridERICI.

Fridenreich, pacis diues.

Regnauit Augusti: sive me 37. annis.

Luipoldus.

Henricus.

Conradus.

Iuuauia, nunc Saltzburga dicta, Baioaria Metropolis.

Otto.

ALBERTVS FRATER ERNESTI DVCIS
Sueuorum, hic Austriam ab Hungarorum armis uendicauit.

Hæc libuit ex Otto-
nis Frisingensis Chro-
nico adijcere in usum
lectoris candidi.

Leopoldus in nuptijs Heinrici tertij Impera-
toris mortuus, & sepultus Treueris est.

Ernestus occisus in bello
contra Heinricum IIII.

LEOPOLDVS SECVNDVS

Itha filia Heinrici Imp. uxor.

LEOPOLDVS TERTIVS.

Agnes filia Heinrici quarti, & soror Heinrici
quinti, quæ prius Friderico Sueuorum duci nu-
psit, ex eoq; Fridericum & Conradum genuit.

LEOPOL. IIII.
factus à Conrado rege
dux Baiariæ, sepultus
in Austria, in Monaste-
rio S. Crucis, ordinis S.
Bernhardi.

Heinricus natu maior,
recepit Gertrudim fili-
am Lotharij secundi
Imp. relictam Heinrici
ducis Baiariæ. Hic fu-
it creatus primus dux
Austriæ, à Friderico
primo, & monasterium
Viennæ erexit, quod uo-
catur Scotorum.

Conradus
Episcopus
Saltzbur-
gensis,

Otto Fris- sin- gen.	Gertru- dis uxor ducis Bo- hemie.	Bertha uxor ducis Po- lonie.	Iudüba uxor Marchi- onis montis Ferræ.
-------------------------------	--	---------------------------------------	---

LEOPOLDVS QVINTVS,

Autia eius fuit Agnes, filia Heinrici quar-
ti, Proauia Itha.

Comites Zuuabruk,
& Sarbruk.

Nobilissimi Princi-
pes Germaniæ, cons-
anguinei Friderico.

Fridericus gloriaba-
tur se de familia Vua-
iblingensium. Vide Ot-
tonem lib. 2. ca. de sa-
mosis familiabus Gal-
lie et Germaniæ, una
Heinricoru de Vuel-
belinga, altera Guel-
phoru de Altdorffio.

De itinere Romano,
& reditu.

Terzona.

Mediante igitur Imperatore, cõpositio super ducatu Norico facta est. Hoc mo-
do, ut Heinricus de Saxonia ducatum Bauuarię reciperet, quem & pater & auus
suus habuerant. Heinricus uero de Austria, cum ante susceptũ ducatum esset tan-
tum Marchio, modo dux efficeretur, quæ beneficia sepe dictus imperator cõces-
sit utriq; sicq; terminata est hæc discordia, quæ præcipua erat in Alemannia. Vuel-
phoni quoq; auunculo suo, ut eius fauorem plene obtineret, contulit in benefi-
cium Marchiam Tusciæ, ducatum Spoleti, principatum Sardinæ, & totam terrã
Mathildis comitissæ. Habebat autem dictus imperator fratrem, Cunradum no-
mine, ex parte patris. Nam pater ipsius, mortua Iuditha matre ipsius imperato-
ris, duxit aliam uxorem de genere comitum illorum, qui dicebantur de Zuuain-
bruck, & de Sarbruck, ex qua genuit præfatum Chunradum, & filiam quandam,
quam duxit in uxorem Langrauius de Thuringa, & ex ea genuit illum Langra-
uium, qui postmodum proximæ consanguinitatis immemor, Philippo regi re-
bellauit. Imperator itaq; prædictum Cunradum fratrem suum Palatinũ Rheni
effecit. Hæc ideo aliquantulum diffusius scripsimus, ut pateat quomodo nobi-
lissimi Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis imperatori adhe-
rebant. At ipse potius gloriabatur se de regia stirpe Vuaiblingensium progeni-
tum fuisse, quos constat de duplici regia prosapia processisse, uidelicet Clodoue-
orum, de quibus legitur supra in gestis Francorum, & Carolorum, de quibus ni-
hilo minus eorundem supra narrat historiæ.

Sedatis igitur discordijs in Alemannia, dispositisq; negocijs imperij, & rebus
pacatis, aggressus est iter arripere in Italiam, quatenus & discordias ibidem seda-
ret, & more auito diadema imperatorium in Romana Ecclesia reciperet. Eo ite-
nere inuenit Terdonenses sibi rebelles. Est autem Terzona uilla permaxima in
Lombardia, per quam Mediolanenses iter habent usq; ad Genuam, & ideo hæc
quasi

quasi portum maris magni sibi esse uolunt. Hanc in ipso itinere aggressus impe-
rator expugnauit, & solo adæquauit, nihil eis ualente auxilio Mediolanensium,
in quo plurimum confidebant. Indeq; progressus, Romam peruenit, & ab Ha-
driano papa consensu totius cleri, cum diademate regio, imperialem benedicti-
onem accepit in Ecclesia beati Petri, ubi à ciuibus urbis seditio contra imperato-
rem commota est, ubi multi Romanorum interfecti, occubuerunt. Imperator ue-
ro rediens inde, in itinere Spoletanorum, diras & inopinas pertulit incurtio-
nes. Quarum impulsu Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & fun-
ditus euertit, paruulis tamen ac mulieribus, iussu imperatoris, sine lesione libe-
ratis. Dehinc per totam Italiam & Lombardiã, multis edomitibus rebellionibus,
cum peruenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quædam itinera an-
gusta, quæ Lombardi uocitate solent clausuras Volerni, ubi ex utraq; parte itine-
ris mons præruptus, quasi paries saxeus eminet in immensum, ibi Veronenses
collocauerant superius in planitie eiusdem montis quosdã malignos homines,
quatenus in transitu Imperatorem cum exercitu suo, demissis lapidibus interfee-
rent. Imperator uero solertissimus, quosdam aduocauit terre illius prudentissi-
mos, qui illecti promissionibus & muneribus per loca uix alicui hominum per-
nia, milites imperatoris deduxerunt ad præfati montis collem quendam super-
eminentem. Qui inde confurgentes, in præfatos malefactores irruerunt, & eos
in fugam uerterunt. Ex eis quoq; penè sexcenti capti sunt, qui omnes tristia pœ-
narum tulere discrimina. Deinde Imperator redijt in Alemanniã, ubi tunc duxit
uxorem. Nam antea iudicio Ecclesiæ in Synodo Constantiensi, inter ipsum &
Adilam filiam Marchionis Diepoldi de Hochburg, quam habuerat uxorem di-
uortium celebratum est, obiectu consanguinitatis. Quam postea Dietho de Ra-
uensburg ministerialis ipsius habuit uxorem. Imperator uero dominam Beatri-
cem de genere Burgundionum nobilissimam, filiam comitis Bisuntini, quæ illi
unica erat, hæres omnium bonorum ipsius, duxit uxorem, cuius opulentissima
dote, ut fertur, etiam quinq; millia militũ eius subduntur imperio. Eodem tem-
pore, ducem Boemorum regio decorauit nomine & dignitate, regium sibi con-
ferens diadema. Item discordias sedauit, si quæ erant in Alemannia, inter Princi-
pes uel Barones, & redire parat in Lombardiã, quæ maximis discordijs tunc ef-
ferbuerat. Nam Mediolanenses imperatori resistere se parant, & in auxiliũ suum
multas ciuitates Lombardię asciscunt, Brixia uidelicet & Placentiam, & alias q̃
plures. Cremonenses uero & Papienses imperatori fideliter adherebant, & Lau-
denses & Cumani, suo subdebatur imperio. Ideoq; bella frequentia totã comoue-
bant Lombardiã. Mediolanenses enim superbi, rebelles consueuerunt esse im-
peratoribus exortis de Sueuia. Illis uero qui de Saxonia erant, deuotius assiste-
bant. Eo quod, ut supra dictum est, Lotharius Imperator pro ipsis tulit sententi-
am contra Cremonenses. Cum sint etenim superbissimi, solent occupare termi-
nos uicinarum ciuitatum, & ipsas, quas possunt, suo subdere imperio. Quocirca
contra imperatoris edictum, Terdonam ab ipso erutam, eximij reedificauerunt
muris. Quodq; hoc deterius fuit, illarum urbium reliquias, quas ante deiecerat,
Cumarum scilicet atq; Laudę, ad imperij contemptum funditus exterminauere.
Papiam quoq; atq; Nouariã urbes egregias, ad eiusdem imperij despectũ pariter
apposuerunt depopulare. Ac sic hanc regni portionem scilicet Lombardiã, suo
imperio paulatim subijcere satagebant. Ad quod patrandum omnes penè Lom-
bardia urbes consentientes habuerunt. Placentia nempe Cremonenses à prædi-
ctarum urbium solitis ammiculis indigne prohibuit, atq; iter ad eas, eis omni-
modo denegauit. Brixia quoq; se itidem eisdem cum exercitu adiecit Mediola-
nensibus. Quarum opitalationibus immania ausi sunt scelera, partimq; potiti
sunt ausis. Nam Vegeualum & alia Papiensium oppida munitissima, præ-
dictarum urbium præsidij funditus destruxerunt. Cremona uero ciuitas egre-
gia, pro summi Imperatoris maiestate, contra Mediolanenses summi impe-
rij contemptores, sese audacter ingessit. Quæ & eorum munitissima op-
pida, magnis euertit uiribus, & eorundem plerosq; coartauit compedibus.
Eo tem-
pore

Fridericus coronat-
ur ab Adriano Pa-
pa.

Spoletum funditus
euertitur.

Clementia Cesaris
in paruulos & muli-
eres.

Clausura Volerni.

Veronensium insidiæ
in Imp. Fridericum.

Diuortium inter Frid-
& Adilam filiam
Marchionis Hochb.

Beatrix de genere
Burgundionum.

Fridericus Ducem
Bohemie regẽ facit.

Mediolanenses con-
trarij Friderico.

Cremona pro Impe-
ratore contra Me-
diolanenses.

*Consilium Friderici
componendi motus
Longobardeos.*

Eo tempore Imperator his discordijs opitulari censuit, ad quod discretissime patrandum uiros præmisit industrios, cancellarium scilicet nomine Reinaldum, & cum eo Ottonem comitem Palatinum de Bauuaria. Qui à Cremonensibus, & ab Oberto Episcopo eorundem, & à quodam Arderico sacerdote, qui tunc magni nominis floruit, cum tota plebe eiusdem ciuitatis magnifice suscepti sunt. Interea cum Imperator suum protelaret aduentum, Cremonenses pro tam benignissimis subiectionibus, ab alijs Lombardis indignissima tulere conuitia, & quod deterius est, in ipsum Imperatorem indigna relatu proferebant uerba.

**PRIMUM BELLUM FRIDERICI IMP.
contra Mediolanenses.**

Primum bellum Imperatoris contra Mediolanenses.

Quamobrem Imperator, cum ingenti exercitu Italicas appetijt oras. Cui præuius fuit Boemorum rex acerrimus, ab imperatore eodè in regiam dignitate primo sublimatus. Et iste Brixienfes oppressit, & damnificauit, quem subsecutus est Fridericus dux, supradicti Cunradi regis filius. Post hos Imperator aduentauit. Territi igitur tanto exercitu Brixienfes, imperatoris iussa iurati se facturos promiserunt. Adualems tamè sexaginta millia marcharum, ante tulerunt incommodum. Postmodum imperator iuxta flumen Padum tentoria fixit, ubi quidam Mediolanensium ex altera parte fluminis existentes, in ipsum imperatorem conuitia indigna relatu uociferati sunt. Propter quas iniurias imperator suos milites arma capere iussit. Ipse quoque sicut erat acer animo, ad subuehendum se, non nauè acquisiuit, neque uadum fluminis acquisiuit, sed quadam trabe lignea, hastis hincinde sustentatus, fluuium transiuit, & paucis se comitantibus in hostes prosiliit, qui territi à conspectu ipsius, fugam arripuerunt, & usque ad Trecium quoddam castrum Mediolanensium fugerunt. Vbi imperator Mauortius uix decem se comitantibus, fixit uexillum suum ante portas castrum, ubi exercitus suus continuo aduentauit, trepidantibusque ciuibus eos in deditioem accepit, sicut uti uellet. At ipse sicut erat affuetus de regia benignitate, mulieres & paruulos conseruari censuit, prædam uero castrum militibus suis distribuit, & in presidijis milites suos collocauit. Cæterum ex hinc transiens, ciuibus Laudensibus ad construendam nouam ciuitatem locum designauit, super Padum fluuium, in quodam colle, ubi ex utroque latere collis sunt loca paludiosa. Collis quoque idem, ex antiqua consuetudine Lombardorum mons Guezionum appellatus est. In quo eis uexillo regio urbem designauit decoram. Post hæc cum exercitu Melegnanum se contulit, ubi Mediolanensium diu expectauit satisfactionem, & ipsi satisfacere contempserunt.

Brixienfes oppressi.

Conuitia in Imperat.

Fridericus trabe lignea Padum traiecit.

Mauortius Imperat.

Clemencia Cesaris in paruulos et mulieres.

Aduocat igitur imperator exercitus de ciuitatibus Lombardiæ, cui adueniunt Cremonenses cum xxx. millibus armatorum, & Episcopo suo Oberto. Papienses quoque & Nouarienses cum copioso & splendido exercitu iunguntur. His imperator circumdatus, ad mœnia urbis Mediolani iter arripuit. Sane Mediolanenses cum multo exercitu, egrediuntur contra ipsum in pugnam. Committiturque pugna, ubi Mediolanenses fugam arripiunt, tendentes ad urbis sue mœnia. Cremonenses uero & alij Lombardi, eos uiriliter insequuntur. Appropinquantibus uero urbi suæ, equos reflectunt, & rursus pugnam ineunt. Vbi regius exercitus aliquantisper retrouersus est. Imperator uero confidentissimus, cum tanti belli uicissitudines ita alternari conspiceret, continuo se in hostes inuexit, & eosdem moribus urbis suæ mœnia subire coegit. Post talem belli gloriam suburbia fecit incendere, relicta sola turri, quam coram porta Romana, Romani construxisse feruntur, quæ erat sublimis, quatuor subnixis columnis, à uallo distans, partim plus quam sit iactus lapidis, quæ usque ad ostium erat solida, & saxis compaginata quadris. Hæc ad urbis tuitionem fortibus erat repleta uiris. Postea imperator urbem circumgit obsidione, & coram porta Romana sua fecit figi tentoria, alijs quoque singulis in obsidione soletissime loca præuidit opportuna. Paucis diebus effluxis, iam hostibus intra mœnia clausis, ad prædictam turrim expugnandam bella fecit inire. Cumque uiri qui in turri erant, cernerent columnas eius infringi martellis, & alijs instrumentis ferreis, territi formidare cœperunt, & se in deditioem imperatori obtulerunt.

Pugna Friderici & Mediolanensium.

Suburbia Mediolani incenduntur.

Mediolanum circumgitur obsidione.

obtulerunt. Quibus Imperator interuentu quorundam uitam concessit, & perfunem ab alto demissos, urbis mœnia incolumes intrare permisit. Moxque ex imperatoris edicto, Teutonici cum tubicine Cremonensium turrim conscendunt, exoriturque undique in castris clamor uirosum, & clangor tubarum. Ex quo euentu inopinato, ciues conclusi, ualde sunt territi, & quid consilij caperent, aut quo se uerterent, titubare cœperunt. Sese tandem tubarum clangore & signorum, ad inueniendum conuocant consilium. Petitaque pace, ad consilium Principes Imperatoris assumunt, regem uidelicet Boemorum, & ducem Luipoldum de Austria, Coniuentem quoque Archiepiscopum Fridericum, & Babenbergensem Episcopum Eminhardum. Aderat quoque cancellarius Reinaldus, et Otto comes Palatinus. Isti mediatores utriusque partis communicatis consilijs, & imperatori Mediolanensium iustas subiectiones, & Mediolanensibus dignas imperatoris præceptiones uicissim referebant. Postremo ciues ad id deuenere consilij, ut se & sua imperatoris traderent uoluntati. Gladios itaque denudatos, super colla ponentes, cruces quoque & alia insignia præferentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris miserabiliter se prostrauerunt. Quibus imperator, precibus Principum uix flexus, uitam donauit. Et qui prius erat maligni, facti sunt subiecti. Ideoque more regio subditis factus est mitis. Post tantos triumphos in die natiuitatis beatæ Mariæ uirginis diademate imperiali processit insignitus, & cum eo rex Boemorum, corona regia decoratus. Alij quoque Principes cum ipso processerunt, & facta est laus in cælum, & exultatio non modica, resonantes simul tinnitu signorum. Exinde ubi proxima peragrauit loca, ubi quæ à Mediolanensibus perperam fuerant constituta, iustitiæ rededit ad normam. Acceptis igitur obsidibus, spes resistendi abacta est omnibus Lombardis. Ideoque cunctas ciuitates & castella & oppida Lombardiæ peragrauit, & uades ab eis accepit, quod iustitiam suam reciperent, & conseruentur.

Consilium in quo de pace danda Mediolanensibus agitur.

Mediolanenses prosterunt se ad pedes Imperatoris.

Triumphus Friderici.

Pro reparando itaque iustitiæ uigore omnibus Lombardis & Italicis, Rongaliam, ubi mos Lombardorum est iustitiam suam requirere, & ab Imperatoribus recipere diem certam, & curiam publicam ad præsentiam Principum, qui tunc aderat, eis designauit. Editumque est ab imperatore, ut de singulis Italiæ urbibus, uiri idonei Rongalia conuenirent, & Barones, & alij qui causas haberet. Cumque ibidem conuenissent, assumptis nobilibus & prudentibus uiris, causa singulorum determinare studuit, primo pauperum, deinde baronum, & postremo ciuitatum.

De curia apud Rongaliam.

Otto habet lib. 2. c. 11. in campo Ranconlie super Padum.

Nota. Cause pauperum primo determinatur, postea Baronum & ciuitatum.

Pactum pacis. Bannum imperiale.

Exhinc pactum pacis instituit, secundum quod Principes Alemanniæ facere consueuerunt, & ne quis contra illud attentaret uenire, bannum, id est poenam pecuniariam constituit, ita, ut si qua urbs pacis uiolaret iura, centum marchas aurum persolueret. Marchio uero quinquaginta, comes quadraginta, capitaneus uero, seu alius inuasor maior uiginti, alij uero decem, & usque ad tres marchas, pro eis facultas suppedit, Imperatori persolueri deberent. Quod si quis nullum poterit exoluere præmissorum, uerberibus diris in patria diu afflictus, per quinque annos deberet fieri exul, quinquaginta milliarijs à patria seiunctus. Alias quoque leges, secundum prudentissimorum uirosum consilia ibidem instituit, in quibus inter cætera, & hoc cautum est, ne feudorum iniuste fieri possint distractiones. Iudices quoque præfecit singulis ciuitatibus Lombardiæ, qui ex parte Imperatoris banna supradicta reciperent, & læsis iustitiam facerent, super quo contra nouas institutiones imperatoris murmurare cœperunt Lombardi. Non est enim eorum consuetudo banna soluere, sed ut secundum leges Romanas iniuriæ passis satisfaciant, secundum quod iurauerint læsi, se talem uelle pati iniuriam. De quibus acquisitis, iudex tantum uicesimam, uel minorem, secundum quod ab eis decretum est, recipit portionem. De damnis quoque, siue spoliationibus, sicut lege statutum est, satisfaciunt. Tunc Fridericus Colonienfis Archiepiscopus obiit. Cui Reinaldus Cancellarius successit in Episcopatu. Dissoluta quoque itaque curia, imperator paternam uisionem Lombardiæ loca uisitare cœpit. Multis uero peragratis locis, Astensium urbem tandem aduenit. Astenses uero consilijs de munimine arcis nouæ, opponere se studuerunt.

Astensium urbs.

At ipse

At ipse eorum urbe cito potitus est, & his quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem arcem nouam, iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum: Imperator solertissimus ipsam tamen fortiter expugnauit: gentemq; frenauit superbam. Demum Astenibus captiuis, tam uiris q; mulieribus ultro misertus est. Deinde Scurij & Martesæ appetijt prouincias Mediolanensibus contiguas: ubi plurima restaurauit oppida, & noua castra construxit, in quibus Mediolanensium possit incurfus propellere. Cum quoq; adijt, & ciues illos à proprijs expulsos sedibus per Mediolanenses, sententiâ imperiali ad suam reuocauit ciuitatem: nec inde prius recessit, q; Cumanorum & Insulanorum sedaret discordiam. Erat autem Insula castrum quoddam in quadam insula laci Cumani, quod nunc penitus exterminatum est.

Scurij.

Martesæ.
Cunæ.

Insula castrum.

Patarellum castrum.

Luciaria.

Landa.

Supra ciuitatem quoq; Cumanam castrum construxit, muris & turribus munitum, quod Patarellum Teutonici uocant, ubi Mediolanensium declinare possit incurfus: & in præsidij milites Teutonicos collocauit. Deinde cum uellet adire Cremonam, & usq; ad quoddam castrum, Luciariam uidelicet, perueniret, nunciatum est ei quod Mediolanenses periuri, & imperialium decretorum rebelles & obstinati cum magno apparatu, magnisq; tam militum q; peditum turmis ad expugnandam urbem Laudam essent progressuri, ut nouiter surgentia mœnia diruerent: & homines ibidem habitantes, aut interficerent, aut in captiuitatem deducerent. Quod postq; Imperatoris insonuit auribus, agiliter properat ad auxilium nouæ urbis, quam tunc fossatis & muris munire cœpit: in quo opere Cremonenses & Papienses & Nouarienses sibi auxilium præbuerunt. Urbem quoq; conditam priuilegijs libertatis decorauit.

Post tantos itaq; triumphos, & iudicia in Lombardia disposita, licet ad plenitudinem pacis non proficerent, decreuit Imperator suæ coniugis, & suæ patriæ reuicere terram.

DE SECUNDA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

Mediolanenses inuadunt Treccium. Vide Radeuicam lib. 3. cap. 30.

Frid. perdit Mediolanensibus segetes, uites, arbores.

Cremonenses inobediens Friderico.

Cremonenses.

MEDIOLANENSES postq; perceperunt à suis partibus imperatorē longe esse remotum, ad resistendum se erigunt: & supra nominatum castrum Treccium inuaserunt: ubi mangos & alia instrumenta construxerunt, quibus lapides in castrum iactarent. ad portas quoq; arietantes, ipsas tandem confregerunt castrumq; improuisum ceperunt. Milites quoq; Imperatoris, qui erant in præsidij, ergastulis manciparunt. Quo audito tota penè Lombardia rebellare cœpit & decreuit Imperatoris contradicere. Quocirca magnanimus Imperator audita Mediolanensium perfidia, cum Teutonicorum & Lombardorum gente ad eorum rediit loca urbi proxima: eorumq; segetes in mense Junio cū iam maturæ sunt, partim succidit, partimq; pedibus eorum contuit. Arbores quoq; penitus decorticauit: & uites succidit: sicq; maximū damnum Mediolanensibus intulit. Post hæc ad urbem Laudam redijt: quoniam brachij unius, & cruris infirmitate debilitabatur, ut ibidem membra læsa refocillaret. Tunc ad eum Cremonenses conuenerunt: eiq; iniurias exposuerunt, quas ipsius ciues Cremæ uillæ contra instituta imperatoris facere præsumperunt. Nam cum apud Rongaliam decreuisset imperator exquisita iusticia, quatenus Cremonenses cuiusdam castri muros, quos in præiudicium Cremonensium erexerant, deijcerent: & decursus aquarum, quos eodem modo constrinxerant, ad proprios riuos redire permitterent: Cremonenses id facere recularunt, Mediolanensium & Brixiensium usi consilio perfidissimo, & consili auxilio imbecillo. Erat enim Crema oppidum firmissimum continens uetus miliaris Lombardici spatium, fossatis & aquarum decursionibus & locis paludinosi & muris fortissimis undiq; munitum. Sperabant itaq; Mediolanenses tam firmissimum castrum imperatoris posse resistere decretis & prælijs. At imperator, audita querimonia Cremonensium, permisit eis, & consuluit, bellifica uirtute Cremonenses rebelles superare.

DE OB

DE OBSIDIONE ET EXPUGNATIONE CREMÆ.

Igitur imperator Cremonensibus remisit quadringentos milites, quos hi Cremonenses sponponderant, ad secundam obsidionem & uastationem Mediolanensium. Insuper cœcessit eis tres nobiles principes de parte sua, qui exercituum eorum conducerent & regerent: uidelicet Conradum fratrem suum Palatinum Rheni, & Bertholdum ducem de Zaringia, Rubertum quoq; comitem Basile: quem Vuilhelmus consanguineus eiusdem de patria sua procul expulerat. Itaq; pariter iuncti properant ad obsidionem Cremæ: quibus Cremonenses ad pugnam occurrunt, consili de auxilio Mediolanensium & Brixiensium: quorum milites q; plurimos apud se habebant. Committitur pugna: sternuntur hinc inde uiri & captiuantur: tandem Cremonenses compulsi sunt ad urbis suæ mœnia confugere, & ibi se portis concludere, cœperuntq; obsideri, Cremonensibus cohortantibus eos ad unam portam, & præfatis principibus ad alteram. Interea aduentauit imperatori magnus exercitus de Alemannia, uxor uidelicet ipsius, domina Beatrix multa militū corona stipata. Consanguineus quoq; eius Henricus dux Saxonū, & Bauuuariorū, qui simul procedentes adduxerunt plus q; duo millia armatorū: qui dum castra ponerent in planitie apud Gardam arcem munitissimā, castrum oppidi Pefenugtriq; exercitui damna intulerunt, quocirca efferati oppidum illud oppugnarunt, & spolia eius diripuerunt, & ipsum incendio conflagrarunt: postmodum imperatoris exercitus reliquias eiusdem oppidi funditus destruxit, his exceptis, quæ amicos contingebant imperatoris. Innotuit interim, quod Papienses uellent cum exercitu ire super Mediolanenses, eò quod terras eorum plurimas depopularant. Imperator igitur consilio ducis Bertholdi de nocte con surgens, nemore medio inter Papiam & Mediolanum, latenter se cum multis militibus ad insidias collocauit, denūciauitq; Papiensibus, ut Mediolanensium urbi audacter appropinquarent, & spolia diriperent. Quod cum fecissent, Mediolanenses è portis erumpentes, insecuti sunt eos. Commissumq; est prælium, pugnatumq; est uaria sorte belli, hincinde à mane usq; ad meridiem. Papienses quoq; & Laudenses debiliores bello effecti, fugam inire decreuerunt. Tunc talis euentus nunciatus est imperatori, ubi manebat in latibulo: qui consurgens cum exercitu Teutonicorum, uexillo suo commisso duci Zaringe, ex improuiso super hostes irruit, & eos in fugam uertit. In quo conflictu captiuati sunt Mediolanensium plus quam trecenti, & occisi fere sexcenti. Quorum corpora miserabiliter per dies aliquot iacuerunt in campo, bestijs & auibus dilaceranda & comedenda. Postmodum secedente aliquantulū imperatore, multa de ipsis corporibus delata sunt ad urbem, & cum maximo planctu & lamentatione totius urbis sepeluerunt. Interim imperator ad obsidionem Cremæ iter reflexit, & captiuos Mediolanenses secum adduxit, quibus ostensis, suis fautoribus magnam lætitiā contulit, & inimicos contristauit. Indeq; progressus, coniugem suam, & ducem H. cum exercitu ipsorum honorifice suscepit. Tunc relictis Lombardis in obsidione Cremæ, cum exercitu Teutonicorum iam secunda uice processit, ad uastandam omnem segetem Mediolanensium, & arbores extirpandas, & oppida quæ remanserant, funditus destruenda. In obsidione autem Cremæ plures de principibus Alemanniae remanere permisit, præfatum uidelicet C. fratrem suum, & Vuelfum auunculum suum, qui præter alias diuitiarum & militum opulentias, ex possessione comitissæ Mathildæ, habebat militum duo millia: Boemorum quoq; regem nepotem suum, & ducem de Austria. At ipse secum in expeditione adduxit H. ducem cum Bauuaris, & militibus uxoris suæ, cum quibus hanc de uastationem perfecit.

Exercitus magna de Alemannia aduentat.

Dux Zaringe.

Principes Alemannie Cremonam obsidentes.

INTERPOSITIO.

Eo tempore conspiratio facta est contra imperatorem, ut asserit quidam scriptor Cremonensis, de cuius editione hæc quæ narramus, excerptimus. Idem quoq; scriptor testatur, hæc se audisse à uiris probatissimis, & ueracissimis, & ualde de religio,

Conspiratio contra Imp.

de religiosis, Mediolanensibus & Brixensibus, qui se huic conspirationi interfuisse dixerunt. In qua conspiratione se astrinxerunt maxima pars cardinalium sedis Apostolicæ. Vuilhelmus quoque rex Siciliae, & pene uniuersæ ciuitates Italiae, cum multis baronibus & uiris potentibus: dataque est immensa pecunia domino Hadriano papæ, ut ipse imperatorem excommunicaret.

R E D I T V S A D P R O P O S I T V M.

Post hæc imperator cum exercitu suo uersus Cremam iter arripuit: & primū legalibus innitens statutis, passionem suprascriptam à Cremensibus fecit exposci. At illi confidentes in sui castris firmitate, eò quod olim Lotharius imperator uiribus suis diffidens, non ausus fuerat idem castrum obsidere. De auxilio quoque Mediolanensium & Brixensium præsumentes, præceptis imperatoris superbe contradixerunt. Mulieres quoque castris, choros ducentes per plateas, cantionem decantarunt, in qua continebatur, quod sicut olim Lotharius, sic & iste imperator recedere cogere tur inglorius. Ideoque prouocatus imperator, ferocius accinxit se ad expugnationem castris, & ex omni parte murorum in circuitu machinas construi iussit diuersi generis, quæ lapides iactarent in castrum, & ipsum incessanter impugnant. In ea quoque parte quæ sibi aptior uidebatur, à magistris operum fecit turrim ligneam erigi, & alia instrumenta, quæ gattos, siue alijs nominibus nuncupant, præparari. Quæ repletis fossatis de terra, uel lignis, seu stipula, siue rebus quibuslibet ad muros possent propelli. Quibus præparatis primum uades illorum castrensiū, uidelicet filios & nepotes nobilissimorum de castro, ad crates ligneas, quæ in turri erant appensæ, fecit alligari, & sic turrim ad castrum propelli. Tunc illi immites, & omnis iustitiæ & fœderis naturalis obliuisci, de castro lapides iacentes, mangonibus seu alijs instrumentis illos crudeliter peremerunt. Cumque nec adhuc expauerent, quosdam captiuos eorū in loco eminenti quodā in uisione ipsorū fecit in patibulis suspendi. At ipsi econtra iam in miseria palpitantes, & tamen more canino furentes, quosdam captiuos in iniuriam imperatoris supra muros suos erectis patibulis suspenderunt. Interea dux H. progrediens, decem de militibus Mediolanensium captiuauit, & eos imperatori tradidit. Imperator uero prædictis & alijs quamplurimis prouocatus iniurijs, eosdem in conspectu conciuum suorum patibulis appendit. Tunc appulsis machinis, & diris habitis conflictibus, miseri ciues desperare cœperunt, & ad de ditionem se offerre, ut tantum personas saluarent. Quibus imperator mitis effectus, utpote uir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro & de terra cum mulieribus & paruulis exirent: nec de rebus uel facultatibus suis quicquam asportarent, nisi quantum quibus eorum una uice in humeris suis aut scapulis deportare potuissent. Mediolanenses quoque & Brixenses abire permisit, ut equos & arma ibi relinquerent. Nec dubium est imperatorem Christianissimum, ob hoc talia permisisse, ne maximam stragem cæde hominum iudicaretur fecisse. Perpendat iam quilibet prudens lector, quanta miseria ibi fuerit, ubi mulier paruulos suos, gressu uti non ualentes, potius quæ res exportauit: uir quoque mulierem febri citantem, aut mulier uirum pro fide coniugij exportatunt: pregnans quoque iam parturiens semiuiuum puerum eduxit. O quanta miseria, castrum & præda hostibus relinquitur, quia perfidissimi ciues hoc meruerunt. Præda itaque militibus distribuitur, & castrum funditus diruitur. Anno Domini millesimo cix. acta sunt hæc.

Tunc Vuelfus totam militiam suam in Tusciam mouens, maximum conuentum apud sanctum Genesium habuit. Vbi baronibus terræ vii. comitatus, cum tot uexillis concessit: cæteris quoque de ciuitatibus seu castellis ad se confluentibus unicuique quod suum erat, tribuit. Sed & ipse sua quæ singulæ ciuitates ad se iniuste contraxerant, recepit.

Denique conuentu soluto, à Pisanis & Lucensibus & alijs ciuitatibus, ad quas cunctis declinauerat, honestissime suscipitur. Sicque terra illa & Spoletana, plena potestate potitus, & suos ibidem collocans, filio suo Vuelfoni iuniori commisit eandem

eandem, strenuissimos de suis militibus, & optimos apud ipsum relinquens, ipse per uallem Tridentinam redijt ad propria. Vuelfo uero iunior excellentissimi me terras possedit, rexit, atque defendit, ita ut etiam multoties militibus imperatoris uolentibus terram lædere, uolenter resisteret: propter quod maximum fauorem populi acquisiuit, & imperatoris offensam non nunquam incurrit.

D E S C I S M A T E S V B O R T O.

Refert suprascriptus scriptor Cremonensis, uidelicet, Iohannes sacerdos, quod suprascriptis testimonijs bonorū uirorum didicerit, qui interfuerunt, quod illa conspiratio cum Apostolico Hadriano iuramentis ad eum firmata sit, ut nullus ab altero recedere posset, uel imperatoris gratiam sine omnium cōsensu requirere. Quod si mortuus esset papa ille, de numero conspiratorum alium eligerent cardinales. Sanè Deus qui per os Psalmistæ Dauid clamauit contra excommunicationem papæ per pecuniam corrupti, declarauit illud propheticum esse uerum: Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autem tuus lætabitur. Cuius uersus tres articuli in hoc negocio euidentissime sunt adimpleti. Primum autem articulum de maledictione seu benedictione Dei, ipsi Deo relinquamus: ceterum ex duobus consequentibus constabit, primum non ex Deo, sed ex diabolo processisse. Vt enim adimpleretur illud propheticum: Qui insurgunt in me, confundantur. Factum est, ut cum præfatus Hadrianus apud Anagniam denunciaret excommunicationem contra imperatorem, paucis diebus euolutis, cœpit procedere refrigerandi gratia cum suis. Cumque uenisset ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuo, ut dicitur, musca os eius intrauit, & gutturi eius adhæsit, nulloque artificio medicorum auelli potuit, quoad usque spiritum exhalaret. Tunc cardinales in electione summi pontificis dissentire cœperunt: nouem siquidem de numero ipsorum elegerunt Octauianum, uirum per omnia religiosum & probatum: inter quos fuit Tusculanensis episcopus, & Vuido Cremensis, & alij. Pars uero aduersa elegit Rolandum Cancellarium. Factaque est pactio inter electores, ut neutra pars suum publice denominaret, aut inthronizaret, donec discordia inter partes sopiretur. Interim pars Rolandi, utpote maior, suam electionem promulgauit, & ipsum attrahens, quoddam insigne quod mantum uocant, exhibuit. At ipse manu hoc accipiens, longius à se abiicit, & papam fieri se denegauit. Pars uero aduersa cernens talia, suū Octauianum inthronizauit, & mantum ei apposuit. Cumque turbatio facta esset, Octouianus in promotione appellatus est Victor, & obedientias recepit eorum qui ad se uenire uolebant: eiusque electioni populus Romanus assensit plerumque. Erat enim uir bonus, humilis, & mansuetus. Rolandus quoque cum sui fautores ei facere uellent obedientiam, reppulit eos à se, dicens: Eatis ad illum quem uideris immanatum, & plurimum fauorem populi obtinere: sicque Rolandus secessit ab urbe, & in uico quem castrum sancti Petri nuncupant, permansit. Sicque factum est, ut Octouianus, qui & Victor, undecim diebus resideret in urbe. Interim multi cœperunt, qui prius fauerant, ab eo dissentire, instinctu cardinalium, qui in parte sua erant, maximeque Vuillemi regis Siciliae, & plurimarū ciuitatum Italiae. Tunc præfatus Rolandus duodecima tandem die mantum accepit, & inthronizatus est secundū morem sedis Apostolicæ, & Alexander nominatus est. Constat igitur, quoniam graue in ecclesia Dei oportuit fieri scisma. Tunc imperator Fredericus tali turbatione comperta, Romanæ ciuitati condoluit, & qualiter subuenire posset, excogitauit. Tandem de consilio bonorū uirorum utrosque electos ad se uenire statuit, apud Papiam, nō ut eos iudicaret, aut causam sedis Apostolicæ, sed ut à prudentibus uiris ad disceret, cui electo potius obedire deberet. Quo Octauianus, qui & Victor, cum suis fautoribus aduentauit. Rolandus uero qui & Alexander, frequenter admonitus accedere cōtempfit. Tunc coram imperatore, & patriarcha Aquileiensi, & episcopo Cremonensi, & alijs quibus pluribus, episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octauiani discussa est: & adhibitis testimonijs qui præsentis fuerunt, probatum est, quod sicut supra descriptum est, facta

c ij est utaq

Hadrianus papa pecunia magna emptus ut Fredericum excommunicaret. Huius parte improbitate compendio collecta habes apud doct. R. Bar.

Cantilena mulierum in Fredericum.

Gatti.

Tormenta Mediolanenses uulgo mangas uocant, hic mangones habet.

Captiuus in patibulo suspensus. uide Radenicum lib. 4. cap. 50.

Clemencia Frid. imp.

Vi. Cal. Febr. egressa quasi xx. mil. hominum diuersi generis. uide Rad. li. 4. ca. 66.

Vuelfi militia in Tusciam.

Vuelfus iunior.

Iohannes sacerdos scriptor Cremonens.

Conspiratio in Fredericum.

Hadrianus apud Anagniam musca cruciatur.

Dissidium in electione summi pontificis. uide Radenicum lib. 3. cap. 55.

Mantum insigne quo electus induitur. Hinc immanare apud Radenicum lib. 4. ca. 56.

Octauianus Victor.

Rolandus accip mantum.

Fredericus utriusque electi Papam ad se uocat. Autoritatem congregandi Concilij exemplum antiquorū imperatorum, Theodosij, Caroli, sibi congrue reputat. Radenicus lib. 4. capite. 58. & cap. 68.

*Ad pedes Octauiani
pape prostrantur se
cardinales et imper.*

est utraq; electio. De iure quoq; satis adiectum est, ut reprobata electione Rolan-
di, Octauianus uerus p[re]s[bi]t[er] Romanæ ecclesiæ iudicaretur. Tunc patriarcha
Aquileiensis, alij quoq; episcopi & ecclesiarum p[re]lati, ad pedes eius se prostra-
uerunt, imperator quoq; id ipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi
obedientiam facerent. Quem exinde imperator destinauit in Alemanniam, ut
cuncti ei obedientiam facerent, quod & factum est: nam Reinaldus Colonien-
sis archiepiscopus eum deuote recepit. Mogontiensis quoq; Maiburgensis
ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitq; Roma cum suis
conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam:
Qui insurgunt in me, confundantur. & tertium dictum adimpleretur: Seruus tu
us lætabitur. Sequenti æstate imperator cum magno exercitu segetes Media-
nensium iam tertio uastauit, & Brixienfes arcem ineruium obsidentes, fortiter fu-
gavit. Cumq; rediret, Mediolanenses & Brixienfes, prout ante se iactauerant,
cum eo bellum inire simulabant: quos ubi conspexit propius accedere, ilico de
equo prosiliit, ibiq; securus cibum sumpsit. Illisq; territis pontem destruxit, per
quem Mediolanensibus Brixiam, & econuerso iter esse consuere: & dum post
hæc Placentinorum perfringere uellet pontem, illi propius ciuitati aduexere ti-
pam, ubi propter insultum ciuium pons infringi non posset.

*Fridericus ter-
tio uastat: sege-
tes Mediolan.*

DE INFORTVNO IMPERATORIS.

Carcanum. Voniã ut ait Scriptura: Ante ruïnã exaltabitur cor. Media-
nenses post hæc ad expugnandum Carcanum quoddam castrum,
cum ingenti multitudine, tam Brixienfium, quàm Placentinorum
militum procefferunt. Quod postquam imperatori innotuit, col-
lecto itidem exercitu de Papiensibus, & Nouariensibus, & Lauden-
sibus, & Teutonicis, intrepidus inter Mediolanum & Carcanum expedire iuit,
ibiq; tentoria fixit. Vbi Mediolanenses doctissimos uiros & facundos ad eum
miserunt, supplicantes, quatenus sine bello ad urbem suam eos redire permitte-
ret: quod ipse facere denegauit. Illi igitur tanquam in periculo mortis positi, uis-
aticum acceperunt. E contra imperator acies suas disposuit, & inito conflictu,
primo certamine de peditibus Mediolanensium multos prostravit & fugauit:
& carociam, quod suum uexillum uocant, eis abstulit. Post hæc lassato exercitu
imperatoris, iam usq; ad meridiem aut amplius, irruerunt super eos de nouo sub
introdukti milites Placentinorum & Brixienfium, & aliorum. Qui multos de
exercitu Imperatoris & captiuauerunt, & peremerunt: ipse quoque imperator
cum paucis ad se collectis, in gyro se congeserunt, ut spicula aduersantium pos-
sent effugere.

*Carocia uexil-
lum Venetorū*

*Pluuia tempe-
stuosissima di-
rimit bellum.*

Tandem Deus ex alto prospectans, ut seruum suum liberaret, eo tempore plu-
uiam densissimam & tempestuosam de nubibus emisit, ut nullus aliam discer-
nere posset aut cognoscere. Sicq; factum est, ut imperator supplicatione suorum
deflexus, à campo certaminis cederet: & Mediolanenses cum captiuis & spolijs
tabernaculorum tanquam uictores ad sua mœnia læti redirent.

DE REVERSIONE MEDIOLANI.

Post hæc, ut superbos Deus euerteret, innotescente tali infortunio paren-
tibus & amicis imperatoris, & suis fidelibus, ad auxilium ipsius prope-
rarunt, uidelicet, F. Chunradi regis filius, & dux Boemorum supradicti
regis filius. Pragensis quoq; episcopus nomine Daniel, et Reinaldus Co-
loniensis archiepiscopus, & imperialis aulae cancellarius: hi cum magna mul-
titudine nobilium et procerum ad auxilium imperatoris aduenerunt. Cumq;
imperator Mediolanenses assiduus infestaret bellis, contigit circa uesperas unius
diei, inter eos comisceri p[re]liū. In quo F. Chunradi regis filius, regis uexillifer iux-
ta Mediolanensium portas turmas induxit imperiales, & tunc imperator super
ponte

*Auxilium mittitur
Friderico, infestante
Mediolanensibus bello*

ponte munitissimæ urbis pedes remansit, equo multis uulneribus interempto.
Tandem supra Mediolanenses plena potitus est uictoria: multisq; fugatis & in-
teremptis, circiter mille captiuos ad Laudam remisit, ubi in hyemali tempore in
compedibus nudi & grumose conseruati sunt.

*Captiui hyemali tem-
pore nudi conseruati*

His attriti Mediolanenses terroribus, fame quoq; & inedijs perculsi, sine om-
ni conditione se & sua, & ipsam urbem in manus imperatoris tradiderunt.
Egressi igitur seorsum nobiles, & seorsum populares, processerunt usq; ad Lau-
dam: plebei uero uexillum sancti Ambrosij super carociam suam adduxerunt, ut
sic facilius ad misericordiam animum imperatoris inflectere potuissent. Cumq;
in tempore aduentus eorum imperator resedisset in prandio, & imber grauissi-
mus irrueret supra Mediolanenses ante portam aduerrantes, distulit aliquantu-
lum eos intromittere, ut fatigati discerent se deliquisse. Deniq; intromissis eis,
cum carocia per portas introire non posset, fecit imperator transstrum carociæ au-
ferri, & ipsam in quatuor partes secari, & ita cum uexillo inferri, & homines ad
se intromitti. Cumq; sine omni conditione iurata & tradita esset ei potestas su-
per urbem Mediolanensium, noluit tamen facere stragem super homines perfidi-
dos & periuros, sed permisit eis potius tempus pœnitentiæ, ita ut muros suę ciui-
tatis ab antiqua gente Barbarorum constructos, penitus dirueret. Turres quoq;
& ædificia ciuitatis funditus subuerterent, & de ciuitate exirent, nec ulterius eam
sine licentia inhabitarent.

*Mediolanū traditur
in manus imperatoris
sine omni conditione.*

Cumq; ad subuersionem urbis ipsi ciues non sufficerent, aut forte dissimula-
rent, adiunxit eis imperator in huius rei auxilium Cremonenses & Papienses, &
aliorum ciuitatū ciues, qui in auxilio suo fuerant, ut eam uiriliter diruerent. Sicq;
factum est, ut in urbe bestia & fera, & sicut in Prophetis scriptum est, diuersa dæ-
monum genera inhabitarent & ferarum. Ciues uero extra urbem in quatuor ui-
cis aliquantulum longe ab urbe remotis collocati sunt: ubi in tugurijs & mapæ-
lijs & uilibus ædificijs multo tempore permanserunt.

*Subuertitur
Mediolanum.*

Imperator uero nobili potitus triumpho, in oliuarum festo, in beati Ambrosij
basilica, unã cum oliua triumphalem gestauit uictoriæ palmam. Proinde impe-
rator tanto ditatus trophæo, Ticinensium urbem gratanter reuisit. Vbi in pasche
festo cum coniuge sua Beatrice multis stipatus principibus, coronatus processit
secundum decus imperiale, & ad conuiuium suum omnes tam ciues quàm ad-
uerrantes conuocari præcepit.

*Triumphus Friderici
in festo oliuarum
cum oliua.*

Tunc amputato capite perfidissimorum Lombardorum, Placentini & Brixie-
nenses, & alię ciuitates resistentes, imperatori omnino se subdiderunt. At ipse Pla-
centinis & Brixienfibus, secundum iuramenta ipsorum, præcepit muros & fossa-
ta deiicere, & turres ciuitatis euertere: & quatenus in una corte non cõsistat plus
ædificiorum quàm una domus: sicq; disposuit omnes ciuitates quæ sibi rebelles
extiterant, & secundum hæc decreta iustitarios suos in eisdem instituit. Ipseq;
partem Octauiani, qui & Victor, ubiq; firmaturus in quantū poterat, processit.
Multi igitur de archiepiscopis & episcopis, & alijs ecclesiarum p[re]latis propter
fauorem imperatoris eidem Octauiano adheferunt, & forte propter hoc, quia
apparabat ualde religiosus homo.

*Placentini & Brixie-
nenses se dedunt.*

*Victorem papam frater
mat Fridericus.*

Audiuimus eo tempore apud Mediolanum in quadam basilica annotatos in-
ueniri duos uersus, excriptos in quodam lapide ex antiquissimo tempore, qui
hanc destructionem credebantur prænucciasse his uerbis.

REX EST VENTVRVS MEDIOLANVM TIBI DVRVS:
REX TIBI CRVDELIS, PER QVADRV M DIMINVERIS.

Hæc de bellis imperatoris plenius descripsisse sufficiat exempli gratia, ut pateat,
quàm uirilem & animosum se exhibuerit in alijs bellis, quæ in annotationibus
annorum, siue ex descriptionibus, siue relationibus, prout potuimus inuenire,
breuiter explicabimus. Cuncta siquidem plene describere, opus faceret immem-
sum. Annos igitur denotemus.

c iij Anni

Anno Domini millesimo clij. Fridericus rex efficitur, ut supra dictū est. Anno Domini mill. clij. Eugenius papa moritur, cui succedit Anastasius natione Romanus, sedit annū unum, menses quatuor. Eo anno capta est à Christianis ciuitas Ascalona. Diuortium quoq; factum est Constantiā inter F. regem, & Aldam filiam Diepoldi marchionis. Anno Domini millesimo cliiij. Anastasius papa obiit. Cui Hadrianus iij. genere Anglicus successit, sedit annos quinq; menses tres. Eo anno Reatum ciuitas cœpta est reedificari. Et in kalendis Octobris sol obscuratus est per totam diem, ita quod sicut Luna uidebatur. Tunc F. rex expeditionem Romanam aggressus est. Anno Domini millesimo clv. Fridericus imperiali benedictione ab Hadriano papa sublimatur. In festo sancti Michaelis recedens, & post annū eodem tempore reuertens. Anno Domini millesimo clvi. Imperator ueniens in Lombardiam, contra Mediolanenses cœpit pugnare. Anno Domini millesimo clvij. Nix magna, & frigus insolitum circa passionem Domini inhorruit: quod mortalitas hominum ad tempus, & exustio maxima per totam æstatem est subsequuta: & in kalen. Iulij maxima seueritas grandinis, & tanta concussio uentorum inualuit, ut non solū segetes consumeret, & arbores euelleret, sed etiam ædificia, castrorum munitio- nes humo prosterneret, & in aliquibus ecclesijs campanaria cum campanis de- iecta confringeret. Anno Domini millesimo clviij. Imperator secundam expedi- tionem mouit in Italiam, propter secundam rebellionem Mediolanensem. Tunc Laudam muris firmavit, & Mediolanenses obsidere cœpit & uastare. An- no Domini millesimo clx. Principes qui relictī fuerant, imperatorē subsequun- tur. H. uidelicet, dux Saxonum, circa Pentecosten cum Imperatore in mille du- centis loricis: Vuelfo uero circa festum sancti Michaelis cum trecentis loricatis. Eo anno Hadrianus papa obiit, cui Alexander iij. natione Tuscus successit. Et scisma oritur, quod ferè per xx. annos durauit. Omnes autem anni Alexandri sunt circiter xxiiij. Anno Domini mill. clx. Imperator iam tertio rura Mediola- nensibus uastauit, & Cremam expugnauit. Vbi quidam principes ab imperato- re ad sua negocia recesserunt. Anno Domini mill. clxi. Imperator à Mediola- nensibus fugatus est. Anno Domini millesimo clxij. Imperator Mediolanū des- truxit. Eodem anno apud Constantiam in festo sancti Clementis factū est dissi- dium inter H. ducem, & uxorem suam Clémentiam, filiam C. ducis Zaringie. quod de consilio imperatoris dicunt factū fuisse. Duxit quoq; præfatus dux uxo- rem filiam regis Angliæ H. qui Thomam Cantuariensem episcopum occidit, & dignum martyrem Deo effecit: de qua genuit tres filios, H. qui postea fuit Pala- tinus Rheni: & Ottonem, qui modico tempore fuit imperator: & quendam Vuilelmum. Anno Domini millesimo clxij. Imperator redijt in Alemanniam. Eo anno Hugo comes Palatinus de Toingen, in comitatu quem à duce Vuelfo ne habuit, quosdam milites Vuelfonis pro suis excessibus captiuatos suspendit, & castrum eorum Moringen destruxit. Pro quo dux Vuelfo querimonia eum impetens, pro satisfactione debile responsum accepit. Cumq; patienter sustinuis- set, nec à querimonia cessaret, procedente tempore, pater dux, filium de Italia reuocauit. Ipse illō iturus, & negocia terræ per se tractaturus, filio omne patri- monium, & possessiones quas ex parte matris habiturus erat, ex integro tradi- dit. Anno Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto factum est, ut Vuel- fo iunior propter præfata discordiam cum multis principibus & baronibus terræ, exercitum deduceret ad castrum Toingen: in quo exercitu fertur habuisse militem, siue armatorum, duo milia ducentos, uel amplius. Hi omnes octauo Idus Septembris, circa uesperam sabbati, non longe à Toingen castra posuerūt, & diem dominicum in quiete & otio deducere statuerunt. Cumq; die domini- co multi de nobilibus & principibus de facienda concordia & pace plus labora- rent & orarent, quidam proterui & minus cauti de castris Vuelfi eruperunt, & ca- stro Toingen appropinquare cœperunt: quibus alij de castro obuiā processerūt.

Sicq;

Sicq; inuito confictu, ortus est tumultus in castris utriusq;, & ueloces aduolarunt, quod factum est circa horam nonam diei. Comes quoq; Henricus de Veringen vexillifer fuit Vuelfonis, & in comitatu suo fuerunt cum præfata turba militū tres Episcopi, Augustēsis, Spirensis, Vuormaciensis. Bertholfus dux de Zaringē, & alij Marchiones & comites q; plurimi. In auxilio uero Palatini erat. F. Cunradus regis filius, & Zoltenses, & alij q; plurimi, multum tamen impares tantæ ad- uersariorum multitudini. Inuito itaq; conflic- tu de castro super aduersarios accla- matum est, & ex firmioribus locis contra eos pugnatum est, ita ut in fugam tanta multitudo uerteretur, sed neq; fugere potuerunt, nam dispersi sunt, & confusi, ita ut ex eis nongenti ferè in captiuitatem traherentur, & alij nemoribus uel spelun- cis aufugerent. Ipse quoq; Vuelfo ad castrum Achalin, duobus uel tribus milibus ratis aufugit. Anno Domini Mclxv. Vuelfo senior audito tali infortunio filij sui, de Italia redijt, & cum imperatore hoc egit, ut captiui remitterentur. Facta est pax quæ tamen uno tantum anno durauit. Anno Domini Mclxvi. Vuelfo senior inuita pristina, terram Palatini rursum depopulatur, & duo castra ipsius, Kelmunz scilicet & Vuilar destruit, in quibus lx. de suis captiuauit. Tunc Pala- tinus fractus animo. F. ducem, qui Vuelfoni plerunq; aduersabatur, interpella- uit. Qui eius consilio ducem Boemotum cum gente sua sauiissima eduxit, qui to- tam Germaniam à nemore Boemie, per Bauariam & Sueuiam, usq; ad lacum Lemannum immaniter uastauerunt, & suis spurcitijs cœdauerunt. Tandem ta- men de prouidentia imperatoris factum est, ut dictus Palatinus in manus Vuel- phonis & potestatem ipsius omnino se traderet apud Ulmam, coram imperato- re & Principibus. Imperator namq; exercitum contra Romanos mouere decreue- rat, & ideo in Alemannia pacem reformauit. Eo namq; tempore imperator præ- miserat ad pugandum contra Romanos Reinaldum Cancellarium, Archiepi- scopum Coloniensem, & Christianum Archiepiscopum Mogontinum, quos & ipse cum exercitu consecutus est. Anno Domini Mclxvij. Vuelfo senior, circa Epiphaniam iam secundo iter Hierosolymitanum aggreditur, & in Italia impe- ratorem reperiens, ac filium suum cum omnibus ad se spectantibus gratiæ eius commendans, Pascha sanctum apud sepulchrum Domini peregit. Interea im- perator Vuelfo iunior multas illectum promissionibus, ad se in Italiā re- uocet, cum alijs Principibus, qui post eum remanserant, qui stipendijs acceptis ad ipsum peruenerunt, non longe à Roma. Eo anno expugnati sunt Romani apud montem Porcum, ab exercitu Reinaldi Colonienfis, & Christiani Mogon- tini Archiepiscoporum, ubi alij mortui sunt, & multi captiuati: & extunc cœpit imperator Romam obsidere, & terras inimicorum suorum uastare. Multi siqui- dem Romanorum, propter exortum scisma, in parte ipsius fuerunt. Cumq; men- se Iulio, circa Romam magnam uastationem, & stragem populorum faceret, & Vuelfo senior reuersus esset ad ipsum, hæc tanq; detestabilia aspicere non potuit, sed ad propria redijt, filium suum relinquens ibidem. Mox ultio diuina subsecuta est, maxima enim pars exercitus Imperatoris mortalitate interiit. Episcopus Colonienfis ille, qui totius mali huius, necnon & scismatis diutini- ncentor fuit, Spirensis, Ratisponensis, Bragensis, Verdonensis, Leodiensis, acceteri Principes, Fridericus scilicet Dux, filius Cunradi regis. Vuelfo Dux filius Vuelfonis Ducis, Berengarius Comes de Saltzbach, Henricus Comes de Toingen, cum pluribus regni huius maioribus occubuerunt. Quorum o- mnium pene ossa, carnibus per excoctionem consumptis, ad propria reducta sunt. Translata sunt autem & ossa Vuelfonis, & in monasterio Steingademo à patre suo fundato, reposita sunt. Anno Domini Millesimo centesimo lxxvij. & sequentibus annis, prout oportunitas temporum concessit, cœpit imperator in partibus Tusciæ & terræ Romanæ, castra ad se spectantia, suæ potestati uen- dicare, & quædam noua construere, in quorum præsidijs Teutonicos præcipue collocauit. In monte siquidem Radicophino, eminentissimum castrum ipse primus construxit. Ex quibus Romanos adeo perdomuit, ut Alexander Papa fugit Roma.

c iij coactus

Comes Henricus de Veringen.

Achalin.

Germania à Bohemis uastata.

Christianus archiepiscopus Mogontinus.

Romani expugnati apud montem Porcum.

Exercitus Imperatoris mortalitate perit.

Alexander Papa fugit Roma.

coactus secederet ab urbe, & in partes Francia, seu Anglia, uel Aquitania, siue Hispaniarum se conferret. Nam exortum scisma, durabat in tantu, ut mortuo Octauiano, Vuido in Papam eligeretur: quo defuncto, successit tertius Iohannes Fruentius, quos imperator fouit, & manu tenuit in Apostolica dignitate. Milites quippe Teutonicos in dignitatibus Italia constituit, nam quendam liberam Bideluphum, ducem Spoleti effecit. Marchiam quoque Anconae, & principatum Rauiennae, Cunrado de Luzelinhart contulit, quem Italici muscam in cerebronominabant, eo quod plerumque quasi demens uideretur. Per singulas quoque ciuitates iudicibus constitutis, recessit ab Italia, cepitque in partibus Alemanniae multa praedia, nunc emptione, nunc procerum donatione, seu quacunque successione fiscali, uel hereditaria, conquirere. Rudolphus quippe comes de Phullendorff, omnia sua praedia contulit imperatori. Iisdem quoque temporibus, mortuo Adelgozo de Suabegge sine herede, qui fuit aduocatus Augustae, ipse imperator tam aduocatum, quam alia praedia ipsius sibi uendicauit, siue ex concessione Episcopi, qui tunc erat, siue successione fiscali, aut hereditaria. Sane, quia ciuitatis Augustae mentionem fecimus, quod supra omisimus, in hoc loco de ea latius describamus.

DE AVGVSTA VINDELICORVM,
uel Rhetiae.

ICVT ex scriptis ueterum colligitur, haec ciuitas tria nomina accepit. Germanorum quippe gentes primum confidentes in partibus Rhetiae, quae nunc est pars Sueuiae, non longe ab alpihus in platiatic, loco tamen munito, propter concursum duorum rapidorum fluminum, hanc urbem construxerunt, & non muris, sed fossatis eam firmauerunt, & ex nomine Deae Zizae, quam religiosissime colebant, Zizerim eam nominabant. Huius quoque Deae templum, ex lignis Barbarico ritu constructum, etiam postquam Romani eam incolere coeperunt, inuiolatum permansit, at uetustate collapsum, nomen colli seruaui, in quo postmodum in lapide exculpti, hi uersus sunt reperti:

QVEM MALE POLLVERAT CVLTVRA NEFARIA DVDVM,
GALLVS MONTICVLVM HVNC TIBI ZIZA TVLIT.

Vnde usque in praesens ab incolis idem monticulus Zizenberg nominatur. Apud hanc urbem Romani deleti sunt magna caede. Nam Titus Annius praetor, ad arcendas Barbarorum excursiones cum exercitu in kal. Augusti eam circundedit, ipseque ad Meridianam oppidi partem, quae sola patebat, castra sua cum legione Martia, operosissime communiuit. Ad Occidentem uero ultra fluuium, ubi Suesuis aut Barbaris aditus patebat, Auar Bogudis regis filius, cum omni equitatu & auxilio Macedonico coesedit. Igitur quinquagesimo nono die, quae eoduentum est, cum is dies Deae Zizae apud Barbaros celeberrimus esset, ludum ad lasciuiam, magis quam formidinem ciues ostentarunt. Tunc etiam immanis Barbarorum multitudo, quae de partibus Sueuiae illuc conuenerat, de proximis syluis repente erumpens, ex improviso castra irrupit, & Auaris exercitum deleuit. Ipsum quoque Auar regio habitu indutum, uiuum comprehendentes, crudeliter in modum pecoris mastrauerunt. A quo in loco, ubi mastratus est, uicus usque hodie appellatus est, Crieches Auaron, in quo hi uersus reperti sunt.

HIS NOMEN TERRIS BOGVDIS DAT REGIA PROLES
GRAECVS AVAR, PECVDIS DE SVEVIS MORE LITATVS
Oppidani uero non minori fortuna, sed maiori uirtute praetorem in auxilium socijs properantem inuadunt, quibus Romani haud segniter resistunt. In quo confictu, duo principes oppidanorum, Habino & Caccus, in primis pugnantibus cadunt, & inclinata iam res esset oppidanorum, ni maturassent auxilium ferre Sueui in altera ripa uictoria iam potiti. De nominibus autem illorum Principum intersectorum, extant adhuc loca denominata, nam rustici de Habinone uocant, monticulum Habinoberg, in quo hi uersus reperti sunt.

PRAEFES

PRAEFECTVS HABINO SE VICTVM ATQVE SEPVLTVM,
PERPETVO MONTIS NOMINE NOTIFICAT.

A Cacco uero dicunt Gegginen denominari. Denique coadunatis Sueuis & Opidanis, castra irrumpunt: & praetorem, qui paulo altiore tumultu frustra ceperat, Romana uel resistentem obruncant: legionemque diuinam, ut nec nunciis cladis superesset, funditus delent. De hac perdita legione adhuc Perlaich, quasi perdita legio.

INDICAT HIC COLLIS ROMANAM NOMINE CLADEM,
MARTIA QVO LEGIO TOTA SIMVL PERIIT.

Solus Verres tribunus militum, amne transmissio, in proximis paludibus se occultans, honestam mortem subterfugit: lacui Vernse hucusque nomen dedit. Versus.

DAS NOMEN LACVI VERRIS QVO TVLATVISTI.

Hic tamen non multo post Siciliae proconsul effectus, turpem mortem promeruit. Nam cum se magistratu abdicaret, iudicio ciuium damnatus est. Propter hunc Verrem tradunt Augustenses hanc caedem fuisse eandem, quam sub Augusto factam quidam describunt: sed Varum illum nominant his uerbis. Ea tempestate cum tribus legionibus Varus, Romano more, superbe & auare erga subditos segerens, a Germanis deletus est. Quam militis Romani cladem in tantum egre tulisse fertur Augustus, ut sepiissime caput parieti collideret, ac per uim doloris diceret. Quintili Vare redde legiones. Grauissimum & atrocissimum hoc Romanorum ac Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tribus annis cum quindecim legionibus gestum, scribit Suetonius. Vnde notari potest quanti roboris praedita gens Germanorum fuerit, quae in summa autoritate Romani imperij, tantam stragem Romani militis dedit. Urbs eadem postmodum Vindelica a fluuiio est nominata. Tandem ex nomine Augusti, per Claudium Drusum, qui eam reparauit, seu muniuit, Augusta est dicta. Idem enim Drusus apud Rhenum, ut supra dictum est, ab Augusto imperator Mogontiam constituit: ubi adhuc monumentum eius monstratur in modum pirae.

D. Georgius Spalatinus in historia Arminij, quam ex Plinio, Strabone, Cornelio Tacito, Velleio Paterculo, Paulo Orosio, Lucio Floro, Tetmaro Episcopo Mersburgensi, & D. Alb. Kr. collegit diligenter, probat caedem legionum Vari factam in ducatu Bergensi, uel Iuliacensi, intra Rhenum & Wuissara, ubi Milesius Heros Germaniae, Brutus Arminius, uel Hermañus habitauit. Cornelius Tacitus lib. 1. Arminium scribit, ostendens inter Albiem & Rhenum, imo inter Luppiam & Amisiam amnes in Teutoburg. saltu Varum cum copijs cecidisse. Verba eius sunt: Ductum inde agmen ad ultimos Brueterorum, quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter uastatum haud procul Teutoburgiensis saltu, in quo reliquiae Vari legionum, insepultae dicebantur. haec ille. Sunt qui putant, inter Cassilam Hesiiae urbem & Paedebornam Vuestphaliae Romanorum stragem factam. Eius orae cultores digito monstrare poterunt saltum Teutoburgensem & pugnae locum. Aeneas Siluius putat Mogontiaci gestam. Strabo libro 7. in Cherusis a ditam affirmat. Recentiores historici, Otto Frisingensis lib. 3. cap. 4. Picus in Scaurostico, Naucleus, Huttenuus, et noster Urspergensis apud Augustam Rhetiae Vindelicoꝝ iudicium esse apud lectorem.

Sed iam redeamus ad propositum, ut ulterius annos describamus. Anno Domini Mclxix. Año Dñi Mclxx. Terræmotus maximi facti sunt, & ingens inundatio aquarum, mense Sept. Anno Dñi Mclxxi. Anno Dñi Mclxxij. Anno Dñi Mclxxij. Anno Domini Mclxxiiij. Ciuitas Interamme destructa est, mense Martio.

DE TERTIA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

ANNO Domini Milleesimo centesimo septuagesimo quinto, Alexandria obsessa à Friderico, uantes perfidiam, conspirationem inierunt cum alijs ciuitatibus Lombardiae. Quae omnes uno die statuto, iudices imperatoris cum suis fautoribus à se expulerunt, quosdam suspendentes, quosdam nudos relinquentes. Quod factum est propter multiplices insolentias, quas Teutonici in partibus illis exercebant. Accepta quoque occasione à scismate Romanae Ecclesiae, & ab excommunicatione imperatoris, & ut creditur de autoritate Alexandri Papae, spretis iuramentis, ceperunt rebellare, & ideo Mediolanenses reaedificantes quandam ciuitatem ab imperatore prius destructam, ob honorem Alexandri Papae uocauerunt eam Alexandriam. Cremonenses

Gegginen.

Perlaich, quasi perditale legio.

Lacus Vernse.

Caedes Augustae, sub Augusto per Varum facta.

Quintili Vare legiones redde.

Suetonius in Octauiano Augusto.

Robur Germanorum.

VINDELICA AVGVSTA.

Alexandria obsessa à Friderico.

Alexandria dicta in honorem Papae Alexandri.

Comradus de Luzelinhart muscam in cerebro.

Rudolphus de Phullendorff.

Adelgozus de Suabeg.

Zizeris dicta à Zizae.

Zizenberg.

Crieches Auaron.

Habino. Caccus.

Habinoberg.

Alexandria dicta
Palea.

Heinricus dux Saxo-
niae perfide agit cum
Friderico.

Jordani officialis ar-
gute dictum.

Fridericus Impera-
tor seruit.

Conspiratio Henrici
contra Fridericum.

Teutonicorum mos.

Lex Duellionum.

Ducatus Noricus cō-
ceditur Ottoni Pala-
tino de Vuilins.

Ducatus Saxonie da-
tus Bernhardo de
Anhalt.

Papa Calistus.

Cremonenses uero & Papienses, & alij fautores imperatoris, in derisionem Mediolanensium, & ob utilitatem edificiorū, nominauerunt eam Paleam, quasi de stramine factam. Erat tamen circūdāta fossatis, & muris firmissimis, in quam plurimi Mediolanensium se contulerunt, alij uero, prout poterant, suam ciuitatem reedificabant. In hac obfisione imperator non profecit, nam dux Heinricus de Saxoniam, nepos suus perfide ab eo recessit, sumpta occasione de excōmunicacione, & forte accepta pecunia. Quem, ut referunt homines, secutus est Imperator, & ad ipsum ueniens super lacum Cumanū, cum magna humilitate postulauit, ut se nō desereret: ita, ut uideretur pro tali petitiōe ad pedes eius se uelle demittere, quod dux discrete recusauit. Quidam autem Officialis ipsius Ducis, Jordanus nomine, narratur superbe dixisse. Sinite domine, ut corona imperialis ueniat uobis ad pedes, quia ueniet & ad caput. Tunc imperator compulsus exercitum suum dimittere, cum maximo labore, auxilio præcipue Taurinensium & Nouatiensium, egressus est de Italia, per montem Iouis, tendens in Burgundiā, terram uxoris suæ, in quibusdam etiam locis adeo angustiat, ut accepta tunica seruientis, seruum se esse simularet, & equos tanq̃ seruus procuraret. Tandem ueniens in Alemanniam, præfatum ducem de traditione & crimine læsæ maiestatis impetiuit. Dux siquidem ipsum præueniens, in Sueuia fecerat conspirationem contra imperatorem, & præcipue cum Zolrensisibus & Veringensibus, & quibusdam alijs comitibus. Ast imperator ipsum ducem frequenter euocat ad curiam, ad obiecta respōsurum. Vbi quidam Principes & Barones, fautores ducis, more Teutonicorum, qui sine lege & ratione uoluntatē suam pro iure statuētes, contra imperatorem hoc ius tenere uolebant, ut imperator ducem cōdemnare non posset, uel terras suas abiudicare, nisi infra terras ducis placitum statueret. Porro quidam nobilis exurgens in medium, proposuit q̃ lege duellionū, quod & lege & ratione firmatur, hoc uellet obtinere, contra quemlibet secum pugnare uolentem, q̃ imperator quemlibet Principē posset euocare pro iusticia ad locū quemcūq̃ uellet, infra terminos sui imperij existentem. Cūq̃ nullus isti se offerret ad pugnam, edicto imperatoris præfata sententia pro iure perpetuo statuta est, quā non dubium est autoritate & ratione firmari. Cūq̃ imperator præfato duci abiudicasset ducatus suos, & alia bona, singula concessit his, quibus apta erant ad retinendum. Sicq̃ factum est, ut ducatum Noricum concederet Ottoni Palatino de Vuilinspach, cuius & supra mentionem fecimus. Qui fretus auxilio fratrum suorum, Conradi uidelicet Saltzburgensis Archiepiscopi, qui postmodum fuit etiam Mogontiensis Archiepiscopus, Ottonis quoq̃ fratris sui, quem effecit Palatinum, cuius filius postea Philippum regem interfecit, necnon & Friderici, qui dicebatur Barbat. Horum inq̃ auxilio ducatum uiriliter obtinuit, & ducem de partibus illis expulit. Ducatum uero Saxoniam contulit cuidam nobili Bernhardo de Anhalte, filio supradicti Alberti, qui etiam usq̃ ad tempora nostra superuixit. Huic auxiliū præbebat Colonienſis Archiepiscopus Philippus, & Mogontiensis, et Lantgrauius de Thuringia, qui impugnantes ipsum ducem in Saxoniam infra unum mensem, de castris ipsius firmissimis, sicut relatu didici xvi. expugnaverunt, & ipsum de terra usq̃ Brunswig expulerunt, de qua ciuitate nec ipse, nec eius progenies adhuc potuit expelli. Imperator uero bona ipsius multis distribuit, præter ea quæ Vuelphoni patruo eiusdem, & suo auunculo dereliquit, quæ tñ omnia postmodū cesserunt imperatori, siue hæreditaria successione, siue fiscali.

Annō Domini Mclxxvi. Imperator rursus impugnare cœpit Lombardos, cōmissumq̃ est prælium inter eos pridie kal. Iulij. De quo tamen sine uictoria recessum est. Eodem anno ix. kal. Augusti, reformata est pax inter Alexandrū papam, & imperatorem apud Venetias. Nam pars Alexandri cœpit præualere tam in ciuitate Romana, q̃ in tota Italia, propter fauorem Vuilelmi Siculi. Unde postmodum v. kal. Augusti, Iohannes Frumenſis, qui dicebatur papa Calistus, renouauit scismati, & iuit ad pedes Alexandri, sicq̃ diutinum scisma quiescit, & bella durissima cœperunt tepescere. Imperator quippe iam uergens in senium,

nium, quieti cœpit operam dare, & utilitatibus filiorum suorū intendere: quinq̃ enim iam genuerat filios, Heinricum uidelicet, quem designauit fieri imperatorem. Fridericum quoq̃, quem effecit ducem Sueuorum, & Ottonem, qui postmodum habuit terram matris suæ, necnon Cunradū, qui mortuo prædicto Friderico, fuit dux Sueuorum, sed & minimum Philippum, qui mortuo Heinrico, successit in regnum.

Eo tempore iam bellis nimis fatigatus imperator, Lombardis omnibus condixit curiam apud Constantiam, ubi Principes & potestates eorum se representauerunt, & pacta quædam de faciendo seruitio imperatori, de singulis ciuitatibus Lombardię ibidem statuta sunt, quæ adhuc dicunt se tenere in scriptis, nec ad seruiendum ultra hæc compelli uolunt. Sicq̃ pax reformata est. Anno Domini Mclxxvij. Anno Domini Mclxxviii. Anno Domini Mclxxix. Anno Domini Mclxxx. Idus Sept. hora ix. Sol Eclipsim passus est. Anno Domini Mclxxxi. Imperator apud Mogontiam maximū festum & conuiuium celebrauit, conuocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni, sed & de alijs regnis q̃ plurimis. In quo conuentu duo de filijs ipsius, uidelicet. H. rex. & F. dux, gladios accinxerunt. Desponsauit quoq̃ postmodū prædicto. H. filio suo dominā Constantiā filiam Rogerij, quondā regis Sicilię, quā tunc in potestate habebat, Vuilelmus patruus eius, qui eam enutruuit, & ipsius nomine regnum gubernauit. Alteri quoq̃ filio suo. F. duci desponsauit filiam regis Vngarię, qui tamen morte præuentus, ipsam non transfudit. Anno Domini Mclxxxij. Alexander Papa celebrauit concilium generale in basilica Lateranensi. xiiij. kal. April. licet alibi reperiat, quod ipsum celebrauerit anno Domini Mclxxxix. Sed potest esse q̃ tunc cum aliquibus Episcopis Italię Synodum haberet. Anno Domini Mclxxxij. Alexander obiit. Cui successit Lucius iij. natione Tuscus. Sedit annos vi. men. & diem. Hic curulū contra imperatorem qualdā controuersias excitauit, pro quibus sedandis, condicitur placitum, apud Veronam, ubi cum essent ambo, Lucius mortuus est, & ibidem sepultus. Super cuius tumultum huiusmodi annotati referuntur.

LVGI LVCA TIBI DEDIT ORTVM, PONTIFICATVM
HOSTIA, PAPATVM ROMA, VERONA MORI.

Fuerat enim Episcopus Hostienſis, anteq̃ esset Papa. Anno Domini Mclxxxiiij. Anno Domini Mclxxxv. Lucius Papa obiit, ut dictum est Veronæ. Tunc Cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimū sunt angustii, timebant enim ab imperatore aliquam uiolentiam sibi inferri, super electione summi Pontificis. Sane Mediolanensēs Archiepiscopus ipsos secure deducit, usq̃ Rauennam, quem & ipsi in Papam elegerunt, dictusq̃ est Urbanus iij. quem multi Turbanum uocauerunt, eo q̃ cum esset Mediolanensis natione, in odium imperatoris uolebat turbare Ecclesiam, quę iam paulisper quietem acceperat, sed nutu Dei percussus, interiit. Sedit enim annum unum, menses x. & dies xxv. Anno Dñi Mclxxxvi.

Annō Domini Mclxxxvij. Eclipsis solis facta est, in festo S. Iohannis Baptistę, in hora vi. diei. Eodem año Urbanus Papa obiit. Saladinus quoq̃ rex Persarū, ciuitatem Hierusalem cepit, & crucem Domini asportauit. Facta q̃ est cedes magna ex merito populi Christiani, & penē tota terra Hierosolymitana extirpatis Christianis in potestatem Sarracenorum deuenit, quam tunc incolebāt Latini. Quomodo autem terra eadem in potestatem Latinorum deuenit, aut tunc perditā fuerit, breuiter describemus, sicut in scriptis cuiusdam inuenimus, & qualiter mundus totus ad eius ultionem se armauerit, dicamus.

Cum olim terram Hierosolymitanam Græci, sub quorum ditione fuerat, perdidissent, & longo tempore in potestate Sarracenorū extitissent, Latini de pertione terre cōmori, collecto exercitu uenerunt, & partes Antiochenas intrantes, auxiliante Domino, terrā recuperauerunt. Horum Principes erāt hi. Godefridus de Bulion, qui postmodū dñs fuit terre Hierosolymitanę, & Baymont, qui princeps extitit Antiochię, & quidam alij. Cūq̃ post modum semen Gofridi in tertia generatione defecisset, personæ terrę Israhel, & Barones apud Principes ultramari-

Filij Friderici
Barb. offe.
1. Heinricus.
2. Fridericus.
3. Otto.
4. Conradus.
5. Philippus.

Gladios accingere.
Henrico desponsa-
tur Constantia, Ro-
gerij filia.

Friderico desponsa-
tur regis Vngarię
filia.

Lucius Papa.

Urbanus tertius Pa-
pa, Turbanus dictus.

Saladinus rex Persa-
rum Hierusalē capit.

Fulco Andegauensis. ultramarinos miserunt, rogantes ut principem destinarent, qui eos regeret, & firmiter resisteret Sarracenis. Qui, habita deliberatione, elegerunt quendam Fulconem Andegauensem uirum strenuum, regis Angliæ proxima linea consanguineum: & miserunt eum ad terram Hierosolymitanam. Hic rex coronatus, strenuissime rexit terram: duosq; filios reliquit, Baldeuinum & Almericum. Quorum primogenitus Baldeuinus patri successit in regnum, uir strenuus & sapiens. Quo sine liberis decedente, ad fratrem suum Almericum regni potestas deuoluta est. Qui ex uxore sua sibi plurimum consanguinea duos habuit liberos: scilicet Baldeuinum & Sibiliam. A qua uxore cum fuisset iudicio ecclesiæ separat, accepit neptem Emanuelis Imperatoris Constantinopolis, Pollinam: ex qua habuit filiam, nomine Ysabel. Mortuo uero Almerico, Baldeuinus filius eius regnauit pro eo, uir strenuus & sapiens & iustus: sed, occulto Dei iudicio, leprosus fuit. Hic sororē suam Sibiliam Vuilmo de Longa spe cognomine, Marchioni de monte Ferrato, tradidit in uxorem: & ipsum comitē Ioppensem constituit: qui uidelicet Vuilmo ex ea filium genuit, etiam nomine Vuilmo. Postea mortuus est pater eius de Longa spe cognomine, uir probus in armis, & placidissimus. Rex uero Baldeuinus, cum esset leprosus, & nollet uxorem accipere, nepotem suum Vuilmo, filium Sibiliæ & marchionis, coronauit regem: relinquens eum in tutela Raymundi comitis Tripolitani. Mortuus est autem rex Baldeuinus: & sepultus est ad patres suos. Sibilia uero soror eius comitissa Ioppæ, iam nupserrat cuidam militi Vuidoni de Lisignano, uiro satis armis strenuo, sed fortuna & scientia inferiori. Sibilia uero mater pueri comitissa Ioppæ, cum patriarcha Eraclio, & alijs terræ personis procurauit qd sibi & uiro suo Vuidoni regnum daretur: qui coronati sunt ignote & irrequisito comite Tripolitano qui fuerat à rege Baldeuino regni procurator, & baiulus constitutus: ob quam causam cœpit ea machinari, quæ possent in regis redundare dedecus: & tã ipso, ut dicitur, procurante, qd etiam nostris peccatis exigentibus: culpa quoq; Reinaldi principis de Moreal, qui Treugas, quas regnum Hierosolymitanum cum Sarracenis habebat in perpetuū, maxima præda capta, confregit. Irruerunt Sarraceni in regnum Hierosolymitanū: & capto rege & baronibus & populo intruso ligno quoq; dominicæ crucis, & Hierusalem hæreditate Dei, & ciuitatibus & castellis uniuersis, anno dominicæ incarnationis M. clxxxvij. totum regnum usq; ad internitionē contriuerunt. In quo regno sola Tyrus, urbs in medio cordis maris sita, & fere à mari circumdata, excidio perpetrato, remansit. Quã postmodum **Cunradus de monte Ferrato** Cunradus marchio de monte Ferrato, frater Vuilmi, quem supra memorauimus, laudabili strenuitate defendit: & Sarracenis, tam in mari qd in terris, restitit gloriose. Prædicti namq; excidij dato passim rumore per orbem, fremuerunt gentes, & commota sunt regna: uenerunt à finibus terrę tribus domini, liberare sacrificium eius de manibus ipsorum qui portant iniquitatem in cubilibus suis: & de sua uirtute deceptorie præsumunt. De Italicis ergo primi iniuriæ Christi occurrunt homines bellicosi, discreti: & regula sobrietatis modesti, prodigalitate expertes, parcentes expensis cum necessitas non incubuerit: & qui inter omnes gentes soli, scripta legum sanctione reguntur. Hi ducem proprium non habentes, cum suis, quos elegerant, tribunis ad obsidionem urbis Acon, cum ipso rege Vuidone, qui fuerat à captiuitate liberatus, perrexerunt.

Obsidio urbis Acon. Ciuitas Acon, quæ antiquitus Ptolomaida uocabatur, in littore maris est posita: & est ipso mari à meridie & occidente perclusa: ab oriente uero & septentrione tota patet. Ex qua parte rebellantibus terris, refertam Italic urbem obsederunt. Quos postmodum ueniens Saladinus cum multitudine infinita obsedit, credens illos propter paucitatem plenius posse delere: sed, misericordia fauente diuina, ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis euolutis, uenerunt Daci, Normanni, Gothi, Franci, & cæteræ gentes insularum, quæ inter occidentem & septentrionem sitæ sunt, gentes bellicose, procerę corpore, mortis intrepide: nautibus rotundis, quæ Hilmachia dicuntur, aduectę. Hi, si non superuenissent, Christiani funditus essent demoliti. Isti cum ipsis Italicis ciuitatem obsederunt. Dum hæc apud

hæc apud Acon geruntur, Fridericus imperator Romanorum, cum exercitu perspicuo de Teutonica egrediens, per Ungariam & Bulgariam transiens, in manu forti & brachio extento in Licaoniam transuectus est: ibiq; de Philomena & Iconio & alijs ciuitatibus gloriose triumphans, Soldano & Turcis rebellantibus domitis, deuenit in Armeniam: ubi peccatis nostris promerentibus, dum in æstu maximo in flumen, quod Serram incolæ appellant, lauandi gratia, descendisset, mortuus est: & accessit damnum inestimabile Christianis.

Fuit autem Fridericus imperator uir Christianissimus, bellorum omnium triumphator, animosus, mansuetus, familiaris, quibuslibet uictis clementissimus, obliuiosus iniuriæ, statura mediocris, corpore rufus, ætate longeuus: & qui corporis strenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis. Huic in regendo exercitum successit filius eius nomine patris sui Fridericus dux Sueuię, armis strenuissimus, quo per Armeniam ducente exercitum, in confinio ipsius Armeniæ & Syriæ, nō longe à nobilitate Antiochiæ ingens plaga deseguit in Alemannorū exercitum: ut uel propter intemperiem aeris, uel ciborum abundantiam à quibus se temperare nesciuerunt, fere omnes mortui sunt, ac si nollet Deus membra suo capiti superuenire. Ipse autem dux Sueuiæ cum paucis ad obsidionem Acon deuenit: ibiq; paucis diebus euolutis, mortuus est. Fuerunt autem in exercitu imperatoris isti principes & barones, dux Sueuiæ, dux Bertholdus Meraniæ, Episcopus Herbipolensis, archiepiscopus Tarantasiensis, Episcopus Monasteriensis, Episcopus Parauientis, Episcopus Ossiburgensis, Episcopus Misniensis, Hermannus marchio Badensis, Fridericus de Bergilen, Cunradus de Dombach, & Fridericus frater eius, Gobertus & Poppo, & multi alij quos labor esset nominare. Inter ea uenerat ad obsidionem Acon, Philippus comes Flandriæ, Theodebaldu & Stephanus comes Campaniæ, Henricus eorum nepos, qui postea dominus Hierosolymitanæ urbis remansit, & dux Burgundiæ, & Ludouicus Langrauius Thuringiæ, & plures alij principes & barones. Cœperunt potius omnes in exercitu operam dare, qd expugnare ciuitatem. In diebus illis fames ualida facta est in exercitu ita quod uestes & arma cogentur milites ob uictum distrahere, & materius est, auro cibaria non poterant inuenire.

Eodem tempore Cunradus marchio, quem supra memorauimus, homo sagacissimus, habens ciuitatis Tyri dominium, cœpit ad regni Hierosolymitani gubernaculum aspirare: & in tantum sua astutia processit, qd Ysabel filiam regis Almerici à uiro suo auferendo, qui regionis ultra fluuium dominus fuerat, fecit ecclesiastico iudicio separari: ipsamq; in uxorem accepit.

Eisdem temporibus Philippus Francorū rex peruenit ad obsidionem Acon: post cuius aduentum, aliquantibus diebus transactis, Richardus rex Anglię de uicta insula Cypri, & bonis omnibus spoliata, ad eandem obsidionem peruenit. Ventissima, regina inferni, discordia: & sedit in medio eorum, cum sorore sua primogenita macilenta & liuida, inuidia scilicet: & tam ipsos reges qd etiam totum Christianorū exercitum, in diuersas uoluntates & actiones distraxit. Cum enim Francorum regi pugna contra ciuitatem placeret, Anglico displicebat: & quod placebat Anglico, displicebat Franco: & in tantum huiusmodi aucta est discordia, qd fere inter se intestinum mouerent bellum: & inter omnes alios Principes & barones duorum regum effusa est discordia. Cum rege Franciæ isti fautores erant, dux Burgundiæ, comes Clarimontis, marchio Cunradus, cuius potentia magna erat in exercitu, Templarij Ianuenses, Langrauius de Thuringia, comes Rupertus, et Beluacensis episcopus. In parte regis Anglię fuerant isti, comes Flandrensis, comes Campaniæ, rex Vuido, Hospitalarij, Pisani, & plures alij.

His diebus Sibilia uxor regis Vuidonis cum duobus filijs suis mortua est: & marchio magis & magis ad regnum aspirauit. His etiam diebus mortui sunt comites, Stephanus & Tibaldus frater eius, milites strenui & sapientes: mortuus est comes Flandriæ, & Langrauius de Thuringia, uir per omnia strenuissimus, &

d celebri

celebri fama in perpetuum nominandus. Erectis igitur machinis & castellis contra mœnia ciuitatis Acon urbem fortiter expugnare cœperunt, & Sarraceni non minus fortiter resistere, cõburentes ædificia, quæ Christiani erexerant. Tandem uolente Domino, muri ciuitatis cœpere frangi, propter utriusq; regis ædificia, & turris quæ dicitur Maledicta, iactis lapidibus conquassari. Vnde Christianorum animi eriguntur, Sarracenorũ deprimuntur. Iam enim poterat Christiani fractis muris ingredi ciuitatem. Tunc Sarraceni pacta quærunt, reddere ciuitatē promittunt, & crucem dominicā, & captiuos Christianos, si ipsis tantummodo uita saluaretur. Pacta placent, per manus marchionis in potestate regũ reddunt ciuitatem, & inter ipsos reges diuiduntur Sarraceni, qui fuerunt intra inuenti. Postea uero cū pacta seruare nequissent, quoniam crux dominica nullo modo potuit inueniri, omnes decollati sunt. Rex Franciæ nãsta occasione recessit, loco sui milites duci Burgundiæ cõmisit. Anglorum uero rex in terra Hierosolymitana remansit, & reædificauit Ioppen, & Ascalonam. Saladinũ & exercitum eius bello confregit. Mercatores Saladini ad Damascum euntes, spoliauit & cepit. Ioppen postea à Sarracenorũ insulibus liberauit strenuissime. His diebus Cunradus marchio dñs est terræ Hierosolymitanæ factus, & post paucos dies ab Assessino interfectus fuit in Tyro. Quæ fuerit causa interfecionis eius, plus in opinione, q̄ in ueritate repertum habeo. Quidam dicunt, quod rex Angliæ mortem eius procurauit, propter hoc quod sororem suam noluit in uxorem accipere. Alij dicunt quod Honfridus dominus de Moreal fecit eum occidi, propter hoc quod sibi uxorem suam Ysabel abstulerat. Alij dicunt, quod propria uoluntate motus est Assessinus ad ipsum interficiendum, propter hoc quod quosdam mercatores terræ suæ apud Tyrum clam interfici fecit.

Conradus marchio dominus terre Hierosolymorum.

Conradi notes.

Vuido rex Hier.

Rex Anglicus captus in Teutonia Austria.

Situs terræ sanctæ & ciuitatis Hierusalem. Gregorius VIII. papa.

Litteræ pacis. Frid. Brief.

Fuit autem Cunradus uir armis strenuus, ingenio & scientia sagacissimus, animo & factu amabilis, cunctis mundanis uirtutibus præditus, in omni consilio suæ premus, spes blanda suorum, & hostium fulmen ignitum: simulator & dissimulatus in omni re, omnibus linguis instructus: respectu cuius facundissimus reputabatur elinguis: quæ in hoc solo plurimũ fuisse culpabilem reputo, quod alterius uxorem, marito uiuente, seduxit, & fecit à uito suo separari, ipsamq; uxorem accepit: sed inuidiæ spiritus plurima contra eum cofinxit. Idem Vuido rex Hierusalem, sub cuius infortunio sanctum regnũ decessit, factus fuit rex Cypri à rege Angliæ. Mortuo uero Cunrado marchione, Henricus comes Capaniæ accepit Ysabellã filiã regis Almerici in uxore, quæ fuerat uxor marchionis, & dominiũ terræ Hierosolymitanæ suscepit. Rex uero Anglicus inter Sarrac. & Christianos quinquennialibus treugis cõpositis recessit. Qui captus in Teutonica Austria & traditus imperatori Henrico cc. millia marcarũ argenti in sua redẽptione persoluit. Liberatus uero, in patriam propriã deuenit, ibiq; postmodũ fuit à quodam milite occisus.

Fuit autem Richardus rex Angliæ homo ferocissimus, fauorabilis, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis, quocunq; ipsum trahebat sequens impetus, & quem ipsi Sarraceni & populus Christianus & alij timuerunt. Treugis ergo sic dispositis, & ab utraq; parte conseruatis, pax habita est in terra sancta.

De dispositione uero terræ sanctæ, & situ ciuitatis Hierosolymitanæ omittimus interponere, ne seriem rerum gestarum uideamur interrumpere. in anno prænotato, uidelicet mclxxxvij. successit Urbano in sede apostolica Gregorius viij. natione Beneuentanus: sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum, tam in clero q̄ in populo, utpote de superfluitate uestium, & choreis, & alijs uanitatibus uitandis. Cui successit Clæmens iij. natione Romanus, sedit annos duos. Eo anno Fridericus imperator, iam cruce signatus, conuentum principum apud Nurimberc coadunauit: ubi de paceterræ disposuit, & in litteras redigi iussit: quas litteras Alemanni usq; in præsens Friedebrief, id est litteras pacis, uocant nec alijs legibus utuntur tanq̄ gens agrestis & indomita. Quarum tenorem huic operi duximus inferendum, quatenus saltem lex tam decurtata non pereat de hominum memoria.

Lea

LEX FRIDERICI IMPERATORIS.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitati nostræ, tempora generali populorum prouinciarum tranquillitati circumspectionis nostræ studio prouideri, ut dum in subiectis dominationis uirtute pollemus, reprobos quoslibet ac scelerosos à subditorum iniurijs arceamus æquitatis nostræ correctione. Considerantes quippe quæ damna, quantaq; defolationes hominum & prouinciarum, per seditiones & incendia prouenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea quæ de conscientia & consilio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam liberorum, quàm ministerialium, ad reprimendos incendiariorum insolentias, imperialis nostra sanxit autoritas: uniuersalis imperij fidelibus nota fieri uolumus, & sicut in castro nostro Nurimberc, hæc ordinata & confirmata sunt, firmiter indicimus obseruanda. Primum igitur de incendiarijs demandamus generaliter, ut si liber homo, ingenuus, ministerialis, uel cuiuscunq; conditionis fuerit, incendium commiserit pro uerra propria, pro amico, pro parente, uel causã cuiusquam alterius occasione, de sententia & iudicio imperiali, proscritioni statim subiectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte manifesta uerra castra manifeste capiunt: & si qua ibi suburbia, aut stabula alia ue tuguria præiacent, igne succendunt. Excipiuntur & iudices quos in malefactorum res pœnam iusticia exigente exercere contingit. Quod si aliquis in ducatu alicuius incendium fecerit, ipse proscritum pronunciet, ac deinde iusticiæ suæ autoritate eum proscribat. Id ipsum faciant marchiones, palatini comites, langrauij, & comites alij, nec alicui eorũ liceat talem absolueri, nisi domino imperatori. Quicunq; etiam incendiarium in domo sua scienter receperit, & consilium auxiliæ ei impenderit, damnum & iniuriam passo pro facultate sua restituat. Iudici uero x. libras monetæ de illa diocesi in qua commissum est, persoluat, ac domino Imperatori pro uoluntate & gratia sua disponat. Si quis autem super hac culpa innocentiam suam probare uel ostendere uoluerit, cum duobus uiris uera incendiarium receperit, & de hoc ipsum iure uoluerit conuenire, hoc nequaquam ei fieri liceat, nisi præstito primo calumniæ sacramento. Dominus etiam imperator proscritorum neminem à sententia proscritionis absoluat, nisi de illicitis primo damnis cum iniuriato cõponat, & nisi conscientie iudice hoc faciat. Proscritum uero, quæ pro incendio sententiam proscritionis incurrisse omnibus notum fuerit, Diocesianus episcopus, si ad satisfactionem inobediens exierit, à communionem ecclesiæ Dei & fidelium Christi abijciat, & extraneum eum reddat, nec eum absoluat, quoad usq; læso damnum restituat: & econuerso, quem episcopus legitimis inducijs citatum iusticia dictante excommunicauerit, & hoc iudici insinuauerit, iudex eum banno proscritionis condemnnet, & nec prius eũ absoluat, quàm coram episcopo de his pro quibus condemnatus est, satisfaciat. Quod si à proscritione illa prædicto modo fuerit absolutus, & episcopo suo uoluerit obedire, incendium primo abiuret. deinde sit in arbitrio episcopi, qualem ei pœnam iniungat, ad uisitandum sepulchrum Domini, aut limina Iacobi Apostoli. Si autem proscritus eo, ut dictum est, modo absolui desiderauerit, domino imperatori fines imperij per annum & diem abiuret. Si quis autem à proscritione & excommunicatione similiter non fuerit absolutus infra annũ & diem, uniuerso iure, honore, & legalitate priuatus habeatur, ita ut ferendo testimonio, uel ad iudicandum, de cætero nequaquam sit admittendus. Omni quoq; feudali iure carebit perpetuo. Item si in reisa alicuius domini, cum ipso domino cuius est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (ut sæpius contingit) faciat, dominus ipse, cuius est ipsa reisa, iurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia, uel mandato, uel uoluntate sua. Reum autem abijciat se, & nunquam recipiet. Quod si illum post satisfactionem receperit, tenetur uniuersum damnum quod ille commisit, restituere. Item si contingat dominum aliquem in uilla aliqua hostipitati uiolenter, & fortuito euenit domũ aliquã incendi, & ille cui sit damnũ,

Insolentia incendiariorum.

De incendiarijs in communi.

Pœna iniungenda incendiarijs.

Reisa domini.

d ij dominum

dominum impetierit, quod mandato suo, uel uoluntate uel conscientia sua factum sit, damnum damnificato restituat. Item si incendiarius captus fuerit, & coram iudice negare uoluerit incendium se commississe, si forte notorium non fuerit, per prouinciam iudex si possit eum cum vii. idoneis testibus conuincere, capite plectatur. Sed si notorium fuerit, nullius requirendum est testimonium, sed statim decollandus. Item si Castellani cuiusquam domini descendentes à castro domini sui, incendium fecerint domino absente à prouincia, castrum domini propter hoc non erit comburendum, sed bona incendiariorum quaecumque extra castrum fuerint repta, comburantur. Post reuersionem uero domini, si dominus incendiarium retinere uoluerit, & à se non repulerit, castrum eius similiter erit comburendum. Item si proscripsum propter incendium in aliquam domum confugerit, de qua non possit haberi, nisi domus incendatur, propter hoc incendium non erit quis incendiarius, sed damnus pro incendio restituere debet. Item si incendiarius super castrum aliquod ageratus confugerit, & dominus, cuius est castrum, fortassis dominus, uel uasallus, uel consanguineus fuerit, dominus ille non debet eum persequentibus representare, sed iuuabit eum à castro in syluam, uel aliàs ubi securus sibi uideatur. Quod si nec dominus uel uasallus, nec cognatus fuerit, persequentibus eum statim representet, uel cum eo in eadem culpa sit.

Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto sancimus, ut quicumque alij damnus facere, aut lædere ipsum intendat, tribus ad minus ante diebus per certam nunciium suum diffiduciet eum. Quod si læsus diffiduciatum se fuisse negare uoluerit, nunciium idem si uiuus est, iuret quod contradixerit ei ex parte domini sui, loco & tempore designato. Si mortuus est nunciium, iuret dominus iunctis sibi duobus uiris ueracibus, quod contradixerit ei ne dolo mediante de fide uiolata quis ualeat inculpari. His sancientes adiicimus, ut quicumque treugas alicui dederit, nisi sibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore seruet uel non seruet eas, contradicere eis ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, ut uiolator fidei iudicetur. Item qui nunciium aliquem, pro eo quod contradicentis mittitur, læserit, fidem suam uiolauit, & de cætero omni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradicet.

Filij sacerdotum non assumant cingulum militare.

Si quis uineas aut pomeria exciderit.

De filijs quoque sacerdotum, diaconorum, rusticorum, statuimus, nec cingulum militare aequatenus assumant: & qui iam assumpserunt, per iudicem prouinciae à militia pellantur. Quod si dominus alicuius eorum eum in militia contra iudicis interdictum retinere cõtenderit, dominus ipse iudici in x. libras condemnatur, seruus autem omni iure militiæ priuetur. Statuimus etiam, ut si quis uineas aut pomeria exciderit, proscriptioni & excommunicationi incendiariorum subiiciatur. Ut autem hæc tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat, & eo quo dicta est tenore inconuulsa consistat, eam legibus prædecessorum nostrorum imperatorum atque regum iussimus interfieri, & perpetuo iure seruari. Cui si quis ausu temeritatis contraire præsumperit, Dei omnipotentis & nostræ perpetuo indignationis sit reus. Fiat, fiat. Actum Nurenberc in præsentia principum, consilio & consensu eorum. Anno incarnationis M. clxxxvij. iij. kal. Ian.

Anno Domini M. clxxxvij. Multi cruce signantur. Anno Dñi M. clxxxix. Imperator iter Hierosolymitanum arripuit, & multi cum eo tendentes per Vngariam, ut supra descriptum est. Hunc annum quidam uersificator denotauit tali uersu: ANNIS VNDENIS DEMPTIS DE MILLE DVCENTIS,

IT PATER ET NATVS, DVX ET RECTOR FRIDERICVS.
ANNO MILLENO, CENTENO, TESSERADENO,
SEPTENO PARITER COEPERAT ISTVD ITER.

Annus uero quondam quo dux Gotefridus obtinuit terram, his uersib. annotatur ANNO MILLENO, CENTENO, QVO MINVS VNO,
IERUSALEM FRANCI CAPIVNT VIRTUTE POTENTI.

Anno Domini millesimo cxc. Fridericus imperator obiit, ut superius descriptum est. Cui successit Henricus filius eius.

Anno

ANNI HEINRICI SEXTI.

Anno Domini millesimo cxc. Ab urbe condita millesimo Dccccliiij. HEINRICVS huius nominis sextus, uel secundum Chronicam Romanorum, quintus: ipsi namque Henricum primum patrem Ottonis primi non connumerant in catalogo Imperatorum, sed ducem Saxonum scribunt. Hic itaque Henricus xcij. loco ab Augusto regnum accepit: prius tamen à patre rex designatus fuerat, & de consensu principum coronam Aquilgrani acceperat. Regnavit autem post patrem annis vij. Contra hunc à principio rebellare parant Colonenses, & quidam alij principes, & quidam comites Burgundiæ. Cumque propter talem causam interfectus fuisset episcopus Leodiensis, quieuit rebellio, & Colonenses cum satisfactione ad gratiam redeunt, similiter & alij. Eo anno Clemens iij. obiit. Cui successit Celestinus iij qui prius Iacintus fuerat dictus. Sedit annos vij.

Anno Domini millesimo cxcij. Henricus Romæ à Celestino papa coronatur. Sed Romanis rebellantibus, non potuit adipisci coronam, quin prius traderet eis Tusculanum. Erat autem Tusculanum firma ciuitas, ultra Romam in montibus sita. Hæc Romanis rebellauerat, & damna grauiam intulerat. Huius itaque ciues audito aduentu imperatoris, ipsius auxilium contra Romanos postularunt, & ciuitatem suam in potestatem ipsius tradiderunt, ubi imperator milites suos collocauerat in præsidio. Hi accepta legatione imperatoris, incautam ciuitatem Romanis tradiderunt, qui multos peremerunt de ciuibus, & ferè omnes siue pedibus, siue manibus, seu alijs membris mutilauerunt. Pro qua re imperatori imperatum est à multis. Accepto itaque diademate imperiali, progreditur imperator in fines Apuliæ. Nam regnum Siciliae & Apuliæ, iam mortuo Vuilmo, iure hæreditario ad dominam Constantiam uxorem ipsius deuoluebatur, quæ illud quidam Dancredus nepos regine occupauerat, quo mortuo, quidam alij diuersa loca & castella occupauerant. Progrediens igitur imperator cum exercitu, Neapolim ciuitatem munitissimam obsedit. Vbi in æstiuo tempore multi Teutonici

HEINRICVS sextus, XXI. Ger. Imperator.

De Henricis quinto & sexto uariant.

Tusculanum.

Dancredus.

Henricus sextus Neapolim obsidet.

Richardus Angliæ rex capitur.

Comites in Apuliarebellant imperatori.

Erina filia regis Grecorum.

Fridericus Henrici sexti filius.

de Alemannia, fecit adduci uxorem suam cuius, ut dictum est, erat terra. Hæc in ipso itinere apud Cumas à quibusdam latronibus inhoneste tractata est, & à Salernitanis capta. Imperator uero reuersus est in Alemanniam, relinquens in Apulia Diepoldum quendam fidelem suum, ut medio tempore contra hostes ipsius pugnaret. Anno Dñi mill. cxcij. Richardus Rex Angliæ in Austria captus à duce Lupoldo, traditur imperatori. Imperator uero c. millia marcarum sibi ab eodem data, fecit militibus dari in soldum, & magnum adunauit exercitum in Apuliam, & Salernum manu armata expugnauit, de cuius præda ditatus est exercitus. Anno Dñi mill. cxcij. Tota Apulia, & Sicilia, & Calabria, eius subduntur imperio: & de subiectione & fidelitate, uades accepit, quosdam nobiles & potentes terre: inter quos erant archiepiscopus Salernitanus, & duo comites germani fratres eiusdem, & quidam Margaritus, qui potens fuerat in mari pirata. Anno Dñi mill. cxcv. Rursus quidam comites & barones in Apulia rebellant imperatori: quos circa imperator missa legatione, uades quos acceperat in Alemannia iussit oculis excæcari: quod & factum est, præter episcopum. Rebelles quoque captiuos diuersis supplicijs & horrendis fecit interimi. Eo tempore Imperator Marquardum de Anninuulir dapiferum & ministerialem suum libertate donauit, & ducatum Rauennæ cum Romania, Marchiam quoque Anconæ sibi concessit: præfato etiam Diepoldo quasdam prouincias Apuliæ commisit, ponens eum in quodam castro, quod uocabatur Rocca de arce. Hi duo bella imperatoris strenue peregerunt. Philippo quoque fratri suo dedit uxorem dominam Erinam, filiam regis Grecorum, quam repperit in palatio Panormitano: desponsata siquidem fuerat filio præfati Dancredi, tradens ei dominium totius Tuscicie, & terram dominæ Mathildæ. Anno Domini mill. cxcvi. Natus est imperatori filius Fridericus, qui postea tenuit imperium. Anno Dñi incarnationis mill. cxcvij. Henrico imperatore procurante, Alemanni in terram promissionis uenerunt, bellicosi, d ij crudeles

Comes Henricus de fenestra cadit & moritur.

crudelēs, expensarum prodigi, rationis expertes, uoluntatem pro iure habentes, ensibus inuicti. In nullis nisi hominibus suae gentis confidentes: ducibus suis fidelissimi, & quibus uitam potius quam fidem possis auferre. Hi cum uenissent in terram promissionis, treugas fregerunt, quas rex Angliae, ut dictum est, in recessu suo statuerat. Urbem Berentim recuperauerunt, Ioppen perdidērunt. His diebus comes Henricus, qui dominus terrae Hierosolymitanae extiterat, de quadam fenestra sui palatii cecidit, & mortuus est.

Huius uxorem nomine Ysabellam, quae regnum haereditabat, accepit Americus rex Cypri, & coronatus est in regnum Hierosolymitanum. Alemanni uero ad obsidionem Tetonii castelli accesserunt, ibique mensibus aliquot commorati, audita morte imperatoris Henrici, recesserunt. Quorum principes fuerunt isti: Chunradus Mogontinus archiepiscopus, Chunradus cancellarius imperatoris, Henricus dux Saxoniae, Luipoldus dux Austriae, dux Brabantiae, Hermanus Lant grauius de Thuringia, frater Ludouici, quem supra memorauimus, Patauenſis episcopus, Ratisponensis episcopus, Cicensis episcopus, Halberſtatensis episcopus, Marchio Chunradus, Albertus comes, Henricus Caladinus, Marscalcus, & plures alij, quos memorare non curo. Nulla est enim ambitio memorandi, quos constat plurimos fuisse & nullos. Nil ualet, nisi subsequatur effectus. In tempore illo in Alemannia Chunradus frater imperatoris, dux Sueuorum, mouit exercitum contra Bertholdum ducem Zaringiae de uoluntate imperatoris. Cumque maneret in quodam oppido Durlaich nomine, obiit, & sepultus est in monasterio Loricensi. Multi asseriebant eum fuisse interfectum a quodam, cuius uxorem adulterauit uolenter, siue ab ipsa uxore. Erat enim uir totus inseruiens adulterijs, & fornicationibus, & stupris quibuslibet, luxurijs & immundicijs. Strenuus tamen erat in bellis & ferox, & largus amicis: & tam sui quam extranei tremebant sub eo. Tunc imperator ducatum Sueuiae contulit praefato Philippo fratri suo. Qui relictis partibus Italiae, transiit in Alemanniam, cum uxore sua, ponens eam in castro Suainhusen. Tunc etiam de mandato imperatoris regium diadema imposuit regi Boemorum Otakero. Sequenti quoque anno in tempore paschali maximum festum nuptiarum celebrauit, cum multis principibus & baronibus apud Augustam in campo magno, qui dicitur concio legis.

Conradus contra Bertholdum ducem Zaringiae. Durlachum.

Suainhusen.

Campus Augustae, concio legis.

Fridericus Henrici filius adhuc in cunis uagians eligitur in regem.

Votes Henrici.

His etiam temporibus procurante imperatore, factum est, ut principes Alemanniae pene omnes filium paruulum ipsius, adhuc in cunis uagientem, assumerent in regem, & ei fidelitatem iurarent, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmitterent imperatori. Anno Domini millesimo cxcviiij. Henricus imperator obiit in Sicilia, & in ecclesia Panormitana magnifice est sepultus. Erat autem imperator H. prudens ingenio, facundus eloquio, facie satis decora, plus tamen macilentus, statura mediocri, corpore tenuis & debilis, acer animo. Ideoque inimicis suis erat pauendus & terribilis, uanitatibus deditus, maxime uenationum & aucupiorum. Multi asseriebant eum interisse ueneno, procurante uxore sua, pro eo quod nepotes ipsius supplicijs interfecerat, quod tamen non est uerisimile. Et qui cum ipso eo tempore erant familiarissimi, hoc inficiabantur. Audiui ego id ipsum a domino Chunrado, qui postmodum fuit abbas Praemonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus, in camera imperatoris extitit familiarissimus.

GESTA PHILIPPI.

PHILIPPVS Barbarosse filius, XXI. Ger. Imp.

Mons Falconis Viterbium.

Fridericus de Tanne.

PHILIPPVS frater Imperatoris eo tempore exierat de Alemannia, ut ueniret ad ipsum in Sicilia: processeratque usque ad montem Falconis, castrum quoddam apud Viterbium, ubi de morte imperatoris nunciatum est ei, ortaque est seditio in partibus illis, maxime contra Teutonicos, qui tunc in partibus Italiae demorabantur: unde in castro eodem quidam de familia ducis occidebantur. Inter quos erat Fridericus nobilis ministerialis eius, de Tanne, frater dapiferi, qui nunc est. Et ipse dux in magno discrimine ab Italia recessit, & laboriose peruenit in Alemanniam. Vbi iam principes

Principes iuramenta sua postponentes, de electione noui Imperatoris tractare ceperunt, cupientes diripere hereditates, quae ad praefatam generationem pertinebant. Sed Deus conterens omnem impietatem, & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordibus hominum, ut suos natiuos dominos non derelinquant, & alienis adhaereant. Ideoque praefatus Philippus ad partes Rheni se contulit in continenti, & natalem Domini in castro Haginou celebrauit. Vbi uenerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terrae, cum quibus habuit mysterium consilij sui. Vbi etiam aderat Cunradus Argentinenſis Episcopus, qui etiam promisit fauorem et auxilium suum duci de obtinendo imperio. Volebat enim tenere imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quae attinebant. Non enim cautum esset sibi, ut ad alium transfiret imperium, & sic tam ipse quam fratruelis suus, licet tunc paruulus, omni hereditate sua priuarentur, quod etiam non placuit altissimo, sicut adhuc euentus rerum manifeste demonstrat, quamuis multa coeperint interuenire impedimenta.

Philippus natalem domini in Hagenau celebrauit. Cunradus Argentinenſis Episcopus.

Innocentius siquidem Papa tertius, tunc de nouo in sede Apostolica sublimatus, omni studio coepit aduersari eidem. Hoc agens, ut ipsum impederet, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset ascendere, improperans ei, quae frater suus & parentes crudeliter peregerant, quae tamen multa nequitia hominum impulsu creduntur peregisse, in quo salua reuerentia sedis Apostolicae non uideretur secundum aequitatem iudicasse, cum Dominus testetur per Prophetam, quod nec peccata parentum filijs impurentur, quanto minus peccata fratrum aut aliorum propinquorum. Ezechias quoque & Iosias, reges religiosissimi, iniquissimos habuere parentes. Quinimmo in generatione saluatoris nostri Iesu Christi connumerantur multi iniqui. Extat adhuc epistola praefati Innocentij directa ad Bertholdum ducem Zaringiae, in qua contra Philippum multa absurda, & quaedam falsa describuntur, quam fecit interferi in compilatione Decretalium suarum, quas magister Petrus Beneuentanus, Subdiaconus ipsius, postmodum in uno uolumine compegit, distinguens eas sub certis titulis, & librorum differentijs, secundum conuenientes sententias. Tunc coepit Papa friuolis insistere obiectionibus & exceptionibus, quatenus ipsum impederet, sententiam obijciens ei excommunicationis. Nam cum in Tuscia gereret adhuc principatum, dicebatur quod Celestinus praedecessor suus ipsum excommunicauerit. Sane, ut plus inde uotum posset eum comprobare, si non eius monitis acquiesceret, misit Episcopum Surrinum ad repetendum ab eo uades de Apulia, quos olim frater ipsius Henricus Imperator iusserat exoculari. At ipse Philippus, ut erat mansuetus & benignus, cum audisset de sententia excommunicationis, petiuit humiliter ab eodem legato absolui. Insuper uades praefatos domino Papae remisit. Quocirca Papa, ut odiosum plus redderet Philippum, comites illos caecos, & uiros nobiles & personatos fecit demonstrari, multis in curia Romana existentibus.

Innocentius tertius aduersarius Papae.

Religiosissimi habent iniquissimos parentes. In genealogia Christi, iniqui.

Decretalium compilator Petrus Beneuentanus.

Celestinus excommunicat Philippum.

Ego quoque in minori aetate & saeculari uita constitutus adhuc, eo tempore, Romae uidi eosdem.

Episcopum quoque praedictum Surrinum, pro eo quod illicite absoluerit Philippum, excedens fines mandati, sicut in praetaxata Epistola sua expressit, priuatum Episcopatu relegauit in quandam insulam maris, quodam monasterio distincto, ubi ille feliciter uitam finiuit.

Audiui etiam eo tempore, quod tamen difficile est relatu, & uix credendum, quia dixerit idem papa, quoniam ablaturus esset Philippo diadema regium, aut ipse sibi Papae inigne Apostolicum. Caeterum, quamuis non sit credendum, quod uoluntatem suam diuini uoluntati pretulerit, constat tamen, quia omni tempore aduersabatur eidem. Deus autem ex alto prospiciens, non permisit, ut per totam Alemanniam deperiret cultus diuini officij, & Ecclesiasticae dignitatis, quae duo honestius ibi consistunt, quam in alijs gentibus: licet ubique per incertua uitiorum, maximeque luxuria deprauata sint. His interpositis, de oppositione sedis Apostolicae, ut regium genus deperiret, red eamus ad describendum labores quos iniquissimorum d iij Principum

Aut Pontifex Philippo diadema regium, aut Philippus Pontifex inigne Apostolicum.

Laus Germaniae a religione.

Favor, quem Philippus apud Germaniae Principes habet.

Conuentus in Andernab.

Conuentulus in Colonia.

Pecunie nerui reru.

Bertoldus dux Zaringie, eligitur in regem, quia pecuniosus

Conuentus in Milhusen, ubi Philippus eligitur in regem.

Lamentatio Autoris

Etiam claustrales & Religiosi hypocrite sunt.

Zaringis redit in gratiam cum Philippo.

Comes de Vrach.

Principum machinatione sustinuit in Alemannia. Primum quidem de prudenti consilio, cum uideret imminere sibi aduersitates & bella, acquisiuit sibi fauorem Principum & Magnatum. De Saxonia quidem habuit ducem Bernhardum, Marchionem Mœsiae, & alios Principes seculares potentissimos, insuper Archiepiscopos Magdeburgensem, & Bremensem, & Suffraganeos eorundem. Sed genitrix & nutrix omnium malorum discordia noluit quiescere, quin potius Alemános qui omnem iustitiam detestantur & odio habent, & tantum bonis & honoribus suis insidiantur ad inuicem: & quod deterius est, his deficientibus execrabilibus se occidunt uulneribus, ad hoc comouit, ut in prauidiciu dominacionis antiquae & generationis in regno diuturnae, condicerent curiam apud Andienach oppidum Rheni, quatenus ibidem eligerent Imperatorem. Quo audito Philippus transmissis illuc legatis, efficit, ut nulla ibidem celebraretur electio. Tum propter sui, & quorundam Principum absentiam, tum propter regiae generationis non destituendam profapiam, cum propter iuramenta Principum eidem generationi exhibita. Ideoque plus confidentes in diuitijs, & potentia Colonienfium, illuc conuenticulum suum condicunt. Vbi rursum dominus Philippus nuncios suos transmissit impediens, ne in prauidicium suum quaelibet fieret electio. Afferunt etiam quidam, quod propter hoc promissa fuerint Archiepiscopo Treuirensi duo millia marcarum. Attamen Bertoldus, dux Zaringiae, tunc denominatus fuit in regem, non propter hoc, quod iustus posset esse uideri, aut diligere ueritatem, cum scriptum sit, honor regis iudicium diligit, sed propter hoc, quia pecuniosus uidebatur cum esset auarissimus & omni iniquitate plenus. Videns autem Philippus, quod a tali insolentia nollet cessare Alemanni, ipse cum Principibus sibi fauentibus, conuentum adunauit in oppido Milhusen, ubi à Sueuis, & Saxonibus, & Bauuatis, & Boemis, & Principibus quibus pluribus Rheni eligitur in regem. Tunc coeperant multiplicari mala in terris. Oritur siquidem sunt in hominibus similitates, doli, perfidiae, traditiones, ut se inuicem tradant in mortem & interitum: Rapinae, depredationes, depopulationes, terrarum uastationes, incendia, seditiones, & bella & rapinae, siue in stratis siue in latrocinijs, iustificatae sunt, ut omnis homo iam sit periturus, & praedictis facinoribus implicatus, ut uix excusari possit, quin sit in his, sicut populus, sic & sacerdos, tribulatio magna prohibuit & hoc, ut nec quis de uilla sua posset procedere secure, saltem in proximam uillam. Exaltatum est cornu iniquitatis, de quo multi delibuti sunt. Quos contra Dominus loquitur per Prophetam: Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu, hoc cornu impletum est iam adulterino unguento. Non eo de quo scriptum est in lege: Non facies tibi unguentum alterius compositionis, oleum quoque peccatoris, de quo iustus precatur, ut non impinguet caput suum. Iam procul est cornu, de cuius oleo unctus est Dauid in regem. Quid igitur fiet in meis, nisi quod & in capitibus: Quid recipiat barba, nisi quod habet caput: Sic deriuantur tam mala quam bona. O Deus aspice, quia sicut unguentum est in capite, tale descendit in barbam. Et utinam in barbam tantum, & reprobos, descendit etiam in barbam Aaron. Nam qui in monte fortitudinis fundamentum posuerant, ut pote claustrales, & uitas quascunque religiosas agere, se sicte demonstrantes, alienati sunt à uulua sanctae matris Ecclesiae, qua concepti sanctum Baptisma perceperunt. Errauerunt ab utero, quo monitis salutaribus caleferi debuerunt, & nutriti, nunc tantum locuti sunt falsa. Principes quippe, qui Philippo assistere debuerant, ei presenti, bona uerba dederunt. Attamen cum praefatus Dux Zaringiae diffidere coepisset de expensis, ad obtinendum imperium necessarijs, redijt ad gratiam regis Philippi. Accepitque ab eo beneficia, quae sibi conferte curauit, & hominum sibi fecit, & fidelitatem & uades, scilicet nepotes suos, quos apud Coloniam pro expensis obligauerat, non absoluit. Qui oppido compulsi, seipfos quibus plurimi absoluerunt, ut pote dominus Cunradus & Bertoldus, filij Eginonis comitis de Vrach, quorum Cunradus, postmodum conferens se ad ordinem Cisterciensium, fuit Abbas Cisterciensis. Indeque per sedem Apostolicam translatus, fuit Romae Episcopus, Cardinalis Portuensis uidelicet, & sanctae Ruffinae.

Alter uero

Alter uero Bertoldus, uidelicet fuit Abbas in Luzirach, nam in periculo captiuitatis constituti, ambo Deo recomiserunt, quod si essent liberati, ad monachicam uitam se conferrent.

Iam tunc Colonienfes & Argentinenses cum Episcopis suis, et alij quidam cogitauerunt & machinati sunt nequitiam. Miseruntque nuncios suos, Albertum uidelicet de Tagisburg, & de Liningen comites in Angliam, ut inde aduocarent & adducerent Ottonem, pro eo quod superbus & stultus, sed fortis uidebatur uiribus, & statura procerus. Praesumptes nihilominus auxilio praefati Richardi regis Angliae, quia fuit auunculus eiusdem. Hunc igitur apud Coloniae elegerunt in regem. Facta est haec abusio, ut fieret quasi portentum multarum abusionum, quae subsequuta sunt in tertis. Vix enim remansit aliquis Episcopatus, siue dignitas Ecclesiastica, uel etiam parochialis Ecclesia, quae non fieret litigiosa, et Roma deduceretur ipsa causa, sed non manu uacua. Gaude mater nostra Roma, quonia aperiuntur catasta thesaurorum in terra, ut ad te confluant riuus & aggeres nummorum in magna copia. Laetare super iniquitate filiorum hominum, quonia in recopensatione tantorum malorum datur tibi precium. Iocundare super adiuatrice tua discordia, quia erupit de puteo infernalis abyssi, ut accumularetur tibi multa pecuniarum premia. Habes quod semper sitisti, decanta canticum, quia per malitiam hominum, non per tuam religionem orbem uicisti. Ad te trahit homines, non ipsorum deuotio, aut pura conscientia, sed scelerum multiplicium perpetratio, & litium decisio, precio comparata. Haec haecenus de exortu scismatis in regno, dicta sufficiant. Nunc de bellis propter hoc gestis dicamus.

DE BELLIS PHILIPPI.

ROPERANTE electi reges, uterque ut occupet sedem regni Aquiligrani. Sane Philippus prior oppidum illud obtinuit, et ibidem uiros strenuos, & nobiles in praesidio constituit, inter quos fuerunt, Vualranus, filius ducis de Limburg, & H. dapifer de Vualburg, & alij quibus plures. Superuenit autem Otto cum Colonienfibus, & alijs fautoribus suis, et obsederunt ciuitatem. Cumque interiores conuulsi, resistere non potuissent, accepta pace et securitate personarum, dederunt ciuitatem. Tunc dominus Adulfus, qui tunc erat Colonienfis Episcopus, in sede regni coronauit Ottonem in regem. Huius quoque facti mentionem habet praefatus papa Innocentius in epistola sua. Tota uero curia imperialis, et Officialis imperij, adhererunt Philippo cum Principibus quibus pluribus. Interim quippe redierat de ultramarinis partibus, Cunradus Herbipolens. Episcopus, qui fuit Cancellarius. Hic declinauit in partem Philippi, Praefatus quoque Hermannus Langrauius de Thuringia, hic coepit aduersari Philippo (dirum facinus) cum esset filius amicitiae suae, sperans ad se posse deuoluius imperij. Philippus itaque prudens usus consilio, censuit primum eos, qui uiciniores erant bellis atterere, & suo dominio subiugare. Quocirca adunato exercitu Alsatiam petijt, in qua prouincia terras inimicorum uastauit. Primum uero diuertit ad quoddam castrum Haldinburg prope Argentinam, in planitie terre situm, sed fossatis & edificijs ualde manitum. Quod cum cinxisset obsidione, paucis diebus euolutis expugnauit illud manu bellica, & funditus euertit, deducens eos captiuos, qui in illo erant. Postea castra in Rufach, & in Aphich expugnauit & cofregit. Anno sequenti ad obsidinem Argentinensis ciuitatis properauit, ubi suburbia prius incendit, & terras ciuium uastare coepit. Tunc uidentes ciues se non posse resistere, Philippum tanquam dominum proprium, in ciuitate receperunt, & ei fidelitatem iurauerunt. Episcopus quoque in gratiam ipse redijt. Inter haec in partibus Rheni bella ubique peraguntur. Otto quoque una uice cum exercitu ascendit usque ad Spiram, sed compulsi redijt ad inferiores partes. Frequenter commissae sunt pugnae inter eos, maxime circa Mosellam fluum, & Otto semper fugatur. Inter haec desponsauit Otto filiam ducis Brabantis, sed eam postea repudiauit. Quocirca Principes terrarum, & Barones arte diabolica edocti, nec curabant iuramenta infringere, nec fidem uiolare, & ius omne confundere, nunc recedentes quibus plurimi a Philippo, Ottoni adherentes, & e conuerso, Praefatus quippe Langrauius, multotiens decepit Philippum, dolose ipsum circumue-

Colonienfes, Argentinenses, Ottonem capiunt regem.

Nota. Quae sunt Romanae curiae.

Roma uicit orbem non religione, sed malitia.

Aquiligranum obsidetur.

Otto coronatur in regem.

Philippi consilium.

Philippus rex, Alsatiam uastat.

Otto semper fugatur.

Iuramenta non curantur.

Bellum Philippi, & Langrauij in Thuringia.

Philippi sinceritas.

Bellum Philippi in Colonienfes.

Conradus Episcopus Moguntinus obiit.

Luipoldus Vuormatiensis.

Scisma in Episcopi Magunt. electione. Sifridus apud Bingen eligitur.

Nota. C. Bonæ memoriae, de electis, quam iustum, nouit Deus.

Adulfus Episcopus Colonien. deponitur, quia Philippum coronauerat.

Fulco prædicator crucis.

Veneti expugnant ciuitatem christianam.

circumueniens, & rursus rebellans. Deniq; compulsus necessitate Philippus assumpsit bellum contra præfatum Langrauium in Thuringiam: ubi obsidere cepit castrum Vuizinse. Langrauius in auxilium suum aduocauit regem Boemorum Odoacar, qui cum multis uenit in Thuringiam. Ast Philippus cum exercitu obuiam pergit eidem, pugnaturus cum ipso. Cumq; prope iuncti fuissent exercitus utriusq; Boemi de uiribus aduersariorum territi, relinquentes castra sua, nocte fugerunt: quos isti subsequuti, damna caedium, & alia ipsis intulerunt. Tunc cernens Langrauius se uiribus destitutum, uenit ad pedes Philippi, & se in potestatem eius tradidit, ut gratiam inueniret. Quem Philippus puro corde, sicut erat benignissimus recepit: & ille post hæc non impugnavit eum manifeste. His igitur bellis sceleriter peractis, & transacto spatio duorum annorum, ut uires populi recuperaret, decreuit agere bellum contra Colonienfes. Cum magno igitur exercitu uenit in fines illorum: suntq; incendia & uastationes terrarum. Capiuntur oppida quædam in partibus illorum, multi siue compulsi siue muneribus aut promissionibus illecti, recedunt ab Ottone: & adhærent Philippo. Inter quos præfatus Adulfus Colonienfis Archiepiscopus, cum rege reconciliatus, se cum uenit Aqualgrani: & ipsum coronauit in regem.

Interim quoq; redierat de ultramarinis partibus Conradus archiepiscopus Moguntinus, qui callide propter timorem domini papæ se gessit in hoc facto, latentem tamen aduersatus Philippo potius q̄ fauens: timebat enim eum. Sed hic in breui uitam finiuit. Rex itaq; Philippus ad ciuitatem Moguntensem accessit, cupiens efficere, ut idoneus illi Ecclesiæ præficeretur Episcopus: factumq; est in ipsa electione, ut omnium uota conuenirent in Luipoldum Vuormatiensem, tunc Episcopum, tribus tantum exceptis, qui accepta occasione de præsentia regis, allegabant non posse liberam fieri electionem: potius, quia sciebant Papam contrarium esse regi, appellantes exierunt de ciuitate. Electoq; ab uniuersis præfato Luipoldo, hi tres apud Bingen oppidum constituti, unum ex se elegerunt, Sifridum uidelicet, qui usq; hodie manet Episcopus. Nam dominus Papa multis uolens uti rationibus, cassata electione omnium de Luipoldo factam electionem, quæ uullo iure subsistere poterat, confirmauit. Sicut exprimit in sua Decretali, quæ sic incipit. Bonæ memoriæ. Vbi quoq; exprimitur, qualiter pro isto negotio, & alijs, Prænestinus Episcopus uenit Coloniam. Super hac electione fecit non iudicium, sed iniuriam. Insuper, quia ciues Colonienfes adhuc cum quibusdam alijs adhærebant Ottoni, ut ex hoc posset prædictus legatus iniurias multiplicare. In iniuriam quoq; Philippi deposuit Adulfum Episcopum, pro eo quod Philippum coronauerat, & in locum eius fecit institui Brunonem, qui fuerat præpositus Bunnæ, & ipsum in Episcopum ordinauit. Sed tamen propter Philippum regem, & fautores alios iustitiæ, nec iste, nec præfatus S. Moguntinus, potuerunt acquirere temporalium administrationem, usq; ad mortem Philippi. Ipse qui per rex, medio tempore, de præfata uxore sua genuerat quatuor filias, quarum unam desponsauit filio regis Boemorum, alteram filio duci Brabantie, propter quod confortatus est in regno, paucis in Saxonia, & inferioribus partibus, cum ciuibus tantum Colonienfibus, fauentibus adhuc Ottoni.

Ea tempestate surrexit in Francia quidam prædicator Fulco nomine. Ad cuius prædicationem multi sunt cruce signati, non solum in Francia, sed etiam audita fama in alijs gentibus. Inter quos duo comites de Brana, nobiles quidē, sed pauperes uenerunt in Italiam ad dominum Papam, quorum unus Vualtherus, alter Iohannes uocabatur. Misit igitur Papa dictum Vualtherum bellare contra Diepoldum de Rocca, de arce, in Campania. Ast Diepoldus de nocte quadam irruens in castra illius, ipsum interfecit, & terram uiriliter obtinuit: sed Papa quæcumq; poterat, contra ipsum machinabatur. Alter uero, Iohannes uidelicet, cum exercitu Christianorum, in quo multi erant proceres, tam de Francia, q̄ de Alemânia, necnon ex Italia, & ciuitatibus, præcipue Venetis, iter tanq; Hierosolymitanum aggrediuntur. Attamen nauigio tendunt in Græciam. Quod multi asseriebant de consilio & autoritate domini Papæ factum fuisse. In quo itinere Veneti expugnauerunt

gnauerunt quandam ciuitatem, Satiram nomine, in insula maris sitam, in confinio Dalmatiæ & Macedoniæ, quæ tamen Christiana fuit, in qua spolia multa diripiunt. Totus uero ille exercitus nauibus transuectus, applicuit ad ciuitatem Constantinopolim, ubi iam rex non erat, pro eo quod Principes illius terræ partem præfata dominæ Erinæ, uxoris Philippi, oculis erutis, regno depulerunt: pro qua re filius eiusdem, frater uidelicet regine uenit ad Philippum in Alemanniam. Venerat autem ante eum quidam nobilis Princeps Græcorum, uolens percipere regnum, nomine reginæ, quem cum deprehendissent fraudulenter laborare, primum iussit eum rex captiuum teneri, sed interuentu regine, cito absoluit eundem. Qui ueniens in Græciam, cepit regnum sibi uendicare, quem post hæc in breui Græci strangulatum suffocauerunt. Legatione itaq; accepta à sorore, & rege Philippo, præfatus redijt in Græciam, & regnum accepit. Quem nihilominus postmodum in breui interfecerunt. Inter hæc aduentauit præfatus exercitus, & cepit expugnare ciuitatem Constantinopolim in ea parte, qua curia regis est sita, & templum Sophiæ. Feceruntq; super naues turres ligneas, & machinas contra turrim quæ mari adiacebat. Tandem appulsis machinis, de superiori parte in curtem illam uiriliter & non sine periculo quorundam se iactauerunt: Expugnataq; ea parte ciuitatis, magnam prædam tulerunt. Multasq; reliquias sanctorum auro & gemmis decoratas inde tulerunt, quarum postmodum uidimus quasdam. Quidam etiam Abbas Cisterciensis ordinis de loco, qui uocatur Parisius, in nemore Vosego constitutus, plurimas reliquias ad monasterium suum detulit, quæ adhuc retinentur ibidem. An furtiuae sint, iudicet qui legit. An uidelicet dominus papa talem rapinam in populo Christiano factam potuerit iustificare, sicut furtum Israhelici populi in Aegypto, iustificatur autoritate diuina. Tunc Comes Flandriæ constituitur rex Græciæ. Multi de exercitu illo remanserunt in Græcia, multi redierunt ad propria. Quidam enim ad ultramarinas partes perueniunt. Inter quos supra dictus Iohannes, Comes Brannæ, illuc aduenit.

Huic iungitur in matrimonio regina terræ illius Ysabella, mortuo præfato Henrico. Hic filiam unam genuit ex ea, quam postmodum Fridericus Imperator accepit uxorem. Sed nunc redeamus ad propositum.

Iam Principes diuturnis bellis fatigati, decreuerunt ad concordiam rebelles inter se reges reuocare. Sane, quia iam maximum impedimentum huius rei fuit dominus Papa, cum iam pars Ottonis ualde fuerit infirmata. Decretum est igitur, quatenus nuncij mitterentur Romam, qui Philippum in gratiam summi Pontificis reducerent. Missi sunt igitur uiri nobiles & auctorabiles, Vuolfgerus, Patriarcha Aquileiensis, & Geboardus Burgrauus Magdiburgensis, cum quibusdam ministerialibus Philippi regis. Qui assumptis de Cremona quibusdam uiris peritis, ueniunt ad curiam Romanam. A quibus inducitur Papa, ut uelit permittere, quatenus regnet Philippus.

Ast propter hoc (ut rettulerunt nobis uiri ueridici) promittitur Pape, quod filia regis daretur in uxorem filio fratris sui Richardi, qui iam comes fuerat effectus Papæ suffragio, nec statuit Papa repetere terras, quas multoties ab Imperatoribus repetere consueuerunt antecessores sui, in Tuscia & Spoletio, & Marchia Anconæ, sperans, quod in potestatem nepotis sui, propter prædictas nuptias possent deuenire. Mittuntur igitur Legati sedis Apostolicæ in Alemanniam, ad reformandam pacem, uidelicet, Dominus Hugolinus Hostiensis, & Velletensis Episcopus, & Dominus Leo, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem, Diaconus, Cardinalis. Ante hos supra dictos, Patriarcha uenit ad Philippum regem, nuncians aduentum istorum, quibus rex obuiam mittit, præstans eis conductum usq; ad se. Iunguntur itaq; regi apud Spiram. Vbi habito concilio, conuocantur curiam Principum apud Northusin, in confinio Thuringiæ & Saxoniæ, ubi Philippus deduci fecit legatos. Ipse quoque cum Principibus peruenit illuc. Otto quoque prope erat, ibidem in quodam castro. Vadunt & redeunt Legati & Patriarcha, cum quibusdam alijs Principibus, inter utrosq; reges pacem composaturi,

Constantinopolis expugnatur.

Abbas Parisiensis.

Comes Flandriæ rex Græciæ.

Legatio Romam pro reconciliatione Philippi.

Filia regis, filio fratris Papæ in uxorem danda.

Spira. Northusen.

OTTO quartus
XXIII. Germano-
rum imperator.

Nno Domini millesimo ccix. ab urbe condita millesimo Dcccclxiij. OTTO huius nominis iij. ex parte patris de Suevia & Saxonia, ex parte uero matris de Anglia, ubiq; nobilissima stirpe progenitus, xciiij. loco ab Augusto regnum accepit, & regnavit annis iij. & à regno pellitur, quod propter illius superbiam præcipue contigisse creditur. Primum siquidem in Franckenfurt adueniens, consensum principum accepit. Veniuntq; ad eum præfati legati, Hugelinus & Leo.

Otto propter superbiam à regno pellitur.

Philippus Rechb.

Henricus de Scarfenberg.

Otto Philippi filiam uxorem accipit.

Eo tempore Sifridus Augustensis episcopus muros castri in Suuabecke deiecit, & ipsum castrum destruxit, propter insolentias quas urbani in prædijs ecclesiarum suarum in Menchingin & alibi consueuerant exercere. Vnde ipse postmodum semper timuit imperatorem, & quia suos ueros dominos plus dilexit: erat enim ministerialis Philippi de Rechberc oriundus. Henricus uero de Scharphinberc Spirensis episcopus, qui fuerat protonotarius in curia Philippi, in potestate habebat in castro Triuels coronam & crucem, & insignia regalia, quæ nec etiam restitueret uoluit, nisi fieret cancellarius imperialis aulae: quod & factum est, perduciq; in eo officio usq; ad finem uitæ suæ, cû tamen postmodum habuisset duos episcopatus, Metensem, & Spirensis. Timens autem Otto, quod ministeriales spectantes ad Philippum, non facile suo subderentur imperio, sed ad suos natiuos dominos redirent, filiam Philippi tanquam dominam omnium rerum quæ ad generationem illam spectabant, accepit uxorem. Tunc itaq; rex peragratis partibus Rheni, aduenit in Sueuiam: cepit autem prædonibus & facinorosis terrorem incutere, & iudicia super eos exercere, potius indignans super eos per superbiam, quam amans iusticiam. Vnde etiam contra morem gentis comites seu barones uel principes ad se uenientes, rebus & uerbis inhonestauit. Feuda quoq; quæ Philippus habuerat ab ecclesiasticis principibus, etiam contra uoluntatem illorum obtinere uoluit, & tam ipsos, quam Ecclesias opprimere cepit, simulans zelum iusticiæ, cum potius ageret superbe. Vnde à pauperibus & monachis & clericis tanquam defensor collaudabatur iusticiæ, sed Deus aliud respexit in corde. Habebat autem famulos suos de Saxonia & Anglia, seu clericos, seu laicos, quibus omnia beneficia quæ contigit uacare, studuit conferre. Fuerat autem consuetudo principum, ut hilariter & prompte beneficia seu ecclesias conferrent primis petentibus, quod iste nequaquam facere uoluit. Cumq; uenisset Augustam eodem anno in natiuitate Domini, multiq; principes & milites conuenissent ad curiam, præcepit Imperator Marscalco de Callindin, & militibus suis, quatenus malefactores inuestigarent, & sibi eos exhiberent in iudicio. Vnde de quâ plurimi milites in nocte fugerunt: comes quoq; de Grafsbach uolenter ante imperatorem attractus est, & cappa qua indutus erat, turpiter laniata. Vnde timor ipsius cecidit super barones et milites. Hi namq; in Alemânia plerumq; solent esse prædones. Fauorem uero maximum à popularibus & claustralibus acquisiuit. Inde itaq; progrediens terras peragravit, accipiens eas in potestatem, & exercitum congregauit, quatenus ueniret Romam coronandus. Eo anno tempore uernali & æstiuo, expediens se imperator, & proficiscens circa festum sancti Michaelis, Romæ coronatur ab Innocentio papa iij. Cumq; exercitus imperatoris maneret extra ciuitatem, quidam milites & alij lasciuientes gratia spectandi decreuerunt uenire in ciuitatem, cû quibus erat etiam dominus Sifridus Augustensis episcopus. Ast occasione, nescio qua, nocta, ciues insurrexerunt contra illos, interfectiq; sunt quidam ministeriales nobiles de Augustensi diocesi, & plurimi uulnerati. Henricus quoq; de Bobingen ministerialis uulneratus, domum quædam redijt, sed post in breui uitam finiuit: & curias quasdam in loco qui dicitur super Egge, ecclesie nostræ contradidit. Imperator itaq; coronatus, dimisit exercitum: & ipse cum paucis in Italia permansit, accipiens terram in potestatem. Insignia quoq; imperialia apud Mediolanum commisit, unde magnum fauorem à Mediolanensibus acquisiuit. Inde peragratis partibus Tusciæ & Marchiæ contra iuramentum quod fecerat domino papæ, manu hostili cepit inuadere terras

Otto præcipit malefactiones inuestigare & iudices sisti.

Prædones Alemânie

Otto coronatur ab Innocentio tertio.

Otto inuadit terras sancti Petri.

terras sancti Petri, ad ecclesiam Romanam pertinentes. Præterea iuramenta que fecerat de reformanda pace cum Philippo rege Franciæ, & Friderico rege Siciliæ, ut super his staret mandatis domini papæ, quatenus ecclesia tota non perturbaretur, omnino respuit obseruare. Quinimmo manu hostili Apuliam intrauit & multas ciuitates ad regem Siciliæ pertinentes, in suam potestatem redegit, & principatum Capuæ cum palatio eiusdem ciuitatis accepit, & in eodem permanere cepit. Cumq; super his ad respiscendum frequenter admonitus à papa fuisset, tandem contumax & rebellis existens, ab eo fuit excommunicatus, & ubiq; denunciatus.

Otto excommunicatur à papa.

Anno Domini millesimo ccx. Otto excommunicatus denunciatur. Tunc principes Alemanniæ, rex uidelicet Bohemiæ, dux Austriæ, dux Bauariæ, & Lanthgrauus Thuringiæ, & alij quamplures conuenientes, Fridericum regem Siciliæ elegerunt in imperatorem coronandum, cui etiam olim cum adhuc in cunis esset, iurauerant fidelitatem.

Fridericus secundus eligitur in Imp. Hic πολυλατῆτος dicitur, nouit enim Latine, Teutonice, Græce, Sarracenicè.

Nuncios itaq; acquirunt, qui hanc suam electionem tam in ciuitate Romana, quam apud præfatum Fridericum regem Siciliæ promoueant, & ipsum in Alemanniam perducant. Mittuntur in hac legatione nobilis uir Henricus de Nifens, & Anshelmus de Iustingen, uir ingenuus: promittunturq; eis pro expensis & itinere, quindicies centenæ marcæ, de redditibus imperij soluendæ. Cumq; hi simul usq; Veronam peruenissent, præfatus Henricus remansit ibidem, quatenus fauorem Lombardorum acquireret præfato regi, & præcipue Veronensium. Dicitur uero Anshelmus magno labore & periculis plurimis Romam usq; peruenit, ubiq; consilio & interuentu domini Innocentij papæ obtinuit, ut à ciuibus & populo Romano Fridericus imperator collaudaretur, et de ipso factam electionem papa confirmauit. Tunc itaq; præfatus Anshelmus progressus uenit ad sepeditum Fridericum regem Siciliæ, uixq; obtinuit apud illum, ut iret in Alemanniam. Vxor namq; ipsius, filia regis Aragonensis, quam prius uxorem habuerat rex Ungariæ, plurimum studuit eum reuocare ne iret. Similiter & multi potentes Siciliæ timentes euenire sibi periculum propter fraudem Alemannorum. Ast ipse cum patuum iam ex coniuge haberet filium, Henricum uidelicet, postmodum regem factum, relictis uxore & filio & terra, uiriliter iter arripuit ad accipiendum imperium, & primo Romam applicuit. Vbi accepto fauore & consilio domini papæ, Ianuam peruenit. Huius itaq; ciuitatis ciues iter sibi parant securum: timebant enim incurtus Mediolanensium, & ipsum Papiam usq; perducunt. Tunc Papienses & Cremonenses coadunati, usq; in uallem Tridentinam ipsum conducunt.

Legati qui adducant electum.

Anshelmus.

Fridericus uenit in Romam.

Anno Domini mill. ccxi. Otto in Apulia quasdam ciuitates accepit, & Capuam peruenit, ubi & hyemauit. Eo tempore cum uenissemus ad curiam Romanam, uidimus ibidem uirum religiosum, abbatem de Morimunt, qui à festo sancti Michaelis, sicut ipse asserbat, usq; ad quadagesimam, quinq; uicibus transierat à Roma usq; Capuam, iussu domini papæ, quatenus pacem reformaret inter papam & imperatorem. Cæterum imperator Otto nulla ratione flecti potuit, quin uellet expellere de terra præfatum Fridericum regem Siciliæ, & de Philippo rege Franciæ ultionem querere, eò quod terras auunculi sui regis Angliæ, uidelicet, Normanniam, & alias quasdam subegisset, & contra ipsum quasdam uerba temere protulisset. Sane ne tanta turbatio fieret in ecclesijs & populo Christiano, uoluit dominus papa sustinere omne damnum quod sibi imperator in terris ecclesiarum Romanarum intulisset aut inferret. Hanc formam compositionis cum reculasset imperator admittere, dominus papa tanquam uir animosus, & confidens in Domino, tria ardua negocia simul explere disposuit, quæ describemus in sequentibus.

Otto hyemat in Italia.

Studium papæ, ut tonem et Fridericum concordet.

Anno Domini mill. ccxij. Laborauit papa super depositione Ottonis imperatoris, quod fuit arduum negocium. Secundo transmisit literas per omnem Christianitatem pro successu terræ Hierosolymitanæ, quarum exemplar hic subiicimus. Tertio pro coadunando generali concilio literas per orbem transmisit. Sed istarum exemplar ponemus. Delatæ fuerunt istæ literæ, anno Domini millesimo ccxij. tempore Paschali. Quarum exemplaria sunt hæc:

Tria ardua negocia papæ.
1. Deposito Ottonis.
2. Profectio Hierosolymitanæ.
3. Concilium.

e ij Bulla

BVLLA INNOCENTII III. AD CHRISTIA
nos, pro reparanda terra sancta.

Innocentius papa tertius omni populo Christiano. Quoniam maior nunc instat necessitas, quam unquam institerit, ut terrę sanctę necessitatibus succurratur, & de successu speratur, maior quam unquam prouenerit utilitas, prouentura. Ecce resumpto clamore clamamus ad uos, & pro illo clamamus, qui uoce clamauit in cruce spiritum emittendo, factus obediens Deo patri usq; ad mortem crucis, ut nos ab eterne mortis eriperet cruciatu, qui clamat etiam per se ipsum dicens: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum &c. Ac si diceret manifestius: Qui uult me subsequi ad coronam, me quoq; subsequatur ad pugnam, quę ad probationem proponitur uniuersis. Poterat enim Deus terram illam omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles: posset & illam si uellet de manu hostium facile liberare, cum nihil possit eius resistere uoluntati. Sed cum iam superabundasset iniquitas, refrigerante charitate multorum, ut fideles suos a somno mortis excitaret, & ad uitę studium agonem illis proposuit, in quo fidem illorum uelut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, immo causam saluationis præstando, ut qui fideliter pro ipso certauerint, ab ipso feliciter coronentur: & qui noluerint, in tantę necessitatis articulo debitę seruitutis impendere famulatum, in nouissimo districti examinis die, iuste mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta iam prouenit utilitas ex hac causa: quę multi conuersi ad pœnitentiam pro liberatione terrę sanctę, mancipauerunt se obsequio crucifixi, & quasi per agonem coronam glorię sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus perijissent, carnalibus uoluptatibus, & mundanis illecebris irretiti. Vetus est hoc ar-
tificium Iesu Christi, quod ad suorum salutem fidelium diebus istis dignatus est innouare. Si enim aliquis rex tēporalis a suis hostibus eijceretur de regno, nisi uasalli eius pro eo nō solum res exponerēt, sed personas, nonne cū regnū recuperaret amissum, eos uelut infideles damnaret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos: Sic & rex regū Dñs Iesus Christus, qui corpus nobis & animā contulit, de ingratitude uitio, & infidelitatis crimine uos damnabit, si ei quasi eiecto de regno, quod precio sui sanguinis comparauit, neglexeritis subuenire. Sciat ergo se culpabiliter durum, & dure culpabilem, qui cumq; in hoc necessitatis articulo suum negauerit obsequium redemptori. Nam si quis sibi uel modicum quid hæreditatis paternę sentiret dure ablatum, mox secundum morem mundanum totis uiribus laboraret, ut suam uindicaret iniuriam, & uiolentiam propulsaret, nec rebus parceret, nec personis, donec ex toto recuperaret amissum. Quomodo ergo poterit excusari, qui nec mediocriter laborare studuerit, pro puniendā sui redemptoris offensa, & eius iniuria ulciscenda, dum parcendo rebus & personis, impedit ne locus recuperetur passionis & resurrectionis dominicę, in quo Deus rex noster ante secula salutem in medio terrę dignatus est operari: Quomodo etiam secundum præceptum diuinū diligit proximum suum sicut se ipsum: sicut scriptum est. Qui sciens fratres suos si de ac nomine Christianos, apud perfidos Sarracenos ergastulo carceris detinerent, ac iugo deprimi seruitutis, et ad liberationem eorū efficaciter operam non impendit, illius naturalis legis mandatū transgrediens, quod Dominus in Euangelio declarauit: Quęcumq; uultis ut faciant uobis homines, & uos eadē facite illis. An forte nescitis, quod apud illos multa millia Christianorum in seruitute ac carcere detinent, qui tormentis innumeris cruciatur: Equidē omnes fere Sarracenorū prouincias usq; post tempora beati Gregorij Christiani populi possederunt. Sed ex tunc quidam filius perditionis pseudopropheta surrexit, qui per seculares illecebras, & uoluptates carnales, multos a ueritate seduxit, cuius perfidia & si usq; ad hæc tempora conualuerit, confidimus tamen in Domino, qui fecit iam nobiscum signum, quod numerus huius bestię, quę secundum Apoc. Iohannis infra Pclxvi. clauditur, in proximo finietur per operationem spiritus septiformis, qui charitatis igne corda fidelium hactenus frigidescētia, reaccendet.

Nomine Christi
si exhortatur

Comparatio
terreni regis.

A præcepto
charitatis in
proximum.

Certe

Cette propter priores iniurias grandes & graues redemptori nostro, pro nostris offensis a perfidis Sarracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis futurę glorificationis speciem demonstrauit, idem perfidi Sarraceni quandam mutationis arcem, in confusionem Christiani nominis erexerunt, per quam ciuitatem Acon sibi ualde uicinam, de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo, residuum huius terrę ingradere, cum sit uiribus & opibus destituta. Ea propter dulcissimi filij, dissensiones & emulaciones fraternas in pacem ac dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium cruci fixi, non dubitantes pro illo, & personas, & res exponere, qui pro nobis animam suam posuit, & sanguinem suum fudit, certi pariter & securi, qđ si uere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compedio, ad requiem peruenietis æternam. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia, & autoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli confisi, ex illa, quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atq; soluēdi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum in proprijs personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis & oris egerint pœnitentiam, ueniam indulgemus, et in retributione iustorum salutis æternę pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in proprijs personis illud accesserint, sed in suis tantum expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam, uiros idoneos destinarint, & illis similiter, qui licet in alienis expensis, in proprijs tamen personis, assumptę peregrinationis laborem impenderint, plenam concedimus suorum ueniam peccatorum. Huius quoq; remissionis uolumus esse mentionem ipsius terrę, de bonis suis congrue ministrabunt. Personas quoq; ipsorum, & bona, ex quo cruce suscepert, sub beati Petri, & nostra suscipimus protectione, necnon & Archiepiscoporum, & omnium prælatorum, Ecclesię Dei, defensione consistant, statuentes, ut donec de ipsorum obitu uel reditu certissime cognoscatur, integra permantant, & quæta consistant. Quod si quisq; cōtra præsumpserit, per celsuram Ecclesiasticam appellatione remota compescatur. Si qui uero proficiscentium illuc ad præstandas usuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum per Ecclesiarum prælatos, ut remittant eis præstitum iuramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus distractione compelli. Quod si quisq; creditorum eos ad solutionem coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animaduersione mandamus.

Iudeos quoq; ad remittendum eis usuras, per secularem compelli præcipimus potestatem, & donec illas remiserint, ab uniuersis Christianis fidelibus, tam in mercimonijs qđ in alijs, per excommunicationis sententiam, eis omnimodo communio denegetur.

Vt autem terrę sanctę subsidium diuisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes & singulos per patrem, & filium, & spiritum sanctum, unū solum uerum, unum æternum Deum, postulantes uice Christi pro Christo, ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus, & tam cathedralium qđ Ecclesiarum conuentualium capitulis, & clericis uniuersis, necnon ciuitatibus, uillis, & oppidis competentem numerum bellatorum, cum expensis ad triennium necessarijs, secundum proprias facultates, & si ad hoc unum quodlibet non suffecerit, plura cōiungantur in unū, quia personę nō deerunt, si expensę non desint. Similiter a Regibus, & principibus, & Comitibus, & Baronibus, alijsq; magnatibus, qui forsitan per se ipsos personaliter non accesserint ad obsequium cruci fixi. Ne autem alijs onera grauiora & importabilia imponere uideamur, quę digito nostro mouere nolimus, protestamur coram Deo, quia quod ab alijs exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus.

Clericis autem ad hoc negotium necessarijs & idoneis indulgemus, ut omni contradictione cessante, beneficiorum suorum prouentus, propter hoc ualeant usq; ad triennium obligare. Quia uero subsidium terrę sanctę multum impediti, uel retardari contingeret, si ante susceptum crucis, examinari quemlibet oportet, an esset idoneus & sufficiens ad hoc uotum personaliter prosequendum,

e iij quicunq;

Arx Sarracenorum
in monte Thabor.

Hortatur ad unitatē.

Pollicetur remissionē
omnium peccatorum.

Petit subsidium a spiritalibus & prophetis.

quicumq; uoluerint, indifferenter accipiant signum crucis, ita, quòd cum ugens necessitas, aut euidens utilitas postulauerit, uotum ipsum de Apostolico possit mandato commutari, aut redimi, uel differri.

De processionibus in
mense quouis.

Verum cum longe plus de diuina clementia, quàm de humana potentia confidere debeamus, oportet in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quàm spiritualibus dimicare. Ideoq; statuimus & mandamus, ut singulis mensibus fiat generalis processio seorsum uirorum ac mulierum, in humilitate mentis & corporis, cum deuota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus hoc à nobis auferat opprobrium confusionis, liberando terram illam in qua uniuersa nostræ redemptionis Sacramenta peregit, de manibus Paganorum, & restituendo eam, ad laudem & gloriam nominis sui, populo Christiano. Vbi semper cum diligenti exhortatione uerbum crucis populo proponatur. Orationi uero ieiunium & elemosyna coniungatur, ut his quasi alis facilius & celerius ipsa uolet oratio ad p̄ssimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. In singulis quoq; diebus intra missarū solennia, post pacis osculum, cum iam pro peccatis mundi offerenda sit hostia salutaris, omnes tam uiri, quàm mulieres humiliter prosternantur in terram, & à clericis Psalmus iste: Deus uenerunt gentes, cantetur alta uoce. Quo cum hoc uersu finito: Exurgat Deus, & sacerdos qui celebrat, orationem istam alta uoce super altare decantet: Deus qui admirabili. In illis autem Ecclesijs, in quibus conuenit processio generalis, truncus statuatur concavus tribus clauibus consignatus. Vna penes honestum præbyterum, alia apud laicum deuotum, tertia penes aliquem regularem fideliter conseruandis, in quo uiri & mulieres elemosynas ponant, in terræ sanctæ subsidium conuertendas, secundum dispositionem eorum, quibus fuerit hæc sollicitudo commissa. Porro super processu & transitu modesto, & ordinato, congruo loco & tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur: Sed tunc pensatis undiq; circumstantijs, quæcunq; uiderimus oportuna, de prudentium uirorum consilio statuemus.

De trunco.

Ad hæc ergo exequenda, dilectum filium nostrum destinamus, qui ascitis sibi ad consilium & auxilium, uitis prouidis & honestis, autoritate nostra statuatur & disponatur quæcunq; ad hoc negotium promouendum uiderit expedire, faciens quæ statuerit, singulis diocesibus per uiros idoneos, ad hoc specialiter deputatos, fideliter ac sollicitè procurari. Quocirca uniuersitatem uestrā rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per Apostolica scripta mandantes, & in uirtute Spiritus sancti iniungentes, qua ei pro Christo legatione fungenti, tales uos exhibere curetis, quòd per uos, & in uobis fructum faciat exoptatum. Idem Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filijs, Abbatibus & Prioribus, Decanis & Archidiaconibus per Teutonicas prouincias constitutis.

Vinea Domini demolitur à multiformibus
bestijs.

Vineam Domini sabaoth, multiformes satagunt bestia demoliri. Quarum incurfus adeo inualuit cōtra ipsam, ut ex parte non modica, pro uitis spinæ succreuerit, & quod gementes referimus, ipsæ iam uites proferant pro uua, labruscam, insectæ multipliciter & corrupte. Illius ergo testimonium inuocamus, qui testis est in cælo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri dño in hoc sæculo principaliter affectamus, ut ad recuperationem uidelicet terræ sanctæ, ac reformationem uniuersalis Ecclesiæ ualeamus intendere cum affectu. Quorum utrumq; tantā requirit prouisionis instantiam, ut absq; graui & grandi periculo, ultra dissimulari nequeat uel differri. Vnde supplicationes & lachrymas effundimus, coram Deo humiliter obsecrantes, quatenus super his suum nobis beneplacitum reuelaret, inspiraret affectum, accenderet desiderium, & propositum confirmaret, facultatem & oportunitatem præstando, ad ea salubriter exequenda. Quapropter habito super his cum fratribus nostris, & alijs uiris prudentibus, frequenti & diligenti tractatu, prout tanta sollicitudo exigebat, hoc tandem ad exequenda prædicta de ipsorum consilio prouidimus faciendum. Vt quia hæc uniuersorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium iuxta præscam consuetudinem sanctorum patrum conuocemus, propter lucra solum

Generale concilium.

animarum

animarum, oportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpandum uicia, & plantandas uirtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, libertatem fouendam, inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium sanctæ terræ, tam à clericis quàm à laicis impendendum, cum ceteris, quæ per longum esset per singula enumerare, prouide statuantur inuiolabiliter obseruanda. Circa prælatos & subditos regulares, quæcunq; de ipsius approbatione Concilij uisa fuerint expedire, ad laudem & gloriam nominis eius, ad remedium & salutem animarum uestrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani. Quia uero ante biennium uniuersale nõ posset concilium commode celebrari, disposuimus interim per uiros prudentes in singulis prouincijs plenius explorare, quæ Apostolicæ prouisionis limam exposcant, & præmittere uiros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum, ut si exigente necessitate sacrum concilium approbauerit, nos ipsum negotium personaliter assumamus efficacius promouendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descendere, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta præcipimus, quo uos taliter præparetis, quòd à præsentis dominicæ incarnationis Mccxij. anno usq; ad duos annos & dimidium, præfixis uobis pro termino kalen. Nouemb. ad sedem Apostolicam accedatis cū modestia & cautela, ita quod in uestra prouincia, si necessitas postulauerit, duo uel tres de suffraganeis Episcopis ualeant remanere, pro Christianitatis ministerijs exequendis, & tam illi quàm alij, qui canonica præpeditio detenti, uenire nequeunt, idoneos pro se dirigant responsales. Personarum & euectionum mediocritate seruata, quam Lateranense Concilium definiuit, ut nullus omnino plures aut pauciores secum deducere possit. Nec quisq; faciat superfluas & pomposas, sed necessarias tantum & moderatas expensas, ostendendo se actu & habitu uerum Christi cultorem, cum nõ secularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc negotio sit requirendus. Interim autem per uos ipsos, & per alios uiros prudentes, uniuersa subtiliter inquiratis, quæ studio correctionis aut reformationis indigere uidentur, & ea fideliter conscribentes, ad sacri concilij præfati examen, erga subuentionem terræ sanctæ necessaria, ubi Deus noster rex ante secula salutem in medio terræ operari dignatus est, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter, his, quos ad hoc negocium duxerimus, specialiter procurandum destinare. Nullus itaq; fallaciter se excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si Canonicam uult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, uel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex bona iam parte cessare cœperunt. Nam & quanto maiora imminent pericula, tanto potiora remedia cōuenit abhiberi. Nunq; enim nauigabit per equora, qui semper expectat, ut mare non excitet in fluctus. Propter hæc autem ad uos dilectum filium N. cum iussione Apostolica destinamus, quem habeatis pro nostra reuerentia commendatum.

Eodem modo ferè scribetur Regibus & Principibus usq; Fluctus, postea ponitur hæc clausula. Cum ergo deceat & expediat, ut tua regalis sublimitas ad Synodum tam solennem nuncios dirigat speciales, serenitatem tuā monemus & exhortamur in Domino, quatenus uiros idoneos uita comite, præscripto termino dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum uoluntatis, quia quantum poterimus cum honestate, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Hæc ultima clausula. Quia quantum &c. apponitur domino meo regi Arragon. & Regi Francorum.

Eo tempore, mando iam senescete, exortæ sunt duæ religiones in Ecclesia, cuius ut a quibus renouatur iuentus, quæ etiã à sede Apostolica sunt cōfirmatæ, uidelicet Minorum fratrum, & Prædicatorum. Quæ forte hac occasione sunt approbatæ, quia olim duæ sectæ in Italia exortæ, adhuc perdurāt, quorū alij humiliatos, alij pauperes de Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quodā inter hæreticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata, & obseruationes in eis reperiretur. In occultis

Religio Minorum
& Prædicatorum.

quoq;

Pauperes de
Lugduno

quoque prædicationibus quas faciebant, plerumque in latibulis Ecclesiæ Dei, & faceret otio derogabat. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud sedem Apostolicam cum magistro suo quodam, ut puto Bernharde, & hi petebant se ad sedem Apostolicam confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere uitam Apostolorum, nihil uolentes possidere aut certum locum habere, circuibant per uicos & castella. At dominus Papa quædam superstitiosa in conuersatione ipsorum eisdem obiecit, uidelicet quod calceos desuper pedem præcidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cum portarent quasdam cappas, quasi religionis, capillos capitis non attondebant nisi sicut laici: hoc quoque probrosum in eis uidebatur, quod uiri & mulieres simul ambulabant in uia, & plerumque simul manebant in una domo, & de eis dicebatur quod quandoque simul in lectulis accubabant. Quæ tamē omnia ipsi asseriebant ab Apostolis descendisse. Ceterum dominus Papa in loco ipsorum exurgens quosdam alios, qui se appellabant pauperes minores, confirmauit: qui prædicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed præcise nudis pedibus tæstate quæ hyeme ambulabant & neque pecuniam nec quicquam aliud præter uictum accipiebant & si quando uestem necessariam quicquam ipsis sponte conferebat, non enim quicquam petebat ab aliquo. Hi tamen postea attendentes quod nonnunquam nimie humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis cum multi eam frustra sustineant apud Deum uanius inde gloriantur, maluerunt appellari minores fratres quam minores pauperes, apostolicæ sedis in omnibus obedientes. Alij, uidelicet prædicatores, in locum humiliatorum successisse creduntur. Humiliati quippe, nulla habita autoritate aut licentia Prælatorum, mittentes falcem in messem alienam populis prædicabant, & uitam eorum plerumque regere satagebant, & confessiones audire, & ministerijs sacerdotum derogare. Quæ uolens corrigere Papa ordinem prædicatorum instituit & confirmauit. Illi quippe rudes & illiterati cum essent, operibus manuum instabant, & prædicabant, accipientes necessaria a suis credentibus. Isti uero studio, & lectioni sacræ scripturæ iugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime a magistris suis audiebant, ut cum sagittis & arcu & omni armatura fortium possent ingredi, & stare pro defensione sanctæ matris Ecclesiæ: & ex aduerso ascendere, & ponere se murum pro domo Israel, dum fidem roborant, uirtutes instruunt, statuta Ecclesiæ docent & collaudant, uitia hominum & prauitates redarguunt & castigant. Nihilominus sedis Apostolicæ in omnibus obediunt, a qua autoritate præcipuam trahunt.

Otto contra
Langrauium
de Thuringia
bellum mouet.

Præscripto anno, uidelicet M. ccxij. Otto Imperator ueniens in Alemanniam congregauit exercitum, & contra Langrauium de Thuringia & alios iam rebelles effectos, toto tempore uernali & æstiuo bello mouit. Interim Fridericus Imperator electus, cum non posset directo itinere uenire in Alemanniam, de ualle Tridentina per asperissima loca alpium, & in uia, & iuga montium eminentissima, obliquando iter suum, uenit in Rhetiam Curientem: ibique receptus ab Episcopo Curiente & Abbate sancti Galli & nobili uiro Henrico de Sacco perductus est usque ciuitatem Constantiam. Audito uero aduentu ipsius, Otto Imperator interim uenerat de Thuringia, uolens comprehendere aut interficere aduersarium suum, ipseque manebat in oppido Vberlingen: sed a multis derelictus non poterat occurrere sæpe dicto Friderico ad pugnam. Unde factum est ut auxilio Comitis de Quiburc & aliorum, quibus ipse prædica imperij & paterna largè distribuit, & obligauit, usque Basileam perueniret: ubi tunc Heinricus de Veringen Argentiniensis Episcopus cum quingentis militibus sibi occurrit: quorum & aliorum fretus auxilio, per partes Rheni descendit, & ciuitates, terras, exceptis quibusdam castris paucis, in potestatem accepit. Otto uero nihilominus attentus, si posset resistere, ex altera parte Rheni descendit, uenitque ad quoddam castrum nomine Brisach, quod in potestate sua habebat, ubi cum maneret, ciues eiusdem castrum, nescio qua occasione commoti, & ex fama rerum audaciores effecti, contra eum & suos insurrexerunt: ubi quidam uulnerati & interfecti sunt, ipseque profugus effectus uix recessit ab eis. Qua fama diuulgata, laboriose satis in Saxoni-

Brisach.

am redijt, & sic de regno pellitur: & Fridericus Aquisgrani coronatur. Anno domini mill. ccxij. præscriptæ epistolæ a domino Papa per orbem mittuntur. Anno domini mill. ccxiiij. Otto Imperator, adiuncto sibi rege Angliæ, & comite Flandrense, & comite Bononiæ, & alijs quibus plurimis, coadunauit exercitum, ut pugnaret contra Philippum regem Franciæ, quem plurimum habebat culpabilem de omni suo labore. Quocirca rex Franciæ omnem populum terre sue obuiam sibi pergere præcepit ad pugnam. Habebatque in exercitu suo quosdam milites strenuissimos, & ad pugnam exercitatissimos, quorum consilio regebatur. Exercitus autem uterque quodam flumine interfluente diuidebatur, sicut quorundam religiosorum uitorum relatione didicimus. Tunc præfati milites accedentes ad regem Franciæ, alloquebantur eum in hunc modum: Domine, nostri quam fortis sit in pugna Otto Imperator: habet quoque in auxilio suo uiros in pugna probatissimos, uidelicet, comitem Flandriæ, & comitem Bononiæ, & alios quam plures quos cognouimus, & tantam ipsorum esse ferocitatem, ut malint in bello cadere in mortem, quam de pugna turpiter fugere. Acquisce igitur consilio nostro, ut non uideas populum tuum immani strage & cede corruiere. Quibus rex potestatem dedit, ut omnia secundum uoluntatem suam disponerent, & acies ordinarerent, & pugnam inirent. Tunc illi accelerantes, ut præuenirent trans flumen exercitum Ottonis, omnem populum & collegium regis Franciæ per quendam pontem fluminis transuenerunt, & post transuectos pontem diruerunt. Factaque ammonitione per exercitum, ut fortiter starent pro animabus suis, cum non pareret eis locus fugæ, propter hostes ex aduerso, & fluminis exuberantiam a tergo, disposuerunt acies ad pugnam, pedites ac populares sic disponendo, ut ab ipso loco pontis duas lineas stantes extenderent longe in campum, quolibet stante in latere alterius, & hastas suas & arma fortiter tenentes, nec de loco cedentes. Disposueruntque, ut dum pugna intra ipsos dispositos quasi in formam triangulæ figuræ ex una parte aperturam habentis ageretur, ipsi a posteriori parte hostium conuenirent, & eos utiliter cæderent. Quo facto, inita est pugna a militibus & equitibus utriusque. Tunc Franci quasi simulantes cessionem, hostes protrahunt usque ad locum destinatum. Cumque uiderent se undique turmis concludi, fugam inierunt: ubi multis interfectis, & captiuatis, & uulneratis, Franci uictoriam obtinuerunt. Capti sunt comes Flandriæ, & comes Bononiæ, qui postmodum detenti in captiuitate diuturna perierunt. Otto quoque imperator, & rex Angliæ, & alij quidam uix aufugerunt.

Fridericus 2.
coronatur
Aquisgrani.
Bellum Ottonis
contra Philippum regem
Franciæ.

Franci uincunt.

Anno ab incarnatione Verbi millesimo ccxv. celebrata est sancta uniuersalis synodus Romæ in ecclesia Saluatoris, quæ Constantiniana uocatur, mense Nouembri, præside domino Innocentio papa tertio, pontificatus eius xvij. anno. In qua fuerunt episcopi cccxij. Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo uidelicet, Constantinopolitanus & Hierosolymitanus. Antiochenus autem graui langore detentus, uenire non potuit, sed misit pro se uicarium, Antherasensem episcopum. Alexandrinus uero sub Sarracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se diaconum suum Germanum. Primates autem & metropolitani lxxi. Cæterum abbates & priores ultra octingentos. Archiepiscoporum uero & episcoporum, abbatum & priorum, & capitulorum absentium non fuit certus numerus comprehensus. Legatorum uero regis Siciliæ in Romam, regis Angliæ, regis Ungariæ, regis Hierosolymitani, regis Cypri, regis Arragoniæ, necnon & aliorum principum & magnatum, ciuitatum aliorumque locorum ingens fuit multitudo.

Synodus Romæ
sub Innocentio 3.

Eodem anno abbas electus sui, & translatus in Vrsberg.

Anno Domini millesimo ccxvi. Innocentius papa obiit apud Perusiam, xvi. kalendas Augusti, pontificatus sui anno decimonono. Cui successit Honorius tertius, qui prius fuerat Centius nominatus. Fueratque camerarius cardinalium, & pecunias ipsis collatas, inter eos fideliter & prouide distribuebat. Sedit annis decem, menses octo.

Electus abbas
in Vrsberg
translatus.
Honorius 3.

f Anno

Profectio Hierosol. tepet.

Anno Domini mill. ccxvij. iam tepescere coeperunt prædicatores itineris Hierosolymitani, propter mortem Innocentij papæ. Sane episcopus Halberstatensis, & magister C. de Marburc in inferioribus partibus, & magister Salomon Herbipolensis in superioribus adhuc insitebant huic negotio.

Honorij tunc Centij dicti, uisio.

Honorius quoq; papa in ciuitate Romana, prædicabat & testificabatur in ipsa sua prædicatione, quod tempore sui sacerdotij recuperanda esset à Christianis ciuitas Hierosolyma: quod ex tali prodigio dicebat sibi constare: Quia cum olim fuisset procurator cuiusdam cardinalis, Iacinti uidelicet, qui postmodum fuit Celestinus papa, contigit ut idem Iacintus à Clemente Papa mitteretur in legatione ad partes Hispaniarum. Cumq; se præpararet ad iter, & non haberet pecunias, misit Honorium procuratorem suum, qui tunc Centius dicebatur, per ciuitatem Romanam, quatenus mutuo acciperet sibi pecunias pro expensis, & ad expediendum iter necessarias. Cumq; apud plures requiret pecunias, contigit ut in quodam loco sibi soli eunti & sollicitanti occurreret quidam uir grandæuus, reuerendus & honorabilis in persona. Qui dum quæreret ab eo, quare tam sollicitus & anxius ambularet per uiam, causam itineris sui significauit eidem. Tunc ille respondit sibi, dicens: Reuertere, quia dominus tuus tempore isto non ibit in Hispaniam. Cui Centius ammirans respondit: Quomodo hoc pater bone poteris scire? Cui ille respondit: Ita scias hoc esse uerum, sicut uerum est quod papa morietur, & dominus tuus ei substituatur. Cumq; de hoc nulla spes haberetur ab ipso, aut ab alijs, respondit se hoc uix posse credere: Tunc uir ille rursus adiecit: Scias hoc ita esse uerum, sicut uerum est, quod hodie ciuitas Hierosolymitana à Sarracenis est capta, nec ab ipsis poterit liberari, usq; ad tempora tui pontificatus Romani, & tunc liberabitur. His dictis, disparuit uir ille. Cumq; reuersus fuisset domum, inuenit quod dominus papa reuocauerat legatione, & ipse papa nunciabatur infirmus. Aestimabatur à multis, qd uir ille fuisset beatus Petrus. Tali argumento, quia constabat, qd ex prædictis duo euenerant: Nam Clemens in breui mortuus est, & Celestinus ei successit: Honorius quoq; iam papa fuerat effectus, cum esset corpore infirmus ex senio, et ultra modum debilis, affirmabat firmiter se credere ciuitatem sanctam in breui esse recuperandam. Quo rumore plurimi Romanorum excitati, cruce sunt signati. Fama quoq; huius rumoris per Alemanniam diuulgata, multos ad sumendam crucem animauit.

Signum mirabile in stella.

Corona Ariadne.

Eodem anno tempore autumnali, hora uespertina post occasum solis, in quadam stella in occidente, uisum est signum mirabile. Nam cum stella illa posita uersus austrum, aliquantulum declinans in occidentem, in directo syderis illius, quod uocant Astrologi, coronam Ariadne, sicut nos ipsi annotauimus, antea erat parua, & post ad paruitatem redijt, sed tunc maiori lumine refulsit. Uisusq; est ab ea ascendere uersus altitudinem firmamenti quidam radius ualde clarus, quasi trabes magna & alta, & hoc per multos dies, ut prædictum est, tempore autumnali sero uisum est: post paulatim defecit, & ad suam paruitatem stella redijt. Prædicatores quoq; his temporibus multa alia asserere contigisse signa in cælo & in terra, quæ longum esset enumerare, & huic breuitati annectere.

Otto Imp. moritur.

Anno Domini millesimo ccxvij. Otto imperator obiit. Et quia dispositum fuerat in concilio generali, ut eo anno in kalendis Iulij cruce signati iter arripere multi de partibus Alemannie profisciscuntur. Ast ne pergant, in ciuitatibus Apulie impediuntur: sed autoritate sedis Apostolicæ uotum eorum differtur, & inutilibus remittitur per compensationem.

ANNI FRIDERICI II.

FRIDERICVS II. 24. Imp. Germ. Fridericus II. Romæ coronatur, & dat multa ecclesie.

Anno Domini mill. ccxx. FRIDERICVS in Imperatorem electus, negotia imperij in Alemannia disponit, & se præparat, ut sequenti anno ueniat Romam coronandus.

Anno Domini mill. ccxx. Fridericus Romæ coronatur in Imperatorem, in basilica S. Petri, de mandato Honorij pape, per ministerium domini Hugulini tunc Hostiensis episcopi, postmodum apostolici. Vbi imp. de bonis & prædijs imperij in Italia sitis, multa contulit ecclesie S. Petri, et uota uotis accumulās, de manu eiusdem episcopi

episcopi, rursus crucem accepit ad perficiendum iter Hierosolymitanum. Eo anno mittuntur legati in Franciam pro statutis concilij conseruandis.

Anno Domini millesimo ccxxi. Res imperij in Lombardia & in Tuscia cupiens disponere, à Bononiensibus & quibusdam alijs ciuitatibus inhoneste tractatur: & insignia imperij, uidelicet coronam & alia, remittit in Alemanniam, faciens ea custodiri sub potestate Eberhardi de Tanne ministerialis & dapiferi sui, in Vualpurc. Filium quoq; suum Henricum, ià circiter viij. annos habentem, nutriendum & gubernandum commisit Cunrado de Tanne, pincernæ & ministeriali suo in castro Vuintersteten: qui eorundem ministerialium, & aliorum principum interuentu, postmodum à patre suo & principibus rex constituitur, & Aquisgrani coronatur, cum patre suo imperium adepturus. Imperator quoq; contra duos comites Tusciæ, uidelicet Mathæum & Thomam, qui occupauerant quædam castra & terras suæ ditionis, in Apulia pugnare cepit: & expugnatos omnibus bonis priuauit. Qui postmodum confugientes Romam, præsidium se dis Apostolicæ implorant: quocirca imperator multotiens conquererebatur, qd inimicos suos & hostes publicos sedes Apostolica foueret. Eo tempore dominus Cunradus Portuensis episcopus cardinalis, in legatione sedis apostolicæ dirigitur in Alemanniam pro negotio terræ sanctæ, ut uidelicet cruce signatos faceret ar crucem resumere: & prædicatores instituat, qui alios ad crucem sumendam exhortentur. Tunc quidam, Iohannes nomine, de ordine prædicatorum ueniens de Argentinensi ciuitate, instabat prædicationi oportune & importune, ita ut hominum uitia & peccata quasi importune exprobraret, & ad capiendas animas quædam dogmata, hætenus inaudita, ingereret: quæ, licet aliqua ratione possent defendi ut ueritatem contineant, multa tamen exinde mala prouenisse dinoscuntur: cum audientes alio modo ea intellexerunt, & ad perpetrandum immanissima facinora & flagitia proniores effecti sunt. Inter quæ dominus Engelbertus Colonienis archiepiscopus à consanguineis suis interfectus est, & multi sacerdotes trucidati. Dicebant enim quidam pessimi, faciam scelera, quia per susceptionem crucis innoxius ero, quin etiam animas multorum flagitiorum lituero. Vnde factum est, ut multi pessimi sine pœnitentia & satisfactione mortui, qui fuerant sepultura asinina in campis sepulti, ecclesiasticam acciperent sepulturam.

Fridericus II. male tractatur à Bononiensibus.

Eberhard. de Tanne.

Henricus Frider. II. filius, rex.

Querela Friderici in sedem apostolicam.

Iohannes de Argentina uehemens prædicator.

Egelbertus antistes Colonienis.

Fridericus II. pugnat contra Sarracenos. Templarij. Hospitalarij.

Damiata ciuitas.

Anno Domini millesimo ccxxij. & annis sequentibus Fridericus imperator in Sicilia & Calabria & Apulia pugnauit contra Sarracenos & alios sibi rebelles & ipsos suæ ditioni uiriliter subiugauit. Interim Templarij & Hospitalarij Hierosolymitani, adiunctis sibi quibusdam principibus Alemannie & populo Christiano pergunt nauigio ad capiendam quandam ciuitatem Sarracenorum, nomine Damiatam, ut eam possiderent in recompensatione ciuitatis Hierosolymitanæ & terræ sanctæ.

Fuit autem ciuitas illa sita super unū brachium Nili fluminis uersus Septentrionem distans ab Alexandria uersus Septentrionem per sex dietas. Et erat muris et situ loci munitissima, ubi portum habent Sarraceni in mari magno.

Merces quippe de mari rubro uenientes ab India, ex Perside & Arabia illuc deportantur: & nihilominus ex Aegypto. Nilus quippe fluuius in superiori Aegypto in duo brachia diuiditur, ita ut terram inferioris Aegypti determinet in figuram quasi triangulam: in qua Delta, dicit Orosius contineri ciuitates famosas centum quinquaginta. Vtrunq; uero istorum brachiorum cadit in mare magnum unum apud Alexandriam uersus Libyam, alterum apud Damiatam uersus Arabiam & Idumæam & Palestinam. Cumq; aduectis nauibus, populus Christianus conuenisset illuc, non poterant intrare portum, nec applicare ad terram, quia in ipso flumine construxerant Sarraceni turrem firmissimam, per quam extendebant ultra fluuium cathenam miræ magnitudinis, ut naues non possent attingere portum, nisi relaxata cathena. Primum itaq; Christiani cathenam illam inuadunt, & consilio artificum, & auxilio uiriliter pugnantium eam confringunt. Postmodum, nauigio aduecti, super naues quandam turrem ligneam

Nili brachia.

In Delta ciuitates famose centum 50.

Cathena inuaditur.

f ij constituunt

constituunt magnæ magnitudinis, ut ex ea turrem Sarracenorum expugnarent. His præparatis, uiri fortissimi & ad bella strenuissimi, tradentes animas suas in mortem pro amore crucifixi, facientes confessionem de peccatis suis, & comuni cato sacramento corporis & sanguinis domini, ascendunt in turrem illam ligneam, turrisque aduehitur ad turrem Sarracenorum. Cumque hinc inde pugnatur, cedunt naues, & turris corruit, & qui in ea erant, submersi sunt in flumine. Inter quos erant nobilis uir Henricus de Busmanehusen, & N. de Hosteren, & alij quæ plures, æterna & beata memoria digni. Hoc euentu tristati sunt Christiani. Attamen cum quotidie ex aduentantibus cresceret exercitus & robur eorum, non desperauerunt de misericordia Dei, quinimmo turrem aliam construxerunt, & naues fortius compaginauerunt, & omni cautela & studio firmauerunt, quam appellantes eodem modo sicut & prius, turrem Sarracenorum uiriliter expugnauerunt, & portu optato sunt potiti, & ad terras applicuerunt. Vbi primo cum Sarracenis duos confictus habuerunt. Pugnatumque est in terra, & in mari, & in flumine.

Referam unum, quod legi in scriptis cuiusdam, eas pugnas prolixius describentis.

Erat naus una in ripa fluminis, in qua erant Christiani: hæc nescio qua occasione, impetu & uiolentia fluminis appulsa est iuxta muros ciuitatis. Tunc Sarraceni eumpentes, & de muris se demittentes, cum Christianis in naui pugnare cœperunt. Videns autem quidam de Christianis quod non possent resistere, ad fundum naus se demisit, & eundem fundum perforauit & perfregit, ut aqua undique ingrederetur: repletaque naui aquis, cum Sarracenis & Christianis mersa est ad fundum fluminis: ubi quæ plures tam Sarraceni quæ Christiani submersi sunt. Post multas denique pugnas oblecta est ciuitas tam in terra quæ in flumine & quæ in mari, ut nullus possit ingredi uel exire. Illi quoque qui in terra erant, uallo fortissimo & mœnijs sicut poterant se cinxerunt, ne Soldanus aut Sarraceni, qui exterius erant, possent facere impetum in eos: quod etiam sepius Sarraceni attentauerunt.

In his confictibus & operibus Colonienfes & Fresones & alij de inferioribus partibus se strenuissimos & laudabiles exhibuerunt. Fama itaque diulgata, quod oblecta esset ciuitas, quotidie creuit exercitus Christianus: nam multi aduentabant: inter quos bonæ memoriæ Sifridus Augustensis episcopus, & comes de Voheburc, & alij quam plures aduenerunt. Videns autem Saladinus, quod ab obsidione non possent eos ui repellere, uel suis auxilium conferre, cœpit de pace tractare. Volebat autem reddere Christianis ciuitatem Hierosolymam, & eam reparare in muris & ædificijs, sicut erat quondam, quando pater suus Saladinus cepit eandem. Insuper omnem terram quam olim possidebant Christiani, exceptis duobus castris, uolebat restituere, quatenus recederent ab obsidione. Quam compositionem legatus sedis Apostolicæ qui aderat, & Templarij, & alij rectores exercitus pro sua superbia admittere recusabant. Ideo cōtigit, ut ad modicum letificati, gaudium quod stulte de prospero successu acceperunt, infeliciter perderent. Cuius ciuitas diu obsideretur, & oblecti nunc fame, nunc peste periret, & portas ciuitatis undique muris obstruxissent, præ anxietate, magno silentio tota ciuitas cōticuit. Sane quidam in exercitu Christiano cum quibusdam occulte consiliū iniit, ut in quadam parte ciuitatis clanculo de nocte scalas adueherent, per quas primo diluculo muros ciuitatis ascenderent, nam uigiles iam conticuerant. Sicque factum est. Cumque ascendissent muros ciuitatis, exclamauerunt esse captam ciuitatem. Sicque timor & fuga facta sunt intra muros, extra uero tumultus undique irruentium in ipsam ciuitatem, siue per muros ascendentiū, siue portas & muros infringentiū. Facta quoque est intra ciuitatem cedes maxima Sarracenorum, tam uirorum quæ mulierum, quæ pa ruulorum, ita, ut esset miserabile spectaculū etiam ipsis Christianis rectis corde, & flexis humana cōpassione. Jam expel lūtur Sarraceni, & Christiani possident ciuitatem, & firmat eam undique. Multi quoque Principes & alij Christiani quotidie adueniebant in ipsam ciuitatem, pro defensione ipsius cōtra Sarracenos. Inter quos aduenit etiam Ludeuicus, dux Bauuariorū, qui iam dudū fuerat cruce signatus. Cumque possessa esset ciuitas à Christianis, iam usque ad secundū annum, uel amplius

Turris lignea

Christianorum & Sarracenorum pugna in mari.

Naus perforata.

Laus Colonienfium & Fresonum.

Soldanus de pace tractat.

Expulsi Sarraceni.

Ludouicus Bauarie dux.

uel amplius, & præfatus dux aduenisset, & populus excreuisset in ciuitate, factū est de cōsilio præfati ducis, ut aiunt, & legari sedis Apostolicæ, & aliorū rectorū populi, ut multi cum eisdem egredierentur de ciuitate, ad occupandū quendam locum pro construenda ibidem noua ciuitate cōtra Sarracenos. Erat autem locus ille inter duos fluuios in angulo situs, ubi quidam torrēs de montibus Arabiæ cadebat in Nilum fluuium. Cumque audiret Soldanus ibidem demorari principes, & exercitum Christianorū, fecit aquas ipsius torrentis in quadam cōcauitate, & ualle montium retineri, ut ibidem excreuerent in maxima quantitate. Cumque Christiani fixissent tentoria sua, & mœnia posuissent in præfato loco, Soldanus rex cum exercitu suo cœpit aduentare, & de nocte iussit demitti aquas torrentis super castra Christianorū. Surgentes itaque de mane tam homines quæ equi, steterunt in aquis profundis, tunc coangustatos ipsos, cum exercitu circumdedit Soldanus. Fugam uero non inuenientes, neque copiam resistendi habentes, tanquam in morte positi, pro uita retinenda humiliter supplicabant. Quibus Soldanus, tanquam pius & bonus, uitam concessit, & reditū ad sua, tali conditione, quatenus Damiatā sibi restituerent. Et ne uiderentur Christiani in possessionem eiusdem ciuitatis intrasse, siue iure belli, siue alio quocumque iure, statuit, ut singuli homines Christiani qui essent in ea, pro exitu & liberatione sua soluerent stalingum unum. Sicque factum est, ut exercitus Christianus, qui prius in superbia & abusione elatus, absque Deo in suis uiribus confidens, fiduciam habebat inanem, confunderetur, & tam Damiatā, quam terra sancta adhuc perdita inueniretur.

Soldanus circumdat Christianos in aquis.

Stalingus soluitur Soldano.

Faciant super hoc rumore planctum & lamentationem, hi qui sciunt uerba multiplicare, & conuestiones de rebus miserabilibus facere, & animos hominū ad deplorandū & compatiendum suis elegis uersibus inclinare. Nos uero ad texendum & retexendum rerum gestarum historiam, properabimus.

Anno Domini Mccxxij. Henricus vii. rex Romanorum effectus, Agnetem filiam Luipoldi ducis Austriæ accepit in uxorem, de consilio patris sui Friderici Imperatoris. Anno Domini Mccxxij. Damiatā perdita fuit. Anno Domini Mccxxv. Ludeuicus dux Bauuariorū, curator regis Heintici in rebus tam proprijs, quam imperialibus in Alemannia efficitur.

Anno Domini Mccxxvi. Ab Imperatore curia Cremonæ condicitur post Pentecosten, quæ ne fieret, ut multi credunt, à Cardinalibus & curia Romana impeditur. Eodem anno Ecclesia Urspergensis pro cc. marcis, quas B. prepositus pro liberatione Ecclesiæ persoluit, ab Alberto de Niunburg redimitur, & fidem Heintici regis datam in manu bonæ memoriæ Heintici de Zuplingen, tunc Episcopi Aihstetensis accepit. Insuper priuilegia regis eiusdem, quod nunquam pro qualibet necessitate eadem Ecclesia à defensione imperij alienaretur. Eodem anno Agnes regina Aquis coronatur.

Anno Domini Mccxxvij. Honorius Papa obiit mense Mart. Cui successit Gregorius ix. qui prius Hugulinus Hostiensis Episcopus dicebatur, natione de Arania. Hic tanquam superbus primo anno pontificatus sui cœpit excommunicare Fridericum Imperatorem pro causis friuolis & falsis, & postposito omni ordine iudicario, sicut idem Imperator in Epistolis suis rescripsit Principibus Alemanniæ, retexens omnem progressum uitæ suæ, & conuersationem, et actionem, & innocentiam pro succursu terre sanctæ. Cuius Epistolæ series hæc est.

Honorius obiit Gregorius 9. eligitur.

Frid. II. excommunicatur à Gregorio 9.

EPISTOLA FRIDERICI II. AD
Principes Alemanniæ.

FRIDERICVS Dei gratia, Romanorum Imperator, Principibus Alemanniæ &c. In admirationem uertitur uehementem &c. Huic Epistolæ seriem longum esset ponere, ideo quædam quæ in ea constantia in extrema uoluntate ipsum Imperatorem adhuc in cunabulis positum, commisit in sinu & tutela Romanæ Ecclesiæ, quoniā per spiritualem & temporalem eius

f iij lem eius

lem eius potentiam melius poterat indemnitate pupilli prouideri, sed tamen tam de persona periculum, quam de regno suo non defuit magnum detrimentum, & pupillaris hereditas in multas partes est descissa. Deinde in præiudicium eiusdem FridERICI, cum iam esset adultus, OTTONEM de Saxonia ad imperiale fastigium sublimauit.

Item qualiter mirabiliter præter humanam conscientiam ipsum in multis periculis conseruauit, & demum ad imperium sibi debitum præter humanum sensum reduxit, deiciendo OTTONEM superbum, & exaltando humilem. Item qualiter Aquis crucem accepit, & rebus imperij in Alemannia dispositis, Romam coronandus aduenit, sicut hæc omnia superius plene descripta sunt. Item excusatus se de perditione DAMIATÆ. Item commemorat, quanta stipendia præmiserit ad subsidium terræ sanctæ, uidelicet ut iugiter in suo soldo haberet ibi milites ultramontanos septingentos, & de suis ferè trecentos, quibus & passagium & necessaria ministravit.

Per euidentem quoque infirmitatem excusat se, quod eo anno non isset ultra mare, cum etiam iter arripisset, & mortuo Langraui in itinere grauis infirmitas eum redire compulisset. Narrat etiam, quomodo pro facili liberatione terræ sanctæ reginam Hierosolymorum, ad suggestionem Honorij Papæ accepit in uxorem. Ex his omnibus conquestiones facit Principibus, quod pro tot beneficijs ab Ecclesia non potius remuneratur, quam excommunicatur, ideo & de Papa conqueritur, quod nuncios suos honestos, uidelicet Archiepiscopum Brunndiensem, & alios, in concilio suo non solum audire contempsit, sed nec ad præsentiam suam, uel concilij, admittere uoluit. Multa quoque alia in eisdem literis sunt descripta.

Eodem anno multi Hierosolymitanum iter arripiunt, & plurimi in Apulia moriuntur, inter quos Sifridus, Augustiensis episcopus, & Langrauius de Thuringia, & alij multi, tam diuites quam pauperes de medio sunt sublati. Cuiusmodi Papa nollet desistere ab excommunicatione imperatoris, ipse imperator conuocauit ad se de ciuibus Romanis potentissimos, & nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, & de alijs, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus, habuitque cum illis tractatum, qualiter eos faceret uasallos imperij: & ut sibi faciant hominum, & fideliter assistant in omnibus causis. Iussit itaque eosdem sub certa æstimatione precij & census computare, quantum ualeant omnes res ipsorum immobiles, quas habebant in ciuitate, tam in ædificijs, quam in agris & uinetis, & mancipijs, & alijs rebus. Quo facto, omnes res illas dato precio, comparauit ab eis, & easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis quam deberent sibi & imperio. Quocirca eisdem reuersi, cum Papa reuersus excommunicaret imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra ciuitatem, unde apud Perusium eo anno & sequenti ibi permansit. Romani quoque coeperunt pugnare contra Viterbienses, quorum uineas & alias terras uastauerunt usque ad muros ciuitatis. In alijs quoque terris Papæ, ciuitati adiacentibus, idem faciebant. Papa quoque contra ipsos, & imperatorem excitauit præfatam Iohannem, regem Hierosolymitanum, & Matthæum, & Thomam comites, & alios quos poterat de Tuscia & Lombardia, multamque pecuniam erogauit militibus in soldum.

Anno Domini Mccxxvij. Imperator uolens explere uotum suum et pacatum sibi efficere Papam, transfreta uia ad terram Hierosolymitanam, prius tamen eodem anno condixerat curiam Principum Alemannia in Quadragesima, apud Rauennam, à qua similiter impeditus fuit nuncijs & legationibus domini Papæ. Nam Veronenses & Mediolanenses non permiserunt aliquos transire per fines suos, spoliantes rebus suis etiam ipsos cruce signatos, ut assererent autoritate domini Papæ, quod, pro dolor, nehas est dicere. Nihilominus tamen imperator uenit ad terram sanctam, mense Augusto, & applicuit apud Acon, & ibi permansit: ubi, ut aiunt, multa sustinuit, ex perfida prodicione Templariorum. Soli uero Hospitalarij de domo sanctæ Mariæ Teutonicorum fideliter sibi astiterunt, similiter

similiter Iannenses & Pisani, & alij milites, qui cum ipso, & pro ipso adueniant. Veneti uero uacillabant.

Eo anno & sequenti tractabatur de pace, inter Imperatorem & Soldanum, & gentes ipsorum. Papa uero captata occasione de absentia imperatoris, copiosum exercitum destinauit in Apuliam, & terras imperatoris in seruitio Christi demorantis, quod nefandissimum est dicere, abstulit, & sibi subegit, & cruce signatos ne transferrent, omni studio prohibuit, tam in Apulia, quam in Lombardia. Quis talia facta recte considerans, non deploret, & detestetur, quæ indicium uidentur, & quoddam portentum, & prodigium reuentis Ecclesiæ: Anno Domini Mccxxix. Fit compositio in Quadragesima, inter Imperatorem & Soldanum. Hierusalem quoque & Nazareth, & Ioppe, cum terris adiacentibus, & alijs quibusdam locis imperatori restituntur, & treuga inter Christianos & Sarracenos usque ad decennium statuitur. Cumque imperator super hoc laudabili & glorioso facto, rescriberet domino Papæ, & gaudium annunciaret Christianitati, Papa literas illas abiectis & respuit. Eo anno imperator Pascha Domini cum multis pensis more regio, coronatus procedens, Hierosolymis celebrauit. Aedificia quoque ciuitatis restituit, & Ioppen, quæ erat destructa, reaedificauit, & alia quam plurima loca, ubi Christianos collocauit. Dum hæc agerentur in ultramarinis partibus, Papa cum suis complicibus, ut assererent homines, famam fecit in Apulia diuulgari imperatorem esse mortuum. Quocirca ciuitates, quæ adhuc ad hærebant imperatori, disponebant se tradere sub dominio Papæ, & omnes Alemanos de terra sancta redeuntes, & ibidem in Apulia demorantes, durissimo & nequissimo facinore interficere. Sed Deus misericors aliter prouidit, & homines suo seruitio deditos, ad laudem & gloriam nominis sui clementissime conseruauit. Tempore siquidem æstiuo, eiusdem anni, imperator reuersus uenit in Apuliam, ante alios, qui reuertebantur. Cuius reuersione certissime comperta, crudelitas sæuientium, & furor inuadentium conqueuit. Multi namque tam de ultramontanis, quam de partibus illis Christiani & Sarraceni coadunati sunt ad Imperatorem, ut haberet maximum exercitum, & fortissimum, coepitque terras sibi ablatas recuperare: & hostes de finibus suis expellere. Nihilominus quoque omni tempore, quam diu denunciabat eum Papa excommunicatum, beneficium absolutionis humiliter cum omni obedientia, & deuotione, & iusticiæ exhibitione postulauit. Super causis uero, quæ inter ipsum & Papam uertebantur, diffinendis, aduocauit Principes Alemannia, qui uenerunt in Italiam, uidelicet patriarcha Aquileiensis, Archiepiscopus Saltzburgenis, Episcopus Ratisponensis, Luipoldus Dux Austriæ, & Dux Dalmatia & Histrie. Quibus aduenientibus, imperatore manente apud Capuam, tractatum est de pace & concordia, inter imperatorem & sacerdotium, & regnum Sicilia, & ab absolutione imperatoris. Multis alijs quoque mediandibus, tam de curia Romana, quam etiam Italia, & Alemannia. Sane hæc compositio, cum non posset perfici eo anno, dilata est usque in annum sequentem.

HVCVSQVE CHRONICVM,
Abbatis Urspergensis.

Iniuste excommunicatur
Fridericus II.

Familia Romæ, Frangentes
panem.

Papapulsus.

Romani contra
Viterbienses.

Conuentus
Rauennæ.

De perfidia
templariorum.

Cruce signati, spoliatur
Veronenses & Mediolanenses, auctoritate Papæ.

Papa aufert Imperatori
terras.

Prodigia reuentis
Ecclesiæ.

Papa respuit literas
Imp.

Papa diuulgat Imperatorem
mortuum, ut ciuitates occupet.

Imp. Fridericus II. recuperat
terras sibi ablatas.

Conuentus Principum
Germanorum in Italiam,
super causis Papæ & Frid. II.

2m/4/11/6

PARALEIPOMENA

RERVM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II.

uscq; ad Carolum quintum Augustum, hoc est, ab anno

Domini M. CC. XXX. usq; ad annum M. D. XXXVIII.

ex probatoribus qui habentur Scriptoribus, in arctum

coacta, & historiz Abbatis Urspergensis per

quendam STUDIOSVM

annexa.

de huius *trato. mili9.*

§ *authoz. impressionis.*

Handwritten text in a cursive script, possibly a library or collection number, including the letters 'A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U V X Y Z' and other characters.

Handwritten text, possibly a date or signature, including the characters '1547'.

C R A T O M Y L I V S

SELESTADIENSIS ~~RODOLPHI~~ ~~MEHANI~~

CHRISTON. PRAECEPTORI CHARIS-

SIMO S. D.

VM BENEFICIO ARTIS TYPOGRAPHICAE HAC tempestate in lucem prodeunt optimi quicq; Autores, nulli uero auidius leguntur, quam Historici, nimirum quod histo- *Historia quid sit* ria est testis temporum, lux ueritatis, uita memorie, magistra uitae: & tu Charissime Praeceptor, superioribus Francofordi- anis nundinis Chronicum Abbatis Vrspergensis, ex singula- ri amore, quo discipulum complecteris, officinae meae nouae dades dedi operam, ut, quoniam hoc exemplar anno mille- simo quingentesimo decimo quinto excusum, esset in multis locis deprauatum, per studiosum quendam Historiarum, uirum candidum, recognosceretur, & excu- sum per me legeretur expeditius. Is quoniam Vrspergensis *o parados* iua collegit ex Iosepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornan- de, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisque alijs, ordine quicquid in Vrspergense legitur, ad exemplaria autorum contulit. Et Deus bone, quas hic mendas expunxit, restituta in melius lectione: Qui uolet gustum facere, tantum conferat hanc nostram editionem cum priore in Historia Gothorum, & pro carbonibus (meo saltem iudicio) thesaurum habebit.

Graeca quae deerant, adiecit: quae perperam erant posita, emendauit. Ad hoc ins- titutum bene merendi de lectoribus historiarum non parum iuuerunt duo uetusta exemplaria scripta, quorum unum comunicauit doctissimus & humanissimus uir, Iohannes Huttichius, Antiquitatis & historiarum studiosissimus, quod ille habet ex Bibliotheca Clarissimi Vuormatiensis Episcopi, Iohannis Dalbergij: Alterum Caspar Hedio doctor Argent. uir tui amantissimus dedit, quod ex caenobio Augu- stinianorum Argent. illi contigit: utrunq; exemplar titulum habuit Eusebij, sed erat ipsissimus Vrspergensis, nisi quod hic impostor quidam, coccyis in morem, suas nenas immiscuit, prodigiosa quadam libidine cospurcans utilem historiam, non aliter, quam si quis generosum uinum lotio uiriet aut aceto. Nam ubi Vrspergensis exemplar Auguste impressum anno decimo quinto, pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed tamen non praestitit. In duobus scriptis exemplaribus habeba- tur excerptum de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri, plane tale, ut nemo sine risu legisset. Meminit enim inter alia anilia, Testamenti Alexandri per Notarium ordinati, his uerbis: Statim fecit uenire Notarium, & ordinauit testamen- tum &c. Hic ne quid lectori deesset, ex Raphaelo Volaterrano Epitome Alexandri Magni in uicem posita est. Nihil diffido, quin diligentiam hanc Candidi uiri, quem nosti, historiarum admodum studiosi, in recognoscenda hac historiarum Rapsodia sis commendaturus tu quoq; quae ornatissimo ac mirè perspicaci uiro D. Beato Rhe- nano gentili meo admodum probatur: et ipsa ex adiectis in marginem scholijs & annotatiunculis facile apparet, quae ceu indices sunt, & amnes comites, ut ad mare historiarum, si lector uelit, uenire queat. Nolo hic multa uerba profunderè, ut in pro uerbio est, Opus artificem. Qui hunc nostrum Vrspergenssem contulerit ad exemplar ante hac excusum, repurgatum à mendis plusquam sexcentis, non poterit non bene praecari recognitori.

Hic idem recognitor mihi nouo typographo, imò historiarum amatoribus ope- ram suam collocauit, ut, quoniam Chronicum Abbatis Vrspergensis, in Friderico se- cundo, hoc est, anno M. ccxxx. desinit: hic historiarum studiosus, ab eo tempore usq; ad annum praesentem, ex probatoribus qui habentur scriptoribus, Paraleipomena in arctum cogeret & annecteret, quod fecit sanè non indiligenter & candide, nescio

A ij quam

quàm foeliciter. In quibus si non omnia cohærent, plerâq; hiant, ac parum plene tradita sunt, omiffa multa, tamen cordatus lector facile deprehendet in his circumcisifis quo spectare auctor innotuit, nempe ut lectione historiârû indies magis formaretur & iuaretur iudicium pietatis, libertatis Germaniæ, pro qua tanta designarunt Principes fortissimi magnanimi Cæsares, Fridericus secundus, Conradus, Rudolphus, Henricus vij. Ludouicus Bauarus, Sigismundus Rex, & post hunc Sigismundus Austriæ dux contra Nicolaum Cusanum Cardinalem, & Respub. quædam (ut raceam de ijs qui hodie uiuunt, ne adulationis notâ mihi quis inurat) qua de re extant libri non contemnendi, & aliquot principum electorum Palatini & Brandenburgensis acres epistola, & pungentes contra Papam iniqua petentem. Quam indigne uero à Romanensibus tractati illi, nec illi solum prophani principes, sed Ecclesiastici quoq; hoc est Archiepiscopi Rheni, apud quos olim ferè summa rerum patriæ fuit, qui quoties Germaniæ consultum cuperent, male audierunt & peiora sustinuerunt, ut qui uellent, sedem Romanam humiliare (hoc enim exprobrabat papa) & Imperialem euehere, quibus iam olim obijciabatur, quod etiam uera in Papam dicere contra iuramentum esset Episcoporum. O seruitutem Germanico & principe peiore indignissimam.

Præterea bella aliqua regum & principum inter se, Rerum publicarum cum principibus & Episcopis hic referuntur breuibus. Fortia facta Germanorum Imperatorû in Italia. De origine Turcarû & successu, & quod ambitio & discordia ducum Christianorum, uictoriam Turcæ sæpenumero tradiderit. De primis Anglicis: de secundis. De Delphino & Armeniacis. De Suitensibus. De sectis Flagellantium. De Bohemiarum sectis, de seditionibus. De Carolo Burgundione & bello Burgundico. De comitijs horum temporum, & pleraq; alia Miscellanea, quæ in præsentiarum enumerare nihil opus est.

Sed quicquid tandem sit, tu pro tuo candore libenter omnia & ab obtrectatoribus uindicanda suscipias, rogo, ut auctoritate tua ornata, candidi lectores cupidius amplectantur: quibus ut & abunde gratificaret in hoc opere, Icones

Cæsarum qui habentur, adieci, non solum in Chronico Urspergensis, sed & in Paraleipomenis. Bene uale Præceptor charissime, & Cratonem tuum, quod facis, commendatum

habe. Argentorati, Anno Domini

M. D. XXXVIII.

Mense Martio.

PARALEIPOMENA

RERUM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II. VSQVE ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini mill. ccxxx. usq; ad annum M. D. xxxviij. ex probatoribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & Historiæ Abbatis Urspergensis, per Studiosum quendam historiarum annexa.

ANNO DOMINI M. CCXXX. FRIDERICVS secundus Imperator, utut perfide Gregorius nonus Papa secum ageret, Imperatorias terras inuadendo, sparso in hoc rumore de mortuo Friderico, Imperatoris literas respuendo, innocentes Alemannos Friderico adhærètes, crudeliter interficiendo: tamen nullum non mouit lapidē, ut cū Papa in gratiam redeat, Germaniæ Principibus eam ob causam in Italiam profectis, tandem egre obtinuit, uncijs auri centum & uiginti millibus, Ecclesiæ ob illata damna persolutis. Deinde cum Romani non satis Pontifici obedientes forent, legemq; rogassent, uti oppida Ecclesiæ iuxta urbem posita, Romanis uectigal penderent, neq; monitis castigationibusq; Pontificis ad sanitatem reduci possent, Fridericus Reate Pontificem conuenit, cumq; eo in hanc sententiam consensit, ut primo quoq; tempore coniunctis copijs Romanos adorirentur. Abeunte deinde Friderico in Germaniam, Germani milites ad Pontificem confluerunt tanta multitudine, ut Romani nequaquam ausi fuerint aperto Marte cum Ecclesiæ copijs congregari. Recuperauit tamen Gregorius Pontifex Germano milite patrimonium Sancti Petri, Sabinumq; agrum.

Ea tempestate Ecelinus patauinus (cuius auus Teutonicus sub Othone copias duxerat) acceptis à Friderico militibus, magnū sibi in Transpadana Italia potentatum comparauit, in suam potestatem redactis Taruisio, Patauio, Vincentia, Verona, Brixia. Tum Fridericus in Italiam rediens, Mediolanenses sociasq; ciuitates apud nouam Curtem (ita enim locus appellatur, ubi pugnatum est) aggressus ingenti clade superat, trucidatq;. Tum Fridericus iterum à Pontifice imperio priuatus, in Venetos mouet, qui Pontificis partes tuebantur. Eos tum (uelut ranas in paludibus inclusos) uehementer oppressit, maximisq; calamitatibus afflixit.

Post hæc Fridericus tertio uenit in Germaniam, & in Austria bella gerit contra Hungaros, & urbem Viennam occupat, literis desuper confectis, ut hæc urbs, Imperij urbs deinde sit & maneat. Tum etiam mortuo filio Friderici Heinrico, curauit Cunradum filium in Cæsarem eligi: quædam Chronica habent, quod Fridericus pater ceperit filium sibi insidiantem, & permiserit in carcere mori.

A iij Anno

Fridericus iterum priuatus imperio.

Vienna occupatur.

Friderici ter-
tia uxor.

Anno Domini Millefimo ducentesimo tricesimo quinto, Fridericus tertiam duxit uxorem, Angliæ regis Germanam, & mense Augusto nuptiæ celebrantur Mogontiæ. Ibi pater filium suum Henricum regno destituit, quod grauius & implicabiliter patrem offendisset, eumq; in Calabriam misit asseruandum, unde nunquam rediit.

Anno à Christo nato, Millefimo ducentesimo tricesimo quinto, Vngari congressi Austrialibus, duces cum omni nobilitate oppreserunt. Eam rem indicant uersiculi satis barbari in uetusta sculpti rupe:

ANNO MILLENO CENTENO TERQVE TRICENO,
HIS QVINQVAGINTA SI MISCES, TVNC BENE DISCES,
AVSTRIA QVOD TOTA SIT PRINCIPIBVS VIDVATA,
TERRAQVE CORNVTO DISCET SERVIRE TRIBVTO.

Anno Domini M. cc. xxxviij. Redit Fridericus Imperator in Italiam: quo tempore Mediolani, & in alijs urbibus potentibus graues erant seditiones. Grauius autem animaduertit in Mediolanenses, quare ciuitates contra Fridericum confederatur, & excommunicat papa Imperatorem tertia uice, hæreticū eum proclamans, Venetosq; contra eum concitans. Fridericus scripto in publicum emisso se purgat, & innocentem probat, ac rursus humiliter pro absolutione satagit. Erant autem cardinaliū multi, quibus facta papæ prorsus improbatur. Verum cum Fridericus nihil impetraret, coactus fuit se defendere, & multos habuit in Italia auxiliares. Tum diuisa est Italia (de imo Tartaro nata hac dissensione) in Vuelphos & Gebelinos. Qui papæ adhærebant, Vuelphi dicebantur: qui à parte Cæsaris stabant, Gebelini. Quæ factionum nomina ex Germania in Italiam irrepserunt. Nam familia Vuelphorum Vatiniano odio laborauit contra Friderici familiam, quæ originem ducit à Vuelblingen. Inde Otto Frisingensis scribit duas in Romano orbe apud Gallia Germaniæ æuē fines, famosas fuisse familias: unam Henricorum de Guebelinga, alteram Vuelphorum de Altorffio. Altera Imperatores, altera magnos duces producere solita. Istæ, ut inter uiros magnos gloriaq; auidos fieri a se solet, frequenter se inuicem æmulantes, Reipublicæ quietem multoties perturbarunt. Otto lib. ij. cap. ij.

Hoc tempore in Toledo Hispaniæ urbe, cum ludæus rupem uillæ proximam, quæ uineæ imminebat, scindere pararet, ut amplificaret uineam, & solis radios admitteret, scissa cuneis rupe, reperit concauitatem cæmentatam plenissimam, inq; ea librum ilignis folijs inscriptum, ad longitudinem Psalterij, ubi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina legebatur de triplici mundo, ab Adam: Initio tertij nasciturus esset Dei filius, & quod tempore Ferdinandi regis Castellæ, sub lucem uenturus esset liber. Iudæus comperta tanta uetustate, mox cum omni domo sua est baptizatus. Cui non dissimilem rem narrant Romanæ historiæ de lamina inscripta, quæ in lucem prodijt, sub Hirene orientis imperatrice.

Alkindus

Fridericus ter-
tio excommu-
nicatur.

Vuelphi.
Gebelini.

Alij uolunt à
Germanis fra-
tribus initia
duxisse, quoru
Guelph. eccle-
siæ, Gibel. im-
peratori mili-
tabat. Volate.
duces Teuto-
nicos uocat
Guelph. &
Gibel. Naucle-
rus anno Do-
mini 1133. sub
Conrado ter-
tio Sueno in
pago uetustæ
nobilitatis
Vuelblingen
educato, miti-
um sumpsiſſe.

Alkindus Philosophus & Medicus, Brunus Chirurgus atq; Chronographus Vrspergensis, florent hoc tempore.

Anno M. cxxxviij. Parisijs contra pluralitatem beneficiorum disputatum fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam. Dicunt sanctum Thomam tum dixisse, Medicitatem ministrorum Dei resecatam per hoc genus auariciæ.

Post Innocentium tertium fit Papa Honorius tertius, qui Fridericum secundum coronauit, & posthac excommunicauit.

Post Honorium tertium fit Papa Gregorius nonus, & is Fridericum excommunicauit: sed uicissim ipse mirè ab Imperatore exagitur, propter tyrannidem qua ecclesias in Germania præmebat.

Post Gregorium nonum fit Papa Celestinus quartus.

Post Celestinum fit Papa Innocentius quartus: is Fridericum priuat imperio, & Conradum excommunicat. Ab hoc Lugduni primū est constitutum, ut Romanæ Ecclesiæ Cardinales in publicum adequitaturi, galero rubeo insignirentur, non solum ut à cæteris inferioribus sint conspiciui, sed ut admoneantur, pro fide Catholica & Christiani populi salute paratos esse debere, ut sanguinem effundant.

Papa sic angebatur à Friderico, ut & crucem ac indulgentias cōtra Imperatorem, ceu Turcam & infidelem proclamaret. Adhæc Archiepiscopos & Episcopos instigat, ut Imperatorem excommunicatum cunctis denuncient. Verum Episcopi Germaniæ, ne hoc fieret, supplicarunt, ueritatem iram Imperatoris. In Francia, Anglia & Dania sine timore denunciabatur excommunicatus.

Fridericus Pontificem & Romanam Ecclesiam sic fatigabat, ut cruce signati, aliqñ se illi opponerent, nimirum properanti, ut portas murosq; urbis Romæ perumperet. Quare cū amplissimo exercitu cruce signata cohors, cominus illi congrederetur. Fridericus, captos cruce signatos & ad se perductos, partim quaternis ad crucis formam perfoderit uulneribus, partim caput in crucis modum quadrisariam sciderit, partim fronte eadem ferro cruce reddiderit insignitos. Clericos uero detonsam in uertice coronam ferro celsim in crucem uulneratam, ut dicebat, iussit ornari. Alb. Krantz lib. viij. cap. ix.

Eo tempore Pontifex Gregorius ix. Salue regina certis diuine rei honoris addi, campanasq; ad Eucharistiæ confectionē & laudes uirginis Dei genitricis pulsari decreuit, rem Ecclesiasticam reformaturus.

Hoc tempore maior etiam timor incubuit Christianitati de Tartaris gente Scythica, quæ more ueterum nationum de finibus suis egressa, populabatur prouincias Christianas. Nam diuisis agminibus, aliq; Orientem, aliq; Occidentem inuasere, qui Poloniam Russiamq; oppugnantes, latissimos illos Sarmatiæ campos, quos usq; hodie tenent, occupauere. Cessere illis Poloni, Russiq; ubi nullæ fruges, sola pecora ualent. Pastora

A iij lis enim

lis enim populus Tartari, qui lac cōcretum cum sanguine potat equino, quod multo ante scripsit Vergilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum de inundationibus populorum per terras, & quod à uetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit.

Celestinus.

Anno M. ccxl. Gregorio defuncto, Celestinus senex sufficitur. Hic quia die xvij. sui pontificatus moritur, sede uacante mensibus xxi. eligitur Innocētius quartus pontifex. Is Lugduni concilium indixit. In quo, quoniam cum Græcis gente doctissima sapientissimaq̄ certamen instaret, cum de multis alijs, tum de processione Spiritus. D. Thomam Aquinatē, qui Neapoli docebat, hortatus est, ut Lugdunum ueniret, & de Græcorum ac Latinorum contentione iudicium ferret. In itinere sanctus uir & doctor obiit. Ad idem munus Bonauentura Theologus euocatus adfuit, galeroq̄ rubeo donatus fuit, cū antea designatus à pontifice Max. Episcopus Eboracensium eum honorem ut onus detrectasset.

Innocent. 4.

D. Thomas.

An Thomas Græce sciuerit, coniecturam accipiat prudēs lector ex Cathena aurea, & ex huius cōmentarijs in Ro. Vide Erasmi annotationes.

Eidem concilio Græci Tartarorumq̄ nonnulli proceres affuerunt. Hi domi candidati, Christumq̄ professi fuerant, tunc sacro baptisate imbuti: ij profitebantur Roman. Pont. esse humani generis parentem, & alium spiritum utrinq̄ procedentem. P. Aem.

Bonauentura.

Parma capitur.

Ingressus alpes Fridericus, petendi concilij quod Lugduni agebatur, gratia, Parmam capit, funditus diruit, nouam ciuitatem cōdit, nomenq̄ nouæ urbi Victoriæ fuit inditum, & tutelaris sanctus de more Victor in basilica cathedrali est nuncupatus, Victoriniq̄ in ea urbe monetata fuere dicti. Continuatum postea duos ferme annos bellum atrox uariumq̄, & Lumbardiæ ac omni Italiæ perniciosissimum, omnibus quos per Italiam partium Gibellinæ & Guelphæ labes infecerat, auxilia non magis militū quam pecuniarum, odio partium utrinq̄ contribuentibus. Et fuit urbs Victoria uario gentium & rerum inusitatarum commertio ac multitudine frequētata, quod per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Aegypto, noui homines, noua ueste, nouis moribus sunt uisi. Animalia etiam uidit urbs Victoria, quæ post theatrales stantis Romani Imperij ludos, Italia non uiderat, elephantes, dromedarios, pantheras, leones, pardos, lynces, & urfos albos.

Victoria urbs

Coreacea moneta

Coreacea moneta.

Fertur, cum Friderico apud Victoriam deessent pecuniæ, post pignorationem uasorum auri & argenti, quod curauerit ex corio monetâ fieri, insignitâ sua imagine & subscriptione, quæ aureum ualeret. Edictum ponens in exercitu, ut quicumq̄ præsentaret talem monetâ thesaurario suo, acciperet pro ea auream, quæ dicitur Augustanus, sicut nūc ducatus, cuius sculptura erat ex uno latere facies Imperatoris, ex altero Aquila: & de illa moneta numerabatur stipēdiatis, pro qua postea receperunt auream.

Germaniæ res inquietissima.

Hac tempestate dum Tartari suis locis & Grossoni Arabes Hierosoly mam uastant, papa expeditionē molitur in Asiam. Fridericus apud Parmam desidēt. Res Germaniæ erant inquietissimæ. Nam electores imperij factē de Friderico priuationi innixi, Lantgrauū Thuringiæ Romanorū regem

regem designant, Henricum nomine, cognomento Raspen. Hic iuxta Herbipolim in Ascensione Dominica à Mogont. & Coloniensi Archiepiscopis, & quibusdam Principibus, in Regem assumitur. Hic Henricus Reutlingen obsedit.

Henricus Thuringiæ Lantgrauus fit rex.

Anno M. ccxliij. Gregorius Papa huius nominis nonus, moritur: propter electorum autem discordiam, & Cardinalium ab Imperatore captiuitatem, sedes aliquādiu uacat. Tandem Innocentius Papa, prius Leo dictus, eligitur. Qui contra Imperatorem Fridericum secundum à predecessore suo pro hæresi iam latam sententiam renouans, ad partes Galliarum transmigravit, sedemq̄ suam in metropoli Lugdunis collocauit.

Anno Domini M. ccxlv. Innocentius papa, habita synodo Lugdunis, contra dictum Fridericum Imperatorem sententiam depositionis promulgauit, & ab eadem synodo ipse & omnes fautores sui excommunicati sunt. Nominari etiam deinceps Cæsar est interdictum.

Fridericus Imp. ad Papam:

Roma diu titubans, uarijs erroribus acta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem:

Niteris incassum nauem submergere Petri.
Fluctuat, at nunquam mergitur illa nauis.

Fridericus:

Fata uolunt, stellæq̄ docent, auiumq̄ uolatus,
Quod Fridericus ego malleus orbis ero.

Papa:

Fata uolunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi uita breuis, pœna perennis erit.

Anno M. ccxlv. Dux Austriæ Fridericus nomine, cum acies contra Pannonos & Hunnos, qui terram suam inuaserāt, instauraret, à suis atrocissime est interemptus.

Fridericus Austriæ Dux à suis interemptus.

Eodem anno nobilis comes de Hirsberg in obsidione castri ecclesiæ Aistettensis ab histrione suo miserabiliter est interfectus.

Anno M. ccxlvj. Conradus, Friderici filius, collecto exercitu, Henrico Lantgrauio iam recens electo occurrit, & collata manu, superior factus Henricus, copias Conradi dispulit, disiecit, & dissipauit, multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Cœperunt deinde, quibus ea displicuit electio, contemnere Henricum, & irridentes, dicere Regem Clericorum. Papa tamen omnes Principes Alemanniæ per Legatos sollicitauit, ut Friderico & Conrado derelictis, Henrico parerent electo.

Conradus contra Henricum

Henricus rex Clericorum.

Henricus de Stahleck, antiquo Sucuiæ comitatu natus, Argent. Episcopus, cū Fridericus ab Innocentio iij. anathemate notatus, imperioq̄ priuatus esset, Henricus Episcopus Papæ morem gerere uolens, Henrico Thuringiæ Lantgrauio in Regem Rom. apud Herbipolim electo adhæsit, auxiliæq̄ pro uirili contra Fridericum & filium eius Conradum præstitit.

Naclerus uult, cū Vlnâ obsideret, sagitta in incertum missa uulneratū, dysenteria postea mortuum fuisse.

stitit. Nam oppida & arces quas Fridericus à regno exautoratus in Alsatia possidebat, obsidione cinxit & expugnauit: quædam funditus destruxit, quædam igni consumpsit, è quibus sunt illa, Illuickersheym, Cronenberg, Gengenbach, Molberghausen, Ortenberg, Offenburgum, & uniuersa uallis à fluuio Kineziche nomen habens.

Henricus interea Romanorum rex electus, cum anno xlvij, finem uiuendi fecisset, Papa Innocentius non cessauit Friderico nouum hostem opponere: misitq; in Alemanniam Legatum Petrum Caputium Cardinalem Diaconum ad Velabrum, qui euocatis Principibus Electoribus apud Coloniam effecit, ut Vuilhelmus Comes Hollandiæ, uir impiger ad arma, Rex eligeretur.

VVILHELMVS Hol-
landiæ comes
26. Ger. Imp.

Prædicatores
Sueuiæ cõtra
Papam.

Hoc tempore fuerunt in Sueuia prædicatores, qui in Pontificem Romanum & Cardinales magna dicendi libertate os aperirent, Friderici rj. & Conradi filij causam iustificantes: ausi dicere, apud summum Pontificem, Cardinales & Episcopos nullam residere auctoritatem, quoniam omnes unà labe symoniæ maculati essent, nec quicquam tenere à Christo potestatis. Et quod sacerdotes in mortali constituti peccato neq; ligarent, nec soluerent, nec consecraret. Quod nemo in orbe Christiano interdiceret posset diuinis officijs: quodq; sine discrimine ea audirentur & celebraretur impune. Et in fine suæ prædicationis: Indulgentiam, inquit, quã annunciamus, non à Papa confictam, non à prælatis compositam, sed ex Deo omnipotenti uobis annunciamus. Conradus Rex cū tueretur hos conuersiones, penè incidit in capitis periculum.

Acursius glossator Iuris, Compostellanus, & Ostiensis Decretalium illustratores, Bertrucius Medicus, Vincentius Prædicatorum historicus, Alexander de Hales Minorita, Alexander Gallus de uilla Dei Grammaticus, florent.

Fames in Gallia, in qua sextarium uendebatur auri dragmis rj.

Fridericus II.
moritur.

Anno Domini M.ccli. Accepto tristi nuncio de capto à Bononiensibus Henrico filio, à quibus diutissime ille tentus est, in Apuliam mouens morbo corripitur, à quo cum conualescere inciperet, à Manfredi filio imposito ori puluino, oppressus à nonnullis memoratur. Alij Panhormi uita functum ferunt. Sunt qui apud oppidum Terentinum anno ætatis suæ lvij. mortuum putent. Hic Manfredus Friderici quondam Imperatoris ex concubina matre filius, Siciliæ regnum obtinuit.

Hæc ex Chronico uetusto scripto S. Peter Kastel.

Eodem anno Fridericus rj. Imperator moritur intestatus, ut uolunt quidam. Alij uolunt, quod sui Testamentum confinxerint. Quod in satisfactionem sedis Romanæ quandam pecuniæ summam assignarit. Item in subsidium terræ sanctæ, & requisitionem Dominici sepulchri certam pecuniæ summam ordinarit. Quod Conrado filio regnum Rom. commiserit: filio Regis Henrici nepoti suo ducatum Austriæ ascripserit: Meinfrido illegitimo suo, sed ab eo legitimo, regnum Arelatense addiderit. Omnia tamè ex arbitrio Conradi esse ordinanda. Huiusmodi Testa-

mentum

mentum Papæ ratificandum esse transmissum, sed Papa allegante, per sententiam depositum de regno, non potuisse testari, quare à Papa Testamentum penitus est abrogatum. Nepos uero eius, filius Regis Henrici ex ducessa Austria, morte lubricus est, sed à quo nescitur.

Medio tempore, Chonrado & omnibus Alemānis huius rei ignaris, (sicut ipse Fridericus adhuc uiuens procurarat) dux Saxonie pecunia, ut fertur, inductus, filiam suam eidem Friderico desponsauit, eamq; Duci Baioariæ ultromittendam destinauit: quæ cum in exitu ciuitatis Ratisponensis cum duce Baioariæ Landshuot esset transitura, Episcopus ipsius urbis, qui nondum sedem suam intrarat, pro eo quod illa ciuitas cum ciuibus in excommunicatione Papæ erat, habita opportunitate, currum rebus onustum ad despoliandum aggressus est, & ciues ita extra muros suæ munitionis prouocauit, ut qui essent pessimi blasphematores Papæ & totius cleri, quinquennio iam suspensi & excommunicati, Episcopum suum excluderent. Igitur egressi ante castrum Episcopi, stuff dictum, si sunt partim, partim capti. Quo infortunio reliqua pars ciuium permota, Chonradum & Baioariæ Ducem in Landshut agentes adit: de Episcopo & clero Ratisponensi queritur, generum & socerum implorantes, auxilij gratia. Conradus collecto milite, primo nobilem de Hohensfels aggreditur, postea Episcopatum Ratisponensem rapinis & incendijs uastat, in uigilia Natalis Domini ciuitatem Ratisponensem, in qua cum Dux socius suus fuerat præstolatus, cum suis militibus ingreditur, toti clero satis molestus. Postridie Innocentium, Nobilem de Hohensfels cum militibus Episcopi & suis clam ingressus Ratisponam, cum Rex Conradus dormiret, effractis hostijs, custodes & collaterales Regis cepit, credens quod & Regem cepisset. Sed mira Dei prouidentia, in subsellio quandam latebram adeptus, illuc se recepit, parcarum fati inter se concertantibus. Lachesis totum filum fati sui nerat: Atropos occidere uolebat: & quid factum est? latuit, euasit, Deus factorum sic uoluit. Hinc re immature peracta, & negotio infecto, exitialis dies Clero & Monachis Ratisponensibus exorta fuit: nam qui è familia Conradi fuere, irruerunt, Monachos cædunt, ædificia diruunt. Postera die uenerunt Legati Apulii, & sibi mortem patris significarunt. Vnde secedens à ciuitate Landshut, plangere patrem properat. Demumq; reuersus, exactiones Ecclesijs & Clero, fauentibus sibi ciuibus Ratisponensibus, imposuit. Ecclesia ad Sanctum Emmerum uexationem suam libris quingentis redemit, ad quam redemptionem altare aureum, quod à temporibus Ramfoli constructum, usque tunc durauerat, appendens, lxxvij. marcas auri expenderunt.

Hermanus Noritanus habet, q. miles fidelis præcurrit, et iussit ut Rex sub anno se abscederet, ipse in lectum Regis se posuerit, et pro Rege occisus fuerit. Et sic Conradus rex eius scribit.

Anno Domini M.ccli. Papa sedem à Lugduno mouit uersus Ianuam, & in Mediolanum peruenit, quo tempore dira prodigia uisa sunt. Sanguis de pane quasi de uulneribus corporum fluxit. Sanguineæ nubes uisæ sunt, sicut & ante ciuilia bella factum est.

Prodigia

Anno

Anno Domini M. cclij. mortuo Conrado, frater eius illegitimus Princeps dictus, summam sibi rerum fratris loco usurpauit.

Anno Domini M. cclvi. quidam in transmarinis partibus Iesum se nominans, prodigiosa per Magiam faciens miracula, multis sibi sociatis exercitibus, plurima regna suæ ditioni subiecit.

Florentini, mortuo Friderico ij. qui eos plurimum molestauerat, in libertatem se uendicant, & Guelphos ab ipso Cæsare eieptos, in patriam reducunt. Rempublicam reformant, unde & duodecim Antiauos creauerunt, qui Gibellinis resisterent, & ius populo dicerent.

Paleologorū imperiū principium apud Constantinopolim sumpsit, cum Michael Paleologus Græcus Theodoro Imperatori affinitate iunctus, pulsus è Græcia Gallis ac Venetis, duobusq; Theodori filijs paruulis, quos eidem ex Testamento cōmendatos reliquerat, interfectis, imperiū sibi desumens, imperauit annis xlv. ingentis spiritus uir. Et ita Latinorū imperij finis fuit, quod per annos lxxxv. apud eos durauit. Exinde Græci Paleologi cxcvi. annis imperarunt, usq; ad annum Domini M. cccliiij.

Morte Vuilhelmi Regis, uacante imperio, Alphonfus Castellæ Hispaniarum Rex, & Richardus Cornubiæ comes, Regis Angliæ germanus frater, in uanam spem Rom. Imp. sunt inducti. Alphonfus quidem, ut fauorem sibi Romanæ Ecclesiæ conciliaret, duas transpadanas urbes illi permisit, Taurinum & Altriam, facile donans quod nō habuit, & Aquilam deplumans. Sic agitur cum infœlici Romano Imperio, postquam auaricia nihil satis est, ut qui aspirent ad regnum, prompte promittant non de suo. Studuit huic Principi tum Conradus Archiepiscopus Colonienfis, audiens Richardus alios ex Electoribus emulo studere Alphonso, magnam auri summam extulit Angliæ ditissimo regno, & circumuectus, quos poterat, ea sibi re Principes & magnates conciliabat. Mirū quæ res spem fecerit alienigenis Principibus ad coronā aspirare, quam tantis seculis sola Germania promerebatur. Coniectura est rerum summa tum maxime cōstitisse in Archiepiscopis Rheni. Sic ambo Alphonfus & Richardus titulotenus peruenere ad regnum, sed non ultro progressa est ul lius autoritas. Nihil enim administrasse leguntur, nisi quod Alphonsum Colonienfis, & Richardum Mogontinus fouerent Archiepiscopi, & cōtinuit alterum alterius metus, ne quid attentarent. Hinc est quod Italici scriptores scribunt per eorum tempora uacasse imperium.

Interim cum per annos xvij. nemo magnopere publicam uidebatur curam admittere, res Asiæ factione stultissima Itolorū sunt periclitata. Ptolemaidæ enim, domini Veneti, & domini Ianuenses inuicem tumultuantes, pro sola superbia locū fecerūt Ethnicorū irruptioni, ut finaliter omni Asia Christiani exturbarentur, gyrationes suas insanas & uertiginosas, quas in Italia cōceperant, usq; in terram sanctam efferebant. Nam per ea tēpora sæuijt in Italia Tartarea, & ab imo barathri prolata diuisio Gibellinorum atq; Guelphorū, quæ neq; hodie penitus extincta sumat.

Hoc tem

Hoc tempore floruit Iohannes Semeca, teutonicus, Iuris doctor, qui Herculea audacia primus aggressus est glosare Decretū, quod ante eum nemo, & post eum nullus excellentius fecit. Hic Clementin. III. summo Pontifici, tum per Germaniā, sicut Galliam decimas à clero in redemptionem terræ sanctæ exigenti, appellationem opposuit, sed Papa excōmunicauit, & Præpositura Halberstatensi priuauit. Sed erant magni in Germania uiri, qui Iohannem deferendum non putabant. Mors uero æquo pulsans pede pauperum tabernas, regumq; turres, hanc litem diremit, & Pontificem ac Præpositum è medio sustulit.

Anno Domini M. ccliiij. Othocarus rex Bohemiæ, Otho Marchio Brandenburgensis, Dux Austriæ Marchio Morauia, cum multis Principibus, nonnullas regionis Prussiæ uires ita fregit, ut traditis obsidibus promiserint se uelle Christianos fieri.

Anno Dñi M. ccl.

Aytonus Armeniæ
Bela. III. Vngariæ
Manfredus Siciliæ
Ottocharus Bohemiæ
Iacobus. II. Arragonum

rex.

Anno Dñi M. cclxvij.

Philippus. III. Franciæ
Eduardus. III. Anglorum
Theobaldus Nauarræ
Dionysius Portugalliæ vi.

rex.

CONRADVS III. GERM. IMP. XXV.

Anno Dñi M. ccl. Conradus Friderici filius ex Iobe Hierosolomytani regis filia, post mortem patris regnat, sed & hunc Innocentius. III. Papa excommunicat. Henricus Doringiæ Lantgrauus, uiuente adhuc Fridericho, apud Francophordiā eum deuicit. Alij uolūt quod Henrico mortuo, Vuilhelmus Doringiæ Lantgrauus, contra Conradum pugnarit. Videns autem Conradus se derelictum à Germanis Principibus, relicta Germania, profectus Apuliæ regnum suscepit, Proximo deinde anno mortuus, ueneno, uti creditur, extinctus: Manfredi fratre id procurante. Is Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre filius, qui Siciliæ regnum obtinuit, fuisse dicitur. Hic finis fuit Ducum Sueuiæ.

CONRADINVS.

Conradinus, Friderici Sueuiæ Imperatoris ex filio Conrado nepos, matre Bauara, cū uellet post mortē patris sui Conradi, Neapolitanū regnū suscipere, & cum maximo Germanorum exercitu ueniret, primū quidē Veronā, deinde Papiā, indeq; per Carrariensiu oppida ad Genuensiu mare pertingeret, ex Longobardia & Romandiola, indies exercitū augens, adiuuante Guidone Ferentino, Romā concessurus, Papa Clemens, Carolū regis Franciæ fratrem, contra eum cōmouit, & fertur, cum Pōtifex Viterbij transeuntē adolescentē uideret, dixisse: Conradinum tanq; agnum ad cædem duci. Nam dum cum Carolo circa Neapolim confliget, & initio satis uictoriæ haberet,

B tamen

Alphonfus electus Imperator non coronatus

Alphonfus Hispaniarū Rex eligitur. Hic Alphonfus is est qui uere nobilē disciplinā Astronomiam in precio habuit, & tabulas Astronomicas cōdidit.

Richardus Anglus eligitur.

Rerū summa in Archiepiscopis Rheni.

Sunt qui scribunt Alphonsum deterritū ne imperiū assumeret propter fatales illas Pontificū & Imperatorū inimicitias inter se.

Res Asiæ periclitata.

Iohannes Semeca.

Appellatio contra Papan.

Papa proditor Conradini

tamen tandem prodicione Conradinus & Fridericus dux Austriae capti fuerunt. In captiuitate misere tractati & irrisi, tandem iussu Papae Clementis etiam interfecti. Sic regnum Neapolitanum ad Gallos deuenit, & ducatus Sueviae Roma. Pont. improbitate cessauit.

Ducatus Sueviae Ro. Pont. improbitate cessat.

Sunt qui scribant, cum Conradinus, & Austriae dux, sicut ambo aetate ita infortunio pares, campestri loco cum Carolo confugerent, quod signa, ubi toto praelii tempore fuerant, relinquentes secesserint. Agafonis cuculla coniecti, per deuia se occultantes, & ita octauo die ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illius iudicio interfecti fuerunt. Occiso Conradino, Teutonici ibidem quendam de Ochsenfurt, fabri filium, nomine Stoch, regem statuunt, licet plurimum renitentem, qui sensim ab exercitu se subtrahens, post octo menses ad incudem in patriam est reuersus.

Sabellicus lib. 7. non e Aeneadis fuisse habet.

Faber fit rex.

Raph. Volaterranus Italus scriptor, putat Conradinum diuina ultione captum, & securi percussum. Is enim uxorem formosissimam Comitum Casertani, eius fidissimam ducis adamarat, qua uti potiretur, uirum honoris specie ablegauerat, ille facinore comperto, moestus ac furibundus ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditurum pollicetur, quod & fecit, unde supradicta consequuta calamitas, lib. xxiiij. anthropologiae.

Anno Domini M. ccliiij. Dum Innocentius. III. Papa moritur ex Rainoldo Cardinale Hostiensi, natione Campano fit Papa Alexander III. in urbe Neapolitana.

His temporibus habentur insignes Thomas Aquinas, & Albertus Theutonicus, ob amplitudinem doctrinae, Magnus dictus, qui tantae modestiae fuisse dicitur, adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem Episcopatum abnuerit, quae tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum plerique Episcopi ense & milite rem suam tutantur. Platina. Item, Bonauentura Hostiensis, Sophista, & Petrus Hispanus florent. Stella, quam Cometem Graeci uocant, insigni magnitudine, supra tres menses apparuit, & eadem ipsa nocte, qua Urbanus obiit, extincta est. Hoc tempore Pannonij cum Boemis de finibus contententes, atrox praelium commiserunt, in quo superati Pannonij, suam arripuerunt, & in fuga supra xiiij. millia eorum in flumine submerguntur.

Vrb. 4. papa.

Post Alexandrum quartum fit Pontifex Urbanus quartus, post Urbanum quartum, Clemens quartus fit Papa, ante Guido Sulcadius dictus, qui ante Episcopatum uxorem habuit, & liberos, is iussit capite plebsi Conradum. Aliorum sententia est, quod Carolus Conradum in finibus agri Albani superarit.

Clem. 4. papa

Clemente autem Viterbij defuncto, propter discordiam patrum, qui bus, de successore non conueniebat, biennio uacauit sedes, tandem electus fuit Gregorius x. natione Italus, patria Placentinus, e Vicecomitum familia, Mediolano pulsa, Theobaldus antea uocatus, Laudensis Archidiaconus. Hic initio sui Papatus diligenter commonefecit electores imperij, ut concorditer eligerent Imperatorem, ne imperium dilaberetur.

Gregorius x.

Sub hoc

Sub hoc Gregorio x. habetur Synodus Lugdunensis, Hierosolymae recuperandae gratia. In qua Synodo, de processione Spiritus sancti, Graeci cum Latinis concordarunt. Michael Paleologo, Graecorum Imperatore, unioni Ecclesiae Orientalis, cum Occidentali prorsus incumbente.

Synodus Lugduni, sub Gregorio x.

Anno Domini M. cclxvij. Banducar uel Bendegarus, Aegypti & Assyriorum Sultanus, caelis Christianis, Armeniam & Antiochiam expugnat.

Alij uocant Bondugar.

Philippus. III. Franciae
Eduardus. III. Anglorum
Theobaldus Nauarrae
Dionysius Portugalliae. VI. } rex.

Sub hoc Gregorio x. Pontifice Haalon Tartarus cum ingenti exercitu domo profectus. Primum omnium uniuersam Persidem subegit, sex mensium spatio, unus duntaxat locus capi non potuit, quem natura munificentissimum latrones infederant, dena millia equitum hic ad obsidionem relicta, quae in xxvij. annum postea distracta est, ut Aytonus scribit, omnium, quarum hodie memoria extet, haud dubie longissima, uestium, ut idem ait, defectu demum deditio facta est. Deinde Baldacha urbs uicinitur. Fuit haec olim Babylon, quam Semiramis in Mesopotamia condidit. Adicit Aytonus sedem in ea fuisse Calphi, qui Mahometanae legis summo fungebatur magistratu. Urbs excisa est, non sexus, non aetatis discrimen ullum habitum, omnis multitudo ferro dedita, immensum pondus auri, gazaque omnifariam Calphi studio congesta, regem & exercitum dedita, hic Haalon uictor: aequum est, inquit, tam quaestuosum hominem cibis uesci non nisi preciosissimis. Itaque & Calphum (erat enim ad id ludibrium seruatus) medijs auri gemmarumque aceruis statuite, his uescatur epulis, hos illi affatim ad omnia uentris desideria ministrare. Et ille ita plures dies asseruatus, in media diuitiarum affluentia, fame consumptus est, magno eorum documento, qui naturae obliti (paruo enim contenta est) nullum sibi habendi finem constituunt.

BFLLV M GVALTHERI DE GEROLTZECK,
Episcopi Argentoratensis, cum ciuitate Argentoratensi.

GVALTHERVS de Geroltzeck, Episcopus fit Argentorati, anno Domini M. cclx. ab Archiepiscopo Moguntino confirmatus. Primitijs suis, quas uocant, interfuere multi proceres & magnates, Abbas S. Galli mille, & Morbacensis quingentis equitibus stipati.

Anno Domini M. cclxi. Inter Episcopum & ciues Argentoratenses oritur dissensio, quae cum plurimorum ad concordiam laborantium opera, sedari non posset, ciues intra octauam Pentecostes urbem egressi, sumptis armis Haldenburgen. arcem uastarunt, fossatumque profundum operentes, solo aequarunt. Gualtherus uestigio sub grauissimis censuris & beneficiorum priuationis poena, uniuerso clero, imò & pueris, literas latinas discentibus, mandat, ut urbem egrediantur. Parent omnes,
B ij praeter

Clerus euocatur ex urbe Argentorato.

præter Bertoldum de Ochsenstein, Decanum, grandæuum & ualetudinarium, qui cum uoluntate Episcopi manet, & Henricum de Geroltzeck in Vosago cantorem, qui electioni Gualtheri nequaquam consenserat. Interdicit Episcopus omnibus ecclesie sacramentis, uisitacioni & consolationi infirmorum. Tamen prudentia Senatus uocantur in urbem tres sacerdotes, qui ecclesie ministrabant. Clerus & nobiles qui Episcopo fauent, aurum & argentum suum ex urbe auferunt, reliqua bona, annonam & uisna domi relinquunt, ea omnia signantes, & redditum iri (sed frustra) sperantes. Gualtherus collecto grandi exercitu, ad quem Treuerensis archiepiscopus, & abbates duo, fortes suppetias miserunt. Item multi alij comites, nobiles, Episcopo ferebant auxiliū, ita, ut quicquid extra muros Argentoratenses erat, ciuitati Argentoratensi aduersaretur, excepto comite Ottone de Ochsenstein, Vualthero de Girbaden, & fratribus dictis die Rheingrauen. Horum robore episcopus obsidet urbem: intercluduntur uia, ne commectus inuehatur. Episcopus castrametatur inter Eckboltzheim & Konigesheim. Fiunt induciæ propter instantem messem, usque ad autumnum. Interea laborabatur de componendo dissidio inter episcopum & urbem, sed frustra. Circa autumnum episcopus finito induciarū tempore, suos conscribit, & partim in Geispoltzheim, partim ad montē Concordiæ uulgo Kochersperg multos in Molsheim collocat. Erat autem is annus fertilissimus copia uini & frumenti: nam Oma uini uendebatur extra urbem pro quatuor nummis Argentoratē. quartale frumenti pro quatuor solidis. Cum ergo discordia ita aliquādiu duraret, plerique comites, inter quos fuit Rudolphus Habenspurgius, paulopost in Romanorum regem electus, Vualtherus de Habenspurg, Hartmānus de Kiburg, Conradus comes de Friburgo, Henricus de Nuuenenburg, posthac factus Basiliensis Episcopus, fœdus cum ciuitate percutiunt, opem ei pollicentes. Itaque animati ciues, terras transrhēnānas dominorū de Geroltzeck & Liechtenbergensium, multosque alios pagos ciuitati finitimos depopulantur & uastāt. Haud aliter faciebat Gualtherus Episcopus ipse, ciuium prædia depopulando, & eorum agros, prata & uineta inter familiares adiutoresque suos diuidendo. Circa Natalem Christi ciues comitū ope fulti, ad Vuickersheim Brusche finitimam pergunt, ut arcem illam Nobilibus eius nominis adimerent: multa enim damna ex eo loci perpeffi fuerant. In uenere pagum uini plenum, plerique recentioris uini, quo ciuitas carebat, (quia interclusa per autumnū fuere uia, ne inueheretur) auidiores, ebrietate præmuntur. Quod ut comperit Gualtherus, magnum coegit exercitum, edixerat enim, & prouide instituerat, ut ex sonitu campanarum in cunctis sui dominij locis usque ad Selestadium, Molsheim, Zaberniam, Rynauu & Haganoiam audito, populus congregaretur. Assunt innumeri pedites & equites, longe plures quam apud urbem essent, pergunt obuiam ciuibus in montem inter Vuickersheim & Kolbesheim, ita ut utrinque se uiderent & alloquerentur. Cupiebat Episcopus congregari, nisi

Argentoratū tantum habet tres sacerdotes.

Quicquid extra Argentoratū, contra est

Concordia uel Cocherspergia munimentum olim à Romanis conditū ad arcendas Alemanorum irruptiones 2. militaribus ab Argentorato.

Vuickersheim iā est uere nobilium uirorū Iacobi Sturmij, Petri & Friderici fratrum.

fluuius impedimento fuisset. Ciues in urbem redeunt, soli quindecim amore uini detinebantur, qui redire cum socijs recusabant. Quos obrunt hostes, & defectis prius manibus & pedibus, trucidant.

Eisdem temporibus erat interregnum: uacabat enim Romanū imperium rege aut imperatore suo, magnamque autoritatem Gualtherus habuit in ciuitate Colmaria, quam prodicione cuiusdam prætoris, quem scultetum uocant, perdidit, ciuitate noctu in manus Rudolphi clam tradita.

Fuerant etiam ea ætate diuersæ factiones in oppido Mulhusen, quod ad Episcopatum Argentoratensem tum pertinebat. Dumque altera factis onum perspectū haberet, quid nam in Colmaria nudius accidisset, clam missis ad Rudolphum Habenspurgium nuncijs, mentem suam patefaciunt, se illi ciuitatis portas noctu referaturos. Habebat enim Episcopus in ipsa ciuitate arcem, quam suus inhabitabat præfectus, qui mirum in modum ciues præmebat, ideoque ab Episcopo ad Rudolphum defecerunt, & oppidum tradunt. Arx ipsa post tres menses expugnatur, & funditus demolitur. Gualtherus clam inuito cum proceribus suis consilio, persuasit Colmariam recuperari posse, sicque proceres in regione Colmariensium & ciues inde expulsi, sperabant ciuitatem ipsam clanculum astu obtinere, non minus quam Rudolphus ipsam obtinuisset. Veniunt mane intra mœnia equites centum, strictisque gladijs clamitant per plateas, & appellant Episcopum Argentoratensem. Prætor qui antea ab Episcopo defecerat, ciuitatemque tradiderat, quorundam ciuium armatorum auxilio resistere ausus, statim iugulatur. Ciues uero animati, uel magna proceres atque cõplices ex ciuitate expulerunt. Quorum nonnulli interempti, nonnulli fractis membris in rotas sunt collocati.

Colmaria traditur Rudolpho.

Mulhusen.

PUGNA APVD HAVSBERGEN.

Anno Domini M. cclxij. Interea non destitit Gualtherus Episcopus, & urbs Argentoratensis, mutuis sese damnis, ac locorum ruralium incendijs ex utraque Rheni parte, à Brisgaugia usque ad Saltzam afficere: nec erat qui dissidentes animos posset componere. Itaque ciues die Mercurij post secundā quadragesimæ dominicam urbem cum ingenti equitū peditumque caterua exeunt, assumptisque lapicidis, ac uarijs ferreorum instrumentorum generibus, turrim ecclesie in Munoltzheim (ne in eam Gualtherus præsidium locaret) diruunt. Id ubi intellexit Episcopus, facto iterum campanarum in rure clangore circunsonante, trecentos equites, & quinque peditum millia coegit, desiderans congregari, conflictumque habere cum ciuibus, spe uictoriæ potiundæ: nec enim credidit bellum illud, nisi mutuo prælio & certamine posse finiri. Ciues qui turrim diruebant, nuncijs in urbem celerrime missis, rem ordine narrant, ac suppetias efflagitant. Resonant campanæ, fit clamor per urbem, quam multi certe ciues egrediuntur, ut obuiam episcopo procedentes, socijs opitulètur. Quod intelligentes conciuues, qui extra urbem fue-

Munoltzheim turris demolitur.

B iij rant,

Husberga.

rant, profecti sunt ad montem Haldenburgum, profectionem dirigentes uersus superiorē Hausbergam, socios urbe egressos expectant. Qui cum prope adessent, montem descendunt. At quadam fossa intermedia præpediti (qui in equis commode transire non poterant) uexilla faciemq; suam uertunt, tanquam recta ad ciuitatem contenderent, fossatum circumuehentes. Quo uiso Episcopus arbitratus ciues attonitos fugam in urbem quaerere, uti prius apud Vuickersheim fecerant, animatus, ac moræ impatientis, nō expectata peditum suorum cohorte, timens ne hostes manus suas euaderent, cū solis equitibus suis properans, eos persequitur, suosq; omnes confortabat, munera magna promittens, ut fortiter dimicarent.

Episcopus munerat pollicetur fortiter dimicantibus.

LIBERTAS

Ciues autem cum fossatum circumuissent, nec iam itineris impedimentum ullum haberent, iugerisq; spatio à Gualtheri equitibus distarent, iamq; conciuies urbe egressi, ad se cominus uenissent, in aspectum Gualtheri prodire, aciem instruere, ac sese animare coeperunt. Erat autem hic affectus admonentium se mutuo ciuium: Vel hodie sitis Optimi ciues infracto animo, & pugnatè intrepide pro urbis & patriæ nostræ gloria, proq; sempiterna libertate nostra, liberorum & nepotum. Vix fuerant se exhortati mascula oratione ciues qui in agro erant, ecce adsunt reliqui ex urbe.

Nicolaus Zorn.

horum Capitaneus erat dominus Nicolaus Zorn senior, hunc amicissime salutatur & excipit dominus Reinboldus Liebenzeller, inquit: Domine Zorn charissime, ex aduentu uestro mire exhilaror. Nunquam uidi uos auidiori animo quàm modo. Eliguntur duo belli duces, quibus omnes se iurant obtemperaturos. Qui paxidibus & manuarijs bombardis, balistis, cæterisq; iaculis utebantur (trecenti numero) à reliquis ciuibus sunt segregati, hac lege, ne se prælio committant, sed duntaxat sese obijciant peditibus Episcopi aduentantibus (qui nondum aderant) ut eos intercipient, ne equitibus eius iuncti, opem ferre possint. Erant in exercitu Gualtheri, rei militaris & stratagematum periti, qui prudentia sua considerabant ciuium agmina suis esse longe fortiora, atq; ideo Episcopum, ne prælium iniret, uehementer dehortabantur, quod cū paucis magnas hostium copias aggredi in loco præsertim ciuitati tam propinquo, temerarium esset & inconsultum. At Episcopus illos interclusos & timidos esse clamitabat: Quod si uellent abire, cum uenia sua possent. Illi uero pudoris causa, infamiæq; metu, ut mos est Germanis, persistere. Gualtherus aciem instruit, prælium committitur. Inter ciues Marcus Eckuersheim, uir nobilis, primus hostem lancea petit. Episcopus fortissime manu propria, instar strenuissimi militis, pugnat, duobus equis, quibus infederat, interfectis. Dederat enim senior Liebenzeller consilium, ut & hostium & amicorum equos interficerent, ciuibus prope ciuitatem existentibus, hostem longe abesse à tuto. Sic tertio equo Episcopus infedit, & cum duobus equestribus nobilibus terga uertit: unus erat dominus Burckhardus Murnhart: alter dominus Vuolfelinus Meigenreis. Desiderati & occisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & fra-

Reinboldus Liebenzeller.

Episcopus bellicosus.

Marcus Eckuersheim.

occisi.

cisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & fra-

ter Episcopi Hermannus de Geroltzeck occubuit, quidam de Tiersperg Episcopi cognatus Vuaffeler, & duo filij equites aurati, tres fratres de Eckuersheim, tres Schollen de Ginsheim, duo de Virdenheim, unus de familia Beger, Iohannes de Bietenheim. Capti sex & septuaginta, & proprijs loribus ac laqueis, quibus sperabant ciues abductū iri, præter spem irretiti urbem ingrediuntur. Inter ciues tantum unus occisus, Ianus quidam dictus Bilgerin. Ciuibus in hac pugna nemo adfuit, præter Comitē de Ochseniteyn & Girbaden.

Sequenti mox die Gualtherus Episcopus in urbem misit Legatos, qui de concordia tractarent. Interdictū relaxauit, supplicans, ut captiui, præsertim frater suus, quem adhuc superstitem credidit, humaniter tractarentur. At neq; Legati Episcopi, neq; Richardus de Anglia Romanorum Rex, qui in Hagenoia de pace & concordia tractabat, dissensionem Episcopi & ciuitatis sedare potuerunt. Sperabat enim Gualtherus & palam gloriabatur captiuos qui in dormitorio summi templi inclusi erant, prope diem liberandos. Ciues ubi id audissent, diligentius circumspexere uincula, manicas, & compedes captiuorum, uideruntq; funes dissolutos, & foramina per muros in pœnu uersus curiam fratrum effossa (quibus proxima nocte, si Gualtherus tacuisset, euasuri erant) repererunt. Rescitur à Senatu murus, uincula inijciuntur ualidiora, custodia fidelior adhibetur. Captiui spe redemptionis adempta, pacem cum urbe ineunt, & libertati restituntur. Durante hac discordia, Gualtherus moritur, quem ex animi dolore cordisq; tristitia multi defecisse crediderunt. Canonici mortuo Episcopo redeunt in gratiam cum ciuitate: redeunt sacrificuli & iuuentus. Hic fuit finis belli Episcopalis, quo ciues pro libertate pugnarunt & patria. Nam si Episcopus uicisset (ut putarat) Argentoratum urbem instar Zaberniæ aut Molsheim habuisset.

Richardus de Anglia Romanorum Rex frustra agit de pace.

Ab eo tempore ciues Argentoratensis Reipublicæ, fabricæ ecclesiæ maioris curam susceperunt, Antistite Capituloq; annuentibus, annuam coram aliquot Capituli personis rationem reddentes.

Fabrica ecclesiæ Argenti.

Scribit Iacobus Vuimphelingus in Catalogo Episcoporum Argentoratensium, se non inuenisse quempiam Argentoratensium Episcoporum, qui ex Alsacia, Austrasia, finitimisq; & propinquis locis ortus fuerit, contra urbem tristia bella gessisse, præter unum Gualtherum.

Sub hoc Gualthero anno Christi M.cclxi. uenerunt Argentoratum ex Tuscia bini & bini mille ducenti, seipsos nudis tergibus flagellantes: sed de illis infra fusius, circa annum Domini M.ccl.

DE TEMPLO ET TURRE ARGENTORATENSIS.

ANno Christi M.xv. Episcopatus Vuerenharj Episcopi Argentoratensis anno vij. ceptum est hodiernum templum Argentoratense, opus omnium quæ audiuius aut uidiuius, maxime admirabile, tam extructionis genere, quàm magnitudinis & altitudinis, ab ipso

B iij ipso

*Sed mirum est
fitantum opus
potuit perfici
in annis 28.*

ipso fundamento forti & profundo ædificari: antea enim exiguum & fragile fuerat ex lignis, paruique precij lapidibus ædificium, à Clodoueo Galorum Rege neophyto erectum. Turris autem altior (quæ iam ob illas stes celaturas, & innumeras fabrefactas imagines, septem mundi irabilibus octauo loco adiungi posset) anno Christi M. cclxxvij. incepta, & postea anno Domini M. cccv. usque ad galeam consummata est. Hæc locus Vimpelingius in Catalogo Episcoporum Argentoratensium. De hac turri scribit Aeneas Syluius in opusculo de Germanis: Mirabile opus caput inter nubila condit. Templum uero tam nobile, tam magnificentum, quamuis interea quinquies tum aeris tempestate, tum hominum incuria exustum, maiori tamen indies sumptu, preciosiori apparatu & splendore est instauratum. Sub ipsa turri & supra ianuam, quam Sertorum uocant (die Schappelthur) legitur hoc Epigramma:

ANNO DOMINI M. CCLXXVII. IN DIE BEATI VRBANI,
HOC GLORIOSVM OPVS INCHOAVIT MAGISTER ERVVIVS DE STEYNBACH.

In superiore parte turris ubi est initium galeæ & fastigij turris, quam Iohannes Hiltz Colonienfis, qui architectonicen Argentorati feliciter didicit, & inchoauit, & absoluit, quod ex symbolo eius cognoscere licet tali, legis hæc Christianissima *ἀξιωματα* per circulum turris lapidibus incisa:

Ad Orientem:

CHRISTVS GLORIFICAT. CHRISTVS CUNCTIS DONAT.

Ad Septentrionem:

CHRISTVS CORONAT. CHRISTVS ET SVPERAT.

Ad Occidentem:

CHRISTVS REX TRIUMPHAT. CHRISTVS SEMPER REGNAT.

Ad Meridiem:

CHRISTVS ET IMPERAT. CHRISTVS NOS RENOVAT.

Dicere possis: Testimonia animæ naturaliter Christianæ, & similia illis, quæ in Apologetico Tertulliani legis cap. xvij. Deus dedit, Deum testor, Deus uidet, Deo commendo, Deus mihi reddet. Iam cum ædificiorum sit senium quoddam, & ut animalibus, ita operibus locisque fatum sit ineluctabile, certe firmum & stabile, salutiferumque & æternum erit, quod in hoc Dominico templo, fauore Dei, prudentia & dexteritate Magistratus ornatissimi, uerbum uiuentis Dei, quod in æternum manet, annunciat purius & castius quam antea. Et hoc est uerbum, quod per Euangelium delatum est ad nos i. Pet. i.

RVDOLPHVS XXVII. IMP. GERM.

RVDOLPHVS
IMP.
Ger. XXVII

Anno Domini M. cclxxij. RVDOLPHVS Comes Habsburgensis, Lantgrauis Alsatia, post longam uacationem imperij & civilia bella, communi uoto Principum, electus in Imperatorem Germaniæ

Germaniæ & Romanorum, penultima Septembris, regnauit annis xix. à Papa confirmatus fuit: nam Lausannæ simul fuerunt, ut hæc carmina indicant:

Bis sexcenti septuaginta tresque steterunt

Anni, Lausannæ dum Rex & Papa fuere.

Et quanquam iniunctum illi per Electores, ut profiteretur se in Italiam diadematis causa intra annum profecturum, nunquam tamen hoc fecit, semper nouas occupationes publice causatus, apud amicos non dissimulans se ab Italia deterreri, quod Cæsarium in Italiam uestigia læta, magnificentia, plenaque bonæ spei uideret: ex Italia uero referentia & foras uersa, tristitia, misera, luctuosa: alludens ad illud Apologi Esopici de Vulpe & Leone: *ὅτι ὄρω ἰχθὺν πωδῶν ἐσιόντων, ὀλέγω δὲ ἐξιώντων.* Misit tamen locum tenentem in Italiam, quem urbes magna parte susceperunt.

Duo fuerunt Rudolphi ex familia Comitum de Habsburg electi in Reges Romanorum. Primus Rudolphus electus anno Domini mill. lxxvij. is non diu regnauit. Secundus Rudolphus Romanorum Rex electus anno Domini M. cclxxij. Secundus ille cum confessorem haberet Guardianum de oppido Lucernensi, qui multis annis confessiones Comitis Rudolphi uxoris & familiæ audire consueuerat, dictus Henricus Gurtelknopff, posthac factus Guardianus monasterij Minorum Basilien. Et cum mortuo Basiliensi Episcopo Canonici concordare non possent in electione, mittunt Notarium & testes, ut de fratribus Minoribus proxime sibi prouenientem adducant. Guardianus casu occurrit, & fit Episcopus Basiliensis. Cum autem Episcopatu Basiliensi bene præesset, & Mogontina sedes Metropolitana uacaret, in Archiepiscopum uocatur, & sit unus de Electoribus Imperij Principibus. Vacante ergo Romano Imperio per mortem Richardi, filij Regis Angliæ, Rodolphi doctes per confessorem Archiepiscopum prædicantur, ut eligeretur in Regem Romanorum. Idem Archiepiscopus etiam facile obtinuit, ut Rudolphus cum Basiliensibus conueniret.

Ergo audito nuncio electionis soluit Aquisgranum, ubi coronatur. Fuit hic Rudolphus Comitis Alberti de Habsburg filius, is fuerat Lantgrauis superioris Alsatia, & Vexillifer urbis Argentoratensis, eiusque præsidio multas præclaras uictorias consequuta tempore Episcoporum Henrici de Veringen, & Bechtoldi de Deck. Mortuo autem patre, Rudolphus filius successerat, & ipse Vexillifer Argentoratensis formidabilis unà cum ciuitate toti Alsatia & Sueuie bello superat Comitem Sabaudia, & occupat Baden, Morsperg, Kyburg, Vinterthur, posthac Mulberg, Gretzingen, Durlach, & quicquid erat Marchionis Badensis, sibi subiicit, & pacem firmat.

Hoc anno tanta fuit fertilitas terræ, ut quartale tritici xxij. nummis Argentoratensibus emeretur: quartale siliginis xvi. nummis: xiiij. oua pro uno nummo, gallina duobus nummis, hallices octo uno nummo.

Post

*Habsburgij
Comites uere
ris Vindonissæ
domini fuerunt
uide B. Rhen.
Raph. Volater.
ex Comitibus
Adelburgensibus
uocat*

*Rudolphus
horret Italiã.*

*Albertus de
Habsburg Vexillifer
urbis Argentoratensis.*

Fertilitas terræ.

Post hæc Rudolphus uenit Argentoratum, & pacem firmat cū omnibus Rheni ciuitatibus. Eodem anno Rudolphi filius prope Rheinuu, cum aliquot ministris in Rheno submergitur, is erat xvij. annorum, & Regis Angliæ filiam uxorem habebat.

Parfimoniam Rudolphi.

Rudolphus seuerus fuit iusticiæ executor, pacis studiosissimus, humilitate, quæ nobilitatis comes est, mira præditus. Ideo in una profectio n̄ thorace sarcita usus, & conspicuus suis, ut exemplum præberet, ne suos huius Parsimonie puderet. Et cum semel castrametaretur, uerum illi & exercitui deesset uictus, accessit ad agrum rapis consitum, & coepit euelle re rapam, ac comedere. Cum alij uiderent Imperatorem hoc uili cibo famem pellere, euulserunt & ipsi, & uorârunt.

Primus Burggrauus Norinbergensis.

Anno Domini M. cclxxiiij. Rudolphus Rex Romanorum, Comes de Habsburg, comitatum Norinbergensem, teutonice Burggraffschafft Nurenberg, contulit Friderico Comiti de Zolern nepoti ex sorore, & is fuit primus Burggrauus Norinbergensis.

Apposite dictum.

Eodem anno cum Rudolphus Norinbergæ comitia haberet, in maxima Principum corona, Berichardus Serouiensis Episcopus, nuncius Regis Bohemiæ, petita uenia, pleno mandato suffultus, proposuit electionem de Rudolpho non ualere, utpote factam ab execratis, de execrato, ideoq; Rudolpho regi non esse obediendum. Cui rex: Episcopo, si habetis causam aduersus clericum, agatis sermone latino coram Episcopo: sin contra me uel imperium, agatis more solito. Principes autem cum inteligerent hunc Episcopum uelle electionem in dubium uocare, uix manus abstinerunt.

Iohannes Rudolphi filius, Sueuiæ Dux.

Anno Domini M. cclxxviij. Rex Rudolphus Comes de Habsburg filium suum Iohannem fecit Ducem Sueuiæ, & Albertum filium Ducem Austriæ & Stirie, & Menhardum Comitem Tyrolis fecit Ducem Carinthiæ, in ciuitate Augustana, in comitijs Electorum & aliorum Principū. In regno Germaniæ ipse multis implicitus fuit negocijs, nam Bauaria & Bohemia illum turbabant. Bauaria quidem mox Rudolpho obedit, at Otthocharus, qui & Primislaus dicebatur, quintus Bohemiæ Rex, illi uehementer repugnabat: nam Austriæ ducatum feudum, minime muliere, ob uxorem Margaretam sterilem quam duxerat, retinere uolebat, & imperio adimere. Rudolphus ergo Burggrauium Norinbergensem in Bohemiam mittit, & præcipit, iubetq; ut Austriam cædat. Id cum Otthocharus detrectaret, rebus ultro citroq; agitatis, Rudolphus Austriam inuadit, Viennam Austriæ ciuitatem obsidet, fitq; magna strages prope Nidersbruck, trans Danubium, Sueuis & Alsatibus, quibus Cæsar maxime fidebat, uictoria potitis, anno M. cclxxviij. in qua strage Otthocharus interimitur. Ita Imperator Austriam occupauit, & filium suum Albertum, ut ante dictum est, Ducem Austriæ designauit, ita ut Austria iam sit feudum Imperiale. Ab hoc Alberto inclyti Duces Austriæ originē trahunt usq; ad Carolum quintum præsentem Imperatorem, & Ferdinandum Cæsarem

Strages prope Nidersbruck, in qua Otthocharus occiditur.

Quando Austria feudum Imperiale esse coepit.

Cæsarem, instituto in Ducem Austriæ filio, ex consensu Principum Augustæ. Anno M. cclxxxij. Eidem Stiriam, Carinthiam, portū Naonis, Carniolamq; concessit. Rudolphus uero admodum benigne egit cum Vuenceslao, Othocari filio, regnum Bohemiæ illi permittens, & filiarum suarum unam ei matrimonio locans.

Rudolphus benigne agit cū Vuenceslao Othocari filio

Alij meminerunt, quod Rudolphus Imperator Bohemiæ regem atroci prælio superatum coeperit, & uelut contemptum atq; deiectum mancipium, in uilissimis officijs sibi seruire coegerit, magnoq; dedecore affectus, & deinde illum in regnum restituerit, & filiam suam Guntham uxore illi dederit. Hic Vuenceslaus pro sancto uiro habitus fuit, annos natus octo, regnum obtinuit, quod Marchio Brandenburgensis tutorio nomine quinque annis gubernauit.

Rudolphus Burgundiam etiam subegit, & in Alsatia oppida aliquot, quæ contra se conspirauerant, ui occupauit, Haganioiam, Colmariam, Turregum, Bernam.

Oppida quædam in superiori Sueuia hoc tempore, quæ prius uillæ censabantur, ab Imperatoribus muris cinctæ, ciuilibus ac municipalibus libertatibus donata sunt, præcipue Eslinga, Reutlinga, & Heilbrunna.

Sueuiæ oppida muris cincta.

Anno Domini M. cclxxxij. Philippus Pulcher Galliæ, Ladislaus III. Vngariæ, S. Vuenceslaus Bohemiæ, Carolus II. Siciliarū, Sanctius III. Hispaniarum, Iacobus Dongianus Arragonū rex, imperant. Tangadar Tartarus legem Mahumetanam primus apud suos amplexus est, is Babyloniam superat, Armeniorum ope.

Anno eodem Rudolphus Rex Comitem Eberhardum Vuirtenbergensem aggressus, Stutgardiam obsedit, sed per Episcopum Mogontinum res fuit composita.

Anno Dñi M. cclxxxij. Martinus Papa iij. Legatum à latere misit in Germaniam ad Herbipolim. Is in præsentia Regis Rudolphi & multorum Episcoporum, Abbatum, Prælatorum nobilium, Concilium celebravit. Ibi inter alia Papa decimum denarium à clero, & Rex ab uniuerso regni populo instantissime exigere coeperunt, multis consensum præbentibus. Sifridus autem Episcopus Colonienſis, & Henricus Episcopus Treuirensis contra insolitam & nimis grauem exactionem constantissime se opposcentes & contradicentes, conatus utriusq; irritos fecerunt.

Anno Domini M. cclxxxv. Sopita Comitum Sueuiæ aduersus Imperatorem conspiratione, quindecim enim cōiurârunt se profligaturos, aut occisuros Regem, Pisani, Lucenses & Florentini, debellantur à Germanis. Pecunia uero se redimunt à seruitute, alteri xij. alteri uero Florentini vi. aureorum nummorum millibus numeratis, quam rem Pontifex tunc Honorius iij. ut Romani Pontificis finibus utilem quidem probauit, indignam tamen Imperatore existimauit. Volaterranus.

Anno Domini M. cclxxxvi. Carmelitarum ordo coepit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano.

Tempore

vsus primarum precum. Tempore Rudolphi fuisse usum primarum precum, colligitur ex tali forma:

Rudolphus Dei gratia rex, & semper Augustus, Honorabili in Christo deuoto Abbati &c. Gratiam suam & omne bonū. Cum ex antiqua & approbata, ac à diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine quaelibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione beneficij precum nostrarum primarias admittere teneatur: Deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Ecclesiastico beneficio quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam sacri Imperij studeas liberaliter prouidere &c. Datum, Anno regni nostri primo.

Comitia Erdtfordie

Anno Domini M. ccxc. Rudolphus Erdtfordie habet comitia, & auxilio eiusdem ciuitatis circiter sexaginta arces in Doringia fregit & deuastauit. Ita Rudolphus totā Germaniam, in qua magna bella & discordie ferē in omnibus locis fuerāt ortę, interregni tēpore pacauit, & dilapsum imperium rursus restituit: tandemq; senio & ægritudine confectus, in presentia Vuenceslai generi & Gunthę filię, diem obiit supremū, ad Spiram deductus, inter Romanos Imperatores sepelitur, anno M. ccxcij.

Rudolphus moritur. Alij uolunt, qd in Alsatie oppido Gemersheim mortuus sit.

Anno Domini M. ccxcij. Inuentus est qui se diceret Fridericum II. quem Fridericum Holstuch quidam dixerē, alij Tile Kolup cognominant, qui se diceret clam suis subduxisse, fastidio rerum ut quietior uiueret: & mortuum subdidisse, quem pro se uulgius hominum tumultu lassēt, paucis consilijs consilij sui, se per annos triginta peregrinatum, nunc reuiscere terras Imperij. Tanta proferebat secretorum indicia, ut qui buisdam fidem faceret, præsertim Lantgrauis Thuringiæ. Rudolphus Imperator cum ueritatem in ea re compertam haberet, confessionem falsitatis expressit quæstionibus. Fatebatur enim aliquando se in Cæsaris curia seruiuisse, inde præcognita sibi quæ narraret. Alb. Krantz. In Saxonia & Vuandalia, tandem ficticius Fridericus combustus fuit, iussu Rudolphi. Et quoniam Colmaria hunc impostorem admiserat, oppugnatur à Rudolpho: sed datis quatuor mille auri marcis, recipiuntur rursus in gratiā Colmarienses. Imperator Rudolphus Erdtfordiam ingressus, multis comitatus Principibus, iudicium instituit in tumultuantes ciues, conuictos iussit gladio cædi. Aderant Mogont. Saltzburgen. Magdeburgen. Archiepiscopi: de Bamberg, Hildesheim, Halberstatt, Nuenburg, Misnensis, Episcopi: Rex Bohemiæ, Albertus Saxonie, Albertus & Henricus Brunshuickenses.

PseudoFridericus. Alij Kolops.

Chronicum Vuormatiense habet, qd sit combustus cū duobus cõplicibus in Friderberg.

Tumultus Erdtfordie sedatur per Rudolphum.

Ephren Græcus Constantinopoli, Ptolomęus Lucēsis in Italia, Historias scribūt: Vuilhelmus, Placētinus, Taddęus medici: Guido Bonatus Astrologus, & Burghardus monachus terre sanctę peragratō floret.

Innocentius 5.

Post Gregorium Papam Innocentius quintus Aretij eligitur, antea dictus Petrus Tarentasius, natione Burgundus, ante dignitatem Pontificiam prædicando & scribendo celebris.

Post

Post Innocētium v. Adrianus quintus, patria Genuensis, Ottobonus dictus. Post Adrianum eligitur Iohannes xxi. Petrus medicus antea dictus, natione Hispanus, uel Portugallēsis. Post hunc Nicolaus. III. patria Romanus, ex familia Ursina, Iohannes Caietanus antea dictus. Hic aduersus est, ut cognatos suos eueheret, & alterum in Etruria, alterum in Longobardia reges faceret, quoniam Rudolphus Imperator rebus Germanicis impeditus, in Italiam non ueniebat. Verum ciuitates Italiæ Imperatori adhærentes, contra stabant, & misso locum tenente per Rudolphū in Italiam, consilia Pontificis frustrata sunt. Post Nicolau iij. fit Pontifex Martinus iij. Simon antea uocatus, patria Turonensis. Post Martinum Honorius iij. patria Romanus, è gente Sabellorum uetusta, antea Iacobus dictus. Post Honorium Nicolaus iij. natione Picenus, è ciuitate Asculana, Hieronymus antea dictus, huius Pontificatus anno quarto Imperator Rodolphus moritur.

Adrianus. 5.

Iohannes. 21.

Nicolaus. 3.

Martinus. 4.

Honorius. 4.

Nicolaus. 4.

ADOLPHVS XXVIII. IMP. GERM.

Anno Domini M. ccxcij. Adolphus Comes de Nassau in Imperatorem electus est. Hic apud Rudolphum Cæsarem in magna æstimatione fuerat, adhæc frater Adolphi erat Archiepiscopus Moguntinus, cuius auxilio Adolphus imperij fastigiū impetrarat. Regnauit annis vi. rursusq; per electores depositus fuit, nam facultates illi erant impares ad Imperatoriam maiestatem, insuper ad uersa fortuna agebat, quod agebat. Præcipuum bellum quod gessit, fuit hoc, quod in Doringiam profectus egit, Alberto Thuringiæ Lantgrauio dissidente cum filijs Diethero & Friderico. Nam Adolphus familiam suam de Nassau uolens euehere, in Doringiam abiit, magno eius terrę damno, nam Crutzberg, Franckēstein & Friburg obsedit: Tamen Fridericus, Alberti filius, quem nominant cum morfo genu, rursus eum expulit. Hic Adolphus Colmariam, quæ se illi opposuerat, occupat: & in ea capit Anshelmum de Rapoltzstein.

ADOLPHVS XXVIII Imp. Germ.

Fridericus cū morfo genu.

At cum in imperio multum esset indies turbatum, & necesse erat habere potentiorē Cæsarem, Mogontię conuenerunt electores, & Adolphum destituunt imperio. Nam centum millia marcarum argenti, uel ut alij uolunt, lxxv. millia pondo argenti acceperat Adolphus à rege Angliæ, ut sibi esset auxilio, cum Principibus Germaniæ, contra regem Galliciarum. Cum uero Adolphus hanc pecuniam non diuideret inter Principes, sed sibi retineret, & comitatum hinc emeret, nec militem conscribere potuit, nec ferre Anglo auxilium. Posthac anno Domini M. ccxcv. fuit discordia inter Adolphum regem, & ducem Austrię Albertum: ut qui electionem Adolphi uidebatur remoratus, adhæc Albertus Adolpho insidiabatur, ut qui fidem non seruaret regi Angliæ. Hinc Adolphus uolebat ducem Albertum ducatu suo priuare.

Discordia inter Adolphum & ducem Austrię.

C Multi

Adolphus no-
cet Alsatiæ.

In hisce motibus Adolphus rex, comitem de Ferraria, præsi-
dem constituēbat Alsatiæ, & Hartmannū de Geroltzeck præ-
sidem ditionis Cisirhenanæ: hii duo cū equite aurato de Berg-
heim grauius nocebant Alsatiæ, Episcopo Conrado de Liech-
tenberg damnum illaturi. Quare Episcopus & ciuitas Argent. cum do-
minis de Liechtenberg, Ochsenstein, Lantgrauio Alsatiæ, Comitibus à
Friburg, Zuuebruck, & multis alijs Principibus & dominis confede-
rantur contra Adolphum, non latenti eius & suorum Præsidum tyranni-
dem. Erat autem tanta passim inquietudo, ut nemini tutum esset peregrin-
nari, & crant regiæ etiā uia, herbis & gramine plenæ. Hinc electores Al-
bertum uocarunt Mogontiam, ibi cum in regem electuri, quoniā Adol-
phus inutilis habebatur, imperij & publicæ utilitatis perniciēs etiā me-
tuerat malefactis imperio priuari. Ita habentur comitia Mogontia, ex-
cepto Treuerensi & Palatino Bauaro, adsunt omnes alijs electores, & multi
Principes & Episcopi. Conradus de Liechtenberg, Episcopus Argento-
ratenis, Alberto octingentos nobiles sine eorum familia adducit. Argen-
toratenis Respublica in auxilium aius miserunt quatuor millia armato-
rum, tam equitum quàm peditū, qui cum apud Friburgum magno ho-
nore susceperunt.

REX ADOLPHVS DEPOSITVR.

Acc audiens Adolphus, cōscribit & ipse ingentem exercitum,
& Rubeacum obsidet oppidū Episcopi Argenteratenis, undi-
quaq; omnia uastans, incendio & rapina. Spiram mox solu-
uens, expectaturus quid electores essent designaturi. Albertus
uenit Mogontiam, & electores grauius de causis priuant Adolphum
imperio, & eligunt Albertum Austriae ducem, illiq; obedientiam iurant.
Hæc facta sunt anno M, ccxcix.

REX ADOLPHVS BELLO PERIT.

Vm Adolphus rex huius electionis certior esset factus, in sub-
sidium sui exercitus accepit ciuitates, Spiram, Vuormatiam,
Francofordiam, & in agro Vuormatiensi (vss dem Vurmser
Gauu) Alberto electo, congregitur, fit conflictus toto medio
die, cæditur Adolphus, uictor Albertus illum appellat. Hic (inquiens) di-
mittitis imperium. Respondet Adolphus, hoc situm est in Dei manu. In-
terfecto Adolpho, iubet Albertus neminē magis iugulari debere, sed uis
uos capi, & captus fuit Adolphi filius, cū multis comitibus & nobilibus.
Multi suffocant (erat em̄ summus æstus) Otto de Ochsestein, supremus
uexillifer Alberti, comes de Isenberg, qui in exercitu Adolphi fuerat uexil-
ifer. Ilico aut, cum exuerentur cadauera occisorū, & Adolphi inter-
fecti regis corpus Gebhardus, cognatus eius, Archiepiscopus Mogon-
tinus uideret in campo, exanime flens, inquit. Ah quam sunt res humane
deploratissi

Alij fratrem
uocant.

deploratissimæ, En probissimum cor, quod in mundo est, hic iacet pro-
stratum. Timens autem Albertus, ne Mogontinus non ratam haberet
haberet electionem, affatur Episcopus. Non dimittam uos (inquit) nisi
re mea absoluta. Et profectus Aquisgranū, coronatur Albertus, & post-
hac ciuitatū obedientiam consequitur.

Ita Adolphus de Nassauu Imperator occubuit, uir quidē insignis, sed
parū milite & pecunijs potēs. Anno M. ccxcviij, ut hæc carmina testant.

ANNO MILLENO TRECENTIS BIS MINVS ANNIS,
IN IULIO MENSE REX ADOLPHVS CADIT ENSE.

De Adolpho in Codice uetusto Vuormaciensi Chronico, sic legitur.
Inter cætera uirilia acta Adolphi haberi, quod terrā Misnensem in asper-
rimis frigoribus debellarit, imperioq; subegerit. Et dum quodā anno in
auxiliū regi Angliæ ueniendo, contra regē Franciæ, expeditionē instau-
raret Archiepiscopus Mogontinus Gerhardus de Eppenstein, Episcopus
porum, Comitumq; usus consilijs, ad dicti regis humiliationē, fraude oc-
cultā laborauit, non quiescens, donec uenenū mente conceptū, crudeliter
expueret. Asserens quod ante electionē regis Adolphi, pollicitationes de
cōferendo regno factæ essent Alberto duci Austriae filio regis quondam
Rudolphi, sub certis instrumētis, per idoneos barones, internuncios sibi
missis. Ita induxit Episcopus Albertū, & persuasit, ut collecto exercitu, ad
partes Rheni ueniret, ad capiendū imperiū, ad quod antea fuerat designa-
tus. Qui uix confusus uerbis Archiepiscopi, qui ipsum primo electum de
fraudauerat Adolphū preferendo. Tamen cōscripto magno exercitu, &
collectis de Vngaria & Bohemia sagittarijs optimis, sed inermibus, im-
pulsus Episcoporum & comitum huius terræ consilijs & auxilijs, transito
Rheni iuxta Argenteratū descendit, figens tentoria sua iuxta castellū Al-
zeia. Adueniensq; Archiepiscopus cum ciuibus Moguntinensibus, de-
uastauerunt idem oppidū, elegitq; ibi, alijs contradicentibus, & absentibus
electoribus, dictū Albertū ducem in regem, apud uillā Schafhusen,
pertractantes inuicem, quomodo amantissimū regem Adolphū perde-
rent, occiderent, uel priuarent. His ita habitis, rex Adolphus collecta co-
piosa manu, habēs secum inter alios duces & barones, Palatinū comitem,
Rudolphū ducem Bauariæ suum filiastrum, & filium sororis dicti ducis
Austriæ Alberti, insequutus eum, papilionem in prato Heppenheim collo-
cauit. Cui in auxilium ciues Vuormacienses honorabiliter occurrerunt.
Sed dum rex se procingeret contra hostes iturus, bona fortuna redierūt.
Sequenti die, dum dux Albertus paulisper à loco declinaret, opinatus
rex aufugere eum uelle, celeri gressu in hostem debachatur, transuerberat
& occidit illum, qui in armorum similitudine oppositi ducis occurrebat.
Dum itaq; rex Adolphus in spe uictoriæ uiriliter usq; ad lassitudinē cor-
poris debellaret, dux Bauariæ suus filiastrum terga uertit in fugam, sine om-
ni uulnere, suis omnibus eum sequentibus, & fugam incutientibus, si-
cut cum auunculo prædicto duce Alberto pridie, ut firmiter credimus,
C ij fuerat

fuerat præconceptum, & sic suorum adiutorio destitutus rex Adolphus occubuit, sepultus in monasterio Rosental.

Postea spatio mensis unius non transacto, solertia Archiepiscopi Mogontinensis, Electores omnes Franckenfurt conueniunt, & Albertum Austriae ducem eligunt.

Eodem anno Albertus apud Norinberg comitia habet, cum regina coniuge sua, filia comitis de Tyrol, presentibus multis principibus, maxime septem Electoribus, inter quos rex Bohemiae, sororius regis, cum apparatu maximo uenit.

Anno Domini M. cxciii. Diuus Mugellanus Decretista, & Lanfrancus Chirurgicus florent.

Circa hæc tempora initium fuit belli, quod aliquot annis ingenti suorum detrimento Angli gessere cum Gallis.

Celestinus. 5. Post Nicolaum quartum, fit papa Celestinus quintus, Petrus Moroneus antea uocatus, professione Anachorita. Hic relicto papatu, ad monachatum redijt.

Bonifacij. 8. impostura. Post Celestinum punitum fit Papa Bonifacius octauus, de quo fertur insignis impostura, nimirum quod per arundinem insonuerit in aures Celestini, perinde ac uox esset celestis, ut papatum relinqueret, & Bonifacium successorem admitteret. Hic Bonifacius grauius bella commouit per Italiam: regem Galliae excommunicauit, & titulum regni Gallici, Alberto Imperatori Germanico dedit, ut ita Germaniam & Galliam committeret. Homo magne ingratitudinis & calliditatis, ut qui ambitionis causa Celestinum sanctum uirum decepit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & uitam heremiticam appetentem cepit, ueritus, ne homines magis Celestinum uitae sanctimonia conspicuum quam se sequerentur, & apud Fumonis Campaniae arcem tam arcte custodiri iussit, ut inde mortem illi acceleratam creditum sit. Tandem & ipse Bonifacius captus, & in carcere mortuus fuit, de quo fertur: Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis.

Scomma in Bonifacium. 8.

Notum est & illud, quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes eius die Cinerum procumbenti, cum dici a sacerdote tum soleat, Memento homo quod cinis es, & in cinere reuerteris, dixit mutatis quibusdam uerbis: Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerem reuerteris, in eiusque oculos cinerem iecit, non in caput, ut mos est. Hic papa anno Domini M. cxcviiij. librum sextum Decretalium componit, primumque Iubilium Romae Iudaico more celebrat.

Memeto quia Gibellinus es.

Cum Albertus Austriae dux Rudolphi filius, missis in urbem Romam oratoribus, uoluntate de se electorum principum pontifici Bonifacio octauo declararet, ut electione de se factam confirmaret: Pontifex superbe electionem reiecit, dicens, quod sine sua autoritate electio facta, robur non haberet: nam penes se utriusque gladii potestatem esse affirmabat, quod ipso apparatu in Iubileo, qui tum Romae agebat sollemniter ostentauit. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, Apostolicam illis benedictionem

Superbia Papae erga Imperatorem.

nedictionem impartitur. Postero die Imperiali habitu, infula Caesarea insignis, gladium ante se nudatum iussit deferri, & sedens alta uoce testatur: ecce duo gladij hic. Vides O Petre successorum tuum, & tu salutifer Christe, cerne tuum Vicarium.

Sequenti anno tamen Alberti electionem comprobauit eo pacto, si regem Franciae impugnans, se regem gereret, & Romanorum, & Francorum. Implacabiliter enim rex Franciae pontificem offenderat, quod pragmaticam sanciens Apostolicae sedi, suum per Franciam diminuit honorem. Bellum autem quod uolente pontifice Albertus Romanorum rex suscepit aduersus Philippum regem Francorum, desijt in nuptias. Nam reges inuicem (misso pontifice facto) affinitatem inierunt, cum Philippus Alberto filiam suam daret coniugem. Celebratae sunt nuptiae regales splendidissimae in urbe Parisiorum.

Pragmatica sanctio.

ALBERTVS PRIMVS XXIX. IMP. GERM.

Anno Domini M. cxcviiij. cepit regnare ALBERTVS Austriae dux, unoculus, Rudolphi Imperatoris filius, & regnauit annis decem. Cum in prima electione non omnes electores consensissent, ius electionis in manus eorum resignauit, ne de uiolenta regni usurpatione notaretur. Sic altera uice communi uoto Caesar declaratur, & Aquisgrani coronam regni accepit.

ALBERTVS PRIMVS XXIX. Ger. Imp.

Caesar expeditionem parauit in Bohemos, & filium suum Bohemiae regem designauit.

Alberti expeditio in Bohemos.

Bauarus & Moguntinus foedus iecerant contra Albertum, sed uicti fuerunt, & in obedientiam redacti.

Denique cum hic Albertus multa strenue egisset, traiecto Rheno, circa Reinfeldem, non longe ab oppido Bruck, circa Vindonissam, inter Rysam Arulamque Heluetiorum flumina, nomen regij campi locus obtinet Kunigsfeldem, quo loco Ungariae regina monasterium aedificauit, a filio fratris sui Iohanne interficitur, fortassis non sine permissione Dei, qui sic uoluit Adolphi mortem ulcisci in Alberto. Posthaec Iohannes poenitentia ductus, Clementem quintum papam adit Auinionae, ut remissionem huius peccati impetraret. At pontifex Imperatoris occisorem ab Imperatore iudicandum ait. Sic uenit Pisas ad Henricum septimum, a quo iubetur monachus fieri, & perpetuo poenitere: sic Eremitano septo clausus, reliquam uitam uiuit.

Alberti mors.

Aliorum sententia est, quod a fratre duce Iohanne, cui Albertus fertum dedit, petenti hereditatem, dicens: haec sit tua hereditas, sit occisus.

Fertur matrem huius Iohannis mulierem cordatam fuisse, & praefero ingenio. Quae cum accepisset germanum suum Vuenceslaum, contentum regno Bohemiae, oblatum imperium recusasse: At ego, inquit, si regno potior, glebaque una mihi modo desit, aut quod reliquum est subijciam, aut imperio excidam.

Iohannes interfectus Alberti, fit monachus.

Post Bonifacium viij. fit pontifex Benedictus xi. natione Taruisinus, Nicolaus antea uocatus.

Hæc ex histo. Bohemica Aeneæ Syl. c. 28.

C iij Henricus

Henricus de Gandauo, Alanus doctor uniuersalis, Arnoldus de Villa noua, Gordonius Mundinus, medici, Scorus sophista, ac Dantes poeta, florent.

Hæresis fratricellorum.

Anno Domini M. ccc. apud urbem Lombardiæ Nouariam, Fraticellorum noua hæresis, ad similes Anabaptistarum quorundam furori, à Dulcino & Margarita eius uxore inuenta est, qua mares & foeminae simul habitantes, in omnem libidinem prolaberentur, sectatores utriusque ad mille nacli, sacerdotes in populorum inuidiam adductos spernentes, simulatam puritatem uitæ præferentes, quos Clemens quintus, misso Apostolico legato & militibus, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus & Margarita uiui capti, membratim lacerantur, & eorum ossa combusta dissipantur.

Eodem anno Ottomannus, Turcarum imperator sit in Natolia.

DE TRANSLATIONE ROMANAE

sedis in Gallias.

Sedes Romana Auenionem transfertur.

Anno Domini M. cccij. post Benedictum xi. sit papa Clemens quintus, natione Vasco, antea Bertrandus dictus. Hic (ut habet Chronicum Hermanni) fuit publicus fornicator. Hic transfuit cathedram pontificiam in Galliarum urbem Auenionem, ubi lxxiiij. annis remansit. Ab eo tempore defecit omnis disciplina & religio in cardinalibus, & tres radices uitiorum, superbia, auaritia, luxuria, ualidissime dominant. Coronationi pontificis interfuere Philippus rex Francie, eiusque frater Carolus, Iohannes Britaniae dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum plerisque alijs, dum pompa coronationis (ut sit) per urbem ducitur.

DE TEMPLARIIS.

Habitus istorum fuit alba pallia more Teutonicorum fratrum, cum signo crucis rubeo.

Oc tempore Templarij quoque tota Francia comprehensi, ac questione habita, obscena flagitia, immania de se scelera nefariaque confessi sunt, permulti eorum dicuntur libidine nefaria exercuisse in piam religionem, se cum Turcis ac Sarracenis secessisse, à nostris sacris desisse. Damnati quamplurimi ac uiui cremati. Tradunt autem auctores non obscuri Iacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad supplicium, circumfusa ingenti multitudine, cum pyra extruitur, staret, proposita uitæ spe, ac impunitate, si quæ in custodia fassus de se suisque esset, nunc quoque confessus ueniam publice peteret, huiusmodi uerba fecisse. Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo uereque fateor, me ingens in me meosque scelus commisisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineque uitæ, flagitia impia sceleraque ad normam emetitum sum in meum ordinem, de religione Christiana optime meritum, nec mihi nunc uita opus est precaria & nouo super uetus mendacio retenta. Exin rogo impositum ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad expremendam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore despecto, uitalia scedo nidore torrent, ab huius orationis instantia desinuisse aut mutatae

Templarij damnati, & uiui cremati.

Iacobus Burgundio princeps ordinis Templariorum

cum Paleologis, ubi parricidio quoque ditionem auxit, duxerat enim uxorem Caramani filiam, & foci filio interempto, magnam Principatus eius partem occupauit. Et hic annos xxij. rerum potitus, Ammurates filio tradidit Principatum, qui, sollicitante Paleologo, duodecim Turcarum milibus in Europam transportatis, aduersus Bulgaros & Peloponesi Principem, re sat feliciter gesta, ad Europeas opes cepit animum adijcere. Transmisso Helleponto, Abydum adoritur, Calliopolimque præter alias ciuitates occupat. Mox Sermam Bulgariamque ingressus, occupata Hadrianopoli, occurrentes hostium copias ingenti clade profligat, Lazaro Seruicæ Principe caeso, à cuius seruo mox ipse occiditur, Ammurates relictis duobus filijs, quorum Pazaites Solymanum fratrem dolo necat. Mox interfecto Bulgarorum Principe, Bulgariam, Bassinam, Croatiam, & ulterioris Illyrici ripas uastat, Constantinopolim obsedit annis octo, facile expugnaturus, nisi Gallorum & Ungarorum exercitus ab instituto reuocasset, quibus ad Nicopolim occurrens, profligatis hostibus, ad intermissam obsidionem redijt, pressitque biennium, nec uidebatur relicturus, nisi nunciatum esset Tamberlanem Scytharum Principem ingenti multitudine in Turcarum terras irrupisse. Cum hoc conflixit ad Stellam montem in Galatiæ Bithiniæque confinio, sed infelicibus auspicijs, quandoquidem in isto prælio caesa referuntur ducenta Turcarum millia. Pazaites captus, aureis catenis in cauea uinctus, à Tamberlane circumlatus fuisse dicitur, ad extremum usque uitæ diem.

Ammurates.

Tamberlanes Scytharum princeps, Turcarum terras inuadit.

Caesa ducenta millia Turcarum.

Hæc acta sunt circiter annum millesimum trecentimum nonagesimum septimum.

Ex liberis quos reliquerat Pazaites Machometes, Orchane fratre sublato, Turcicam rem occupat solus, qui receptis quæ Tamberlanes abstulerat, Bulgaros & Vlachos populatus Hadrianopoli regiam constituit. Machometæ successit Ammurates filius: is adortus Mysicæ Principem, duos illius filios exoculat, ac mox horum sororem ducit uxorem, his auspicijs fretus in Vlachos, Ungaros & Germanos incursiones facit, mox in Epirum uersus, Croiam armis capit, Venetis Theffalonicam adimit. Interim ab Ungaris ingenti pugna uictus, decennales ab his inducias petit & impetrat. Quibus hortatu Pontificis Eugenij uiolatis, Ungari repetunt Ammuratem, uerum ingenti nostrorum clade. Nam in uno prælio, quod ad Varnam commissum est, periit Ladislaus Rex Poloniæ, & Iulianus Cardinalis. In altero, quod ad Basila fuit, caesi non pauci Principes Ungariæ, milite gregario ad internitionem extincto, nostrorum dum tum ambitio, tum dissidia, uictoriam tradidit Turcæ.

Ungari contra Ammuratem.

Mox fratrum discordia Peloponesum illi tradidit, tandem cum Epirum quæ defecerat, uindicat, dum Croiam frustra oppugnat, animi dolore periisse dicitur, rerum potitus annis xxxiiij.

Ambitio & discordia dum Christianorum, uictoria Turcæ tradit

Cui successit filius Machometes, qui inexplebili rapacitate maiorum suorum tyrannidem obscurauit; duo Christianorum Imperia, Constantinopolitas

Machometes.
De hoc fise
habes in histo
ria Scanderbe
gi.

Sixtus Pontifex
fugit.

Pazaites.

Selimus.
Solymannus.

Quam late
Turcarum im
periu promo
tum, dum nos
bellis ciuilibus
nosipfos atte
rimus.

tinopolitanum, & Trapezontium subuertit: regna duodecim Christianis ademit: ciuitates ducentas cepit. In his erat Chalcis insula, & Scodra, quondam Venetorum ditio, Capham Ponticam urbem expugnauit, Rhodum insulam tentauit, licet irrito conatu: Hydrunte expugnato, arma mouit in Italiam, eamque triennio miserè uexauit, tanta omnium consternatione, ut Sixtus Pontifex, deploratis rebus, relicta urbe Apostolica, fugam in Gallias adornaret. Mox in filium natu maiore bellum atrox molens, periit anno M. cccc. lxxxvi.

Hinc inter fratres parricidiale certamen de principatu, sed uicto maiore Zizimo, Pazaites rerum summam tenuit. Hic Sultanum Aegyptium bello frequenter adortus, rem incoeliter gessit, ut Turcæ cum hostibus foedus inire coacti sint.

Dehinc anno M. cccc. xcij. Cerauniorum montium accolæ inuadit, easque gentes, ad eum usque diem semper liberæ, in Turcicam pertraxit seruitutem. Septimo ab hinc anno classe inuectus, Methonem, Naupactum, ac Dyrrachium Venetorum ademit ditioni, quin & Foroiulensium agros Turcæ crudelissime uastarunt. Pazaitæ regnum occupauit filius Zelymus, patre depulso. Selimo, siue ut alij malunt, Zelymo successit Solymannus, nihil à maioribus degenerans, de quo inferius plura. Tantum hoc libet hic adijcere, quam late imperium, aut si mauis, Turcarum latrocinium, dum nos bellis ciuilibus nosipfos atterimus, perrectum sit.

Ad Septentrionem Pontum Euxinum attingit.

Ad Orientem Euphrate flumine terminatur.

Ad Meridiem Aethiopia, nam intra paucos hos annos totam Aegyptum ac Syriam unà cum Phoenice & Iudæa Palestina subegit,

Ab Occasu ad Ionicum mare pertinet. Hinc si ad Septentrionem redeas, Danubium attingit, imò limitem hunc longe transiit, ad Borysthenem usque fluuium. Quam uariam autem, spatiosam & opulentam ditionem hic ambitus complectitur? Tota Asia minor, duodecim non minus nationes continens. Tota Thracia, in qua est Constantinopolis, priscis dicta Bizantium, olim Christianorum Imperatorum, nunc Turcarum regio. Duæ in Europa Mysia, ad flumen Danubium magna Daciae portio, tota Macedonia, totaque Graecia, cum omnibus Aegei maris insulis, quæ partim Sporades, partim Cyclades appellantur, sub Turcarum imperio, duram seuitutem seruiunt. Cretam, nunc uulgo Candiam, Cyprumque, duas nobilissimas Mediterranei maris insulas, Veneti hactenus utranque tenent, sed tributarias. Quid nunc est illa quondam beata Peloponnesus? quid nobile totius orbis emporium Corinthus? quid Attica quondam ob morum elegantiam Graeciae Graecia dicta? Vbi Athenæ? ubi Lacedaemonia, quæ sola gignebat masculos? Quid hic pergam ea commemorare, quorum adeo recens est memoria, ut ipsæ res etiã oculis atque auribus, cunctisque sensibus omnium inhæreant? Rhodum captam? quid toties cruentas incursationes factas in Ungariam? quid extinctum Ludouicum Ungariæ

Ungariæ Regem? hoc tempore Ungariam crudelissime occupatam, depulsum Regem Ferdinandum, plusquam hostiliter oppugnata Vienna, incredibili immanitate uastata Austria ulterior tota. Ac fortassis omnes Turcæ seruiremus, nisi terræ filius extitisset Sophis, qui Turcarum inexplebilem rapacitatem aliqua ex parte cohibuisset. Magna Europæ pars amissa est, de tota periclitamur. Facilis Turcarum genti aditus ad nos patet: quum enim utranque tenent Mysiam, superiorem & inferiorem, ad flumen Danubium, regionis Thraciæ uicinas, non difficilis per hoc flumen ad nos patet aditus, Dalmatas & Illyrios eadē uicinitate habet obnoxios, ne quid dicam de Pannonia, quam toties impetijt. Mari uero toti imminet Italiae, præcipue uero ab Epiro, Sicilia ac Neapolitano regno. Hyduntum extremum Italiæ adhuc tenet: Brundisium aliquando tenuisse dicitur.

Anno Domini M. D. xxxi. prælusit in Austriam: quorsum res euasuræ, Deus nouit. Hæc ex consultatione Erasmi de bello Turcis inferendo, scripta anno Domini M. D. xxx. infra plura habebit Lector.

HEINRICVS VII. DICTVS LUCELBURGENSIS,
XXX. Germ. Imperator.

HEINRICVS septimus sit Imperator, scripta Chronica Vuormantientia testantur, quod in eo uia iusticiæ & trames æquitatis bases suas fixerit. Nam per comitatum Lucelburgensem, mercatoribus, mercibus, & alijs peregrinantibus maior fuit securitas, quam sit in aliquibus prouincijs Ecclesiarum immunitas. Vacante Romano Imperio, morte Alberti Regis Romanorum, primi Ducis Austriae, concordia sententia Principum tam Ecclesiasticorum quam secularium, in loco qui dicitur Reinsen, Treuirensis diocesis, electus fuit in Regem Romanorum & futurum Imperatorem, & postmodum Francofordiæ more solito proclamatus, Aquisgrani corona Caroli Magni coronatus, ac eius diua coniuge Margareta, per Archiepiscopum Coloniensem de Virneburt, anno Domini M. cccvij.

De comitijs habitis Francofordiæ cum Principibus & Magnatibus terræ, Alemanniam terram Imperij circuiuit, & præcipue Rhenensem prouinciam Alsatiæ, Austriæ, & Sueuiæ superioris usque Norinberg. Quibus perlustratis cum decenti comitatu armatorum, & recepto homagio fidelitatis Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Potestatum, ciuitatum, anno sequenti edicta curia Regia, & Parlamento solenni in ciuitate Spirea, quæ est pomerium delectabile Romanorum Regum, mense Augusto conueniunt Principes & regni deuoti. Ac eodem tempore tres ibidem Reges conueniunt, uidelicet Henricus, Adolphus & Albertus, quorum duo mortui fuerunt, & sepulti in Spirea, præsentente Henrico & alijs Principibus. In his comitijs Principum & nobilium, Henricus Comiti de Lutzelburg filio suo unigenito, filiam illustris Principis quondam Regis Bohemorum matrimonio iungit, ac ipsum in presentia Principum Regem Bohemiæ pronunciat, ac allatis uexillis sexaginta, seudo ipsum suo in

Sophis.

Facilis Turcarum aditus ad nos.

HEINRICVS septimus, XXX. Germ. Imp.

Henricus Rhenensem prouinciam circuit.

Tres Reges, unus uiuus, duo mortui Spiram ueniunt.

Filius Henrici VII. fit Bohemiæ Rex.

suo inuestiuit. Et peractis nuptijs, sponsum & sponsam in Bohemiã mit- tit, comitantibus clarissimis Principibus, Archiepiscopo Mogontino, Duce Bauariæ, Comite Rheni Palatino, Lantgrauio, ac multis nobilibus. Ipse Henricus interea Comitibus Flandrensi & Sabaudia Oratori- bus missis ad Clementem v. pro diademate Imperiali, expeditionẽ parat contra Vuelphinum Comitem dictum de Vuirtenberg.

Henricus mo- uet in Comitẽ de Vuirten- berg. De hoc infra mox.

Fertur cum è summo mōtis uertice Italiã uidit, passis manibus, cœ- lumq; iustici- entem, depre- catum esse De- um Opt. Max. ne funestæ exe- crabilesq; fa- ctiones Italiæ sibi quoq; pe- sti exuioq; fo- rent.

Corona fer- re: coronatur Henricus 7. Mediolani.

Margaretæ Regina moritur lanua.

Tandem, regnis Germaniæ & Bohemiæ in pace dispositis, cum regi- na & quibusdam alijs nobilibus assumptis numero paucis, iter direxit ad Alpes, cōfidens de illius bonitate & suffragio, cuius iussu unus, mille, et duo, decem millia fugant, Alpibus in dorso relictis, adiutorio Comitibus Sabaudia, & Marchionis Ferrati, soceri sui, ad ciuitatẽ uenit Astensem, à qua, Vuelphis fugatis, ac dilectissimis Gibelinis, ei obedientibus, assum- ptis, Mediolanum properauit. A quibus Mediolanensibus, capitaneo ui- delicet et Gibelinis sibi adherentibus, magno gaudio Henricus septimus Imperator cum suis suscipitur, anno eodem circa Natalem Domini.

Et in Epiphania Domini allata corona ferrea, quæ est in ecclesia Mos- dotensi apud Silium Ambrosiũ in Mediolano, ibi cū Augusta diua sua coniuge fuit coronatus. Et habitis ibidem aliquot conflictibus cum Vui- done de Turri quondam capitaneo, & canibus quibusdam, qui adhuc Imperio rebellabant, interfectis & expulsis, sequenti anno castra fixit uer- sus Cremonam. Cuius ciuitatis incolæ antea rebelles, restibus ac cordis ad collum ligatis, obuiantes Henrico septimo Principi, personas & res suas subicerunt. Qua ciuitate recepta, muris destructis, Schuruphanno erecto, castrametatus est coram Prissa ciuitate, ubi ad tres anni partes ca- stra continuauit. In quibus castris ad eundem Principem Reuerendissi- mi Patres, dominus Nicolaus Hostiensis, Arnoldus Sabinensis, Leonar- dus Albinensis Episcopus, Franciscus S. Lucia, Lucas de Ianua, Diaco- ni Cardinales cum magna decentia aduenerunt. His receptis, & ciuitate pestifera subacta, licet multi nobiles, & præcipue Vualramus Comes fra- ter Henrici ibidem interissent, demum uenit Papiam, ibidem cum gau- dio susceptus. Recepto fidelitatis iuramento, cum aliquandiu ibi mans- sisset, disponens per mare ire Romam, uenit Ianuam, & ij cum gaudio res- ceperunt. Collectione nauium disposita, per mare intendebat uenire Pis- sam. In quo mari Margaretam Reginam tunc grauidam infirmitas inua- sit febrilis, quæ reducta Ianuam, ibidem obdormiuit in Domino.

Quo factò, quia spem decet amplecti, & nihil magis in Principe lauda- tur, quàm constantia, temperata clementia, dictus Princeps, more Iconi- no per mare uenit Pisam ciuitatem: hic Henricus, uti pater à filijs, huma- nissime exceptus fuit. In qua ciuitate dictus Princeps, ut in loco delecta- bili & florido, suauiter requieuit. Ac demum dispositis nauibus & appa- ratu bellico, per manus inimicorum uictoriosissime uenit Romam: ibi à nobilissimis Romanis Hancbaldis & Columnensibus gloriose fuit rece- ptus ad S. Iohannem in Laterano. Diuersis causis habitis cum illis trans Tiberim

Tyberim, uidelicet ursinis & alijs rebellatibus imperio, item cōflictibus: ubi etiam duo Principes, Episcopus Leodiensis, & Abbas Vuirzenbur- gensis, fato inopinabili interierunt, & tandem, deuicto Capitolio, & ciui- tate Leonina, se prædictus Princeps recepit in Palatium Lateranense, & longo tempore, noctu dieq; cum inimicis ibidem bellabatur, quorum & unus fuit Apuliae Rupertus rex, nomine tantum, qui contra iuramētum suum dicto Principi, omne malum quod poterat, machinabatur.

Rupertus An- puliæ rex, ho- stis Henrici.

Venerunt & in adiutorium dicto Principi Henrico vij. Petrus Arra- gonis, & Fridericus Siciliae rex, magni Principes & potentes in mari, po- tenti manu armatorum & Galearum, ciuibus aduenientibus læta fuit cu- ria tota. Et disposuit se prædictus Princeps ad diadematis Imperialis susce- ptionem, & licet alias intra se & etiam de consensu magnatum elegerit di- em Assumptionis Mariæ, ad coronationem Imperialis diadematis, mul- tis tamen incōmodis & accidentalibus periculis, huiusmodi solennia re- tardantibus. Anno quinto regni sui, in die Petri & Pauli in Ecclesia Late- ranensi (in qua plus quam uiginti Cæsares sunt coronati iuxta Chronica) Henricus vij. oleo unctus, & diademate imperiali coronatus fuit. Nam in Basilica Petri coronationem suscipere nō potuit, Vrsinis & alijs trans Tyberim adhuc rebellatibus. Die coronationis suæ, more aliorum Prin- cipum Ro. legem ædedit, seu authenticã nouã de summa trinitate, & fide catholica, cuius principium tale est. HENRICVS VII. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA, ROM. IMP. AVG. ad perpetuam rei memoriam &c. Ab urbe diuertens in oppidum Tiburgense se recepit, & ibi pacem diu uiola- tam & disturbatã, inter illos de Columna & Vrsinos amice reformauit. Sponsalitijs hinc inde contractis, & ipsis cōcorditer unitis & pacificatis. At demum urbe Romana pacata, cum multis Romanis Pisam se recipit, ibi duas alias condidit leges. Primam, de reis crimine lèse maiestatis, & se- cundam, qui debeant haberi rebelles & infideles imperio, quas leges Ro- ma, tanq; caput mundi insigniuit & confirmauit, cuius confirmationis hæc sunt uerba: EGO CORONARVM CORONA, CONFIRMO PRINCI- PI POTESTATEM, SIBIQVE SVBICIO CIVITATES, GENTIVM NA- TIONES, TVEANTVR A QVILAE GLORIAM MEAM. HAEC ROMA.

Petrus Arra- gonis, Fride- ricus Siciliae rex.

Henricus co- ronatur Ro.

Cæsares xx. coronati in ec- clesia Later.

Rex Hen. 7.

Roma confir- mat Imperat.

Præterea prædictus Imperator Henricus vij. quinto anno imperij ca- strametatus est supra Florentiam in monte imperiali, quod castrum sum- ptuosissime reædificauit, & nomen ei imposuit à nomine suo. In quibus castris sponsalia fuerunt inita inter filiam ipsius imperatoris & filiam Fri- derici regis Siciliae, promissa stipulatione solemnè hinc inde perficienda. In quibus etiam castris idem Imperator præcepit omnibus Principibus, Episcopis, nobilibus, ciuitatibus, & fidelibus imperij sub obtentu impe- rialis maiestatis, & sub poena priuationis feudorum regalium, ut omni- bus postpositis ad seruiendum & subueniendum Romano imperio se di- sponerent. Obtemperatum fuit per regem Bohemiæ filium suum & ma- trem suam comitissam de Lutzelburg, quæ etiam filiam dicti Imperato-

Mons Imperi- alis Florentiæ.

Sponsalia in- ter filiam Hen- ric. 7. & filia regis Siciliae.

D ris cum

ris cum magna comitiua puellarum & decenti armatorum apparatu adducere intendebat, prædicto regis Siciliae filio sociandam. Archiepiscopus Mogontinus, Comites, Nobiles, Respublicæ ciuitatū ad numerum duorum millium uenerunt. In prædictis castris multa mala, mortes, & pericula diuersa Florentinis, Lucanis, & Senensibus, & alijs etiam castellis & munitiōibus intulit, diuersis habitis pugnis, & cōflictibus: in quibus semper gloriosissime triumphauit, totam terram Tusciæ rebellantē, præter prædictas tres ciuitates, exceptis sibi adhærentibus, funditus deuastando. Tandem prædicto Imperatore Pisam redeunte, & expectante aduentum Principum & nobilium terræ Alemanniæ, uenerunt ipsi bona & magna noua, ac inopinata de Apulia, & præcipue de Neapolitana ciuitate, quæ ciuitas suis literis scripsit eidem, ut omnibus postpositis iter arriperet ad eosdem, nam terram inueniret sine resistantia, & Rupertum regem Apuliæ nomine, meritis suis exigentibus, depositum & priuatum esse omnibus feudis & comitatibus, quos à Ro. imperio habuit. Quem Rupertum ipsi Neapolitani uellent Imperatori, & mundi domino præsentare. Quibus nouis receptis prædictus Imperator, in Apuliam iter arripuit, & uenit in castrum quod dicitur Bonconsent, in uigilia Assumptę uirginis, sequenti die communionem Sacramenti corporis & sanguinis Domini suscepturus, ob cuius reuerentiam quatuordecim diebus antea ieiunauit. Qua die dominus Tridentinus Episcopus, regius confessor, & Vicecancellarius imperij, cum comitibus, Flandrensi & Sabaudia, absuit in legatione ad Clementem v. Papam, pro arduis negotijs expediendis. Vnde quidam præuaricator, specie religiosus, de genere Vuelphino, de Senis oriundus, cum Senensibus, Florentinis & Lucanis conciliū ingressus Pilatinum, qualiter Imperatorem traderet, uirum pacis, iustum, pium, sanctum & mansuetum, neminem offendentem sine causa, unicuique secundum præcepta iuris imperialis iusticiam tribuentem, se amicum simulans, & concordiam ordinare fingens inter ipsum Imperatorem & prædictas maleuolas ciuitates calliditate, immo uerius malitia uulpina. Qui præuaricator rogans, uti die festiua coram Imperatore diuina possit celebrare, & eidem porrigere corpus Christi. Et porrexit intoxicatum: Imperator accepit, & ad sedem suam redijt. Et uidebatur sibi, quod glacies frigidissima transisset sua intestina. Missa completa, uolens bonum pro malo reddere, traditori dixit: Domine, recedatis, nam si percipiunt Teutonici & nostri deuoti, morte moriemini. Hic recessit, & aurum apud Senas sibi promissum recepit. Multi confratrum eius, ac domus eorum in Tuscia & Lombardia, & alijs locis, igne & gladio perierunt.

Neapolitani
uocant Henr.

Bonus conuen-
tus duodecimo
à Senis milia-
rio distat.

Religiosus in
toxicator Hen-
ric. Quidam uo-
lunt Prædica-
torij ordinis
fuisse: alij lite-
ras aiunt habe-
re prædicator-
um, innocen-
tia testes.

Ceremonie fu-
neris Hen. 7.

Funus Imperatoris dum ad sepulturam deferretur, præcedunt octo comites in armis Lutzburgensibus, & sedecim in armis imperialibus, clipeis & uexillis contraueris per Archiepiscopum Pisam, astantibus alijs Episcopis, Abbatibus, & caterua nobilium, ponitur in tumbam argenteam, super quatuor columnis fixam. Acta sunt hæc anno Domini millesimo

millesimo trecentesimo decimo tertio, anno quinto regni sui.

Clemens papa Henrici acta minime probauit: quod si diuturniori uita fuisset Henricus, haud dubie Clemens pontificatum & huius comitem fulmen excommunicationis cum Augusto nomine commisisset.

Hic Henricus comitem Eberhardum Vuirtembergensem per principes barones & ciuitates imperiales, oppidis suis & castris ferè omnibus aut destructis, aut captis, ita in tenuitatem redegit, ut ex lxxx. munitissimis castellis & oppidis duo & lxx. expugnata ademerit, ubi & castrum Vuirtemberg destructum fuit. Igitur belli angustia undique pressus, ad castrum Asperg fugit, quo oblesso, fugientem Rudolphus Marchio de Baden sororius suus in oppido Besiken recepit. At post mortem Henrici omnia recuperauit, ditior & potentior factus. At ille beneficij Marchionis oblitus, castrum illorum Richenberg obsedit, de quo per Marchiones ignominiose pulsus, præ dolore, rediens Stugardiam, moritur.

Eberhardus
Vuirtemberg.

Marchio de
Baden.

Eodem tempore idem Henricus comitem de Oetingen proscripsit, & ferè ad medicatam redegit, ut in monasterio Kaisheim uictus illi daretur.

Comes de
Oetingen.

Sub Clemente v. celebratum fuit concilium Vuiennæ in Allobrigibus, in præsentia multorum prælatorum totius mundi, & imposita fuit decima, omnibus procuratoribus ecclesiarum Germaniæ contradicentibus expresse. Quod concilium cum dispendio fuit protractum contra morem solitum, & parum fructus attulit.

Concilium
Vuiennæ

His temporibus uixit Arnaldus de Villa noua, magnus Philosophus, qui per Danielis & Sibillæ Erithræ prophetiam probare nitentur aduentum Antichristi, & persequutionem Ecclesiæ futuram esse inter M. ccc. & M. cccc. Quod si expendis, quando Ecclesia persequutionem olim sustinens, facta sit persequutrix, legens intelliges.

Arnaldus de
Villanoua.

Anno Domini M. cccxij. Fames omni bello atrocior in regno Bohemiæ & Poloniæ atrociter seuit, & dietim augmentata, tribus annis durauit, & plures mortales absumpsit: parentes filios, & filij parentes, pro excludenda fame, occiderunt. Nonnulli cadauera in patibulum actorum rapuerunt, ut rugientem implerent uentrem. Lupi in obuios quosque etiam tenfas balistas portantes insiluerunt & deuorarunt. Ex Chron. Polonorum lib. iij. cap. viij.

Fames.

Andronicus iunior Græcorum Imperator, Genuensium auxilio auum suum regno deturbat.

Liouonus Armeniæ	} Rex.
Cazimirus Poloniæ	
Ludouicus Huttinus Galliæ	
Eduardus vi. Angliæ	
Petrus Portugalliæ	

Anno Domini M. cccxiiij. Mulier in oppido Vueiblingen leonem peperit. In scripta Chronica Hermannus Minorita scribit: Et ego qui hæc scripsi, præsens fui.

Mulier leonem
peperit.

D ij Prima

Leopoldus
Austriae dux.

ANno Domini M. cccxx. Dux Leopoldus magno exercitu movit in uallem Suintensium, subiecturus eos domui Austriae. Suintenses renuunt: committitur praelium apud Morgarten, & uictoria potiuntur Suintenses, desideratis multis nobilibus, duce uix euadente.

LUDOVICVS BAVARVS XXXI. IMP. GERM.
*Et contra hunc electus Fridericus Austriacus.*LUDOVICVS XXXI
Imp. Germ.

ANno Domini M. cccxiiij. Conuenerunt Electores Francofordiae, Mogontinus, Treuir, Colonienfis, Iohannes Bohemiae rex, Rudolphus Palatinus, Rudolphus dux Saxoniae, Volckmarus Marchio Brandenburgensis, die Lucia. Bauarus electus fuit per Mogontinum, Treuirenses, regem Bohemig, & Marchionem Brandenburgensem. Eodem die etiam electus est contra Bauarum, Fridericus Austriae dux, per Coloniensem, Palatinum, & Saxonem. Ludouicus Aquisgranus, Fridericus Bonnæ coronabatur. Tum fuit ingens bellum ciuile in Germania propter istam electionem difformem: nam omnes ciuitates inferiores usque ad Argentoratum receperunt Ludouicum in regem, sed superiores per Heluetiam & lacum, Fridericum, excepta Berna & Solodora: aliae uero per Sueuiam ferè omnes receperunt Ludouicum, excepta Ulma, & paucis cum ea. Ludouicus Spiræ praesidem dedit Georgium comitem de Veldentz, & ei oppidum Germersheim pro habitatione deputauit. Fridericus autem pro praeside nobilem uirum de Ochsenstein constituit, & Landauu sibi pro oppido designauit.

Bauarus eligitur.

Fridericus Austriae dux eligitur.

Bellum ciuile in Germania.

Deus Ludouico adest.

Friderico Austriaco adhærebant, Papa, rex Galliarum, rex Hungariae, Sueui, Palatinus, & ciuitates aliquot. At Deus non defuit Ludouico infirmiori, qui nullis humanis praesidijs fidere potuit.

Aliorum sententia est: Electores principes seculi, indignum rati, quod ab Ecclesiasticis solis ea potestas expectaretur, non expectatis tribus Archiepiscopis Electoribus, Ludouicum elegerunt. Archiepiscopi autem contemptum suum reputantes, nullam esse electionem protestati sunt de Ludouico sine se peractam.

Anno Domini M. cccxiiij. Ludouicus Bauarus prope Francophordiam ex uno latere castra fixerat magno exercitu, nam ciues ei fauebant: Fridericus autem cum suo exercitu in alio latere prope Moenum castra metebatur, ita ut intercapedine amnis non possent congredi. Leopoldus Austriae dux, frater Friderici, Spiram uenit magnis copijs. At Ludouicus fugit ad cœmiterium Iudæorum. Tum Leopoldus incendio uastat pagos circa Spiram.

Anno Domini M. cccxvi. Fridericus rex in odium Ludouici regis, Eslingen ciuitatem cum exercitu copioso potenter obsedit: nam Eslingenses Ludouico adhærebant; sed re infecta, coactus fuit discedere. Sequenti

quenti anno iterato, obsidet Eslingam, at Ludouicus forti exercitu defendit, postquam utrinque fit cōflictus, multis caesis & captis nobilibus. Vtri uictoria contigerit, incertum erat. Ferunt autem tantam stragem fuisse equorum confossorum, ut cruor Necarum uicinum tinxerit.

Anno Domini M. cccxvii.

Alphonfus ij. Hispanorum
Martinus Arragonum
Philippus Longus Galliae
Iacobus ij. Scotorum
Carolus Vngariae

} Rex.

Reinerus, Lampertus de Ramponibus, Iohannes Andreae Iurisperiti, Petrus Apponus Conciliator, Varignana platearius, medici. Lullius Alchimista, Franciscus Maronis, Nicolaus de Lyra, & Vuilhelmus de Occam, hoc tempore floruerunt.

Anno Domini M. cccxx. Ludouicus rex magnis copijs Rhenum ascendit. Intelligens hoc Fridericus, unà cum fratre Leopoldo insequitur, conueniunt prope Argentoratum, castra figunt apud Brischam fluuium in pagis Schaffoltzheim, Achenheim & Vuickersheim, omnia spectabant ad pugnam. Episcopus Argentoratensis Friderico se adiungebat. Et Respublica Argentoratensis confirmationem priuilegiorum suorum à Friderico, utpote Romanorum rege, deinde etiam à Ludouico accepit.

Vna pars Argentoratensium, familia de Zorn, & qui his consentiebant, adhærebant Friderico, & prouidebant de comatu eius exercitus. Familia de Mulheim, & complices, Ludouici partes fouebant & adiuuabant. Quare Ludouicus memor beneficij praefati, in familiam de Mulheim mire gratus fuit & beneficus. Cum autem uterque electus prope Argentoratum aliquandiu egissent, mittit Ludouicus ad Fridericum, an paratus esset praelium committere. Respondente uero Friderico, se instructum & percipere finem rei imponere: continuo Friderici exercitus, remotis equis, pedestres cum hoste uolebant congredi. Sed Ludouicus uersus Haganoam, uulgo uocant durch den Vorst, fugit, Fridericus insequitur itinere duorum dierum: sed assequi non potuit. Ita re infecta, redijt in Austriam.

Anno Domini M. cccxiiij. in profesto Michaelis Ludouicus grauem pugnam habet cum Friderico. Apud hunc erat frater Lupoldus cum Sueuis & Heluetijs, & magnus numerus Vngarorum: cum Ludouico erat rex Bohemiae, & Burgrauus Norinbergensis, cum alijs principibus. Ibi caesi Austriaci, & Fridericus capitur à quodam Franco Eberhardo de Mosbach, qui illum adduxit ad Burggrauum Norinbergensem. Is posthac Ludouico sistebat. Videns uero Lupoldus se non posse auxilium ferre fratris copijs, nam ex mora non poterat traicere aquam,

D iij sic infre

Frideric. dux Austriæ, tribus annis captus.
sic infremuit ira, ut iam uellet sese necare: sed impeditus fuit à suis, suadentibus ut cederet. Quanquam uero hic Lupoldus apud pontificem & regem Galliarum nullum non mouerit lapidem, ut fratrem Friderichum liberaret captiuitate, tamen nihil effecit: nam Gallus suscipere deceptus ferebat casum. Sic Friderichus tribus annis captus fuit in arce quadam Bauariæ, &

Clementia Ludouici in hoste.
posthac amica cōpositione liberatus. Nimirum ut imperio cederet, tum uellet Ludouicus illum in Austriam restituere. Hoc factum fuit, & egit Ludouicus satis benigne & humaniter cum suo hoste.

Ludouicus excommunicatur.
Posthac papa Iohannes xxij. Imperatorem Ludouicum excommunicauit, ut qui Imperatoriam potentiam & iurisdictionem in Italia ante coronationem usurparet. Hinc grauissimū schisma in Germania exortum, quod serè annis xxiiij. durauit, unde passim in ciuitatibus multæ seditioes, multa ciuilia bella fuerunt: & quanquam Ludouicus sæpenumero pro absolutione satageret, tamen nihil impetrare potuit, ita ut & Benedictus papa successor Iohannis xxij. & plerique alij præstantes & doctissimi uiri, acta pontificis approbare non potuerint. Et habentur adhuc hodie Pontificis & Cæsaris scripta, in quibus papa egregie gloriatur, quasi potestatem habeat, Imperatores & reges ordinare & deponere. Ex quibus abunde satis apparet, Pontificis argumēta infirmiuscula esse. Et qui tum temporis eruditi fuere, Pontificis conatum improbarunt, ex quibus fuit Gulielmus Occam, & alij. Germani principes spirituales & prophani, Cæsari adhærebant, quoad Papa tandem coegit eos deficere, & alium Imperatorem eligere.

Adherentes Ludouico.

In Italia habebat Ludouicus multos sibi adhærentes, & petebant Galeacius Mediolani & senatus Romæ, ut Ludouicus in Italiam ueniret. Et uenit, Mediolani ab Episcopo secundam coronam accepit (nam Aquisgranum primam acceperat, operantibus pontificibus Mogontino & Treuiro) Romæ à Stephano Cardinali de Columna coronatus, unā cum regina quæ Romæ illi filium peperit, nomine Ludouicum Romanum, cui posthac Imperator Marchionatum Brandenburgensem dedit. Ludouicus Romæ pontificem facit Petrum Corbariensem Reatinum, eumque pontificem maximum & Nicolaum quintum salutat: qui paulopost abductus ad Auinionem, & iussu Iohannis xxij. in carcerem coniectus, interijt, et, Volaterrano teste, pontificalibus locis suo nomine principes præfecit, ut Iohannem Vicin. urbis præfectum Viterbio, Galeotum Malatestam & fratres Arimino Pisauo Fano, Antonium Feretranum Urbino, Holsium & Galasium fratres Callio, Alegretum Clauellum Fabriano, Bulgarutium Matelicæ, Ismedutium sancto Seuerino, Gentilem Varaneum Camerino, Pongonium Cingulo, Nicolaum Boscaretum Esio, Guidonem Polentensem Rauennæ, Franciscum & Smbaldum Foroliuij Cesenæ, Iohannem Manfredum Fauentia præficeret.

Ludouicus Romanus.

Pontifex interea Ludouico infensissimus, rem eò deduxit, ut anno Dñi M.cccxlvi. Mogontinus, Treuir, Coloniensis, Bohemus & Saxo Lutzelburgi

burgi conuenirent, & alium Imperatorem eligerent. Et elegerunt Carolum quartum, Marchionem Morauia, filium Regis Bohemia, quæ Carolus Clemens vi. Pontifex confirmauit. Quoniam uero ciuitas Coloniensis & Aquisgranum hunc nolebant recipere, Bonnæ coronatus est.

Carolus quartus electus.

Discordiam causam inter Iohannem xxij. Papam, & Ludouicum Bauarum ferunt fuisse quendam Ulrichum de Augusta Secretarium, qui in quibusdam regis literis summum Pontificem uocauit bestiam ortam à mari, & alijs conuitijs, idque ignorante Ludouico, eum prosciderit.

Causa discordie inter Pontificem & Imp.

Opus habetur insigne, cui titulum fecit autor, Defensorem pacis, in quo quaestio illa iam olim cōtrouersa de potestate Papæ & Imperatoris, excussa est, scriptum anno Domini M.cccxxiiij. ad Ludouicum Cæsarem, ex illustrissima Bauaria Ducum familia progenitum. Quod opus anno Domini M.D. xxij. primum in lucem prodijt, titulo Marsilij Patauini. In hoc legis horrenda, ut Imperator inclytus illustrissimi sanguinis Bauarici (unde & Palatinorum Rheni Comitum propagata celsitudo) decus, magnanimitate, clementia, religione, cunctis pacis bellique artibus, omnibus denique imperatoris laudibus, nulli temporis sui Principum secundus, ad eò arroganter, superbe, cōtumeliose acceptus sit, primum à Iohanne xxij. deinde à Benedicto xij. & postremo à Clemente vi. urbis Romæ Episcopis, ob nullum aliud delictum, ut etiam Baptista Egnatius testatur, quàm quod citra Iohannis Pont. Rom. assensum appellationem Imperatoris sibi usurpare sustinuerit. Hæc uisa est scilicet idonea ratio excōmunicandi tantum Principem, hereticum promulgandi passim per cōcionatores, & concitandæ rebellionis studio contra eundem, omnes iuratos ei quoquo modo sacramento absoluendi, bello uexandi, præterea Duces ad id potissimum legere Cardinales & Abbates. Clemens etiam procurauit, ut aduersarius ei designaretur ab electoribus, Carolus Bohemique rex, quò plus cedium & discordiarum inter Principes Christianos exardesceret.

Defensor pacis.

Notes Ludouici.

APPELLATIO LUDOUICI REGIS, QUAM INSIGNITER conceptam ubique fecit publicari.

Os Ludouicus Romanorum Rex, proponimus aduersus Iohannem, qui se dicit esse Papam, quod Christi testamentum de pace male exequitur, publicam Christianitatis pacem perturbans: nec reminiscitur à sancto Constantino id, quicquid nunc habet honoris, latitanti Syluestro promissum, male gratus Romano Imperio, unde desumpsit omnem, quo nunc abutitur, splendorem.

Anno M.ccc.xxviiij. Orchanes Turcarum ij. Imperator.

Iohannes xxij. ætatis suæ anno xc. Auinione moritur, relinquens in thesauris suis ingentem uim auri atque argenti, cuius recta cōputatio fuit, aurearum drachmarum cc.v. millia, hoc est, millies xxv. millia, quod scripsisse arduum quippe uidetur: nec legitur alijs temporibus Ecclesia Romana fuisse locupletior.

Iohannes xxij. moritur.

Ecclesia Romana tum tumisissima.

D iij Anno

Benedictus 12

Testimonium Pontificis huius de Ludouico.

Anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo quinto, post mortem Iohannis xxij. fit Papa Benedictus xij. patria Tolofanus. Hic Ludouicū nobiliorem mundi agnoscit, commendans ipsum & Alemanniam præsentibus Oratoribus Imperatoris, Comiti de Octingen, & Rudolpho Præposito Augustano, & Marquardo de Randeck Canonico Bambergensi, idque in publico consistorio, cum Marquardus absolutio nem Imperatoris nomine peteret: & absolutus fuisset, nisi Rex Franciæ, & Rupertus Rex Apuliæ (omni quod dicitur pede) contrastetissent, à quibus missi duo Archiepiscopi, duoque Comites frigidā suffundebant, adhortantes Papam, ne hæreticis faueret. Tum Benedictus: Volunt ne domini uestri, quod non sit imperium? Illis uero respondentibus: Se nō imperium, sed personam Ludouici impetere, qui cōtra Ecclesiam egisset. Quibus Papa respondit: Imō nos fecimus contra ipsum, quod fecit, pro uocatus fecit. Sic Oratores redierunt tandem re infecta.

Hoc tempore Dulcinus & Durandus hæretici habentur. Cinus, Paulus Perusinus, Legistæ: Obradus, Mathæus Syluaticus, Nicolaus Rhegio, Medici: Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rochus infans ex monte Pessulano florent.

Comitia Spiræ sub Ludo.

Anno Domini M. ccc. xxxvi. Cum Oratores Ludouici rediissent, Imperator comitia Spiræ instituit, ad quæ confluxerunt Archiepiscopus Mogontinus, Henricus de Viernberg, Episcopi Argentoratensis, Augustensis, Eychstettensis, Curienfis, & alij: hi rursus mittunt Legatos, insignes uiros, Gerlacum Comitem de Nassau, & Episcopū Curientem. His Papa Benedictus benignissime acceptis, respondit se fauere Ludouico: & quasi flens conquestus est, se nō posse absoluere Imperatorem metu Regis Franciæ, nam Bonifacij exemplo deterreretur.

Benedictus fauet Ludouico.

De hoc habes supr. in Alb.

Successu temporis, cum concordiam iniissent Ludouicus Bauarus, & Philippus de Valonis Rex Galliarum, non sine incōmodo Regis Angliæ, uenerūt Oratores Imperatoris & Galli simul ad Pontificem, petentes reconciliari Imperatorem. Tunc fertur respondisse Papam: Nunquid Ludouicum ad arbitrium Regis Franciæ, nunc hæreticum, nunc Christianissimum habere deberet? Sic protractum fuit negocium sursum & deorsum. Francus, ut credebatur, quod noluit, simulauit se uelle: Benedictus uero Papa, quod uoluit, simulauit se nolle.

Improbitas regis Galliarum in Ludouicum

Comitia in Franckfurt.

C. Imp. 90. Distinct.

Imperium à Deo, non à Papa.

Anno Domini M. ccc. xxxviiij. Octauo die mensis Augusti, Ludouicus Imperator comitia celebrans in Franckfurt, scripto publico acta Iohan. xxij. contra se reijcit, spectans ad C. Imperator. xc. Distin. ubi habetur, quod nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperij sibi usurpare debet: & quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo. In quo scripto fufe & fortiter ostenditur, processus Iohan. xxij. excessus fuisse in præiudicium Electorum Principum, ac totius Germaniæ, ex communicationis fulmen non semper ferire: Iohannem contra Deum & omnem iusticiam agere, qui mandauit, ne obedirent subditi Imperatori.

Vanumque

Vanumque esse, quod dici solet, Papam non habere superiorem. Et quod Concilium sit supra Papam, & quod defensio iuris Imperij sit à iure diuino & fide catholica. Ideo appellatio Cæsaris ad generale Concilium iusta fuit. Hinc magna turbatio consequuta est in Imperio per Alemanniam, maxime in Sueuia, & Ducatu Vuirtembergensi, post promulgationem huius Imperialis scripti: nam monachi qui in gratiam Pontificis interdctum, quod uocant, seruare uolebant, Francophordiæ, & Reutlingæ, & alibi pulsi fuerunt per Imperatorem.

Papa habet superiorem. Concilium sit per Papam.

Turbatio in Imperio.

Habet Alb. Krantz lib. Sax. ix. cap. xv. Quod in Comitibus Francofordianis multa constituta fuerunt, quæ ex dignitate Imperij tum uisa sunt. Inter alia, Quod electus à Principibus, aut à maiore, aut seniore parte, administrationem habeat citra assensum Pontificis: nam ea quæ præter hæc introducta sunt, nec diuino iure, nec ulla Patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione Pontifici prouenerint. Electus insinuetur Romano Pontifici, quod sit Princeps catholicus, iustus, imperio dignus, petaturque coronatio, quæ (nisi obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur cōsecratio à quouis catholico Pontifice. Quis enim Rom. Pont. consecrauit Constantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Christianos Cæsares, & ante Constantinum Ethnicos quis sacrauit Imperatores?

Imp. Rom. nō eger Papæ assensu.

Deinde ordinatum est, quod Imperator præstabit Pontifici & Ecclesiæ defensionis, deuotionis & humilitatis, nō fidelitatis homagij, aut subiectionis iuramentum, quia temporalis dominij Papa Imperatori nihil tribuit. Imō Ecclesia sumpsit omnia illa ab Imperio: Gladius enim uterque nihil habet commune, cum alter animam, alter solum corpus conficiat. Ibique decreto firmatum est, quod uacantis Imperij administratione Pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit.

Imperium uacans, an ad Papam pertineat

Anno Domini M. cccxxxix. Imperator Ludouicus Vuilhelmum Comitem Iuliacensem fecit Ducem Iuliacensem, & Bergensem, Francofordiæ in præsentia multorum Principum.

Eodem anno & die idem Imperator Reinholdum Comitem Gelriæ, fecit Ducem Gelriæ. Reinoldus secundus eius nominis præfati Reinoldi filius, secundus Dux Gelriæ. Eduardus secundi Reinoldi frater, tertius Dux Gelriæ. Arnoldus Dominus de Eginonda, quartus Dux Gelriæ. Adolphus Ducis Arnoldi filius, quintus Dux Gelriæ. Carolus de Burgundia, Maximiliani focer, sextus Dux Gelriæ. Maria filia Caroli, Maximiliani uxor, mater Philippi, septima Ducissa Gelriæ, & per eam Maximilianus Dux Gelriæ. Rex Philippus, octauus Gelriæ Dux. Carolus Philippi filius, Imperator eius nominis v. nonus Dux Gelriæ.

Duces Gelriæ

Anno Domini M. cccxli. Confluunt multi Comites & Heroes, Comes Sabaudiæ, Comes de Kyburg, Comes de Nidouue, Comes de Habspurg, Comites de Hochberg, de Diersteyn, Furstenberg, & multi nobilibus, præsidia dante Duce Austriæ, & bellū inferunt Suintensibus & Bernatibus, ac

Bellum Suintensium cum Comitibus & nobilibus.

bus, ac eorū confederatis, ac obsident Laupen prope Bernam: at Sutes oppidum hoc obsidione liberant, & hostem magno numero cedunt.

Anno Dñi M. cccxliij. Benedicto uita functo, fit Pontifex Clemens vi. qui in sensu Ludouico Bauaro Cæsari, in gratiam Regis Franciæ excommunicationis sententiam in Bauarum latam confirmat, multos potentatus contra Cæsarem instigat: sed Ludouicus par pari reddens, uicissim in Ecclesiasticam ditionem Imperiali autoritate animaduertit.

Anno Domini M. cccxliij. Scripsit Ludouicus Imperator Regi Francorū, quoniam ad suum nutum Papa regeretur, illi acceptam ferret hanc suam calamitatem: rogabat uero, ut ex promisso absolutionem sibi impetraret. Tum Rex Franciæ respondit, eum tanquam Romani Imperij præfectum, & sedis Apostolicæ tutorem, nunquam, ut Imperatorem & subditum bene decuisset, gratiam & absolutionem petiuisse. Tum responderunt Legati Imperatoris, Possē formam Papæ placentem concipi, se libenter annuituros. Tunc conceptum est procuratorium turpissimum, & rigidissimum, quod Ludouicus etiam in carcere detentus, sigillo suo non communisset. In quo mandato dabatur potestas Huniberto, Delphini auunculo: item Augusten, & Bambergēn. Ecclesiarū Præpositis, & magistro Heinricho Archicancellario Imp. confitendi errores & hæreses sibi impositas: Item resignandi Imperium, nec resumendi, nisi de gratia Papæ. Item quod Imperator se & suos liberos ac bona in manus Papæ traderet. Hos articulos appositissimos, scilicet, Imperator comitijs Franco-

phordiæ habitis, exponit Electoribus & ciuitatibus Imperij. Tum surgens Vuickerus, Archiepiscopi Treuirensis Cancellarius, recensuit articulos Papæ in perniciem & destructionem Imperij conceptos esse, & quod nec Imperator, nec Electores uirtute iuramenti Imperio præstiti, annuere possint. Vellent tamen Legationem mittere ad Papam, & articulorum indignitatem exponere.

Hoc facto, Papa irritator factus, cum uideret se uana spe delusum, cū Rege Bohemiæ, & Carolo filio eius, qui læsi fuerant ab Imperatore, & cū Treuirensi Archiepiscopo eorum patruo, in perniciem & excidium Imperatoris consultauit.

Eodem anno Clemens vi. Lemonicensis Papa, Iubileum in quinquaginta annos auri gratia reduxit.

Anno Dñi M. cccxlii. In Cœna Dñi Clemens Papa contra Ludouicum crudelē concionē habuit, omnes processus Iohan. xxij. innouans, Imperatorē hereticū & schismaticū declarans, Electores Imperij adhortans, ut alium Imperatorē designarent. Inter causas quas recensabat, una fuit, Quod diceret Ludouicus, ad Imperatorem pertinere, ut deponeret Papam, & alium institueret. Item quod Episcopos constitueret, & interdictum nihili faceret. Tum etiā idem Clemens Heinrichū de Viernberg Archiepiscopum Mogontinū, qui Ludouico adhæserat, deponit: & ne Ecclesia Mogontina uidua esset, Gerlacum filium Comitis de Nassau, Pontifi-

Pontificium Capellanum, in Archiepiscopum Mogontinum ordinat.

Sub Ludouico in ciuitatibus liberis & Imperialibus erant inter sacerdotes graues dissensiones: nam cum ciuitates Ludouicum pro Imperatore agnoscerent, sacrificulorū quidam uolebant Pontificijs literis obedire, & interdicto uti, nec canere, nec legere: ita ut monachi Argentorati, maxime Augustinianæ familiæ, & in alijs urbibus xvij. annis sine cantu prorsus essent, Minores & Prædicatores multis annis cantarant, tandem & ipsi cessant. Tum illis dicebant ciues, ut canendo pergerent, aut solum uerterēt: Germanice, Sie solten fürbas singen/ oder auß der statt Straßburg springen. Ludouicus mira bonitate præditus, sacerdotum uulgo nihil moleste intulit. At Episcopos & Prælatos coegit, ut à se confirmationem peterent. Interea Dux Luipoldus semper aduersabatur Imp. Ludouico, & huius permissu quicquid literarū à Roma prodibat cōtra Ludouicum, in huius oppidis legebatur. Circa hæc tēpora Leopoldus Austriæ Dux obsedit S. Hypolitum (Sanct poldr) quod oppidum erat Landgrauij Alsatia, Ludouico fauens. Posthac Leopoldus Spirā obsidet, & agrū Spirensē in cēdio & rapina uastat. Consilio autē Medicorū Argentoratum se recipit, ubi moritur in curia Ochsensteyn. Hic Leopoldus & Fridericus electus & Heinrichus, erant filij Regis Alberti occisi, nepotes Rudolphi de Habsburg. Ludouicus Bauarus uero erat filius sororis Rudolphi: ita omniū auus erat Rudolphus, Præfati Austriæ Duces omnes sine prole mascula defuncti fuere.

Anno eodem Gerlacus de Nassau ix. Archiepiscopus Mogont. ad Rens cōuocat Principes, obediturus mandato Papæ. Conueniunt autē Balduinus Lucenburgenis, Treuirensis, Vuabramus de Iuliaco Coloniensis, & ipse Gerlacus, Archiepiscopi: Rudolphus Saxonix Dux, Iohannes Rex Bohemiæ ij. Carolum Morauic Marchionē filiū Regis Bohemiæ Regem Rom. elegerunt. Hic regina pecunia neruus rerum fuit.

Anno eodem Papa electionem Caroli in consistorio publico approbavit: quoniam autē Aquenses & Colonienses ciuitates eum non receperant, Bunne ab Archiepiscopo Coloniensi coronatus fuit. A quo Coloniensis, Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Archiepiscopi: Item Monasteriū Meten. Leodiēn. Virodunēn. Episcopi, inuestiturā regaliū, ut uocāt, acceperūt. Ludouicus uero ciuitates Imperij cōuocauit Spirā, nulla autē ciuitatū Rheni, Sueuic, Franconiæ, electionē Caroli, aut Papæ acta cōtra Ludouicū curauit. Erant autē & ex Electoribus, quibus Carolus nō probabatur. In summa, scindebantur studia in contraria, qui Carolo, & qui Ludouico adhærebāt. Quæ res in Sueuia magnam inquietudinē concitauit: nam qui ex Ludouico adhærentibus moriebantur, in campis & extra cœmeteria sepeliebantur. Mogontic schisma fuit inter Heinrichū Archiepiscopū à Papa depositū, & Gerlacū nouū Archiepiscopū. Hoc tēpore de consensu Ludouici, & uoluntate Heinrichi Archiepiscopi, cōmissa fuit administratio Archiepiscopatus tribus Canonicis de Capitulo. Iudices Gerlaci

Titulus Leopoldi hic fuit: Leopoldus Dei gratia Austria, Stiria, Sueuie, Carinthie, & Morauie Dux, Dominus Kornoli et portæ Naonis, Comes Habsburgi & Kiburugi, Lantruanus Alsatie.

Gerlacus de Nassau.

Carolus III. Bonne coronatur.

Ciuitates adherent Ludouico cōtra Papam.

Schisma Mogontie.

Schisma Mogontie.

Alta uilla est Eltsöldt, Ringuauie oppidū

Nicolaus Augustus.

Ludouicus moritur.

Carolus quartus à quibusdā suscipitur, ab alijs non.

Basilienfes Ludouico adhaerunt.

Masculum responsum Confulis Basilien.

Gerlaci Mogontie, & iudices Heinrici in Alta uilla iudicia sua exercebāt. Processus Papales à quibusdam seruabantur, ab alijs spernebantur, tandem administratio Ecclesie Mogont. ab Imp. Ludouico, & Heinrico Archiepiscopo, commissa fuit Conrado de Kirckel.

Hoc tempore ridiculum Romę accidit, nam Nicolaus quidam publicus scriba potens erat in urbe, quam totam regebat, & tantū beneuolentia autoritatis apud omnes comparauerat, ut facile quō uellet, mentem Po. Rom. flecteret, Capitolium armis occupauit, Nicolaum Augustum se nominans. Huius titulus erat: Nos candidus Spiritus sancti miles Nicolaus, seuerus & clemens liberator urbis, zelator Italiae, Tribunus Augustus. Clementi Papae in Gallia agenti scripsit, nisi infra annū rediret ad urbem, & resideret in ea, se cum Romanis alium Papam creaturū. Et quoniā Roma caput esset orbis, incumberet illi, ut ex officio in omnibus causis imperij ipse pronunciaret. Ludouicum & Carolum citauit, ut coram se ambo se listerent, expeditionem causarum à se suscepturi. Idem citauit etiā septem Electores. Huiusmodi stulta consilia agitauit ferē duobus annis. Hunc Nicolaum Pontifici adherentes expulerunt. Is fugit ad Carolum quartum. Carolus uero hominem miserū Pontifici misit Auenionem, ibi captiuus detentus fuit.

Anno Domini M. cccxlviij. Ludouicus Imperator moritur, uir optimus, & pacis studiosissimus: nam quoties ciuitates agebant pro patriae pace & communi bono, dexterrime illis adfuit, quicquid potuit facultatibus & pecunia pacare, hoc noluit bello. Hinc multas ditiones & subditos acquisiuit, tranquillitate consequutus quod maiores sui bello nequiuērāt. Tandem in uenatione apoplexia tactus, de equo cadit & moritur, in oppido Monachio sepultus. Mortuo Ludouico, Carolus ex Bohemia cum magno equitatu in Bauariam, Ratisponam perrexit, ubi tanquā Rex Rom. illico est receptus: deinde uenit Norinbergam, ibidem quoque receptus fuit: similiter in alijs ciuitatibus Imperialibus, praetextens absolutionem Pontificis Rom. q̄ Ludouico adhæssissent, se facile impetraturū. Attamen hæredes Ludouici Bauari, & Heinricus Archiepiscopus Mogont. & Palatinus Rheni, Heinricusq̄ Saxonie Dux, noluerūt recipere.

Hoc anno Andreas Apulie & Siciliarum Rex, ab uxore dormiens in lecto suo strangulatur.

Anno Domini M. cccxlvij. Carolus Rex Basileam uenit. Cum autē à Senatu Basiliensi persuaderent quidam, ut absolutionem peterent, quoniam Ludouico adhæssissent, quæ commissio Auinione facta fuerat Babenbergensi Episcopo, & Marquardus de Randeck, Præpositus Bambergens. attulerat, tum Conradus de Berenfels Consul ciuitatis Basiliens. præsentē rege multisq̄ Ecclesiasticis & prophanis, mascule respondit dicens: Domine Babenbergensis, sciatis, quod nec fateri, nec credere uolumus, quod Dominus noster Ludouicus Imperator Rom. unquā fuerit hæreticus: nam quemcunq̄ Imperij Electores nobis dederint, hunc recipimus,

pimus, etiam si nunquā Papam habeat confirmatorem, nec quicquā unquā contra imperij ius commitemus, si libet à peccatis nos absoluerē, feremus, sic absoluti regi solitum præstiterunt iuramentum.

Anno Domini M. cccxlvij. Ludouicus Poloniae & Vngariae Rex est. Iohannes xi. Franciae li.

Hoc tempore, Recupertus, Lopus, Bartholus, legum illustratores, Gentilis, Fulginos, Dinos de Garbo, & Trusianus plus quàm commentator, medici florent.

Anno Domini M. cccxlvij. Heinricus Mogont. Episcopus, Ludouicus Marchio Brandenburg. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxonie, de nouo rege eligendo concordarunt, electionem Caroli irritam iudicantes, missa eximia legatione ad Eduardum Anglie regem, ad imperium eum inuitabant. Is gratias egit & recusauit. Deinde Fridericum Marchionem Misnensem uocant, ut Beatricem relictam Ludouici Imperatoris ducat, ac electionem assumat. At quia is noluit cum uicinis suis Bohemis contendere, & terram hæreditariam perdere, quoque recusauit.

Hoc tempore uehemens pestilentia ferē in tota Europa descurrit, ut urbes, monasteria & insulas totas deuastaret. Solatium fuit in rebus tam misere afflictis, quod morituri (etiā pueri innocentes) iubilando & gaudento laudes Dei iacularint, & animas egerint. Peccatores uero ex animo resipuerint. De hac peste infamati Iudei, quod fontibus infectis procurarint, & propterea combusti fuerunt à mari usq̄ in Alemanniā, præter ciuitatem Auinionem, ubi Papa eos tutatus est. Par quærela fuit Anno Domini M. cccxxxiiij. de leprosis, qui Iudæorum hortatu ferebantur coniurasse, ut ueneno ad hoc parato sic fontes inficerēt, ut qui usi fuissent aqua fontali, lepram contraherent.

Hoc tempore Philippus Galliarū rex, intelligens lucri bonū odorem ex quauis re esse, tributū salis instituit, argutum inuentū, quo nemo liber à tributo esset. Hinc enim regibus quotannis pecunia ingens penditur.

Anno Dñi M. ccl. Gūtherus comes de Suuartzēburg, ex Turingia, Francophordie in regē eligit (uir strenuus, & qui collatis signis sepenumero uictor fuit) per Heinricū Archiepiscopū Mogontinū, Ludouicū Marchionē in Brandenburg. Rudolphū comitē Palatinū Rheni, Henricum iuniorem ducem Saxonie, hic pro more sex hebdomadis ante Francophordiā castrametatus, cum nullus, qui se illi opponeret, uideretur: in urbem immissus, & pro rege receptus fuit. Conuentus autē indicitur Spiras, pro componendis Carolo & Gunthero, quo dum conueniunt Baldunus Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Comes de Vuirtemberg, & alij proceres legatū ciuitatū, Guntherus Friburgum obsidet & expugnat, Carolus Mogontia oppugnat. Interea Guntherus ueneno morit, quod ferunt medicū Fridancū illi propinasse. Idem autē iussu regis degustans, & ipse triduo mortuus fuit, sic capra quo mactaretur gladium inuenit.

E Defecta

Eduardus Anglie rex, inuitatur ad imperium.

Pestilentia uastans Europā.

Iudei infamati de peste.

Leprosi inficientes fontes.

Salis tributū, sub Philippo Galliarū rege.

Guntherus de Schuartzēburg.

Mos electoris, castra figendi ante Francofordiā.

Gūtherus Friburgū obsidet.

Guntherus ueneno moritur.

Secta flagellantium.

Oc tempore fuit in Italia & Germania secta Flagellantium, de loco ad locum errantium. Spiram uenerunt circiter ducenti de Sueuia, habentes inter se principem unum, & duos magistros, quorum mandatis parebant. Ciuibus Spirensibus sanctimonie fuco sic imponentes, ut & conuiuio eos liberaliter susciperent. Argentorati innumerabiles fuerunt. Item Aquisgrani, ubi Carolus coronandus fuerat, praemultitudine peregrinorum & flagellatorum recipi non potuit, sed in oppido Bunna ab Archiepiscopo Coloniensi coronatur. Venit & haec secta flagellatorum rusticorum ex Gallijs, ut ferebatur, in Poloniam, Iannusius Archiepiscopus Gneznensis cum suae prouinciae Suffraganeis sub magnis poenis & carceribus tales prohibuit. Et principes Poloniae persuasi, ne quispiam huiusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorum & grauibus poenis inhibuerunt.

In historia Polonorum legis sub anno 1261

Albertus Crantz in Vuandalia sua de hac ita scribit lib. viij. ca. xxviij. Anno Dni M. ccl. Secta Flagellantium tum uehementer increuit per prouincias, incertum quo autore primam instituta, nisi illo, quem ceteris non uigilantibus, tradit Euangelium supereminasse zizania: unde & Acephali, hoc est, sine capite, sunt appellati. Homines rudes, qui per Germaniae agros flagellis se attriuerant, cruces in ueste praeferebant, ad urbes gregatim ibant processione disciplinata, capitum operimentis ad oculos demissis, luminibus in terram fixis, tristes & moesti semper cernebantur. Flagella tribus restibus erant trinodia, nodi ferrum in crucis formam eminentem habebant, liuentes ex crebris ictibus ac uulneribus scapulas & dorsa praetulerunt. Ecclesiam ingressi, positis uestibus subucula linea ab umbilico demissa sumebant. Ita egressi per coemeteria, nudi sternebantur. Alii proni in faciem, alii in latus, nonnulli in dorsum, quidam extentis in altum palmis, poenitentiae formam ad singula peccatorum genera in gestu significabant, progressus ex omni numero unus singulos tangebatur dicens: Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorum: surge. Inde in ordines digesti, praecinentibus duobus, uersum chorus iterabat. Vbi dominicae passionis in cantu quodam incidisset mentio, mox unam proruunt in terram, non ut solemus, primum geniculantes, sed uno impetu, uelut praecipitata ligna uel saxa, ruiebant, quem quisque stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, anno Domini M. cclxi. Flagellantes Argentoratum uenisse, qui Romae & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris caedebant.

Posthac anno Dni M. ccxcvii. uenerunt Argentoratum xxviij. in uestibus albis, facie cooperta, qui cundo ad omnes ecclesias, se flagellabant.

Anno Dni M. cccxlix. Tempore pestis, combustis ludaeis, uenerunt rursus Argentoratum ducenti, habentes octo aut decem preciosa uexilla ex serico, & totidem cereos duplicatos. Bini & bini incedebant post uexilla & cereos,

cereos, in oppidis & pagis passim excipiebatur pulsu campanarum, quisque pallio amictus, pileum in capite cum rubra cruce gestabat. Rythmos habebant praescriptos, praecinentibus duobus, respondebant alij.

Qui in hanc disciplinam recipiebatur, cogebatur triginta tribus diebus & dimidiato manere (hoc erat poenitentiae tempus) & tantum pecuniae secum afferre, ut in singulos dies haberet nummos Argent. quatuor. Nam non concedebatur illis ut mendicarent. Sacerdotes admittebant, sed citra dominiu: nec admittebant in secretiora consilia. Literas iactabant per Angelum a caelis allatas, & uulgus eum adduxerant, ut Flagellatoribus plus crederent quam sacerdotibus. Argentorati fere mille accesserunt huic societati. Quare factis duobus ordinibus, alteri in superiores Germaniae partes concedebant, alteri in inferiores. Carolus quartus rex pontifici Ro. scripsit, ut coereret, alioqui totum mundum seducerent: nam magnam sanctimoniam praeferebant, & miraculorum uirtute. Argentorati in circulum Flagellantium mortuus puer delatus fuit: tentabant quidem resuscitare, sed non successit. Dimidiato anno fere singulis hebdomadibus cohors flagellantium adueniebat. Etiam mulieres se societati adiunxerant. Tandem cum admiratio desisset, nec amplius excipiebantur pulsu campanarum, nec hospitio exciperentur, & impostura huius sectae innotesceret, & papa ordinarijs praecipere, ne admitterentur, etiam senatus Argentoratensis ueluit ne reciperentur. Quod si quis uellet flagellare se, ut hoc domi suae faceret. Ita in breui tempore, hoc est, dimidiato anno, desijt secta Flagellantium, quam ipsi asseruauerant triginta tribus annis & dimidiato duraturam.

Disciplina flagellantium.

Virtutes miraculorum iactabant.

CAROLVS IIII. FILIVS IOHANNIS REGIS
Bohaemae, nepos Henrici Imp. VII.

CAROLVS audiens Ludouicum mortuum, passim uenit in ciuitates quae liberae, & quae imperij sunt, rogans, ut pro Imperatore susciperetur. Anno Dni M. cccxlvij. uenit Argentoratum, ubi ut rex suscipitur. Ibi & Bertholdo Episcopo Argentoratensi regaliam confirmat, ante fores summi templi, gradus uocant, vff den Greten/ coronam gestans in capite, pomum & sceptrum in manibus: Post aliquot dies Basileam uenit, deinde Vuormaciam accedit, & cum eo Episcopus Bambergensis. Is potestatem acceperat a Pontifice Romano, absoluendi eos qui sub Ludouico excommunicati fuerant: uerum, sequentibus conditionibus. I. Ut iurarent fidelitatem papae, II. Imperatorem non habere ius constituendi papam aut deponendi. III. Ut neminem agnoscerent regem uel Imperatorem non confirmatum a papa. Qui haec non iurarent, nec absolui deberent. Sacrificuli plerique & monachi hoc iurant, & absoluntur: laici nolunt iurare. Tandem ueriti motum uulgi rex & Episcopus, laicos etiam sine iuramento & praefatis conditionibus absoluunt. Cum Carolus uero a Vuormacia Mogontiam uenisset, dicitur illi in aures, Electores uelle eligere Eduardum Anglum, nec ualere electionem Caroli, Ludouico Bauaro adhuc uiuente, factam.

CAROLVS quartus
XXXII.
Imp. Germ.Absoluntur
excommunicati
sub Ludouico.

E ij Rex

Lectores Imperij Eduardum Angliæ regem in Rom. regem eligunt. Sed is respondit per literas, & gratias egit, indicans sibi satis esse negocij cum rege Galliarum, quapropter non possit imperij curas admittere.

MARCHIO MISNENSIS ELIGITVR.

Ubi Electores uocant Fridericū Marchionem Misniæ, Ludouici Imperatoris generū, & in Ro. regem eligunt contra Carolum. At Marchio Misniæ accepit à Carolo x. millia marcarū argenti, & cessit electionē, & regalia accepit posthac à Carolo. Ita

imperij dignitas mansit Carolo, qui Francofordiæ in regem suscipiit, cuius istic nundinas, & omnia eorū priuilegia, cōfirmans ac corroborans.

R H E N V S C L A V D I T V R A R G E N T O R A T I .

Carolus iam quietus de electione, ubi conuenisset cum aduersarijs ingenti summa pecuniarum, in ciuitates Rhenenses, & ad principes ac dominos, qui illi aduerant, profectus est: quibus & Telonia Rheni concessit. Hinc exorta sunt Thelonia noua,

quæ qui uina coemunt & alia, & per Rhenum deuehunt, ferre prorsus recusabant. Hoc Senatū populūq; Argentoratensem male habuit, ut quibus multa erant negotia per Rhenū perficienda. Quare stipitibus præcatis, & cathena ingenti alueum Rheni ita includunt, ut nemo possit nauigio uel ascendere, uel descendere. Cum uero Rheni nauigatio duobus annis & dimidio esset occlusa, & ciuitates uiderent, se nec noua nec uetera Telonia posse assequi, transigunt cum Argentoratensibus, quorū dexterritate Telonia illa noua in spongiam cadunt. Et rursus cōceditur nauigatio Rheni, anno Domini M. cccli. mense Maio, quo aliquot centenæ naues, cum uino & rebus alijs Rheno deuehuntur.

Angli uictis Francis, Galliam ferè totam occupant.

Anno Dñi M. cccv. Carolus profectus est in Italiam, & ciuitates satis obediētes inuenit, Romæ obuios habuit totum Senatū, & quicquid erat honestorū hominū. Ciuitates aliquot Italiae, gratificaturus pontifici, in obediētiā redegit. Cum uenisset Pisas, oritur tumultus: & nisi Germanorum mascula uirtus illi adfuisset, actum fuerat de eo. Imperatrix à Pisanis rapitur, & in ignominiam regis Caroli in lupanar ducitur: sed euadit matrona unā cum uirginibus, & extra ciuitatem fugit.

Anno Domini M. cccvi. Carolus rex Mogontiam uenit ad natalem Domini: adsunt illi electores, & habetur prandium imperiale, uti in Bulla aurea indicitur.

His annis Carolus iij. Albertū & Iohannem fratres dominos Mackelburg, fecit duces Mackelburgenses, antea dictos principes Vuandalorū.

Anno Domini M. cccvi. Eclipses solis, lunæ, pestis, terræmotus maximus, ut in partibus Rheni plura castra, turres, & domus corruerent. Ciuitas Basiliensis & Ecclesiæ istic uehementer concussæ.

Anno

Anno Domini M. cccix. Carolus comitem Eberhardum a Vuirtenberg, magno exercitu oppugnauit, tandem res per Episcopos, Augustanum, Argentoratensem, & Spirenses composita fuit: sic tamen, ut Sueuiæ ciuitates cogentur soluere ingentem pecuniæ summam: nam Virmenses dederūt li. millia flor. Eslingum xv. millia, Rotuuil x. millia, Rutingum xv. millia, Lindauu sex millia, Constātia xl. millia. Causam ferunt fuisse nimiam exactionem ciuitatum, & quod cum ducibus Austriæ, sine exceptione Imperatoris foedus icerit. Ad hoc bellum ab Imperatore electus in ducem fuit Rupertus Bauarus, & ciuitatibus Rheni præceptum, ut auxiliares copias darent. Marchio Badensis à Carolo uocatus, renuit uenire, nolebat enim consanguineo bellum inferre.

Anno Domini M. cccxvi. Carolus altera uice in Italiam & Romam contendit, cum principibus aliquot Alemanniæ & Bohemiæ, & cum indyta uxore sua. Mediolani corona ferrea coronatur. Pisis honorifice susceptus. His relictis, ad urbem tendit, Senatoribus, Consulibus, & populo Romano in Capitolio congregatis, unus Senatorum orationē habuit ad populum: Ecce rex tuus uenit. Coronatur Romæ per Ostiensē Cardinalem, hac conditione, ut nec Romæ, nec in Italia diutius moraretur. Franciscus Petrarca hic grauer inuehitur, ac dicit: Quæ nam ista superbia, principem Romanum publicæ libertatis autorem, libertate priuare: cuius esse deberent omnia, ipse non sit suus?

Anno Dñi M. cccxi. Sophia filia Eberhardi comitis in Vuirtenberg, duci Lotharingiæ matrimonio copulatur. Stutgardia habetur sumptuosæ nuptiæ, præsentē Alberto duce Austriae, ac multis comitibus, baronibus & nobilibus. Inuitato etiam Imperatore, qui ueritus maiorem congregationem, non uenit. Celebres hæ nuptiæ, uini fonte arte facte.

Anno Dñi M. cccxij. Cazimirus Poloniae rex, horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantiā aperiri, & moderato precio uendi iussit. Proprii autē homines pecunias ad emendū non habentes, rerum commutatione aut labore præstitū frumentū merebantur. Castrorū & ciuitatum fabricas & muros, piscinarū & fossatorū aggeres & alueos, tū aquæ ductus, & ædificiorū uariarum structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatū, quod à Graccouia uersus Bachnyā tēdit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc apparet.

Anno Domini M. cccxij. Vrbanus Papa quintus, per legatum agit, ut commotas principum animos aduersus Carolum Imperatorem componeret. Is enim, quia coram nuncijs Hungariæ regis dixerat: Matrem dicti regis parum pudicam esse, grauissime offenderat ipsum Ludouicū Vngariæ regem Cazimirum Poloniae, & Sigismundum Daciæ reges, & nisi Roma. Pontifex placasset principes iam ad bellum se instruentes, graues motus fuissent excitati.

Eodem anno Innocentio vi. mortuo, Vrbanus v. fit Papa, patria Leonicensis, antea Gulielmus dictus.

E iij Eodem

Carolus contra Eberhardum Vuirtenberg.

Carolus Mediolani corona.

Coronatur Romæ, sed conditionibus.

Imperatoris Ro. Romam ter dicitur.

Nuptiæ Vuirtenbergensium filie cum Lotharingo.

Cazimiri Poloniae regis pietas in subditos.

Vrbanus v. Papa.

De hoc uide plura in historia Bob. Aem. Syl. cap. 32.

Carolus ciuitatibus Francofordiæ nundinas & priuilegia confirmat.

Carolus quartus, obediētiā habet Italiam.

Carolus in periculo Pisis cum uxore in lupanar ducta.

Dñi Mackelburgenses.

Eodem anno rex Cypri uenit Argenteratum, honorifice exceptus.
Eodem anno uenit etiam illuc rex Daciae.

Eodem anno Amurates Turcarum iij. Imperator regnat. Is primus in Europam classe traiecit.

Petrus Hispaniae
Ianus Cypriensis
Iohannes Nothus Portugalliae } Rex.

Viennae primus
Gymnasium
in Germania.

Anno Domini M. cclxv. Studium uniuersale in Vuienna Austriae
ab Alberto duce ibidem fundatur primum in Germania.

Anno eodem secta Ihesuatorum incipit.

Bertholdus
Rorbach Spiritus
re cohibitus.

Hoc tempore Spiritus combustus est quidam Bertoldus Beghardus de Rorbach. Huius articuli, quos tamen antehac in Herbipoli reuocauerat, erant. Christum in passione sua sic fuisse a patre derelictum, ut pro dolore dubitauerit de salute. Quod Christus in cruce propter nimiam passionem & dolorem matri maledixerit. Quod maledixerit terrae quae eius sanguinem suscepit. Quod homo in hac uita in tantum possit proficere, quod nec orare, nec ieiunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo: & quod plus illi credendum sit, quam Euangelio & doctoribus scripturae sanctae.

Albergothus Baldus & Angelus Iurisperiti, Guido Cauliacus Chirurgus, Maximus Planudis Monachus Graecus, Iohannes de Lincis Mathematicus, Iohannes Bocatius florent, & Henricus de Hassia.

DE PRIMIS ANGLICIS.

Dux primorum
Anglicorum.

Anno Domini M. cclxv. Cum Imperator Carolus Seltzae ageret, uenerunt in Alsatiam Angli, numero quadraginta milia equitum & peditum, quorum dux erat eques quidam auratus, dictus Archiepiscopus von Sprünge Birtze. Hic noctu iruerunt in agrum Argent. & in proximos pagos, non sine incendio, rapina & latrocinio. Cumque ferè hebdomadibus quatuor grauiter incommodassent Alsatiam, & Carolus Imperator conscripto exercitu esset inuasurus nocentem hostem, fuga sibi consulunt Angli, uno die plus itineris absoluentes, quam Caesar & ciuitates in multis insequerentur. Nam dum Caesar, Episcopus Argenteratensis Iohannes de Liechtenberg, & Respublica Argent. apud diui Arbogasti monasterium & Eckboltzheim castrametantur, Angli iam Benfeld, Danbach, & Selestadium concesserant. Argenteratenses quidem & aliae ciuitates, quid cessarent, appellant Imperatorem, cur non recta hostem inuaderent. Sed Caesar causabatur se, nescio quorum principum praesidia expectare. Tandem usque Colmariam uentum fuit, sed abierant Angli. Reditur, sed grauiori incommodo Alsatia: Caesareani enim hostibus ipsis nocentiores fuerunt. Et erat haec profectio ante messem & in messe. Hinc carissima annonae facta, ut quartale frumenti libra Argenteratensi uenderetur.

Circa

Circa haec tempora Carolus Imperator Mogontiae comitia habet cum Archiepiscopis Mogontinensi, Treuerensi, & Coloniensi. Aderat quoque Saxoniae & Bauariae Duces. Istuc Pontifex miserat Legatum, Episcopum Canalceum, pro subsidio Camerae. Quem cum Imperator praesentibus Principibus audiisset, respondit: Domine Legate, Papa misit uos ad Germaniam, in qua magnam pecuniam corraditis, sed in Clero nihil reformatis. Adstabat autem Cuno de Falckensteyn Canonicus Mogont. cum caputio precioso, aureis & sericis ligaturis confuto, quod Imperator suo capiti imponens, inquit: Sum ne in caputio Cunonis plus militi quam clerico similis? Et intuitus Gerlacum Archiepiscopum Mogont. sic affatur: Domine Archiepiscopo, uobis praecipimus sub ea fidelitate qua nobis adstringimini, ut clerum uestrum reformetis, tollatisque ab usum in uestris, calceis, capillis, & toto uitae habitu. Quod si non obtemperauerint, mandetis fructus beneficiorum occupari, & Fisco nostro presentandos, quos nos in honestiores usus conuertemus. Colloquio isto peracto, Pontificius Legatus non diu Mogontiae haesit, sed quasi fugitans, nauis conscensa, Coloniā soluit.

Comitia Mogontiae.

Imperatoris
parrisia erga
Legatum Ro.
Pont.

Reformatio
Cleri.

Laudatur hic Carolus, utpote multis heroicis uirtutibus praecclarus. Auream bullam (in qua sunt sanctae constitutiones pacis) ab hoc habent Imperij Electores. Nisi quod quidam illi uitio uertunt, quod Bohemici regni gloriam magis quam Romani Imperij quaesiuissent, & quod regni Arelatensis ius, Galliae contradidit. Schola liberalium disciplinarum ab hoc Pragae erecta est.

Norinbergae seditionem grauem exortam a collegio Fabrorum, Caesari pribarbae (uulgo, Sic Weysbert) dictatorum. Ipse pietate & meritis grauis, cui consiliarii & optimates urbis adhaerebant, pulchre sedauit sua industria, nam Collegia uel Tribus, quas uocant Zunfft Haus, aboleuit, & urbem in meliorem politiam reduxit.

Norinbergae
sedata seditio.

Anno Domini M. ccc. lxxvi. Comes Aego per insidias uoluit Friburgum occupare. Friburgenses admoniti, praesidio Basiliensium, Brisacensium, & Nuuenburgensium contra steterunt, & paulo post arcem uicinam urbi, quam uocant Burgstadel, destruxerunt. Posthac cum oppidum Emdingum obsiderent, & Aego Comes copias contraheret, dimissa obsidione, utrinque pugnatur, aliquot occisis, in Rheno submersis & captis, Pace uero facta, liberati a domino suo pecuniae summa, Duces Austriae dominos agnoscunt.

Comes Aego
Friburgum occupat.

Anno Domini M. ccc. lxxvii. Urbanus compositis rebus Pisanis ac Florentinis, uocauit Carolum Imperatorem in Italiam, ut Bernabauem Ecclesiae hostem ulcisceretur, cum quo tamen Imperator insperato pacem fecit, quod Papae displicuit.

Anno Domini M. ccc. lxx. Carolus Vuenceslaum filium natu maiorem, Caesarem facit, qui cum patre annis octo regnauit. Scribit Aeneas Syluius, Carolum cuique Electorum promississe centum millia aureorum

Vuenceslaum
fit Rex.

E iij pro cons

Aquila deplumatur per Carolum 4. pro consensu, sed cum non esset soluendo, obligauit illis telonia, uectigalia, & oppida Imperialia, hinc Aquila deplumatur.

Per hos dies Romanorum Imperator Carolus uisendi Regis Galliarum desyderio, iter per Hannoniam, Cameracumq; faciens, in Franciam uenit. De cuius aduētu Carolus Rex Galliarum literis acceptis, ad singula qua transiturus Imperator erat loca præmissis, qui illum honorificentissime uenerarentur, excepit. Et cum articulari morbo laboraret Imperator, currū & lecticam auro gemmisq; artificiosissime elaboratā, ad Imperatorem perproperē misit Rex, deinde equos duos ingenuos atq; animosos insignibus Francorum apparatissime ornatos Imperatori, totidemq; filio eius Romanorum Regi, Caroli nomine presentant Legati Gallici. Quod munus Imperator liberalissime lætissimeq; excipiēs: Ego, inquit, in altero illorum sedens, Parisios ingrediā. quod & factum fuit. Vbi uenientibus Principibus, alter in alterius conspectu, resecto capite, datisq; dextris, sese amicissime uenerantur. Mox ad Romanorum Regem Carolus accedens, impertita illi salute, Imperatorem dextrorsum, Regem uero filium sinistrorsum habens, ipse medius incessit. Post mutua colloquia et conuiuia, firmata inter eos iureiurando amicitia est. Discedentem Imperatorem, Carolus ad Monsum usq; sua impensa perducere iubet.

Mensura uini Argenterati 4. solidis.

Anno Domini M. ccclxxij. Mensura uini Argenterati uendita fuit iij. solidis in Augusto, quo anno Tigurini, Vuormacienses & Spirēses Alsatibus uina aduexerunt. Mox mustum uenditum fuit in Autumno duobus nummis.

Anno Domini M. ccclxxv. Nobiles quidam Anglici, Britones, Picardi, Goti, Scoti, & gentes innumerabiles de proprijs proprie non contenti, cum per turmas armatorum uiolenter regnantes terras Francorum, Burgundorum & Luteriungorum molestarent, & per decennium huiusmodi perturbationes extra terminos suos dilatarent: demum circa annū Domini M. ccc. lxxv. Alemanniam superiorem intrantes, per incolas uillæ Bernensis, in quodam monasterio monialium fontis Marię, Constantiensis diocesis collecti, gladio, sed plus amarissime crudelitatis igne, in dicto monasterio cōclauati & reclusi, penitus sunt extincti. Hęc Malleolus.

Anno Dñi M. ccc. lxxvij. Comes Vrichus Vuirtenbergenſis apud Reutelingam cladem sustinuit, multis egregijs uiris interemptis.

DE SECVNDIS ANGLICIS.

ANno Dñi M. ccc. lxxv. mixtus populus ex Britannis & Germanis, numero vi. mille armis munitissimi, cum innumerabili uulgo, sed non eque armato, Capitaneos habebant xxv. hī Alsatiam rapinis & incendio admodū uastarunt, & exactionibus scopus erat multa corradere. Durissimi erant exactores, à diuitibus aurum, caballos, seris cum petebant: à pauperibus calceos, clauos, ferramenta equorum. Cum autem incendendis pagis in agro Argenteratenſi admodum incommo-

darent,

darent, rogati quid acciperent, & abstinerent ab incendio: petebant florenorum sexaginta millia, sexaginta pannos sericos, & sexaginta equos: petitio hæc inaudita erat. Tandem Episcopatus & oppida Imperialia numerarunt illis florenorum tria millia, ita tandem horrendis stupris & facinoribus designatis, abierunt.

Anno Domini M. ccc. lxxv. Gregorius Papa xi. Decimam sollicitauit ab Ecclesiasticis per omne Imperium. Sed Archiepiscopi tres ad Rhenum se opposuerunt emunctioni cleri sui. Interim moritur Mogontinus, & Papa Ecclesiam donauit Ludouico Bambergensi Episcopo. Capitulum autem elegit Adolphum de Nassauu. Imperator studuit Ludouico, & obsedit Ertphordiam, uastauit uicinam Turingiam.

Interea Carolus multa peregit, ut filius eius Vuenceslaus Rex Bohemiarum, & Romanorum quoq; Rex eligeretur. Inde euisceratū est imperium Rheni, uectigalia que pro patrimonio erant imperio, inde partita sunt, ut unusquisq; electorum nō modicū quid acciperet. Deplumata est Aquila, ut in reliquū ceteris sit animantibus cōtemptui: quid enim potest sine pennis? Alb. Krantz lib. x. Saxonie cap. iij. Nam idem Imperator Carolus (nescio si ad interpretationem uerbi Augustus, quam nunc faciunt) penè imperij neruos exhaustit, uiresq; concidit, sedecim in Sueuia urbes sine medio recognoscētes imperium, uendit uicinis Principibus. Aliiquatuordecim conspirant inuicem, & federe mutuo se constringunt: quedam salua libertate solita, Principibus Austriae ad protectionem se commendant, non ut Dominis pariturae, sed ut protectoribus uicissim obsequuturae.

Anno Domini M. ccc. lxxx. Inuentū est bellici tormenti genus à Germanis nostris, quod uulgo Bombarda dicitur, à sono opinor ac tonitru. Vide infra de arte Impressoria, anno M. cccc. xl.

EPITOME AVREAE BULLAE CAROLI quarti Rom. Imp.

Sub Carolo quarto prodijt aurea Bulla anno Dñi M. ccclxvi. Norinbergæ, præsentibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & secularibus, contra diuisionem, pro unitate in Imperio prouehenda. Enumerantur autem initio, quæ mala ex diuisione contigerint, lapsus Luciferi, eiectione Adami ex Paradiso, destructio Troiæ, euersio Reipublicæ Romanæ, in diuisione Iulij & Pompei.

Primum autem statuitur, ut proficiscentibus ad electionem, saluus conductus præstetur, periurij poena sit, si quis in hos leges commiserit: & ne talis inuestiatur de feudis, quæ à sacro imperio uel aliàs obtinet.

Regem Bohemiarum, sacri Imperij Archipincernam, conducent Archiepiscopus Mogontinus, Bambergensis, Herbipolensis Episcopi, Burggrauus Norinbergensis. Item illi de Hohenloch, de Vuertheym, de Bruncke, & de Hanauu. item ciuitates, Norinbergensis, Rotenburgenſis, & Vuindeckheym.

Deinde

Decima petita ab Ecclesiasticis per Imperium.

Scribit Aeneas Syluius, Imperatorem iureiurando adactū, ne pignora reuocaret. Vide cap. 33. in hist. Bohe.

Bombarda inuenta.

Mala ex diuisione cordia.

Deinde Archiepiscopum Coloniensem, sacri Imperij per Italiam Archicancellarium, conducere tenebuntur. Mogont. & Treuireñ. Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni, Landtgravius Hassiæ: Item de Katzellenbogen, de Nassauue, de Dietz, Comites: Item de Isenburg, de Vuesterburg, de Runckel, de Lymphurg & Falckensteyn: Item ciuitates, Vuetflaria, Geylenhausen, & Frideberg. Deinde Comitem Palatinum sacri Imperij Archidapiferum conducere debet Archiepiscopus Mogontinus.

Ducem uero Saxonix, Archimarestallū sacri Imperij, cōducere debet Rex Bohemix, Mogontinus & Madeburgensis Archiepiscopus. Item Bambergensis & Herbipolensis Episcopi, Marchio Misnensis, Landtgravius Hassiæ. Item Fuldenensis & Herffeldensis Abbates, Burggravius de Norinberg. Item illi de Hohenloch, de Vuyrtheim, de Bruneck, de Hanau, de Falckensteyn. Item ciuitates, Erdtfordia, Mulhusen, Norinberg, Rotenburg, & Vuindeshym.

Et hij omnes proxime nominati, Marchionem Brandenburgensem, sacri Imperij Archicamerarium conducere tenebuntur.

Archiepiscopus Mogontinus Electores conuocat Francofordiam, spacio trium mensium. Quod si in executione & intimatione negligens existat, ueniant Electores etiam non uocati Franckfurt: Ultra cc. equites nullus adducat, & inter hos non sint ultra quinquaginta armati.

Ciuius Franckophordiensibus iniungitur ui iuramenti præstiti, ut protegant & defendant aduenientes Electores, & præter hos neminem introrittant.

Post inuocationem sancti Spiritus, in Ecclesia sancti Bartholomei Archiepiscopus Mogontinus Electoribus iuramenti formam dabit, & unā cum ipsis iurabit, positus in medium Euangelijs.

FORMA IVRAMENTI.

Forma Iuramenti.

EGO Archiepiscopus Mogont. sacri Romani Imperij per Germaniam Archicancellarius, ac Princeps Elector, iuro ad hæc sancta Dei Euangelia, hic præsentaliter coram me posita, quod ego per fidem, qua ego Deo & sacro Romano Imperio sum astrictus, secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio eligere uolo temporale caput populo Christiano, id est, Regem Rom. in Cæsarem promouendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam uocemq; meam, & uotum electionem præfatam dabo, absq; omni pacto, stipendio, precio, uel promisso, uel quocuncq; modo talia ualeant appellari. Sic me Deus adiuuet & omnes sancti.

Mox à præstito iuramento, infra triginta dies eligant temporale caput, quod si distulerint, à tranfactis triginta diebus panē manducant & aquā, nec Francophordia discedant, nisi electo Rege.

De sessione

DE SESSIONE TREVIREN. COLONIEN.

et Mogontinen. Episcoporum.

Sancitum est, quod Treuirensis ex opposito, & lineari directione Scissio Electorum. uersus Imperatoris faciem, Mogont. uero in suis, diocesi & prouincia, & extra prouinciam suam, in toto Cancellariatu suo Germanico, prouincia Colonienfi duntaxat excepta: Et demum Colonienfis in suis, diocesi & prouincia, & extra prouinciam suā in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum Cæsaris sedere possint, in omnibus publicis actibus Imperialibus, concilijs, collationibus feudorū, refectionibus mensarum. Post Mogontinum uel Coloniensem, Rex Bohemix, cum sit Princeps coronatus, & unctus: deinde Comes Palatinus Rheni.

Ad sinistram partem, immediate post illum, quem ex prædictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contigerit, primum locum Dux Saxonix, & post eum Marchio Brandenburgensis. Ab his suffragia hoc ordine poscet Mogontinus: Primo interroget à Treuirensi Archiepiscopo: secundo à Colonienfi, cuius est dignitas et officium, diadema regium imponendi: tertio à Rege Bohemix: quarto à Comite Palatino: quinto à Duce Saxonix: sexto à Marchione Brandenburgensi: tum & Mogontinus uotum suum aperit.

In celebratione Imperialis curix, Marchio Brandenburgensis aquam lauandis manibus Imperatoris ministrat. Rex Bohemix primum potum propinat. Palatinus cibum: Dux Saxonix Marscalcus solitum officium præstat.

DE IURE COMITIS PALATINI.

Vacante Imperio, Illustris Comes Palatinus Rheni, sacri Romani Imperij Dapifer, ad manus futuri Regis Rom. in partibus Rheni & Sueuiæ, & in iure Franconico, ratione Principatus, seu comitatus Palatini priuilegio, debet esse prouisor Imperij, cum potestate iudicia exercendi, & ad beneficia Ecclesiastica præsentandi &c. Eodem iure prouisionis, illustris Dux Saxonix Archimarschalcus in illis locis, ubi Saxonica iura seruantur, fruatur. Ius Comitum Palatini præsentandi ad beneficia Ecclesiastica. Ius Ducis Saxonix.

DE SVCCESIONE PRINCIPVM

Electorum.

Postquam Electores seculares desierint, decretum, ut ius, uox, potestas electionis ad filium primogenitum legitimum laicum: illo non extante, ad primogeniti primogenitum similiter laicum deuoluatur. Quod si primogenitus absq; hæredibus masculis legitimis laicis ab hac luce migrarit, ius, uox & potestas ad seniore[m] fratrem laicum, per ueram paternam lineam descendentem pertingat, & deinceps ad illius primogenitum laicum. Si uero Princeps Elector, seu eius primogenitus, aut filius senior laicus moriatur, & hæredes masculos & legitimos laicos defectum ætatis patientes, relinquere contigerit, tunc frater senior eiusdem primogeniti tutor eorū & administrator existat, donec senior ex

nior ex eis legitimam ætatem attigerit, quam in Principe Electore annos xvij. completos censi uolumus. Si aliquis ex his Principatibus uacauerit, Imperatoris est prouidere.

DE IMMUNITATIBVS.

Immunitates

Regis Bohemiæ & subditorum immunitas, ut appellare à regali iudicio nemini liceat, auri, argenti, & stanni, ferri, cupri, plumbi, salis mineras habere, item Iudæos, telonia & id genus habere possint. Monetas auri & argenti excudere ualeant.

Cæterorum Principum Electorum immunitas, quod eximuntur eorum subditi à tribunalibus, extra territorium & terminos Principum.

DE CONGREGATIONE PRINCIPVM.

Vtinam Electores in utilitatem Germaniæ hoc obseruarent.

Decretum ut singulis annis à festo Resurrectionis Dominicæ conueniant in aliqua ciuitatum Imperij personaliter, tractaturi de Imperij & orbis salute, qui Imperij bases sunt & columnæ, dataq; leges conuiuales & sumptuariæ, ne frequentatio conuiuiorum rebus agendis remoram iniiciat.

Leges conuiuales & sumptuariæ.

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER Archiepiscopos & Electores alios.

Ordo processionum.

Imperatore uel Rege deambulante, cū insignia ante faciem eius portantur, Archiepiscopus Treuirensis in directa diametrali linea ante Imperatorem uel Regē transeat, illiq; soli mediij inter eos ambulent, qui regalia insignia portant. Cum autem Rex absq; insignijs inceserit, tum Treuir ita præcedat, ut nemo inter Regem & ipsum medius habeatur, alijs duobus Archiepiscopis Electoribus loca sua seruantibus. Dux autem Saxonie regalem ensē deferat, Regem immediate præcedat, & inter illum & Treuirensē medius habeatur. Comes Palatinus pomum Imperiale portet à latere dextro. Marchio Brandenburgensis sceptrum deferat, à sinistro latere ipsius Ducis Saxonie gradiatur. Rex Bohemie Regem nullo interueniente sequatur.

DE CVRIA IMPERIALI & sessione.

Sedes Imperatoria.

Die solenni curiæ Imperialis ueniant Electores Ecclesiastici & seculares ad domum habitationis regalis. Ibi Imperator insignijs Imperialibus induetur, & ascensis equis, uadant cum Imperatore ad locum sessionis aptatæ.

Archicancellarius, in cuius archicancellariatu hoc fuerit, portabit super baculo argenteo omnia sigilla & typaria Imperialia & Regalia. Seculares Principes Electores sceptrum, pomum, ensē. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopū Treuirensē suo loco transeuntem, primo Aquisgrani, secundo Mediolanensis corona, & hoc duntaxat ante Imperatorem,

Imperatorē, qui est imperialibus insulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores ad hoc per Imperatorem iuxta placitum deputandi. Imperatrix Augustalibus insignijs amicta, suis comitata uirginibus post Imp. competentis spatij interuallo, ad locum sessionis procedat.

Sedes Imperatricis.

DE OFFICIIS PRINCIPVM ELECTORVM.

sedente rege in sede regia.

Dux Saxonie equo insidens, habēs baculum argenteū, & mensuram argenteā in manu, ex aceruo auenæ pertingēte ad sellam uel pectus equi, mensurā plenā accipiet, & famulo uenienti exhibebit, demum uice Marschalcus de Bappenheim distribuet.

Ingresso rege ad mensam, Ecclesiastici Electores mensæ benedicant.

Brandeburgensis Archicamerarius accedat super equo, habēs argenteas pelues, & descēdens de equo, dabit aquā lauandis manibus Imperatoris.

Rex Bohemie Archipincerna, descendens de equo, ciphum argenteum, ponderum duodecim marcarum, porrigit regi ad bibendum.

Comes Palatinus similiter intrabit super equo, habens in manibus scutellas argenteas cibus impletas, quas regi apponit.

Peractis officijs, ille de Falckenstein subcamerarius equum & pelues Marchionis pro se accipit.

Magister coquinæ de Norinberg equū & scutellas comitis Palatini.

Vice pincerna de Lympurg equum & ciphum regis Bohemie.

Vice Marschalcus de Bappenheim, equum, mensuram, & baculum ducis Saxonie.

Tandem statuitur, cum Romani imperij celsitudo diuersas nationes & linguas sub se habeat, ut prudenti regimine illis prospiciat. Ut illustriū principum, puta regis Bohemie, comitis Palatini Rheni, ducis Saxonie, & Marchionis Brandenburgensis, Electoribus, filij uel hæredes & successores, cum uerisimiliter Teutonicū idioma sibi naturaliter inditū scire præsumatur, & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo suæ ætatis anno, in Gramatica, Italica, Flauica linguis instruatur, ita quod infra xiiij. annum ætatis existant in talibus, iuxta datam sibi à Deo gratiam, eruditi.

Cognitionem linguarū habent Electores.

Anno Domini M. cccxxxvi. Austrie dux Leopoldus apud Sembach cum Turricensibus, Bernatibus, Lucernatibus, Vnterualden, Vre, Sui tensibus, & alijs conflagit, qui de præfectis ducis admodum querebantur, nimium grauibus populo ad libertatem aspiranti: sed res infeliciter cecidit, nam dux ipse cum insigni & numerosa nobilitate fuit interemptus, & contigit Heluetijs uictoria, sed non incruenta.

Bellū Leopoldi Austrie ducis cum Heluetijs.

In hoc bello nemo capiebatur ex utraq; parte, sed neci dabantur uicti. Fertur ducem Austrie in exercitu suo habuisse messorum cc. cum falcibus totidem, ut si frustra obsideret Sempach, tamen abmetendo regiones ad messem albas (erat enim circa festum Vlrichi) noceret, hoc furorē inculsit confederatis, & furor arma ministravit. Inter interfectos difficulter inuentus dux, tertio post die, & sepultus cum xl. nobilibus in Kunigsfeldt.

Sempach.

F De origine

Origo Suinten
suum.

De origine Suintensium & successu, de nominis æthimologia cum uariet, & passim habeantur Chronica Suintensia, & Heluetia in præsentiarum habeat ut pios ita in omni eruditionis genere præstantes uiros, per quos haud dubie, quæ Dominus multis annis benignissime cū eis egit, certiora expectemus, ego lubens abstineo, Tantum hoc libet hic subiicere, quod superioribus annis legi in Expostulatione quadam Dei per profopoeiam eos alloquētis & exhortantis, ut resipiscant, & in memoriam reuocent, quæ benefacta eis contulerit, & quàm miraculose cum eis egerit. Paternè dilexit, fideliter defendit, diuites & gloriosos fecit, non minus quàm Israël, Græcos aut Rhomanos, Phrophetas dedit probos, fideles, & eximie doctos, ex ipsis, per quos illis Deus innotuit.

Benefacta Dei
in hac gētem.

Dominus de
Regensperg.

Anno Domini M. cclxvij. Cum à potētī domino de Regensperg grauiissime premerentur, cuius astui & potentiae nemo par erat, humiliavit eum Dominus, & tradidit in manus eorum, ut ad instar uulgaris equitis se demitteret. Tum artes munitissimæ Regensperg, Vtzenburg, Glantz enburg, & Gloggenburg, per confœderatos occupatæ fuerunt, & funditus destructæ. Item anno M. ccl. Dominus tutatus fuit contra crudeles, subitaneas, & insidijs plenas practicas institutas in latrocinij noctem, vñ die Wördt nacht/ in qua nec infanti in utero matris paritū fuisse, ubi confœderatorū domus & facultates iam diuise etiā erant, ibi Dominus uictoriam contulit, & hostem captiuum in manus eorum tradidit.

Arces destru-
tæ per confœ-
deratos.

Mordnacht

Hostes mit de
rotten ermlen.

In alia nocte rursus defendit eos Dominus cōtra hostes, mit den roten ermlen, & potentes fecit, ut arces robustas, Liel, Vrnach, & Baldegg caperent & destruerent.

Vuillhelmus
Tellen.

Item anno M. cclxxxi. uictoriam cōtulit contra comitem Rudolphū, comitem de Kyburg, & multos nobiles. Item liberauit à tyrannide præfecti cuiusdam Grysler dicti, contra Vuillhelmum Tellen, quem is coegerat, ut filio proprio pomum à capite sagitta decuteret. Idem pileum erexerat, magnis pœnis interminatus, ut honorarent. Idem turrim construi curauit, nominandam, Zwing Dry vnder die syegen/ Eo tempore inuictas arces Regenberg, Saruen, Landenberg, Schuuanauu, Schonenberg, ut occuparent & frangerent, Dominus dedit, fugatis etiam & occisis tyrannis. Varias insuper uictorias contra Austriacos, Mediolanēses, Anglos, Burgundiacos, Sueuos, Gallos, enumerat hæc profopoeia.

Morgarten.

Sella.

Anno Domini M. cccxv. in loco dicto Morgarten, septuaginta uiri contra multitudinem hostium fortissime pugnarunt, in loco dicto Sella, am sattel, ingenti metu incusso aduersarijs, ac multis in lacu ægre submersis. In Sempach cōtra Principem Lupoldum uictoria potiuntur M. ccc. contra iij. mil. Rursus anno M. ccclij. Turicenses contra Ellerspach præfectum ducis & Capitaneum apud Datuuil circa Baden, ubi cccc. confœderatorum uincunt iij. millia. Tum Turregum à duce Alberto, qui tribus uicibus obsederat, liberatur, & quarta uice à Carolo iij. qui grauer obse-
dit robur belli suppeditantibus imperio Bohemis & domo Austria.

Turregum.

Anno

Anno Domini M. cccxxxvij. Circa Laupen pauci confœderatorum *Laupen.* contra multos principes, comites, potentatus, uictoria potiuntur apud Hardt, ubi multi aduersæ partis in Rheno submersi fuerunt.

Anno Domini M. ccclxxiij. Cum Anglici totæ Germaniæ metum incussissent, equites circiter decem & octo millia impune uagantes per principum terras, & per confœderatos apud Luff/ Buttscholtz & Frauwenn *Anglici occisi
apud Frauwenn
brunn.* Brunnen cæsi sunt, & Germania ingenti cura & sollicitudine liberata.

Anno Domini M. ccclxxxvij. apud Næhenfels cc. confœderati vi. millia uincunt.

Apud Bellitz exiguo numero contrasteterunt Mediolanēsi Stanthar *Bellitz.* do, qui non solet ad pugnam egredi, nisi centū millibus, ubi & uictoriā, imensas facultates, & uexilla xij. reportarunt. Deinde anno M. ccclxxv. apud Elygurt, Gransen, Murten, Nansen, cum alijs, ut infra habebimus, contra Carolum Burgundiacū uictoria non semel potiuntur. Item apud Brüderholz loco Basileæ uicino, Dccc. confœderatorū, viij. millia inuadunt & uincunt. Item apud Ermerdingen, uulgo Im Schwaderloch/ *Brüderholz
Schwaderloch.* ubi confœderati una die & uincuntur, & uincunt mox: nam M. ccc. eorū, xij. millia partis aduersæ superarunt. Posthac apud Frauentz: item Dor naci apud Byrsam, Dominus uictoriā illis contulit. Hæc & id genus alia habet hæc profopoeia, cum enumeratione: Qua in re confœderati peccent hodie cōtra Deum, quod eorum terra asyllum esse debeat ad afflictorū, & domicilium iusticiæ, & ita olim fuerit, (Hinc illustis & uere nobilis princeps Sigismundus Austriæ dux, cū alijs sibi eo tempore foedere iunctis, Argentoratensibus, Schuuarzuualdensibus, Songauiensibus, Brisgauiensibus, contra Petrum Hagenbach, subsidio confœderatorū, iusticiæ & æqui amantissimorū, egerunt) sed iam res habeat iuxta sermonem Esaiæ loquentis ad Iudam cap. i. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij: iusticia habitauit in ea, nūc autem homicidæ &c. Expendant quid mali bella & pensiones afferant. Depingit falsum Dei cultum, quem fugiant, & uerum, quem amplectantur. De uerbo Domini, Nouo & ueteri Testamēto. De prædicatoribus uerbi, de officio magistratus, de electione magistratus, de fratre Nicolao & eius consilio. Et per hypotyposim subiicit terram Helueticam, & eius fertilitatem, amoenitatem & robur, cum mentione reformationis, terrore iræ Dei tandem concludit.

Post Gregorium xi. exortum fuit magnum schisma, nam Italiani Italum fecerunt papam, & nominabant Urbanum sextum. Is Rhomæ egit. Galli alterum elegerunt Papam, quem uocabant Clementem vij. Hic rursus profectus est Auinionem. Sicerant duæ Rhomæ, & duo papæ, & unus excommunicabat alterum. Italia, Hungaria, Germania, adhibebant Urbano Ro. papæ. Durauit hoc schisma usq; ad conciliū Constantiē. Hinc iocus: Bicipitem dudum aquilam Romani Imperatores in armis sibi prætulerunt & præferunt usq; hodie, quamuis dudum Orientis imperium euauerit à Christianismo, translatum in perfidos Mahometas

Schisma in electione Pont.

*Due Rhomæ.
Duo Papæ.*

Biceps aquila.

F ij nos:

Biceps insula. nos: nunc bicipitem insulam incipiunt adorare Romani Pontifices.

VENCESLAVS XXXIII. IMP. GERM.

Venceslaus
XXXIII.
Germ. Imp.

Anno Dñi M. cclxxviii. VENCESLAVS Bohemiae rex iam patre uiuente, & plurimum annitente, rex Ro. creatus, cepit utrunq; regnum sine magna sollicitudine administrare. Nec enim annis est imperij coronam accipere, quam etiam non promeruit: uir animo non satis ad imperium idoneo, qui (ut ferunt) uentri deditus, omnia posthabuit. Aliquantum melius actum esset cum imperio, si neq; pater, neq; filius in eo fuissent. Nam pater largitionibus ut filium extolleret, filius ignauis dissimulationibus, imperium attriuere, inq; eam tenuitatem, quae nunc cernitur, adduxere. Augustos se amant interpretari, quasi augendo instantes imperio: sed longe ab hac interpretatione patris largitio, & filij ignaua dissimulatio fuit. Nam Vuenceslai incuria in regno Bohemiae illa Christianismi cruenta diuisio inuasit, Subincone Archiepiscopo Pragensi, cui cognomen erat Lepus, frigidam suffundente, qui Orienti calamitati obuiam ire cupiens, libros Iohannis Vuicleffi ad se ferri, omnesq; publice concremari iussit. Supra cc. uolumina fuisse traduntur pulcherrime conscripta, bullis aureis, tegumentisq; preciosis ornata. Iohanni Hufs praedicatio interdicta, & adiectae minae, si quando dogmata sua in populum uulgare auderet.

Aeneas Syluius in hist. Boh. cap. xxxiii. Fuit, inquit, Vuenceslaus longe patri absimilis, uoluptatum sequax, laboris refugiens, uini quam regni curiosior. Ob quam rem captus a baronibus, xvij. hebdom. in custodia habitus. Iohannes dux Lusatae, & Procopius Marchio Morauiae, magno Reipublicae malo, eum libertati reddiderunt. Captus & secundo per Hungariae regem fratrem suum, & Alberto Austriae duci in custodiam datus. Custodia eius in egregijs aedibus apud Vuicennam habita, quibus exinde cognomen Praga datum, quod eas rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiretur, fugam arripuit, regno rursus positus: neq; tum uitam mutauit, sed priori consuetudine uino ciboq; marcens, lucemq; dormiendo nocti coniungens, ab Electoribus Imperij, cōprobante Ro. Pont. imperio deiectus, domi torpens, illaudatum egit aeuum. Anno Domini M. cclxxxvi. Paiazites Turcarum quartus Imperator regnat. Hic totam Graeciam ac Thessaliam cepit.

Post Urbanum xi. fit Papa Romanus Bonifacius ix.

Post Bonifacium ix. fit papa Innocentius vii.

Post Innocentium vii. fit papa Gregorius xij. Hic addixerat se cessurum papatui, modo Benedictus quoq; resignaret. Cum aut Benedictus nollet, & ex Auenione in Hispanias fugeret, nec Gregorius uoluit resignare. Quapropter concilium Pisae habitum fuit. In quo hi duo, Gregorius & Benedictus depositi, & electus fuit tertius, papa Alexander v. Gregorius fugit Ariminum, ibi mansit usq; ad Concilium Constantiense. Alexander uero

der uero mansit Bononiae: nam Hungari Romae agebant magna tyrannide, bellumq; habebant cum Gallis, propter Neapolim.

Post Alexandrum v. fit Papa Bononiae Iohannes xxij. Ita hij tres pontifices uixerunt usq; ad Concilium Constantiense: Iohannes xxij. Bononiae, Gregorius Arimini. Benedictus in Hispania, & omnes depositi fuerunt in concilio Constantiensi.

Anno Domini M. cclxxxvi. Iohannes Vuiclefus in Anglia, ac Catharina de Senis in Italia clarent.

Anno Domini M. cclxxx. Vuenceslaus rex Bohemiae litem compositurus inter clerum & populum Vratislauensem, illuc uenit. Et diuina ob reuerentiam sui resumit petijt. Clero autem abnuente, ut scelus prophetiae non incurreret, rex Vuenceslaus iratus, oppida & uillas ecclesiarum & monasteriorum spoliare iussit. Et tam ingens gregum pecudumq; numerus Vratislauiam inductus est, ut trecentae oves pro tribus marcibus uualibus, bos uero pro fertone uenderentur, & propter emptorum penuriam, maior pars ad Bohemiam pulsa est.

Anno Dñi M. cccxiiij. Vuenceslaus Ro. & Bohemiae rex, de uniuerso regno Bohemiae fratres Teutonicos ordinis S. Mariae, cum nigra cruce, eiecit, eos inutiles fore asserens, bonaq; castra & ciuitates ipsis abstulit.

Anno Domini M. cclxxxviiij. Graue bellum habuit Argentoratensis Respublica, cum Friderico de Blanckenheim Episcopo Argentoratensi. Nam cum urbs Bannu imperiale incidisset, propterea, quod Brunonem de Rapolstein conciuem (qui militem Anglicum in graui captiuitate detinebat) ad officium cogere, & ut captiuum libertati redderet ei persuaderet tardior esset, Episcopus edictum regium contra urbem diuulgabat in finitimas terras. Principes multi, comitesq; tanq; regijs mandatis parituri, quidam uero oculo parum simplici huc spectantes, ut non soluerent census & redditus quos tenebantur, arma in urbem mouent, pagos uastant, ciuium aedes in rure sitas, igne consumunt, uina, fruges, redditus, ligna, salem, Alsa influxu apud Erstein inferri prohibent, pecora abigunt. Fridericus odium in urbem dissimulans, simulansq; beneuolentiam, inito clam cum principibus consilio, per suos, quos uocant officiatos uel praefectos, urbi bellum indicit, pontemq; Rheni flammis exurere tentat, aptatis ad id incendiū lignis aridis, straminibus, & sulphure conspersis, in nauesq; ualidas, quae per Rhenum descenderent, collocatis. Hostes & adiutores Episcopi in pagis Episcopalibus Eschauu, Vegersheim, Hundesheim, Northus, Erstein, & alijs pagis apud Allam, manebant, interdum tam uicini facti urbi, ut in planicie ante urbem, vff Wetzger auwe uiderentur. Argentoratenses, ciuibus tutandis, hostibus arcendis, interdum mille equitibus egressi, leuia utrinq; committuntur certamina. Cum aut bellum hoc diu durasset, Comes a Sponheim Schultetus Oppenheimensis, & honesti ciues a Mogontia, Vuormatia & Spira, Argentoratu ueniunt, & quam diligentissime pro componendo dissidio inter urbem & Episcopum,

Vuenceslaus
in cleru Vratislauensem.

Teutonici fratres, eiecit ex regno Bohemiae.

Bellum Reip. Argentor. cum Friderico de Blanckenheim.

Adiutores episcopi.

Venceslaus
uentri addichor.

Christianismi
diuisio sub
Vuenceslao.

Vuicleff.

Huf.

Vuenceslaus
captus aliquoties.

Ab imperio
deiectus.

Concilium
Pisae habitum.

scopum, unà cum alijs sedulo agunt, tandem anno M. cccxcij. & ciuitas à Banno Imperiali absoluitur, & bellum cōponitur per Carolū iij. Pragæ.

Terras p. bel-
la parare, est
aureo hamo
piscari.

Hinc Fridericus Episcopus ualde tristabatur, quod non omnia ex sententia sua illi successerant, nec uoti compos euallisset. Quoniam uero militibus suis in magno ære obnoxius fuit, quod se ipsis præstiturum sub syngrapho sponderat, nō cogitans quod terras per bella parare, sit aureo hamo piscari. Equites solutionem appetentes, ipsum tandē Fridericum, quem pauloante adiuuerāt, persequi, & damna illi inferre cœperūt. Quare Fridericus cogitatione alterius Episcopatus acquirēdi tangitur, Archiepiscopatū Mogontinū, item Treuerensem, ambit. At Pont. Ro. Traiectensem illi cōtulit, & ab eodē Gulielmū de Dietscht auellens, ad Argent. trāstulit. Hic Fridericus Basiliē. Ecclesiæ administrationē gessit, exercitū in Sucuiā mouit. Hechingā oppidū sub arce Hohen Zorn sitā, expugnauit, pro quo commutationis uia à comitibus Vuirtenbergenlibus oppidum sancti Hyppoliti in Alfatia suæ diocesis consequutus est. Fridericus nihilominus ab Episcopatu Argentoratensi eiectus, opulentum ipsum reliquit, quippe cui adhuc quōtannis quadraginta aureorum millia in emolumentis inferebantur.

Oppidū S. Hy-
ppoliti S. Bildt.

Ferunt hunc Fridericum de Blanckenstein Gulielmo de Dietsch successori suo in Episcopatu Argentoratēsi scripsisse, quod sibi caueret à potentia urbis Argentoratensis, ab infidelitate uasallorum, & à Capituli sui uel imperitia, uel simplicitate.

Bellū Guliel-
mi de Dietsch,
cū Rep. Arg.

Anno Domini M. cccxcij. Gulielmus de Dietsch, Episcopus Argentoratensis pluribus annis bella gessit cum urbe Argentoratensi, minus tamen prospere. Quamuis enim dimidiam partem terræ Transrhenanæ. Offenburg, Gengenbach &c. (quam Episcopus Argentoratensis pro magno ære à Romano imperio, uirtutibus domini Bertoldi de Bucheck impignoratam possedit) Roberto regi libere reddidisset. Zaberniamq; duci Lotharingiæ tradere uoluerit, ut alieno saltem subsidio foelicius contra ciuitatem triumpharet, tamen conuiuentibus domino Hugelmanno de Vinstigen Decano, & Friderico de Hohenzorn camerario, à ciuibus Argentoratensibus in Mollisheim captus, Argentoratumq; deductus est. Et cum dissensio inter ipsum & ciues, ab Archiepiscopo Mogontino & Marchione Badensi (qui præsentibus Argentorati fuerant) sopiri nequaquam posset, præfati duo Canonici, & ex Senatoribus aliquot, Ruolinus Barpfenning, Virichus Gos, & Michael Mellbruge ad Concilium Constantiense citati sunt, illucq; Gulielmus perductus, & cautione ab ipso & à ciuibus recepta, causa uentilari cepit, mutuisq; articulis longo tempore, ut fieri solet, in libellum conscriptis, Episcopus tandem libertati restitutus est. Ciuitas uero ob iniectas in præfulem manus, censuras Apostolicas, & bannum imperialem, absolutionis expetens, tum ipsi Concilio Constantiensi, tum Sigismundo Roma. Regi, quod imperij principem cœpisset, aureorum nummum summam soluit.

Capitur à ciui-
bus in Mollis-
heim.

Anno

Anno Domini M. ccc. xcij. Gymnasium Erdtphordienſe fundatum est, Bonifacio ix. priuilegium donante, Theologica ibi permissa facultas. Non uacat admiratione Germaniam tam diu sine publicis egisse literarum gymnasijs: Francia quidem à memoria Caroli I. eo genere claruit: Italia non longe post Bononiæ & quibusdam alijs locis publice docere cepit. Germania uero omniū ad cultū nouissima prouincia, de qua recte Picus dixit, Rhenus in Tyberim conuertitur. Bohemia sub Carolo quarto Imperatore & Rege suo Pragæ publicum meruit literarū gymnasium.

Gymnasium
Erdtphordienſe

Academia quoq; apud Coloniam Agrippinā hoc tempore fundatur. Hoc tempore pernicioſa simultas fuit in ciuibus Coloniae Agrippinæ, duplex habuere in urbe concilium: arctum eorum, qui quotidiana ciuium negocia curarent: & latum ad illos quoq; pertinens, qui magnis Reipublicæ negocijs asciscerentur. Erat ex latiore consilio uir primarius, quem legitimis causis proſcribere Magistratus concilij strictioris: parendum fuit: sed ille apud Principes effecit, ut eorum opera restitueretur. Tum ut se uindictæ, multa molitur: deniq; constituit, ut concitata plebe, omnes de stricto concilio in uincula faceret pertrahi. Id sensere uiri sagaces minoris concilij, & præuenientes molitionem cæterorum. Latum concilium per eandem multitudinem in uincula duci fecerunt.

Academia Co-
lonienſis.

Seditio Colo-
niæ inter ciues
& Senatū.

Verum erant prudentes in communitate uiri, qui utranq; molitionē improbarent, effeceruntq; ut minus etiam concilium custodiae manciparetur, quo minus cæteri cōquererentur, iam agētes in custodia. Et utriusq; diligenter custoditis, ipsa communitas utranq; concilium absoluit, & nouo delectu habito, constituerunt Senatū alium, & ut in reliquum ciuitas non duplici, sed unico concilio gubernare decreuerunt. Quod seruatum in hodiernum diem, non paruum dedit rebus incrementum.

Vnus sit Sena-
tus in urbe.

Hac tempeſtate Aruerni adiunctis sibi Lemonicēſibus atq; Pictauis, grauissimam ſeditionē excitauerunt, Ducem sibi quendā Petrū Bruerium instituētes, atq; ita per nequissimā licentiam grassantes, nobilem quenq; clerum item, & alicuius pensi hominem sibi obuiam sine miseratione obtruncabant: sacerdoti amputatis digitis, capitis uerticem deglubunt, deinde cremant. Religiosum Hospitalis ordinis per alas procerq; arbori appensum, sagittis telisq; confossum, necant. Nec modus illis erat ullus ſeuicendi, pluris inter illos habebatur, qui ditiora flagitia committeret. Tandem Biturigum Dux, qui Auinionē salutandi Pont. gratia petebat, delecto nobilium exercitu, in ſeditiosos mouet, quos non difficili prælio multis occisis, multisq; laqueo strangulatis superauit. Ro. Gag. lib. ix.

Seditio Rusti-
corū in Gallia
anno 1399.

Anno Domini M. cccxcix. Albatorū ſecta cœpit à præſbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantā modestiam uultu ac uerbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. Magnam multitudinem uirorum & mulierum in ſententiam suam traxit, linteis albis circumuoluti omnes, sine discrimine mares & foeminae, rustici an ciues, serui an liberi, passim ueluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebāt:

Secta Albat-
torum.

F iij publice

publice in uicis epulabantur. Crucifixum sacerdos præferebat, quem la-
chrymari ob hominū delicta dicebat. Viterbijs substitit cum magna mul-
titudine, Romam ad loca sancta uenturus. Sed Bonifacius fraudem ueri-
tus, quod diceret hominem supersticiosum Pontificatum appetere, adiu-
uante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominem compræ-
hensum ad se perducant. Sunt qui scribant quæstione confessum fuisse
fraudem: Alij nihil fraudis subfuisse, sed fictum à Pontifice abolendo ru-
mori, quo hominem per inuidiam captum & necatum affirmabant.

Gerfon. Gerfon Theologus, Nicolaus Florentinus, Iacobus Foroliuiensis,
Medici, & Ancoranus Legum consultissimus, florent.

Per id tempus sedente apud Auinionem Innocentio vii. qui raram ni-
si ex Franciæ regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales xxx.
ordinauerat, quibus grandi sumptu opus esset, Diui Nichasij Remensis
Abbate in Franciam misso, dimidiatam omnium Ecclesiarū partem colli-
gere conabatur. Cui cœpto Scholastici Academiae Parisiensis restiterūt,
missis ad Carolum Oratoribus, qui Pontificis edictum haud æquū esse
persuaderent. Audita Scholasticorum quærela, Rex exportari regno pe-
cuniam uetat, & Ecclesiarum prouentus in tres distribui iubet, unam in
Ecclesiarum instaurationem, alteram dissoluendis earū obligationibus
& debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignauit. Ita Ponti-
fex edicti pœnitens, ab exactioe destitit. Rob. Gag.

Anno Domini M.ccc.xciii. Celapinus Imperator v. Turcarum, qui
Imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem Christiani apud Nicopolim à Turcis deuicti sunt in
signi pugna.

Eduardus Portugalliæ	} Rex.
Heinricus iij. Hispaniarum	
Carolus v. Galliæ	
Heinricus v. Angliæ	
Iacobus iij. Scotiæ	
Sigismundus Vngariæ	
Vladislaus Poloniæ	

RUPERTVS DVX BAVARIAE, COMES PALATINVS

Rheni, XXXIII. Germ. Imp.

RUPER=
TVS XXX
III. Ger. Im.

Anno Domini M.cccc. cum Vuenceslaus Rex Romanorum
nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam uolupta-
tem intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanum regnum in
sua cura cōplexus, Electoribus Imperij Francophordiæ con-
gregatis, Vuenceslao deplorato & destituto, Rupertus in Regem Ro-
manorum eligitur, & à Friderico Colonienſi Archiepiscopo de more
Aquisgrani consecratur: deinde uenit Argentoratum cū Regina Adels-
heide, quatuor filijs Ducibus, tribus filiabus, & Duce Lotharingi gene-
re suo, magnificeq; à Senatu suscipiuntur, & dotantur singuli. Regnauit
decem

decem mensibus, annis nouem, postea in Oppenheim cō pacificè obiit.

Anno Domini M.cccc.iiiij. Princeps Comes Hassiæ nouum in terra
sua castrum nomine Luduwigsteyn fundauit, & per tenebras unius no-
ctis erexit, & hoc ex aduerso castrum nobilium de Hansteyn, ut rapinas so-
litas eorundem nobilium ab antiquo frequentatas sedaret.

*Luduwigsteyn
castrū una no-
cte constructum*

Anno Domini M.ccc. Moyses Turcarum vi. Imperator, qui Par-
thos deuicit, regnat.

Tempore Ruperti Imperatoris uixit crudelissimus & bellicosissimus
Cæsar Tartarorum, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tan-
tas uires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in
castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorē Paiafet
cathenis uinctum aureis, currui quo uehebatur quasi triumphans adiun-
xerat, prandens quasi canem sub mensa comedere iussit: & ascensus
equum, eo tanquam scabello usus est. Armenos præterea prostrauit, sub-
uerterat Persas, destruxerat Aegyptios, Damascum penè deleuerat. Et
quocunq; eius transcenderat nomē, sola fama, quasi fuisset missus à Deo
peccatorum ultor terribilis imminabat. In obsidionibus urbium prima
die albo utebatur tentorio, secunda rubeo, tertia nigro. Et si se dabant in
albo sedenti, salutem conſequebantur. Rubeus color mortem indicabat:
Niger uero ciuitatis exitium, & omnia in cinerem conuertenda.

Anno Domini M.cccc.vij. Schola Parisiensis in tanta autoritate fuit,
ut Benedictum xij. Papam Auinionis sedentem dignitate amouendum
magnopere cōtenderet. Scholasticum id temporis offendisse, piaculum
erat. Inter multas similtates, cum res tota Francorum ad ciuilem discor-
diam inclinaret, nemo non studebat ferè scholæ fauorem atq; beneuolen-
tiam sibi comparare. Cum semel studens luto per unum ex familia Caro-
li Sauosij aurati equitis fuisset conspersus, reliqui iniuriam ulcisci prope-
rantes, ita apud iudices agunt, ut Sauosij ædes, unde familia prodierat, so-
lotenus diruerentur, ipse uero minister exularet. Rob.

*Schola Parisi-
ensis auctori-
tas.*

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignonuillus Parisianus pre-
ses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cædem à se factam, ap-
pensos, strangulare iussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur: Co-
actus est (schola apud iudices suam ignominiam perſequentem) scholasti-
cos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos,
Ecclesiæ restituere, aurigante carnifice, qui equo insidens, lineam instar sa-
cerdotis uestem induerat. Eorum scholasticorum etiam nunc sepulchrū
in porticu diui Maturini Parisiensis cum Epigrammate uisitur.

Anno Domini millesimo quadringentesimo octauo, Salicetus Legū
interpres, ac Chrysoloras Græcarum literarum restaurator, florent. Be-
nedictus xij. Papa schismaticus Auinionis sedet. Greg. xij. Venetus Pa-
pa Ruthoni, auxilio Tartarorum, Teutonicis Dominis atrox bellum
inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. vij. qui Seruiam & Vualachiam cepit.
Sigismundus

SIGISMVN
DVS Germ.
Imp. XXXV

Dotes Sigis-
mundi.

SIGISMVNDVS interea Rex Vngariæ, Caroli quarti Imperatoris filius, Vuenceslai ignaui Regis frater, ab Electoribus Imperij Francophordiæ Rex Romanorum, mortuo Roberto cligitur, anno Domini M. ccc. x. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam gentem Turcarum, Christiano nomini necessarius, quasi de cælo missus, assumitur. Cordatus Princeps & εἰλωπολις, plurima regna obiuit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetrauit Franciam, uiditq; Regem eius. Nauigauit in Angliam, & ubiq; semina iecit futuræ pacis. Concessit in Italiam, & cum Papa Iohanne consultauit de habendo Concilio, ut schisma Ecclesiæ tolleretur. Ita consensu Papæ, Imperatoris, Regis Franciæ, Regis Angliæ, Concilium Constantiense incepit.

Anno Domini M. cccc. xiiij. Sigismundus Argentoratum uenit, & honorifice excipitur, dotaturq;.

Anno Domini M. cccc. xv. Aquisgrani coronatur.

CONCILIVM CONSTANTIENSE.

Sigismundus
canit Euange-
lium.

ANno Domini M. cccc. xiiij. incepit Concilium Constantiense, ad quod uenit Iohannes xxiij. Papa. Imperator Sigismundus in nocte Natalis Domini eo uenit, et in Missa eius noctis Euangelium uti Diaconus cantauit: Exijt edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio durauit hoc Concilium, sed quo Christianismi commodo, facile iudicant qui fidem electorum Dei habent, & agnitione ueritatis. Certe ante hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate diuisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibidē & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Euangelicum. Et si ueritatem dilexissent, quemadmodum sessione prima die Veneris, xvi. mensis Nouemb. Papa Iohannes xxiij. Concilium exorsus ex cap. viij. Zachariæ dixit: Veritatem diligite. adducens auctoritates noui & ueteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos literarum sacrarum in primis appellans, ut expendant sicubi errores fuerint: præterea monens, ut omnes hac de causa congregati, cū omnimoda libertate possint dicere, consulere, et facere omnia. Atqui horū obliuisci postea spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris eius persequebantur, factaq; est planè persequitrix Ecclesia.

Anno Domini M. cccc. xv. Iohannes xxiij. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilij, sacrum Concilium non debere dissolui, quousq; Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & mēbris, & quod Papa etiam teneatur obedire Decretis Concilij.

Sessione

Sessione sexta dantur Commissarij contra Iohannem Hufs: Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica: pro natione Germanica Episcopus Flebbiensis: Magister Ursinus Taluenda pro natione Gallicana: Magister Guillelmus Comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia Magistri.

Commissarij
contra Hufs.

Condemnatur memoria Iohannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Concilio Romano, super condemnatione & combustione librorum prædicti Vuicleff.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga: datur saluus conductus, sed salua iusticia.

Concilium poenam carceris & excommunicationis minatur famose libellantibus.

Quoniam uero penituit Iohannem xxiij. quod resignasset Papatum, cogitauit de fuga, ad quam Dux Austriæ Fridericus iuuit: nam noctu mutato habitu, clam cū paucis abiit, & iam descenderat in Schaffhusen, Italiam repetiturus. At Imperator fugientem Papam compræhendit, & anathemate Imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hisce de causis ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab Imperatore, & omnē suam ditionē Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiam, & restituit illi Ducatū.

Depositus Papa commissus fuit Palatino Principi, is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione xiiij. excommunicat Concilium eos, qui laicos sub utraq; specie communicant.

In hac sessione Gregorius xij. quoq; cedit Papatui.

Sessione xv. Concordiensis Episcopus sententiam legit contra Iohannem Hufs, qui fuit degradatus in præsentia Concilij, & traditus curiæ seculari. Hic appellat Hufs ad Dominum Iesum Christum.

Fertur quod Paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc inscriptionem habet in una parte: CENTVM REVOLVTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI. (qui sermo propheticus uideri potest ad hæc tempora, si computes.) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. IOHANNES HVSS CONDEMNATVR. In altera parte monetæ legis: CREDO VNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Moneta Hussiana.

Anno Dñi M. cccc. xv. octaua Iulij fuit degradatus Iohannes Hufs, per Archiepiscopos Bisontinum & Mediolanensem, Nicolaum nomine. Ferunt quod Hufs degradatores cum ironiis ceremonijs irriserit, mox pronunciat hæreticus, & committitur potestati seculari. Orat autem Concilium, Regem, & Magistratum ciuilem, ne occidant, sed in carceribus perpetuis custodiant. Educitur ad combustionem, lictori præcipitur, ne exueretur uestibus: erat autem indutus duplici tunica nigra de panno

panno satis bono, cingulum habens cum deaurato argento parumper paratum, & in uagina cultellos duos, burfulam coreaceam. Infulam albā satis longam gestabat in capite è papiro factam, in qua depicti erant duo dæmones, & inter hos scriptura erat hæc: HAERESARCHA. Plus quā mille armati comitantur, uirum duo ministri Ducis Ludouici deducunt, non uinctum, sed in medio istorum incedentem. Eundo non admodum populum appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Iesu Christe fili Dei uiui, miserere mei. Cum uideret locum supplicij, ligna & ignem, ter cecidit in genua, alta uoce clamans: Iesu Christe fili Dei uiui, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an uelit confiteri, ab Ulricho Schorand Sacellano D. Stephani, inquit: Non est necesse. Volebat autem populum ualedicere sermone cohortationis, id Dux Ludouicus nolens permittere, sed præcipiebat, ut actutum combureretur. Cardinalis Pangratus mulum habuerat magnum, & senio confectum, hunc mortuum humo condiderant extra urbem Constant. ibidem pyram extruxerunt, unde per calorem ignis ex putri cadauere muli, grauis odor concitatus fuit.

Processio habetur extincto Hussi.

Dominica sequenti, quæ fuit ix. Iulij, grauem processionem instituerunt, in qua ibat Patriarcha Antiochenus, in insula preciosa, ante eū præferebatur pannus aureus. Post eum ibat alius Patriarcha, xviij. Cardinales, ix. Archiepiscopi, lxiij. Episcopi, omnes infulati, cum Clero & Monachis, obsecrantes, ut omnipotēs Deus fidem Christianam restitueret. Rursus die Magdalene processionē habent pro salute Regis, qui ad Regem Arragoniæ & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini M. cccc. xv. Sede Apostolica uacante, regnorum Serenissimi Principis Domini Sigismundi Rom. & Hungariæ Regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ xxix. libri Iohannis fuerunt combusti in Platea palatij Episcopalis.

Anno Domini M. cccc. xvi. Hieronymus de Praga damnatur, & traditur iudicio seculari, sessione xxi. Quare Comes Eberhardus de Nellenburg, Iohannes Comes in Lupffen, locum tenentes Regis Sigismundi, tradunt licitori. Educitur in locum, ubi antea Hussi combusti fuit: in itinere Letaniam cecinit: in igne, Credo in unum Deum, testatus Hussi & Vuiclephi doctrinam sanam esse & rectam. Scribunt Aeneas Syluius & Pogius Florentinus, Ambos constanti animo pertulisse necem, & quasi ad epulas inuitatos, ad incendium præparasse, nullam emittentes uocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Vbi ardere cœperunt, hymnum cecinerunt, quem uix flamma & fragor ignis excipere potuit.

Sessione xxxix. decernitur, ut semper quinquennio, septennio, decennio habeatur Concilium, & mox oborto scismate intelligatur iure terminus Concilij.

Martinus 5. Papa.

Sessione xli. Odo de Columna per sex Prælatos cum Cardinalibus pro hac uice eligitur in Papā, dictus Martinus v. & coronatur. Is inequitans

tans D. Sigismundum regem à dextro, & Fridericum Marchionē Brandenburgensem à sinistro habet, frenum Papalis equi moderantes. Reliqua habes in actis Concilij Constantiensis.

Bohemi ubi audiunt exitum suorum doctorum, armantur, concurrunt, sæuiunt, Ecclesias & omnia sternunt obuia. Vuentzeslaus rex partim ignauia, partim timore se continet, ui magna res geritur, obsidentur ciuitates, uastantur, trucidantur mortales, sine discrimine, ordinis, sexus, ætatis. Late serpit malum, foras educuntur armati exercitus, cum rex Sigismundus pro auxilio inuocatur, tardius uenit, interim illi scuiūt, & crescunt robore & numero. Horum dux fuit Zischa.

Tumulus in Bohemia à morte Hussi.

In hoc Concilio Sigismundus Adolphum Cluensem comitem, creauit ducem, & Fridericum Burggrauium Norinbergensem, fecit Marchionem Brandenburgensem.

Anno Domini M. cccc. xvij. Petrus de Alliaco Cameracensis Cardinalis, Antonius de Butrio Iureconsultus, Valescus Montagnana medici, Leonardus Aretinus & Pogius florent.

Anno Dñi M. cccc. xvij. Gentes plebei siue nobiles ex Aegypto minori repulsi, terram nostrā applicant laboriosi, Mauri fusci, squalidi, difformes, utriusq; sexus pusilli cum maioribus, totius partes Germaniæ usq; modo, & similiter Galliarum regiones, cum equis, mulis & asinis mirabiliter girantes, & extra muros & habitacula per campos aliorum hominū mansiones penitus declinantes, rapientes, furentes, & clam quicquid nobile repererint, diripientes. Vide Hemmerl. de nobilitate.

Gentes plebei die sigimex

Anno Domini M. cccc. xxiij. Amurates secundus, Turcarum viij. Imperator, hic deuictus, ad Varnam Vngarorum rege Ladislao, usq; in septem castra penetrat.

Anno Domini M. cccc. xxxvij. Sigismundus in Italiam demum, sedente Eugenio quarto, atq; inimico, traiecit, obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis, Arnum fluuium transmisit, vi. mensibus Senis substitit, ubi facta cum Florentinis pace, Romam abiit, ibiq; de more accepto diademate in Basilica Petri, è uestigio in Lateranum contēdit, Eugenio usq; ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens, Mantuæ à Iohanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram Ludouico filio in matrimonium dedit, Marchionemq; primum Mantuæ creat.

Sigismundus Romæ coronatur.

Primus Marchio Mantuæ.

Sigismundus contra Turcas fortissimam expeditionem instituit, copiosum exercitum Germanorum, Burgundionum, Gallorum, Vngarorum & Italoꝝ, usq; ad Adrianopolim ducens. In ea expeditione erat ipse rex Sigismundus & Philippus dux Burgundiæ. At Galli contendebant priores esse in acie. Hinc confusio accidit, & cædes Christianorum, dux Burgundiæ capitur, rex Sigismundus fugit Constantinopolim, longo post tempore Burgundus liberatur: Scribit Syluius felicissime contra Turcas pugnaſſe Sigismundum, & xxxij. Turcarum regulos securi percussisse.

Sigismundus captus.

cussisse. Tumultu populari captus tamen fuit, ac uiduæ, cuius uirū occiderat, in custodiā traditus, beneficio linguæ, libertatē adeptus, regnū armis recuperavit. In quo fortunā utramq; expertus, inter uiros claros enituit.

Sigismundus non habuit filium, unicam filiam quam habuit, dedit in matrimonium Alberto duci Austriæ, unde Albertus regna Hungariæ & Bohemiæ consequutus est.

Nicolaus
Clemangis.

Anno Domini M. ccccxvij. Temporibus Sigismundi Imperatoris, & Constantiensis Concilij claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus Barocensis, doctor Theologiæ Parisiensis, qui de corrupto Ecclesiæ statu scripsit, quibus rationib. res Ecclesiastica creuerit, & decreuerit pietas &c.

PERSONAE IN CONCILIO CONSTAN-
tienti, Spirituales & profane.

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa Paschæ & Pentecostes.

Inter has cccxvi. Archiepiscopi & Episcopi.
Item Dlxiiij. Abbates & Doctores.

PROPHANI VEL SECVLARES.

Principes	} sedecim millia.
Duces	
Comites	
Milites	
Armigeri	

Mulieres publicæ ccccl.

Sexcenti Barbitonfores.

Trecenti & uiginti ioculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIVM MORAVIAE, PRO
defensione Iohannis Hus, ad Concilium Constantiense.

Reuerendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ambasiatoribus, Doctoribus & Magistris, ac toti Concilio Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites, Militares & armigeri præclarissimi Marchionatus Moraviæ, affectum omnis boni, & obseruantiam

IESV CHRISTI domini mandatorum.

Anè quia iure naturali & diuino, quilibet iubetur alij facere, quod sibi uult fieri: & prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fieri, dicente Salvatore: Omnia quæcunq; uultis quod faciant uobis homines, & uos eadē facite illis: hoc enim est lex & prophete. Imò lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nos itaq; præfata legi diuinæ & dilectioni proximi, quantum possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memoriæ uenerando Magistro Iohanne Hus, sacre Theologiæ Baccalaureo formato

Matth. 7.

Rom. 13.

formato, prædicatore Euangelico, quem nuper in Concilio Constantiensi, nescimus quo spiritu ducti, non confessum, nec legitime, ut decet, conuictum, nullisq; contra eum deductis & ostensis erroribus & hæresibus, sed ad sinistras falsas & importunas duntaxat suorum, & regni nostri, ac Marchionatus Moraviæ, capitalium inimicorum & proditorum accusationes, delationes & instigationes, tanq; hæreticum pertinacem condemnastis, & condemnatum dira & turpissima morte affecistis, in nostris regni Bohemiæ Christianissimi, & Marchionatus Moraviæ clarissimi, ac omnium nostrorum perpetuam infamiam & notam (quemadmodū serenissimo Principi & domino, domino Sigismundo Rhomanorum & Hungariæ Regi, hæredi & domino nostro successuro, scripta nostra ad Constantiam transmisiimus, quæ etiam in congregationibus uestris lecta sunt & publicata, & quæ hic pro insertis habere uolumus) Et eum, ut refertur, in nostrum dedecus & contemptum, ignis uoragini tradidistis. Quare & nunc P. V. pro dicto M. Iohanne Hus literas nostras patentes, præsentibus duximus destinandas, publice, corde & ore profitentes & protestantes, quod ipse M. Iohannes Hus fuit uir utiq; bonus, iustus, & catholicus, à multis annis in regno nostro uita & moribus ac fama laudabiliter conuersatus, & comprobatus, legem etiam Euangelicā, & sanctorum prophetarum noui & ueteris testamenti libros, iuxta expositionem sanctorum doctorum, & ab Ecclesia approbatorum, nos & subditos nostros catholice docuit, prædicauit, & in scriptis multa reliquit, omnes errores & hæreses cōstantissime detestādo, & ad detestandū eosdem nos & cunctos Christifideles continue & fideliter ammonēdo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum sibi fuit possibile, uerbo, scriptis, & opere iugiter exhortando, ita: quod nunq; audiuiimus, nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia apposita, quod præfatus M. Iohannes Hus quenq; errorem uel hæresim in suis sermonibus docuisset, prædicasset, uel quouis modo asseruisset, seu nos uel subditos nostros, uerbo uel facto, quoquo modo scandalizasset: quinimo pie & mansuete in Christo uiuens, omnes ad seruandam legem Euangelicam, & sanctorum patrum instituta, prædicatione sanctæ matris Ecclesiæ, & salute proximorum, quanto potuit uerbo & opere diligentissime hortabatur. Nec præmissa omnia in confusionem nostrā, & regni nostri & marchionatus præfatorū, perpetrata nobis suffecerunt, quin potius honorandū M. Hieronymū de Praga, uirum certissimæ eloquentiæ fonte manentē, magistrū septem artium liberalium, & philosophum utiq; illustrem, non uisum, non auditū, non confessum, nec conuictum, sed ad solum suorum & nostrorum proditorū delationē sinistra, sine omni misericordia cōprehensum, incarcerationis, trucidastis, & iam, forte sicut M. Iohannem Hus, crudelissima morte interemistis. Præterea ad nostram (quod nimis dolenter referimus) peruenit audientiā, & ex scriptis uestris collegimus euidenter, quomodo quidā detrectatores, Deo & hominib. odibiles, & nostri regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ

Omnes autem
qui pie uolunt
uiuere in Christi
sto &c. 2. Timoth. 3.

Hieronymus
de Praga.

G ij æmuli

æmuli & proditores, coram uobis & concilio uestro, nos & regnum nostrum ac Marchionatum prædictos, grauissime & nequissime detulerunt, afferentes, licet falsæ, mendosæ & proditoricæ, quod in præfatis regno Bohemiarum, & Marchionatu Morauiarum, diuersi errores pullularunt, & corda nostra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & grauiter infecerunt, adeo quod nisi lima correctionis celeriter apponeretur, prædictum regnum & Marchionatus, cum suis Christifidelibus reciperent animarum suarum irrecuperabile damnū & ruinam. Equidem has atroces & perniciosas iniurias, nullis nostris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatu, licet falsæ & mendosæ impostas, quomodo sustinere possumus? cum per gratiam Dei, alijs ferè omnibus mundi regnis sæpe uacillantibus, schisma & antipapas facientibus, regnum nostrum Bohemiarum Christianissimū, & clarissimus Marchionatus Morauiarum, à tempore quo fidem catholicam domini nostri IESV CHRISTI susceperunt, tanquam perfectissimus tetragonus, sine uituperio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, semper constanter & indefinenter adhererunt, & obedientiam synceram exhibuerunt, quantiscumque impensis ac laboribus maximis, quantum uel sacro cultu & reuerentia debita sanctam matrem ecclesiam, & ipsius pastores, per principes & fideles suos uenerati sunt, uniuerso orbi luce clarius patet. & uos ipsi, si ueritatem fateri uultis, uniuersorum præmissorum testes estis. Ut autem iuxta sententiã Apostoli, prouideamus bona non solum coram Deo, sed etiã coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus nostrorum, crudeles erga proximos nostros reperiamur. Ideo habentes in CHRISTO IESV Dño nostro firmam spem, puram & sinceram conscientiam & intentionem, ac certam orthodoxamque fidem, tenore præsentium V. P. & uniuersis Christifidelibus innotescimus, insinuamus, corde & ore publice profitentes: Quod quicumque hominum, cuiuscumque status, uel præeminentię, uel dignitatis, conditionis, gradus uel religionis extiterit, qui dixit uel asseruit, dicit uel asserit, quod in præfatis regno Bohemiarum & Marchionatu Morauiarum, errores & hæreses pullulassent, & nos ac alios Christifideles ipsorum, ut præmitti, infecissent: (sola persona serenissimi principis & dñi nostri Sigismundi, Romanorum & Hungaricę &c. regis, hæredis & dñi nostri successuri, semota: quem in præmissis credimus & speramus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præfert, recte mentis in caput suum, tanquam nequam pessimus, traditor & proditor prædictorum regni & Marchionatus ac noster perfidissimus & solus utique hæreticus perniciosissimus, omnisque malicię & nequitię, immo & diaboli filius, qui mendax est, & pater eius. Nihilominus tamen præmissas iniurias Dño, cuius est uindicta, & qui abundanter retribuet faciētibus superbiã, nunc committentes, apud futurum Apostolicum, quem dñs Deus suæ ecclesiæ sanctæ præfecerit, unicū & indubitatum pastorem, illas amplius & latius prosequemur, cui, Deo uolente, tanquam fideles filij, in his quæ sunt licita & honesta, rationi & legi Diuinæ consona, reuerentiam, obedientiam

Rom. 4. 12.

Iohan. 8.
Deut. 38.
Psalm. 30.

obedentiã debitam exhibentes. Petemus & postulabimus insuper præmissis omnibus & singulis, iuxta legem domini nostri IESV CHRISTI, & sanctorum patrum instituta, nobis & præfatis regno & Marchionatu prouideri de remedio opportuno. Præmissis enim non obstantibus, legem Domini nostri IESV CHRISTI, ipsiusque deuotos, humiles, & constantes prædicatores, usque ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in contrarium æditis, postergatis, defendere uolumus & tueri. Datum Sternberg anno Domini M. cccc. xv. die & festo sancti Vuenceslai martyris Domini nostri IESV CHRISTI.

Ad dictis literis in circuitu pendebant sigilla liiij. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tamen ob uetustatem obliterata, legi non potuerunt.

Recens obierat Vuenceslaus, quando Iohannes Zischa nobilis generus re ex loco cui Trofnauia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo, quem strenue pugnas iam pridem amiserat, collecta hominum multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vifegradensem, quæ negligenter custodiebatur, inuasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contedit, eamque urbem in potestatem receptam, ualido præsidio munit. In Praga pugnatum fuit ab utraque parte die noctuque, continuis quinque diebus, seuis ac crudelibus ausibus, multi utrinque cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atque deletum. Zischa dum hæc aguntur, sæpenumero inuaditur, uario stratagemate usus, sæpenumero uictor euadit. Hic legis in Syluio apud Pelzinam, cum non posset certamen committi nisi pedestre, & aduersarij ab equis desiliere, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, proijcere pepla in terram iussit, in quibus implicati per calcaria equites, prius extincti sunt, quam pedes expedire ualerent.

Cum ciuitatem quam Zischa cum suis incoleret non haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, uix octo stadijs ab Ausca ciuitate separatum. Hunc moenibus cinxit, & ut quisque tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperauit, ciuitati Thabor nomen indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellauit. Ciuitas quamuis altis defensa rupibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis maiorem partem urbis alluit: quod reliquum, torrens non modicus ambit. Qui cum recta in Lusinitium tenderet, saxeo colle impeditus, quam longa est ciuitas, flectere ad dexteram iter coactus, in fine urbis maiori fluuio miscetur. Spatium quo per terram acceditur (nam peninsulam duo amnes efficiunt) uix pedes xxx. protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quæ nullis effringi machinis queat. Turres in moenibus crebræ, & propugnacula quæ ipsi Thaborite expugnandarum urbium magistri excogitauerunt, locis opportunis constructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisque ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur,

Iohannes Zischa.

Seditio Praga.

Stratagema Zischa cum peplis mulierum.

Fratres Thaborite.

*Aurigrana
in amne Lusitania
nitio.*

tur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

TRES SECTAE REGNI BOHEMIAE ET MARCHIONATUS MORAVIAE, ex Epistola Iohannis Schlechtæ Kostleccij, ad D. Erasmus.

Iudeos & Epicureos, qui immortalitatem animarum negant, & Nicolaitas quosdam non comemo- rat.

Rima est eorum, qui Romanum Pontificem in omnibus obseruatit & sequuntur, uerumque uicariū Christi recognoscunt. Ex ijs est maior pars procerum, magnatū & nobilium. Sunt & nonnullæ ciuitates regiae cum monasterijs olim opulentibus, nunc magna ex parte dirutis & despoliatis, uariorum ordinum.

Alia secta est eorum, qui Eucharistiam sub utraq; specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate autem plurimi, ciuitates uero regiae prope triginta adhærent. Hii sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiae, non aliter quàm ipsi Romani. In solo autem usu cõmunionis differunt, & quod in sacrificijs illorum sacerdotes Epistolam & Euangelium lingua domestica canunt: & huic utriusque consuetudini pertinacissime adhærent, asserentes se utrunque literis Concilij Basiliensis, quas uocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hii merum sacrilegium uocant, subtrahere alteram speciem. Quod si pericula quis obijciat: respondent, neminem sapientiore esse Christo ipso, qui sic instituit.

Tertia secta eorum, quos uocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc ueniens ante annos nonaginta septem, eo tempore, quo Ioannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo Pontifice, Cardinalibus, Episcopis & cæteris personis Ecclesiasticis, nõ aliud sentiunt, quàm de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, auctoritatem tantum ueteris & noui Testamenti recipiunt: absque uestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiae sacramento nihil esse diuinitatis credunt, sed solum panem & uinum consecratum signis quibusdam occultis mortem Christi repræsentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circumferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorum, & orationes pro mortuis, rem uanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, uigilias & ieiunia, fucum & tectorium esse hypocritarum. Festa diuæ uirginis Mariæ, Apostolorum, & reliquorum diuorum, inuenta esse ociosorum affirmant: dies tamen Dominicos, & festum Natalis Dominici, Paschæ, & Pentecostes celebrant.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, uiri & mulieres, nudi & nudæ incedentes, & in insulam quandam Lusitaniae amne cinctam occuparunt. Aiebant cæteros homines seruos esse, se uero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex ijs quadraginta uiri insulam exiere, & intrantes uicinas uillas, euaginatiss gladijs super ducentos agrestes, quos diaboli filios asserabant,

Aeneas Syluius uult hanc ex Gallia Belgica transmissam Rheno, per Germaniam in Bohemiam pertrasse.

Lege quæ respondet Erasmus Schlechtæ, ad prolixam epistolam in libro Epistolarum Erasmi, de fidei dissidio.

Adamitæ, nudi uiri & mulieres, de illis apud Augustinum legis in libro de heresibus.

asserabant, interfecerunt. Iohannes Zischa his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataque insula, Adamitas omnes gladio deleuit, duobus tantum reseruat, ex quibus gentis superstitionem cognosceret.

Scribit Aeneas Syluius, se audiuisse ex Ulrico Rosenli præstanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se uiros & mulieres eius sectæ captiuos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui uestibus, & præsertim scemoralibus uterentur, easque in carcere apud se peperisse, quas cum anno elapso simul cum uiris igni tradidisset, ridentes cantantesque flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea conuocatis Slesiae Ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses Zischam accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem. His primum studium fuit, arcem oppugnare: locus ipse natura munitus, non aliter quàm fame uinci posse apparebat. Clausi aditus, ne quid commeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisque necessaria præbet. Nec diu postea ciuitatem ipsam accersitis ex Imperio auxilijs, obsidere decreuit. Fuerunt in castris eius Saxoniae Duces, Marchionesque Brandenburgenses, & gener ipsius Albertus Austriae Princeps. Oppugnata est ciuitas sex hebdomadibus. Ipse uero Sigismundus in æde metropolitana, quæ in arce sita est, regni coronam accepit à Conrado, natione Vuestphalo, Archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemque ferre non posset, & minori contentus officio, auariciae seruebat. Tandem Sigismundus obfidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc ciuitatem Thaborenses propter argentifodinas, Crumenam Antichristi uocant.

Hoc tempore Martinus Papa v. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decreuit. Huius sectæ homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Syluius) intercepte, aut igne cremauerunt, aut nudos rigenti hyeme super glaciem colligatos dimisere. Quos parui momenti existimauerunt, defectis uirilibus, abire permiserunt.

Post hæc Sigismundus Electoribus Principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copijs ingrederentur, ipse cum Hungarorum exercitu ad orientale latus aggressurus. Venere Mogotinus Archiepiscopus, Comes Palatinus Rheni, Saxonie Duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia Principes, castrametati ad oppidum Soziuum, uastatus undique ager, continuata obfidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad præmissum diem non adesset. Qui collecto ex Hungaris, Australibus & Morauis exercitu, circa Natalem Domini Bohemiam intrauit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zischa, quauis caeco, interfectis multis nobilibus, aufugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem xv. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quæ multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac uictoria & alijs que plurimis elatus Zischa, subactis intra regni fines aduersarijs, exercitum extra Bohemiam duxit.

G iij Ferunt

Zischa Adamitas gladio delet.

De hoc Albico Episcopo mire fordido, scribit Aeneas quod interrogatus aliquando, sonoro omnium quem molestus audiret, Maxillarum, inquit, ossa frangentium.

Sigismundi et Imperij bellum contra Bohemos.

Stratagemata
Zischæ.

Ferunt Zischam in Austriam profectum, et quū agrestes armenta quæcūq; nauibus in insulam Danubij transportassent, uitulos suos nonnullos per negligentiam in uillis dimissos, ad ripam fluminis tamdiu deuerberasse, donec pecus insulam depascens, mugitum grunnitumq; audiens, desyderio similis animantis fluuium transnatauit, eoq; modo magnam prædam abactam esse.

DE IOHANNE ROCHEZANA.

Rochezana,

Rochezana oppidum est Pragensis Ecclesiæ, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuq; tenuissimo natus, Iohannes nomine, Pragam uenit, mendicatuq; uictum quærens, Grammaticam & Dialecticam didicit. Quum adoleuisset, nobilis cuiusdam pueri pædagogus factus: & quū ualere ingenio, promptusq; esset, in collegio pauperum receptus. Postremo præbyter ordinatus, prædicare uerbū Dei Pragensibus coepit, ex oppido unde ortus, Rochezanae cognomen ducens. Is Zischam Pragam obsidentem ciuitati conciliauit.

ZISCHAE MORS.

Sigismundus
Zischam sibi
conciliat.

Sigismundus ubi animaduertit Zischæ omnia ex sententia cedere, & illud esse unum, ex quo res Bohemiæ penderent, clam sibi eum reconciliare tentauit sanè mirandis conditionibus, quibus ille annuens, dum conuenta completurus, Sigismundum petit, peste tactus expirauit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatum, quo nam loco mortuus sepiliri uellet, iussisse cadaueri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoq; duce bella geri, tum arrepturos fugam hostes, quamprimum eius tympani sonitum audierint.

EPITAPHIVM IOHANNIS ZISCHAE
Clarissimi Boiemorum Ducis.

Iohannes Zischa, nulli Imperatorum Ducumue rei militaris peritia inferior, superbiam simul & auariciam Clericorum sæuerus ultor, patriæq; acerrimus propugnator hic iaceo. Quod Appius Claudius cæcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strenue agendo suis Romanis præbuere, hoc ipsum Boiemis meis præstiti: fortunæ belli nunq; defui, neq; illa mihi, omnem opportunitatem rerum bene gerendarum, etiam cæcus præuidi, signis collatis, undecies semper uictor depugnaui. Visus mihi sum miserorum & esurientium iustissimam causam aduersus delicatos, pingues & saginatos sacerdotes egregie egisse, et ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum inuidia obstaret, inter illustres uiros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant, etiam insalutato Papa, inuitoq;.

DIIS MANIBVS SACRVM IOHANNI SISKAE
GEORGIVS AVNCVLVS PP.ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΣΚΑΣ. ὁ Βοιημὸς τῶν ἀγαθοκερδῶν
ἐρεῶν ἀχθρὸς ἀλλὰ ἐν θεῷ ζῆλον.

De Cons

DE CONCILIO BASILIENSI, EX DVOBVS
libris Aeneæ Syluij.

Anno Domini M. cccc. xxxiiiij. uiuente adhuc Sigismundo, inceptum fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa ante quidē iusserat conuocari: uerum ubi satis mature ex omni orbe Patres conuenerant, & Iulianus Cardinalis S. Angeli in eo præsideret, uice & auctoritate Pontificis, Eugenius mutato animo, transferre uoluit Bononiã. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilij. Imò primum Ferrarię, deinde Florentiæ habet Anticoncilium, sic soluitur Basiliense: nam à morte Sigismundi, nulla Principum potestas, Concilij cura & cogitatione tangitur. Eugenius causas prætendebat de Græcis aduenturis, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui Alpes transire nollent, deq; proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset: ad Bononiam autē omnibus facilis esset accessus. Quodq; inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocauit Iulianum & omnes Patres sub maximis pœnis Bononiam. Illi uicissim citabant Pontificem, ut aut ueniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiam sacri concilij sub interminatione pœnarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romano-um Regis, & aliorum Germaniæ Principum, conuenerunt primum Norinbergę: & ut illic res perfici nequiuisset, deinde Francophordię cõuenerunt, ut discordiam inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco Electores Imperij facilius conuenturi iudicabantur. Interim Oratores Cæsarei Electorumq; Basileã petierunt, & contracta cū Oratoribus aliorū Principū qui Basileę agebant intelligentia, ac uocato Cardinali S. Petri præstantissimo uiro, qui per id temporis exitum rerū Constantię morabatur, maxime hortati sunt Patres Concilij, ut pacem amplecterentur quam ipsi offerrent. Erat petitio Principū, ut Patres in alium locum se reciperent, Conciliumq; transferrent: quod unū Eugenius semper uisus est quæsiuisse, ut sic uel Patres Concilij dissiparet, uel libertatem eis auferret. Visum tamen est sanctæ synodo, nec negandum esse quod Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet, permittendum. Inter ipsas rerū difficultates, Oratores Cæsarei, Patauiensis, & Augustensis Episcopi, multū rogati stimulatq;, Baronē magnanimū & apprime insignem Conradum à Vucinsperg, ex mandato regio protectorem sacro Concilio, & omnium Patrum defensorem dederunt. Quare ut alienatum ab Eugenio aduersarij, sic Patres sacri Concilij optimam erga se fore mentem Cæsaris cognouerunt, quia nec protectorem misisset, si non legitimū Conciliū reputasset: nec rursus Concilium in Basilea esse putauisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autē ob pestem grassantem Cõuentus Francophordię celebrandus, ad urbē Metropolim Mogontiam translatus fuisset, uisum est Oratoribus Principū eò pergere, si forsant

Eugenij studium in soluendo Basiliensi Concilio.

Conuētus Norinbergę & Francophordię.

Petitio Principum.

Conradus à Vucinsperg protector Concilij.

paci

Conuentus
Mogontia.

Laus Coloni-
ensis Episcopi

pacis illic medium aliquod inuenirent, quo Papam Concilio reunirent. Fuit conuentus celebris admodum, presentes namque Mogontinensis, Coloniaensis, Treuirensis Archiepiscopi, sacrique Romani Imperii Electores, & coelectorum omnium nuntij. Praecipuus tamen ille in conuentu fauor sacri Concilij habitus est Coloniaensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoque nisu rem bene dirigere conatus, Rabanus Treuirensis aliquanto rigidior se praebuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missique sunt Patriarcha Aquileiensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi, Iohannes Segouius, & Thomas de Corfellis Iurisperiti, & alij. Nemo illic erat qui Eugenij nuntium se uocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenij, tam ex Concilio, quam ex Florentia, huiusmodi decem facientes iuramentum, magis Eugenio quam sacro Concilio fauebant, quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis Iuriconsultus Griseam uocauit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & praeclarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post uarios tractatus uisum est Electoribus Imperii aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilij in sua natione recipere, atque obseruari mandare.

Dum haec Mogontiae fiunt, inter Theologos qui Basileae manserant, haesitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset haereticus, qui tam rebelliter Ecclesiae mandata contemneret, alijs negatiuam, alijs affirmatiuam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante coenam. Ludouicus Cardinalis Archiepiscopus Arlatensis, medius erat inter omnes, primoque loco ut iudex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Iohannes Dielenfist publicus scriba suffragia annotabat.

CONCLUSIONES THEOLOGORVM, TANQVAM
disputationis fundamenta huiusmodi fuerunt.

I. Veritas est Catholicae fidei, sacrum Generale Concilium supra Papam & alium quemuis potestatem habere.

II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissoluere, nec transferre, nec prorogare ad tempus ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque ueritatis eiusdem est.

III. Qui pertinaciter se his ueritatibus opponit, haereticus est censendus.

III. His ueritatibus Eugenius Papa repugnauit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicae, Basiliense Concilium dissoluere siue transferre attentauit.

V. Errores his ueritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius reuocauit.

VI. Dissolutio siue translatio per Eugenium secundo attentata, praedita est obuia ueritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius

VII. Eugenius iterato dissoluere seu transferre Concilium tentans, in reuocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem siue translationem secundo attentatam reuocaret, post declaratam contumaciam in rebellionem persistens, Ferrariensis conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesiae dominum constituit. Cui Iohannes Segouius peritissimus Theologus ex uerbis Christi (Reges gentium dominantur) apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petri (Pascite qui in uobis est gregem Dei) subinferens: Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare uenit, quo pacto eius Vicarius dominabitur, aut dici dominus, sicut uis Panormitane, poterit? cum non sit discipulus super magistrum.

Iohannes Segouius uir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit, Papam subesse Concilio. excussa loca: Tu es Petrus. Item: Oraui pro te Petre. Quodcumque ligaueris. Item Papam posse errare: & quod Papa non audiens Ecclesiam, ethnicus sit & publicanus: Excussus locus: Dic Ecclesiae. Quid sit Ecclesia, audita blasphemia Gabrielis, qui se dicitur Eugenium, Tantum se abesse, ut generalibus Concilijs debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilij decreta contemnat. Agitata & ea quaestio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine autoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari. De his & alijs uide fufse Comment. Aeneae Syluij de gestis Concilij Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide, antequam ad Pontificium culmen emerfit, posthac ab ipso autore suppressos.

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio, Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deuentum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petijt, & expectari aliorum Principum Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus grauem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quonia in omni re, quae ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda: Quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato uel concesso proueniret. Primum: Hic peterent potentissimos Reges & Principes. Secundum: Petere ocium tantum sacri Concilij, ut Patres quiescerent in processu Papae & conclusione rerum. Tertium: Non propter priuatam, sed publicam utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto: Ut effectus mente conciperent, siue negarent, siue concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prelatibus mentio incidit, diceretque apud se fore maiorem partem Prelatorum. Tum Ludouicus Romanus Prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec ualde bona adduxit: nimirum cum ex malo consilio nemo bonos consuere calceos queat: sic & alij huc spectantes, ut uel sic tempus

Panormitanam
Rhetoricam
oratio.

Quatuor con-
sideranda in
omni re quae
ab aliquo peti-
tur.

Ludouici Cardinalis Arelatensis, ressonsum ad orationem Panormitani.

Hic erat uere Cardinalis, ex cuius ore ueritas loquitur, qui minas principum non timuit, nec terrene dignitatis gloria que siuit.

Audiendi etiam pauperes presbyteri in concilio.

Exhortatio Arelatensis contra pericula

tempus redimerent, conclusionemque differrent, Tum Ludouicus Cardinalis Arelatensis, uir constantissimus, & ad gubernationem generalium Conciliorum natus, Oratorum omnium qui loquuti fuerant, uerba resumens, uehementer arguens Episcopos, qui metu ueritatem cęlent, asseuerans in Concilio, non dignitatem Patrum, sed rationem spectandam esse, imò ueritatem ante omnia spectandam. Se nullius Episcopi mendacium, quamuis ditissimi, ueritati pauperis presbyteri preponere. Nec dedignari Episcopus debeat, si uox inopis sacerdotis, docti tamen & acuti, sue preponatur: adductis in hoc exemplis, Athanasium presbyterum, non Episcopum, Archiepiscopum Arrium uicisse in Concilio Niceno: Marchionem presbyterum Oratoria arte confudisse Paulum hereticum &c. Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret, iam declaratis ueritatibus, discussis & ordinatis multis exemplis, probat periculum esse in mora, & quod sæpe momenti transitus, anni transitus sit. Hannibal apud Cannas uictoria potitus, si uestigio urbem petisset, omnium iudicio cepisset Romam: quia tamen in crastinum distulit, restituto Romanis uigore exclusus est, & audire meruit:

Vincere scis Hannibal, uti uictoria nescis.

Galli quoque Senones Roma capta, Capitolium obsidentes, dum tenacius aurum exposcunt, moramque in paciscendo trahunt, à Camillo inuasit, turpiter expelluntur. Agebatur autem octauus annus Concilii Basiliensis. Tandem propositis exemplis Apostolorum Petri, Pauli, Andreae, & martyrum, Stephani, Laurentij &c. Hic Ludouicus Arelatensis contra discrimina & pericula, que Panormitanus commemorarat, à Principibus expectanda, fortissime hortatur Episcopos, ne timeant qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Etiam Gentilium exemplis exhortans, si pro Roma Curtius, pro Thebis Meneotheus, pro Athenis Cordus, lubenti & cupido animo mortem tulerint, ne ipsi pro Ecclesia mortem repudient. Panormitano etiam respondens, quod Cyrenensis Theodorus respondisse traditur, Lysimacho Regi crucem minitanti, qui, istis que so, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis, Theodori quidem nihil interest, humi ne an sublime putrescat.

Hic cum Arelatensis fecisset loquendi finem, turbatio non parua exorta fuit, erat ubique clamor, ubique strepitus, ubique iurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludouico sermo erat: Episcopi cum Episcopis, inferiores cum inferioribus uerbales rixas habebant. Tum Ludouicus Patriarcha Aquileiensis, Dux de Deck in Sueuia, uersus ad Panormitanum & Ludouicum Prothonotarium: Ne credite rem, inquit, ita abire: Germanorum nescitis mores, nempe si sic proceditur, nequaquam fas erit integris hanc prouinciam exire capitibus. Quo uerbo, ueluti celesti fulmine tacti, Panormitanus, Ludouicus, ac Mediolanensis, uno impetu assurgentes: Libertas, inquit, nobis eripitur? En quid est quod frangenda nobis capita Patriarcha minatur? Versusque ad Iohannem Comitem in

mitem in Dierstein, qui tunc locum protectoris tenebat, scissitati ab eo sunt, an protegere Concilium uellet, omnesque in libertate tutari. Aderant etiam ciues ex senatu urbano, prouisuri ne quid turbæ oriretur. Seruauerunt enim hunc morem ciues, ut in omni negotio adesse curarent, quod pariturum dissensiones arbitrarentur, precipue adcauentes, ne qui tumultus fierent, neue aliæ quàm uerbales rixæ. Miraculo adeo sapientia fuerunt, ut nemo querelam aduersus eos habuerit uiolatae per eos fidei. Ciues de uniuersali ecclesia benemeriti. Hic cum Iohanne comite presentes in consuetu patrum signum seruandæ libertatis dederunt. Comes autem, tametsi erat rerum nouitate permotus, nec enim arbitrari poterat, tam multas esse inter prudentes homines contentiones, per interpretem respondit: bono ut animo essent omnes, quoniam imperialem saluum conductum ad unguem seruari faceret: nec patriarcham aut alium aufurum auferre securitatem promissam à Cæsare.

Post hæc Ludouicus patriarcha Iohanni de Bachenstein, auditori Cæmeræ mentem suam explicandam commisit, quæ nimirum fuit, ut patres ad constantiam hortaretur, non ut alicui comminaretur, aut Conciliarem perturbaret libertatem, petebatque ueniam, si uel Concilium, uel Panormitanum in aliquo offendisset, hoc facto uerum esse ostendens quod dicitur: Nobilitatis sororem esse humilitatem. Tum Amadeus Lugdunensis Archiepiscopus, quoniam strepitus ac uociferatio intendebatur, argute rem miraculo tribuit, septem annis durasse concilium, iam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes Euangelizare, sentiens nouos adesse prelatos, qui usque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tum Arelatensis instabat, ut concordatum xij. uirorum legeretur, pluresque sibi in auribus sibilabant, ne sententia flecteretur. Panormitanus uero, ut ceptum est legi concordatum, rursus uociferatur, & quod se dignum est, facit & loquitur: Nos concilium facimus: Nos prelatorum maior pars sumus, ad nos concludere spectat. Ab ista Panormitani conclusione Nicolaus Amici, Parisiensis Theologus, appellabat. Tum Iohannes Segouius Theologus Salamantinus, uir pietate grauis, optimus ac eruditissimus, orationem Christianissimam habuit contra Panormitanum, de inferiorum exclusionem, de metu principum, Ambrosij ad Imperatorem Valentinianum exemplo adducto, proprio gladio iugulans aduersarios, Pauli autoritate ugens Episcopos, ad constantiam adhortans, uiriles sint, & se murum pro ecclesia prebeant, nec sinant fidem sub manibus eorum deperire. Presidentem quoque tandem affatus, quod eum oporteat magis Deo quàm principibus complacere, inquit: Si hinc sine conclusione abeas, rationem te huius rei in districto Dei iudicio redditurum scito, nec plura loquutus, refedit.

Interea Burgenfis Episcopus pro concordia patrum satagebat, sed neque patribus conciliaribus sine conclusione discedere, nec Panormitano mutare sententiam cordi fuit. Erant turbata omnia, nec, ut solebant, suis sub sellijs Prelati infidebant, sed ut quencque trahebat affectio, isti Arelatensem,

H illi

Laus Basiliensis.

Conciliaris libertas.

Nobilitatis soror humilitas. Amadei Lugdunensis Archiepiscopi argute dictum.

Oratio Iohannis Segouij legenda contra eos qui inferiores, hoc est, presbyteros & theologos, excludunt: uide de Syluium.

illi Panormitanum adibant, & quasi principem quicq; suum, aut exercitus Imperatorem, adhortabantur.

*Prudentissimus
astus Arelaten-
sis.*

Tum Arelatenfis, ut agnouit rem in periculo esse, nec rectam conclusioni uiam patere, utendum astu censuit, ut tumultum cōponeret: Habeo, inquit, sanctissimi patres, nouas ex Gallia literas, quæ mihi auditu stupenda narrant: incredibiles illic nouitates sunt. Quare & silentium subitum impetrauit, & artificio miro attentos reddidit. Vtq; liberum sibi dicendi campum patere uidit, sine fabula, sine ulla historia literarū sibi missarum feriem referauit. Exinde, prout oratoria exigit insinuatō, pedetentim ad causam rediit: Eugenianos nuncios implese Galliam dixit, qui, nouam doctrinam prædicantes, auctoritatem Rom. Pont. supra generalia Concilia magnificerent: quibus nisi cito occurreretur, fore, ut pluribus fidem facerent. Idcirco oportuisse sacrum Concilium de remedio cogitare, necessarioq; ueritates de quibus iam agetur, examinatas, ut per eas Eugenianorum temeritas retundatur: quæ licet essent numero bis quatuor, non tamen fuisset intentio patrum omnes cōcludere, sed tantum priores tres, prout se, inquit, in nomine patris et filij et spiritus sancti, cōcludere. Atq; ijs dictis, lætus alacerq; confurgens, recessit. Alij eum, alij uestimētorum fimbrias osculabantur. De Panormitano ferunt, postquam domum uenit, in cubiculum se recepit, secumq; de rege suo questus, quod eum aduersus ueritatem pugnare compelleret, & suam famam, suamq; animam ire perditum.

*Conclusio
Arelaten:*

*O magnam in
Episcopo con-
tumelian, do-
ctos & bonos
alere.*

Hic longum esset referre, quibus conuitijs & cōtumelijs profciderint Arelatensem: Ipsum esse qui copistarum pædagogorumq; gregem nutriet, remq; cum eis fidei concluderet, alius eum Catalmam uocitabat, deinde patres Concilij Panormitanus in sua oratione calumniaturus, non ut Oratores præcipiunt, in exordio beneuolentiam, sed odium captare ab auditoribus uisus est. Paulopost Arelatēsis seipsum colligens, orationem multifariam habuit, ad Imperiales nuncios, ad Oratores regis Franciæ, ad Concensem Episcopum, ad Ludouicum Prothonotarium. Sicq; ad Panormitanum descēdens, proprijs spiculis eum confodit. Panormitanus uero, & qui eum sequebantur, cæteri q; , protestationem quandam prius legi contendebant, diuq; hinc atq; hinc uociferatum est. Obtinuit tamen demum Arelatenfis.

Lecta forma Decreti, usq; ad uerbum, Decernimus, assurgens Panormitanus, nihil passus est ulterius audiri. Nunquam fuit Concilium in maiori discrimine, teste Syluio, qui tum præfens ad pedes Turonensis & Lubecensis Episcoporum hæc collegit. Bis igitur conclusit Arelatenfis in magnis difficultatibus, fuitq; utraq; miraculosa conclusio, & præter spem omnium, uel Arelatēsis industria, uel spiritus sancti munere habita. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorum: Arelatenfis Concilij Hector.

*Paucissimi qui
cogitatione cō-
munis boni tā-
guntur.*

Successit sessio xxxiij. quieta, & ultra omnes pacifica. Ex tota Italia duo prælati ad bonum Ecclesiæ uniuersalis intenti, Grossitanus Episcopus, & Abbas

& Abbas de Dona. Ex Hispania nullus, quanq; inferioris ordinis homines ex Italia & Hispania constanti & firma uoluntate erāt ad bonum uniuersalis Ecclesiæ. Concio erat frequentissima, & si enim Episcopi haud multi erant, plena tamen omnia fuerunt subsellia procuratoribus Episcoporum, Archidiaconis, Præpositis, Prioribus, Præsbyteris, diuini ac humani iuris doctoribus, quos aut quadringentos, aut certe plures fuisse constat, inter quos nullum probrum, nulla rixa, nulla contentio fuit, sed unanimis omnium consensus ad defendendam Ecclesiam. Vocato de more spiritu sancto, nemo lachrymas continuit, etiam Conradus Vuinspergensis Baro Imperialis protector.

Sequenti die Veneris, quæ fuit xxij. Maij, Oratores principum, maxime Cæsarei & Gallici, conscientia stimulante, Concilij gesta approbarūt: ijdem quoq; Eugenium inimicum ueritatis dicunt. *Concilij gesta approbantur.*

Arelatenfis postremo necessarium fuisse illud decretum asseruit, ad reprimendum Ro. Pont. ambitionem, qui se supra uniuersalem Ecclesiam extollentes, omnia pro libidine sua se posse arbitrabantur, ne posthac Ecclesiam unus homo nunc Bononiam, nunc Florentiam, rursus Bononiam, mox Ferrariam, & deinde iterum Florentiam (ut Eugenius attentauit) traduceret. Vtq; deinceps Ro. Pontifices paululum animum a temporalium sollicitudine rerum detraherent, qui ut ipse uidisset, nequaq; de spiritualibus cogitarent. His dictis, congregatio dissoluta est. Hæc ex primo libro Aenæ Syluij compendiariæ in usum lectoris conscripta sunt.

Deposito ex Romano Pontificio Gabriele Condulmaro, cōsultatur per patres Concilij, An expediret illico nouum creati Pontificem, an in tempus differri. Sententiæ ultrò citroq; auditæ, constare tamen inter omnes uidebatur: Vtilius esse statim eligere: differre honestius. Accidit hoc tempore morbus pestifer in tota urbe Basiliensi, qui non solum pueritiam & iuuentutem, sed uiros etiam fortes ætate & aridos senes, depopularetur. Ea lues primo ex aduenis ad pauperes urbis, inde ad diuites, deniq; ad ipsos Concilij patres, aduolauit. Moritur Ludouicus Prothonotarius, Ludouicus Patriarcha Aquileiēsis, & aliquot Concilij patres, Basileæ, Argentinæ, Spiris moriuntur. Moriētium uero exhortatio fuit: *Morientium exhortatio.* Orate Deum, ut illos conuertat, qui Gabrielem pro summo pontifice recognoscunt, quia in eo statu saluari non possunt, scq; in fide Basiliensis Concilij morituros professi. Abbas de Dana, Cumanæ diocesis, in peste alijs abeuntibus, permansit, qua etiam ipse tactus, migravit ad patres, ueniamq; tantum uaccam testatus suo monasterio legauit. Arelatensem urgent, ut uicinum aliquod in rus secederet: iam uirus cameram uiri irrepserat, secretario & cubiculario mortuis. Sed nec illum preces, neq; domesticorum funera flectere potuerunt, uolentem potius cum uitæ periculo saluare Concilium, quam cum periculo Concilij saluare uitam.

Transactis post depositionem Gabrielis diebus decreti, proceditur ad electionem noui Pontificis. Primus electorum fuit Cardinalis Arelaten-

H ij sis,

sis, deinde ex natione Italica, Gallica, Germaniæ, Hispaniæ, cellulæ fortibus distributæ. Prima contigit Decano Basiliensi, ultima Dertusensi Episcopo. Sermo habetur ad electores. Crimina Eugenij narrantur. Aderat Iohannes de Dierstein comes, aderat Consulatus urbanus. Extra Ecclesiam ciues in armis erant, si quod scandalum pararetur, prohibitori. Accipiunt Eucharistiam Electores, datur iuramentum. Proceditur ad conclauem, quod fuit in domo ad Muscam, *Sii det Ducen*. Septem diebus manent in conclau. Et eligitur Sabaudia dux, homo laicus & coniugatus, sex & uiginti uocibus, religiosissimus princeps. Cardinalis Arelatenensis factus signo crucis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, electi Pontificis nomen publicat, & oratione præmissa, populo benedixit.

CORONATIO FOELICIS.

*Fœlix ille fuit
Decanus militum
in solitudine
Rippaldine,
Gebbenensis
diocesis.*

Nno Domini M. ccccxl. Fœlix v. electus, ueneranda canitie, decorus aspectu, & facie tota prudentiam præ se ferens singulari, coronatur nono Calendas Augusti, in ciuitate Basiliensi. Adfuerunt Ludouicus Sabaudia dux, Philippus comes Gebbennensis, Ludouicus Marchio Salutarum, Marchio de Rotelen, Conradus de Vuinsperg camerarius Imperij, Comes de Dierstein. Oratores Argentoratensis, Bernensis, Friburgensis, Solatorum, & tanta multitudo hominum, ut capita ad quinquaginta millia credita sunt. Duo filij patri principi celebranti ministrant. Ludouicus Cardinalis Hostiensis, infulam pontificiam capiti Fœlicis imponit, quam censuerunt ad triginta millia aureorum. Ordinem pompæ pontificiæ, quam processionem uocant, longum esset hic referre. Ultimo in loco, summus ipse pastor aureo tectus papilione, triplicem gestam coronam, populocum benedicens, incessu maturo procedebat, Marchione de Rotelen, & Conrado de Vuinsperg equum eius ductantibus. Posthac coenatum & pransatum, ubi nec lex Orchia, nec Faunia, nec Licinia locum habuit, horis circiter quatuor. Pincernæ summo Pontifici pulcherrima proles duo filij fuerunt, Architriclinus Marchio Salutarum.

*Prandium
Papale.*

De hoc Amedeo Sabaudie duce, scribit Rupertus Volaterran. lib. iij. Geogr. quod rogatus ab Oratoribus quibusdam, si quos haberet canes uenaticos, ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cum uero adessent, ingentem mendicorum multitudinem ostendit, unam discumbentium: Atque hi sunt, inquit canes mei, quos alo quotidie, quibus spero me celestem gloriam uenaturum.

DE STATV CONCILII BASILIENSIS, EX

*Epistola Aeneæ Syluij x. ad Lupum de
Portugal, Legum Doctorem.*

*Status Basiliensis
Concilij.*

Concilij Basiliensis quis status sit, iam te arbitror audisse. Rex Arragonum, qui more principum, non regnum fidei, sed finem regno seruare uult, prælatos suos ex Basilea iussit abire. In omnibus rebus, præclarus princeps, in hac mirabilis. Rursus Gallici, Veneti, & Florentini, qui Pontificem suum Eugenium quasi Deum uenerantur,

excluso ex Appulia Renato rege, fidem aliam induerunt. Mira rerum mutatio, qui ante fauebant Concilio, iam impugnant: qui impugnant, modo fauent. Lusus iam Ecclesia est, qualem de pila fieri uisumus, dum huc atque illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Sed aspice illa ex alto Deus: & quamuis raro in terris expendere homines digna supplicia cogit, nullum tamen in supremo eius iudicio malum impunitum relinquit. Liberum arbitrium nobis dedit, nos ut libet, uiuere sinit, laxas dimittit mortalibus habenas: rationem tamen rerum omnium, dum iudicabit orbem, exacturus est: tumque uidebunt principes, an propter eos regna fuerunt instituta, an ipsi propter regna, qui suis omnia seruire libidibus uolunt.

*Ecclesiæ
sua est.*

Et inter Epistolas Syluij legis clxxxij. Epistola: scribit Caspar Schlick Cancellarius Imp. ad Cardinalem S. Angeli dominum Iulianum: Illi Cardinales qui tanto tempore auctoritatem Ecclesiæ, ac generalium prædicationum Conciliorum, ut mori pro illa uelle uiderentur, unis sui regis literis, quibus non mors, sed priuatio beneficiorum mandabatur, Basileam dimisere. Sapiunt quippe, fide potius quam plebe uolent carere. Non tamen procul abierunt, sed apud Solotorn resident, secundos iussus expectantes. Recedunt enim inuiti: sed magis stringit bursa quam honor. Quid enim saluis infamia nummis?

Anno Domini M. ccccxlx. Cum Ludouicus Cardinalis Arelatenensis à Concilio Basiliensi ad Germaniam inferiorem missus, & legationis iam munere functus, Basileam redire uellet, quarto supra Argentoratum miliario, à Iohanne comite de Eberstein, & Baronibus de Lutzelstein, uiolenter inuaditur, obruitur, & equis mulisque onerarijs spoliatur. Cardinalis autem uix euasit ad oppidum Benselt festinans, quem audito ciuitatis nomine, respondisse mox ferunt: Bene ualet pro nobis. Captiui in arcem Franckenburg ducuntur, Cardinalis ad Sletstat conductus, cuidam Iohanni de Lapide, qui tres linguas probe nouerat, inter cetera dixit: Si nobiles illi qui nos spoliarunt, scirent in quibus negocijs legationem susceperimus, & quantum pro gloria & laude & incremento Germanicæ nationis laboremus, non solum nos non spoliassent, sed corpore & rebus & comitatu nos iuuissent.

*Arelatensis fugit
ad Benselt.*

In sessione quadam Concilij Basiliensi, fertur dixisse: Ecce Christus uenit debatur pro xxx. argenteis, sed ego preciosius multum, quia pro lx. millibus aureorum per Gabrielem quondam Eugenium tradendis & exoluendis, ut captiuus, & sibi presentarer, fui uenudatus. Qui ceperat Cardinalem, factum excusabant, quod frater Cardinalis, cum Armiaci uastassent Alfatiam, in Dambach fuisset magno incommodo incolarum: hinc putabant in omnes Gallos sibi ius esse: tandem per Episcopum Argent. Rupertum & ciuitatem, res fuit composita.

*Sexaginta milibus
aureorum
uenudatus
Arelatenensis.*

In Concilio Basiliensi, Iulianus legatus Cardinalis Tituli S. Angeli, multis nominibus commendabatur Sigismundo Romanorum regi: ibi rex respondit: Tamen Romanus est.

H iij Inter

Iudæis & in fide delibus prædicetur uerbum Dei.
 Inter uaria decreta Concilij Basiliens. libet unius & alterius meminisse. Sessione xix. decretum fuit de Iudæis & Neophitis, ad orthodoxam fidem conuertendis. Quod Diocesani omnes, quosdam in literis diuinis bene eruditos aliquot uicibus annuatim deputent in locis, ubi Iudæi uel alij infideles degunt, ad explicandum illis catholice fidei ueritatem, ut infideles cognito errore desistant. Ad quam prædicationem sub pœnis tam commertij, per fideles illos interdicens, quam alijs ad hæc opportunis, ipsos accedere compellant. Ipsi Diocesani uero & prædicantes, ita se erga illos propitios, ac charitate plenos exhibeant, ut non solum propagatione ueritatis, sed & alijs humanitatis officijs ipsos Christo lucrifaciant.

Studia linguarum in precio habenda.

Et ut prædicatione sit fructuosior, prædicatoresque habeant cognitionem linguarum: omnibus modis seruari præcipitur Constitutio ædita in Concilio Vniuersali, de discendis linguis, Hebræa, Chaldaica, Arabica, Græca. Et qui prædictas linguas docere debent, debita stipendia accipiant.

Concubinatus inhibitus.

Sessione xx. decretum, ut publicus concubinarius à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spacio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam uel aliam euidentem Ecclesiarum utilitatem cõuertat. Quod si non dimiserit, uel dimissam aut aliam publice receperit, iubet hæc synodus omnibus beneficijs omnino priuandum. Est autem publicus concubinarius, qui mulierem de in continentia suspectam & infamatam tenet, & admonitus per superiorem, non dimittit.

ius sit concubinatus

Grauius autem inuehitur synodus in eos, qui iurisdictionem Ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus à concubinarijs percipere non erubescunt, patiendos eos in tali sceditate fordescere. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, monet omnes laicos, tam uxoratos quam solutos, ut similiter à concubinato abstineant.

QUOMODO BOHEMI VOCATI AD BASILIENSEM SYNODUM, & QUO ITINERE UENIRINT.

Anno Dñi M. ccccxxi. Mense Augusto Cardinalis Iulianus (rebus non succedentibus, nam Bohemi semper superiores erant, quamquam à nouo Pontifice Eugenio sententia anathematis damnati) uoluit ut Basileam uocarent. Quare Iohannem Gelhufium Monachum Mulbrunnensem, & Hamannum Offenburgium, consulem Basiliensem misit primū ad Sigismundum Cæsarem Feldkirchij tum agentem, deinde ad Fridericum ducem Austriæ, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo duce Burgundiæ. Fiebat hoc, ut reddita pace, tuto liceret Basileam uenire, literas accipiunt à sancta synodo Sigismundo Cæsari reddendas, quibus Bohemi & Morauj ad Conciliū uocabantur, has ille mox in Bohemiam perferendas curauit. At cum Sigismundus in Italiā proficisceret, Imperialē à Pontifice coronam suscepturus, protectorem interim uelut uicarium Concilio dedit Vuilhelmum Bauariæ ducem. Porro cum synodus monitus fuisset, nostros conditiones pacis à Bohemis accipere uelle post scdam illam fugam, arbitratus hoc ignominiosum esse, misit Iohannem Niderium Theologum, & Iohannem

Vuilhelmus Bauariæ dux, protector concilij.

& Iohannem Gelhufium, qui commodum redierat, ut uicinū Bohemis populum cõsolarentur, & Morauos Bohemosque ad Conciliū ante uocatos, ad ueniendum sedulo urgeret. Hic Basileam discedentes, Monachum uersus (oppidum est Bauariæ) iter instituerunt. Vbi Vuilhelmum Ducem, protectorem Concilij salutant, & monent, ut quamprimū Basileam ueniat. Mox Fridericum Marchionem Brandenburgij, Iohannem Ducem Bauariæ, & Senatū Norinbergensem, ac alios Principes ac dominos partim literis synodalibus, partim ore adhortati sunt, ut nullo pacto foedus cum Bohemis inirent, quod Ecclesiæ nocere posset. Rogabant & nomine Concilij, ut si Bohemi legatos suos Basileam mittere uellent, deducerent eos per suam quicquam regionem saluos. Omnes se hoc facturos receperunt. De uocatis Bohemis dici non potest, quam gauisi fuerint omnes, præsertim laici, cum etiam lachrymas emitterent. Et tabellarius Norinbergensis, qui literas Concilij in Bohemiam tulerat, retulit quantam cum reuerentia literas accepisset Consul maioris ciuitatis Pragensis, & quibus ipse præmijs fuisset donatus. Multum laboratum est per Egrenses, Fridericum Marchionem Brandenburgensem, Iohannem Bauariæ Ducem, & Senatū Norinbergensem, de literis Concilij in Bohemiam mittendis. Porro Bohemi non per omnia nostris fidentes, in literis petebant, ut Oratores Concilij cum Principibus uicinis ad Egram ueniret, suos quoque illic adfuturos, ut de cõmeatu siue publica fide danda, quem saluum conductum uocant, & alijs rebus tractaretur. Mense Aprili uenerunt Egram, Oratores sacri Concilij, Henricus Abbas S. Aegidij Norinbergensis, Iohannes Nider Theologus, Prior domus Prædicatorum apud Basileam, Fridericus de Parspergo Decanus Ratisponensis, M. Henricus Tocgius Canonicus Magdeburgensis, Albertus pastor apud S. Sebaldū Norinbergæ, & Iohannes Gelhufius Mulbrunnensis monachus, cum illustribus Principibus Friderico Marchione Brandenburgij, et Iohanne Bauariæ Duce, ac alijs proceribus ferè cum cc. & l. equis. Mense Maio Egram uenerunt Bohemi cum xix. equis. Henricus Tocgius postridie eleganti oratione Bohemorum nuncios salutauit, Euangelium illud usurpans declaransque: Pax uobis. Mox ipsi proposuerunt, quam atrocibus iniurijs à nobis fuissent hæctenus affecti, eamque rem extitisse causam tot utrinque cladum: gaudere se, quod tandem spes affulisset, ut audirentur aliquando. Obsides postulabant Bohemi, non quosuis, sed Principes & nobiles. Id cum nostris non placeret, & res ita differretur, cœpit uulgus apud Egram clamare: quo minus cum Bohemis procederet concordia, per Ecclesiasticos stare & Principes. Proinde pientissimi Principes, Fridericus Marchio Brandenburgensis, & Iohannes Bauariæ Dux, suapte sponte se obligauerunt. Hoc idem paulo post, rogante Synodo, fecit protector Concilij Vuilhelmus Dux Bauariæ, item ipsa Synodus, & Cæsar Sigismundus. Præterea promissio facta est, hoc idem omnes Principes & ciuitates præstaturos, per quorum ditionem essent

De uocatis Bohemis omnes gauisi.

Publica fides.

Oratores Concilij ad Egram.

Bohemi petunt obsides.

Hic profecturi

profecturi Bohemi, atq; ad eam ipsam ciuitatem Basiliensem. Postulatum & hoc est à Bohemis, ut ipse Cæsar præsens esset in Synodo, quàm fieri posset plene congregata.

Conuentus Egrensis durauit dies xxi. in quo fuerunt etiam ornatissimi uiri, Petrus Volkamer Consul Norinbergensis, & Conradus Kuonhofer, iussu sumptuq; suæ ciuitatis. Venerunt Bohemi, & quanq; audissent nostros miranda pollicentes, adhuc planè non fidebant. Quare delegerunt duos nuncios, Nicolaum Hunpoltzium, & Iohannè Zanensem, qui Basileam irent, & cuncta diligenter explorarent. Hos Conradus Episcopus Ratisponensis, & Conradus Seglauer Decanus Eystettensis, Cateispurgum usq; ubi Marchio degebat, deduxerunt: in hoc à Synodo paulo ante emissi, ut expiscarentur, an essent uenturi Bohemorum Legati. In comitatu uero è nostris erant, Abbas Eberacensis, & cæteri nuncij sacri Concilij. Cum Biberacum uenissent, quidam infeliciter curiosus, ex altero Bohemorum nuncio quæsiuit, unde nam esset: Respondit is se Zaczensem esse. illic, inquit ille, sunt execrabiles hæretici, & pessimi homines &c. Qui propter huiusmodi conuicium, ueluti uiolator publicæ fidei, statim in carcerem raptus est, plus poenæ depensurus, nisi ipsi nuncij Bohemorum, & Abbas Eberacensis precibus hominè liberassent. Cum uenissent Basileam, uino & piscibus fuerunt à Senatu donati, manseruntq; illic dies quinque & dimidiatū. Hi nuncij cū fuissent domū reuersi cū diplomatis Concilij, indicassentq; quæ uiderant, rem uidelicet agi seriò, nec subesse dolū, delecti sunt Oratores ad Conciliū mittendi de regno Bohemiæ & Marchionatu Morauia, Iohannes de Kraitz, Iacobus de Vurziesonitz, Benefius de Makrouuitz, Iohannes Veluar de Praga, Mathias de Clumdazan, Laurinus de Hradisse, Gregorius de Curia, Nicolaus scriba Pragensis, M. Iohānes de Roccizano, M. Petrus Payne de Anglia, Procopius ductor exercitus Thaboritarum, Nicolaus de Pelerzunau, Marcoldus de Zbaraslauitz, Martinus de Chuidmi, et Petrus Zaczensis. Qui cū in Tusca cōuenissent, illinc per nostros in Cambiam sunt producti cū xxxij. equis, per nobiles uiros, Hinskouerū, Pflugium, Pauelstorferum, Fridericū Præpositū Ratisponensem, & alios, ubi Conradus Ratisponensis Episcopus substiterat. Ex Chambia Suuencendorphium itum est: atq; cū iam Norinbergæ uicini essent, Mathias Clumpezanus præfectus Piestensis uexillum protulit, cuius una pars Crucifixi imaginē habebat depictā, altera calicē Eucharistiæ figura superposita, sicq; Norinbergā sunt ingressi. Verū cū à nostris moniti essent, id postea nusq; fecerunt. Norinbergenses præter uinariū atq; piscariū munus, etiā xxij. equites cōcesserunt, qui illos Vlmam comitarētur. Ex Norinberga Albertus Marchionis filius in Guntzenhusium produxit. Oetingensis Comitibus ministri Nordlingam, & postero die Vlmā. Vlmenses porrò Biberacū & Sulgouia usq; inde exceptos. Iacobus Truchses de Vualpurgo eques auratus Stockacū produxit. Satellites Ducis Bauariæ Vwilhelmi Schaffhusium

vexillum Bohemorum.

husium post deduxerunt, illic naues ingressi, Basileam uenerunt quarto die Ianuarij. Nona eiusdem mensis, cum Synodum accessissent, Iulianus Cardinalis orationem ad eos habuit, summo Patrum consensu benigne & luculenter eos adhortans ad ea, quæ unionis sunt & pacis. Ex re sua facere Bohemos, qui aquæ fluenta apud Conciliū quærerent, matremq; tandē audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neq; Concilia, nec Ecclesiam cōtempnisse, aduersus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil de religione Christiana detrahere. Interrogati, quæ nam essent illa, in quibus à Romana Ecclesia dissentirēt: quatuor articulos proposuere:

- I. De Communione diuinæ Eucharistiæ, sub specie panis & uini.
- II. De ciuili dominio, quod clericis interdictū diuina lege dicebant.
- III. De prædicatione uerbi, quam liberam omnibus arbitrarentur.
- III. De publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant.

Verum cum Iulianus Legatus etiam alia se accepisse de Bohemis affirmaret, quod religiones Mendicantium inuentū diabolicū prædicarent: Assurgens Procopius: Neq; hoc falsum est, inquit: nam si neq; Moses, neq; ante eum Patriarchæ, neq; post eū Prophetæ, neq; in noua lege Christus, neq; Apostoli instituere Mendicantes, quis nō intelligit diaboli tebrarumq; opus esse? Excepta est ingenti auditorum cachinno Procopij uox, Selegerunt Bohemi quatuor Magistros, qui suos articulos ex diuina lege sumptos ostenderent: qui eos cōfutarent ex cœtu Patrū totidē. Disputatum est quinquaginta diebus, multa in utranq; partem adducta. Missi & Oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Inter hos primarius fuit Philibertus Episcopus Constantiensis, natione Gallicus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo communionis expeterent. Quumq; nulli essent Ecclesiæ redditus, ex quibus alii templorū ministri possent, iussit Imperator ex Fisco regio per singula Canonicorū capita hebdomodatim aureū nummū distribui, minoribus clericis dimidium dari. Ea res annue aureorum sex millia Pragæ apud Ecclesiā cathedralem absumpsit. Hæc Syluius.

Turcarū Imperator ea tempestate sæpe antea ab Imperatore oppugnatus, tum non solum treugas, sed perpetuæ pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Basileam solennes ad id perficiendū Oratores. Sciens Imperator, in Ecclesiam iussit apparari suggestum, in quo Imperialibus fultus ornamentis cōsedebat. Ante Oratores ibant qui dona ferrēt, uiri duodecim, alij duodecim uirorum paria fuisse cōtendunt, qui manu singuli gestarent aureos cyphos apertos, Imperatori dono. Successit alius ordo, ferentium uasa aurea gemmata, proculdubio nō uacua, sed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos, uoluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant uestem serico, auro, gemmis incomparabilem. Quæ omnia Imperator suo ordine excepit. Perfecto propter quod uenerant negotio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo, quem etiam non paruis muneribus uicissim honestabat.

Interea

Oratio Iuliani Cardinalis ad Bohemos.

Oratores Concilij in Bohemiam missi.

Turcæ Legati ad Conciliū Basiliense.

Leg. ii Imp.
Græci ad
Concilium.

Reformatio
statuum Im-
perij,

Interea & Græcorū Imperator Iohannes misit Oratores suos ad Concilium Basiliense, optans omnimodam fieri unionem.

Imperator Sigismundus Comitata Francophordia indixit, ad reformatum Imperij statum in capite & membris. Constituit enim summæ prudentiæ uir industrius, iam æuo maturus à suo ordiri gradu, ut omnia componens, cæteris iustiori causa immineret. Primo, quid ad Imperatorem pertineret, quæ uigilantia, quæ instantia, quæ singulorum in suis iuribus defensio. Secundo, quid à suis debeat Imperatori, quæ obsequia, quæ obedientia & subiectio. Tertio, de Imperij iuribus. Quarto, de Imperij neruis, de uestigialibus, sine quibus ne inferior quidem Principatus posset consistere. Sed admonere potuit, cogere renitentes non potuit. Quis enim leonibus, ursis & lupis (ut ille in figura monstrabat) extorquebit aquilæ primarias pennas? Quinto, commouit quæque sui ordinis, ut regni Principes iusticiam facerent, itinera publica secura præstarent, latrones insectarentur. Alb. Krantz.

Iam annus erat M. cccc. & xxxvij. cum Sigismundus Romanorū Imperator & ipse finem uiuendi fecit, multos euacuans principatus, de quibus criri contentio plurima formidaretur, si unicam filiam non reliquisset, quæ nupta Alberto Austriae Duci, finem fecit controuersiarum: nam per illam successit in regnis Vngariæ atque Bohemiæ, breui etiam post perueniens ad regnum Romanorum.

Sigismundi
mors.

Corpus Sigismundi in Varadino, ut ultima uoluntate constituerat, tumultatum est. Barbaram Imperatricem uxorem Sigismundi morte insolescentem, cum iam nouum maritum quæreret cui regna sociaret, proceres uinciri iubent. Vna ipsa captiua & Imperatoris cadauer deuehuntur, miserabile spectaculum, & rerum humanarum singulare documentum. Infamis Imperatrix, quæ stultas uocauit omnes fœminas, quæ uoluptatibus non inferuient.

De Sigismundo Aeneas Syluius in Europa sic scribit: Multa huius Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita sunt, inter quæ illud præclarissimum, quod Ecclesiam Catholicam in tres partes diuisam, coacto apud Constantiam generali Concilio, ad unitatem redegit. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliam, huius rei causa peragrans, Vitoldo Lituaniæ Duci, ut se Regem appellaret, missa corona indulsit. Prius tamen ille uita decessit, quam solennia coronationis expleret. Prusiam, quam Rex Poloniae fratribus beatæ Mariæ Teutonicorū armis ademerat, restitui iussit. Cum Venetis Duce Pipone Florentino grauius bella gessit. Vuenceslaui Bohemice Regem, germanum suum, quæ regno inutilis esset, cõiecit in uincula, quamuis negligenter custoditum, magno Reipub. malo, quidam Bohemi è carceribus surripuerint, coronam Imperij ab Eugenio Pontifice Romæ accepit. Bohemia post multas calamitates uix tandem potitus est. Marchiam Brandenburgensem Friderico Burggraui Norinbergensi dono dedit. Filiam Elizabeth ex Barbara natam, Alberto Duci Austriae in matrimonium copulauit,

copulauit, illique demum apud Zuoymam Morauia ciuitatem morienti, regna quibus præfuerat, ultima uoluntate reliquit.

Anno Dñi M. cccc. xxxvij. dum Sigismundus Sueuorū terram perambulat, & Vlmam uenit, ecce eadem die quoddam genus piscium copiose, de regni finibus Vngariæ, incognitum per pisces ibidem, illico presensum, & ad Imperatoris presentiam delatum, apparebat. Quod Imperator non sine grandis admiratione misterij prospiciebat. Hic sunt (inquit) nobilis Vngariæ regni ueri regnicole, nobis obuiando cateruatim occurrentes, & nos in regnum nostrum reuersurum requirendo nunciantes. Eamus igitur uisuri terram nostram. Recedente Rege, pisces disparuerunt. In itinere moritur in oppido Snayme, Olmacensis diocesis. Hæc Mallecolus.

Græci interea, ut erat constitutum, ad Concilium properabant, qui & si galeas haberent obuias à summo Pontifice prouisas, tamen suis in nauibus uenere Venetias, Iohannes Imperator, Iosephus Patriarcha, Constantinopolitani, ad septingentos erant uiri in eorum comitatu, prælati, nobiles, docti. Eugenius Pontifex, & de aduentu Græcorum, & quod occasione Concilij per eos haberet, certior factus, institit Concilium transferre Ferrariam, desuper emittens literas Basileam, & in omnia loca opportuna. Græci quidem, ubi intellexere motum Pontificis, ut ei gratificarent, grauabantur in Basileam transire. Sub hoc tumultu Christianismi uacabat Imperium: Papa unionis Græcorum causam præ se ferens, Patres Concilij Ferrariam uocat.

Vacat Imperium.

QVI EX GRÆCIA AD CONCILIVM

uenerint Ferrariam.

Operæ precium est agnoscere, qui ex Græcia uenerint Patres & Principes. Ipse dominus Iohannes Imperator Constantinopolitanus, dominus Demetrius despotes illustrissimus, dicti Regis germanus frater, quique suis cum proceribus, Patriarcha Constantinopolitanus cum infra scriptis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Officialibus curiarum, Archiepiscopus Trapezontinus, Ephesinus, Chisiten sis, Heraclien sis, Monenbussien sis, Sarden sis, Nicenus, Nicomediensis, Tornobensis, Lacedemonien sis, Mitilenensis, Noldebacensis, Rhodiensis, Amentefiensis, Suranensis, Nelaufenensis, Droniensis, Atheniensis, Corinthius, cum multis alijs, omnes Archiepiscopi, cum multis sine nomine Episcopis, Officiales Patriarchatus Constantinopolitani, qui Græce *σταυροφόροι* appellantur, hoc est, Cruciferi, Magnus Scacclarius, Magnus Cartophilax, Magnus Ecclesiarcha, Protodicus Nemerophilax, cum Clericis, Abbates, Magnus Prothosyncelus, Abbas Gerontinus Pantonnatoris, cum alijs multis Abbatibus, Ambasiatoribus. Hic omnes Principes Ecclesiastici & seculares, itineris socios & ministros octingentas personas habuerunt. Hæc igitur per catalogum paucis referuntur, ut dolentes uideamus, quid, quantumue in capta Constantinopoli amiserit Christianismus, ut summo dolore prosequamur tantam iacturam Christianitatis.

Iactura Christianorum in amissa Constantinopoli.

Excepti

Excepti sunt hi permagnificę Ferrarię. Erant plures ex eis qui linguam callerent Latinam. Erant rursus ex Latinis multi, qui sciebant Gręce. Inceptis tractatibus, cępit pestis sęuire in eo loco, quę ratio fuit transferendi Cōcilij Florentię, ibiq; cępta, Ferrarię sunt cōtinuata, diuq; disputatum super articulis & punctis discrepantię, Latinorum Gręcorumq;. De processione Spiritus sancti: De Symbolo Niceno. Ostensum discrepantię esse magis in uerbo quęm sensu. Interpretes erant Nicolaus Euboicus, Ambrosius Camaldulensis Abbas. Fit unio Orientalium & Occidentalium Ecclesiarum, quę utinam mansisset.

ALBERTVS II. XXXVI. GERMANORVM
Imperator.

ALBERTVS II.
XXXVI
Germ. Imp.

Nno Christi M. cccc. xxxviij. Principes Electores in Franco-phordiam euocati, elegerunt in Regem Rom. ALBERTVM Austriae Ducem, Sigismundi prędecessoris generũ, qui iam ante coronas Vngarię & Bohemię in dotem promeruit, per eandem suam conthoralem, coronatus Aquisgrani.

De hoc legis in Syluio capite primo Europe: Albertus apud Albam regalem cum coniuge coronatus, Bohemię quoq; diadema suscepit, cuius scelicitatem admirati Germanię Principes, & ipsi suum sanguinem extollere decreuerunt, Romanum ei committentes Imperium. Id Albertus suscipere nõ licebat, nisi primores Hungarię indulgerēt, quibus haud ex usu uidebatur suum Regem Teutonibus imperare, atq; ob eam causam iurciurando Albertum obligauerunt, ne suo iniussu Imperium acceptaret. Vocati tamen ad Regem, qui tum fuit Viennę, uicti precibus, prębuere consensum. Ille Imperio auctus, ad Hungariam redijt, aduersus Turcas, qui tum Rasciam inuaserant, arma moturus. Sed dum Budę moram facit (ea est Regum sedes) iudex ciuitatis natione Teutonicus, Hungarum quempiam ob delictum fluuio dimerisit. Id Hungari molestissime tulerunt, quibus Teutonicum nomen exosum est. Excitatur tumultus, Hungari arma corripunt, obuios Teutonos passim trucidant. Iacobus Marchianus ordinis Minorum professor, tumultũ sedaturus, Saluatoris crucifixi simulachrum gestat, modo precibus, modo lachrymis furorē incensę plebis lenire conatus est. Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigonienſis ecclesię Pontifex moritur, apud quem præciosa regni suppellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit, & Regina cũ eo: aperiuntur arcę, in quibus thesaurus obseruabatur, coram Regina. Illa clam subtrac̄ta corona (quam sacram appellant) fidelicq; anui tradita, arcas claudit atq; obſignat.

Albertus paulopost Dranum usq; fluuium proficiscitur, ibiq; castrametatus, maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit, Sindronium obsidentes: prius tamen expugnatum est oppidum, quęm auxilia uenirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret, Viennę repetere statuit, siue moriturus inter suos, siue quod aerem in quo fuerat nutritus,

nutritus, conseruare aliquid ad sanitatem sperabat: sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore pregnantē, obſignatoq; testamento, in uilla quę Longa dicitur. vi. Calend. Nouemb. ẽ uita decessit, religiosus princeps, & qui liberalitate simul iusticiaq; pręstaret. Fuit quoq; in bellis audax, & manu promptus. Morauos ac Bohemos armis subegit: Polonos late uagantes intra regnum suum cohercuit. Magna de se Christianę Reipublicę promittere uidebatur, nec minora populi de sua uirtute conceperant: pulcherrimę spei satis fieri, breuitas uitę non finit. Repente occidit, quę breui ad summum potentię creuerat: neq; enim biennio toto imperauit princeps longiori dignus uita, & in quo spes erat recuperandorum de imperio iurium perditorum. Statura eius procera fuit, neruosum & ualidum corpus, facies terrificata, more gentis crasa barba, superius labium intensum: uestem haud splendidam balthenis auro granis cinxit, nec unquam lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditum est. Cognita regis morte, conueniētes Hungari, indignum ac periculosum æstimant, tantum regnum unius scemine iudicio subiacere, reginam magnis precibus hortantur, Vladislaum Polonię regem, qui populum armis tutetur, sibi ut uirũ asciscat. Consentit mulier, ea conditione adiecta, ne quod filio præiudicium fiat, si masculum pariat. Legantur in Poloniam prælati Ecclesiarum, & principes regni: quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodijt, apud Albam regalem & baptismum Christianę fidei signaculum, & militię cingulũ, & sacram Hungarię coronam, quam mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde sublatus, in tutela Friderici tertij Cæsaris duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipsum & coronam commendauit.

In hac generatione sub Sigismundo Imperatore in regno Hungarię duo Rusticana bella, autoribus duobus rusticis, altero Antonio, altero Martino, cępere. Antonius in transyluanis regni partibus, Martinus postea in terra Nir & Zamos keutz magna rusticorũ ui collecta, & nomine regio assumpto, uexillis eleuatis, ingentibus uelut inundatio quędam erumpentes uiribus regnum ipsum subijcere cupientes, huc illucq; ferebantur, nobilesq; uniuersos sibi occurrentes, interficiebant, ad uillas uero & oppida, ut illis adhererent, nuncios cum sanguinolentis gladijs mittebant, nolentes uero inclinari, prædę & morti exponebant. Et in tantum rusticana hæc potentia creuerat, quod & armati illos pauebant. Tandem multa procerum expeditione contriti & debellati sunt, regibus ipsis morte multatis, ceteros qui euadere nequibant, alios oculis, alios naso & labijs, alios uero manibus truncauere.

Anno Domini M. ccccxxxv. Apud Caietam memorabili est euentu pugnatum. Captus Alfonso rex, & cum eo duo fratres, Nauarrę rex, & Henricus infans, Iohannes Antonius Vrsinus princeps Tarętinus, Martianus dux, trecenticq; alij illustres uiri. Capti reges ad Philippum uiccomitem perducti sunt, quos ille nõ ut hostes, sed ut reges & hospites penes se habuit

Peponibus de lecta. u. ferunt dysenteria incidisse.

Albertus uix biennio imperauit.

Ladislaus Posthumus.

Rusticana bella.

Alfonso rex captus.

se habuit: postremo amplissimis muneribus donatos, incolumes dimisit: rarum clementiæ exemplum in hoste. Sabel. Enne. x. lib. iij.

Causa Ecclesię interim uarie habuit. Misit Papa nuncios Apostolicos in diuersas mundi partes, iustificare factum suum, & accusare Cōcilium: sed tum suasi Gręci & persuasi, pontificis partibus potius quàm Concilij inclinauere. Venit & Iulianus Cardinalis Basilea, Ferrariam se conferens. Et inchoata est Ferrarię rerum contrectatio, sed propter incipientē grassari pestem, in Florentiam translato Concilio, perfecta est unio Gręcorum, sed tamen eodem quo sæpe prius, exitu.

Poloni in Bohemos.

Bohemi quidem huius Alberti tempore, Polonię regi se adiunxerāt, & studebant hunc facere regem Bohemię. Poloni magnum exercitum duxerūt in Bohemiam, adiunctis etiam sibi Thaboritis. Contra illos Imperator Albertus misit Albertum Marchionem Brandenburgensem: is aliquandiu cum eis pugnavit, quoad hæc causa inter Cæsarem & Polonum componeretur.

Albertus Imperator magna copia in Vngariam iuit contra Ammuratem Turcam, qui Hungariam inuestabat. At Ammurates non expectauit aduentum Alberti: oppugnata Sinderouia, abscessit uersus Gręciam, & inuadit Theffalonica.

FRIDERICVS III. AVSTRIÆ DVX, XXXVII.

Germanorum Imperator.

FRIDERICVS III. XXXVII. Germ. Imp.

Anno Domini M. ccccxi. Imperio uacante, conuenerunt Electores Francofordiam, & elegerunt FRIDERICVM Austrię ducem, Ernesti ducis Austrię filium, Alberti regis fratrem patrualem, adulescentem, mente senem, ætate iuuenē, xxv. enim aut circiter agebat annū cum eligeretur, in quo tum spes maxima fuit sustinendi imperij: sed erat ille Fabio Maximo propior quam Scipioni, multa reponens in cunctatione, nihil illi de celeritate confici-

endę rei. Prima illi cura fuit, sublata de natione Germanica neutralitate, subdere colla Eugenio Pontifici. Placauitque Amedeū Sabaudię ducem, quem Basiliensi Concilio creatum pontificem, dixere foelicem. Ille enim suasu Friderici Regis posito pontificis nomine, ad pedes uenit Eugenij, qui illum legationis titulo perornauit. Tum Concilium Basiliense paulatim subductis patribus coepit euanescere. Scribit hic Krantz, Laus egregia Friderici pacem Ecclesię reddidisse, sed aliquanto maior, si hoc adiecisset operi suo, ut auro prouincię non emungantur, uel ut ipse pater patrum, ex auro quod ex Annatis corrodit, Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret.

Erat

Erat aut Sigismundi filia Imp. Alberti uxor grauida: at Hungari nolabant expectare futurū heredē, sed elegerunt Vladislau iuuenem regem Polonię, in regem Bohemię. Vngarię hæctenus præfuerat Iohannes Huniad Matthię pater. Hic Iohannes Huniad magna clade Turcā Amuratē affecit, ita ut Amurates cogere inducias facere. Vbi uero Vladislaus in Vngariam uenit, spes erat multorū (quoniā Polonia & Vngaria uires iungebant) quod aliquid magni essent contra Turcam effecturi. Et fieri potest, ad eam rem Vladislau propenso fuisse animo, honoris ambitione: quapropter Iulianus Cardinalis inducias factas cū Turca, dissoluit, hoc prætextu: Nō posse cum Turca pacem fieri, sine cōsensu Papę, quoniā totius Christianitatis hæc causa fiet. Tum Vladislaus contra Amuratē exercitū duxit Varnā usque, quæ non longe distat à Constantinopoli, tamen Iohannes Huniad hoc uehemēter dissuasit, utpote is, qui populi sui uires satis perspectas habebat, uicissim Turcæ potentiā & conditionē abunde tenebat, nec sine magna causa cum Ammurate inducias fecerat. Et ferē cum Vladislaus à Vualacho Dracole peteret, ut & ipse mitteret auxilia, quod Vualachus dissuasit. Nihilominus filiū suum cū xx. mil. equitibus miserit, & Vladislao dixerit, quod donet ei ad illā profectiōnē celerrimū equū & præciosum, & similit̄ dederit filio suo: nam non cogitet aliud, quā uincendos & feriēdos esse eos. Idcirco debeāt ad manū habere istos equos, & cū necessitas exposcat, infidētes fuga sibi consulere. Turcę uero circumspicte omnia agebat: & anteq̄ Hungari suos in ordinē redegerent, adoriebant à Turca. Vt aut Christiani strenuissime agerent, interfectis multis Turcis, tamen Turcę multitudine superiores uicerunt, & iuuenē regem Vladislau interfecerunt. Posthac Cardinalis Iulianus quoque in fuga interimit, dum iumentū aquaret, ipsi aggressi hominē, quem auro refertū putarent, occiderunt. Huniad uero, utpote prudēs bellator, prudēter agebat, & eua-

Vladislaus Polonus eligitur in regem Bohemię.

Vladislaus contra Ammur.

Vualachus Dracoles.

Equi ad fugā.

Cardinalis Iulianus interimitur.

Ammurates fit monachus à conflictu.

Amurates post hunc cōflictum factus fuit monachus Mahumeticus, putās quod in suo regimine satis effecisset, quod in clade euasisset uictor: nec uoluit ultra fortunam experiri. Huniad uero rursus cōgreditur cum Turcis, & ita eos angustauit, ut rursus peterent Ammuratem regimento præficiendum, & ducem exercitus contra Huniad.

Posthac ubi amissa fuit Constantinopolis, & Mahumetes Turcarum Imperator potenti manu Hungariam inuaderet, Huniad hunc Mahumetem grauius oppressit, & sustinuerunt Turcæ ingentem stragem. Hac ratione Huniad totam Europam liberauit. Nam si hæc inuasio successisset Mahumeti, ab Italia & alijs terris non abstinuisset.

Post mortem Vladislai, Hungari Ladislaum iuniorem heredem, filium filię Sigismundi, in regem susceperunt. Sic Ladislao puero regnum Hungarię, quod cognominis eius alius Ladislaus in quæstionem uocauerat, sine controuersia redditur. Hic Ladislaus post aliquot annos adolescentię, Pragis mortuus est.

I ij De

Exepist. Aes
ne. Syl. 87.

Ludouicus
Delphinus.

Nno Dñi M. ccccxliiij. Venit per hos dies Ludouicus Delphinus Vuienensis, ac primogenitus regis Franciæ, cum magno exercitu infra limites Imperij, oppidūq; obsidione cinxit, cui nomen est mons Belligardi, quod ab imperio comites de Vuirtemberg habent in feudum. Ibi cum aliquādiu Delphinus maneret, cum castellanis tandem conuenit, ut sibi ad certum tempus oppidū trade retur, quo lapsō, id libere restitueret. Nam aliter ui decreuerat expugnare, ut locum haberet in quo morari posset, quia non decebat regis filium in campis degere absq; tecto. Postq; Delphinus Biligardi potitus est, famam undiq; sui aduentus publicauit, sed non uno modo apud omnes. Apud aliquos nanq; se in auxilium nobilitatis uenisse prædicabat, tanquam in Germania per communitates esset oppressa. Apud alios uero uocatum se dicebat per Rom. regem contra Suitsenses. Nonnullis autem se uelle uendicare iura domus Franciæ asseuerabat, quæ usq; ad Rhenum protendi dicebat. Et hac causā Argentoratum obsessurum se affirmabat. Dicebat etiam & propter ducem Sigismundum se uenisse. Et hos rumores ubiq; publicari studebat, non quod ita esset, sed quod fauorem ob eam causam sese putabat habiturum. Dum hæc fama sic percurrit, Nobiles Alsatia, quibus grauior uidetur Suitsensium dominatus, Oratores ad Delphinum mittunt, eumq; rogant, ut præsidia contra Suitsenses præbeat.

Varie cause
aduentus Del
phini.

Nobiles con=
tra Suitsenses.

Sententia ua=
ri. nt de exer=
citu Delphini

Armeniacci,
aliās Armiacci

Hospitale S.
Iacobi apud
Basileam.

De Delphini exercitu uaria dicta sunt: qui maiora sequuntur, lx. millia hominum in eius comitatu fantur haberi: qui minora, probant xxv. millia: medij uel xxx. uel vi. & xxx. millia censent esse. Concordatū inter Delphinum & Alsatien. xxv. millia hominum ex suo exercitu per hyemem in oppidis Alsatia recipi: ipseq; Delphinus & Turricensibus & alijs obses sis ferre opem promittit. Veniebant iam Delphini gentes, quæ uulgo uocantur Armeniacci, in subsidium cuiusdam castelli, quod Suitsenses prope Basileam obsidebant. Suitsenses ut hoc senserunt, non expectatis hostibus, ad uiam pergunt, primasq; Armeniacorum turmas inuadunt, stragem dant, plurimosq; neci præbent. Armeniacci retro pedetentim fugientes, ad maiorem exercitum se recipiunt. Illi sanguinis cupidi, & auidi uictoriae, dum gloriam quærunt propriam, salutem amittunt. Ventum erat ad hospitale sancti Iacobi, quod uix quatuor stadijs à Basilea distat, ubi uniuersa multitudo Armeniacorū in Suitsenses irruit, nonnullis ante portas Basilien. positis, qui exeuntes obseruarent, cederentq;. Committitur atrox & miserabile præliū, cedunturq; ex utraq; parte plurimi. Horrendū auditu est. Euellbāt sanginolētas ex corporibus suis sagittas Suitsenses, ac truncatis manibus in hostes irruerunt: nec prius animā exhala bant, quàm occisorē ipsi occidissent. Quidā hastis cōfossi, & onusti telis, inter

inter Armeniacos currētes, necem suā uindicabāt. Erant quatuor Armeniacci, qui Suitsensem unū insequabant. Iamq; illi telum cōfossū strauerant, & supra corpus grassabant: tum eius comes arrepta bipenni, in quatuor illos fert: ex quibus duos obruncauit, alios uero in fugā dedit, ac de inde semianimū corpus super humeris recepit, & inuitis hostibus portauit ad suos. Erat retro Suitsenses murus quidā horti S. Iacobi, qui illic se tutos ab una parte rebanē, solumq; in fronte pugnabāt. Sed Teutonici qui cum Armeniacci erāt, intrantes hortū, murum perfodiunt, Suitsensesq; à tergo feriunt, quæ res magna causā ruinae Suitsensium fuit. Pugna tum ante & retro. Iam uiro uir imminet, nec iam eminus, sed cominus ferrū stringitur. Suitsenses quasi leones per omnē exercitū in uictores uagant, cedunt, sternuntq; omnia, ut qui iam non in spem uictoriae, sed in mortis ultionē se pugnare sciunt. Præliū à principio diei usq; in finem tractū est. Ad extremum non uicti Suitsenses, sed uincēdo fatigati, inter ingentes hostiū cateruas ceciderunt. Victoria lugubris atq; cruentissima Armeniacorū fuit, campusq; liber eis mansit, non uirtute, sed multitudine superantibus.

Memorable.

Teutonici cū
Armeniacci.

Numerus occi
sorū Suitsensium

Ex Suitsensibus qui plures occidisse iurant quatuor millia: qui minus, mille & quingētos uiros cecidisse aiunt. Ex Armeniacci dicunt aliqui plures desideratos esse, quàm ex Suitsensibus. Magna cedes equorū fuit. Plures Teutones dum ulcisci Suitsenses uolunt, uitā amiserunt. Suitsenses autē nulla res magis extinxit, quàm magnanimitas, siue illa temeritas fuit. Nam dum hostes paruipendunt, eò deducti sunt, unde exire non potuere. Qui sapit, nec nimis timet hostes, nec contemnit nimis.

Oratores Ro.
regis, ad Del=
phinum.

Legatio Con=
cilij ad Del=
phinum.

Dum hæc agunt, Rex Ro. Oratores ad Delphinū mittit, Episcopum Augusten. & Iohannē de Eich Doctorem, nonnullosq; milites perscrutatū quid causæ sit q; imperiū cum exercitu sit ingressus. Redeunt Oratores, & cum his Delphinus, suos ad regē destinat quinq; uiros præstantes. Interim ex parte Concilij Basilien. Cardinales duo, Arelaten. & S. Calixti, pluresq; alij Doctores Delphinū adeunt, & cum his ciues Basilienses, deprecanturq; ne uel Concilio, uel Ciuitati noceat. Is rursus suos Basileā cum his nuncios mittit, qui adhuc ibi sunt. Habentq; diuersos cōcordiæ tractatus. Nā & Oratores Papæ Felicis, & ducis Sabaudia, totiusq; Suitsensium factionis illic cōuenerunt. Rumor est potissimū, urbem Basiliensem tanq; regni Franciæ sibi restitui, quod si fiat, magna priuilegia illi ciuitati pollicetur. Oratores autē Delphini, qui hic sunt, aiunt Delphinū, uocatu regis, contra Suitsenses uenisse, dicuntq; se iam strauisse magnā inimicorū manum, suaq; opera remotā ex Thurego obsidionem, petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alsatia percussa, stationesq; in hanc hyemem exigunt, quæ sibi si negent, non posse se dicunt abstinere quin noceant. Habent iam Lauffenberg, Seckingen, & alia quedā oppida, sed illa non sufficere prædicant, Brisacum & Friburgum uolunt adiungi. Exinde Sigismundum Austriae ducem, ad consumandū matrimoniū cum filia regis Franciæ, Delphinicq; sorore, transmitti quærunt. Nihil adhuc responsi da

I iij tum est.

Mus in pera. tum est. Faxit Deus, ut finis sit bonus: Nam murem in pera nutrire, quæ tutum sit, Proverbum docet, anguis torpentem frigore herinacium dormi suscepit, qui calefactus extensis pennis, anguem domo pepulit.

Armeniacy die Armen Secten. Habent Chronica Argentoratensia scripta, Armeniacos bis irrupisse in Alsatiā. Primum per Lotharingā & Vuesterichā, numero xij. milia apud Zaberniā ueniunt, & diebus xiiij. nemine contra stante, horrenda crimina designant, tandem apud Mumpelgart rursus in Galliā abeunt. Altera uice Armeniaci apud Mumpelgart erumpunt, non sine ouatione nobilitatis Austriacæ. Anno eodem Alsatię uicos, & nonnullas ciuitates, dolo, prodicione, blandimētis intrant, fidem non seruāt, fertilissimā terrā misere uastant, igne, ferro. Vbi satis sæuitum est, & omne genus facinorū cōmissum, insuper omnia uitę alimēta uorarūt, & oēm libidiniē in ruinas ædificiorū expleuissent, mutilus fractusq; exercitus in Gallias traduci.

Hic capit. meus in Chronica Argent. uocatur Burchardus Munch, hinc est ad nominatio Bourgalemonius fertur hunc dixisse, cū uideret sterni & cædi Suintes, Germanice, hic uatit uir in rosen. Sed & homo bulla erat, uix enim effatus uerbum, cum galeæ os aperit, uisus uictorie delicias lapidis iactu letaliter percussit. Ro. Guarinus lib. x. habet, q̄ anno eodem de duorum & uiginti mensium inducijs, inter Franciæ, Angliæq; reges conuenit, permissa utrinq; libertate merces cōmutandi, atq; inter se negotiandi, per quod induciarū tempus ne miles ocio torpesceret. Siciliæ regi Carolus suppetias tulit aduersus Metenses, & quosdam Lotharingiæ incolas, qui ei non parebant. Admonitis Metensibus obedire, cum dicto audientes non essent, eos Carolus circūsedidit multis copijs, & Delphini præsentia potens. Firmata obsidione Rom. Imp. de Heluetijs quæstus, q̄ imperio rebellarent. Carolus per Bourgalemoniu Germanum insignē equitem orat, partem militum sibi contra desciscientem, a se Heluetium cōmunicet. Ea res cum ingrata regi non esset. Delphinum Basileam cum copijs mittit, assistente illi Bourgalemonio Federici præfecto. Dum aut uiam pergit Heluetiorū, non contemnendā manum non longe à Basilea offendit, in quos (cum in hortos quosdam se recepissent) arma conuertens Bourgalemonium ante alios amisit, cum aliquot alijs intremptum, sudit nihilominus hostē, & ad unum occidit. Inde ad S. Hypolitum mouens, spe oppidi confestim oppugnandi, cum id frustra conatus fuisset, habuit tamen sibi obtemperantes oppidanos. Sed Francus miles suo more ex agris prædas agens furētem gentē in se excitauit, ita, ut in diuersis locis consociati, Heluetiorū manipuli non paruā copiarū partem occiderunt. Igitur Bourgalemonio mortuo, suisq; partim occisis, Delphinus regionis asperitate cognita ad patrē, qui apud Nantium Lotharingiæ primarium oppidum erat, reuersus est.

Iohannes Vitor Metensis. Præerat Metensibus Iohannes Vitorus barbarus & ferus moribus homo, hic equo insigni utebat, in cuius cauda assutum erat tintinabulū, ut ingrediens, egrediensq; seuis Imperator audiret atq; cognosceretur. Adeo quidē inhumanus, ut ex suis, aut ex hostibus captum, neminē precio redimi sustineret. Si aut cōpertū haberet fœminas urbe egressas, de uirorū liberatiōe pertractasse, eas nece afficiebat. Sed barbari crudelitatem uicit ciuiū prouidentior modestia. Fatigati itaq; diurna obsidione Metenses, regē munerib. placant, ducētis scutorū millib. belli impētas cōpensantes.

Hoc

Hoc tempore, qui fuit annus M. cccc. xlix. Brandenburgensis Marchio Albertus, cuius frater Fridericus Princeps Elector nouæ præerat Marchiæ, & alius Fridericus cognomēto Pinguis, ueterem tenebat: Ipse interim Albertus Burggrauus Norinbergæ illum dominatum pro suo gubernabat. Erat illi tum difficillimum bellum cū ciuitate Norinbergenli, cum nescio quid iuris prætenderet, quod Imperialis illa urbs negaret. Fridericus Romanorum Rex ad omnia quietus permanebat, luctari sinens utrosq; magnis utrinq; cōtractis uiribus, aliquot prælijs cōflixere. Multi Alberto Principes & nobiles tulere suppetias, multi quoq; Comites, Barones, milites in aduersis castris militauerunt. Marchionis fortuna aliquandiu in desperatione fuit: deinde quod uictus amisit, recuperauit uictor. Sunt qui scribant Albertum Marchionem octaua uice superiore fuisse. Cum autē per duos annos tracto bello uaria inuicem & dedissent & accepissent incommoda, interuentu communiū amicorū, res in concordiam cum detrimento (ut fieri solet) partium peruenit.

Anno Domini M. cccc. xliij. Suintes Montani & feroces populi, cum Thuricenses ex fœdere, quod cum eis pepigerant, desciscissent, comparato exercitu, in eorum agrum cuncta uastantes exiere. Quibus cum Thuricenses prælio congregari præsumpsissent, ad internitionem cæsi sunt, prope capellam S. Iacobi, leproforum domicilium. Tantaq; Suintensium in uictos hostes crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipso in loco partē uictoriæ epulantes, congestis necatorum corporibus, ex illis & mensalia & sedilia apparauerint: & aperientes hostium cadauera, cruorem biberint, corda dentibus lanauerint. Suintes imposuerunt Thuricensibus signo rubecæ crucis falso assumpto, quo nobiles & Thuricenses utebantur. Aeneas Syluius & Nauclerus.

Anno Domini M. cccc. xlvi. Friderico tertio Romanorum Imperatore regnante, magnum quoddam & penē diuinum beneficium collatum est uniuerso terrarum orbi à Iohanne Guttenberg Argentoratensi, nouo scribendi genere reperto. Is enim primus artem Impressoriam, quam Latiniore Excusoriam uocant, in urbe Argentoratensi inuenit. Inde Mogontiam ueniens, eandem scilicet compleuit. Interea Iohannes Mentelid opificij genus inceptans, multa uolumina castigate ac polite Argentorati imprimendo, factus est breui opulentissimus. Huic successit Adolphus Ruschius: mox Adolpho Martinus Flachus, qui & ipsi Argentorateses in natali solo hanc artem cum laude & gloria exercuerunt. Sixtus Rufinger Argentoratensis anno Domini M. cccc. lxxi. Neapoli, quo modo imprimi possent libri, primus ostendit. Ob quod factum Ferdinando Regi, & Neapolitanæ nobilitati charissimus fuit.

Sub idem fermē tempus Ulrichus cognomento Han, formas libraras, rem inauditam, nec unquam Romanis uisam, Romam attulit. Fuit is natione Germanus, cui cognomentū (ut dixi) erat Han, id latine gallinacium significat: hinc falsus Campanus & aliquot docti existunt

I iij mauerunt

Alberti Brandenburgensis bellum contra Norinberg.

Suintes contra Thuricenses.

Suintes contra Thuricenses.

Alij uolunt Iohannem Faustum primum Mogontia inuenisse. Vnum phelingius in Catalogo Episcoporum patet Argentoratensem cinē incōplete inuenisse, descensisse uero Mogontia, ad alios quosdam in hac arte inuehganda laborantes, ductus cuiusdam Iohannis Genesley, ex se

*mo caci, in do
mo boni moris
sum Guten
berg / in qua
completa est
hec ars.*

mauerunt hunc Virichum natione Gallum fuisse. De hoc Tetrastichon Antonij Campani legimus:

Anser Tarpeij custos Iouis, unde quod alis
Constreperes, gallus decidit, ultor adest.
Viricus Gallus, ne quem poscantur in usum
Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Beroaldus Hendecasyllabo celebrat Germaniã rei frugi inuentricem.
O Germania, muneris repertrix
Quo nil utilius dedit uetustas,
Libros scribere quã doces præmendo.

Sunt qui putent fato datum Germanicis ingenijs, ut in ære tractando cum primis excellant, quod claret in stanno, impressoriarum formularũ, & alio inuento. Bombarda bellici tormenti genus, inuentum Germanicum, aliquanto quã sit impressoria ars uetustius, de quo supra, & infra de Mortario, Germanice *Böler* inuento, Anno Domini M.D.vi.

BOMBARDÆ INVENTÆ.

*Bombardæ
inuenta.*

IN D. Malleolo hæc legis: De Pixidum aut Bombardarum inuentione, quæ ascribitur cuidam Bertholdo Nigro Alchiamistæ. Is primum Mercurium arte paratum, uisui uiuentis Basilisci, qui cuncta uiuentia uisu perimit, curiose præposuit, & Basiliscus defecit, & Mercurium necare nequiuit. Vnde cõmotus Bertholdus, Basiliscum cū habitaculo suo in pulueres igne cremauit. De quo Prouerbiũ *Vnckenbenner* quo Alchiamistæ per Germaniam sunt nuncupati. Proinde Bertholdus ingenio Philosophico consyderans, quod naturaliter contraria contrarijs apposita, se non compatiuntur: & quod frigidum & calidum in extremis summe sint contraria, quod apparet, dum aquæ frigidæ applicatur candens. Hinc non dubitans ignem fore caloris apicem, & sulphuris materiem præ cæteris creaturarum ignis capacem, hinc salpetram frigiditatis summæ gradum tenentem. Vnde Mercurium cū sulphure salpetraque firmiter in olla ærea superius obstructa constipataque coniunxit, & ignibus uehementissimis applicauit. Et dum Sulphur incenderetur ab intra, contrarium cum contrario manere non potuit, sed uas creum confregit. Hæc uidens Bertholdus, sua sagacitate fortiora, demumque fortissima uasa metallina, ferramentisque strictissimis conflictu cõprobauit, & nullum tanti roboris firmari poterat, ut tantam uim sustinere ualuerit, imò disrupit, & sua uiolentia repagulum per parietes fortissimas, cū frangoris impetuosa concussione, terribili collisione & coruscatione transfixit. Dies diem docuit, & inde horrendas belli machinas hodie habemus.

*Fridericus 3.
Roman uenit
cum Leonora*

Fridericus Imperator anno Domini M. cccc. liij. regni sui anno xij. cum Leonora coniuge, Lusitanicæ Regis filia, Pisis excepta, quo ex Hispania ad tempus puella fuerat, naui delata, Romam decreto petijt, raro ulli Imperatorum itum est obuiam ab omnibus ordinibus frequentius. Nec ita multo postquam Romam uentũ est, ambo corona imperij sunt à Pontifice

tifice donati. Dubitasse fertur ab initio uehementer Nicolaus Pontifex, ne in Friderici accessu aliquis Romæ motus oriretur. Quapropter ante illius aduentum loca quædam urbis moenibus præsidioque firmauit: & ut ciuium studia sibi magis conciliaret, uiros Romani sanguinis singulos singulis præfecit urbis regionibus. Hos uulgo Marefcallos uocant, suntque primi illi coccina ueste donati: tenet adhuc mos, ut eodem nomine parique numero uiri creentur, qui urbem à grassatoribus & sicarijs tueantur. Fridericus ex urbe Neapolim proficiscitur, ubi exquisitissimis honoribus est ab Alphonso Rege acceptus. Erat Alphonso Leonoræ pernecessarius, sed apparatu nihilo inferiore. Veneti eum in Germaniam abeuntem, publico honore exceperunt. Nullus unquam hospitem maiori studio & luxu ciuitatis cultus est, nulli tot spectacula exhibita, tot uenera congesta: ex Venetijs confestim ille in Germaniam transijt. Sabellius scribit Fridericum decem diebus fuisse apud Venetos, & inter prandendum dixisse, se amicum uelle esse Venetorum, sed posterius eius multa damna essent illaturi. Comites itineris tum habuit Albertum fratruellem Austriæ Ducem, & Ladislaum puerum duodennem, Vngariæ & Bohemiæ Regem, Austriacque Ducem, ipso pueritiae flore decorũ & amabilem, & cui Itali multos annos & multa bona imprecarentur. Ea uota uentus, ne prouenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tantum terris, neque ultra esse siuerunt: nam ut in Vuandalia Krantz habet, dum pro eo conseruando multa bella gereretur, dumque illum Bohemia suscepisset alendum, & iam illi nuptiæ pararentur, anno ætatis xvij. non sine suspitione ueneni moritur. Sed ad Fridericum redeo, qui tum paratus, ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille potuit æquis oculis, quod priores non poterant, de uisceribus Imperij alios incrassatos. Hoc dum uindicare contendit Henricus septimus, ueneno periijt, non sine crimine Florentinorum. Carolus eius ex filio nepos, qui ulcisci debuit & Imperij & aui iniuriam, cui uiscerandis aquilæ uiribus institit, dum pro extollendo ignauissimo filio patrimonium Imperij impendit. Sigismundus iam emortuam rem reperiens, quod uoluit implere nequiuit: dumque in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tardo satis itinere penè irrifus, per mediam prouinciam uix penetrauit ad urbem, iam conspirantibus comitatibus cum Pontifice in contemptum Romani Imperij. Sed Fridericus nimium quietus, tolerauit omnia. Cunctator, ut diu habebatur, salutaris, quod maturitati dabatur, sed illa nunquam peruenit, ut uim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio, quod hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse: Necdum esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo uiuente, hoc tempus impletum est, nescitur quando implendum. Iam res eo uergunt, ut Alemannia, quæ pridem amisit uiuacitatem, omnem deinde perdat Imperij honorem, rebus inclinantibus ad externos, & libertas ipsa à Turca uocatur in discrimen. Hæc Albertus Krantz.

Fridericus tertius Neapolim uenit.

Fridericus 3. à Venetijs splendide excipitur.

Ladislaus rex 18. annorum moritur.

Fridericus 3. cunctator.

De Expus

Luctuosa
Christianitati
tempora.

HAcc sunt illa luctuosa Christianitati tempora, per quæ bicipiti Romanorum aquilæ alterum defectum est caput, cum iam in Orientem ultra non aspiciat, uix defendere potens, quod ei reliquum est in Occidente. Nam Turca dum contemnit adolescentiam Regis Vngariæ, nec ab Austria sibi timet, uniuersam Græciam inuadit, magnam Europæ partem auferens. Hoc Græculi Imperatores passi, dum in regna multa scinduntur, exemplo futuri Latinis, nisi letargum iam mortalem induissent. Dum enim Orientis imperium diuiditur in Andriopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, unum in tria, singulorum uires non tantæ remanserunt, ut truculentissimo hosti Turcæ occurreretur.

Constantino
polis oppu-
gnatur.

Hac ergo tempestate, anno Domini M. cccclij. Mahumetes magnus Turcarum ix. Imperator, in dicto recens bello, postquam diu multumque pulsasset latera Orientalis Imperij, Constantinopolim urbem diu florentissimam, & in qua orbis Christiani caput alterum uideri poterat, terra, marique oppugnauit, sensit enim Græcanicorum effeminatam molliciem. Tum demum auxilia poposcit Græculus Imperator. Nicolaus summus Pontifex missis ad illum literis, primum exprobrabat discessum ab unione Catholice Ecclesie, quam Florentie Græci, Armeni, Indi excepissent. Inde pollicitus est auxilia: sed dum ille molitur, & apparat, iam actum erat de rebus. Ergo Turcarum Imperator posteaquam lvi. diebus nulla permissa requie Constantinopolim oppugnauerat, & uir Italicus tutandorum murorum suscepisset præfecturam, dum Turcæ acrius imminerent, quam urbici tuerentur, capta est, insigne decus Christianitatis Constantinopolis. Innumera ciuium multitudo, sine discrimine sexus, ætatis, ordinis perditæ. Rex ipse Constantinus Paleologus, ut ferunt, qui inerant fugientes, dum per auersam ab hoste portam cum populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Sæuitum tamen est in cadauer mortui, truncatumque caput delatum est per castra, in contumeliam uictorum. Prophanata templa, euerfa altaria, imagines, in primis Crucifixi Domini in castra relata, consputaque ridentur cum inscriptione: Hic est Christianorum Deus. Et ut omnem protinus nobilitatem extinguat, iubet præconis uoce nunciari: Quisquis se nobilis, ære persoluto, uolet redimere, in promptu permittere uictorem. Erupere de latibulis miseri, sperantes libertatem, detecti Principes ciuitatum suo produntur indicio. Mox omnes iubet gladio feriri. In Christi sacerdotes crudelius defæuiens, plebem iussit in Asiam uenundari, foeminas & puellas ut mancipia distrahi. Stupratæ sacratæ uirgines, matronæ in castra protractæ, libidinem impleuerunt spurcissimorum canum. Et illud æternæ Sophiæ consecratum templum sordidatum cõtaminationibus Mahumeticis, Illa tum sunt facta, quæ & dicta sunt difficilia, & auditu horrifica. Vxorem Imperatoris Constantinopolitani, filias, & alias nobiles

Constantinus
Paleologus
interit.

nobiles matronas & uirgines iussit tyrannus sibi in conuiuium adduci. Ibi primum stupratæ, posthac dissectæ fuerunt. Qui talem ac tantam urbis calamitatem dignis defleat uerbis, neminem arbitror extare. Verum hæc & similia exempla exosam nobis facere deberent istorum tyrannorum & trucum bestiarum sæuitiem. Ferunt qui copias eius compertas habuerunt, trecenta fuisse millia, qui à terra oppugnauerint, à mari triginta millia, trecentis uelis annotatis. Continuo in Peram Genuensium Coloniam, Constantinopoli uicinam, delatus, tam horrenda commisit, quæ ne literis debent commendari. Potitus Græciæ capite, omnia facilius membra in suam redegit potestatem. Nam & Peloponnesum (quæ & Morea) post modum omnem armis deuicit, & populum in ea captum, in seruitutem redegit. Idem in Achaia, Acarnania, Epyro, & maiori Macedonia parte fecit. Bulgariam quoque totam, quæ iam annis octingentis à Bulgaris tanquam limitaneis militibus excubitoribusque Christianorum aduersus ceteram barbariem infessa fuerat, mox Christianis abstulit, & Rasciam, Seruiam, & quicquid ab Adrianopoli usque ad amnem Danubium interiora ceter, inuasit. Vualachia præterea paulopost timore concussa, pro magna parte ad ipsum defecit. Lesbon, quæ & Mitylene, nobilem Genuensium insulam, maxima cum humani sanguinis effusione cepit, eiusque infelices animas in Asiam omnes transportauit. Nec facile commemorari posset, uirorum nobilium ac sacerdotum multitudo, quos ubique cruentissima cæde capi fecit, senes, iuuenes, uiros ac mulieres in plateis ut oues interfici uidit, nullum matronis, nullum uirginibus seruans honorem. In Rascia Principibus illis, quos Despotas uocant, oculos erui iussit, multaque inaudita alia & dictu horrenda commisit.

Calamitas ur-
bis Constanti-
nopolitane.

Peloponnesum
deuicta.
Epyrus.
Bulgaria.
Rascia.
Seruia.
Lesbon.
Mitylene.

Calixtus Pontifex tum non desijt concitare Principes in Turcæ, missis prædicatoribus, qui commonerent populum, datisque indulgentijs, per urbes signo ter in die facto, precibus iuuarentur fidelium, qui in perfidum hostem Turcam pugnarent. Misit quoque Patriarcham Aquileiensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & Vandalorum, Turcam triennio uexaret.

DE BELLOGRADO VEL ALBA GRAECA,
uulgo Arievisch Weissenburg, & Christianorum
contra Turcam uictoria.

Post aliquot annos cum idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Bellogradum oppugnaret, cælitus Christianis auxilio proueniente, celebris ex hoste uictoria prouenit, Iohanne Cuniad Vaiuoda pugnante: is pater fuit Mathiæ Regis Vngarorum. Iohanne uero Capistrano de Minorum obseruantia monacho pro muris populum exhortante, & ad Deum clamante: O Iesu respice, ad sis populo tuo pro te laboranti. Vbi sunt misericordie tue antiquæ? Veni pro tege populum tuum, nequando dicant gentes: Vbi est Deus eorum? cæsa sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima. Interceptæ hostis

Victoria Christianorum contra Turcam. hostis machinæ bombardæ, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum uictoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turca, ut lachrymas uir sæuus non teneret, ut barbam uelleret, & ea quæ solent infani, faceret. O si nostri tum Principes usi ea fuissent uictoria, recentem hostis cladem præmentes, nec fuissent resumptis uiribus respirare, non extra spem fuissent tum omnem Europam fugato hoste occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nonnulli Duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, imò fugientem insectari, si suppetias ullas ex Christianis Principibus sperauissent.

Philippus Dux Burgundiæ fertur in eam militiam dedisse nomen, quod meminisset genitorem suum Iohannem fortiter aliquando cū Francis in gentem hanc pugnassee, etiam diu captum suo aere redemisse. Recte hic scribit Crantz formidandum, ne iratus Deus nostris criminibus longius se retrahat, & propter Ecclesiam non recte ambulantem, in altum, ut olim à synagoga regrediatur. Ipse enim iudicat populos, & mundum omnem gubernat.

DE IOHANNE CAPISTRANO.

Iohannes Capistranus Minorita in Germaniã descendit, prædicans magno zelo uerbum Dei in Austria, Bauaria, Sueuia, Turingia, & Saxonia, in ciuitate Magdeburgensi, in Nouo foro, maxima ad illū confluente multitudine, cum esset Germanicę linguę ignarus, Latino sermone prædicabat Latinis in tertiam horam, populo solis gestibus eius, quos antea non uiderat, satis uehementer permoto. Aderat ex Germanis sui ordinis fratribus uir æque doctus, qui post illum non minore tempore dicens interpretabatur populo quæ ille dixisset. Ita permouebatur auditorium, ut foeminae ab usum in ornatu, uiri ludos quibus tempora perdunt, scacorum alearumq; in unum contulerint & combufferint. Sed spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quæ diximus fecit, ut non diu perseveret: facile redit res in ab usum, ut est hodie cernere per omnes terras & urbes.

Nicolaus Cusanus.

Per ea tempora Nicolaus de Cusa Cardinalis Teutonicus (quod tū fuit monstrum, coruo rarius albo) uir doctissimus, legatione fungitur summi Pontificis per Germaniã, quod Pius Pontifex Germanis, quàm à multa memoria ullus Pontifex, affectior esset, quod Germaniã ille Germanicus nosset, diu uersatus in eis prouincijs. Multa hic Legatus constituit in prouincijs quæ apud metropoles seruarentur. Peruenit Magdeburgum usq; & Hildesheim, citra descendere non potuit, quod cõcitus in Italiam reuocaretur. Cum uenisset ad Ecclesiam suam Brixinensem in Alpibus, deq; illa disponere uoluisset, pro ueteri Pontifici iure, non passus est Sigismundus Dux Austriæ, ut ea in Germaniam tenderetur consuetudo, quod Romani Cardinales Ecclesias Germanicę haberent in Commendis, quomodo Abbatis & monasteria Italiæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ,

Sigismundus Austriae Dux contra Cusanum.

Anglię, quæ una causa est in eis prouincijs creari Cardinales non in Germania. Graue oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterq; suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis, custodię mancipatur. Pontifex execratione & maledictis insectatur ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui Pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidē doctus, sed pertinax, qui uenerat Orator, & qui pontificem in minoribus, se minorem cognouisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Vbi non profecit, appellationem interponit, quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & ducem & nunciū eius execrationibus duris insequitur. Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiã, ubi ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis ducatus parens Sigismundo, ecclesiastico supponitur interdicto. Sed facile principi cū principe cõuenit, ubi Chrysofostomus uenit in medium. **Krantz in Vuandalia.**

APPELLATIO VENERABILIS DOCTORIS

Gregorij Heymburg, contra Pium papam.

Vim temperatam in sublime prouehit Deus. Papa Pius iam pridem per Breue Apostolicum, non testatum, sed annulo Piscatoris ob signatum, fertur excommunicasse Gregorium Heymburg, nunquam euocatū contra legem Dei, qui damnaturus prothoplastum præuaricatorem, præmisit uocationem dicens: Adam ubi es? Similiter & Cayn, fraterno adhuc sanguine madentem, interrogans dixit: Vbi est Abel frater tuus? Sodorum quoq; flagitia anteq; Sulphuris exureret igne: Descendam, inquit, & uidebo, an clamorem qui ad me peruenit, opere compleuerint. Papa uero Pius, ui sola fretus, omni cõsilio neglecto, quàm tenuem telam orlus, quàm debilem texit rationem, quæso uidete. Saluator, inquit, noster Petrum Apostolum principem ad gubernationem Ecclesiæ substituit &c. Quis ignorat omnibus Apostolis Iesu esse præceptum, ut eant in orbem, prædicaturi fidem, baptismū, & salutem. Quis nescit passim omnibus esse promissum, ligatum esse in cœlis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse quod soluerent? Sed quod Cephæ singulariter dictum est: Tibi dabo &c. hoc ait Hieronymus esse factum, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastoralis suo dicit, quod nedum Petro trina in interrogatione interrogato, an amaret, terna responsione subsequente, amare se, teste ipso interrogatore Iesu, traditas sibi esse clauēs, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoq; post Ascensionem Domini conuenisse, ac Petrum sibi principem cõstituisse, & Antiochiæ in cathedram collocasse referuntur, nihil tamen de potestate uniuersis Apostolis à Saluatore data, & ipsorum omnium uniuersali missione diminuerūt. Ergo & hodie catholica exorat Ecclesia, sese per Apostolos ipsos continua protectione custodi, quos Saluator noster uicarios tanti operis cõstituit præesse pastores. Horum legitimos successores constat esse uniuersalia Concilia,

Comende Romana.

Sigismundus appellat à Papa ad Concilium.

De hoc Gregorio Heymburg dicto, legitur in Epistola Aeneæ Syluij 4. 15. quæ dicitur de filijs Burgimagistris et Consulatui opidi Nurebergē. hunc dē nunciat excōmunicatum.

Papa Pius u agit.

Concilia uniuersalia Apostolorum successores sunt.

cilia, Christianæ fidei firmamenta, quæ Pontificū actiones pro tempore saluberrimis doctrinis instruxerunt, errores emendauerunt. De quibus summus ille pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentaerit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc: eo certe pertingunt, ut conuella-
 tur illa supersticio, in qua papa Pius factionibus Cardinalis Cusani astruit cōcilium, quod supra Christi uicarium esse nequit. Videte ergo, quam uim omnis Concilij extorrem Papa inferre tentauit. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Iesu, dicente illis: Ite in orbem &c. Quodcunq; ligaueritis &c. Quos constat cōciliariter postea esse cōgregatos, ac ipsum Cephem in messem Domini misisse, Quis dubitat sacra Concilia uicem Christi gerere, quæ & cæui Apostolico successisse cōprobantur? Siquis dem orbis maior est urbe. Subdit papa Pius, rem illam in conuētū Mantuano sæpe & multum esse discussam, quasi Concilium adhibuerit procerum, uti sacrę leges iubent, in rebus nouis constituendis, quas tamen pronudo libitu plus euomuit, quàm edixit. Profecto quidem ipse conuētum Mantuanum nuncupat conuentionem regalium & principalium oratorum illuc transmissorum. In illa certe nil de hīs ne cogitatum extat. Dicitur autem Papa Pius cum Cardinalibus suis ita decreuisse. Cur hoc, nisi quia uoluit papa ipse abuti potestate sua, talia imponendo, & sub uelamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ illius quæ est inter Coloniam Agrippinam & Austriam, ac rursus inter Daciam & alpes, qui Germaniam ab Italia determinat, medullitus exhaurire? Nam ex illis folis finibus Oratores Mantuæ ad tractandū conuenere. Illi quippe soli uidebantur apti papæ quos luderet. Brabantia, Hollandia, Gelria, cum circumiacentibus, ordinarunt, clam illis, quos supra nominauit, utrum res acta sit, nullus illorum interfuit tractatibus nostris: ergo uim suam extorrem esse uoluit à sensu illorum, quorum æra concupiuit. Hinc profecto nō inepte nec supine papa ipse, negatis sibi pecunijs, quas solas ardebat, suam ratus lædi maiestatem, uim astutia conceptam totius concilij experte adhibuit: ac imprimis suam dimensus potestatem, simul & Imperatoris nostri splendorem ante oculos ponens, putauit neminem resistere posse. Veruntamen suam potestatem stupendā, quæ latior est, quàm modo imperij gloria Romani, qui quondā Caucaſi montis limite coartato, dehinc fracto Caucaſi limite, per totū orbem uires suas terra mariq; exporrexerit. Nunc autem Augustorum desidia angusto limite cingitur. Nil profecto suis machinationibus in hīs quas imperialis tituli splendor illustrat, obstare posse rebatur, nisi fortasse totius orbis Christianus conuentus ciceretur, quod uniuersale Conciliū nuncupamus. Hanc sanctissimam Christianorum conuentionem, libertatis alumnam, Papa uelut iliacam horrens passionem, illam præuenire credens, uanissimo decreto anteq; nasceretur condemnauit: sed condemnando potius iudicauit. Cum enim sedulo uetat, profecto magis timere deprehenditur. Nam quod ueteri silentio litura restrinxit, hoc totū inuida damnatio uiuificat:
 non

Conuentus
Mantuanus.

Pius papa ger-
maniam ditiorē
exhaurire
uult.

Augustorum
desidia.

non aliter quàm qui latentes uites calcis, aquæ rigan-
 tis & gelidę superfusione obruere cupiens, inuitus ac nolens exuscitauit. Prudentius Solon ille Atheniensis, leges ornatissime compositas interrogatus, cur nihil se uerius in parricidas statuisset, qui sicarijs longe immaniores essent, respondisse fertur: Ideo se reticuisse, ne uetado admonuisse uideretur. Hunc locum Prælati capeſſite, qui libertatis uestrę certissimum est refugium, dignitatisq; firmamētum. Infirmos rumpite casses, & inanes laqueos dissipate, qui scholasticis datis operam disciplinis. Seculi uero principes, & uiri militares, ad bellaq; doctiores, quibus est disciplina. Sed quādo proficiscimini editiora loca hostibus intercipere, hunc eminentissimū locum uniuersalis Concilij quęſo ante capite, unde uobis sit prospectus liberior, fortior, & interitior propugnatio, tutelaq; securior.

Quod si Papa hoc tale tantumq; asyllum interceperit, hoc roboris ual-
 lum fortassis demollitus fuerit, seu obruerit, anteq; emineat uel oriatur: uos abiecto clypeo exarmati tandem precij uenialitate, hoc est, tributorum pensatione animas uestras redimere cogimini, pecuniãq; uestra sub uelamento militaris expeditionis aduersus Turcas instaurandæ, in damnatum & scelestum usum cōuertetur, scilicet, in subsidium Fernandi, ex damnato complexu quondam Alfonso Arragonum connixi, contra renatum regni Siciliae hæredem legitimum & inclytum Iohannem Callabriae principem, Christianæ nobilitatis ac militaris glorię decus, & ornamentum, & exemplar imitabile. Et idcirco dicit Papa, Gregoriū Heymburg ex diabolo natum, quia non ex damnato coitu, sed legitimo coniugio est progenitus, quorum osor est Papa, fautor bastardorum, pro quibus longissimam serè trium horarum prolixam fecit orationem, dum Fernandi bastardi laudes Mantuæ personaret.

Quod uero Papa subdit, Gregoriū Heymburg auarum, mendacem, & turbulentum: benedictis si certaret, bona audiret: sed cum certet male-
 dictis, alium quęrat qui respondeat. Ego ex illo grege sum, quippe cui facultates pro meritis minime responderunt, qui plura suffragia liberaliter impendi, quam honoraria susceperim: & libertatis amator plus semper fui, quàm blanditorum, quæ mendacijs & auaritię minime conuenire possunt. Sed ipse aliquando audiet, inquam, quid gesserit, qualem uitam egerit, & quid apud Comas. Sed opprimo me, pergens ad illius decreti uanitatem, in quo uetantur oppressi uel opprimendi ad Concilium prouocare, quod non est: & quod (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Iam supra ostensum est, coctum Apostolicum fuisse supra Petrum. Et nunc affirmo, quod sicut ad sedem Apostolicam uacantem appellari potest, sic ad Concilium quod nondum est cōgregatum, rite appellatur: quia potestas Ecclesię immortalis est, quemadmodum ipsa Ecclesia, quæ & si nunc dispersa est, aliquando habet congregari: & hoc nunc maxime opus esse nemo dubitat, qui calamitates Ecclesię intelligit & cognoscit. Cuius si Papa partem esse fateatur, se utiq; minorem illa facere necessario
 K ij est.

Solonis res
sponsum.

Generale Cō-
ciliū sacra an-
chora princi-
pum & præ-
latorum.

Impositura
Turcicę exa-
ctiois.

Gregorius
Heymburg li-
bertatis ama-
tor.

Quid Pius
apud Comas.

est. Siquidem orbis est maior urbe. Papa autem hoc uetando, quid aliud agit, quam quod causatur, quod eius imperium truculentissimum non sustinemus: quod facultates nostras, nostro tam nostrorum sudore & sanguine partas, in suas delicias effundere negamus? Velut ille, qui ex uulneribus à se iniectis retractum accusauit telum parcius corpore suscepisset, hoc dominicum in seruos extat imperium, quod in nos exercere cupit: hoc est seruuile seruitium quod à nobis exigit, non filialis reuerentia, quibus certe nec perculum relinquere curat. Nemo sane mentis hoc non percipit: nullus emunctæ naris homo non olfacit, quorsum tendat hæc grauis exactio.

Excusat lo-
quacitatem.

Quod me uero loquacem facit, uir omni pica dicatior, quid dixerim, nisi quod orationi non respondisse uelim, dicentis: Ignoras te an ignotum dare nobis uerba putas, cum tu peruideris oculis male lippus inunctus, cur in aliorum uitis tam cernis acut uti aquila, aut serpens Epidaurius, hinc tibi contra euenit, inquirunt uitia ut tua rursus & illi. Fateor quippe me uentositati uerborum pro tempore operam dedisse, ac non ita, ut ciuili & canonicæ traditionis præcepta contempserim, quæ ille ne unquam quidem olfecit, nuda uerbositate contentus.

Porro si quid tale uitium apud me deprehendit, inepte tamen mihi exprobrauit, in quo ipse potissime turget. Mihi satis est didicisse ciuiles sententias, & quicquid præcipuum habet ratio & industria, & quicquid sacra tradunt utriusque iuris statuta, hisce literis & floribus exornare posse, & in alia grege profiteor, ipse in numero sit illorum, qui putant hæc omnia ui & artificio Rhetorum contineri. Ergo si Papa ob id facinus excõmunicatum me edixit, quis erit eiecius ipso, qui præter uerbositatem nil habet in se uirtutis. Subdit & læsæ maiestatis crimen reiectum. Credo eum pulicibus & muscis has leges edisse, aut animalibus quæ de tabidis corporibus nasci solent, in occurris aranearum telæ, fragiles leges consilij extorris æquauit, quas si culex, aut quod imbecillius animantium incidere, euoluere se nescit. Si quod autem ualidorum animantium incurrerit, penetrat atque disrumpit, neque enim si cedula aut coturnix contextum aptum est uincire uulturem uel aquilam. Irrerit ipse reatiuos suos, & eos quos pro uili metu constrictos habet. Mecum erit, Deo dante, libertas Diogenis & Catonis. Nec satiatus est Papa conuitijs uulgaribus, quando etiam hereticum me audet nominare, siquidem heresim uoluit sectam uel sententiam nuncupare, ut Cicero noster Cathonem recte appellat, hæreticus sum ego, qui aio concilium orbis Christianæ fore supra Papam. Hæreticus est Papa, qui contrariam sectam uouet, uidete quod nil grauius in eum dico, qui tamen abiecta rerum & concilij moderatione, cuncta in me pro libertate scribi iussit. Postremo nec adhuc faciatus Papa, conuitijs mandat bona mea confiscari, quæ utinam tanta essent, quod rapacibus uiris hiatum ponere possent. Ergo inter bonos conuersari uolo, qui uirtutes meas opibus suis foueant, & pluri faciant suffragia mea, quam locupletiam, quam ex mea ruina sperare possent. Maiori etiã utetur consilio, quam Papa fretus est in

Libertas
Heymburgi.

Cicero Catho-
nem hæreticū
appellat.

est in procacitate sua, pollicetur eis tandem Papa, qui res meas inuaserint, catholicorum hominum operas impedisse, maxime ridiculosum est hoc uerbum, nisi ipsius Papæ ineptia iam antea uobis comprobata esset, dum ipse incestuosos complexus, & uitia honestatis publice inita Mantuæ, tam copiose, quam loquaciter personauit. Expugnatis tunc araneorum telis, & infirmorum rhetorum uinculis, nodisque dissolutis, ad remedium moribus introductum, quo aduersus superioris truculentiam, & amarissimas leges se tuetur, innocentia stilum conuertere depropero. Et in primis constat plane semper & ubique ab inferiori ad superiorē recte prouocare. Nemo enim tam obtusi cordis est, qui non in seipso periculum fecit à sensuualitatis fragilitate, ad intellectualis potentie discursum prouocando, sed & qui morbo aut uicio animi tenetur, ut nesciat cernere uerum, si lapsus fuit in uitium. Is defecato tandem animo, ad se rediens, animi ira, concilij grauitate moderetur. Ideoque laudata est illa mulier, quæ à uinolento rege Philippo ad eundem sobrium prouocauit. Sic ergo mihi gradus primus ab irato Papa, qui me laceffit, ad eundem mitem factum appellare, & ab oratore topico ad eundem, si uentositate abducta, si musis relegatis ad sacras leges se conuerterit. Vbi discet neminem indamnatū rebus aut fama spoliare, nec quenquam inauditum condemnare. Deinde quia scriptum est Papam omnes iudicare, ipsum autem à nemine iudicandum, quod & ego fateor, uerum quantum attinet ad sedes ipsius, & Papalis potestatis plenitudinem, sed non ita, ut sub inimico & suspecto iudice quisquam cogat famam, aut res suas decertare. Ad eundem itaque prouoco, si se iuxta boni uiri arbitrium astringerit iudicaturum, & is sit appellationis meæ gradus secundus. Si uero causam delegare malit, uiro non suspecto, rursus ad eundem Papam, seu quem deleget, prouoco & appello, & hunc tertium appellationis meæ modum offero, meque tali iudicio sisto. Et in summa Papali cognitioni ea lege nunc me submitto, si suspicionis causa tollatur à medio, & hic quartus ordo omnem tollit tergiversationis notam, quam mihi iniicere posset Cusani procacitas, cuius ductu hæc omnia diriguntur. Quæ omnia, si Papa contempserit, quid restat, nisi ad uniuersalem Ecclesiam prouocare, prout à senatu ad populū Romanum sæpe reperimus appellatum. Nec obijciat mihi propter Ecclesiam non esse congregatam, quoniam id ipsum factionibus suis impeditur, & disturbatur apud me nulla mora, culpa nusquam, cum non per me, sed per ipsum stet, quo minus fiat. Si quis enim mihi ius uocatum uideat, contumaciam remouet à citato, sed omne uitium & crimen in se transfertur. Papa metum intulit mihi, ipse sibi iusticiam indixit, qui se conuitijs suis aduersus me suspectum reddit, qui se sapiētis arbitrio declinauit, de suspitione experiri recusat, nec iudicem suspitione carentem, delegare dignatur, quicquid uniuersale Concilium conciere negat. Hic si aduersum me quicquam attētauerit, aduersus ipsum prouoco gradatim atque alternatim, ut præmissi, & testimoniū eius rei postulo, & de metu iusto protestor coram uicinis. Quo cessante, prosequar,

Ab inferiori
ad superiorē
recte appella-
tur.

A uinolento
rege Philippo
ad sobrium ap-
pellare.

Appellationis
gradus secun-
dus.

Cusani pro-
cacitas.

K iij si opus

si opus erit, & oportunitas concedatur, prout iuris publici ratio poscit, saluo iure addendi, omnibusq; remedijs, moribus, & lege introductis.

Aeneas Syl.

Anno Domini M. cccclviiij. Desijt Calistus Papa in humanis esse, & Pius eius nominis secundus illi successit, Aeneas Syluius antea nominatus, Senis ortus, Picolominea nobili familia. Nullus unquam ad eiusmodi dignitatis fastigium exercitatioe uita peruenit, ut ad negotium & uirtutem, non ad otium natus dici possit, nullum ferè (citra armorum tractationem) publicum Christianæ rei negotium, siue sacrum, siue profanum, iam inde à Basiliensi Concilio incidit, cui non interfuerit, quum de eo ageretur, ut uetus Græciæ prouerbium, tam illi conueniret, quàm Aegei filio, cuius gratia est repertum, non sine Theseo. Per omnes honorum gradus, quos sola uirtus peperit, ad pontificium decus est euectus. Pontificatum adeptus, bellum sustulit ex Umbria, quod Iacobus Picininus nouarum rerum cupidus excitat, pacis arbitrum se obtulit inter Ferdinandum regem, & Sigismundum Malatestam. Cupiebat Pius Italiam quam pacatissimam habere, ut hominibus Christiani nominis, quibus publicum conuentum Mantuæ indixerat, tutior ad id concilium fieret accessus. Ex omni Europa Principum & populorum legati mature adfuerunt. Estq; eo concilio actum de bello in Turcas comparando, exercuitq; disertissimus Pontifex omnes ingenij uires, in tam pia, quàm necessaria expeditione suadenda, sed propositum non tenuit, Italorum animis ad intestina bella magis quam externa inclinantibus. Nec Itali solum discordia laborare, sed exteræ etiam gentes intestinis se bellis conficiebant. His Europa malis laborante, res Christiano nomini salutaris discussa est. Dictæ sententiæ, qua id ratione geri possit, propositum periculum quod ceruicibus Christianorum ab illo hoste immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ Pio dicente, cum eorum calamitates exponeret, qui à barbaris in captiuitatem quotidie abducerentur. Pontifice autem ex Mantuanis Romam redeunte, adeunt illum Oratores Hyberorum, quos Georgianos uocamus, præsidium implorantes. Item Trapezuntij miserunt legatum auxilium in Turcas orantem. Sed postea comperit Imperatorem Trapezuntinū, uni ex Turcarum Principibus filiam suam despondisse, ibi certe instans metus, plus potuit, quam spes dubia & longinqua. Sabell.

Anno Dni M. cccclxiij. Fridericus Imp. obsessus fuit in arce Viennensi à ciuibus, quibus auxilio frater, dux Albertus erat. Vnde coactus fuit Imperator à rege Bohemiæ Georgio auxilium petere, Boemus Fridericum liberauit, arte usus, ut neq; periret, neq; uinceret.

Legatus Apostolicus missus ut excitet contra Turcas.

Annus erat M. cccclxiij. Cum in quadragesima nuncius Apostolicus, Episcopus Cretensis, in ciuitates Vuandalicas ueniret, ut excitet populum in expeditionem, quam Papa Pius instituerat, belli societate inita cum duce Burgundiæ Philippo, & Venetorum principatu in Turcam. Sed magno & inconsulto feruore publicantiū, multi in cassum instituere profectionem

profectionem, sine com meatu, sine armis, cum ignoraret homo Italicus linguæ non gnarus, quid clamatores in populum tulissent. Ridiculum uulgus ex omni ordine concurrat. Stabant ad ædes sacras stipem publicam petentes, hoc com meatu grande iter, longinquam & diuturnam expeditionem inire uolentes, sacrilegium ducebant, si quis uerbo interposito conaretur quenquam auertere. Ipsi sibi somnia sinxerunt, monitos se per uisionem crucem sumere: alius in uestibus, alij etiam in cutem impressam crucem se reperisse sunt ementiti. Peruenere in urbem Romam sine numero multi. Miratur Papa colluuiem inermium pauperum, ridebat simplicitatē & inscitiam: & ut urbem exoneret, permittit illis remissionem peccatorum. Philippum Burgundiæ iam senescentem, & laboris fastidio recusantem, frustra expectabat. Venientes peregrinos armatos inermesq; iussit benedictione collata redire. Ipse Papa biduo ante uidit in portu nauigantem Ducem Venetorum, & iam febre exanimatus, quieuit in pace, ab Ancona Romam reductus, à nepote Senensi Cardinale tumultus.

Colluuiem inermium contra Turcam.

Papa Pius moritur.

Doctos magis dilexit, quàm fouit uitio temporum, summam dignitatem adeptus: quicquid oculi dabatur à publica administratione, id totum literis impendebat. Sæpius inter suos testatus, id demum esse, unde uera uoluptas perciperetur, quapropter multo pluris libros faciebat, q̄ gemmas aut unicornes. Candidus & diligens scrutator fuit ueteris & recentis historiae. Sententias in Prouerbij modum scriptas reliquit, tales & similes: Diuina natura, fide magis quàm disputatione cōprehendi potest. Christiana fides, non qua probetur ratione, sed à quo dicatur, uidentum est. Neq; potest avarus pecunia expleri, nec doctus rerum cognitione. Plebeis loco argenti esse debent literæ, nobilibus auri, gemmarum Principibus loco. Artificiose oratio stultos flectit, non sapientes. Litigatores, aiebat, auiculæ sunt, forum area, iudices retia, aucupes causarum patroni. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus. Graue Pontificis onus, sed illi beatū, qui bene fert. Indoctus Episcopus, similis asino. Corpora malus medicus, imperitus sacerdos animas perimit. Sacerdotibus magna ratione ademptum connubium, sed maiore quadam restituendum. Sed de Pio plura fortassis, quàm instituta breuitas patiatur. Sedit sexennio, & sancijt, ne quis à Pontifice Maximo ad Concilium appellaret.

Sententiæ Pij secundi.

Libet hic referre quæ de pace Ecclesiæ & Concilio scripsit Aeneas Syluius ad Casparem Schlick Cancellarium Imperialem. Epistola est liij. Omnibus displicet schisma, omnes abhorrent. Viam autē sopiendi hoc malum Carolus Rex Franciæ, & tutam & breuē ostendit, ut fiat conuentus Principum, uel eorum Oratorum in cōmuni aliquo loco, ibiq; una recipiatur conclusio per omnes. Ad hoc autē peragendum opus esset rursus scribere cunctis Regibus Principibusq; ut Oratores suos Argentoratū uel Constantiā mitterent, pleno mandato suffultos, ad pacē Ecclesiæ

K iij pertractan

pertractandam. Fienda esset rursus expensa, quæ anno præterito facta est, uix trecentorum aureorum. Paulo plus Constantinus in congregatione Niceni Concilij exposuit. Hæc uia nõ posset impediri, nec Papa uel Concilium reniti possent, tanquam hoc absq; ipsis fieri nequiret. Licet enim Principibus secularibus conuenire inuito clero, & tamen illic unio fieri posset. Nam ille Papa indubitatus esset, cui omnes Principes obedirent. Non uideo clericos, qui uelint pro ista uel illa parte martyrium ferre. Omnes hanc fidem habemus, quam nostri Principes: qui si colerent idola, & nos etiam coleremus, & non solum Papam, sed Christum etiam negaremus, seculari potestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interijt fides. Vtuncq; sit, pacem desyderaremus, quæ siue per aliud Concilium, uel per conuentum Principum detur, nihilipendo. Non enim de nomine, sed de re contendendum est. Voca panem, si placet, lapidem, & da mihi dum famesco. Non uocatur Concilium, uocetur Conuentus, uocetur Conciliabulum, Congregatio, Synagoga, nihil interest, dum schisma depella. Hæc ille.

Nec Lectorem fugiat, quæ in Dialogis Aeneæ de gestis Concilij Basiliensis legimus.

Ex Dialogo
Aeneæ Syluij
de Concilio Ba
siliensi.

Aeneas Syluius Reçtori & Vniuersitati studij Colonienfis S. Dt. Homini Christiano, qui uere Christianus uult dici, nullam rem magis cordi esse conuenit, quàm ut fidei sibi per maiores à Christo tradite, puritatem seruari et ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quãdo aduersus Euangelicas traditiones aliquid astruitur, surgendum populariter est, & ad cõmune restringendum incendium, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut inuisi fiamus, uerum dicentes. Resistendum est quibuscunq; in faciem, siue Paulus, siue Petrus sit, qui ad ueritatẽ non ambulat Euangelij. Quam rem fecisse per hos dies Vniuersitatem uestram gaudio in hoc sacro Basiliensi Concilio, gaudemus omnes. Allatus nanq; ad nos est tractatulus quidam uester, quo imperitiam, uel uerius dicam, temeritatem illorũ arguitis, qui & subiectum generali Concilio Romanum Pontificem, & supremi iudicij tribunal in Ecclesia esse diffitentur: quos sic uiuacibus rationibus, et scripturarum ueritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se euoluere, nec in aliquo cauillari aut sibilare queant.

BREVIS DE VITA AENEAE SYLVII
commemoratio.

Vita Aeneæ
Syluij.

Sena urbs Hetrurię est, in qua Aeneas Syluius ortus, ingenue educatus, bonas literas gnauiter amplexus est, in quibus strenue atq; foeliciter se gessit, ut Delphicam lauream hisce meruerit. Hinc ob eruditionem uiteq; integritatem in patriæ suæ Senæ Episcopum electus est. In de Romanus Pontifex eum Cardinalitio galero donauit. Postremo in sedem Apostolicam exaltatus est, ac Pius Papa secundus appellatus. Vixit post ortum Seruatoris circiter annum M. cccc. lvij.

Epistola

EPISTOLA DIVI HVLDERICHI AVGVSTENSIS
Episcopi, aduersus constitutionem de Cleri cœlibatu, planè referens Apostolicum spiritum. Quam (cum Aeneas Syluius tituli sancte Sabine Præbyter Cardinalis, ac Senensis Episcopus, in sua Germania, cum Augusta Vindelica mentionem facit, incesit) libuit hic subijcere: iudicium esto apud Lectorem, ueri & publice utilitatis amantem. Transimus, inquit, Campidonam & Memmingam illustria oppida, Augustam Vindelicam, sanctus Vdalricus huic præsidet, qui Papam arguit de concubinis, ad Licum fluuium iacentem, qui uixit anno nongentesimo, etatis suæ lxxxij.

Hæc est rescriptio sancti Hulderici Episcopi, in qua Nicolao Papæ, de continentia clericorum non iuste, sed impie, non canonice, sed indiserete tractanti, ita respondit: Nicolao domino & patri peruigili, sanctæ Romanę Ecclesiæ prouisorio, Huldericus solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorẽ ut seruus.

Papa Eccle
siæ prouisor.

Cum tua, ò Pater & domine, decreta super clericorum continentiam nuper mihi transmissa, à discretionem inuenirem aliena, timor quidam turbauit me cum tristitia: timor quidem propter hoc, quod dicitur pastoris sententia siue iusta siue iniusta timenda esse. Timebam enim infirmis scripturæ auditoribus, qui uel iustæ uix obediunt sententiæ, ut iniustam conculcantes libere onerosa, imò importabili pastoris præuaricatione præcepti se obligarent. Tristitia uero uel compassio, dum dubitabam, quæ ratione membra cauere possent capite suo tam graui morbo laborante. Quid enim grauius, quid totius Ecclesiæ compassione dignius, quàm te summæ sedis Pontificem, ad quem totius Ecclesiæ spectat examen, à sancta discretionem uel nimium exorbitare? Non parum quippe ab hac desuiaisti, cum clericos, quos ad continentiam coniugij monere debebas, ad hanc imperiosa quadam uiolentiã cogi uolebas. Nunquid enim merito communi omnium sapientum iudicio hæc est uiolentiã, cum contra Euangelicam institutionem, ac sancti Spiritus dictationem, ad priuata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima ueteris ac noui Testamenti suppetant exempla, sanctam, ut nosti, discretionem docentia, tuæ rogo ne graue sit Paternitati, uel pauca ex pluribus huic paginæ interseri. Dominus quidem in ueteri lege sacerdoti coniugium constituit, quod illi postmodum interdixisse non legitur. Sed in Euangelio loquitur: Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum, sed non omnes hoc uerbum capiunt, qui potest capere, capiat. Quapropter Apostolus ait: De uirginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do: quod etiam iuxta prædictum Domini non omnes hoc consilium capere posse consyderas, sed multos eiusdem consilij assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentie placere uolentes, grauiora uides committere, patrum scilicet uxores subagitare, masculorum ac pecudum amplexus non abhorre, ne morbi huius aspersione adusq; pestilentiam conualescente, nimirum status labefactetur Ecclesiæ totius,

Mala ex interdito matrimonio.

Episcopus unius uxoris vir.

Paphnutij zelus pro matrimonio.

Castitas est concubitus cum propria uxore.

totius propter fornicationem, dixit: Vnusquisque suam uxorem habeat. quod specialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocrite, qui licet in quouis sanctissimo ordine constituti, alienis reuera uxoribus non dubitant abuti. Et quod flendo cernimus, omnes in supradictis faciunt sceleribus. Hi nimirum non recte scripturam intellexerunt, cuius mamillam quia durius pressere, sanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apostolicum: Vnusquisque suam habeat uxorem, nullum excipit, uere nisi professorem continentiae, uel eum qui de continuanda in Domino uirginitate praefixit. Quod nihilominus tuam, pater uenerande, condecet strenuitate, ut oem qui tibi manu uel ore uotum faciens continentiae, postea uoluerit apostatare, aut ad uotum exequendum ex debito constringas, aut ab omni ordine canonica auctoritate deponas, & hoc ut uiriliter implere sufficias, me omnesque mei ordinis uiros adiutores habebis non pigros. Verum ut huius uoti nescios omnino scias non esse cogendos, audi Apostolum dicentem ad Timoth. Oportet, inquam, Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, quam ne quis sententiam ad solam Ecclesiam uerteret, subiunxit: Qui autem domui suae praesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit? Similiter, inquit, Diaconi sint unius uxoris uiri, qui filijs suis bene praesint, & suis domibus. Hanc autem uxorem a sacerdote benedicendam esse, sancti Syluestri Papae decretis scio te sufficienter docuisse. His & huiusmodi sanctis scripturae sententijs, regulae clericorum scriptor, non immerito concordans, ait: Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonij uinculo foederatus. Ex quibus omnibus ueraciter colligit, quod Episcopus & Diaconus reprehensibiles notantur, si in mulieribus multis diuiduntur: si uero unam sub obtentu religionis abijciunt, utrunque scilicet Episcopum & Diaconum sine graduum differentia, hic Canonica damnat sententia. Episcopus aut praesbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat, si uero reiecerit, excommunicetur: & si perseverauerit, deijciatur. Sanctus quoque Augustinus, sanctae discretionis non inficius: Nullum, inquit, tam graue facinus est, quin admittendum sit, ut deuitetur peius. Legimus praeterea in secundo Tripartite Ecclesiasticae libro historiae, quod cum Synodus Nicena haec eadem uellet sancire decreta, ut uidelicet Episcopi, Praesbyteri, Diaconi, post consecrationem a proprijs uxoribus uel omnino abstinerent, uel gradum deponerent: surgens in medio Paphnutius, ex illis Martyribus, quos Maximus Imperator, oculis eorum dextris euulsis, & sinistris suris incisis, damnauit, contradixit, honorabiles confessus nuptias, ac castitatem esse dicentes connubium cum propria uxore: persuasitque Concilio, ne talem ponerent legem, grauem asserens esse causam, quae aut ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et haec quidem Paphnutius, licet nuptiarum expers, exposuit, Synodusque eius sententiam laudauit, & nihil ex hac parte sanciuuit, sed hoc in uniuersiuisque uoluntate, non in necessitate dimisit. Sunt uero aliqui, qui sanctum Gregorium suae sectae sumunt adiutorium

adiutorium, quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo: ignorant enim quod periculosum huius heretici decretum a S. Gregorio factum, condigno poenitentiae fructu postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in uiuarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquam sex millia infantum capita uideret, intima mox ductus poenitentia, ingemuit, & factum a se de abstinentia decretum, tantae caedis causam confessus, condigno illud, ut dixi, poenitentiae fructu purgauit: suoque decreto prorsus damnato, Apostolicum illud laudauit consilium: Melius est nubere quam uri, addens ex sua parte: Melius est nubere, quam mortis occasionem praebere. Hunc forsitan rei euentum si illi mecum legissent, non tam temere (credo) iudicarent, Dominicum saltem timentes praecipit: Nolite iudicare, ut non iudicemini. Inde Paulus dicit: Tu quis es qui iudicas alienum seruum? suo domino stat aut cadit, stabit autem, potens est Dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere, ne priuato, quod absit, praecipito, tam ueteri quam nouo contrarius inueniaris testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solum est quod in tua iusticia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianae consideratione, sed pro immanitate facinorum censeas coercendum, quod te per ipsum Christum ne facias obsecramus: sic enim peccata compescenda sunt, ut supersint quos peccasse poeniteat. Illud & Augustini uolumus te recordari, quod ait: Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem: in timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere non cupiatis: quicumque habetis, in eis non praesumatis: dico autem non si ista habetis damnamini, sed si in istis praesumatis, damnamini, si propter talia magni uobis uideamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliuiscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte Apostolicae hauseritis praedicationis: Solutus es ab uxore, noli quaerere uxorem: alligatus es uxori, noli quaerere solutionem. ubi & subditur: Qui habet uxores, tanquam non habentes: & qui utuntur, modo tanquam non utantur. Item dicit de uidua: Cui uult nubat, tantum in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo connubio quod Dominus prohibeat, attentare. Hieremias quoque ait: Nolite confidere in uerbis mendacium, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis uirginibus conuenire, quae iactant pudicitiam suam impudenti uultu, praeserunt castitatem, cum aliud habeat conscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de uirgine, ut sit sancta corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia animo constuprato, si caeteras uirtutes, quas Propheticus sermo describit, non habuerit? Quas quidem, quia te aliquatenus habere uidemus, & quia discretionem, licet in hac re neglectam, in alijs tamen uitae tuae constitutionibus eam honeste conseruatam non ignoramus. Huius

Sex millia infantium capita in uiuario inuenta.

Nubere in Domino.

Huius intentionis prauitatem cito correcturum nō desperamus, & ideo non quanta possumus grauitate, istam licet grauissimam negligentiam corripimus & iudicamus: quanquam enim secundum uocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopatus presbyterio maior, tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet nō est refugienda uel dedignanda correptio, præsertim cum is qui corripitur, & cōtra ueritatem, & pro hominibus niti inuenitur. Neq̄ enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum uirorum, uelut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atq̄ respuere, si forte inuenerimus, quod aliter senserint, q̄ ueritas habeat, diuino adiutorio uel ab alijs intellecta, uel à nobis. Quid autē ueritati magis contrarium potest inueniri, quàm hoc, cum ipsa ueritas de continentia loquens, non unius hominis, sed omnium planè, excepto numero, professorum continentia dicat: Qui potest capere, capiat. quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere, feriatur anathemate. Quid uero per homines fieri potest stolidius? quid diuinæ maledictioni obligatius, quàm cum aliqui uel Episcopi uidelicet, uel Archidiaconi ita præcipientes sint in libidinem, ut neq̄ adulteria, neq̄ incestus, neq̄ masculorum pro pudor turpissimos amplexus sciant abhorrere, quod casta clericorum coniugia sibi dicant foetere, & ab eis non ueræ iusticiæ compassione clericos ut conseruos cogant uel moneant continere, sed ut seruos iubeant ac cogant abstinere. Ad cuius imperij, ne dicam consilij, tam fatuam, tamq̄ turpem addunt suggestionem, ut dicant: Honestius est pluribus occulte implicari, quàm aperte in hominum uultu & conscientia cū una ligari. Quod profecto non dicerent, si ex illo & in illo essent, qui dicit: *Ve uobis Phariseis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus spreuit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis persuadere, ut in conspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quàm in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito suę prauitatis nullius consilium mereantur pietatis, nos tamē memores humanitatis diuinæ, eis consilium autoritatis nunquam à pietate uacantis, per uiscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Eijce primum hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc perspicias ut eijcias festucā de oculo fratris tui. Illud quoq̄ rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidem mittat, quasi diceret: Si lex iubet, si Moyses iubet, iubeo & ego, sed competentes legis ministros exigo. Attenditis quid additis, attendite quæso & quid estis: quia si teipsum, ut ait scriptura, perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdam eorū, qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Domini, pro quo boni pastores animas non dubitant ministrare, isti uerberibus absq̄ ratione præsumant laniare, quorum sententiam*

Qui potest capere capiat.

tentiam S. Gregorius deplorans ait: Quid fiet de ouibus, quando pastores lupi fiunt: sed quis uincitur, nisi qui sequitur: quis uero persecutorem iudicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministrat: Operere precium est autem ut audiatur, quo fructu tantum Ecclesia Dei scandalum, tantum clerus despectum, & ab ipsis Episcopis, & ab eorum infidelibus patiat. Nec enim eos infideles dicere dubitauerim, de quibus Paulus Apostolus dicit ad Timoth. Quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere. Hic est autem, si diligenter inspiciatur, totius eorum manipulus zizanias, totius conuentus insanias, ut dum clerici licita unius mulieris consortia pharisaico deuicti, quod absit, furore relinquere coguntur, fornicatores & adulteri & aliarum prauitatum turpissimi ministri cum ipsis efficiantur. Qui hanc in Ecclesia Dei hæresim sicut cæci duces cæcorū machinantur, ut uidelicet illud impleatur, quod Psal. eis, utpote eorum præsciis erroris, taliter imprecatur: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua: quia ergo, nemo qui te, o Apostolice, nouit, ignorat, quod si tu per tui decreti sententiam, tantam futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses, nunq̄ quorumlibet tam prauis suggestionibus consensisses. Debita tibi subiectionis fidelitate cōsulimus, ut uel nunc ad tanti scandalii ab Ecclesia Dei propulsionem euigiles, & qua nosti discretionis disciplina, pharisaicam ab ouili Dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domini sumamitis adulterinis diutius usa maritis, gentem sanctam, regale sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo uidelicet auellat diuortium, dum nemo sine castimonia non tantum in uirginali flore, sed etiā in coniugali habita

Sine castimonia nemo uidebit Deum.

Inuenta est hæc Epistola in quadam Bibliotheca oppidi Veteris aque, Germanice Aldwatter, in Hollandia, inferioris Germaniæ prouincia.

Hoc tempore florent Bessarion & Cusanus Cardinales, Ludouicus Pontanus, Paulus Castrensis, Antonius Rosellus Legistæ: Cermifonus Sauonarola, Barzizius Medici: Peurbachius, Blanchinus, Astronomi: Argyropolus Philosophus, & Perotus.

DE DISSIDIO DIETHERI DE ISENBERG, ET Adolphi de Nassau, Archiepiscoporum Mogont.

Rer idem tempus, cum Ecclesia Mogontina insigni clade duos haberet pontifices electos in discordia, Pius Papa qui nosset opes Ecclesiæ dudum in Germania uersatus, annatam extorsit acerbius. Sed Dietherus de Isenberg, qui potior in iure uidebatur, dum ut ferunt, annatam pro arbitrio Papæ non soluere, & de non sollicitando pro Concilio sacramentum præstare recusaret, confirmacionem iam datā Papa retraxit, & æmulo suo cōtulit Adolpho de Nassau.

Dissidiū Episcoporum Mogont. Dietheri de Isenberg, & Adolphi de Nassau.

L Nihil

Nihil actum uidebatur Apostolica confirmatione, quam uterq̄ tenebat, nisi arma uenissent in medium. Palatinus Friderichus tutabatur Dietherum, quare Imperator contra eum Vuirtembergensem ducem, Marchionem Badensem, & Episcopum Metensem commouet. Ii inuadunt ditio- nem Palatini, & capiunt (duobus nobilissimis comitibus, uno de Helffen- steyn, altero de Salm, in prima acie occisis) cum triumpho ducti sunt in ar- cem Heidelbergensem, ibiq̄ ad annū prope seruati, donec tandē legibus, quas uictor uoluit, acceptis, dimissi sunt. Vdalrichus Vuirtembergensis pro sua liberatione centū millia florenorū dedit. Propter horū triū prin- cipum captiuitatem, Aeneas Syluius Papa conatur ducem Burgundiæ Carolum, Philippi regis filium, instigare contra Palatinum Rheni, Die- therū de Isenberg, & comitem de Katzenœlbogen. Vide Epist. cccxcvi. Dietherus urbem & arces habebat potiores. Concurrerunt aliquando armis, in acie uicta pars Dietheri cessit. Deinde oppugnata ciuitate cap- taq̄ armis, auxilio comitis Palatini de Rheno, Dietherus cum nihil hos- tili molitione perferret, penē in ipsa quietis suæ sede interceptus est, ca- lente adhuc lectulo unde dilabebatur. Sæuitum est in maiores urbis, qui partem tutati sunt Dietheri. In miseram seruitutem urbs pridem libera re- digitur. Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter æmu- los compositis, Dietherus deputatas sibi accepit arces cum prouentibus certus, si ad eum diem peruenerit, de Adolphi successione, idq̄ post sextū annum euenit. Tum enim Dietherus mortuo Adolpho redditur eccle- siæ, sed in quā seruitutē ciuitas propter eum uenerat, in ea reliquit. Arcem quoq̄ ad Rheni fluētā iuxta ciuitate extruit, quæ pro freno sit ciuitati, ne quando resurgat in pristinas uires. Publicū inibi erexit literarū gymnasi- um. Stipendia & præbēdas doctoribus & magistris, in eo laborantibus.

EX ENARRATIONE FACTI DEPOSITIONIS DOMINI
Dietheri de Isenburg, anno M. cccclxxxix. per Notarium quen-
dam conscripta, hæc desumpta sunt.

Papa Pius ob has causas potissimum aduersabatur Diethero, propter quas etiam priuauit.

I. Quia non consentiret Dietherus in impositione Decimæ, Vigesimalæ, aut Tricesimalæ.

II. Quia Dietherus noluit se astringere Pontifici Romano, petenti, ne Dietherus unquam principes Electores conuocaret, absq̄ eius (hoc est Rom. Pont.) licentia.

III. Quia Dietherus noluit legatis pontificijs permittere, ut eorum li- bito conuocarent clerum, Pius confirmare Dietherum detrectat, nisi ipse Romam ueniret. Mogontinus uocationē suam ad Romam ægrefert, in- firmitatem excusat. In comitijs Vuiennæ, & posthac Bombergæ Orato- res Dietheri grauius in legatos pontificios inuehunt. Excommunicatur Dietherus per auditorem Camerę, Colonięq̄ publicatur. Hinc Mogon- tinus exarsit in ira, & de uindicta suscipiēda uī cogitat. Gregoriū Heym- burg

burg doctorem accersit in Consiliarium ad comitia Norinbergensia. Scribit Dietherus ad principes Germaniæ contra papam & sedem Apo- stolicam, satagens ut exoneretur natio Germanica ab oneribus curiæ Ro- manæ, contra decreta Conciliorum Constantiē. & Basiliē. Solutio An- natarum propter excessiuam taxam articulorum unus erat. Instituitur ap- pellatio à Papa ad generale Concilium. Fridericus comes Palatinus Rhe- ni, dux Bauariæ, & Fridericus Marchio Brandenburgensis, & alij prin- cipes adherent appellationi. Summa quæ danda fuerat per Dietherum, erat xx. millia, sexingenti & iij. floreni. Scribuntur duæ epistolæ à duo- bus Electoribus, Palatino & Brandenburgensi, ad Papam, acres & pun- gentes, complectentes hos sex articulos. Primus, De tollenda Decima. II. De reuocanda constitutione Mantuana. III. De auferendis annatis se- cundum decreta Concilij Basiliē. IIII. De congregando Concilio. V. De grauamine illato singulariter electo Mogontino, & adhærendo ap- pellationi suæ. VI. De accipiendo in hijs remedio, dato quod Papa non uellet hæc facere ut incepta sunt.

Respondetur à Pontificijs oratoribus ad omnia, afferuntur argumen- ta, ne ad futurum Concilium appelletur: defenduntur Annatæ, excusatur Simonia, Pragmatica sanctio conuellitur, habent oratores pontificij col- loquium secretum cum Diethero, proponitur Mogontinum non posse inferre bellum Papæ Romæ, sed uicissim. Capita appellationis faciunt li- bellum famosum. Minantur Oratores de alio præfinito, Mogontinam Ecclesiam Archicathedralem, facere Suffraganealem. Duci uult Papa, nō cogi. Cardinalis de Cusa scribit ad fratrem Mogontini Iohannē de Isen- berg, hortans, ut moneret fratrem suum, ut humiliaret se, & peteret ueniā à Papa. Has literas Dietherus à fratre in Hocst accipit. Interea & Papa Pi- us duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi scribit, se excusans, quod taxam non auxerit. Scribit dilectis filijs Decano & Capitulo Mo- gontino, conqueritur de Diethero, qui uellet sedem Apostolicam humi- liare, & Imperialem euehere: & quod uera etiā in Papam dicere, esset con- tra iuramentum Episcoporum.

Post hæc aggrauatur Dietherus per auditorem Camerę, huius admo- netur Dietherus per Archiepiscopos Colonensem & Treuerensem. In- terea Oratores Pontificij, & legati Alberti Marchionis Brandenburgensis serio agunt pro pace. Exemplum Tridentini adducitur, qui cum ob- noxius esset Ecclesiæ à tempore Calixti Papæ in xxi. millibus ducatorum, petiuit gratiam humiliter ab electo Pio, & dimisit illi totum debitum. De- canus Vuormatiensis præuidens mala futura nobili patriæ, clamans & appellans, importune uadit ad Dietherum, & obtinet, quòd coram uno notario, & duobus testibus Dietherus appellationi renunciat. His per- actis, Oratores Papæ mittunt Romam duos nuncios. Res inter Cardina- les ultro citroq̄ agitur, ponderabāt multum malum exemplum, quòd si ita dimitterent, autoritas Apostolicæ sedis prorsus periret. Ergo secun- da uice

Anno. 1462.
Mogontia ser-
ua fit ex aurea
& libera ciui-
tate.

Iniqua petit
Rom. Pont.

Vt ipse Die-
therus Romā
ueniat.

Gregorius
Heymburg.

Onera Ger-
manicæ.

Epistolæ Ele-
ctorū acres ad
Papam.

Minæ Rom-
anorum.

Vera in Papā
dicere, peccas-
tum est.

Exemplum
Tridentini.

Dietherus
priuatur.

Adolphus de
Nassau eli-
gitur.

Dietherus &
complices ex-
communicantur

da uice conclusum est, ut priuaretur Dietherus & prouideretur alteri.

Voluisset quidem Papa, quòd Capitulum elegisset, uerum propter scandalum uitandum obmissum est, quare Papa dominum Adolphum proprio motu elegit propter nobilitatem generis, propter doctrinam, & quia dilectus Imperatori, subditis Ecclesiæ Mogont. charus, & à maiori parte capituli, cum ipso Diethero coelectus fuerat, & quia multos habebat cōsanguineos, & amicos, quorum frētus auxilio posset possessionem Ecclesiæ uendicare. Posthac Dietherus, & complices excōmunicantur, & execratur, & inhibetur, ne quis eis panem, uinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & id genus adferat. Argentorati & Spiræ ualuis Ecclesiarum affigi præceperat Pius literas contra Dietherum. Executores constituerat Archiepiscopum Coloniensem, & Argentoratensem, & Decanos Treuerensem, & Argentoratensem.

Hæc facta sunt Anno Domini M. cccclxi. Vicissim à Diethero & suis, hoc est, Friderico Palatino, & Philippo Comite in Katzenellenbogen, interdicitur omnibus Papisticis literis & processibus, sub pœna capitis. Et cui constiterit de nuncijs talibus, ut capiantur, & præfectis Principum præsententur. Interea scribit Pius oppidis Reingauia, ut Adolphum de Nassau Ecclesiæ Moguntinæ, Archiepiscopum & Pastorem habeant. Et anno Domini M. cccclxij. implorat à duce Burgundione auxilia contra Dietherum, ut ex sequentibus literis apparet.

COPIA LITERARVM PII SECVNDI RO. PONT.
ad ducem Burgundie, contra Dietherum de Isenberg.

Dilecte fili Salutem. Credimus nobilitati tuæ abunde cognitum esse Dietherum de Isenberg, ob eius obstinatā duritiem & contumaciam, aliāq; grauius demerita Mogontina Ecclesia depositum, & priuatū à nobis extitisse, & dilectū filium Adolphum de Nassau, ad eandem Ecclesiā fuisse promotū. Credebā Dietherum iuste sententię nostræ acquieturū. Verum ipse in reprobū sensum pernitens conuersus, & Dei ac nostro & sedis Apostolicæ honore cōtempso, ad arma deuenit, & ad ruinā defolationemq; nobilissimæ illius Ecclesiæ anhelans, adiuncto secum & accito Friderico, comite Palatino Rheni, omnium conatu nixus est, & nititur facere, quæ potest ad destructionē Ecclesiæ prædictę. Et licet Adolphus cum suis fautoribus hætenus magno animo restiterit malitiæ Dietheri & cōplicum, resq; ad bonū & foelicem exitū directā uideat, Tamen ex insperato accidit noua calamitas, quæ non parū rationes nostras conturbauit. Nam ut te iam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & comes de Vuirteberg. Propter quod credibile est partes Adolphi, & eius fautores non parum esse cōsternatos, & opus est, ut eis celeriter succurratur. Nos itaq; quibus hæc res, supra quā dici potest, pro nostro & dictæ sedis honore, cordi est, cum animū in multas partes uerteremus, tua nobilitas potissimū occurrit, quæ sua potētia lassis rebus facile succurrere possit. Proinde

Capti tres
Principes.

inde hortamur eandē, & per Christi charitatē requirimus, ut quàm celeriter, prout rei necessitas postulat, uelit potenti manu sua auxilia oportuna prædicto Adolpho ferre. Consideret excellentia tua in hoc agi de honore Dei, & sanctę sedis matris tuę, quæ audacia & scelere Dietheri non leuiter uiolata est. Nos autē cum semper de tua nobilitate opinionē catholici principis gesserimus, omniāq; magna de tua potentia nobis metipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil unq; à tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quàm si celerrime Adolpho auxiliū tuleris, & tale auxiliū, ut Ecclesia Mogontina, quæ illi Canonice à nobis cōmissa est, à seuitia & uiolētia Dietheri dicti comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimum Deo & nobis, & ex quo immortalis gloria excellentiam tuam sit sequutura. Datum in Abbatia sancti Saluatoris Cluseñ. diocesis, xxviij. Iulij. Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS SECVNDVS DILECTO FILIO FRANCISCO
Decano Tolletano Subdiacono, nuncio, ac Oratori nostro.

Dilecte fili Salutem. Ex literis dilecti Petri Franci, Collegę tui, datis ex Cōfluētia sexta die presentis mensis, accepimus de prælio cōmissio cum comite Palatino, & de captiuitate Episcopi Metensis, Marchionis Badensis, & Comitē de Vuirteberg, quod nobis certe displicentiā attulit, nam per ea quæ apparebāt, confidebamus eos Ecclesię Mogontinę cito foelicē exitū habituros. Sed propter hoc nō est spes abiicienda, maximeq; confidendū est in potenti manu Dei, quæ nunq; iusticiā succumbere permittit. Ut autē cito succurrat, uolumus ut cōmunicato cōsilio cum dicto collega tuo, tu aut ipse, prout melius inter uos cōuenietis, prope se tōferat ad dilectū filiū nobilē uirum Philippū ducem Burgundiæ, eumq; omnibus rationibus & suasionibus inducere conemini, ut in hac re cōsiliū præbeat, & quā celeriter pro nostro & Apostolicę sedis honore auxiliū & opem Adolpho præbere uelit, nam nulla in re possit nobis cōplacere, prout nos etiā efficaciter ad eum scribimus. Vt tibi igit in hac re omni studio & celeritate, prout rei importantiā postulare cognoscitis. Datum in Abbatia S. Saluatoris Cluseñ. diocesis, sub annulo piscatoris. die xxviij. Iulij. M. cccclxij. Pontific. nostri anno quarto.

Sub Diethero de Isenburg, effectum fuit per Iureconsultos & Curia Romanæ fautores, ut Iohannes de Vuesalia probatissimæ uitæ Theologus, Concionator Vuormatiēsis, examinaretur. Quoniam de mandatis Apostolicis, de ieiunio, de indulgētijs, ut uidebatur minus iuste sentiret. Paradoxa eius ferebantur à quibusdam Thomistis, ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per M. N. hæreticæ prauitatis inquisitores. M. N. Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Iacobum Sprenger, Anno Domini M. cccclxxix. Mogontia.

Anno itaq; Domini M. cccclxxix. Reuerendissimus præsul Moguntinus, Dietherus Isenburgius, misit literas ad Vniuersitatem Heidelbergensem & Coloniensem, instigatibus, imò cogentibus Thomistis quibusdā,
L iij ueritus,

Inter epistolas
Syluij est 395
epistol. in qua
scribit: Nos si-
mul cū ipso im-
peratore conti-
nui nomine
nobilitati tuæ
aut dilecto fi-
lio Carolo, na-
to tuo, contra
Palatinum &
Dietherum de
Isenberg, &
Comitem de
Katzenbelle-
boge, & illis
adherētes &
sequaces Cap-
taneatum com-
mittimus.

Diether Episcopus Moguntinus, Comes de Isenburgh.

Pius secundus qui ante Aeneas Syluius.

D. Angelinus.

D. Keyserff.

Paulus secundus Venetus, hic auarissimus fuit, sub quo res Pontificalis magna inclinationem facere cepit.

ueritus, ne denuo ab Episcopatu eijceret, iussu Ro. Pont. quod comertus erat ante leuibis uerbis, Romanorū in uendendis Pallijs notata auaritia. Et minabant ei Romani presulis iram, quam pridem non tam ipse fuerat expertus, quam tota Mogontia & capta, & direpta, ac à uictoribus nullū non contumeliarū genus passa (unde ferunt Pium Pontificē ad Moguntia mentionē semper ingemuisse, quod ius suum tam insigni damno uindicasset) Misit inquam literas ad antedictas uniueritates pro Theologis examinaturis articulos M. Ioannis Vuesaliae de haeresi suspectos.

Dempto solo articulo de processione spiritus sancti, in alijs uideat non ita graui censura fuisse castigandus, si indutiā datae fuissent, si consultores ei fuissent adhibiti, si nō omnes, uno solo dempto, fuissent de uia realium. Et nisi forsitan impetus quidā irrepisset in religiosos, triumphandi de seculari, & presertim de eo, qui illorū Thomā peculiariter non coluerat, forsitan poterat cum eo mitius, humanius, & clementius, benigniusq; actum & processum fuisse. Deum testor, qui omnia nouit, hunc processum qui cum eo seruatus fuit usq; ad reuocationē, & librorū suorū exustionē, uehemētissime displicuisse magistro Engelino de Brunswico, maximo Theologo, & magistro Ioanni Keisersbergio, duobus utiq; uiris, cū doctis, tum integris. Precipue M. Engellino uisum fuit nimis precipitanter cum tanto uiro actum esse. Imo non uerebat asserere multos articulos eius, & maiorē partē posse sustineri. Nec obtinuit de similitate Thomistarū cōtra Modernos, & de gaudio triumphandi religiosorum contra seculares.

Pio successit Paulus huius nominis secundus, Venetus patria, & is nihil intermisit, quod ad expeditionem in Turcam pertineret, praedecessoris sui Pij inchoata perfecturus, in quam rem publicas in urbe stationes & supplicationes habuit cum populo, scripsitq; Imperatori, ut euocaret principum conuentum in locum cōmodum, in quem ipse legatum suum plena mitteret facultate. Qui cum in Norinberga esset indictus conuentus ad diem Iacobi, paucis comparentibus, tenditur in diem proximum Trium Regum in Ratisponam. Sed tandundem etiam tum peractū est, aderat Frācisus Picolomineus Cardinalis, Pij Pontificis nepos, qui diu literis Vuiennae incumbens, linguam calleret Germanorum, cuius nomine Iohannes Antonius Campanus in conuentu Principum, artificiosam orationem plenam laudibus antiquae Germaniae habuit. Sed nihil cum Fabio cunctatore ualebat Pontifex, ut expeditio bellica ex uiribus Germaniae fieret in hostem, sed surdo narrabat fabulam, quod nec Imperator armis delectaretur, nec neruos belli ex Italia, Germaniaq; teneret.

Hac aetate ab Imperatore uenerunt literae ad Concilium Lubecense, super Decima, ad bellum in perfidos Turcas, à laico populo persoluenta. Difficile fuit insolitam rem ibi primum intentare. Qui uere autem secundam expectantes iussionem. Interim explorantes, quid apud alios ea in re ageretur. Ab Ecclesijs, quo minus tum exigeretur, obstiterē Archiepiscopi ad Rhenum, etiam Appellationis obiectu parati occurrere.

Georgij

Nno Domini mill. cccc. lv. tempore Amurathis & Mahumetis Turcarum Imperatorum, claruit Georgius Castriotus, dictus Scanderbegus, Epyri, Albaniaeq; dominus. Is adhuc adolescens, à patre suo Duce Iohanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurathi, cū tribus alijs suis fratribus, obsidum loco traditus fuit, tum dictus Georgius. Turcæ uero propter magnifica eius facta in-

diderunt ei nomē Scanderbeg, quod perinde sonat, ac si dicas: Magnus Alexander. Is cum aliquot annis in Turcæ aula fuisset, tandem singulari Dei ordinatione in patriam redijt, armata hanc manu occupans, & foelicititer contra Imperatorem Turcarum Amurathem & Mahumetem pugnans. De hoc habes præclaram historiam Marini Barletij Scodrensis de gestis Scanderbegi, per Iohannem Pinicianum nuper uersam in Germanicum: quam cum eruditi percuperent Latine legere, nec offerretur quod sciam hodie, libuit ex prolixo Germanico per Epitomen quædam hic referre. Nam Scanderbegus sua magnanimitate sæpenumero totius Orientis robur & uires fregit, totius orbis oculos in se cōuertens. Nec contentus in Epyro & Albania præclare & heroice agere, uerum totum se impendit, quicquid Hungariæ incommodaret, auertere. Tandem in Italiam profectus, & Gallorum fastum suppressit. Neapolitanum regnum mirabili fortitudine ex manibus inimicorum eripuit, uero domino & possessori restituens.

Huius herois tempore omnia feruebant gaudio, passim audiebatur dulce nomen Libertatis. Patre natus Iohanne Castrioto, matre Voisana, Principe Tribalorum, quæ nouem liberos peperit, puellas quinq; Mariam, Iellam, Angelinam, Vlaicam, Mamizam: & masculos, Repolisum, Constantinum, Stanisam, & Georgium, qui iunior fuit.

Cum uero Amurathes Turcarum Princeps Macedoniam bello molestaret, Græcos sub iugum summittens, Iohannes pater diuturno bello exhaustus, cogitur pacem petere, quæ illi contigit, datis omnibus suis filijs obsidibus. At impius hostis iuxta Mahumetanam sectam, abductos Castrioti liberos iussit circumcidi: mox mutata illis nomina, & Georgius dictus Scanderbeg, quod si interpreteris, sonat, Alexander dominus. Constituuntur præceptores, & ut ingenium humanū capax est, nec septis includi uult, breui didicit idioma Turciceū, & Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, & Vandalicas literas. Interim corporis etiam uires acquirendo, fame, siti, frigore, uigilijs se exercuit, & præclare factis charior factus

L iij Amus

Castriotus dicitur à patre et familia. Epyrota uel Epyrensis, ab Epyro. Albanus, ab Albania quā possedit.

Scanderbeg, id est, Alexander Magnus.

Libertas sub Scanderbeo

Amurathi, dignitate Sanzachi, quæ altera est post Bassos, ornatur, & equitibus v. mill. præficitur. Vix natus annos xvij. iussu tyranni in Asiæ am abit, domi forisq; conspicuus. Nudus cum nudo Scythæ duellum habet, & uincit. In Bursa quæ Bithiniæ caput est Asiatici regni, cum duobus ex Perside, Iaca & Zampsa congregitur, certe Hercules cõtra duos. Post hac sæpe in Europam profectus, contra Christianos & Græcos absoluti Capitanei functiones obit, in Nicomedia, Prusia, & Otreæ, nobili Asiæ ciuitati, præfente Amurathe fortiter agens.

Pater Scanderbegi moritur.

Moritur autem in Epyro Iohannes, Scanderbegi pater: Tyrannus Croiam occupat, ut qui defuncti liberos apud se haberet. Frater Scanderbegi Tyrannus ueneno necat, ipse uero uti Hercules in precio habetur. Sed ut uirtus inuidia non caret, & arma Regum sunt uenenum, clanculariæ artes, fictæ calumniæ, falsæ accusationes, desertur apud Ottomannũ, sed uirtus iuuenis superat, mox contra Georgium Principem & despotem Seruiæ gloriose pugnat. Cogitat qua ratione à seruitute Tyranni se liberet, maxime de recuperanda Croia. Egregius simulator, cum à morte patris primarij Epyri ad eum mitterent. Est autẽ Croia metropolis Epyri, natura munitissima urbs, & planè talis, ut seclusa fame, omnia bellica machinamenta facile contemnat.

Consiliũ Scanderbegi de recuperanda Croia.

Cum autem Despotes Mysiam recuperaret, & rursus impar uiribus Amurathi perderet, ac consilio Iuliani Cardinalis S. Angeli, quem Eugenius miserat, Regem Ladislaum auxiliatorem implorasset, id intelligens Tyrannus, Bassam Romaniam, & Scanderbegum mox in Vngaros præmisit cum uiginti millibus, ipse more suo cũ reliquo exercitu sequuturus.

Eo tempore Huniades Ianeus (à quo Turcas sæpe uictos constat) triginta quinq; millia militum habebat, & apud Morauam fluuium Bassa & Huniades congressi sunt. Scanderbegus cum uideret res Turcarum infeliciter habere, auxilio amicorum cum primis Amesæ nepote ex fratre in Vngarorum partes secedit, Secretarium Bassæ capit, literas ad præfides & magistratus Croiæ ab eo extorquet, in quibus nomine Amurathis Scanderbego ciuitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox Secretarius & alij decollantur, quo res Amurathi celetur diutius.

Sfetigradum.

Scanderbegus uero, qui cum Vngaris & Hunniade antea de rebus instituendis consultarat, uictor magno itinere festinans soluit, vij. die Dibram uenit regiunculam in fine Tribalorum, lxx. mill. passus habentem à Croia, unica illic tantum est ciuitas Sfetigradum, in confinio Macedonia. Hic substitit Castriotus, uocatis ad se quos uoluit, secretissime aperit sua consilia, habentur custodiæ.

Amesæ argutus iuuenis Scanderbegi secretarium se simulans, Croiæ præfectum accedit, alloquitur (uolente & disponente Deo) illi creditur, & iam Barbarus conuertit sua, ut paret abitum.

Ita Scanderbegus Croiam patriam suam recuperat, magno Croiensium gaudio, qui ceu è somno exporrecti uidebantur, adepto Principis sui Castrioti

Castrioti filio. Turcæ qui inhabitabant, partim pelluntur, partim occiduntur, Amesam mittit cum aliquot Dibrensis ad Dibram, ut nunciet recuperatam Croiam, ut cogitent de libertate, maxime cum Amurathes huius stratagematis ignarus, & satis negocij haberet cum Hungarico bello. Proclamatur facto mane securitas omnibus, qui positis armis uellent baptizari, & Christiani fieri: sed surdo fabula, ad eò à teneris aluescere magnum est. Orabant Castriotum, ne se cogeret, non posse in eis aboleri traditiones maiorum: uolentibus, non inuitis hæc exhibenda.

Offertur libertas & baptizantur.

Posthac Scanderbegus ciuitatibus Croiæ uicinis annunciat uictoriã, & occupatam Croiam, ipse in inferiorem Dibram profectus. Ibi fortuna socium laborum, Mosen Golentem Petri sibi addidit, nobilissimum ac consultissimum uirum. Reliquas uero ciuitates nec muris nec hostium præsidio munitas, facile occupauit, populo minime inuito, & sua sponte sequente, ac proclamante eum uindicem Libertatis. Multi etiam Principes & heroës Scanderbego se iunxerunt. Inter quos erant consanguinei eius, Musachus dominus Angelinæ, Goicus & Georgius Strefij fratres, nepotes ex sorore Iella, Stephanus Ceruonichius, & alij, ut interim taceã de ingenti multitudine quæ confluebat ad hunc. Et cum iam armatorum duodecim millia astaret, pulcherrima & bene longa oratione eos affatur, consilia sua illis subaperiens, & libertatem deprædicans, & quod fortunæ successus laborem sit iuuaturus. Mosen cum tribus millibus equitum ad Petrellam urbem, non quidem amplam, sed quia in ædito montis sita, inexpugnabilem, hyemis tempore ita occupauit, ut ne militem quidem perdidit. Ipse patientissimus laboris & uigilantissimus: nam ab eo tempore quo in Epyrum redijt, nullam noctem ultra duas horas dormiuit.

Scanderbeg uindex libertatis.

Consanguinei Scanderbegi.

Deiuncta Petrella, Petra alba (quæ triginta millibus passuum à Petrella, & à Croia xxv. passuum sita est) capitur, sita in Aemathia in fastigio montis, infra ad pedem montis præterfluit fluuius Aemathus. Deinde petunt Stelusium, quod distat ij. Mill. & D. passus à Petra alba, à Croia circiter v. mill. In hoc quidam baptizati sunt, alijs libertas promissa, nulli ex publico uictus denegatus.

Petra alba capitur.

Supererat Sfetigradum, ab Illyricis sancta ciuitas dicta, sita in superiori Dibra in summo monte, distans à Croia passus cccc. lxxx. Gotti uero & Gallogræci ueteres urbes, quas Reges & Principes Macedonia & Epyri extruxerant, serè omnes solo æquarant in illis locis: nam Croia extructa fuit à Carolo ex familia Thopiarũ, quo tempore Scanderbegus Epyrum recuperauit.

Cum ergo Sfetigradum se nollet dedere, habita deliberatione Moses cum trecentis millibus oppugnant, alij redeunt Croiam in hyberna: erat enim tempus incommodissimum bello, pluuijs, niue, glacie, Scanderbeg militi dona & immunitates elargitur. Baptizatur Amesæ cum alijs.

Hæc ex primo libro Marini Barletij.

Amurathes

Secundus li-
ber.

A Murathes cum audiisset quæ in Hungaria acciderant, de Bassa interempto, & Scanderbego in Epyrū elapso, imò de Croia per hunc occupata, grauiissime omnia fert, cum suis consilia tractat de Hungaria cum potentissimo exercitu inuadenda.

Hic mire uariant sententiæ, alijs huc, alijs aliò spectantibus, Scanderbegum nouum hostem, rerum bellicarum scientissimum, minime spernendum esse: Despoti Misiam potius reddendam, quàm inuito Marte pugnare uelle. Sic Tyrannus Legatos mittit in Hungariam, petit pacem in decennium, reddit Misiam Christianis. Tam Scanderbegus obsidionem Sfetigradi soluit, & Mocrean regiunculam prope Triballos inuadit, ditior nem suam ampliorē quàm pater habuerat, faciens. Incolæ libenter & iugum Amurathæ & memoriam abiiciebant, insignia & uexilla Scanderbegi hilaris sequebantur. Hæc erant in Area rubra bicipites Aquilæ.

Mysia Christi-
anis redditur.Insignia Scan-
derbegi, bicipi-
tes aquilæ
in area rubra.

Hæc non fugiebant Amurathem, qui indies in Macedonia & Alchria cum auxeli audiebat, quæ Castriotus ageret, duas Dibras iam dedisse se, & imminere deditonem Sfetigrado, & Mocrean descuuisse. Hinc Tyrannus accensus, ingentem exercitum conscribit, ut omnes copias, atque adeò ipsum nomen Scanderbegi perdat.

Horum Turcæ consiliorum ab amicis quos Scanderbegus in aula tyranni adhuc habebat, admonitus, cum Principibus Epyroticis & Illyricis foedus icit: & ut hoc synceriter fieret, comitia indicit Scanderbegus, non Croiæ, ut inanē gloriam fugeret, nec Apolloniæ Dayni, aut Xabiaci, quæ erant urbes Epyroticæ, sed in Lyfso uel Alesio, ij. mill. & cc. passuum à Croia, inter hanc & Croiam sita sub Venetis.

Sed hic libet egredi, antequam enumerentur nomina eorū, qui in hijs comitijs fuerunt, & originem Epyrotarum uel Albanorum referre.

Quæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit ad Occidentem uersa, inter Dyrrachium & Apolloniam, non incelebres prisco seculo ciuitates. Sermo genti neque Græcis, neque Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania quondam uenisse, quæ uicina Colchydæ in Asiatica Scythia memoratur, ut sæpe barbarorum inundatio nationum Græciæ atque Italiæ prouincias occupauit.

In hac terra potens Camusa fuit, qui Christianis parentibus ortus, parum tenax Catholicæ fidei, ad Mahumetis insidiam declinauit. Sed quæ leuiter Christum deseruit, tam facile Mahumetis sacra contempsit. Redijt enim ad paternam legem: & quamuis utranque religionem contempserit, neutri fidus, Christianus tamen mori, quàm Turca maluit. Paulo post Constantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbegus eius hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem penè omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas turmas bello uicit atque deleuit, solus quæ quodammodo illam regionē in Euangelio Christi continuit. Hæc Syluius in Europa cap. xv. Sed ad institutum, qui uenerint ad Comitia.

Ariamnites

Ariamnites Thopia Golenus, uel teutonice *Vilgar* ab Aeante fluuiò, quem incolæ *Vauissam* uocant, usque ad sinū *Ambratium* dominus fuit. Hic Ariamnites apud Macedonicos & Epyroticos cognomento *Magnus* dictus fuit, qui magnifica egit pro fide Christiana, grauissimus hostis, quoad uixit, Turcici nominis.

Post hunc Andreas Thopia uir nobilis, dñs tractus inter Tyrannā et Epidamnū, & eorū locorū quæ iam incognita sunt. Seura, Musachiema Cherabi, Cmiere Vlixes. Est autē Cmiere locus montanus è regione *Corycæ*. *Cimerotas* uocāt bellicosissimū populum. Venit & Georgius Strelius, & ex Musachijs multi adfuerunt. Præterea potentissimi Principes Nicolaus & Paulus Duraginus, domini terræ ultra fluuium *Drinū*, Epyrotæ uocant *Xadrunau*, usque in superiorē Mysiam, ubi multa uestigia uetustatis, & marmorea sepulchra, multorū Romanorū Imperatorū, et aliorum Principū nomina in se cōtinentia, ubi Paulus Apostolus fidē Christi prædicauit. Venit item Lucas Zacharias, dñs superioris *Xandring*, & ciuitatis *Dayni* dñs, ubi præterfluit amœnus fluuius *Drinus*, qui Epyrū à Dalmatia & Illyrico separat, nō minor Erydano. Adfuit & beatus Princeps Petrus Hispanus, cū Alexio, Bosdario, Vruoo & Mirco filijs. Item *Leccas*, *Dufmanus*, uicini Petri & aliorum, quibus *Peones* et superiores *Pelagones* usque in Mysiam *Sardonici* parent. Post illos uenit quoque Stephanus *Cernnuichius*, cum Iohanne & Georgio liberis. Nec desuerunt his comitijs Veneti. Hijs omnes pro communi salute contra Turcam auxilia fortiter polliciti sunt. Tum Scanderbegus longam orationem habuit, huc omnia argumenta dirigens, ut fides Christiana contra Turcas impijssimos hostes uindicetur. Dum hæc comitia habentur, Amurathes Alibassam cum xl. equitibus emittit contra Scanderbegum. Tum *Castriotus* relicta Croia, & cōscripto exercitu, mascula oratione eos affatur.

DE CAROLO BURGUNDIONE, ET
bello Burgundico.

Nno Domini M. cccc. lxxij. Carolus Dux Burgundie:

Philippus Burgundiæ Dux Brugis moritur, princeps suo tempore in armis ualens, prudens, & à suis miro modo amatus: hic Carolus filium habuit successorem.

Anno Domini M. cccc. lxxij. Carolus Burgundiæ Dux in Leodienses mouet, adiutore fretus Rege Franciæ, & incredibilem stragem fecit in acie, miserabilis uero sequiuit in capta urbe, multa milia dorso colligata merfit in profluentem, pro eo quod Episcopū eorum Ducem de Burbon, consobrinum Caroli indignum habuissent. Gallus uenerat

Caroli bellum contra Leodienses.

uenerat

uenerat pro Leodiensibus, sed conuersus cepit eos cum Duce oppugnare. Refert Gaguinus, irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludouicus Galliae Rex primum, deinde Burgundus ciuitatem intrat, sicq; mox passim occisio & strages, uirginibus uis, & religiosis mors infertur, necq; indulgentia ulla militum in pueros fuit, quin etiam stupratas à se uirgines miles necat. Sacerdotes rem diuinam facientes in templis, gladio pereunt, nec faciatus fuit hostis tam multa caede, praedas ex omni ciuitate, & ex templis sacrilegia fecit, incensa postea urbe, & muris diruptis. Tum Peronā (insigne erat fusile ex aurichalco, quod in libertatis argumentū foro exercerunt) insigni forma cum inscriptione carminum, iussit Carolus uictor auerhi, ac in Burgensem urbem deportari, stabatq; omni tempore Caroli ibidem, sed Maximilianus iam rerū potitus, post Carolum permisit Leodiensibus, ut in suam referrent urbem.

Fridericus peregrinus Romipeta.

Hoc tempore per mediam Brumam Fridericus Imperator, religionis ergo, Romam uadit, ingressus Italiam paruo comitatu, nemini formidabilis, paucis etiā uenerabilis. Excepit illum Paulus Pontifex perbenigne, multa gratificans, & de salute Reipublicae Christianae colloquens. Peregrinum Romipetam pro suo tumore Itali transire sinebant, si non irridebant, ut qui meminisse poterant ex annalibus, non ita consueffe ex Germania Imp. Rom. descendere. Viuere tum cernebant Fridericum, quod antea difficulter crediderunt, qui nulla insigni aedita opera, se uiuere declararet. Solebant enim per contemptum ex Germanis Itali requirere, uiuere ne, an mortuus esset Imperator, quem nullis suis iniurijs, nullis Reip. Christianae detrimentis commouentem se audissent. Alb. Krantz.

Anno Dñi M. cccc. lxx. Mahumet Turcarum Imperator Euboiā insulam Graeciae, tunc à Venetis tentam, inuasit, & Nigropontum ciuitatem illius insignem expugnando solo aequauit. Deinde in Octobri exercitus Turcarum satis debilis, per alpes & nemora Ungariam ingressus, usq; ad Zagabriam libere grassatus, x. millia captiuorum utriusq; sexus in miserabilem captiuitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata uice circa natalem Christi Pannonicam oram, nullo resistente, iterū uastauit.

Eodem anno Isabek, alias Isaac, satrapa Imperatoris Turcarum, Bosnae regnum tunc detinens, cum xv. millibus equitum ex Bosna in Croaciam in Carniolam transgressus, inopinatam excursionem ingerens, & omnia ferro & igne uastans, tribus illic mensibus absq; omni repressioe libere immoratus, uiginti millia hominum, pecorum ritu, in perpetuam seruitutem detrudenda abegit, nulla deniq; mora facta captiuos catholicorum in arces & ciuitates ditionis suae conductis, per eandem uiam qua uenerat Carniolam reuersus, alia rursus uiginti millia hominū impune abduxit. Quum uero Fridericum Imperatorem apud Ratisponam conuentū agere sensisset, cū quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croaciam ad portas & moenia Laybaci uenit. Postridie copias partitus, partē unam per alpes, qui Carniolam à Styria diuidūt, transmisit, & xxx. millia hominum

hominum capta abduxit. Alteram per Sauum in Illyricum, tertiam per Transyluaniam ultra Danubium cladibus omnia cōplens egit. Chr. Po.

Anno Dñi M. cccclxxi. Post Paulum Venetum fit Papa Sixtus quartus, Saouonenfis liberalissimus. Iubileum ad xxv. annos tantum reduxit.

Hoc aeuo gymnasia liberaliū artium Ingolstadtij, ac Tubingae in Germania, sicut & antea paulo apud Friburgum, Basileamq; fundantur.

Caroli tempore, duo apud Gallos nomina, diu ad ignominiam ferebantur: Burgundorum scilicet, quos Franci hostes habebant, & Armagniacorum, quorum generali appellatione Francos Burgundi designabant. Et legitur de quodam, qui cum non permitteretur ingredi ciuitatem Pariensem à custodibus, Parisios per contumeliam Burgundiones appellari, cui in poenam lingua candenti ferro perforata est, & ipse deinde in exilium actus. Rob. Guar. lib. x.

Anno Domini M. cccclxxiiij. Venit Imperator Fridericus Argentoratū, & cum eo Maximilianus filius, Archiepiscopus Mogont. Episcopus Aestettensis, Albertus & Ludouicus duces Bauariae, Carolus Marchio Badensis, Comes Eberhardus de Wuirtemberg, cum multis alijs comitibus & nobilibus. At cum Imperator peteret, quae libertati urbis aduerfarentur, Senatus, populusq; Argentoratēsis annuere non potuerūt. Hinc indignatus Fridericus, abiit: & cum Friburgum, Basileam, Colmariam, Zaberniam perambulasset, uenit Mogontiam, deinde Treuerim, ubi Carolus Burgundiae dux cum tribus millibus equitū eum conuenit.

Anno eodem. Duo omnium aetatis nostrae maximi Principes, Frid. Ro. Imp. & Carolus Burgundiae dux conuenere in Treuerim, de rebus magnis acturi. Nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Carolus ab Arnolde duce coemisset. Item de comunibus Christianismi calibus, de bello in Turcam inferendo. Quaedam etiam clam egerunt, paucissimis in Concilium admissis, de quibus hoc ferebatur in publicum, ut Carolus accepta de manu Imperatoris corona rex salutaretur, Galliae, Belgicae, aut Burgundiae, nam olim Burgundia regnum erat. Potissimum uero id ferebat imperij rebus maxime profuturum, ut Carolus per imperium uicarius rex constitueretur, ad edomandos imperio rebelles, & ut sub iugum mitteret, qui olim ad imperium pertinuissent. Sed ubi de rebus non conuenit, quod Imperator sine assensu Principum electorum, nihil super his rebus posset constituere, dictu speciosum est, quo se honore inuicem praeuenirent, salutantes, deducentes, deferentes. Cum interim Carolus dux, quod magnum haberet in armis exercitū, cessit Imperatori urbe, foris in Monasterio collocatus, magnis se muneribus mutuo missis, honorabant: sed incomparabiliter excellere, quae dux Imperatori donaret.

Anno eodem, Dux Lotharingiae colligit exercitum, quasi inuasurus Episcopum Argentoratēsem. Id cum intelligeret Episcopus, & Respub. Argentoratensis, sex millibus armatorū, & omnis generis apparatu bellico se muniunt contra aduentantem hostem. Lotharingus hoc cognito,

M mutat

Frid. III. & Carolus Burgund. Treueris.

Carolus amicit uicariatus imperij.

Quod Burgundus uicariatus habeat impij, in terris Galliae ultra Renum, uide epistolam Aeneae Syluij. 395.

mutat cōsiliū, & instituit urbem Metensem clam inuadere, sed nec hoc successit. Post hac dux ueneno perit, & Lotharingiā Reinhardus comes de Vuidemunt, iure hereditario consequitur, & fit Lotharingiæ dux, benignus hæres subditis, diuitibus & pauperib. Sed Carolus Burgūdus in eū paulo post mouet, & maxima damna infert huius ditioni, & subditis.

Carolus Nussiam obsidet.

Anno Dñi M. cccclxxiiij. Carolus Philippi filius, Nonesium, quod alij uocent Nussiam, obsedit Coloniensis agri oppidum, per integrū annum, quoniam Capitulum Coloniense, Rupertum eorum Episcopū suaderat, hunc Carolus restituere uolebat. At Carolo Burgundo huc spectante, ut imperio diocesim Coloniensem adimeret, Fridericus Imperator grauem expeditionem parat aduersus hunc. Postq̄ Coloniensis ciuitas eum ex diuersorio Augustæ liberasset, expositis florenis tercentum milibus, & singulis hebdomadibus darent florenos mille. Marchio Albertus Brandenburgensis erat exercitu præfectus, uexillifer imperij Albertus Saxonix dux, Christiernus Danorum rex, Roma rediens, deflexit in castra Caroli ducis Burgundiæ, & euocatis aliquot Principibus, Friderico Brunswuicensi, Magnopolensi, & eo quem itineris totius comitē habuit, Ioanne duce Saxonix, cum multis comitibus tenuit, si posset rem, quæ bello querebatur, cōpositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frustra impendit apud Carolum operam, q̄ certo certior esse uidebatur Carolus, urbem, uel deditioe, uel armis in suam redigere potestatem, quæ tamen spes eum destituit. Inerat enim in Noneseo ualidum præsidium militum sub præfecto capitaneo Hermanno Hassiæ Lantgrauio, Archiepiscopo. Variæ fiunt oppugnationes, deiiciuntur muri, plureis intus ageres reparantur, turres crebris ictibus deformantur. Erumpunt aliquando obsessi, & manu collata hostibus non parua irrogant incommoda. Multa utrinq̄ prælia agunt uicissim inter obsidentes Angli, Lombardi magnis agminibus. Ab Rheno & terra firmatur obsidio, fame expugnare contendit, quando uis armorum non profuit. Interea Colonia imperialis ciuitas, implorat Imperatorem, sciebat enim illa de imponendo sibi & alijs ciuitatibus iugo contendit. Diu promiserat aduentum Imperator, sed ut erat cunctator semper maximus, nec haberet in promptu quæ ex longissimo erant arma contrahenda, diu distulit. Venerat tandem cum Principibus electoribus, per Rhenum defluens. Et cum illo Mogontinus, & Treuerensis, dux Saxonix Ernestus, & Albertus Brandeburgensis, Marchio, electores, cum suis agminibus. Monasteriensis Episcopus Henricus de Schuuartzēburgo, expeditissimas ductabat copias, equites, peditesq̄. Octoginta millia ferebantur sub signis eius militare. Nihil motus dux, oppugnabat oppidum, & paratus uidebatur manum conferre Imperatori. Sed omnia consilio prius q̄ armis Imperator experiri constituit. Tandem soluta est obsidio, postq̄ imperij status grauiissimas expensas sustinissent frustra, ut Maximilianus Imperatoris filius, Mariam, Caroli ducis unicā filiam, sponsam, inde coniugē haberet. Ita principes dimissis copijs

Frideric. III. cunctator.

Maximiliano despondetur Maria, Caroli filia unica.

in sua

in sua redierunt. Alb. Krantz. Obsidione Nussix soluta, cum iam discessuri essent Principes, aduolauit Heraldus ex Renato duce Lotharingiæ, qui eius nomine bellum Carolo denunciabat. Ille exceptum hominem principis ornatu totum uestiuit, quasi qui iocunda attulisset. Sic honoratum remisit ad dominum suum.

Anno eodem, Sigismundus Austriæ dux, Songauuiam & Brisgauuiam, quam uocant ditionem de Pfirt, Carolo duci Burgundiæ octoginta millibus florenorū uendidit, hoc pacto, ut reposita hac pecuniæ summa, Songauuia & Brisgauuia ad Sigismundū uel suos rediret. Tum Carolus Petrum quendā de Hagenbach præsidem constituit emptæ terræ. Is intolerabilem tyrannidem Brisfaci, & in tota ea ditione exercens, uatinianū sibi odium bonorū omnium concitauit. Rebus pub. Argentoratensibus, Basiliensibus superbissime scripsit, q̄ non opus haberent Senatu & Consulibus, quos eligerent ex sartoribus & sutoribus, nam ipse mox uelit adesse, & sistere præsidem, qui nec sartor nec calcearius esset, nimirum ipsum duce Burgundiæ. Populus Songauuiæ & Brisgauuiæ, cum grauiissime ab hoc tyranno premeretur, legationem mittunt ad Sigismundū pro liberatione. Is cum scriberet Petro Hagēbach, nihil effecit, quam q̄ cum magis exacerbaret. Sigismundus dux foedus icit cum Heluetijs, Ciuitate, & Episcopo Argentoratensi, Basilea, Colmaria &c. Argentoratū uero & Basilea, pro redimāda Songauuia & Brisgauuia, conferunt octuaginta millia florenorū, indicitur solutio Burgundioni. Hagenbachius uero, cum crudelior fieret, indies magis ac magis, post multa stupra uirginū & honestissimarū matronarū, latrocinia, & nefanda scelera perpetrata, iudicio sisti, & tandē capite decollat ante ciuitatē Brisfacum. Cum autē in superiori Burgundia in Ellekort, & alijs oppidis, exercitū equestre haberet Carolus, in dies irrumpentē in Songauuiā, & deprestantē. Argentoratenses cum alijs confederatis, Ellekort oppugnant, & occupant, antehac occisis Burgundionum duobus millibus. Erant autē hij confederati. Sigismundus dux Austriæ. Dux Rupertus, Episcopus Argentoratensis. Ciuitas Argentoratis. Episcopus Basiliensis, & ciuitas Basilea. Heluetij, & eorum confederati. Colmaria, Selestadiū, Keyfersperg. Mulhusen, Munster, Turcken, Obernehen, Rossen, & quicquid erat nobilium in districtu horum.

Songauuia opa pugnatur.

Petrus Hagenbach.

Sigismundi et ciuitatū foedus

Ellekort opa pugnatur.

Anno Dñi M. cccclxxv. Ciues Argent. quinq̄ Monasteria extra urbis moenia sita, Carmelitarū, Sancti Marci, Sanctæ Agnetis, Sancti Iohannis in undis, & Pœnitentium, ueriti Burgundionem, funditus demoliti sunt.

Cum autē Comes de Blomunt ualde noceret Suntgauuiæ, anno Domini M. cccclxxv. Argentoratenses duobus mille uiris acceptis, & bombardata illa ingenti, quæ à xvij. equis uehebatur, concedunt ad alios confederatos, & ita oppidū & arx Blomunt oppugnatur & occupatur. Præterea alix arces quatuor à confederatis inuaduntur & capiuntur.

Dux Lotharingiæ Reinhardus, cū sibi quoq̄ metueret à Carolo, petijt

M ij in foedus

in fœdus recipi. Quo tempore Carolus Burgundiæ dux, totâ Lotharingiam, excepta ciuitate Nanse, quam Nantiû uocant uel Nanseû, inuadit.

Reinhardus ad arcendum malum uicinum, & ad defendendâ hanc patriam, in fœdus recipitur, & per confœderatos illi auxilium decernitur.

Anno eodem. Confœderati in Lotharingia cõueniunt apud Bergarten, cum Burgundione congressuri, sed quia is instructior erat, quàm q̄ superari posset, re infecta discedit, relictis tamen Lotharingo in Nansen, octo millibus equitum ac peditum, & aliquot machinis bellicis.

Anno eodem. Stephanus Palatinus Moldauix, exercitû Mahometh Cæsaris Turcarum, centum & uiginti millia pugnatorum habentem, cui & Bessarabi auxilia ferebant, Valachiam populantem circa palum Rakouietz, & fluuium Berliad, proprio Marte, quinq; tantummodo millibus Siculorum, quorum terram ab Hungariæ rege abstractam, in suam ditioronem redegerat magna clade, sed non incruenta suorum uictoria, mirabili Dei potentia sudit, uix quadraginta millia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestiu erat, nec in superbiam ex hac uictoria clatus, diebus quatuor continuis ieiunium in pane & aqua egit. Per uniuersam quoq; terram suam, bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli Deo uictoriam illam appropriare. Cum iudicio omnium uictoria illa ex uno esset, omnem regionem Valachix, per quam Turcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flâmis exusserat, quæ res maximo adiuuamento ad uictoriam fuit Thurcis, & equis eorû macie consumptis. Omnes fere Turcas captiuos, præter principales palis suffixit, cadauera interfectorum cremauit, unde ossium illorû extant aliquot acerui, quatuor duces Thurcarû principales, & triginta sex signa militaria, manubiasq; nobiles Kazimiro regi Polonix in Lithuaniam per primores suos Stephanus trãsmisit. Rex aut Hungariæ Mathias scripsit Papæ, Cæsari, & alijs regibus se insignem Thurcarû exercitû, per gentes suas, quorum Stephanus Valachix Palatinus ductor erat, deleuisse. Stephanus Palatinus aliquos captiuos Sixto Papæ misit, & scriptis auxilia poposcit. Misit & Mathiæ regi Vngariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus cõtētus. Ad ipsum quoq; infestissimû hostem suum Mahomet, Cæsarem Thurcarum insignem legatû dona non mediocria ferentem, misit. Questus est se à quibusdã Thurcarû latrunculis & exulibus temerarie, & præter sciẽtiam Cæsaris, laccssitû esse. Illã omnem furum & exiliatorû manum, in manu Dei potenti confecisse, petens ut reliquix huiusmodi latruncolorû, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum ceteris poenas meritas soluturæ. At Cæsar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentium uiolato in ergastulis aliquandiu tenuit. Postea omni substantia spoliatos pedites, & penè nudos Valachiam remisit. Hæc ex Chro. Pol.

Anno eodem exercitus Mahometh, Cæsaris Thurcarum, ab Andronopoli soluens, ad Cassam insignem Ianuensẽm ciuitatem, quæ se ab eius exitio per annos xxiij. ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis

simis & altissimis munire non cessauit, manu nauali & pedestri perueniens, ipsam cum Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorum ciuium Italicorum, alijs ignorantibus, cepit. Et ciuitate potitus, continuo traditores cû uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula coniectos, ad classẽ suam deportauit. Vulgo autem pepercit, & in ciuitate illud permisit, media parte omnium substantiarum ablata. Successu temporis in perpetuam captiuitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locauit.

Anno eodem, in mense Augusto, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar uestertilionum habentes, apparuerunt, quæ ex Pannonijs per Morauiam & Slesiam prodisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliariû, & latitudo unius cum medio miliari. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, deuorabant, nil præter terram & fimum sordidum relinquentes: densitatem earum uix sol penetrare potuit.

Hoc anno Mathias rex Hungariæ in ripa fluuij Sauue, munitionem à Turca erectam expugnauit, & redijt. Turcæ uero in magna multitudine ingressi regnum Hungariæ, nemine resistente, usq; ad Varadinum grassati, ciuitatem & uniuersam regionem uastarunt.

Anno Domini M. cccclxxvi. Cum collatione facta Mathiæ Hungariæ regi ducenta millia aureorum, ad conterendum Turcam, mittuntur: interim copiosus Turcæ exercitus ex regno Bosnæ subito adueniens, totam Carneolam Corinthiani, partem Styriæ Saltzburgenisq; episcopatus grauiter afflixit, & usq; ad montes Italiæ grassatus est. Multas catholicorum cateruas in captiuitatem perpetuam abducens. Insuper quinq; propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri in parte inferiori castris Smiderale per regem Mathiam fabricata expugnauit. Chro. Pol.

FATALE BELLVM CAROLI APVD

Nanseum.

Anno Domini M. cccclxxv. & anno M. cccclxxvi. fatale sibi bellum Carolus ingreditur: nam magno exercitu expeditionem dirigit in Nanseum, & in obsidione quæ durauit hebdomadibus decem, bombardis muros quatiendo, & oppugnando graua incommoda intulit. Vicissim qui in ciuitate erant, oppugnabant hostem: nam inerant multi præstantes Germani, pedites & equites, instructi & ipsi pixidibus bellicis. Ardebat aut in eam ciuitatem Burgundio Carolus. Obsessi petunt præsidia à confœderatis, maxime alimoniam. Quare confœderati rursus se recipiunt in Lotharingiam, ut ab obsidione ducem Carolum cohercerent. At quia ingenti exercitu instructissimus erat, ut nihil possent exequi, redeunt domum.

Verum cum Carolus decem hebdomadibus in obsidione Nanseij fuisset, nec posset occupare ciuitatem, res composita fuit, ut Germani cum eorum substantia discederent, at bombardas & alia bellica illic permitte-

M iij rent.

Nanseum præ
mũ obsidetur.Nanseum don
ditur.

Carolo iurat
Lotharingia.

rent. Ita Germani ex Nanseio exeunt, & Burgundus ingreditur.
Cum autem Carolus ciuitatem Nanseium & totam Lotharingiam acquis-
suisset, conuocauit nobilitatem ducatus, & coegit ut sibi iurarent.

Hoc tempore Reinhardus Lotharingicus dux latebat, ita ut nec confœderati, nec quisquam alius scire posset ubi ageret, an uita functus, an adhuc aura uelceretur ætherea.

Carolo Granse
se obsidet.

Carolo Burgundione ita totam Lotharingiam possidente, & fugato Reinhardo, uictor magno exercitu mouet ad oppidum Heluetiorum, Granse dictum, & hoc obsidet quadraginta millibus, grauissime oppugnans, & maxima damna inferens. Vicissim, qui in oppido obsessi fuerunt, fortiter agunt. At quia quadringenti milites Heluetici pro præsidio in oppido erant, ualde sibi ab illis metuebat Carolus oppugnaturus locum. Quare proponit illis, si uelint dedere urbem, se permissurum, ut cum eorum substantia abeant. Datur fides publica: exeunt oppido, egressos mox excipit Carolus, & præcipit suspendi omnes, seruata, si dijs placet, fide.

Fides publica
per Carolum
frangitur.

Castra Caroli
apud Gräsen.

Posthac Carolus castrametatur apud Granse, putans fore, ut & castris & oppido munitus, posset hoc melius Heluetios subigere pro libito. Heluetij alijs confœderatis mox scribunt pro auxilio.

Fuga Caroli
apud Gräsen.

Anno Dñi M. cccclxxvi. Argentoratenses cum quadringentis equis & panoplia bellica concedunt ad alios suos confœderatos: ij omnes militari uno à Granse conueniunt. Ita simul ante oppidum Granse Carolum aggrediuntur, & extra castra profligant, ipsi castra occupant. Burgundio ac fuga sibi consulunt, cum tamen haberent in exercitu quadraginta milia uirorum. Ex illis sexcenti trucidantur, ex confœderatis xxv. tantum uiri. In illis castris Carolus perdidit circiter quadringentas pixides anguillares, sexaginta bombardas lapidiferas, uulgo *Steynbüchsen* / ix. maximas & capitales bombardas, ccc. uasa cum puluere bombardico, octingentas pixides minores, *Hockenbüchsen* / currus plus minus trecentos, cystas quadringentas, in quibus dux cum nobilitate uestes suas & ornamenta, & suppellectilem auri & argenti habebat. In ijs inuentæ sunt circiter centum uestes aureæ & aliâs præciosæ. Item cibi & potus ingens copia in Caroli castris inuenta fuit.

Præda ingens
ex castris Caroli.

Mortheym.

A fuga Carolus alium conscribit exercitum, & mouet contra Heluetios centum millibus uirorum apud Mortheym, quod oppidum quoque obsidione urget.

Hinc rursus confœderatis exhibetur negotium, & Anno Domini M. cccclxxvi. mensè Iunio rursus copias contrahunt. Respub. Argentoratensis mittit equites quingentos & quinquaginta, & trecentos cum pixidibus manuarijs: item duodecim pixides anguillares. Hoc tempore Lotharingicus dux, qui putabatur perditus, Argentoratū uenit, præsidia implorans. Is centum equites collegerat: & audiens confœderatos simul esse, ad eos quoque se recepit. Cum ueniret is, iam alij congressi fuerant cum Carolo, & in fugam rursus cōpulerant. In eo prælio circiter xviij. millia Burgundionum perierunt,

Fuga Caroli
apud Mortheym.

perierunt, exceptis ijs qui in lacu uicino submersi fuerunt. Graue quoque damnum hic sustinuit Carolus, nam circiter quatuor millia papilionum & multas bombardas amisit. Ita redeunt domum confœderati, uictoria læti & præda.

Deinde reuerso Duce Lotharingicæ, & petente, ut confœderati pro recuperanda Lotharingia sibi adessent: Anno M. cccc. lxxvi. mensè Iulio & Augusto, confœderati Nanseium obsident, in quo Burgundus habebat mille trecentos equites, & acceptis utrinque damnis, conditionibus certis deditur Nanseium, & redit ad Ducem Lotharingicum Reinhardum.

Carolus uero conscribens exercitum spe liberandi Nanseij ab obsidione: sed antequam ueniret opem laturus, iam dedita erat ciuitas. Hinc uehementer indignatus suis, iurauit se uelle Nanseium habere, aut mori. Quare collecto exercitu, rursus mouet ad Nanseium spe occupandi. Dux Lotharingicæ hoc confœderatis mox significat, qui rursus in Lotharingia confluunt. Vterque exercitus apud Mosellam, quisque ex uno latere castra figit, conflictu paruo habito, Carolus monet ad obsidendum Nanseium iam altera uice. In hoc Reinhardus Lotharingicæ Dux pectora habebat, aut uincere, aut mori parata. Minatur Carolus, si uincat, uelle omnes eos cruci affigere. Grauiissima cum fame non solum cum truci hoste coacti sunt configere: nam antequam dedere uellent urbem, equos, canes, catos, & id genus animalia comederunt: multique in ea ciuitate per mensis spacium nec panem gustarant. Atqui hæc omnia ferebant exquisitis animis, amore Principis. Is dies & noctes apud Heluetios & confœderatos satagebat, ut suos obsidione liberaret. Tandem circa Natalem Domini, cum Reinhardus Lotharingicæ Dux xx. millia ex Heluetijs & confœderatis coegisset apud sancti Nicolai portum satis instructa, liberis & fidentibus animis soluunt à sancto Nicolao mane uersus Nanseium. Et anno Domini M. cccc. lxxvij. die Dominica, quæ erat Epiphaniæ festum, fit pugna non leuis, fulgent signa confœderatorum. Dux Carolus quadringentos grauis armaturæ equites præmisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam pararetur, instrueretque ordines pro rerum necessitate. Illi uero cum tumulum apprhendissent, maioris exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed non erat ea segnities confœderatis, ut à paucis detinerentur. Igitur pulsus propugnatoribus, ipsa ad castra mox perueniunt. Strenue utrinque agitur. Sed parati imparatos, feroces trepidos facile uicerunt. Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga, omnes signa deserunt. Capiuntur Balduinus atque Antonius, naturales Caroli fratres, prælium differentes, atque hostem distinētes, ut fuga interim frater dilaberetur. Sed infœlix ad riuum malefidum occupatur, ibique incertum, quis, et à quibus tantus Dux prosternitur atque perimitur, non excedens annum xl. Diu ignoratum est quo abierit Carolus, sed repertum à quærentibus cadauer, infertur Nanseium: gelu facies intumuerat, ut dinosci difficile posset. Frater in primis Antonius, Physicus deinde eius, assensu esse Caroli. Puer im-

Confœderati
Nanseium ob-
sident & occu-
pant.

Carolus secun-
do obsidet
Nanseium.

Carolus Bur-
gundus perit,
natus annos
40.

M iij berbis

berbis qui galeam Duci præferbat, testatur esse cadaver domini: aderat enim dum caderet, & monstravit cædis locum. Rob. Gag. lib. x. scribit: At ille reuera dum se fuga saluare cõtendit, labente equo quem insidebat, fuerat tribus uulneribus occisus, uno ad caput secus aurẽ, ad dentes usq; pertingens, altero ad scemora, tertium ad anum. Id certissima fide cõperum est, capto Baptista adolescente ex Columnesium familia, qui Duci eodem tempore familiarissime obsequebatur, qui non dubia de illo indicia protenus ostendit. Assensusq; est testimonio eius Matthæus Portugallensis, Ducis medicus, atq; Antonius eius frater notus, quem Lotharicus captiuum habebat. Inuentum Ducis cadaver nudum in pratello, quod riuulus alluit, ubi crux ex lapide erecta est in memoriam cadentis Ducis. Sed diu inter homines spes & metus uariabant. Alij uiuum abreptum in manus Francorum Regis peruenisse, alij fuga elapsum, sed sponte exultantem abiisse ad Germanos, ibiq; septennem poenitentiam uouisse, quam postquam expleisset, inde cum potentia reuersurum, & suas iniurias uindicaturum. Certe tempore Rodolphi Agricola Phrisij, uiri utriusq; linguæ doctissimi, ut huius habet Epistola ad Iacobum Barbirianum, multus uariisq; sermo de Carolo fuit. Verba eius libet subijcere:

Quidam est, qui magna uulgi persuasione Carolus esse creditur, qui Bruxellæ quod Sueuiæ oppidulum est, genus uitæ supra humanum morem horridum atq; asperrimum peragit, scito fuisse me plus octo diebus loco, qui una tantum milia ab eo distat oppido. Et iuissim eõ, allocutusq; hominem fuissem, nisi grauiorẽs uiri, & quibus res exactius poterat esse cognita, affirmassent mihi, Carolum eum non esse. Deinde rediens in nauiculu in colloquiũ familiaritatemq; cuiusdam insinuauit me, qui triginta amplius annis domus Burgundiæ minister fuerat. Is se dicebat apud Nancium postrema illa clade quæ accepta est, ordines duxisse, & captum fuisse cum multis, & Caroli corpus sine ulla dubitatione certissimisq; signis illic agnitum sepultumq; esse. Præterea se cum hoc uiro longum habuisse colloquiũ, sed illum constantissime negare Carolum se esse, & neq; staturam, neq; loquendi, non dico sonum, qui mutatur multis casibus, sed habitum & formam illam uerborum cõuenire. Deinde barbaram huic modicã esse, quæ Carolo latissima erat. Hunc rudes & crassas, prorsusq; rusticas habere manus, quum Carolo teretes atq; subtiles essent. Præterea neq; cicatrices, neq; reliqua quæcunq; essent signa conuenire. Itaq; si qui illa spe teneantur, deceptum eos iri, & uanam esse exitu inuenturos. Vulgus tamen (qui mos illius est libentissime incredibilia quasi comperta & loqui & credere) constantissime hunc Carolum esse assueuerat. Hæc Agricola.

Capti fuerunt hoc in prælio Comes de Nassau, Balduinus & Antonius Caroli fratres naturales, Dominus de Symont, Dominus de Dynesis, Dominus de Arburg, Dominus de Groy, iunior Marchio comes de Roetel, & quidam alij. Nassoius Argentoratum ductus fuit.

Rex

Rex Franciæ cum audiret exitum belli, de cuius consilio non credebatur alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quæ Burgundiam ducalem iam ut putabat Coronæ adunatam, hærede masculino non extante, acciperet Regis nomine. Vbi refragatum est, arma intentabat. Idem fit de urbibus ad Somnam fluuium sitis, de quibus etiam uiuente Carolo erat cum Rege controuersia.

Rex quoq; Franciæ tum Picardiam recepit, quæ in illum diem paruiter Caro Duci, unde ille promptiorem suam militiam solebat deducere. Vrbes habet illa præclaras, Abbatis uillam, Ambianum, maiores, cū non contemnendis alijs, & si impares sint memoratis.

Rex Galliarũ
Picardiam re
cipit.

Erat Maximiliano, Imperatoris Friderici filio, desponsata Maria, unica Caroli Ducis filia, hæres legitima terrarum in Occiduo intra Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora, quibus de cæde patris fama in horruit, Gandau in Flandria esset, tristi accepto de patris morte nuncio, mox missis solennibus nuncijs in Arthesiam ac reliquas prouincias, quarum magis uacillaturam fidem prospexit, iussit accipere sacramenta fidelitatis per singula oppida. Interea Rex Franciæ sollicitari fecit puellam, ut in propria persona ueniens, homagium præstaret, alioqui confiscandis illius rebus, alios præponeret. Non ibat illa, uerita, quod res habuit, quod uenientem non dimitteret, sed inuitam paruulo filio seruasset uxorem.

Atrebatum interim Rex obsedit. Res peruenit in tractatum inter Regem & puellam. Vbi Rex fecit allegari à ueteri memoria multa conuenta, in quibus eluxit, ut ferebant: Primum Burgundiæ ducatum nunc regno adunandum, stirpe uirili deficiente. Deinde Comitatum Arthesiæ per multas conuentiones, quarum literas exhibebat, nunc esse iuris regij, meritoq; ab illo uendicari. Ex aduerso prætendebant Ducales, uetera pacta nouioribus esse sublata. Sed apparebat non tam iura quàm potentiam regiam formidari. Igitur si puella in coniugium Delphini inclinaret, non esse magnam de successione quæstionem: & hinc terris hæreditarijs plurima ex Francia possent euenire bona: pax in primis, & temporum tranquillitas: ab Germania non nisi bella, motus, perturbationes, (uide uaticinium.)

Rex obsidet
Atrebatum.

Iam puella Maximiliano Duci animum inclinabat, nec potuit à sententia dimoueri. Tumultuabantur Flandriæ maiora oppida, & ad libertatẽ, sublatis oneribus, quæ uel Philippus, uel Carolus imposuere, proclamabant. Prudens puella seruebat tempori, multa dissimulante habens.

Hac ætate relicta Caroli uidua dum uellet legationem mittere in Angliam ad fratrem Eduardum, audiuit nouam inter ipsos suos fratres perturbationem exortam. Nam Dux Clarensis in insidijs, quas fratri parauerat, deprehensus, solenni Parlamenti sententia damnatus, capite immer sus uino trucidatur. Robertus Gaguinus habet: In Maluatici uini dolio uiuus extinguitur, & inde exemptus, capite truncatus est. Eius supplicij hoc genus fuit.

Vaticinium
de Maria Ca
roli filia.

Dux Claren
sis in uino sub
mersus Mala
uatico.

Per eos

Per eos dies apud Aruernos in cœnobio Ifforienſi monachus quidã cum hermophrodita eſſet, grauidus eſt effectus, aſſeruatusq; ſumma dili-
gentia, donec parturiuit. Rob. Gaguinus.

Nuptiæ Maxi-
miliani et Ma-
riae.

Anno Domini M. cccc. lxxvii. ſine menſis Iulij, puella cum Maximia-
liano Duce nuptias inſit Gandau. Erat in comitatu Ducis Epicoſopus
Metenſis, Sigifmundus Dux Auſtriæ, patruelis, Otto Dux Bauariæ,
Marchiones de Baden, Comites de Vuirtenberg, & multa ſine nomine
nobilitas. A nuptijs conſilium cogit gerendi belli. Viſum eſt ad Regem
Franciæ mittere Oratores, æqua petentes. Et ne ad arma præceps iuuenis
ruere uideretur, per Oratores & Heraldos tentat pacem, ſed fruſtra. Rex
Franciæ multis per Hannoniam atq; Burgundiam captis oppidis & ar-
cibus, diſſimulanter tamen omnia fieri curauit, quaſi ignorante ſe res ge-
rerentur. Nam quoties opportunum uidebatur, animum oſtentabat pa-
cis cupidum, cum tamen hoſtilia omnia perageret. Ferunt nonnullos in
Maximiliani fuiſſe concilio, qui regi omnia quæ intellexerint, prodidiſſe
crederentur, qua de re ſuſpecti, cum etiam uerbis & ſermone notarentur,
retraxerunt ſe in Franciam.

Nato deinde ex Maria coniuge filio, Fridericus Tornacenſis Epicoſo-
pus inducias procurauit anni totius. Rex Franciæ nato Ducis paruulo
miſit equum phaleratum, amicitiaæ futuræ pignus. Sed bello armantur
equi, bellum hæc armenta minantur.

Sequenti anno Dola præcipua Burgundiæ ciuitas capitur à Francis,
& diripitur per Suuiceros Regi militantes.

Obſidio Mo-
rini.

Maximilianus deinde conſilio rebus maturatis ualida manu egreſſus
eſt ad obſidendum Morinum. In ea obſidione certior factus de aduentu
Francorum, noctu retractis clam bellicis apparatus, ordines inſtruxit,
& quadrato agmine obuiam proceſſit hoſtibus. Iuxta Bonini oppidum
uenere agmina ſub mutuuum conſpectum. Diſponuntur utrinq; acies ad
prælium. lactis initio tormentis, pari animo progreditur uterq; exerci-
tus ad pugnam, pertinaciter utrinq; pugnant. Dux ubi conſpexit Fran-
corum pectora non cedere certa, ſed mori priuſquam fugerent, ipſe pe-
des cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in ſuo ordine
durantibus. Vbi medium conſpexere Ducem ſuum Alemanni, tum ue-
ro in pectora uigor penetrauit. Miſcentur ſtrages, Francorum multa mil-
lia perimuntur, capti nonnulli. Sed & ex Ducalibus non pauci perierunt,
ſed nihil ad numerum Francorum. Hæc prima Ducis Maximiliani inſi-
gnis uictoria, magnum illi nomen cum gloria comparauit.

Maximiliani
prima et inſi-
gnis uictoria.

Officium Præ-
dicaturæ Ar-
gentorati.

Anno Domini M. cccc. lxxvii. Inſtitutum eſt officium Prædicaturæ
in templo Argentoratensī, ſub Roperto Duce Bauariæ Epicoſopo Argen-
toratensī, Iohanne Comite in Helffenſteyn Decano. Ad quã rem Petrus
Schottus Conſul Argentoratensī, uir integerrimus, impenſas non me-
diocres præſtitit, ſupra ſeptingentos florenos, & operam dedit, ut Iohan-
nes Geyler de Keyferſperg, Theologiæ Doct̄or, ad illud munus primus
uocaretur,

uocaretur, qui xxx. annis præfuit & profuit, & quod de Origene fertur,
qualem habuit ſermonem, talem habuit & uitam. Habuit hæc ætas Parro-
chum etiam Argentoratensē, uirum uita & doctrina probatiſſimum,
Iohannem Cruzter, Theologiæ profeſſorē, qui unã cum Concionatore
Keyferſpergio parare Domino plebem perfectã, dies noctesq; ſtudiuit.

Anno Domini M. cccc. lxxix. Turcæ armorū terribili apparatus Rho-
dum inſulam oppugnare adorti, bis omnino mœnia ſubierunt, mille &
trecentis bombardarū ictibus muri concuſſi, propugnatorū ſunt uirtu-
te deſenſi. Duraffe legitur hæc obſidio undenonaginta dies. Si uera ſunt
quæ ſcribuntur, fuit tum Rhodus cœleſti magis q̄ humana ope deſenſa.

Rhodus deſen-
ſa cœleſti auxi-
lio.

Anno Domini M. cccc. lxxx. Turca Hidruntem urbem in Apuliæ
& Calabriæ finibus expugnat. Poſtquam xvij. dies obſediſſet, Epicoſo-
pum loci dignitate & ætate uenerabilem, exquisitis ſupplicijs excarnifica-
uit, clerum extinxit, obuium populū perdidit, iuuenes abduxit, ſœmi-
nis abusus, & illa fecit quæ ſolent irati uictores omni crudelitatis genere
ſeuiendo. Certe apparebat Turcam totis uiribus Italiæ incubiturum. Im-
minebatq; ex eo Chriſtiano nomini ingens diſcrimen, niſi matura illius
morte manifeſta Dei prouidentia terror ille diſcuſſus eſſet. Iam Papa Si-
xtus cœpit res propius intueri: iam mallet quæ nepotibus impendit, in
publicos Chriſtianitatis uſus conuertiffe, de fuga ſanè in Gallias cōſultat.

Hydruntis
urbs obſide-
tur.

Miſſis literis & nuncijs, Pontifex uult Principes excitare, ſed letargo la-
borabant. Interea deſuncto Mahumete, Alphonſus Rex Neapolitanus
cum Senenſibus bellum gerebat: audito uero nuncio de Hydrunte urbe
capta, feſtinanter ſe in Neapolim recepit: & quoniam tyrannus mortuus
fuerat, & Turcæ coacti redire ad ſua, Alphonſus facile recuperauit Hy-
druntē, & Chriſtiani nominis hoſtes Italia expulit. Magnus fuit ille Ma-
humetes bellator, per id tempus plurimis locis bella inferens gentibus,
Rhodiensibus, Calabris & Vngaris, & in medio feruore bellorū, uir bel-
lo natus moritur, qui plura confeciſſet unus, quàm eius omnes ſimul præ-
euſores. Reliquit filios duos, de patris ſucceſſione contendentes. Maior
natu Baiazeth, occupatis arcibus & urbibus primarijs accepit à ſubditis
homagiū. Minor uero conſugit ad fratres hoſpitales diui Iohannis Rho-
diensēs, quorum ſciebat acerbiffima in gentem odia, pollicitus reddere
Conſtantinopolim, ſi Chriſtianorū uiribus reduceretur ad iuſtum ſuū
imperium. Magiſter ordinis teſtatus, hoc non eſſe ſuarum uirium, ad Im-
peratorem miſit. Qui expenſis perinde grauari uiſus, ad Regem Franciæ
fecit peruenire. Ibi captiui ſpecie nobilis iuuenis diu habitus eſt, donec
Pont. Innocentio mitteretur ab regni Cancellario, paciſcente aliquos ru-
bros galeros pro tanto captiuo. Papa illum in palatio tenuit diligenti cu-
ſtodia, fratre, ut aiunt, illius aliquot ducatorum millia annua pollicente,
ut diligentius ſeruaretur. Seruatus fuit uſq; ad tēpora Alexandri vi. qui
Carolo viij. regnum petente Neapolitanū, illum permiſit. Iuuenis q̄ ita
inter manus uelut pila iactaretur, dolore animi cōtracto morbo in itinere
moriens

Bellum Regis
Neapolitani
cū Senenſibus

Mathias Vngariae Rex. moriens, defecit. Sunt qui illum sponte sumpto ueneno aiunt periisse. Mathias interim Vngariae Rex, sumpta occasione usus, quae illi praestaretur per regnum Turcarum innouatum, urgebat Turcam, populissetque omni uicina regione, nisi eodem in tempore ab latere Austriae uexatus, a Turca retractus, per hostiliorem Imperatoris nostri capitaneum se cogere retur defendere. Alb. Krantz lib. xij. cap. xxviij.

DE IOANNE VVESSALO.

His temporibus claret Magister Iohannes Vuessalus Groningensis, Lux mundi olim uulgo dictus, rarae & reconditae doctrinae uir, cuius sancta quaedam monumenta extant. Primo, de benignissima Dei prouidentia, omnia suauiter disponente. Secundo, de causis & mysterijs & effectibus Dominicae incarnationis & passionis. Tertio, de dignitate & potestate Ecclesiastica, de uera & recta obedientia. Quarto, de Sacramento poenitentiae, & quae sunt clauis Ecclesiae, de potestate ligandi & soluendi. Quinto, quae sit uera communio sanctorum, de thesauro Ecclesiae, de participatione & dispensatione huius thesauri, de fraternitatibus. Sexto, de purgatorio, quis & qualis sit ignis purgatorius, de statu & profectu animarum post hanc uitam. Decessit ex hac uita anno Domini M. cccc. lxxxix. Ita quaelibet aetas habuit suos *deus id dicitur*, & in fide electorum Dei, agnitioneque ueritatis, iudicio sano praeditos.

Maria Caroli filia moritur. Anno Domini M. cccc. lxxxij. Maria unica Caroli filia, Archiducis Maximiliani uxor iam praegnans, cum nimio uenandi studio teneretur, quodam die egressa, dum feram forte conspectam insequitur, uel equo in praecipue abeunte, uel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit, grauiter laesa, Burgas defertur. Ad eam curandam accersiti sunt undecim medicarum artis scientissimi uiri. Sed malo artem superante, haud multis post diebus uita decessit, cum annos nondum quinque Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium.

Margareta Maximiliani filia desponsata Delphino. Anno Domini M. cccc. lxxxij. Margareta Maximiliani Archiducis Austriae filia desponsata est Carolo Delphino filio Galliarum Regis Ludouici xi. Is eodem anno moritur.

Liberalitas Maximiliani. Hoc tempore Gandauenses, qui occultis saepe consilijs in Franciam respiciebant, ut administratione legitimae tutelae Maximilianum excluderent, filium eius Philippum, & filiam Margaretam magna difficultate ex Bruxellis in Gandauum transtulerunt, iam tum cogitantes magis quam edicentes, quod nullam patri relinquerent tutelam filiorum. Quippe quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus eius mirabiliter deperire, ut nulla pecunia quantumcunque magna illi, ut dicebant, suffectura uideretur, agente nimirum facilitate, & profusa liberalitate, quam illi ad prodigaliter imputarunt. Sed iustos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, quam Principis benignam & facilem humanitatem, quae pecuniarum contemptrix, opes mauult perdere, quam a se tristem quempiam discedere.

discedere. Et in suos non uti liberalitate, quae uirtus est Principum praecipua. Sed tum inuito Archiduce Maximiliano, pacem cum rege Franciae inibant Flandrenses.

Anno Domini M. cccclxxxiiij. Sixtus iij. febribus decubuit, & cum pacem inter Venetos & reliquos potestatus confecta audisset, mox uitam exalauit. Post Sixtum iij. fit Papa Innocentius viij. Post Innocentium Alexander vi. hic filium habuit ducem Valentinum, quem Pontifex principem fecit Vrbinatem. Is symbolum habuit, o Caesar, o nullo, hoc est, aut Caesar, aut nihil. Vltimum tandem assequutus fuit, hoc est nihil, nam propter mirabiles practicas suas, & indicibilem perfidiam tandem confossus fuit.

Clarent hoc tempore Iohannes Picus Mirandulæ comes, Barbatia Ius reconconsultus, Georgius Valla, Arculanus, Manfredus medici, Iohannes de Regio mōte Mathematicus, Hermolaus Barbarus, Politianus, Gaza, Platina, Sabellicus, Pomponius Laetus, Marsilius Ficinus, Aldus Manutius, & caeteri uiri doctissimi.

MAXIMILIANVS XXXVIII. IMP. GERM.

Anno Domini M. cccclxxxvi. xvi. die Februarij: Fridericus Imperator MAXIMILIANVM Archiducem Austriae, filium suum Francophordic, in aede diuo Bartholomeo sacra, consortem imperij declarauit.

Eodem anno, mense Martio, Fridericus Imperator, assistente Maximiliano rege, Principibus & comitatibus imperij, eorumque missis, consentientibus: legem tulit de pace tuenda, per totum decennium, ut nemo alterum in persona aut rebus of-

fenderet uia facti. Haec pax per imperium a multis recipitur, maxime Sueuis, qui iussu Caesareae Maiestatis societatem & ligam fecerunt de pace illa inuicem conseruanda, & contra omnes uiolatores asserenda.

Anno Dni M. cccclxxxvij. Fridericus Imperator Comitiam habet Norinbergg, ubi de unione & pace Principum uariae conuentiones sunt habitae, utque omnia bella inducias haberent, concluderunt. Id quod nemo seruauit.

Eodem anno Maximilianus a Brugenibus capitur, in ipsa urbe, sed Fridericus pater liberauit filium.

Anno Domini M. cccclxxxix. Post motus ciuiles, qui in Brabantia fuerunt, pestilentiae morbus aliquot locis atrociter seuit. Ingentem enim fecit in duobus oppidis uastitatem, Bruxella & Louanio, illic duo & triginta, hic uiginti millia hominum extinxit.

Anno Domini M. ccccxi. Maximilianus illustris. ducissam Britanniae, per legatos, sufficientibus mandatis uxorem duxit, sed Carolus Gal-

N liae

Dux Valentis
nus, Papa si-
lius.Aut Caesar,
aut nihil.MAXIMI-
LIANVS
XXXVIII.
Imp. Germ.

licæ rex, Margaritam filiam Maximiliani, sibi desponsatam repudiat, & Maximiliano desponsatam rapit, uxorem ducit. Hæc Naucl.

Anno Dñi M. ccccxcij. Eiecta sunt Hispania centū & uiginti quatuor millia familiarum Iudaicarum, rex edicto uetuit, ne aurum uel gemmas e regno exportarent, sed cōmutatione rerum, pannum, uinum, & id genus alia ad uictum pertinentia, secundum debitam æstimationem acciperent. In itinere ex his triginta millia pestifer morbus absumpsit.

Mors Friderici. III.

Anno Domini M. ccccxcij. Obijt Fridericus tertius Imperator Romanus cum annos imperasset tres & quinquaginta.

Anno Dñi M. ccccxciiij. Maximilianus cœpit regnare à morte patris, cum quo uiuente, octo annis rebus gubernādis præfuerat, posthac solus annis uiginti quinq; imperauit. Quanc; autem Maximiliani imperium, initia mediocria habuerit, ualde tamen auxit imperium Germanicum.

In initio imperij Maximiliani, Carolus Gibbosus rex Gallia, profectus est in Italiam, & occupauit Neapolim, sequenti anno rursus rediens in Gallias. Tum Ferdinandus iunior, rursus recuperauit Neapolim & Gallos, quos istic rex reliquerat, fudit & fugauit auxilio Maximiliani.

Præclarabel-
la Maximili-
ani.

Pirckhaimer-
rus Norumber-
gensis.

Maximilianus, ut supra paucis attigimus, multa egregia bella gessit, primum in Flandria & Brabantia, ubi præclare multa egit, aliquorū meminuit Krantz in Saxonia. Optandum uero esset, ut eruditus aliquis, magnifica facta, & consilia prudētia inclyti herois colligeret, & conscriberet. Bilibaldus Pirckhaimer Norinbergensis, Philippo Melanchthoni aliquando dixit, Maximilianum ipsum suas res gestas, aliquot annorum descripsisse, nam se nauigio uectum cum Maximiliano à Lindau ad Constantiam, & cum in naui ocium haberet Imperator, uocasse ad se scribam, & dictasse illi res gestas unius anni, idc; uarijs consilijs & circumstantijs. Et cum Pirckhaimerus putaret agi secreta quardā, secedere uoluit, ibi Imperator manere iussit, & auscultare. Ad uesperam curauit, ut dictata legerentur Pirckhaimero, rogans, ut ei placeret equestre latinum, uulgo das reitter latein: Dicebat uero optimus Princeps, se percipere paucis complecti res gestas, ut eruditi, qui uellent describere, & historiam parare, ex autographis certa haberent. Testatus autem est Pirckhaimer de perspicuitate huius scripti, & quod à morte Maximiliani admissus sit, sed non potuerit assequi.

Philippus Ma-
ximiliani fili-
us.

Blanca Maria
Maximilian-
æ uxor.

Anno eodem Blanca Maria uirgo illustrissima, Galeacij quondā uice comitis

comitis & Mediolanensium Principis filia, Maximiliano regi desponsata, in oppidum Insbruck, ad tedas nuptiales traducitur, & ritu Christiano copulatur, orationem tum habuit clarissimus Iason Mainus, eques Romanus Iuris consultus.

Anno Domini M. ccccxcv. Maximilianus comitia habet Vuormatiz, in quibus tria tractarunt. Primo, de resistendo Turcæ. Secundo, de resistendo Carolo Galliarum regi, occupanti quædam imperij in Italia. Tertio, de iudicio camerae. In his comitijs Comes Eberhardus de Vuirtenberg, Dux Vuirtenbergensis designatur. Hic cum ægrotaret anno Domini M. ccccxcvij. uicinus morti fertur sic orasse. Creator cœli, terræq; Deus, te queso fac agnoscam, si quisquam est, cui præter æquitatem graue nimis fuit imperium meum, huic fiat restitutio, rebus meis impensis omnibus. Quod si ne hoc quidem satis fieri potest, tibi benigne cōditor, en hoc est quod offero, quod tibi deuoueo, corpus castiga iugiter, hoc piculū esto. Plenissime aut dixisset, si cum Augustino ita fuisset fatus: Tota spes mea in morte domini mei, mors eius meritū meum est, refugiū meū, salus, uita, & resurrectio mea, meritū meum, miseratio domini. Quanto ille potentior est ad saluandum, tanto ego securior sum, hæc παρηγοῖα.

Anno Domini M. ccccxcvi. Quo Carolus octauus Gallorū rex, per Italiam exercitum ducens, Neapolim expugnauit, morbus quidam multis annis antea incognitus, homines Italiae, deinde Germaniæ, & utrobic; terrarum inualit, quem morbum Francia, seu Gallicum uocauerunt. Parisijs grossa uariola nuncupatus. In Hispania propinquiori, & in Aragonia morbus S. Sementi, ultra Hispanias, & in Granata morbus curialis, (quia curiose & crapulose uiuentes, insequitur.) Mathias Machouienfis, scabiem scædam uocat. Rodebat hic morbus facies humanas, & cætera corporis membra, usq; ad medullas & ossa, quibusdam etiam nares eradicabat, & cum aliqui uix tandem sanarentur, relicta tamen in eis mansit quædam membrorum contractio. Exploratum fuit, hanc pestem plurimum esse contagiosam, & manent in hodiernum diem morbi reliquæ.

Morbus Gal-
licus.

Hoc tempore Nicolaus Eremita Heluetius, summa abstinentia claret.

Nicolaus He-
remita.

Per id tempus Hieronymus Sauonarola, ordinis Prædicatorū, prædicat Florentiæ, huius hæc erāt Themata: Italiā flagellis Dei expiandā, propter peccata multiplicia in Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus. Florentia urbic; Rhoma euerfis, renouationem Ecclesiæ futuram, & quod hæc cito deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum conuerti debere. Prædixit etiam quendā alpes transiurum in Italiam, Cyro similem, qui subuertere deberet Italiam.

Anno Dñi M. ccccxcvij. Fato consumptus est rex Gallorū Carolus, is qui paulo ante Italiam cum exercitu ingressus, & Romam uenerat, nolente ac mœsto pontifice. & Neapolim ultro sibi deditam intrauerat.

Eodem anno Iohannes Standonc, patria Mechliniensis, uir & literis Theologicis, & morum sanctitate insignis, Louanij collegium pauperū

Collegiū pau-
perum theolo-
gicæ studentium
Louanij.

N ij instituit,

instituit, quod à sui institutoris nomine Stādonicū uocat. Qui in eo aluntur iuuenes, primum Philosophiæ, deinde sacris literis operā impendunt. Complures in hoc contubernio euoluendis orthodoxorum uoluminibus adeo assiduā operam dederūt, ut doctissimi euaserunt, alijq̄ ob egregiam doctrinam uocati ad ecclesiarum prefecturas, alij ad alios honores. Nihil dico de studio pietatis, uigilijs, ieiunijs, precationibus, alijsq̄ consimilibus progymnasmatibus, quibus sacerdotiū meditatur hæc iuuentus. Utinam posteritatis ergo qui diuites sunt in presenti seculo, etiam diuites sint talibus bonis operibus, ut educantur Theologiæ candidati, & aliarū honestarum disciplinarum studiosi, ut nuncq̄ desint, & ministri ecclesiarum, & formatores iuuentutis. Nam si hic negligentes fuerimus, metuedum est, ne pro Christianismo breui simus gentilissimum habituri.

Huic instituto non est dissimile Petri Buseri ciuis Innacensis sanctum institutum, quod instituit Argentorati anno M.D. xxxiiij.

Sozinus & Iazan Iureconsulti, Alexander Benedictus, Antonius Beniueniū Medici, Ioannes Nauclerus, Raphael Volaterranus, Robertus Gaguinus Historici, Rodolphus Agricola Phrisius, Ioannes Iouianus Pontanus, Petrus Crinitus, Stephanus Niger, Faustus Andrelinus, Carteromachus, Calepinus, Codrus Vrceus, & Beroaldus, florent.

Bellum Maximilianum cum Heluetijs.

Anno Domini M. cccxcix. Heluetij cum uicinis, Austriæ domui subiectis, bellum habuerunt, quare Maximilianus ex Germania, ubi tamen satis habebat negotij, aduenit, subditos suos defensurus: tandem post uarios cōflictus, in quibus tamen circiter uiginti millia desiderati sunt ex utraq̄ parte, cessauit bellum.

Robur genti addit etiam loci situs, Iulio Cæsare autore, una ex parte Rheno flumine altissimo & latissimo, qui agrum Heluetiorum à Germanis diuidit, & hoc ad Septentrionem: ad Occasum Iura mons à Sequanis: à Meridie Lemanus lacus & Rhodanus: ab Oriente claustra alpium ab Italis discernunt.

Carolus V. nascitur.

Anno Domini M.D. Gandau in Flandria Philippo Archiduci Austriæ natus est filius, qui baptismo admotus, Caroli nomen accepit.

Eodem anno Ludouicus rex Galliarum Mediolanum, & totam Insubriam inuadit, pulso duce. Adiuuabat regem tempus, & quod societatem cum Venetis iam inierat, & quod dux ea tempestate ciuibus suis omnino inuisus erat. Is in sola fuga salutem constituens, magnis itineribus ad regem Maximilianum in Athesiam egre peruenit.

Cruces.

Anno Domini M. D. i. Passim per Germaniam in uestibus hominum cruces uisæ sunt: immo non solum signum Dominicæ crucis, sed & coronæ spinæ, clauorum similitudo, guttæ sanguinis de cælo ceciderunt. Interdum etiam intra domos & cubacula ea delapsa, mulieres sæpe dies multos in peplis suis circumtulerunt. Hæc & his similia significabāt iram Dei imminere hominibus.

pestis.

Anno Domini M. D. ij. Per totam Germaniam morbus pestifer inclementissime

mentissime sæuijt, præmonstratum malum, ut quidam oppinati sunt, per cruces, quæ non multo ante in uestibus hominum ceciderunt.

Anno Domini M. D. iij. Alexander vi. Rom. Pont. libidinofissimus, postq̄ sedit annis ij. moritur. Narrant quidam ueneno interiisse, quod filius eius ex Cardinalibus unum parauerat, sed pocillatoris errore factum esse, ut Pontifex biberit:

Hoc anno moritur Iohannes Dalburgius Vangionum antistes, qui inter nostræ ætatis pontifices facile doctissimus extitit, trium linguarum, Hebraicæ, Græcæ & Latinæ admodum peritus, quem non solum Germani, sed & Itali ac Galli sæpius admirati sunt orantem, dum & Romæ sub Innocentio viij. in publico peroraret consistorio, & Parisijs coram rege Ludouico in Parlamento quod uocant. Mæcenas, hospes & patronus eruditorum omnium suo tempore. Præceptorem in Græcis literis habuit Rodolphum Agricolam.

Iohanni cognatus fuit Dietherus à Dalberg, uere nobilis heros, ad res componendas felicissimus, & uere ἐὼς ἡλιουοίος: qui, cum mentio fieret ob res afflictas ecclesiarum Concilio opus habere hæc fermentata tempora, solitus fuit dicere, quatuor esse iudices minime suspectos, Concilio præficiendos, Biblia Hebræa, Græca, Latina, & Germanica: & tamen laicus erat, forsitan respiciens ad illud, quod legitur de ueteribus Concilijs, quod semper posuerint in omnibus sessionibus Euangelia in medium.

Idem cum haberet sub se pagos aliquot, & accideret, ut ex subditis quispiam delinqueret, ab hoc non multam pecuniariam (unde uxor & innocentes liberi luebant) accipiebat, sed diebus Dominicis & festis in carcere, pane & aqua, iusticiæ patronus, plectebat transgressorem: sic terrori erat male agentibus, & hoc tempore quo alias uocabant labore, animaduertebat in malos, non sibi gerens dominium.

Ingens saxum de cælo septima Nouembris apud Ensisheym Elfatia oppidum cecidit. Saxum è cælo delapsum.

Insulæ quædam in Oceano antiquioribus ignotæ, hoc æuo ueluti nouus orbis, ab Americo Vesputio primū, & deinde à Christophoro Columbusano illustrantur.

Anno Dñi M. D. iij. Pius tertius Senensis papa sedit solū xxx. diebus.

Hoc anno in agro Bruchsellano Spirn. diocesis, ex pago Vndergrunbach, exorta fuit rebellio Agricolarū, quorū articulos coniurationis fuisse sequentes, in additionibus Nicolai Baselij ad Chronicū Naucleri legis. Seditio agricolarum.

Primus, ut aucti numero, omne iugum seruitutis excuterent, & Heluetiorum more armis libertatem sibi uendicarent.

II. Admissus in hanc ligam sotulariam, orationem Dominicam & salutationem uirginis quinquies in die pro uictoria flexis genibus oraret.

III. Symbolum constituerant quo se cognoscerent, Virginem Mariam, & Iohannem Euangelistam. Item ut interrogatus à socio Germanice, Was ist nun für ein wesen. responderet: Wir mögen vor den Pfaffen nit genesen.

N iij III. Vc

III. Vt abolerent omnem magistratum, & qui contra starent, ut hos trucidarent.

V. Vt Bruchsellam oppidum inuaderent, mox Marchionatum Badensem.

VI. Vt bona monasteriorum, & ecclesiarum, & clericorū inuaderent, & inter se diuiderent, & numerum talium imminuerent.

VII. Vt ultra horas xxiiij. in nullo loco moram traherent, sed pergerent semper, donec omnia suæ coniurationi subijcerent.

VIII. Spes eos bona habebat, libertatis amore, ciues & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhæsurus.

IX. Vt extinctis monasterijs & ecclesijs, nulli census & decimas soluerent, nec principibus, nobilibus, aut clero. Ita immunes futuri à uectigalibus & omni tributorum genere.

X. Vt uenationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communitatē reuocarent, nec principū aut nobiliū priuatis usibus deseruiret.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare poenas dederunt expositi cruciatibus & morti: nam & Maximilianus rex suo mādato iussit in eos animaduertere.

Anno Domini M.D.iiij. Post Pium tertium sit Papa Iulius secundus Ligur bellator, sedit decennio, & ne quid amplius sanctitati deesset, Reseruatam in pectore ueteratorie excogitauit. De hoc habes elegantissimū Dialogum, iudicij plenum, ætate Erasmi natum.

Bellum Bauaricum.

Anno Domini M.D.iiij. Fuit bellum Bauaricum, in quo Maximilianus Cæsar, principes Monachi, contra Philippum Palatinum, & ducem Rupertum, Philippi Palatini filium tutatus est. Is putabat se uelle cum filia ducis Georgij Bauari, hæreditario iure Landshut, & eam Bauariæ partem possidere. At Rupertus in eo bello cum ipsa principe uxore moritur. Palatino autem Rheni per Cæsarem, Lantgrauium Hassiæ Guiljelmum, & ducem Vuirtenbergensem multa adimuntur. Maximilianus etiam ingentes copias Bohemorum, uolentium Palatino auxilia ferre fudit. Posthac Palatinus cum Cæsare in gratiam redijt.

Eodem anno Philippus Castellæ princeps, Archidux Austriæ, classe Hispaniam petens, aduerso uento unā cum coniuge compelluntur in Angliam, unde secundis flatibus restituis, prius muneribus magnifice à rege insulæ donati, abiere, suam nauigationem in Hispaniam peragentes.

Omnes in regno Granatæ coguntur aut fidem Christi suscipere, aut è regno migrare.

Anno Domini M.D.v. Maximilianus ducem Geldriæ obsedit apud Arnheim, & coegit ad deditioem.

Philippus moritur.

Anno Domini M.D.vi. Philippus Maximiliani filius, rex Hispaniarum, & Burgundiæ dux moritur, quem principem fortuna terris ostendit, sed protinus subduxit: hinc incredibilis luctus Brabantiam cæterasq; regiones socias occupauit.

Ludouicus

Ludouicus xij. Francorum	} Rex.
Alexander Poloniæ & Bohemiæ	
Emanuel Portugalliæ	
Iohannes Daniæ & Nortuegiæ	
Philippus Germanus Hispaniarum	
Ladislaus vij. Vngarorum	

Conradus Celtes primus Germanus Poeta à Cæsare laureatur.

Eodem anno à Buscoducensibus nouum tormentorū genus inuentum est, quod Mortarium uocabant, in obsidione arcis Proyæ, quæ sita proxime Mosam inter Gothicum & Buscumducis oppida, opere & natura fuit munitissima. Ibi ijs instrumentis pila & grauissimas saxorum moles in altum eijciebāt: hinc cū deciderent, paucis diebus arcis tecta omnia ac deinde tabulata corruebant.

Mortarij bonæ bardæ inuētio

Leoniceus, Gattinaria, Optatus, Caballus, medici: Augustinus Niphus, Carolus Bouillus, Iacobus Faber Stapulensis, Philosophi: Petrus Bembus, Pandolphus Collenutius, Richardus Pacæus, Tricassus Chirromanticus, Trithemius Abbas, Vigo Chirurgicus, Stabius, Verneerus, Stoeplerinus, Mathematici, Mantuanus & Bebelius clarent.

Anno Domini M.D.vij. Maximiliano Cæsari diuturnū bellum fuit cum Venetis, in quo multum & sæpe pugnatum est, magnæ mutationes factæ. Ludouicus Galliarum Rex primum Venetis adhærebat, posthac se Maximiliano adiunxit. Papa Iulius primum Cæsaris partibus fauebat, postmodum cum Venetis sentiebat. Veneti melioribus quas habebant ciuitatibus destituebantur, Verona, Padua, Teruis, & multis alijs. Cum uero Pontifex se Venetis iungeret, uoluit & Rex Franciæ Pontificem in uadere, qui tamen exercitum suum adhuc apud Cæsareanos in Italia habebat. Timens autem Cæsar, si Gallus potiretur uictoria, quod recta contenderet Neapolim, ausurus etiam Romæ aliquid, quod Imperio Romano graue esset: quapropter Cardinalem Saltzburgensem Matthæum Langium à consilijs Cæsari mittit ad Papam, ut sataget pro pace, anteq; Gallus committat prælium. Iulius uero cum instructus esset Hispano & Italo milite, bene confisus, res prospere casuras, noluit admittere pacem, sed congregitur Gallo apud Rauennam die Paschæ, anno M.D.xij. fit maxima strages, utrinq; fortissime pugnatur, sed uincuntur Pontificij, pereunt in eo congressu circiter xvi. millia.

Bellum Maximiliani cū Venetis.

Accepta clade, Iulius cum Maximiliano libenter pacem iniijt. Maximilianus uero ut Regem Franciæ ex Italia euocaret, ipse & Papa concitarunt Anglum, Germaniam & Heluctios contra Gallum. Ita coactus fuit Gallus cedere: & ita deinde Veneti cum Cæsare concordati fuerunt.

Pugna apud Rauennam.

Rauennæ paulo ante natum fuerat monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia nulla, pedem unum, ut auis rapax, oculum in genu, sexum utrinq; in medio pectore Ypsilon, & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornu superbiam, alas leuitatem & mentis inconstantiam: carentiam

N iij tiam

tiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, usuram, & omnimodam auaritiam: oculus in genu, solum ad res terrenas mentis deflectione: utrunque sexum, Sodomiam, & propter hæc uitia Italiam sic nunc bellicis contritionibus quati: Ypsilon uero & crucem, signa esse salutis: nam Ypsilon figura est uirtutis. Ideo si ad uirtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his tribulationibus liberabuntur.

Anno Domini M.D. ix. Septem homines syluestres ex ea insula, quæ Terra noua dicitur, Rothomagum adducti sunt, cum cymba, uestimentis & armis eorum. Fuliginei sunt coloris, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad medium mentum, instar liuidæ uenulæ, per maxillas deducta, crine nigro & grosso, ut equina iuba, barba per totam uitam nulla, neque pubes, neque ullus in toto corpore pilus, præter capillos & supercilia: baltheum gerunt, in quo est bursula quædam ad tegenda uerenda. Idioma labris formant, religio nulla, cymba eorum corticea, quam homo una manu euehat in humeros. Arma eorum arcus lati, chordæ ex intestinis aut neruis animalium. Sagittæ cannæ saxo aut osse piscis acuminate. Cibus eorum carnes tostæ, potus aqua. Panis & uini & pecuniarum nullus omnino usus. Nudi incedunt, aut uestiti pellibus animalium, ursorum, ceruorum, uitulorum marinorum, & similibus. Regio eorum Parallelus septimi climatis plus sub Occidente, quam Gallica regio supra Occidentem.

Anno Domini M.D. x. Iulius Pontifex Romanus reconciliatur Venetis, & exercitum ducens, Mutinam capit & Mirandulam, quam Iohanni Francisco Pico loci domino restituit.

Anno Domini M.D. xi. Mirandula recuperatur à Gallis, & Mutina Regi Maximiliano traditur. Bononia deficit à Pontifice.

Anno Domini M.D. xij. Maximilianus comitia habet Treueris & Colonia, presentibus Principibus Electoribus, Vriæ Archiepiscopo Mogontino, Philippo Coloniensi, Reichardo Treuirensi, Ludouico Palatino, & alijs. Ibi inter alia, quoniam suspicio erat schismatis oriundi, & grauaminum in Ecclesia, necessario decernitur, ut Imperator & Principes Electores, cum alijs Principibus & statibus Imperij, qua ratione commodissime grauamina tollantur, & sublato schismate, omnia in ædificationem instituantur, dispiciant & probe consultant.

Decreta contra blasphemias. Decretum etiam contra blasphemias, poena marcæ auri, uel capitali, Et ut hoc decretum neminem fugiat, uisum est Principibus & statibus Imperij, ut Concionatores & Parrochi in quatuor primarijs festiuitatibus, Pasche, Pentecostes, Assumptionis Mariæ, Natalis Christi, pro concione populum fidelissime admoneant.

Et quoniam ex ebrietate blasphemiarum, homicidia, & innumera uitia fluunt, grauissime interdicitur, ut Electores & alij Principes in aulis suis nullos ex nobilibus ebriosos perferant: & qui de uulgo hic transgressi fuerint, in corpore grauissime luant.

Hoc

Hoc tempore Dux Gelriæ Carolus, qui iam pridem in uerba Regis Maximiliani de pace seruanda iurauerat, rupta concordia, bellum Brabantis intulit. Oppidum Thenense cepit, & captum dirupit, uiribus adiutus Gallorum Regis, qui iam inde ab obitu Philippi, Burgundiæ domui hostis esse coeperat.

Gelriæ Dux
contra Brabantios.

Hoc anno mirabiles & inauditi motus terræ urbem Constantinopolim uexauerunt, domus innumere & arces corruerunt: arx præcipua tyranni collapsa est, ut ipse compulsus sit alio confugere, & multi homines turbine intercepti, interiëre.

Terræ motus
Constantinop.

Eodem anno Zelimus Turcarum xi. Imperator Aegyptum subiugauit & Syriam.

Leo decimus Florētinus Papa Poloni & Lithuani ad ripas Boristhenis ingenti strage Moscouitas Ruthenosque superant.

EXPUGNATIO BRIXIAE, AD EPISCOPVM
Gurcensem scripta.

Profligatis Venetis hostibus ad insulam Scharum, ea die Dux Nemursij castra ad Herbedum posuit, ibique die sequenti requieuit. Venerat eo magnis itineribus, ut speculatores hostium celeritate exuperaret. Postridie autem illius diei Galli ex Herbedo Brixiam uersus, ad Voltam territorij Mantuani mouent, ex eo loco ocius ad montem Clarum castellum Brixiani agri proficiscuntur. xv. uero presentis uersas suas copias ad uillam S. Eufemiæ, locum duobus millibus passuum ab ipsa urbe Brixia distantem, ad uiam cogit qua ad Peseherum itur: ex eo loco ipse Dux omnibus medijs tentat ciuitatem, ut sese dedat, tam insigni suæ urbi parcant, sibi, uxoribus, liberis & facultatibus consulant, expugnationem non expectent. Et quo facilius ad deditioem ducerentur, pollicebatur Regem ipsum Francorum, licet ab eo ultro defecissent, hanc ingentem iniuriam nunquam recordaturum, imò tantum errorem libere condonaturum, modo resipiscant, ac in clementissimi Regis gratiam redeant, quippe qui tam nobilis urbis ruinam non desideraret, sed ut floretet perpetuo, & conuertatur. Ea omnia ciuibus uarijs modis aperire studuit, imò ipsum Comitem Aloysium de Auogaris, rebellionis autorem, ad deditioem sollicitauit. Dum hæc ageret, operiebatur dominum Iacobum Triuultum cum sex millibus peditibus, & magna artelaria. Interea autem nuncius superuenit, quatuor millia Hispanorum ad padum constitisse, coniunctura sese militibus hostium, ac unà cum eis in subsidium urbis Brixia uentura. Qua re audita Namursij Dux, non amplius aut artellarias, aut deditioem expectandam statuit, sed quò populum ad huc ad deditioem, si non bonitate, terrore poenarum constringeret, mittit Iacobum de Emps cum peditatu suo ad expugnandum claustrum quoddam situm in monte post arcem Brixensem: quod hostes propugnaculis & aggeribus muniuerant, ne nostris ingrediendæ arcis per posticum copia

Expugnatio
Brixie.

copia fieret. Collocarunt pro illius loci præsidio mille rusticos. Germanicus peditatus id magno impetu aggreditur. Rurales, qui nostrorum vires sufferre nõ poterant, relictis propugnaculis, in monasterij claustris se abdunt, quos nostri insequuntur & trucidant. Vbi autem per biduum ad sanctam Eufemiam exercitus fuerat, ac se pro deditioe incassum laborare præsensisset, peruenerant enim literæ, quibus deditioe fieri postulabat, ad manus Andreæ Gritti, qui eas clam ciuibus continuit. Attamen petitio Ducis per vias alias, ignorante etiam Gritto, ample satis ad populi noticiam deducta fuit, qui omnia tamen negligebant, confisi hostium promissionibus. Dux Namursij uniuersum peditatum in arcem Brixianam in crepusculo intrare iubet, ipse cum equitatu post arcis portam remansit, ea nocte locat quingentas lanceas ad portam urbis sancti Nazarij, ne hostibus fugiendi facultas daretur. Poterant enim solum per illam effugere, quoniam cæteras omnes terra obstruserant, & fascis circumdederant, ne nostris ad eas aditus fieret, aut ciues uacillantes unam ex illis occupare, & Gallis tradere possent. In diluculo diei, quæ erat xix. præsentis, Dux Namursij acies instruere, quemlibet uexillo suo astare iubet. Primum cum tympano Germanos & Gallos exclamare mandat, ut si qui aciem primam, quam Germani agmen amissum appellant, ingredi uellet ad portam arcis, per quam in urbem itur contendere. Iuit eo primus cum uexillo suo trecentorum peditum Capitaneus Fabianus, quem Germani quoque pedites alij trecenti & ultra sponte subsecuti sunt. Ingressus est quoque agmen illud cum ducentis Gasconibus Capitaneus Molardus: fuit in prima aciei huius linea ipse Molardus & Fabianus, Spurius Cleuiç, & nonnulli alij tam Germanicæ quàm Gallicæ nationis præclari adolescentes. Iohannes autem Kra, quem Franculum appellant, qui hic uxorem, filiam Aloysij de Milis duxerat, in illo agmine cecidit. Construitur postea agmen magnum, in quo uniuersus peditatus & Germanicus & Gasconicus erat: in illius acie fuit Iacobus de Emps cum duobus suis fratribus, Philippus de Friburgo, Ioannes Grannis Gasconum caput, & nonnulli alij Germani ductores, qui omnes se ita strenue gesserunt, ut perpetuam laudem hac tanta uirtute emeruere. Constabat illa phalanx ex tribus millibus & quingentis Germanis, & mille ducentis Epyreneis peditibus seorsum ab illa, ipse Dux instruit turmam aliam ex quingentis armatis grauibus, qui cum lanceis pedestres urbem quoque ingressuri erant. In acie illorum armatorum fuit ipse Namursij Dux, cum omnibus ferè Gallicis nobilioribus Capitaneis. Stabat agmen amissum prope portam, phalanx Germanorū & Gasconū in curia ipsius arcis, & ad eius latus acies armatorū consistebat. In hoc ordine oēs per horas ferè quatuor steterè, expectantes an adhuc urbs deditioe factura esset. Hostes aut, qui nostros ea nocte oēs arcem intrasse audierant, in diei diluculo ad arma cõclamant, equites tibicine cõuocant, populū clangore concussarum cãpanarū ad arma excitant. Erāt in urbe hostiū cataphractes cccc. Velites

qui bas

qui balistis pugnant, mille. Stradiotæ Dccc. pedites instructi ij. millia, rustici & plebei urbis, qui ad arma concurrerant, circa vi. millia & ultra. Hi omnes stabant nostrorum impetum expectantes. Vbi autem Dux Namursij phalanges suas usque ad quartam diei horā ordinatas continuisset, nec de deditioe esse sperandum cognouisset, cum suis consilium iniit, paulo post Philippū de Friburgo, & Iacobum de Emps, Germanici peditatus Capitaneos, ad se euocat, illis urbem omnino aggrediendam esse exponunt, propterea adhortantur quo ad suos milites concionem habebant, ut quo essent animo animati, aucupent. Habet igitur ad eos concionem Philippus de Friburgo, illis proponit, Ducem uelle urbem illam uideam & eorum uiribus expugnari, adhortaturque propterea, ut strenui animi ac tam pristinæ uirtutis quàm gloriæ memores esse uelint, Gallos, ac totius Franciæ nobiliores unā cum ipsis aut morituros omnes, aut hac uictoria potituros. Et qui aut mori aut urbe potiri uelint, eleuato brachio ostenderent, reliqui uero ex acie egrederentur. Tunc subito maximo animo, eleuatoque brachio, aut moriemur, conclamant, aut urbe potiemur. & quisquis cuspidem suam cultello infecuit, ne lubrica elabi posset, sed infectionibus asperata, firmiter manibus contineretur. Exponit postea ipse Philippus, Ducis nomine, ut ingressi urbem Citadellæ parcerent. Quippe quæ Gallis auxilio fuisset in defectione urbis, ut in arcem cõfugissent, reliquam partem urbis & diriperent, & quoscunque, nullis exceptis, trucidarent. Protinus tantæ prædæ indulgentia uniuersorum animi exhilarati, sicut ut sese quisque ad summam suam foelicitatem iturum putaret. Arx autem Brixie in eminentiore urbis parte, monte satis accliuo, sita est: duo sunt itinera ex ea parte, qua in urbem uergitur: alterum ad ciuitatē ipsam, alterum ad urbis Citadellam. Hostes autem duo capira Bombardarum in porta Citadellæ habuerant, è quibus continue globos ante arcis portam transuolantes, eiciebant, sic ut exitus arcis admodum ob frequentes ictus hostium difficilis ac periculosus fuit. Agmen autem amissum sensim arcem exibat, & alter alterum, ubi bombardarū periculum euaserat, expectabat: qui omnes coniuncti, phalange instructa, secundum muros urbis cliuum descendere. Adest statim monasterium S. Floriani, in quo Robonus Brifygella cum sexcentis peditibus, acie sua instructa, monasterioque munito, nostros expectabat, quos nostri cito profligarunt. Quos quot fugientes consequuti sunt, trucidarunt: ubi autem hi qui ad portam usque Citadellæ, uersus urbem, ubi bombardas illas disposuerant, profligatos, & trucidatos, & nostros adesse conspexerant, & ipsi nonnullis eorum interemptis, & artellarijs relictis, fugæ sese accinxere. Ingressi sunt itaque nostri, superata & deuicta Citadella, urbem. Est autem ante eam uicus strictus, & post locus satis spatiosus, in uico illo mulieres ex fenestris in nostros lapides demittebant, ut in eo loco nonnullos perdidimus. Vbi autem ad illum locum spatiosum peruenerè, aderant ibi nonnulli equites & grauis & leuis armaturæ, qui fortiter in principio nostris resistebant.

Sed cum

Philippus de Friburgo alloquitur Germanum militem.

Mulieres lapidibus pugnant.

Sed cum in ea planitie per quartā unius horæ partem acriter pugnatum esset, tandem hostes trucidati, & reliqui in corpus ipsius urbis profligati sunt, milites nostri hos insequuntur usq; ad portam ipsam interiorē urbis: tanta fuit hostium fuga, ut hanc quoq; portam nostris apertam dimiserunt, & illam nostri tumultuarie ingressi, nisi à Molardo præmoniti essent hostes, omnes suas vires ante illam continere, distabat enim parum à foro. Nostri igitur, quia pauci aderant, affuit enim sola prima acies, quæ ex octingentis peditibus constabat, qui subito consilium capiunt, ac portam ne hostibus opprimerentur, occludunt. Bombardam alteram, quam in porta Citadellæ conquisierant, ad portam illam oneratam puluere & globo disponunt. Interea magna phalanx, & quingenti Galli armati superueniunt, nostri portam quam occluserant, protinus referant. Hostes ubi bombardam in suam aciem directam in faucibus portæ prospiciunt, ruptis ordinibus, hincinde quo quisq; salutis suæ fuga consuleret, discurrunt: nostri fugientes ferro impetunt, & quamplurimos necant: trans hanc portam prima acies, ad forum pergens, ubi hostium Cataphractes turmas suas continebant: sequitur illam armatorum caterua, quæ uicum amplum, qui ad dexteram per mediam urbem uiam ducit, ingreditur. Magna phalanx aciem primam propere insequitur. Hi omnes strenue ordinibus seruatis, turmis quam strictissime coadunatis, cum hostiū cataphractis congregiuntur: hi in foro in acies nostras pleno equorū concursu, & acutissimis hastis strenue irruunt, illis ruptis ferreis malleis, ex omni latere nostros impetunt. Sed quia nostri ordines suos constanter conseruauerunt, illæsi, equitibus hostium interemptis, remansere, eos enim ex omni uico, seruatis tamen ordinibus, inuaserunt, & eneruauerunt. Hostes ubi cataphractes tum trucidatos, tum profligatos prospiciunt, passim diffugiunt, ac portam S. Nazarij aperuerunt: nostri hos (relictis tribus millibus Germanis cum omnibus capitibus in foro) phalange instructa insequuntur: hostes ad portam illam, dum ita tumultuarie fugiunt, maximam cladem accepere. Sub ea Fœdericus Conterinus Venetus, Velitū prouisor, Theodorus Fraschma eques, Basta Stradiotarum Capitanei, cum nonnullis alijs uiris strenuis cecidere, & quotquot portam exiuerunt ab Gallis, qui ad eam collocati fuerant, capti sunt, & inter reliquos quàm plurimos ipse Aloisius Anogacus depræhensus est. Solus autem Dominicus Busichi, Stradiotarum Dux, cum centum ferè equitibus, paucissimisq; exutis, & uulneratis peditibus aufugit. Quarrit forsan Reuerendissima D. V. Si Galli ante portam aderant, quo pacto hi euaserint. Sciat igitur plures hic capiendos quàm captos fuisse. Germani uero & Gascones, exceptis illis qui in phalange in foro constiterant, per omnes uicos urbis currunt, quoscunq; inueniunt, mactant, & ferro impetunt, in domos irruunt, ac penetralia monialium claustra ubiq; incessantur & diripiuntur, rusticos, milites, & quoscunq; alios iugulant & enecant, nullo sum præter mulierum & infantium rationem habentes. Vbi autem uniuersa

uersa hostium militia paucissimis captis ceciderat, tota urbs deprædatur. Ciues qui armati inuenti sunt, trucidantur: reliqui cum uxoribus, liberis, & uniuersa familia, capiuntur, bona diripiunt, uiduæ, nuptæ, innuptæq; puellæ, passim uiolantur, cuiuslibet domo quam ingressus fuerat, pro arbitrio uti, & abuti licitum erat. Andreas uero Gritti in hospitio ad ignem se se calefaciens, à capitaneo S. Columbæ, cum sua familia, ac Anthonio Iustiniano Veneto, Brixie prætore, qui triduo tantum hunc magistratum gessit, Item Paulus Monfronus cum filio inter pugandum captus est. Hæc fuit, Reuerendissime Princeps, miserabilis ditissimæ urbis expugnationio, cadauera per omnes uicos & plateas, fora & subuias urbis enecata, in finita uidi, & in aliquibus locis ita frequētia, ut si quis per uicos equitauerat, non euitare potuit, quin equus cōtinue cadauera calcaret, per domos mulieres, aut uiros captos torqueri, aut se uel filias uiolari, magno & continuo ululatu exclamantes & plorantes, audiret. De interfectorum numero nihil certi est, tantū tamen fuisse censeo, ut octo millia excedant, ex nostris uero non credo uiginti interisse. Gemmæ, pocula argentea, uestes purpureæ, & omnis serici generis preciosis pellibus fultæ, per ciuitatem à militibus uendendæ, circumferebantur. Postera die ipse dux edictū fieri iubet, ne quis amplius captiuos interficiat, nec captiuos supra decimum & quintum annum non agentes, ex urbe educeret. Die illa sequente comes Aloysius de Anogaris, prodicionis autor, presente ipso duce, capite truncatus, ac postea in quatuor partes dissectus, ad portam S. Nazarij patibulo appenditur. Gallorū equitatus & peditatus omnis, iam in agrum Parmen. & Cremē. ad stationes, quo Bononiæ propinquoires sint, reuertitur. Ipse dux, tot tantisq; rebus hac hyeme magna celeritate confectis, scilicet Heluetijs à Mediolano auersis, Bononiā ab Hispanis tutata, hostibus Venetis ad insulam Sclarū profligatis, & Brixia expugnata, ad Mediolanum, requiescēdi gratia, secessit. Quæ omnia Reuerendissime P. V. pro debito meo diligenter significare uolui, cui me etiam atq; etiam commendo. Datum Veronæ, die xxiii. Februarij. Anno Dñi M. D. XII.

COPIA SEV EXTRACTVM NOVARVM QVÆ VENIUNT
ex castris Gallorum, die xi. Aprilis. Anno Domini M. D. XII.

Scribunt imprimis, quod cum exercitus Gallorū esset sub moenibus Rauennæ hesternā die, quæ fuit decima huius mensis, cum idem Galli essent in Parlamento cum ciuibus, & tractarent de deditioe, subito nunciatum est adesse exercitum Pontificis & Hispanorū, propter quod Galli subito mouerunt totum exercitum, subleuatis etiam impedimentis, instruxerunt acies, & sic acie instructa steterunt, tota die expectantes Pontificios & Hispanos usq; ad horam quintā post meridiem, conflicturi cum eis, qui ueniebant uersus Pignetā, Rauennæ approximando ciuitati, ut succurrerent ei. Cōpulsū aut fuerunt idem Galli leuare artellariā suam, cum qua concutiebant iam moenia ciuitatis Rauennæ approximando ciuitati. In leuatione aut ipsius Artellariæ

O milites,

milites, qui erant intra ciuitatem, eruperunt in Artellariam, in cuius custodia erat D. Fridericus de Gonzaga, cum aliquot peditibus Italicis & Gasconicis. Qui Gascones territi, huiusmodi eruptione retraxerunt se, D. Fridericus cum Italis restitit erumpentibus, & retrulit eos intra ciuitatem, & si alij subsecuti fuissent, immixti ciuibus ciuitatem ipsam intrassent, & cepissent eam in illa eruptione. D. Fridericus habuit ictum in fronte, sed non grauem.

Exercitus uero Pontificis, & Hispanorum appropinquabant Gallis, & arbitrabatur, quod essent conflicturi cum ipsis, sed exercitus Hispanus diuertit ab eis, & castrametatus est in dicta Pigneta Rauennae, in loco satis forti, circiter mille passus remota a Gallis, Galli uero redierunt ad moenia ciuitatis, unde mouerant castra. Et licet pluries in ciuitate illa nocte fuerit, & clamatum & pulsatum ad arma, Galli tamen non mouerunt se, nec conculserunt moenia bombardis, sed deliberarunt in consilio omnino cum ipsis Hispanis configere, uno uel alio modo, quomodocumque possent, & eadem nocte fecerunt pontem supra unum canale, quod erat medium inter Gallos & Pigneta Rauennae, ubi castrametabantur Hispani, die sequenti quae fuit Pascha, Galli diluculo transiuerunt dictum pontem, & ceperunt appropinquare Pontificis & Hispanis, & primo res est cepta agi, ex utraque parte cum Artellaria, cum qua pugnatum est ad duas horas, quae adidit magnam stragem in utroque exercitu, continue tamen Galli progrediebantur, & appropinquabant Hispanis, deinde ceperunt conferere manus. Prima pugna cepta est ab equitibus grauis armaturae, qui erant in Antiguardia, & strenue diu pugnarunt a quo Marte. Deinde peditatus primae aciei, seu antiguardiae, ceperunt etiam conferere manus, & exorta est maxima strages ex utraque parte. Urgentibus autem Gallis cepit inclinare acies Hispanorum, quae tamen sustinuit conflictum ad duas horas, & sic pugnatum est quatuor horis, tandem Pontificis & Hispani ceperunt uertere terga, & caedes eorum aucta est, quos continue Galli urgebant. Lucrati sunt Galli petias xiiij. Artellariae, quas solum secum Hispani aduexerant. De numero occisorum tunc iudicabant a vii. mil. in viij. milia. De Gallis mortui sunt in eo praelio Dux Namursh dominus de Alogra, Grotta, & uulneratus letaliter dominus de Lancret, mortuus dominus de Bardason. Capitanei mortui, Philippus de Friburg, Iacobus de Emps, Fabianus, Molardus, Moyart, Mongyaron, & Bonetus grauissime in caput uulneratus, & multi alij mortui, & uulnerati magni uiri, quos nesciebant tunc nominare. De exercitu Pontificio & Hispano, nescitur quis sit mortuus, nisi quod retulerat D. Fabricius de Columna, quod erant mortui multi magni uiri. Capti autem de eodem exercitu Hispanorum erant, ipse D. Fabricius de Columna, Cardinalis de Medicis Legatus, Marchio Pischerorum, Dominus Iohannes de Cordona, Comes de monte Leonis, Comes Iohannes Franciscus de Mirandula, Comes Petrus Nauarus, De Vicerege nesciebant quid esset, aliqui credebant ipsum, cum circiter tribus millibus peditum & bono numero equitum, euasisse.

Anno

Dux Namursh
fuit ille, quem
uulgo le Grad
mester de Mi-
lan nominant.

Anno Domini M.D. xiiij. Henricus octauus Angliae rex, cum ualida bellatorum manu Caletum traiecit, bello adorturus, Galliae populos illuc argento & auro, quod ingens secum aduexerat, non modo Caesarum Maximilianum, sed omnem quoque Brabantiae, Flandriae & Hollandiae nobilitatem ad se iuuandum pertraxit. Lectissimum equitatum ac pedites comes plures a Gallia missos, qui Morinos, quos obsessurus hostis putabatur, com meatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulsi, ex quibus treceti quinquaginta capti, inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerunt, signa bellica nouem amissa, currus onerarij centum quinquaginta abducti. Post haec Romanus & Angelus, magnanimi principes duo, Maurinos, quam gentem praesidio firmauerat Galliae rex Ludouicus, omni armorum genere expugnare adorti, murorum partem deiecerunt, atque hinc, cum ingens terror ciuitatem inuasisset, facta est deditio hac lege, ut ui abstineret miles. Ingressus Caesar Anglo cessit urbis Imperium: postea deditum est & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerentur, nouas sedes in Flandria & Brabantia quaesuerunt. Henricus huius urbis, a Caesare Imperio sibi relicto, incredibili sumptu, arcem intra muros extruxit, multis inclusis aedificijs. Hic praesidium habuit perpetuum, donec post aliquot annos Gallo urbs redita est, quae nunc paret Carolo Caesari: adempta iterum Gallo per Caesarianos exercitus. Quo tempore bellum Angelus cum Gallo gerebat in prouincia Morinorum, Iacobus rex Scotiae, a rege Galliarum, ut quidam putant mercede conductus, Angliae fines ingressus, caede, incendijs, ruinis, direptione, omnia miscuit, omnia terrore impleuit, donec Reginae studio contractus exercitus, antequam interior Anglia ureretur, ei occurrit, atrox praelium committitur. Scoti regem suum dum acerrime ante signa pugnat, circumuentum amiserunt. Victor Angelus ad sua reuertitur.

Morini ex
pugnatio.

Anno Domini M.D. xv. Carolus Philippi filius Louanij, quemadmodum pater, auus, & proauus fecerant, celebratis conditionibus & statutis, ac obseruandorum priuilegiorum facta confirmatione, Brabantiae principatum suscepit, non unius tantum urbis, sed & prouinciarum gaudio incredibili.

Anno eodem huius Caroli soror Maria auecta est in Hungariam, nuptura Ludouico Hungarorum & Bohemiae regi.

Anno Domini M.D. xvij. Iohannes Franciscus Picus Mirandulae comes, ad Leonem decimum, & Concilium Lateranense, orationem habuit, de moribus Ecclesiae reformandis. Et cum antea sepe uentum ad Leonem xij. in Concilio Lateranensi.

Oratio Iohannis
Francisci
Pici, de reformandis
ecclesiae moribus,
ad Leonem xij.
in Concilio Lateranensi.

die mensis Januarij Anno. d. mill^{mo} quing^{mo} decimo sexto hora secunda antelucem
Rex Ferdinandus Hispaniarum Catholicus uulgariter nuncupatus obiit loco
de Madrid in leuca distante a monasterio de Guadalupe

modestia sit. Iusticia uel in odium, uel in gratiam declinauit, pietas in sus-
perstitionem penè procubuit, uirtus uitio uertitur, uitia loco uirtutū ho-
norari solēt. Sacras ædes & templa lenonibus & Catamyti cōmissa, ne-
farijs lupis optimi pastoris ouilia demandata. Sanguine Christi redem-
ptos non debere delitari in plumis. Quid plumarum (inquit) feci mentis
onem, & scortorum præterij cateruas, & greges exoletorum, & coempta
& diuendita sacrificia?

Hortatur Leonem decimum, ut luxum cohibeat cuiuscuncq; ordinis,
modum ponat ambitioni, compescat indomitos & effrenatos libidinis
obscenæ furores, suspectis sacerdotū, quod & legibus Ecclesiæ cautum
est, contubernijs frena constituat, efficiat ut piorum uirorum patrimo-
nia in bonos usus dispertiantur, ne amplius ab impuris heluonibus, ab
omnium scelerum gurgitibus absorbeantur.

Terret Leonem exemplo Heli, grauissime hic punitus à Deo, qui non
animaduertit in liberos, ij tamen dormiebāt cum mulieribus, nostra tem-
pestate sceminæ abiguntur, ad eorum libidines explēdas & meritorij pu-
eri à parentibus cōmodantur. A sacerdotibus petit uitæ innocentiam, &
morum disciplinam, non exactissimam illam quidem & præcellentissimā,
sed mediocrem. Non petit, ut instar Hieronymi saxo pectus identidem
uerberent, sed nec ut meretricum pectora, baccatis monilibus, nec crepis
das hydaspeis gemmis exornent. Nec postulat ut Hilarionis inedia asue-
scant, sed ne Sybaritarum cocenas aut æmulentur, aut superent. Nec effla-
gitat, ut in spinis & niue uoluentur more Francisci & Benedicti, sed cum
mollem Cynorum plumam ingenti pecunia mereantur, aut redimendis
captiuis, aut uirginibus nuptui tradendis iure optimo dedicata, id planè
damnat. Monet, Martini exemplo, nudis uestes tribuēdas potius, quam
coccineis atq; purpureis pannis cooperienda iumenta.

Illius maxime custodia legis consulat Pontifex, qua sanctissime caue-
tur, ne multa ab uno sacerdotia, quibus annexa sit animarum cura possi-
deantur. Dispensatio quam Bernhardus recte uocauit dissipationem, ef-
fecit, ut iam non multa non plura, sed innumera teneant multi, qui nec di-
aconi quidem officio mereantur defungi.

Tandem in epilogo cōmonet Leonem Pontificem Romanū, ubi edo-
muerit pessimæ uitæ monstra, uel extinxerit, ne postea repullulent, adhi-
benda erit legum cautio, & seuerior aliquāto disciplina: Non in uestibus
modo & sumptibus, sed in studijs sacræ linguæ utriusq; Testamenti re-
cognoscēdæ, & cum antiquis & castigatis primæ originis exemplaribus
conferēdæ. Solennes ceremoniæ de quibus fuere olim quæpiam difficul-
tates, prioribus oblatae synodis, statuendæ firmandæq; sunt. Quotidianæ
preces redigendæ in statum & probatum ordinatum ordinem, & ueræ
historiæ ab apocryphis nugis segregandæ. Præscribenda principibus uir-
ris officia, ut scelerata illa & Reipublicæ deletrix opinio licere quæ place-
ant, & à uulgi animis omnino amoueat & penitus exulet. A diuturnis
dissenti

Patrimonia pi-
orum uirorum.

Exemplum
Heli.

Sacerdotia
curata.

Dispensatio,
dissipatio.

Studia sacræ
linguæ.

Ceremoniæ.

Preces.

Historiæ.

Deletrix Rei
pub. opinio, li-
cere quæ place-
ant.

dissensionibus tandem quiescant, daturi operam eis officijs, quæ mortales euehunt ad immortalitatem. Hæc Iohannes Franciscus Picus.

ERASMVVS ROTERODAMVS.

Erasmus Roterodamus Testamentum nouum, Græce & Latine restituit. Germaniamq; suam literis humanioribus adornauit.

Erasmus Roterodamus

Anno Dñi M. D. xviij. A Carolo Hispaniarum rege cōtra Maranos missus exercitus, ualidam in ea gente urbem cepit, ac deinde occidit quadraginta Barbarorū millia. Post hanc uictoriam Carolus auo suo Maximiliano Cæsari adempta hostibus magni præcij uexilla duo transmisit.

Maximilianus mors & dotes

Anno Domini M. D. xix. Cæsar Maximilianus fatalem diem obiit, quum esset ingressus annum ætatis sexagesimum tertium. Exequiæ ei celebrantur Augustæ, aderant præter equites aurei uelleris, illustrissimi Hispaniarum regis frater, dux Ferdinandus, Guilielmus de Croi Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, D. Erardus de Marca, Episcopus Leodiensis, Philippus de Burgundia, Episcopus Traiectensis: Princeps ob clementiam, placabilitatem, uoluptatum abstinentiam, & alias uirtutes longe clarissimus, continuos ix. annos in castris agens, difficillima quinque bella profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambicum, Batauicum, Moranicum. Hic nobilissimæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei populi, hic urbes opulentissimæ ad deditiōem & pœnitentiam ab eo compulsæ sunt. Quale nihil focer Carolus, nihil profocer Philippus, excellentissimi duces, unq; consequi potuerunt. Neq; uero postremum inter huius laudes uiri ponendum, quod literas & ingenia tam impense amauit, quodq; bonas artes non fouerit modo, sed aluerit, atq; promouerit. Auxit huius mortui desyderium Principis, atrocitas insequentium temporum.

Anno eodem in Nortuuegia capta est belua marina, habens xij. uenas longitudinis, cutem grossitudinis unius pollicis, sub uentre pedes duos ut canis marinus, mentum hirsutum, in superiori mandibula dentes duos sesquipedales, tres digitos excedentes, uulgo *Rosmer* dicitur.

ELECTIO CAROLI V. IMP.

Anno eodem, post mortem Maximiliani, Principes, Electores conuenerunt Franco-phordie, Albertus Archiepiscopus Mogontia &c. Marchio Brandenburgensis: Hermānus Archiepiscopus Colonienſis, Comes de Vuida: Richardus Archiepiscopus Treuerēſis, de familia Greiffenklauu, Legati Ludouicus regis Bohemiæ, Ludouicus Palatinus Rheni, Fridericus Saxonie dux, Ioachimus

O iij mus

mus Marchio Brandenburgensis, hii unanimi consensu elegerunt Carolum ducem Austriæ & Burgundiæ, regem Hispaniarum, die xxviii. Iunii, & ita Maximiliano Carolus, auo nepos succedit, qui quo tempore est electus Rex Romanorum, in Hispaniis agebat, unde per legationem euocatus, Fridericus Palatinus legatus erat, anno Domini M. D. xx. in Flandriam applicuit, doctissimi uiri erant in regio comitatu, Erasmus, Huttenus, Aloisius, Marlianus, Maximilianus: à secretis Cæsari, Iohannes Ludouicus Viues, Georgius Halonius. Cæsar profunda nocte Brugas uenit, magna læticia spectatorum, quem præcedebat Ferdinandus frater, Cardinalis à Croy, sequebatur uero Margareta Augusta. Mox sequenti die, hoc est, in festo Iacobi, qui patronus est Hispaniarum, magna solennitas habita. Episcopo Cordubensi rem sacram faciente. Eruditissimus D. Thomas Morus legatum agebat apud Germanos mercatores. Aderant Brugis oratores Venetorum, Coloniensium, Norinbergensium, Lubecensium, Henricus dominus de Brunshuuig, Legati ducis Lunenburgensis, Legati Lantgrauij Hassiæ, Chonradus Peutingerus. Die Lunæ post festum Iacobi proficiscitur Augustus Gandauum. Frater Iohannes Glapeon ordinis Minorum de obseruantia, sermonem fecit in templo diuæ uirginis Brugis, præsentem Cæsarem. Thema erat: Redde quod debes, hæc stultissime deduxit & adulatorie. Posthac ab Antuerpianis Carolus Augustus summo cum triumpho suscipitur, id quod Petrus Aegidius graphice descripsit. Item à Leodinis, & eorum Episcopo Erhardo Marcano honorifice suscipitur. Aquisgrani exquisitissimis honoribus accensus, & imperij donatus insignibus, in præsentia Electorum imperij. Aderant præter legatos uariarum prouinciarum, Cardinalis Columnensis, Legatus Romani Pontificis, Cardinalis Gurcensis, Cardinalis Sedunensis, quem Heluetiorum uocant, Cardinalis de Croy, Cardinalis elector. A coronatione Colonia uenit, & ad Mogontiam mense Nouembri, à Theodorico Zobellio Canonico & Scholastico, eleganti oratione susceptus. Post aliquot dies Vuormatiam ad indicta comitia se recepit.

Anno Dñi M. D. xxi. Ferdinandus Archidux Austriæ, cum Anna filia regis Vngariæ apud Lintz habet nuptias. Item Ludouicus Vngariæ rex, cum Maria sorore Caroli & Ferdinandi apud Ofen nuptias celebravit.

Hoc anno Carolus v. Imp. auxilio Leonis papæ decimi, Mediolanum cum arce occupat.

Anno eodem, tenente conuentu Vuormatiensi, Carolus amisit aulae suæ duos præcipuos, Gulielmum Croium Archiepiscopum Toletanum Cardinalem, & huius patrum Gulielmum Ceuerium principem de Seruia, uulgo *der von Schiffen* / primus Marchio de Arscoto: Ille Ianuario mense periit, ueluti flosculus tener, in ipso exortu succisus, nondum enim egressus erat, annum uigesimalimum tertium. Hic, sed natu grandior, Maio insequenti, naturæ concessit, ingenti thesauro in Augusti Reipub. commodum relicto. Cui uero si uita diuturnior contigisset, aut nunc susceptum

Cardinales
apud Carolū
quintum.

Gulielmus
Croius.
Gulielmus
Ceuerius.

ptum (erat enim pacis amantissimus) aut celerius confectum fuisset bellum, quod exarsit postea inter duos potētissimos orbis Christiani principes, Carolū Cæsarem & Galliarum regem Franciscū, in quo etiā hodie foelicem catastrophem pij exoptat. Dominus Robertus de Marka comes de Arnsberg dictus, orta lite inter ipsum & Dñm de Embri, rursus ab Augusto deficit ad Regem Franciæ, quare aliquot arces & oppida ipsius per comitem de Nassauu captae & diruptae sunt. Hoc anno Cæsareani occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Masserias armis uindicandas profecti, aliquot eam hebdomadas obsederunt. Locus uideus capi non potuit, suburbana tantum tecta direpta sunt & incensa. Obdissidium ducum hanc obsidionem solutam esse quorundam sententia est. Alij tradunt, quoniam in Cæsareano exercitu multi dissenteria grauer laborarent, & oppidum ipsum forti presidio tenebatur, appropinquante hyeme, obsidionem solutam, maxime etiam quod Markanus Graeca fide agens, Gallorum equitum auxilio currus centum quinquaginta, qui annum nonam exercitui aduehebant, intercepti.

Anno eodem pridie kalen. Maias, conuentus Vuormaciensis dimissus est à Carolo. Carolus Augustus in Brabantiam redit mense Iunio, rebus in Germania compositis, Fracisco de Sickingen Germanici exercitus principe.

Cristiernus Danorum Rex terrestri itinere ad Carolum Augustum uenit, & humanissime susceptus est.

Rumor de tollendo Augusto per uenenum, carni bubale immisum, per-

Eodem anno Leo huius nominis decimus Pontifex Romæ moritur. Ferunt ueneno extinctum, antea dictus fuit Iohannes de Medicis, Angelini Politiani quondam discipulus. In cuius demortui locum anno M. D.

xxij. mense Ianuario Hadrianus Florentinus Traiectensis, Cardinalis sanctorum Iohannis & Pauli, aliquando Caroli paedagogus, in Papam eligitur, estque uocatus Hadrianus sextus. Cui Romæ eligeret, agebat is tum

in Hispaniis, regnum Caroli Cæsaris gubernator. Aberat enim Carolus ob negocia Imperij. Moritur altero suæ administrationis ineunte anno.

Hadrianus domum suam Louanij magnifice extructam, in usum uertit sanctis literis studentium, isdem etiā in alemoniam relictis prouentibus annuis.

E regione Pontificij collegij habitat familia Standonica, de qua supra.

Hoc anno in comitijs Vuormaciensibus grauamina quae habet Germania à sede Romana & Ecclesiasticis, per Electores & alios Principes diligenter fuerunt exposita Cæsareæ Maestati. Articuli hac de re conscripti sunt circiter centum. De iudicibus & conseruatoribus Rom. De uiolatione Iuris patronatus. Quod indoctis Agasonibus stabularijs Romae beneficia conferuntur. De Annatis & harum exactione, ubi olim expositi ducati decem, iam soluendi centum: nam Mogontia olim, Colonia, Saltzburgum, decem millibus ducatorum pallium impetrarunt, iam xxiiij. millibus uix possunt. De confirmationibus & pallijs. De nouis officijs, Scutiferis, Ribistis, Parcionarijs, Paionarijs, Caforatis. De commendis

O iij & incorpo-

Bellum Caroli
v. & Francis
cisci primi.

Masseria, uulgo
Masseyr.

Hadrianus 6.
Papa. Eius cor. Turda
Inquisitor generalis Co
li Imperat. magister

Grauamina
Germanica
nationis.

& incorporationibus. De regulis Cancellariæ. De seruatione pectorali, mentali, regressione. De Curtisanis. De indulgentijs Stationarijs. De abusu excommunicationis. Quod multi indocti ordinantur. De Synodis neglectis. De mala uita cleri.

Gallorum Rex Franciscus cū exercitu suo in Hannoniam usq; uenit, captis quibusdam obscuris oppidulis & incensis: cui cum Cæsareani occurrissent, paruis factis prælijs, & utrinq; aliquot nobilibus captis & cæsis, in Galliam redijt.

Carolus Augustus unā cum Rege Danorum ac cæteris Principibus Brugas uenit, ibi expectans aduentum Cardinalis Eboracensis Angli. Habuit Cæsar in comitatu suo Regem Danorum, Archiepiscopum & Principem Cremensem, Comitem Vuirtembergensem, Episcopum Leodiensem, Episcopum Ultraiectinum.

Cardinalis Eboracensis in comitatu suo habebat doctissimos uiros, Thunstallum, Thomam Morum, Gulielmum Montioium, Erasmus Roterodamum.

Cardinali Anglo prandenti & cœnanti, flexis poplitibus (id quod inter Germanos inauditum) ministrabatur, astantibus multis Anglis nobilibus.

Hieronymus Aleander Senatui Brugiano bullam Leonis decimi & Cæsareæ Maiestatis exhibuit: & cum nomen Augusti deesset, & unus Senatorum causam inquireret, inquit Aleander: Aureis hoc nomen literis scribendum.

Isabella Danorum Regina moritur.

Anno Domini M.D. xxij. cum Christiernus Danorum Rex aliquot annis in Germania inferiori egisset, Regina Isabella uxor eius, Caroli soror, in languorem incidit, quo postea breui, maximo uiri sui dolore, consumpta est, & sepulta Gandau: Fatis, ut putatur, uolentibus, ut quæ urbs nascentem Carolum fratrem uidisset, eadem quoq; sororis amantissimæ cineres haberet.

Mediolanum capitur.

Mediolanum à Romano Pontifice & Heluetiorum exercitu, diffugientibus metu Gallis, captum est in gratiam Caroli Augusti.

Ianenses ad Cæsarem deficiunt.

Ianenses à Gallo ad Cæsarem defecerunt, & imperata fecerunt, quod putabatur initium Cæsareani nominis exaltandi per Italiam.

Carolus quintus redit in Hispanias. Iohannes Cornelius nauta nauigatione decem dierum ab Anglico littore uehit. Hic nauta Regem Philippum, Illustrissimi Augusti patrem, ultima nauigatione in summa tempestate in Hispanias uexerat, & Reginam Danorum unā cum Principe Ultraiectino in Daniam uexerat, uir diues, & peritissimus rei nauticæ.

Hadrianus Papa Romæ reformationē tentat, laborat pro pace & concordia apud Principes & R.P. Item pro auxilio Rhodijs ferēdo obsessis à Turca, & regno Pannoniæ.

Anno Domini M.D. xxij. Rhodus Imperij Christiani antiqua propugnatrix, tyranno Turcarum Solimano dedita est, cuius nobilissimæ urbis

urbis semper lugendam deditioem, qui fando audiendoue temperare à lachrymis potest, mea quidem sententia non nouit, quantum Rhodiana uictoria Turcarum uires auctæ sint, & nostræ accisæ. Verum (ut quidam scribit) nunc omnes querele etiam necessariae, seræ sunt atq; ingræ, quandoquidem Occidentis Principes, quos neq; obsidio, neq; postea excidium mouit, poti sunt calice furoris, indignationis, & iræ Dei. De hoc bello habes libros tres elegantissimos, Iacobo Fontano Brugensi autore, cū Epistola exhortatoria Philippi Melanchthonis, ad Archiepiscopū Mogontinum, ut deliberet non modo de bello Turcico, sed etiam de sanandis Ecclesiasticis dissensionibus. Ex primo libro tantum libuit subiicere hic Epistolam Tyranni & iuramenti, ut hinc ex unguibus (quod dicitur) leonem æstimes.

SOLYMANNVS TSACCVS DEI GRATIA REX REGVM,
Dominus dominantium, maximus Imperator Byzantij & Trapezuntis &c.
Reuerendo Patri Philippo Vlerio Liladamo, magno
Magistro Rhodi, equitibusq; suis, &
uniuerso populo.

Commouerunt me afflictissimæ gentis meæ commiseratio, & summa iniuria uestra. Impero igitur uobis per celerem insulæ & arcis Rhodię deditioem pie ultroq; concessa gratia, secure abeundi cum omni preciosa suppellectile, aut si libet manendi sub Imperio meo, in nullo nec tributo quidem minuta libertate & religione uestra. Si sapitis, præferite amicitiam & pacem bello crudelissimo. Nam uictos ui manent acerbissima omnia, quæ uicti à uictoribus pati solent, à quibus non defendent uos arma, domestica externæque auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus euertam. Valete bene: quod tum demum fiet, si potius quàm uim amicitiam malueritis, quæ neq; fraudi, neq; dolo uobis erit. Iuro Deum, cæli terræq; autorem, iuro quatuor Euangelicæ historiæ Chronographos, uicies quater mille Prophetas lapsos è cælo, summumq; inter hos nostrū Mahumetem adorandos, item manes aui patrisq; tum hoc sacrum augustumq; meum Imperiale caput. Ex regia nostra Constantinopoli.

Epistola Turcæ ad Magistrum Rhodi.

MOS IURANDI TARTARORVM.

Mos Tartarorum est super frameas iurare, & aquam ablutionis gladiorum atque framearum epotare, atque uerba talia adijcere: Quicumq; pacta, ligam, & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam insurrexerit, uel aliquispiam intentauerit, à frameis incidendus, occidendusq; pereat, & tanquam aqua defluat atq; euanescat. Ex libr. iij. Chron. Polonorum.

Mos iurandi Tartarorum.

Anno Domini M. D. xxij. ad Carolum Augustum uenerunt in Hispanias quatuor Oratores ex Aphrica, illustres Principes, cum muneribus, & xxij. Camelis onustis, Elephantibus, uarijs feris, leonibus & bestiolis, offerentes se & sua.

Venerunt

Venerunt eodem tempore ex Indiae parte illa, quae nuper per Praefectum maris Hispanici inuenta est, quatuor alij Oratores à duodecim Regulis missi: hij omnes auium pennis ornati & plumati erant, obtulerunt gallinam auream cum duodecim pullis aureis, ornatis gemmis & lapillis preciosissimis. Crista gallinae erat ex carbunculo, rostrum ex adamante, pennae erant gemmae. Asportarunt & uarias aues, & uestes ex pennis auium factas. Item tentoria bellica ex plumis. Item tela & scuta. Hij nomine duodecim regulorum Indiae, Caesarem Maiestati nutu & signis obedientiam praestiterunt.

Comitia Norinbergae.

Anno Domini M.D.xxij. Comitia frequentia Norinbergae habitata fuerunt, in quibus Legatus Adriani Pontificis, & Regis Vngariae, contra Turcam sollicitarunt. Hic Adrianus ad Comitia Norinbergensia anno eodem Legatum suum Franciscum Cheregarium misit, & commisit, ut libere confiteretur coram Statibus Imperij, in haec uerba: Nos scimus quod in hac sancta Sede iam annos aliquot multa fuerunt abominabilia, abusus in rebus diuinis, superfluitas traditionum, & quod tandem omnia in deterius corruerint. Nec mirum est, quod infirmitas à capite in membra, à Papis in minores Praelatos deriuarit. Nos omnes, hoc est, Praelati et Ecclesiastici, declinauimus quisque in uiam suam, nec iam diu fuit aliquis qui bonum operaretur. Sed haec non est noua querela, lege Bernhardi sermonem ad Praelatos in Concilio Renensi: item super Cantica.

Breue Hadriani contra Lutherum.

Hoc tempore prodit Breue Hadriani Papae vi. ad Friderichum Saxoniae Ducem, contra Lutherum.

Hoc anno Hadrianus vi. Carolus Augustus, Henricus octauus Anglorum Rex, Ferdinandus Dux Austriae, & ciuitates Italiae, unà cum Venetis foedus ineunt contra Gallorum Regem Franciscum primum.

Hadrianus Papa moritur.

Hadrianus vi. Pontifex Romanus, natione Germanus, patria Ultraiectinus, ante Pontificatum Louaniensis Academiae Cancellarius, & collegij ibidem apud diuum Petrum Decanus, Caroli Augusti praceptor & alumnus, Cardinalis Dertusensis, sedit annos duos, obiit Romae anno Domini M.D.xxij. Iohannes Baptista de Macerata suspectus fuit de ueneno dato.

Medicus qui pollicetur pestem se prohibebiturum.

Medicus quidam fuit, qui quatuor millia ducatorum petijt, pollicitus se pestem prohibebiturum. Is Magica arte per taurum effodit fontem, è quo si quis biberet, immunis esset. Hic medicus tandem combustus, libri eius allati Hadriano Pontifici, & inter secretissimas eius chartas inuenti post mortem ipsius. Hinc quidam colligunt, magicis artibus ad hoc fastigium euectum. Deus nouit, qui humiliat & sublimat, pauperem facit & ditat, Psalm. cxi. Ita Hadriani Pontificatus insignis fuit. Primo, peste per urbem Romam supra centum millia hominum absumente. Secundo, Rhodi expugnatione à Turca. Tertio, bello perniciosissimo inter Carolum Augustum, & Franciscum Regem Galliae.

Anno Domini M.D.xxij. Incōparabilis heros & clarissimus eques Germanus

Germanus Franciscus à Sickingen, in foelici bello implicitus, quod gesserat anno superiori contra Archiepiscopum Treuirensis, per Ludouicum Palatinum Electorem, Philippum Hassiae Landtgrauium, Rheinhardum Archiepiscopum Treuirensis, in arce Landsdal obsidetur, & decusso ex bombardarum ictu tramite, laeditur & moritur.

Franciscus à Sickingen.

Anno eodem in regno Granatae circa autumnum multae ciuitates & arces absorptae sunt, & in Neapoli circa festum Galli tantae fuerunt tempestates cum pluuijs & tonitruis, ut arces multae & pagi, ac ingentes arbores corruerent, & loco amouerentur.

Anno Domini M.D. xxiiij. Carolus Caesar in persona sua propria contra Galliae Regem Franciscum bellaturus mouit.

Anno eodem Clemens Papa vii. eligitur, antea Cardinalis de Medicis. Mense Ianuario in Haga Comitum Hollandiae mulieres seditionem excitarunt, ob uectigalium potiorum exactiōem, contra publicanos.

Clemens 7.

Anno Domini M.D. xxv. Fridericus Dux Saxoniae, clarissimus Princeps moritur.

Anno eodem Franciscus huius nominis Gallorum Rex primus in Italia apud Papiam à Caroli Caesaris exercitibus memorabili praelio uictus, capitur.

Gallus à Cesare uictus apud Papiam.

Eodem anno Carolus Caesar mensis Martij undecimo die, Isabellam Emanuelis Lusitanorum Regis filiam, eius qui nunc regnat sororem, apud Hispalim Bethicę urbem Hispaniae, in matrimonium accepit, eos Saluarius Cardinalis summi Pontificis Legatus stabili iunxit connubio. Ex eadem coniuge, benignitate Dei, uirilem stirpem habet. S. philippum primo genitum Regem anglie, maria

Nuptiae Caroli quinti cum Isabella.

Per idem ferè tempus Gallorum Rex cum aliquandiu captiuus in Italia fuisset, tandem nauis impositus, ad Caesarem in Hispaniam perducitur. Conditiones pacis exacto unius anni spacio factas, apud alios legis, referre longius esset.

Bohemie Regnum. Franciscus Gallus in Hispanias ducitur. Ferdinandus qui obiit anno 3.

DE AGRICOLARVM SEDITIONE.

Anno Domini M.D. XXV.

In Agricolarum seditione, quae hoc anno fuit per Germaniam, mihi in praesentiarum usu uenire potest, quod de Carthagine dixit Salustius: Tacere melius esse, quam pauca dicere. De qua, unde coeperit, per quos creuerit, quibus de causis, quot sodalitate habuerit in agro Rhenensi, ut coierint Zaberniae, & in Lupfflicyn, Scheruuiler, Nuiuuiler &c. qua seueritate Magistratus in eos animaduertere coactus, & Germania rusticorum caedibus polluta sit, D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis, uir doctus, uerus, & facundissimus, Secretarius Illustrium heroum Capituli Argentoratensis, quatuor libros parauit: eisdem lectorem expectare uolo. Mihi enim, & si uelim, in hac angustia temporis non uacat pluribus scribere, & materia est uberrima, sed digna posteritate, ut alieno periculo edocta, discat subdita esse cuius humanae creaturae propter Dominum.

Seditio Agricolarum.

De Ana

DE ANABAPTISTIS HORVM TEMPORVM.

Multiplex se
Et Anabapti
starum,

Quoniam recte Augustinus scribit in libro de hæresibus: Multum adiuuare fidele cor, si noscat quid credendum non sit. Et forte non errauerit, qui dicat, ex mala uita eorum qui iactant Euangelium, cuius *πληροφορία* non habent, hanc multiplicem sectam exortam. Quare unde coeperint, quos duces habuerint *καὶ προδρόμους*, & quam uarijs capitibus hæc hydra fuerit, ut quæ habuerit Muntzeranos, Orantes, Silentes, Somniantes, Pueris similes, Synceros, Impeccabiles à baptismo, Liberos, Binderianos, Sabbatarios, Maderanos, Hofmannicos, & nuper exortos Circumcisos &c. & quam pugnantem inter se opiniones: Pios etiam ac electos hoc errore aliquandiu implicitos fuisse: De Thoma Muntzero, quem putant quidam primarium autorem huius irrequietudinis: quid is in Doringia & Saxonia egerit, quid alij apud Heluetios Coryphei, ut Muntzerani è Saxonibus in Heluetiam statim profecti: quid istic Foelix Manzius, Grebelius, Blaurock, paulo uero post Balthasar Pacimotanus Vualdshuoti: quid Vuormaciæ Iacobus Kutzius: ut Iohannes Denckius, qui cum Basileæ nulla externa ui adactus Christianissime reuocasset, Christianè in Domino obdormiit: de Ludouico Hertzero, qui grauius lapsus, sed post seriam poenitentiam Constantiæ decolatus fuit anno M.D. xxix. De Nicolao Frei, Argentorati submerso anno Domini M. D. xxxiij. De Melchior Hofmanno, qui Argentorati adhuc detinetur in uinculis: de eius pseudoprophetijs & fanaticis consilijs: Quæ in synodo Argentoratensi anno M. D. xxxiij. cum eo acta sint: De Monasteriensibus, & regno paucorum dierum, & tota ista causa, ut per Bernhardum Rotmannum coeperit, Iohannem de Leyden, & Iohannem Mathiam promotam sit, & uires acquisierit: Ut Illustrissimus Princeps Philippus Lantgrauus, & alij ex prijs Magistratibus conati sunt malis principijs obstare, & sanissimis consilijs ad uiam ab errore reducere: Quem librum Restitutionum doctrinæ & uitæ Christianæ emisserint Monasterienses Anabaptistæ: De mirabilibus istic actis, ut sibi uidebatur, post baptismum: de depositione Magistratus: de obsidione ciuitatis fortissima: de occupata post longam obsidionem: de Rege, Knip perdolling & Bernhardo Krechting captis, & extremo supplicio affectis, & quicquid ad totam istam causam pertinet, in qua horrenda Dei iudicia nobis proposita sunt, quoniam materia uberrima, & singularem librum exposcit, nec iam uacat in Epitomen redigere, & hætenus quæ scripta leguntur, serè Germanica sunt: si nemo sequenti hoc biennio prodierit, qui hæc posteritati Latinitate commendaret, ego simplici dicendi filo, si uixero, & intellexero hæc non displicere candidis lectoribus, & unitatis Ecclesiarum amantibus, uolente Deo, libenter tradam.

Iohannes Ludouicus Viues
clarus uir.

Hoc anno doctissimus ac prius uir Iohannes Ludouicus Viues ad Senatum Brugensem duos libros scribit, de subuentione pauperum, siue de humanis necessitatibus, planè tales, qui ab omnibus Republica Christiana

Christianam amantibus, iure legantur. Item scripsit opuscula aliquot uere Catholica, ac imprimis erudita, hisce titulis: Introductio ad sapientiam, Satellitium siue symbola, De ratione studij puerilis. Commentarius doctis. in lib. de ciuitate Dei, Augustini.

Scripsit idem uir ad Carolū v. Cæsarem, de concordia & discordia in humano genere libros iij. plenos utilissimarū historiarū, & dignissimos lectu pro hoc tempore turbulentissimo. De pacificatione librum unum. Quam misera sit uita Christianorū sub Turca librum unum. De disciplinis libros xx. quos omnibus studiosis quæ cōmendatissimos esse uelim, qui eruditionē instrumentū maximarū rerum pietati iunctā uolunt. Et quod Hieronymus de Lactantio dixit: Præbe magistrum, Idem hoc illi de Viue dicant: Atqui plura expectamus de frugi uiro. De ratione dicēdi. De consolatione. Analogiam Latini sermonis in peculiari libro. Librum de ratione linguarum &c. & alia, utpote ex salutari uiro salutaria.

Anno Dñi M. D. xxvi. Turcarum arma uagata sunt latius intra Hungariæ fines, quæ Christiani nominis regibus decorum esset. Hoc tempore Ludouicus Hungarorum rex cum fidei hostibus confligit, sed militum numero longe inferior, & à suis, ut quidam tradunt, etiam proditus, tandem fugere cogitur: dumque fugit, in paludes coniectus profundo limo cum ipso equo absumptus est. Cadauer eius postea inuentū, Viennæ Austriæ urbe sepelitur. Præsenti successu ferocior factus hostis, quæ ante pugnam non adierat loca peruastauit, non hominibus, non iumentis, non pecoribus, non arboribus infelicibus frugiuersue, non satis ipsis, non tectis pepercit.

Ludouicus
Hungariæ
rex occiditur.

Alij uolunt sepultū in Stulauueissenburg, Alba regalia.

Hoc anno Bohemi Ferdinandum Archiducem Austriæ in regem eorum eligunt.

Hoc anno mense Septembri Papa Clemens viij. ingentē exercitū conscripsit, adiutus potentatibus principū & cōmunitatū, contra Carolum quintum Imperatorem. Quare clarissimus heros Georius à Fronsperg Germanus, cum aliquot millibus Germanorum in Italiam mouit.

Anno Domini M. D. xxvij. tres soles uisi alicubi duplici iride inclusi.

Hoc anno filius Imperatoris Tartarorū, magna ui Poloniā inuasit, & grauiā damna intulit, tamen tandem hostis suppressus & captus fuit.

Eodē anno illustrissimus princeps Iohannes Fridericus Saxonie dux, iam Elector, cum filia ducis Cleuensis celebrauit nuptias apud Dorgen.

Eodem anno Ferdinandus Archidux Austriæ, in die diui Mathiæ, ab Episcopo Olmutzensi Pragæ in regem Bohemorū coronatus. Sequenti die uxor Ferdinandi regis Vngariæ filia, in reginā Bohemice coronata fuit.

Eodem anno Ferdinandus rex contra Iohannē Vuayuuoda comitem in Vngariam mouit, & multas arces ac oppida occupauit. In eo exercitu Marchio Casimirus à Brandenburg supremus Capitaneus fuit, nec diu post uixit.

Hoc anno Ferdinandus Comitiam habens Budæ, uulgo Ofen, in quibus

bus electus est in regem Vngariæ. Dies autem coronationis in festo Simonis & Iudæ apud Stuluueiffenburg habitus est.

VRBIS ROMÆ EXPVGNATIO, PER EXERCITUM Imp. Cæs. Caroli quinti, auspicijs Borbonij, quæ contigit anno M. D. xxvij. paucis narrata.

Locices successus Caroli Cæsaris, toti Italiæ non modicam formidinem iniecerunt, tam diu retenta ditione Mediolanensi, quanquæ potentiores Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarum rege in repetendis Insubribus, tandem etiam capto, ac in Hispaniâ abducto. Quare visum est Clementi viij. Pont. Romano, foedus Italiæ principum & maximarum ciuitatum instituere, quo tutiores essent aduersus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendum (nam hoc planè agebatur) ualidiores. Hanc ipse ligam sanctissimam appellauit, ueluti natam, autore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hæc consilia turbanda, nihil prius habuit Imperator Carolus, quam exercitum in Italiam quamprimum mittere, qui cunctis minaretur, præsertim Florentinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & ciue summo Pontifice superbi, de nouo foedere mirum quàm attollebant cristas. Itaque iubetur Georgius à Fronspurgo clarus eques, & notæ uirtutis, toties iam ducis munere in proximis bellis, imò prælijs, sceleriter functus, exercitum conscribere, quem ille contractum otius in Alpestri Rhetia ad Athesim uergente, sub initium anni quingentesimi uicesimi septimi supra millesimum in Italiâ duxit. Statim aderant cum aliquot millibus Hispanorum Carolus dux Borbonius, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed & Conradinus Lepontinus cum quatuor uexillis Germanorum militum, qui Cremonæ præsidium Cæsareum agita uerant, sese coniunxit. Continet autem uexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulopost Italorum phalanx accessit, quos ducebat Mutius à Columna. Iam ad famam tam numerosi exercitus Italia male sibi conscia, mire turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor cõspirationis, nepotem suum Iohannem Medicen cum lecta manu perditorum nebulosum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerant, misit unam cum Iohanne Francisco Urbini duce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obuiam, ut arceret illos, nec Padum transire sineret. Sed iam traierat exercitus. Itaque quum depellere non posset, profligare multo minus, persequi ccepit, & circumquaque uexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui foederatorum summus dux fuerat, sollicitus Clemens quum uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam, & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ deflectere, summisit Muschanum uicarium regni Neapolitani, qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, & in aliud territorium transirent. Is legatus cum incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata

Fœdus Italiæ.

Sanctiss. liga.

Georgius à Fronspurg.

Carolus Borbonius dux, princeps Arausiensis.

Mutius à Columna. Iohannes Medicus.

lata sunt tercentena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo uoluit præstare. Itaque quum haud ita procul Ferrariæ aliquandiu statua habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum comætu destituerentur, sed & uestimentis, atque adeo calceis iam carerent, deportato prius Georgio à Fronspurgo Ferrariam, curandæ ualetudinis causa (nam signa quædam paralytis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex spectator tantum esse belli. Verum secus est uisum superis, & uetus ac uerum est uerbum, consultum malè consultori pessima res est. An sua sponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere uidebantur dicto citius Romam aduolasse, perpetuo uestigijs insistente duce Urbinate, sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac syluas, dum compendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuncium præuerterint, nec aduentare scirentur, nisi iam proximi Romæ. Quinto nonas Maias præmiserunt Senatorem ad portam urbis deposcentem, ut aditus aduenienti exercitui pateret. Responso nunciū minime dignatus est Laurentius à Cere Ursinus Pontificiorum dux, sed tantum dixit cõtemptim, ni abiret properè se de equo hominem ictu ænei globi tormentarij deturbaturum, itaque rediit ad suos. Postridie ante moenia urbis constiterunt. Sabbatum erat. Vulgo iactabatur transiuros illac Neapolim, nec diu moraturos. At statim apparuit, cuius rei gratia uenissent, dum castra figunt post diui Petri inter ueterem Romam, & quod Burgum appellant, iuxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipsi cessabant operibus se munire, æneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non uisum est consultum Borbonio, si inermes, & oppugnantorij machinis nullis instructi, diu tempus tenerent, hostium assiduis ictibus expositi. Libuit quamprimum experiri fortunam. Ergo bonis auibus pridie nonas Maias urbis oppugnationem diluculo nebuloso adgrediuntur. Bis repulsi sunt, tertio uicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, prospectum Pontificijs adimens, ut nescirent qua maxime parte hostis irrueret. Ex stipatoribus Romanis Præsulis numero ducentis, Heluetij erant, cum ad murum uiriliter pugnantibus circundarentur, uix quinquaginta superfuerunt, nam & in æde diui Petri mox aliquot circa ipsum Clementem ceciderunt. Et Centurio Reschius Turegiensis ex uulnere ad murum grauitè affectus, in sinu ministræ domi quiescens, occisus est. Borbonio quoque stanti in scalis, globus ænei tormenti parum caute à suis emissus, ut est plena periculi eius generis armorum tractatio, crus alterum sub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione postrema, qua expugnata urbs est, ex quo uulnere mox extinctus in sacello Xisti, in quod semianimis à militibus fuerat delatus. Hoc

Senior Rents Italice.

Hauptman Resch von Syrch.

Caroli Borbonij mors.

P ij quod

quod nunc dicitur, nemo credet fortasse, Pontifici adeò non fuisse curat exercitum istum, ut sub urbis expugnationem ipse in aedem diui Petri descenderet, spectaturus sacrum, & nunciantes expugnationem primum rideret, donec hostes in ipsum templum irruerent.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hispani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto sacro, cui spectator assidebat quàm celerrime in altum se per gradus & ostiũ quoddam subduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiẽs. Et qui ibi sunt exclusi, iugulati sunt ad unum omnes, non solum ex stipulatoribus, ut ante diximus, sed ex templi ministris & ex plebe non pauci: neq; enim maiestatem diui Petri, in cuius templo hæc fiebant, quicquam reueretur. prophanus miles, ne Pontifici quidem ipsi parsurus, ni fuga ac obiectis repagulis sibi consulisset. Ad tumultum primum captæ urbis ceteri quoq; Cardinales omnes & Episcopi ad Hadriani molem properant. Vbi dum vulgus trepidum nunc excluditur, nunc summouetur; ut magnatibus pateat aditus, in ponte multi mortales oppressi sunt, & obruti multi. Tantum cesserant Cardinales, Senensis, Casarinus, Iacobatius, Tudertinus, & is qui à ualle cognominatur: & iam omnia fremebant militari furore circa arcem, quare uisum aliò fugere. Patebat in proximo palatium sancti Georgij conditum à Raphaele Cardin. S. Georgij, in quod paulo antè uenerat post expugnatã urbem Cardinalis Columnanus cum ingenti lectorum militum manu partes Cæsaris sequens, quum tamen discedentes Germanos, nemo sit acrius persequutus. Sed hic Italorum mos est, subinde mutare fauorẽ, ut res & fortuna sese mutarint. In has aedes recepti sunt. Interim non citra plurimorũ stragem, Burgo sancti Angeli direpto, regionis nomen est, ulterioris urbis partes inuadi cœperunt. Longum sim facturum, si calamitatẽ describere coner, quantum est passa ciuitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Lõgobardicis temporibus, nunq; exitio propior fuit. Nec innoxiorũ ciuium bonis exsatiata militaris auaritia. Violata sunt etiam templa, refractæ Vestalium fores, cœnobarum septa dirupta, contaminata ac direpta omnia. Fœlices erant, qui sua tantũ amisissent. Torquebantur insuper homines, & iugulabantur, dum non habent quod nouo raptori tradant. Senferunt hanc inclementiam multi præclari uiri fautores etiam Cæsaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In summa nihil intactum reliquit hostilis furor, pepercit nemini. Durauit hæc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Qui uisisse putas. Imò tum rixæ & iurgia inter ipsos cœperunt. Nam alex ludum passim exercebant, ubi uidisses uni iactui nunc trecentos aureos, nunc sex centos, sæpenumero mille committi. Qui suffarcinata ueste uenerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, sæpe absq; interula discedebat. Vnde non paucos tanta desperatio incessit cogitantes à qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarint. Iudæi, quorum magnus numerus illic, ne sint

Cardinalis à
Columna.

ne sint omnia sancta Romæ, persolutis precijs sese redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum facientes. Porrò qui molem obsidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere cœperunt, ut summisso puluere tormentario, structura dissiliret. Sed impediēbat aqua, quæ circumdat per amplis fossis arcem.

Quid hic attinet conuitia recensere, quæ petulantia militaris in summum pastorem & Cardinales subinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Christianas ceremonias, ut quisq; erat leuissimus, ita studio maiori irrisit, dum ebrj milites, nunc Pontificiæ gestationis simulachrum repræsentant uuidum aliquem sacris uestibus indutum, in lectica baiulantes: nunc benedictentes Pontificem per derisionẽ amulantur. Pontifex tamen obsidionẽ tolerauit usq; ad octauũ Idus Iunias. Nam eodie, quo uidelicet hostibus urgente rerum omnium inopia sese deditit, rursum suę potestatis factus est, & in integrum, ut uocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more statueret.

Conuenerat autem inter Præsulem Romanum & obsidentes in hunc modum: Milites intra arcem reciperentur, & hanc custodirent: Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipendijs satisfactum. Statim itaq; Germani propugnaculum unum tantum, quod ingrediẽti dextrum occurrit, præsidio occupant Centurione Maynrado Ehingero Ulmensi. At Hispani, ut minime stupida gens est, non contenti propugnaculum alterum, quod ad sinistrum est, occupasse, in porta arcis etiam & in cœnaculis per quæ ascenditur aptis locis quinque militum stationes disponunt, in ipsum quoq; Pontificis cubiculum præsidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Iam itaq; potiebantur arce Hispani, sine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Iohanne Urbinate, & supprecto Morono Mediolanensi nihil agebatur: nimirum huc spectabant, quum tot præsidijs Hadriani molem stiparent. Admittebant ad Pontificem & excludebant quos uoluissent. Minus poterant Germanorũ duo præfecti, primarij uirtute, & maiorũ imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Hassia, quem uulgo milites paruum Hessum appellitant, quod fratrem habeat grandiore, & Vuendelinus cognomento ad Lacum: Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, iam agebatur Iulius mensis. Nec supererat Romæ quod compilarctur à uago milite, & annona carissima erat, ac inualecebat pestis. Itaq; totus exercitus sublatis signis Narniam proficiscitur, præter eos qui præsidia agitabant in arce Pontificia, ceu memorauimus. Distat id oppidum xl. millibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur, & destruitur, instar Romæ. Imò sæuitum ardentius in Narnienses ferunt: prætexebatur causa, ni fallor, quod commeatum, quo nec abundabant ipsi, non subuexissent ad urbem. At nõ quiescebant Hispani, nisi Hadriani molem soli tenerent, sorte instigante Pontifice, qui sperabat se me-

Conuitia militum in Papam & Cardinales

Exercitus Narniam proficiscitur.

P iij lius

lius cum Hispanis, qui pauciores erant, transigere posse, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo post accidit, ceu suspicor, cum dimissus est. Persuadent igitur Ehingerio, ut cum suis quinq; Centurijs, vexillum enim habebat, ex arce discedat, Hispanicis præsidijs locum cedens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Nernia Romam reuertitur mense Septembri. Ibi rursus tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Hadriani molem, & urbem se denuo direpturos, atq; aded inflammatorios minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi minitandiq; finem nullum facerent, prodeunt ex arce tandem colloquij duntaxat gratia, si quo modo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipontinus, Archiepiscopus Pisanus, Iohannes Matthæus Episcopus Veronensis, egregie doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriensis: Ex laicis, Iacobus Saluiatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum causa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidū loco tenent. Erat in palatio Georgiano, cuius antea meminimus, camera nō ita alto loco, sed ferreis cancellis satis munita, in hanc istos contrudunt. Dñi honi, quàm sæpe producti sunt in concionem ira frementē, & stipendia conuitijs & minis exposcentem: quàm sæpe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum: quàm multis iniurijs domo forisq; impetiti: Verba Germanorum non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi uultus insultantium. In uestibulo cubiculi, in quo obsides detinebātur, semper reperisses quinq; raro pauciores Centurias militum, die noctuq; ostium obseruantes. Horum excubiæ durabant horas xxiiij. Tum totidem Centuriæ succedebant incedentium locum perpetuò. Sed ò Germanorum oscitantiam. Dum solliciti pro foribus excubant, obsides noctu per fumarium cubiculi pridie diui Andree crepserunt, nec uisi postea sunt. Quam rem prius rescuerūt Hispani, qui Hadriani molem cū Pontifice tenebant, q̄ ipsi excubitores Germani. Vide ingenium & solertiam gentis. Nec mirum si à Præsule Romano & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabant, qui domū summi ducis totius exercitus, Principis Arausiensis, in demortui Borbonij locum pridem suffecti, scedum in modum diripuerant, ut sibi metuēs iuuenis, Senas profugeret. Huius loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est, donec mense Februario Neapolim proficisci cogerentur: nam inuiti Romam relinquebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs, nempe centum millibus peditū & equitum ditionem Neapolitanam sibi uendicatum ibant. Quibus, nisi fuisset obuiam profectus exercitus Romanus, & præcedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cæsareo exercitu; qui hinc Gallis, hinc Italis medio loco consistens, poenas dedisset: nam uelut inter Scyllam & Charibdim uersans ab utrisq; paulo post ad interitionem haud dubie fuisset cæsus, ni maturasset abitum. Aiunt exercitū

German

Germanorum aduenientem fuisse quatuordecim millium, discedentem octo duntaxat. Tantam multitudinem absumpserat lues, quæ Romæ diu grassata est. Ante hoc tempus ab Hispania literę uenerant, quibus Imperator apud Pontificem anxie excusabat ea, quæ Romæ nuper acciderant. Nam iniussu suo omnia esse gesta, nec se milites eos pro suis agnitorum, qui tantum nefas ausi forent. Iubebatq; liberum dimitti cum suis Pontificem: id quod factum est, sed haud dubie prius pecunia placatis Hispanorum animis, in quorum manibus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere sollicitus Princeps, ne Præsul Romanus ipsum inter eos, quibus ex Christiano ritu communionem piorum interdicitur, si non palam, saltem occulte retulisset. Ad quæ rescripsit Clemens, nuncq; de Cæsare sic se sensisse, ut pro sacris abstēto iudicaret. Proinde meliora sibi de sede Romana promitteret. Ipse mox Oruietum concessit. Carolus Augustus coram Heraldis Regū Francorum & Anglorū, iniussu suo Romam expugnatam, & Papam Clementem vij. captum, non semel protestatus est.

Anno Domini M.D. xxviiij. Egregius ille trilinguis eruditionis Phoenix, Iohannes Reuchlin uita defunctus est, relicta posteris honestissimi nominis immortalis memoria. Dum uiueret, & benefactis nomen suum immortalitati consecraret, obstrepentes habuit aues aliquot pennis albis & nigris: Picas dicere possis, cristam gestantes uertice, rostris & unguibus aduncis, uentre prominente. Cuius uiri memoria studiosis & eruditus ob hoc debet esse sacrosancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus donum linguarum, ut olim per spiritum sanctum Apostolis ad Euangelij prædicationem contulit: ita in hoc nouissimo tempore cum uellet Germaniæ misereri, & ad agnitionem ueritatis adducere, per Iohannem Reuchlinum electum famulum suū mundo renouarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubiq; prædicent gloriam filij Dei, ut confundantur lingue Pseudapostolorum, qui Dei gloriam obscurare nituntur, dum suam student attollere.

Donū linguarū Germaniæ collatum per Reuchlinum

Anno Domini M.D. xxix. die xxvi. Iunij, ab hora decima usq; ad mediam primam, uisus est Halo circulus rotundus circa solem, colores habens similes Iridi. Aiunt quatruiduo antequam rustici in Zabernia occiderentur, similem circulum uisum, anno M.D. xxv.

Halo circulus

Hoc mense motus fuit inter Heluetios, quinq; Pagenses erāt in armis: armantur contra hos Thuricenses, Bernates, Friburgenses, Solaturnenses, & tandem Respub. quædam composuerunt.

Motus in Heluetia.

Hoc anno seditionis specimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuilg propter uerbum crucis.

Hoc anno & Præcedenti maxima fames fuit Venetijs & in cōfinibus, ut multi homines, maxime inopes, fame morentur. Fertur Turcam subuenisse periclitantibus inedia.

Fames Venetijs.

Anno eodem Veneti ut Cæsaris Caroli potentiam imminuerent, resumptis armis ad Neapolim occupandam profecti sunt, habebant sub signis

signis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum aduentus. Cæsariani audita eorum appropinquatione, nocturnis horis summo silentio egressi, cæcis uigilibus hostium castra inuadunt, & priusquam somno exporrecti arma capere potuerunt, funestam Gallo Venetocq; pugnam fecere. Est postea totis utriusq; partis uiribus in aciem descensum, & subito Ferdinandi Regis ad Cæsareanos superuentu in prælio, & mox in fuga multa hostium millia aut cæsa sunt, aut capta. Ea clade Rex Franciscus magis irritatus, quinquaginta triremes instruxit, quibus onustis comætu, machinis, alijsq; oneribus ad usum belli necessarijs, impositos armatos ad Hispaniam misit, qui domo profecti non multo post secundo cursu Hispaniæ littoribus appellunt. Expositæ itaq; in continentem copiæ maritima loca scæde populantur, & cum obuium nusquam haberent hostem, spe occupandi regnum & regios filios apud Cæsare obsides liberandi longius progrediuntur. Haud cessauit in tanta occasione Hispanus, nam procedentes à tergo adortus passim trucidat, præter eos qui cæsi, & quos pauciores fuga texit, ceteri omnes capti sunt.

Eodem anno mense Iulio à Gallis non minus male pugnatum est, quæ in suis uexillis Aquilam gestantes, Cæsarianos se mentiti, Mediolanum nullis obsistentibus intrassent, atq; occisis qui urbem tuendam susceperant Hispanis, arcem quoq; nullo se negotio expugnaturus sperarent. Post dies enim non multos ipsi de rebus certiores facti, Arangius Princeps, & Andreas Adorius diurnis nocturnisq; itineribus in agrum Mediolanensem contenderunt, suis qui in præsidio erant, opem & suppetias laturi. Dux arcis uidens adesse quos per nuncios uocauerat Cæsareos exercitus, Cæsareosq; præfectos, subita facta eruptione, Gallos qui locum cinxerant, adortur. Dimicatum est aliquandiu, fuitq; ab initio cruenta & ambigua pugna, exitu uero infœlix militi Gallo. Dum enim atrociter intramœnia certatur, qui foris erant Cæsariani, urbe capta, suorum se copijs ingenti læticia adiungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cæde ac strage prosequuntur. Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desiderati. Occubere cum ipsi pleriq; nobiles.

Pax cum Cæsare, Pontifice Romano, Gallo, Anglo.

Anno eodem inter Pontificem Romanum Clementem, eius nominis septimum, Carolum quintum, Franciscum primum Gallorum, Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ, & Henricum Angliæ Reges, Cameraci in æde sacra uirgini Mariæ congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusâ ingenti officiorum ac magistratuum ciuiliū multitudinē, æterna pax est promulgata. Actum demum Italia, Hispania, Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieuerunt. Ad hanc pacem componendam uenit Pontificis Romani Legatus Cardinalis Saluiatus Cameracum. Venerunt & in eandem urbem duæ illustres scemina, Margareta Caroli Cæsaris amita, & Ludouica Galliarum Regis Francisci mater, quibus solis commissum fuerat à Cæsare & Regibus faciendæ pacis negocium, qua iam promulgata

mulgata Gallia, rex Franciscus, cum uniuerso flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutauit.

Quo anno inter Principes Christianos pax coiuit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariæ adempta loca recepit, & hostem suum Iohannem Vayeuodam, qui ad se regni iura pertinere aiebat, fugere coegit. Hic ita se uictum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est huius causæ Turcæ satis digna, quæ totis uiribus tueretur. Itaq; cum ualidis exercitibus in Hungariam regressus, quæ non multo ante Ferdinandus recuperauerat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam ueniens in morem torrētis, omnia uisua proculcat. Multo plura eius iussu ædita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptorū quis æquare possit. Alij luminibus priuati, his manus illis nares & aures præcisæ, horum filijs uirilīa adempta, corruptæ uirgines, matronis mammae mutilatæ, pregnantibus excectus uterus, flammis consumpti partus. His patris Viennam Austriæ urbem fama & opibus celebrem graui obsidione adortus est, sexto Calend. Octob. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pij repulsi sunt, e quibus captos complures Turcarum Imp. Viennam remisit nunciaturus suis, maximo & terrifico armorum apparatu ac uiribus aduenisse hostem. Si deditionem facere ultro uellent ab omni iniuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi uero contemptim se audire uidit, totus in ciuitatem uersus fremere uehementerq; indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim deuolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem inuadere iubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinq; magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Pij egregie & ualide urbem suam defendētib. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos è Turcis orco demiserunt. Tertio Idus Octob. Impij tertium muros oppugnare incipiunt, utrinq; clamor auditur: Duces suos quisq; ad locum destinatum ducunt, adfunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios uicerunt pij, saxisq; ingenti pondere eminus incutiebant, in subeuntes Turcas deuolutis. Iuuabat & illud quod faces certatim iacularentur intorquerentq;. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est ædita Turcarum cædes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, cōminationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito quo locum maiore mole oppugnatū, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subijt muros, uicies cum ingēti strage à mœnibus repulsus Dei uirtute, nec nō ducum, ciuium, & militum fide mansit inter tot terrores res Viennensis ad exitum, incolumis: maxime uero fide uirtute & fœlicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni & Q ducis

Iohannes Vayeuoda.

Viennæ obsidio.

Numerus Turcici exercitus.

ducis Bauariæ, defensa est Vienna, cuius hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & uniuersam Germaniam maximum & immortalē. Turcarum Imperator post multos irritos conatus, spe potiundę urbis abiecta, ad Idus Octob. exercitum abduxit, sexaginta hominū millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni testatur, quod circiter lxxx. millia amiserit partim occisa ante Viennam, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum huius obsidionis in his carminibus habes.

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,
Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Anno Dñi M.D.xxix. mense Aprili, fuerunt magna comitia Spire: In quibus magna fuit frequentia principum, cum primis Ecclesiasticorum.

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames uexaret Germaniam & Galliam, Respub. Argentoratensis exteris, supra centū millia quartalia frumenti, uendidit. Huius pars fertur Mediolanum usq; abuecta fuisse.

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in monasterio minorū, magna molestia & labore, sustentauit, in cibo, potu, uestitu & reliquis necessarijs corpori.

Eodem anno in hospitali aliquot hebdomadibus, quotidie quadringenti (ultra, eos qui communiter istic habentur numero centum & uiginti) fuerunt sustentati.

Anno Dñi M.D.xxx. In hospicio peregrinorū à festo Iohannis Baptistæ, usq; in recursum eiusdem diei, Anno M.D.xxxi. Peregrini hospicio excepti fuerunt, uiginti millia quingenti quadraginta octo, nam præfectus eius loci numerum hospitem singulis noctibus aduenientium assignat.

Anno Domini M.D.xxx. A festo Michaelis, usq; ad diem Michaelis anni M.D.xxxi. in frumento communis elemosyna Reipub. Argentoratensis (cuius Diaconus est uir pius dexter & perspicax M. Lucas Batodius) exposuit, mille nongenta quartalia & nonaginta quinq; quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices seruabatur. Hæc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia uel maiora facta sint, quoniam Christus ubiq; habet suos. Aut quod contra præceptum Christi Matth. vi. hinc inanis gloriæ corragium queratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorem charitatem & dilectionem prouocent. Imò à calumnijs quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie traducentium.

Sudatorius morbus.

Anno Domini M.xxix. Sub festum sancti Michaelis, nouum & inauditum morbi genus, Sudatoriam uel Anglicam pestem dixere, Brabantiam & loca finitima inuasit. Fuit ea uis morbi adeo letalis, ut quosdā ante duodecim horas, plurimos ante uigesimam quartam horam, ex quo sudare cœpissent, absumpserit. Sed nusquam seuijt atrocius, quam Antuerpiæ, in qua urbe tridui spatio quadringentos aut quingentos homines extinxit. Languiebant in domo una, septem, octo, plures etiam. Miraculi loco

loco habitum est, si unus mortem euasisset. Immunes erant pueri & senes ab hoc malo. Qui mediâ ætate essent, aut non multo infra hanc, ij incidēbant in morbum, prandentes, commessantes, dormientes corripiebat hæc pestis. Ditissimi negotiatores lectis adfixi, medicos ad se uocabant, montes auri promittentes, si curarentur. Sed tantum erat malum, ut ipsi medici faterentur se nescire quid esset. Ipse uidi Euricium Cordum Medicum Marpurgensem doctissimū, ad hunc morbum ἀδύνατον expauescere & angere, nec dissimulare anxietatem apud amicos.

IACOBI VVIMPHELINGI SELESTADIENSIS VITA,

ex Epistola Erasmi, ad Ornatissimum uirum Iohannem Vlattenum, lib. Epistolarum xxij.

Iacobus Vvimpelingus à teneris annis educatus est in honestissimis literis, primū Selestadij, sub Ludouico Drigenbergio Vuestphalo, deinde Friburgi, mox Heydelbergæ, Pontificij iuris peritiam cum Theologiæ scientia non infeliciter coniunxit, & alioqui nullius honestæ disciplinæ rudis, eloquentiæ uero tantum præstitit, tum in carmine, tum in oratione soluta, quantū uel à Theologo, uel ab illorum temporū homine possit requiri. Ascitus Spiram, Ecclesiastæ munus non sine laude gessit. Inter hæc uir pius, ardens amore rerum cœlestium, eoq; pertesus seculi, quod, teste Iohanne, totum in malitia positum est, de secessu cogitauit. Eius propositi consortē habebat Christophorū ab Vtenheim, doctum pariter, & castissimæ integritatis uirum. Atq; ut nudus ad nudum Christum confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat autē quod ad uitæ mundiciem sufficiebat, resignauit. Ceterum hoc consiliū abruptit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus futurum, ut si ad mentem tam piam accessisset authoritas, plures Christo lucrifacere posset, quam si se abdidisset. Ille tamen sua paupertate lætus, pergebat quod instituerat agere, rursus Heydelbergæ sacros autores enarrans, & in his Hieronymū. Adhæc libellis æditis, & adolescentiā instituit, & sacerdotes ad pietatis castimoniamq; studiū excitauit. Nec grauatus est amore pietatis agere pædagogū aliquot magnæ spei adolescentibus, quorū præcipuus nunc inter nobiles, doctrina, sinceritate, candore, prudētia, nobilissimus Iacobus Sturmus, cuius consilijs plurimū debet tota penè Germania, nō solum inclita ciuitas Argentoratum. Nec inuidia caruit sancta hominis libertas: Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, monachorū Augustinensiu opera, quod alicubi scripsisset, Augustinū non fuisse monachum, aut certe non talem, quales iam habentur Augustinenses, quum hi tamen illum exhibeant in tabulis ac libellis promissa barba, nigra cuculla, & zona coriacea. Hoc incendium ex minima scintilla latius euagaturū, Iulij secundi pressit auctoritas, idq; bonorum omniū applausu. Præter alias aduersitates, quibus hominis uirtus exercita fuit, hoc fatale totius Ecclesiæ dissidiū uehementer illum adflixit, ac tantum non ad uitę tedium adegit. Itaq; solitudinem & secessum

Ludouicus Drigēbergius præceptor Iacobi Vvimpelingij.

Ecclesiastes Spirensis.

Christophorus ab Vtenheim.

Adolescentia Vvimpelingij.

Iacobus Sturmus.

Argentoratensis. Monachi contra Vvimpelingum.

Fatale dissidiū horū temporū.

Q ij cessum

cessum frustra tentatum, in grauefcētibus annis egit Selestadij, in ædibus Magdalenæ sororis, ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus & literis eleganter institutos. Quorum Iacobus Spiegellius, Iuris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox regi Ferdinando fuit à consilijs. Apud quem nuper Iohannes Maius, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus, indolis elegantia ac dexteritate morum, iure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum, diutius etiam uicturus si corpusculi deficientis rationem ullam habere uoluisset.

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE
Comitia Augustæ. Anno M. D. xxx.

Coronatio
Caroli V.

Ic annus insignis fuit coronatione Caroli v. Bononiæ, xxij. Februarij in æde Petronio sacra, cōgregata flore procerū, & Ecclesiasticis adstantibus, Imperatoria corona insigniuit eum Clemens Pontifex Romanus, eius nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi uenit Augustam, ibi Principibus, & imperij statibus præsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxilijs contra Turcam atrocissimum hæreditarium atq; ueterem Christiani nominis ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianæ fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententiæ inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligentur & ponderentur, ut illis quæ utrinq; in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem ueritatem, & Christianam concordiam componantur, & reducantur, quare Cæsareæ maiestati fideles & subditi (uigore Cæsarei edicti, quod singuli status imperij suam opinionem & sententiam in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Iohannes Dux Saxonie elector, Georgius Marchio Brandenburgensis, Ernestus dux Luneburgensis, Philippus Landgrauus Hessorum, Iohannes Fridericus dux Saxonie, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgangus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusq; Norinbergensis, Senatus Reutlingensis.

Aquarum in
gens alluio.

Eodem anno Nonis Nouembr. Brabantia, Holandia ac Flandriae loca littoralia, maritimaq; Selandiam propemodū uniuersam dira aquarum obruit alluio, ruptis aggeribus mari & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantum pagi, sed & oppida Flandriae atq; Selandia enauigata sunt cymbis fluuialibus. Ferunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæua hæc tempestas non depræhenderit. Haud dissimilis diluuius Vergiliano.

Expatia

Expatia ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbuſta simul pecudesq; uirosq;
Tecta q; cumq; suis rapiunt penetralia sacris,
Si qua domus mansit, potuitq; resistere tanto
Indiecta malo: culmen tamen altior huius
Vnda tegit, pressæq; latent sub gurgite turres.
Iamq; mare & tellus nullum discrimen habebant.
Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
Occupat hic collem, cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.

Si noctu uenisset tam subitus & grandis cataclysmus, non dubiū quin plurima hominum millia fuerit absumpturus.

Eodem anno Mechlinæ mortem obiit Cæsaris Maximiliani filia Margareta, anno ætatis li. Ea nocte uisus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Margareta
Maximiliani
filia moritur.

Anno eodem Romæ præter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta uis aquarum caelo decidit, ut altero se perituros diluuiis metuerint homines, Tybris se effundentis impetu & publicæ & priuatæ domus corruerunt. Atrox uis tempestatis huius secum rapuit, & in alueum fluminis deportauit etiam ædificia, quæ trium aut quatuor fictilium lapidum densitate constabant. Si qui uitæ seruandæ studio & cupiditate conscenderant tecta alta domorū, hos, uentorū uiolentia humi decussos, Tyberinis undis absorbendos dedit. Locis urbis depressioribus aquæ in triginta triū, aut sex pedum altitudinem sese extulerant. Vnde factum est, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus absumperint, præter uinaria uasa, quæ dissoluta effuso liquore aquis innatabant, & alia permulta preciosissima, quæ in penarijs hæc tempestas repperit.

Romæ ingens
uis aquarum.

FERDINANDVS XL. GERM. CAESAR.

Nno Dñi M. D. xxxi. die xi. Ianuarij Carolus v. Imp. frequenti procerum Germaniæ conuētu, Aquisgrani Ferdinandum Bohemiæ & Vngarię regem fratrem suum, ut gradum ei faceret ad imperium, regem Rom. declarauit.

FERDI-
NANDVS
XL. Ger. Cæ-
sar.

Anno eodem, septimo Calen. Febru. motu terrę, concussa est tota ferè Lusitania. Vlyssiponæ corruerūt mille & quingentæ domus, ex omniū spectatissimis,

Terræ motus
in Lusitania.

plus sexcentæ ruinam minatæ sunt. Tempa omnia in lapidum aceruum redacta traduntur. Hic motus terræ dies octo durauit, & quotidie per interualla redijt, ut septies aut octies interdiu huic periculo fuerint obnoxij

Q iij incolæ

incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt cōpulsi.

Ad hæc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atq; hinc atrocem ortam pestilentiam.

Hoc anno, mensè Augusto, uisus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentem tribus hebdomadibus, de qua uariæ doctorum hominum opiniones fuerunt.

Turca tentat
Viennam.

Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinãdo rege, tum ratur Turca uenisse tempus, quo rem Christianã uel modico conatu affligeret, in Hungariam recurrit, Viennam iterum tentare uolebat, sed Imperator Carolus & Ferdinandus Cæsar cum ad suos scripsissent, ut uiderent ne maius aliquod detrimētum Christiana Respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt, fuit id fœlix prælium, copiarum Solymani parte multo maxima, aut capta aut cæsa.

Piscis longus,
pedes 68.

Eodem anno & mensè in littore Hollandiæ, non longe ab Herlemo, mare piscem eiecit mortuū, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitudini eius, qui uiderunt, triginta, oris hiatus, tredecim pedes tribuunt.

Poloni uictoria
contra Valachos.

Idem annus Ludouicæ matris Francisci primi, Gallorū regis morte, ac uictoria Poloniæ regis, contra Vayuodam Muldaniæ Turcæ tributarium, & Valachos insignis fuit. Valachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; prælio superior, priore Valachorū sex millia profligauit, ex quo numero multi cæsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoq; Vayuodam duobus uulneribus faucium fugere coegit.

Anno Domini M. D. xxxi. Vndecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora xij. diei, & hostis ex improviso iam immineret ditioni eorum, mox egressi sunt è Tyguro ciues numero M. cc. & circa Capell & Bremgarten inuenerunt hostem, ad uesperam hora quarta in conflictu Tygurinorum, circiter tria millia confluerant, præfectus bombardarū Tygurinorū bis emisit pixides in quinq; pagenses, nec in uanū, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabant, bis hostem in fugã adegerūt. Tandem Vri, Schuuitz, Vnterualden, Zug, (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli euentus uariis est, uictores euadunt, sed non sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos uiros non amiserunt, sed illos præstantes.

Anno Domini M. D. xxxij. Carolus Imperator ex Brabantia uenit Ratisponam, ubi comitia indixerat, & cum eo Rex Ferdinandus præterea & alij principes. Consulturi in causa religionis & in resistendo Turcæ.

Anno Domini M. D. xxxiiij. Cum Illustrissimus dux Vtricus ministri sui iniquam cædem ultus, Reutlingam ciuitatem liberam & confederatam, in ditionem suam redegisset, à fœdere Sueuico pulsus, annis ferè quindecim exularet, tandem consilij & auspitijs Illustrissimi principis Hessorum, auunculi sui, est restitutus, aduersantibus ei propulsis. Nec minor tum fuit, imò uerissima uictoria inclito Ferdinando Cæsari inuictissimo, qui seipsum uicit, uicit affectus suos, quibus si indulgere quàm resistere maluisset,

re maluisset, si uires experiri suas, quis non uidet, quanti motus, quantæ cædes futuræ fuissent, nihilo uicto deteriores quàm uictori, nihilo uictori lætiores quàm uicto, quare maluit ab exiguo cadere ducatu, quàm turbare Germaniam, pro quo beneficio, quod cedendo contulit, dominum & Augustum suum agnoscit Vtricus, Austriacæ salutis & Germanicæ pacis semper studiosissimus. Agnoscit Hessus Cæsarem: agnoscit orbis Christianus defensorem & protectorem suum.

Eodem anno p̄j Magistratus ciuitatum Constantiensis, Lindouicæ, Isnæ, Biberaci, opere & auxilio optimi uiri Petri Buseri ciuis Isnensis, exerunt stipendia aliquot pro candidatis Theologiæ, ut posteritas uel alios quos habeat appositos ad docendum uel iuuentutem, uel Ecclesiam Dei. In hoc Senatus Argentoratensis, ut gloriam Dei & publicam utilitatem proueheret, anno Domini M. D. xxxv. Cœnobium Prædicatorum ordinauit, pro ciuitatum & Buseri stipendiatis, & pro ijs, quos Respublica Argentoratensis ad eundem scopum alit & fouet, quorū iam aliquot habent bonæ spei adolescentes, Theologiæ & honestarum disciplinarum studiosos.

Petri Buseri
stipendium.

Anno Domini M. D. xxxvi. mensè Iulio, moritur Erasmus Roterodamus, ornamentum nostræ ætatis, cuius uiri uitam, utpote de honestis disciplinis optime meriti, libet hic subiicere. Vixit ad septuagesimum annum: de anno quo natus est apud Batauos non constat. Apud Dauentriam primum posuit in literis tyrocinium, utriusq; linguæ rudimentis imbibitis, sub Alexandro Hegio Vuestphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reuerso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græce docebatur: nam huius linguæ peritiam ille primus in Germaniam importauit. Terenti Comcedias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria namq; fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis *æurodidaxi*. Nam quod in Italiam iam natus grandior profectus est: post Regij apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoq; sancti Andree in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquandiu professor: nobilissimæ regionis uisendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neq; enim Bononiæ quencq; publice prælegentium audiuit, sed Pauli Bombasij, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia contentus, domi studijs suis inuigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulopost Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atq; Scipione Carteromacho, uiris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus incidisset, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Louanij, Cantabrigiæ, in Anglia, Luteciæ etiam priuatim, ubi Theologiæ dedit iuuenis operam. Pileum deinde Doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Mœcenates habuit Heinricum à Bergis Episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atque omnium liberalissimum

Erasmus Rot.
moritur.

Q. iij. Gulielm.

Gulielmum Guaraium Archiepiscopū Cantuariensem, Anglię Primatem: Amicos in Britannia, Iohannem Coletum, Grocinum Latumerum, Linacrum, Thomam Morum: Antuerpię Petrum Aegidium, Conradum Cochlenium Louanij. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimę complexionis, & minimarum etiam rerū mutatione, puta uini, cibi, cęliue, facile offenderetur. In literis uersabatur infatigabili studio: testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum Catalogus extat Basileę. Vixit apud Iohannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris eiusdem ædibus seorsum habitauit. Friburgi septennio toto uixit, non solum optimo cuiq; eius academię charus, uerumetiam Magistratibus ciuibusq; haud uulgariter amatus, atq; reuerentissime cultus. Friburgo reuersus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem uiribus paulatim deficientibus, cum fermę mensē integrum dysenteria laborasset apud Hieronymum Frobenium Iohannis filium, quinto Idus Iulias sub mediam noctem uita functus est.

Quum autem uitę finis instaret, clara Christianę patientię & animi religiosi documenta ædidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans: O Iesu misericordia, Domine libera me, Domine fac finē, Domine miserere mei: & Germanica lingua, *Licet Gott/hoc est, Chare Deus. Testamentum condidit, in quo clarissimum uirū Bonifacium Amerbachium Iureconsultum nominatim hæredem fidei commisso, de bonis suis in pauperes, ætate ualeudinęue infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicię succurratur, in bonę spei studiosos adolescentes, ac in quosuis huiusmodi dignos auxilio distribuendis collocandisq; onerauit: adiunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopo. Elatus fuit in humeris studiosorū ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrum, honorifice sepultus, anno Domini M.D. xxxvi. die xi. Iulij.*

Hoc anno & sequenti potentissimi duo Monarchę, Carolus quintus Imperator, et Franciscus primus Galliarum Rex, grauissima inter se bella habent: quę Christiani, memores quod Christus nihil magis inculcauit suis quã pacem, cuperent aut nō esse incepta, aut certe post initia & progressus celerius confecta. lactantur inducię aliquot mensium. Orent pię eum qui corda Regum in manu sua habet, qui Dominus est exercituū, ut res omnium gentium, maxime Christianitatis turbulentissimas, tandē in tranquillitatem dignetur reducere.

Hactenus Paraleipomena, quantum breuitate temporis fieri potuit, studiosus quidam historiarum adiecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei prouehenda, publica utilitate & honestate allata hæc, interpretetur. Faunte eo qui *πῶτα ὀρεῖ ἢ πῶτα ἐπαυθεῖ,*

ut inquit Poeta, posthac pleniora
& meliora dabis

mus.

F I N I S.

CATALOGVS LIBRORVM ET AVTORVM,
e quibus magna parte Paraleipomena hæc
conscripta sunt.

LIBRI IMPRESSI.

Liber Conciliorum.
Gesta Concilij Basiliensis.
Otho Frisingensis.
Antonius Sabellicus.
Platina.
Blondus.
Paulus Aemilius.
Raph. Volaterranus.
Robertus Gaguinus.
Supplementum Chronicorum.
Aeneas Syluius, dictus Pius secundus.
Naclerus.
Basilius Mulbrunnensis.
Epitome rerum Germanicarum Sebastiani Murrhonis,
& Iacobi Vuimphelingij.
Doctor Malleolus Tygurinus.
Hadriani Barlandi Rhetoris inclytę Academię Louanienensis, de rebus gestis Ducum Brabantię.
Beatus Rhenanus in Epistola ad Reuerendissimum Coloniensem de uita Erasmi.
Achilles Pyrminius Gassarus, D.
Chronica Carionis.

LIBRI SCRIPTI.

Liber S. Peter Kastel.
Liber Bibliothecę Landenburgenensis.
Fragmenta Vuormaciensis Chronicę.
Chronica scripta Argentoratensia.
Chronica Hermannii Minoritani.
Actorum aceruus, confuse dispersus, in unum collectus,
cura Conradi Mollitoris Notarij, an. M. cccc. lxxxix.
Collectanea Gerardi Nouiomagi.

F I N I S.

ARGENTORATI APVD CRATONEM MYLIVM,

MENSE MARTIO, ANNO

M. D. XXXVIII.

